ספר הברית

שרקלערם דייטליך אלע וועלט ווייסען פון היכעל אונ ערד אונ ימים אויך פון אלע לעבענדיגע בעשעפיניש׳ען, איבערהויפט דיא נאטליכע מהייערע פעהינקייטען וואס דער מענש איז מים זייא בעקבייגם. דאס בעריהמטע ספר האם בעשריבען בקדושה וטהרה אויף לשון הקדש דער הייליגער חכם רבי פנחס פון ווילנא זצ״ל, אזויא וויא דיא הערליכע זונן שיינם דאס ספר אויף דיא יודישע היטלען. אז וויא דאס ספר איז דאס ערשטע מאהל נעדרוקם נעוואָרען אהן דעם קמבר׳ם נאהמען, דאָען דיא נאונים נעגלייבם אז דער גרויסער ווילנער גאון האם דאס פערפאסם.

אונ צו בעליכמען דיא אויגען פון דיא מענשען וואס פערשטייען גישם דיא חיילינע שפראך, איז דאס ספר נעזאמ איבערעזעמ נעוואָרען אויף זעהר א ליכמם; ושארנאנישע שפראך, דורך דעם בערוהמטען מעהיק

הר״ר יוסף מאיר יעבין נ״י

(המעתיק המשניות והמדרשים ותחק לישראל וחעין יעקב פר׳)

נאכדרוק שטרענג פערבאטען

פרק א ראם איז אבעראטמע זאך אז דער היסטאל איז קיילעכדיג, אוג אין מיטען איז די ערד אין דערלויבט, די ערד איז ווייט פון היסטאל אין אלע זייטען גליך, אוג אזוי ווי מיר גייען אויף די ערד, אזוי איז די אנדערע זייט ערד ואם אונטער אונזערע פים אויך בעראבנט טיט מענטשען, אוג זיי גייען טיט זייערע פים נענין אונזערע פים אוג פאלין ניט ארא, אוג איבער זיי איז אויך פערשפרייט דער היסטאל אזוי ווי בייי אונז, אוג עס זענען דארט מדינות אוג שטעט אלין אזוי ווי בייי אונז, אוג אויף די נאנצע קיילעכדיגע ערד אויף אלע זייטען ווייטע מענטשען, נור אין צפון זיים אוג אין דרום זיים קען מען ניט ואהנען ביז צום ענדע ערד, ווייל דארט איז ווייט פון די זונן איז די קעלט זייער שטארק, אוג אפילו אויף די אמעי ואם די זונן ברענט שטארק ואהנען אויך מענטשיי, ווייל גאט האט דארטין אנגענרייט מיטלען די היטץ נאל ניט זיין אזויא שטארק, ווייל דאם קערסטע זייט פון יאהר זענען די היטלען פארוואלקינט, אוג עם בלאזען קאלטע ווינטען אוג עם זענען דא הויכע בערג ואם אויף ווייא ליגט שנייא. אוג דורך דעם זענען די זעמערוגגען זייער גוט צו ואהנען דארטען, אוג ווען בייי אונז איז טאג איז בייי זיי אונטער די ערד נאכט. אוג ווען בייי אונז איז נאכט איז בייי זיי אונטער די ערד טאג, ווייל אין יענער פיר אוג צוואנציג שעה גייט די זונן ארום די נאנצע ערד, ווען בייי אונז איז נרויסע טעג איז בייי זיי נרויסע נעכט, אוג ווען בייי אונז איז נרויסע נעכט איז בייי זיי נרויסע טעג, אוג ווען בייי אונז איז שבת איז בייי זיי ווייז, ווען בייי אונז דאוונט מען שחרית דאוונט מען בייי זיי מעריב, נור יענער מענטש דארף טוהען זיי עם איז אין ערט ווי ער איז, עם זענען דא ארטע ואם בייי זיי איז ענקס חדשים איין נאכט, אוג זיי מאכען שבת נאך דעם וויגער, אז זיי ציילען אפ ענקס מאהל פיר אוג צוואנציג שעה מאכען זיי פיר אוג צוואנציג שעה שבת, אוג אזוי ציילען זיי ימים טובים אוג יום כפור אלין נאך דעם וויגער.

פרק ב עס זענען דא אויך דער נעלט פיל ברעג ווייער נרויסע ואם פון זיי נייט ארוים פייער, אין דעם לאנד נעפעל איז דא אנרויסער באדג [פעזוף] ער איז הויך דרייי טויזענד ענקס הונדערט פום, אין מזרח זיים אוג אין צפון זיים נעבען באדג ואקסין ווינטרויבען אוג אייבירשען אוג בלוזר אוג נאך פיהל ערלי פרוכטען אוג אויף דעם באדג ברענט אפייער אוג עם נייט אנרויסער רויך, אוג עם איז דא צייטין ואם דער באדג נוארפט פון זיך פייער-דינג שטיינער ווי ברענדינג קוילין, יענער שטיין איז נרויס ווי צוויי עזנטנער, אוג די פייערדינג שטיינער קענען ווערן נעוואשען ביז זיי מיל ווייס, אוג

זי׳ מאַכן גרויסע שׂראים, ווי פֿארבּרענען אלעמען בויטער אונ די פֿעלדער. אונ
אין לאנד סיצילין איז דא אויגוועל אין דעם מיטלענדישן מער
וואס ער איז גרעסער פון אלע אינזלען וואס אין רעם ים. אויף רעם אויגועל איז
אויך דא אהויבער בארג נעמנא ער איז העכער פון פינף טויזענד איילן,
אונטען נעבין בארג ואקסין שיינע בויטער מיט פרוכטען, ווייטשטאקין, אייל־בירטשן,
פיגין, אונ פיהל חבואה, אונ ניטע גראו פאר בהמות. אונ שיינע וועלדער. אונ
אויף רעם בארג אין ערהויך לינט אייבינ שנייא אונ אייז אונ האגיל. אונ אין
מיטען בארג בערגנט אשטענריינער פייער. איז אויף רעם בארג אלין צוואטען
פייער מיט האגיל מיט שנייא מיט רויך. אונ ווען ער פייער שטיירקט זיך
אמאהל אונ ער וואקסט צרוים פון זיך בערגענדיגע קוילען, פארבּרענען די קוילען
אלין ואס זיי טרעפין, היזער אונ פאלאצין, אונ בויטער אונ באנצע שטעט.
אין די קרינה אוי סלאנד דאס איז אויגוועל אויף רעם אי״ז קעגר, די
אויגועל גיהער צו דענמארק, אויף די אינזעל איז אוך דא פיל גרויסע בערג
רויכ ואס אויף זיי לינט שנייא אונ האגיל אונ אייז, אונ פון זיי שפריצט
שטענדיג פייער, אונ עס ווענען דא בעשטימטע ציטין ואס פון די בערג נים
ארוים ארויסער רויך אונ פלאמען פייער, ווערט אויסגעמישט דער האגיל צוואטען
מיט רעם פייער, דער העכסטער באנג איז רער באנג עקלא, פון רעם בארג
נייט צרוים אפלאם ביי׳ער אין דרהיך בי׳ז צום היטל, אונ דער באנצער בארג
איז אין פי׳ער, אונ רעם רויך ואהט טען זי׳ער נויט, אונ דא איז אויך אויסגע־
מישט האגיל מיט בערגענדיגע קוילען צוואטען, עס ואהט טען ווי גרוים ווענען
די וואונדער פון נאס ברוך הוא, דא ואהט טען ואס די נמרא זאגט (אין חגיגה
מ״ב) נאס האט ענטטען פייער מיט וואטער אונ האט זי אויסגעמישט צו וואטע,
בי׳ י די בערג איז אויך פייער מיט וואכסער צוואטען.

פרק ג עס ווענען דא אזעלבע בשעפענישׂ ואס ווערין נעפארין פון פי׳ער, אונ
זי׳ וואהנען אין פי׳ער, די נמרא רופט זיא סלמנדרא, דאס איז אזוי
אהיה ואס איז ווענארין פון פי׳ער אונ דער טענטש (אערער אגרעש ואכין) ואס
ווערין בעשטימט מיט רעם בלוט פון די תורה ווערט ער ניט פארבּרענט פון פי׳ער
אויף א אינגעל האס טען נעפונען אזוי׳א צטין ענדים די לענג ציינע איז זי
אפערטיל אייל, נראב איז ער זי׳ אפינגער, זין רוקין איז שווארץ, זין מויך איז
גרין, אונ אויף זין קערפער איז דא צוויי ציילין בלעזוליך נוי קליינע סכות, אונ
אז טען וואקסט אריין רעם עגרים אין פי׳ער וואקסט ער ארוים אזוי זי׳ אשפייצין
פון זינע בלעזוליך ווערט דער פי׳ער פארלאשין, אונ עס ווערט אין רעם פי׳ער
אונע אונ דער עגרים אנטלויפט ארוים, אונ אויב דער פי׳ער איז גרוים אונ
די מאטעריע פון די בלעזוליך איז ציינינ אידם צו פארלעשין, ווערט ער פארבּרענט,

דער ספֿר מעשׂה טובֿיה שרייבט ער האט גיזעהן אויף אַ אינזל אהויבן וואס מען מאכט אין אים אייזין, נעגעז גיבֿארין ניטואריז אין דעם פּייער פיהל לעבֿעדיגע פֿילגען אוג נעגעז ארום געפֿלויגען אין דעם פּייער, אוג באלד ווי זיי נעגעז ארויס פון דעם פּייער נעגעז זיי ניטואריז טויט.

פרק ד די אירופֿעאישע ימים נעגעז זייער פֿיל, דער ים וואס צווישען ענגלאנד האלאנד דעניסמארק נארוועגין אוג גרמניא [דייטש אנד] הייסט נארדנעע, אדער דייטשישער מעער. דעם ים וואס גייט צווישען דעניסמארק שוועדין רוסלאנד קורלאנד פּרייסין גרמניא הייסט אסטנעע, אדער באלטישע מעער, אוג דער ים וואס גייט פון נארוועגין ביז צפון זייט ווען הייסט די קאלטע נעע, אדער אייז מעער אוג אין זייט פון דעם מעער גייט אריין אין רוסלאנד, דאס הייסט דאס ווייסע מעער, דער ים וואס איז אין מערב זייט פון אייראפּא ביי די דרעענץ פון פורטוגאל הייסט ווסט נעע, דער ים קומט צו אמעריקא מיט דעם מיטעלענדישען ים ביי די שמאט גיבראלטער. דער גרויסער ים וואס גייט צווישען אירופּא אוג אזיא, הייסט מארי מיזי דיטראני [מיטלענדישער מער], ער איז לאנג אנדהייב פון דעם ים איז ביי מערב זייט נרעניץ פון גיבראלטער, וואס דארט הייבט זיך אן דער ים אוקינוס, די אינזלען וואס נעגען אויף דעם ים נעגען מאוריקא מינוריקא נעגען קאטאלוניא. סארדיניא נעגען מארסעליא. קורסיקא נעגען טוסקנא. דיקיליא גענען קאלבריא אוג נאך אוואונדערליכער מייך, ער איז לאנג אין מיל אוג בריים אהאלבע מיל, יעדער זעמער ווערט אויסגעטריקנט די וואסער אוג מען נעמט ארויס די פֿיש וואס בלייבן ליגען אויף די ערד, אוג נאכדעם אקערט מען אויף דעם ארט אוג מען זייעט אויף אידם אזוי ווי אויף אלע פעלדער, נאכדעם ווי מען שניידט אפּ די תבואה פערזאמלען זיך דארטין פיל חיות פון די וועלדער, אוג ווי עס ענדיגט זיך דער זומער ווערט דער הימעל פארוואלקינט מיט גרויסע דונערין אוג בלימצען, אוג די ערד עפֿינט זיך אוג מיט אין מאהל שפּארט ארויף דאס וואסער אוג עס ווערט צוריק אנרויסער מייך ווי עס איז ניוון פריער, אוג דער מייך שמייט אנאנצין ווינטער, ווי עס קומט זומער ווערט ער טריקען, אוג אזוי איז יעדער יאהר, עס זענען דא קוואלען וואסער נעואלצענע ואס מען רופט זאלץ ברונען, עס זענען דא אאלע וואסער. עס זענען דא בייטערע וואסער, די וואסערן ווערין נעטרונקען צו ארפואה. עס זענען דא קוואלין וואסער היים, עס איז דא אקוואל וואסער ואס פיר מאהל אין יאהר מאהשין זיך די קאלערין

פון

פון די וואסער, אמאהל איז די וואסער שוואַרץ אוג אמאהל גרין אוג אמאהל רויט אוג אמאהל ווייס. עס איז דא אקוואל אז מען טרינקט די וואסער בעקומט מען אשטאַרקע חאַווה צו זנות, עס איז דא אקוואל די זעקס וואכענדיגע טעג איז דא וואסער אוג שבת איז דער קוואל טרינקען אן וואסער. אין די צייט פון דוד המלך איז ניוון אקוואל מים בוימאייל אין די שטאט א ל מ י א ל ב א נ ו, אמאהל איז דארט ניוון ערד ציטערגעש איז די שטאט איינגעפאלען אוג דער ים האט באדעקט די שטאט מיט דעם קוואל, אוג אמאהל זעהט מען בוימאייל אויף דעם וואסער. די בעסטע וואסער צום טרינקען אוג צום נעזונד איז ר׳יגע קאלטע אוג נרינגע וואסער. אזעלכע וואסער בעקומט מען נאר אז די וואסער ווייט פון אזאמד באדג אוג שטיינער, פון א טייך איז די וואסער בעסער ווי פון אברונען, אוג יעדער מענטש זאל גיט אבטונג נעבין אויף די וואסער וואס ער טרינקט אדער ער קאכט מיט זיי, ווארום אלע קראנקהייט קומען פון שלעכטע וואסער, עס איז דא וואסער וואס אין זיי איז דא דינע אוג קלוינע ווערים וואס קען קיין נאר גיט זעהן, אוג אז זיי קומען אריין אין מענטש פערניפטען זיי איהם. נאר די וואסער וואס ווייט ווך האמד מען זיי טרינקען, וויל דער זאכד זיהם צו וויך אלע שלעכטקייט פון דעם וואסער, אוג וען דער מענטש איז פארמאטערט אוג דערווארעמט אוג איז דארשטיג, זאל ער דאמאלם גיט טרינקען קאלטע וואסער אוג גיט קאלטע ביער אוג גיט אנדערע קאלטע משקה, נאר זאל פריהער אברוהען אוג זיך אביסעל אבקילען נאכדעם זאל ער טרינקען ביסלאכווייז; נאך זאל מען אכטונג נעבין גיט צו טרינקען וואסער אדער אנדערע משקה וואס זענען גיט ריין פון אמד אדער פון דנע שטיינדליך, איבערהויפט זאל זיך היטען א זקר, ווארום די אמד ווערט פארואמולט אין בויך אינסטן ביי דעם ארין ארזיסנאנג, אוג עס ווערט פון דעם אמד אשטיין אוג דאס איז אנע- פערליכע קראנקייט, נאר אז מען ויל טרינקען וואסער אדער אנדערע משקה זאל מען ארין נישען אין אנלאז ווען מען וועהן אויב עס איז גיט ריין זאל מען גיט טרינקען, עס זענען דא פיל ערליי זאכען, עס איז דא אזם וואס ער איז נרין אוג עס איז דא אזם וואס ער איז רויט (דאס איז דער ים סוף), די וואסער אליין איז גיט רויט נאר די זאכד איינסטן איז רויט, דריבער זעהט אוים די וואסער- רויט, עס איז דא אזם וואס די וואסער איז ווי אלע טייכען, אוג עס איז דא אזם וואס מען רופט אים דער טויטער ים, ויל אין אים איז ניטא איין לעבענדיגע זאך, אפילו עס שווימט אמאהל אריין אפיש אין דעם ים ווערט ער באלד טויט, דאס איז דער ים המלח, דער ים פון סדום, אלע ימים באה- ערטען זיך איבער מיט דעם אנדערן, נאר איין ים איז דא וואס ער איז נאר בשוינדער, ארום אים איז פון אלע נישטען ערד, דאס איז דער ים הפיש ער ים.

די מענטשן וואס פארן אויף דעם ים זיי נאכט, ועהן זיי אמאל אליבטיגקייט אויף דעם ים, ווייל עס קומען צוואמען אויף דעם וואסער פיל פיש אוג אנדערע באשעפענישׂ אוג ווייא וענען בעזעקט מיט שיפען וואס זיי ליבמן ווי בריליאנטין, פון דעם קומט די ליבמיגקייט. עס זענען דא אפטער אויף דעם ים וואס די וואסער דריים זיך קיילעבדיג, אוג אז א שיף קומט אהאלב מייל טייט פון דעם אירט ציהט איהם די וואסער צו זיך מיט אשמארקן קראפט, אוג אז די שיף קומט אויף דעם ארט קען זי שוין גיט אנועק גיין, אוג די שיף מיט די מענטשן זענען פערלארין, די שמריק אוג די ענגל זענען צובראכן אוג צוריסן, אוג ווייא ווערט אומגעקערט אוג די מענטשן ווערן דערטרונקן. אין דעם ים סוף זענען דא מינולן וואס א שיף טאר ניט צו גיין צו ווייל בייא די אינולן זענען דא מאנגעם־שמייגער, געווינלידי איז דא אין יעדער שיף איינין אוג דער מאנגעם ציהט זיך די איינין מיט די שיף אוג קען קען שוין זיא גיט אנועק ציהן פון ארט. אין דעם ים אויף גרויסע טעג ווערט עפטינט קען בריליאנטין פעריל נאלד זילבער. עס ווערט ארפעלאסט מענטש אין ים ער נאל די אוצרות ארוים נעמען, עס ווערט גימאכט א איינענער פאס אזוי טיף ווי א הייד פון מענטש, אוג בייא די ווייט וואס די פאס איז אפען ווערט נעמאכט צווי איינערנ אדער הילצענ בעמלידי איינס אין די בריים פון איין וואנט צו די אנדערע אוג איינס אין די בריים דער מענטש גייט ארויין אין די פאס אוג קען לאוט אראפ די פאס מיט די אפענע זייט אראפ בוי צום גרונד, אוג אינווייניג גייט גיט ארויין נאסער, אוג ער זיצט אונטען אויף די בעמלידי, אוג אויף די פאס איז נעמאכט ארינג אוג אונעבונדין אשטריקיל אין דערהייד צו אשיף, אוג ווי האבן צווישען זיך צייבינס ווען קען קאל איהם ארויפציהן, אוג ווען ער גייט אונטען פון איין ארט צום אנדערן, אוג עס ווערט מיט אמאשין ארוים געפלומט דאס אלטע לופט אוג ארויין פרישע לופט. בוי קען זייהם אים ארויס צוריק מיט אלע זאכן וואס ער האט אונטען נעפונען, אוג דאס האבן שוין אונועך חכמים לאנג נעוואנט, אז יעדערע כלי וואס קען שטעקט ארויין אין וואסער מיט די אפענע זייט אראפ גייט גיט ארויין דאס וואסער אינווייניג. (עיין ברטנורה מקואות פ״ו מ״א).

פרק ה ד׳ ערד איז געמיילט אין פיר מייל, א ירופא, א פרי קא, א זי א, א ענ ערי קא. אויסער דעם זענען דא פיל אינולן אין די ימים, וואס זענען פעוואהנט מיט מענטשן, די נאנצע ערד איז בעוואהנט מיט מענטשן אבער מיט הונדערט מיט אכמציג מיל פאר צפון זייט, וואוים אין די הונדערט אכמציג מיל איז די קעלט ווייא שטארק אוג קען קען גיט וואהנען דארטין, אוג הונדערט אכמציג מיל צו דרום זייט קען קען אויך גיט וואהנען דורך די גרויסע קעלט.

פון די דריי טייל ערד אויא אפריקא אירופא, איז אירופא די קלענסטע טייל וועלט. אפריקא איז גרעסער פון אירופא, אוג אויא איז גרעסער פון אפריקא. ארום אירופא איז דא דריי ים, אין דרום זייט איז דער מיטלענדישער טעער, דער טעער קומט אין שפאניא פראנקרייך גאפול איטליא גריכענלאנד ביז ארץ ישראל, די לענג פון דעם ים איז ווקם הונדערט מייל, אוג די breite איז צווישן הונדערט מייל, אוג דער ים טיילט אפ אירופא פון אפריקא, אוג אלע אינזלען וואס ליגען אויף דעם ים גהערין צו אירופא. אין צפון זייט איז אירופא ביז צו דעם ים וואס איז אין צפון זייט, אין מערב זייט איז אירופא ביז צום אוקינום, אוג אין מזרח זייט פון אירופא ליגען דא צווי גרויסע טייכין, אין טייך הייסט איד על, דער טייך ציהט זיך ביז צו דעם ים וואס אין צפון זייט, דער צווייטער טייך הייסט טאנים, אוג ער ציהט זיך ביז צום ים אוקינום, די לענג פון אירופא פון מערב צו מזרח איז פון די גרויסע שטאם ליואכן וואס זיא איז אין ענגע לאנד פורטוגאל ביי דעם ברענג פון ים אוקינום ביז די לאנד קונסטאנטינא, דאס איז צוואמען פינף הונדערט מייל. די breite פון אירופא פון דרום צו צפון איז פון דעם איינעל סיציליע ביז דעם אינזעל איסלאנד, דאס איז אויך פינף הונדערט מייל. אוג אפילו אירופא איז אויך קלענער פון אפריקא אוג אזיא, אוג זיא איז פיל שפעטער בעוואהנט געווארן, פון דעסטוועגין איז אירופא בעסער פון אפריקא את אזיא, זיא איז שיין געבאהט מיט שיינע הייזער אוג פאלאצין, אין אירופא איז דא וויניג וויסטע ערד, יערער טענמש קען ליין אליין אוג פארן אליין פון אין שטאט אין די צווייטע, אוג ער איז זיכער מיט זיין לעבן אוג מיט זיין פארמעגין אוג דער האנדיל איז גרוים. **אפריקא**, דאס צווייטע טייל וועלט איז אפריקא, זיא איז צווי מאהל אזוי גרוים וי אירופא, אין אלע פיר זייטין אפריקא איז דא ים, נאר אין ווינקיל מזרח אוג צפון איז קין ים דא, דארט גרענעצט זיך אפריקא מיט אזיא, די ברייט פון די שמיק ערד איז פערציג מייל, אין צפון זייט איז אפריקא ברייט פינף הונדערט מייל, אוג פון צפון ביז דרום נייט אלץ שטעלער ביז עם קומט צו דרום זייט פון ים אוקינום, דארט איז גאר שמאל נאר עטליכע מייל. **אזיא**, דאס דריטע טייל וועלט איז אזיא, זיא איז זייער לאנג אוג breite, אין מזרח זייט ענדיגט זיך מיט אזיא דאס מענטשין בעוואהנונג ביז צום ברענג ים אוקיאנום אין מזרח זייט, אין דרום זייט אויך ביז דעם ים אוקינום, אין צפון זייט אויך ביז דעם ים פון צפון, אזיא איז צווי מאהל אזוי גרוים וי אפריקא מיט אירופא, די טייל וועלט איז בעוואהנט באלד נאך דעם סכול, טייל די תבה פון נח איז נעבליבען שטין אויף די berg אררט וואס זיי ענגען אין אזיא. כלל איז אויך אין אזיא, אוג אין כלל איז נעמען דער דור הפלגה

נואם זיי זאָבען געבאהט דעם גרויסן מאָרעם, אונגעהע אלטערין אַבְרָהָם יִצְחָק
יַעֲקֹב האָבען אויך געוואהנט אין אַזְיָא, די תורה איז געמאכען געוואָרען אין אַזְיָא,
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל איז אין אַזְיָא, דער מִדְבָּר וואם די יודין זענען אים געמאכען
פֶּעַרְצִיג יאהר איז אין אַזְיָא, אונ אַלע זאכין וואם איז בֶּעשְׂרִיבֶּען אין תורה נְבִיאִים
כְּתוּבִים זענען געוָען אין אַזְיָא, נאר דער נביא עובדיה דערמאנט צָרְפַּת אונ
סְפָרַד, דאם איז פְּרַאנְקרַייךְ אונ שְׁפַּנְיָא, אין אַזְיָא זענען דא גרויסע
מְדִינוֹת זענען דא אין אַזְיָא אכט גרויסע, אר מֶגְיָאה, אַרם נַהֲרַיִם,
בּּשְׂדִים, פָּרָס, מָדַי אינדיאה, חינא, יאפאן, אונ נאך פיל קְלֵיינֶע
מְדִינוֹת. אונדערע יאָגען נחס קינדער האָבען זיך געטיילט מיט די דרַיי חֲלָקִים
וועלט, שם האט זענטען אַזְיָא, חם האט געזענטען אפריקא יֶפֶת האט זענטען
אירופּא. **אמעריקא**, דאס לאנד אמעריקא רופט מען דאס ניע לאנד,
נייל עם איז עצמ פיר הונדערט יאהר זי איז אונז בֶּעווואוסט געוואָרין, דער
ערשטער וואס האט בעפונען דעם אינגעל אז ער איז בֶּעוואהנט מיט מענטשין איז
געווען קאלומבוס, דער קאלומבוס איז געקומען אין שְׁפַּנְיָא אונ האט
דערציילט דעם מלך פון שפניא אז ער האט געפונען אזוי א אינגעל, דער מלך
פון שפניא האט געשיקט זיין ענעראל ער האט געהייסען אמעריקא, מיט
אים האט ער געשיקט דעם קאלומבוס ער זאל ווייזען די נוענ אויף דעם ים צו די
אינגעל, אונ האט מיט בעשיקט פיל וועלגער מיט געווער [ביקסן, קאנאנען]
אונ גרויסע שיפען, דער ענעראל אמעריקא האט געהאלפען מלחמה מיט די
ווילדע מענטשין פון דעם אינגעל וואס זיי האבען פון אונז נאר גיט געווייסט
אונ האבען ביז די צייט געלעבט זייער רוהיג, דער ענעראל אמעריקא האט איינ-
גענומען די אינגעל אונ מען רופט זיא אויף־זיין נאמען אמעריקא. אין צווויי
אונ צוואנציג יאהר שפעטער האט קארלוס דער מלך פון שפניא געשיקט נאך
אמעריקא גרויסע שיפען מיט פיל וועלגער, אונ ער האט איינגענומען נאך א שטיק
אינגעל אין אמעריקא, הונדערט מייל די לענג אויף הונדערט מייל די בְּרַייט,
אין די שטיק אינגעל האט מען בעפונען פיל נאלד אין דעם ואסר וואס בייַ די
טייכן, אונ מען האט גערופען די שטיק אינגעל "דאס ניע שפניא". נאכדעם
האט בעשיקט פראנציסקא דער מלך פון פראנקרייך שיפען מיט וועלגער
נאך אמעריקא אונ זיי האבען אויך איינגענומען אשטיק אינגעל, הונדערט מייל
די לענג אויף הונדערט מייל די בְּרַייט, אויך א נוטע שטיק לאנד, אונ מען
רופט דאס "ניע פראנקרייך", נאכדעם האבען אנדערע מלכים (ענגלאנד,
הא[לאנד] אויך בעשיקט שיפען מיט וועלגער נאך אמעריקא, אונ האבען אויך
איינגענומען שטיקער לאנד אויף די אינגעל זייער נוטע, אונ דאס אינגעל אמעריקא
איז אזוי גרויס אפילו די העלפט איז נאך ניט בעוואהנט. נור אין צפון זיט

ציהם זיך די אינזעל ביז פיר אוג זעכציג מעלות (אמעלה איז פופציגהן מיל), אז פון דארם אוג וייטער צו צפון זיינט איז די קעלט יעער גרויס קען מען ארויסגין וואהנען: **פירן**, דאם לאנד פירו איז אופיר ווי אם שטיימ אין ספר מלכים ביי שלמה המלך וואם ער פלעגט שיקען שיפען אין אופיר מען זאל פון דארטין ברענגען גאלד. דאם לאנד פירו איז אין דרום זיים אמעריקא, וויא איז פיהל מיט אלעם נישען מיט זילבער אוג גאלד, דארם איז אייביג הייס, אוג דארם רעכנט קיין מאהל אזוי מען קען דארם ווישן אנאנץ אדער ווען מען ווייל אוג עם וואקסט שמעדיג: **גביניאה**, די אינזעל ג׳נ׳נ׳אה איז גיט פון אמעריקא, עם איז עפט דרייי הונדערם יין אוג זיבעציג יאהר ווי די אינזעל איז געפונען געווארין, מאנגילאנום דער נעגעראל פון פורטונאליסשען קעניג האם געפונען די אינזעל אוף דעם ים וואם אין מערב זיים, דרייצהן חדשים איז ער געפארין אוף דעם ים מיט אשטארקע אנרוסע שיף ביז ער האם דעם אינזעל געפונען, אוף דעם ים איז אנרוסע סבנה צו פארין ווייל אין דעם ים זענען דא גרויסע ערע שוימער, אוג ווייל ער איז נעזוכן דער ערשטער וואס איז געפארען אוף דעם ים מיט סבנות נפשות. הדיבער ווערם גערופען דער ים אוף זיין נאהמען "דאם מעער מאגנילי׳אנום" אוג ער האם נעפונען די גרויסע אינזעל בעזואונדם מיט פיל מענטשין, אוג מאנגליאנום מיט זייע מילימער האבען געהאלטען מלחמה מיט די מענמשין אוג האבען זייא איינגענומטען, איבזואהל מאנגילאנום איז גע. בלעבן נעזואהרין אין זיא מלחמה, פון דעסטוועגין איז די אינזעל נעבליבען ביי פורטוגאל, ביי דער צייט האם קען גיט נעקאנט ווישן וו גרויס די אינזעל איז ווייל מאנגליאנום איז שוין גיט נעזוכן, נאר מיט נין אוג זעכציג יאהר שפעטער איז נעפארען אייער (אנגלימרא) בעזוכן די אינזעל אוג האם זיא נעפונען זי זיא איז אזוי גרויס וו גאנץ אירופא. אין צפון זיים ועלט האם מען אויך נע. פונען א גרויסע אינזעל נאר וויניג מענטשין ואהנען דארטין, דאס סערסטע מייל איז מדבר ווייל דארם איז די קעלט זייער גרויס, די צוויי חדשים סיון אוג תמוז זענען אין מאי אנרוסער, עם איז נאר קיין נאכט דא ביי זיי, אוג די צוויי חדשים כסלו אוג טבת איז אין נאכט אנרוסע, עם איז נאר קיין מאג דא ביי זיי נאר די לבנה לייכט דארמין זייער שמארק אוג זיא ניים נאר גיט אונמער, אוג ווייל דארטין איז שמארק קאלט דריבער (מאקם גיט דארטען קיין חבואה קיין גראו, אין ווינינ אדער נעפונם מען יוסער אביסעל גראו נאר ביי זיי זענען דא חיות ואם חיסען דענט׳הרע ואם זיי לויפען זייער נעשווינד, זיי זענען לויפען דריסינ מייל א מאג אוג גיט רוהען אין מיטען, עסין זיי די פליש פון די רענטיהרע, אוג זיי פאנגען נאך אנדערע חיות אוג עופות אוג פיש אוג די וועג הינד אוג דאם עסין זייא. פון אקערין אוג זייען וויסין זייא גיט, זיי

האבען

האבען קיין האר אוג קיין בארד, קלייִדער מאכן ווי פון די פעל פון די וועג הונד אוג פון די אדערין אוג די קישקעם פון די חיות מאכן ווי פערדים צום נייען, פון גאלד וויסן ווי גיט, אוג ווי גלייבען אין גאר גישמ, גיט אין גאט ברוך הוא אוו גיט אין עבודה זרות, אז עם קומט צו ווי אפערמערער נעמען ווי אים צו זייער פרייליך. עם וענען דא ארמער וואס אנאנצע וואך איז אין טאג, אוג צוויי וואכן איז איין טאג, אוג אחד"ש איז אין טאג, אוג עם וענען רא ארמער וואס נאנצע יעקם חדשים איז אין טאג אוג נאנצע יעקם חדשים איז אין נאכט, עם וענען דא מדינות וואס דארט איז דער זומער נאר עטלעכע וואכן, וואס נאר אין ווי איז די היטץ שטארקער וי כיי אונז, אוג פון זומער אויף ניינטער אוג פון ווינטער אויף זומער וועלט גיענערעט מיט אין מאהל, ווען עם ענדיגט זיך דער זומער איז אויף מארגען שון ווינטער, אוג ווען עם ענדיגט זיך דער ווינטער איז אויף מארגען שון זומער, א מיטעל ציים ווי בייי אונז גיכן אוג השרי איז בייי ווי ניסא אוג ריא איבערינע ציים פון יאהר איז שטארק קאלט, פון דעסטוועגען יראהגען דארטין מענטשין, נאר די אלע מענטשין וואס וואהנען אין די קאלטע לענדער וענען גרויסע נארין, אוג גידערינע, ווי וואקסין נאר בייו ווען פערטיל איל די הייך, ווי ענען מאוס מיט גראבע ליפען, אין די שטאט מ א ל א ב א ר ש ע אין מוזח ווייט אינדיען ענפוגען זיך יודען וואס ווי ענען דארטין פארטריבען גע־ וואארן נאך פרייער ווי די צעהן שבטים ווענען פארטריבען נעווארען, ווי האבען נעשריבען אבריף צו אנביר אין די שטאט ה א נ ו וואס אין די מדינה ה א ל א נ ד ער נאל ווי שיקען ספרים אוג צוויי ספרי תורות, אוג ווען ווי האבען ערהאלטען די ספרים מיט די ספרי תורות האבען יי נעמאכט ווען טאג יום טוב מיט אזוי א שמחה ווי פורים, אוג ווי האבען גיט נעוואהן דעם חורבן פון ערשטען בית המקדש אוג פון אנדערין בית המקדש, אוג ווי ענען דארטין אויך אין נלות אוג ווי האבען אויך משיח ער נאל ווי אויסלייזי גיט וויט פון דארט מ א ל י ב א ר אין ענדע אנא נעבען אינדיא, אין דא אנדי ע שטאט ק א ל י ק ו ט, הייגט ניהער די שטאט צו ענגלאנד, דארט איז אפרוים ירוד פין פערשידענע סחורה אוג אלע ערלי בשמים פון פערשדענע מדינות, די פעלקער וואס וואהנען ארום קאליקוט עסן גיט לעבעדיגע זאכן, גיט פלייש אוג גיט פיש, ווי ענען נאר ברויט פון קארין אוג פון נערשטין צוקער האנג מילך פוטער, ווי הרגענען קיין לעבעדיגע זאך, וואהרום ווי גלייבען אז מענטשין ווען זיי שטארבען ווערין זיי מגולגל אין בהמות חיות עופות, דאריבער איז בייו ווי דער מנהג ווען איינער האלט נאנט צום שטארבען האלט ער מיט די האנד די הערנער פון א אקס אדער פון א קוה אדער ציין אנדער לעבעדיגע זאך וואס וויל האלטין, וויל ווי נאגן אזוי וויי די נשמה גיים ארוים פון דעם מענטש גיים וויא באלד מ ר יין אין

די

די לעבעדיגע זאך וואס ער האלט אין האנד. דייַ מאג נאכט ווייס פון די עמאצ
קאליקעס איז דא א סדבר, אוג אפיך די אנדערע זיים סדבר זענען דא פיל יינגער
אוג זיי האבען א יורישען מלך, נאר הייַנט גיכער שוין דאס נאנצע שטיק לאנד צו
האלאנד. דער בלל איז פון די צייט עאס די יונגן ארויס נעמעריבען נע-

וואלין פון ארץ ישראל זענען זי פארשפרייט נעוואלען אויף די נאנצע וועלט.

ברק ו ערד צימערנישן. מיד זעהן אלע מאג ווען אמאס מיט וואכשי

שטייט נעבן פייער אוג די וואסער וועלט שטארק היים, הייבט נך אויף
די וואסער אין דער הייך בי זי לויפט ארויס פון מאס, אוג עס קען אסאהל ארויס
לויפען די נאנצע וואסער פון מאס. דאס ווערט וייל דער פייער מעריבט ארויס
דעם לויפט פון די וואסער אוג וואס הייסער די וואסער ווערט בעשווינדער
קריבט ער דעם לויפט אוג דער לויפט ארויסלויפינדיג נאנט ער דאס וואסער,
דאס נעלבע איז אונשער דיא ערד, אין די אדשער וואס עס איז דא פיל פייער
אין די ערד, אוג עס איז דא לויפט, הייבט אן דער פייער צו שרייבען דעם
לויפט אוג דער לויפט האס קיין ארט רוהיג וואלען צו אנטלויפען פון זיין שונא
וואס נאנט אים, טוט ער אויסהייבען די ערד אין דערהייך ער ואל קענען אנטלויפען,
דאריבער הייבט ער אויף די ערד מים די הייצער אין דער הייך אוג זיי פאלין
אויף נעלבין ארם עס טרעפט. אוג אין ים טרעפט אויך אזוי ווען דער פייער
קריבט ארויס דעם לויפט אין דערדיך ווערט אנרויסער שטורעם אין ים נאר אן
ס וויקט פון הייבען. וויַ עס האט שוין נעטראפען אין פיל שפעט אין אונווערע
צייטין וואס עס איז נעווען ער ציטערניש אוג עס זענען אין אין מינוט איין
נעפאלען נרויסע טויערן אוג זענען אייננעוונקען נעוואלרן אין דער ערד, אוג פיל
מענשען זענען נעהרנת נעוואלרן, דאס טרעפט נאר אין די וואלעער,
וייל די זון דערוואלעמט דעם פייער וואס אין דער ערד, אבער אין די קאלטע
לענדער טרעפט דאס גים. אסאהל קומט די ערד ציטערניש שנואך, וויַ מיר זעהן
דער מאפ קאכט שנואך וייל די אינווייניגסטע הין איז שנואך, אוג אסאהל
קאכט שטארק ווען די אינווייניגסטע הין איז שטארק, ביי די ערדציטערניש איז
אזוי, אסאהל טוהט נאר א ציטער די ערד אוג זיא טאכט קיין שאדין, אוג
א סאהל הייבט זיך אויף די ערד מים די הייצער, ווי עס האט א סאהל נעטראפען
אנדערש ערד ציטערניש אין די שטאט לים א ב ו נ י ווען זיא איז נאנט פון ים,
דירט האט זיך אויפנעהויבען די ערד מים די הייצער אוג זענען ארין נעפאלין
אין ים, אוג אין פיל שטוצין האס נעבראכען ליכט האבן די שטוצין נעבראכען
אוג בי דרייסיג מויזענד מענטשין זיינען נעהרנת נעוואלרן אנדערש זענען פארבראכען
נעוויארן, א טייל מענטשען האבן די ערד ארין נעגראבין אין ים. א סאהל
פרעפט או די ערד ווערט אויסנעריסען בי צום וואסער אוג די וואסער שטייגט

ארויף אוג עם ווערט אנאנצער טייך ארם וואס איז נעזונט אשטאט, אוג א מאהל נייט ארוים אפלאם פייער פון דער ערד אויף דעם ארם וואס די ערד קאם ויך נעשעפונט, דאריבער די מענטשין וואס וואהנען אין די וואלדער דארפין זיין שטענדיג פארזיכטיג, ווען זי טרעקען נאר עטוואס אנדערש פון די ערד וואלען ויי באלד ארוים לויפין פון שמוצ אוג פון שטאט אויף דעם פעלד, נייט פון די הייזער.

פרק ז די ווינטן קומען פון אלע פיר ווינטן וועלט, א מאהל פון מזרח, אדער פון מערב, אדער פון צפון, אדער פון דרום, דער ווינט וואס בלאזט אזוינק אזוי אין טרקונדע אויף פינף אילין נייט, דאס הייסט א שטילער ווינט, אוג אז ער בלאזט אזוינק אזוי אין טרקונדע אויף פופצהן אילין נייט דאס הייסט שטארקער ווינט, עס איז שוין שטורם צו גיין נענין אים, אוג אז ער בלאזט אזוינק אזוי אין טרקונדע אויף צוואנציג אילין נייט, דאס איז שוין אשטורעם ווינט, אויף אזוי א ווינט דארף מען אנען די בכה שפחו וגבורתו מלא עולם, אוג די מענטשין וואס קארין אויף דעם ים ארפין שטענדיג האבין א שיף קאפימאן אדר זאל זין נעלערנט צו ווישן פון נעלבער נייט דער ווינט קומט. פון די פיינעל וואס פליהען איבער דעם ים איז דא אזיין פויגעל וואס די שיפערס רופין אים "דער שטורם פויגיל", אז ער קומט צו פליהען צו די שיף ווייסט מען אז עס נועט באלד ווערין אשטורעם ווינט. דער קראפט פון ווינט איז נייער שטארק ער קען הרוב כאכין לאנדער אוג שטעט, אוג ער קען איינוואהרפין דיא שמארקסטע היזער אוג די שמארקסטע בוימער, אוג אז דער ווינט קומט אויף דעם ים קען ער דערהרעקען די גרעסטע שיפין פון דעסטוועגן טוהם דער ווינט טובות אויף דער ועלט, ער ברענגט צוזאמען ואלקינס פון יעק ועלט אוג עס קומט יענין, ווי דוד בהמלך האט נעזאגט מעלה נשיאים מקצה הארץ, נאם ברענגט ואלקינס פון יעק ועלט, ווי אזוי ברענגט ער די ואלקינס, טוצא רוח מאוצרותיו, ער שיקט ארוים א ווינט אוג דער ווינט טרייבט צוזאמען די ואלקינס אויף איין ארט אוג עם ניים יענין, פון דעם יענין ואקסין אלע נראין אוג תבואות אוג די בויטער נעפין זייערע פרוכטין, נאך אסוכה טוהט דער ווינט ער ביינוגט דעם לופט, אוג נאך דעם יענין צוטרייבט ער צוריק די ואלקינס, אוג עס ווערט ואדעם ווי עס איז נעזעהן פריער. ואקסין אלע נראין אוג תבואות אוג פרוכטין. דער ווינט מאכט פריש אלע ואסערין, ער טרייבט ארוים פון ויי די אלע לופטין אוג ניט ארין אין ויי פרישע לופטין. דורך דעם ווינט נייען די זעגעל שיפין אויף דעם ואסער. דער בלל איז עס איז דא פיל טובות אויף דער ועלט פון דעם ווינט אויב ער קומט אן שטורעם.

פרק ח אין פסוק שמיים ואר יעלה מן הארץ. אסייקמקיים גיים ארויף פון

די ערד, איז דאס פייטקיים מאכט נאס די ערד, אזוי וי אין אנאנץ הייסט שמוב נייט ארויף אפארט אין דערדייך אונ פון די פארט רינט נאכדעם ארא פראפינם שווייס פון דעם פולאפ, אזוי נייט ארויף אלע טאג אפייטקיים פון דער ערד אין דערדייך, אונ עס רינט נאכדעם ארא פראפינם שווייס, דאס איז דער מאה, אונ ווינטער פון די קעלט ווערט פון דעם שווייס שנייא. נאר אויב מען נייט בארוים אויף דעם מאה אדער אויף דעם שנייא ווערט מען קרעציג, אונ מען טרינקט מאה אדער שנייא ווערט מען אפגעצערט, אונ פון די פייטקיים וואס נייט ארויף פון די ערד ווערט צו ציימין אנעפיל, ווען דער לופט איז נחיים ציונים די פייטקיים אין די הין, אונ ווען דער לופט איז שטארק קאלט צו נייט די פייטקיים אין די קעלט, נאר ווען עס איז נים קאלט אונ נים נוארעם בלייבט די פייטקיים אויף דער ערד אונ עם ווערט וי ארויך, אין די שטאט אמשטרדם איז דא ציימונווייז אזוי אנעפיל אז מען מוז ניין בייי מאג מיט לאנטערנעם אין נאס, אויף דעם ים איז דער נעפיל נאך שטארקער, עם ווערט אזוי פינסטער אז אין מענטש ווהס נים דעם אנדערן בייי טאג, אויף דעם ים אוקיאנוס איז די פינסטערניש פון דעם נעפיל נאך שטארקער, עם איז קיין אונטערשייד צווישען טאג אונ נאכט, אונ אסאהל מרעפט אז די פינסטערניש דאערם פינף וועקם טאג, דער נעפיל איז שלעכט פאר דעם מענטש דאריבער ווען דער מענטש גייט אין נאס אין די צייט ווען עס איז אנעפיל נאל ער מיט שמוואם פארשטעלן די נאז לעבער אונ די מויל ער ואל נים אריין ציהען אין זיך דעם שלעכטין לופט. דער ערגין קומט פון די וואלקינם. ווען דער לופט איז וואדעם. ענען די וואלקין הויך פון דער ערד דאסאלם קומט דער ערגין מיט אפלייצונג אונ גרויסע מראפין, ווהס וואדעמער עס איז ווענען די וואלקין העכער אונ ווהס העכער די וואלקין ווענען, שטארקער איז דער ערגין. אונ ווען עס איז קאלט ווענען די וואלקין נידעריגער אונ דער ערגין גייט לאנג. זאם, אונ אסאהל מרעפט דער ווינט ברענגט צוזאמען פיל וואלקינם אויף אין ארט, אונ ווייל די וואלקינם דרוקען זיך צוזאמען נים ארוים א שטארקער פליץ ערגין וואס ער קען מאכן פיל שאדין, דאס רופט מען אונואלקין בראה, אסאהל מרעפט עס קומען צוויי ווינטען פון צוויי זייטען אייגער ענען אנדערין אונ זיי שטוסין די וואלקינם אונ עס ווערט פון וואלקין ווי אהויבער מארעם אונ אנדרוסער בייטיל פיהל מיט וואסער אונ ער לאזט זיך אראפ נאכט צו דער ערד, אויב עס זאל דאסאלם עטוואס אנשטויסין דעם וואלקין ווען ארוים ענאסין ווערען וואסער אז עס ווען פארפליצין הייער אונ פלעדער, אונ אויב דאס מרעפט אויף דעם ים איבער אשיף קען דער וואלקין דערמרעקען די שיף, דאריבער ווען די שיפרם נעהן אזוי אוואלקין שטען זיי אין דערהייך מיט קאנאנען די וואסער זאל ארוים

גיין אין ים אייַדער די שיף קומט צום וואלקין. נאך אוואונדער האט נאט באשאפען
צווי אפיש וואס מען רופט אים דער וועטער פיש, ער ואגט פריער ווען עס
וועט זיין רעגין, מען חאפט דעם פיש אוז מען לייגט אים אריין אין אנדערע
כּלי פיהל וואסער אוז מען שיט אריין אביסעל ערד אין די וואסער, אזוי לאנג
ווי דער פיש איז רוהיג וויסט מען אז עס וועט נאך קיין רעגין זיין, אוז אויב
דער פיש צימישט די וואסער מיט די ערד מיט זיין ווייַדעל, ווייסט מען עס וועט
באלד זיין רעגין. אוז עס איז דא אפראש [זשאבע] וואס זיצט שטענדיג אויף
די בוימער צווישען די׳א בלעטער, אוז וען דער לופט איז קלאהר אוז ריין אוז עס
נאכדם קיין רעגין זיין שנייגט זיא, אוז וען זיא זינגט ווייסט מען עס וועט באלד
קומען רעגין. אוז עס זענען דא אנדערע פויגיל וואס מען רופט זיי רעגן
פויגל, זיי שנייגען שטענדיג, נאר איידער עס קומט רעגן זינגען זיי זייער
שיין. אז עס ווערט צווינט פון צפון זייט ווייסט מען אויך עס וועט קומען רעגן.
פון דעם רויך וואס גייט פון קומען ווייסט מען אויך אויב עס וועט זיין רעגן.
וען דער רויך גייט גלייך אין אסימן אז דער לופט איז רויג אוז טרוקען אוז עס
וועט צווי געשווינד ניט זיין רעגן. אוז אויב דער רויך גייט אמאהל אין די
זייט אוז אמאהל אין די אנדערע זייט איז אסימן אז דער לופט איז שווער אוז
נאס אוז עס וועט באלד גיין רעגן, עס איז דא אמין עופות וועלן זיי הערין
ארונער אנטלויפען זיי אויף די העכסטע בוימער אוז בעהאלטען זיך צווישען די
צווייגען, נאך א נאטור הארבן זיי אז זיי געפונען וילבער ארער נאלד באהאלטען
זיי אוז באדעקן מיט ערד. אוז וען עס דונערט זאל מען זיין נעהיט מען זאל
ניט שטיין נעבן אייזען אוז נעבן אפענסטער וואס אין אים איז דא אייזערנע
קראטן אוז מען זאל ניט שטיין נעבן א הויכע הויז, וייל די אלע זאכן ציהען
צו זיך דעם דונער. אוז נעבן אהויכען בוים זאל מען איך ניט שטיין וועלן עס
דונערט. אוז די מענטשען וואס זענען נעבאדען נעוואדען מיט א הויט באדעקט
אויף ייער פנים, דאדפען זיך שטארק הוטען פון דונערען אוז בליטצען. נאך
דאדפען מיר ווייסן אז דער בליטץ ציהט ניט צו זיידינצייג אוז פדה, אוז אויב
די זיידענצייג איז בלאהע איז דער בליטץ נאך מער דערווייסערט, מען דערציילט
בייַ דעם פרייסישען קאניג איז דא אזאל וואס אלע ועגט זענען באדעקט מיט
זיידענצייג אוז וען עס הייבט אן דונערן איך דער קאניג מיט זיידענע
קלייַדער אוז נייט צריין אין דעם זאל, אוז ער איז דארטען בייַ די דונערען
גייען איבער.

פרק ט וייל די שטערין זענען פון אונז גאנץ הויך דאריבער האבען מיר
ל מאהל פאלשע מיינונגען איבער ייא, מיר זעהן אמאהל וויי די
שטערין לויפען פון אין ארט צום אנדערן, אמאהל זעהן מיר אז די שטערין

מאהשין זייערע אראפער דער שטערין פון צפון לויפט אין דרום אוג עמצם זיך אין דרום אויף דעם ארם וואו דער דרום שטערין איז נעזעסין, אוג דער דרום שטערין עמצם זיך אויף דעם ארם פון צפון שטערין. א מאהל עהם פיל שטערין אויף אין ארם, אוג עם ניין פיל שטערין אין די לענג אזוי וי א וייזיל. דאם אלץ איז נים ריכטיג. וואהרום די שטערין רירען זיך נים פון זייער ארם. אוג נאך תרעפם א טעות בייי די מענטשין וואם פארין אין וועג, זיי זעהן א מאהל פון וויסען א ליכטינקיים וזי אפעליכטונג פון א שטיב דוך א פענסטער. אוג זיי מיינען דאם איז דא אשמוב וואם מענטשין וואהנען, ניין זיי נאך די ליכטי-קיים, אוג די ליכטינקיים פירם זיי אוועג פון ריכטינען וועג בייז זיי ווערען פארבלאנדעם אוג זיי זעהן שוין נים דאם פייער, וואהרום דאם איז נאר נים נעמען א פייער נאר פון די ערד אדער פון א וואלד ניים ארוים אזוי א ליכטינקיים, אוג עם דאמרם אכאהל א שעה אדער צווייי שעה אוג עם ווערם פארלאשען, אוג די מענטשען ווערען דערשראקין זיי מיינען שדים אדער טייפלען האבען זיי אראפגעפירם פון ווענ, אוג ווענען זייער שרעק לייענען זיי קריאת שמע, אוג עם ווערם אלעם פארטריקנם. די גראנען ווערען פארוועגלעם אוג וואקסען נים, די הבזאה וואקסם נים, אוג ווילבע עם וואקסם יא ווענען די קערנער כאטש די קרוכטען-בוימער פאלין זייערע בלעטער ארונטער. עם איז אוך דא

פרק י פון די ערד ווענען אלע מעטאלען, נאלד זילבער קופער-זילבער בלייא קופער אייזין ציינק, דאם ווענען זיבען ערלי מעטאלען, נאלד איז דאם שטערנם פון אלע מעטאלין. ווענען די זיבען ערלי מעטאלין ווענען דא זיבען שטערין, ינערר שטערין ווירקט אויף אין אנדער מין מעטאל, דער שטערין שבתאי ווירקט אויף בלייא, דער שטערין צדק ווירקט אויף ציינק, דער שטערין מאדים ווירקט אויף אייזין, דער שטערין חמה אויף נאלד, דער שטערין נוגה אויף קופער, דער שטערין כוכב אויף קוועקזילבער, דער שטערין לבנה אויף זילבער. די אלע זיבען ערלי מעטאלען ציהען ווייניג קראפטען פון די זיבען ערלי שטערין, יסוד המים, פון דעם וואסער מים די ערד ווענען נעניגדעם אלע נעווינקטען אלע גראזען בייז די העכסטע טענען בוימער, את מיר ווהן אלע שיינע קאלערין וואם די ערד נים ארויס אויף די שיינע נעווינקטען, את ינערער פרוכט-בוים בעזונדער האבען ניינ פרוכטען אין אנדער נעשמאק, אוג דאם אלעם ווערם פון דעם וואסער וואם בעפייכטעט די ערד, את ווען עם איז קין רענין אדער טען בענימט נים די ערד מים וואסער ווערם אלעם פארטריקנט, די גראנען ווערען פארוועגלעם אוג וואקסען נים, די הבזאה וואקסם נים, אוג ווילבע עם וואקסם יא ווענען די קערנער כאטש די קרוכטען-בוימער פאלין זייערע בלעטער ארונטער. עם איז אוך דא

אמין בוים וואס ער וואקסט נאר ער איז האָרט ווי שְׁמַיִן דאס, זענען די קוגעלין.
יסוד הרוח, אלע לעבעדיגע זאכען זענען אויף פון ערד אוג וואסער, נאר
זיי האבען אן זיך העם לופט אויך, דאס איז דאס לעבהאפט פון אלע לעבעדיגע
סיי די וואס זענען אין וואסער אוג סיי די וואס זענען אויף די ערד בהמות
חיות עופות אוג די בענטשען, אז מען וועט ביי זיי פערהאלטען דעם לופט
קענען זיי ניט לעבען. עס זענען דא בהמות וואס זייער פליש פון קערפ־
נוצט צום עסין, עס זענען דא בהמות וואס זייער קערפער איז נאר באשאפען
ענוואלען צו ארבייטען. אוג זייער פליש איז ווי ניפט צום עסין. עס זענען דו
בהמות חיות עופות וואס ווי האבען אין זייער נאטור גוטע מדות צו טאהן טובות
איינע מיט די אנדערע, אוג האבען ליב זיעדע קינדער, אוג האבען רחמנות אויף
זיי. אוג עס זענען דא בהמות חיות עופות וואס זענען רוצחים אוג ווילען
הרגען איינער דעם אנדערען, אוג האבען רחמנות אויף זיערע קינדער אוג
האבען זיי ליב. עס איז דא אמין חיה וואס זיא איז באהעפט צו די ערד ווי
אלע ענווייקסען אוג זיא איז לעבעדיג ווי אלע חיות, די חיה ווערט גערופען
"אדני השך ה", זיא האט אצורה ווי אסענטש מיט האנד אוג פים, נאר פון
איר נאפיל ניט ארוים אלאנגע קישקע אזוי ווי אשטריק, אוג די קישקע איז
צוגעוואקסען צו די ערד, אוג זיא קען ניט אוועק גיין פון דעם ארט, זיא ניט
נאר אזוי וייט ווי לאנג דער שטריק איז, אוג ווער עס גיים צו אים נאנט
הרגנת ער אים באלד, די חיה ווערט גערופען דוגע דאס איז יד ענ וואס
שטייט אין די תורה, אוג אז מען ווייל פאנגען די חיה שיסט מען מיט פייל
אין די קישקע, אוג או די קישקע ווערט אפגעהאקט מוהט די חיה אנדרוים געשרייא
אוג ווערט באלד טויט. עס איז דא אזוי אמין פויגיל וואס וואקסט אויף א בוים
אזוי ווי אלע קרוכטען, אוג אז דער פויגעל האט שוין אויפגעוואקסען ווי ער
דארף וואקסען, פאלט ער אראפ פון בוים אוג לעבט ווי אלע פייגעלאך. אין די
קדינה איר לאנד איז דא א ארט וואס ווערט גערופען קאלענד, דארטען איז
דא אמין נאנו וואס וואקסען אויף בוימער וואס זענען גענפלאנצט ביי קוואלען
וואסער, אוג אז עס קומט די צייט וואס זיי זענען שוין גרוים אויפגעוואקסען,
פאלען זיי ארונטער פון די בוימער אין וואסער אוג לעבען אין דעם וואסער,
(אין יורה דעה (סימן פ"ד) שמייט, די עופות וואס וואקסען אויף די בוימער, אוג
זיי זענען באהעפט צו די בוימער מיט די שנאבלען, מאר קיין זיי גיט עסען,
דער רבנו הם וואנט מען טעג זיי שעבטען אוג עסען. אין זוהר שמות (דף ט"ז)
שמייט, ווען רבי אבא האט גענעהן אבוים וואס אויף אים וואקסען פייגעל וואס
קענען פליהען, האט ער גענוייגט אוג האט גענומען זען מענטשען וואלטען
ווי סודות פון די בוימער מיט די פייגעל אויף ווילדע זאכען דאס זייגם,

וואלטען

וואלטען זיי צוריסען וויבער קליידער פון חיבען בין צום בויך פון נידים צער וואס כי וויסען נישט די חכמה פון דעם בוים מיט די פיינעלע. עס זענען דא אויפלכע בעווקסען וואס ווי האבען אבעטענגונג וון אלעבענדיגע וואך. די בעווקסען זענען דריי שרלי, איינס איז א גראו וואס מען רופט אים סינסינס, דער שייש פון דעם וויארט איז גליך ווי דער גראו וואנט "זאלסט מיך ניט בעדרגן". זער עס רירט אן דעם גראו אפילו נאר מים דעם קלענסטען פינגער, ביימט איין דער גראו זייגע בלאטער, צו ווייען זי אר ווייל גיט מען אים אנרירען. אוג ווי דער מענטש גיים נאר אויעק פון דעם גראו אפיגט ער צוריק זייגע בלאטער, דאס זעווייטע גראו איז דער גראו וואס מען רופט אים באקארוח, אלע פארען באבט ניים ארוים פון אים צליבטינקיים ווי א פייער, אוג אז מען קומט צו אים אוג מען ווייל אים נעמען אנטלויפט ער אוג סטאנקען אים גיט חאסען, נאר אז מען שפריצט אויף אים ארין פון א גוס וואס ער וואקסט אויף דעם שטיין אויף זיין ארט. דאס דריטע איז אזוי א גוס וואס ער וואקסט אויף דעם אינגעל צימבורין, זייגע צווייגען שאקלען זיך שטענדיג, אז אמעגטש ויל נעמען אדער אנרירען מיט די האנד אצווייג, אנטלויפט דער צווייג פון אים אט בייטם זיך ארוים פון די האנד, אוג אפילו מען האט אפגעהאקט דעם צווייג פון בוים בין אבט מאג האט נאך דער צווייג אבעווענגג, אז בען רירם אים נאר סמוואס שאקולט ער זיך. אוג עס זענען דא נאטונגען גראו מיט גרויסע בלאטער וואס וואקסען אין די זומפיגע ארטער, אוג נאם ברוך הוא נריים אן פאר ווי קליינע נאטונגען פליגען אוג שערעם וואס שוויסען אט פליהען אויף דעם וואסער, אוג באלד וו דאס קליינע באשעפענים קומט ארויף אויף דעם בלאט. בייטם זיך אין דאס בלאט אוג פאנגט אריין דאס קליינע באשעפענים אוג ויא ווערם גליך צוריקען אין די בלאט וו ערד, אוג פון דעם ווערם די בלאט געשפיינם. נאך אוואונדערליכע זאך איז דא בוי דעם גראו, אז מען נעמט אבלאט אוג מען צושניידט ויא אויף שמיקער. שפרייט זיך אוים יעדער שטיק אין די לענג אט אין די בייט אט עם ווערם פון אר צוריק אנאנצע בלאט מיט אירער יעלבע פארינע קאלערן. חונדערם סיר אט פופציג יאהר איז א צינד וו מען דאס נעפרעגען די בלאטער פאליפען אין איראפע, זיי נוקסען נאר אויף די ספאניש ארטער.

ברק יא די סאלפעס ווענען א טין חיה נאר מים פיל זאבען ווענען זיי גליך צו אטמענטש, זייער פנים איז מענשליך, די אלטע מאלפעס האבען אפגעהאקט דעם זייגע קינדער טראנען זיי אויף די ראנד פון סענשליך, אויפמאהל נעמען די זברים די קינדער פון די נקבות

אוג טָרַאגָען ווִי אַ בִּיסָעל אויף דִי הָאנד אוג גִיבָּען ווִי צוּריק צוּ דִי גְּקבות. אַ קאהל טְרָעפְּט וָען דָער זָכָר אִיז בֵּיי אויף ווִין ווִייב גִים עָר אִיר אַ פַּאטְש אויף דָעם פָּנִים, אוג ווִיא שְׁמַיים גָענָען אִים אויף אִירָע צַוויי פִּים אוג הַאלְט בֵּיי דָעָ הָאנד צוּזַאמָען מִים דִי פִּינְגָער אִין דָערהַיִיך ווִי ווִיא בָּעט בִּיי אִים עָר ואל אִיר טוהַל ניין דִי זִינד. אויך גָעמָט ווִיא דָאס קִינד אוג גִים אִים צוּ אִיר מאן גְּלַייך ווִי זִי ואגט פוּן וועגָען דָעם קִינד וָואס ווִיא הָאט צוּ אִים גָעבָאהרָען ואל עָר איר טוהַל ניין. אוג דִי גְּקבָה וָואס הָאט גָעבָאהרָען אַ צַווילינג, לִיבְּט ווִיא מָעהר דָאס קִינד וָואס אִיז ארוים גָענאנָגען צום עָרשָטָען אוג טָרַאגְט אִים אויף אִירָע פְּלַייצָעס, אוג דָאס צַווייטָע קִינד הָאט ווִיא פַּיינד אוג לָאזט אִים ליגָען. גָעווַיינְלִיךְ גִייָען ווִי שְׁטָענדִיג אויף פִּיר פִּים וָדאס הַיסְט אויף דִי הָאנד אוג אויף דִי פִּים) ווִי צָאלָע חיות, אוג וָען ווִי ווִילָען קָעגָען ווִי גִיין אויף צַווִיי פִּים אויךְ זָאל וָואס מָעגשָען טוהָען מַאכָען ניי זָאךְ. עָם הָאט אַקָאהל גָעמָראפָען אַ מַאלָפָּע פָּילָע קָלָעגָט וִיךְ שְׁטָענדִיג אַרִיין גַנְבָּגָען אִין אַ שְׁטוב אוג מַאכָען גְרוּיסָע שְׁאדִינָם, דָער ווירָם הָאט ווִיא גִים גָעקָאנְט חָאפָּען, אוג ווִי זִי אִיז גָעווָען אִין שְׁטוב הָאט עָר גָענוּמָען אַ מָעסָער אוג מִים דִי לִינְקָע ווִים וָואס אִיז גִים שָׁארָף הָאט עָר גָע־ האלָטָען אויף ניין נָאלָז אוג הָאט גָעצוּוָוגָען דָעם מָעכָער אָטלִיכָע מָאהל הִין אוג צוּריק. אוג נָאכְדָעם הָאט עָר גָעלַייגְט אויף דָעם טִיש אַ מָעסָער וָואס אִיז שָׁארָף פוּן בִּייָע וַיסָען אוג אִיז אַוָעק גָענאנָגען פוּן שְׁטוב, דִי מַאלָפָּע אִיז בְּאלְד אַרוים גָעשְׁפְּרוּנְגָען אויף דָעם טִיש אוג הָאט דָעם מָעסָער אָטלִיכָע מָאהל הִין אוג צוּריק גָעצוּוָוגָען אויף אִיר הָאלָז אוג גָעשָׁאכְטָען. אוג עָם אִיז וָעהר שְׁוָער ניי צוּ פַּאנְגָען לָעבָּעדִיג אִין וואלְד, וָארום ווִי זַיי וָעהן פוּן נייטִין אַ מָענְטָש גִיים לויפָען. ווִי גָעשָׁווִינְד אויף דִי הוּיכָע בוימָער אוג וִיצָען רָארָמָען אַווי לַאנְג בִּיז ווִי זָעהן רָער מָענְטָש אִיז שוין נייט אַנָעוק גָענאנָגען, נָאר דִי מָענְטָשָׁען וָואס ווִילָען ניי פַּאנְגָען טוהָען אַווי, ווָען דִי מַאלָפָּע אִיז אויף דָעם בוים שְׁטָעלְט וִיךְ דָער מָענְטָש גָעגָען בוים אוג ווִיא קוּקְט אויף דָעם מָענְטָש צוּ זָעהן וָואס עָר טוהָט, גָעמָט רָער מָענְטָש אוג טוהָט וִיךְ פְּלַייסִיג אוים אוג אָן ווִיגָע שִׁיךְ אַיִינָע מָאהל גִיט דִי מַאלָפָּע זָעהט גוט וָואס עָר טוהָט, נָאכְדָעם לָאזט עָר שְׁטַיין דִי שִׁיךְ אונְטָער דָעם בוים אוג לַייגְט אין ווִי אַרִיין פָּעךְ אוג עָר בָּעהאלְט וִיךְ אונְטָער אבוים דִי מַאלָפָּע ואל אִים גִים קָעגָען זָעהן, ווִיא קְרִיכְט גְלַייךְ אַרונְטָער פוּן בוים אוג שְׁטָעקְט אַרִין אִירָע פִּים אין דִי שִׁיךְ, אוג אִירָע פִּים ווָערָען אִין גָעקְלָעבְּט אין דָעם פָּעךְ אוג קָעגָען גִים אַוָעק גִין פוּן אָרְט, אוג אַווי חַאפְּט מָען ווִי זַיי עָסָען אִז בִּייָע, הִירָז, פְּרוּכְטָען, ווָאס פָּאכְטָאגָען, אוג וָען ווִי ווִילָען פַּארַאמְלָען פִּיל עָסִינָוָאךְ אין ווִיָע וואהנוּנָגָען, פַּארַאמְלָען וִיךְ מִים אַיין מָאהל אַגְרוּיסָע קָאמְפּוּגִיָע מַאלָפָּעם אוג פַּארשְׁפְּרַיִיסָען וִיךְ אויף אַ פָּעלְד וָואס אויף אִיר וָואקְסְט רִייז אָנָער

הירז

הויז, אוג בײ יעדער ווינקעל פון פֿעלד שטעלן זיי אײן מאלפּע ויא וואל אכמוב
נעפּטן טאמער קומט א טענטש, אוג די מאלפּעם ווּאם הונטן קנקען זעהר
נוט אויף אלע וייטן, אוג אז איינער זעהט א טענטש פון וויטן הײבט ער אן
שמארק פּיפֿן אוג שרייען, אוג אין אײן רגע זענען שוין אלע צו לאפֿן. אוג
די קאמפּאניע מאלפּעם ווּאם זענען אויף דעם פֿעלד, זענען צו טיילט אויף צוויי
טייל, אײן העלפֿט רייסן מים די הענד די זאגנען מים די רייז. אוג די אנדערע
העלפֿט הענפֿן באלד די זאגנען אוג טרײבן זיי אנויעק אין ייערע וואהנונגען.
אוג ווען זיי ווילען אבריסן פּרוכטן פון אבים, שטעלן זיי אויף מאלפּעם
אין אלע וייטן זיי זאלען היטן טאמער ניט א טענטש, אוג די מאלפּעם
שטעלין זיך אין א שרעקנע פון בוים בײ צו זייער וואהנונג, זיי זענען דערוויטערט
צייגער פון אנדערין א נעווינט מאם, צוויי דרי מאלפּעם קריכן ארויף אויף דעם
בוים אוג רייסן די פרוכטן אוג וואלפן זיי ארונטער אויף די ערד, אוג דער
ווּאם שטייט נעבן בוים הופט די פרוכטן אוג וואלפט זיי צו דעם אנדערן דער
אנדערער וואלפט צו דעם דרייטן, אוג אזוי וואלפט אייגער צום אנדערן בײ דער
לעצטער וואלפט אריין די פרוכטן אין זייער וואהנונג, אוג דאם וערט נע-
מאכן אזוי נעשווינד אז אין אײן רגע פיל פרוכטן דורך נעווארפן פון
בוים בײ צו זייער וואהנונג, אוג זיי זענען זהר קלוג צום נעבענען. עס זענען
דא וייטע לאנדער ווּאם דארט זענען דא פיל באטונגען גרויסע מאלפּעם, עס
גיבט מאלפּעם ווּאם זיי האבן־קיין וויידעל, זיי רופט מען וואלד מענטשן,
זיי נעפּנען זיך אין די ווילדער ווּאם זענען אין אפֿריקא אוג אין אסיא ווי
זאגט, זיי זענען הויך בײ צוויי דרייי אייולן אוג גראב ווי א טענטש
אוג זיא עסען אלע קרוכטן, דאם טערטע צייט גיבען זיי אויף צוויי פּים, זייער
האלי איבעשן איז בעזואקסן מים גרויסע האר, זייער נאזער זענען קורצע אוג
גידערינע, זייער טויל איז ברייט, זייערע הענד אוג פּים אוג די ברוסטען אוג די
בייכער זענען ווי בײא טענטשען, זייער פּגים איז ווי דער פּגים פון א אלפֿען
מאן ווּאם ער איז שמארק טרייערין, סען קען מים לערנען אוג נעווינען ער זאל
מאהן אלץ ווּאם א טענטש מוהם, ער איז נום אין דער נאטור אוג לאנגזאם
אוג קען אלץ פֿערטראנען אוג ער איז קיין נגב, עס זענען דא אזעלכע מאלפּעם
ווּאם קאם ווי שוין אויסנעלערנט זיי זאלען האקען הילץ. אז זיי ועהן ווי א
מען בראם פֿליש אויף א שפּיז וויסען זיי מען ראוף דעם שפּיז אלע מאהל
אומדרייען די פֿליש ואל נים פארבּרענט ווערען אוג עם ואל ווערען געבראטען
אויף אלע וייטען. זיי ווייסען זי שמויסען אין אשמויסעל אלץ ווּאם מען נום זיי זי
שמוסען, זיי עסען פון א שיסל מים א לעפֿעל אוג שניידען מים א מעסער אוג
עסען מים אנאפיל. אוג טרינקען פון א בלי, אז מען נום זיי נעלד וייטען זיי זי

ציין קויפֿען עסטנוואַרק אוג פֿלייש פון יאָמקע. וואַרום די מאלפֿעס ווענען קלוגער
פון אלע לעבעדיגע ואכען. עס איז נאָך דא א מין מאלפֿע וואס עד איז אזוי ווי
די קריעדיגע מאלפֿעס, נאר זיי האבען נאנץ לאנגע האנד, ווען די מאלפֿע שמייסט
אויף זוויי פֿיס ווענען זיינע פינגער פון די האנד אויף. די מאלפֿעס ווענען
אויך אין אפֿט א ינדיע, זייער עסען איז פֿיינע מאנדלען פֿאטעראנצען. עס
ווענען א מאלפֿעס מיט זויידלען אוג זיי וואהנען אין שטובֿען מיט מענטשען
צוואמען אוג מוזהען קיין שאדען, נאר אז די מאלפֿע דערזעהט א הונד שפֿרינגט
עד באלד ארויף אויף אים אוג בייסט אים. עס ווענען דא א ווילכע מאלפֿעס
וואס מען רופֿט זיי מ ע ר־א ק א צ ן זיי ווענען אין ז י ד־א פ ר י ק א, דאס
מערסטע צייט שווימען זיי אויף דעם וואסער צו פאנגען פֿיש צום עסען.

פרק יב אין יענעם מענטש ווענען דא פֿיר יסודות וואס פון זיי איז בעשאפֿען
געווארען דער מענטש, די פֿיר יסודות ווענען ערד, לופֿט, פֿייער
וואסער. אין די ערד פון מענטש האם נאם ברוך הוא ארײן געגעבען א
נאר־עמקייט, אוג א פֿייכמקייט, אוג לופֿט, אוג די ערד איז פֿערוואנדעלט ווענען
אויף פֿלייש אוג אין די פֿלייש ביינער מיט אדערן אוג עס איז ווענען א
מענטש. עס איז אמת או דער נאנצער מענטש איז א אונפֿארשטענדליכע זאך,
אוג ניט נאר דעם מענטשענס באשאפונג איז אונפֿארשטענדליך נאר אלע זאכען
וואס ווענען אויף די ווועלט איז ווייט באשאפונג העכער פון דעם מענטשענס
פֿערשטאנד, פון דעם קלענסטען גראז ביז דעם העכסטען בוים, פון דאס קלענסטע
ווערמיל וואס קריכט אויף דיא ערד ביז די גרעסטע חיות אוג בהמות אוג עופות,
אוג ביז דעם שמארקסטען אוג קלוגסטען מענטש אויף דער ווועלט, איז אלץ מיט
א גאמליכע חכמה באשאפֿען ווענען, אוג אלץ איז פון די ערד, די ערד איז
דער מאמרעיאל פון אלע בֿאשעפונג, אוג אזוי ווי אלץ איז באשאפֿען פון די ערד,
אזוי ווערט פון אלץ צוריק ערד, ווי שלמה המלך האם נענאגט (קהלת ג׳)
הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר, אלץ איז נעווארען פון די ערד אוג
אלץ ווועט צוריק ווערען ערד. עס ווענען דא ואכען וואס ווערען פֿעשווינד אין
א קורצע צייט צוריק ערד, אוג עס ווענען דא ואכען וואס דאערען לאנג אויף
דער ווועלט אבער צוריק ערד מוז פון אללעם ווערען, נאר ווייל נאם ברוך הוא
האט צוגענאגט אז צדיקים ווילכע עס ווועלען ווהה זיין ווילין צוריק לעבעדיג
ווערען, דאריבער האם ער באשאפֿען איין ביינדיל אין דעם מענטש וואס ער
ווערט ניט פארפוילט־אין די ערד אוג ער קען נאר ניט פארלענרט ווערען, דאס
איז דער אויבערשטער ביינדיל פון די שורה, דעד מדרש זאגט מען האם א
מאהל גענקלאפט אויף דעם ביינדיל מיט א האמער איז דער האמער צובראכען
געווארען אוג דאס ביינדעל איז גאבליבען נאנץ, דער ביינדעל ווערט ניט פארברענט

אין פּייער אוג נים צו ווייניג אין וואסער. אוג פון דעם בייגדיל ווערט צוריק
אויסגוואקסען דער נאנצער מענטש ווען עס ווערט אין תחית המתים.

פּרק יג עס זענען דא שטיינער אויב אשה

זיך דעם שטיין אין א בייטעלע ווערט וא נים בפּיל ליין דאס קינד.
דער שטיינדיל איז קיילעכדיג אוג אינווייניג איז דא נאך א שטיינדיל, אוג אז מען
שאקלט דעם שטיינדיל קלאפּט אינווייניג דאס אנדערע שטיינדיל אזוי וי א קערנדיל
אין דעם שאלאכץ פון נוס, די שטיינדלידי זענען אזוי באשאפען נעווארען ווען
די וועלט איז באשאפען נעווארען. נאך איז דא א מין שטיין אז מען באדעקט
אים מיט ערד אין ליין ווארפט ער ארא די ערד פון זיך אוג די ערד
בלייבט ליגן קיילעכדיג ארום אים, אוג אין ליין נעט קומט אליין ארויף די ערד
אויף דעם שטיין אוג באדעקט אים וי פריער, אוג דער שטיין ווארפט נאך א
מאהל ארא די ערד פון זיך, אוג נאך אין אנדער קומט צוריק ארויף די ערד
אויף דעם שטיין אוג אזוי איז טאג אוג נאכט אין ליין נעט ווארפט דער שטיין ארא
פון זיך די ערד אוג די אנדערע נעט קומט צוריק די ערד אויף דעם שטיין,
נאך איז דא א מין שטיין אז מען ליינט אים אויף די האר פון קאפ אדער אויף
די האר פון בארד פאלט ארויס די האר אוג אויף דעם קאפ וואקסט שוין קיין
האר מעהר, אוג אז מען ליינט דעם שטיין אויף א נאלען קאפ וואקסט באלד
האר ווי בייא אלע מענטשען. דאס איז א וואונדערליכע זאך דער שטיין זאל מאכן
צנויי פארקערטע זאכן, די שטיינער בעפונט מען אין אסט-אינדיע. דער רבנו בחיי
שריבט, עס איז דא א מין שטיין אז מען צושטויסט אים נאנץ דין אוג מען
שיט אים אריין אין א עסען אדער אין וואסער אדער אין אנדער משקה, אוג
מען עסט אדער מען טרינקט מיט די צושטויסענע שטיין, אפילו די אשה איז א
עקרה ווערט זי נעזינד אוג קען האבען קינדער. אוג עס איז דא א מין שטיין אז מען
צושטויסט אים נאנץ דין אוג מען שיט אים אריין אין וואסער אוג מען טרינקט
אוים די וואסער מיט דעם שטיין קיהלט דאס די בלום פון דעם מענטש. אוג עס
איז דא א מין שטיין ווען ער איז נאנץ בעלייכט ער ווי א ליכט. אוג אז מען
צושטויסט אים אוג מען שיט אים אריין אין א עסען אדער אין א משקה אוג מען
עסט אים אדער מען טרינקט אים ווערט מען קלוג אוג עס ווערען ליכטיג די
אויגען. אוג עס איז דא א מין שטיין אז מען טראגט אים אויף זיך אין א בייטעל
אנטלויפען פון אים אלע ווייב שונאים. אוג עס איז דא א מין שטיין אז מען
לייגט אים ארויף אויף די אויגען ווערען זי ליכטיג, אוג אז מען לייגט איר
אויף א סכּה אדער אויף א נעשווילעכץ ווערט מען באלד נעהיילט. אוג עס איז דא
א מין שטיין אז מען טראגט אים אויף זיך אין א בייטעל האט מען הצלחה אין
באנדעל, אוג ווען מען שלאפט אז דער שלאף מיט פערנענינגען. אוג עס איז

דא א מן שמיין או דער מענטש מראנט אים אויף זיך אין א בייטעל ציהט דאס אים צו ריטשן. אונ ער חאט הצלחה אין ריטשן. אונ עס איז דא א מן שמיין ווען איינער איז אין א מלחמה אונ ער מראגט דעם שמיין אויף זיך אין א בייטעל שמאקט אים יין הארץ צו די מלחמה אן שרעק. אונ עס איז דא א מן שמיין או מען צושטויסט אים אונ מען טישט אים אריין אין א עסען איז דאס גזונד צום מאגן אונ דער מענטש ווערט גזונד אונ פעט. אונ עס איז דא א מן שמיין או א מענטש מראנט אים אויף זיך אין א בייטעל האט ער חן ביי אלע מענטשן אונ או דער מענטש קומט אריין צו לכלים האט ער הצלחה אונ מען פאלגט זייע עצות. אונ עס איז דא א מן שמיין ווען האלט איין דאס בלוט ווארם

פון א מענטשין.

פרק יד עס ווענען דא בויער ווען זייערע צוויינען בייגען זיך נאר צו די זון, פון פריא ביז האלבען טאג ווענען די צווייגען גבוינען צו מזרח זיים, האלבען טאג שטייען די זעציגען נלייך נאך האלבען טאג ווענען די צווייגען גבוינען צו מערב זיים, מען רופט אים ווענבוים, אין די נמרא רופט מען אים אדאני. אין ווענטם אינדיען איז דא א מן בוים ווען מען רופט אים "דער זקן יאהר בוים", נוייל או מען האקט אפ דעם בוים פון די ערד לעבט ער לינגריג אויף די ערד ביז זיבען יאהר מיט יין שיינע קאלער אונ מיט יין נאיצע פייכמקיים אונ מיט יין נוטען ריח, אונ ווי עס קומט ענגד זיבען יאהר ווערט ער טריקען מיט אין מאהל אונ פארלירט יין קאלער אונ יין ריח. עס איז דא א מן נראו ווען ער גיט פון זיך א גוטען ריח זיבען מאהל אין מאג, גיט ער אונ גיט ווייניגער, יעדער מאהל דאערט דער ריח עמטליבע מינוטען גיט ער. עס ווענען דא א נעלבע בלומען ווען הויבען וואקסט אויף יעי ווי נאלדפארבינע דאר דאס איז די יאפרן, די בעסטע יאפרן ווענען די ווען וואקסען אין עסטרייך, אונ די יאפרן מוז מען אראפנעמען פון די בלומען ביי באכט ווען די לבנה שיינט, אונ דאס מוז נעמאהן ווערן דורך יונע מיידליך ווען האבען באך גיט נעהאט זייער פערייארע, אונ איידער זיי הייבען אן נעמען די יאפרן מוזען זיי באדעקען די בלומען, אונ פון אונטער דעם באדעקונג נעמען זיי די יאפרן, אונ איב עס ווערם אנדערש נעמאהן פארלירען די יאפרן זייער קאלער אונ זייער נוטען ריח. אין איבדיען ווענען דא טייטל בויער זייער נרויסע די בלאטער פון די טייטלען ווענען לאנג דרייי אייליג אונ נראב ווי א פויסט, אונטער איין בלאט קעגען שמיין זיי. אנדער פון ווענין, פון די בלאטער מאכט מען ווען אונ קאריב ראנאטם אונ שקארין אונ נאך א ווילבע יאבען, אונ מען באכט טיי פון די בלאטער דעבער אויף די נעצאלטין, אונ די בלאטער רופט מען שי ך עם־פא לם. אין אזיא איז דא

אַ מִן פַּייגֶן־בוים אַ נאַנץ הויכער בּיז צוועלף איילן דיִ הייך, די בּלאַטער זענען לאַנג ביז פּיר איילן אוג בּרייט אַ אייל מיט אַ האלב. פון די בּלאַטער באַקט מען פּיל ערלייִ כּלים אוג מען באַדעקט מיט זיי די מישׁפּעט, אוג מען שׂריבּט אויף די בּלאַטער פון בּיידע זייטן ווי אויף פּאפּיר, אוג מען שׂרייבּט אויף זיי סְפָרים בּיכער אוג מען בּינד זיי אין מיט מאוֹלען ווי מיר בּיינדן אין אונזערע פּאפּיִרענע סְפָרים, מְענטשׁן זאגן פון די בּלעטער הָאבּן זענען מען אדם אוג חוה אוג הָאבּן געמאכט פון זיי נאראטלען, אזוי ווי עם שׂטייט אין די תורה.

פּרק טו ווען די ווֶלט איז בּאשאפּן געוואָרן זענען די לעבּעדיגע זאבּן צו מיילט געוואָרן אויף צוויי מייל. דאָרשטיג זענען בּאשאפּן געוואָרן אלע לעבּעדיגע זאבּן ווֹאס ען ווֹאסער, אוג אלע לעבּעדיגע זאבּן ווֹאס פּליהען, פריאשׂיג זענען באשאפּן געוואָרן אלע בּהמות אוג חיות אוג אלע לעבּעדיגע זאבּן ווֹאס קריכען אויף די ערד. אלע לעבּעדיגע זאבּן (אויסער דער מענטש) זענען זיי צו מיילט אויף נעקם מינים, (א) עם זענען דא אזאלכע ווֹאס גליך ווי זיי ווערען געבּאָרן זיינען זיי מילד פון זייערע מוטערם בּרוסט בּיז אַ נעוויסע צייט, נאכדעם פּארפּעלט בּיי די מוטער די מילד אוג זיי הייבּען אן עסען דאס זעלבּיגע ואם די מוטער עסט. אוג זיי הָאבּן אין זיך רויטע בּלוט אוג וואַרעמע. (ב) זענען די עופות ואם הָאבּן אין זיך רויטע בּלוט וואַרעמע אוג זיי געבּורן נים לעבּעדיגע קינדער נאר אייער, אוג זיי זיצן אוג הערוואַרעמען דיא אייער בּיז אַ געוויסע צייט, ווערען געבּארן אין די אייער יונגע הינדלעך פּייעלעך, זיי ווערען באדעקט מיט פּעדערין אוג פליהען אין דער הויך. (ג) זענען די באשעפענישׂ ואם לעבּען אין זיך רויטע בּלוט, נאר דאם בּלוט איז קאלט אוג זיי זיהען דעם אמעם דורך א לונג ואם איז בּיי זיי אין בּוך. (ד) זענען די פּיש, זיי הָאבּן אויך רויטע בּלוט קאלטע, זיי זיהען נים דעם אמעם דורך א לונג נאר דורך די באקן, זיי הייבּען אויף די באקן אוג שׂפּיין דעם לופט אין זיך, אוג זיי לעבּען נאר אין וואסער. (ה) זענען אזעלכע לעבּעדיגע זאבּן ווֹאס קריכען אויף די ערד, אוג זיי הָאבּן קין בּלוט נאר זיי הָאבּן אין זיך אזוי א ווייסן ואסם, דאס מערסטע פון זיי הָאבּן זעקס פים, אוג זיי הָאבּן אזוי ווי דינע הערנער וואס זיין ארוים פון קאפ. (ו) זענען די ווערעם ואם הָאבּן אויך קין בּלוט נאר א זאפּט אוג זיי הָאבּן קין הערנער, א מייל פון זיי הָאבּן קליינע ניידערינע פּיר, הונדערט פּופּציג ערלייִ מינים בּהמות אוג חיות, אוג פּינף הונדערט מינים עופות אוג דריי מוינענד מינים פּיש, אוג זיבּענציג מוינענד מינים לעבּעדיגע זאבּן ווֹאס קריכען אויף די ערד, אויסער די וואס ווערען געבּארן אלע מאל אויף די מיכּט.

א ציגר וועלען מיר דערציילען די חכמה אשר וואונדער פון גאט ברוך הוא וויי
ער גוט אכטונג אויף וויצע אלע באשעפענישן. אוג ער האט געגעבען חכמה אין
יעדער באשעפענישן וויי אזוי וא זאל בעקומען איר שפיין, אוג האט געגעבען אז
יעדער באשעפענישן וויצע גיעדער אוג חכמה מיט וואס ער זאל רעטין זין לעבען
פון די וואס וויללען אים הרגענן.

פרק טז ז ס ט א י ג ד ץ אוג אין אפריקא איז דא א מין ארץ וואס ער
עסט. די פרוכטען פון די בוימער אוג די יונגע פייגעלעך ווי צווישען
וויצע פים האט ער קלייגעם ביסעל, אין דעם ביסעל פארואמולט זיך ביסלאזוויי
אזוי א זאפט וואס האט אשטארקען ריח, דאס רופט מען מושקאט, דער מושקאט
ווערט בענוצט צו באלזאמירען די טויטע קערפערם, אוג צו מאכענירען טסינוואר,
די האלגדער מענטשען פאנגען די חיה לעבעדיג אוג שליסען זי אין א
שטייג, אוג ווען דרייטען טאג ציהען ווי ארויס פון איר דעם זאפט אין א קלייג
לעפעלע אוג דאס ווערט גענאמולט אוג טייער פארקויפט. אין אזא א
מין בוים וואס וואקסען אויף אים ניס מען רופט ווי מ ו ש ק א ט-ג י ס, ווייל ווי
שמעקען אויך ווי דער מושקאט זאפט, אין דעם לאנד ס י נ א איז דא א חיה
וואס מען רופט זיא ב י ז א ם, די זעהר פון זיי האבען א ביסעל אונטערין בויך
וואס אין איהם פארואמולט זיך ביסלעכווייז א זאפט, אוג ווען די ביסעל ווערט
פיהל מיט דעם זאפט דא חיה גרויסע שמערצען אוג ויא קען גיט רוהען ביז
זיא קנוועטשט אוים דעם זאפט אויף שטיינער אדער אנדערע זאכען, אוג
דאנאך ווערט דער זאפט פערגליווערט, דאס איז הער ב ש מ י ס-ב י ז א ם, וואס
ווערט פארקויפט ועהר טייער. אין אמעריקא איז דא א חיה ער איז גרויס ווי א
קאץ אוג או ער ועהט פון ווייטען או א מענטש אדער איין אנדערע לעבענדיגע
זאך ווייל קומען צו אים, איז ער משתין אוג וואשט ארויס פון זיך די צואה אוג עס
שטינקט אזוי שטארק או מען מוז פון אים אנטלויפען, אוג אויב ער ועהט מען
איז גיט אנטלאפען אוג מען ויל נאר נייז צו אים, שפריצט ער אויף דעם מענטש
זייגע אורין אוג קערט זיך אום מיט דעם אונטען צום מענטש, שטינקט אזוי
שטארק או דער מענטש מוז אנטלויפען, אוג ווען ער זאל גיט אנטלויפען פאלט
ער אויף די ערד אוג ווערט פארחלשת. אין אמעריקא איז דא א מין מויז וואס
רופט זיא ב י ט י ל-מ ו י ז וייל זיא האט א ביסעל צווישען די פים, ער איז
גרויס ווי א קאץ מיט א לאנגען וויידעל, דער וויידעל איז אן הער, איין מאהל
אין יאהר האט זיא קינדער פיר אדער פינף מיט איין מאהל ווען זיי ווערען
געבארען זענען זיי קלין ווי די אייער פון א מאהב, די אויגען זייערע זענען
פארמאכט אוג ועהן גיט, די מוטער גמאכט זיי אבריין אין דעם ביסעל ווען צווישען
ארבע פים, דארטען האט די מוטער אכט ווארצלען אין איבע ברוסט, יעדעם

זונד נעמט אין מויל א וואַרצעל אוג זיונט צוואַנציג מאג מיט איין מאהל אוג רוחט
ניט איין מינוט, די מוטער לויפט מיט זיי אין נואלד זוכען עסען, אוג עם וויסט
קיינער אז זיא האט קינדער אין בייטעל, סוף צוואַנציג מאג הערין זיי אויף צו
זינגען אוג די מוטער וואַרפט זיי ארוים פון בייטעל, דאמאלם נעמען זיי שוין גרוים
וי אונזערע מיין, אוג זיי גייען שוין אליין זוכען עסען, זייער עסען איז די אייער
פון די פייגעלעך, או די מיין וועלכע קריכען זיי ארויף אויף די בוימער,
דעם וויידעל פארטשעפעט ער אויף א צוויוג אוג העגנט מיט דעם קאפ אראפ
אוג קוקט אויף אלע זייטען, או ער דערזעהט א קלייגע באשעפענישל ניט גרויס זיים
פון בויס, שפרינגט ער אראפ אוג הרגת זיא אוג מרינקט אוים איר בלוט, נאך
איז מן מוזו אין דא אין אמעריקא וואס ער האט שטארק ליב זיינע קינדער, או
ער נעהט פון וויטען קען ניט צו אים, נעמט ער זיינ יונגע קינדער אויף זיך
אוג הייבט אויף זיין וויידעל איבער זיי בידי זיי זאלען ניט אראפ פאלען פון אים,
אוג ער אנטלויפט מיט זיי בין ער וויסט צו זיי זענען שוין נעריעטעט פון זיין
שוגא, עם איז דא אתיה וואס האט קלייגע פיס אוג ער שלאפט טיף פון זיין
לעבענדיג באשעפענישל וויסטער שלאפט ער די נאכט זעקס חדשים אוג זומער
שלאפט ער אלע טאג פון זעקס דעם זיינער אין דער פריא בין ער צוועלף דעם
זיינער בין נאכט, האלבע נאכט הערט ער זיך אויף פון שלאף אוג גייט זוכען
עסען בין זעקס דעם זיינער אין דער פריא, וי פיל ער האט געגעסען איז גענוג
פאר אים אוג ליגט זיך שלאפען, זיוושען זיינ פיס איז דא אטיף ארט וואס
שמער ווערט ער פיהל מיט שמאלץ, וינטער ביגט ער דארט ארין זין קאפ אוג
שלאפט אזוי דעם נאנצן וינטער אוג שלאפענדיג עסט ער אויף די גאנצע שמאלץ,
וואס ער שלאפט ניט ; שטארקען שלאף וי אלע אנדערע חיות נאר וי אבנעשטאכט.
עס איז דא אתיה וואס ער שלאפט מיט אין מאהל זינען חדשים אין וואהר סון
ראש חדש תשרי ביז ראש חדש אייר, אוג ווען ער שלאפט ליגט ער אן א
בעוועגונג וי א שטיין, נאר זי עס טרעפט צופאהל אין וויטער אשיינער מאג
ניט קאלט, ווען ער זיך אויף פון שלאף אוג גייט זוכען עסען, אוג פארן נאכט
ליגט ער זיך צוריק שלאפען אוג שלאפט ביז צו ענדע זוכען חדשים. אין לאנד
נארוועגן ווען דא וייער פיל מויז, עס טרעפט א מאהל פון זיי א קאמפאניע
ביז פינף מאהל הונדערט מוזענד, אוג זיי פארשפרייטען זיך ביז צום לאנד
שנוידרין, אוג זיי מאכען גרויסע שאדינס אין די פעלדער אוג אין די גערטנער.
אין לאנד בראזיל איז דא א מין חתה וואס זיא איז פויל, די חתה איז גרוים
וי א פיקס אוג האט א קלייגעם קאפ, איר פנים איז וי דער פנים פון א מענטש
וואס ווינט, זי האט קין ציין אין מויל, איר עסען איז די בלאטער פון א בוים,
די חתה איז פויל אוג נאדעשער פון אלע באשעפענישל, זי האט בין פארשטאנד

צו הויזען זיך פון איהר שונא וואס ווייל איהר הרגענען, איהר גיין אין קריעגעריג, אז זי גייט א נאנצען טאג קען זי נים מער גיין נאר ביז זיבעציג איילען, אונ אז זי וויל ארויס גיי, אויף א בוים אפריזען די בלאטער צום עסען דאערט צווייי דרייי טאג ביז זי קומט ארויס אויף דעם בוים, נאר אז זי איז שוין אויף דעם בוים זיצט זי אויף אים דריי חדשים אונ א מאהל פיר חדשים, אונ אז אויף דעם בוים איז שוין אפגעריסען אלע בלאטער קריכט זי אראפ פון אים אונ עס דאערט צווייי וואכען אונ א מאהל דריי וואכען ביז זי קומט צו גאנצר בוים, פון איין מאהל עסען איז ״ זאט א לאנג צייט ביז אחדש אונ נאך מער ווי א חדש, אונ זי טרינקט קין מאהל, אלע לעבעדיגע זאכען ווען זיי שלאפען זענען זייערע אויגען ארמאכט, נאר דער ״הא״ שלאפט מים אפענע אויגען, אין ויאדעם אזא־א אונ פ ר י ק א איז דא א מין קעמלען קען רופט ויי ר ס כ י ם, יעדער קעמעל קען ווייסען ועכצהן מייל א טאג, אונ נאך דעם עסען קען ער זיין זאט זעקס טאג ען עסען אונ אן טרונקען, אונ ער האט נאנץ לאנג האר, איין מאל אין יאהר שערט מען אפ פון אים די האר אונ ביז צום יאהר וואקסען זיי צוריק, אונ זיי נעהרען פארקויפט אין אירופא אונ מען מאכט פון זיי די קעמיל האערנע קליידער. אין דרום אמעריקא איז דא א מין חיה ואס מען רופט זיא דער ״מ י ל ב י ן־ב ע ר״, וויל ער עסט זייער גערין די מילבין, עס זענען דא קלייניע אונ מיטעלע אונ גרויסע, אונ א טייל פון זיי זענען בעוואקסען מיט גרויסע האר. דער נרעסטער פון זיי איז נרוים ווי א הונד דער קלענסטער פון זיי איז ווי אנרויסע מויז, זייערע קאפ זענען קליין אונ די נאז לאנג, אהן ציין אין מויל אונ זיי עסען די מילבין, אז זיי טרעפען א בערג על מילבין שטעקען זיי ארויין די נאז צווישען זיי אונ זיי קריכען ארויין אין די נאז לעבער, הייבען זיי אויף דעם קאפ אונ מיט די צונג נעמען זיי ארויס די מילבין פון די נאז לעבער אונ עסען זיי, נאכדעם שטעקען זיי נאך א מאהל ארויין די נאז צו די מילבין, אונ זייער גיין איז אויך ועהר פויל, אין אפריקא אונ אזיא איז דא א מין חיה קען רופט זיא הי ע נ ע ן, זי נראבט שטענדיג אין די ערד צו נעפונען א טויטען קערפער צו עסען, זיא איז די נרעסטע נעפערליכסטע חיה, זיא הרנת אלע לעבעדיגע זאכען זיא טרעפט אפילו דעם לייב, זיא גייט שטענדיג דעם קאפ אראפנעבויגען צו די ערד, אונ אז עד ווייל זיהן ואס אונסער אים איז, מוז ער זיך אין נאנצען אויסדרייען, ווייל איהר נאלו איז הארט אונ זיא קען אים נים איינבייגען אויף אונטען, אונ זיא האט פאר ר ייגעם טורא, איהר נרייס איז ווי א הונד אדער ווי א ואלף, אונ דאס נליק פון דער ועלט איז ואס דער מין חיה איז דא וויניג, וויל יעדע נקבה פון זיי האט נים מער ווי צווי אדער דריי קינדער, אונ צו יעדער קאהל נעבורט זיא נאר אין קינד, אונ זיי לעבען נאר ביז פופצעהן יאהר, אז די חיה איז הונערינ אונ

האט

דאס גיט ווערען צו הרגענען עסק ויא נעווינקסען פון פעלד אדער ווארימלען פון
ביימער. דער יו״ב, הויפט וואהנונג פון די ליבען איז אין אפריקא, אוב
טוהט קיין שארין נאר ווען ער איז הונגעריג, ווינע נאטור איז רחמנות צו דאסען
וויף די באשעפענישין וואס ווענען שוואכער פון אים, אוב ער טוהט אב טובות
צו די וואס האבען אים נעטאהן טובות, אוב ער האט פאר קיין זאך מורא נאר
פאר שלאנגען אוב פייער. דער טיגער וואהנט אין אפריקא אוב אסט-אינדיען,
ער איז גרוים ווי אנרוסער הונד, נאר ער איז לענגער ווי א הונד, זיין פעל איז
שוין נעפלעקט אוב איז נעפערליכער ווי דער ליב, ער הרגענט אלע לעבענדיגע
באשעפענישין אפילו נען ער איז זאט. אוב ער האט קיין רחמנות אפילו אויף
זיינע אייגענע קינדער אוב גיט אויף זיינע מוטער וען ער איז הונגעריג הרגענט
ער זיינע קינדער אוב עסק זיי, אוב אויב די מוטער וויל ווי דעסטען פון אים
הרגענט ער וי מיט די קינדער, ער שפרונגט מיט אין מאהל פיינף איילן, אוב ער קען
טראגען זיין כויל דעם גרעסטען אקס אזוי ווי דער ואלף טראגט א שעפס, אוב
ער שטעלט זיך אפילו נעגען א פלפאנט אוב ווייל אכריסען זיין נאו, אוב אז דער
פלפאנט נעהט ער קען גיט באשטיין נעגען דעם טיגער, ווארפט ער זיך אריבער
אויף אים אוב זיי ווערען כייטע גענהרנט. דער פאנטער, ער ואלף אין אויך
א פארק זיין פעל איז אויך מיט שיינע פלעקען, אוב ער איז נרעסער ווי א
ליב אוב א טיגער, אוב ער האט א שטארקע הויכע שטימע נאך נרעסער ווי
דער ליב. פון זיין שטימע ציטערט דער נאנצער וואלד. דער לעפפארד
זיין וואהנונג איז אויך אין אפריקא, ער איז א בייסל קלענער פון טיגער,
נאר זיין פעל איז שענער פאר דעם טיגערס פעל זי איז נעפלעקט אזוי ווי א
טעלער ואלט דאס נעטאלט, זיין נאטור איז ווי די נאטור פון טיגער. דער צעברא
ער איז די שענסטע חיה פון אלע חיות, זיינע פעל איז נעטאלט מיט דינע אוב
שמאלע שטרייפען פון פערשידענע קאלערן, רוים ווייס גרין שווארץ, ער איז
גרוים ווי א ווילדער אייזעל, ער וואהנט אין אפריקא אין די הייסע לאנדער והי
טענמשען קענען דארט נים וואהנען. דער עלפאנד, ער איז נרעסער פון אלע
חיות, ער איז הויך פון אכט ביז נייון איילן, זיין קערפער איז זייער נראב, זיינע
פיר פים זענען נראב ווי פיר זייולן, ער עסק אלע ערלי נראז אוב ברעכט
פון די בוימער, אוב ער לעבט ביז הונדערט יאהר, אז ער ווערט אלט קריצט
יאהר וואקסען אים ארוים צוויי נרוסע צייון פון די אונטערשטע באק, אוב נ
נייען ארוים פון מויל ביז א האלב אייל די לענג. אוב אז ער ווערט אלט נאך
צוויי יאהר פאלען פון אים ארוים די צוויי ציין אוב עם וואקסען ארוים אנדערע
ציין נרעסערע פון די ערשטע, אוב אזוי איז אלע צוויי יאהר, עם פאלען
ארוים די צוויי ציין אוב עם וואקסען ארוים נרעסערע צוויי ציין, ביז די ייד

ווערין

ווערין לאנג דריי איילין, אוג גראב ווי די האנד פון א מענטש, איין צאן ווענט א קאהל ביז הונדערט מיט פופציג פונט. אוג טען באכט פון די ציין פערשידענע בלים. דער עלפאנד האט א לאנגע נאז, די נאז העננט צווישען די גרויסע ציין אוג זיא באדעקט אים די מויל. מיט די נאז רייסט ער אוים די גראז פון דער ערד אוג מיט די נאז לייגט ער ארויף די גראז אין מויל, ווייל מיט זיין קאפ קען ער נישט צו דער ערד, ווייל ער איז הויך אוג זיין האלז איז קורץ. אוג או ער ווענט זיך לייגן אויף די קניא ווענט ער זיך גיט קענען אליין אויפהייבן, סיידן טען נאל אים העלפען, אוג מיט זיין נאז קען ער אויסרייסן בוימער מיט דעם ווארצל, אוג או ער ווערט בייז אויף אייניעם גוט ער אים א פאטש מיט די נאז ווערט ער גלייך געהרגט, אוג ער קען אויך זיך מראגען א משא ביז דריי טויזענד פונד. אוג ער קען נישן אין איין טאג ביז פערציג מייל, אוג ער קען שווימען אויף דעם וואסער, אוג ווען ער שווימט האלט ער די נאז או איבער די וואסער, וואדום או די וואסער ווענט אים ארויין נישן אין די נאז ווענט ער דערשטיקט ווערן. אין א פ ר י ק א אוג אין א ז י א איז דא חיה מען רופט איר ג א ו ע ר י ן, זי איז מיט פיל גלייך צום עלפאנד נאר זי איז קלענער פון אים. איר קערפער איז אויך גרויס אוג האט קורצע פים גראבע, זי האט אויך אגרויסע נאז או לאנג איין איל, נאר אויף איר נאז האט זי א האארען. דער האארען איז לאנג צווישן איילין אוג איז שארף, א קאהל ווענען זיי צווישן האארען איינער אויף דעם צנדערין, זי עסט אויך גראו אוג בלעטער פון די ביימער, אוג לעבט נאר פופציג יאהר. עס איז דא חיה וואס איר פעל איז זייער גוט אוג טייער. ווען זי שפירט בייז זיך או זיא דארף שוין שטארבען, גייט זי ארוים פון וואלד אויף אווי א ארט וואס מענטשען ניין אוג וואוינט דארט ביז זי שטארבט, ווייל זי ווייל מענטשען ואלען הגאה האבען פון איר פעל.

פרק יז די חיות וואס קענען לעבען אין וואסער אוג אויף דער ערד קען רופט זיי א מ פ י ב י ע ן, עס ווענען דא אזעלכע וואס ווענען ענקאראן אויף דער ערד, אוג וואס ווענען ג ע ק א ש ט א ר, די חיות ווענען דא אין אירופא אויך, נאר דאס מערסטע ביבערס ווענען אין נ א ר ד-א מ ע ר י ק א אין א ז י א אין אינדיע. דער ביבער איז גרויס ווי א שעפס, נאר זיין קאפ איז ווי די קאפ פון א מויז, זיינע צייז ווענען זייער שארף, ער קען מיט זיי צוברעכען שענען בוימער, זיינע האנד ווענען קורצער פון זיינע פים, די פינגער פון זיינע פים ווענען באדעקט מיט א הויט אזוי ווי די פינגער פון א נאנז, ער זאל קענען מיט זיי שווימען אין וואסער. זיין עסען איז ריא שאלאבץ פון יונגע בוימער אוג בלעטער פון גראו וואס וואקסען אין וואלד אוג אין פעלד. זייער פעל איז באדעקט מיט דינע הער אוג זייבע

אווי

אַזוי וויִ זייד א טייל ביבֿרעם נעמען שוואַרצע, א טייל ווייסע, די בעל פון די ביבֿרעם ווערען טייער פֿארקויפט, דער וויידעל פון דעם בעבער איז בריים נים קיילעכדיג ווי בײַ אנדערע חיות דער וויידעל איז באדעקט מיט שופּען, אוג ער איז לאנג א האלב איל אוג בריים אפֿערטיל איל אוג גראב ווי דער נראפּער פינגער אונטער דעם וויידעל הָאט ער וויי קלייניע בייסל אין אים איז דא אזאפּט אוג א פֿעטקיים, מיט דעם פֿעטקיים באשמירט ער זיינע הָאר איידער ער גייט שוויממען אין וואסער, די וואסער זאל זיך נים פֿערהאלטען אויף די הָאר, ווייל ער הָאט מורא אז די וואסער ווועלען נאס מאכען הָאר ווען אים זיין קאלט, דעם אפּם פון דעם בייסל ניצט מען אין די אפּטיקען צו מעריצין, דאס איז ביבֿערנאל; זיי לעבען ביז צוואנציג יאהר, יערעע מומער געבירט יערעם יאהר צוויי אדער דרייי קינדער, עס איז וואונדער צו דער ציילען ווי אזוי די ביבֿרעם בויען פאר זיך א פּאלאץ, אין דעם פּאלאץ ווענען דא פיל שטובין אוג וואהנונגען, אין עניע זומער פֿערזאמלען זיך אויף איין אָרט א נאנצע קאמפּאניע ביבֿרעם ביז דרייי אדער פיר הונדערט, אוג עס בלייבט בײַ זיי מען ואל זובען אליידינען פֿלאץ בײַ א טייך מען ואל דארפען בויען א פּאלאץ מען ואל אין אים וואהנען אנאנצען ווינטער, אוג ווען זיי גיבען בײַ א נוטען פֿלאץ וואס זיי נעפֿעלט אוג זיי הָאבען מורא טאמער וועט נרויס ווערען דער טייך וועט די וואסער פארפֿליצען זייער פּאלאץ, כאבען זי שליינען כי דעם טייך דיא וואסער זאל קענען באלד אפּלויפען אויף א נייט, אוג אויב זיי הָאבען נעפונען א נוטען פֿלאץ בײַ א נענראבענעם טייך. וואס דער טייך קען נים שמארק נרויס ווערען אוג ער וועט ווייער וואהנונג נים פארפֿליצען, כאבען זיי נים די שליינען, אוג די שליינען כאבען זיי בײַ די נאנצע בריים פון טייך, אפּילו דער טייך איז בריים ביז הונדערט פוס, די בריים פון די שליינען באבען זיי ביז צוועלף פוס אוג א כאהל נאך בריטער ווי זיי באדעקענען די שמארקייט פון די וואסער אפּילו די וואסער ועט נרויס ווערען אוג זיי ווועלען ארויף קומען אויף דעם פֿלאץ זאלען זיי נים קענען פארפֿליצען ווייער וואהנונג, נאכדעם ווי זיי הָאבען שוין פארשטעלט דעם וואסער, ביין זיי צו דעם פֿלאין זוכען בויטער, אז זיי ועהן א בוים ואס ער איז נעפֿלאנצט בײַ א קוואל וואסער אפילו ער איז הויך ביז צום הימעל אוג נראב ווי א מענטש, שניידען זיי אים אפּ אונטען בײַ דעם וואדצעל מיט ווייעדע שארפּע ציין אוג וואדפען אים אויף דעם וואסער, אוג אויב דער בוים איז נים נעפאלען אין וואסער שלעפּען זיי אים מיט כּח ביז אין וואסער אוג פיל פון זיי זעצען זיך אויף דעם בוים אוג מיט ווייעדע ווייללען אוג מיט ווייעדע פּים שמויסען זיי דעם בוים ער ואל שווימען ביז צו דעם ארט ואס זיי וואדפען אים, או זיי קומען מיט דעם בוים צום בערג שייך

שלעפּען

שלעפֿען ווי אים מים כּהֿ פון נואסער אויף דער טריקענעש, אוג מים ווערע שארפֿע
צ״ן שניידען ווי אָפּ פון בוים די צווייגען אוג מאכען דעם בוים א פּוראסטעגט צו
זיין שמוב וואס ווי ווילען בויען, נאכדעם צו מיילען ווי זיך אויף עמליכע טייל,
אין מייל גייען בערגגעג פֿוויגען פון בויטער, אוג ווי שניידען בויטער פון וואלד
צו מאכען פון די ווילען צו בויען אויף ווייזער שמוב, איין מייל גראבען מיפֿע
גרוב אוג קעלערס אין דער ערד, אבריז צו שטעלען אין ווי די שווערע ווילען,
אוג נאך איין מייל שמעלין אבריז די ווילען אין די גרוב אוג ליגען נעליך די
בויטער פון אין ווייל צום אנדערען, אוג אין מייל בערגגען פייכטע ריטער צו
פלעכטען ווי פון אין ווייל צום אנדערען עם ואל ווערען א וואגט, אוג טייל אין
דעם פלעכטונג איז נא לעכער בערגגען ווי ואמר אוג ערד צו באקלעבען די לעכער.
אוג ווי בערגגען שמרויא אין צו קנעפטען אין די ליים, אוג מים ווערע בריידע
ווידלען באקלעבען ווי די לעכער מים די ליים, אוג ווען ווי פלעכטען די וועגט
מאכען ווי אין דערהייך גרויסע לעכער דאס ואל ניין פענסטער, אוג אין די שליינען
ואס ווי האבען נעמאכט נעבען דעם ואסער מאכען ווי אויף פענסטער. אז ווען
די ואסער ווערע פארפליינען ואל די ואסער קענען אפלויפען צוריק רוהק די
פענסטער, אוג כיי דעם בויען באשעפטיגען זיך אלע עם ואל שנעל פערטיג ווערין.
אוג ווי די אויסווייניגסטע ווענט ענען פערטיג נעוואכן, צו מיילען ווי זיך צו
פאמילין, ענע פאמילייע בעזונדער בעקומט אשטיקוול פלאץ אינווייניג ווי ואלען
פאר זיך מאכען א בעזונדער וואהנונג, א גרעסערע פאמילייע בעקומט א גרעסער־
ארם א קלעגער א קלעגער ארם, עם ענען דא משפחות צו צוהן כיבערעם אין
א משפחה, ענע פאמילייע דאס איז דער מאן מים ניין ווייב אוג ווערע קינדער
וואהנען בעזונדער, שמיל אוג רוהיג, איינער מוהט קיין אומרעכט דעם צווייטען,
געווייגליך ווערט אינווייניג נעמאכט ויבצען שמיבלה צו זיבצען פאמילין, די
גרויסע שמוב איז געמאכט קייליקריג, די ווענט ענען נראב אוג שמארק, אינווייניג
ענען די ווענט באקלעבט מים ליים, אוג עם איז אלץ געמאכט אזוי נוט גליך ווי
בינטשען וואלטען דאס געמאכט, אויף די ערד פון שמוב איז אויסגעשפרייט פיל
קרו ווי ואלען האבען ביי נאכט אויף וואס צו ליגען, א מאהל מאכען ווי אין
די שמובען דריי ערלי וואהנונגען, אונטערשטע אוג צווייטע אוג דריטע, אוג ווי
כאבען צו ענדער שמוב צווי טירען, אין טיר צו דעם וואסער ווים אוג אין טיר
צו די ערד ווים, מאסער קומם א שוגא אויף ווי ואלען ווי זיך קענען דעסטין רוהק
די אנדערע טיר, אוג ווען ווי דארפען מאהן ווייער רייניגונג, גייען ווי צום וואסער
וואהרום ווייער נאטור איז צו וואהנען רין, אין די קעלערס איז ווייטע שפייקלערס.
דארט פערואמלען ווי ריא ווייבע צווייגען אוג די נייע קאבע פון די בויטער, ג
ואלען האבען א נאנצען ווינטער צו טעטש. לעבונדינע ואבען וו חלייש פיש טעגען

זיי גיט, נאכדעם ווי אלץ איז פערטיג גייט יעדע פאמיליע אין זייך וואהנונג, אונ לעבען צוואמען פרייגדליך דעם נאנצען ווינטער, אז עס קומט צוריק זומער אונ גייט גלאז האמ שוין ארוים נעוואקסען, פארלאנען זי דעם וואהנונג אונ גייען צו זאמען אין די וועלדער, אונ האבען פערנענגען צו עסען די פרישע גראזען מיט די שיינע בלומען, אונ זיי נעכטיגען אין די וועלדער, אונ אז זיי קומען צום אנדערען ווינטער אונ טרעפען דער וואהנונג איז צוגעריכט נעוואקסן, קומען נאך א מאהל אלע ביזדעם צוזאמען, אונ מאכען די וואהנונג צוריק אין ארדענונג, ווער עס האט גיט נעוועהן זיי ערע וואהנונגען מיט וועלבע חכמה זיי זענען נעבאוהט נעווארען קען דאס גיט גלייבען, עס איז דא נאך אזוי א מין חיה מענש איר פ י ש-א מ ע ר, ער איז אביסעל קלענער פון דעם ביבער, אונ זיין ווייסעל איז אויך באדעקט מיט ווייכע האר ווי זיין נאנצער קערפער, זיין פעל איז אויך טייער, מיט פיל נאכען איז ער נלייך צום ביבער, ער שווימט שטענדיג אויף דעם וואסער אונ פאנגט פיש צו עסען, נעבאקען ווערט ער אויף די ערד, נאך א מין חיה אנעלכע איז דא מען רופט איר דער ז ע ע הונ ד, ער ווערט נעבאקען אין וואסער, זיין וואהנונג איז אין צפון זיים אירופא, אויך אין אזיא אונ אין אמעריקא אונ אין איסלאנד אונ אין נארוועגען, לאנג איז ער פון דרייי ביז פיר אייליין, זיין קערפער איז נראב א אייל אונ אנהאלבע, זיין קאפ איז ווי די קאפ פון א הונד, זיין וויידיל איז ווי דער וויידעל פון א פיש, זייגע פים זענען קורצע אונ בריישט אן קנעכיל אונ אויסנעקריפט אויף אינטען, זיין פעל איז באדעקט מיט קורצע האר• די זע-הונד גייען א מאהל ארוים פון ים אויף דעם איז וואס איז אויף דעם בערג זי זאלען זיך אפקיהלען, זי קומען ארוים נאנצע קאמפאניעס מיט אין מאהל, אונ שלאפען אויף דעם אויז זעהר ווים, אונ די מענטשען וואס קארן אויף דעם ים מיט די נרויסע שיפען צו פאנגען די נרויסע וואלפיש קומען זי ארויף אויף דעם אויז אונ שלאגען די זע הונד מיט נראבע שטעקינס אויף די קאפ אונ הרגגען זיי, אונ וייל זי לינען אונ שלאפען אלע צוזאמען איז נרינג קען זאל פון זי פיל הרגגן, אונ די הונד וואס ווענקען זיך אויף, ווי זייא דערזעהן די מענטשען מיט די שטעקינס, אנטלויפען זי נעשווינד צוריק אין וואסער אונ קען קען זיי שוין ניט חאפען, די הונד ווען זי זענען אין וואסער פאנגען זיי פיש אונ עסען. אונ די טויטע הונד וואס בלייבען ליגען אויף דעם אויז ציהט מען אראפ פון זי די פעל אונ קען פארקויפט זי טייער• עס זענען דא אין ים נרויסע פערד, קען רופט זיי נואלרוס, זיי ווערען אויך נעבאקען אין וואסער, אונ זיי זענען צוזאמען מיט די זע-הונד אויף אירע אלט• די פערד זענען נרעסער ווי די פערד ווען זענען אויף דער ערד, אין די אויבערשטע באק האבען זיי צווויי נרויסע קרויצע ציין, צו פאנגען מיט זיי די פיש אונ אנדערע בעשעפענישען פון ים,

א מאהל לאזט זיך ראם פֿערד אראפ טיף אין ים אוג עמט די גראז וואם וואקסט
אויף דעם גרונד, ווין שטימט אי ווי א אקס. עס זענען דא אין ים נויסע־
ג ערין, ווי קענען לעבן אין ים אוג אויף דער ערד.

ברכ יח אין די נאנץ וואלמע לאנדער אין ענ׳פֿ ען אוג אין אר א ב׳ע
זענען דא נאנץ הויכע שטיינער וואם מענטשען קענען נים ארויף קומען
ב׳ויף זיי, אויף די שטיינער נעפֿונען זיך נעמטען פון די פֿיינעל וואם הייסען
ני׳ער, דער נרעסטער פון דעם מין איז דער פֿוינעל נר׳׳ף, זיינ פֿליענל
זענען בריים אבט איילן. די פֿערערין זענען נרויס אוג נראב מען מאכט פון זיי
בלים, דער קראפט פון דעם פֿוינעל איז אזוי נרויס אז ער קען חאפֿען א שעפֿ
אדער א ציג אין מויל אוג פֿליהט מיט אים ביז צו זיין נעסט אוג דאדט צו רייסט
ער אים אויף שטיקער אוג נים אים צו זיינ קינדער, אוג או עס קומען צוזאמען
א ועלכע צוויי דריי פֿיינעל הרנגן זיי א אקס. איין פֿוינעל שמעכט אוים די אויגען
פון דעם אקס אוג מאכט אים בלינד, דער אנדערער רייסט אויף זיין בויך כיט
זיינ נענידל אוג ער נעמט ארוים די קישקעס, זיי טרינקען אוים דאם בלוט אוג
עסען אויף דאם פֿלייש. אויף דעם איגזעל טר א פ׳ א נ ה נעפֿונען זיך זייער פֿיל
פון דעם מין פוינעל. דער אד ל ע ר, דער נרעסטער מין ארלער. זענען די וואם האבען
נעלע נאלדפארבינע פֿערערין, די קלענסטע נאמונגען ארלער זענען די שוואר צ, זיי
לעבען לאנגער פון הונדערט יאהר, אוג וואם עלטער ער ווערט שמארקער אוג נעזונדער
ווערט ער. דער פוינעל פ א ל ק. ער מאכט זיינ נעסטען אויף די הויכע בערג אוג
אויף די הויכע שטיינער, אוג די נרויסע שרים לערנען זייערע פוינעל זיי זאלען פאנגען
עופות, אוג זיי האלטען טלחמה מיט עופות פֿליהענדיג אין דערלופֿטען, אוג זיי שטויסען
זיי ארא פ לעבענדיג ביז צו דער ערד נעבין זייערע שרים, אוג דאם ווערט נערי ען דער
פ א ל ק ען־ א ב ט, אוג די פאלקען וואם זענען נעלערנט צום פאנגען עופות ווערען נאנץ
טייער פארקויפט, דער רבנו בחיי שרייבט ען יעקב אבינו האט נעשיקט א מתנה צו
עשו האט ער אים נעשיקט דעם פוינעל פאלק. דער ק ו ק ו ט מאכט נים בעזונדער
נעמטען, נאר די נקבה לייגט אירע אייער אין דעם נעסט פון אינדער פוינעל, אוג
ניט דער קוקוק קומט אין דעם פרעמדין נעסט ליינען זייג אייער נעמט ער ארויס
די אייער וואם ער נעפונט אין די נעסט אוג עסט זיי אויף, אוג לאזט ליגען זייג
אייער אין די נעסט, אוג פליהט אוועק, אוג ווען דיא פוינעל קומט צו דיא נעסט
אוג וויסט נים או עס האט אומנעטאהשט אירע אייער, דערוואר עמט זיא די פרעמדע
אייער אוג עס ווערען נעבארן יונע פֿיינעלעך אוג זי האט זיי פֿיינר ווייל זיי
נעזען פון פרעמדע אייער. דער ה ע ב ר, ער האט זייער שיינ פֿערערין, אויף
איר קאפ האט זיא אקרוין פון פֿערערין. וואם דורך א שרעק ווערט זיא אויפֿגע־
שטעקט אין דערהייך, זי איז גרויס ווי איינג טאהב אוג עס איז פון איר א

שלעכטער

עלעכטער רינ, אויך ווערט ער שנעל בייז אויף יעדער זאך ואס איז נים ווי אין ווילן. די קראפ-נאגז, איר ואהנונג איז אין אזא אוג אין אמעריקא, ויא אין גרוים ווי א ענווייליכע נאנז, אונטער איר שנאביל האט ויא אנרוסטן בייסעל ואס זי שלינגט אין אים ארין פיל ואסער מים פיש אוג שנעקקין, אוג ער וארפט זי ארוים אויף די ערד אוג עסט זיי אויף, ויערע נקבות ליינן זייערע אייער צווישען די מוראשקעם אוג צווישען קליינע שרצים, אוג מים ויער קריכען שטענדיג אויף די אייער ואלען זיי דערוואקסט אוג עם ווערען נעבאלן די יונגע פיינעלעך, אוג אז די פיינעלעך ווערען אלטער ואסען זיי אויף די מוראשקעם. עס איז דא אבשיער פויגל ווען וואהנונג איז אין שערקייא, מען רופט אים ווינקאריס, נאר דער ר"י הקדוש ז"ל שרייבט מען זאל אים נים עסען ואוים עס איז א מכנה, דער ואס עסט אדער ער שאקט דעם פויגל ואס ויא היסט די זינגערין, ווען זיא ווערט שוואך אוג האלט ביי דעם שטארבען, נייט זיא ארויף אויף אבוים אז היבט אן יונגען מים א ויסע שטימע אפרויליכע נעואנג אוג ווינגענדיג ווערט איר דער בויך צושפאלטין אוג שמארבט. דעם פילזאף סוקראמום שרייבט, פון דעם פויגל קענמשען לערנען ויי זאלען זיך נים מצער זיין אויף דעם שמארבען, נאר אויב דער מענמש דאט ערליך נעהאנדעלט אויף דער ועלט מים מענמשען אוג צו נאט, איז דאם שמארבען א גלוקליכע זאך פיר דעם מענמש. ווייל ער קומט צו א ויסערם לעבין ויו דאם לעבען פון די ועלט, דאם נייסטליכע פערנעניגען אהן קערפער איז נרעסער ויו דאם קערפערליכע פערנעניגען ווען ער איז מים דעם נייסט צוזאמען, ווען אויך דער פויגל האט קיין נייסט צום לעבען, דאם נאט אים באשאפען ער זאל שמארבען מים נעואנג, מענמשען זאלען בעמערקען אז דאם שמארבען קען פרייליכער זיין ויו דאם לעבען). דער שקרא. וומער איז ייער ואהנונג אין נארד-אירא-אפא, אין עגדע וומער ציהען ויי פאמיליענוויים נרויסע קאקפאגיעם מים נאך אנדערע מינים פויגל צוזאמען אין די ואסער, דארם ויינשערן ויי דעם נאנצען ווינמער, אוג ווען עם פאנגט נאר אן דער פריהלינג קומען ויי צוריק אין אירא-אפא אויף די זעלבינע אקשער ואם ויי זענען פריער נעוועז, אוג זיי מאכען ויעדע עסמין אויף די הויכע ביימער אוג בוימער; אוג אווי פירען זיך פיל נאטונגען עופות. דיא שקראם ויז נרעסער פון אדלער נאטונגען עופות, דער פויגל מים זיין לאנגען האלו איז הויך פון פיר ביז פינף איילן אוג ועגם ביז נייניג פונם. זיי זענען אין אפריקא, בארבריא: אינליא, די ויסטע אקשער ווי מענמשען גייען נים, זיין עסען איז נעוויקסען אוג נראו, ווען ער איז הונגעריג אוג נעפינם נים נראו שלינגם ער בייגער, אייזען אוג צענעלערע מעטאלען אוג נלאו, ער לעבם ביז ויבעציג יאהר. די נקבות ליינן יעדעם יאהר פערציג אייער, יעדער איי ועגם זעקס פונם, אוג

איז גרוים. ווי אַקאפּ פון א קינד, ר' שָׁאלאָכץ פון די אייגר יָעגען גראב אוג האַרט, מען מאכט פון זיי פערשידענע בלים. דער קאפּ פון דעם פויגעל איז ווי ר' קאפּ פון אנאנו. דער רד"ק שרייבט דער שטראס-פויגעל ווען ער איז אין דער מדבר שרייט ער שטענדיג מיט אטרויערינע שמיכטע. דאס פליישׁ פון דעם פויגעל איז טרוקען ווי האלץ, נאר זיערע גקבות באלד ווי זיי ווערען געבאָרען בין עמליכע טעג קען מען עסען זייער פלייש, נדאריבער שמייט אין דער תורה מען זאל נים עסען "בת היענה", די קלייגע קינדער (די גקבות) פון די יענה (שמראס), וואורום די גרויסע דארף נים די תורה געבינטען מען זאל זיי נים עסען, וויל מען קען זיי נים עסען), דער פויגעל האט נאר צוויי פינגער אין יעדער פוס, פליהען קען ער נאר נים, נאר ער לויפט זייער געשווינד, נאך געשווינדער ווי דער הערש. זייערע גקבות בר-העז אוים די פיינגלעך פון די איער מיט זייערע אוגען, זיא שטעלם זיך געבען די איער אוג זיא קוקט אויף זיי אזוי לאנג בין די הערליכע פיינגלעך קריכען ארוים, פון דעם וועהן מיר דעם קראפט וואס איז דא אין די אוינגען, דאס וועלבינע איז אין דיא אויגען פון א מענטש דאס איז ע י ן ה ר ע, או אייגער קוקט אויף א מענטש אדער אויף יין פארמעגען מיט אשלעכטע אויג טוהט ער אים שאדען, אונגערע חכמים האבען געזאגט אמענטש זאל נים קוקען אויף יין חברם פעלד. ווען די תבואה איז פערטיג, וויל ווינע אוינגען קעגען שארין כאקען די תבואה, אוג אונגערע חנאים אוג אמוראים אוג אנדערע צדיקים וואס זיי האבען געהאלטין הייליג. זייערע אוינגען האבען זיי גענומען פיל ווינקען מיט זייערע אוינגען, או זיי האבען א קוק געמאהן אויף א רשע האבען זיי אים באלד גענומען, ווי עם שמייט אין פסוק רק בעינך תביט ושלומת רשעים תראה, די ווערט נאר א קוק מאהן אויף דעם רשע ווערט די זעהן יין שטראף, דאס איז א מוסר צו מענטשען טעג זאל האלטען הייליג די אוינגען, נים קוקען אויף זאכען ווארום מען מאר נים אוג נים קוקען מיט קנאה אויף מענטשען נים פארגינגען זיי זייער געזונד זייערע קינדער אדער זייער פארמעגען. דער פ ל ע ר-מ ו י ז האט פלינגעל צום פליהען, ביי מאנ בעהאלט ער זיך אין אלע לעבער ווי ער בעקומט נאר אפינטמעדען ארט, אוג בייו נאכט גייט ער ארוים אויף דער וועלט ווי אנגעב אוג זוכט צו גענונג א נעמט מיט קלייגע פיינגלעך צום עסען, אוג ווי עם קומט ווינטער ווינקלט ער זיך איין ווייג פערדרין אוג שלאפט אנאנצען ווינטער.

פרק יח אין די גרויסע ימים פינדען זיך זייער גרויסע פיש ווארום זאגען לאנג בייו הונדערט אייליין אוג בריים פופציג אייליין, יין קאפּ איז זייער גרוים בייו אידריטעל פון יין קערפער, בייו דריי אוג דריסיג אייליין די לאנג, יין גדעב איז ווי די העלפט פון יין בריים, בייו פינף אוג זעכציג אייליין, ער האט קיין ציין אין מויל, נאר צוויי לאנגע בייגער, איין בייו אין די העכטע זייט אוג איין בייו אין

די לינקע זײַט, די בײַגער ענען אײנגעשנישטן אין דער לענג אונ אין דער בְּרֵיט אין פֿיל צײכנונגס, די בײַגער רופֿט מען פּ י ש־בּ י י ן. פון דעם פּישׁ־בּיין ווערט גענאכט פֿיל זאכען, אויך זיין קאפּ איז דא אבּערניל ווען אינווײניג איז דא צוויי לײַכער, דורך די לעכער שמויסט ער ארוים די וואסער ווען ער שליגנט אין ווען ער עסט די פּישׁ, די וואסער גייען ארוים אין צוויי זײלין, הויך ביז ענקס איילין אונ גראב ווי די האנד פון אמענטש, נאכדעם בײַגען זיך אין די זאלען אונ פאלען ארײַן אין ים טיט אנרוסטן רעש, אין קאפּ האט ער צוויי אקסענע אויגען, פון איין אויג צום אנדערן איז ווײַט ענקס איילין, ער גענוּרט לעבּעדיגע פּישׁ, אונ זײַנע זײַ, זיין בלוט איז וואַרעם, ער האט אלונג אין בויך צו שפּאן פֿרישׁע לופֿט נאריבּער קען ער ניט זין אלאנגע צײַט אונטער דעם וואסער. יעדעם יאהר האט ער צוויי נרוסע קינדער ווי אקסען, אונ ווען דער וויל דעם פּישׁ פאנגען, קומט קען טיט אנרוסטע שיף צום אים טעער, צום ארט נ ר ע נ ל א נ ד וואס דײַא איז איז גראב בּיז ענקס אדער ביז זיבּען איילען, אויף די נרוסע שיף איז דא ענקס אדער זיבּען קלײנע שיפלאך, לאזט מען אראפ די שיפלאך אויף דעם ים, אין יעדער שיפל נייען אריין עטליבּע מאטראזען טיט אײזענע שפּיזען אין ײַערע האנד, יעדע שפּיז איז לאנג אהאלב אײַל. בּיי דעם שפּיז איז ער דרייקאנטיג אונ זײַער שארף, אין דעם אנדערען ענק שפּיז איז דא אלאך וואס דאזט איז אריין נעצויגען א שטריק וואס ער איז לאנג ענקס הונדערט איילין אונ נראב ווי אפּינגער פון א קענטש, דער אנדערער ענק שיף איז אנגעבונדען צו די קלײנע שיפול, וואוי איז נעמאכט בּיי יעדער קלײנע שיפול, אונ די שיפלאך שוויסען אויף דעם ים אזא זוכען דעם וואלפּיש, אונ ווי אײנער דערזעהט דעם פּישׁ ווארפט ער אויף אים טיט נרוסע שמארקײט דעם שפּיז, אונ די שפּיז נייט וואס אמאהל אריין טיפער אין זין פלייש, אונ פון זײַנע נרוסע שטערצען לאזט ער זיך אראפ אונטער דעם וואסער, אונ וויל ער טוז שעפּן דעם לופֿט קען ער ניט זין לאנג אונטער דעם וואסער אונ ער שווימט באלד צוריק ארויף, אונ אמאהל טרעפט אז דער פּישׁ שלעפּט צו זיך דאס קלײנע שיפול דורך דעם שטריק וואס איז אין איהר אנגעבונדין, אויך טרעפט אז דער פּישׁ לויפט ארונטער אונטער דעם אײז, אונ וויל קען האט מורא טאטער ווען ער טיט שלעפּען די שיפול אונטער דעם אײז, מוז מען אפּ־שניידען דעם שטריק, דאמאלם איז שוין פארלארן דער פּישׁ אונ די שטריק, אויך דעם אנט וואס דער פּישׁ ווערט נעשטאכען, נייט ארוים אזוי פיל בלוט אז ים שטיק ים ווערט רויט, אונ אויב דער פּישׁ לויפט ניט ארונטער אונטער דעם אײז אונ ער בלייבט טויט, שווימט ער אויף דעם וואסער טיט דעם בויך ארויף, דאמאלם קומט צו אים די נרוסע שיף אונ מען בינט אים צו די שיף טיט אנראבען שטאראקען שטריק, אונ די מאטראזען טיט די קלײנע שיפלאך שיפען זיך צו אירם,

שומער. וייערע שמיעל ענען דא שפּיצינע תשוועקעם. ווי וואלען זיך גיט אראפּ
גלישען פון דעם פּיש, ני עפענען נין בויך מיט הענ אונ נעמען ארויס פון
איבערוינג די פּעמס, וואס ווערט נעקאכט אונ דיסטעלירם. דאס איז דער פּיש-
קרא, דער פּיש-מראן ווערט בענוצט צו פּיל זאכען, ווען קען אים ברענגען אין
א לאמפּ, מען קען אים מריקקען צו ארפּוקה, מען מאכט מים אים וויך די לעדער
א קאהל נעמט מען ארוים פון דעם פּיש הונדערט פּעפּער מרען. מען נעמט
צדוים די ביינער פון יין מויל אונ פון יין ווידעל, דאס איז דער פּיש-ביין
נאהדעם נעמט מען ארוים יין צונג, יין מויל איז אזוי ברייט או מען קען יוך
ארין שיפּען מים אקלייע שיפּעל, נאר יין האלו איז אינווייניג ווייער ענג, דאריבער
קומט ער נאר די קלייע הערינג פּיש. נאך איין מין פּיש איז דא אין דעם גרויסן
נ א ר ד-ס ע ר אונ אין מ י מ ל ע נ ד י ש ן י ע ר, דעם פּיש רופּט מען ה א י פּ ש.
זיי האבען א נאנץ ברייטען האלו, ווי קענען אינשלינגען א טענטשען ארער א
לעפּענדינ בהמה מים אין קאל, זיי שווימען נאך די שיף מאטער ווען עמוואס
פאלט פון די שיף אין ם נעלטן זיי דאס איינשלינגען, אפילו קלייד אונ
נעק ווען פאלט ארין אין ם שלינגען זיי אין, די פּיש ענגען ארוים ווי די אקסין
אונ ען עם ענגען דא נאך נרעסטע פון אקסען אויך, נעבורן זיי לעבענדינ קינדער,
דער ש ב ט מ ו ס ר שרייבט, עס איז דא א פּישפענגיש אין ם או זיא ען דער
ווייל נעמען איינ קינדער שלינגט זיא אים אין אונ שווימט אוועק מים אים ווייט
אויף דעם ם אונ דארט לאזט זיא אים ארוים פון מויל לעבענדינ אונ זיא שווימט
צוריק צו אירע קינדער, אונ איב די בעשפענגיש איז א פּיש, קען זיין או דער
פּיש האט איינגעשלינגען דעם נביא יונה. דער א פ ו ד י שרייבט, עס איז דא א
מין פּיש וואס ען עדען סרייטינ פּארין נאכט שווימט ער ארוים פון ם אונ בליבט
ליגען אויף דעם בערג ם ביז מוצאי שבת, אונ או מען מאכט אקלייד פון זיין
הוים קען גים דורך ג יין קיין פייל אונ קיין שפּיז. אין דעם ג ארד ט ע ר נעמען
ג ר ע נ ל א נ ד איז דא א מין פּיש וואס קומט אים דער ז ע נ פּ י ש. ער איז
לאנג ביז אכט אייליז אונ נראב אין אייל, אויף זיין קאפ גיים ארוים אבין וואס
איז לאנג דכיי אייליז אונ ברייט אין פּערטיל אייל אונ איז ווי א ענג פון ביידע
זייטען, אונ ווער עם קומט צו אים שלעכטם מאהן שלאגט ער אים מים דיא
ענג, אונ וואס ער פאנגט צו שניידט ער מים די ענג אויף שטיקער צום עסען.
נאך אין מין פּיש איז דא, מען רופּט אים דער ה א ר י ן-פּ י ש, ווייל ער האט
אויף זיין קאפ אין האלץ צו שטויסען די וואס קומען אים שלעכטם מאהן. אין
ברוך ווים מעער איז דא א מין פּיש מען רופּט אים ק א ש ע ל א ט-פּ י ש ער איז
גרויס בענוג וי דער וואל פּיש, זיין קאפ איז לאנג ביז זיין האלבען קערפּער,
אונ האט קלייע אויבן, דורך דעם לאך וואס איז איבער זיינע אוגען שפּעט ער

אין זיך דָעם לוּפט אוּן שְׁמוּיסְט אַרוּים דִי וַואסָער וָואס עָר שְׁלינְגט אַיין. אוּנטָען
גָעגָען נאַקָען נַייָען אַרוּים וִוי צְוויי בַּיינָער יָעדָער איז לַאנְג אַ אַייל, זַיין מוּיל
אוּן זַיין הַאלְז איז יַיעֶר בְּרַייט, עָר קָען אַיינְשְׁלינְגָען אַ נאַנְצָען אָקס מִיט אַיין
מָאהל. אַין דִי אוּנטָערשְׁטָע בַּאק הָאט עָר צְוויי אוּן דְרַייסִיג צָיין, יָעדָער צָאנ
איז לַאנְג אַ הַאלְב אַייל, אוּן נָרָאב וִוי דִי הָאנְד. פּוּן אַמָעגשְׁט, עָר שְׁוויסְט אַ מָאהל
אַרַיין אין אַנדָערָע ימים אין אירוּפּא, מָען זָאגְט אַז דָער פִּישׁ הָאט אַיינגָעשְׁלינְגָען
דָעם נָבִיא יוֹנָה. זַיין מוֹחַ איז יַיעֶר נָרוּים אוּן פִּיל מִיט שִׁימָערָע פָּעמָס, אוּן אַזוי
וִוי מָען פָּעמְט נָאר אַרוּים דִי פָּעמָס פּוּן מוֹחַ וָוערְט עָר בָּאלְד פַארנַלוּוערְט. פּוּן
דָעם פָּעמָס מַאכְט מָען לִיכְט צום בְּרָענָען אוּן מָען בָּענוּצְט אִים צו מָעדִיצִין.
נָאךְ איז דָא אַמִין פִּישׁ מָען רוּפְט אִים דָער מָענְטְשׁ עָן-פָּך עָסָער, עָר איז
לַאנְג צְוועלְף אַיילִין אוּן גְרָאב פִּינְף אַיילִין, זַיין הַאלְז איז נאַנְץ בְּרַייט עָר קָען אַרַיין
שְׁלינְגָען אַפָּערד אָדָער אַ אָקס עָר זָאל זַיי גִיט דַארְפָען צו קַיקָען. עָם הָאט אַ מָאהל
גָעטְרָאפָען אין מִיטלָענדִישָׁען מָעער איז אַמָענְטְשׁ אַרָאפגָענְפאלָען פּוּן דִי שִׁיף אין יָם
אין אַיין רָגע איז שוין גָעקוּמָען דָער פִּישׁ אוּן הָאט אִים אַיינגָעשְׁלינְגָען, אוּן מָען
הָאט בַּאלְד גָעשָׁאסָען אויף אִים מִיט אַ הַארְמָאט, הָאט עָר אַרוּים גָעוואָרְפָען
צוּריק דָעם מָענְטְשׁ פּוּן זַיין מוּיל אין וואסָער לָעבָּענדִיג, הָאט מָען גָעשְׁווינְט צו
אִים גָעוואָרְפָען שְׁמָרִיק אוּן מָען הָאט אִים אַרוּים גָענוּמָען לָעבָּענדִיג פּוּן וואסָער
אין דִי שִׁיף אַרַיין, אוּן מָען הָאט נָאךְ גָעאָגְט דָעם פִּישׁ אוּן מָען הָאט אִים גָעהַרָגְט,
דָער שִׁיף-קַאפִּיטַאן הָאט גָעשָׁענְקְט דָעם פִּישׁ אַ מַתָּנָה צו דָעם גָעדָעָמטָען מָענְטְשׁ;
דָער מָענְטְשׁ איז גָעפָארָען מִיט דָעם פִּישׁ אין נאַנְץ אירוּפּא מָען זָאל וָועהן דָאס
וואונדָערלִיכָע בָּעשָׁעפָענִישׁ, דָער פִּישׁ איז גָעוָען לַאנְג צָעהן אַיילִין, בְּרַייט פִּיר
אַיילִין, גָעוואָגְען הָאט עָר צְוויי הונְדָערְט פִּיר אוּן צְוואַנְציג פּוּנְט, אוּן הָאט וָעקְט
פְּרַאנְדָען צַיין אין מוּיל. אין דָעם מִיטלָענדִישָׁען יָם איז דָא אַמִין פִּישׁ מָען רוּפְט
אִים דָער צִיפָּער-פִּישׁ, עָר איז צו בָּעוואונדָערן, גְרוּים איז עָר דְרַיי פָּערטֵיל
אַייל, בְּרַייט אַ הַאלְב אַייל, אוּ אַמָענְטְשׁ וִירְט אִים אין מִיט דִי הָאנְד אָדָער אֶפִּילְז
מִיט אַ שְׁטָעקָען, פָּאלְט אַשָׁרָעק אוּן אַצִיטָערִישׁ אויף דָעם מָענְטְשׁ, אוּן דָער גְלִיד
וואס הָאט אִים אַנגָעריְרט הַייבְט אָן צו צִיטָערִין, אוּן דַארְבָּער וָועְרְט דָער קְלִיינָער
פִּישׁ גָעראָטָעט פּוּן אַלָע חַיות וואס וָעקָען אין יָם אוּן פּוּן אַלָע גְרוּיסָע פִּישׁ וואס
פָּאנְגָען דִי קְלִיינָע פִּישׁ אוּן עָסָען זַיי, וַייל זַיי קָענָען אִים נִיט אָפ רִיסָען. דִי פִּישׁ
לָעבָּען שָׁטָענדִיג אין וואסָער וואס וויינְטָער אוּן זוּמָער אוּן דַארְפָען קַיין שְׁלָאף, אוּן אז דָער
שְׁלָאף נַייטִיגְט זַיי שְׁטאַרְק, איז פַּאר זַיי גָענוּג אַיין מינוּט צו שְׁלָאפָען מִיט אָפֿגָעָן
אויגָען. עָם איז דָא נָאךְ אַ מִין פִּישׁ מָען רוּפְט אִים פִּי שׁ-אַ ל, עָר זָעהט אוּים וִוי
אַשְׁלַאנְג נָאר זַיין קָאלָער איז נִיט וִוי אַשְׁלַאנְג, דָער מִין פִּישׁ איז דָא בָּעמִיאו אין
אַלָע טִיכָען, עָר איז לַאנְג אַיין אַיל, נָרָאב איז עָר דְרַיי פִּינְגָער, עָר גָעבִּירְט

לעבענדינע

ַעמעזדַע קיִדַער. א קאהל קִרִיבַט ַער ארזים פון וואסער אויף דַער עדַד אוב
זאלט וואס צו עסַען, נאר אז דַא אַ מין פיש אין דַעם גרויסַן טַעאר אין מִצרַי
ווִיט פַון רופט אים דַער שַנוערד־פיש, וועיל אויף זיין קאפ אז דַא אַ שַארפַער
ביין וואס איז לאנג דַרַי אִילין. אוב בִּרִיים אין פַערטיל אייל, מיט דַעם בִּרין האלט
דַער פיש מלחמה מיט די וואס ווילַן אים פאנגען אוב ַער שמַעבט זיי, זיין שוַוייז
פאנגט ַער מים זיין כוויל. אוב ַער האט פיינד דַעם וואל־פיש, אז ַער טרַעפט
אים שמַעבט ַער אים אויך מים זיין שוַוערד. א קאהל פארואסלַען זיך פיל שוַוערד־
פישען ארום דַעם וואלפיש אוב הַרגַנען אים וועיל זיי שוויסַען גַעשוווינד אוב ַער קַען
גיט אנטלויפַען פאר זיי וועיל ַער איז נאנץ גרוים, אוב זיי קאבַען ליב צו עסַען זיין
פעמַען קַערפַער. דַער שוַוערד־פיש איז לאנג צַעהן איילן אוב בִּרִיים צין אייל.
עם איז דַא נאך א מין פיש מַען רופט אים דַעד פ ג י ג ע ר פ י ש, זיינ פלוים
פַערַערַען וואס ַער האט אויך זיין ברוסט זאנַען לאנג אויך בִּרִיים אין פַערטיל
אייל, זיין קַערפַער איז לאנג דַריי פַערטיל אייל, אוב אויב מַען וויל אים פאנגען
הייבט ַער זיך ארום פון וואסער אוב פלַיהם באנץ הויך מיט זיינ פלוים פַערַערן,
אוב אז די פלוים פַערַערן ווערַן מרינקען, פאלט ַער צַריין אין וואסער אוב מאכט
קאהל מרינקען, דַערוויַיל גייַען אוועק זיינ פלוים פַערַטַען ווערַן נאך א
אינדזען אוב אין אמַעריקא אוב אין סימלַעגדישַען ים. עס איז דַא פיש מַען
רופט אים קנורפיש, וועיל ווַען מַען פאנגט אים שַריים ַער קנורר, ַער נַעפונדַ
זיך אין דַער נאדד־זעט אויך אין דַעם טַייך עלבע. עם איז דַא אַ מין פיש מַען
רופט אים זיי מ ע ן שוַוי מ ע ר, אונדַערַ רופַען אים שאלַען אזַער ב ו מ ען,
ַער איז באנץ בִּרִיים אוב דק, אויף אַיין זיים איז ַער שוואַרץ אוב אויף אַיין זיט איז
ַער ווייס ווי שנַיי, ַער איז בַּעשאפַען אנדַערש פון אַלע לַעבַנדינַע ואַכען, ַער האט
ניַיַע בַּייַע אויַען אין קאפ אויף אַיין זיים, אוב ַער קַען גיט שוויסַען אויף דַעם בויך
נאר אויף א זיים, א מַייל האבַען זיַערַע אויַען אין קאפ אויף די רעכטַע זיים,
שוויסַען זיי אויף די לינקע זיים, א מַייל האבַען זיַערַע אויַען אין קאפ אויף די לינקע
זיים שוויסַען זיי אויף די רעכטַע זיים. זיַער בִּרִיים איז שמַעגריג העלפט פון
זיַער לַעבַן, מַהר נַעפוַען זיי זיך אין האלאנד אוב זיי זַענען בַּשר צום מַען
די ה ע ר י נ ג זַענען אין אַיַיז מַעער אין דַעם ים קַעגַען גיט קוקַען מַענטשַען כיט
שיַען. זיי וועלין שמארבַען פון קַעלט, אוב וועיל די פיש האבַען גיט דאסַען פין
מאנַען זיך צו דַערנַערן, דאריבַער יַעדַער יאהר אין אַנהייב זומַר ציהַען אַויַע
פון דַעם ים פיל טויזַענדַער הערינג צו זוכַען עסַען אוב זיַא פארשפַרַיַען זיך
אין פיל ימים אוב שַיסַען, אוב דאסַען ווערַען זיי נַעפאנַען, מַען נַעפינט זיי אין
מארַעַען, ַענגלאנד, האלאנד. די קאלַענדַער מַענטשַען פאנַען די נַע־אלַעזַיַ
פיש

פֿיש אויף דעם אינזעל שאטלאנד בײַ צוויי מיליאן פֿעסער א׳אה״ר. ווען די פֿיש זענען אין די פֿעסער ־אלצם טאן זיי אוג טאן שיקט זי אין איראפּא צו פּארקויפֿן. די שאטלענדער הערינג זענען די בעסטע. וויל זיי זענען גיט וויט פון דעם אייז־פֿעלד אוג זענען נאר פֿעלבע טאג נעשווינדען זענען זיי גיט אפּגעמאטערט נעוואָרען אוג זענען נאך פֿרישׁ אוג פֿעט, דער מין פֿיש פֿרוכטבאַרט זיך פֿער פון אלע מינים פֿיש. נוארום אויסער דעם וואס זיי ווערען פֿארקויפֿט יערעם יאהר מיליאנען, ווערין זיי פיל פֿארצערט אין ים פון די גרויסע פֿיש.

פּרק יט דער שילדקרעט, זייער וואהנונג איז אין אזיא אוג אין אפֿריקא אוג אין אמעריקא אוג אין אנדערע וואָרעמע לענדער, ווערפֿער איז באדעקט מיט צוויי האַרטע שאלאכצער וון הארץ, אוג דער גאנצער שילדקרעט ליגט אין די שאל אוג קען גיט ארויסקריכן, נאר ווען קאפּ אוג די פֿים קען ער ארום שטעקן אוג צריין נעמען אין דיא שאל, יעדעם יאהר האט די נקבה בײַ נייצינ אייער אוג ז בעהאלט זיי אין זאמד בײַ דעם בערג טיף אוג זיא גייט אונק פון זייא, צו ענדע יוקם וואכען קומט ז צו דעם אָרט וויא זיא האט די אייער בעהאלטען אוג ז מרעפט לעבענדינע קינדער, וויל די זון האט יערוואָרעמט די אייער אוג פון אלע אייער ווענען נעבאָרען נעוואָרען די יונגע שילדקרעטלי, אוג די מושער פרייד זיך ווהר מיט אירע קינדער אוג ז נעמט זיי מיט זיך אוג אלע נייען זוכען עסען. שילדקרעטין ווענען רא צוויי־ערלייי, א טייל ווענען דא וואס ערציהלען זיך אין וואסער, אוג די פינגער פון ווענע פים ווענען באדעקט מיט א דינע הויט [וווי בײַ א נאנו] זיי זאלען נרינג שווימען, אויף דער ערד קענען זיי גיט גיין מיט זייערע פים נאר זיין קרעכען לאנגזאם מיט דעם בויך, זייער עסען איז פֿיש אוג ווערים. אוג א טייל שילדקרעטין ווענען דא וואס זיי ערציהלען זיך אויף דער ערד אוג נייען מיט די פים אוג זיי עסען נראז אוג אנדערע נעווינקען פון פֿעלד, אויך ווענען דא קלייגע שילדקרעטין וון אפּויסט פון די האנד, אוג זיי וואקסען גיט נרעסער, אוג עם ווענען דא שילדקרעטין וואס ווענען נרוים וון אקסן ווענע וועגט בײַ פיר הונדערט פונט. די הארטע שאלען פון זיי ווענען נרוים וון א טויער, מען מאכט פון זי פערשידענע בלים, אוג א מען ווייל זיי פאנגען, קומען עמליכע מענטשען פון אינטען מיט לאנגע שטעקנם אוג מוהען אים א שטארקען שטויס אוג אז ער פאלט אנידער איז ער שוין נעפאנגען, ווייל ער קען זיך גיט אויפהייבען, אוג אויב די מענטשען איז גיט נראטען זיי ווילען אים אומווארפען מיט דעם ערשטען שטויס. ווענען זיי אין א נרויסע סכנה ווייל ווי ער האט נאר בעמערקט אז מען ווייל אים פאנגען ווארפט ער אויף די מענטשען שטיינער אוג זאמד מיט נרוים נעשווינדיקייט אוג מיט נרוים שטורעם בײַ ער נרעכט זיי. די שילדקרעטין לעבען בײַ צוויי הונדערט יאהר. זייערע אייער ווענען

גרוים ווי א קאפ פון אקינד. עס איז דא נאך א מין שילדקרעט וועלכע רופט אים ר י ע ן ק ר ע ט, יעדער וועגט ביז אכט הונדערט פונט, ער קען טראגן אויף זיך יעהן מענטשן אוג לויפן שנעל מים ניי, יעדע נקבה נעבורט ביז צוועלף הונדערט אייער יעדעס יאהר, יעדעס אייי איז גרוים ווי א קאפ פון א קינד; ביי ני וועלן דא קלייע קרעטין וואס ליגן אויך אין צווייי שאלן, זייערע שאלן נערופן פעריל-מושיל אדער פערול-מושער, אין די קאפ אויך אין בויך פון די ריזענקרעטין געפינט מען א מאהל פעריל, די פעריל איז בייי זיי א קראנקייט (אזוי ווי עס טרעפט א שטיין בייי א מענטש אין בויך) אוג זיי שטארבן דורך דעם. די פערול נעמט מען ארוים מים דעם מויל גים מים די האנד. ווייל דאס אנריהרן פון די האנד מאכט אים גליך גרין, דער קונסטלער וואס לעקערט זיי מוז זיין נעהר פארזיכטיג נייא זאלן גים צו בראכן ווערן. דיא שילדקרעטין נעפונען זיך אין דיא ימים וואס ווענן אין אזוא.

פרק כ אין דעם מין שלאנגן ווענן דא קלייע אוג גרויסע, עס ווענן דא שלאנגן ניפטוג אוג אהן ניפט, די שלאנגן וואס ווענן אין די מזרח לאנדער האבן קין ניפט. אין אירופא איז דא א מין ר י נ ג ל ש ל א נ ג, ער האט קין ניפט, אוג מענטשן נעווייגן אים צו ליגן בייי זיי אין שוים אוג אין בזעם אוג ער טוהט קין שלעכץ, מען נייזט דאס אין די זאלגישע פארשטעלונגען פאר א וואונדער, אבער דאס איז קין וואונדער, ווייל זייא האבן קין ניפט; אלע שלאנגן האבן אויערן אוג הערן פון נאנץ ווייט, זייער צונג איז געשפאלטין אין צוויי טייל, ווי עס וואלט נעווען צווייי צונגן, זייערע ציין ווענן שארף אוג צוויישן זיי ליגט דער ניפט, זיי צו קוקן גים זייער עסען באר שלינגען, עס אין נאנצן ארין, אוג די גרויסע שלאנגן קענען ארא פשלינגען דאס בעשעפענים ווען זיי פאנגן אפילו עס איז נרעסער פון זייער הלוי, ווייל זייער הלוי אוג ציער בויך איז ווי א נומע אוג ציהן זיי אוים ווי ברייט זיי ווילן. זיי עסען נרא פרוכטן, אוג לעבענדיג זאבן, אז זיי ווענן שטארק הונגעריג עסען זיי ערד, די אייער נעבורן זיי אויף די מיסט, אוג זיי ווענן צוואמען נעקלעבט ווי די אייער פון פיש, אוג ווען אלטער די שלאנגן זענען ווערן זיי נרעסער אוג שטארקער, מעהרסט שלאנגן שלאפן דעם נאנצן ווינטער אוג אין פרילינג ווען זיי זיך אויף פון שלאף. עס איז דא אין אפריקא אוג אין אמעריקא א מין קלא פע ר-שלא נ ג, זיין לענג איז דריי איילין, נראב אין פוסט, אויף זיין ווייד'ל איז דא דרייסיג שופען ווי א פאנצער, אוג אז אלעבענדיג זאך קומט נאהנט צו אים קלאפט ער מים דעם ווייד'ל, די נאטור האט נאט ברוך הוא נענעבן אין דעם שלאנג ווייל ער האט החכנות אויף זייג באשעפענים, ווארום נער שלאנג איז זייער נעפערלוך, אז ער פאנגט א בהמה אדער א מענטש שלינגט

ער

ער איז אבייז, אין אין מינוט, אוג ווייל עס קען פיל מאהל מרעפען אז דער
מענטש אדער דיא בהמה ואלען נים אכטונג נעבען אז אויף דער ערד ליגט א שלאנג
אוג זיי ווילען ניין נעבען אים ווען ער זיי באלד איין שלינגען, דאריבער דאס
נאס ברוך הוא נעמאכט וויי דער שלאנג דערזעהט פון וויטין א לעבענריגע זאך
הייבט ער אן קלאפען מיט דעם וויידעל, וויסמ מען אוים צו מיידען ויין ווענ.
אוג ווען דער שלאנג דערזעהט א קליינע באשעפענישׂ אדער א פויגעל איז נים וויים
פון אים, עפענט ער זיין מויל אוג גים אויף זיי אבלאז ווערען זיי באלד פערשמאכט
אוג זיי לויפען אהין אוג צוריק ווי משוגע אוג זיי לויפען ארויז לעבענריג אין זיין
אפין מויל, ווייל זייע אויגען ציהען זיי צו אים ווי א מאגנעט; דער שלאנג
מיסמע קיין באשעפענישׂ נאר ווען ער איז שמארק הונגעריג, עס מרעפט פיל
מאהל אז א מענטש ליגט אויף דער ערד אוג שלאפט אוג א שלאנג קריכט אויף
אים אוג ער מוזם אים נארנישט, ווייל ער איז גים הונגעריג. אין אכט-אינדיען
איז דא א מין ב ר י ל ן-ש ל א נ ג וואס איז לאנג ביז צען פיס אוג נראב אין
פערמיל אייל, זיין גיפט איז שמארקער פון דעם גיפט פון אלע שלאנגען, אויף
זיין קערפער איז דא פלעקין וואס זעהן אוים ווי בריללען. עס איז דא אין אכט-
אינדיע א מין ר י ן-ש ל א נ ג וואס איז לענגער פון אלע שלאנגען, זיין לענג איז
פופצהן אייליז, אוג גרעבער ווי א מענטש, ער שלינגט אין א נאנצען הערש
אדער א אינד מיט אין מאהל, אוג ער איז אזוי שטארק צו הרגען א לייב אוג א אקס,
ווען זיי קומען נאהנט צו אים, עפענט ער דאס מויל אוג גים אויף זיי אבלאז מיט
זיין אטעם ווערען זיא באלד פארמישט אוג קענען גים אנטלויפען, קריכט ער
ארויס אויף זיי אוג רינגעלט זיי ארום מיט זיין קערפער אוג צוברעכט זיי אוג עסט
זיי שמיקערוויז, אוג א מאהל שלינגט ער זיי אין נאנצען, ער האט קיין גיפט,
די אינדיאנער פאנגען די שלאנגען אוג הרגען זיי אוג עסען זייער פלייש, אוג
זייערע שיינע נעפארבטע פעל פארקויפען זיי נעהר טייער; די שלאנגען ציהען
זיך עדעס יאהר אראפ פון זיך זייער פעל אוג עס נאקסט צוריק א ניע פעל, אוג די
פעל איז א סנוילה פאר א אשה וואס איז כפיל קינדער, זיא וואל אריין לייגען די
פעל א מוז, אוג וואל מיט דעם מויז ארומוויקלען דעם בויך אין די נאנצע
ניין חדשים וואס זיא איז מעוברת ועם זיא גים מפיל זיין. אין ענידפטען איז דא
א מין פ י ע ר-ש ל א נ ג, ער ליגט גים אייער נאר ער נעבירט לעבענריגע קינדער,
אוג זיין פלייש ווערט בענוצט אין די אפטעקען צו מעדיצינען. עס איז דא א מין
ד א מ ע ר-ש ל א נ ג וואס נעבירט אייער · אוג ער וזכט נאר אריין צו ניין אין א
שמאל פון בהמות, זיין עמען איז גרא אוג ווערעם, א מייל פון זיי האבען א
קייללעכדינגען וויסען שטריך ארום האלז, זיין הויט איז נראה ווי אש, אוג אשטוארצער
שמאהלער פאס ווי אפאדים איז נעצוינען איבער זיין נאנצען רוקען פון קאפ ביז

צום וויידעל אוג ער טוהם קיין שׂאדין צו טענטשען, אין אמט־אינדיע איז דאס
מין ג ד י ם וואם קען פליהען, ער איז אין נאכצען גלייך צו די ענדרעמען פון
אונזערע לאנדער, נאר ער האם צוויי פליגעל פון הויט, מים די פליגעל שפרינגט
ער פון די ערד אויף א בוים אוג פון איין בוים אויף דעם אנדערן בוים. נאר
קליהען אין דערהייה וי א פרוגעל קען ער נים. אין נואדשם שרייא אוג אין מזכים
ביי דעם טייך ג י ל ו ם איז דא א מין גרויסער אוג געפערלעכער ענדים (קראקאדיל)
וואס שלינגט אן מענטשען בהמות חיות, ער שוויממ אין טאכער אוג ניים אויף די ערד,
ער איז צאהר שטארק אוג עס איז שוער קענען אויף אים, לאנג איז ער
צונעלף איילין, פארוגט גאבין די ברוסט איז ער בריים איז איל אוג נעפען ווידיל
איז ער בריים אין האלב איל, יין ווידעל איז לענגער פון זין נאנצען קערפער,
נעדער סים האט דכיי פינגער סיט גרויסע שארפע נעגיל וואס ער צעריסט מים זי
וואס ער פאנגט, יעדע נקבה לייגט יעדעס יאהר פופציג איער, יא קעהאלט זי
אין נאכר ביי דעם בעג טייך, אוג די זונן דערוואדעמט זיי בין עס ווערט פון זיי
נעבאדען די קליינע קראקאדילין, אוג ווייל נאט ברוך הוא האט רחמנות אויף זייע
עשטעפנגיש זיי זאלען נים פארלעגדן ווערין פון די גפערליכע קראקאדילין
ואס ער באשאפען אווי א מין כיין וואס זיי האבען ליב די אייער פון די קראקאדילין,
וג זיי גראבען אוים די אייער פון דעם זאמד אוג עסען זיי; די קראקאדילין
לעבין ביי פופציג יאהר, זיי ענדיגען אוג שלאנגען אוג עגדיסען אוג נאך אנדערע
לעבענדיגע זאכען, אוג אז דער קראקאדיל פאנגט א אקס אדער פערד אדער זוין
אנדערע גרויסע בהמה אדער אגרויסע חיה, צוריסט ער אים אין מינוט אוג
עסט אים אויף אין נאנצען, אוג אז ער זעהט פון וייטען א מענטש גייט, לייגט ער
זיך צוישען דעם גראו אוג בעהאלט דעם קאפ אוג ריקן זיך נים נאר ער לייגט זיך
אשטיק האלץ אוג פון וייטען מיינט טען אשטיק האלץ ליגט וייל נין קאלער איז
וי א בוים פון זואלד, אוג אז ער שפירט פון די חריס אז דער מענטש איז נאנט
פון אים גים ער זיך פלוצלונג אהייב אין דערהייך אוג שפרינגט ארויף אויף דעם מענטש
אוג הרגת אים, אוג אויב מים דעם שפרונג איז ער נאך נים נעקומען צום מענטש,
נים ער אים א פאטש מים דעם זוייעל אוג הרגת אים באלד. עס איז דא א מין
ענדים טען רופט אים קאמ ע ל ע ן, זיין פעל איז קלאהר ווי א שפיגעל, וועלכער
מענטש אדער ווערט אין טען שטעלט גענען אים זעהט טען דאס אויף זיין היים
אזוי ווי טען זעהט אין א שפיגעל, די זאך איז זייער וואונדערבאר צו זעהן. באויב א
ענדים האט גענאהן אבים אמענטש, איז די רפואה טען זאל דעם ענדים הרונגן
אוג אים לייגן אויף דעם ארט פון דעם בים.

פרק כא עס זענען דא פיר יסודות (פונדאמענטין) פייער, וואסער, לופט, ערד,

עם זענען דא באשעפענישׂ וואם אין זיי איז דא אין יסוד פֿער וויי די איבערינע דריי יסודות, אמייל האבען אין זיך פייער, פֿאיל האבען אין זיך לופֿט פֿער, אדער וואסער פֿער, אדער ערד פֿער, אבער אלע פיר יסודות האבען זיי אין זיך, דאם איז בכי די גרויסע באשעפענישׂ, עם זענען אבער דא קליינע באשעפענישׂ, וואם זיי ווערען באשאפען פון אין יסוד אליין, פון וואסער אליין, אוג פון פייער אליין, אוג פון לופֿט אליין, אוג פון ערד אליין. אמת נישט זענען ערד גיבט פון זיך ארוים באשעפענישׂ, אוג גישט אלע וואסער אוג נישט אלע פייער אוג נישט אלע לופֿט, נאם ברוך הוא האט אבער צו מיילט די באשעפענישׂ זיי ואלען באשאפען ווערען יערער מין אויף זיין אופֿן, וויי די נמרא זאגט עס איז דא מין מיין וואם זיי ווערען באשאפען נאר פון די ערד, אוג זיי זענען גים געבארען זענען פון א לעבעדיגע זאך נאר פון די ערד אליין, אוג זיי זענען העלפֿט ערד אוג העלפֿט פלייש. אוג או מען בכעמט פייער זיבען זאהר אויף אין אופֿן ווערט באשאפען א חיה וואם זי הייסט סלמנדרא, אוג עם זענען דא נאך קליינע באשעפענישׂ וואם זיי ווערען באשאפען פון וואסער אליין, אדער פון די לופֿט אליין, אוג עם זענען דא ווערים וואם ווערען באשאפען פון עפענוואדק, אוג פון משקה וואם איז געוואדען קאלע אדער זאער, אוג עם זענען דא ליים וואם ווערין באשאפען אויף דעם סענטש פון זיין שוויים, עם זענען דא מויזענדער מינים באשעפענישׂ וואם עס איז גיטא א מענטש אויף ערד ווילט ואל ווייסען צו וואם זיי זענען באשאפען געוואדען ווילבען גיצען זיי בכרעבען אויף ערד ווילט, דאם ווייסט נאר נאם אליין, ער דאם זיי באשאפען אוג ער ווייסט צו וואם ער דאם זיי באשאפען אוג ער שפֿייזט זיי, אוג די נאטור פֿארשער האבען נעגעבען א צאהל צו די קליינע באשעפענישׂ, זיי זאגען עס זענען דא פֿערציג מינים לייז, אבטצהן מינים טוילבין, הונדערט מינים מיקען, הונדערט צוואנציג מינים פליגען, הונדערט זיין אוג פֿערציג מינים דא ארבייטען. עם זענען דא א זעלבע באשעפענישׂ וואם די אויגען קענען זיי גים זעהן, נאר או מען קוקט רויד א פֿארגרעסער גלאז קען מען זיי זעהן, אוג אלעם לעבט אוג ווערען בעשפֿייזט, אוג מיר וויסען גים פון וואם זיי ווערען בעשפֿייזט, אוג גים וויי אזוי זיי ווערען בעשפֿייזט, איין בלל מוזען מיר זאגען אזוי ווי צו נאם ברוך אליין איז קיין ענדע אזוי איז קיין ענדע צו זיינע באשעפענישׂ, אוג עס איז צו בעווונדערין ווי אזוי איין אייבען-בוים שפֿייזט מיט זיינע וואצלען אוג מיט זיין האלץ אוג מיט זיין שאלאכץ אוג בלאטער, אוג בליהונג אוג פרוכטען, דריי הונדערט נאטונגען באשעפענישׂ, אוג ער גראו וואם מען רופט אים דרעגנפליין אדער קראפוי ווערין פון עפענוואדק, אוג פון משקה וואם איז בעשאפען פאר ערער מין זיין שפייז וואם האקן די ווילדע

שטייגער נעפינען א מאהל אין מיטען שטיין שנרויקען לאך וואס זיך אים זענען
נא לעבענדיגע ן ש א ב ע ס, זיי שפרינגען אנדויינג ארום מים א נעשרייא אוג
שפרינגען ארום אויף דער ערד, ביז עמעס זיי נעוואן דער שטיין פארמאכט פון
שלע זיימען, פון וואס האבען זיי נעלעבט? וו האבען זיי ענטפען שפיז? ויא
האבען זיא ענטפען לופט? זהן מיר ראף אז גאס ברוך הוא האס ראהם אויך
נעמאכט דערהאלטען וייטר לעבען. עם זענען דא כאשעפעניש וואס זענען מיט אין
דער ערד אוג נאס ברוך הוא שפריכם זיי ראהטען אויף. פון די כאשעפעניש ראהף
דער עמנמש זיך לערנען אר ואל האבען בטחון צו נאס מים זיין פרנסה, אוג ואל
ניכם פרשכוצען זיין עמנשלעכע עהרע צו ליעב דעם שמוקעל ברוים, דער עמנמש
ראהף נים וצען לידיג, ער ראהף האנרלען אדער ארבעטען נאר שלעכ מים ערליכקיים,
שלע מים אקאם, ער ראהף נעבען אנקה, הנדה אורחים, אוג נים צו פיל זארנען
אויף קאהנען אוג אויף נאך שפעטער. וו טיר זעהן די כילדין ואסלען ווערע
אפער פיל תבואה אין וייערע נרייבער זי ואלען האבען צו עסען נאנצען
ווינטער, אוג או עם קומם אכטייב ווינטער ווערען זי אנשלאגען אוג שלאגען
אזוי שטארק וו זי ואלקען נעזונט מוים, אוג ווערען זיך אויף אנהייב וווער אוג
די תבואה וואס זי האבען פארנאכולם אין די נרייבער זענען פארפוילם נעוואקסען.
זהן טיר או א מענמש ראהף נים וואו פיל פארזאהלען אויף שפעטערדינג צייט,
קאר וו דער היילינער הבא הלל ל האס נעזאנם ברוך הי יום, טען זאל פירכען נאס
ברוך הוא אלע מאג פאר רעס זעלבען מאג. עם איז דא א קליינע וואסער וואס
רוקם זיך מאנ, ער ליגם ווייט אויף וואלנע קליינער אוג אויף פוטערם.
פון די אויער נייען ארום וועכעם אוג זי באהען נרוסע שאדינם אין די קליינ־
אוג אין די פוטערם, או די וועכעם נרעסער בעקומען זיי פיר קליינע פלינעלעך
צום פליהען, די פלינעלעך זענען מים ווייס שוינ קאלערין, אוג זיי האבען צו
נעקם קליינע פיקלאך אוג זוויי רינע הערנער. אוג וועכער פיי נאכט פלוהען זי
ארום דעם פייער פון די ליכט וואס ברענם אין שמוב. עם איז דא א מין קרעל־
נו ער עם וואס האבען פערצעהן פים. עם זענען דא א וועלכע וועכם וואס האבין
צוויי האנדערם פים, דער וואס קרעבם נען נרויס פאראוים אוג אינכער זיך
צוריק. עם זענען דא א וועלכע מכעבסן וואס וועכען בעשאפען אין די אייער קלין
אבער אין א קורצע צייט וואקסען זי אויף נרוים, אוג זי קענען נים זין אין די
שאלען פון די אייער. וויל זי זענען צו קלין פאר זי, צו בעצען זי די שאלען
אוג ניסען ארוים מים אייער הים אויף זיך, אוג זי לעבין א מאהל בין פופצעהן יאהר.
אין די בעצבסן נעפינם מען א מאהל קליינע שמיינדליך מען ריפם זי קרעבסן
אוג ווינמער, אוג או עם קומם אכטייב ווינמער זענען זי אנשלאגען אוג שלאגען
אזוי שטארק וו זי ואלקען נעזונט מוים, אוג נעמען זיך אויף אנהייב וכער אוג
די תבואה וואס זי האבען פארנאכולם אין די נרייבער זענען פארפוילם נעוואקסען.
זהן טיר או א מענמש ראהף נים וואו פיל פארזאהלען אויף שפעטערדינג צייט,
קאר וו דער היילינער הבא הלל ל האס נעזאנם ברוך הי יום, טען זאל פירכען נאס
ברוך הוא אלע מאג פאר רעס זעלבען מאג. עם איז דא א קליינע וואסער וואס רוקם
זיך מאנ, ער ליגם ווייט אויף וואלנע קליינער אוג אויף פוטערם.
פון די אויער נייען ארום וועכעם אוג זי באהען נרוסע שאדינם אין די קליינ־
אוג אין די פוטערם, או די וועכעם נרעסער בעקומען זיי פיר קליינע פלינעלעך
צום פליהען, די פלינעלעך זענען מים ווייס שוינ קאלערין, אוג זי האבען צו
נעקם קליינע פיקלאך אוג זוויי רינע הערנער. אוג וועכער פיי נאכט פלוהען זי
ארום דעם פייער פון די ליכט וואס ברענם אין שמוב. עם איז דא א מין קרעל־
נו ער עם וואס האבען פערצעהן פים. עם זענען דא א וועלכע וועכם וואס האבין
צוויי האנדערם פים, דער וואס קרעבם נען נרויס פאראוים אוג אינכער זיך
צוריק. עם זענען דא א וועלכע מכעבסן וואס וועכען בעשאפען אין די אייער קלין
אבער אין א קורצע צייט וואקסען זי אויף נרוים, אוג זי קענען נים זין אין די
שאלען פון די אייער. וויל זי זענען צו קלין פאר זי, צו בעצען זי די שאלען
אוג ניסען ארוים מים אייער הים אויף זיך, אוג זי לעבין א מאהל בין פופצעהן יאהר.

אונטער די בײמער, עס ווענען דא מוראשקעס זכרים און נקבות און א ווילדע ווײַ
ווענען נים זכרים און נים נקבות, די וואס ווענען זכרים און נקבות אז זיי ווענען
אלטער ווי צו פלינגלדיק, און זיי פארלאזן זיערע ארטער און פליהען
אין דער וועלט, און די ספקים (ווי אזוי ווענען נים זכרים און נים נקבות) ווענען אייביג
די ועלבינע, צו זיי ווי ווי לינען שטענדיג אויף די אייער
ווי אזוי די נקבות האבן נעלאזן, אייער זיי ווענען אוועק נעפלויגן; אין נקבה ליינט
אין איין זומער ביז אכט טויזנד אייער. זומער פערזאמלען זיי פערשידענע קערנער
און נראז און בעהאלטען זיי אונטער די ערד, זי ואלען האבן צו עסען ווינטער,
זיי נראבען אין די ערד דרי ערליי לעבער אונטערשטע און אויבערשטע און
מיטעלע, דאס עסען בעהאלטען זיי אין די מיטעלע לעבער, און זיי עסען פון דעם
נאר נישט, ווארום ווי עס קומט אנהייב ווינטער ווענען זי איינעשלאפען אויף דעם
נאנצען ווינטער, אין אנהייב פרילונג ווענען זי זיך אויף פון שלאף, נאר די
מיראשקעס ואס ווענען אין די ווארעסע לאנדער שלאפען נים ווינטער, אוג זיי
עסען ווינטער ווען זיי האבען פארזאמלט זומער. די מוראשקעס רוהען נים בי
טאג אוג נים בי נאכט נאר זיי פליהען הין אוג צוריק, נאר די מינוט ווען דער
טולד איז רוהען זיי; אז איינער ווייל פארטרייבען די מוראשקעס פון ווייזער ארט,
זאל ער דארט לייגען א בינטל אזוי (אזוי א נראז) אדער שווענבול. די בינען ווענען
אויך דריי טייל, זכרים אוג נקבות אוג ספקים (נים זכרים אוג נים נקבות), די ספקים
בייסען שמארק ווער עס קומט צו ווען ווהרט נאר דעם ווירט פון דעם בינשטאק
ערלויבען זיי צו נין צום בינשטאק, אום בייסען זיי נים, ער טעג זיי אפילו ארין
נעמען אין האנד, ווייל זיי וייסען אז ער נים זיי עסען, אוג ווייל זיי קיין שלעכטעם
מוהען, אין יעדער בינשטאק איז דא אין הויפט נקבה ואס זיא ווערט נעוויפען
די "מוטער" אוג די "קענינען" פון די בינען. אין יעדען בינשטאק איז דא בי טויזענד
נעקם הונדערט זכרים, אוג פיל טויזענד ספקים, די ספקים ווענען די וואונדערליכע
ארבייטער פון דעם האניג, זיי פליהען אין די פעלדער אוג בייסען אפ טים זייער
מויל די נראז אוג בלעטלך ווילכע זיי האבען ליב, אוג אין דעם בינשטאק שפייען
זי ארוים פון מויל דעם ואפט פון די נראזן, זיי זאלען האבען ואס צו עסען
ווינטער אוג דער ואפט דאס איז די האניג, די זכרים אוג נקבות מוהנן נאר
נים, עס איז נאנץ נעלטען זיי זאלען ארוים נין פון בינשטאק, זי זיצען אין
בינשטאק אוג ווערען אלע טאג טער יעדער נקבה ליינט יעדער טאג פון צוויי
הונדערט ביז דריי הונדערט אייער, אוג די זכרים לייגען אוג דערוואקסען זיי ביז עס
קומט ארוים לעבעדיגע בינען, אין דעם בינשטאק מאכען די בינען זייערע יעקם
קאמפינע ואהנונגען אייער נעבעבן אונדערין, ווען אלע נאטורפארשערס פערוואונדערן
זיך אויף זיי.

פרק

פרק כב אין די ערשטע ועקס טעג ווען גאט ברוך הוא האט באשאפן די וועלט
איז דער מענטש געוועזן דאס לעצטע באשעפענישׂ, ער איז צוזאמען
געשטעלט געווארן פון פיר יסודות [פונדאמענטין] ערד ליפט פייער וואסער, פריער
פאר דעם מענטש ווענן באשאפן געווארן חיות אוג בהמות, נאך פריער ווענן
באשאפן געווארן די גרויסע פיש אוג אלע לעבענדיגע באשעפענישׂ וואס ווענן
אין וואסער אוג אלע מינים פייגעל וואס פליהען, אוג די בעלייכטונגען, די זון אוג
די לבנה אוג די שטערין, אוג אלע מינים בויטער אוג אלע ערד פרוכטען אוג אלע
ערליי גראו, די אלע געווינקסען לעבין פון ערד מים וואסער, אוג אלע לעבענדיגע
זאכען ווארען געשאפיט פון די געווינקסען, פון אלע ערליי גראו, וויניג ווענן דא
וואס עסען פרוכטען פון בויטער, אוג מענטשען ווערען געשאפיט פון אלע געווינקסען
אוג פון גערטנער פרוכטען אוג פון בויטער פרוכטען, אוג ער עסט אויך די לעבענדיגע
באשעפענישׂ, דאס מערסטע פרוכטען פון בויטער ווענן באשאפן געווארן פאר
די מענטשען צו וויסער פערגענגען, ווארום ווייטרויבען איילבירטען עסען גאר
מענטשען, דער ווינשטאק גיט ווינ פרוכטען גאר פאר די מענטשען, אוג אזוי דער
אייבירט בוים גוט אויך ווינ פרוכטען גאר פאר מענטשען, אלע לעבענדיגע באשע-
פענישׂ עסען די גראזען אין פעלד אזוי ווי ווענן, טען דארף ניט קאכען נים,
באקן, גיט זאלצען, אבער דער מענטש טוי אלע געווינקסען קאכען אדער באקען
אוג זאלצין. אוג אפילו פרוכטען פון בויטער ווענן אויך דא פיל ערליי וואס טען
פארבעסערט ווי צום עסען, אלע לעבענדיגע באשעפענישׂ מרינקען גאר וואסער,
אבער מענטשען מרינקען אלע ערליי משקה. ווין אוג שטארקע. אוג אלץ וואס גאר
צום עסען. עסען ווי אלע באשעפענישׂ אזוי ווי ווי ווענן גענואקסען, גאר דער
מענטש טוי ווי פארבעסערין מיט מאהלען, קאכען, באקן, בראטען, אוג
נאך אזעלכע פארבעסערונג, אלע לעבענדיגע באשעפענישׂ האבען קיין פארגענינגען
פון אנוטען רים, אפילו ווי שטייגן נעבען די בעסטע בשמים האבען ווי קיין
פערגענינגען פון וויער געשמאק, אבער מענטשען האבען פיל פערגענינגען פון א
גוטען רים. אלע לעבענדיגע באשעפענישׂ אויבוואהל ווי האבען אויגען אוג נוהן
אבער פארגענינגען פון דעם ווהן האבען ווי ניט, אפילו ווי ווהן די טיערסטע
אוג די שענסטע זאך האבען ווי פון דעם קיין פערגענינגען, אוג ווי פארשטייען ניט
צו אונטערשיידן פון שיין צו מיאום, אבער דער מענטש האט פערגענינגען אז ער
ווהט א שיינע זאך, אוג מענטשען צאהלען פיל נאלד פאר אזעלכע זאכען וואס
ווי האבען פון ווי ניט מער ווי צו קוקען אויף ווי. אלע לעבענדיגע באשעפענישׂ
האבען קיין פערגענינגען פון הערין, אויבוואהל ווי האבען אויגען אוג הערין, פון
דעסטוועגען ווען ווי הערין אשיינע מויק אדער אשיינעם קאהר זינגען האבען ווי
פון דעם קיין פערגענינגען, אבער מענטשען האבען פערגענינגען צו הערין שפילען

אוג זינגען; אלע לעבענדיגע באשעפענישׂ ווערט זייער פארשמאנד נים גרעסער
אוג נים קעסער, אבער דער מענטש ואם אלטער ער ווערט קלענער ער ווערט ער־

פרק כב אין דעם מענטש זענען דא פינף כחות צו זיין געשפיזט ווערען טיט
דעם עסען, דאם ערשטע, ווי דער מענטש לייגט ארין דאם עסען אין
מיל באלד ווי ער האט נאר דאם עסען צו קיים מיט די ציין, איז דא אין דעם
מענטש א קראפט ואם ציהט אליין אראפ דאם עסען אין האלז בין אין בויך. דאם
צוויישע, דאם עסען ווערט פארהאלטען אין מאגען אוג עם פאלט נים דורך בין
דאם עסען ווערט פארדייעט. דאם דריטע, דער כח ואם פארצערט דאם עסען,
אין דעם קאנען איז דא א נאפט ואם ער איז שטארק ואקר אוג הייס ואם קאכט
דאם עסען אוג פארצערט אים, די הימץ ואם איז אין מאגען איז הייסער פון א פלאם
פייער, די קראפט איז סען ואל צווייז ליינען אשטיקעל נאלד אין פייער, ואם די
נאלד נים נרינגער ווערען פון די ואג ואם זיא דאם פריער נעוואגען, אוג אויב
אמענטש ואל איינשלינגען א שטיקעל נאלד אוג עם ואל פארהאלטען ווערען אין
קאגען עטליכע שעה, נאכדעם ווען די נאלד ניט ארוים פון אים ווען זיא ווענען
ווייניגער ווי זי דאם פריער נעוואגען. דאם פערטע, איז דער כח ואם דיסע־
לירט אין מאגען דאם עסען, צום ביישפיל, דער מענטש האט נענעסען א זמיל,
פון דעם זמיל ווערט מענטשען פלייש, מיר זאגן דער מענטש ווערט דיק, אוג
עם ווערט פון די זמיל בלוט, אוג נאך פיל אכען ואם ווערט פון די זמיל
אדער פון אנדערע עסיגוואר, אוג דאם עסען ואם ניצט נים צום קערפער, ואם
וועדט אוועק נעשמויסען אויף א בעזונדער ארט, בין עם קומט נאך א בעזונדער
כח ואם שמויסט דאם ארוים פון מענטש דאם איז דער שטולגאנג. דאם פינפטע,
ווען עם קומט די ריכטינע צייט ואם די פסולת פאל ארוים נעשמויסען ווערען פון
דעם כאנען. ווערט נעעפנט א לעכיל אונטען אין כאגען, אוג די פסולת ווערט
אריין נעשמויסען אין א קישקע אוג פון די קישקע ווערט ארוים נעשמויסען פון
קערפער, אוג ניט נאר די פסולת פון עסען ווערט ארוים נעשמויסען, נאר אלע
שלעכטע זאכען ואם זענען אין מענטש ווערען ארוים־נעשמויסען פון כענטש טיט
די פסולת צוזאמען, עם איז דא אין מענטש ליחות, [פייכמקייט] ואם דער קערפער
קען ווי נים דערהאלטען אינווייניג אוג ווי ווערען ארוים־נעשמויסען פון מענטש
דורך דעם הלוז איבער מענטש שפייט ווי ארוים פון טויל, אין מוח ווערט אויך
פערזאמלט איבערינע שלעכטע פייכמקייט ואם ווי ווערען ארוים נעשמויסען דורך
די נאז אוג אויב די שלעכטע פייכמקייט קענען נים ארוים ניין פון מענטש בעקומט
עד מפות, וואונדען, קרענ, אויף דעם קאפ אדער אויף דעם קערפער, מוז דער
מענטש ניין צו דאקטאר ער זאל טיט מעריצין ארוים טרייבען פון איט די
שלעכטע ליחות [פייכמקייט]. די בלוט ואם ווערט אין דעם מענטש פון עסען,

ווערט אויך אין אים דיסטעלירט, פון די נאראבע אונ פראסטע בלוט ווערט פליישׂ, די אײדעלע אונ דינע בלוט קומען אין הארץ, אין הארץ ווערט דאס בלוט אזוי וי געקאכט אונ נאך אמאהל דיסטעלירט, אונ די נערעבערע בלוט לויפט פון הארץ אין די אדערן אונ די נאנץ דינע בלוט קומט ארויף אין מוח, אונ אין מוח ווערט די בלוט נאך אמאהל דיסטעלירט, די נערעבערע בלוט לויפֿן ארויס פון מוח אין די נאנץ דינע אינווייניגסטע אדערן, אונ נאר די דינע בלוט בלייבן אין די אדערן פון מוח, אונ אזוי ווערט דיסטעלירט זלץ ואס דער מענטש עסט, אונ עס ווערט צו טיילט דאס עסען צו יעדער גלידט ואס צו אים נעהער, עס זאל ווערן פליישׂ אויף די ביינער ווען עס ניהער צו דעם בין, אונ ווען בלוט עס ניהער צו די אויסווייניגסטע נערעבערע אדערן, אונ ווען עס ניהער צו די דינע אינווייניגסטע אדערן, פון די אלע זאכן ווייסט נאר ניט דער מענטש, ער עסט אפ אונ גייט אין נאס אדער ער לייגט זיך שלאפן, אונ די אינווייניגסטע מאשינען האבן מיט דעם עסען נעארבעט אנאנצע נאכט אונ נע־ בערענט אלץ אין ארדענונג צו דערהאלטן ליין נעזונד אונ ליין לעבן, אונ ער האט אפילו ניט נעהאלפן מיט ארבעטן, ווי נרוים דארף זין דער דאנק ואס דער מענטש דארף נעבן צו נאט ברוך הוא אויף די וואונדער פון זין בעשאפונג, נאך א פאר ניט דאס עסען דעם מענטש, פון דעם עסען וואקסן די נלידער אונ דער מענטש ואקסט אין די הייך אונ אין די ברייט אונ אין די נרעב, אין די הייך ואקסט דער מענטש נאר כיז ער ווערט אלט צוואנציג יאהר, אבער אין די נרעב אונ אין די ברייט קען דער מענטש ואקסן אין זין נאנצן לעבן,

פרק כז די חלומות ואס ווען אנען אין סוף נאכט נעהן ריכטיגער פון די חלומות ואס ווען אין אנהייב נאכט, אונ אויב עס האט נעהאלפֿט צו א מענטשען אין חלום צוויי מאהל אין איין נאכט, קען דער מענטש זין זיכער או דער חלום ווערט גלויבט פקוים ווערן אין א קורצע צייט, אונ אויב מען האט נעוואנט צו איינעם א נוטע בשורה אין חלום אדער ער האט נעזעהן אליהו הנביא אין חלום, דאס זאל ער פאר קיינעם דערציילן אפילו פאר זין ווייב אויך ניט, נאר ער זאל האלטן דעם חלום אין הארצן, אונ א מענטש זאל ניט דערציילן זין חלום צו א מענטש ואס האט אים ניט ליב, אויב איינער האט נעזעהן אין חלום אויף א יודן או ער ווערט שטארבן אדער קראנק ווערן אדער אין אנדערע צרה, זאל ער מתפלל זין אונ זאל נייבן צדקה פאר אים אונ זאל פאסטן די נזרה זאל בטל ווערן פון זין חבר, אדער ער זאל זאנן צו זין חבר די דארפסט האבן רחמים פון נאט ברוך

ספר הברית

הוא תְּשׁוּבָה תְּפִלָּה צְדָקָה, אוּן זָאל אִים נִיט זָאגֶן דָּעם שְׁלָעכְטָען חָלוֹם, עָר זָאל
נִישְׁט פּוּן דִּי שְׁרֶעק קְרֵאנְק וָוערָן • דִּי פֶּערצַייטִיגֶע מֶענטְשָׁען הָאבֶּען שְׁוואכְּ
גֶענוּג אִין הַלוֹמוֹת, נָד עוֹן הָאט גֶענוּג זַיין חָלוֹם, דָּער סֶלֶה שׁ אוּל הָאט
גֶענָאגְט צוּם נָבִיא שְׁמוּ אֵל נָאט הָאט מִיר נִיט גֶעווַיזָען אִין אֵ חָלוֹם וָואס וָועט
זַיין מִיט דִּי מִלְחָמָה, אָבֶּער אוֹ עָר וָואלְט יָא נָעזָעהן אִין חָלוֹם וָואלְט עָר דָּעם
חָלוֹם גֶענוּג, אוּן בַּיי הַיינְטִיגֶע צַייט וָואס דִּי מֶענטְשָׁען זָענֶען שְׁוואכְּ, זָאל סָען
זִיךְ נִיט גֶעווַיגֶען צוּ פֶּאסְטָען אוּיף אֵ שְׁלָעכְטָען חָלוֹם, וָוארוּם דָּער מֶענטְש וָואס
גֶעווַינְט זִיךְ צוּ פֶּאסְטָען אוּיף שְׁלָעכְטָע חֲלוֹמוֹת וָועט עָר קֵיין רוּהִ הָאבֶּען בַּיי
נָאכְט פּוּן דִּי שְׁלָעכְטָע חֲלוֹמוֹת אוּן בַּיי טָאג פּוּן דִּי הִתְעַנִּיתִים, נָאר אוֹ עָר וָועט
זָעהן אֵ שְׁלֶעכְטָן חָלוֹם זָאל עָר בָּעטֶן רַבִּי מֶענטְשָׁען זַיי זָאלָען אִים מְמִיב חָלוֹם
זַיין (וַוי עֶס שְׁטֵייט אִין דִּי סְדוּרִים), עֶס זָענֶען דָּא מֶענטְשָׁען וָואס זָענֶען אַזוֹי פֶּאר-
טִיפְט אִין דִּי חֲלוֹמוֹת אוֹ עָר שְׁפְּרֵיכְט אוּן זִינְגְט אִין שְׁלָאף. עֶס זָענֶען דָּא מֶענטְשָׁען
וָואס סְרוּיטְט אִים אוֹ עָר נִיט עֶרְגֶעץ, אוּן עָר גֶייט רֵיכְטִיג סְרוּים פּוּן בָּעט
אוּן דְּרֵייט זִיךְ אֲרוּם אִין שְׁטוּב אוּן נִיט צוּרִיק אֲרַיין אִין בָּעט, אוּן זָען עָר
עֶרוָואכְט זִיךְ פּוּן שְׁלָאף וַוייסְט עָר נָאר נִיט וָואס עָר הָאט גֶעמָאכְט. עֶס זָענֶען
דָּא מֶענטְשָׁען וָואס זָענֶען נָאךְ שְׁטאַרְקֶער פֶּארטִיפְט אִין חָלוֹם, זַיי גִייָען סְרוּים
פּוּן בָּעט אוּן טוּהָן עֶמָוואס אִין שְׁטוּב אוֹוי וַוי זַיי וָואלְטָען גֶעוֶוען וָואכְּגְרִיג, אוּן
נָאכְדֶעם גִייָען זַיי צוּרִיק אֲרַיין אִין בָּעט אוּן שְׁלָאפָען וַוייטֶער, אוּן דָּאס זָאל
מוּהָט עָר מִיט אֲפָּגֶען אוֹיגֶען, אוּן שְׁלָאפְט; עֶס הָאט אֲמָאהל גֶעמָאכְט אִיגֶער
הָאט גֶעהָאט אַ בְּרוּגֶען מִיט וָואסֶער בַּיי זִיךְ אִין הוֹיף אוּן אִין בְּרוּגֶען אִיז גֶעוֶוען
אַלַייטֶער, וָוען עָר פְּלֶעגְט דְּארְפָּען שָׁעפִּין וָואסֶער אֲרַיין גַיין אִין בְּרוּגֶען
דוּרְךְ דִּי לַייטֶער אוּן אָנְשָׁעפִּין וָואסֶער, אֲמָאהל הָאט אִים גֶעהָלוּמְט בַּיי נָאכְט עָר
דַּארְף שָׁעפִּין וָואסֶער אִיז עָר שְׁלָאפְגָעדִינ סְרוּים גֶענָאגָען צוּ דִּי בְּרוּגֶען אוּן אִיז
אַרַאפְגֶענָאגָען אוֹיף דֶעם לַייטֶער צוּ דִּי וָואסֶער, אוּן וַוי דִּי פִּים הָאבֶּען אָנְגֶעהִיבְט
דָּאם וָואסֶער אִיז עָר צוּרִיק אַרוֹיף גֶענָאגָען פּוּן בְּרוּגֶען אִין שְׁטוּב אוּן הָאט זִיךְ
גֶעלֵייגְט אִין בָּעט אוּן אִיז וַוייטֶער גֶעשְׁלָאפָען, אוּן אִין דֶער סְרִיא הָאט עָר פּוּן
נָאר נִיט גֶעווּאוּסְט. דִּיא מֶענטְשָׁען רוּפְט סָען נוּ אוֹ ג־קְרִיעָר, אוּן וָוען סָען
דָּעהט דִּי מֶענטְשָׁען גַיִיָען אוֹיף אֵ גֶעפֶּערְלִיכֶען אָרְט, וָוען עָר אִיז אַרוֹיף גֶעקְרַאכְצָען
אוֹיף אַ דַאךְ אָבֶּער וַוי דֶער מֶענטְש וָואס נִיט אַרַאפְגֶענָאגָען אִין דִּי בְּרוּגֶען, זָאל
סָען נִיט שְׁרֵייָען אוּן סָען זָאל אִים גִיט רוּפָען בַּיי דֶעם נָאמֶען, אוּן סָען זָאל זִיךְ
הִיטָען נִיט אוֹיף צוּ וָועקֶן אִים, וָוארוּם עָר קֶען אֲרַאפּ פַאלָען אוּן גֶעמַייט וָועֶרֶן,
נָאר עָר וָועט אֲלַיין שְׁלָאפְגֶעדִינ אֲרַאפּ גַיין אוּן עָס וָועט אִים קֵיין שָׁאדֶן טָאהן, אוּן
דָּאס אִיז אַגְאמְלִיכֶעד קְרַאפְט אִין דִּי נָאטוּר, דֶער מֶענטְש זָאל זִיךְ קֵיין שָׁאדֶן
טָאהן בַּיי עָר לֵייגְט זִיךְ צוּרִיק אוֹיף זַיין אָרְט. אוּן גִיט גָאר מֶענטְשָׁען חֲלָמוֹת נָאר

בְּהֵמוֹת אוּן חַיּוֹת חֻלְמֹת אוֹיךְ, אוּן מֶען קֶען דָאם בֶּעמֶערקֶן פּוּן וַיֶּעֶר שֶׁלאָף וֶוען עֶם חֲלוֹמְת וַוי, נָאךְ אַיין זַאךְ וֶעהן מִיר אִין דִי נַאמוּד, אַ מֶענְטש וָועט קֶיין מָאהל נֶעהן אִין חֲלוֹם אַ מוּטָע בְּהֵמָה וָואם עֶר הָאט וִיא גֶעקֶענְט וֶוען זִיא הָאט גֶעלֶעבְּט אוּן עֶר זָאל וִיא דֶערקֶענֶען וָועֶר וִיא אִיז, מֶען קֶען וָעהן אִין חֲלוֹם מוּטָע בְּהֵמוֹת אוּן חַיּוֹת אָבֶּער נִיט מֶען זָאל מֵיינֶען אַז וַוי לֶעבֶּן, אָבֶּער מֶען קֶען וָעהן אִין חֲלוֹם אַ מוּטָען בֶּעקאַנְטֶען מֶענְטש, אוּן מֵיינֶען עֶר לֶעבְּט, אוּן שְׁטוֹעֶקֶען מִיט אִים אִין חֲלוֹם, דָאם קוּמְט וַייל אַ בְּהֵמָה וֶוען זִיא פֶּגֶרה נִיט אִיר לֶעבהאפְּט אַרַיין אִין דִי לוּפְט אוּן עֶם אִיז נְגַלַיךְ וַוי זִיא וָואלְט קֶיין מָאהל נֶעלֶעבְּט אוֹיף דֶער וֶועלְט, זְאבֶּער דֶער מֶענְטש דָאם אַ נְשָׁמָה, אוּן דִי נְשָׁמָה בְּלַייבְּט אוֹיף אֵייבִּיג דאריבֶּער קֶען נֶעזָעהן וָועֶרֶן פַּאר דֶעם מֶענְטש אִין חֲלוֹם גְּלַייךְ וַוי דִי נְשָׁמָה וָואלְט צוּרִיק אַרַיין נֶעקוּמֶען אִין דֶעם נֶעשְׁטַארבֶּענֶעם מֶענְטש אוּן דֶער מֶענְטש לֶעבְּט, דִיא נְבִיאוֹת בִּיי דִי נְבִיאִים אִיז אוֹיךְ אַזוי וַוי אַ חֲלוֹם, נָאר בַּיי אַ חֲלוֹם קוּמְט פְּרִיעֶר דֶער שְׁלָאף אוּן אִין שְׁלָאף קוּמְט דֶער חֲלוֹם, אָבֶּער בֵּיי נְבִיאוֹת אִיז אַנְדֶערְש, וֶוען נָאט בָּרוּךְ הוּא שִׁיקְט דִי נְבִיאוֹת אוֹיף דֶעם מֶענְטש, דִי נְבִיאוֹת אַלַיין שְׁלָעפְּערְט אִים אַיין, אוּן עֶר הֶערְט וַוי אַ מַלְאַךְ אֱדֶער נָאט שְׁפְּרִיכְּט מִיט אִים, אֱדֶער עֶר וָעהְט וָואם מֶען וַייזְט אִים, וַוי מִיר גֶעפִּינֶען אִין דִי סִפְרֵי הַנְּבִיאִים אַ מָאהל וָאנְט דֶער נָבִיא כֹּה אָמַר ה', אַזוי הָאט גֶעוָאנְט נָאט, אוּן עֶר דֶערצַיילְט וָואם נָאט הָאט צוּ אִים גֶעוָאנְט אוּן אַ מָאהל שְׁמַייט הֶרְאַנִי ה', נָאט הָאט מִיר גֶעוִוַיזֶען, אוּן נָאט הָאט אַזוּיא גֶעוָאנְט צוּ אַהֲרן אוּן מִרְיָם בְּחַלוֹם אֶדַבֶּר בּוֹ, אַ מָאהל וֶועל אִיךְ רֵייֶדֶען צוּם נָבִיא אִין חֲלוֹם, אוּן אַ מָאהל בְּמַרְאָה אֵלָיו אֶתְוַדָּע אִיךְ וֶועל בֶּעווָאוּסְט וֶוערֶן צוּם נָבִיא מִיט אַ וָעהוּנְג אִיךְ וֶועל אִים וַייזֶען דִי נְבִיאוֹת.

פֶּרֶק כח עֶם מֵרֶעפְּט אַ מָאהל בַּיי אַ מֶענְטש אַ פַּארמִישׁוּנְג אִין מוֹחַ, אֶדֶער אַ מְרָה שְׁחוּרָה, פְּרַאכְטֶע מֶענְטשֶׁען זָאנֶען בְּאלְד אוֹיף אִים עֶר אִיז מְשׁוּנֶע אֶדֶער אִין אִים אִיז אַרַיין אַ דִבּוּק, אוּן מֶען רוּפְט צוּ אִים אַ בַּעל־שֵׁם מִיט קְמִיעוֹת, אֶדֶער מֶען רוּפְט צוּ אִים אַ מְבַשֵּׁף, אוּן דוּרְךְ דֶעם וָועֶרְט דִיא קְרַאנְקְהַיִט שְׁטַארְקֶער וַייל אוֹיב דָאם אִיז אַ מוֹחַ־פַּארמִישׁוּנְג אִיז דָאם גֶעקוּמֶען וַייל דִי נַאטֶן רִינֶע אֲדֶערֶן פּוּן מוֹחַ וֶעגֶען אִינְוַוייניג פַּארמַאכְט גֶעוָואכֶען, אֶדֶער עֶם אִיז גֶעוָואכֶען אַ פֶּעלֶער אִין דִי נַאל אוּן וַייל דִי בְּלוּם וָואם אוֹיף וַיי רוּהְט דֶער שֵׂכֶל וֶעגֶען קאלְטֶע גֶעוָואכֶען, דַארֶבֶּער אִיז דֶער שֵׂכֶל פּוּן אִים אַוֶועק גֶענַאנְגֶען, אִיז עֶר יָעצְט וִוי דֶער מֶענְטש וָואם שְׁלָאפְט אוּן אִין מוֹחַ וָועֶרְט גֶעמִישְׁט פֶּערשִׁידֶענֶע זַאכֶען, אַ מָאהל שְׁרֶעקְט אַ מֶענְטש אִין שְׁלָאף, אַ מָאהל דָאכְט זִיךְ אִים אִין שְׁלָאף מֶען שְׁלָאגְט אִים, אוּן אַמָאהל לַאכְט עֶר אִין שְׁלָאף, דָאם קוּמְט אַלֶץ מִיט וָואם דֶער מוֹחַ אִיז גֶעוָואכֶען אַיינֶגֶעוַואפְּט פֶּרֶעֶר אֱדֶער עֶר הָאט זִיךְ גֶעלַייגְט שְׁלָאפֶען, דָאם וָעלְבֶּינֶע אִיז בַּיי דֶעם מֶענְטש אוֹיךְ, מִיט וָואם דֶער מֶענְטש אִיז גֶעוָואכֶען אַיינֶגֶעוַואפְּט אֱדֶער דֶער

שֶׁכֶל אִיז פּוּן אִים אַוועק גענאנגען, דאם מישט אים יעצט אין קאפ, דאריבער א מאהל שרעקט ער אונ א מאהל לאכט ער, אונ א מאהל מוהם ער שאדנם, אונ אז דער מוח אדער די נאל וועלען געזונד ווערן וועט דער שכל צוריק קומען אויף זיין אָרט. אבער דאם איז קיין דבוק, מיר גלויבען א רַאיָה, למשל אז אשה וואם איז מעוברת אונ זיא הָאט א לאנגע צייט גטרַאכט אין אַ צורה וואם איז איר נעפעלין, אין א צורה פון א שיינע חיה אדער פון א שיינע בהמה, קען דאם מראכטונג ענדערין די צורה פון קינד עם ואל ווערן א צורה פון אזוי א בהמה אדער פון אזוי א חיה וואם זיא הָאט בעטראכט, מיר זעהן נאך אזאך, דער מענטש וואם איז דערשראקן נעוואָרן פון א משונעם הונד וואם הָאט נעבּיסען, אז ער האלט א גלאז וואסער, ווייל די שרעק פון דעם משונעם הונד איז איינגעוואָרצילט נעוואָרן בּיי אים אין מוח, דער קראפט פון די שרעק שמייס אים פאר די אויגען, דאם יעלבּינג איז בּיי דעם מענטש וואם דער שכל איז פון אים אזוי נענאנגען, ארבּיטין נאר די גענאנגען אליין, מיט וואם די נעדאנקען איז איין נעוואָרצילט נעוואָרן נעבּען יעצט ארוים זייג כּחות, אונ פּראסטע מענטשען מיינע אז אין אים איז דא א שד אדער א דבוק וואם מען קען אים ניט זעהן. אונ דער שטן שמייס נעבּין אים אונ שלאגט דעם דבוק דאריבּער שרייט ער אונ שפּריכט, אונ ווענין דעם רופט מען בּעלי שמות אונ מכשפים. ארוים צו מרייבּען דעם דבוק, אונ ווייל בּאָדה איז דאם נאר א קראנקייט, דאריבּער ווערט ער יעצט נאך מער קראנק פון זייערע מעדיצינען אונ פון רויך, פון זייערע קרייטער ואם זיי רייבּערין בּיי דעם, דאם שלאגט מער אין קאפ אונ עם כּיאכט שוואך זיין מוח. אונ אז זיי זעהן די בּעלי שמות אונ די מכשפים העלפין אים ניט, לאזט מען אים בּלייבּען בּיי זיין קראנקייט מען רופט קיין דאקטער בּיז ער שטארבּט. נאר אין די יעצטיג צייט זענען זיי שוין קלוגער נעוואָרין אונ פערשטייען אז דאם נעהער צו א דאקטער ער ואל אים היילען די נאל אדער די נערוון אין קאפ, אונ אז ער ווען נעהיילט ווערן ווערט דער שכל אים צוריק קומען ווען ער זיין ווי אלע מענטשען, אונ עס ווען בּיי אים זיין ווי אייגער דערוועקט זיך פון שלאף אונ פון וויג שרעקליכע חלומות.

פרק כט דער בּוך המחשבה ואם איז דא בּיי דעם מענטש, ווערט ערופען מדמה, דאם ווארט מדמה הָאט זיבען מיינונגען, א) מדמה איז דער מייטש שווייגען, ווארום ואם דער מענטש מראכט הערט קיינער, דאם מראכטונג זעהט אין אויגען, אונ הערט אן אויערין, אונ מוהט אן האנד, עס איז אלץ פערשווינען, ב) מדמה איז דער מייטש מראכטונג, ג) מדמה איז דער שלאף ווייל ואם דער מענטש מראכט אין חלום מוז מען דאם פארגלייבּען פון גלייכונג,

אָפְשָׁל צוּ אַ אֱמֶת, ד) מְדַמֶּה אִיז דֶער מַיְינְט שְׁמַיִן, וַוייל דָאס דֶער מֶענְטְש טְרַאכְט בְּלַיְיבְט שְׁמַיִן בַּיי דֶעם מֶענְטְש אִין מוֹחַ, ה) מְדַמֶּה אִיז דֶער מַיְינְט אוּיפְהֶעֲרְען, וַוייל אַ מְאהל טְרַאכְט דֶער מֶענְטְש אַוֹעלְכָע וַאכָען וָואס זַיין מ׳חַ קָען דָאס נִיט דֶערקְלֶערִין מִוּ עֶר אוּיפְהֶעֲרְען אִין מִיטָען, ו) מְדַמֶּה אִיז דֶער מַיְינְט פַּארְשְׁנִיטָען, וַוייל אַ מְאהל טְרַאכְט דֶער מֶענְטְש פּוּן אַזאך אוּנ דִי זַאך אִיז שׁוֹין לַאנְג נִיטָא אוּיף דֶער וָועלְט ז) מְדַמֶּה אִיז דֶער מַיְינְט הָאפְענוּנְג, דֶער מֶענְטְש הָאפְּט זַיין וואוּנְש וָועט עֶרפִּילְט וְוערָען.

פרק ל אִין דֶעם מֶענְטְש וָענָען דָא צְוַוויי עֶרלֶיי כּוֹחוֹת וָאם דֶערוֶועקְן אִים צוּ צְוַוויי עֶרלֶיי וַאכָען, דִי כּוֹחוֹת פּוּן גוּף דֶערוֶועקְן אִים צוּ מָאהן דִי וַאכָען וָאם גֶעהֶערָען צוּם גוּף צוּם עָסָען אוּנ טְרִינְקָען, אוּנ שַׁיינְע קְלֵיידוּנְג אַ שַׁיינְע וָואהנוּנְג אוּנ נָאךְ אַוֹעלְכָע וַאכָען, אוּנ דִי כּוֹחוֹת פּוּן נֶפֶשׁ דֶערוֶועקְן אִים צוּ דִי וַאכָען וָואס גֶעהֶערָען צוּם נֶפֶשׁ, דָאס וָענָען דִי מִדּוֹת פּוּן מֶענְטְש, גוּטָע מִדּוֹת אוּנ שְׁלֶעכְטָע מִדּוֹת, עָס וָענָען דָא מִדּוֹת וָאם גֶעהֶערָען נָאר צוּם נֶפֶשׁ אוּנ עָס וָענָען דָא מִדּוֹת וָאם גֶעהֶערָען צוּם גוּף מִיט דֶעם נֶפֶשׁ, דַהַיינוּ כַּעַס, נַאֲוָה, נְקָמָה, נְטִירָה, שִׂנְאָה, וָאס וָענָען שְׁלֶעכְטָע מִדּוֹת, עַנְוָה, צוּ נַיְיגעריג בַּיי זִיךְ, הִסְתַּפְּקוּת, מָען וָאל זִיךְ בֶּענִיגָען מִיט וָואס מָען הָאט, מָען וָאל נִיט וָועלָען טָאהן שְׁלֶעכְטָם פַּאר שְׁלֶעכְטָם, מָען וָאל נִיט הַאלְטָען אִין הַארְצָען אַפַּיינדְשַׁאפְט צוּ דֶעם מֶענְטְש וָואס הָאט אִים שְׁלֶעכְטָם גֶעטָאהן, מָען וָאל נִיט וָועלִין כָּבוֹד, מָען וָאל קֵיינֶעם מְקַנֵּא זַיין, דָאס וָענָען גוּטָע מִדּוֹת צוּם נֶפֶשׁ אוּנ גוּטָע מִדּוֹת צוּם גוּף, דֶער וָואס הָאט דִי מִדּוֹת וָועט עֶר זַיין גֶעזוּנְד אוּנ וָועט לַאנְג לֶעבִּין, מִיר וָעהן דָאס צוּ יֶעדֶען מִין בְּהֵמוֹת אוּנ חַיוֹת הָאט גָאט בָּרוּךְ הוּא גֶענֶעבֶּען אִמִּין גֶעוֶוער מִיט וָואס עָר וָאל קֶענֶען הַאלְטָען מִלְחָמָה מִיט דֶעם וָואס קוּמְט אִים שְׁלֶעכְטָם טוּהָן, דֶעם אָפָּס אוּנ דֶעם הֶערְש הָאט גָאט גֶענֶעבֶּען הֶערֶער, דֶעם אִי ג ל הָאט גָאט גֶעמַאכְט זַיין פָּעל מִיט אַ וָעלְכָע הָאר וָואס שְׁפָּעכְטָען וִוי דֶערֶער טָען וָאל אִים נִיט קֶענֶען חַאפְּען, דֶעם חֲוִיר שְׁארְפָּע בַּאק צַיינֶער, דִי שֶׁעפְּסָן דִי וָואל צוּ שְׁמֵרַיְיטָען מִיט דִי קֶעלְבּ, אָבֶּער מִיט דֶעם מֶענְטְש אִיז קֵיין גֶעוֶוער מִיט בֶּעשַׂאפָען גֶעוָוארָען, נָאר אַיין זַאךְ הָאט אִים גָאט גֶענֶעבֶּען וָואס מִיט אִיר קָען עָר אַלֶץ בֶּעקוּמָען, דָאס וָענָען דִי הָאנְד מִיט וַיְיעֶרֶע פֶּעהִינֶע פִּינְגֶער צוּ הַאלְטָען מִיט קְרַאפְּט פֶּערְשִׁידֶען גֶעוֶוער אוּנ שְׁטְרַיְיטָען גֶענָען זַיינֶע פַּיינְד, אוֹיךְ מִיט זַיינֶע פֶּעהִינֶע הָאנְד מַאכְט עָר אַלֶיין זַיין קְלֵיידוּנְג צוּם זוּמֶער אוּנ צוּם וִוינְטֶער; אוּנ אַזוֹי דִי חָכְמָה צוּ בֶּעקוּמָען זַיין עָסָען, יֶעדֶע בְּהֵמָה אָדֶער חַיָה הָאט נָאר אַיין מִיטֶל צוּ בֶּעקוּמָען אִיר עָסָען, אָבֶּער דֶער מֶענְטְש הָאט פִּיל מִיטֶלָען, אוּנ אַזוֹי אִיז בַּיי מִדּוֹת, יֶעדֶע לֶעבֶּענְדִינֶע זַאךְ הָאט נָאר אַיין גוּטָע מִדָּה, דִי קַאץ הָאט אַ מִדָּה פּוּן צְנִיעוּת, דִי מִילְב אַ מִדָּה וִיא נַיְילִת נִיט, דִי טָאהב וִיא אִיז נִיט מְזוֹנָה, אוּנ דֶער מֶענְטְש דַארְף הָאבָּען אַלֶע גוּטָע מִדּוֹת פּוּן

בְּהֲמוֹת חַיּוֹת עוֹפוֹת, מִיר זָעהן נָאט הָאט גֶעגֶעבֶּען חָכְמָה דִי בִּינָּען וִוי זָווי זַי זָאלֶן בּוֹיֶען וַיִּיעָרֶע שְׁטוּבִּין נָאר וָעקֶם קַאנְטִיג, אוּן אֵין שְׁטוּב זָאל זַיין נָעבָּען דִי אַנְדֶערָע, אוּן אַנדֶערֶש וִוייסֶען זַי נִיט צוּ מַאכֶּן, אָבֶּער דֶער מֶענְטְש בְּאהֶם אִז שְׁמוּב וִוי עֶר וִויל אוּן נִיט אַלֶע מֶענְטְשֶׁען בּוֹיֶען וַיִּיעָרֶע שְׁטוּבֶּען גְלַיךְ, דִי שְׁטוּבֶּען וָאם דִי בִּינָּען בּוֹיֶען זָענָּען נָאר פּוּן וָואקֶם, אָבֶּער דִי שְׁטוּבֶּען וָאם מֶענְטְשֶׁען בּוֹיֶען זָענָּען פּוּן מֶעגֶען בּוֹיֶמֶער אֲדֶער פּוּן בְּאקֶסֶען בּוֹיֶמֶער אֲדֶער פּוּן אַנְדֶערֶע וַיִּיעָרֶע מִינִים הָאלְץ, אֲדֶער פּוּן צִינִיל. דֶער שְׁפּוּן וָועבְט אַרוּם זִיךְ זָעהר אַ וואוּנְדֶערלִיכֶעם וָאהנוּנְג, אוּן וִוי מֶען רִיכְט עֶס אֶן וָועכְט עֶס צוּ רִיכֶּען, אָבֶּער דֶער מֶענְטְש וָועבְט דִי שֶׁענְסְטֶע זַאכֶּן פּוּן אַלֶע עֶרלִי קָאלֶערִן וָואל אוּן זַייד מִיט שַׁיינֶע בְּלוּמֶען אוּן בִּילְדֶער, וָוארוּם אַלֶע לֶעבֶּעדִינֶע זַאכֶּן וָואם זַי שׁוּכֶּן, אִז נִיט מִיט וַיִּיעָר פַּאר-שְׁמַאנְד, נָאר מִיט וַיִּיעָר נָאטוּר וָואם נָאט הָאט אִין זַי נֶעגֶעבֶּען, צוּ וֶעדֶער מִין בְּהֵמָה אוּן חַיָה אוּן עוֹפוֹת הָאט נָאט נֶעגֶעבֶּען אַנֶערֶע נָאטוּרֶן, וָעדֶער מִין הָאט אִין זִיךְ אִין אַנֶדֶער כֹּחַ אוּן אַ אַנדֶערֶע חָכְמָה, דֶער אֶדלֶער וָועהט וַיִּיעָר שְׁמאַרְק-דֶער לַייב הֶערְט וַיִּיעָר שְׁמַארְק, דֶער הוּנְד שְׁמָעקְט וַיִּיעָר שְׁמַארְק פּוּן וַוייסֶען, עֶס זָענָּען דָא לָאנְדֶער וָואם זַיעָרֶע הוּנְד שְׁמָעקֶן אַזוֹי שְׁמַארְק, וִוען עֶס וִוערְט עֶטְוָואם גָענוּמֶען בֵּיי זַיין הֶער שִׁיקְט עֶר אַרוּם זַיין הוּנְד אוּן עֶר לוּיפְט אִין אַלֶע נַאסֶען אוּן אִין אַלֶע שְׁמוּבֶּען בִּיז עֶר גֶעפִּינְט דִי זַאך, וַוייל מִיט דֶעם רֵיחַ דֶערקֶענְט עֶר זַיין הֶערְם זַאך, דֶער אַ בְּרָכָה אַל שַׁדַּיבְּט דִי הוּנְד זָענָּען אִין עֶנְגְלַאנְד, אוּן דָאם מוֹהֶן וִיי גִיט מִיט זַייֶד פֶּערשְׁטַאנְד, נָאר מִיט דִי נַאטוּר וָואם נָאט הָאט אִין זַי גֶעגֶעבֶּען, דֶראַיבֶּער גֶעפִּנֶען מִיר נִיט צְווִישֶׁען אַלֶע בַּאשֶׁעפֶּענִיש אַיינֶער זָאל זַיין קָלוּגֶער פַּאר דֶעם זָענֶוויסֶען, אִין פּוּנְקְט אִז גִיט קְלוּגֶער פּוּן דֶעם אַנדֶערֶן פּוּנְקְט, וַוייל בֵּיידֶע מוֹהֶן גְלַיךְ מִיט וַיִּיעָרֶע נַאטוּר, אָבֶּער מֶענְטְשֶׁען אִז אַיינֶער קְלוּגֶער פַּאר דֶעם צְווִיסֶען, וָעדֶער מֶענְטְש מוֹהֶט צְווִי עֶרלִי נִיטִיגֶע זָאכֶּן, עֶר מוּז מַאכֶּן בֵּלִים צוּ אֲקֶערִן אִין פֶּעלְד אוּן זַיין דִי הֲבוּאָה, אוּן זִי שְׁנַיידֶען אוּן אַרַיין נָעמֶען אִין שַׁיינֶע אוּן מְלוּטְשֶׁען אוּן מַאהֶלִין אוֹיף מֶעהל אוּן קְנֶעטֶען אַמִּינ אוּן בַּאקֶען אֲדֶער קָאכֶּן, אוּן אַזוֹי אִז דָא אַרבֶּעט בֵּי אַנֶדֶערֶע מִינִים עֶסִינְוואֶרק, אוּן בֵּי מִינִים מִשְׁקֶה, עֶר מוּז שָׁערִן דִי וָואל פּוּן זַיינֶע שָׁעפְּסִן אוּן זַיי שְׁפִּינֶען אוּן וָועבֶּען וַאכֶעמֶע קְלַיידֶער אוֹיף זִינְמֶער, אוּן זַיינֶן פַּלאקֶס אוּן שְׁפִּינֶען פַּאדֶם אוּן וָועבֶּען קְלַיידֶער אוֹיף זוּמֶער, אוּן בּוֹיֶען אַ שְׁמוּב צוּם וָאהנֶען אִין אִיר, דִי שְׁמוּב וָאל אִים בַּאשִׁיצֶען פּוּן דֶעגֶן אוּן פּוּן הִיטְץ אוּן פּוּן קָעלְט; דָאם צְווִייטֶע אִז וָואם דֶער מֶענְטְש מוֹהֶט אַ וְעלְכֶע זַאכֶּן וָאם זָענֶן אִים גִיט אַזוֹי נַייטִיג נור עֶר מוֹהֶט דָאם צוּ זַיין פֶּערגְענִיגֶן, עֶר בָּאהֶט שְׁמוּבֶּען מֶער וִי פִיל עֶר דַארְף אוּן שְׁטֶעלְט אַרַיין אִינְווַייגִיג טֶעבִּיל וָואם עֶר נִיצְט זַי זַייֶער וַיינִיג, עֶר בְּלַאנְצְט לַיידִיג בּוֹיֶער

וואס אויף זיי ווערן קיין פֿרוכטן נישט, זיי ווערן נאר זייַן צום פֿערנעניגן
מען זאל שפּאציִרן זוישן זיי, מיט עסן אונ מרינקן איז אייך אזוי, ער עסט
מארטין אונ נעבראסקע אונ געפֿרעניעלטע פֿליישׁ אונ נאך אנדערע טייערע עסן-
וואָרק וואס ווענען נים צום זאט ווערן נאר צום פֿערנעניגן, אונ ער מרינקט
טייערע ווייַן, צום פֿערגעניגן, אונ ער קלייבעט זיך מיט טייערע קלייבער, א
ווילקע זאכן איז נים דא בייא חיות אונ בהמות. יעצט ווילן מיר נעבן צו
ערקלערן פון אינווייניגסטע מדות, בייא בהמות חיות עופות איז אויך דא שלעכטע אונ
גוטע מדות, די שלעכטע מדות ווענען בעם רציחה, די גוטע מדות ווייַזן רחמנות
אויף ווייַטע קינדער, בייא די קאץ איז דא צניעות, די מילכיג ווענען נעהויט זיי
ואלען נים נזלן, די טאהבן ווענען נים מזוגה. נאר די מדות טוהן זיי נים מיט
א פֿארשטאנד נייל עס דאך זאוי זיין, נאר נאט ברוך הוא האט אין זיי ארין
נענעבן די מדות מיט די נאטור, אבער מענטשן טוהן גוטס אדער שלעכטס
מיט זייער אייגענס ווילן, אונ מיט זייער פֿארשטאנד.

פרק לא אלע זאכן ווארם דער מענטש ווייסט ווענן דורך זיבן ערליי ווייסענשאפֿט.
אונ דאס ווענן זייערע נעמען, מורנשות, מקובלות, מפורסמות, מושקלות
ראשונות, מופֿת חותך, מופֿת נקנה, הרמיה; מורנשות, הייסט די זאך וואס דער
מענטש ווייסט זיא מיט זייַנ אויסווייניגסטע נלידער או עס איז אזוי. דהיינו ער
ווהט די זאך מיט זייַנ אויגן, אדער ער הערט מיט זייַנ אויערן, אדער ער
שמעקט, אדער ער פארזוכט מיט זיין מויל, אדער ער טאפֿט אן די זאך מיט
אייַנ פון זייַנ נלידער, סיי ער וייסט פֿאר וואס עס איז אזוי אונ סיי ער וייסט
נים פֿאר וואס דאס איז אזוי, למשל ער זיינט ארויז פֿעפֿער אין מויל וייסט ער
עס איז בישׂער אונ עס ברענט אים אין מויל, אונ ער וייסט נים פֿאר וואס עס ברענט
אים אין מויל, וייל אין דעם פֿעפֿער-בוים איז דא פיל פון יסוד האש, (פייער-קראפֿט),
אדער ער ווהט מיט די אויגן וויי דער מאגנעט ציהט צו זיך אייזן, אונ פֿאר
וואס וייסט ער נים, נאר ער ווהט עס איז אזוי. מקובלות, הייסט ער אליין
וייסט נים די זאך עס האט אים אייגער נעוואנט אדער נעשריבן, למשל
אייגער האט נעוואנט אדער נעשריבן צו ראובן ער האט נעוואהן אין אמעריקא
אזוי א מין חיה, אונ ראובן נלויבט דעם מענטש אז די זאך איז אמת, אדער ער
נלויבט או די אלע מיזות פון די תורה ווענן אמת נענעבן נעוואָרן פון נאט דורך
משה רבנו עליו השלום, דאס נלויבן איז אויך דא פיל ערליי אופנים,
למשל אייגער דערציילט א זאך צו ראובן, אונ עס קען זיין די זאך איז אמת,
אדער ליגן, איז ראובן קען נים דעם מענטש, אונ ער וייסט נים אויב ער איז
א וואהרער מענטש אונ ראובן נלויבט אים, דאס איז אנארהייט פון ראובן, ווי
שלמה המלך האט נעוואנט פתי יאמין לכל דבר, דער נאר נלויבט אלץ. אונ

א מאהל

אַ מְאהל קָען זיין רֵאוּבֵן הָאט גֶעהערט אַ זאַך פון שִׁמְעוֹן אוּן שִׁמְעוֹן וֵוייסְט דִי זאַך פון זִיךְ אַלֵיין דאַרף מֶען וויסָען טָאמָער הָאט שִׁמְעוֹן גֶעהאט אַ טָעות, ער הָאט גֶעזָעהן דִי זאַך פון יַעֲקֹב. אוּן אויב אִיינֶער זָאגְט נְבִיאוֹת מִיט נָאמֶן נְאהמֶען, אויב מֶען וֵוייסְט דֶער מֶענטְש אִיז אַ צַדִיק פון זַיין יוגֶענְד אוּן זָאגְט אִייבִּיג אֱמֶת אוּן אִיז אֶפּגֶעשִׁידְט פון הַאוֹת אוּן פון וֶועלְטְלִיכָע זאַכֶען אוּן ער אִיז וֶועדְט זוּ זַיין אַ נְבִיא מֶען מֶען אִים גְלוֹיבָען אויף זַיינֶע נְבִיאוֹת. אֶפִילוּ דֶעם נְבִיא אַלֵיין קָען מֶען נִיט אויב ער זָאגְט אֱמֶת, נָאר אִין אַנדֶער נְבִיא וָואס מֶען קָען אִים זָאגְט עֵדוּת אויף דֶעם מֶענטְש אַז ער אִיז אַרִיכְטִינֶער נְבִיא, מֶען מֶען אִים גְלוֹיבָען. אִדֶער דֶער נְבִיא אַלֵיין זָאגְט אויף זִיךְ ער אִיז אַ נְבִיא, אוּן מֶען וֵוייסְט נִיט אויב ער זָאגְט אֱמֶת, נָאר ער גוט אַ צֵייכֶען צוּ וויסָען אַז זַיינֶע נְבִיאוֹת אִיז אֱמֶת, דַהֵיינוּ ער זָאגְט אִין דֶעם טָאג וֶועט זַיין אַ הָאנְעל אִדֶער אִין אַנדֶער צֵייכֶען, אוּן עָם אִיז גְעוִוען וִוי ער הָאט גֶעזָאגְט, מוּז מֶען אִים גְלוֹיבָען אַז ער אִיז אַ נְבִיא. דָאס אִיז נָאר אויב דֶער צֵייכֶען אִיז גֶעקוֹמֶען אוּן בֶּאלְד אַוֵועק גֶענאַנְגֶען, דַהֵיינוּ עָס אִיז גֶענאַנְגֶען אַ הָאנְעל אַ שָׁעה אִדֶער צְוַוויי שָׁעה אוּן עָס הָאט בֶּאלְד אויפְגֶעהערְט, אוּן אויב דֶער צֵייכֶען הָאט גֶעהַאלְטֶען אַ לַאנְגֶע צֵייט, אַזוי וִוי לַאנְג ווי דֶער נְבִיא הָאט גֶעזָאגְט, אִז גְעוִוים אַ גְרוֹסֶער צֵייכֶען. מְפוֹרָשׁוֹת, הַיימְט דִי זאַך וָואס אַלֶע מֶענטְשֶׁען וויסֶן, לְמָשָׁל אַלֶע יִשְׂרָאֵלִים הָאבֶּען אַיינְגֶעשְׁטִימְט אִין זאַך מֶען דאַרף נִיט נְזָלָן אוּן נִיט גְנְבָנָן, אוּן נַעֲבָנָן אִדֶער גַזְלָנֵן אִיז שֶׁלֶעכְטֶע מִדוֹת, צוּ מוּהָען טוֹבוֹת אוּן נְמִילוּת חֲסָדִים הָאבֶּען אַלֶע אַיינְגֶעשְׁטִימְט אַז דָאס אִיז אַ גוּטֶע מִדָה. מוּשְׂכָלוֹת הָרְאשׁוֹנוֹת, הַיימְט אַ וֶעלְכָע זָאכֶען וָואס אַלֶע וויסֶען, אֶפִילוּ קְלֵיינֶע קִינְדֶער וויסֶען אויף, דַהֵיינוּ מֶען וויסְט דִי זאַך אַזוי גֶעוִוים וִוי מֶען וויסְט גֶעוִוים אַז אַנאַנְצֶע אִיל אִיז גְרֶעסֶער פון אַ תַאלְבֶּע אִיל. מוּפְתִּים חוּמָה, הַיימְט אַז מֶען וויסְט אַ זאַך אַזוי גֶעוִוים אַז אִנדֶערְש קָען דָאס נִיט זַיין, דַהֵיינוּ צְוַוויי אוּן צְוַוויי אִיז פִּיר, אוּן עָס קָען נִיט זַיין אַנדֶערְש, אַזוי דִי זאַך קָען אויף נִיט זַיין אַנדֶערְש. הֲכָנָה, אִיז אַז מֶען הָאט אַ בֶּעְוַוייזוּנְג אויף אַ זאַך אַז עָס אִיז אַזוי עָס קָען פון דֶעסְטְוֶועגֶען זַיין אַז דִי זאַך אִיז נִיט אַזוי, נָאר אַוֵוא לַאנְג ווי מֶען וויסְט נִיט אַז דִי זאַך אִיז אַנדֶערְש, פַּארלָאסְט מֶען זִיךְ אויף דֶעם בֶּעְוַוייזוּנְג. שִׂכְלִ הַנִקְנֶה, אִיז דֶער שֵׂכֶל וָואס וָועְרְט גֶעקוֹפְט פון פִּיל קְלֶערוּנְג אִין אַיינֶע זאַך וָואס הָאט דֶער הָאט בֵּיז יֶעצְט נִיט גֶעוָואוסְט, דָאס זֶענֶען דִי זִיבֶּען עֶרְלִי וויסֶנשַׁאפְטֶען וָואס זֶענֶען בֵּיי יֶעדֶען מֶענטְש.

פרק לב יֶעדֶער פְּאסֶער וָועט נִיט אִיבֶּערלֶעבֶּען אוּן נִיט אַיינְוואנְדְצִלְען אִין זַיינֶע קִינְדֶער אַ פְּאלְשֶׁע זאַך, דאַרְיבֶּער קֶענֶען מִיר זַיין זִיכֶער אַז דִי תּוֹרָה וָואס אוּנְזֶערֶע אֱלטֶערִין הָאבֶּען אוּנְז גֶעלאזֶען אִז יְרוּשָׁה אִיז אֱמֶת, אוּן אַלֶע דֶערצֵיילוּנְג וָואס שְׁטִייט אִין דִי תּוֹרָה פון אָדָם אוּן חַוָה, קַיִן מִיט הֶבֶל, דֶער מַבּוּל, דִי וואונְדֶערלִיכֶע בְּרִיאַנְאסֶע פון אַבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב, אוּן דִי אַלֶע נִסִים וָואס נָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט

נעמאהן דורך משה רבנו אין מצרים אוג ים צו שפאלטען אוג די איבערינע נסים פון ים סדר, אויך אלע גסים ואם שטייען אין די ספרי נביאים מיט דניאל חנניה מישאל ועזריה, אוג די נסים אוג וואונדער פון די היילינע תנאים ואמוראים, דאם אלעם איז געווים אמת, ווייל דאם האבען אונזערע ערשטע אלטערין ואם נעמען ארוים נענאנגען פון מצרים נעזעהן מיט זייערע אויגען אוג האבען דאם ערציילט צו זייערע קינדער אוג די קינדער האבען ערציילט צו זייערע קינדער ביז אונזערע דורות, אוג ווייל די יידען ואם זענען ארוים נענאנגען פון מצרים האבען נעזעהן אוג האבען ריכטיג נעווייזונגען אויף משה רבנו, אז ער איז א איש אמת אוג איז גיט שטאלץ נעזעהן כיי זיך מיט זייגע מעלות, נאר ער איז נעזעהן כיי זיך גידערינער פון אלע מענטשען, אוג האט פון די יודען נאר גיט פארלאנגט פאר די גרויסע מובות ואם ער האט ויי נעמאהן, קיין נאלד קיין זילבער קיין כבוד, אויך ווילכעס האבען די יודען אים נעקענט חושד זיין אז ער זאגט גיט אמת, דארויבער האבען די יודען נענלויבט משהן אלעם ואם ער האט זי ערציילט, אפילו די זאבען ואם זענען נעזעהן איידער ער איז נעפארען נעזאגט האבען די יודען אים אויך נענלויבט אז נאט האט אים אזוי נעזאגט, אוג אלע דינים ואס זענען נעשריבען אין די תורה ווערליך נעשריבען, די תורה האט אונז ערצייטערט פון צו דינען עבודה זרה, ואם זיי קלענען פארברענען זייערע קינדער צו די נאמצען, אוג אז זייערע אלטערין זענען אלט נעזואהרן האבען די קינדער זיי נעשאבטען, אין אינדיע איז נעווען א מנהג אז א מאן איז נעשטארבען, האט מען אין פעלד נעמאכט א שטיבעלע פון צווייגען אדער פון שטרויא אוג דאם וייב האט זיך נעזעצט אין דעם שטיבעלע אוג האט נעליגט דעם מאן אויף איר שויס אוג האט נעהאלטען א אנגעצונדענע ליכט אין האנד, אוג האט אנגעצונדען די שטיבעלע אוג זענען ביידע צוזאמען פארברענט נעווארען, אוג די פאמיליע פון מאן אוג פון וייב האבען נעמוזכט א נרויסע שמחה אוג האבען נעטאנצט ארום די פארברענטע שטוב, ווי האבען נעזאנט אזוי ווי זיי זענען אויף די וועלט נעווען ביידע צוזאמען אזוי ווילען זיי ערצע נשמות נאך דעם שטארבען אויך זיין צוזאמען. דיא מענטשען ואס וואהנען אין לאנד קאליקוט גיט ווייט פון טיך סמבטיון, עסען קיין פלייש, זיי ווילען גיט הרגען א לעבענדיגע זאך, זיי זאגען אז אין יעדע לעבעדיגע זאך איז רא אנשמה פון א מענטש, אוג זיי גלויבען אז יעדער מענטש ווען ער שטארבט גייט ארויין נשמה אין א בהמה אדער אין א חיה אדער אין א עוף, בייי דיא נרויסע לייט איידער זי שטארבען פירט מען ארויין א קוה אין שטוב נעבען זיין בעם, אוג דער נוסם האלט מיט זייגע האנד די הערנער פון די קוה בייו ער שטארבט, ווייל זי גלויבען אז ואם דער מענטש האלט אין האנד ווען ער שטארבט, אין די זאך גייט ארויין זיין נשמה, אוג דאריבער נעמען זי א קוה ווייל דיא רביי בהמות

אַ אָקם [אַדער אַ קוה] אדער אַ שָׁעפּס אָדער אַ ציג וָענען בּיי זַיי די טייערסטע בְּהֵמות, אוּן אַ קוה איז בָּעסטע בּיי זַייא; אַ טייל מענטשען בְּרענגען קיין ליכט בּיי נאכט, וַייל עס וָענען דָּא אַ וָעלְכָע פְלִיגען וָואס פְלִיהָען אַרום דָעם פַּייער פון די ליכט אוּן זַיי וָוערען פּאר־בְּרענט. עס איז דָא אַ מְדִינה וָוען זַייערע אֶלטערן וָוערען אֶלע שָׁאכטשען די קינדער די אֶלטערין אוּן עסען זַייער פְלַייש, אוּן זַי זָאגען דָאס איז אַ כָּבוד פַּאר די אֶלטערין, אוּן די קינדער וָואס טוהָען נִיט אַווי זָענען זַיי נִיט גָּעוָוארְטעט פַּאר אֲרַעניטליכע מענטשען. אויף די אינזֶלען פון דָעם יָם אָרְחִי פְלָאגי זָענען דָא שְׁווארְצע מענטשען זַיי קויפען מענטשען צום עסען וַוי מיר קויפען בְּהֵמות צום עסען, אוּן זַיי גָּעבָּען דָעם מענטש נוט עסען אוּן גוט טרינקען ער זָאל וָוערן פָּעט, נָאכדָעם שָׁעכטען זַיי אים אוּן עסען אים; בּיי זַיי איז אַ מִנְהָג, דָאס עָרשטע קוּנְד וָואס וָוערט בּיי זַי גָּעבָּארען אַ זָכָר אָדער אַ נְקֵבה, שָׁעכטען זַיי אים אוּן מיט זַיין פְלַייש מאכען זַי אַ סְעוּדה פַּאר זַייערע קרובים אוּן זָעדער פון זַיי אַייגָער עָר עסט די שְׁטיקול פְלַייש נָאט עָר די וָואַרטער, אַך עַצְמי וּבְשָׂרי אַתָּה, די בֵּיזמו דָאך בּיין אוּן פְלַייש. אוּן עָר גָעסט אַרַיין דָאס שְׁטיקול פְלַייש אין מויל אוּן עסט, אָבָּער וַוי די תּוֹרָה איז גָּעגָעבָּען גָעוָואָרען זָענען די אַלָע בֵּיינָע מִנְהָגים פָּערגיטָעט גָּעוָואָרען, פון די תּוֹרָה איז גָּעוָואָרען אַ לִיכְטִיגקייט אויף דָער וָועלְט אוּן מילאָרדָען מענטשען האָבָּען אַנָּעק גָּעוָואָרען די אונוירדיגָע אֻמוּנות אוּן נַייָען אויף מיט די לִיכְטִיגקייט פון די תּוֹרָה, אוּן פון פיל עָרלַיי מִצְוֹת וָואס מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָאט גָּעשְׁרִיבָּען אין די תּוֹרָה וָעהט עָן אוּ די תּוֹרָה איז הַיילִיג אֱמֶת, דַּהֲיינוּ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָאט גָּעשְׁרִיבָּען אין די תּוֹרָה דְּבֵי מָאהל אין יָאהר [אויף פֶּסַח שָׁבוּעות סוּכּות] זָאלָען אַלָע זְכָרִים פון יוּדָען קומען אין יְרוּשָׁלַיִם, אויף פֶּסַח האָבָּען וַייבָּער אויך בָּעדַארפט קומען אין יְרוּשָׁלַיִם צו עסען דָעם קָרְבַּן פֶּסַח, וְענען דָאך גָּעבְּלִיבָּען לְיידיג אַלָע שְׁטעט פון נָאנץ אֶרֶץ יִשְׂרָאל, הָאבָּען דָאך גָּעקענט די יוּדָען זָאנען מיר הָאבָּען מורא אוֹעק צו גיין פון אונְזערע שטעט אוּן פון אונְזערע פֶּארמָעגנים, דָאס זַיי משה רבנו צו גָּעזָאגט מיט דָעם נָאמען פון גאט בָּרוּךְ הוּא לֹא יַחֲמוֹד אִישׁ אֶת אַרְצָךְ בְּעָלוֹתְךָ וגו', אָפילו אַייגָער פון די פְּעלְקער וָועט נִיט גָלוּסטען אוֹעק צו עסען פון דיר דיין לַאנד וָען די וָועט אויפגיין אין יְרוּשָׁלַיִם וָעהן וָועכָן פָּאר נָאט, אוּן מיר וָעהן אוֹ עָם איז גָּעוָוען וַוי משה רַבֵּנוּ הָאט גָּעזָאגט אין די תּוֹרָה, אויף יום טוב וָענען אַלָע שטעט אוּן אַלָע יוּדישע מַייָער גָּעבְּלִיבָּען לְיידיג אוּן די יוּדָען וָענען וָוען אין וָועג עָטלִיכָע טָעג פַּאר יום טוב אוּן עָטלִיכָע טָעג נָאך יום טוב, אוּן גָאנְץ יום טוב, פון דָעסטוָועגען וָען זַיי וָענען גָּעקומען אַ הַיים הָאבָּען זַיי גָּעמָראפָּען אַלְץ וַוי עָס איז גָּעוָוען פְּרַייָער עָם הָאט זַיי נָאר נִיט גָּעפָעלט. די גְּמָרָא דָערצַיילט אַ מָאהל הָאבָּען זָקָנַיי גוים גָּעוָואָנט אַייגָער צום אַנְדָערען אונְזער שָׁבָּן דָער יוד וועט נַיין אויף

יום טוב ושמח מיט ניין נאנצע פאמיליע אין ירושלים ועלין מיר צוגעמין ניין פארמעגין
דער יוד קאם ניט געוואוסט וואס די גוים האבען געמראכט. עס איז בעקאמען
פאר יום טוב איז דער יוד מיט ניין נייב אוג קינדער אוועק פון שטוב צו גיין
אין ירושלים האס נאם געשיקט שלאנגען זיי נאלען ארומרינגלען די שטוב. אוג די
גוים האבען גים געקענט צריין קומען אין שטוב. ווי די שלאנגען האבען דערוועהן
דעם יוד ואם איז צוריק gעקומען פון ירושלים ענגען זיי אויעק gענאנגען. נאך איין
gעווייזן איז דא אז די תורה אש אמת. משה רבנו האס gעבאטען די יודען דעם
דין ש מ ה. ועקם ואהר ואל טען אקערין אין פעלד אוג ווין. דעם וועטען ואהר
ואל טען ניט אקערין אוג גים ווין. דער ואהר היסם שמטה. נאך דעם ואהר
שמטה הייבם מען אן נאך א מאהל ציילען ועקם ואהר בין שמטה. או טען האס
אפגעצוילם ווען מאהל צו ווען ואהר. דאם איז נין אוג פערצוג ואהר. דער נין
אוג פערצינסטער ואהר איז gעוועז שמטה. אוג דער פופצינסטער ואהר איז gעוועז
יובל. איז שוין צוויי ואהר גים gעוויעס gעוואקסן אין פעלד. דעם ערשטען ואהר
נאך יובל אקערם טען אוג טען ווייס. פון די תבואה ווס gעוצם ווין צו. עסען אין
דעם צווייטען ואהר נאך יובל. פון נואנען ווס טען gעסען תבואה אויף די צוויי
ואהר. אויף דעם ואהר יובל אוג אויף דעם ערשטען ואהר נאך יובל. האס משה
רבנו צוgעזאגם די יודען שם אבם אז פערצינסטען ואהר נאך יובל ווס נואקסען
אזוי פיל תבואה עס ואל ניין gענוג אויף דרייי ואהר אויף דעם נין אוג פערצינסטען
ואהר אוג אויף דעם פופצינסטען ואהר דאס איז יובל. אוג אויף דעם ערשטען ואהר
נאך יובל. אוג אזוי ווי משה רבנו האס gעזאגט אזוי איז gעזעז. פון נואנען האס
דיא ערד gעוואוסט ווועלכער איז דער אבם אוג פערצינסטער ואהר. ויא ואל נואקסען
תבואה אויף דרייי ואהר. נאר נייל נאס ברוך הוא האס אזוי צו gעזאגט אין ניין תורה
דורך משה רבנו דאריבער האס ער gעבאטען די ערד ויא ואל אזוי נואקסען. נאך
gעפונען מיר אין די הייליגע תורה משה רבנו gעזאגט צו פרעה אין דעם לאנד
ג ש ן ווען גים ניין דער ע ר ו ב. די ואלטם ווייסען או נאס איז אויף דער ערד
איך. אפילו אויף דער ערד ווערם גים gעמאכן א נאך פון זיך אליין. נאר נאס
גום אבטונג אויף אללעם ואס איז אויף דער ערד אוג אן ניין gעבאט ווערם אויף
דער ערד נאר גים gעטאהן. אפילו בהמות אוג חיות טוהן גים א נאך אן דעם
בעפעל פון נאס. מיט דעם בעפעל פון נאס ווענען די בהמות gעקוסן אין
מצרים. אוג או נאס ויל ני ואלען נים גיין אין נישן ווועלען זיי גים גיין אין נושן.
נאך האס משה gעזאגט צו פרעה. די ואלטם ווייסען או די גאנצע ערד gעהערט
צו נאס ואס האס. ויא באשאפען. ויל די מצרים האבען דאס בין ווענט נים
gענלויבט. דאריבער האס נאס דאס gעווייזן דורך משה רבנו. או ער איז אין נאס
אויף דער ווועלם. אוג ער האס די ווועלם באשאפען. אוג ער קען מאהן אויף בשר

וועלט וואס ער וויל, ווען מיר דורכגיין וואס דאס נעמען אין מצרים
זענען אערות אויף דאס אוג אויף די תורה, אוג ווייל ניט צו ערע ציים מוהט נאס
נסים, דאריבער האס נאט נעבאטשי ו יודען וואלען מאכען אנדענקונג צו די
נסים, ווי וואלען די נסים ערצילען צו ווערע קינדער, ווי מיר מאכען פסח אן
זונדענקונג אויף יציאת מצרים, שבועות אויף מתן תורה, סוכות אויף ענני כבוד,
ואס די יודען זענען גענוגן באדערפט אין אלע ווישען מים וואלקינם ווען ווי זענען
געגאנגען אין דער מדבר. אוג מיר ליינען תפילין אויף די האנד אוג אויף דעם
קאפ, אלם אנדענקונג אויף יציאת מצרים, אוג נאך פיל מצות ואס זענען א
אנדענקונג אויף יציאת מצרים, דאס טוהען מיר אלין אויף שפעטערדינג דורות ווי
נאלען גיט קענען לייקענען אין נאס אז ער האס די ועלט באשאפען, אוג ער
גיט אכטונג אויף די ועלט.

פרק לג עם זענען דא זיבען היסלען, דער ערשטער היסל הייסט ניל וז,
איבער וילון איז רקיע, איבער רקיע איז שחקים, איבער שחקים איז
זבול, איבער זבול איז מעון, איבער מעון איז מכון, איבער מכון איז ערבות.
אלע היסלען צוזאמען הייסען שמים, אזוי ווי למשל דער מענטש ועלט גע-
רופען אדם, פון דעסטוועגען זענען גליד פון מענטש האס איין אנדער נאמען,
אדער מען רופט בית, א שטוב, פון דעסטוועגען ועדער זאך פון שטוב האס איין
אנדער נאמען. מירען פענקשער אוג נאך נעמען, אזוי אלע היסלען צוזאמען הייסען
שמים, פון דעסטוועגען ועדער היסל בעזונדער האס איין אנדער נאמען, אין
דעם היסל רקיע איז די זונן אוג די לבנה אוג דיא ששערין, עס איז דא ארבר
ואס איז אים איז די זונן אוג די לבנה אוג אלע ששערין, דער ראד לויפט אלע
מאג פון מזרח צו מערב, אוג ביז פיר אוג צוואנציג שעה לויפט ער ארום דעם
נאנצען ערד-קוגעל אוג קומט צוריק צו מזרח, אוג אזוי איז אלע מאג, אוג אויף
דעם ראד גייען אלע מאג די ששערין צוריק פון מערב צו מזרח, למשל אזוי ווי
א פליג גיים אויף א ראד פון מערב צו מזרח, אוג ער מרעט ניט אויעק פון זיין
נאנג אוג דער ראד דרייט אים פון מזרח צו מערב, דער ראד מוהט ראס זיינינע,
אוג די פליג מוהט ראס זיינינע, דער ראד קען הונדערט מאהל ארום לויפען פון
מזרח צו מערב אוג ביז די פליג ועט איין מאהל ארום גיין דאס נאנצע ראד פון
איין עק צום אנדערן קען דאס דאערין אריהר, נאך איז דא ארבר ואס אין אים
זענען דא די צוועלף מזלות, ואס זענען נענען די צוועלף חדשים פון יאהר
מלה, שור, תאומים, סרטן, ארויה, בתולה, מאזנים, עקרב, קשת, גדי, דלי,
דגים, די ערשטע ועקס מזלות שטייען אין צפון זייט, אוג די אנדערע ועקס מזלות
שטייען אין דרום זייט, אין דיא ערשטע דרייי חדשים ניסן איר סיון דאמאלם זענען
די דריי מזלות, טלה שור תאומים, דאס איז דער ערשטער פערטיל יאהר ואס

היסם

הַיסְם אָבִיב (פְּרִיהלוּנג); נָאכְדֶעם סְמוּ אָב אָלוּל, זָענָען די דְּרַיי מִזָּלוֹת טָרָטָן וְאַרְיֶה בְּתוּלָה, דָאם אִיז דָער צְוַוייטָע פָּערטֵיל יָאהר, וְואם הַיסְם קִיץ (זוּמֶער); נָאכְדֶעם אִיז הַשְׁרֵי מֹאזֶנְיִם עַקְרֶב קֶשֶׁת, דָאם אִיז דער דְּרִיטָער פָּערטֵיל יָאהר וְואם הַיסְם קוּר (קָעלְט); נָאכְדֶעם אִיז דְּרַיי חֳדָשִׁים טֵבֵת שְׁבָט אֲדָר, זָענָען די דְּרַיי מִזָּלוֹת גְּדִי דְּלִי דָגִים, דָאם אִיז דָער פָּערטָער פָּערטֵיל יָאהר וְואם הַיסְם חוֹרֶף (ווינטָער). אוּנטָער דֶעם דָאד זָענָען דָא נָאךְ וִיבֶּען דָעוָּשׁ. אִין יָעדָער דָאד אִיז דָא אֵיין שְׁטֶערָן, זַיי וָעלֶען גָּערוּפֶען שְׁבָעָה כּוֹכְבֵי לֶכֶת, די זִיבֶּען שְׁטֶערָן וְואם גֵיין שְׁטֶענְדִיג (נוֹאנְדִיל שְׁטֶערָן), זַיי הַיסֶען שִׁבְתַּאי, זֶדֶק, מַאְדִים חַמָּה, נוֹגַהּ, כּוֹכָב, לְבָנָה, נָאךְ עֶרלֵי שְׁטֶערָן זָענָען דָא וְואם זִיר זָעהן זַיי נִיט נאכְט זַיי זָענָען קָער וִוי דְּרַיי מִזָּלוֹת, דָאם זָענָען די גְּרֶעסְטֶע פּוּן זַיי, אוּן צוּ די נַאנְץ קְלֵיינֶע שְׁטֶערָן וְוייסְט קֵין נָאךְ קֵין צָאהל גִיט, די שְׁטֶערָן זָענָען דָא בֵּיי טָאג אָזוֹי וִוי בֵּיי נאכְט, נָאר נוּיל בֵּיי טָאג אִיז לִיכְטִיג פּוּן די זוֹן, דאריבֶּער זָעהט מֶען גִיט די לִיכְטִיגְקֵיט פּוּן די שְׁטֶערָן, אָזוֹי וִוי מֶען זָעהט גִיט די לִיכְטִיגְקֵיט פּוּן אַ לִיכְט בֵּיי טָאג, אוֹיב אֶמֶענְטְש זָאל שְׁטֵיין אִין אַ טִיפֶּע גְרוּב וְואם אִינְווַיינִיג זָאל זַיין פִּינְסְטֶער, וְועט עֶר קֶענֶען זָעהן די לִיכְטִיגְקֵיט פּוּן די שְׁטֶערָן בֵּיי טָאג אוֹיךְ, נָאר זַיי עֶר וַוייטֶקֵיט פּוּן די עֶרד זָענָען גִיט אַלֶע שְׁטֶערָן גְלֵיךְ, עֶס זָענָען דָא שְׁטֶערָן וְואם זָענָען נאנְץ הוֹיךְ אוּן וַוייט פּוּן די עֶרד, אוּן עֶס זָענָען דָא שְׁטֶערָן וְואם זָענָען נִידעריגֶער צוּ די עֶרד, נָאר די שְׁטֶערָן וְואם־זָענָען נָאנְט צוּ די עֶרד זָענָען זָעהְצִיג טוּיזֶענְד מָאהל גְרֶעסֶער וִוי די זוֹן אִיז פּוּן דֶי עֶרד, דָאם אִיז צוּזַאמֶען טוּיזֶענְד מָאהל טוּיזֶענְד אוּן פִיר הוּנדֶערְט פֶערְצִיג טוּיזֶענְד מִילְיָאן מַייל פּוּן די עֶרד. אוּן עֶס זָענָען דָא נָאךְ הֶעכֶערֶע שְׁטֶערָן וְואם זָענָען אָזוֹי וַוייט אִין דֶער הַיךְ אוּ מֶען קָען נָאר נִיט זֶאֶגֶן אַ צָאהל, מֶען דָאט בֶּעֶרֶעכְנוּם אוּ אֶמֶענְטְש וָואלְט גָעשְׁמָאגֶן אִין דֶערהַיךְ גָעבֶּען די זוֹן אוּן וָואלְט פּוּן דֶער הַיךְ אַראפְּגָעשָׁאסֶן גִיט אַ הַארְמָאט די קָאהל נָאל פָּאלֶען אוֹיף דֶער עֶרד, וָואלְט גָעדַאטֶערְט פִיר אוּן זָענְצִיג יָאהר בֵּיז די קָאהל וָואלְט גָעקוּמֶען אוֹיף דֶער עֶרד, אוּן מִיר וַוייסֶען דִי קָאהל וָואם גֵיט אַרוּיס פּוּן אַהַארְמָאט אִין אַכְט זָעקוֶנדֶען לוֹיפְט וִיא בֵּיז אַמִיל.

קָענֶען מִיר שׁוֹין וִוייסֶען פּוּן דֶעם הֶעכֶענוּנג וִוי וַוייט הוֹיךְ די זוֹן אִיז פּוּן אוּנְז.

פֶּרֶק לד עֶס זָענָען דָא פִילֶאזָאפֶען וָואם זָענָען זַא אַלֶע שְׁטֶערָן וָועלְטֶען, אוּן יָעדָער שְׁטֶערָן אִיז אַזוֹי אַ וָועלְט וִוי די וָועלְט, עֶס זָענָען דָא אוֹיךְ זַיי מֶענְטְשֶׁען אוּן בְּהֵמוֹת חַיוֹת עוֹפוֹת, אוֹיךְ בּוֹיטֶער אוּן תְּבוּאָה וְואם מֶען זַייעֶט מֶען וָוערְט גָעבֶּארֶן אוּן מֶען שְׁטֶארְבְּט, אַנְדֶערֶע זָאגֶן, די שְׁטֶערָן וְואם לַייכְטֶען גִיט זָענָען די וָועלְטֶען אוּן די שְׁטֶערָן וָואם לַייכְטֶען זַיי זָענָען פּוּן די וָועלְטֶען, יָעדָער שְׁטֶערָן אִיז אַזוֹי וִוי דֶער עֶרד, עֶס זָענָען דָא אוֹיךְ

וועלט וויי אונזערע וועלט, אוב ווייזר ליכטיגקייט איז אויך פון די זונן. נאך זאגען די פילאזאפען וואס טען וועט דורך די פארנעסער גלעזער שוואכצע אוב וויסט פלעקן אין די שטערן, די שוואצע פלעקן איז די ערד וואס אויף די שטערן, אוב די ווייסע פלעקן זענען די וואסערן, טייכן, ימים, דאס איז אלץ ווייל דארטען וואהנען מענטשען, בהמות חיות עופות, *) אלץ וויי עס איז אויף אונזערע וועלט, דער פילאזאף העפעליום שרייבט אין־זין בוך סענאנרא אוב בעתייט מאקמיש, או אין די לבנה איז נאר בערג אוב שרעקליכע שטיינער אוב ימים אוב טייכן, ריכטיג גליך ווי עס איז אויף אונזערע ערד, העפעליום זאגט, אויסער די גרויסע פלעקן וואס טיר זעהן אין די לבנה זעהט טען דורך א פארנעסער גלאז נאך קלייגע פלעקן, אוב אין די גרויסע פלעקן זענען נאך פיל קלייגע ארטער וואס קאבן ליכטיגקייט, נאך זאגט העפעליום או אין די לבנה זענען דא פלעקן וואס זענען שטענדיג אויף אין ארט, אוב עס זענען דא קלייגע פלעקן וואס ווי גייען איבער פון אין ארט צום אנדערן, דאס זענען די שאטענס פון די מיירע בערג אוב שטיינער וואס זענען אויף די לבנה וואס זיי רוקען זיך ווען פון אין ארט צום אנדערן לויט וויא די בעלייכטונג פון די זונן איז אויף זיי, אזוי ווי עס איז בייא אונז אויף די ערד, העפעליום זאגט די פינסטערע פלעקן וואס טיר זעהן אין די לבנה דאס זענען ימים, אוב די ליכטיגע אערטער וואס טיר זעהן אין די פלעקן דאס זענען די אינזלען וואס אין די ימים, דער העפעליום בעשרייבט אזוי אלע הימלישע וואנען גליך ווי ער ווילט נעמען אין היטעל אוב דאס אלץ גזעהן מים ווייט אויגן, ארער ער זעהט אויף די וועלט סיינט עי אין די לבנה איז אויך אזוי, ווי עס דאט א מאהל בעמראפען א וויילדער מענטש וואס איז אייבינ בעהאנדעלט בעוואלדען נאר אין וואלד, דאס בעפונען אין וואלד א גרויסן שפיגעל וואס איז בעשטאנען בעפן א גרויסן בארג, א סוחר איז א מאהל בעפאלדען אויף דעם ים וואס ניט נעפען דעם וואלד, דאט ער פארשנקרט די שיף בעפן וואלד, אוב ווייל ער דאט דא אין וואלד נעריכט עמליכע טעג דאט ער ארוים בענומען פיל וואסער פון שיף אין וואלד, אוב פלוצלונג דאט טען אנגעהויבען פיפען פון די שיף א ציכען או די שיף ווערט באלד אויעק ניין, דאט ער נעטאפט די וואסען אוב דאט זיי נעמראנען אויף די שיף, דעם שפיגעל דאט ער נעלאזען אויף צום לעצטען וויי ער איז נעקומען מים די וואסען אויף די שיף דאט שוין די שיף אנגעהויבען אויעק צו ניין אוב דעם שפיגעל דאט ער נעמוזט לאזען אין וואלד, אוב דער וואלד סענטש דאט נעפונען דעם שפיגעל, אוב וויל ער דאט ניט נעווואוסט וואס איז א שפיגעל, איז ער צו נענאנגען נאנט צום שפיגעל אוב וואס

---

*) דאס אללעס איז ועהר פאקטיש בעשריבען געווארען אין דעם מהויערן ספר צוי חמלך אין

זון אים געזעהן א שוואַרצער מענטש מיט א שטעקען אין האַנד ריכטיג ווי ער מיט זיין שטעקען, אוג ער האט אין אים געזעהן אַנרוסטען וואלד אוג א טייך, רער וואלד מענטש האט זיך אויף רעם ועהונג שמארק פערוואוגרערט, אוג האט געזאגט, איך זעה אז אין רעם בארג איז רא א נאנצע ועלט. עם מוז זיין עם איז נאר פון אויבין א בארג אוג אינווייניג איז רא א הויפע טונעל אוג אין רעם טונעל איז רא וואלד מיט בויטמער, אזוי ווי אונזער וואלד, אין יענעם וואלד זענען אויך רא מייבען, מיט אינזלען, אוג עם יענען רא שוואַרצע מענטשען ווי מיר יענען, ווי האלטען אויך שטעקענס אין די האנד ווי מיר האלטען. אוג ער האט ניט נעוואוסט אז עם שפּונלט נאר אין רעם שפּונל אַריין ער מיט רעם עכטען וואלד ואס ער שטייט אין אים; אזוי האט נעטראפען רעם פילאזאף העפעליוס, ער האט אויך נעמיינט עם איז רא בערג אוג מיכען אוג מענטשען אין די לבנה, אבער עס איז ניט ואהר, אוג א מאהל האבען די פילאזאפען בעקלערט מיט זייער שכל פארקערט, אז עס קען ניט זיין אונטער רער ערד נענגען אונזערע פים נאך א ועלט מיט מענטשען אזוי ווי די ועלט, אוג מען האט נעפונגען עס איז יא רא א נאנצע ועלט אונטער רער ערד נענגען אונזערע פים, פונקט גלייך ווי די ועלט, דאדורך איז נאך צו צווייפלען אין העפעליוסינס שטח.

פרק לה פילאזאפען זאגען אזוי ווי עס איז שוער צו גלייבען אז א מענטש זאל לאזען ליידיג זיין פעלד ואס האלט פיל מייל, ער זאל אקערען די נאנצע פעלד אוג אין מיטען זאל ער נאר זייען קערנדעל, אזוי קען ניט זיין נאט זאל באשאפען אזוי אנרוסטען אוג א הויבען היטעל מיט אזוי פיל שטערען מיט אזוי אנרוסע אוג הויבע זונן מיט א לבנה נאר פון יענגען ראס שמיקול ערד מיט רעם ביסל מענטשען אוג אלץ זאל זיין ליידיג, נאר נעווים איז יערער שטערען בעוונדער א נאנצע ועלט, א מייל מענטשען זאגען עס איז ניט אזוי, עס איז ניט מעהר רא ווי די ועלט ואס מיר זעהן אוג מיר זענען אויף איד, אוג די אלע נאבען יענען נאר באשאפען נעווארען פון ועלטען פון ועלט, ווייל די ועלט זאלען דארף האבען די אלע נאבען, ווי עס שטייט אין פסוק נאט האט באשאפען די צוויא נרוסע בעלייכטונגען [די זון מיט די לבנה] אוג דיא שטערען זייא זאלען לייכטען אויף די ערד, נאר דיכטיג מענען מיר גלויבען דיא פילאזאפען אז עס איז רא נאך ועלטען, אוג די שטערען ואס מיר זעהן ראס יענען ועלטען, ואורום די חכמי הקבלה זאגען עס זענען רא פיר ערליי ועלטען, עולם העשיה [ראס איז די ועלט ואס מיר זענען אויף איר], אוג עולם הבריאה, אוג עולם היצירה, אוג עולם האצילות, ראס זענען ועלטען פאר מלאכים שרפים אופנים חיות הקדש ואס מיר זעהן ניט, אוג די משנה אנ רער זוהר זאגען אונז אז אין יענער ועלט פון די רריי ועלטען יענען נאך רא אזוי פיל ועלטען

קֶאר אֵן אַ צָאהל, דִי מִשְׁנָה זָאגְט נָאט וָועט נָעבֶּן צוּ יָעדָער צַדִּיק דְרֵיי הוּנדֶערְט מִיט צָעהן וָועלְטֶן, אוּ מִיר וָועלֶן נָאר בֵּאראֲכְטֶנֶן וִוי פִּיל מוִיזֶענדֶער צַדִּיקִים עָם זָענֶן דָּא אוֹיף דֶער וָועלְט, אוּן יָעדָער צַדִּיק וָועט הָאבֶּן דְרֵיי הוּנדֶערְט מִיט צָעהן וָועלְטֶן. וָען בְּרָק מִיט דְבוֹרָה הָאבֶּן נָעהַאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט סִיסְרָא, שְׁמַייִם אִין פָּסוּק, דִי שְׁטֶערֶן הָאבֶּן גֶעהַאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט סִיסְרָא, אוּן דְבוֹרָה הָאט נָעזָאגְט צוּ דִיא יִדֶּען אוֹרוּ מֵרוֹז אוֹרוּ, אָרוּר יוֹשְׁבֶיהָ, אִיר זָאלְט פְלוּכֶען מֵרוֹז, זָאגְט דִי נְמָרָא מֵרוֹז אִיז אַ שְׁטֶערֶן וָואם הַייסְט מֵרוֹז, זָאל מֶען פְלוּכֶען דָעם שְׁטֶערֶן אוּן מֶען זָאל פְלוּכֶען דִי מַענְטְשֶׁען וָואם זִיצֶען אוּן וָואהנֶען אִין דֶעם שְׁטֶערֶן, פַּאר וָואם זַיי זָענֶן נִיט גֶעקוּמֶען מִלְחָמָה הָאלְטֶן מִיט סִיסְרָא וִוי אַנדֶערע שְׁטֶערֶן הָאבֶּן גֶעהַאלְטֶן מִלְחָמָה מִיט סִיסְרָא, זֶעהן מִיר אַז אוֹיף דִי שְׁטֶערֶן אִיז אוֹיךְ דָּא וָועלְטֶן, אוּן מִיר קֶענֶן נִיט זָאגֶן נִיט דְבוֹרָה הָאט גֶעפְלוּכְט דִי מַענְטְשֶׁן וָואם וָואהנֶען אוֹיף דֶער עֶרד אוּנטֶער דֶעם שְׁטֶערֶן מֵרוֹז, דִי גְמָרָא זָאגְט דָאךְ אַז דִיא נאנְצֶע עֶרד אִיז אוּנטֶער אַיין שְׁטֶערֶן, דְרֵיבֶּער מוּזֶען מִיר מוֹדֶה זַיין צוּ דִי פִילֶאזאפֶען אַז אוֹיף יָעדֶער שְׁטֶערֶן אִיז אַ בֶּעזוּנדֶער וָועלְט.

פֶּרֶק לן נָאר וָואם דִיא פִילֶאזאפֶען זָאגֶן אַז אוֹיף דִיא שְׁטֶערֶן זָענֶן אַוֶעלְכֶע וָועלְטֶן וִוי אוּנְזֶערֶע וָועלְט מִיט אַוֶעלְכֶע מַענְטְשֶׁן אוּן בְּהֵמוֹת, חַיוֹת, עוֹפוֹת, מַייכֶן, יַמִּים, בֶּערג, טָאהלֶן, וַועלְדֶער, פֶּעלְדֶער, מֶען שְׁטֶארבְּט מֶען וָערְט נֶעבָּארֶן, דָאם אִיז שְׁוֶער צוּ גְלוֹיבֶּן, וַייל צוּ וָואם דָאט וִייא נָאמֹ אַבְּנֶעמֶיילְט וִי נָאלֶען וָואהנֶען אוֹיף דִי שְׁטֶערֶן, וָאלֶען זַיי וָואהנֶען גְלַייךְ מִיט אוּנְז אוֹיף דִי עֶרד אוּן נָאט הָאט נֶעשַׁאפְט פֶּערְשִׁידֶענֶע אוּנְיֶערֶע עֶרד זִיא וָאל קֶענֶען פַּאר-נֶעמֶען אַלֶע בַּאשֶׁעפֶענִיש צוּזַאמֶען, דְרֵיבֶּער מוּזֶען מִיר זָאגֶן אוֹיף דִי שְׁטֶערֶן זָענֶן מַאקִי דָּא וָועלְטֶן נָאר נִיט אַזוֹי אַ וָועלְט וִוי אוּנְזֶערֶע, נוּר אִיךְ יֶעדֶער שְׁטֶערֶן אִיז דָּא אִין אַנדֶער מִין וָועלְט מִיט אַנדֶערֶע מִינִים בַּאשֶׁעפֶענִיש, וָוארוּם אַז זַיי זָאלֶען זַיין רִיכְטִיג אַוֶעלְכֶע בַּאשֶׁעפֶענִיש וִוי מִיר זֶעהֶן מִיט מַענְטְשֶׁן בְּהֵמוֹת חַיוֹת עוֹפוֹת, דִיא לֶעבֶּנדִיגֶע מַענְטְשֶׁן וָואם זֶעהֶן אִיךְ דֶעם שְׁטֶערֶן חַמָּה נָאמֹ צוּ דִיא זוֹנֶן, וָואלְטֶן זַיי דָאךְ גֶעוָוארפְט פַּארבֶּרֶענְט וָערֶן פּוּן דִיא הִיטְץ, אוּן וָען מִיר קֶענֶן נִיט פַּארגֶעמֶן דִי לִיכְטִיגקַייט פּוּן דִי זוֹנֶן, זִיא מַאכְט בְּלַיבֶּנד דִי אוּיגֶן, וָואם מִיר זֶעהֶן אַוֶוי וִוייט פּוּן דִי זוֹנֶן, וִוי אַזוֹי וָערֶן זַיי נִיט בְּלַיבֶּנד קוּקֶענדִיג אִין דִיא זוֹנֶן וָואם זַיי זֶענֶן נֶעבֶּן אִיר. אוּן דִי מַענְטְשֶׁן וָואם וָואהנֶען אוֹיף דֶעם שְׁטֶערֶן שַׁבְּתַאי וִוי אַזוֹי קֶענֶן זַיי אִיסהַאלְטֶן דִיא נְרוֹיסֶע קֶעלְט וָואם דָארְטֶן אִיז, דְרֵיבֶּער מוּזֶען מִיר זָאגֶן אַז דִי אַלֶע בַּאשֶׁעפֶענִיש וָואם זָענֶן נָאר בֶּעשְׁלָאסֶן פּוּן אַ אַנדֶער מַאשְׁעריאל, אוֹ נָאט בְּרוּךְ הוּא הָאט בַּאשַׁאפֶן פִּיל מוּזֶענְד עֶרלֶי מַענְטְשֶׁן אוּן פִּיל מוּזֶענְדֶער מִינִים בְּהֵמוֹת חַיוֹת עוֹפוֹת, וָואם זַיי זָענֶן מִיט אַיין אַנדֶערִי מִין לֶעבֶּן אוֹיף יֶעדֶע אֶרְטֶער, זַיי זֶענֶן נִיט פּוּן דִי פִּיר מַאטֶעריאלֶן וַפַּייעֶר, וָואסֶער,

לויפט, ערד] וואס אונזערע באשעפענישׂ זענען דא א"ז: די וועלט בײַ אונז
מיר אויך ענדערונגען אין דיא באשעפענישׂ, אלע באשעפענישׂ וואס
אויף ערד געפונען זיך אויך אין ים, פון דעסטוועגען זענען ניט
לעבען אין וואסער אונ די מענטשען וואס זענען אפילו מיר
ווען זענען חכמים, אבער זיא זאלען זיין מים א יצר הרע אונ מיט
תאוה דאס געוויס ניט, וארום די תאוה אונ יצר הרע וואס זענ זען דעם
מענטש צו תאוה דאס קומט נאר פון די פיר יסודות, וואס דער מענטש איז פון
זיי באשאפען געווארן אונ אז זיי זענען ניט באשאפען פון די פיר יסודות האבין
זיי קין תאוה אונ קין יצר הרע, אונ אז זיי האבען קין תאוה האבען זיי קין
תורה, וויא די גמרא זאגט ווען די מלאכים האבען געוואלט מען זאל זיי געבען
דיא תורה האט משה רבנו גענומט צו זיא אז איר האט קין יצר הרע צו וואס
דארפט איר די תורה, דריבער הארשטיין מיר אז דער עיקר פון אלע ווילמען איז
בײַ נאט נאר די וועלט, אונ אלע טויזענדער אונ מילי אנען וועלטען וואס זענען
דא זענען נאר באשאפען געווארן דיא איינע וועלט, וואס מיר רופען זיא
עולם הזה, ווי די גמרא זאגט נאט האט געזאגט צו די יודען מיין טאכטער ז צוועלף
מזלות האב איך באשאפען אין היסעל, אויף יעדער מיל האב איך באשאפען דרייסיג חיל,
אויף יעדער חיל דרייסיג לגיון, רחמטן, נסטרא, אויף יעדער נסטרא איז דא דריי
הונדערט פינף אונ זעכציג טויזענד מאהל צעהן טויזענד שטערן, אונ דאס האב איך
אלץ באשאפען נאר פון דיינעטוועגען, אונ וויל דער תכלית פון אלע וועלטען איז
נאר די וועלט דאריבער האט נאט געהייסען טען זאל בויען א משכן, נאכדעם א
בית המקדש, ער זאל זיין מיט זיין כבוד דא אויף די וועלט, אונ די אלע טויזענדער
וועלטען געהערען זיך ניט מיט אונז אזוי ווי די מלאכים געהערען זיך ניט מיט
אונז, אונ אין אלע וועלטען זענען ניט דא אזעלכע באשעפענישׂ וואס זאלען שטארבען,
נאר זייא לעבען אייביג, אונ גענדערן קיין קינדער, אונ דארפען ניט עסען, אלץ
אנדערש וויי אויף אונזערע וועלט, דאריבער איז די וועלט אבגענדערט פון אלע
וועלטען.

פרק לז נידערינגער פון אלע שטערן זענען די יבען שטערן שבתאי, צדק, מאדים,
חמה, נוגה, כוכב, לבנה, זיי ווערען גערופען פלאנעטין, דעם שטערן
רופט מען שבתאי, וויל שבתאי איז דער טיפסט רוהונג, וויל ער גייט זייער לאנג-
זאם, עס דאערט דריסיג יאהר ביז מען דערקענט אז ער האט זיך אפגערוקט
פון יין ארט, שבתאי איז דער טיפסט שטערונג, דער שטערן פארלענדט פיל
זאכען פון דער וועלט, דער צנדערער שטערן הייסט צדק, וויל ער נעווענדלטינט
אויף אלע צדקות אינ אויף אלע דינים וואס ריכטען ערליך, דער דריטער שטערן

הייסט

ייסט מאדים, וויל ער איז רוים און ער נעוועלטינט אויף רציחה, און אויך בלוט
פארגיסונג. דער פערטער שטערן הייסט חמה, וויל ער ברענגט וואסער אויף
דער וועלט. דער פינפטער שטערן הייסט נוגה, וויל ער איז ליכטיגער פון אלע
שטערן דער נעקסטער שטערן איז כוכב, אז טייל פילאזאפען רופן אים כוהב,
שרייבער וויל ער פארשרייבט און פארציכנט אלע זאכן ווי עס טרעפט אין
זיי צייט. דער זיבעטער שטערן הייסט לבנה, וויל ער איז ווייס, די לבנה וואס
דריי נעמען לבנה, ירח, בהר. דיא זון דאס אויך דריי נעמען, שמש, חמה,
די לעצטע אותיות פון די דריי ערטער איז שם"ה, דריי הונדערט פינף און נעכציג
וויל עס דאערט דריי הונדערט פינף און נעכציג מאל ביז די זון ייט ארום אין
ראד עכ זאל ווערן נעריכטט אזאהר. אויף לישיינישע נעמען שבתאי הייסט
סאטורנוס צדק הייסט יופיטער, מאדים הייסט חמה. חמה הייסט זונא, נוגה הייסט
ווענוס, כוכב הייסט מערקוריום, לבנה הייסט לונא, אדער טראבאנט. די אלע ויבען
שטערן נענען קיילעדריע און זיי האבען ליכטיגקייט, נאר זיי האבען א
ליכטיגקייט פון די זון, אזוי ווי די לבנה האט א ליכטיגקייט פון די זון. פון די
ויבען פילאנעטען, וועלכע טיר נאר צווייי, די זון אדער די לבנה, און די איבעריגע
כיגי פילאנעטען, וועלכע נאר די פילאזאפען פון זיי, און זייער ווירקונג וואס זיי
ווירקען אויף דער וועלט וועלכע טיר אויך נור, פון די זון טיט די לבנה, די זון
מאכט צייטיג די פרוכטען פון די בויטער, די לבנה מאכט ציימיג די תבואה און
פרוכטען פון די ערד. די זון ליכט אויף דער וועלט און מאכט ריין דעם לופט
און מאכט וואערם און מאכט יאהרען פיל נעווקסען און פרוכטען פון די בויטער
און די בלומען און פרוכטען וואס די זון מאכט זיי וואקסען, ציהען זיך צו די
זון, פאר האלבען מאנ ציהען זיי זיך צו מזרח ווייט, נאך האלבען מאנ ציהען זיי
זיך צו מערב ווייט. דאס פערמעג ווירקט די זון אויף רויזען און אויף אייליבירנטען,
און די לבנה ווירקט שטארק אויף דעם וואסער פון ים אוב אויף דעם וואסער פון
די טיכען ווען די לבנה איז פולל שטארקט זיך דאס וואסער, און ווען עס פעלט
זיך די לבנה פאלט אפ דאס וואסער, ענדע חדש ווירקט דאס פייכטקייט ווייטר שטארק
, דיא זון ווען וואס איז אין חדש אדר איז
שעדליך פאר מענטשען וויל דאמאלס ווענען די מענטשען פוהל מיט פייכטקייט
פון ווינטער וואס די איבעריגע פינף פלאנעטען ווירקען אויף דער וועלט וועכען טיר
ניט, אז טייל פילאזאפען ווייטען זיי במאכן נעפערן פון די ערד די
מאטעריאלען נוג די בריליאנטען. זיי ווירקען אויף דעם מענטש אויך. עס זענען
דא פלאנעטען וואס מאכען פרייליך דעם מענטש, און וואס מאכען טרויעריג דעם
מענטש. און וואס נעבען חכמה אין דעם מענטש, און וואס נעבען חן, און וואס
נעבען

נעבען אים רייבקייט, אוג ואם נעבען אים געועלטיגקייט. נאר מיר דארפען ווייסען או ואם די פלאנעטען מוהען איז דאם נים מיט זייער ווילען, נאר מיט זייער נאטור ואם נאט האט אין זיי אריין נעגעבען, די ווייזען פלאנעטען גייען ארום די ועלט, די לבנה גייט ארום די ועלט אין זיבען אוג צוואנציג טעג מיט אכט שעה. כוכב גייט ארום די ועלט אין דריי הונדערט פינף אוג ועכציג טעג מיט זעקס שעה. נוגה גייט אויך ארום די ועלט אין דריי הונדערט פינף אוג ועכציג טעג מיט זעקס שעה. חמה גייט אויך ארום די ועלט אין דריי הונדערט פינף אוג נעכציג טעג מיט פינף שעה מיט נין אוא פערציג זעקונדען. מאדים גייט ארום די ועלט אין מאהל אין צוויי מיט א האלב יאהר. צדק גייט ארום די ועלט אין מאהל אין צוועלף יאהר. שבתאי גייט ארום די ועלט אין מאהל אין דרייסיג יאהר.

פרק לח די זונן איז דער נרעסטער פון אלע פלאנעטען, די לבנה איז נענטער צו די ערד פון אלע פלאנעטען, דארום איז אוני די לבנה איז אזוי נרוים ווי די זונן, אוג אין אמת איז די זונן פיל מאהל גרעסער פון די לבנה, די לבנה אליין איז א פינסטערער מאטעריאל, נאר ויא האט איר ליכטיגקייט פון די זונן, אוג די ליכטיגקייט פון די לבנה איז ניינציג טויענד מאהל שוואכער ווי די ליכטיגקייט פון די זונן. ועז די לבנה איז אין עינדע חדש נאנט פאר דעם מולד אוג אין אנהייב חדש נאנט נאך דעם מולד איז ויא דאמאלס נענטער צו די ערד ווי ויא איז אין מיטען חדש. אין די לבנה ועהט מען א מאהל ווי א פנים פון א מענטש אוג בפאמ איז דאם נאר פלעקען, טונקעלע פלעקען אוג ווייסע פלעקען ודי פילאזאפען זאנען דאם ועזען די בערג אוג די ימים ואם ועזען אין די לבנה], ווארום אז א מענטש קוקט פון ווייטען אויף א זאך ואם ויא איז ווייט מיט שווארצע פלעקען, ווען עס איז׳ן פון ווייטען ווי א פנים פון א מענטש, אויך אין פלעק ווען ער מיינען דאם איז א נאז, אויך דעם אנדערען פלעק ווען ער מיינען דאם איז א מויל, אויך נאך פלעקען ווען ער מיינען דאם ועזען אויגען, אוג ער ועט זיך פארשטעלען דאם איז א נאנצער פנים פון א מענטש אוג אזוי מיינט מען אויך די לבנה אויך.

פרק לט ליכטיגקייט החמה, ואם די זונן ווערט נעשלאגען [טונקעל], דאם מרעפט נאר בייטאג, אוג נאר אים ראש חדש אדער איין טאג אדער זוויי פאר ראש חדש אויב דער מולד איז פאר ראש חדש, ווייל דאמאלס איז די לבנה אונטער די זונן אוג ווייל די לבנה אליין איז א טונקעלע זאך או ויא קומט אונטער די זונן פארשטעלט ויא די ליכטיגקייט פון די זונן ויא ואל נים לייכטען אויף דער ערד, די זונן איז די עלבענע ואם אלע טאג אוג ויא האט די ועלבענע ליכטיגקייט ואם אלע טאג, נאר די לבנה פארשטעלט איר ליכטיגקייט, אוג דאם איז נים אלע ראש חדש, נאר ועז די לבנה קומט ריכטיג אונטער די זונן, אוג דאם

דאס מערסטע קומט די לבנה בייַ דער נייַ פון די זונן, איז זונן ליכטיג אין
א פארשטעלונג, נאר ווייל די לבנה איז קלעניר פון די זונן אפילו ווען די לבנה
שטייט גלייך אונטער די זונן קען זיא איר נית פארשטעלן די גאנצע זונן נאר
די ליכטינקייט פון די זונן ליכט אויף די ערד פון די ייטען ארום די לבנה, וא.
ווייל די זונן ניימ פון מזרח צו כעלב אוג די לבנה ניט פון מערב צו מזרח הייבט
אן די לבנה פארשטעלן די זונן פריער פון מערב זייט, דאריבער ווערט דער ליקוי
החמה נעוענהן פריער אין מערב זייט. אוג די לבנה ניט דאך איר ווענ וייטער
צו מזרח, ניט זיא דאך פריער אנווק פון מערב זייט, או עם ווערט צוריק ליכטיג
ווערט פריער ליכטיג אין מערב זייט נאכדעם או די לבנה איז אן נאנצען אנווק
נענאנגען פון די זונן ווערט ליכטיג אין מזרח זייט אויך אוג דער ליקוי החמה איז
נאר אויף דעם ארט ואם די לבנה שטייט אונטער די זונן, אבער די לאנדער
ואם נענען ניימ פון דעם ארט ואם דער ליקוי החמה איז, צו איז שיינט די זונן
קרום פון א זייט פון איבער די לבנה, אוג נישט נאר די לבנה קען פארשטעלן
די זונן נאר איין פלאנעט פון די זיבען פלאנעטען או ער קומט אונטער די זונן
פארשטעלט ער זי, אוג דאס הייבט אויך ליקוי החמה, נאר דאס איז ועלטען עם
נאל טרעפען, בייַ הינטינג צייט קענען די אסטראנאמער באלעענען ריכטיג ווען
עם וועט קומען א פלאנעט אונטער די זונן אוג ועלכער פלאנעט, אין ועלכע שעה
ער וועט זיין אויף דעם ארט אוג ועלכע ער וועט זיין אויף נענעם ארט.
אוג עם איז אזוי ריכטיג באלעכונט או עם פעלט ניט מינוט, עס האט א כאהל
נעטראפען דיא אסטראנאמער האבען נענומט מים א נאדר פריער או איבער א נאדר
ווען זיין א ליקוי החמה פון א פלאנעט אין דעם מאג אויף דעם אינזעל א ם ע ה י ט ע.
דער אינזעל איז ווייט אין אמעריקא, אוג מענטשען פון ענגלאנד ווענן נעפאלען
א נאדר אויף דעם ים צו די אינזעל ווהן אויב עס איז ריכטיג ווי די אסטראנאמער
נאבען נענומט, אוג נעדר פון ניי האמ מים זיך נענומען גרויסע פארנעטער
פלעזער, אוג מים איין מאג פריער ווענן זיי געקומען אויף דעם אינזעל, אוג נאר
ליקוי החמה פון פלאנעט נוגה איז נענוען צו די מינוט ווי די אסטראנאמער האבען
נענומט. אוג עם איז היינט מענליך בייַ די אסטראנאמער צו באלעכענען אלע ליקוי
החמה אוג אלע ליקוי הלבנה ואם עם ווען זיין אוג ואם עם איז גיוון בייַ דער צייט
ואם דיא ועלט איז באשאפען נענואלען אזוי ריכטיג ווי טען באלעכענט די תקופות
אוג די מולדות, דורך די ליקוים האבען די חכמים פון איראפא נעהאט א ויכוח
מים די חכמים פון חינא, די חכמים פון חינא האבען נענומט די ועלט שטייט שוין
צהן טויזענדער יאהרען ווייל בייַ זיי איז קראניק איז פארשריבען צהן טויזענדער
מלכים ואם האבען נעקוינקט אין זייער מדינה, איין מלך נאך דעם אנדערען, אוג
נויפיל יאהר יענער מלך האט נעקוינקט אוג ויפיל מלחמות יענער מלך האט

נעהאט, אוג אלץ וואס האט נעטראפן צו ייעדער טעלך, אוג אלע ליקוי החמה אוג לבנה וואס איז נעווען אין די ציים פון ייעדער טעלך, אוג די חכמים פון אראפא האבן נעדאכט די ליקוי חמה אוג לבנה וואס איז פארשריבן אין די חינעזישע ביכער צוריק ביז צום רעכענונג פון די וועלט באשאפונג וויי מיר רעכענען, ווענען אלע נעווען ריכטיג אוג אז מען האט אננעהויבן רעכענען ביז נאך פריער, איז שוין דער רעכענונג נים נעווען ריכטיג, האט מען נעוואהן אז אלץ וואס אין ייעדע ביכער איז פארשריבן איז פאלש.

פרק מ ליקוי לבנה, טרעפט נאר בייי נאכט אוג נאר האלב חדש, וייל דאמאלס איז די לבנה הויך פון די ערד, אוג דאס וויסען מיר אז די לבנה אליין איז א פינסטערער מאטעריאל, נאר די זונן גוט אבריין א ליכטיגקייט אין די לבנה אווי ווי א ליכט גוט א ליכטיגקייט אין א שפיגעל, אוג בייי נאכט איז די זונן אונטער די ערד, אוג וייל די זונן איז נעווען פון די ערד צוהן טויזענד מאהל הונדערט טויזענד, דאריבער ייט ארויף א ליכטיגקייט פון די זונן פון די ווייטען ארום די ערד, ביז אין די לבנה ווערט וי העמאלס ליכטיג, דאס איז נאר ווען די זונן איז אונטער דער ערד, אויף א ציט, נעמעט צו איין עק ערד, ייט ארויף פון דאריבען די ליכטיגקייט צו די לבנה, אבער אז די זונן שטייט אונטער די ערד ריכטיג נעגען די לבנה, וייל די ערד איז פופציג מאהל גרעסער פון די לבנה פארשטעלט די ערד די ליכטיגקייט פון די זונן זיא ואל נים לייכטען אויף די לבנה, בלייבט די לבנה טונקעל.

פרק מא שבתאי, צדק, מאדים, חמה, נוגה, כוכב, לבנה. דער מזל שבתאי איז אויף דעם היטעל נאנט צו די וואסער וואס ווענען איבער דעם היטעל, דאריבער איז דער מזל שבתאי קאלט, אוג וייל ער איז ווייט פון די זונן דאריבער האט ער אין זיך קיין וואר־מקייט, אוג ער איז קאלט אוג טרוקען וויא אייז אוג האגעל. דאריבער האט ער צו שאפען אויף דעם טוים אוג איר־מקייט וייל דער טויטער איז קאלט אוג דער אריכאן איז אויך וויא נעשמאקבען, אוג ער האט צו שאפען אויף דעם ווענטשען מאג שבת, וייל שבת ארבעם טען נים. אוג שבתאי איז דער טיטש שטערונג אין שבת איז טען נעשטערט פון ארבעם, אוג ער ווירקט אויף דיא מענטשען וואס ווענען פויל צו ארבעטען. וואהם דיא קעלט מאכט דעם טענטש קרויערינ אוג פויל צו ארבעטען אוג ווי פארשפעטינען שטענדיג, אוג נעגען פארזארגט אוג קראנק. דאריבער האט דער שטערען שבתאי צו שאפען אויף אלע שלעכטס. אנדערע קפרים שרייבען די נאטור פון שבתאי איז קאלט אוג טרוקען, אוג די קעלט איז טער וויא דאס טרוקען, ער נעווענלמינט אויף די שוואכצע טענטשען אוג מאגערע אוג פערזארגטע אוג אויף דיא וואס ניין אין בעשמוצטע קלייד ער, נעבען אים ניין צווויי קלייגע שטערען אזוי וויא וי נאלטען נעווען

ניינע היסערם, דער שמערצן שבתאי מים זייגע צווויי קליינע שמערצן נעמען זייער
ליכטזינקיים פון די זונן, דער קאלער פון דעם שטערצן איז ווי בליייא, דורך דעם
שמערצן בערענגט נאט ברוך הוא אויף דער ועלט שמארקיים אוג נעוועלטזינקיים
אוג גקמה אוג כלימה אוג הונגער. אוג דער מענטש ואם ווערט קראנק אין די
שעה ואם דער שטערצן שבתאי נעוועלטזינט, ועט ער חלילה זיין קראנק אויף א
לאנגע צייט אוג ויעם האבן א שמארקע קראנקיים. יערער מענטש איז באשאפן
פון פיר יסודות פייער ואסער לופט ערד, דער מענטש ואם האט אין זיך דעם
פון פיר יסודות פייער ואסער לופט ערד, ועט ער זיין א ואריעמער מענטש מים
יסוד פון פייער מער ווי די דריי יסודות, ועט ער זיין א ואריעמער מענטש מים
ניינינ פייכטקיים, אוג ער ועט זיין ניים אוג ועט מרינקען מער ווי ער ועט
עסען, זייגע נלידער ועלען זיין קליינע, אוג ועט זיין מאגער, ער ועט נעשוויינד
ביין ואדען, אוג עם ועט זיין נרינג אים צום אינערבעטען, ער ועט זיין א עזות
פנים, אוג ער ועט זיין א נעשוויגדער מענטש צום מאכן, אוג ער ועט האבן
פיל האר אויף זיין לייב, ער ועט זיין א פריינעבינער מענטש, ער ועט נים האבן
א נעשמעלצט רעה, אוג ועט שמענדיג מורא האבן, אוג ער ועט נים לייב האבן
ואראעמע אוג מרוקענע עסען נאר קאלמע אוג פייכטע; אוג דער מענטש ואם
האט אין זיך לופט מער ווי די דריי יסודות, ועט ער זיין ואראם אוג פייכטם,
אוג ער ועט זיין נעליבט פון אלע מענטשען, ער ועט ווייניג ריידען, אוג ועט
האבן שיינע קינדער, ער ועט זיין א פריינעבינער מענטש, ער ועט אלץ מאכן
מים יושר, אוג ועט זיין א בענלויבטע מענטש, א פרייליכער א קלוגער, אוג ועם
מאכן גוטע מעשים, אוג ועט ליב האבן שפילען, אוג ועט מאכן מובות מענטשען,
זייגע מדות נעלבן זיין מיטעל, ער ועט האלטען זיין ווארם, אז ער ועט ואנען
א ועם זיין יא, ער ועם נאר עסען קאלטע אוג מרוקענע. אוג דער מענטש
ואם האט אין זיך ערד מער ווי די דריי יסודות ועם ער זיין קאלט אוג מרוקען,
ער ועם שמענדיג זיין מרויעריג, אוג קראנק, קארג, פויל, א נאר. אוג דער
מענטש ואם האט אין זיך דעם יסוד ואסער מער ווי די דריי יסודות ועם ער
זיין א קאלמער מענטש א פייכטער אוג א דינקער אוג ועט ליב האבן פיל שלאפען,
אוג ער ועט זיין קלוג, ואראעמע אוג מרוקענע עסען ועט פאר אים זיין נעזונד.
אוג דער מענטש ואם ועט נעבאירן נעבאירן אין די שעה ואם דער מוֹל שבתאי
נעוועלטינם אוג ער ועט אין זיך האבן דעם יסוד פון לופט מער ווי די דריי
יסודות ועם ער האבן נרוים הצלחה אוג נרוים כבוד, אוג ועט זיין א צדיק אוג
ועט פארשטין צו נעבן עצות. אוג אויב דער מענטש ואם ועט נעבאירן נעבאירן
אין מוֹל שבתאי ועט האבן אין זיך דעם יסוד פון ערד מער ווי די דריי יסודות
ועם ער האבן צו די פריידיגע מדות נאך די מדות אויך, ער ועט זיין א
פאלשער מענטש, ער וועט נאירן מענטשען, ער ועם מאכן נקמות צו דעם מענט

ואם

וואם וועט אים עמוואם שלעכטס טאהן, ער וועט האבען ליב קריג, אוג צו שלאגען, עם וועט זיך אפילו אין אים אן מאהל דערוועקען ער ואל באראבערען זיינ אלע שלעכטע מרות, נאר דער בעראנק וועט נים זיין אויף לאנג, נאר פון דעסטוועגען קען א מענטש ענדערען זיין נעבאראנע נאטור צו גוטען, ער ואל זיך נעוואהנען נים נוטע מרות, דאריבער האט נאט ברוך הוא נענעבען אין דעם מענטש חכמה ער ואל קענען נעוועלטיגען אויף זיין נאטור א בהמה קען נים ענדערען אין נאטור אבער א מענטש קען ענדערען זיין נאטור נים נעוואהנהייט אוג חכמה.

פרק מב דער חפ מוג שרייבט דער מוז ק נויל ער איז אין זעקסטען היטעל, איז ער מיטעל נים שטארק קאלט אוג נים שמארק נואדעם, ער איז נואדעם אוג פייכט, די פייכטקייט האט ער פון די קעלט פון מזל שבתאי וואס ער איז אין דעם היטעל וואס איבער אים, אוג די נואדעמקייט האט ער פון דעם מזל בתרים וואס ער איז אין דעם פינפטען היטעל וואס אונטער אים, אוג נויל דער מזל צדק איז מיטעל נים נין נואדעמקייט אוג נים זיין פייכטקייט, דאריבער ווירקט ער אויף דעם לעבען אוג פרירען פון די מענטשען וואס וועדען נעבאדען אין זיין מזל, נוארום דער מענטש וואס זיין נואדעמקייט אוג קאלטקייט זענען מיטעל, אוג זיין פייכטקייט אוג טרוקענקייט זענען מיטעל קען ער לאנג לעבען, אוג וען די ציים איז מיטעל נים שטארק היים אוג נים שמארק קאלט נאר נואדעם, דיא ציים איז נוט פאר מענטשען אוג פאר נעווקסען. די מענטשען זענען נים פריד אוג נים פרייליקייט, נים רייכקייט אוג שיינקייט אוג בר אוג נרוקקייט נים שטילקייט אוג רוהיגקייט, נויל דער מזל צדק נעוועלטיגט נאר אויף נוטס, אוג נעוועלטיגט דאנערשטיג, אין דעם מאן זענען באשאפען נעוואדען די עופות אוג די פיש אוג די נרויסע נואלפיש אוג אלע לעבענדיג זאכען ואס קריכען אויף דיא ערד. אוג דער מענטש ואס ווערט נעבארען אין מזל צדק ווערט ער נערופען בעל צדק, אוג ער נעוועלטיגט אויף נרויסע לייט. אוג דער מענטש ואס האט א נרויסע נעדעכטע נעלבע בארד אוג האט נים א נאלען קאפ איז ער אונטער דעם מזל שבתאי אוג איבער דעם מזל מאדים. דורך דעם מזל צדק טוהט נאט אויף דער וועלט אדקה אוג לעבען אוג יושר אוג ליבשאפט אוג מענטשען זענען באהעפט אייניר צום אנדערען, אוג ער דערוועקט די הארצער פון מענטשען צו בעשים טובים אוג תשובה, אוג אלע פארווייהונג ווערען נוט אייננעוואדצילט, אוג ער שפייזט די הונגעריגע, אוג ער איז נוט צו אלע נעשעפטען, אוג דער מענטש ואס ווערט נעבארען אין די שעה ואס דער מזל צדק נעוועלטיגט, אוג וען דער מזל נייט צרויף, ווען ער ין א קלוגער, א בענלייכטער אוג טים א נוטען נאטען. אוג ער וועט האבען פרנסה טים רייכקייט, אוג ועט האבען אפעטים צו פיל עסען, אוג ער ועט ליב האבען צו נין טים מענטשען צוואטען, אוג ער ועט זיין שיין אוג

גלילקליך ער וועט בעקומען א וויב וויא ער ווייל, אוג גלילקליבע קינדער.

פרק נג דער חכמוני שריבט דער מלך מאדים וויל ער איז וואדעם אוג טרונקען האט ער צו שאפען אויף בעם, דאם היסטאר וירקט אויף דעם מענטש אפילו ביי יענדער קלייע ואך ואם איז גים וו זיין ווילען ווערט ער בייו, דער בעם הערונעקט זיך אין א מענטש פון די היטץ ואם איז אין די רויטע גאל, אוג פון בעם קומט מען צו קרינ אוג צו קנאה אוג שנאה אוג מען זאל שלאגען אייגער דעם אנדערען אוג א כאהל צום הרגען אויך, דאריבער האט דער מלך מאדים צו וירקען אויף איינען אוג שווערד אוג אויף שלעכטם אוג שטערונג אוג אויף פייער אוג ער געוועלטיגט אויך דינסטאג, אין דעם מאג זענען די וואסער פאר־אמולם גענוארען אין איר ארט אוג די ערד איז גענזהן גענוארען, אוג די שמיינער ואם פון זיי ניים ארוים פייער אוג איינען זענען אויך גענזהן גענוארען אין דעם מאג, דעם טאג זענען באשאפען גענוארען בויטער אוג נאו ואם זיי מאכען ברענען דאס פייער, אנדערע קפרים שריבען די נאטור פון מאדים איז וואדעם אוג שטארק טרונקען, ער געוועלטיגט אויף אלע מענטשען ואם זענען ביי, זייערע האר זענען שוואר־צליך אוג זיי ווערין גשוויגד אלט, דער שטערן מאדים איז אין פינפטען היטעל אונטער דעם שטערן צדק אוג שבתאי, זיין ליכטינקיים איז גליך פון די זון, זיין קאלער איז רויט פון די זון ואם שיינט אויף אים, דורך דעם שטערן שטראפט גאם די מענטשען מים מנפות רחמנא ליצלן אוג מים מכות אוג מים הונגער אוג מים שרפות אוג מלחמות, עס ריכם אוים מדינות אוג שטעט אוג צו ברעכט בויטער, אוג דער מענטש ואם איז גבארען אין דעם מזל מאדים, ואם וואדעם, אוג טרונקען, אוג ועם מאכען קרינ זוויטשען ברידער אוג נוטע פריינד, אוג ער זאלען רבילות, אוג ועם מאכען קרינ זוויטשען ברידער אוג נוטע פריינד, אוג ער ועט זיך ערלויבען צו טייטען מענטשען, אוג ער ועט זיין א עוות פנים א בעסן, ער ועט מים שמארקייט קנצח זיין דיא שונאים, אוג ועם גים שמארבען מים א נוטען טוים.

פרק מד דער מזל חמה איז אין פערטין היטעל, דריי מזלות נמאדים, צדק, שבתאי ועגען איבער אים, אוג דריי מזלות נונה, כוכב, לבנה ועגען אוגער אים, אין אים איז איבער אר איז א שמארקע קעלם פון די איבערשטע ואסער, א האט זיא ניין איבער אר איז א שמארקע קעלם פון די איבערשטע ואסער, א פייכטקייט האט זיא פון דעם פייכטקיים ואם ניים ארוף פון די אונטערשטע ואסער, אוג ניין דער מזל חמה איז אויסגעמישט פון פיר זאכען, געוועלטיגט ועגען די ליכטינקיים פון דעם מזל, ועגען די לבנה מים די שטערן מוקעל בי

מאנ . די מקובלים זאגן אויך אזוי , חמה מיינט מען די זון , ער איז דאס גרעסטער פון אלע מזלות ונאם אין היסעל , אוג ער בעליבט די וועלט , אוג ער איז אין מיטען דיא מזלות , שבתאי צדק מאדים זענען איבער דיא זון אוג נוגה כוכב לבנה זענען אונטער דיא זון אוג זייא רופט מען דיא אונטערשטע שטערען . דיא קאלער פון דיא זון איז נרין אוג רויט . דיא זון וואסמט אוג זיא גיט אליקשיינקיים אין די דרייא שטערען וואם איבער איר אוג אין די דרבי שטערען וואם אונטער זיר , די זון כאבט טרוקען אוג מאבט ריין דעם לופט , זיא מאבט צייטיג אוג זים די פרוכטען , אוג מאבט וואקסען די פארזיהונג , אוג זיא גיט אריין יא לעבענדיגען סוהם אין אלע לעבענדיגע נאקען . אוג דער מענטש וואם ווערט נעבאארן זען דער מזל חמה נעזעלמיגט , אוג זען דער מזל גיים ארויף איז ער ג עזונט פעגים , אוג שטאלק , אויך פרייליך , ער וועט האנדלען ערליך , אוג ער וועט קאבען א שטארקען גייסט , אוג שיינע הער . אוג אויב ער וועט נעבאארן זען דער מזל חמה גיים אראפ , וועט ער זיין רויהיגקיים נעפינען , ער וועט גיין אין אין שטאם אין דיא אנדערע שטאם , אוג ער וועט האבען שאדין פון פייער . ברק מה דער מזל נוגה איז קאלט אוג פייכט מי וואסער , אוג ער איז א ביסעל

דערוואקסם פון די זון וואם איבער אים , אוג ער נעזעלמיגט אויף תאוה , מענטשען זאלען גלוקסאן צו פערנענען אוג צו פרייליקקיים , אוג זיי זאלען האבען חן אוג ליבשאפט , אוג ער גוט דעם מענטש א תאוה צו פרויען , דריבער נעזעלמיגט דער מזל נוגה פרייטאג ווייל דענסמאהל איז באשאפען נעווארען אדם אוג חוה . זיין ליבטיגקיים איז פון די זון , זיין נעשמאלם איז נים שטענדיג גליך , א מאהל וועהט מען אים גרויס , א מאהל נאנץ , א מאהל האלב אוג אפנעהאקט , א מאהל מיט הערנער , דאס איז אלץ ווי די שטראלען פון די זון פאלען אויף אים , אוג אזוי ווי עם מרעפט די לבנה אזוי מרעפט אים , א מאהל איז ער ניידערינער פון די זון אוג א מאהל העכער , ווען ער איז העכער פון דיא זון וועהט מען אים נאנץ אוג ווען ער איז ניידערינער וועהט מען אים ווי מיט הערנער . דורך דעם מזל נוגה טוהט נאט אויך דער ועלט שטילקיים אוג פרידען אוג אלע מינים שפילען אוג זינגען אוג די פרייליקקיים וואם עם איז בייא א חתונה . אוג דער מענטש וואם ווערט נעבאארן אין די ציים ווען דער מזל נוגה גיים ארויף , ווערט ער זיין א צייק אוג ווערט זיין פעהיג צום פארדינען , ער וועט האבען חן בייא מענטשען אוג וועט זיך פענוגען מיט זיין בעשטאנד , אוג ווערט זיין א ריכטינער מענטש מיט א נוטע נאטור . אבער ווער ער ווערט נעבאארן ווען דער מזל גיים ארא , וועט ער זיין זעהר אונגליקליך .

פרק מו דער מזל כוכב איז קאלט אוג נאסע , מרונקען אוג אביסעל פייכט , די קעלט קאם ער פון די לבנה ווען זיא איז אונמער אים , אוג די לבנה

איז קאלט ווי שנייא, די מרוקען מיט די וואָרעם האָט ער פון די שטאָרעס און וואס
ליגען אונטער אים, די פייכטקייט האָט ער פון דעם מזל נונה וואס ער איז קאלט
אוג טייכט ווי וואסער וויל ער איז אביסעל דערוואַרעמט פון די זונן, ער איז
א ביסעל קאלט א ביסעל מרוקען א ביסעל וואָרעם אוג א ביסעל פייכט, דאס
הייסט מישעל, דאריבער האָט דער מזל צו געוועלטיגן אויף חכמה, אוג צו קענען
קריצען אלע ערלי קריזינג, אוג צו מאכען אלע ערליי ארבעטען, אוג צו שרייבען
אלע ערליי שריפטען, אוג צו שפראכען. אוג דער מענטש וואס ווערט געבאָרען
אין דעם מזל כוכב ווען ער גייט ארויף, ווען ער זיין אנרוירער מאן אוג א עצה
נעבער בייַ דעם מלך, אוג ווען האָבען א נויט נאמור, אוג אויב ער ווען נעבאָרין
ווערען ווען דער מזל גייט אראפ ווען ער זיין א פאלשער מענטש אוג ווען זיין

אין אסכנה

פרק מז

דער מזל לבנה איז קאלט ווי שנייא, אוג צו צוימוויוויז האָט ער
א ביסעל וואָרעם, דריבער געוועלטיגט די לבנה טיט ביטע פוחות, דער
וואָרעמער כח גיט אויף דעם מענטש חן אוג גוטס, אוג דער כח פון די לבנה
מרויבט ארוים פון דער ערד דיא נרא אוג אלע פארוויהונג ווי זאלען וואקסען,
אוג אלע ביינער פון מענטש ווערען פ־הל טיט מארך, אוג די בלוט אין מענטש
ווערט ניטערט, אוג די וואסער אין די ברוינעם ווערען ניטערט. אוג די לעבער
טיט די מילץ אין מענטש ווערען גרויס, אוג ער ער לעבעדיג זאך ווען איז מאגר
ווערט גראב אוג דיק, ווען עס איז דער מולר אוג נאך האלב חדש ווען די לבנה
הייבט אן קלעטער ווערען, אלע קלייד־ער אינ אלע גשפונגען ואכען ווען ענגין
אייננעשונקט געוואָרען אין וואסער הייבען דאמאלס אן קאליע ווערען. אוג אלע בויטער
ווען ווערען דאמאלס אבגעשניטען פון וואָרצעל, ווערען גשוויונד גשפאלטען, אוג פאר־
פוילט. די פרוכטען ווען ווערען דאמאלס אפגעשניטען פון בוים ווערען אויך געשווינד
פארפוילט, די ווייל אוג די האר ווען מען שערט דאמאלס ווערען פארלענגרט פון זיך
אליין, אוג ווען די לבנה שטייט איבער וי ערד איז דאמאלס שלעכט צו אלע ואכען
אוג ווען די לבנה גייט צוואמען טיט א נויטען שטערען אדער טיט א נויטען מזל,
שיז זיא נוט צו אלע ואכען, אוג זיא נעוועלטיגט אויף מאנמאג וויל זיא שיז
קאלט ווי שנייי אוג מאנטאג ווענען די וואסער פארגליווערט גוואָרען, אוג פון
דעם איז באשאפען גוואָרען דער הימל ווען איבער אונז. אנדערע קפרים שרייבען
די לבנה טיט איר נאטור איז קאלט אוג פייכט. אוג זיא נלוסט נאר שי נעמען
א ליכטינקי־ט פון די זונן אוג ליכטען צו אונז, אוג זיא מאכט ציים־נ די פרוכטען
ווען וואקסען פון ערד. אוג זיא שמארקט די ואלען ווען אין ים, אוג דער
מענטש ווען ווערט נעבאָרען אין די ציים ווען די לבנה נעוועלטיגט אוג ווען דער
מזל גייט ארויף ווען ער באָרען אוג צו ווארפען, ער ווען אבהייבען מאכן א ואן

ווערט ער ניא צו טאַקפען, אוּן ער ווערט שׁטענדיג יין קראנק, אוּן ער ווערט האַלב
ליב צו וואהנען גענטען וואסער.

פרק כז דיא נמרא זאגט די יודען האבען קין מזל, די שׁטערנען אוּן דיא מזלות
טוהען ווייזען זאך נאנץ ריכטיג איינער ווערט געבאָרען אין צנושטען מזל
אוּן איינער ווערט געבאָרען אין א שלעכטען מזל, נאר פון דעסטוועגען קען דער
מענטש ענדערען דעם מזל, דהיינו איינער ווערט געבאָרען אין מזל מאדים דאָרף
ער זין א בלוט פערגיסער, פון דעסטוועגען אויב ער וויל קען ער ענדערען דעם
מזל, דהיינו ער ווערט א שוחט אדער א מוהל, אוּן א מאהל איז פארקערט, איינער
ווערט געבאָרען אין מזל צדק דאָרף ער זין א צדיק, אוּן אז ער וויל ענדערט ער
דעם מזל, אוּן קען מאהן אלע גרעסטע זינד, דאריבער אויב א מענטש איז געבאָרען
אין א שלעכטען מזל דאָרף ער ניט זין טרויעריג אוּן בעאנגסט, מיט ווינג נוטע
מעשים אוּן תפלה קען ער פוילען אין הימעל מען זאל ענדערען יין מזל, אווי
וי מיר געפונען בייי אברהם אבינו עליו השלום, זין מזל האט געווייזען ער זאל
קיין קינדער האבען, האט נאט גענאטט איהר ווען ער זאל אוּן די ווערט
א האבען קינדער, אוּן אזוי א איז גענגען רייזקיים אוּן אזרעם, אפילו דער מזל וויזט
שלעכט אויף איינעם ער ווען יין איין אזרעם מאן, פון דעסטוועגען זאל ער ניט
זאגען נאט קען ענדערען דעם מזל אוּן ער קען בייך ווערען, אדער פארקערט, איינער
איז געבאָרען אין מזל פון רייזקיים פון דעסטוועגען זאל ער יוך ניט פארלאזען
אויף דעם מזל, איבער ער ווען וינדינגען ווען נאט ענדערען יין מזל אוּן ער קען
אזרעם ווערען, אוּן אפילו מיר זעהן איינער איז א רשע אוּן איז בייך אוּן ווינ
שלעכטע מעשים מאכען אים ניט שאדין יין רייזקיים, אוּן מיר זעהן איינער איז א
צדיק אוּן איז אזרעם אוּן ווינ הפלות העלפען אים ניט צו ענדערען יין מזל ער
זאל בייך ווערען, דאם איז שוין אלטע פראנע, אוּן אויף די פראנע ווייסט מען
קין תירוץ, די זאך ווייסט נאר נאט אליין, עס איז אזוי, א מאהל האט א רשע
איין מצוה אוּן די מצוה בענגט אויף אים רייזקיים אוּן בייי א צדיק קען יין
פארקערט ער האט איין עבירה אוּן די עבירה לאזט ניט ער זאל בייך ווערען,
דער עיקר איז ענדער יוך בארף נאר ניט קוקען אויף דעם מזל, ער דארף נאר
האפפען צו נאט אוּן בעטען צו אים, ווען ער איז אזרעם אדער ים ושלום קראנק
זאל ער נאר בעטען צו נאט, ווארום דער מזל איז דאך אויך בייי נאט אין האנד
אוּן אויב ער איז בייך זאל ער זיך ניט פארלאזען אויף יין מזל נאר ער זאל
בעטען בייי נאט ער זאל ניט צווייפ נעמען פון אים די רייזקיים.

פרק כח דער מזל סלה האט צו זיך דרייצעהן שטערנען דער מענטש ואם
ווערט נעבאָרען אין חדש ניסן ווען ער האבען א לאנגען פנים אוּן
ברוינע אויגען, דעם קאפ אראפנעבויגען, זין האלו נראב, פיל האר אויף זין לייב,

ער

ער ווען שיין דערזען נאר פיל, זיין שמיכלע ווען זיין אן בייסל שוואך. דער וואס ווערט געבאדן אין חדש אייר, ווען זיין גליד געוואקסן, אן לאנגע פנים, נרויסע זוינגן. זיין האלז גראב אוג קורץ, א ברייטן שטערן. דער ווען ווערט געבארן אין חדש סיון ווען יר זיין גליד געוואקסן מיט א ברייטן בויך, ער ווען שיין דעדן מיט א שטארקע שמיכלע, ער ווען זיין א נוטהארצינער, פרייגעביג, ער ווען אלץ קענען, א שרייבער, א רעכענער, א נרויסער חכם, זיין פרומקייט ווען זיין מיטל מעסיג. דער ווען ווערט געבארן אין חדש תמוז ווען ער זיין הויך אוג שיין געוואקסן, א גוטער מענטש פיל מענטשן ועלן אים ליב האבן. ער ווען פיל טראכטן אוג קלעכן, זיין פרנסה ווען זיין פון פראסטע מענטשן. דער מענטש ווען ווערט געבארן אין חדש אב, ווען ער זיין שיין געוואקסן, ער ווען זין א שטארקער מענטש אוג בעסקן, דינע ציין, ער ווען זיין קינדער ווען זיי א שטארקער מענטש אוג בעסקן, דינע ציין, ער ווען זיך אינשטעלן אין האבן, ער ווען הוטן צו האלטן זיין ווארט, ער ווען זיך אינשטעלן אין סכנת נפשות, זיין פרנסה ווען זיין פון נרויסע־לייט. דער מענטש ווען ווערט געבארן אין חדש אלול ווען ער זיין שיין אוג גלאטע נעוואקסן, קלוג, גלאטע הער, ער ווען ליב האבן פרומקייט, ער ווען האבן א שטארקע שמיכלע, ער ווען קינדער האבן, ער ווען זין א גוטער מענטש, א געלערנטער. דער מענטש ווען ווערט געבארן אין חדש תשרי ווען האבן גליבע גליבער אוג ווען שיין דעדן, אוג ווען זיין קלוג אוג פרום אוג ווען זיין פעהיג צו ארבייט, ער ווען ליב האבן צו פאנגן אין וואלד חיות עופות, דאס לייב פון זיין קערפער ווען זיין שענער ווי זיין פנים. דער מענטש ווען ווערט געבארן אין חדש מרחשון, ווען זיין א ביסל שוואך, בעוואקסן מיט פיל הער, קלייע אויגן, לאנגע פיס, א נרויסן פנים, א שמאלן שטערן, ברייטע פליצעס, כיאום, אוג א שוואכע שמיכלע, א פאלשער, א בעסן, א ליגנער, ער ווען ואנן רכילות. דער מענטש ווען ווערט געבארן אין חדש כסלו, ווען זיין גליד געוואקסן, נעלע הער, נראבע פוס, א נרויסן בויך, ער ווען זיין נדינג צום שפרינגן, ער ווען ליב האבן פערד, ער ווען זיין א פאלשער מענטש, זייגע מדות ועלן ניט זיין אלע מאהל גליד, ער ווען האבן א דינע שמיכלע, ער ווען ניט האבן פיל קינדער, זיין פרנסה ווען זין פון מאנעם, פון פרוטע יודן, פון סוחרים, פון חלומות פותר זיין, דער מענטש ווען ווערט געבארן אין חדש מבת, ווען זיין שיין, א קלייניעם קאפ, נראבע באקן, א שפיצינען בארד, קיינע הער אויף זייגע ברוסטן, א דינע שמיכלע, א בעסן, א פאלשער מענטש, א בעוארנטער, ער ווען האבן פיל קינדער, אוג צווילינגם, זייגע מעשים ועלן שלעכטע, ער ווען זיין שוואך. דער מענטש ווען ווערט געבארן אין חדש טבת, ווען זיין ניטערינ מיט א נרויסן קאפ, אין פוס א נראבער, א גוטער, אוג א פריינעניגער, א שיינער, ער ווען זיך אליין לויבן

עָר וָעט נָאר וָועלָען הָאבָען פִּיל נָעלט, עָר וָעט הָאבָען וויניג קינדָער. דָער סָענטָש וָואס וָערט נָעבָארָען אין חדש אָדָר וָעט זיין מיטָעל נָעוואקסָען, א טייסָער סָענטָש, מיט קְרייטָע בְּרוסט, א שיינָע בָּארד, א נְרויסָען שְׁטָארָען, שְׁוואַרצָע אויגָען, אַליבְּהָאבָער פון שְׁלָאפָען, אַ פְּרָעסָער אַ זויפָער, אַ בעטָן, זיין פַּרְנָסָה וָועט זיין פון פיש פאנגָען. אויסָער די אלָע שְׁטָארָען וָואס מיר הָאבָען דָא נָעשְׁרִיבָּען נָאנָען נאָך שְׁטָארָען אַזוי פִּיל נָאר אֵן אַצָאהל, אויף יָערָער זאָך וָואס איז דָא אויף דָער וָועלט איז דָא שְׁטָארָען נָעווָעלטִינָט אויף דָער זאָך, אויף אלָע מינים גָּוואָ, אויף אלָע מינים בויָמָער, אויף בְּהֵמות חיות עופות פיש, אויף יַמים אוּן טייכָען, אויף דונָערָען אוּן בְּלִיטְצָען, אויף ווינְטָען.

פרק מט עָם זָענָען דָא מיט וָואס וָערָען באשאפָען פון די עָרד, אוּן וְשָׁאבָּעס וָואס וָערָען באשאפָען פון יָענָען וָואסָער. עָם זָענָען דָא קְלייָע פְלִינָען וָואס וָערָען באשאפָען פון וְאָרָע וויין, עָם זָענָען דָא בִּינָען וָואס וָערָען באשאפָען פון דִיא מיסט פון אָקסָען אוּן קוה. בִּינָען אוּן פְלִינָען הָאבָען אַ שְׁטאַרקָן הוש הָרִים, זיי דָערשְׁמעקָען פון וויישָען, מָער פון אלָע לָעבָּעדִינָע זאכָען. עָם זָענָען דָא אַ וְאלְכָע לָעבָּעדִינָע זאכָען הָאבָען קיין בְּלוט אין זיך, דָאס זָענָען בִּינָען אוּן מִילְבִּין. אוּן אלָע לָעבָּעדִינָע זאכָען הָאבָען אין זיך בְּלוט, נָאר אַ מִזייל הָאבָען אין זיך הַיסָע בְּלוט אוּן אַמייל קאלְטָע בְּלוט. אלָע לָעבָּעדִינָע זאכָען הָאבָען מאָרָך אין זַיינָע בֵּיינָער נָאר דָער לֵייב הָאט קיין מאָרָך אין זיינָע בֵּיינָער, דֶרִיבָּער זָענָען די בֵּיינָער פון א לֵייב הארט, אז מען זָאל קלַאפָּען אַ בֵּין אויף א בֵּין וָועט אַרויס גיין פַיינָער, אלָע לָעבָּעדִינָע זאכָען הָאבָען קיין בֵּין אין הארצָען, נָאר אַ פָּערד הָאט אַ בֵּין אין הארצָען, אוּן עָם איז דָא אַ מין אָקסָען וָואס הָאבָען אויך אַ בֵּין אין הארצָען. אלָע לָעבָּעדִינָע זאכָען הייבָען אָן צו נין פְּרייַער מיט די רעכטָע פוס, נָאר דָער עָלפאנד גייט פְּרייַער מיט די לינקָע פוס. עָם זָענָען וָא אַ וְאלְכָע לָעבָּעדִינָע זאכָען אַז זיי מְרִינְקען וואסָער שְׁטאַרקָען זיי. עָם זָענָען וָא אַ וְאלְכָע באשאפָענישָען וָואס זייא הָאבָען קיין נאל, אוּן אַ וְאלְכָע נָאס הָאבָען אין דִיא נידָערים אזוי וויי אַטויב אָדָער זוי אַ פויגָעל, מייל הָאבָען זיי עָר נאל אין בויך, אוּן מייל אין אויער, אַ הָערש אוּן א אינד הָאבָען זיי עָר נאל אין ווייַדל. די עופות וָואס זָענָען טְרָפָה הָאבָען קיין נאל. עָם זָענָען דָא באשאפָענישָען וָואס טָוען זָאל זיי אויסשְׁטָעכָען די אויָגָען וואקסט אין זיי צוריק אַנדָערע אויגָען. עָם זָענָען דָא עופות וָואס זייַערָע נְקבות זָערָען מְעוּבֶּרֶת פון דָעם לופט וָואס דָער נָיט אַ בְּלָאז אויף די נְקבָה, דָער לופט גייט אַריין אין איר דורך דָעם מויל אוּן זיא וויָרפט מְעוּבֶּרֶת מיט אייַער, אוּן אַז זיא עָבּירט די אייַער דערוואַרמט זיא זיי ביז דיא קלייַנע פויגָעל וָועָרָען נָעבאָרָען. עָם זָענָען דָא פויגָעל וָואס זָענָען מזנה זייַער פיל, אוּן בארבָּער לָעבָּן זיי קיין נאנָצָען זָאהר. עָם זָענָען דָא באשאפָענישָען וָואס עָסָען זָעקס

מאהל אין מאב, את וואס עסען נין מאהל אין מאב, אוג וואס עסען זעועלף מאהל אן
מאב, דער עלפאנד עסט אוג טרונקט איין מאהל אין מאב, א קעמיל קען זין דרי
מאב אן טרינקען, נאבדעם טרינקט ער מיט א מאהל ווייער פיל. ביי אלע באשעפענישען
קען מען דרינקען, נאבדעם פון די זקרים, נאר א וואלף איז א לעמפערט וענען די
ענען די גקבות שוואכער פון די זקרים. עס זענען דא באשעפענישען וואס זייער קערפער
גקבות שמארקער פון די זקרים. עס זענען דא באשעפענישען וואס זייער קערפער
עסען איז ביינער, אוג די פלעדער מויז איז דאס מערסט עסען ארץ האב. עס
ענען דא באשעפענישען וואס נאט האט נישט נעגעבען אין די נאטור אז זיי וועלען
קראנק ווייסען זיי ועלבע גראז עס ועט ווען זיי נעווינד מאבען אוג ווייסען ויאו צו
נעפונען דעם נראו, אז א הונד אין דארף ווערט קראנק לויפט ער אין פעלד אוג
זוכט דעם נראו אוג עסט אים ברעכט ער ארויס פון זיך די קראנקיים. עס איז
דא א מין פויגעל וואס עסט שלאנגען, ער וויסט אבער אז באלד נאך דעם עסען
ווערט ער שמארקען, איז אבער דא א מין נראו אז דער פויגעל עסט אים באלד
נאכדעם ווי ער דאט אפגענעסען דעם שלאנג ווען ער בלייבען לעבען, איז די
נאטור פון דעם פויגעל ער נרייט אן פריער דעם נראו נאכדעם עסט ער דעם
שלאנג, ער זאל קענען באלד נאכדעם שלאנג עסען דעם נראו. דער שלאנג אז ער
ווערט קראנק וויסט ער צו עסען אזוי א מין פרוכט ער זאל נעזונד ווערען. די
אינדין אין וואלד אז מען שיסט אין איר ארויין א פייל אדער א קאהל. אויב זיא
בליבט לעבען וויסט זיא פון אזוי א מין נראו וואס טרייבט ארויס פון איר די
פיילין אוג די קאהלין. עס איז דא א מין באשעפענישׂ וואס הייסט ף ר א, ער קען
אויף זיך נים מראנען קיין לאסט, אוג ער קען זיך בעגין אן טרינקען א לאנג
צייט אוג ער טרינקט נים, ווייל ער ויל זיין דארשטיג, מאסער קומט מען צו
אים אוג מען ויל אים מאפען לויפט ער נעשווינד צום וואסער אוג טרינקט אזוי
פיל וואסער ויפיל ער קען נאר טרינקען אוג ער קערט אום זיין פנים צו דעם
מענטש וואס ויל אים פאנגען אוג שפריצט אויף אים אזוי פיל וואסער ביז ער טוט
אנקלויפען פון אים. די שלאנגען בעהאלטען זיך ווינטער אונטער די ערד, אוג ליגען
ביז צום פרילינג, אוג ווען זיי נייען ארויס מיט א קאהל פון די פינקטערנים אין די
ליכטיקיים ווערען קאלט זייערע אויגען, ווייסען זיי צו גיין נעמען אוג צו קיכען
אזוי א נראו, אוג שפייען אים צוריק ארויס פון מויל אוג ליגען דאס צו די
אויגען ווערען די אויגען נעזונד. עס איז דא א מין פויגעל אז ער בעקומט שטארצין
אין בויך טיים ער אזוי א מין פויגעל וואס הייסט ד ל פ ה, אוג ער עסט פון זיין
לעבער ווערט ער נעזונד. עס זענען דא פייגעל אז זיי ווילען מאכען א נעסט
זוכען זיי צו נעפונען שטרוא אוג טונקען דאס אין ליים אוג מאכען זיי א פונדאמענט
צום נעסט. דער שפין האט ליב פלינען, ווענט ער א נעץ אוג אז א פליג קומט
ארויף ווערט ער פארטשעפט אוג קען נים ארויס צוריק, אוג דער שפין קומט
בזאלי

באלד צו אים אונ נוצט אוים זיין פייקמקיים. עם איז דא א פוינעל וואס הָאט א קרוסטן האלו אונ א לאנגן צונג, אונ ער הָאט ליב צו עסן די מנראשקעם. זיי אנטלויפן אבער פון אים, טוהט ער מים חכמה, ער גייט צו דעם ארט וואס דארט זענען דא פיל מנראשקעם אונ ער ליגט זיך אויף דער ערד אונ מאכט זיך ווי טוים ער רירט זיך נים נאר ער שטעקט ארוים זיין לאנגן צונג פליהען ארויף פיל מנראשקעם אויף די צונג, אז ער שפירט דער צונג איז פיהל בעליבט מים די מנראשקעם נעמט ער אריין דעם צונג אין מויל אונ עסט זיי אויף, אונ שטעקט נאך א מאהל ארוים דעם צונג אונ אזוי מ[illegible] ער פיל מאהל ביז ער ווערט זאט מים זיי. עס איז דא א מין פוינעל וואס ער איז נאר אזכר אהן א נקבה, אונ ער לעבט ביז טויזענד יאהר, אין ענדע טויזענד יאהר גייט ארוים א פייער פון זיין נעסט אונ עס פארברענט אים, נאר דער קערפער ווערט גים פארברענט, אונ עס וואקסט ארוים פון דעם קערפער גייע גלידער מים פעדערן אונ ער ווערט לעבענדיג, אזוי איז אלע טויזענד יאהר, דעם עוף רופט מען חול. דער ארלער האט א נאטור אלע ענדע צעהן יאהר גייט ער צו פייער אונ זיין קערפער הייבט אן צו ברענען אנטלויפט ער פון דעם פייער אונ וארפט זיך אריין אין דם אפקיהלען, פאלען ארוים פון אים ניע פעדערן, נאבדעם וואקסט אים צוריק די פעדערן דאערט ווייטער צעהן יאהר, ענדע צעהן יאהר גייט ער נאך צו מאהל צו פייער אונ טוהט אזוי ווי פריער, ביז הונדערט יאהר, ווי ער ווערט אלט הונדערט יאהר גייט ער צו פייער אונ זיין קערפער הייבט אן צו נרענען לויפט ער אריין אין דם אונ ווערט דערטרונקען. עס איז דא א מין וף נאס ער דערקענט זיין פאטער. אפילו דער פאטער זיגער ווען שטיין מים טויזענד עופות צוואטען אלע פון דעם צעלבינען מין ואס זיין פאטער, פון דעסטוועגען דערקענט ער אים. עס איז דא א מין באשעפעניש ואס זיי הָאבען א מלה, אונ ביי נאכט זיצען זיי אין נריבער אונטער דער ערד אונ איינע פון זיי שטייט אין דערהייך צו היטען טאטער קומט מען זיי פאנגען אדער הרגנן, אונ אז זיא הערט די טר[illegible] פון א מענטש אדער זיא זעהט א מענטש נייט, הייבט זיא אן שרייען ביז זיא ווקט זיי אויף פון שלאף זיי זאלען אנטלויפען, אונ אויב ער זעהט זיי שלאפען אונ הערין נים זיין שרייען, נעמט ער א שטיין אונ וארפט אריין צו זיי ביז נייא ווקען זיך אויף אונ אנטלויפען. עס איז דא א מין חיה זיא הייסט סלמנדרא זיא ווערט באשאפען פון פייער, אונ איר קערפער זיט פייער אונ זיא ווערט נעשפייזט פון פייער. מען זאנט עס איז דא א בארג מים שוועבל אונ אויף דעם בארג ברענט שטענדיג פייער אונ פון דעם פייער ווערט באשאפען דער סלמנדרא, פון די ווייל פון דעם סלמנזרא באקט מען קלייד, זאנ זו דא קלייד ווערען שמוטציג ליגט מען. זיא

צריין אין פייער וועלען זיי צוריק זיי ביינ קלייד׳ער.

פרק נ דער וואלף איז שטאַרק ניפּטיג אוג עם ניט ארוים פון זיין מויל א שלעכטער פארניפּטער רים, אז א מענטש זאל צו יין נאגט צו אים ניט ארין דער שלעכטער לופט אין זיין האלז אוג ער קען ניט רייד׳ן אוג ניט שרייען אוג דאריבער האָפּט אים דער וואלף באלד. אוג עס איז דא אזוי א שלאנג וואס האט א בערענדיגן ניפּט אוג ער פארבּרענט די לופט וואס ארום אינו מיט זין ניפּט, אוג אז א מענטש קומט נאגט צו אים ווערט ער דערשטיקט פון דעם לופט אוג קען ניט רייד׳ן אוג ניט שרייען. אויב עטליכע מענטשען וואלטן שטוין׳ער אויף א וואלף, קוקט ער נאר ווער עס איז נענען דער ערשטער וואס האט נעוואלפן אוג אים לויפט ער הרגנן, אוג אויב דער שטיין האט אים נאר ניט נעטאהן, ניט ער אנועק פון דעם ארט אוג לויפט ניט צו די מענטשען. דאס טערפט האט דער וואלף ליב צו עסען פיש. דער פאנגט לאזט זיך האדעוון פון זיין בעל הבּית אוג איז צו אים אוגטערטענ, אוג אז זיין הערר דער צו אים מיט גוטע רייד פארשטייט ער וואס דער בעל הבּית מיינט מיט זיינ רייד אוג פאלגט, אוג ער איז קלוג, מען קען אים אויסלערנען ער זאל זיך בוקן צו זיין הערר,

אוג ער לעבט ביז הונדערט יאהר, עס זענען דא עלפאנדען וואס לעבען ביז צווויי הונדערט אדער ביז דריי הונדערט יאהר, אוג ער איז א נרויסער חכם, ער עסט אוג טרינקט נאר אזוי פאהל אין מאג, אוג ווען ער שרייט איז די שטימטע זיינ אזוי הויך ווי פון א ליב, אוג נאך דעם שרייען בלייבט אים א לופט אין די נאז לעבער אוג דער לופט ניט ארוים פון זיינ נאז נאר לעבער מיט א שיינעם אנענעמען נעזאנג. אוג ווען דער עלפאנד האט בעקומען א שטערצען אין זיינ נלידער דארף מען אים נעבען צום טרינקען וואסער וואסער, אוג נראז אייננעמונקט אין האניג, ווען ער נעזונד ווערען. אוג ווען ער איז טיד אוג קען ניט שלאפען, זאל מען בעשמירען זיינ אקסלען מיט בוימאייל. עס זענען דא עלפאנדען וואס טרינקען בוימאייל. אוג אויב ער האט צרייגעשלונגען אין בויך אייזען, ווען ער אים ארוים שפּייען. די עלפאנדען טרינקען ווין. אוג אויב דער ווין איז צוטיפט מיט בוימאייל האט ער אינו זייער ליב צו טרינקען. אוג ער קען ניט ארפּבייגען זיין קאפ צו דער ערד, מיט זיינ

לאנג

לאַנגע נאו נעמט ער זאם עסען אוג ליינט אריין אין מויל, ... מיט די נאו מרינקט ער, אוג ציהט אריין אין זיך דעם לופט, אוג ער האט גרויסע ציון, אוג זייגע פּאדערשטע פּים ענגען גרעסער ווי די אונטערשטע פּים אוג ער שלאפט שטייענדיג, דער קעסל אין כאהל אין דרכי מעג אוג ער לעבט ביז דריסיג יאהר. עס זענען דא קעכלען ואס לעבען ביז הונדערט יאהר, אוג ער קען לעבען אכט טאג אן טרינקען, עס איז דא אזוי א שטארקן זד דער קעמעל דערזעהט אים שטארבט ער באלד, אדער ער ווערט פריער חשוגע נאכדעם שטארבט ער. די הונד דערקענען זייער הערר אוג היסען אים אוג זיין שטוב, אוג זי דערשמעקען פון נאנץ ווייט, אוג דערקענען זייער הערר מים זיין ריח, אוג אויב אמשוגענער הונד האט נעביסען א מענש חשוגע אוג אין ארין זיין זעהט קליינע הונדלידי, אוג אויב קען האט די ארין דורך נעזיכט דורך אנעדיכטע זאך, זעהט קען שוין גיט די קליינע הונדלידי, אוג אויב נאך דעם זיין האט מזון ארין נעגאסען די ארין אן נלעזערנע כלי אוג עס איז נעשמאנען אין שעה, זעהט קען נאך א כאהל די קליינע הונדלידי, אוג א חשוגענער הינד אנטלויפט פון וואסער ווייל ער זעהט זיין שאטען, אוג דער מענש ואס איז נעביסען נעוואר פון דעם חשוגענעם הונד אנטלויפט אויך פון וואסער, ווייל ער שרעקט א"ז ער זעהט זיין פנים אין וואסער. דער בער שאקילט זיך שטענדיג אוג רוהט ניט איין מינוט. קען ואל נעמען א ביסעל שמאלץ פון א בער אוג באשמירען אויף א שטיקעל פאפיר אדער אויף איין אנדער ואך אוג קען ואל דאס ליינען אין שטוב, אלע פליא ואס ענגען אין שטוב ווענען קומען צו די שמאלץ.

דער ל י ב איז ווייער עטארק אוג עו־ האט מורא כאר א קליינע חיה, אז דער לייב עפּינט די מויל שפּרינגט ויא אריין צו אים אין מויל ביז אין בויך אזוי נעשוווינד אז דער לייב קען ויא ניט ערהאלטען אין מויל, אוג ויא מאכט אים נרויסע שמערצען אין בויך ביז ער שטארבט: דעו א י נ ד, דאס איז א מין כשרה חיה, ווען די נקבה נעביערט איר קינדער עסט ויא אזוי א נרואו ואס היסט שרפטינא, נאכדעם גייט ויא צו איר קינדער אוג צו ערער כאהל ואס זיי גייען ארוים פון ווייערע בעהאלטענע אדער צו זוכען עסען, עסען זיי פריהער די נרואו שרפטינא, די נרואו כאכט זיי א פעטיט צוכו עסען. אוג ווען אייער שיכט ארין א פייל אין א אינד א נקבה, זוכט ויא באלד דעכו נרואו ואס היסט פוליאל־ריאל אוג ויא עסט דעם נרואו ווען ער איז יונג אוג פייכע גייט באלד ארוים פון איר די פייל. זומער לויפען די שלאנגען נאך די אינדין אוג ווילען זיי ביסען, ווי די אינדען אנטלויפען פאר זיי, אוג אז די אינדין ואהן זיי קענען וך גיט ערטטין פון די שלאנגען, פאנגען זיי די שלאנגען אוג שלינגען זיי

אַריין אין זיך, אוּן אז דָער גיפט פון די שְׁלאַנגען הייבְּט זַיי אָן צו בְּרַעֲנען אין בויך גייען זַיי אַ טַיך אוּן ז׳ עָנ אריין מיט אין וואַסער בִּיז צום האַלְז אוּן זַיי שְׁפַּיַיען אין וואַסער אַ מאַנ אָדער צְוויי מאַנ דָער וואַסער וָאל זַיי קיהלען אינווייניג. אוּן וָוער עָס טְרינקְט פון דָעם וואַסער שְׁטַארבְּט. אוּן וָוען די אינדין שְׁטַיַיען אין דָעם קַאלְטען וואַסער גיפט זיך מְרָעֲרען פון זַייעָרע אויגען אוּן די מְרָעֲרען וָעֲרען בְּלָעזְלוֹךְ נָעבְּען די אויגען אוּן די בְּלָעזְלוֹךְ וָעֲרען פארטְריקוּנְט אוּן האַרְט וויַי שְׁטיין; אוּן וָען טָען וויל פַאנְגען די אינדין גייען צְוויי מָענטְשען אוּן אייְנער וינְט אוּן דָער אינְד האַט ליב צו הָערען זינגען קומְט עָר בַּאלְד צו לויפען אוּן שְׁטעלְט זיך נָעבְּען דָעם מָענטְש וָאם זינגְט, דַאמְאלְם קומְט פון אונְטען דָער אַנדָערער מָענטְש אוּן פַאנְגְט אים, וויל עָר אין פַארטְראכְט אין דָעם זינגען הָערְט עָר נִיט וויַי מָען קומְט אים פַאנְגען. אוּן אויב דָער אינְד הַיבְּט אויף זַיינע אויעָרען אין דָערהַיך אוּן הָערְט וַי מָען קומְט אים פַאנְגען, אַנטְלויפְט עָר צוריק אין וַאלְד אוּן וויל נִיט הָערען דָאם זינגען, אז דָיא הָערְנער פון די אינדין וָעֲרען וויַיטער נָרוים פַאלְען זַייא אַרוים אוּן עָס וואקסען אַנדָערע הָערְנער, אוּן זַיי בָּעהאלְטען די הערְנער מָען וואַל זַיי נִיט קָענען נָעפַינען, דָעם לינְקען הָארְן בָּעהאלְטען זַיי אזוי שְׁטאַרְק אז מָען קען אים קיין מָאהל נָעפַינען.

פרק נא מ ר ט ו ט א, דָאם איז אַ טין חַיה וָאם זי שְׁלאָפְט אַ וואַנְצען מָאנ, נָאר איין שָׁעה אָדער בִּיז צְוויי שָׁעה אין מָאנ איז זיא וואַכענדיג פון שְׁלָאף. אַר י צ ין, דָאם איז אַ טין חַיה אז זיא וויל וויקוּלְט זיא זיך אין אַ קנויל קַיילְעכְּדיג, דָעם קָאפ נָעמְט זיא אַריין אינְווייניג אוּן מָען דָערקענְט נָאר גיט אַז עָס לינְט אַ לָעבָּ רינָ ע זַאך, אוּן אירָע הָאר שְׁפָּעטָען וויַי דָער נָעל, אוּן זיא וַייסְט וָועלְכָער וויַנְט עָס וָועט זַיין מָארְגען אוּן נָאך שְׁפָּעטָער, אוּן זיא מאכְט פַאר זיך אַ גְרויב אין דָער עֶרד צו וָואהנָען, אוּן אַלָע מָאהל עָנדערְט זיא די לָאך פון איר וָואהנונג נָעגָען דָעם וויַנְט וָואם דאַרף קומָען, עָס זָאל אַריין קומָען אַ פְּרישָׁער לופְט אין איר וָואהנונג. עָס טְרָעפְּט אַ מָאהל אַ הוהן לייְנְט אַ אַי וָואם אינְווייניג אין דָא צְוויי נָעלְכְליך, אוּן אז די הוהן וויַנְט אויף די אי וָועְרְט נָעבָּארָען אַ הונְדָעל מיט צְוויי קָעפְּליך אוּן פיר פיסְלאך אָבָּער זיא קען נִיט לָעבָּען. אַ פַּ א ן ע לָעבָּט בִּיז עָס וָועְרְט נָעבָּארָען אַ קינְד, אוּן זיא וינְט אויף אירָע אייְער דָרייסיג טָאג בִּיז עָס וָועְרְט נָעבָּארָען אַ קינְד, אוּן דָאם מוהט זיא גָאר אַין מָאהל אין יָאהר עָס זָענען דָא נאטוּנָען עופות וָואם מָען מָאר זַיי גיט עָסען אוּן זַיי זָעהן זַייער נייט מְרָעֲרען פון זַייעָרע קינְדער זַיי וָאלָען קוקָען אין די זונְן. אוּן אויב זַי קָענען נִיט קוקָען אויף די זונְן שְׁטאַרְבָּען זַיי, אוּן אויב זַי קָענען נִיט קוקָען אויף די זונְן, שְׁלָאגען די מוּטָערם זַיי אוּן וַארְפָּען זַיי אַרוים פון דָעם נָעסְט. עָס זָענען דָא נאטוּנָג עופות וָואם צְוויי זקָרים הָאבָּען אַ מְלָהָמָה

אוּנ וָוער עָם גָעמַט אִיין דִי מִלְחָמָה בַּאהָעפֶט עָר זִיךְ מִיט דִי וַייב פוּן דֶעם וָואס הָאט פַּארלָאזט דִיא מִלְחָמָה. אוּנ וָען זִי בַּאהָעפֶטן זִיךְ בַּאהָעפֶט זִיךְ דִי גְנַבָּה אִיר כַּאן וָאל אִיר גִיט וָעהן. גְר וּ אַ שׁ דָאס אִיז אַ נַאטוּנְג עופות וָואס וָענָען וַיי עָר קָלוּג, אוּנ זַיי גַייען אַרויף אויף דִי הויבָע אֵרטָער, אוּנ אַז זִי זָעהן פוּן וַייטָען עָם קוּמט אַ וָואלקָען, שְׁרַייען זַיי מִיט אַ הויבָע שְׁטִימָע וַיי עָרָע חֲבֵרִים זָאלָען הָערָן אוּנ זָאלָען זִיךְ בֶּעהַאלטָען אִין דִי גֶעסטָען פַּאר דֶעם רֶענָען. אוּנ אַז אַלָע הָאבָּן שוין אֶפּגֶעשָׁרִיגָען שְׁרַייט וַיי עָר עָלְצָטָער, דָאמִאלְס לוּיפָּען זַיי שוין אִין דִי גֶעסטִין. אוּנ וָען זִי זָענָען אַלָע אויף דֶער עֶרד, גַייט דָער עָלְצָטָער אַלָע מָאהל אַכְטוּנְג גֶעבָּען כְּאמָער גַייט א מֶענמְש, אוּנ אויב עָר וָעהט אַ מֶענמְש גַייט הַייבָּט עָר זִין שְׁרַייען פְּלִיהִיגָן אַלָע אַרויף אִין דֶערהַיִיהְ, אוּנ וָען זַיי שְׁלָאפָּען שְׁטַייען זַיי אויף אִין פּוּם זַיי זָאלָען שְׁנֶעל נִיד וָועֶרָען וָועלָען זַיי גִיט לַאנְג שְׁלָאפָּען. אוּנ עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עוף וָואס זַיי וָאהנָען צְווישָׁען דִי טַייכָען, אַז עָר וָעהט אַ עוף וָואס אִיז גִיט זַיין מִן שְׁלַינגְט עָר אִים אַרַיין לֶעבֶּנדִיג, אוּנ אַז עָר וַייסְט שוין דָער עוף אִיז שוין טוּיט וַארפְּט עָר אִים צוּרִיק אַרוּים פוּן מוּיל אוּנ נָעמְט אַרָאפּ דִי פְּלֵיש פוּן דִי בֵּיינֶער אוּנ עָסְט זַיי אוּנ דִי בֵּיינֶער לָאזְט עָר לִיגָן. עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עוף אַז עָר וָעהט פוּן וַייטָען עָם פְּלִיהט אַזוי אַפוּיגָעל וָואס עָר עֶרמָארָעמְט עופות, שְׁמָעקְט עָר אַרַיין דָעם קָאפּ אִין זַאמְד אֶדֶער אִין אַ לָאךְ. עָר טַוינְט אַז עָר וָעט דָעם פוּיגָעל גִיט וָעהן וָעט דָער פוּיגָעל אִים אויךְ גִיט וָעהן. עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עוף וָואס זַיי וָענָען אויף דִי זוּמפִּיגֶע אֶרטֶער, אוּנ זַיי שְׁרַייען מִיט אַ זִיכֶע אוּנ אַנגָענעמָע שְׁטִימָע, אוּנ אַז אַיגָער פוּן זַיי שְׁמָאקְט שְׁרַייען זַיי מִיט אַהוֹיבָע אוּנ אַ וַייגָענדִינגָע שְׁטִימָע. עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עוף וָואס אַלָע טָאג שְׁרַייט עָר מִיט אַיין אַנדָער שְׁטִימָע, אוּנ זַיין גֶעסְט מַאכְט עָר אויף דִיא בוימָער, דִי גֶעסְט אִיז גֶעמַאכְט פוּן וָאל מִיט הָאר. עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עופות וָען זַיי וָועלָען גָרוים שְׁפַּייען זַיי זַיי עָר פָּאטָער אוּנ מוּטָער. אַזוי וַיי זַיי עָרָע פָּאטָער אוּנ מוּטָער הָאבָּן זַיי גֶעשְׁפַּייט וָען זַיי זָענָען גֶעווָען קְלַיין. עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עופות וָואס זַיי עָרָע אָלטָערָן טוּהָן נָאר נִישְׁט, נָאר זַיי זִיצָען רוּהִיג אִין זַיי עָר גֶעסְט אוּנ דִי קִינדָער בָּרענגָען זַיי עָסָען, עָם אִיז דָא אַנַאטוּנְג עופות וָואס זַיי מַאכָּען זַיי עָרָע גֶעסטָען נַאנְץ שְׁטַארק אֶפִּילו מִיט אַ אַיגָען קָען מָען גִיט צוּבְּרֶעכָען זַיי עָרָע גֶעסְטָען, אוּנ זַיי עָר עָסָען אִיז פִּישׁ. עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עופות וָואס זַיי עָסָען נָאר תְּרוּכְטָען פוּן דִי בוימָער, אוּנ נָאר פוּן אַ וָעלְכָע בוימָער וָואס הָאבָּן אַ זַאפְט. עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עופות וָואס עָם אִיז שָׁעדְלִיךְ צו קוּקָן אויף זַיי. עָם אִיז דָא אַ נַאטוּנְג עופות וָואס זַיי וָענָען זַיי עָר וַייט, אוּנ פוּן נָאנְטָען וָענָען זַיי גִיט. דִי שְׁטָרוּים וָען עָר גֶעבִּירְט זַייגָע אַייעָר, לַייגְט עָר זַיי אויף אַ הוּיבָען אָרְט אוּנ עָר שְׁטָעלְט זִיךְ גֶענָען זַיי אוּנ עָר קוּקְט אויף זַיי אַזוי לַאנְג בִּיז עָם גַייען

זְרוים

גרוים די יונגע פֿיינעלאַך פון די אייַער, אונ אויב עס זאל וועלכער מענטש אַדער
ג בהמה אַדער אַחיה, דורך נײַן צווישען די שטרוים אונ די אייַער, וועמ זיא אים
כאלד הרגען. וארום אז אַיר קוקען אויף די אייַער פֿעלט אין מ׳טען איין רגע
ניערען די אייַער קאלע אונ עס וועט שוין פון זיי קיין קינדער זיין. אין די וועלדער
פון אַרץ ישׂראל איז דא אַנאמונג חנה, זיא איז גליך צו אַ עזעל נאר עד האט
אַ גרויסען וויידעל אונ ער האט אַ ויטע אונ אנגענעמע שמ׳מע, אז ער רערזעהט
אַ מענטש שטעלט ער זיך אויף צוויי פיס אונ מיט די פאדערשטן צווי פיס
קלאפט ער אויף זיין בויך וו אַ פויק אונ זינגט אונ מאנצט אונ גייט צוריק אונטער
זיך ענגטער צום נאלד אונ דעם מענטש גלוסט נאר נים אוועק צו גיין פון אים,
וו ער האט שוין דעם מענטש אין נאלד פאלט ער ארויף אויף אים וגלוצלונג אונ
עפינט אים זיין מויל אונ צידט ארוים פון אים דעם מארך פון קאפ אונ לאזט אים
ליגען. עס איז דא אַנאמונג וואדעם, ער איז לאנג אַ פערטיל אייל אונ בריים וו
אַ פינגער אונ ער האט נאנץ רינג פיס אויף זיין באנצע לענג פון בייג זיטען,
אז דער וואדעם מרעפט אַ מענטש וואס שלאפט קריכט ער ארויף אויף אים נאנץ
שטיל, אונ זינג רינג פיסלאך שטעכט ער אריין אין זיין לייב אונ אז ׳ער מענטש
שפירט אין שלאף עס קריכט עמוואס אויף אים אונ ער וואכפט אראפ דעם וואדעם
פון זיך, אבער די פיסלאך זינג בלייבען שטעקען אין זיין לייב אונ מען מוז
בא׳לד אויסשניידען פון לייב אלע פיסלאך, אונ אויב מען וועט נים באלד אויס-
שנידען די פיסלאך פון לייב וועט ער מענטש ווערען קראנק זויערען אונ וועט

שטארבען

פרק נב אלופם באלאן. פון שטארקע זויערנציג מאכט מען אזאק נאר
קיילעריג וו׳אזוי אונ נרוים, די זויערנציג ווערט בעשמירט אוים-
ווינינ מיט וואקס, עס זאל קיין לעבעל זיין, אונ די זיים וואס וועט זיין אונטען
מאכט מען אין איר אטירול צו עפענען אונ צו מאכען, אונ מען בינדט זי אין
עק פון אַלאנג שטריק צום באלאן אונ דעם אנדערען עק בינדט מען זי צו א
אייערנעם רינג וואס זיצט אין דער ערד, אונ מען צינדט אן א פייער מיט פיטריאל
אונ צינק צוואמען (אדער נאו), אונ מען ציהט ארויין דעם רויך פון דעם פייער
מיט דעם לופט וועלכע אין דעם באלאן, אונ דער באלאן ווערט פוזל מיט דעם
רויך אונ לופט ווערט ער גוט פארמאכט, אונ מען מאכט פון רישער געפלאכטען
אוי וו אַשיפעל, אונ מיט שטריק בינדט מען עס צום באלאן, אונ אַ מענטש
זעצט זיך אין דעם שיפול, אונ דער אויסווינינסטער לופט הייבט אויף דעם
באלאן מיט דעם שיפול אין דער הייך אין דעם שיפול ליגט זעק מיט זאמו אונ ערד,
שווער צו מאכען דער באלאן ואל ניט גיין צו פיל אין דער הייך, אונ מען שניידט
אפ דעם שטריק אונ דער באלאן הייבט זיך ווען אַ מאהל העכער, בי׳ פיר מינוטן

קיין

קען ער זיין אזוי הויך מען זאל אים נאר גיט זעהן, ער פליהט דאך העכער ווי די וואלקינס, און ער פליהט אין דערהייך ווי א פויגעל, און ווי א שיף שווימט אויף דעם וואסער אזוי שווימט הער באלאן אויף די לופט און אז ער וויל דעו באלאן זאל נאך העכער פליהן נעמט ער א זאק ארד און ווארפט אים אראפ פון שיפול נועלם די שיפול גרינגער הינפט זיך אויף דער באלאן העכער, נאר וויל ער זאך ארד קען א מאהל פאלן אויף א מענטש און אים הרגען, דאריבער שיט ער ארוים די ארד פון זאק ביסלאכווייז, און אז ער וויל דער באלאן זאל זיין נאך העכער שיט ער אוים נאך א זאק ארד נאר ווי דער באלאן ווערט פליהן דאם וויפט ער גיט זיין מיט דעם באלאן ווי ער וויל דאם קען ער גיט, דאם נעהער צום וינט, ווי דער וינט פירט אים דארט מוז ער גיין, א מאהל בלאזט א וויבט פון מזרח ליבט מוז דער באלאן גיין צו מערב, אדער פארקערט דער מערב וינט טרייבט אים צוריק, און ער קען גיט ווייסן ווי פיל מייל ער לויפט אין א שעה, ערשטענס איז אין דערהייך ניטא די צייכנס פון די מיללען, צווייטענס דאם נעהער אויף צום וינט, אויב א שטארקער וינט לויפט דער באלאן נעשווינדער, אויב עס איז שטיל אן א וינט פליהט ער לאנגזאם, ווען ער ווייל ארונטער, עפינט ער דאם טירול פון באלאן, הייבט אן ארוים גיין דער לופט לאוט זיך דער באלאן אראפ צו דער ערד, נאר עס מוז ניעפינט ווערן מיט חכמה, אז ער ווען די טירול עפענען מיט זיין מאהל אין נאנצען ווען ער מיט איין מאהל אראפ פאלען אויף דער ערד און ווען געהרגט ווערן, דאריבער מוז ער ווייסן א רעגענונג ווי אזוי צו עפענען דאם טירול, דער באלאן זאל זיך ארויבער לאנגזאם ער זאל אראפקומען אויף דער ערד אן ס שארן. פון דעסטוועגן ווענען־דא טויזענדער טענטשען וואס ווילען גיט פארן מיט דעם באלאן, ווייל זיי האבען מורא טאמער ווען דער באלאן פליהען איבער דעם ים, אדער איבער א וויסט ארט אוג עס ווען טרעפען מען ווען גיט קענען פארעפען דעם לופט, אדער עס ווען פעלען אדער אין אנדער איין אומגליק נאם מאכט זיך אין דערהייך מיט א מענטשען, אראפ גיין ווען מען גיט קענען, עס איז דאך אונטען דער ים, אדער דער גרויסער מדבר מיט פיל חיות, קען מען דאך שטארבען; אוג ווייל עס קען טרעפען נאך א אומגליק אויף דעם באלאן, דער באלאן זאל צוריסען ווערן, קען ער מיט אין מאהל ארא פאלען אויף דער ערד, אוג געהרגט ווערן, דאריבער נעמט מען מיט זיך אין שיפול א גרויסען טוכל דער דעק פון פאראסאל זאל זיין גיט צוזאפנעבוינען אין אלע זייטען אוג אין מיטען זאל זיין אין פאראסאל א גראבער שטעקען א גרויסער אוג דער פאראסאל זאל זיין אין שיפול שטענדיג אפען, אוג אויב עס ווען טרעפען דער באלאן ווען צוריסען ווערן זאל ער קענען לאנגזאם ארויבער זיך אזוי וויי מען האלט א פאראסאל איבער זיך ווען עס רענגם, ווען ער קענען לאנגזאם ארויבער

דער ערד אן א שארן, עם איז געווען איין פראנצאוע בלא נטשארם וואס איז
פיל מאהל געפלויגן מיט דעם לופט באלאן אוג איז גיט אראפגעקומען אן צ
שארן, א מאהל האט נעמראפן דער בלאנטשארט איז אראפגעקומען גיט ויין
באלאן איז האלאנד איוף א פעלד, דער בויער פוז די פעלד מיט וייע קנעכט
האבע ענעהן דעם באלאן מיט דעם שיפול, אוג אזוי ווי א מענטש גיט ארוים
פון דעם שיפול האבען ויי נאר גיט נעווואוסט וואס דאם איז ויי האבען ענמיתם
דאם איז א טייוויל האבען ויי אים נעשלאגען אוג ארויסגעטריבען פון פעלד,
דעם באלאן מיט דעם שיפול האבען ויי צוריקען, וווי מען האט דאם דערציילט
דעם שרה פון דארף האט ער בעשטראפט דעם בויער ער ואל אים בעצאהלען
דעם שאדן, אבט אוג דרייסיג מאהל איז בלאנטשארט נעפאלן מיט אן באלאן
אין דערהייך אוג איז צו יעדער מאהל ארופגעקומען אן א שאדן, אין דעם יאהר
התקמ"ג איז בלאנטשארט מיט א באלאן ארויבער נעפלויגען אין פיר ג'שעז דעם
גרויסען ים וואס ציוישען ענגלאנד אוג פראנקרייך, ער איז אריין גענאנגען אין באלאן
אין ענגלאנד אין די שטאט דאוור אוג'ער איז מיט דעם ווינד ארויבער
נעפלויגען דעם ים בי ער איז נעקומען אין פראנקרייך אין די שטאט קאלע,
דארט איז ער ארופגעקומען מיט דעם באלאן מיט גרוים כבוד. פון דעם באלאן
נעהן מיר וואס דוד המלך האמ"נעואנט אויף די חכמה וואס נאס האט נעזעגען
אין דעם מענטש, ער ואל ויין א עובר ארחות ימים, ער ואל ארויבער פארן דעם
ים אפילו אן א שיף, נאר ווי א פויגעל וואס פליהט אין דער לופט,

פרק נב נאט האט נעזעגען א נאטור אין דעם לופט ער ואל קענען גישוינדערם
ווערען דורך קעלט אוג דורך וואדעם, ווען עם איז וואדעם פאוישפריים
זיך דער לופט, אוג פון אבידעל ווערט פיל, אוג ווען עם איז קאלט ווערט דער
לופט אייניגעזשטרומפן, פון פיל ווערט ווייניג, א פראצע קענען מיר
נעהן, טען ואל נעמען א פענבארו אוג טען ואל אין אים אריין בלאזען לופט בי
פיל, אוג טען ואל אים פערבינדען אוג לייגען אויף א קאלטען ארט, ווען זוען ואהן
זי אין פענבארו ווען ווערען אלע מאהל ווייניגער דער לופט, אוג וואס קעלטער
דער ארט איז נעשווינדער ווען דער לופט ארוים נעצוינגען ווערען פון פענבארו
בי ער ווען בלייבען ליידיג אויב עם איז שמארק קאלט, אוג טען ואל נעמען
נאך א פענבארו אוג טען ואל אין אים אריין בלאזען ווייניג לופט, אוג טען ואל אים
נוס צו בינדען, אוג טען ואל לייגען דעם פענבארו אויף א וואדעמען ארט ווען טען
זעהן ווער פענבארו ווערט אלע מאהל פולער מיט לופט בי דער פענבארו ווען
נאר פול ווערען, אוג אויב די היץ איז נאר שמארק ווען דער לופט אזוי פיל ווערען
א קופערנע בלי אוג טען ואל איז איר אריין גיסען נואסער אוג אריין לייגען ווי קעפער
ביינעו,

בייַנער בין אינווייניג ואל ווערן פוהל אוג מען ואל די כלי גיט פֿוֹרמאכן מיט אקופֿערנעם אדער א איינערנעם דעק, אוג מען ואל שטעלן די כלי אויף וו קוימען אוג אונטן ואל מען ליינן פייער בין די וואסער ואל אינווייניג גוט ווי ערם ווערן, ווערן די בייַנער צובראכן אויף שטיקלאך, וויל דער לופט וואס דעם וואסער איז הערוארעמט גענוארן אוג ווייל ארוים גיין אוג ער קען גיט ארוים גיין שטויסט ער אלץ אוג צורייבט די בייַנער. אוג כיר וועהן אלע מאג אז זען ניקט אן א האלבין מאג וואסער אוג מען שטעלט דעם מאג צום פייער ווי דיק מאג ערט היים הייבן זיך אויף די וואסער, בין עס לופט ארוים פון מאג, וועהן מיר אפילו די וואסער וואס אין ווי איז דא דער לופט צושפרייטן זיך אויף פון דעם לופט אז ער ווערט היים; אוג מיר וועהן פארקערט אויך, ווען עס איז זופראסט אוג דער לופט וואס אין די וואסער ווערט צוזאמען גענומען ציהט ער צוזאמען די וואסער ווי אלען ווערן אין שטיק, אוג וויא האלטן זיך אזוי שמארק אוג פעסט אז אויף דעם אייז קען פארן דער שווערסטער וואגן אוג דער איז ווערט גיט צובראכן, אוג עס איז דא פיל וויבע ואכן ווען עס איז קאלט ווערט דאס פארגליווערט ווי אין שטיק, אוג ווען עס איז נואר הים צו גיט דאס ווי וואסער. ערער מענטש איז מיט דער נאמוד וויגטר שטארקער ווי וואסער, וויל ווינטר גיקט דער לופט צוזאמען דעם קערפער אוג שמארקט אים, אבער וואסער צו שפרייט די הין דעם קערפער אוג די קרעפטן פון די גלידער ענגן צו שפרייט אוג דער מענטש איז וויניג אין ווי ראריבער ענגן ווי שוואך, אוג מיר ועהן די מענטשין וואס וואהנען אין די קאלטע לענדער ענגן שמארקער פון די מענטשן וואס וואהנען אין די ווארעמע לענדער, אוג ערער מענטש איז ווינטר עמוואס ניערינגער ווי זומער, אוג ערער מענטש איז בי נאכט ווען ער ליגט אין בעט אין דער ווארעם עמוואס לענגער ווי בי טאג, נאוג ווען דער מענטש ארבעט א שווערע ארבעט ווען ער אוים ניידערגער ווי ער איז אין די צייט ואס ער רוהט (ואוהט אין ערען מענטש איז דא בייגדעל ואס ער איז ווי א גוטע א מאהל איז עי איינגעצוגען אוג א מאהל צו שפרייט ער זיך, ווען דער מענטש ארבעט ועהרט ער אריינגעצוגען, אוג ווען דער מענטש רוהט צו שפרייט ער זיך). אוג כיר ועהן אז מען ברעכט א אייזען שטארק אין פייער ווערט ער ווייך, אוג אז מען לייגט אים אריין אין קאלטע וואסער ווערט ער באלד הארט, וויל ווען דער אייזען איז גענוי היים איז דער לופט אינווייניג גענוען פארשפרייט אוג שטעד, דאריבער האוט מען דעם אייזען געקענט בייגען. אבער נאכדעם אז דער אייזען איז קאלט גענוארן אוג דער לופט איז צוזאמען גענומען אין שטאנד אוג ווייא האלטן זיך אזוי שמארק אוג פעסט אז מען קען פאר דעם אייזען גיין אין כל ערם לופט, אזוי וי כיר ועהן בי אבעת

פרק נד נאך ועהן מיר דער לופט קען זיך גיט צוזאמען קוועטשען ענז ואל קלעגן אריין גיין אין כל ערם לופט, אזוי וי מיר ועהן בי אבעת

זאָגן, למשל כּאָן שׂים צריין טעהל אין אבלי אפילו די כּלי איז שוין פוחל. פון דעסטוועגן קען מען די טעהל איין קוועטשען אוג מען קען צריין שׂיטען נאך טעהל, אבער מען זאל נעמען א פּענכארז אוג אין אים צריין בּלאָזען לופט ביז פוהל אוג אים שׂטארק צו בּינדען, אוג מען זאל אים קוועטשען מיט כּח ווען זיך זאמלט קוועטשען דער לופט עס זאל קענען אריין גיין כּער לופט, נאר קוועטשענדיג ווען צוריסען ווערען דער פּענכארז אוג נאנצע לופט ווען ארוים גיין מיט איין באהל, אבער או מען ווען צריין בּלאָזען לופט אין פּענכארז נים ביז פוהל, מען קען קוועטשען דעם פּענכארז מיט דעם גרעסטען כּח אוג עך ווען נים צוריסען ווערען, אוג אויב אייגער ווען האבּען א גרויסען פּענכארז אוג ווען אין אים צריין בּלאָזען לופט ביז העלפט. אוג ווען אים נוט צו בּינדען, קען ער אים מאכען פּאר א קישען צו שׂלאָפען אויף אים, ער ווען יין וויך אוג נוט, אין דעו פּריה ווען ער אויפּבּינדען דעם פּענכארז ווען ארוים דער לופט, ווען ער אייגקויטשען דעם פּענכארז אוג ווען אים צריין ליינען אין קעשענ, בּיי נאכט ווען זי אים אבּלאָזען מיט לופט אוג ווען שׂלאָפען אויף אים, אוג דאס איז נוט פּאר כּענטשין ווען פּאָרען אין ווייט, נאך איין וואונדער זהען מיר אין דעם לופט, מען זאל נעמען א קיילעדינע, אוג שׂטעלען דעם פּענכארז אויף דעם לופט אוג מען זאל זיא די זעקונדע צומאכען מיט א דעק אייער עס נייט צריין אין איר א פּרישׂער לופט, ווען די בּלי באלד צוזאכען ווערען, פון דעם אויסווייניגסטען לופט ווען ליגט אויף איר נאכץ שׂווער, נאר אוי לאנג וי די בּלי איז פוהל מיט לופט איגווייניג, קען איר דער אויסווייניגסטער לופט קיין שׂאדען טאהן, דער סימן איז, מען זאל נעמען צווי בּרעטלין פון האלץ אדער פון אין אנדער מאטעריאל, אייזען, קופער, די בּיידע בּרעטלין זאלען יין פונקט צו נעמאסטען אין די לענג אוג אין די בּרייט, אוג זי זאלען יין נוט אפּגעהוּבלעוועט גלאט או מען ווען ליינגן א בּרעטל אויף א בּרעטל ווען קיין לופט קענען דורך יין צווישׂען די בּרעטלין, ווילען די בּיידע בּרעטלין צוגעקלעבט ווערען איינער צום אנדערן אזוי שׂטארק או מיט דעם גרעסטען כּח ווען מען נים קענען אפּריסען איינס פון דעם צווייטען, ווייל דער אויסווייניגסטער לופט פון בּיידע נייטען שׂמויסט צוזאמען די בּרעטלין. אבּער או די בּיידע בּרעטלין זענען נוט נאנץ גלאט אינווייניג נאר עס קען דורך יין אבּיסעל לופט צווישׂען זיי, ווען שוין דער אויסווייניגסטער לופט זיי נים צוקווטשען, ווילען דיא צווי בּרעטלין נים צוגעקלעבט ווערען אייגער צום אנדערן דאס איז דער כּלל דער אינווייניגסטער לופט שׂטויסט אויעק די שׂוועדקייט פון אויסווייניגסטען לופט, דאריבּער ליגט נים די שׂוועדקייט פון אויסווייניגסטען לופט דעם פּענטש ווייל זי ערער מענטש איז פוהל אינווייניג מיט לופט, אוג מען זאל אנבּלאָזען א פּענכארז מיט לופט ווען דער

פֿענכאַרז מים לוּפֿט ווענען שׂונערער וויִ רער לייִדיגער פֿענכאַרז

פֿרק נד אוו וויִ מיר ווייסען שוין אז ירי נואַרעם מְרייבּט אַוועק פון זיך דער לוּפֿט, אוג בארויבּער איז דער כּענמש זומער פון ווינטער נאריבּער אז עס קוּמט ווינטער ואל פֿען נים מאַכען בייִ זיך אין שטוב זומער. פֿען ואל נים הייצען צו שמארק, ווייל די שמארקע נואַרעם אין שטוב איז שעדליך צום האַרצען אוג צום אָטעם, ווארום בייִ ינערער כּענמש אין האַרצען איז דא אַ שמארקע הין, אוג בארויבּער ראַרף רער כּענמש ציהען אין זיך אַ קיהלען לוּפֿט אַבער אז ער ציהט אין זיך אַנואַרעמען לוּפֿט גים ער צו הין אויף הין. אוג אין אַ שטוב וואס איז דא אַ קראַנקער ראַרף פֿען ענווים אַכמונג נייִגען אין שטוב וויִיט אי הייצען עס, ואל נים זיין צו הים, אוג אין אַ שטוב וואס איז דא אַ קוּרץ וואס האַסט פֿאַקען אַנער קלאַסערן ואל פֿען ענווים נים מאַכען די שטוב צו פֿיל הייס, רער בּלל, אין ינערער שטוב ואל פֿען הייצען נאָך רעם ערך פון די קעלמו וואס מיר האבן, כּען ראַרף נאר ענהן אין שטוב ואל נים קאַלט זיין, אַבער ס׳ים ואל נים אויך נים זיין.

פֿרק נה רער לוּפֿט איז דאס ערשטע־לעבונג פון כּענמשען אוג פון אַלע לעבּעדיגע ואַכען וואס ווענען אויף רער ערד, רער לוּפֿט וואס רער כּענמש ציהט זים צוריק אין זיך אַר פֿאַרלאַשט אַ ליכט אוג עס גייט נאָך שרוּק או כּען רירט אן פייער אין אים איז דא אווי פיל פייער אפֿילו רער פייער דאס נאָך גים אונערירט רעם נאַטור אַך איז נאָך פון ווייסען מיטבּט שוין אן רער באַטעם צובּרענגען, נאווי וויִ מיר ווייסען אז כּען פֿארלאַשט אַ ליכט אוג עס גייט נאָך שרוּק או כּען רירט אן פייער

זה דעם רוף צינדט זיך אן די ליכט, אזוי דער ריח פון דעם נאפט איז פייער.
דאריבער אז דער פייער קומט צוזאמען מיט דעם ריח פון דעם נאפט צינדט דאס
צו דעם פייער צו זיך אוז דער נאפט הייבט אן צו ברענען, אוז אויב נוין ואל
בעשמירען מיט נאפט א האלץ אדער איין אנדער זאך וואס קען ברענען, וועט עס
ריכט אן דאס פייער צום האלץ הייבט אן צו ברענען אוז דעם פייער
קען עס נים לעשען מיט פיל וואסער איז קאמפער איז אויך דא פיל פייער
אוז ווינטער העננט אראפ פון די דעכער אזוי וי ליכטלוך פון איז. עס
וועט בעשמירען די איז ליכטלוך מיט קאמפער אוז עס וועט דאס אבשיין וועט
דער קאמפער ברענען אויף דעם איז אוז וועט נים פארלאשען ווערען. אוז אויב
עס וועט נעמען א ווענקעניג ליכט אוז כען וועט ויא איינטונקען ווינטער אין
קאלטע וואסער אוז די וואסער וועט געפרוירן ווערען אויף די ליכט וועט די
ליכט שטענקען אין איז, אוז אז כען וועט די ליכט אנצינדען וועט זיא נאנץ שיין
אוז ליכטיג ברענען ביז צום ענדע. אין די איינען וואס הייסט שמאל זיז אויך
דא פיל פייער. אוז אויב כען וועט דעם שמאל כייבען מיט א פיל אוז עס וועט
נעמט די שמויב פון דעם שמאל אוז אויסמישען מיט נעשמוטענע שוועבל אוז כען
וועט דאס קנעטען מיט וואסער ווי א מיג אוז דאס לאזען לינען פיר שעה,
וועט פון זיך אליין צרוים נייז פון דעם מיג א פלאם פייער, אוז אין פולווער איז
דא כער פייער ווי איז אלע זאכען. ווייל אין דעם פולווער נעפינט זיך קיין ערד
ער איז נעמאכט נאר פון פייער אוז שוועבל, אוז אויב כען וועט נעמען א קאוהל
שנייא אוז כען וועט נעמען שוועבל מיט קוילען אוז צו שמויסען נאנץ דין אוז
שיטען די קאוהל ארום פון אלע זייטען, נאכדעם וועט כען דעם קאוהל שנוי אריין
שטעקען אין קאלטע וואסער די קאוהל זאל הארט ווערען פון דער קעלט, אוז כען
זאל די קאוהל אנצינדען וועט זיא ברענען אין וואסער אוז וועט נים פארלאשען
ווערען. אין קוועק-זילבער איז אויך דא פיל פייער, אויב כען וועט נעמען וואקס
אוז פארפוילטע האלץ אוז שוועבל אוז קוועק-זילבער אוז פולווער, אוז זיין וועט
דאס אלץ צוזאמען קנעטען אוז כען וועט מאכען פון דעם א ליכט. וועט די ליכט
קיין מאהל פארלאשען ווערען דער שמארקסטער ווינט אדער פיל וואסער וועלען
די ליכט נים קענען פארלעשען. אוז אויב ער וועט ווילען פארלעשען די ליכט.
זאל ער די ליכט ארייז לייגען אין עסיג אדער אין ארין. אוז וייל מיר זמועסען
דא פון עסיג דארפען מיר ווייטען אז אלע ערטליי עסיג זענען פוהל מיט קלייע אוז
נאנץ דינע ווערעם, אוז ווען די ווערעם זענען אין דעם עסיג קענען מיר זיי נים
זעהן מיט די אויגען, נאר אויב כען וועט דעם עסיג ארייז גיסען אין ארייע גלאז
אוז כען וועט איטש שטעלען אויף א פענסטער וו רג וזען שיינט, וועט כען זעהן די
ווערעם שוויסען אין דעם עסיג אוז לויפען ווי די פיש אין וואסער, וייל עס קען

ים ווערען פון משקה עסין סיי׳ען די משקה ווערט פריי׳ער קאלי׳ע אוג פארשימולט
אוג אז עס ווערט פארשימולט איז שוין דא ווערעם, אוג ואם טען ווערט ניין
רעם עסין ווערט גים העלפען, ווייל די ווערעם ענגען זיי׳ער דין ווי׳ל ריא ווערעם
רוקה גיין צוואטען מים דעם עסין, דאריבער מוז טען דעם עסין פריי׳ער קוואטען,
די ווערעם ואלען פגרין נאכדעם ווען טען זיי׳ען. טען ואגט אז ע׳ערער חוי׳אפען
עסין איז דרייקאנטיג אוג שפיציג אוג ער לעשט דעם דארשט פון מענטשען, ער
קיהלט אים אינווייניג, ווי די גמרא ואגט עסין איז גוט צו מרגקען אין א זיסען
מאג. עס איז דא א סין קוילען אין דער ערד ואס טען רופט זיי נאפט קוילען, יי
בערגען אפילו אין וואסער אוג ווערען גיט פארלאשען, אוג עס איז דא א סין שטיין
טען רופט אים א ב י ש ט ו ש אדער א ז ב ע ס ט ער איז צוואטען ענואקסען פון דינע
ואכען אזוי ווי פערים פון ואל ארער פון קלאקס, טען קען דעם שטיין צו וויילען
איף פערים אוג מאכען פון זיי קליידער אוג די קליידער ווערען גיט פארזענגט
אין סיי׳ער, אוג אז אין די קליידער זענען דא פלעקען בערענט טען זיי אויכ מים
סיי׳ער, אוג די קליידער זענען איבריג נאנץ זיי ווערען גיט צוריסען.

פרק נז די וואסער פון מעער ענגען ענואלצען, ווייל אין די וואסער איז דא
שוועביל אוג זאלץ, די זאלץ ואס אין די מער וואסער איז א זוויי
אוג דריטיג חלק פון דעם וואסער, דאריבער קען טען גיט פארלעשען מים די
מערי־וואסער א פי׳ער אזוי ווי טען פארלעשט מים אנדער וואסער, אוג ווייל אין
די מער־וואסער איז דא זאלץ דאריבער ענגען זיי שוועדער פון אלע מייך וואסער.
אוג ריא מער־וואסער קענען גיט אזויא היים ווערען ווי פראסטע מייך־וואסער.
פראסטע מייך־וואסער קענען היים ענגען ביז הונדערט דרייסיג נראד, אוג זיעד־
וואסער קענען נאר היים ווערען ביז הונדערט צוואנציג נראד, אוג ווינטער אין
שטארקסטען פראסט קענען גיט נעפרארען ווערען די מער־וואסער אוג וועטער
אפילו אין די שטארקסטע היץ אוג ווען עס בלאוט נאר קיין ווינט, פון דעסטוועגען
ווערען גיט קאלי׳ע די מער־וואסער, אוג זיי׳א האבען גיט א שלעכטען רים, אוג
ואס נענטער דער מער איז צום היסען קליסאט ואס דארט בערגט ריא ווען
זיי׳ער שטארק, איז די וואסער נעואלצענער אוג בימערער. ריא וואסער זאלען גיט
בעקומען א שלעכטען רים אוג זאלען גיט קאלי׳ע ווערען פון די היץ, ווי וואוו־דער־
באר ענגען די ווערק פון נאט ברוך הוא, די אייבערשטע וואסער פון מער ענגען
נעואלצענער ווי די אונטערשטע, ואס מיפער איז די וואכער ווייניגער נעואלצען,
דאס איז למשל ווי א טאפ וואסער ואס קאכט בי דעם פי׳ער, ציהט צרוים דער
פי׳ער אוג מריקונט אוים דאס איידעלסטע פון דעם וואסער אוג די וואסער ווערט
אלע מאהל שוועכער אוג נעואלצענער, דאריבער ענגען נעקאכטע וואסער שערפליכער
צום מרינקען ווי רוי׳ע וואסער, נור טען פארכעערט ריא וואסער מים טיי־בלעטער

מיט אַנדערע נעשמאקן, דאס ווערקזינע איז בייא דעם סעפר, די זון זיצט
ארויס דאס איינעלע פייכטקייט פון די אייבערשטע וואסער, דאריבער ווענן ניא
שמארקער נעוואלצען וויי די אונטערשטע וואסער וואס די זון וואלעמם ניא נים,
אוג די פאלע פון דעם וואסער שמייגם ארויף אין דערהייך בין צו די וואלקען,
וי מיר ווהן די ניסטע פאלע פון א מאפ וואסער וואס קאכט בייי דעם פייער
ניים ארויף אין דערהייך.

פרק נח וְהָאָרֶץ לְעוֹלָם עוֹמֶדֶת, די ערד שטייט אויף עווינ אין דער לופט, זי
פאם קיין פונדאמענם אויף וואס זי זאל שטיין. נאר ארום די ערד איז דער
וועלט, אוג די ערד איז ניים פון הימעל אין ענער זיים, אויף וועלכען סם
האלט זיך די ערד אין דער לופט: וועגען דא צווי מיינונגען, די פילאזאפען ג י ק ו ל ם
אוג ג ר י ן, וואגען, די ערד האלט זיך אין דער לופט דורך דעם כח פון דיא
מזלות וואס שטויסען אונעק פון זיך די ערד, אוג ווייל די מזלות פון מזרח
שטויסען די ערד צו מזרח, אוג די מזלות פון מערב שטויסען זיא צו מזרח, אוג
די מזלות פון דרום שטויסען זיא צו צפון, אוג די מזלות פון צפון שטויסען זיא
צו דרום, ווייל די ערד ווערט נעשטויסען פון אלע זייטען נליך, דאריבער בלייבם
זיא הענגען אין דער לופט, אוג דער פילאזאף א י ר י ס ט ע ן וואגט פארקערם,
סם וועגען דא מאנגעם שטערען וואס ציהען די ערד צו זיך, אוג ווייל זי ערד
ווערט נעצוינגען אין אלע זייטען נליך, דאריבער בלייבם זיא הענגען אין דיא לופט
זיא איז פונקם אין מיטען, נים נענמער צו מזרח וי צו מערב, אוג נים צו צפון וענטער
וי צו דרום. נאר צו אלע זייטען נליך. אוג אלע יהדישע חכמים אויך די חכמ'
האומות האבען נענאגט אין זאך, אז די ערד רוהם, אוג די זיבען שטערען
זייען ארום די ערד, די לבנה ניים ארום די ערד אין זיבען אוג צוואנציג מזון-לעת
סים עמזאם ווייניגער פון אכם שעה, אוג זיא ווערט בענייט אלע נין אוג
צוואנציג סעת-לעת סים צוועלף שעה סים זיבען הונדערט דרייי אוג נינציג חלקים
פון אין שעה, (אין א שעה איז טויזענד אכציג חלקים), אוג דער שטערען פובב ניים
ארום די ערד אין דרייי הונדערט פינף אוג צעכציג טעג סים צעקס שעה (עמזאם
ווייניגער), אזוי ווי דיא זון. אוג ארום דיא ערד ניים דער שטערען נונא
אויך אין דרייי הונדערט פינף אוג צעכציג טעג סים צעקס שעה (עמזאם ווייניגער),
אוג די זון ניים אויך ארום דיא ערד אין דרייי הונדערט פינף אוג צעכציג טעג סים
פינף שעה סים נין אוג פערציג מינוטען, דער שטערען מאדים ניים ארום די ערד
אין צווי סים א האלב יאהר, דער שטערן צדק ניים ארום די ערד אין צוועלף
יאהר, דער שטערען שבתאי ניים ארום די ערד אין דרייסיג יאהר. נאכדעם איז
נעקומען דער פילאזאף ק ו פ ע ר נ י ק ו ס פון די פרייסישע אוג דער
אנם דיא זון רוהם אויף אין ארם אוג די ערד סים אלע טעגין אוג נעכט
וויגם

ווינם אוג דיא פיינר וואם איז אין די ערד ניין אלע ארום די זונן, אוג דער פילאזאף פ׳ט א ג א ר י ם וואם ער איז נעזוגן מים פיל יאהר פריער פאר קופערניקוס, האט אויך אזוי נעזאגט, אז די זונן שטייט אויף אין ארט אוג דיא ערד מים אלע מערכן ניין ארום די זונן, נאר אין זיין ציים האט מען דעם מיינונג גים אנגענומען, איז די זאך פארנעמען נעזואגן, נאכדעם איז נעקומען קופערניקום אוג ער האט בעשטעטיגט דעם מיינונג פון פימאגארים אוג האט דעם מיינונג נעלעזיגם מים פיל הלמידים, אוג נאך דעם מיינונג מען הייבט אלע דעקענונגען פון אלע שטערן ווען זיי ניין אוג זיי ניין אוג זוכמער מים ווינמער אוג אלע ימים מוכים, אוג עם איז שוין אזוי נעבליבן בי אלע פילאזאפן, אז דיא ערד ניים ארום די זונן אוג די זונן שטייט, דער מיל צדק איז דער נרעסטער פון אלע מזלות אויסער די זונן, זיין קאלער איז נעלבליך זיי שוועבל, אוג פיר לבנות מקראבאנען" ונעגן ארום דעם מזל עדק אוג ניין מים אים זיי ער ניים, אזוי ווי די לבנה ניים מים די ערד. נאכדעם גיים דער שטערן שבתאי אוג ער זיצ ווייטער פון די זונן זיי אלע מזלות, ער איז נרויס אכם הונדערם פון די זונן צוזיי הונדערם מיילען מייל, אוג ער איז נרויס אכם הונדערם יעכציג קאהל ווי די ערד, אוג ער ניים ארום די ערד אין ניין אוג צוואנציג יאהר מים הונדערם אכם אוג אכציג טעג, דעם שטערן דערקענם מען צווישען אלע שטערן, וויל ארום אירם זיצ דא נייסע־רינג, די בריים פון דעם רינג איז פינף מויזענד נעקם הונדערם פיר אוג פופציג מייל אוג אויף יעדער ארם ווי ער איז נענען ארום אים פיר לבנות, אוג נעפען אים איז דער שטערן אוראנוס, דאס איז א נייער שטערן

וואס אים האט נעפונען דער פילאזאף הערשל.

פרק נט אין דעם פרק איז בעשריבן דער וכוח וואס האבען נעהאט צווישן יהושע פילאזאפן אוג צווי קריסטליכע פילאזאפן. אויף דעם אופקלערונג וואס קופערניקום האט נענעבען, אז די זונן שטייט אוג די ערד רויים זיך אונמען נעגען די זונן, דער קריסטליכער פילאזאף האט נעסאגם אויב עם איז אמת וואס קופערניקום זאגם אז די ערד ניים ארום די זונן, אין אין יאהר, אוג אלע מאל קומם די ערד צו איר ארם פון מערב צו מזרח, דאדף דאך ניין אז מען שיקם מים א הארמאט, דאדף דער הארמאט קומען צו דעם ארם פריער וויי די קאהל וועם קומען צו דעם ארם. ויארום די קאהל לויפט אין אין מינוט מויענד אייגען אוג אין צווויי מינוטן לויפט זיא כייענד אייגלן, אוג די ערד וואס דער הארמאט שטייט אויף איר איז איינגעלאפען אין צווי מינוטן זיבען מייל מים זי דרימעל, איז דאך דער הארמאט נעקומען אוף דעם ארם פריער וויי די קאהל איז נעקומען אויף דעם ארם? האט דער אנדערע פילאזאף נישמפערם, אזוי וואס זיא אין צווייא מינוטן האט דיא ערד אפנערוקט דעם הארמאט זיבען מייל נזוס

אַדריטַעל, אַזוי הָאט ויא דאך אָפּגערוקט די קאהל אויך זיבן מיט 5 מיט אַדריטַעל אין די וועלבינג צוויישא מינוטען, אוג צו דיא זיבן מייל מים אַדריטַעל איז צו נעמען נעמוארען די צוויי מוזענד אייליען וואס דיא קאהל איז נעלאפען פון דעם האַרמאט אין די צוויי מינוטען. דער יוד האט נעמאט אז די רייד פון קופערניקום איז דאך *) געגען די פסוקים פון התנ"ך, אוג נעמען פיל זאכען וואס די חכמים אונזערע האבען גענומען, שלמה המלך האט נעמוזט והאלץ לעולם עומדת, די ערד שטייט אייביג, אוג קופערניקום זאגט די ערד דרייט זיך, שלמה המלך האט נעמוזט והרח השמש ובא השמש, דיא זונ שיינט, אוג די זונ גייט אונטער, המלך אל דרום וסובב אל צפון, די זונ גייט צו דרום אוג ויא גייט ארום צו צפון, והוא סיר דאך אז די זונ גייט, נאך זאגט דער פסוק, יהושע האט נעמוזט די זונ ואל בליבען שטיין אין נבעון, אוג די זונ מיט די לבנה נעמען נעבליבען שטיין, אבער אייגער יהושע האט נעהייסען די זונ ואל בליבען שטיין איז די זונ נענאנגען, אוג די זונ איז נעשטאנגען פיר אוג צוואנציג שעה נאכדעם איז ויא נענאנגען וי סריער, והוא סיר דאך אז די זונ גייט, נאך זאגט דער פסוק די זונ איז צוריק נענאנגען צהוא שעה, פון די אלע פסוקים והוא סיר אז די זונ גייט אוג די ערד שטייט, אוג קופערניקום זאגט די זונ שטייט אוג די ערד גייט? האט ויער אנדערער יוד נעמאכט עם קען זיין עם איז אמת ווי קופערניקום זאגט, אוג פון דעסטוועגן זאגען זיבע רייד גיט דערגענען די פסוקים אוג גיט אונזערע חכמים, וואס מיר ווייסען די תורה רעדט שטענדיג ווי מענששען ריידען, אוג מענששען נהוא אלע קאהל די זאך פארקערט, למשל מען פארט אויך די באהן נעבען אוועלי אוג מע קוקט דורך די פענסטער אויף די בויטער זאגט זיך די באהן שטייט אוג די בויטע לויפען נעשווינד אין בוים זאגט דעם צוייטען, אוג אין אמת איז דאך פארקערט די בויטער שטייען אוג קענען זיך גיט ריהרן אוג נאר די באהן לויפט, אזו מיינען די מענששען בי די זונ, אין אמת לויפט די ערד אוג די זונ שטייט, אוג די מענששען דאכט זיך עם איז פארקערט דיא זונ גייט אוג די ערד שטייט, אוג אזוי ווי די מענששען מיינען אזוי זאגען די פסוקים צו די מענששען, מיט דעם עלבינג לשון ווי די תורה זאגט אין פיל פסוקים אויך נאט ברוך הוא, ויהר ה', נאט האט ארויף נעשטעקט ערם נטשען כיס פון די קרבנות וואס גם האט מקריב נעווען, בייא נאט איז נ צו זאגען דעם וואהרט ער איז אראפגענאנגען, אוג גיט ארויף נענאנגען, וואהרום נאט דארף זהוא אז אויך דער ערד דארף ער גיט ארויף נייז, נאר ער זהט פ היטל וואס עם ווערט נעמאכען אויף די ערד, אוג ער דארף גיט ארויף גי צוריק

*) כבר תראה הר"ב פורש בספרו גנזי חכלל כי פסוקי תנ"ך ואנם פרושים לשם קאפערניקום וידוע יתד באהבה אחוה וריעות.

צוריק אין הימל, וארום ער איז גאר נים אראפ געקומען, וארום זיין כבוד איז
פיהל די גאנצע וועלט, וויי עס האט אמאהל איינער געפרעגט בייזיין חכם וויא
איז גאט, האט ער חבר געמענטשערט וויי איז נישט דא גאט, עס שטייט אין
פסוק ויסן לך האלהים ממל השמים, גאט זאל דיר געבען טאה פון הימל, גאך
גאנט ער פסוק ועצר את השמים ולא יהיה מטר, גאט ועט אויפהאלטען דעם
הימל אוג עס ועט קיין תענן נין, דאס איז בעויסט אז טאה אוג רענין קומען
נים פון הימל, נאד פון די ערד גייט ארויף א פאקע אין דערהיים אוג אין דיא
לופט ווערט דאס איבערגעארבעט עס זאל ווערען טאה אוג רענען, נאר וויל
מענמשען מיינען אז טאה אוג רענען גייט פון הימל באריבער האט די תורה אויך
אזוי גישריבען. אבער אין אמת איז וויי קופערניקום וגנט אז די זונן שטייט אויף
איין ארט אוג די ערד גייט ארום דיא זונן. אוג בייי יהושע איז אויך די ערד
געבליבען שטיין, אוג אפילו יהושע האט געוויסט דעם אמת אז די ערד באוועגט
כליבען שטיין, ער האט דאך אבער דאס געזאגט אלע יודען ואלען הערען, אוג
אלע יודען האבען באמאלם געמיינט אז די זונן גייט, באריבער האט ער גמוזם
זאגען שמש בגבעון דום, האבען די יודען געמיינט יהושע זאגט די זונן זאל
כליבען שטיין אין נבעון, אוג אין אמת האט יהושע געמיינט "די ערד וואס שטייט
אין נבעון גענען די זונן, זאל די ערד בליבען שטיין", אוג אזוי מיינען אלע פסוקים.
נען די גייט ערד וויי מיד וואהנען איז גענען דיא זונן, באמאלם איז רוח השמש
שיינט די זונן בייא אונז, אוג וען די גייט ערד גיט אנועק פון די זונן באמאלם
טייסט וכא השמש, די זונן איז אוטשער גענאנגען, אוג אזוי אלע פסוקים וואס שמועסען
פון די זונן מיט די ערד, אוג מיד גענגען אין זוהר שטייט אויך, אזוי וויא ער
מיינוג אז די זונן שטייט אוג די ערד גייט, אין זוהר סדר ויקרא שטייט "אין העם
קשה פון רב המנונא סבא איז גישריבען די נאנצע ערד ואס איז בעוואהנט דרייט
זיך קיילעכדיג ווי א פיולקע, דיא וענגען אונטען אוג די ענגען אויפן, באריבער
ענגען דא ארשער ווען בייי די מענטשען איז ליכטיג איז בייי די מענטשען פינסטער
ען בייי די מענטשען איז מאג איז בייי די מענטשען נאכט, אוג נאכדעם איז
פארקערט, ואגט רב המנונא די ערד דרייט זיך קיילעכדיג, באריבער קענען מיר
ואגען דער מענטש וואס ועט ואגען וויי דער מיינוג פון קופערניקום אז די זונן
שטייט אוג די ערד דרייט זיך ואגט ער נים אנדערש פון די פסוקים אוג נים אנדערש
פון אונזערע חכמים אוג עד איז קיין א פיקורוס, אוג ער טעג זיין א גדוסער צדיק
אוג האלטען דעם מיינוג פון קופערניקום.

פרק ם נאר פון דעסטוועגן קען טען נעבען בעוויזונגען אז עס איז נאך נים
נאנץ בעשטימט וויי קופערניקום ואגט, צו די קריסטליכע פילאזאפען קען
טען נעבען צוויי בעוויזונגען דערגעגען קופערניקס איין בעוויזונג איז דער פילאזאף

מ יחא ברא עה האט נעוואגט אויך קופערניקום אויב עם איז ווי ער זאגט אז דיא
ערד לויפט נעשווינד פון כערב צו מזרח, דארף דאך דין אויב איינער וואלטע
אראפ א שטיין פון אהויכען דאך, דארף דאך דער שטיין נים פאלען גליך צאראפ
נאר ער דארף ווייט אפנעווארפט צו כערב זיים, וואלדום אין ד' ציים וואס
דער שטיין גייט אראפ פון דאך ביו צו די ערד האט זיך דאך די ערד אפנעווארפט
צו מזרח זיים א שטיקעל ארט, וואלדום אין איין מינוט לויפט דאך דיא ערד דרייא
מייל כיש צווי דריטעל, אוג כיר זעהן אז דער שטיין פאלט גליך אראפ נעגען
דעם מענטש וואס שטייט אויף דעם דאך. אויך די שאלה איז דא קופערניקום
אנטווארט, דער לויפט גייט מים דעם שטיין אוג שטויסט דעם שטיין צו די נואגט
פון דעם דאך דאריבער פאלט דער שטיין גליך, אבער דער פילאזאף שרא בראדה
וא. נים נעוואלם אן נעמען דיא אגטווארט, ווייל דאס נעוויינליכע לוגם האט
קיין קראפט צו שטויסען א שטיין אוג אויפהאלטען אים ער נאל נים נקענען לויפען
מים זיין קראפט. ווייא ער דארף לויפען, דאס קען נאר טאהן א ווינד אדר נים
דאס שטילע נעוויינליכע לופט. האס קופערניקום נעמענטפערם אויף ה ג א בעוויזונג
פון א שיף, סען נאל ועהן די שיף ואס שווימט אויף דעם ים נאנץ נעשווינד
אוג ער נאל אראפנעוארפען ניעדען א שטיין פון שפיץ ועגעל ב ם צום אין סען פון
דיא שיף, פון דעסטוועגען ועטם דער שטיין ארייז פאלען אין ואסער גלייך נעגען
דעם ועגע בוים, ווייל אידער דער שטיין איז נעקומען צום ואסער האט דער
ים זיך ארוים נעשאהן; סען האט באלד פרובירט אראפוארפען א שטיין פון שפיץ
ועגעל בוים צום אינסען פון די שיף ועהן די שיף איז נעלאפען, אוג סען האט
גום אכטונג נענעבען ועהן אויף ועלכען ארט ועטם דער שטיין פאלען אין
ואסער, איז נים נעוועהן פונקם ווייא קופערניקום האט נעוואגט, דער שטיין איז
נעפאלען פריער פאר דעם ועגעל בוים, דאריבער האט דער פילאזאף שרא בראדה
אונעקנעשטעהן דעם מינוג פון קופערניקום, אוג האט נעוואגט זיין מיינונג איז
אנדערען, די אלע זיבען מזלות נייען ארום די זונן נלייך ארום די ערד, אוג די ערד
איז אין סיסען, אין זיין ציים האט סען זיין מיינונג נים אנגענומען, נאר פון
דעסטוועגען קען א סאהל קומען א ציים ואס דער מיינונג ועטם אנגענומען ועהרע
כייא אנדערע סענסשען אוג עם ועטם אזוי בליבען, סען האט שוין נעוועהן א ווילכע
זאכען, די שטערדינג הדות האבען אויפנעוזכט די מיינונג פון ווי [illegible]
דזות ואס אין ויער ציים האט מען נעלאכם פון זייערע מיינונג, אוג די שפעטער
דינע דזות האבען נעוועהן אין ויער ציים אז דיא פריערדינע דזות זענען נעוועכט
נעוועהן, אוג עס איז אזוי נעבליבען ווייא די פריערדינע חכמים האבען נעוועהם, אז
אזוי ועטם זיין סים דעם מיינונג פון סיזא בראזה, סען ועטם א סאהל זאגען אז
איז

ריכטיג ווי דער חכם האט געזאגט או די ערד שמייט אוג דרייא וזנן מינו דיא מזלות גייען ארום די ערד, נאר נייל אין יין צייט ענגן גיט גענוען אלעלכע פארנעפער גלעזער וויא מיד האבען הייגט, דאריבער האט מען גיט גקענט

אויב וייגע רייד ענגען אמת, נאר הייגט וויסען מיר או וייגע רייד ענגען אמת.

פרק סא נאך איינע בעווייזונג פיר דען קריסטליכען פילאזאף גענגען קופערניקום מיינונג, מיר ווייסען או די ערד האט אין זיך א מאגנעט-קראפט ויא זאל ציהען צו זיך אלע קארפערליכע זאכען ווען ענגען אויף איר אוג ארום איר פון יעדער ויט, אוג דאס האט שוין פרובירט אוג בעווייזען דער חכם בוגנער גקענט דעם באדג חיקאך אס', אוג גיט אומזיסט האט נאט ברוך הוא גשעבין דעם מאגנעט-קראפט אין דיא ערד, נאר נייל דער הימעל איז קיילעבדיג ארום ויא ערד, אוג די ערד איז אין מיטען אוג ויא העננט אין דער לופט, אוג אזוי ויא אויף די ויט ערד איז א נאנצע ועלט אזוי איז ארום די ערד אוגמער דיא ערד אויך אזוי א ועלט, אוג ניא מרעטען אויף די ערד אזוי וי מיר מרעטען, אונזערע טריט ענגען גענגען ויא ערע טריט, דארפען ויא דאך ארא פאלען פון די ערד, דאריבער האט נאט ברוך הוא גענגבען אמאגנעט-קראפט אין דיא ערד, ויא זאל ציהען צו זיך אלע קארפערליכע זאכען, ויא זאלען גיט קענגען ארא פאלען פון די ערד, דאס איז נאר אז מיר ועלטען זאגען דיא ערד שמייט אויף איין ארט אוג דיא וזנן גייט, דארף די ערד האבען אין זיך דעם מאגנעט-קראפט, זוכער אז מיר ועלטען זאגען וי קופערניקום זאגט אז די וזנן שמייט אויף איין ארט אוג די ערד לויפט ארום די וזנן, אוג אין יעדער מינוט לויפט זיא דריי מיל דריטעל מייל, דארף גיט דיא ערד האבען דעם מאגנעט-קראפט, אן דעם מאגנעט-קראפט ואלט אויך פון איר אין זאך גיט גקענט ארא פאלען, דיזך דעם גשעשוינדען לויפען אוג ארום דרייען גשוינד, אוג עס איז דא פאבען צו דער זאך או עס איז אזוי, מען זאל גמען א-קיילעבדיגען רייף אוג צו בינדען צוים רייף א דינעם שטריקעל, א האלב אייל די לענג, דעם שטריקעל זאל מען האלטען אין האנד אוג אויפהייבען דעם רייף פון דער ערד אוג אים האלטען אין דער לופט, אוג אינוויניג אין רייף אונמען זאל מען שטעלען א פויל גלאז וואסער אוג מיט דעם שטריקעל זאל מען דרייען דעם רייף גאנץ גשוינד ארום אוג ארום קיילעבדיג, ועט מען זעהן די גלאז ועט גיט ארא פאלען ויא ועט זיך אויסילו פון ארט גיט ריכען אוג אין מרעטען ואסער ועט גיט ארויסגענאסען ועכען פון גלאז, אפילו ועין דיא גלאז ועט נין אין דערהיך מיט דעם דעק ארויף אוג דיא אפענע ויט אונטען, ועט אויך דיא גלאז גיט ארונטער פאלען, אוג אין מרעטען ואסער ועט גיט אוים גענאסען ועכען, נאר פריער איידער ער הייבט אן דרייען דעם רייף זאל ער לאנגזאם שאקלען דעם רייף דעמט אוג לינקס אלע מאזל

נעשׁוועדער אוּן נעשׁוועדער בּיז ער וועט אים דרייען נאכּן נעשׁוועדער, אוּן ווען
נעשׁוועדער ער וועט דרייען דעם רייף ווי׳ערער וועט ער יין די גלאז ואל ניט
ארונטער פאלען אוּן איין טראפּען וואסער ואל ניט אויסנעמען נישׁט, אוּן אלץ
דאס עמליכע מאהל אזוי פּרוּבירט מים דעם רייף אוּן מים אגלאז וואסער, ראר׳בער
אויב עס ואל יין אמת ווי׳א קוּפּערניקוּם זאגט אז די ערד דרייט זיך אזוי נעשׁוועדער,
אין איין מינוט דרייא מייל מים צוויי דרטעל, קען דאך איין זאך ניט ארונטער
פאלען פון די ערד, דורך דעם נעשׁוועדען דרייען זיך, צו ווען האט נאט ברוך
הוּא באשאפען אין דיא ערד דעם מאגנעט-קראפט, אז מיר זעהן נאט האט נאט יא
באשאפען אין די ערד דעם מאגנעט-קראפט די ערד ואל קענען צוהען צו זיך אלץ
ווען אויף איר איז דא ניא ואלען ניט ארונטער פאלען איז נעווים נייל די ערד
שפּייט אויף איין׃ ארט.

פרק סב אוּן אזוי ווי׳א מיר האבּען א בעווייזונג אז דער מיינונג פון קוּפּערניקוּם
איז פאלש נייל דיא זאך ווען נעשׁוועדט ראדף ניט קיין
מאגנעט-קראפט, מיר ווייסען דאך אז דיא לבנה דרייט זיך נעשׁוועדט זעהר דיא
ערד איז אין די לבנה ניט דא ער מאגנעט-קראפט ויא ואל צו זיך עמזעהן צו צוהען,
פון דעם קענען מיר ווייסען אז עס איז פאלש די רייד פון די פילאזאפען ווען זאגען
אז די לבנה צייהם צו זיך דאס ואסער פון מעער, אוּן עס קען א מאהל יין איז
מיטען ים ואל ווערען טרוקען אויף א קורצע צייט, אוּן נאכדעם די לבנה ניט אנעק
לויפּט דיא ואסער צוריק ודאס היסט עבבּע אוּן פלוהם). דאס איז פאלש, ווארום
אין די לבנה איז נישט דא ער מאגנעט-קראפט, נייל ויא לויפּט שטענדיג דאדף ויא
קיין מאגנעט-קראפט, ווארום נאך דעם מיינונג פון קוּפּערניקוּם אז דיא זון שטייט,
דאדף די זון האבּען א מאגנעט-קראפט אלע ואסען ווען נעמען באשאפען נעווארען
אויף די זון ואלען ניט ארונטער פאלען פון איר, אוּן ויא ואל צוהען צו זיך די
מולות ווען ניין ארום איר ואלען זיך ניט דערוויטערן פון איד. אוּן דיא
לבנות ווען ניין ארום די מולות ואלען זיך ניט דערוויטערן פון דיא מולות, דער
באל צדק האט ארום זיך פיר לבנות, דער מוּל שבתאי האט פינף לבנות, דער
שטערן אורענוס האט צוויי לבנות, דיא ערד האט אין לבנה, די אלע זאגען
נעגען אויף זייערע ארטער אוּן צוהען זיך ניט אוועק, דורך דעם מאגנעט-קראפט
ווען איז אין דיא זון, נאך דעם מיינונג פון קוּפּערניקוּם אז דיא זון שטייט,
אוּן ווייל די אלע מולות מים זייערע לבנות לויפען אוּן דרייען זיך ראר׳בער קען
ניט דעם מאגנעט-קראפט פון זיי אלע ואסען ווען נעפינט זיך אויף זיי, דאדעגען ויא
ניט דעם מאגנעט-קראפט אוּן האבּען אים ניט, קען דאדף נאר די מולות ניט זייערע
לבנות ואלען זיך ניט דערוויטערן פון די זון, ווען דאס איז אלץ נאך דעם
מיינונג

מיינונג פון קופֿערניקום, אבֿער ווייא מיר ווייסען עווים אז די ערד האט אין זיך אַ מאגנעט-קראפֿט, ווי דער חכם ב ו נ ר האט געווייזען מיט זיין פֿראבֿע נעבין דעם בוך חי מ ב א ר א סי, אויב מיר ווילען וואלען וויא קופֿערניקום נאגט אז ויא ערד לויפֿט, דארף ויא דאך קיין מאגנעט-קראפֿט, אוג נאט וועט דאך נישט בעשאפֿען אַ וואס נישט טעג דארף נישט, אז ער האט יא באשאפֿען א מאגנעט-קראפֿט אין ריא ערד איז נעווים אז ריא ערד שטייט אוג ריא זונג מיט אלע מזלות מיט זייערע לבנות גייען בעשווינדר, קען גיט פון זייערע באשעפענישׂ עמעזאס ארויסקוקט פאלען אוג דער מאגנעט פון ריא ערד ציהט צו זיך די זונג מיט די מזלות מיט זייערע לבנות ווי זאלען גיט קענען דערווייסערט ווערען פון איר.

פרק סג יעצט ווילען מיר שטועסען מיט יודישע חכמים ואוס האלטען די שטאה פון קופֿערניקום, ווי אזוי קענט איר זאגען, אז די ערד דרייט זיך ארום די זונג, פאר ואס זאגען די פסוקים אין תנ"ך באקערט, פאר ואס זאלען ריא פסוקים זאגען מיט אזוי א לשון ואוס איז גיט אמת, עס זיינען דא ווערטער' אין תנ"ך ואוס זיינען גיעזענדערט פון ווי עס איז, דהיינו עס שמייט יר ה', ריא האנד פון נאט, יעני ה', די אויגען פון נאט, אוג נאך פיל אַ זאלכע ווערטער אוין נאט ברוך הוא, ואוס יערער יוד ווייסט אז ער האט גיט אַ האנד ווי אַ מענטש אוי. גיט אויגען ווי אַ מענטש, נאר אז עס וועט גיט אזוי זיין געשריבען אין די פסוקים ווילען מיר גיט קענען די פסוקים פון די תורה, נייל אַ מענטש קען גיט אנדערש פארשטיין נאר מען טוהט מיט אַ האנר אוג מען ואהט מיט א אויג, דאריבער האט מען נעמוזט אויף נאט ברוך הוא אויך אזוי שרייבען, אבעו ריא זאכען ואוס טעג קען שרייבען ריכטיג, פאר ואס זאל מען גיט שרייבען ניכטיג ווי די זאך איז, עס קען דאך שטיין אין פסוק יהושע האט נעוואנט אך בגבעון דום די ערד זאל בלייבען שטיין אין גבעון, אדער עס זאל שטיין אין פסוק (ישעיה ל"ח) ותשב הארץ עשר מעלות, די ערד איז צוריק נענאנגען צעהן שעה, עס שמייט אין פסוק (בראשית כ"ח) כי בא השמש, זאל שטיין בי פנה הארץ מהשמש, ריא ערד איז אויעק נענאנגען פון די זונג, דוד המלך האט נעוואנט (תהלים י"ט) וישיש כגבור לרוץ אורח, די זונג פרייט זיך ועון זיא גייט ארויס וויא אַ העלד צו לויפען אין וועג, מקצה השמים מוצאו ויין ארויס גיין איז פון צוויי עק היטעל, ותקופתו על קצותם, אוג ער גייט ארום די ערקן פון היטעל, אוג אויב די זונג שמייט האט דוד המלך נעצארפט ואגען אנדערע ווארטער, די זונג פרייט זיך מיט איר בעלייכטונג ואוס זיא בעלייכטט אויף די וועלט, איר שיינונג איז אויף אלע ערקן וועלט, אבֿער גיט שרייבען לרוץ אורח, צו לויפען אין ווע, אז די זונג לויפט נאר גיט, אוג גיט שרייבען ותקופתו, זיין ארום רינגלונג, אז די זונג רינגעלט קיין זאך ארום, זיא שמייט דאך אויף אין ארט, אוג די אלע דינגס ואס נעהערען צו קדוש

הַחֹדֶשׁ וְאוֹלָם נֶעווֶען נְרִינְגֶער צוּ לֶעֶרְנֶען וֶוען עֶם זָאל נִין אֶמֶת אַז דִי עֶרד גֵיט אוּג דִי זוּנן שְׁמַיִים, וִוי טָען זָאל לֶעֶרְנֶען אַז דִי זוּנן גֵיט אוּג דִי עֶרד שְׁמַיִים, אוּג עֶם אִיז דָאךְ אַ מִצְוָה אִין דֶער תּוֹרָה טָען זָאל רֶעכֶענֶען דֶעם חֶשְׁבּוֹן פוּן קְרוּשׁ הַחֹדֶשׁ אוּג פוּן אַלֶע תְּקוּפוֹת אוּג מַזָלוֹת, פַּאר וָאם זָאל גִיט שְׁמַיִין דִי רִיכְטִיגְקַיִט וֶועלכֶעם עֶם גֵיט אוּג וֶועלכֶעם עֶם שְׁמַיִים, דִי זוּנן אֶדֶר דִי עֶרד, וְאוֹלְט דָען פַּאר אוּנְז נִיט שֶׁענֶער גֶעוֶוען מִיר זָאלֶן דָאם לֶערְנֶען פוּן משֶׁה אוּג פוּן יְהוֹשֻׁעַ אוּג פוּן דָוִד אוּג שְׁלֹמֹה אַז דִי זוּנן שְׁמַיִים אוּג דִי עֶרד גֵיט, גִיט מִיר זָאלֶן דָאם דַארְפִין לֶערְנֶען פוּן קוֹפֶּערְנִיקוּס, נֶעמְט וֶועלֶען מִיר בֶּעוַוייְזֶען פַּאר יְהוֹשֻׁעַ חֲכָמִים יוּרִישֶׁע דֵעוֹת וְוָאם זֶענֶען אַנדֶערְש וִויא קוֹפֶּערְנִיקוּס שְׁרַייבְט, דָוִד הַמֶּלֶךְ דָאם גֶעוָאגְט הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם, דִיא הֵימֶלֶען זֶענֶען צוּ נָאם אוּג דִיא עֶרד דָאם נָאם בֶּעזֶעבֶּען צוּ מֶענְשֶׁען, אוּנְזֶער יָעלְט אִיז דִי עֶרד, דִיא גְמָרָא זָוגְט (אִין מַסֶכֶת חֲגִינָה) זִיבֶּען הֵימֶלֶען זֶענֶען דָא, דָאם זֶענֶען זִיבֶּעֶרְע בֶּעמֶען זִילֶן, רָקִיעַ, שְׁחָקִים, זְבוּל, מָעוֹן, מָכוֹן, עֲרָבוֹת, דָער הֵימֶל וָאם הֵיסְט וִי לוּן עֶר אִיז נָאר לַיידִיג נָאר עֶר גֵיט אַריין אִין דֶער פְּרִיה אוּג גֵיט אַרוּם בַּיִיא נַאכְט. אוּג דֶער הֵימֶל וָאם הֵיסְט רָקִיעַ, אִין אִים אִיז דִיא זוּנן מִט דִיא לְבָנָה דִי שְׁמֶעֶרְלִינְג אוּג מַזָלוֹת, אוֹיךְ מִיר וֶועלֶען זָאגֶען אַז דִי עֶרד שְׁמַיִים אוּג דִי זוּנן וָאם אִיז זִין דֶעם אַנדֶערֶען הֵימֶל גֵיט וִיךְ רוּנְד אַרוּם דֶעם הֵימֶל פוּן אִין עֶק צוּם אַנדֶערְען עֶק, אוּג וַיִיל דִי עֶרד אִיז דָאךְ אִין דֶער מִיטֶען בֶּעלַיכְט דִי זוּנן דִי עֶרד דוּרְךְ דֶעם קַלְאַרֶען הֵימֶל אַזוֹי וִוי דוּרְךְ אַ גְלָאז, דָאם קֶענֶען מִיר פַּארְשְׁטַיִין, אֲבָּער אַז מִיר וֶועלֶען זָאגֶען דִי זוּנן שְׁמַיִים אִין הֵימֶל, דָאם הֵיסְט אִין דֶעם וַוגֶענֶען הֵימֶל. אוּג דִי עֶרד גֵיט אַרוּם דִי זוּנן אִין דְרֵיי הוּנְדֶערְט פִינְף אוּג זֶעכְצִיג טָעג, וֶועלֶען מִיר דָאךְ כּוֹזֶען זָאגֶען אַז דִי עֶרד גֵיט אַרוּיף אִין דֶער תַּיךְ אִין דֶעם אַנדֶערֶען הֵימֶל אוּג זִיא גֵיט אַרוּם דִי זוּנן וָאם זִיא שְׁמַיִים אִין דֶער תַּיךְ אוֹיף אִירֶם, אוּג זִיא אִז דָאךְ נִיט וַוייטֶער וִוי אַ הַאלְב יָאהר בִּיז דִי אוּנְטֶערְשְׁטֶע הַאלְבֶּע עֶרד וָועם דוּרְךְ גִין אִיבֶּער דִיא זוּנן, דִיא זוּנן זָאל זִיא בֶּעלַיכְטֶען, וָועם דָאךְ אוֹיסְקוּמֶען אַז דִיא עֶרד שְׁמַיִים אִין הֵימֶל, אוּן דִיא מֶענְשֶׁען טִים וַוייטֶער אוּג קִיבְּעל אוֹיף בְּהֵמוֹת וְעֶגֶען אִין יֶעדֶער יָאהר אַ הַאלְב יָאהר אִין הֵימֶל, וָועֶר וָועם דָען נְלוֹיבֶּען אַזוֹי אַ וַאךְ, צְוַוייטֶנְס וָועֶלֶען וָאלֶען מִיר גְלוֹיבֶּען קוֹפֶּערְנִיקוּס אֱמֶת דֶעם כְּלָל שְׁלֵמָה וָאם נָאט בְּרוּךְ הוּא הָאט אִים בֶּעגֶעבֶּען דִי חָכְמָה וָאם עֶר הָאט בֶּעוואוּסְט דֶעם אֱמֶת וָועֶר עֶם שְׁמַיִים אוּג וָועֶר עֶם גֵיט דִי זוּנן אֲדֶער דִיא עֶרד, אוּג שְׁלֹמֹה זָאגְט פִּיל מָאהל אִין סֵפֶר קֹהֶלֶת אַז דִיא זוּנן אִיז אוּנְטֶער דֶעם הֵימֶל, אוּג וִוי קוֹפֶּערְנִיקוּס זָאגְט מוּז דָאךְ דִי עֶרד גִין אַ הַאלְב יָאהר אִיבֶּער דִיא זוּנן אוּג נָאר אִין הַאלְב יָאהר אִז זִיא אוּנְטֶער דִי זוּנן, אוּג אוֹיךְ מִיר וָועלֶען זָאגִין דִי זוּנן גֵיט אַרוּם דִי עֶרד, אִז אַיבִּיג דִי עֶרד אוּנְטֶער דִי זוּנן, אֲפִילוּ בַּיִיא נָאכְט

וָעֶן דִי זוּנְן אִיז אוּנְטֶער דִי עֶרד, זִיא בֶּעלִיבְּט דָאךְ דִי בֶּאשֶׂעפֶּנִישֶׁען וָאס שְׁטַיְיגֶן אוֹיף דִי עֶרד. אוּנ דִי מֶרִים פוּן יְיעֶרֶע פִּים יָענֶען נָעגָען דִי טֶרִים פוּן אוּנְטֶערְע פִּים יָענֶען זַיי דָאךְ אוּנְטֶער דִי זוּנְן, אוּנ וָען עֶס וָואלְט נִיט גֶעווֶען רֶער אֶמֶת אַווי אַז דִי עֶרד אִיז אַייבִּיג אוּנְטֶער דִי זוּנְן צוּ וָאס דֶארְף שְׁלוֹמֹה וָאנֶען עֶמלִיכֶע כְּאהַל אִין נַיִן סַפֶּר קֹהֶלֶת אַז דִיא עֶרד אִיז אוּנְטֶער דִיא זוּנְן. אוּנ דִיא נְמָרָא וָאנְט, אִין צְוַוייפֶּל הִיטָעל אז דָא דִי זוּנְן אוּנ דִי לְבָנָה שְׁטָעהֶן אוּנ מְזָלוֹת, אוּנ אַז דִיא עֶרד אִיז אוֹיךְ דָא אִין רֶעם הִיטָעל וָאנְט נִיט דִי נְמָרָא, גְעווִיס וַוייל דִי עֶרד קוּמְט קֵיין כְּאהַל גִיט אִין רֶעם הִיטָעל.

פֶּרֶק סד דִי עֶרד וָואם מִיר וָואהנֶען אוֹיף אִיר אִיז קֵיילֶעכְדִיג, נִיט אוֹיסגֶעשְׁפְּרֵייט גְלַייךְ, אַ בֶּעווֶייזונְג הֶאבֶּן מִיר עֶס אִיז גֶעווֶען אַ לִיקוּי לְבָנָה הֶאמ מֶען גֶעשְׁרִיבֶּן פוּן וַוייַן אַז דֶארְט הֶאם מֶען גֶעזֶהן דִיא לִיקוּי הַלְבָּנָה אִין אֲנהַייב זָווייטֶע שָׁעה בֵּייא נַאכְט, אוּנ פוּן פַּארִיז הֶאם מֶען גֶעשְׁרִיבֶּן אִין פַּארִיז הֶאם מֶען גֶעזֶהן דִי לִיקוּי לְבָנָה אֲנהַייב אֲבֶּענְד, אִיז דָאס אַ אוּנְטֶערשַׁייד אִין אִיין שָׁעה, אוּנ אִין אֱמֶת אִיז דִי לִיקוּי גֶעזֶהן גֶעוֶוארֶן אִין וַוייַן אוּנ אִין פַּארִיז אִין אַיין מִינוּט, נָאר וַוייל וַוייַן אִיז אִין מִזְרַח וַויט וֶועלְט אוּנ פַּארִיז אִיז אִין כְּעֶרֶב וַיט וֶועלְט, פוּן וַוייַן בִּיז פַּארִיז אִיז צְווִיי הוּנְדֶערְט פִּינְף אוּנ צְוַואנְצִיג מַייל, אוּנ אַווי פִּיל מַייל גַייט דִיא זוּנְן אִין אַיין שָׁעה, וֶועֶרֶם אִין וַוייַן טָאג מִיט אַיין שָׁעה פְרִיעֶר וַויא אִין פַּארִיז, אוּנ נַאכְט וָועֶרֶם אוֹיךְ אִין וַוייַן מִיט אַיין שָׁעה פְרִיעֶר וַוי אִין פַּארִיז, דַאריבֶּער אִז דֶער לִיקוּי לְבָנָה גֶעזֶהן גֶעוֶואֹרֶן אִין פַּארִיז אֲנהַייב נַאכְט אוּנ אִין וַוייַן אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען אֲנהַייב זָווייטֶע שָׁעה אִין דֶער נַאכְט, אוּנ דִי שְׁטָאט וָואם אִיז אוֹיךְ אִין מִזְרַח וַיט אוּנ זִיא אִיז וַיט פוּן וַוייַן זָווייט הוּנְדֶערְט פִּינְף אוּנ צְוַואנְצִיג מַייל, הֶאם מֶען דֶארְט גֶעזֶהן דֶעם לִיקוּי לְבָנָה אִין אֲנהַייב דְרִיטֶע שָׁעה אִין דֶער נַאכְט, וַייל בֵּייאִ זִיא אִיז שׁוֹין גֶעוֶוען אַרִיבֶּער זָווייטֶע שָׁעה נַאכְט, אוּנ מִיר וַוייַסֶן אַז טָאג מִיט נַאכְט הַיבְּט זִיךְ גִיט אָן אוֹיף אַלֶע אָרְטֶער פוּן דִי וֶועלְט גְלַייךְ אִין אַיין מִינוּט, נָאר אִין יֶעדֶער שְׁטָאט וָועֶרֶם טָאג אִין דֶער רֶגע וָואם דִיא זוּנְן הַייבְּט דֶארְט אָן צוּ שַׁיינֶען, אוּנ אִין דִי רֶגע וָואם דִיא זוּנְן גַייט אוּנְטֶער וָועֶרֶם גֶעכֶעכְטְ נַאכְט אִין יֶעדֶער שְׁטָאט בֶּעזוּנדֶער, אוּנ אוֹיב אַיינֶער נַאכְט אִין זַיין שְׁטָאט אִיז דִיא זוּנְן אוֹיפְגֶענַאנְגֶען זַיינֶער פִּינְף, אוּנ דֶער אַנדֶערֶער וַאכְט אִין זַיין שְׁטָאט אִיז דִיא זוּנְן אוֹיפְגֶענַאנְגֶען זַיינֶער וָועֶקס, וַייַסֶן מִיר אַז דִי בַּיינֶע שְׁטָאט וָענֶען וַויט אַיינֶע פוּן דִי אַנדֶערֶע צְווִיי הוּנְדֶערְט פִּינְף אוּנ צְוַואנְצִיג מַייל, פוּן דֶעם וַוייַסֶן מִיר אַז דִיא אִיז קֵיילֶעכְדִיג, וָואהרוּם אַז דִי עֶרד וָואלְט גֶעוֶוען גְלַייךְ בְּרַייט אוּנ לַאנְג אַווִיא וַויא אַ טִישׁ וָואלְט גֶעוֶואֹרֶן טָאג אוּנ נַאכְט אִין דִי בֶּאגִינֶען אוֹיף אַלֶע וֶועלְט דִי לִיכְטִינְקִייט בֶּאלְד פַּארשְׁפְּרֵייט גֶעוֶואֹרֶן בִּיז מֶעֶרב, אַווי וִוי מֶען שְׁטֶעלְט אַ לִיכְט בֵּייא נַאכְט אוֹיף אַ טִישׁ וָועֶרְט לִיכְטִיג אוֹיף

דעם נאנצען מיש אפילו דער מיש איז נאנץ לאנג, אזוי וואלט זיך פארשפרייט דיא ליכט־נקויט פון די זון באלד אין דער פריה פון איין עק וועלט ביז צום אנדערן עק וועלט אין איין רגע. אוב פאר נאכט אזוי ווי די זון וואלט נאר אויפגעהערט צו שיינען אויף דיא ערד אין מערב זיט וואלט אין איין רגע ענואדען פינסטער אויף די נאנצע וועלט, ביז מזרח זיט, או מיר זעהן עס איז גיט אזוי, עס ווערט גיט לימטיג אויף די נאנצע ערד מים מאהל אוב עס ווערט גיט פינסטער אויף די נאנצע ערד מים איין מאהל, נאר אויף איין אדם פריער אויף איין אדם שפעטער ווייסען מיר אז די ערד איז קוילעכדיג.

פרק מה נאט ברוך הוא וואס ער האט באשאפען די ערד, האט ער גיט געמאכט די ערד גליך אויף די נאנצע וועלט, נאר עס איז דא ערג אוב טאהלען אויך גליכע ערד, אוב דאס אלץ איז ניטשט פאר דיא באשאפענ־ישע וואס ענען אויף די ערד, אין די טאהלען ענען פארזאמולט מייכען נרויקע אוב קליינע, אוב די וואסער איז דאך פון די ניטשינסטע זאכען, צום טרינקען, צום וואשען, צום קאכען, אין די וואסער ענען דא פיש, די ערג ענען אויך ניטיג, דער לופט וואס אויף דיא ערג איז ייער נעזונד, אויף ערג איז גיט צו פלאנצין ווייננערמענער אוב נאך אנדערע פרוכטען, אין די ערג ענען דא פיל כאפע־יאלען איזען, קיפער, בלי, אוב נאך פערשידענע מאטעריאלען, מייערע שטיינער, קאלערמע ערד צום פארבען, נאטונג נראו צו טעריצינען, וויאזוי דער לופט פון ערג מאכט ריין די ערד פון ערג, אוב דיא קוואלען וואסער וואס ניסען פון דיא די ערג ענען רייגער אוב עשמאקער אוב עזונדער פון די וואסער יואס ענען אין די טאהלען. עס ענען דא אזעלכע ערג וואס אויף זיי ליגט אייביג שני אפילו זומער, אוב דער שנייא קיהלט דיא היץ צו די טעמפשען וואס וואהנען אין דיא מיטע לאנדער. אוב ווען פארשפעלען די ערג עס זאלען גים קענען צו קומען די שטורעם ווינטען וואס ענען אין די לאנדער. עס ענען דא ערג וואס ענען דעכער ויא דיא וואלקען, או טען שטיים אויף דיא ערג ווהם דיא נאלקען נידעריגער אוב טען ווהם אלץ וואס איז איבער דיא וואלקען. דער באדג איז נא אויף דעם אינעל סיצילי א, אין איטאליא, דער באדג טאנט בלאק אין לאנד סאוויאן, דער באדג פיקא אויף דעם אינעל סענריפע, דער באדג חיס בארא אפי אין אפריקע, אין לאנד שערוי, דאס איז דער העכסטער באדג, עד איז הויך ניינצהן מויזענד רבי הונדערם טים צווויי פום, דער גינדערגסטער באדג איז דער באדג בראזיל אין טען וועלט אים בלאקבערג, עד זיז אין אפריקא, עד איז הויך דרייי מויזענד הונדערם ועקם אוב אכציג פום, דער באדג וואס ליגט אין דער מיטע פון דיא שטאם האלבערשטאט, די ערג ענען אויסער דיא ערג וואלקאנים וואס ווייא נארפען פון זיך פלאמען פייער אוב רויך טים

הייסט קוילען, דיא בערג ענגען נאנץ הויך, או טען זעהט אייגעם פון דיא בערג
נאכף טען זאגען די בּרכה עושה מעשה בראשית, דיא בעסטע מרינה איז או אין
איר איז נא הויכע בערג, מאהלען, אוג גליכע פלאץ. מיט דיא מעלוה איז ענגלישע
ארץ ישראל,

פרק סן די ערד איז דער פערטער יסוד (פונדאמענט) פון דיא פיר יסודות (עלייע,
לופט, וואסער, ערד), וויא איז דער גרעבסטער יסוד אן צו מאכען מיט
די האנד, פון דיא ערד צייהט וויקעלט אוג מריקענעש, דיא ערד איז א שמארקער
מאטעריאל אוג דאס איז צוזאמטען באהעפט געוואקסען פון נאנץ דינע אוג זקליינע
חלקים, וואס וואקסען ערופען, זאמד, שמוב, ערד, אוג עס איז נא ערד, וואס
איז צוזאמטען געשמעלצט פון גרויסע חלקים פון הארטע ערד אוג שטיינער, אוג פון
ליים, וואס ענגען צוזאמטען גאנץ פעסט אויף דאס אנדערע, אזויסווייניג וועהט
טען זאמד, ערד, טיפער אונטער די זאמד איז ליים, נאך טיפער איז שטיין,
פילאזאפען, האבען גענעהן דורך ווייטע מיקראשקאפין או אין יעדער זאמד איז
נא אלעכיל וואס אינווייניג איז נא די לופט, די זאמד ענגען גיט אלע גלייך, עס
איז נא זאמד וואס יעדער זאמד בעזונדער איז קיילעכדיג וויי א פיולקע, אנדערע
ענגען קיילעכדיג וויי א איי, אנדערע ענגען דריי קאנטיג אוג נאך אנדערע ארמטען
אוג אין די ערד איז נא וואסער פייכטקייט, אויסער דיא קוואלען וואסער וואס
ענגען טיף אין די ערד נאר יעדער שטיקעל ערד האט אין זיך א פייכטקייט פון
וואסער, אוג אין דיא ערד גענומט טען בישלאך פייער, אוג אין דיא שוויינער
גענומט טען אויך פייער דאריבער ואנען די פילאזאפען או אין די ערד איז אויך
נא אלע דריי יסודות, פייער, וואסער, לופט, נאר בייא דיא ערד איז דאס דער
עיקר יסוד די ערד, אוג אין יעדער יסוד ענגען נא נאך דריי יסודות. נאס איין
יסוד איז נער עיקר אין וואסער איז נער עיקר יסוד דיא וואסער, אוג אין דיא
וואסער איז נא א ביסעל ערד אוג א ביסעל לופט אוג א ביסעל פייער, אוג אזוי
איז בייא פייער אוג בייא לופט, אוג די ערד איז קיילעכדיג, אוג די אלע גרויסע
בערג וואס אויף די ערד, אוג דיא אלע מיסע מאהלען וואס אין די ערד, ענגען
נאר וויי פינטעלעך אויף די ערד, אוג ענגען דיא בריים פון די ערד ענגען וייא
געראכענט וויי נאר גיט, טען זאל טעקטען די ערד קיילעכדיג ארום, איז דיא מאס
פינף טויזענד פיר הונדערט מייל, די גרעב פון די ערד, פון איין זייט בייז צו די
אנדערע זייט איז טויזענד זיבען הונדערט ניינצעהן מייל, אוג קנואראמטע מיילען
האלט וויא ניין מיליאן מייל.

פרק סז וען דיא ערד איז באשאפען ענגוארען איז וויא ענגען וו סט, אין דיא
רעכטע זייט אוג אין דיא לינקע זייט איז ענגען וואסער, נאכדעם
האבען די ניאסער זיך גשמארקט אוג האבען באהעקט די ערד, אין דעם זיינען

מאנ פון באשאפונג האם נאט ברוך הוא געבאטן די וואסער צאלען ועלכע פארזאמולט
צו אין אָרט, אונ עס איז אזוי נעווען, אונ די איבערגע וואסער האנגען זיך
אריין נעצוינגען אין אוקינוס, אונ אין אנדערע מעלכן, אונ אינוויניג אונ פון
הויבן איז די ערד נעווארען טרוקען, אונ די וואסער וואם נעמען אין דיא מערין
נעמען ארום די ערד, אונ נעבען די מעלכן איז נא נרויסע שטיקער ערד, נעדער
שטיק ערד איז א מדינה ראם ווערט נערופען פּעם טע ס־ל אנד, די נעמזען פון
דיא מדינות נעמען, אפריקא, אירופּא, אזיא, אמעריקא, אונ אין דיא
מעלכן נעמען אויך נא שטיקער ערד, ראם רופט מען אינזלען, אונ צווישען
דיא מעלכן, דאהינו ווייא צוויא מעלכן נאנט אינער צום אנדערן, אונ
אין מעלכן נעהער לשל צו אזיא דער אנדערער מעלכן נעהער צו אפריקא, דיא
ערד וואם צווישען דיא צוויי מעלכן, רופט מען רינלען, אדער ערדנע,
אזויא ווייא עם איז בייא דעם ווינקעל מזרח אונ צפון אין אפריקא, דיא ערד וואם
צווישען אפריקאנישען מעלכן אונ אזיאטישען מעלכן איז ברייט פערציג מייל, אונ
דיא ערד וואם צווישען אמעריקא אונ פערו איז ברייט צעהן מייל, אונ דער
באשעפער פון דער ועלט האם נעמאכט א נרעניץ מיט זאמד ארום דעם מעלכן,
דיא וואסער זאל ניט ארוים נייז פארפלייצען דיא ערד, אויבוואהל די וואסער פון
מעלכן ועלכע העכער פון דיא ערד, פון דעסטוועגען נייען ווייא ניט אריבער דעם
ברעג, אונ דיא טרוקענע ערד וואם מיר זעהן איז באהעפט צוזאמען מיט דיא
ערד וואם אין מעלכן אונטער דעם וואסער, אפילו דיא ערד (אינגעל) וואס ארום
וייא איז וואסער, ועלכן אויך באהעפט אונטער דעם וואסער מיט די נאנצע ערד
וואם מיר זעהן, אנדערע פילאזאפען זאנען דיא ערד פון דיא אינזלען ועלכן בעזונדער
אונ ווי שטוען אויף דעם מעלכן, ווייל אין די ערד איז דא פיל האלץ זוס נרא
א־נ שמרויא דאריבער קענען ווי שווימען אויף דעם מעלכן, אונ פון נאך דעם מבול
בין הייגט זעהן מיר פיל בערג אונ טרוקענע ערד מעהר ווי עם איז נעזעהן פאר
דעם מבול, דאם איז נעקומען פון פיל ערד ציטערניש ואם איז נעזעהן פון ענע
צייט בין הייגט, עם מרעפט דורך ערד ציטערניש הייבט זיך אויף א נאנצע שטאם
אונ פאלט אריין אין וואסער, ווערט פון דעם א באנק, אונ פון וואסער ווערט א
שטיק טרוקענע ערד, אונ ווי עם איז נעזעהן ערד ווערט וואסער, אבער אין אסה
שווימען נים די אינזלען, נאר אונטער דעם וואסער זעהן ווייא באהעפט צו דיא
נאנצע ערד, אונ די טרוקענע ערד וואם מיר זעהן, אונ די ערד וואם אונטער
דיא מעלכן אונ דיא אינזלען איז אלץ איין שטיק ערד, אונ דאם אין נאנצען
איז דער ערדקוגעל. ריא וואסער ואם אין מעלכן אוקינוס אונ דיא אלע אנדערע
מעלכן וואם זעהן ארום דיא ערד, זענען פיל ווייניגער ווייא דיא טרוקענע ערד,
ווי זענען ניט אפילו א מויזענד חלק פון די ערד, נאר אלע מעלכן צוזאמזען מיט

אלע טייַלן אונ מיט דיא וואסער וואס ליגען אין דער ערד, ליגען די וואסער פיהל
פעהר ווי די ערד.

פרק סח דער ערשטער קראפט פון דיא קרעפטען וואס ליגען דא אין מענטש,
איז דאס בעווענונגען, אונ דיא בעווענונגען ליגען פיר ערליי, אין בעווענונג
איז פון דיא נאטור, דאס צווייטע איז מיט זיין וויללן, דאס דריטע איז אויסערר־
ווייליכער, דאס פערטע איז א פארשטענדליכער. דאס נאטירליכע בעווענונג מיינט
מען, ווען דער מענטש וועדט געבאהרן איז זיין קערפער נאקיט קלין, אונ באלד
הייבט ער אן וואקסען אין די הייך, אונ אין דיא גרעב, אונ אין דיא בריינ, אונ
דאס ליבינג איז בייא אלע לעבענדינג זאכען וואס ווערען געבאהרן, אונ בייא
אלע בויטער אונ גראז אונ ביי אלע אנערע געווינסען, דאס ווילענדינע בעווענונג
איז, ווען דער מענטש גייט פון אין ארט צום אנדערען ארט אונ ווען ער רירט
מיט זיינע גלידער, מיט זיין קערפער, מיט דיא האנד אונ מיט דיא פים, אונ
אזוי א בעווענונג איז דא בייא אלע לעבענדינג זאכען, דיא בעווענונג ווען דער
קערפער ווערט בעווענט פון אין ארט צום אנדערען, איז דורך די פים, אונ דיא
פים בעווענען זיך דורך די אדערען, אונ די אדערען בעווענען זיך דורך די בלוט
ווען אין די אדערען, אונ ליכער זאך ווען בעווענט זיך, האט א זאך ווען בעווענט
אים, אונ אויב דער ווען בעווענט איז א קערפערליכע זאך, מוז דער קערפער
האבען אזוי א זאך ווען זאל אים בעווענט, אונ אזוי בעווענט אייגם דאס אנדערע
ביז עס קומט צו דיא ערשטע זאך ווען דאס בעווענט אלע זאכען אונ זיא אלין
בעווענט זיך גיט, דאס איז דער נפש, דאס לעבונג ווען אין דעם מענטש, אונ
ווייל דער ערשטער ווען בעווענט אלע איז קיין קערפער מוז ער דאך זיין אויף
א קערפער, איז דער קערפער די ערשטע בעווענונג, ווער איז דער נפש, אונ ווער
איז דער ערשטער קערפער ווען אויף אים רוהט דער נפש, מוזען טיר זאגען דער
נפש איז די נאטירליכע ווארעם ווען איז אין די בלוט ווען איז אין האדצען, אונ
די בלוט פון הארץ איז די ערשטע בעווענונג ווען זיא גייט אין אלע אדערען אונ
די אדערען בעווענען אלע גלידער, אפילו דער מוז איז גיט אזוי א עיקר ווי דאס
הארץ, אונ ווען דער מענטש בעווענט זיך צו אין זאך בעסער ווי צו די אנדערע
זאך, דאס רופט מען א אויסערווייליגע בעווענונג, אונ ווען דער מענטש ליעבט
אוים מיט זיין שכל אייגע זאך ווען ער האט זיא פריער גיט באוואוסט, דאס
רופט מען א פארשטענדליכע בעווענונג, אלע ענדערונגען ווען דער מענטש נזהט,
הייסט בעווענונגען, אויב דער מענטש ענדערט פון שלעכט צו גוט, הייסט דאס
א גוטע בעווענונג, אונ אויב ער ענדערט פון גוט צו שלעכט, הייסט דאס אשלעכטע
בעווענונג. נאך איינערליי בעווענונג איז דא, אונ דער בעווענונג איז בייא אלע
נאכען, ווען עס ווערט אונ קומט אויף דער ווילט, אונ ווען עס ווערט פארלענדט

פון דֶער וָעלְט. דָאס צְווייטָע קְרֵאפְט וָאס אִיז דָא אִין אֵמָענטָש. אִיז דָאס נֶעפִיהל, אוּן דָאס נֶעפִיהל וָועְרט נֶעמֵיילְט אִין פִינְף מֵיל. (חושים). פִּיר מֵיל הָאבֶּן בֶּעזוּנדֶערָע נַלִידֶער. אוּיגָן צום זֶעהן. אוֹיעֶרָן צום הֶערָן. דֶער נָאז צום שְׁמֶעקָן. דִי מוֹיל צום פִּיהלָן דָעם נֶעשְׁמאק פון עֶסָן אוּן טְרִינְקָן. אוּן דָאס פִינְפְטָע דָאס אַנטאפָּן דָאס הָאט קִין בֶּעזוּנדֶער גְלִיד. נָאר דָאס פִּיהלְם אוּן שְׁפִּירְט דֶער נאַנְצֶער קֶערֶפֶּער. יָעצְט וָעט עֶרקְלֶערְט וָועְרָן דִיא אֶלֶע פִּיר חוּשִׁים. דָאס עֶרְשְׁטֶע וָועלָען מִיר שְׁמוֹעֶסָן פון דִי אוּיגָן. דִיא אוּיגָן זֶענָען גֶעמאכְט פון זִיבֶּן הוֹיטָן. דֶרֵיי הוֹיטָן זֶענָען נְרוֹיסָע. זֵיא בֵּאדֶעקְן דִיא נאַנְצָע אוּנ אֲדֶער דָאס מֶערְסְטֶע מֵיל וּון דִיא אוּיג. דִי אַבדֶעקְע דֶרֵיי הוֹיטָן זֶענָען קְלֶעבְּעדִיג. דִי זִיבֶּעטָע הוֹיט אִיז נָאר קְלֵיין. דִיא בֵּאדֶעקְט נָאר דָאס לֶעכִיל וָאס אִין אוּיג. דָאס זֶענָען דִי נֶעמָען פון דִיא זֶרֵייא נְרוֹיסָע הוֹיטָן. אֵיינָע וָועְרט נֶערוּפָען דָאס נוי סָע הוֹיט. דָאס אִיז דִיא אוֹיס־ וַוייניגְסְטָע אוּנ דִי אוּיבֶּערְשְׁטָע הוֹיט וָאס דִיא בֵּאדֶעקְט דָאס נאַנְצָע וַוייסָעל פון אוּיג אַרוּם דָאס שְׁוַוארְצָע וָאס אִיז אִין מִיטָן אוּיג. דִיא אַנדֶעדָע הוֹיט וָועְרט נֶערוּפָען הָאכָן הוֹיט. דִי הוֹיט אִיז אַזוי אַ קָאלְיֶער אוּנ אַ לִיכְטִינְקִיים וִוי טָען נֶעמְט אַ הָארָן פון אַ בְּהֵמָה אוּנ דָער טָאקְאר הָעבְּלָעוּועט דָעם הָארָן אוּנ מַאכְט אִים דִין אוּנ קָלָאהר וִויא נְלָאז. דִי הוֹיט אִיז אוּנְטֶער דִי וַוייסָע הוֹיט. אוּנ זִי בֵּאדֶעקְט דִי נאַנְצָע אוּיג אַרוּם פִּ־ פָארוּם אוּנ פון אוּנְטָען. אוּנ זִיא בֵּאדֶעקְט דָאס לֶעכִיל פון דִי אוּיג. נָאר דִי זַיט וָאס אִיז בֵּיי דִי אוּיג פון אוּנְטָען אִיז נֶרעסָער וִויא דִיא זַיט וָאס אִיז פָארוּם. וָארוּם וָאס נֶענָטָער דִי הוֹיט אִיז צו דִי שְׁוַוארְצָעל אִיז זִיא דִינֶער. דִי הוֹיט אִיז הָארְט אוּנ שִׁיסָער. דִי דְרִיטָע הוֹיט רוּפְט מָען מְרוֹיבֶּען הוֹיט. דִי הוֹיט אִיז אוּנְטֶער דִי הָארָן הוֹיט. דִי הוֹיט הָאט עֶמלִיכָע קָאלָעדָען. וִויא דִיא מְרוֹיבֶּען. אוּנ וִויא דֶער קָאלְיֶער פון דֶענָען בוּינָען. אוּנ וַוייל דֶער הָארָן הוֹיט וָאס בֵּאדֶעקְט דִי אוּיג אִיז קְלָאר אוּנ לוּיטֶער. דָאדוּרְכֶּעד זֶעהט אוֹיס דִי הוֹיט וָאס אוֹיף דִי אוּיג פון אוֹיסוַוייניג וִוי דֶער דֶענָען בוּינָען אוּנ וִוי דִי שְׁוַויְנְקִיים פון אַ גְלִיטְץ, אוּנ אִין מִיטָן דִי הוֹיט אִיז דָא אַ קְלֵיינֶע לֶעכִיל אַ קְלֵיינֶע לֶעכִיל דֶערִינֶע. אוּנ דָאס לֶעכִיל אִיז בֵּאדֶעקְט מִיט אַ קְלֵיינֶע הַיסָעל אַ שְׁוַוארְצָע אוּנ אַ שִׁיינֶע אוּנ זִיא אִיז אַ בִּיסָעל בְּרַיסָער פון דָאס לֶעכִיל. אוּנ מִיט דִי שְׁוַויְנְקִיים וָאס אִיז בְּרַיסָער וִויא דִי לֶעכִיל אִין יָעדֶער זַיט אִיז זִיא בֵּאקְלֶעבְּט אַרוּם דִי שְׁוַוארְצִיל אוֹיף דִי מְרוֹיבֶּען הוֹיט. דֶאדוּרְכֶּעד רֶעכְטְט טָען דִי שְׁוַוארְצָע הַיסָעל מִיט דִיא מְרוֹיבֶּען הוֹיט פַּאר אִין הוֹיט, אוּנ וָען דֶער טָעגְטש קוּקְט אוֹיף אַ נְרוֹיסָע לִיכְטִינְקִיים וָועְרט דָאס לֶעכִיל אַיינְגֶעצוֹיגָן אוּנ קְלֵין, אוּנ וָען דִי לִיכְטִינְקִיים אִיז אַ שְׁוואכָע אוּנ אַ מוּקְלֶעלֶע וָועְרט דָאס לֶעכִיל אוֹיסְגֶעצוֹיגָן אוּנ בְּרֵייט, אוּנ בֵּיי יָעדֶער צַיט בְּלֵייבְּט דָאס לֶעכִיל קְרַיסְטַאלִיזִיג אוּנ נִיט נֶעמֶענדֶערְט. דֶאדוּרְכֶּעד דֶאדְף יָעדֶער מֶענְטש זִיכְטוּנְג

אַ שְׁוואָכע לִיכְטִינְקִייט נָאר בִּיי אַ טִיפֶּעלָע לִיכְטִינְקִייט, אוּן דָעם זָאל זִיךְ הִיפֶּען נִיט צוּ גִיין מִים אֵיין מָאהל פּוּן לִיכְטִיג אִין פִּינְסְטֶער אוּן נִיט פּוּן פִּינְסְטֶער אִין לִיכְטִיג. נָאךְ דִיא דְרַיי הוּיפֶּען אִיז דָא נָאךְ דְרַיי קְלֶעֶרֶע הוּיפֶּען, דָאס זֶענֶען וַיי עֶרְטָע נָעמֶען, דִיא פֶּערְטָע הוּיפּ הַייסְט נָעצִין הוּיפּ, דִי הוּיפּ אִיז נָעמַאכְט פּוּן נַאנְץ רֵינָע אָדֶערְען אוּן גָעמַאכְט וִוי אַ גָעץ וָואס מָען פַּאנְגְט פִּישׁ, וָוָאס אִיז וַיִיס, אוּן וָוָאס אִיז דָער פּוּנְדַאמֶענְט פּוּן אוֹיג. דִי פּוּנְקְטָע הוּיפּ הַייסְט קְרִיסְטַאל הוּיפּ, אוּן וָוָאס נָעמַאכְט וִוי דִי וָועבּוּנְג פּוּן אַ שְׁפִּין. דִי וָועקְסָע הוּיפּ אִיז וִוָיא גְלָאז. אִין נָעדֶער אוֹיג אִיז דָא דְרַיי עֶרְלֵיי פַּייכְטִקְייט, וַיִין פַּייכְטִקְייט וָועכְט גָערוּפֶען וַואסֶער פַּייכְטִקְייט, וַוייל דִי פַּייכְטִקְייט אִיז וַוָאסֶער, דִי פַּייכְטִקְייט אִיז אוֹיךְ דִי זָוווּיסָע הוּיפּ, דִי הָארָען הוּיפּ. דִי צְוווייטָע פַּייכְטִקְייט וָועכְט גָערוּפֶען קְרִיסְטַאל פַּייכְטִקְייט, וַוייל דִי פַּייכְטִקְייט אִיז קְלָאר וִוי קְרִיסְטַאל, דִי דְרִיטָע פַּייכְטִקְייט רוּפְט מָען גְלָאז פַּייכְטִקְייט וַוייל זִיא אִיז קְלָאר וִוי גְלָאז, אוּן וִיא בַּאנָעמְט דִי וָועקְסָע הוּיפּ וָואס מָען רוּפְט אוֹיךְ דִי גְלָעזֶערְנֶע הוּיפּ, אוּן פּוּן מוֹחַ נַייֶען אַדֶערְען, פָּרְטוּ: נַייֶען דִי אָדֶערְען צוּ זַאמֶען נָאכְדֶעם וָועכְט נָעמַ׳לְט אִין דִי לִינְקֶע אוֹיג אוּן אִין דִיא רֶעכְטֶע אוֹיג, אוּן דִי אָדֶערְען נַייֶען אַרַיין אִין דָאס שְׁוואַרְצֶעל וָואס אִין דִי אוֹיגֶען אוּן פּוּן דֶעם קוּמְט דָאס וָועהטָן, אוּן אַלְץ וָואס דִיא אוֹיג וֶועהט קוּמְט בַּאלְד צוּרִיק אִין מוֹחַ דּוּרְךְ דִיא אָדֶערְען.

פֶּרֶק סַט אִין דִיא אוֹיגֶען וָועכְט דָא וָועקְס רִינֶע שְׁנִירְלַאךְ פּוּן פְּלַיישׁ, אַוווּא וִוִיא אָדֶערְען, אוּן דּוּרְךְ וַיי בֶּעזוֹנְט מֶען דִיא אוֹיגֶען צוּ קוּקֶען אִין וָועקְס נַייֶען, הוּיבֶּען אוּן אוּנְטֶען רֶעכְטָס אוּן לִינְקס אוּן אִין דֶער קְרֶים אוּן אִין דִי צְוווייא נַייֶען, דִיא וָועקְס אָדֶערְען וָואקְסֶען אוּנְטֶער דִי אָדֶערְען וָואס גַייֶען פּוּן מוֹחַ אִין דִיא אוֹיגֶען, אוּן דִיא שְׁנִירְלַאךְ קוּמֶען אוֹיךְ אִין דִיא אוֹיגֶען צוּ בֶּעזוֹנְדֶערְס וַיי וָואלֶען קְנֶעכְטֶען קוּקֶען אִין אַלֶע נַייֶען, אוּן אִין דִי וִוינְקֶלְען פּוּן דִי אוֹיגֶען וָואס נָעבֶּען דִיא נָאז, אִיז דָא אִין דִי בְּרֶעכְטֶען צְוווי קְלֵייגֶע אָדֶערְען מֶען רוּפְט וַיי מְדֶערְען-אָדֶערְען, וַוייל דּוּרְךְ וַיי גַייֶען דִי מְדֶערְען, אוּן דּוּרְךְ דִי אָדֶערְען וָועכְט שְׁטֶענְדִיג פַּייכְט דִיא אוֹיגֶען, וַיי וָאלֶען נִיט פַּארְטְרִיקְנְט וָועכְט, אוּן אִין דִיא צְוווייא אָדֶערְען וָועכְט דא צְוווי א דִינֶע לֶעבְלִיךְ, אוּן אַרוּם יֶעדֶער לֶעבְּיל אִיז דָא אַיין אָדֶער עֶר אִיז וִוִיא אַדֶערְעל, אוּן דִיא צְוווי אָדֶערְען גַייֶען אַרַיין אִין דִי צְוווי נָאז לֶעכֶער, אוּן דִיא אִינֶע פַּייכְטִקְייט פּוּן דִיא אוֹיגֶען קוּמֶען אַרַיין אִין דִי נָאז לֶעכֶער, אוּן פּוּן דִיזֶע נָאז לֶעכֶער רִינְט אַרוֹיס אוֹיף דִי עֶרד, דַארִיבֶּער וָוען דָער מֶענְטש וֶוייְנְט גַייט אַרוֹיס פַּייכְטִקְייט פּוּן דִי נָאז לֶעכֶער. דָאס וֶועהזֶנג פּוּן דִי אוֹיגֶען קוּמְט פּוּן דִי לִיכְטִינְקִייט, פּוּן דִי וִוּנְן, אָדֶער פּוּן דִיא לְבָנָה, אָדֶער פּוּן פֶּייעֶר, אַווי גַייט אַרַיין דִי לִיכְטִינְקִייט פּוּן אוֹיסְוווייניג אִינְווַייניג אִין דִיא אוֹיגֶען, אוּן דִיא לִיכְטִינְקִייט גַייט דּוּרְךְ דִיא דִינֶע אָדֶערְען וָואס אִין אוֹיג בִּיי אִין מוֹחַ, אוּן דִיא לִיכְטִינְקִייט צִיכְט אַרַיין אִין אוֹיג בִּיז

צום מוֹם אַלע ערלי קאלעדן וואם שטייגן פאר־דיא אויגן, דאריבער אויב דער מענטש שטייט אין א פינסטערן אָרט אוג די אויגן וענדן נענדן א ליכטיגן אָרט, זייהט זיך דיא לייכטקייט פון דעם ליכטיגן אָרט גלייך אין דיא אויגן, אוג ער קען נעהן אלץ וואם ווערט נעטאהן אין דעם ליכטיגן אָרט, אבער וען אין פארקערט ער שטייט אין א ליכטיגן אָרט אוג די אויגן קוקן אין דעם פינסטערן אָרט, פאלט דיא פינסטערניש פון ווייטן אויף די אויגן, אוג ער קען נים זעהן עס ווערט נעטאהן אין די פינסטערע שטוב. דיא ליכטקייט זענען דא צווייא ערלי איינם ווערט נערופֿען א גלייכע ליכטקייט, דאזיניגי די ליכטקייט קומט פון דיא זון אדער פון דיא לבנה אדער פון פייער גלייך אויף די אויגן, אדער דיא ליכטקייט קומט אויף איין אנדער זאך, אוג פון דיא זאך קומט דיא ליכטקייט אויף די אויגן, דאזיניגי א מענטש שטייט נעבען א וואסער וואם אין נים טיף, אוג ער קוקט טים די אויגן אין דעם וואסער, אוג די זון שיינט אין דעם וואסער, האבען די אויגן די ליכטקייט דורך דעם וואסער, אדער ער קוקט אין שפיגעל, אוג דיא זון שיינט אין שפיגעל אוג פון שפיגעל קומט דיא ליכטקייט אויף דיא אויגן, אוג נאר פון דיא צווייי זאכען שלאגט אפ דיא ליכטקייט אויף די אויגן פון א שפיגעל אוג פון א וואסער וואם אין נים טיף, אוג דיא ערד וואם אונטער דיא וואסער אוג די קלעקווילבער וואם אין בעשמירט אויף די אנדערע זיים נלאט, לאזען נים דיא צורה פון מענטש זאל נייז דורך די נלאט אדער דורך די וואסער, נאר עם שמוטם צוריק, דאריבער קען מען זעהן די צורה פון מענטש אין דעם שפיגעל אוג אין דיא וואסער וואם אין נים טיף. אוג ווען די ליכטקייט ברענגט ארויין די זאך אין די אויגן ברענגט ויא ארויין פארקערט, נאר ווען דער מוח שטוסט ארויס די זאך צוריק פון אוינ קומט דאס ארויס גלייך, אזוי ווי א זונגל, ווען מען האלט דיא חתיכה אין האנד נענען דיא אותיות פארקערט אוג ווען מען זינגלט דעם ברוף נענען דיא אותיות גלייך.

פרק ע מיר האבען נעשריבען אין פריערדינגן פרק די פינפטע הויט פון אויג אין א קריסטאל־הויט, אוג אונטער די קריסטאל־הויט אין דא א הויט וואס זיא אין אזי ווי א נלאט, אוג דיא קריסטאל־הויט אין נים גלייך בייא אלע מענטשען, עם ענדן דא מענטשען וואס דיא קריסטאל־הויט אין נאנט צו דיא נלאט־הויט וואס אין אין די אויג פון אונטן, דיא מענטשען קענן נים נוט זעהן פון נאנטן, אוג די מענטשען וואס דיא קריסטאל־הויט אין ווייט פון די נלאט־הויט קענן זיי נים נוט זעהן פון ווייטן, אוג די מענטשען וואס די קריסטאל־הויט אין אין מיטלן זיי זעהן נוט פון ווייטן אוג פון נאנטן. דאריבער ענדן נעמאכט נעווארען דיא בריללען, דער מענטש וואס זיין קריסטאל־הויט אין נאנט צו דיא נלאט־הויט אוג ער זעהט נים פון נאנטן בארגן ווינ בריללען זיין אין מיטלן דין אוג ארום דיא זייטן גרעבער, אוג דיא

בְּרִילֶען וָאס זֶענען צום יָעהן פון וַייטָען דאָרְפען נִין אין מִיטָען גָּראָב אוג אַרום דִי זַיטָען דִין, אוג דִי אֲבָערָען וָאס גַייָען פון מוֹזֹ אין דִי אויגָן זַייא בְּרֶענגָען צום מוֹזֹ אֵלְץ וָאס דִיא אויגָען זָעהן, בְּאריבָּער דָער וָאַרְצָעל פון דֶעם יָעהונְגָם קְרָאפְט אִיז אין מוֹזֹ, אוג דִי אויגָען פון דֶעם אָדלָער זָענען שְׁמָארָקָער וויא דִיא אויגָען פון אַ מֶענְשׁ, עֶר קָען קוקָען גָלַייךְ אין דִיא זוֹנ, אוג אַ וואונדָערלִיכָע זַאךְ אִיז צוא בְּאמָערקָען דִיא אויגָען פון אַ קאץ, וָוען דִי לְבָנָה וָוערְט גְרֶעסָער שְׁטַארְקָט זִיךְ בַּייא אִיר דָאס יָעהונְג, אוג וָוען דִי לְבָנָה וָוערְט קְלֶענָער וָוערְט בַּייא אִיר שְׁוַואכָער דָאס יָעהונְג נָאךְ מֶער אִיז צוּ בֶּעווואונדֶערָען אויף דִיא אויגָען פון דִיא נאַכְט זִיךְ בַּאשָׁעפָענִיש, וִוי אַ פָּלִיג אוג נָאךְ קְלֶענָער, וִוי אִיז דָער אָרְט פון דִי זִיבָּען עֶרְלִי הוּיטָען אוג דִי פַייכְטקִיים צוּ דִיא הוּיטָען, אוג וִי יָעהן מִיט וַייטָרָע אויגָען אוג מִיר קָענָען וַייטָרָע אויגָען נָאךְ נִיט יָעהן, אוג וַוייל דִיא אוג אִיז גָעמַאכְט פון וַייכָע אוג אֵידֶעלָע זַאכָען, דָאריבָּער דָאס גָאט בָּרוּךְ הוּא גָעמַאכְט זַי זָאלָען זִין טִיף אין קָאפ אוג אַרום וִי אִיז בִּיין, מָאמָער יָועט דָער מֶענְשׁ פַאלָען אַדָּער עֶר יָועט זִיךְ נָעבָּען אַ קְלַאפּ אִין קָאפ, זָאל דָאס נִיט כַּאכָען שָׁאדָען דִי אויגָען.

פֶּרֶק עא דָאס צְווַייטָע גֶעפִיהל אִיז דָאס הָערָען, וָואס צוּ דֶעם יֶענָען דִיא אויֶערָען, גאנְץ מִינָף אין אויֶער אִיז דָא אַ קְלַייגָע לָעכִיל אויף דִיא לָעכִיל אִיז פַארשְׁפָּרַייט אַ קְלַייגָע הוּיט, דָאס לָעכִיל אִיז אִין אַ בֵּיינֶדָעל וָואס עֶר אִיז קַיילֶעדִיג וויא אַ רִינג אוג דוּרְךְ דֶעם לָעכִיל גֵייט אַרַיין דָאס הֶערְנְג, אוג זַיא צוּטַיילְט דִיא אוּסְוַוייגִינגְטָע נֵיט אוּיֶער פון דִיא אִינְוַוייגִינגְטָע נֵיט אוּיֶער וָואס דֶאְרְט אִיז דָאס עִיקָר הָערְנְג, אוג דִי הוּיט פַארשְׁטָעלְט דִיא קְלָעלְט וָאל נִיט אַרַיין קְוִישָׁען אִינְוַוייגִינג, אוג אִינְוַוייגִינג נָאךְ דִיא הוּיט אִיז דָא אַזוֹיא וויא אַ קְלַיין צִיטָעריל מִיט לוּפְט, אוג דָאס אִיז אין דֶעם אוּיֶער אַייבִּיג פון דֶעם נַיאג וָואס עֶר אִיז גְעבָּאכָען גְעוָואכָען, אוג דָאְרְט וֶענָען דִי אָדֶעכָען וָואס דוּרְךְ וַיי גֵייט דָאס הֶערְנְג אין מוֹזֹ, דִי אָדֶעכָען נוּאקְסָען אָן דִיא וַייטָען פון מוֹזֹ אוג זַיא גַייָען דוּרְךְ אַ בִּיין וָואנְט עֶר אִיז וִוי אַ וִיפּ, אוג זַי קוּמָען בִּיז אין דֶעם קְלַיינֶעם צִיטָער אוג דוּרְךְ דִיא אָדֶעכָען גַייָען דִיא שְׁמֶעקָען בִּיז אין מוֹזֹ, אוג אין מוֹזֹ אִיז שוין דִיא פַארשְׁטָענְדִיגְקִיים צוּ אונְטֶערשַׁיידָען דִי שְׁמֶעקָען, אוג אין דֶעם קְלַיינֶעם צִיטָער יָענָען דָא קְלַייגָע בֵּיינֶדְלִיךְ, אֲבָּער בֵּיינֶדָלָעךְ יָענָען גְלַייךְ אַיינֶער וויא דֶער צְווַייטָער אוג צְווִישָׁען דִיא בֵּיינֶדְלִיךְ אִיז בֶּעוואקְסָען פְּלַייש, יָעדָער בֵּיינֶדָעל זָאל זִיךְ קְעָנָען אוּיפְהַייבָּען אוג שָׁאקְלָען הִאוּנְדֶערְ, אוג יָעדָער בֵּיינֶדָעל זִיצְט גָעמַאכְט וִוי אַ הַאמָער. וִוי דִי שְׁמֶעקָט קוּמָט אִין אוּיֶער קְלַאפְּט זִיא אוּיף דִי הוּיט וָואס אִיז אִינְגָעצוּינָען אוּיף דִי לָעכִיל וויא אַ פוּיק, אַ מְאהל קְלַאפְּט דָאס שְׁוַואךְ צוּג אַ מָאהל קְלַאפְּט דָאס שְׁטַארְק, וִוי דִיא שְׁוַוינְג אִיז אַ שְׁטַארְקָע אָדֶער אַ שְׁוַואכָע, אוג דִיא שְׁטִימָע גֵייט אַרַיין אִינְוַוייגִינג אִין אוּיֶער אִין דֶעם קְלַיינֶעם צִיטָער אוג דֶער הַאמָער וָואס אִיז בַּאקְעפְּט אִינְוַוייגִינג צוּ דִיא

הוּיט

הויט וָאם אִיז וויא א פּויק שָׁאקִילְם עֶר דִיא אַלַע בֵּיינְדְלָעךְ וָאם זָענֶען בְּאהַעפְט צו אִים אוּן רָאם בְּעוֹועגְנְג פּון דִי בֵּיינְדְלָעךְ קְלֵינֶען אִין בֵּיידֶע אוֹיעֶרן, אוּן דִי שְׁמִיטָע קוּמְט אַרַיין אִין דִי רִינֶע אֲדֶערָן וָאם זִי בְּרֶענֶגען דִי שְׁמִיטָע אִין מוֹחַ אוּן דִי אֲדֶערָן שָׁאקְלֶען זִיךְ א מָאהל שֶׁטאַרְקֶער א מָאהל שְׁוואכֶער, אַוויא וויא דִיא שְׁמִיטָע אִיז א שְׁוואכֶע אֲדֶער א שְׁטאַרְקָע, אוּן עֶר מוֹזְ נָעמְט צו דִי שְׁמִיטָע אוּן עָם וֶועלְט צוּזאמֶען גֶעשְׁטֶעלְט וֶועדֶען מֶען זָאל וויסֶען וָאם עֶר מֶענְטְש הָאט נָעשְׁפְּראכֶען אֲדֶער וָאם מֶען הָאט גֶעוֶענֶען, אֲדֶער אִין אַנדֶער סָאךְם שְׁמִיטָע וָאם דִי אוֹיעֶרן הָאבֶּען נָעהָערְט, אוּן פּון דֶעם קְלֵיינֶעם צִיטָער פּון אוֹיעֶר, צֵיהם זִיךְ אַוועג בִּיז אִין מוּיל אוּן דוּרְךְ דִי וָענ צֵיהם זִיךְ א נִייעֶר לוּפְט פּון מוּיל בִּיז אִין דֶעם קְלֵיינֶעם צִיטָער פּון אוֹיעֶר, בְּאריבֶּער זָענֶען דָא מֶענְטְשֶׁען וָאם זָענֶען מוּיב אוּן דוּרְךְ דִי אוֹיעֶרן קֶען נִיט אַרַיין נִין דִי שְׁמִיטָע אִינְווַיינִיג, קֶענֶען זִיי וְהָערֶען דוּרְךְ דִי מוּיל, זִיי עֶפֶּענֶען דִי מוּיל נִייט אַרַיין דִי שְׁמִיטָע דוּרְךְ דִי מוּיל בִּיז אִין דֶעם קְלֵיינֶעם צִיטָער פּון אוֹיעֶר אוּן פּון דָארְט נִיים דִיא שְׁמִיטָע אִין דִיא אֲדֶערָן בִּיז אִין מוֹחַ.

פּרק עב דִיא שְׁמִיטָע קוּמְט פּון דֶער לוּפְט, יָעדֶער וָואדֶם וָאם נִייט אַוזִים פּון דֶעם מוּיל נִיים דָאךְ מִיט א לוּפְט, אוּן דֶער לוּפְט פּון מוּיל קוּמְט אַרַיין אִין דֶער לוּפְט פּון דֶער שְׁטוּב אֲדֶער אִין נַאם אוּן עֶר שְׁמוּיסְט זִיךְ דוּרְךְ דִי אַלַע לוּפְטָען בִּיז עֶר קוּמְט צום פּויק פּון אוֹיעֶר, דוּרְךְ דֶעם פּויק קוּמְט אַרַיין דִי שְׁמִיטָע אִין דֶעם קְלֵיינֶעם צִיטָער פּון אוֹיעֶר, אוּן פּון דָארְט נִיים דִיא שְׁמִיטָע זוּן דִיא אֲדֶערָן בִּיז צום מוֹחַ, אוּן דֶער לוּפְט וָאם נִיים אַרוים פּון מוּיל קְלֵאפְט אִין דֶעם פּויק נָאךְ זַיין שְׁטַארְקַיים, אוּיב דֶער מֶענְטְש שְׁפְּריכְט אֲדֶער עֶר שָׁרַיִיט שְׁטַארְק, קְלֵאפְט אִין דִיא פּויק שְׁטַארְק, אוּיב דִיא שְׁמִיטָע אִיז שְׁוואךְ קְלֵאפְט אִין דִיא פּויק שְׁוואךְ, אוּן עָם אִיז א אוּנְטֶערשַׁייד אִין דִי נָעשְׁוווינְדְקַיים פּון דִי שְׁמִיטָע, אוּיב דִיא שְׁמִיטָע נִיים פּון מוּיל נָעשְׁווינְד מַאכְט דָאם א נָעשְׁווינְדָע בָּעוֶועגְנְג אִין דִיא לוּפְט אוּן עָם קְלֵאפְט נָעשְׁווינְד אִין דִי פּויק, אוּן אִין מוֹחַ קוּמֶען אוֹיךְ אַרַיין דִי וָערְטֶער נָעשְׁווינְד, אוּן אוּיב דִי וָערְטֶער נִייעֶן פּון מוּיל לַאנְגְזאם נִייעֶן דִי וָערְטֶער לַאנְגְזאם דוּרְךְ דִיא לוּפְט אוּן עָם קְלֵאפְט לַאנְגְזאם אוֹיף דִי פּויק אוּן עָם קוּמְט לַאנְגְזאם אִין מוֹחַ, אוּן וַייל דִי נַאנְצֶע וֶועלְט אִיז מְוהל מִים לוּפְט, דַאריבֶּער קְלֵאפְט וָאם א מֶענְטְש מוהם שְׁמוּיסְט עֶר דֶעם לוּפְט. בִּיז עָם קוּמְט צום פּויק פּון אוֹיעֶר, אוּן מֶען שְׁפִּילְט אֲדֶער מֶען זִינְגְט, יָעדֶער שְׁמִיטָע וָאם נִייט אַרוים פּון מוּיל אֲדֶער פּון דִיא כֶּלִי וָאם מֶען שְׁפִּילְט מִים אִיר, מַאכֶּען א בָּעוֶועגְנְג אִין דִיא לוּפְט בִּיז צום פּויק פּון אוֹיעֶר, אוּן דִיא בָּעוֶועגְנְג וָאם וָערֶען צו מַאכֶּען נָעשְׁטָעלְט אִין דֶער לוּפְט רָאם מַאכֶּען א שַׁיינֶעם וִיסֶען נִיגוּן אֲדֶער א שְׁלֶעכְטֶען נִיגוּן, אוּן וֶען צוּזַייא מֶענְטְשֶׁען רֶערֶען מִיט אַיין מָאהל אִיז שְׁוועֶר צו הָערֶען, וַייל דִיא בֵּיידֶע

כּפר הברית

אַרלי וועלכער וועלען אויסנעמישם אין דער לופט אונ קלאפען צו זאמען אויף דיא פויק פון אויער, אונ ווייל אין יעדער זאך איז דא לעבליך טים לופט, אפילו אין איינען אונ אין א גענוירקטע וואנד, דאריבער אז אייגער בייד אויף זיא זיים וואזם הערט קען דיא שטימע אויף די אנדערע זיים וואזם, ווייל דיא שטימע גיים דורך די לעבליך

פרק עג דער קאפ פון מענטש איז הויבען א קייליעדיגער בין אונמער דעם בין איז דא א הארטע הויט א גראבע, אונטער די הארטע זוים איז דא נאך א הויט א דינע א ווייכע, די דינע אונ ווייכע הויט איז פוהל טים אדערען אונ דיא הויט איז שטארק צונעקלעבט צום מוח, אונ ויא איז באהעפט צו דיא הארטע הויט ואס איבער איר טים דינע רינגעלעך לאנגע אונ לידינע, אונ דיא נארבע הויט די הארטע שפאלט דורך די דינע הויט בין איז מוח פון הויבען בין אונטען אונ ויא צו טיילם דעם מוח אויף צוויין, ועלכע דער מוח צווייי האלבע קייליעדינע שיסלען, איין האלבע מוח איז פארונם אונ איין האלבען איז אונטען, דאס איז נעכאבט טאטער ועט א מאהל דער מענטש אייגבינען דעם קאפ שטארק אויף אונטען ואלען גים פאלען די אלע אדערען אויף דעם מוח, נאר ויי ואלען זיין אויף דיא נראבע הויט, ואוראום אז ויא ועלכען פאלען אויף דעם מוח קען דער מענטש קומען צו די בראכקראנקייט, אונ דער מוח איז נאנט בין צום אויבערשטען בין פון קאפ, אונ פון מוח בין צו דעם בין איז א ביסעל ליידיג אונ ראום איז דא א ביסעל בייגע לופט, דער מוח איז ויך צת טיים אונ קייליעדיג אונ ער איז דער ואראצעל צו די מענשליכע גייסטליכקייט, אונ דער מוח ועלכע נעמוילם אויף דרייא טייל, דער מוח פון פארונט נעבען שטערען, דאס איז דיא נרעסטע טייל פון מוח, דאס צוויייטע טייל איז דער מוח ואס איז אין קאפ אונשען דאס איז דיא קלענסטע טייל פון מוח, דאס דריטע טייל מוח איז לאנג, עס הייבם אן פון פארונט אונטער דעם מוח ואס איז נעבען שטערען אונ עס גיים בין דעם אינטען פון קאפ, אונ דער טייל מוח ואס גייט פון פארונט בין אונטען איז ער אויך נעמוילט אויף צוויי טייל, איין טייל פארונם אונטער דעם קאפ נעבען נאקען איז דא א ביינדעל טים א לעבל, דאס איז דער ערשטער ביינדעל פון דיא שדרה, דורך דעם לעבל גיים צריין דער מוח פון קאפ אין דעם ביינדעל, אונ אזוי גיים ער גליך פון איין ביינדעל אין אנדערען בין ער גיט דורך דעמ נאנצער שדרה, ווייל אין יעדער ביינדעל פון די שדרה איז דא א לעבל בין דער לעצטען ביינדעל פון רוקען, אונ בי א קליין קינד ואס זיבט איז דער מוח באלדקע נאר טים א דינע הויט, אונ ווען דער קינד זיבט טים כח שאקולט וך דער מוח, אונ דער מוח פון א מענטש איז צוויי מאהל אזוי גרוים ויא דער מוח פון א גרויסען אקס, אונ דער ארם ואס דער מוח ליגט אינוויניג איז קלענער וי די גוייס פון

מוח, פון דעסטוועגען ליגט אינווייניג דער מוח ווייך דורך א גם. פון זאלץ קוכט
ארויף א לעבונגם ניכט אין מוח, אוג דער לעבונגם ניכט ווערט ועטיילט אין
דרייא טייל אין דעם מוח ואם פארונט נעמען שטערען איז דער כח הדמיון,
צו בעקלערונגען, אוג אין מיטען איז דער כח המחשבה, דאם טראכטונג. אוג אינטען
איז דער כח הזכרון, אוג צווישען די צוויי חלקים מוח דיא מיטעלטמע אוג דיא
אונטערשטע איז דא א ביינדעל ער איז ווי א פארקרימטער וואורם, אוג ועלן דער
מענטש טראכט ער זאל זיך דערמאנען א זאך ואם ער האט פארגעסען, עמענט
זיך דאם ביינדעל ווי א טירול אוג ער נעדענקט שוין די זאך, אוג באלד ווערט די
טירול צוהיק פארמאכט. עס זענען דא מענטשען ואם בייא ייא עפינט זיך די טירול
גשווינד אוג ווי נעדענקען באלד. אוג עס זענען דא מענטשען ואם עס דאגרט
לאנג בית דאם טירול עפינט זיך, אוג עס איז שוער בית ווי קענען זיך ועדמאנען
ואם ייא האבען פארגעסען אוג מאהל עפינט זיך די טירול נאר בים אוג ער
דערמאנט זיך גיט ואם ער האט פארגעסען.

פרק עד דער רים ואם קוכט ארין אין נאז אוג פון די נאז גיים דער רוח ביז
אין מוח, דאם ועטשיל ואם איז צווישען דיא נאז לעבער זיא שפירט
דעם רים ועיל זיא איז באדעקט מיט א הוים ואם איז פוהל מים אדערן, אוג
יי אדערן ציהען אין זיך דעם רים, אוג אין דעם ועטשיל ועטן דא אדערן ואם
פון ניי ניים א רינע פייכטקייט, אוג אויסער דעם ניים א גראבע פייכטקייט אויך
פון די נאז, דורך אדער ואם קומט רופט אים פי מו אי טא ארי, אוג אויב דיא
נאז לעבער ועלן פארמאכט פאלט ארין דיא פייכטקייט אין האלו אוג
דער מענטש הייבט אן הוסטען, אוג דיא אדערן פון רים גייען פון קאפ דורך
אויי אבין ואם ער איז גמאכט ווי א וויפ, ביז אין דעם ועטשיל פון נאז, אוג
דורך דעם בין ואם ער איז גמאכט א וויפ, ניים ארום פון מוח דיא איבערינע
אוג שלעכטע פייכטקייט בית אין דיא נאז, אוג טעקף אין דיא נאז איז דא צוויי
לעכליך בית אין גוטען, דורך די לעבליך שפעט קען דעם קאלטען לופט ארין
האלצען דורך דאם לינקע לעביל, אוג דורך דאם רעכטע לעכיל ציהט זיך ארויס די
היץ פון האלצען. אין מויל טעקף איז דא קלייע ציינגעל. אונטער דעם ציינגעל
איז דא א לעביל ואם ניים פון קאפ אוג בית אין דיא נאז, דורך דעם
לעכיל ציהט קען ארין דעם לופט אוג קען ציהט ארויס דעם אטעם דורך דיא נאז
אפילו ועלן די מויל איז פארמאכט, דיא זאך ואם שטעקט ניט פון איר ארויס א
יונגט בית אין דיא אדערן פון דיא נאז לעכער אויב דער דונסט ואוז שטעקט
יונגען די ניחות דין אוג קלאר, אוג ניי קומען אין די אדערן פון די נאז לעכער,
איז דאם א גוטער רים, אבער אז דער דונסט ניט ארויף נראב בית אין זי אדערן
פון דיא נאז לעכער, איז דאם א שלעכטער רים, אוג ניייל די אדערן ואם אין די

נאו ענען נים כייא אלע מענטשען גלייך. דאריבער מרעמט או אייגער זאגט דיא זאך קאט א גוטען ריחַ אוג דער אנדערער זאגט דאס קאט א שלעכטען ריחַ. זוג נים צו אלע צייטען שמעקט דיא זאך גלייך. ווייל דער לופט ואס בערגנט דעם ריחַ פון דיא זאך אין דיא נאז לעבער איז נים אלע מאהל גלייך. קען א מאהל דער זימינער לופט קאלט מאכען דעם ריחַ. אוג ווען ער צייהט אריין דעם ריחַ אין דיא נאז לעבער נייט ארויף דער ריחַ ביז אין מוח. אוג דער מוח שפירט שוין דעם געשמאק פון דעם ריחַ נוט אדער שלעכט.

פרק עה אין מענטש איז דא דריי ערליי ואהנונגען, דער אויבערשטער ואהנונג איז דער קאפ ואס אין איז דער מוח. דאס מיטעלע ואהנונג איז דיא ברוסט אוג די הארץ מיט די לונג. דאס אונטערשטע ואהנונג איז דער בויך, אין מיטען קערפער ווי דיא ברוסט ענדיגט זיך איידער עס הייבט אן דער בויך, איז פארשפריים א הוים פון אין עק ביז צום אנדערען עק. אוג ניא איז אינווייניג באהעפט צום נאנצען גוף, נאר ניא איז ניט שטארק אנגענצוגען ווי א פוינק נאר זיא הענגט אין מיטען א בינעל ארא פגעלאזען קיילעדיג. אוג דיא הוים מאכט א אבטיילונג צווישען דיא אויבערשטע העלפט דאס איז די ברוסט אוג דיא הארץ אוג דיזו לונג. א: דיא אונטערשטע העלפט דאס איז דער בויך אוג אלץ וואס איז נא אין בויך. די הוים העלפט צו דיא לונג ואס איז אויבער איר צום ציהען דעם אטעם. אווא ווייא יענער קאוואל איינען־שמיד אוג נאלד־שמיד האבען יענער א בלאז־באלג, צום אויפבלאזען דאס פייער. אזוי די הוים העלפט צו דעם בלאזען ואס די לונג ואלאזט א: די הוים העלפט צום בויך דאס עסען אל ארוים גיין פון מאגען אין די נידערים נקישקעם). אוג דיא פסולת אל ארויסגעשטויסען ועהדען פון בויך.

דאס אונטערשטע ואהנונג הייבט אן פון זונקער דאס נריבול פון הארץ ביז ענדע דעם בויך. אין בויך איז דא דער מאגען, דיא קישקעם, נידערים). דער מילץ, דיא לעבער, דיא נאל, דיא גירגן, דיא בלאז ואס אינווייניג איז דיא אורין.

פרק עו די לעבער איז קיילעדיג ווי א איי, די אויבערשטע זייט איז צו נעזקלעבט צו די הוים ואס איבער דעם בויך, דאריבער ועקט די הוים נערופען הצר בבד, דעד הוף פון די לעבער. די זייט פון די לעבער זיז נעזקלעבט צו דיא זייט פון מענטש, ווי מיר הבען פריער נעזאנט, די הים העלפט צו די לונג צו איד בלאזען, צו יענער בלאז ואס די לונג טוהט העלפט איר דיא הוים, אוג די הוים בענועגט זיך מיט איר צוזאמען, איר דיא לעבער בענועגט זיך אוך מיט די הוים, ווייל ניא איז צונעזקלעבט צו די הוים, אוג דאס בענועגונג העלפט צו דעם לויפ נג פון די בלוט אין די אדערן, אוג דער עיקר אדבעט פון די לעבער איז זיא זאל

כוואכטן

מאָלן כּוּן דָעם עָסָען בָּלוּט, פְּרִיעָר צִיהט דִי לָעבָּער אַרוים פּוּן מָאגָן דָאם בָּאסָטָ
פּוּן דָעם עָסָען וָואם דָאם אִיז נוייס, אוּנ נָאכדָעם וָועָרט דָאם עָסָען אִיבָּער גָעקאכט
נָאך זו מאהל אוּנ עָם וָועָרט פּוּן דָעם עָסָען בָּלוּט, נָאכדָעם וָועָרט אַרוים־עצוינָען פּוּן
דָעם בָּלוּם דִי בֵּיסְלַאך נָאל וָואם אִיז דָא אינווייניג, אוּנ זַיי וָועָרָן אפגָעשִׁידט
באזוּנדָער, נָאכדָעם וָועָרט צוזַאמָען גָעפְּרָעסָט דִי חֲלָקִים בָּלוּט וָואם אִיז דָא אִין דָעם
עָסָען אוּנ זַיי וָועָרָן שִׁטָאר, נָאכדָעם גַייט אַרוים דִיא בָּלוּט פּוּן דִי לָעבָּער אִין א
אַנדָער וָואם וָועָרט גָערוּפָען וויגאקאבי דָער אֶרֶער וָועָרט צוטַיילט אִיף צְווַיי אִין,
אִין מַיל גַייט אַרוים הָעכָער צו שְׁפַּיי־וָען דִיא אוּיבָּערשטָע גְלִידָער, אוּנ דִי אַנדָערָע
מַיל גַייט אַראָפּ נִידעריגָער צו שְׁפַּי־וָען דִיא אוּנטָערשטָע גְלִידָער, אוּנ דִי בֵּיסְלַאך
נָאל וָועָרָן אַוועק גָעשִׁיקט דוּרְך אִין אַנדָער וָועג וָואם וָועָרט גָערוּפָען דִיקְטוּם
הָעפָּאטִיקוּם, אוּנ זַיי גַייָן אִין דִיא קִישְׁקָע וָואם וָועָרט גָערוּפָען רוּאדָענוּם, אוּנ דָאם
אִיבָּעריגָע נָאל גַייט אִין דִיא בַּייטָל פּוּן דִיא נָאל וָואם וָועָרט גָערוּפָען פָּאלִיקוּלוּם
הָעלִיס, אוּנ דָארט בְּלַייבָּט דִי נָאל בִּיז צו הָעוואוכסָען צַייט, נָאכדָעם גַייט אַרוים דִיא
נָאל פּוּן דָעם בַּייטָל אוּנ גַייט אוּיך אַרַיין אִין דִיא קִישְׁקָע דוּאדָענוּם, אִין דִיא
לָעבָּער אִיז דָא זִיבָּעצִיג אָדערָן צוזַאמָען קְלַייגָע טִיט נָרוּיסָע, דִיא לָעבָּער אִיז
רוים, אוּנטָער דִי לָעבָּער אִיז דִיא נָאל, א בַּייטָל אִיז צוגָעקְלעבָּט צו דִיא לָעבָּער
אוּנ אִין בַּייטָל אִיז דִי נָאל.

פרק עז אִין דִי לָעבָּער אִיז דָא אַ שְׁפָּאלְט וָואם צו טַיילְט דִי לָעבָּער אוּיף צְווַיי
מַיל, אִין דָעם שְׁפָּאלְט הָענגְט א בַּייטָל. אוּנ אִין דִי בַּייטָל אִיז דִיא
נָאל, דִי בַּייטָל הָאט צְווַייא מַיילָער, אִין אִין זַייט צִיהט דִי נָאל אַפַּייכְטקַייט פּוּן
דִיא לָעבָּער, פּוּן דִי אַנדָערָע זַיט נִיט דִי נָאל אַפַּייכְטקַייט אִין דִי קִישְׁקָע דוּאדָענוּם,
דִי טוּיל פּוּן דָעם בַּייטָל וָואם דוּרְך אִיר צִיהט דִי נָאל אַפַּייכְטקַייט פּוּן דִי לָעבָּער,
דִיא פַּייכְטקַייט וָואם דִי לָעבָּער שְׁמוּיסְט זַייא אַוועק פּוּן זִיך וַייא וָענָען בַּיטָער,
דָאם צִיהט אִין זִיך אַרַיין דִי נָאל, דוּרְך דָעם בַּייטָל וָואם אִיז הוּיבָּן אוּפְּן אוּנ דִי
בַּייטָל אִיז גָעמאכְט וִיא וָאל זִיך קָענָען פָּארמָאכָען אוּנ עָפָענָען וִויא מָען וָועט
דָארָפָען, אוּנ דִי טוּיל פּוּן דִי אַנדָערָע זַייט בַּייטָל וָואם דוּרְך אִיר גַייט דִיא נָאל
אַ פַּייכְטקַייט אִין דִי קִישְׁקָע, דִי טוּיל אִיז אוּנטָען, נָאכדָעם וִוי אִין דִי נָאל בַּייטָל
אִיז אָנגָענָאמוּלְט נָעוואָרָן פִּיל פַּייכְטקַייט פּוּן דִיא לָעבָּער גַיט דִיא נָאל פּוּן אִירָ
פַּייכְטקַייט אִין דִיא קִישְׁקָע דָאם גַייט דוּרְך דָעם וָועג וָואם וָועָרט גָערוּפָען דִיקְטוּם־
צִיסְטִיקוּם, דָארָט קוּמְט אוּיך דִי וָועג וָואם וָועָרט גָערוּפָען דִיקְטוּם־הָעפָּאטִיקוּם,
אִינְווייניג וָענָען דָא דִיא בֵּיסְלַאך נָאל וָואם וָענָען אַרוים־גָענוּמָען פּוּן זַייא לָעבָּער
וָען עָס אִיז גָעוואָרָן צו פִּיל נָאל אִין דָעם בְּלוּם, וָענָט וָענָען צוזַאמָען גָעקוּמָען
דִי בַּיידָע עֶרלִיי נָאל אוּנ בַּיידָע גַייָן צוזַאמָען דוּרְך דִיא וָועג וָואם הַייסְט דִיקְטוּם־
קָאמוּנוּם בִּיז עם נִיטָט זִיך אַרַיין אִין דִי קִישְׁקָע דוּאדָענוּם, דָאם אִיז צְווַיי פִּינְגָער

ווייט

שייס פון דעם מאגן ואס אונטער דיא לעבער. ואורום דער מאגן איז אונטען
אוג דיא לעבער איז הויבן, דיא לעבער אוג דער מאגן האבען אונטען א עקענוג
ארוים צו ניסען ואס איז אין זיי איבערוג.

פרק עח דער מאגן ליגט אין בויך אונטער די לעבער אוג דיא גאל, איבער
די בדיים פון בויך פון דעכטס צי לינקס. צום אונטען צו די פלייצעס פון
מענטש, איז וויא א בייטעל קיילעדיג אוג א בישעל לאנג אוג קרום, דער מאגן
פון א מענטש איז בענוי גלייך צו דעם מאגן פון א חזיר. דער מאגן פארנעמט
א ארט פון אונטער די לעבער ביז צום נאפיל, ווייל דיא לעבער פארנעמט א ארט
פון דעם מאגן ביז דיא הויט ואס איז פארשפרייט איבער דיא בדיים פון בויך,
דער מאגן האט צוויא סיילער. דאס הייסט ער איז אפען אין צוויא וייזען, אין
די לינקע זייט איז דער מאגן, דער ושט הייבט זיך אן אין האלז נעבען דאס קלייע צינגעל
פון ושט אן מאגן, דער ושט הייבט זיך אן אין בויך צום מאגן אין לינקע זייט, דיא
אוג ער גייט אונטער דער קנה ביז אין בויך צום מאגן אין לינקע זייט, דאס עסען
דעכטע זייט מאגן איז אפען אוג באהעפט מיט דיא קישקע דוצדעדנום, דאס עסען
נאל ארוים גיין פון מאגן אין דיא קישקע, אוג די צוויי אפענע זייטען צענגן זיא
גומע, זיא צענגן ציינגעצויגן אוג פארמאכט, אוג ווען מען דארף ווערן זיא
נעעפנט, דער עיקר אדבעט פון מאגן איז דאס ערשטע איבערבאגן דאס עסען
ביז דאס עסען ווערט ניים, אין מאגן צענגן דער עיקר פינף פוחות ואס נעהערן
צום מענשליכען עסען, דער כח המושך, ואס ציהט ארויז אין זיך דאס עסען אוג
מריקקען דער כח המחזיק, ואס דער האלט אין זיך דאס עסען אוג מ־ינקען
דער כח המעכל, ואס פארדייט [איבערגעקאכט] דאס עסען, דער כח המברר,
ער לויבט דאס עסען פון ווענען בלוט, אוג פלייש, שמאלץ, דער
כח הדוחה, אוג ער שטויסט ארוים פון בויך די פסולת, דאס ערגסטע ואס ניצט
גיט פאר דעם מענטש. מיר רארפען ווייסן דער כח הדוחה, דער כח ואס שטויסט
ארוים פון מאגן מוהט ער צוויי טובות דורך דיא דעכטע זייט שטויסט ער ארוים
די פסולת ודאס ערגסטע פון דעם עסען] אין די קישקע דוצדעדנום, דאס צוויישע
שטויסט ארוים דער מאגן דאס בעסטע פון דעם עסען צו די לעבער ואס איז
איבער דעם מאגן, דורך א בעזונדער ווענ ווערט דאס ארויף גענומען, ווייל
די לעבער איז שטענדיג הונגערין צו נעמען דאס בעסטע פון דעם עסען ואס איז
אין מאגן, אוג ער ואל דאס נאך א מאהל איבער קאכען עס ואל ווערען בלוט פין
דעם עסען, אין דעם מאגן איז דא פאלבען אוג קנייטשען, ווען דער מענטש
עסט פיל ווערען נעעפנט דיא קנייטשען אוג דיא פאלבען דאס עסען ואל קעגען
ארויז גיין אין מאגן, אוג ווען דער מאגן איז ליידיג ווערען די קנייטשען צי־נ־
נעצוינגען אוג עס פארלייגט זיך אין פאלב אויף דעם אנדערן, אוג דורך דעם

שְׁפִּירְם דָער מֶענְטש אז עֶר איז הונְגָעריג, וָוארום דיא טָעְגְט פון נָאנְצען רייכֶען שְׁטָענְדיג. איינֶם דָאם אנדערָע אן אויפְהָערונְג, אוּנ מִט דֶעם רייכֶען קָאכֶען וייא דָאם עֶסֶען אוּנ צו מָאלֶען אים, אוּנ וָען דָער מָאנָען איז לייִדיג עֶר הָאט נִט וָואס צו מָאלֶען אוּנ צו קָאכֶען, וָועֶרֶען די קְנייפְשָׁפֶען צוזָאמֶען נָעדְרִיקְט אוּנ רייכֶען איינֶם דָאם אנדערָע. אוּנ פון דֶעם רייכֶען הָאט דָער מֶענְטש גְרויסָע שְׁמֶערְצָען.

פרק עט אוּנ דָאם שְׁפֵּייאכְץ וָואס אין טויל הֶעלְפֶען אויף צום פארדייֶען דָאם עֶסֶען, אין מָאנָען וָענָען דָא אנדערָען וָואס וָענָען אזוי וויא דָערָען אוּנ דיא אנדערָען בְּרענְגָען אריין אין טויל די שְׁפֵּייאכְץ שְׁטָענְדיג, אוּנ וָען דָער מֶענְטש קיְט דָאם עֶסֶען אין טויל וָועְרְט אריין גָעטִישְׁט די שְׁפֵּייאכְץ אין דֶעם עֶסֶען, אוּנ דָאם צו קיְטֶט עֶסֶען מִט דֶעם שְׁפֵּייאכְץ גייֶען אריין אין מָאנָען, דָאם שְׁפֵּייאכְץ איז פוּל בְּלָעזְלִיךְ וויא וואסֶער פון זייף, וָוארום אין דֶעם שְׁפֵּייאכְץ איז דָא דָער קְרַאפְט פון זייף, נָאר פון דֶעסְטָוועגָען איז דָער שְׁפֵּייאכְץ זִים אוּנ גָעשְׁמַאק אין טויל, אוּנ דָאם שְׁפֵּייאכְץ צו מֵיילְט דָאם עֶסֶען אין מָאנָען עֶרְער קְרַאפְט וָואס איז דָא אין דֶעם עֶסֶען זָאל נִין בֶּעזוּנְדֶער. אזוי וויִ זייף שֵׁיידְט אָפּ פון קְלֵייד דֶעם שְׁמוּץ אוּנ די פְּלֶעקִין, אזוי מוּהם דָאם שְׁפֵּייאכְץ מִט דָאם עֶסֶען אין מָאנָען, עֶר צו מֵיילְט דָאם עֶסֶען אין חֶלְקִים, יְעדֶער חֵלֶק זָאל נִין בֶּעזוּנְדֶער, דַרְיבֶּער זָאל מֶען נִט רייכֶערָן א שָׁעה פאר דֶעם עֶסֶען אוּנ א שָׁעה נָאכְ דֶעם עֶסֶען, וויל וָען מֶען רייכֶערְט שְׁפִּיס מֶען פִּיל, וָערְט וויִנִיגֶער די שְׁפֵּייאכְץ אין טויל, וָועט דָאם עֶסֶען נִט קֶענָען גָעשְׁוווּנְד אוּנ גוט פֵאדַייֶעט וָועֶרֶען אין מָאנָען.

פרק פ דָער מִילְץ לִינְט אין דיא לִינְקָע זַיים קָעֶרֶפֶּער, א בִּיסֶל זוּמֶער דָעם מָאנָען, זַיין קָאלֶער איז שְׁוואַרְץ רוים, עֶר איז לַאנְג זַייעֶר בַּייעֶג עֶסֶען זָענָען קַיילֶעכְדִיג, די מִילְץ איז וואַרְעם אוּנ פַייכְט, אין די מִילְץ איז דָא פִיל אָדֶערִן וָואס קָלאפֶען, אוּנ די אָדֶערָן נייֶען אַרוים פון דֶעם לִינְקָן אָדֶער וָואס אין מָאנָען, אוּנ אין דָער מִילְץ זָענָען דָא נָאךְ אָדֶערָן פְּרַאכְטָע וָואס קָלאפֶען נִישְׁט, אוּנ זַיי קוּמֶען פון דֶעם אָדֶער וָואס מֶען רופְט אים וויַנא-סֵאקְטִי, אוּנ דָער עִיקָר אַרבֶּעט פון דֶעם מִילְץ איז עֶר זָאל רַיין מָאכֶען די בְּלוּט, וָוארום די מִילְץ איז בַּאהֶעפְט דִיךְ דָערָן צו דיא לֶעבֶּער אוּנ עֶר צִיהט אַרוים פון די פְּסוֹלָה פון די בְּלוּט, אויךְ צִיהט עֶר צו זִיךְ די פְּסוֹלָה פון די שְׁוואַרְצָע גַאל, אוּנ פון די מִילְץ זייֶען זַיירִין דָערָן אין מָאנָען, אוּנ דוּרְךְ דיא רֶערָן זייֶען אריין טְרַאפֶּען פון דיא שְׁוואַרְצָע גַאל אין מָאנָען. דוּרְךְ די וַאדֶערִיט פון די גַאל וָואס בְּלַייבְט אין מָאנָען בֶּעקוּמְט מֶען

א פֶּעטִים צום עֶסֶען.

פרק פא די גְרָעֶן נָענָען אוּנְטֶען גָעבֶּען די לֶעדֶרָן, וייא וָענָען זִי גָעקְלֶעבְט צום רוּנְקָן, אוּנ זיי וָענָען צְוויִיא. אייְנָע אין די דָעכְטָע זַיים זִי בִּיסֶל נִידֶערִינֶער

פון דִי נִיר וָואס אִין דִי לִינקֶע זַייט. דִי נִיכטֶן בָּערִיגֶען דִי לֶעבֶּער, זַייא צִיהֶען אַרוים דִי וואסֶער וָואס אִיז דָא אִין דִי בְּלוּט פון דִי לֶעבֶּער, נָאכדֶעם שְׁטוֹיסֶען זַיי אַרוים דִיא וואסֶער אִין דִיא בְּלָאז, אוּנ פון דִיא בְּלָאז גִייט אַרוים דִיא וואסֶער פון מֶענטש אוֹיף דִי נָאס, דִי בְּלָאז בַּיי דֶם מֶענטש אִין בויך נאנץ אוּנטֶן, אִיז נִיטְשׁטֶל דָעבֶּער פון דִי קִישקֶע וָואס מֶען רופט זַיא בִּרכִשׁתָא. דִי בְּלָאז הָאט צְוַויי דוּיטֶן אַייגֶע אוֹיף דִיא אַנדֶערֶע, דִיא בְּלָאז הֶענגט וויא אַ פֶּענבאַרְז נָאר פַּארקֶערט מִיט דִיא הָאלְז אַראפּ, נָאר דִי אוּרִין וָאל נִיט רִינֶען שְׁטֶענדִיג, אִיז דִי הָאלְז פון דִיא בְּלָאז וִוי אַ נוּפּע שְׁטאַרק פַּארמַאכְט דִי אוּרִין וָאל נִיט קֶענֶען רִוִרְךְ נֶיין, אוּנ וָען עֶס קוּמְט דִי צַייט אַז דִיא בְּלָאז אִיז פוהל נֶעוואָרֶן מִיט אוּרִין, עֶפֶענֶען דִיא אוּרִין דִיא בְּלָאז אוּנ וַיי גִייֶען אַרוים אוּנ בַּאלְד וֶוערְט דִי הָאלְז צוּרִיק פַּארמַאכְט וִוי פְּרִיעֶר, נָאר דִי אוּרִין גִייט נִיט אַרוים נְלַייךְ פון דִי בְּלָאז אוֹיף דִי נַאס נָאר פון דִי בְּלָאז גַייט זַיא אִין דֶעם גְלִיד, אוּנ פון דֶעם גְלִיד גִייט זַיא אוֹיף דִיא נַאס, אוּנ זוּ דָעד מֶענטש הָאלְט אַיין דִי אוּרִין בֶּעקוּמְט עֶר שְׁמֶערצֶען, אוּנ קֶען זִיךְ פִיל שְׁוֶערֶען מַאכֶן, דָאריבֶּער אַזוי וויא דֶער מֶענטש שְׁפִּירְט בַּיי זִיךְ אַז דִי אוּרִין אִיז פוהל אִין דִי בְּלָאז אוּנ זַיא דַארְף אַרוים גַיין, זָאל עֶר אִין מִינוט נִיט אַיין הָאלְטֶן. ג י ך ע ר ע ם ק י שְׁק ע ס, אִין אֶמֶת אִיז דָאס נָאר אַיין לאַנְגֶע קִישקֶע, דִי לֶענֶג אִיז אַכצֶעהן אִיילֶען, נָאר זַיא לִיגְט אִין בויך פֶּערדֶרֶייט אוּנ פַּארקִרִימְט, אוּנ וַויל דִיא קִישקֶע אִיז נִיט אִין אַלֶע אֶרטֶער נְלַייךְ, דֶאריבֶּער רֶעכֶענְט מֶען זַיא נְלַייךְ וויא עֶס וָואלְט נֶעטָאכְט קִישקֶעס, אוּנ אַ הָאלְבֶּע קִישקֶע אִיז דִי הוּיט נֶאבּ אוּנ אַ הָאלְבֶּע דִיעֶן, דִיא עֶרשְׁטֶע שְׁמִיקֶעל קִישקֶע פון דִי דִינֶע זַייט וֶוערְט נֶערוּפֶען דוּאדֶענוּם, אוּנ זַיא הֶיבְּט זִיךְ אָן פון מַאנְגֶען וִוי עֶס אִיז אֶפֶּען אִין דִי רֶעכטֶע זַייט, אוּנ פון מַאנְגֶען גִייט אֲרַיין דָאס אֶסֶען אִין דִי קִישקֶע, דָאס אִיז לַאנְג צְוועלְף פִינְגֶער, נָאכדֶעם גִייט אַ שְׁטִיקֶעל קִישקֶע וָואס אִיז אִינווַיינִיג נְזִר לַיידִיג, אוּנ זַיא אִיז נָאנְט צוּם נָאפֶּל, דוּרְךְ דִיא שְׁטִיקֶעל קִישקֶע גִייט דוּרְךְ דִי צוּאָה, נָאכדֶעם גִייט א שְׁטִיקֶעל קִישקֶע וָואס אִיז נָאנְט צו דִי נִיכֶען, דָער נָאךְ אִיז א שְׁטִיק קִישקֶע וָואס מֶען רופְט זַיא בִּרכִשׁתָא, אוּנ זַיא גִייט בַּיז צוּם אֶרְט וָואס דִי צוּאָה גִייט אַרוים, אוּנ דָארְט אִיז אוֹיךְ נֶעמַאכְט וִוי א נוּפּע, דִיא צוּאָה זָאל נִיט קֶענֶען אַרוים פַּאלֶען פון דִיא קִישקֶע צו נֶעדֶער צַייט, נָאר וָען מֶען וֶועט דָארֶפֶען, אוּנ נָאכדֶעם וֶוערְט בַּאלְד צוּרִיק פַּארמַאכְט.

פֶּרֶק סב דָער עִיקָר מִיות פון א מֶענטש אִיז דָאס בְּלוּט, אוּנ דָאס בְּלוּט דָארְף הָאבֶּן א צִירקוּלַאצְיֶע, אַ בֶּעוֶוענוּנג, זַיא זָאל לוֹיפֶען אִין דֶעם נַאנְצֶען מֶענטש אִין אַלֶע זַייֶנע אֲדָערֶן, אוּנ וָען דִיא בְּלוּט אִיז צו פִיל אִין דֶעם מֶענטש גִייט דָאס א מָאהל אַרוים דוּרְךְ אַ מֶערדֶן, אוּנ בַּיי נְקֵבות אִיז דָא בֶּעשְׁטִמְּט צַייטֶן וָואן דִיא אִיבֶּערִיגֶע בְּלוּט נַייט אַרוים פון זַיי, , אוּנ וַויל דִיא הִיץ וָואס אִיז דָא אִין מֶענטש צֶערְט אֶפּ פון מֶענטש זַייֶנע קֶרֶעפְטֶען, דֶאריבֶּער מוּז עֶר דִיא

קרעפטען דערפולן מים עסען אוג מרינקען, ווענן דעם האם נאם ברוך הוא נענעבען אין דעם מענטש א כח על האבען א פעמים צום עסען, האם עסען אוג מרונקען זאל שמארקען דעם קערפער אוג זאל אים צוריק נעבען די אפנעצערעפט קרעפטען. ח ו ש ה ם ש ו ש, דאם שפירונג, אנטאפונג, דאם אין פארשפריים אין נאנצען קערפער, ווען בא עם רירם אן דעם קערפער, אויפ ווען מען פון קערפער, שפירם דאם באלד דער קערפער, ווארום די אדערן האם ריא בלום לויפען אין ייא נאנצען צווייי עדלייי, אין ערליין ווענען פולם-אדערען ייא צווייפע נענען פראסמע אדערען, די הויפ פון די פולם-אדערען אין שטארקעי ווי ריא הויפ פון די פראסמע אדערען, אוג זיי נענען ווייס, אוג די פראסמע אדערען אין ניער הויפ דין בלאה. אוג ריא בלום פון די פולם-אדערען נענען רויפער ווי די בלום פון די פראסמע אדערען, די פולם-אדערען אין ניער אנהייב פון הארץ אוג פון הארץ ווענען נייא צו מיילם אין אלע גלידער אוג אין נאנצען קערפער, אוג די פראסמע אדערען נענען פארקערם, זיי הייבען זיך אן אין די גלידער אוג דאנם ענען נייא איינגעוואלם מים קלייע דינע ווארצלען אוג זיי ענדיגען זיך אין האדצען, דער ארדענונג פון די בלום אין אזוי, דיא בלום גייס ארוים פון הארצען אין דיא פולם-אדערען, אוג פון די פולם-אדערען נייס די בלום אין אלע גלידער אוג אין נאנצען קערפער, נאכדעם נייס די בלום צוריק פון אלע גלידער, אין די פריזמסע אדערין, אוג פון זיי נייס די בלום צוריק אין הארצען. די פולם-אדערען ענען צוויא, אייגער ווערם ערופען דער לונגען-אדער, ער נייס ארוים פון די רעכמע זייט פון הארץ אוג פירם די בלום צו דיא לונג, נעבען דיא לונג ווערם דער אדער נעמיילם אין צווייען אוג ער נייס ארויס אין דיא צווייא טייל לונג. דער אנדערער אדער ווערם נערופען דער נרויסער-אדער, ער נייס ארוים פון די לונקע זייס פון הארץ, אוג ער צו שפריים די בלום אין נאנצען קערפער ווארום באלד ווען דער אדער נייס ארוים פון הארצען א כיסעל אפנערוקם, ווערם ער צו מיילם אויפ צווי אדערען, אייגער נייס ארויפ אין דערהייך, אוג אייגער נייס ארא אונטען, דער אדער ווען נייס ארויפ אין דערהייך ווערם אויך פיר אדערען, צווייא פון זיי נייען אין ריא נאכד אוג צווי נייען רוקך די האלו אין קאפ, אוג ווען ריא צווי אדערען קומען צום אנהייב קאפ, ווערם נאך א מאהל יעדער אדער נעמיילם אויפ צווייען, צוואמען פיר אדערען [דאס הייסם צווייען פון ריא אדערען], אין צווייג פון דעם אדער אוג אין צווייג פון דעם אנדערען אדער נייען ארויס אין די ניכען, אוג ווי אנדערער צווייג פון דעם אדער אוג פון דעם אנדערען אדער נייען ארויפ אויפ דעם קאפ פון אויסווייניג, אוג דער נרויסער אדער ווען נייס ארא אונטען נייס ער ארויס אין רוקען [אין די פרייצעס] נענען דעם חום השדרה, אוג דאדם ווערם ער צו מיילם אויפ פיל נרויסע צווייגען, אוג פון ריא נרויסע צווייגען נייען ארוים פיל קלייע

צוויינען ווי די צוויינען פון אַ בוים, אוּן די אַרעמען ניישן בין צו די ריפֿען, אוּן בין צו דיא הויט ווֹאס אין פֿארשפּרייט איבער דעם בויך, אוּן דעם מאגן, אוּן די איבערינע אלע זאכען ווֹאס זענען אין בויך, נאכדעם ווערט דער אדער זאך אַ מאהל צו מיילט אויף צוויי צוויינען איין אדער ניים אין דעם פּוס אוּן בין אנדערער אוּן דעם אנדערען פּוס, בין אונטער די פּארשטעלט פון פּוס אוּן בין צום שפּיץ פון זיי ראפֿען, אוּן דיא אדערען מרינקען אין מים בלוט אלע אויפֿערשטע אוּן אונטערשטע גליידער, די אינווייניגסטע אוּן די אויסווייניגסטע.

פּרק פּג די בייגער ווֹאס זענען דא אין דעם מענטש זענען דאס מערסטע (הויל), אינווייניג איז דא א פּעמקייט ווֹאס דאס מארק, דיא בייגער שפּירצען נאר נישט, נאר נויל דיא בייגער זענען באדעקט מים א הויט אוּן א בּיסל פלייש אונטער די הויט, דאריבער אז א מענטש בעקומט א קלאפ אויף א בּיין הֹאס ער גרויסע שמערצען, דיא בייגער האלטען דעם נאגען בּעשטאנד פון מענטש. אלע בייגער צוואמען ווֹאס זענען דא אין דעם מענטש ווענען א דריטל ער נאנצער מענטש זענט, א מיטעלער מענטש ווענט הונדערט מיט פופציג פונט, זענען דיא בייגער פופציג פונט, אוּן ער נאנצער מענטש אויסער די בייגער ווענט הונדערט פונט. דיא זאכען ווֹאס ווערען גינאמען [ריינדריגע זאכען] זענען דא אין דעם מענטש זעכצעהן ערלי. ער מאדר ווֹאס אין די בייגער, זענ טען לייגם אים אין א כּלי אויף דעם פייער ווערם ער צושמאלצין ווי וואסער, א). ער מארק איז נייכ נאר עמוואס אין רוים. ב). דער מוח ווֹאס אין קאפ. נ). דאס בלום, ד). די חלב. ה). דער זאפט יוֹאם איז אין די ריגע אדערין, ו). די וואסער ווֹאס איז דא אין יעדער מענטש. ז). די שפּייאכץ ווֹאס אין מויל, ח). דער זאפט ווֹאס איז אין יעדער מענטש. ט). די פייכמקיים פון די נאל. י). דער מארק ווֹאס אין די שׂדרה י"א). די שׂכאלץ. י"ב). די שׂוויים ווֹאס נייט ארוים פון מענטש. י"נ). די מרערען. י"ד). די פייכמקיים פון די נאז. ט"ו). די פייכמקיים פון אויער. ט"ז). די השׂחנה. פון דעם מענטשינם קערפּער באשאפונג קענען מיר ווייסען אויך די נשׂמה ווֹאס זיא דערפילט אלע גליידער אוּן אדערען מים איר בעלונבונג, אז די נשׂמה נייט ארוים פון דעם מענטש בליבּען שטין אלע גליידער אוּן אלע אדערין, אוּן אז בייא דעם מענטש איז טייער זיין נוף, אוּן זוכט אלע מענליכקיים צו היטען דעם נוף עם זאל צו אים קיין שאדען זיין, דארף ער דאך דיא נשׂמה נעווים הימען, צו איר זאל קיין שאדען קומען אוּן אז ער ווערט מאהן אעבירה ואם אוין איר קומט קרת, אדער יסורים, אדער אנדערע מקריים, האט ער דאך נעמאהן שאדען די נשׂמה אוּן דעם נוף. די חכמים זאנען דער מענטש אוּן דער היילינער משכן האבען בייד מארנלייכונג, דיא הארץ אין נוף איז ווי דער ארון הקודש אין משכן, די לוחות ואם זיא פארשפּרייט איהר מלינעל איז ווא דיא ברודים ואם האבען פארשפּרייט ניישע מלינעל

פֿלינען איבער דעם ארץ, דיא הויט וואס איז פֿארשפּרייט אינווייניג איבער דעם בויך, איז וויא דער פּרוכט, די פֿארב פון בויך וואס ניים ארויף אין קאפ איז וויא דער רויך פון די קטורת, אוג אזוי פֿארגלייכן זיי אלע יאכען פון טענמש צו דעם משכן, אוג אזוי פֿארגלייכט מיר דעם מענמש צו די בייבל ועלטען, וואס איבער דעם הימעל אוג אונמער דעם הימעל, די הויט וואס איז פֿארשפּרייט אינווייניג איבער דעם בויך איז ווי דער הימעל, אזוי ווי די יאכען וואס ווענען איבער דעם הימעל ווענען אלע ניסמלידְ, אזוי אלע יאכען ווענען איבער די הויט ווענען אויך ניסמלידְ, די ארץ ריא לונג אוג נאך יאכען, אוג אונמער דיא הויט ווענען אלע נשמים, דער מאנען דיא טילץ אוג נאך יאכען, אזוי ווי עם איז אויף די ערד, אוג אזוי וויא עם איז בי דיא בלוט וואס אין ארץ, ווען די בלוט דערוויסערט זיך פון די ארץ טוהט זיא באלד תשובה אוג קומט צוריק צו די ארץ, עם דאערט נאר צוויי מינומען, וארום פיר אוג צוואנציג מאהל אין איין שעה לויפֿט די בלוט פון ארץ אוג קומט באלד צוריק, אזוי בראף מאהן דער מענמש מיט זיין נשמה, איבּ די נשמה הלט ענידיקט אוג הלט זיך דערוויסערט פון גאט ברוך הוא, בראף ער נעשווינד מאהן תשובה אוג דערנענטערן דיא נשמה צו גאט, אוג אזוי וויא עם איז ווען עם קומט אויף א מענמש א שרעק פלוצלונג, פארזאמלען זיך אלע בלוט צום ארץ, אזוי ווי וויא וואלמען בעמען בייא דיא ארץ ויא זאל באשיצען אויף יי פון די שרעק, אזוי ווען עם קומט חלילה אויף א מענמש א צרה, זאל ער זיך נים פארזעלטערן אויף איין אנדערן נאר אויף גאט ברוך הוא אליין, צו גאט זאל ער בעטען ווען ער אים נעווים העלפֿען.

פרק כד די צוויי חושים דאם ווהן אוג דאם הערן, ווען ויא קומען בייבל מיט איין מאהל ווערט דאם ווהן פריער וי דאם הערן, צוזו ביישפּיל ווען עם בליצט אוג רונערט, ווהט מען דעם בליץ פריער ויא מען הערט דעם דונער, אפילו ויא קומען בייבל צוואמען מיט איין מאהל, דער בליץ קומט פון דונער אוג דער דונער קומט פון בליץ, פון דעסטוועגען ווהט מען עם בליץ פריער וי מען הערט דעם דונער, אוג אזוי איז ווען מען שיסט מיט א גיוקס אדער מיט א הארמאט, ווהט מען דעם פייער פריער וי מען הערט דעם קלאפ פון די קאהל דאם איז ווייל דאם הערונג דראף האבען דעם לופט, ריא שמימטע ווערט נעהערט דורך דעם בעוועגונג פון די לופט, דאם בעוועגונג פון דיא לופט מוז האבען עמוואס צו טו, דאזריבער בי דער טענמש הערט דעם קלאפ מוז עמוואס דאערען, ווער עם איז נאנט צו דעם קלאפ הערט נעשווינדער אוג ווער עם איז ווייטער דאערט לענגער, אבער דיא ליכטיגקייט דראף ניט דעם לופט, דאריבער ווהט מען די ליכטיגקייט באלד ווי ויא ניים נאר ארוים פון דעם דונער אדער פון דעם הארמאט, א פראבע קענען מיר מאבען מען זאל נעמען א גלעזערנעם אדער

אין אנדער] גלאק אוג טען נאל ארוים פלומפען פון גלאק דעם לופט, ווען ער גלאק גים קלינגען, טען ווען ער זאל זיך אויף דיא נעזונט כון דיא כלי אוג טען שטימען, או אייגער איז ווייט אפייל פון דעם ארט וואס דאס איז געזען דער קלאפ, דאס ארט אין פעקונדע ביז ער הויבט דעם קלאפ, או ער איז ווייט צוויא מייל דאס צוויי פעקונדען, אוג אזוי צו ענדער מייל דאס אין פעקונדע טער [או פעקונדע איז אין חלק פון דרי טויזענד זונקס הונדערט פעקונדען וואס איז א שעה], אוג יעהן קען טען זין אין פעקונדע צוויי קאהל הונדערט טויזענד מייל ווייט.

פרק פה די שטים קומט פון דעם בעוועגונג דיא לופט, אויב עס טרעפט זיא א זאך הארט פלוצלונג צו זאמען נעשטויסען דיא לופט, אוג דיא לופט מוז זיך צוזאמען קוועטשען דורך די זאך וואס קוועטשט זיא צוזאמען, נאכדעם וויא די זאך איז צו נענומען נעווארען אוג דיא לופט צו שפרייט זיך צוריק, צו שפרייט זיא זיך טיף א שטארקען כח, וויא פארנעמט יעצט א גרעסערען פלאץ וויי פריער שטוסט דער לופט יעצט צוזאמען דעם פריערדיגען לופט וואס איז נעווען ארום זיא, אוג דער לופט שטוסט אינם דאס אנדערע ביז עס קומט אויף די הויט וואס איז אינווייניג אין אויער אנגעצויגען וויא א פויק, אוג די שטימע גיט ארין אין כוח. א"נ יען דער טענט שפריכט, יעדער וואדם וואס גיט ארוים פון זיין מויל, ווער לופט פון מויל שטוסט דעם אויסווייניגסטען לופט איינם נאך דאס אנדערע ביז צום פויק וואס אין אויער. אוג אזוי קלאפען די ווערטער אין פויק אוג די שטימע נעהערט אין כוח. וכו' וען דער טענט בלאזט אין א כלי א מרומפעטע אדער א שופר, אדער ער טוהט א קלאפ אין דער לופט טיט א ווייכע רום וואס זיא בייגט זיך, ווערט נעהערט א שטימע, אדער ער קלאפט א האנד אויף א האנד, אדער א האלץ אויף א האלץ, אדער א איינזן אויף א איינזן, אוג דער לופט וואס איז געזען צוישען די צוויי האנד, אדער צוויי האלצער איז טיט אין מאהל אוועק גשטוסט נעווארען האט דער לופט גשטויסען וייטער אוג ווייטער ביז ענם פויק וואס אין אויער. ביי יעדער לעבענדיגע זאך, א טענט א בהמה א חיה א פויגל א איז ביי זיי רא צוויי ערגן אין האלז, אין רער הייסט וושם, דורך דער ווייט אראפ דאס עסען פ ן מויל אין בויך, דיא אנדערע רער הייסט קנה, דורך דיא ווער גייט ארוים די שטימע, אוג די רער וואס הייסט קנה איז הויכען פארמאכט טיט א דעק, ווען דער טענט שווייגט איז די רער פארמאכט, אוג ווען ער הייבט אן ריידן ווערט די דעק געעפענט, אוג דארכער מאר טען ניט ריידן ווען טען עסט, נויל רער קנה ווען יין אפען ווען ער ווען ריידן אוג עסטען קען מען פאלען א שטיקעל עסען אין קנה קען דער טענט שטיקט ווערען, אוג דער טענט קען מאכען דער קנה נאל זיין אין נאנצען אפען אדער ווייניג אפען, אלץ נאך ווין ריידן, שמארק אנשר

שנואה, ווען דער קנה ווערט שטארק נעאפּגעבויגן איז די שטימע זו קלינגענדינע,

אוכ ווען דער קנה ווערט שטארק נעאפּגעבויגן איז די שטימע שוואך.

פרק פו עס ווענען דא דריי ערליי שטימען, א גלייכע שטימע, ווען דער טענטש שטייט אויף א ליידינען פּלאץ אדער אויף א פּעלד וואס דארט איז גיט דא קיין בוימער קיין בערג, דאריבער גייט דיא שטימע גלייך, א גרויסע שטימע אדער א קלייגע שטימע איז אלץ דאס זעלבינע. די צווייטע שטימע איז אז א טענטש אין צוואלד זעדער צוישען הויכע בערג, אז ער טוהט א געשרייי, דערש ער צוריק דעם עקלבינען געשרייא גלייך ווי אייגער וואלט אים צוריק געעכּוסּפערט, דאס יקם מען א ווידער קלאנג, דאס קומט פון די אייגענע שטימע, ווארום ווען דער טענטש שרייט שטויסט זיין שטימע אין דיא לופט נוייזער אז דער לופט קומט צו די ערנ אדער צו די בוימער ווערט דער לופט פארהאלטען אוג קען נים נייער נין, שפרינגט ער צוריק א׳נ שטויסט דעם לופט צוריק דאריבער ווערט נעהערט דיא עלבינע שטימע וויא דער טענטש האט נעשריגען, א הויכע שטימע אדער א ניערינע, דאס איז אזוי ווי טען ווארפט א פּיולקע אויף די ואנט שפרינגט זיא צוריק, אוג פון דעם טענטשינס שטימע בין דיא צוריק קומענדע שטימע ווערט נעהערט מוי עטוואס דאערען, אוג ענע שטימע ווערט נעהערט בעזונדער, פרעער האט טען נעהערט די שטימע פון דעם טענטש, נאכדעם הערט בען דעם ווערקלאנג, א טאהל טרעפט דער ווערקלאנג מים דעז טענטשינס שטימע קומען בייד מים אין טאהל, ווען דער טענטש שטייט נאר נאנט נעבען דעם בארג אדער נעבען בוים, אזויא ווי דער טענטש פוהט א׳נעשקוייא אין דער בעקנדע קומט שוין צוריק דער ווערקלאנג, אוג דער ווערקלאנג מים די שטימע נעבען בייד צוואמען, אוג דאכאלם איז די שטימע שטארק אוג נרויב ווייל עם נעבען קוים איז שטיטען מים אין טאהל, אבער דיא שטימע איז גים אנגענעם צו דעם ווען הערט ווייל עם איז א נעמישטע שטימע, ווארום ווען ווענטער דיא שטימע ווערט פארהאלטען נעשווינדער ווערט נעהערט דער ווערקלאנג דיא פילאזופען האבען נעמאכט צוויי ארטען טען זאל קענען דורך איר ריידען צו אייגעם ווען שטייט פון ווייטען אוג נאר ער זאל הערען, קיין אנדערר, דיא ווייז איז נעמאכט פון ווילבער אדער פון איין אנדער מאטעריאל, קיילבריג, איין ווייס איז שטארג, דיא אנדערער ווייס איז ברייט, דורך דיא שמאלע ווייס שפרעכט מען אוג דורך דיא ברייטע ווייס הערט מען, אוג אפילו דער טענטש שטייט פון ווייס פון דיא ברייטע ווייס ער, פון דעסטוועגען ווען ער הערט ווען מען ווען צו אים ריידען, אוג נאך איין ערליי ער האבען ווייא נעמאכט א קלענערע, איין ווייס שמאל אוג צוויי ווייס ברייט, די שמאלע ווייס זאל מען קענען ווייט שפרעכען אין אויסי, אוג דורך דיא ברייטע ווייס זאל מען הערען, אפילו דער טענטש איז א טייכער ווענ ער איז

הונדרט

הָעֶרָן וָאם טָען שְׁפָּרִיכְט צוּ אִים רוּרְ דִי רָער, אוּנ רָער אוֹיעָר אִיז אוֹיךְ אַווי גָע־
מאכְט, פּוּן פָּארוּנְט אִיז עָר בְּרַיים אוּנ וָאם טִיפֶּער אִינְוַוייניג אִיז שְׁמָעלֶער. דִיא
סָענְטשָׁען וָאם פָּארָן אוֹיף רָעם יָם הָאבֶּן אַ וָעלְכָע רָעדָען, עָם מְרָעפְּט אַ מְוּאהל
עָם באָגעגְנָען זִיךְ אֲוַוי שִׁיפְקאפִּיטָאנֶען גָעמֶען אַרוּים זַייעָרָ רָעדָען
אוּנ דִי בְּרַייעָ זַייטָען הַאלְטָען זַיי אֵין רָער גָענָען דִי אַנדָערָע , אוּנ דוּרְךְ דִי שְׁמָאלָע
זַיידָען רָערִין זַיי, אֶפִילוּ דִי שִׁיפָען זָענָען זַויים אַיינָע פּוּן דִי אַנדָערָע, פּוּן רָעסְטָוועגָן
הָעֶרָן זַיי וָואם טָען שְׁפָּרִיכְט צוּ זַיי . נָאךְ הָאבֶּן דִי פִילָאזאפָען גָעזָאגְט, עָם קָען
זַיין גָעמָאכְט אַווי אַ וָואגְט אִז טָען וָעם שְׁטֵיין אִין שְׁטוּב גָעבָּען רִיא וָואגְט אוּנ טָען
וָעם רַיידָען נָאגְן שְׁטִיל נָאר דִי לַעפָּצָען וָעלָען זִיךְ שָׁאקְלָען, אוּנ אַיינָער וָועם
שְׁטֵיין אוֹיף דִי אַנדָערָע זַיים וָואגְט אֶפִילוּ זַיים פּוּן דִיא וָואגְט נָאר עָר וָעם שְׁטֵיין
פּוּנקְט גָענָען דָעם מָענְטש וָואם אִין שְׁטוּב אוּנ שְׁפָּרִיכְט , וָעם עָר הָעֶרָן אֲלֵיין
וָאם עָר שְׁפָּרִיכְט , אוּנ דִיא מָענְטשָׁען וָואם וָועלָען שְׁטֵיין גָעבָּען אִים וָעלָען גִים
הָעֶרָן. דִי יְהוֹשֻׁעַ חֲכָמִים זָאגָען יָעדָע שְׁמִיסְטָע וָואם גַיים אַרוּים פּוּן מוּיל אִיז
דָאם אַיין אוֹת [בּוּכְשְׁטָאב] פּוּן דִי צָוואנְצִיג אוֹתִיוֹת פּוּן א"ב טִים אַיינָע פּוּן
דִי גַיין נְקוּדוֹת, וָוארוּם וַוי רָער מָענְטש עָפְּנְט נָאר דָאם מוּיל טִים אַיין שְׁמִיסְטָע
מוּז דָאם זַיין אַ בּוּכְשְׁטָאב טִים אַ נְקוּדָה , צוּ בַּיישְׁפִּיל, עָר זָאגְט אַ, אִז דָאם אַיין אַלֶף
טִים אַ פַּתָח, אוּיב עָר זָאגְט אָ, אִז דָאם אַאלֶף טִים אַ קָמֶץ , אוּיב עָר זָאגְט בְּ,
אִז דָאם אַ בֵּית טִים אַ פַּתָח , אֲדָער בָּ, אִז דָאם אַ בֵּית טִים אַ קָמֶץ , אוּנ אַזוי אִז
אֶפִילוּ בַּיי בְּהֵמוֹת אוּנ חַיוֹת אוּנ עוֹפוֹת, יָעדָע שְׁמִיסְטָע וָואם גַיים אַרוּים פּוּן זַייעָר
מוּיל מוּז דָאם זַיין אַ אוֹת טִים אַ נְקוּדָה, אֲדָער זַי זָאגָען דָעם אוֹת צָוואנְצִיג רְבִיי מָאהל,
דָער קָרָא שְׁרַיים קְרָא קְרָא, עָם אִז דָא אַ פּוּינְקְט וָואם זִינְגְט סוּ סוּ, אֲדָער צוּף
צוּף צוּף, דִי פְּלִיגָען אוּנ דִיא בִּינָען זָאגָען זוּ זוּ זוּ, נָאר וַוייל וַוי זָאגָען דָאם גָאנְץ
גָעשְׁוווינְד דָערָקָענְט טָען נִיט דִיא וָועלְט . אֶפִילוּ דָאם שְׁרַייָען פּוּן אָקס אֲדָער פּוּן
אַייזָעל וָענָען אוֹיךְ אוֹתִיוֹת טִים נְקוּדוֹת , דִיא קוּה שְׁרַיים סוּ, אוּנ אֶפִילוּ טָען טוּהם
אַ קָלאפּ אִין הָאנְד אוֹיךְ דִי אַנדָערָע הָעֶרְט טָען אוֹיךְ אַ בּוּכְשְׁטָאב פּ אֲדָער ב. אוּנ
אַווי זָענָען אַלֶע סוּיקָאלִישָׁע אִינְסְטְרוּמָענְטִין וָוען טָען שְׁפִּילְט אוֹיף זַיי גִיבָּען זַיי אוֹיךְ
אַרוּים בּוּכְשְׁטָאבָּען טִים נְקוּדוֹת נָאר וָועלָען זַייעָר בָּעשְׁוווינְדָען שְׁפִּילָען אִיז שְׁנָועד צוּ
בָּעמָערָקָען דִי אוֹתִיוֹת אוּנ וָערְטָער וָואם דָאם שְׁפִּילָען דָעם, אַז א מָענְטש רָעם
זַייעָר נָעשְׁוווינְד אֲדָער עָר זִיכְם יֶעדָער אוֹת זַייעָר לָאנְג אִיז אוֹיךְ שְׁנָועד צוּ פָּארשְׁטֵיין
וָואם עָר רָעם, אוּנ אַז טָען וָאל נִיט הָעֶרָן דִי שְׁמִיסְטָע פּוּן שְׁטוּרָעם וִוינְט וָועם
טָען אוֹיךְ הָעֶרָן אוֹתִיוֹת טִים נְקוּדוֹת, דָער אוּנְטָערשַׁייד אִיז נָאר, וָואם דָער טָענְטש
דָעם פָּארשְׁטֵיים טָען וָואם דִי אוֹתִיוֹת וָאגָען , אוּנ דִי אַלֶע אוֹתִיוֹת פּוּן בְּהֵמוֹת וַיְוֹת
עוֹפוֹת וַוייסְט טָען נִיט וָואם זַיי טַייגָען אוּנ וָואם זַיי וָאגָען.

פרק פּן דער ריכטער קומט נייל די זאך נאם שמעקם גים ארײן אוניזן אין דעם לופֿט נאם ארום די זאך, אוג בײ דעם מענטש אין דיא נאזן דעג דיא אדערן נאם זייא ציהען אריין אין דיך דעם שמעקענדיגען לופֿט, אוג דיא אדערן ציהען אריין דעם רוח אין מוח. אלע גלידער פון מענטש שפּירען די זאך נאם רירם זי אן, אויב דיא זאך איז נאם אדער טרוקען, קאלם אדער נואדעם, נאר דעם מעם פון דער זאך שפּירען זי ניכ, אז דער פינגער אדער אין אנדער גליד נעם האלטען צונקער אדער פעפער נעם ער גים שפּירען אז דיא צונקער איז זים אוג גים אז די פעפער איז ביטער, אבער אז די צונקער אדער פעפער לינג אויף דיא צונג אדער אויף דעם נוטען שפּירט ער באלד די זיסקייט פון דיא צונקער אדער דיא ביטערקייט פון די פעפער, אוג דער צונג שפּירט אויך נעלבעם איז נאם זוערער טרונקען קאלם אדער נואדעם.

פרק פח די ערשטע צוויי חושים דאם זעהן אוג דאם הערען זענען זיי מיינרסטע אין נוף, דורך זיי קומט דער מענטש צו די זאכען נואם נעהערען צום נוף אוג צו די זאכען נואם נעהערען צו די נשמה, אז דער מענטש זעהט טים זינע איינען נואם איז בעשריבען אוג נעדרוקט אין סְפָרים אוג לערונם אוג זיי תורה אוג חכמה אוג נוטע מדות, האם דער מענטש ביידע נעלטען, אדער ער הערט טים זינע אויערן תורה אוג מוסר אוג חכמה אוג ער מוהם זיי צדיקים אוג חכמים לערנען אים, האבען אים די אויערן נענעבען עלם הזה אוג עולם הבא. דאריבער באלד דער מענטש שטארק הונען דיא צוויי חושים, די איינען אוג דיא אויערן, זייא זאלען נים קאלטע נואדען, דאריבער ווערט מיר יעצם שרייבען ווי לאנג מם קענען קאלטע מאכען דיא איינען, דער מענטש זאל זיך פון זיי דימען. דאם ערשטע איז א מענטש זאל נים ארוים ניין פלוצלונג טים אין מאהל פון א פינסטערען אדם אין א שטארקען ליכטיגען אדם, נאר איב ער איז אין א פינסטערען אדם זאל ער עפענען די מיר אדער דעם פענסטער ביסלאכווייז די ליכטיגקייט זאל ביסלאכווייז ארין נין אין שטוב, אוג עמליכע סעקונדען אדער רגעים זאל ער קוקען אין דעם ביסעל ליכטיגקייט, אוג אזוי זאל ער עפענען די מיר אלע מאהל מעהר ווידר מעהר. בי ער ווערם קענען עפענען די מיר אין נאנצען. אוג ווען ער דערף נין פון א ליכטיגען אדם אין א פינסטערען אדם, זאל ער איך גים ארוים נין פלוצלונג טים אין קאהל נאר ביסלאכווייז, אוג נאם ברוך הוא האם איך אזוי נעמאהן, פון די פינסטשערע נאכם קומם נים פלוצלונג דער ליכטיגער מאג, נאר ער ניים ביסלאכווייז, אלע כינוט ווערם ליכטיגער, אוג פארין נאכם איז איך אזוי עם ווערם גים פלוצלונג פינסטערער, נאר די זונן ניים אונטער בי־סלאכווייז עם ווערם אלע מינוט פינסטערער, די יונגען זאלין איינגעוואהנם ווערען ביסלאכווייז. אוג אזוי זאלען מיר אלע מאג המאיר לאור והלדרים אלהים ברחמים, נאם מאכם ליכטען איך דיא ערד אוג צו דיא מענשען ואם

וואהנען אויף די ערד מיט החכמנות, אוג דאס איז די רחמנות וואס ווערט נים מיט
איין מאהל מאג נים מיט איין מאהל נאכט. דאס צוויישע זאל אַ מענטש וך
היטען ער זאל נים קוקען אויף ריא ליכטיגקייט וואס שלאגט אף צוריק פון דיא
זונן, דאזיגנו אַ מענטש זאל נים וואהנען אין שמוב וואס ריא פענסטער ענגען איין
צפון זייט, ווייל די זונן איז נים רא אין צפון זייט נאר פון איין אנדער זייט ש"נט
די זונן אויף די צפון וואנט אוג פון די צפון וואנט שיינט די זונן ניט אין שמוב, איז
די ליכטיגקייט זאל דער מענטש נים שמארק קוקען ווייל דאס איז שערליך פאר ריא
אויגען. אוג אויב פאר ריא פענסטער וואס אין צפון זייט שמייט אַ וואנט אוג ריא
זונן שיינט אויף די וואנט אוג פון ריא וואנט שיינט די זונן דורך די פענסטער אין
שמוב, די ליכטיגקייט איז נאך שערליכער צו היא אויגען. אוג מען זאל נים וואהנען
אין אזוי אַ שמוב וואס מען זעהט נים דעם היממל דורך ריא פענסטער, אוג מען
זאל נים שרייבען אוג נים טאהן אין אנדער מלאכה אַ אייבעלע צווישען מאג אוג
נאכט, אוג ווען ריא זונן שיינט שמארק אויף דעם פאפיר אדער אויף דעם סאפר
אדער אויף נים שרייבען אוג נים ליינען געגען די זונן, מען זאל נים פיל שרייבין
אוג נים פיל ליינען אין אַ סאפר בייא נאכט בייא ריא ליכטיגקייט פון אַ ליכט אוג
בייא אַלאמפּ. מען זאל נים צו פיל קוקען אויף אַ זאך וואס איז ווייס וויא שנייא.
אוג נים אויף אַ זאך וואס איז שמארק רויט, אוג מען זאל נים שמארק קוקען אין
פייער, אוג דאריבער ווענען דא אין מצרים פיל בלינדע ווייל ווייא ווענען שמענדיג
בעבען פייער. רויך אוג דער רים פון שוועביל אוג רינער שמוב איז אויך שעדליך
צו ריא אויגען, ווייניג שלאפען איז אויך שערליך צו די אויגען. בעווויגליך בארף א
מענטש שלאפען אכט שעה. דאס פיל גיין איז שערליך צו דיא אויגען, אז מען
גייט גרויס טריט, דאס הייסט מען לויפט שמארק ווערט בייא יעדער מאהל
לויפען עמיגערט אַ פינף הונדערט חלק פון די ליכטיגקיים פון דיא אויגען, אז מען
גייט אין נאס אוג אַ שמארקער ווינט בלאזט אויף ריא אויגען, ווערען קאלטע דיא
אויגען, אויב אַ מענטש ווינט שמארק אוג עס ניעען טרערען פון די אויגען עמקיבע
מעג אן אַ אויפהערונג ווערען קאלטע דיא אויגען, אין דער פרימ ווען עס איז שוין
אַ ביסעל ליכטיג, אדער פארין נאכט ווען עס איז נאך אַ ביסעל ליכטיג אוג ער
צינדט אן אַ ליכט אוג ער לערנט אין אַ סאפר אדער ער שרייבט אדער ער טוהט
אין אנדער אייבעלע מלאכה בייא ריא צווויי ערשטי ליכטיגקיים צו מאכען, איז ואס
עשליך צו דיא אויגען, עס בארף נאר נין אין ליכטיגקיים, אדער פון ריא ליכט
אלין אדער פון דיא זונן אלין.

אוג צו דיא אויגען איז שערליך אַ פלוצלונגע שמיגמע
א צו גרויס שטימע, דאס קען מויב מאכען די אויגען אזוי אזאך ואס יעמאן פארנעניגט

אוג א מאהל ענהן זיי אזוי א זאך וואם זיי מאכן צער, בייא דיא אויבערן איז אויך אזוי, א מאהל הערן זיי נאויא א זאך וואם זייא מאכן פארנעניגן, אוג א מאהל הערן זיי אזוי א זאך וואם זיי מאכן צער. א מאהל שמעקט ער מענטש א גוטן ריח אוג א מאהל שמעקט ער א שלעכטן ריח. א מאהל שפירט דער מענטש א גוטן מעם אין מויל אוג א מאהל א שלעכטן מעם,

פרק פט די פינף ערליי חושים, זענען אין דעם מענטש צו מאהן אים זיי זייא ער ווייל, ער זאל זיי בענוטצן צו וואם ער ויל ארבער ער זאל זייא נאר נים בענוטצן, דהיינו עס איז א מצוה וראיתם אותו, מען זאל ענהן דיא ציצית, עס איז א מצוה לא תראה לך חמץ, פסח זאל מען נים ענהן זמץ בייא זיך אין שבוע, עס איז א מצוה ער זאל נים קוקן אויף א אשה וואם איז נים זיין וייב, אוג אפילו אויף זין וייב זאל ער נים קוקן ווען זיא איז ער זאל נים קוקן אויף א עבודה זרה אוג עס איז דא הילינע זאכן וואם מען מא נים קוקן אויף זייא, ווען די יודן זענען נעווען אין דער מדבר אוג מען האט נעמראנן דעם משכן פון אין ארם צום אנדערן האבן די יודן נים נעמאכט זענהן ווען מען האט באדעקט די בלים פון משכן צו תראגן זי פון אין ארם צום אנדערן, מען מאר נים קוקן אויף א ענינבוינען, מען מאר נים קוקן אויף א נשיא, מען מאר נים קוקן אויף די כהנים ווען זיי דובנן, מיט די אויבערן איז א מצוה צו הערן ווען מען בלאוט שופר ראש השנה, עס איז א מצוה צו הערן דיא רייד פון אריכטינען נביא ווען ער זאגט ויגע ריקמיגע נביאות, עס איז א מצוה מען זאל נים הערן די רייד פון אפאלשען נביא, עס איז א מצוה צו הערן דיא רייד פון די חכמים אוג צו הערן ויבערע מוסר. עס איז א מצוה מען זאל נים הערן רכילות לשון הרע לצנות גבול פה. מיט דיא נאז איז א מצוה טוצאי שבת צו הבדלה זאל מען שמעקען בשמים. מען זאל נים שמעקען פון דיא קטורת וואם איז נעווען צו רייבערן אין משכן אוג אין בית המקדש, אוג צו איינער האט נע מאכט פאר זיך א זעקע קשורת ווי עס איז נעווען אין משכן האט מען נים נעמאכט שמעקען פין זיי. מען מאר נים שמעקען פון דיא בשמים ואם איז נענואכט צום רייבערן צו די עבודה זרה, אוג מען מאר נים שמעקען פון די בשמים וואם א זונה מראכט אויף זיך אבער זיא שמירט זיך מיט בוים אייל אבער ואסער ואם שמעקען. מיט דעם מויל איז א מצוה צו עסן מצה פסח, בייא בהנים איז נענעז א מצוה

צו עסען די פֿלייש פון קרבנות, אונ די ברוים פון מנחות, אזא צו עסען תרומה
מען מאר ניט עסען חלב אונ ניט בלוט, אונ מען מאר ניט עסען אלע זאבען ואם
די תורה האט געבאטען מען זאל ניט עסען. עס איז דא א צייט ואם איז א מצוה
צו עסען, דהיינו שבת יום טוב, אונ עס איז דא א צייט ואם מען מאר ניט
עסען, דהיינו יום כפור אדער איין אנדער תענית, אונ עס זענען דא זאבען ואם
דער מענטש טאר זיי ניט אנרירען מיט דעם נוף, דהיינו א מענטש האט זיך ניט
געמארט שמירען מיט די בוימאייל פון משקן אונ מען האט ניט געמארט מאכען
א זעלבע בוימאייל ווי עס איז געווען אין משכן מען זאל זיך שמירען מיט זיי, עס
איז א מצוה כשמיש המטה מען זאל האבען קיגדער, אונ מען מוז זיך דערוויסטערען
פון א אשה ואם איז א נדה אפילו זיא איז ניין וויב. אויך די אלע פוחות געווענליכקייט
נאר דער מענטש, וועלכעם ער זאל טאהן אונ וועלכעם ער זאל ניט טאהן, אבער
אלע לעבענדיגע זאבען קענען ניט טאהן אנדערש ווי זייער נאטור, ווארום דיא
נאטור צווינגט זיי צו טאהן סיי שלעכט סיי גוט.

פרק צ די פינף ערליי חושים ואם כיר האבען פון זיי געשריבען אין פרייערדינגען
פֿרק זענען ניט נאר אויסווייניגסטע חושים, נאר זייא זענען אינווייניגסטע
חושים אויך, ווארום פון מוח ציהען זיך דינע אדערען אין אלע גלידער פון מענטש,
דאריבער יעדער גליד וועלכע זאך ער טוהט, שפירט באלד דער מוח, אונ דער
מוח [דער שכל] זאגט באלד זיין מיינונג אויף יענעד זאך אויב דיא זאך איז גוט
אדער שלעכט, אונ ער שפירט אויב דיא זאך איז קיילעקדיג, אדער פיר קאנטיג
אדער דבייי קאנטיג, ווי בריים, ווי לאנג, וויא הויך, דאס נוייסט אלץ דער מוח,
דאס אויסווייניגסטע ואם דער מענטש טוהט אויסווייניג מיט זיינע גלידער דאס
רופט מען שפירן, בעווענגונג, אונ ואם דער מענטש שפירט מיט זיין מוח דאס
רופט מען בעמראכטונג, פערנלייכונג איין זאך צו די צווייטע, אונ אזוי ווי דיא
אויסווייניגסטע חושים [גלידער] קענען נאר שפירן פיהלען א קערפערליכע זאך
ואם מען קען זיא אנמאפען מיט אייגע פון די גלידער, אזוי דער מוח קען אויך
נאר שפירן אונ פיהלען דיא נשמי זאכען ואם דיא אויסווייניגסטע גלידער נאהו
אונ דער כח המדמה ועקט אויך געטיילט אין חושים אויסווייניגסטע אונ
אינווייניגסטע, איינס איז ואם דער מוח שפירט דיא זאך, ווען דער מענטש ויכט
אן דיא זאך מיט איגע פון זיינע אויסווייניגסטע גלידער, דאס צווייטע איז ווען דער
מענטש האט שוין די זאך אויעק געלייגט האלט דער מענטש די זאך אין מוח ער
זאל געדענקען ווי די זאך האט אויסגעזעהן אונ ואם איז געווען די זאך ואם ער
האט געהאלטען, אונ ער זאל געדענקען די צוגרות פון די אלע מענטשען ואם ער
האט זיי אין מאהל אדער מערער מאהל געזעהן, אונ דער מענטש האלט אין מוח
הונדערטער זאכען צו געדענקען ער זאל ייא שנטשיידען איינס פון דאס אנדערע,

וָעוֹר אִיז דָּער מֶענְטְש אוּן וָוער אִיז יָענֶער מֶענְטְש, אוּן אַווי אֹלֶע זַאכֶן וָואס עֶר זָעהט אוּן הָערְט אוּן טאפְּט אִין טִיף ריא אוֹיסְווייניגְסְטֶע גְלִידֶער פְּלִיבְּט דָּער פְּאר־שְׁטָעלוּנג פוּן דִי זַאכֶ בִּיי אִים אִין מוֹחַ, עֶר זָאל רָאט נָעדָענְקֶען אוֹיף אַייבִּיג אָדֶער אוֹיף אַ לַאנְגֶע צַייט.

פּרק צא דָּער כֹּחַ הַמְּדָמֶה קָען צוזַאמֶען נֶעמֶען דִי זַאכֶן וָואס דִי אִינְווייניגְסְטֶע גְלִידֶער הָאבֶן נֶעמַאהן אוּן מַאכֶן פּוּן צְווֵיי דְּרַיי זַאכֶן אִין זַאךְ, דְּהַיינוּ אַ מֶענְטְש אַ שְׁוַוארְצֶער הָאט שַׁיין נֶעזוּנְגֶן, וְענֶען דָא נֶעזַען צְווֵיי חוּשִׁים, דִי אוֹיגֶן הָאבֶן נֶעזֶעהן עֶם שְׁמַייט אַ שְׁוַוארְצֶער מֶענְטְש, דִיא אוֹיגֶן הָאבֶן נִיט נֶע־הֶערְט זַיין זִינגֶען, דִיא אוֹיעֶרְן הָאבֶן נֶעהֶערְט דָאס זִינגֶען דִיא אוֹיעֶרְן וַוייסֶען זִיבֶּער נִיט אוֹיב דָּער מֶענְטְש אִיז נֶעזוּנְען אַ שְׁוַוארְצֶער אָדֶער אַ וַוייסֶער. אִבֶּער דָּער כֹּחַ הַמְּדָמֶה וָואס אִין מוֹחַ, וַוייסְט בֵּיידֶע זַאכֶן, אַ שְׁוַוארְצֶער מֶענְטְש הָאט שַׁיין נֶעזוּנְגֶן, אוּן דָאס אִז שׁוּן נֶעבְּלִיבֶּן אִין מוֹחַ, אוּן אוֹיב עֶר וִועט אָמָאהל טְרֶעפֶּן דָעם שְׁוַוארְצֶן מֶענְטְש, וִועט עֶר אִים שׁוֹין דָערקֶענֶן אַז עֶר אִז דָּער שַׁיינֶער זִינגֶער וָואס עֶר הָאט אָמָאהל נֶעזוּנְגֶן, אֲפִילוּ עֶר וִועט יָעצְט נִיט זוּנְגֶן. אָדֶער פַּארקֶערְט עֶר וִועט הֶערֶן אַ נֶעוַואנְג אוּן וִועט נִיט וָויסֶן וֶועהן וָועט עֶם זִינגֶט, וִועט עֶר שׁוֹין דָערקֶענֶן דִיא שְׁטִימֶע אוּן וִועט שׁוֹין וַוייסֶן אַז דָאס זִינגֶט דָער שְׁוַוארְצֶער מֶענְטְש, אוּן אַווי וִוי דָער כֹּחַ הַמְּדָמֶה נֶעמְט צוזַאמֶען אִין מוֹחַ צְווֵי דְּרַיי זַאכֶן אוּן מַאכְט פּוּן זֵי אִין זַאךְ, אַזוֹיא קֶען עֶר מַאכֶן פּוּן אִין זַאךְ צְווֵיי אָדֶער דְּרַיי זַאכֶן, דְּהַיינוּ עֶר וָועט אַ הָאלְץ וָואס אִז פִּיר קַאנְטְ'ג אוּן שְׁוַוארְץ נֶעפַארבְּט, פַּארשְׁטֵייט עֶר עֶם אִז נֶעוַוען אַ הָאלְץ אוּן אַ מֶענְטְש הָאט אִים נֶע־מַאכְט פִּיר קַאנְטְ'ג אוּן הָאט אִים נֶעפַארבְּט, אִז בַּייא אִים נֶערֶכְענְט דָער הָאלְץ בַּאווּנְדֶער אוּן דִי שְׁוַארְצֶע פַארְב בַּאווּנְדֶער אוּן דִי פִּיר קַאנְטְ'נְקֵייט בַּאווּנְדֶער. וַוייל זִי קֶענֶן זִיין אַיינֶם אוּן דָאס אַנדֶערֶע, עֶם קֶען זִיין אַ הָאלְץ נִיט פִּיר קַאנְטְ'ג, אוּן עֶם קֶען זִיין אַ הָאלְץ נִיט נֶעפַארבְּט שְׁוַארְץ. אוּן אַווי וִוי עֶר הָאט נֶעמַאכְט אַיינֶם דָעם שְׁוַארְצֶן מֶענְטְש מִיט זַיין זוּנְגֶן, אַזוֹיא קֶען עֶר אִים מַאכֶן נָאר צְווֵיי זַאכֶן, עֶם קֶען זִיין אַ שְׁוַארְצֶר מֶענְטְש אוּן נִיט קֶענֶן זִינגֶן אוּן עֶם קֶען זִיין דָאס זִינגֶן אַ שְׁוַארְצֶר מֶענְטְש אוֹיךְ קֶענֶן, אִז דָער מֶענְטְש מִיט דָאס זִינגֶן צְווֵיי זַאכֶן.

פּרק צב וִוי מִיר הָאבֶן נֶעוַאכְט אִין פְּרִיעֶרדִינֶגֶן פֶּרֶק אַז דָער כֹּחַ הַמְּדָמֶה נֶעמְט אַ מָאהל צוּ זַאכֶן אוּן מַאכְט פּוּן זֵי אַיין זַאךְ, אוּן אַ מָאהל אִז פַּארקֶערְט אַיין זַאךְ צוּ טֵיילְט עֶר אוֹיף מֶערֶערֶע זַאכֶן, דְּאריבֶּער קֶען זִיין דִיא זַאכֶן זָאלֶן זִיין אֱמֶת אָדֶער פַּאלְש, עֶם קֶען טְרֶעפֶּן דָער כֹּחַ הַמְּדָמֶה זָאל טְרַאכְטֶן אַ אַיינֶרְגֶע שִׁיף פְּלִיהְט אִין דָערהַיים, רָאט אִז דָאךְ פַּאלְש אוּן עֶם קֶען נִיט זִין, נָאר רָאט קוּמְט וַוייל אִין מוֹחַ וָענֶען צוּ זַאמֶען נָעקוּנְטֶן דָרַייא

זאכען, ער האט געזעהן א שיף אוג ער האט געזעהן אייזען אוג ער האט געזעהן
פייגעל פליהען, איז אים אין מוח צו זאמען געשטעלט געוואלען דיא דרייא זאכין
א שיף פון אייזען פל הם. אוג אווי קומען צוזאמען זאכען וואס ענגען א ביסעל אמת
.ג א ביסעל פאלש, אדער וואס ענגען אין גאנצען אמת.

פרק צג ה מ ש ע ר, עס איז דא אין מענטש א כח צו וויסען פלוצלונג א זאך וואס
איז געווען אדער א זאך וואס וועט זיין, אוג די זאך זאל ריכטיג זיין,
אוג ער וויסט אליין נים צו זאגען פון וואנען וויסט ער עס איז אזוי, זוג ער
ו אונדערט זיך אליין פון וואנען האט ער דאס געוואוסט ריכטיג צו מרעפען, דער־
כח געפינט זיך אין אלע מענטשען, נאר עס ענגען דא מענטשען וואס מרעפען
פיל זאכען, אוג עס ענגען דא בענטשען וואס מרעפען עלמען א מאהל, נאר צו
ויסען אין אמת פון וואנען קומט דיא זאך וואס דער מענטש זאל דאס מרעפען,
כוז ן אדער דער מענטש איז א נביא דאס מען אים פון היממל געואונט זו דיא
זאך איז אזוי, אדער עס קומט למשל א מאהל גיים א מענטש אין נאס אוג עס
ענגען ארוים געפאלען פון זין קעשענע עמלעך מתבעות, אויף דער ערד, אוג דיא
מתבעות האבען זיך אזוי גלייך געליגט וי עס וואלט זיי ווילענדיג אזוי געליגט,
דאס נעמבעג איז א יך געזעהן כיי דעם מענטש, ווארום ער מענטש האוש אין
מוח א מראכטונג פון פיל פארשידענע זאכען, א מאהל מרעפט די זאכען שטעלען
זיך אליין צו זאמען איינם געפעהן דאס פענדרע אוג דער מענטש ווייסט פון דעם
א נאנצען ענגן וואס איז אמת, א מאהל מרעפט דאס אפט אוג א מאהל מרעפט ר־אס
נאר נים, אוג א מאהל מרעפט דאס עלמען, ווייל דאס קומט ווייא שטארק דער
זקרון איז פון דעם מענטש, ער זאל געדענקען דיא זאכען וואס ער האט געזעהן
אדער געזעהן, ג מאהל קומט נים איין זאך צו דאס אנדערע, אוג א מאהל קומען
זיך צו זאמען דיא אלע זאכען אוג עס ווערט איין נאנצע וואהרע זאך, דאס־ער
דערען די זאכען צו זאמען געשטעלט, אפילו וען דער מענטש שלאפט אוג ער
שלעפ איז נים דא אין מוח, אוג דער מענטש ועהט אין חלום פארשידענע זאכען
וי־אס קומען נים איינם צום אנדערען, אוג א מאהל ווערען צו זאמען געשטעלט ריא
נאכען זייער גלייך איינם צום אנדערען, אוג דער מענטש נעהט אין חלום א נאנצע
זאך, אוג א מאהל איז אין נאנצען אמת, אוג א מאהל איז נאר א ביסעל אמת, אוג
א מאהל זיז אין נאנצען פאלש, ספרי מוסר אוג מקובלים שרייבען בייא נאכט ווען
דער מענטש שלאפט גייט ארוים פון אים דיא נשמה מיט דעם שכל אוג נייען זרוים
זין הסעל, אוג זין אים בלייבט נאר דאס לעבאפט אזוי וי א בהמה, אוג אויב
דער מענטש איז א צדיק ווערט נעזונט די נשמה אלץ וואס זיא ראוף ווייסען פאר
זיך אדער פאר צוקונפט מענטשען, אוג א מאהל ווערט איר נעזונט א נביאות, אוג
אויב דער מענטש איז קין צדיק ווערט די נשמה צוריק נעשמוייסען אוג מען זאגט

איר

איר נאר נים, אוג דאס מערסטע כענטשען ווערען דאך ווייניג נשמות צוריק
גענשטוסען פון דעם ארט וואס די נשמות פון דיא צדיקים זענען דאהין אוג וויא
ווייסען פון היטל גאר נים, אוג ווען ער שלאפט גענועלטיג אויף אים נאר דער
כח המדמה אין דעם שכל, אוג עס דאכט אים אין חלום אז ער איז ואכענדיג
אוג מוהם אלץ מיט ווייבינגמטע בלים, ער גייט, ער האנדילט, אוג מייל
דער מענטש איז צו זאמען גענשטעלט פון פיר יסודות נואטער לוטש ערד,
אויב דער יסוד פון ואטער שטארקט זיך אין אים ווהם ער אין חלום עם רענינט אוג
ער זההם ימים אוג מייכען, אוג ווען עם שטארקט זיך אין אים די רויטע גאל,
זההם ער פייער אוג מלחמות אוג קריג, אוג ווען עם שטארקט זיך אין אים דאס
בלוט ווהם ער שיינע קאלערטען אוג געלעבטערם אינ פרייליכע זאכען אוג עסען
אוג טרינקען, אוג ווען עם שטארקט זיך אין אים דיא שווארצע גאל ווהם ער
שרעקליכע זאכען אוג צרות, אוג א מאהל קומען דיא חלומות פון דעם עסען ווען
ער האט גענעסען ביי טאג אדער נעכטיגען טאג. אוג א מאהל קומען דיא חלומות פון
דיא זאכען ווען ער האט געטראכט ביי טאג אדער ווען ער האט געטראכט איידער
ער איז אייננעשלאפען, אוג דער מענטש ואס איז א רשע דאכט אים אין חלום מען
פירט אים אוג מען שלעפט אים אין שרעקליכע ארטער אוג עס פאלט אויף אים א
נרויסע שרעק אין חלום, אוג דער מענטש ואס טראכט בייא טאג אדער נאר ווין
שלאף פון מזנה ווין, קומט צו אים אין שלאף דער ענין פון זנות אוג עס גייט ארויס
פון אים זרע לבטלה, אבער דער מענטש ואס איז א צדיק אוג א גאנצען טאג נענעסן
זייג נעראנקען נאר אין ענינים פון תורה אוג מצות, ווען ווין נשמה קומט ביי נאכט
אין היטל ווערט ז א באהעפט מיט אלע הייליג נשמות אוג ויא ווערט נעזעהן
פאר נאט ברוך הוא, אוג דארט ווהם ויא אלע זאכען ואס זענען אמת, נאר דיא
נשמה קען גים זאגען דעם נוף דיא אלע הייליג זאכען ואס דאס ווייסען
נעזעהן, דאריבער נוט די נשמה צו פארשטיין דעם נוף דורך דעם כח המדמה דורך
משלים אוג אנדערע ענינים ואס זענען גלייך צו די זאכען ואס ויא ווייסט, אוג אפילו
ביי נביאים איז אוך אזוי נעזוהן ווי האבען גים נעקענט ואגען צום פאלק ווייערע
נביאות מיט די זעלבינע ווערשער ואס ויא האבען נעהערט פון נאט ברוך הוא
אדער דיא זאכען ואס ויא האבען נעזעהן, נאר ויא האבען נעמוזט זאגען דיא
ווערטער מיט משלים אוג מליצות ווי מיר נעפונען פיל א זעלבע זאכען אין ספר
יחזקאל אוג ביי אנדערע נביאים, אויסער משה רבנו האט זעזאגט דיא זעלבינע ווערטער
ואס נאט האט צו אים נעזאגט, ווי עס שטייט אין ר"ש" אין אנהייב סדרה מטות
דער זהר זאגט דיא נשמה פון צדיק ווען ויא גייט צוריק צוראפ פון היטל ויא זאל
ארויין גיין אין נוף, באהעפטען זיך צו איר שדים אוג זאגען איר פאלשע זאכען אוג
נארישקייטען אוג ביי פארמישען אין איר דעם שכל ויא זאל פארנעסען די ויכטיגע

זאָגן וואס זיי האָט געהערט אין היכעל, אוג די נשמה וואס איז זוכה לעבעגט מען
מיט אירע תורה אין היכל, אוג בייַ נאכט ווען ער שלאפט וייסט ער אַז מען לעריגט
מיט אים תורה איבן מאַרגען געבענקט ער די תורה וואס מען טיט אים געלערנט
אוג אויב ער באהעפטן זיך שרים מיט די נשמה ווען זיא גייט ארויס פון היכל
מאכן זיי ער זאל פאַרגעסן די תורה וואס ער האט געלערנט, ער געבענקט ער
האט געלערנט תורה, ער געבענקט אבער ניט וואס ער האט געלערנט. אוג א מאהל
טרעפט אז נאט שיקט ארויס פון היכל אַ היילינגן מלאך, ער זאל זאגן דעם מענטש
וואס עם וועט זיין, אזוי ווי עם איז געווען בייַ פרעה, וויא יוסף האט געזאגט צו
פרעה אשר האלוהים עושה, וואס נאט וויל מאהן אויף דער וועלט האט ער געזאגט
צו פרעה, אוג ווי עם שטייט אין תנ"ך בייַ פיל מענטשען וואס נאט האט זיא געזאגט
בייַ נאכט אין חלום דורך א מלאך, אויף אזוי א חלום האט דיא נמרא געזאגט דאס
איז א עבקיג חלק פון נבואה, אוג די חלומות זענען אמת, נאר וויל די זאה איז
געזאגט געוואָרן פון נאט צום מלאך אוג פון מלאך צו די נשמה, אוג פון די נשמה
צום גוף דורך דעם כח המדמה, אין דעם כח המדמה מיז שוין ווערן ארייַן געטיישט
קראפטע זאָגן אויך, דאריבער זאגט די נמרא אזוי ווי עם קען ניט זיין קארין אן
שטרוי אזוי קען ניט זיין א חלום אן דברים בטלים, אַזעלכע רייד וואס זענען נאר
נישט, א נ ווייזלו די זאָגן וואס טרעפט דעם גוף בשעת בייַ נאכט, שטעלמו איז
פאר דער כח המדמה מיט אנדערע זאָגן וואס זענען גלייך צו דער זאך, דהיינו עם
טרעפט א מאהל דער גוף האט שמערצען בייַ נאכט אין שלאף, פון א מכה, אדער
פון איין אנדער זאך, א נ דער מענטש איז שטארק פארשלאפן, שטעלט איז פאר
דער כח המדמה אין חלום וויי איינער שלאגט אים, אוג פון דעם שלאגען האט ער
שמערצען, עם טרעפט א מאהל אין מיטן שלאף האט זיך אויפגעדרעקט די איבערבעט
אדער די קאלדרא אוג עם איז אים קאלט גענוארן אוג ער שפירט אים איז קאלט אוג
ער איז פארשלאפן שטעלט אים פאר דער כח המדמה אין חלום עם איז ווינטער
אוג ער גייט אין נאס אוג עם איז אים קאלט, אוג א מאהל טרעפט אים ער האט
שמערצען אין א פוס אוג ער שפירט דיא שמערצען נאר ער איז פארשלאפן, דער
כח המדמה שטעלט אים פאר אין חלום ער דארף גייטיג גיין אין נאס אוג ער קען
ניט רירען מיט די פוס ווייַ זאגן אים שווער אוג מיד, וויל דער שכל איז דאכואלם
אין שלאף ניט דא ווערט אויסגעמישט אין קאפ אלץ וואס ער האט געזעהן אוג געהערט
אוג געטאהן, אוג עם פאסט זיך א בסעל צו די זאך וואס אים טרעפט נאר אלץ כיט
פאלשע זאכן, אוג די ריכטיגע חלומות וואס ווערען מקוים ווערען, אויב דער חלום
איז אין סוף נאכט ווען ער באלד מקוים ווערען, אוג אויב ער איז אין אנהייב נאכט
ווען לאנג דאערען ביז ער זעט מקוים ווערען. אוג אויב דער זעלביגער חלום האט
געחלומת ווייי קאהל אין איין נאכט, איז א צייכען אז דער חלום ווען געווים מקוים

ווערען

ווערען באלד, אונ א מענטש זאל נים דערציילען א חלום צו אזוי א מענטש וואס האט אים נים ליב. אונ א מענטש זאל נים קויפען פון יין חבר יין שלעכטען חלום עם זאל אויף אים קומען ווערען, אונ א מענטש זאל נים קויפען פ'ן יין חבר יין קראנקייט זאל אויף אים קומען, אונ אויב מען האט נענאגט צו א מענטשין אין חלום א גוטע בשורה, אדער ער האט נענהן אליהו הנביא אין חלום, זאל ער דאס נים דערציילען אפילו צו זיין ווייב אונ צו אנדערע מענטשען נעווים נים, נאר ער זאל האלטען רי זאך אין הארצען, אונ אויב ראובן האט דערציילט יין חלום צו שמעון, אונ שמעון וייסט זאו לוי איז א שונא צו ראובן, מאר נים שמעון דער־ציילען דעם חלום פון ראובן צו לוי. אויב איינער וועהם אין חלום אויף א מענטש או ער ווען שטארבען אדער ער ווען קראנק ווערען אדער איין אנדער ווידה ווען אויף אים קומען, זאל ער בעטען צו נאט פון יינעמווענגען אונ זאל נעבען צדקה פון יינעמווענגען.

פרק צד אונ אזוי ווי דער מענטש מראכט אין שלאף יינע חלומות, אונ ער נייט אונ האנדעלט אונ טוהט נאך אנדערע זאכען אין שלאף אונ ער זייסט נים ווען ער טוהט אונ ווייסט נים ווען ער רעדט וי ער שמייט אין פריי־דינען פרק, אזוי נעפינען מיר בי אנדערע לעבענדינע זאכען ווען מוזען אויך אונ ווייסען נים ווען זיי טוהן, זי פישטשען מיט דיא מויל אונ ווייסען נימו ווען זי פישטשען, שלמה המלך האט נעזאנט כי עוף השמים יוליך את הקול, די פייגעל ווען פליהען אונטערען הימעל פירען דיא שמיסבע פון איין אנ׳ם צום אנדערען, ווען מען רופט אוים אין הימעל אויף די מענטשען, נזירות גיבט ארער שלעכטע אונ די שמיסע קומט אין ערלופט, אזוי ווי דיא פייגעל פליהט דורך ועמם זיא מיט אין מויל דיא ווערטער ווען מען האט אויסנערופען אונ מיט אז׳ שפראך פישטשען זיא מיט איר מויל אונ זאנט צו דיא מענטשען ווען מען האט אויס־נערופען אין הימעל. נאר נים יעדער מענטש פארשטייט אור שפראכע, עם זענען נעווען פארציטין מענטשען ווען האבען די שפראכע פארשטאנען ויא דיא נמרא ברענגט בי רב עילים, עם זענען דא עופות ווען דורך זיי ווערט נעשיקט גוטע בשורות אונ עם זענען דא עופות ווען רוך זיי ווערט געשיקט שלעכטע בשורות. דמיינו דיא קראה איז פון דער נאטור א רוצה אונ א שלעכטע ברענגט זיא אייבינ שלעכטע בשורות, דיא טאהב איז א גוטע ברענגט זיא אייבינ גוטע בשורות, אונ אלע לעבענדינע זאכען נרוסע אונ קליינע זאנען ווען עס ניין אונ זאנען סודות נאר נים יעדער מענטש פארשטייט ווען זיי זאנען, סיידען נרויסע צדיקים, אזויא ויא דער ר״ה הקדוש, אונ אונזערע תנאים אמוראים זיי האבען נעווואוסט ווען דיא פייגעל זאנען, אונ די פייגעל וייסען נים ווען זיי זאנען, נאר דער מענטש ווען איז א צדיק פארשטייט פון יינער פישטשען דיא ווערטער ווען זייא האבען נענומען

אין

אין מויל פון די גּוּרָה וָאם אִיז אוּמְגַעֲרוּפְעָן גֶעוָאכָן אין הִימֶל. עָם זָעגָן דָא
פִּיל פְּרַאכְטָע טָעגמְשָׁעָן וָאם וַוייסָן אויב עָם וָועט קִירצְלִיךְ זַיין רָעגָן אָדָער נִיין,
דוּרְךְ דִי צֵייכָעגָם פון בְּהֵמוֹת אָדָער פון עופות, וָוארום אַלָע בַּאשָׁעפָּעגִיש שְׁפִּירָן
וָען דֶער וָועטָער וָועט זִיךְ עָנדֶערָן, אוּן וָען עָם וָועט זַיין רָעגָן. דָער טָעגמְש שְׁפִּירט
אַ שְׁטָערצוּנג אין דִיא גְלִידֶער אוּן דֶער קָאפּ אִיז אִים שְׁוָוער, דָער טָעגמְש וָואם
הָאט אַ מַכָּה בַּייכָם וִיא אִים שְׁמֵארְק, דָער מָעגמְש וָאם אִיז קְרַאנְק שְׁפִּירְט עָר
שְׁמֵארָקֶער דִי קְרַאנְקְהַיט, פון אַנְדֶערָע לֶעבֶּעדִיגֶע בַּאשָׁעפָּעגִיש, אִיז אויךְ דָא צֵייכָעגָם,
דִי קֵאץ גְלָעם אִירָע הָאר, דִי עזפות צוּ שְׁפִּרַייסָען וַויֶערָט פָּעדֶערין, דָער הָאהן קְרַייכָם
דִי הִינטֶן זָעצָם זִיךְ אויף דִיא עֶרד, אֲבָל שְׁרַיִים גַיין אַרוים פון דִיא סִיכָּעָן וִיא
זָפַּרְדַעִים [וָשַׁאבָּעם] וָעגָן רוּהִיג אוּן בְּרוסָען נִים, דִיא בִּינֶען זִיצָען אין וַיישָׁרָע
שְׁטִיכָּעלָעךְ אין בִּינשְׁטָאק אוּן גַיין נִים ארוים פון דָארָטָען. פון דִיא בוימָער קָעָן
מָען אויךְ וַוייסָען אויב עָם וָועט זַיין רֶעגָן, אויב דִי בְּלָעטֶער שָׁאקְלָען זִיךְ אין א וִוינְט
וָועט זַיין בַּאלְד רֶעגָן. אויב עָם וָועֶרט א שְׁטוִויים [פַּייכְטקַייט] אויף דִי שְׁטַיינֶער א
אוּן דִיא וָועגָם פון שְׁטוב אויב וַיא וָעגָן פון שְׁטַיינֶער רִינֶם פון זִיי אַ פַּייכְטקַייט,
אוּן אויב זִיי וָעגָן פון צִינָעל וָועֶרט גֶעֶנדֶערְט דִי פַּארב פון דִי צִינֶעל, דָאס אִיז
אויךְ א צֵייכָען אַז עָם וָועט בַּאלְד זַיין רֶעגָן, אַז דִי וַאלְק וָועֶרט נַאס אִיז אויךְ א
צֵייכָען אויף רֶעגָן. אויב אויךְ דֶעם וואסֶער פון טַיךְ וָועֶרט גֶעגָעהן בְּלָעזְלִיךְ זִיז א
צֵייכָען אויף רֶעגָן. אִין יָם אִיז דָא אַפִּיש וָואס עָר הַיסָם וָועמָער פִּיש, דָעם וָאל
אִים אַרַיין לֵייגָן אין א גְלָעזֶערֶנֶע בְּלִי פול וואסֶער אוּן מָען וָאל אַרַיין שִׁיסָען אין
דִי בְּלִי א בִּיסָעל עֶרד, אַזוי לַאנג וִוי דָער וָועמָער וָעָם זַיין טְרִיקָען וָועט דָער פִּיש
לֵיגָן רוּהִיג, אוּן וָען עָר הַיבְּט אָן שָׁאקְלָען סִיט דָעם וַוייזָען אוּן צוּמִישְׁט דִיא
וואסֶער סִיט דִיא עֶ , וָאל מָען וִוייסָען עָם וָועט בַּאלְד רֶעגָנֶען, אוּן עָם אִיז וִיא
א טִין וְשַׁאבָּע [צְפַּרְדַעַ] וָאם וִיא זִיצְט אויף דִי בְּלָעטֶער פון דִי בוימָער, וָען דָער
לופְט אִיז רַיין שְׁוַוייזְט וִיא, אוּן וָען עָם דַארְף קוּמָען רֶעגָן שְׁרַייט זִיא. אוּן עָם אִיז
דָא א פוינְעל מָען רוּפְט אִים רֶעגָן פִּיפֶער, עָר שְׁוַוייזְט שְׁטֶענדִיג, נָאר אַיידֶער
עָם קוּמְט רֶעגָן הַיבְּט עָר אָן וִינְגָען, אַז עָם וָועֶרט א וִוינְט פון צָפון זַייט וָועט
זַיין רֶעגָן, אַז דֶער רוּיךְ פון קוּסָען גַיים אויף א זַייט אוּן עָר בַּייגְט זִיךְ אַרָאפּ אִיז
א צֵייכָען עָם וָועט רֶעגֶענָען. עָם זָעגָן דָא נָאךְ צֵייכָענָם אויף פִּיל וַאכָען, דָער
וָאם מוּהט דָעם צֵייכָען וַוייזְט אַלַיין נִים וָואס עָר מוּהט נָאר פון דֶעקְסָוועגָן אִיז
דָאס א צֵייכָען, אויב קִינֶדֶער שְׁפִּילָען זִיךְ אין הוּיף אִדָער אין גַאס אוּן זַיי טְרַאגֶען
א בְּרֶעט אָדָער א דֶין אַנדֶער שְׁטִיק הָאלְץ אוּן אויף דֶער בְּרֶעט לִיגְט עָפּעס וָואס עָם
אִיז אָדָער א קִינְד אִיז אויף דִי בְּרֶעט, אוּן זַיי זָאגָען מִיר טְרָאגֶען א בֶּת צוּ בֶּגרָאבֶּן,
וָ.ל מָען וַוייסָען וִיכְער אַז אין א קוּרְצָע צַייט וָועט אין דֶעם הוּיף אָדָער אין דִי גַאס
א מֶענְטש שְׁטַארְבָּען. נָאךְ א טִין חֲלוֹמוֹת זָעגָן דָא וָאם נָאט בָּרוּהּ הוּא שִׁיקְט אוֹדֶאס
א מלאךְ

א מלאך צו א מענטש ער זאל אים זאגען סודות ואם ער דארף ווייסען פאר זיך אלער פאר אנדערע מענטשען ווי נאם ברוך הוא האם געזאגט צו אהרן אוז מרים בחלום אדבר בו, אזך ועל פיס אים ריידען אין חלום. אוז א מאהל קומט צו דעם מענטש זיין איינענער סלאך ואם ער איז באשאפען געווארען פון זין הורה אוז מזות, אוז אויב די תורה ואם ער האט נעלערענט אנדער די מצות ואם ער האט נעטאהן נעגען נים נעזונען נאר פון נאטם ווענען עם איז אבין געמישט אנדערע מיינונגען, ואם ענגען נים ערליך, איז אין דעם מלאך אויך דא גוט אוז שלעכט, אוז אין ייצע רייד איז אויך אבין גמישם גוט אוז שלעכט, אוז ואם דער מלאך זאגט אים אין חלום ועגען אכזה אוז פאלשע. אוז א מאהל קומט אליהו הנביא צו א מענטשען אין חלום, אוז לערנט פיס אים תורה אוז ער זאגט אים סודות פון די תורה, אוז א מאהל קומען נשמות פון צדיקים צו א מענטשען אין חלום אוז זאגען אים סודות פון היסעל, דאס נעהער אלץ צו דעם מענטש וי ווייט זיין זכות איז פון זין תורה אוז מצות אוז יראת שמים.

פרק צה די פרזמקיים פון א מענטש איז נים נאר צו נאס אליין, נאר צו מענשין אויך, ועכער מענטש דארף ליב האבען אלע מענטשען, נים נאר יודען, נאר מענטשען פון אין אנדער פאלק אויך, ווילבע פאלק עס איז, וייל ער איז אויך א מענטש אזוי ווי די, אוז ער בעשאפטיגט זיך אויך צו די נוצליכקייט פון די ועלט, ער באהם הייזער, ער אקערם, ער ייעם, ער האנדעלט, ער פארקויפם, אדער ער איז אין ארבייטער, אדער ער קלערם אין חכמות ואם די ועלט דארף זיי, נאר צווי מענטשען גייען ארוים פון דעם כלל, א ווילדער מענטש ואם ער האט נים א שטוב צום ואהנען נאר ער ואהנט אין נואלד ווי א אלע חיות אוז בהמות, ער אקערט נים אוז ייעט נים, ער עסט נאר די ואלד פרוכטען אוז ניים נאקעט ווי בהמות אוז חיות, דער צווייטער מענטש איז אפילו א מענטש ווי אלע מענטשען נאר ער טוהט שארין צו מענטשען, ער איז א נגב אגזלן א רוצח, נאו' עס איז א ארטמערשייד צווישען די צווי מענטשען, דעם ווילדען מענטש דארף מען קיין שלעכטס מאהן, אזוי ווי מען דארף קיין שלעכטס מאהן א בהמה (אזוי דארף מען אים אויך קיין שלעכטס מאהן, אבער דיא מענטשען ואם באוון שארין די ועלט, ווי ועגען נגבים גזלנים רוצחים אוז נאך א ועלבע מענטשען, דארף מען זיי איבערנעבען צו די רעגירונג, אוז די רעגירונג ועט זיי טון ואם ווי ווייט צו מאהן. אוז אויסער די צווי ערלי מענטשען דארף מען ליב האבען אלע ערלי מענטשען, זאל ער זין פון ועלבע פאלק עס איז, ואדום ידבר מענטש איז נים באשאפען נעווארען פאר זיך אליין, נאר פאר זיך אוז פאר אין אנדערען זוך. די ועלט איז באשאפען נעווארען דיא מענטשען ואלען ייעבע קענטנים ואהשין, דהייט איינער איז א שניידער ער אנדערער איז א שוסטער, דער שניידער מאכט

פֿאר דעם שוסטער א קאפּאטע, אוג דער שוסטער כאטש פֿײנד דעם שנײדער שׂנאזשׂעל, אוג אַזוי איז כּיי אַלע מענטשׂן אין דער אַרבּײט, אײנער אַנדערע אין פֿעלד צו בּרענגען פֿרוכט אויף דער וועלט, אוג אַנדערע מענטשׂן בּרענגען אַנדערע נוצן אויף דער וועלט, וודי בּער דאַרפֿן אַלע מענטשׂן זיין אין בּונד, איינער נאל קיין שלעכטס טאהן דעם צוויי טען נאר פֿארקערט זיי זאלן ליבּן אײנער דעם אַנדערן, אוג דער בּעלי גיאן זאל כּיי זי קיין אונטערשײד מאכּן, דאס ווערט נערופֿן טען זאל זיין א מענטשׂן וויי ניך, טען זאל ליב האבּן די מענטשׂן וויל וועגן מענטשׂן הבל [פֿערשׂטאנד] דאַרפֿן אוג מוזן מיר ליב האבּן אַלע מענטשׂן, אדער עס איז נאר וויי איינער ווייל די אַנטוואָרט אויף די פֿראגע איז, אויב יעדער מענטשׂ קען זיין נאר אליין, ער זאל קיין אַנדערן מענטשׂן הילף נים דאַרפֿן, קען ער זאגן עס איז מיר גים נייטיג איך זאל ליבּן אנדערע מענטשׂן וויל איך דארף זיא נים, אבּער אז מיר וועלן זהן אז א מענטש קען נים זיין אליין, נאר ער טוט האבּן טובות פון אנדערע מענטשׂן, טוט ער ליב האבּן אַלע מענטשׂן, אן איין אונטערשײד וועלכּער מענטש, נאר נים איינער פון די צוויי מענטשׂן וואס מיר האבּן נון זיא

פֿריער געזעגט.

פֿרק צו דאס וייסן מיר וען דער מענטש ווערט געבּאַרן פֿעלט אים אַלץ, ער שׂפּראַכּ איז ער נעבּאַרן נאקעט, אוג ער האט קיין פֿארשׂטאנד אויף צו הייבּן א האנד אדער א פוס טים זיין זילבּן, וויל ער האט קיין כּח אוג האט קיין ווילן, אוג ער קען זיך נים רירן פון זיין ארט, ער וועהט אוג וויסט נים וואס ער נעהט, ער האלט אוג וויסט נים וואס ער איז בּעשׂמוצט, אוג ער דארף באלד האבּן א מענטש ער זאל אבּשׂניידן דעם נאבּיל, אוג אים צוביגדן, אוג זאל אים ארומוואשׂן אוג ריין מאכּן, אוג אים אינווינקלען, אוג זאל אים טראגן פון איין ארט צום אנדערן, אוג ער איז הונגעריג אוג דארשׂטיג, עסן קען ער נים, טרינקן קען ער נים, נאר סען טוט אים געבּן זייגן, אוג סען דארף אים האדעוון ביז ער וועט א בּיסל גרעסער ווערן אוג וועט קענען עסן. אוג וועט קענען אליין רירן, אוג אליין זיין אוג זייג אבּער כּאדערפֿענישׂ זאל ער שוין קענען אליין וואהן, נאכּדעם דארף ער א לערנער סען זאל אים לערנען חכמה אוג מלאכה אוג נוטץ טרות, וויי ער זאל זיך פֿירן אויף די וועלט, אוג אפֿילו ער איז שוין גרויס אוג וויסט שוין דאס אלץ, פֿון דעסטוועגן טוט ער אנקומען צו נאך פֿיל מענטשׂן, וויי די נקרא זאגט וויי שׂווער האט אדם הראשון געארבּייט ביז ער האט געהאט א שׂוויקל בּרויט צו עסן, ער האט נעאקערט אוג האט נעווייעט אוג נעשׂניטן אוג נעקנעטן אוג נעבּאקן, נאכּדעם נעעסן. אוג אז ער האט נעארבּעט א קלייד האט ער נעארבּעט שׂערין דיא ווואל פון די שׂעפּסן אוג ווי וואשׂן זי זאלן ווערן ריין, אוג בּערשׂטע, אוג

שְׁפִּיגָען פּוּן זַיי פֶּעדִים, אוּנ וָועבָּען, אִינ נַיי־זָען, נָאכְדֶעם הָאט עֶר גֶּעהַאט אֹ קְלַייד, אוּנ הַיימְט בֶּעקוּמְט דֶער מֶענְטְשׁ פַּארטִיגָע בְּרוּיט אוּנ פַּארטִיגָע קְלַייד־עֶר דֵּארְף עֶר בְּאַרְעכָּענָען וִוי פִּיל מֶענְטְשָׁען הָאבָּען אַרוּם דֶעם בְּרוּיט אוּנ דִי קְלַייד גָּעאַרבֶּיט, אוּנ עֶר אַלַיין וָואלְט דֶעם בְּרוּיט גִיט גֶּעקֶענְט מַאכָּען, אוּנ דִיא קְלַייד גִיט גֶּעקֶענְט נַייזָען וִוייל עֶר הָאט דִי אַלֶע מְלָאכוֹת גִיט גֶּעלֶערְנְט, אוּנ קָען דֶען אֹ מֶענְטְשׁ לֶערְנָען אַלֶע מְלָאכוֹת, אוּנ וָועֶר הָאט גָּעמַאכְט דִי שְׁמוּב וָואס עֶר וָואהְנְט אִין אִיר אוּנ אַלֶע זאכָּען וָואס גָּעפִינְט זִיךְ אִין שְׁמוּב וָועֶר הָאט גָּעמַאכְט, בֶּעמֶרְקְט דִיךְ נָאר וִוי פִּיל פֶּערְשִׁידֶענֶע בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת הָאבָּען גָּעאַרבֶּיט בֵּיי דִי שְׁמוּב, בֵּיי דִי צִינֶען אוּנ פֶּאדֶעמָען, שְׁלָעסֶער, שׁוּסְטֶער, אוּנ וִוי פִּיל בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת הָאבָּען גָּעאַרבֶּיט בֵּיי זַי בַּלִים וָואס דִי בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת הָאבָּען גָּעדאַרפְט צוּ וַיינֶער אַרבֶּיט, בֶּעמֶרְקְט נָאר דִי כֵּלִים וָואס דִיא קָאכְט אִין זַיי אוּנ וָואס דִי עֶסְט פּוּן זַיי אוּנ מִיט זַיי, וִוי פִּיל פֶּערְשִׁידֶענֶע בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת הָאבָּען דָאס אַלֶץ גָּעאַרבֶּיט, אוּנ וִוי פִּיל מֶענְטְשָׁען הָאבָּען גָּעאַרבֶּיט בֵּיי זַיין קְלַיידוּנג, גָּעוֶוייט פְּלַאכְט אוּנ אוֹיסְגֶעקְלאפְּט אוּנ גָּעבְּאַרשְׁטָען, גָּעשְׁפּוּנֶען גָּעוֶוועבְּט גָּעגֶייט, וִויא פִּיל בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת אַרְבָּעטָען בֵּיי אֵין נָאדֶעל צוּ מַאכָּען אַיינֶער צִיהט אַראפּ דִיא פָּעל פּוּן אֹ בְּהֵמָה אוּנ אַיינֶער אַרבָּעט אוֹים דִי פָּעל אוּנ אַיינֶער מַאכְט שִׁיךְ פּוּן דִיא פָּעל, אוּנ דִי גָּעפִינְט אַלֶע נָאכָּען גָּרַייט אוּנ פֶּערְטִיג, אוּנ אַז דֶער מֶענְטְשׁ וָועְרְט קְרַאנְק וָועֶר בֶּעדִינְט אִים אוּנ וָועֶר רוּפְט דֶעם דָאקְטָאר, אוּנ וִוי פִּיל אַרְבַּייט הָאט דֶער דָאקְטָאר פַּארְבְּרֶענְגְט מִיט זַיין לֶערְנָען צוּ וִוִיסָען דִי קְרַאנְקְהַיים אוּנ אַלֶע נַרְאזִין אוּנ צוּ מַאכָּען מֶעדִיצִינָען עֶר זָאל קֶענָען גָּעוִוּנְט וָועֶרָען, אוּנ אַז דֶער מֶענְטְשׁ שְׁטַארְבְּט וָועֶר וָואשְׁט אִים, וָועֶר בֶּעקְלַייד אִים, וָועֶר בְּרֶענְגְט אִים צוּ זַיין רוּהָ אַלֶץ גִיט דֶער מֶענְטְשׁ אַלַיין נָאר אַנדֶערְע מֶענְטְשָׁען, דֶער כְּלָל פּוּן מָעוּטְשׁ אִיז פּוּן דִי רֶגֶע וָואס עֶר וָועְרְט גָּעבָּארֶן אוֹיף דִיא וֶועלְט, בִּיז דֶעם קֶבֶר דֵּארְף עֶר אִנקוּמָען צוּ מֶענְטְשָׁען וִויא זָאלָען מָאכָּען פֶּערְשִׁידֶענֶע פּוּן זַיינֶע־מֶענְטְשָׁען, אוּנ אֶפִּילוּ דִי הִילְף וָואס דֶער מֶענְטְשׁ הָאט פּוּן בְּהֵמוֹת סוּז מָען אוֹיךְ אִנקוּמָען צוּ מֶעוּטְשָׁען דֶער מֶענְטְשׁ וִויל אַיינְשְׁפַּאנֶען זַיין פֶּערְד, כּוֹזֶען מֶענְטְשָׁען בַּאכָּען אָוָואנֶען מִיט דֶעדֶער מִיט אַיינֶערְנֶע רַייפֶען מִיט שְׁטַרִיק אוּנ אַצוּים, עֶר וִויל אַקֶערְען מִיט זַיין אָקְס מוּזָען מֶענְטְשָׁען מָאכָּען דֶעם אַקֶער־אַיינֶען, אַז דֶער מֶענְטְשׁ וִויל פָּארֶן אוֹיף דֶעם יַם, וִוי פִּיל מֶענְטְשָׁען בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת דַארְף מָען זַיי וָואלָען בּוּזָען אַ שִׁיף, א״נ וִוי פִּיל מֶענְטְשָׁען חֲכָמִים דַארְף מָען זַיי וָואלָען קֶענָען אוּנ וִוִיסָען וִויא אַזוי פָּארֶן מִיט דִי שִׁיף אוֹיף דֶעם וָואסֶער אוּנ מֶענְטְשׁ וָאל זַיין קְלוּג וִוי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ אוּנ שְׁמַארְק וִוי שִׁמְשׁוֹן, א״נ רַייךְ וִוי קֹרַח, וָועֶם עֶר אוֹיךְ גִיט קֶענָען אַלַיין פָּאר דִיךְ אַנגְרַייפָען אֵלֶץ וָואס עֶר דַארְף אִין דִי הִילְף פּוּן אַנדֶערְע מֶענְטְשָׁען, נָאר וַוייל עֶם הָעלְפְּט אֵיין מֶענְטְשׁ דֶעם אַנדֶערְען דַארִיבֶּער הָאט יָעדֶער מֶענְטְשׁ אַלֶץ וָואס עֶר דַארְף, אַיינֶער אַרבָּעט אִין פֶּעלְד גִיז דִי תְּבוּאָה וָועֶרְט צַייטִיג אוּנ שְׁנַיידְט זַיי

אפ פון פֿעלד, אײַער מאַלט די תּבואה, אײַער באַקט ברויט, בעקומט מען ווער-
טער ברויט צום עסן, אוג אַזוי איז בײַ אַלע אַנדערע זאַכן, אוג ווײל יעדער
מענטש מוז זײַן מיט פֿיל מענטשן צוזאַמען, זײַ זאַלען גענאַלפֿען ווערען אײַער
פון אַנדערן, אוג יעדער מענטש זאָל זאָגן זײַנע חברים וואס ער דאַרף אוג וואס
ער ווײל, דאריבער קאָס נאָט ברוך הוא גענעפֿען דעם מענטש דעם פֿלי פון רעדין,
מיט די ווערטער וואס דער מענטש זײַן חבר ויאס ער ווײל אוג דאס
ס"מ ער איז דהיינו ראובן ווײל אַ ברויט אוג שמעון האָט ברויט, אוג ראובן זעט
קומען שמעון פון ייִשׂ"ע ווען שמעון וויסען וואס ראובן ווײל, קאָס נאָט גענעפֿען
צו ראובן דעם פֿלי פון רעדן. אוג ראובן זאָגט צו שמעון איך ווײל ברויט, אוג
אזוי איז בײַ אַלע מענטשען אוג בײַ אַלע זאַכען, אוג ווײל צו יעדער זאַך
מען חכמה, דאריבער האָט נאָט ברוך הוא גענעפֿען צו יעדער מענטש אוג צו
יעדער בעל מלאכה חכמה ער זאָל קענען מאַכן זײַן ארבייט וואס ער ווײל מיודן,
אוג די חכמה קומט גיט צו דעם מענטש מיט איין מאהל פֿאַלד וויי ער ווערט נע-
בראַכען, נאָר בײַ סאַכוויי ער ווערט אַלע מאהל קלוגער אוג קלוגער אוג צו
זײַן חכמה איז גיט דא קיין ענדע, אָבער בהמות אוג חיות ווײל אײַער דאָרף
גיט דעם אנדערן, ווי דאָרפֿען גיט קלײדער אוג דאָרפֿען גיט מען זאָל פֿאר ווייא
באַקען אי זאָלען אז פון אַלע זאַכען וואס דער מענטש דאָרף איז גיט דא אײַן
אזא וואס אײַן אנדער לעבעדיג באשעפֿענישׂ זאָל דאס אויך דאָרפֿען, דאריבער
האָט נאָט ווי קיין חכמה געגעבען אוג ען האָט ווי קיין רייכען נענעבען, ווײל
ווי דאָרפֿען דאס גיט, אוג ווײל דאס איז שוין בײַ אונז נעווײַס אז יעדער מענטש
מוז זײַן מיט מענטשען זו זאַמען, אוג אַן זי קען ער גיט לעבען אויף דער וועלט.
דאריבער דאַרף יעהן יעדער מענטש ער זאָל ליב האָבען אַלע מענטשען, אוג זאָל
ווי קיין שאַדען מאהן. אוג נאָן ער וועט נאר קענען מאהן אײַנעם א טובה זאָל
ער זיא באלד מאהן, וויעם ער צוריק האָבען טובות פון אנדערע מענטשען, אוג
אזוי וועט לעבען אײַנער פון דעם אנדערען.

פֿרק צו מיר זעהן נאָך מער נאָט ברוך הוא האָט אַריין געגעבען אין דיא
נאטור פון יעדער מענטש ער זאָל וועלען מאהן נוטעם צו מענטשען,
ער זאָל האָבען רחמנות אויף א אַרעמאו, ער זאָל העלפֿען דעם נעדריקטען, ער זאָל
פֿרי מאַכען די מענטשען וואס זענען אין נעפענענעם, ער זאָל היילען קראנקע, אוג
ער זאָל רעטטען פון נאָך אומגליקי, ער אל לערנען חכמה צו אנדערע מענטשען,
מיר זעהן אפילו פֿרינצען אוג גרויסע שׂרים אז זיי זעהן א מענטש איז אין אסכנה,
שטעלען זיי איין זייער לעבען צו רעטטען דעם מענטש, ווי עס האט נעטראפֿען
אין דיא שטאט פֿראנקפורט-אדער אין דעם יאהר תקמ"ה ויבעציין מאנ אין דונש
אויר, וען האָס וואטער פון דעם טייך איז זייער נרוים נעוואָרן אוג ער זאָס

פֿאַרפֿליכטעט פֿיל רערפֿער וואס זענען נעזונן גיט ווייס פון וואסער, אוג אויך רעם פֿייך האבֿען נעשווימען שמובֿען אוג מירען אוג פֿענסטער, אוג פיל מענטשען זענען רערמיטקען נעווארן אין מיך, אוג אין מיטען מיך האט נעשווימט א שמיק האלץ, אויף רעם האלץ איז נעזעסן א מענטש אוג האט נעשריגען טען זאל אים רעמטן, די מענטשען וואס זענען נעשטאנען נעבֿען מיך האבֿען אים נים נעקענט רעמטן נייל די וואסער איז נעווען ווייט נרוים אוג נעשמורעמט עס איז נים טענליך נעווען טען זאל מים א קלייג שיפול אים קענען רעמטן אוג אנרויסט שיף איז בּיי רעם בּרעג וואסער גיט נעווען, בּיי רעם בּרעג וואסער איז אויך נעשטאנען רער קאסענראנט פון שמאם „ר ע ר ש ט ל ד ו ם" האט נעהייסען ריא מענטשען פון די קלייג שיפלאך ווי זאלען צו שווימען מים ווייטע שיפלאך צו רעם מענטש אים רייטען, האבֿען ווי גיט נעוואלט, ווי האבֿען נעוואנט עס איז נים טענליך אויף אזוי א טיפֿע שמארטרינע וואסער צו פארען כים א קלייג שיפל, רער פירשט האט נעגוטען א שיפול אוג האט זיך אליין ארײן נעוועצט איז איר אוג איז נעפֿארען אויף רעם וואסער רעמטן רעם מענטש, איר ער איז נאך נעקומען זום העלפֿט מיך האט רער שמרום אומנעקערט ראס שיפול אוג רער טוירשט איז רערטרונקען נעווארן אוג רער מענטש איז רערטרונקען נעווארן. זעהן מיר וויא די נאמור פון רחמנות איז אין נעפֿאנצט אין יערער מענטש, וואהם רעט פירשט סים רעם מענטש זענען נעווען פֿרעמרע, רער פירשט האט רעם מענטש נאר נים נעקענט, אוג עס קען זיין ווי זענען נים נעווען פון איין רעליגיאן, פון רעסטווענען איז אים אזוי שמארק נעווען רער רחמנות או ער האט זין לעבֿן אייגנעשפעלט

פֿאר אין אנדער מענטשען לעבֿן מאטער ווען ער אים רעמטן.

פֿרק צדן אויף רעם ליבֿשאפֿט צו מענטשען האט אונז ריא תורה נעפֿאטען ואהבת לרעך כמוך, ריא זאלסט ליבֿן דיין פרייד ווי דיך, רער מענטש ואס איז א פרייד צו מענטשען דארף יערער מענטש אים האבֿען ליב וויא זיך זעלבֿן, אוג די תורה מיינט אלע מענטשען פרייגד נאל טען ליב האבֿען אפילו ער איז קיין יוד, וואורום די תורה האט נים נענומט ואהבת לאחך, די זאלסט ליב האבֿען דיין בּרידער, אזוי א יוד ווי דו ביזט, אוג ריא תורה האט נים נענומט ואהבת לעמך, דו זאלסט ליב האבֿען דיין פֿאלק, נאר די תורה האט נענומט ואהבת לרעך, דו זאלסט ליב האבֿען דיין פרייד, רעם מענטש ואס איז פרייגדליך צו מענטשען זאלסט די אים ליב האבֿן, פרייגדליך צו מענטשען מיינט טען, ער טוהט קיינעם קיין שאדען, אוג ער העלפֿט ארבייטען מים אלע מענטשען ואס ארבייטען אין רער וועלט, ער ארגיים פאר זיך, פאר זיין וויב אוג קינדער, את ועהט צו שמיטצען אנדערע מענטשען, ארעמע ביט נעלד וו ווייס ער קען נאך זיין פארמענען, אוג טוהט מיבות ואס זענען אים צו מאכן א מוכה.

רעטטעו

דעטשען אַ מענטשען פון דעם מענטש ואם ויל בּיי אים נזלן אדער אזוי שלעכטס
מאהן, די טובות ואם איין מענטש קען מאהן צו אנדערע מענטשען ועגען פיל אויס
צו שרייבּען, נאר יעדער מענטש דארף מאהן דיא טובה ואם מען בּעט בּייא אים,
אויף אַ ועלכע מענטשען האט די תורה געבּאטען מען זאל זיי ליב האבּען, אפילו
מיר בּעפינען אין דער תורה שטייט עמלקי מאהל דער ואדט "דעה" אוב דיא
נקרא זאגט דעך מיינט מען נאר אַ יוד, פון דעסטוועגען אויף דעם דעה זאגט ניט
דיא נקרא אז מען מיינט נאר אַ יוד, מיר דארפען ווייסען אז די נקרא האט ניט געפעקט
דינים אוב ניט געטיטשט פסוקים וויא זייא האבּען געוואלט, נאר יעדער תנא האט
געלערנט פון יין רבי אוב דער רבי האט געלערנט פון יין רבי ביז דעם ע"שמין
רבי משה רבנו ואס ער האט געלערנט פון נאט ברוך הוא, אוב נאט האט געזאגט
צו משה דעם מיינונג פון יעדער ואדט דיא ועדטער דעך ואס נאט האט
געזאגט צו משה אז מען מיינט נאר אַ יוד, האט משה רבנו געזאגט צו דיא יודען
"איר זאלט ווייסען דער דין געהער נאר צו אַ יוד", אוב ועלכען דעך מען האט
געמיינט אלע מענטשען, האט משה רבנו ניט געזאגט אז מען מיינט נאר א יוד, אוב
אוב דעם דעך פון פסוק ואהבת לרעך כמוך, האבּען די חכמים ניט געזאגט אז
מען מיינט דעך אַ יוד, ווייל משה רבנו האט ניט אזוי געזאגט, דער בּלל פון דער
ואך, דער ואדט דעך איז געמיינט אלע מענטשען ואס ועגען פריינדליך צו
מענטשען, ווי מיר עפינען דיא תורה האט געזאגט צו דיא יודען ועגען ווייא
געזעגען אין מצרים וישאלו איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה בּלי בּסף ובלי וזהב,
יעדער מענטש [יעדער יוד] זאל בּארגען פון יין פריינד [פון דעם מצרי] אוב יעדע
יודישע פרויא זאל בּארגען פון איר פריינדין [די מצרישע פרויא] זילבערנע אוב
גאלדענע כּלים, ועהן מיר אז דיא מצרים זענען אויך בּעוואוסט "ירעים"
פריינדען צו יודען, ווייל דאס'לם האט נאט געגעבּען חן צו די יודען בייא דיא
מצרים אוב די מצרים האבּען בּעקומען אַ ליבשאפט צו די יודען אוב ועגען צו ווייא
פריינדליך געוואארען, אוב דאס האט נאט געזאגט צו משה, דו זאלסט זאגען צו די
יודען זיי זאלען בּארגען פון די מצרים זילבערנע כּלים אוב גאלדענע בּלים, אוב די
זאלסט ניט פרעגען די מצרים דארף פיינט די יודען זיי האבּען אזוי שטוער
געארבּייט מיט די יודען, ווי אזוי ועלען די מצרים געבּען דיא יודען זילבער אוב
גאלד, דאריבּער האט נאט געזאגט צו משה "איש מאת רעהו ואשה מאת רעותה"
איך האב שוין געמאכט די מצרים ואלען זיין רעים, נוטע פריינד מיט דיא יודען],
נאך שמות אין פסוק (ש"ב טו) חושי האַרכי רעה דוד, חושי איז געוועזן אַ פריינד
פון דוד המלך די נמרא זאגט חושי איז געוועזן א גוי, פון דעסטוועגען ווייל ער
איז געוועזן פריינדליך צו דוד רופט אים דער פסוק רעה דוד, דער שער הקרושת
פון רבי חיים ויטאל ז"ל שרייבּט יעדער יוד זאל יעדען ליב האבּען אויך דעמ גוי,

עם שמיים אין ספר תנא דבי אליהו א־יוד האט א מאהל פארקויפט צו א גוי פיר
קארץ פרישלען, האט דער יוד געמאסטן אין א פינסטערע שטוב נאר דיא העלפט
צוויי קארץ אוף עך האט יי געגעבן דעם גוי, אוג ער האט נעוואנט צום גוי אין
שוך איז דא פיר קארץ, וי דער גוי האט נעוואלט באצאהלן דעם יוד נאר פיר
קארץ, וייל ער האט נעגלייבט דעם יוד אז ער היום אים געמאסטן אין נאך
פיר קארץ איז אראבגעקומען אליהו הנביא את האט נעוואנט צום יוד נזין שיין
עם שמיים אין די תורה לא תעשוק את רעך, ואלטם גים רויבן בי דיין פרייונד,
נעך דבי הוא קאחוך דבי הוא פרעך, דיין פרייונד דארף בייא דיר זין וויא דיין
קיינער אוג דיין ברודער וי דיין פרייונד, דאס היסט עם איז קין אונטערשייד,
אויב דער מענטש איז נאר א גוטער פרייונד צו מענטשען אפילו ער איז ז גוי דארף
ער בי דיר זיין גלייך וויא ער איז דיין ברודער אוג די ואלטם אים קיין שלעכטם
קאהן, דער זקוקין דנורא שרייבם וואס עם שמיים אין דיא תורה ואהבת לרעך
כמוך, די ואלטם ליב האבן דיין פרייונד וי די האסם זיך ליב, רעך מיינם טען
אויך א גוי וואס איז דיין פרייונד ואלטם די אים אויך ליב האבן וי דיא האסם
זיך ליב, אוג דאס וואס נאם האט נעבאטען די יודן אז זייא ואלען ארין קומען
אין לאנד כנען ואלען זייא הרגען אלע כנענים, איז געווען ווייל זייא האבן שאדן
נעטאהן אין דער וועלם, יי האבן נענקה נענזלת מזוה געווען, יי האבן
נעהרגת מענטשען, אפילו זייערע קינדער זיהן אוג מעכטער האבן זייא פארברענט
צו זייערע אבנאסער, וו זייערע שלעטערן פאטער אוג מוטער נעגן אלם נעוואלן
פלעגן יי פארברענן אאר קרבנות צו זייערע עבודה זרות, אוג ווען וויא זייא
פלעגם יין א יום טוב פלעגן ארויין גיין אין אנדויע פינסטערע שטוב פיל מאנס־
ליים אוג וויבער אוג פלעגן האלטן מזה נעגן, ועלבע אשה נעדער מאנסוישערואהן
האט נעמאפט האט עך טים אר מזה נעגן, אוג ווייל זייא האבן באר דארבין
די ועלם אוג די לאנד טים זייערע זנות אוג טים גזלה, דאריבער האט נאם ברוך
הוא נעהייסן טען זאל יי פארלענדן שין דער ועלם, אזוי וו נאם האט פארלענדם
די מענטשען טים א טבול, ווייל זייא האבן נענזלת אוג מזה נעגן, זוג נאם
האט נעוואלט טען זאל יי פארלענדן, די יודן זאלן זיך גים אבלערנען צו מאהן
זייערע שלעכטע כעשים, אזוי וי עם מרעפט א מאהל בייא א מענטש איז קראנק
נעוואלן א דאנד ארער א פוס, אוג דער דאקטאר זעהט אז פון די קראנקע האנד
קען קראנק ווערן דער נאנצער מענטש אוג שטארבן, היסט ער טען זאל אפ־
שנידן די האנד, צו רעטטן דעם נאנצן מענטש ער זאל בלייבן לעבן, אזויא
האט נאם נעהאנקט מאשר ועלען די יודן זיך אבלערנען פון דיא כנענים זייערע
שלעכטע מעשים, דאריבער האט ער נעהייסן טען זאל הרגן אלע כנענים, איז געווען
אויך די כנענים האט נאם שוי גזר נעזן, אבער גים איז אנדערע פעלקער, ווייל

אַנדערע פֿאַלקער זענען נים נעזען אזוי שלעכט ווי די קנעכט, דאריבער האט ויא
הקב"ה נעבאטן צו די יודען אַז זיי זאלן פֿאלק עם ועט ווערן מיט דיר מאכן שלום,
ממנט די מאכן מיט זיי שלום, אזי היינט אונזערע פֿעלקער ואם נלויבן אז נאט
האט באשאפן ריא ווילט, דארפֿן מיר נעווים לעבן מיט זייא ווי ברודער, ווייל
זיא האבן אויך ליב אלע מענטשן אוג האבן רחמנות מיהן חסדינו אוג
טובות צו מענטשן, אוג היטען אונז מען זאל בי אונז ניט נעבן אוג ניט נולן, אוג
זי משפטין ריכט נ' דינים, אוג בעשטראפֿן די שלעכטע מענטשן, די לאנד זאל
זיין ערליך אוג נוט צו נאט אוג צו מענטשן, דער רמב"ם שרייבט דער נוי ואם
היט די זיבן מצות ועט ער האבן עולם הבא, די נמרא זאנט אפילו א גוי לערונט
תורה, ווייל די תורה איז נענעבן נענאכן פון נאט, דאריבער איז זיא בייא אים
חיליג, איז ער גלייך בייא נאט ברוך הוא וויא א כהן נדול.

פרק צט רבי יהודה הנשיא האט נעזאנט אין דער משנה (אבות פ"ב) איזהו
דרך ישרה וגו', ועלכע איז ריא נלייכע ועג ואם ער מענטש זאל
אויסדערוויילן זיי מאהן? איז ריא אנטווארט א מענטש זאל האבן אזוי א קירוב
ואם זאל זיין שיין פאר דעם אייגענטימער ואם טוהט די זאכן אוג עם זאל זיין
שיין פאר מענטשן. רבי האט נים נענאנט עם זאל שיין זיין פאר יודן, נאר ער
האט נענאנט עם זאל שיין זיין פאר מענטשן, פאר אלע מענטשן, רבי עקיבא
האט נענאנט חביב אדם שנברא בצלם, דער מענטש איז נעליבט בייא נאט ברוך
הוא, דער תוקפות יום טוב זאנט רבי עקיבא מיינט אלע מענטשן זענען נעליבט
בייא נאט נאר ווען זיי טוהן ווי מענטשן, זיי טוהן ווי נאט האט זיי באשאפן,
ווארום די מענטשן זענען באשאפן נעווארן זיי זאלן זיין נאטס שאטן, נאט
האט באשאפן די מאטעריאלן ואם מען דארף צו דער וועלט, אוג דער מענטש
זאל אוים ארבייטן כלים פון זיי, נאט האט באשאפן איין עפיל-בוים, דער מענטש
זאל פון דעם בוים פלאנצן מילליאנען עפיל-בוימער, אוג אזוי איז נעשטעלט נעווארן
די נאנצע וועלט באשאפונג, דאריבער די מענטשן ואם באשעפטיגן זיך מיט צו
העלפן די וועלט זענען ליב בייא נאט נאך זאנט דער תנא בל שרוחי הבריות נוחה
הימנו, דער מענטש ואם מענטשן זענען צו פרידן מיט אים, ער טוהט זיין
אונגעכט צו מענטשן, נאר פארקערט, ער טוהט מענטשן טובות, דאר בער
זענען מענטשן מיט אים צו פרידן, איז נאט אויך צו פרידן מיט דעם מענטש,
אבער דער שלעכטער מענטש ואם מענטשן זענען ניט צו פרידן מיט אים,
ער טוהט שלעכטס צו מענטשן, איז נאט אויך ניט צו פרידן מיט אים, אפילו צו
נאט איז ער פרום, ער היט צו מאהן אלע מצות ואם נעהערן צו נאט, נאר
ווייל ער טוהט שלעכטס צו מענטשן איז נאט ניט צו פרידן מיט דעם מענטש,
אוג דער תנא זאנט ניט יודן זאלן זיין צו פרידן, דער תנא זאנט בריות

„באשעפֿעניש" מײַנט מע: אלע באשעפֿעניש̈ען וואס ײַנגען אויף דער וועלט, זאלען זיין צו פֿרידן אײַנער פון אנדערן, וועט נאס זיין צו פֿרידן פון זיי אוג ער וועט זיי ײַנגען אלע טובות אוג ברכות, מאמער ודעמט די פֿרעגען מיר זאהן עם איז א מאהל רא איוד וואס מיר וויסען אז נאס איז ניט צו פֿרידן פון אים, ער איז אין א פּיקורום אוג עפּם מרשות אוג איז מחלל שבת אוג עפּט חמיר אין פּסח אוג עפּם אום יום כפּור, אוג נאך ײַבירות, אוג מענטשען ײַנגען פון אים צו פֿרידן, דחזיינו ער ניט צדקה, אוג טוהט נרויסע גמלות חסד ם אוג העלפֿט יתומים אוג אלמנות, אוג ער טוהט קיין שלעכטס צו מענטשען, איז דאך וואס ניט ויי אין די משנה שמיים, נאר באמת ײַנגען מענטשען צו פֿרידן פון זיינע מעשים אבער ניט פון אים אליין, אוג דעד הנא זאגט כל שרוח הבריות נוחה הימנו, מענטשען זאלען זיין צו פֿרידן פון אים אליין אויך, דער מענטש זאל זיין גליך צו זיינע מעשים, אוג דיא מעשים זאלען זיין גליך צום מענטש, זייא זאלע פאסען איינער צום אנדערן, אוג דער מענטש וואס האנריילט ניט מיט אלע מענטשען נאר צו זיין זייב איז ער שלעכט, אוג בעהאנדעלט זי ניט ווי עם פאסט פאר זיר, פון דעם מענטש ײַנגען אויך מענטשען ניט צו פֿרידן, אוג נאס ברוך הוא איז אויך ניט צו פֿרידן, ווי דער נביא מלאכי האט ײַנגעזאגט וביאשת נעזעריך אל יבנוד, דאס זייב וואס דוא האסט ײַנגעזאגט אין דיין יוגענד זאלסט דיא צו איר ניט פּאלש זיין, די נמרא זאגט רבן יוחנן פּלענט ײַנבען שלום צו ײַדער מענטש, פֿריער איידער מען האט אים ײַנגענבען שלום, אוג אפילו ער האט ײַנטראפֿען א גוי האט ער אים אויך ײַנזאגט פֿריער שלום, אין ספר חרדים שטייט נעשריבען, אין די שטאט צפת איז נעזעסן איינער ר' יוסף סראסמי דער רבי פון רבי'ן ער האט אידיג נעזוכט צו מאכען שלום צווישען מאן אוג זייב אדער אנדערע מענטשען ווילכע האבען ײַעקריגט סיי יודען אוג סיי גוים, אוג פֿאר דעם האט ער זוכה נעזעזען צו ײַדן אליהו הנביא, אוג אפילו דער מענטש וואס איז א נרויסער חכם אוג א נרויסער למדן אויב ער האט ניט די מדה ער זאל ליב האבען אלע מענטשען, איז זיין חכמה נאר ניט ווערט, וואורום אפילו א מענטש לערונט תורה אדער שטייט שמונה עשרה אוג בעם פאר נאט ברוך הוא איג טען זאל אים דאטאלס זאגען עם ברענג אין א שטוב אוג ער זאל ניין העלפֿען דעמטשען מענטשען פון פייער זאל זאלען ניט פאר ברענט ווערען, אדער טען זאגט אים ער זאל דעמטשען א מענטש פון א סיך, ער זאל ניט דערטרונקען ווערען אדער צו דעמטשען פון איין אנדער סכנה, איז ער מחויב פון דער תורה ער זאל אנועק לייגען דאס לערנען אוג אנועק גיין אין סיטשען שמונה עשרה דעמטין דעם מענטש, טען מוז מחלל שבת זיין צוא דעמטין א מענטש אוג אפילו עם איז א סכך אויב ער ווערט אים דעמטען מוז טען אויך מחלל שבת זיין, טען טעג עטען יום כפּור אז עם איז א סכנה, ווהן מיר אז ליב

קאָבן מענטשען מוז יעדער סענטש, אוג מיר זעהן אפילו דיא מענטשען וואס זענען אבגעווארפט פון סענטשען אוג זיצען אין די וועלדער וי חיות, פון דעסט־ווענען וצען וייא נים לייזיג, וייא בעשרייבען נאמור חכמות, וייא בעשרייבען דראזען צו סערציצען, אוג נאך א זעלכע זאכען, דאס בעשרייבען וייא דאס זאר סענטשען נים פאר די חיות פון וואלד, עס האט זיי קיינער נעבאטען זיי זאלען דאס בעשרייבען, נאר דיא נאטליכע נאטור דערוועקט וייא צו מאכן טובות צו סענטשען מים וואס זיי וועלען נאר קענען, מיר זעהן אין פסוק שמייט זעהן וואס ברוך הוא האט נעזאגט צו שלמה המלך בעט בייא מיר וואס זאל איך דיר נעבין, האט שלמה נעזאגט צו נאט ברוך הוא די זאלסט מיר געבען חכמה איך זאל פאר־שטיין צו משפטין ריין פאלק, האט שלמה נים נעבעטען דיא חכמה פאר זיך, נאר זאל קענען משפטין, אוג מאכן שלום צווישען סענטשען, אוג נאט ברוך הוא האט אים אויך אזוי נעאנטפערט וייל די וואלסט די חכמה נים נאר פאר זיך, נאר די זאלסט וויסען צו משפטין אוג מאכן שלום צווישען סענטשען, דרינגער

וועל איך דיר נעבען חכמה

פרק ק דער תנא זאגט אין אבות דרבי נתן דרך ארץ איז פריער וי תורה, וואס איז דרך ארץ? דרך ארץ מיינט מען זאל ליב האבען אלע סענטשען אוג זיי זאל טוהן דיא זאכען וואס וועלען נעשעלען צו אלע סענטשען, אוג נאט ברוך הוא זאל קבטל זיין נין וועלען פאר דעם וועלען פון אנדערע סענטשען, דאס איז דער מיטש דרך ארץ, דאס פירונג מים סענטשען וואס זענען אויף דער ערד, איז פריער וויא תורה לערנען, וי דער פירונג פון מענטשען צו נאט ברוך הוא. וואריום דיא תורה אליין האט זיך קבטל נעווען פאר דאס לעבען פון סענטשען וי מיר האבען נעשריבין אין פריערדיגען בוך, די תורה האט נעבאטען מען זאל מחלל שבת זיין אוג עמען יום כפור נאר נעזאגן א מענטש זאל נעריעטש ווערען מים זיין לעבען מיר זעהן די תורה האט נעבאטען אין דיעשרת הדברות מען זאל נעבען כבוד א פאטער אוג מוטער, מען זאל מורא האבען פאר יי, אויב ערר זוהן האט נעהאט אקריג מים מיטער אוג ער וויל ווערען שלום, אוג זיין פאטער אוג מוטער הייסען נים ער זאל מאכען שלום, זאל ער זיי נים פאלגען נאר ער זאל מאכען שלום, ערר נביא כויה האט נעזאגט צו די יודען רו וויבט וואס נאט ברוך הוא פארלאנגט אוג פארלאנגט פון דיר, די זאלסט מאהן משפט, אויב די מאנסט בי־ריין חבר ארער ריין חבר מאנט בייי דיר זאלסט איר גיין צום משפט אוג אזוי ווייא מען וועט אייך פסקן זאלסט איר פאלגען, אוג איר זאלסט ליב האבען צו מאהן חסד, דאס מיינט מען זו איר וועט כאהן איינעם א טובה זאל דיא טובה נעמאהן ווערען מים ליבשאפט אוג מימו א פרייליכען פנים, אוג דיא טובות זאלען זיין בעתאלטען דיא זאלסט נים אויפשרייבען בער מענטשען איך האב נעמאהן דעם מענטש א טובה, נאר פון דיא טובה זאל

קיינער

קיינער ווילען נאר נאט ברוך הוא אליין, דער מענטש ואל ניט פארשטעמט ווערען
דאס איז דער עיקר וואס נאט ברוך הוא פארלאנגט פון מענטשען, אפילו מענטשען
וועלען נאר מקיים זיין די דברי מצות ווען נאט ברוך הוא איז זיין צו פרידען, ווי
מיר זעהן דער דור המפלגה ודי מענטשען וואס האבען געבאהט דעם הויבען טאטען
זייא האבען נעוואנט מיר ווילען ניט דינען נאט, מיר ווענען ארויף ניין צו אים אין
היממל אוג מיר ווענען מיט אים האלטען א סלחמה, פון דעסטוועגען האוט זיי נאט
ברוך הוא ניט פארלענדט פון דער ווענט, ער האט זיי נאר פארשפרייט אויף דער
ווועלט, אוג די מענטשען וואס האבען נאט ניט געוויזינגט נאר זייא האבען נע-
ווינגט אויסער צום אנדערן, זיי האבען נעמזלה זיינער פון אנדערן, האט נאט
ברוך הוא נעבראנגט אויף זיי א מבול אוג זיי זענען פארלענדט געוואקסן פון דער
ווועלט, אבער דער דור המפלגה זענען נעווען פרייגדליך אוג נוט אויסער צוגג אנדערין
ווי עס שטייט אין פסוק בני דעם דור המפלגה זייא זענען נעווען שפה אחת ודברים
אחדים, אלע האבען נעהאט אויגע שפראבע אוג אויגע רייד, וויא אויסער האט
נעדעט האבען אלע אויגעשטימטט צו זייגע רייד, דארימבער האט נאט ברוך הוא
זיי נעלאזט לעבען, אוג ווען נאט ברוך הוא האט נעזעהן די תורה צו די יודען
האט ער אויף נעוואלט בייז דיא ציים ואס איז נעווען שלום בני יודען, וויא דער
מדרש זאגט אויף דעם פסוק ויתן שם ישראל, ער האט נערוהט, ווייל אלע יודען
זענען נעווען צו פרידען אויסער מיט דעם אנדערן גליך ווי אלע יודען ווארלטען נעווען
איין מענטש, אין די תורה איז דא תרי"ג מצות ווען איקם הונדערט תריצעהן נוצות אוג
די אלע מצות דארף יעדער יוד מקיים זיין, איז דאך א פראגע ווי אזוי קען יעדער
יוד מקיים זיין אלע תרי"ג מצות, עס זענען דאך דא מצות ואס א ישראל מאר זיי
ניט מקיים זיין, א ישראל אוג א לוי מארף ניט עסען תרומה אוג ניט קרבנות,
אוג מארף גים מקריב זיין קרבנות, עס זענען דא מצות ויאס נעהערען צו א מלאך
צו א כהן נדול, אוג נאך פיל א נעלכע מצות, נאר אזוי ווייא יעדער מענטש האט
פארשידענע גלידער, האנד, פום, אויגען, אויערן אוג נאך גלידער, יעדער גליד
מוהט ואס אנדערש, אוג איין גליד קען ניט מאהן ואס דער אנדערער גליד דארף
מאהן, די אויגען ואהן אוג קענען ניט מאהן ואס די האנד מוהן, די האנד קענען
ניט מאהן ואס די אויגען מוהן, נאר יעדער גליד מוהט פאר דעם נאנצען מענטש,
אזוי זענען אלע יודען וויא איין מענטש מיט פיל גלידער פארשידענע צו דיא מצות
פון די תורה, יעדער יוד ועלכע מצוה ער מוהט מוהט ער זיא פאר אלע יודעם
ווענען, אוג אזוי ווי די האנד קענען נאר מאהן פאר דעם נאנצען מענטש, ווען ייי
זענען צו נאטען באהעפט צו דעם מענטש, אבער ווען דיא האנד איז אבנעהאקען
פון דעם מענטש קען ויא ניט מאהן פאר זיך אוג ניט פאר דעם מענטש, ואראום
דער מענטש ניט א לעבינג אין די האנד אוג די האנד ניט א יבוק: אין דעם נזענטש,

ווען

ווען מוהם יערער יוד א מצוה פאר אלע יודענם ווענען ער איז באהעפט צו
אלע יורען, עם איז שלום בייא אלע יודען אוג יערער יוד האט ליב אלע יודען
דאריבער ווערט געערעגט די מצות ואם יערער יוד מוהם גליך ווי אלע יורען
ואלקם זיא געטאהן, דאם זאגט דיא תורה ואהבת לרעך די ואלקם ליב האבען
יין חבר, קמוך, אזויא ווייא די, אלע מצות ואם דיין חבר ועם טאהן ועם זיין
גליך ווי די ואלקם זיי געטאהן, דאם איז בייי מצות ואם ערער צו די נשמה, גיט
בייי אלע ואכען ואם געהער צום גוף, ענען אלע מענטשען וויא איין מענטש, יוען
סיט אלע פעלקער גליך, מייל עם ענען דא ואכען ואם דער מענטש קען טוהן
אוג דער מענטש קען דאם טאהן, דער יוד לעבם פון דיא נאכען וואם ויא
גוים [פעלקער] טוהן, די גוים לעבען פון די ואכען ואם די יודען: מוהן ד[illegible]

דארף יערער מענטש ליב האבען אלע מענטשען.

פרק קא אזוי ויא דיא גליכער פון מענטש היטען איינע די אנדערע, ויי ואלען ווין
שאדן טאהן איינער דעם אנדערען, אוג ווען איין גליד האט שמערצען
ליידען אלע גליכער די שמערצען, אזוי דארף יערער מענטש היטען אלע מענטשען
ויאם ער קען היטען ויי ואלען קיין שאדן האבען, גיט פון אים אוג גיט פון
אנדערע מענטשען, גיט נעגוג וואם ער ועט גיט בגנבען אוג גיט גזלן את אנדערע
שלעכטם גיט טאהן, אויב ער קען היטען איין אנדער ואל אויך גיט גנבען כייא
יין חבר, מוי ער אים היטען, אוג ועלכע טובה ער קען טאהן יין חבר ואל ער
ום טאהן, אפילו יין חבר ועט נאר גיט ויסען אז ער האט אים נעטאהן דיא
טובה, פון דעסטוועגען מוי ער אים טאהן די טובה, דאזיינו ער האט נעהערם ננבים
ווילען ננבנן בייי א״נעם, אי גיט נענוג ואם ער ועט גיין צו יין חבר אים ואנען
היט יין שמוב וארום קען ויל בייי דיר ננבנן, נאר ער אליין ואל ווכען אלע
מיטלען קען ואל דעם חבר גים בענגבנען, אוג זייע גליכער מוהן אויך אזויו,
אז איינער גייט אין נאם אוג ועהט פון ווייטען אן שמיין לינם אויך די ערד, נעכוש
די האנד דעם שמיין אב ליינט אים אויך א ווייס, די פום ואל ויך גים א קלאפ
טאהן אין דעם שמיין, אוג די נאטור ציהט די האנד ואל אנועק נעבען דעם שמיין
פון ועג, אוג גיט קען ואל ואהרסען בייו דיא פום ועם אנועק שמויסען דעם שמיין
פאר ויך, אוג אויב דער חבר האט צער פון א״ואך ואלקם דיך אויך מצער ויין
אן אמת גליך ווי רער צער ואלם אין אמת נעוועהן דייגער, אזוי ווי אלע גליכער
האבען צער פון די שמערצען ואם איין גליד האט, אוג פארקערם אויב דיין חבר
האט א שמחה, ואלקם די דיך פרייען מים יין שמחה גליך וויא דיא שמחה ואלם
נעוועהן דייגע, אוג גיט נאר די ואלקם דיך פרייען מים דיין חברם שמחה נאר וי
ואלקם אים העלפען אוים צו פירען די שמחה, אזוי ווי די גליכער העלפען איינע
די אנדערע, דאזיינו די אויגען ווילען זעהן א שייגע נאך, אוג נאר דיא אריגען
ווילען

וועלען הַאבֿן פון די זאך צו זָהן, אוג די פום וועלען יא דָעם זָהן קיין הַאבֿן, פון דָעסטוועגען פירָען אים די פום צו זָהן די שׂייגָע זאך דיא אונָען וואלען הַאבֿן, אוג אפילו אייגָער זָהס אי ער וועט מאהן א רָאזה צו זיין הַאבֿן פָּעט ער הַאבֿן פון דָער רָעה א מוכה, אפילו דיא מוכה וועט זיך א נרויסָע אוג די רָעה וועט זיין א קלייגָע פון דָעסטוועגען זאל ער נים וועלען הַאבֿן א מוכה פון זיין חברָם רָעה, אוג צוויא פענשָען קרָעפָער וואם ביידָע קרָעפָער הַאבֿן נלייכָע סחורה, אז א סוחר קומט אריין צו אייגָעם אן קראם קויפָען סחורה, זאל ער קיין שלעכטם נייכָען אויף זיין חברָם סחורה, אוג ער דָער סוחר מָעג זוכָען קונים וואם זאלען בַּיי אים קויפָען זיין סחורה, אוג ער מָעג גיין צו סוחרים א הַיים פארקויפָען זיין סחורה, דָער ענין איז לָמשל אייגָער הָאם נָענומ צו צוויא פענשָען וועלכָע פון אייך ער וועט פריער קומען צו דָעם אָרט ווען איך שיק נָעבָען הונדערט רובל, מָעג יעדָער פון זיא ביידָע זיך שטאנדקען צום לויפָען צו זאל קומען צו דָעם אָרט פריער פאר זיין חבר, ער זאל בָּעקומען די הונדערט רובל נאר ער זאל מאהן מישלען זיין חבר זאל נים קָענען קומען פריער פאר אים, דָאם פאר מען נים. אזוי מָעג א מענש אויפשטיין נאנץ פריה אוג גיין צו סוחרים פארקויפָען זיינָע סחורה וען זיין חבר שלאפט נאך, אבער צו מאהן מישלען זיין חבר זאל נים קָענען קומען אויפשטיין, אדער ער זאל נים קָענען פרקויפָען זיין נוחורה דָאם פאר מען נים. שלמה המלך הָאם נענומ לך אל נמלה עצל, די פויל־ער מענש גייא צו די מילב אוג זָה איר מירונג וועסט די ווייסָן וי אזוי די זאלסט מאוזען. דיא מילבין נרייפען אן ייער עסָן זומער אויף ווינטער, אז דיא מילב קומט צו א קערענדיל ווייז, נעמט זיא נים דָאם קערענדיל בי זיא שמעקט צו איר, אוג אויב זיא דערקענט אז איין אנדער מילב הָאם אנגערירט דָאם קערענדיל נים זיא אונָק פון דָעם קערענדיל אוג רירט אים נים אן, זיא מראכט זאל דָאם קערענדיל ליגען בי עם וועט קומען דיא מילב ואם דָאם קערענדיל נעהער צו איר וועט זיא אים נעמען, אוג זיא נייט זוכָען איין אנדער קערענדיל, אוג אפילו זיא נעפינט נים איין אנדער קערענדיל וועט זיא אויך נים נעמען דָאם קערענדיל ואם נעהער צו איין אנדער מילב, אוג זיא מוהט דָאם גים ווייל זיא הָאם מורא זיא וועט נעשטראפט וועדען, נאר ווייל עם איז אייגענפלאנצט אין איר נאטור דָאם ערליכקיים, אוג אזויא דאדף מאהן יעדער מענש ער זאל נים אנריכען ואם נעהער נים צו אים.

דרך קיב אוג עם איז נים נענוג ואם איין מענש מוהט נים שלעכטס צו זיין חבר ואם הָאם אים קיין שלעכטם נעטאהן נאר אפילו זיין חבר הָאט אים יא שלעכטם נעטאהן פון דָעסטוועגען זאל ער אים נים אבטאהן שלעכטם פאר שלעכטם, נאר ער זאל לערנען אז זכות אויף דָעם מענש ואם הָאט אים דָאם

ער האט נאר נים געוואוסט או פון אים ועמ ארוים קומען דאס שלעכטס וואס איז
געקומען אוג אין אמת איז ער מיר קיין שונא, דאריבער נאל יעדער מענטש זא
קיינעם נים טאהן שלעכטס, אוג אפילו דו וייסט נעוזס או דיין חבר האט דיר
נעטאהן שלעכטס וייל ער האט דיר נעוואלט שלעכטס טאהן, פון דעסטוועגען
זאלסט די אים קיין שלעכטס טאהן, אוג אפילו די מוהסט אים קיין שלעכטס נאר
ער האט אַ שאדען דו, איין אנדערען זאלסט דיא דיך נים פרייען, אוג זאלסט
נים האבען אַ נקמה אוג אפילו אין הארצען זאלסט דיא נים האבען אויף אים או
פיינדשאפט, אוג אפילו דיא כוונה איז נענען דיא נאטור ויא איז אבער נים נענען
דעם שכל אוג וייל דיא מצוה איז שווער צו קומים זיין דאריבער האט נאט
ברוך הוא צו נעזאגט פאר די מצוה פיל שכר, ווענען די מצוה איז נאט ברוך היא
מוחל דעם מענטש זייגע אלע עבירות, א"נ אויב דו האסט נעבעטען בייא אַ מענטש
ער זאל דיר טאהן אַ טובה, אוג דער מענטש האט דיר די טובה נים נעוואלט טאהן,
זאלסט די אויף אים נים בייז זיין, זאלסט דיא אויף אים לערנען אַ זכות, טאקע
האט ער נים נעקענט דיר די טובה מאהן, אזוי ווי עס האט נעמראפען בייא דינם
פיילאזאף דיאגינוס ער האט נעלייקענט אין אלע עבודה זרות, ער האט נעזאגט פאר
אלע מענטשען אלע עבודה זרות ווענען גאר נים זיי קענען נים טאהן שלעכטס אוג
עס גומס, נאר איין נאט איז דא אויף דער וועלט, ער האט די וועלט בשאפען
אוג ער קען טאהן אין דער וועלט אלץ ואס ער ווייל, אַ מאהל איז ער נענאנגען
אין גאס נעבעטן אַ עבודה זרה, האט ער נעקניט פאר דיא עבודה זרה, אוג איז
נעפאלען מים זיין פנים אויף דיא ערד אוג האט אויסנעשפרייט די האנד צו דיא
עבודה זרה אוג האט נעווייגט, מענטשען האבען גאס נעזעהן איז בייא זיי נעווען
די זאך אַ גרויסער וואונדער, דיאגינוס זאל וייגען פאר אַ עבודה זרה, קען היאמ
אים נעפרעגט דוא האסט בייז יעצט נעזאגט אַ דיא עבודה זרה קען נאר נימ
טאלפען, אוג יעצט ווייסט דו פאר איר, האט דיאגינוס זיי נעשטפערט איר תיישו
ראה אז איך בין אדם, אוג האב קיין אנדער פרנקה נאר די נדבות ואס קען נימ
מיר, אוג א מאהל בעט איך בייי איינעם א נדבה אוג ער נים מיר נים, ווער איך
בייז אויף דעם מענטש, אוג איך האב מיך באראבענט אז דאס איז א שלעכטע
מדה קען ראוף נים בייז זיין אפילו אויף דעם מענטש ואס נים מיר גים, דריבער
בין איך נעקומען איינגעווייגן אין מיר דיא מדה נים בייז צו זיין אויף דעם ואס
נים מיר נים, אוג האב נעבעטען אוג נעווייגט פאר דיא עבודה זרה ויא זאל נזזי
שפעם נעבען, אוג זיא האט מיר נאר נים נענעבען? קען איך דען זיין בייז אויף
די עבודה זרה ואס ויא האט מיר נאר נים נענעבען? קען ויא דען נעבען? אזוי
דאראף איך נים בייז זיין אויף א מענטש ואס איך האב אים נעבעטען אוג ער האט
מיר נים נענעבען, לאז מיר דאכטען ער זא: אויך אַ עבודה זרה. ועתה מיר זא

דער חכם דיאגינום האט בעמערקט או דאס איז אשלעכטע מדה בייו זו זיין אויף א מענטש ווייל ער האט נים גענואלט מאכן א סוכה.

פרק כב דער ספר חברים שרייבט מען מאר נים פארשעמען א מענטש, נים א ווייסען מענטש אוג נים א קליינעם מענטש גים א גוי אוג נים א יוד, אוג מען דארף נעבען כבור צו יעדער מענטש, אוג נאך מער כבור דארף א מענטש נעבען זיין וויב, עם זענען דא מענטשען וואס גיבען כבור צו אלע מענטשען אוג זייא האבען ליב אלע מענטשען, נאר זיערע וויבער זייא פייגר אוג פארשעמען זיי, ער מיינט וויל זיא איז זיין וויב מעג ער טים איר מאכן וואס ער וויל, זאל מען ווייסען צו פארשעמען זיין וויב איז א נבעסערע עבירה וי ער פארשעמט א פרעמדען, אוג יעדער מענטש מוז זיך היטען ער זאל נים מצער זיין דאס וויב זייגע, אוג זאל זיין נעהיים ער זאל נים אויפהייבען נענען איר א זאגר צום שלאגען זיא, דער ר' זכרונו לברכה שרייבט דער מענטש וואס הייבט אויף א האגד נענען זיין וויב צו שלאגען זיא אפילו ער איז אזוי א צדיק וואס ריא שכינה רוהט אויף אים, וענגען די עבירה ווערט אבנעמאכן פון אים די שכינה, ביו ער ווערט איבערבעטען אוג זיא ווערט אים מוחל זיין, ג' א מענטש מאר נים זיך דערוויסערין פון זיין וויב ער זאל אוועק פארען פון דד א ן א וויסע מדינה, אוג זוי לאנגן אן נעלד מאר מען נעווינט נים אוועק פארען פון אר. אוג א מענטש מאר נים נמין ן ן זיין וויב אויב ער האט נים גענוג פון איר שלעכטע מעשים, ווייא ווער נביא מלאכי האט נעזאגט כי שנא שלח, נאט ברוך הוא האט פייגר עם מענטש וואס נם זין ערליכע וויב, אוג דער מענטש וואס לעבט ערליך מים זין וויב איז ריא שכינה בייו זי, די נמרא זאגט דער מענטש וואס האט ליב זיין וויב ווי זיך אליין אוג ער נים איר כבוד מער ווי ער ווייל זיין כבוד ווערט זין א ברכה בי אים אין שמוב, ד'ברום יעדער מענטש ווערט נעפענטשט נאר אין דעם זכות פון זיין וויב, אוג אלע זאכען וואס דער מענטש דארף מאכן זאל ער נאר פרעגען א עצה ביייא זיין וויב, אוג אן איר ערלויבנים זאל ער קיין זאך מאכן, דער מענטש ווערט־זיין נעבענטשט פון נאט ברוך הוא, מיט פרידען אין שטוב אוג ברכה אוג זיא גוטע פרוסע קינדער. אוג יעדער פאטער אוג מוטער זאלען אכטונג נעבען אויף זייערע מעכטער זיי זאלען נום בעהאנדלען ווערע מאנען, אוג זייא זאלען אייגלאנגען אין ווערע ריא מאנען ליב האבען מים אמת אוג נעבען כבוד צו ווערע מאנען, אוג עם זאל אין ווער שטוב זיין קללה נעהערט ווערען.

פרק כג יעדער פאטער אוג מוטער דארפען ליב האבען ווערע קינדער זוג זאלען נים מצער זיין צו פיהרען אים אין קרוטען אוג גוטען ווענ, ווי די נמרא זאגט א

פאטער אוּן כוטער וָאלָן אִבשׁטוֹיסָן זייעָרע קינדער פון זיך מיט רי ליגקע האנד
אוּן זָאלין אים דער ענטפערָן צו זיך מיט ריא דעטָא האנד, זי וָאלָן נים ארויף
ליגָן אויף זייעָרע קינדער א שׁוועָרע בָּערינונג אוּן זָאלין נים בייָן צום קינד וויא
א אָלטָער דעם צו א וָעלְגָער, נאר עָר וָאל בייָן צו אים מיט גוטָע רייד, אוּן
מיט א פְּרייליכָן פָּנים, וָעם דער קינד אים פָּאלְגָן אוּן בייָ וָעלָן זיין צו
פְּרידָן, וִי עָם שׁטייט אין יוֹדה דעָה (סימן ר"ס) א ענטשׁ טאר נים ארויף ליגָן
א שׁוועָרע ארבייט אויף זייָע קינדער, אוּן וָאל נים פַּארלאוָגָן פון זי צו פיל
פָּבוד, אפשילו זי ניפָן אים נים אזוי פיל כָּבוד וִי עָם קומט אים, וָאל עָר זיך נים
מאכָן ויסָן, אוּן וָאל זי מוחל זיין, צו אייָער שׁלָאפְט זיין ערוואקסָענעם וואן
מען דָּרף אים מחַרים זיין, וויל דער פָּאטָער דָּרענגט אים צו א עבירה, דער
אזן וָעם בייו וָעלָן אויף דעם פָּאטָער אוּן וָעם אים פְּלוכָן אוּן עָר וָעם בייו
ווָעלָן אויף די תוֹרה, פאר וָאם די תוֹרה האט גָּעמאכט גָעוָעלְטיגָן דעם פָּאטָער
אויף אים. אוּן עָר וָאל נים נָעבִּישָׁן אויף זיין קינד א וָעלְכָע זאכָן וָאם עָר קען
זי נים טָאהן, אוּן וָען עָר וָעם בייזָן זיין קינד עָר וָאל עָפָּעם טָאהן וָאל
עָר נים וָאגָן איך הייס דיר אָלטָע אזוי טָאהן מיט די אזוי טָאהן נאר עָר וָאל צו
אים וָאגָן מיין מיינונג [אַרָּער מין פָּארלאנג] איז טָען וָאל אזוי טָאהן, וָעם עָר
קינד נָעווים טָאהן וִי דָער פָּאטָער וויל. דָער פָּאטָער וָעם זיין נום צום קינד,
אוּן דער קינד וָעם זיין נום צום פָּאטָער. כ"שׁ שׁרייבָּט אין חוֹשׁ אנהייב סוֹרָה
רִיכְטִים אויף דָעם פָּסוק וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה "משָׁה רַבֵּנוּ הָאט נָעשׁטָראפְט די יוֹדען
וָאגָט פאר זיין שׁמאַרְבָּען פאר וָאם הָאט עָר זייא נים נָעשׁטָראפְט פְּרייָער, וויל
עָר הָאט נָעוָעהן וִי יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט נָעטָאהן, יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט אויך נים נָע-
שׁטָראפְט זייָע קינדער בִּיו פאר זיין שׁמאַרְבָּען, יַעֲקֹב הָאט נָעוָאגט צו רָאוּבֵן מיין
זוהן אִיהָ וָעל דיר זָאגָן פאר וָאם הָאב איך דיך נים נָעשׁטָראפְט די נאכָּצָע זיימ
בִּיו הייָנט פאר מין שׁמאַרְבָּען וויל אזוי נָאם נָעהאט טָאטָער וָאוקם
דיא מיך פארלאָזָן אוּן דיא וָעלְט זיך באהָעפְטָען צו מיין ברודָער עשָׂו, אוּן
אז יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאט אזוי מוֹרָא נָעהאט אויף זיין זהן רָאוּבֵן, דאַרְפָּען מיר וָאיך
נָעווים מוֹרָא הָאבָּן מיט אונזָערָע קינדער, נאר דער עיקר איז נָערָער פָּאטָער וָאל
שׁלָאגָן אוּן שׁטָראפָּען זיין קינד נָען עָר איז נָאך קלַיין אוּן וָאל נים פארטיידָן
פון אים די רוּם, אוּן וָאל מיט הונגערטָער אויגָן אכטונג גָעבָּן אויף יָעדָער טָיִט
פון זיין קינד אוּן אויף יָעדָער זאך וואם עָר טוהט אוּן וואם עָר רָעם, עָר וָאל
אים לָערנָן וויי אזוי עָר וָאל ריידָן צו זייָן שָׁלְטָערָן אוּן צו פְּרָעמְדָע טָענטשָׁן,
אוּן וָאל אים לָערנָן זיין פרום צו נָאט אוּן נוט צו מענטשָׁן, עָר וָאל זיי שׁטָרָאפָּן,
א מָאהל מיט נוטָן אוּן א מָאהל מיט בייזָן אוּן א מָאהל מיט א רוּם, בִּיו עָר
וועט אין זיי א־ינוואַרְצָלָן יִרְאת שָׁמַיִם אוּן אַלָע נוטָע מִדוֹת, אוּן אזוי וויי עָר וָעט

אין זיי אײַנוואַרצלען קינדווײַז וועט אַזוי בלײַבן ביי זיי אויף זייַער נאָכצײַט לעבן, דאָך איקר איז יעדער פֿאטער זאל פֿירן זײַנע קינדער מיט חכמה, אויב אין איר כייר זאל ער גיט נעמען זײַנע קינדער צו פֿיל פֿרײַנדינען ער זאל זייא זיין נעלט לעבן, נאר וואס זיי וועלען דאָרפֿן זאל מען זייא נעבן אין שמוב, ער זאל אבמוג נעבן ווער עס זענען זייערע חברים, אוג מיט וואס זיי פֿאר בֿרענגען זייער צײַט, ער זאל זאָרגן אז זיי זעהן זיי זאלען זיין שטענריג באשעפֿטיגט, גיט מיט נאנץ שוועכע אַרבײַט נאר באשעפֿטיגט זאלען זיי גיין מיט לערנען שרייבן, אוג זאל זיי לערנען א שײַנע אוג א גרינגע מלאכה (וויי מיר האבען שוין נעשריבען). אוג דער פֿאטער וואס איז נאנץ רייך זאל ער בעוואַרענען בייא זיין לעבן אז נאך זיין שמארבן זאלען זייא אויך גיט האבן צו פיל נעלד אין די הענד, נאר ער זאל אויעך לייגען דאס נעלד אין א קאסע אוג זיי זאלען לעבען נאר פון דעם ריוח ביז זייא ווערען נרויס אוג ווערען אוג וועלען ווייסען וויא צו האנדלען מיט דעם נעלד. פון דעסטוועגען דאוך דער פֿענסש יעהן צו בעוואַרענען זיין נשכה אויך, אוג אז ער וועט לאזען פֿאר זייַנע קינדער א בייסעל נעלד וויניגער וועט אויך גוט זיין, וויא די נכרא זאנט ויש לקיש איידער ער איז נעשטארבען האט ער נעלאזען אין שמוב א בייסעל ואפֿרן, האט ער נעזאנט אויף זיך דעם פֿסוק ועזבו לאחרים חילם, זיי לאזען זייער פֿארמעגען צו פֿרעמדע, דער פירוש איז אין דער נעלט אז א סוחר נעכטיגם אין א נאכט היז אפֿילו נאר אין נאכט איידער ער פֿארם אזעק לאזט ער עפעס נעלד פאר ריא חשרתים, אוג ער שענקט קלייגע סחורות צו ריא קינדער פון בעל הבית זייא זאלען זאבען א אנדענקונג אויף דעם נאכט פון דעם סוחר, אוג אויב דער סוחר איז נעזונן אין דעם נאכט היז א לאנגע ציים בעפֿרידיגט ער די משנשען נאך מער, אוג אז דער משנש איז אין דער נעלט וואס דאס איז אויך נאר וויי א נאכט היז עמליק ועהנדליג מאכען דאפֿר ער דאך נעווים עפעס לאזען אויף דער נעלט סתם זאל איז האבען צו נעדענקען, נעכער משנש דאפֿר עפעס לאזען א אנדענקונג אויף דער נעלט אויכער דעם שבר ואס ער ווען האבען בעולם הבא וויי מיר האבען שוין נעשריבען עס איז דא א נדה ואס ויא האס זייער שיינע האר נאנץ זייבע מיט פיל קאלבען, דיא פעל איז זייער טייער די פעל ווערם פארקויפם צו בלבים אוג נרויסע נבויים אוג די חנה ואוקם זייער שיף אוג ווייס אין דער כדר, עס איז זייער שוועו אויר צו עסטונען, נאר ווען ויא שפירם בייי זיך ויא איז שוין אלם אוג שוואך אוג עס איז נעקומען אויר צייים צו שמארבען גיים ויא אנרוים פון דער כדר אוג ליגם זיך אויף נעקומען אויר צייים צו שמארבען גיים ויא אנרוים פון דער כדר אוג ליגם זיך אויף דעם ווענ ואו משנשען נייען, אוג ליגם דאדם בין ויא שמארבם, משנשען ואלען זיא נעפֿינען ווייטען ויא הענאה פון אויר פעל, פון די חנה דאדף יעדער משנש ארא נעמען א כוכר אידער ער גיים אוועק פון דער ועלט זאל ער פֿארזארגען נוטנשען אז כיסעל נעלד וויניגער ער אין שמוב א כיסעל ואפֿרן, האס ער נעוואגט אויף זיך דעם פֿסוק ועזבו לאחרים חילם, זיי לאזען זייער פֿארמעגען צו פֿרעמדע, דער פירוש איז אין דער ועלט או א סוחר נעכטיגם אין א נאכט היז אפֿילו נאר איין נאכט איידער ער פֿארם אזעק לאזט ער עפעס נעלד פאר ריא חשרתים, אוג ער שענקט קלייגע סחורות צו ריא קינדער פון בעל הבית זייא זאלען זאבען א אנדענקונג אויף דעם נאכט פון דעם סוחר, אוג אויב דער סוחר איז נעזונן אין דעם נאכם היז א לאנגע ציים בעפֿרידיגם ער די משנשען נאך מער, אוג אז דער משנש איז אין דער ועלם ואס דאס איז אויך נאר וויי א נאכם היז עמליג ועהנדליג דאדף ער דאך נעווים עפֿעם לאזען אויף דער ועלם סתן זאל איז האבען צו נעדענקען, נעכער משנש דאדף עפֿעם לאזען א אנדענקונג אויף דער ועלם אויכער דעם שבר ואס ער ווען האבען בעולם הבא וויי מיר האבען שוין נעשריבען עס איז דא א נדה ואס ויא האס זייער שיינע האר נאנץ זייבע מיט פיל קאלבען, דיא פעל איז זייער טייער די פעל ווערם פארקויפם צו בלבים אוג נרויסע נבויים אוג די חנה ואוקם זייער שיף אוג ווייס אין דער כדר, עס איז זייער שוועו אויר צו עסטונען, נאר ווען ויא שפירם בייי זיך ויא איז שוין אלם אוג שוואך אוג עס איז נעקומען אויר צייים צו שמארבען גיים ויא אנרוים פון דער כדר אוג ליגם זיך אויף דעם ווענ ואו משנשען נייען, אוג ליגם דאדם בין ויא שמארבם, משנשען ואלען זיא נעפֿינען ווייטען ויא הענאה פון אויר פעל, פון די חנה דאדף יעדער משנש ארא נעמען א כוכר אידער ער גיים אוועק פון דער ועלם זאל ער פֿארזארגען נוטנשען אז כיסעל נעלד וויניגער וועט אויך גוט זיין, וויא די נכרא זאנט ויש לקיש איידער ער איז נעשטארבען האט ער נעלאזען אין שמוב א כיסעל ואפֿרן, האס ער נעוואגט אויף זיך דעם פֿסוק ועזבו לאחרים חילם, זיי לאזען זייער פֿארמעגען צו פֿרעמדע, דער פירוש איז אין דער נעלט או א סוחר נעכטיגם אין א נאכט היז אפֿילו נאר איין נאכט איידער ער פֿארם אזעק לאזט ער עפֿעם נעלד פאר ריא חשרתים, אוג ער שענקט קלייגע סחורות צו ריא קינדער פון בעל הבית זייא זאלען זאבען א אנדענקונג אויף דעם נאכט פון דעם סוחר, אוג אויב דער סוחר איז נעזונן אין דעם נאכם היז א לאנגע ציים בעפֿרידיגם ער די משנשען נאך מער, אוג אז דער משנש איז אין דער ועלם ואס דאס איז אויך נאר וויי א נאכם היז עמליג ועהנדליג דאדף ער דאך נעווים עפֿעם לאזען אויף דער ועלם סתן זאל איז האבען צו נעדענקען, נעכער משנש דאדף עפֿעם לאזען א אנדענקונג אויף דער ועלם אויכער דעם שבר ואס ער ווען האבען בעולם הבא וויי מיר האבען שוין נעשריבען

אויף דער וועלט, וועט זיין אננעגרייט פאר אים עולם הבא ווי די נאמרא זאגט צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה, די צדיקים זיצען מיט זייערע קרוינען ווען זיי האבען פאר זיך אננעגרייט פון זייער תורה אוג מצות אוג מעשים טובים אויף דיא וועלט), אוג האבען פארנענינגען צו וועהן דיא שיינקייט פון דיא שכינה.

כּרך קך איינע פון דיא גוטע מדות וואס דער מענטש דארף זיך נעווענען צו איז, ער זאל זיין אלע מאהל פרייליך, ווי עס נייט אים מיט זיין פרנזה, פון דעסטוועגען זאל ער ניט טרויעריג זיין, נאר ער זאל שטענדיג האבען צו זאם ברוך הוא אז ער וועט אים די ציים פארבעסערן, וזארום אויף וועלכע זאך וועט ער זיך מצער זיין, אויף די ציים וואס איז אנענאנגען וואס וועט אים העלפען זיין צער, וואס עס איז נעווען איז שוין נעווען, אוג אויף די ציים וואס יעצט איז איינס פון ביידע, אויב ער קען די זאך פאר ריכטיגן אדער ניין, אויב ער קען נישט פאר ריכטגן. דארף ער דאך ניט טרויערן, דארף ער טאהן אוג וועהן דיא זאך זאל נוט וועהן, אוג אויב ער קען ניט העלפען צו פארבעסערן די זאך איז נאך פארפאלען וואס וועט אים העלפען וואס ער וועט זיך מצער זיין, אוג אויב ער וועט ארנט אויף די שפעטערדינג ציים, פון וואנען וויסט ער וואס שפעטער וועט זיין, ווי דער קפר כשלי שרייבט זאלסט ניט זארגען אויף מארגן וזארום דוא ווייסט ניט וואס דער היינטיגער טאג וועט פאר דיר געבאהן, עס קען דיר דער היינטיגער טאג נעבען אזוי א גליק אז די מארגענדינג צדה וואס דו זארנסט וועגן איר זאל נאר ניט קענען זיין, נאר יענער מענטש דארף באקלערן זוג בעסערבעטען זייג ענינים אוג נעשעפטען אוג זוכען עצות ווי אזוי צו פארבעסערן זיין בעשטאנד ניט פויל צו זיין אוג צו ארבעטען נאר אלץ אן זארג, וזארום דאם זארג מאכט פויל דעם מענטש, צו עולם הזה אוג צו עולם הבא, אוג דער מענטש זאל ניט רעכענען זיין אים איז שלעכט אז עס וועט אריבער אזוי זיין, נאר ווי דער מנא זאגט אין לך אדם שאין לו שעה, צו יענער מענטש קרעפט א גליקליכין שעה, דער מענטש דארף טאהן צווויי זאכען, תפלה אוג בעטען צו נאם ברוך הוא אוג ארבעטען, אוג א מענטש זאל ניט זאגען וואס זיר העלפען מיין תפלה אוג מיין ארבעט אוג אויב איך בין געבאהרן אין א שלעכטען מזל, וזארום ער שטענדם יענער מזל איז אויך מיט א צייט, דער שלעכטער מזל נייט ארויבער מיט זיין ציים אוג עס קומט א בעסערער מזל, ווי זיר זעהן נזיל מאהל מענטשען וואס זענען נעווען זיך דער יונגער אדעם אוג צו די אלטער זענען נייי רייך נעווארדן, אוג עס טרעפט מארקרט אויף, עס זענען דא מענטשען אין דער יונגער זענען ווי רייך אוג צו די אלטער אדעם, זעהן מיר אז דער מזל ענדערט זיך זענען מענטשען, דער עיקר איז די תפלה, מען זאל בעטען בייי נאט ברוך הוא אז ער זאל ענדערן דעם מזל זייגעם צו נוטען, וזארום נאם ברוך הוא קען מאנען

ביידע

בֵּיידע זאלען זיין דער מוֹל וואס איז שלעכט זאל זיין נוט אוּן ער זאל דעם מענטש קיין שאדען טאהן, ווי דער פשׁל איז אין מדרש איינער האט געשׂוואוּרען ער זאל דעם שׂטיין וואַרפען אויף זיין זוהן נאכדעם האט ער חרטה געהאט אויף די שׂבוּעה, וואוּרום ער וועט דאך דעם זוהן הרגען, האט ער דעם שׂטיין צו שׂטיסען אויף קלייע שׂטיקלאך אוּן האט אייגינטליך געוואוּרפען די קלייע שׂטיקלאך אויף זיין זוהן, די שׂבוּעה זייע איז מקוים געוואוּרען ער האט געוואוּרפען דעם שׂטיין אויף זיין זוהן, אוּן דעם זוהן זאל ער קיין שׂאדען נעמטאהן, אזוי מוהט מ׳ טאהל נאט ברוּך הוּא אויך וואס דער ווייזט אויף דעם מענטש ווערט מקוים, אוּן עס מאכט דעם מענטש קיין שׂאדען אוּן מ׳ טאהל מאכט נאט ברוּך הוּא דער מוֹל זאל מקוים ווערען אויף אַ זאך וואס איז גליך צו די זאך וואס דער מוֹל וייזט אויף אוּיר, אזוי ווי פוּרה האט נעמען דער מוֹל וייזט אויף יורישע בלוט, האט ער נעמיינט אז דיא יודען ווילען נהרג׳ען ווערען האט נאט ברוּך הוּא געמאכט אנדער בלוט טען זאל דיא יודען שלה״ י, אוּן אז מענטש ווייל זיין תפלה זאל נעענטפערט ווערען זאל ער פריער טאהן תשוּבה אויף זיינע זינד, נאכדעם זאל ער מתפלל זיין, אוּן דער מענטש וואס ווייל אבטאהן פון זיך די זאך טרויערקייט זאל ער טאהן זיין פארזיכערונג אויף נאט ברוּך הוּא, ווען נאט ברוּך הוּא מקוים זיין ווי משׁה רבנו האט נעזאוּנט צו די

יוֹדען יְבָרֶכְךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה׃

אין לימד פון תורה

ספר

שיח יצחק

והוא מן פלא יועץ

12

ספר

שיח יצחק

והוא מן פלא יועץ

דאם ספר איז נעהאלטן גווארן אויס דעם ספר פלא יועץ אוג
אויך פון אנדערע ספרי מוסר אויך עברי טייטש כדי
לזכות את הרבים ובשמו בן הוא. דאם ספר טיידש ווינדערליכע
עצות נעבן ווייא דער מענש זאל זיך פירהרן קענן דעם
אייבערשטן. אוג אויך קענן דיא מענשן. אוג דער ואם אויס
דעם ספר עפטערס לערנן ווירד. דער ווירד זיך בודאי קונה
שלימות זיין וימצא חן בעיני אלהים ואדם:

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

כל הזכויות שמורות אצל
הוצאת אמונה
© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

הסכמות הרב הגאון המפורסם מרי דאתרא אב"ד דק"ק קראקא

בעזה"י

כבר מלתי אמורה, בשפוריה ושבחיה של המעתיק ספר היקר פלא יועץ ללשון, אשכנזי ההמוני במדינות פולין לזכות הרבים, ה"ה הרבני התורני ירא והרד זוכה ומזכה מוה' **יצחק האמבורגער** נ"י. כאשר עליתי בהסכמה על חלק הראשון אשר הדפ"ס בק"ק לעמבערג. ובעת לשמחת לבבי הודיעני כי הוא עוסק ובא להשלים הדפסת הספר הנחמד הזה כלו בתוספות מרובה לקושי שושנים, יקרים מפנינים, אשר העתיק ותרגם מספרים שונים. אמרין לפעלא טבא, יהיה ה' אלקים עמו ויעל על מכבש דפוס משובח. וזה שמו אשר יקרא לו שיח **יצחק** שיחה נאה היא שוה לכל נפש, המקום יהיה בעזרו, אשרי כל הזוכה לתומכו ולסעדו לסייע על ידו, מאת ה' ירבה שברו, יהי חלקי עמו. הכ"ד לאהבת האמת וזכות הרבים, פה במקום הרחצה מארין באד במדינת בעהמען, הכותב בידים רפות, ועיניו לרחמי שמים צופות, חותם בכל הותמי ברכות:

הק' **שמעון** בהגאון **מהר"מ סופר** זצ"ל עבד לעבדי ה' בק"ק קראקא והגליל.

יום ב' כ"ה סיון שנת **וינוחו בו ישראל** לפ"ק

בעזה"י

אפריון נמטיה לר' שמעון הוא ניהו כבוד הרב המאוה"ג צדיק וישר הוא כש"ת מוה' **שמעון סופר** נר"י אבד"ק ערלוי בהגאון מופת הדור מהרא"ש **בנימין** הצדיק זצ"ל ה"ה (בעל שו"ת כתב סופר) אב"ד דק"ק פרעסבורג בהגאון מאוה"ג בעל שו"ת (חתם סופר) זצ"ל ה"ה אשר בצדקתו ובנדבת לבו הטוהר הלוה סך מסויים לצורך הדפסת הספר הזה שיח יצחק ח"ג לזכות הרבים וכן שלמים, וזכות הרבים תלוי בו, ואני אין כחי אלא בפה לברך אותו בברכה משולשת, וה' יחזקהו ויאמצהו ובישועתו יראה וכם כבודו יגדל למעלה בתורה ובגדולה, כלהו שנין קאמינא, ועוד יזכה ויראה בבנין בית עולמים ועמוד הכהן לאורים ותומים אכי"ר:

מצות דוד המלך האט גיזאגט [אשרי איש ירא את ה', במצותיו חפץ מאוד] וואלט דעם מענש, וואס פארכט זיך פאר גאט ב"ה, אוו האט גראס בגעהר אונד חשקת צו טיהן זיין גאטס מצות, אונד דער איש יהודי, וואס האט דיא אמתדיגע אמונה אן הקב"ה, דאס ער בעצאהלט זעהר איין גראסען שכר, צו דיא וואס היטען זיינע מצות, אונד טיהט אויך שטראפען מיט איין פארכטבארען עונש, צו דיא ענינע וואס טיהען איבערהארן אויך זיינע נעבאט, אזו איין מענש דארף צו זיין [להיות רץ למצוה, ובורח מן העבירה] נאך צו יאגן דיא מצות, אונד זיך שמארק צו בעמיהען [בכל כחו ומאודו] מיט זיין גאנצן קראפט אונד פארמעגן כדי צו קענען מקיים צו זיין דיא מצות, נאך מעהר ויא מען בעמיהט זיך כדי טויזינט גילדן צו פארדינען נאך מעהר דארף מען זיך צו בעמיהען צו קענען מקיים צו זיין דיא נעבאט פין השם יתברך, ויויל דער שכר פין דיא מצות זעהר, אונד זעהר גראס איזט, וואס דער מענש קען זיך נאר נישט פארשטעלין דעם גראסען תענוג, אוג קורות רוח פין דעם תענוג עוה"ב, וואס מען ניבט צו דיא ענינע וואס האבען מקיים גיוועזין דיא מצות, דאס איז אופצולערנען וואס מיר גפיגען בייא אברהם אבינו, דאס פין וועגן וואס ער איז צוו יא מאהל גלויבען כדי מקיים צו זיין דיא מצוה פין הכנסות אורחים, איז דארך הקב"ה אנגעקניפפט אן זיינע קינדער דיא ישראל וואס ער קען זייא שאהן נימאהלם פין זיך אין נאנצן ערווייטרן, אזו ויא עם שמייט, [מלך אסור ברהטים] ויודער דער זכות פין עשו הרשע, וואס האט מכבד גיוועזין זיין פאטער יצחק, טיהט איהם בייא שטיין אויף אללע דורות, בייז דער גואל צדק וירד קיממען, דאס זעלבע איזט אויך בייא ישמעאל, בזכות המילה, אויך בייא נבוכדנצר הרשע פין וועגן פיער מריט וואס ער האט געטיהן לכבוד הקב"ה האט ער זוכה גיוועזין [מלך בכיפה] צו זיין איבער דיא נאנצע ועלט צו קינינגען אוג נאך מעהר זאלכע מעשיות, פין דעם קען מען זיך פארשטעלן ויא גאר גראס מיז נאך זיין דער שכר אונד תענוג וואס מען בעצאהלט צו דיא נשמה, אויף עוה"ב, אזו ויא דיא חכמים ז"ל האבן גיזאגט, [יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי עוה"ז] עס איז בעסער צו גענישען איין שעה דעם קורת רוח אוג תענוג בעוה"ב, פין דען גאנצען לעבען פין עוה"ז, אונד אזו ויא דער שכר פין דיא מצות גראס איז, דאס זעלבע איז ויידער דער ענש פין דיא עבירות, אונד דער ענש פין ביטול מצות, הקב"ה טיהט נישט אוועק

נעהמען, יעדען שכר פון יעדע מצוה אונ טיהט אויך נישט שענקען פון צו שמראפן אויך יעדע עבירה, אונד ביטוד מצוה, אפילו ווען דיא עבירה נאך אזו קלין איזט, [כי על הכל יביא אלקי במשפט וכו'] אלעם ויודד פארגענאמען בייס משפט, [ואוי להם לברויות] ווייא איז צו דיא מענשען וואס טיהן מבזה זיין דיא מצות, וייל עם איז גלייך אלס זייא העטן מבזה גיוועזן הקב"ה, וייל דיא מצות זענן דיא שלוחים פון הקב"ה, [וכמו ששליח של אדם כמותו, כן הדבר הזה ודו"ל] אונ דיא גרעסטע מצוה, דאס אפילו נישט אזו פיהל אין ווערט בייא זייא, ואם אין ווע"ט דאס איין איינצינגען גולדען צו פארדינגען, ווען מען טיהט דען בר ישראל פרענגן וויא פיהל דאס בייא דיר אין ווערט איינע מצוה? ענגפערט ער גלייך עם האס נאר קיין שאצונג, אונד יעדער יוד גלייבט אויך אן שכר ועונש, צו דאך פארדינגען זיך נישט זיערע מעשים מיט דעם מויל, ואם מען ועהט בעויה מבטל זיין כמה וכמה מצות פין ווענן נאר איין גולדן צו פארדינגען, אז עם קימט דאצו דאס שאהן דער גולדן מעהר אין ווערט פין דיא מצוה, אונ אויך פין מעהרערע מצות, ויא פיהל מאהל איז מען מבטל תפלה בציבור, אונ פין צו ענפערן אי"ש"ר אונד קדושה פין ווענן מרויח צו זיין איין גולדן, ויא פיהל מאהר קען מען מקיים זיין דיא מצוה, פין נמילות חסד דורך איין גולדן אנועק צו בארגן הויז וידט'שאפט צו דיא שכנים אונ צו דאך ויל מען עם דאך נישט טיהן, וייל דער ועדט פין דעם כלי האט בייא זייא פיהל מעהר אין ווערט פין צעהן מאהל מקיים צו זיין דיא חשובה מצוה פין גמילות חסד, אונ ביטוד תלמוד תורה איז דאך כנגד כולם, ואם מען האט שיין נאר נישט צו טיהן אין גישעפט אונד מען ויל דאך נישט רויפען מקיים זיין דיא גראסע אונ טייערע מצוה פין ת"ת, אונד ויא פיהל מאהל איז מען מבטל דיא מצות ואם מען האט קיין הנאה דאפין נאר בלוים מחמת ליבטזינניגקייט, וייל מען איבערליבינט זיך נאר נישט ועד אויך דעם געבאטען האט, אונד מיר יודען זענין מחוב אונץ צו פארכטען אונד ליעב צו האבען דעם מלך הגדול והנורא אונ בעדענקין זיך אויך נאר נישט ויא פיהל צער מען איז גורם צו הקב"ה, אונ פגם בכל העולמות, אונד ואם דאם טיהט אויך האלטן [משיח צדקינו שובא בקהרה בימינו] אונר מעהרערע זאכען ואם נאר נישט צו ענ'ציילען איז. — [ואם יאמר ישראל] אונ אז מען ווירד ועלן זיך איינרעדן, איך ויים וואהל דאם דער שכר פין דיא מצות זעהר גראם זענען אונד מעהר

אין ווערטה האט פין דאם גאנצע לעבען בעוה"ז, אוג ווייס אויך זעהר גוט דאם עם זעהר שקעכט אוג בימער איזט ווען מען פערלאזט דיא גבאט פין גאט ב"ה, צו פארט האב איך איינע שטארקע טענה [כי יצר לב האדם רע מנעוריו] ווייל אין יעדער מענש האט אין יצר ווען שטארקער איז פין איזן, אויך דעם זאג איך דיר תשובה, דאם מען ווירד זיך מיט דיא טענה גאר נישט קענען פטרן בייס יום הדין הגדול והנורא, ווייל הקב"ה האט גיזאגט איך האב אין יצר הרע בעשאפען דיא מענשען אפציערעדן צו עבירות, אויך דעם האב איך דיר אין היילמיטל גענעבן, דאם איז דיא תורה הקדושה ווען מיט דיא תורה זאל מען קענען דעם יצר כובש זיין, אפילו ווען דער יצר נאך אזו שטארק איז, ווירסט איהם דאך איבער צווינגען מיט דיא תורה אוג באמת האט הקב"ה דעם יצר בעשאפען לטובת האדם, ווייל מיט דעם ווען מען טיהט דעם יצר כובש זיין, טיהט מען זיך פיהל שכר פארשאפן לעוה"ב [ולפום צערא אגרא] ווען גרעסער דער צער איז אוג ווען מעהר דיא ארבייט איז בייא עבודת השם, אוג בייא דיא קיום המצות אוג כדי צו פארלאזן דיא עבירות, ווען גרעסער איז אויך דער שכר, ו) איבער דעם, אז מען זעהט דאם דער יצר גאנץ שטארק איז, ווען טיהט איהם אפערדן אויך אין עבירה עובר צו זיין, אדער איין מצוה צו פארלאזן, דאמאלט דארף מען זיך צו שטארקען גענען דעם יצר איהם כובש צו זיין, אזו ווירד זיין שכר פיהל גרעסער זיין אז ווען דער יצר הרע איהם נישט שטארק גערייצט האצו [ע"כ עבדי השם] איבער דעם איהר גאטס קנעכט [הקטנים עם הגדולים, זקנים עם נערים] לאזן מיר אונץ שטארקן אוג פעסטעגין, כדי חס צו האבן אויך דעם כבוד פין אונזער בעשעפער, אונד אויב אונזער נשמה, צו ענטלויפן פין יעדע עבירה אוג נאך צו נאנן מקיים צו זיין יעדע מצוה אוג מדה טובה ווען נאר אין אונזער מאכט איזט, [בכל לבבינו ובכל נפשינו ובכל מאודינו] אזו ווירד

אינץ

א) האטשע דאם האב דיר אויבן גשריבן פין דעם גראסן שכר ווען מען איז מקבל גאר קיום המצות, צו דאך איז דאם נאך נישט דיא אמתדיגע עבודה פאר שכר ווענן צו טיהן, נאר דיא רעכטע עבודה הייסט דעם בעשעפער צו דינען מחמת אהבה, ווייל דאם זיין רצון אזו איז, אונד בייא יעדר מצוה צו זאגן, דאם טיהע איך כדי צו טיהן, דעם רצון בוראי יתברך שמו וכו':

אונ׳ן בוודאי השם יתברך צו הָעלְפָן [כי הבא לטהר מסייעין אותו] אוג נָאך מָעהר דאַרף מען זיך צו שטאַרקען מקיים צו זיין זָאלבע מצות אונד צו פֿאַרלָאזען זָאלבע עבירות וואם איז דאַבייא געלד שאַדען אָדער גָעלד פֿאַרדינסט וייל דָער יצר פִין גָעלד איזט זָעהר שטאַרק [ובפרט בדור הממון הזה] נָאר דאם גָעלד זָאל נָאר נישט חשוב זיין נָאר מען קומט צו מצוה זאכן, אָדער חלילה איך איינע עבירה עובר צו זיין, מיר דאַרפין נישט צו פֿאַרגָעסן דאם וואם מיר זָאנן צוויא מאהל אין טאג אין דָער ק״ש [ואהבת את ה׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך״ובכל מאודך] דאם איז גימיינט, דיא זָאלבט ליעב האבן גאט ב״ה מיט דיין גאנצן הארץ אונ מיט דיין גאנץ נפש אונ מיט דיין גאנץ פֿארמָעגן אונ עם איז בעסער צו פֿארהינגערן איי צי זיין איין רשע פֿאר הקב״ה [אפילו שעה אחת], ובאמת [דורשי ה׳ לא יחסרו כל טוב] דיא וואם פֿארשטן גאט ב״ה, דיא טיט גָאר נישט פָעהלן:

מזכה

מזכה, דיא חכמים האבן גיזאגט [כל המזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי׳ בו] דָער מענש וואם איז מזכה רבים, ווערד דָער זכות פִין דיא אלע מענשן איהם ציגיערעכנט, גלאך עָר העט אליין דיא אלע זכותים נעמיהן, נאך מָעהר האבן זייא גיזאגט [כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו] דָער מענש וואם איז מזכה רבים, טיט מען איהם היטען מן השמים, דאם עם זָאל דורך איהם חטא קומען, עם גיבט פיהל ערזייא ארט מזכה רבים צו זיין, דאם ערשטע איז דורך דיא תורה, צו מאכען ויסען אנדרע מענשן וואם אנגיילערנט ווענען, נאטם גיזעטצע, אונ זייא צו מאכן ויסען וויא מיר יודן דאַרפֿען אינין פֿאר איהם צו פֿארכטן, אוך פֿאר זייא צו דרשנין דברי מוסר, אונ הנהגות טובות, אונ דינים הנצרכים, אלע צייט ווען עם איז נאר דאם גיילענגהויט דאצו פֿילייכט ווערד עס זיין איין עת הכושר וואם זייע ריד ווילין פירות טראגן, וען נישט צו הינדערט פֿילייכט צו צעהן מענשן, אונ ווען אפילו נאר צו איינעם איזט שוין דָער שכר פִין דעם זָאהר גרָאס, איבער דעם וויא גוט אונ ראטפֿארטיג איז דאם, איך צו שרייבען בקיצור דיא נייטיגע דינים אונ דברי מוסר איך הנהגות טובות, אונ דאם צו דרינקען איך עברי טייטש, וייל דאם איז אזו גוט וויא עם העט עס גידרשנט פֿאר פיהל טויזנטער מענשן, דָער זוהר הקדוש איז זָאהר מפרש פִין דעם גראסן שכר פִין דיא מענשן וואם זענען

גורם צו מאכען אפ קעהרן דיא רשעים פון זייערע עבירות, אוג שלעפטן
ווען, אוג ברענגען זייא לדרך טובה, אוג דיא מצוה פון מזכה רבים צו זיין
אזו נישט דוקא חל נאר אויף דעם תלמיד חכם אדיין, נאר אויך אויף איין
יעדן מענש אזו דער חיוב גיוואלפען [מזכיה רבים] צו זיין מיט ווייטע רייד
אוג איינער צום אנדערן זאל זאגן [חזק ונתחזק] לאזן מיר אינץ שמאלקען
צו טיהן דעם רצון פון אינזער בישעפער, אוב עם אזו חל אויף איין
יעדן מענש דאם איינער זאל דעם אנדערן אופמארקזאם מאכן אויף זייע
פעהלער, דאם דאזיגע מיז אבער נאר גישעהן בנחת מיט איין פרייונדליך
פנים, אוג מיט בעווילליגטע רייד, אבער נישט מיט געבייזער אוג געשרייא
ווייל נישט דאם אליין ווען זאלכע שמארף רייד גאר נישט ווירקט, איז עם
נאך גורם מחלוקת אוג שנאה, [ואיזה חכם הרואה את הנולד], אויך אזו
אין כלל פון מזכה רבים צו זיין, צי זאגן אלע ברכות מיט הויכע שטימע,
כדי מען זאל קענין ענטפערן אמן, ובפרט בשעת מען אזו עולה לתורה,
אזו בוודאי דער חיוב הויב צו זאגן דיא ברכה [ברכו את ה' המבורך], וויל
אז מען זאגט נישט הויך דיא ברכה, אזו טיט אויך דאם קהל נישט ענטפערן
[ברוך ה' המבורך וכו'] אזו ווערן זייער ברכות גירעכנט פאר [ברכות
לבטלה], חוץ דעם ווען דער שכר פון אמן ענטפערן זעהר גרואס אזו [עיין
ב"ח א' סימן אמן], אין דעם כלל פון מזכה רבים, אזו א"ך ווען מען אזו
ציואמען מיט מעהרע מענשן, זיין מויל צו עפענען בדברי תורה, אנ־
ציפאנגען צו רעדן פון אזין דין, אדער איין שטט פון אסוק, אזו וויזד
דאם שוין גורם זיין וויטער צו רעדן בדברי תורה, אוג נישט בדברים
בטלים, דער זכית פון דעם מענש ווען דאם גורם אזו, אזו זעהר גרואס
איינס וויל ער טיט פיהל מענשן מזנע זיין פון דברים בטלים, צוויטנס
אזו ער מיט דעם מקיים דיא רייד פון חכמים ווען דאבן נישלופן
[שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו דברי תורה וכו'], אויך אזו
אין כלל פון מזכה רבים, זיך משתדל צו זיין בבל כחו מתקן צו זיין
תקנות טובות ונהגות טובות אין זיין שטאט, אדער אין זיין שיהל, אויך
אייניצוריכטען חברות קדושות לטובות הכלל, וכדומה, אויך צוריק צו
האלטען אלע מיני מחלוקת, אוג זיך צו שמארקען שלום צו מאכען [בין
אדם לחבירו, ובין איש לאשתו] אויך אזו מענש ווערד בוודאי מקיום ווערן
[וזכות הרבים תלוי בו]:

מותרות

מותרות

מותרות נאך צו גיין נאך אויבערפלייסיגע זאכען פֿין עולם הזה, איז זעהר איינע מדה רע, וואס טוט דאס נפש אוג דעם גוף פֿארלענדן. פֿין וועגען פֿיהל עסן אוג טרונקען קומען פֿארשידענע חולאים אויף דעם מענש, אויך אז מען גיווענט זיך נאך צו גיין צו ערלאנגען דיא תאוות עוה"ז פֿין פיינע מאבלים אוג אנדערע תענוגי בני אדם. שיינע אוג קאסטבארע קלייד֯ער צו טראגן, אוג אין מהיירע וואהנונגען צו וואהנען דאס מאכט דעם מענש אין נאנצען פארגעסן אן נאט ב"ה, אוג איז עובר אויף [בל תשחית] אויך איז דאס גורם אויף כמה וכמה עבירות עובר צו זיין, דהיינו אויף גניבה גזילה אויף ולא תעשוק] אוג ביטיל תפלות וביטול תורה אזו וייט דאס דיא הנאות אוג תאוות העוה"ז טוט אידם אין נאנצן ארוים ציהן פֿין גדר אדם, אוג ברענגט אידם לגדר בהמה, מחמת אז מען גיווינט זיך אין דיא תאוות עוה"ז ווערד דאס בייא אידם אזו ווי א איין טבע, אזו ווי א איין אנדערער קאן נישט לעבן אהן ברוד, אזו כאן ער שוין נישט זיין אהן זיינע געוואהנהייט, אוג וייל דער נהנה פֿין עניות איז חוזר בעולם, וואס דאס עשירות האט קיין בעשטאנד אויף איין ארט, נאר הייבט אי עם בייא אידם, אוג מארגען בייא איין אנדערן, אזו ווען דאס עניות טוט אידם ביגענגען, ברענגט דאס אידם צו גניבה וגזילה, אוג עובר צו זיין אויף כמה אסורין, אזו ווי מיר נעפינען בייא דעם בן סורר ומורה, דער אבער וואס גיווייגט זיך מיט דיא מדה הסתפקות, וואס לאזט זיך צופרידען מיט ווענig דער לעבט נאך מאניבעם מאהל פיהל גלילקליכער פֿין דעם גראסן עושר, וואס וויל נעהרן דיא נאנצע תאות פֿין עוה"ז גינסען, ווען כמה טעמים אייגם פעהלט אידם נאר נישט עם איז אידם אלעם רעכט אוג ליעב, אוג דארף זיך נישט צו פיהל צו פלאנען בייט ארבייטן נאר ער לאזט זיך צופרידען מיט אלעם וואס דער בישעפער אידם גיבט צוויישטנס בליבט אידם פיהל צייט איברוג עסק צו זיין איז דיא תורה, אזו ממילא טוט אידם שוין דיא תורה ערמאנען, דאס נישט דער עוה"ז איז דער עיקר, וויל אלעם פֿין דיא ווערט אזט נאר רוטער הבל, אוג אלעם פארגייט ווי א דער שאטען, אוג פֿין אלעם זיין נעווענען גיטין גימט ער זיך נאר נישט מיט בייא זיין אפרייזען פֿין דיא וועלט, נאר בלוים וואס מען האט זיך איינגיזאמלט פֿין תורה ומעשים טובים, אויך איז דאס

אידם גורם, ווייל ער איז נישט ערוויטערט פון דיא תורה, ווען עם קומען
אויך אידם דיא ימי הירידה, נאך דיא האלבע יאהרן, ומפשיב דיא ימי זקנה,
אוג זהם ווא דיא כחות פין מענש פאנגען אהן יעדען חודש שואכער צו
ווערן, אזו פאנגט ער אהן אין זיך ארײן צו קלעהרן, איך זעהע דאך
אויעגעשיינליך דאם מיין לעבען ווירד באלד איין ענד האבן, אוג מיט
וואם האב איך מיינע יונגע יאהרן צוגעבראכט, הוי, ואבוי, ווייא אין צו
מיר [אסיא עבשיו אימתי] ווען איך וועל נישט זעהן אינווענדיגסטנם פין
אצינד אן תשובה צו טיהן, ווען דען ווערד צו דעם צייט זיין, אזו מיט ער
דיא נאנצע וועלט פארבאשיידן אוג פארמאכן, אוג פאנגט אהן זיך צו
בישעפטיגען מיט עבודת הבורא, תשובה צו טיהן אויך דיא פארנאנגען
צייט, אוג זיך צו פארשאפען מצות ומעשים טובים, צו האבן אויך [צדה
לדרך] רייזע שפעזען, ווייל דיא רייזע וואס אין יענר מאכען מיר אינט
זעהר אינע ווייטע רייזע, אוג אויך זעהר אינע גיפעהרליכקע רייזע, אויך
בעקימט מען נאר נישט אויך דעם ווענ צו קיפען פאר אלען נעלד,
[ומי שלא הכין מערב שבת מה יאכל וכו'] דער וואס בריוט זיך נישט
אהן אויך דיא וועלט, דער מיז פארהינגערן אויך יענע וועלט, אוג דיא
אלע מעלות טובות וואס מיר האבן דא נעשריבען קאן מען נאר נע־
פינען בייא אזו איין מענש ואס איז נישט ערוויטערט פין דיא תורה
בייא אזו איין מענש אבער ואס האט זיך אינגעווויקט מיט אלע תענוגים
אוג תאות עוה"ז, ויא קומט אידם אוים זיך צייט צו נעמען תורה צו
לערנען, איבער דעם [מי האיש החפץ חיים] דער מענש ואס בינעהרט
צו ערלאנגען דאם חיי נצחיות, אוג ווייל זיך מציל זיין [מרדת שחת]
פין צו נידערן אין דיא פינצטערע גריב, דער זאל זיך שטארקען קיינען
דעם יצר, זיך מתפק במועט צו זיין, זיך צופרידען צו לאזן מיט ווענ
ען, איבן ווענ טרינקען, אוג נישט מיט טהיירע קלייידער, אוג אויך מיט
מיטעלמעסיגע ואהנונג, אלעם נאך וועניגער לויט זיין שטאנד איז, אוג
זאל זיך נישט קאזן אבפיהרען פין יצר ואס דעם מענש רייטצען טיט,
זיך אזו צו פיהרען ויא אנדרע מענשן פיהרען זיך, נאר ער זאל זיך
בעסער לאזן פיהרען פון דעם שכל, דער יצר טוב, זיך אזו צו פיהרען ויא
דיא עובדי השם, ואס זעהן זיך מתפק במיעוט, אוג דאם איבריגע טיהן
זיא אויסגעבן אויך צדקה צו דיא ארימע בני התורה, אוג צו דיא ענים
מהוגנים, אוג זאל זיך קובע זיין צייטען תורה צו לערנען, [פי זה חלקינו

מכל עמלינו וייל נאר דאס אליין איז אינזער טהייל פין אלען אינזער בעמידונג אויף דיא ועלט. אבער דאס זאל זיך קיינער אייגרעדן איך ועל פאר מיין נעלד דיא ועלט נעניסען אוג ועל מיר אללע תענוגים אן מיהן, אוג ועל אויך דאצו דעם אייבערשטן דינען, ניין וויל דאס אזו זאך איזט ואס נאר אנמעגליך איז. וייל אזו ויא עם איז נישט מעגליך צו האלטען אין אין כלי פייער טיט ואסער. אזו אויך איז נישט מעגליך דאס עם זאל זיך גענפינגען אין אזו הארץ עבודת השם. ואס איז פיל מיט דיא תאות עזה. וייל איינם צום אנדערן איינע צרה איז. [אם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך] ועון דיא וירקט אזו טיהן ועהר דיר וואהל זיין אויף דיא ועלט אוג אויף יענע ועלט:

מהירות

מהירות, מאניכעם מאהל איז דיא מדה פין מהירת זעהר גיט אוג אויך נייטיג, אזו ויא עם שטייט [חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב] דער ואס איז גערישט אין זיין ארבייט, דער איז ראוי פאר קענינגען צו שטיין, דאס איז נעמיינט בייא איינע מצוה זאך, תיכף ויא עם טרעפט זיך איהם אין מצוה צו טיהן, זאל מאן עם תיכף מקיים זיין, אוג נישט פארשיבען אויף שפעטר. ווייל עם איז צו בעזארגן דאס עם זאל קיין הינדערנים ארויין קומען ולכן [מצוה שבא לידך אל תחמיצנה]:

מתון

מתון ווידער נעסינגען מיר דאס [מתינות] גלאסענד צו זיין האט זעהר פיהל אין ועהרט, הן בייא ועלט זאכען, והן בייא מצוה זאכען, דאס איז נעמיינט פאר יעדע זאך ארויין צי קלעהרן, אויב עם איז ראוי צו טיהן, אוג אויך ויא דארף דיא זאך נעטיהן צו ועהן, אוג ועהרד עם חלילה נישט זיין [מצוה הבא בעבירה], אזו ויא אויבן נעשריבען איזט בסימון הכנה יע"ש:

מוסר

מוסר, ידוע דאס איז ואהל בעקאנט, אוג מפורסם דיא מעלות טובות ואס קומען פין ספרי מוסר לערנען, עם שטייט אין פישט אויך דעם ואס דיא חכמים האבן נעשריבען, דאס הקב"ה זאנט [ברוא

יצר הרע, בראתי לו תבלין, זו תורה] אויך האָב בעשאפֿען אײַן יצר הרע, האָב אויך ווידער קענען אים בעשאפֿען דיא תורה, ואם אין אײַן היילי־מיטעל צו קענען מיט דיא תורה דעם שטאַרקן יצר בעצווינגען, אוג אויך דאם ואם מיר גענפֿענען ואם דיא חכמים זיל האבן גיזאגט ואם פגע בי מנוול זה, משכיהו לבהמ"ד] ווען דער יצר ווערד צו דיר קיפֿען דיך אנציִרעדן צו אײַנע עבירה, אזו זאלסט לויפֿען אין בית המדרש תורה זו לערנען, ווען דער יצר ווערד אפילו אזו שטאַרק זיין ווי אײַזן, ווערד ער ציפֿארט מײַזן צישמעטערט ווערן, דאם דאם אלעם אין נאר נעמיינט אויך דעם לימוד אין דיא ספרי מוסר, ועל פי רוב דער ואם לערנט נישט עפֿטערס אין דיא מוסר ספרים, דער שפּירט נישט דעם מעם פֿין יראת שמים, ויראת חטא, עהער קאן מען בייא אים נעפֿינען פֿיהל גאוה אוג איינערזינישׂ, מחמת ואם אלע זייַנע התנהגות זענען בייא אים זער ניט אוג ראכטפֿארטיג, אזו ממילא האלט ער זיך פאר אײַן איש כשר וישר, אפילו דאם ער הערט יוא אײַנמאהל שטראף רייד, ויא דער בר ישראל זיך צו פֿירען דארף, אזו גיט ויא קענען נאט, אוג קענען מענשן, צישפֿארט מאכט דאם נאר קיין איינדריק בייא אים, אוג ועדר נאר נישט מתעורר דאפֿין, צו פֿארלאזן זיין שלאכטען ועג, ווייל ער אי שוין נאר נישט מעהר מרגיש, אזו ויא דאם פֿליש פֿין דעם מת, ואם שפּירט נישט מעהר דאם מעכער, וויל זיין הארץ אי אים פֿארפֿעצט מיט הלב, מחמת דיא פֿיהל עבירות ואם ער בכל יום, ובכל שעה עובר אי, ואם דיא עבירות טיקן דעם מענש זיין הארץ פֿארשטאפֿען, אזו ויא עם שטייט בייא דיא רשעים ורשעים בחייהם נקראים מתים] דיא רשעים ווערן נאך בייא זייער לעבצן אנגערישׂען מתים, ווייל זייא זענען אזו ויא געשטארבען, ואם טיקן שוין נאר נישט מעהר מרגיש זיין אן יראת ה', ויא דער מענש דארף זיין בעשעפֿער צו דינען מיט יראה, אוג אהבה, ומחמת זה ועדר זיירע אלע מצות נסמיכן אהן חשקות, אוג אהן שמחה, אויך זענען זייא זיך נאר נישט מצער איבער זייַנע פֿיהל עבירות, וויל דאם ועגט זיך נאר אן טהרות הנפש, ויא וייט דיא נשמה ריין אי פֿין עבירות, אזו וייט אויך אויט דיא הרגשה, צו שפּירען אײַן תענוג נפלא בייא יעדע מצוה, אוג גראם צער פֿין יעדע עבירה, אוג כדי זיך צו קענען פֿארשאפֿען אײַנע ריינע נשמה, אוג הרגשות חלב, דאם קאן מען נאר ערלאנגען דורך דיא ספרי מוסר, וויל דאם אי אזו ויא אין לייטער ואם

שטייט איך דיא ערד, אוג מען קאן דורך איהר שטיינען אויף דעם העכסטן שטאפעל, אזו אויך קאן מען דורך דעם עפֿשטערס לערנען אין דיא ספרי מוסר צו שטיינען עד למעלה, ביז צים היִמעל וויל נאר דורך זיא קאן זיך דער מענש לערנען זיך צו פארכטן פאר גאט ב"ה, אוג וואס מעהר וואס מען לערנט אין דיא ספרי מוסר, וואס מעהר טיהט דער מענש ערפאהרען וויא ער איז געבאך ביולאדענט מיט פיהל עבירות, אוג מיט פיהל עונות ופשעים, אזו וויט דאס [מבֿך רגל ועד ראש] איז ער פיל מיט עבירות, אוג קודם זה, איי ער האט דאס גזעהן שטיין אין ספר, דאס דאס, אוג דאס אין עבירה איז, האט איהם נישט אויסמאהל געטראיפט דאפֿין, דאס דאס אוג דאס זאל איין עבירה זיין, אוג נאר ערשט אנינד מחמת וואס ער לערנט עפֿטערס אין דיא ספרי מוסר, אזו גענפינט ער יעדען טאג מעהר, אויך וואס אלעס ער האט ביז אהער עובר גיוועזן דהיינו אויך גזל, שבועת שוא ושקר, ליצנות, חנופה, שקרים, ברכות לבטלה, אוג אז מען פארפעהלט ווארטער אדער אותיות פין דער ברכה, היִיסט עס אויך ברכה לבטלה, ונהנה בלא ברכה, עפֿעס צו גענסטן אהן ברכה ראשונה ואחרונה, צו רעדן בדברי משא ומתן אן שבת ויום טוב, צו רעדן בדברי חול אין שיהל, אדער מפסיק צו זיין פין מ׳טען לערנען צו דברים בטלים, אוג ביטול תורה כנגד פולם, ביטול תורה איבער־ וועהנט קענען אלעס, וויל נאר דורך ביטול תורה, קומט מען אויך דען אלעס עובר צו זיין, וכהנה, וכהנה, אוג נאך מעהרערע עבירות וואס עס איז זעהר לייכט אויך זיא יעדען טאג עובר צו זיין, אוג אויך מעהרע מאהל אן איין טאג, וויל דער דרגל פין מענש ווערד בייא איהם אזו וויא אינע טבע, אוג ציפארט פאלט עם איהם נישט אינמאהל איין, זיך איינ־ מאהל צו אידערעגקן צו פארלאזן דעם שלעכטן וועג וכי מאין יבוא להיות זהיר! וויא זאל ער איהם איינפאלן, ווען ער וויסט נאר נישט אויב ער עפֿעס שלאכטס טיט, אין זיינע אויגען הלוט ער זיך נאך פאר דעם איש צדיק ותמים, מחמת וואס ער גענפינט אייביג נאך שלעכטערע מענשן פין איהם, קענען שלאכט, איז אלע מאהל פארהאנדען נאך שלעכטער, אזו ממילא וויל ער אין זיינע אויגען איין צדיק אוג רחב־ פארטיג איז, אזו ברענגט דאס איהם אויך אנדרע מענשן בייז צו רעדן, אוג ארוים ציזיבען אנדרע ענשנם פעהלער, אוג אן זיך פארגעסט ער נאר איז נאנצען, וויל פאר זיך האט ער שוין אויסגעארבט:

אמנם

אמנם פֿאַרוואָהר אַבער, ווען עֶר הֵעט זיך נָעמאַכט אַיין שיעור יָעדֶן טאָג צו לָערנען אין אַיין מוכר ספר, אַזוי ווָערט עֶר עֶרשָׁט עֶרפֿאהרען, וויא וויים אוֹנ טיהֶ עֶר נָעזונקען איז אין יהדישקייט, אוֹנ וויא שְׁווערֶר בֶּעלאַדענט עֶר איז מיט פּיהל עבירות, דאָם עֶר הֵעט זיך בּמעט דיא הָאר פּין קָאפּ אויסגָעריסֶען פֿאר גרימען צער, אוֹנ דיא דברי מוסר הָעט איהם זיין האַרץ דורך גיבוירט, אַזוי וויא עֶם שמייט [יערוק בּמטר לקחי] אַזוי וויא דָער רֶגען קָאן אַיין שטיין דורך בוירֶען ווען עֶם טיט בֶּעשָׁטענדיג דאַרוף טרִיפֶען, אַזוי אויך קָאן דיא שטראַפֿרייד ווען מֶען עֶפּטערם לָערנט, זיין פֿארשטיינט האַרץ דורך בוירֶען, צו בֶּעקומֶען איין [לב בשר] אוֹנ עֶר הֵעט זיך יָעדֶן טאָג מֶעהר זייעֶ פֿארדָרבינֶע מעשים אויסגיבֶּעסֶרט, אוֹנ הָעט זיך פּין פּיהל עברות אֶבֶּנעזייגט [ושב ורפה לו] אוֹנ עֶם ווערד איהם ניוֶען איין רפואה צום נפש: [רק כל התחרות קשות] דָאם איז וואהר, דָאם אין דיא התחלה, ווערד עֶם איהם שְׁווער אַנקוֹמֶען, אוֹנ נישט אַנגענֶעהם זיין צו זיטצֶען איין שעה, אֶבֶּער נָאך מֶעהר איבֶּער איין מוכר ספר, אויך ווערד עֶם איהם אין אַנפַאַנג נישט אין האַרץ אַרייין גיין, אֶבֶּער בלי ספק דָאם צום סוף, דָאם שפּעטֶר היז ווערד עֶם איהם שוין בֶּרָענגען צו הכנעה, אוֹנ אויך צו שפּירֶען איין גיטן טעם אוֹנ גישמאק אוֹנ ווערד זיך דַאַרוך מתקן זיין וויא נַאַנץ איין נייא בֶּעשָׁפֿניש, אוֹנ ווייל [דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב] איטְ גיט זיך צופֿארשטאַנען זאַלבֶּע ספרי מוכר ווָאם הָאבֶּען נָעשריבֶּען צדיקים וקדושים, דהיינו עֶפּטערם צו לָערנען פרק אבות, מנורת המאור, ראשית חכמה, שלה הקדוש, חובת הלבבות, אורחות צדיקים, אוֹנ ווידער דיא מֶענשֶׁן ווָאם בּרויכֶען ספרים אויך עִברי טייטש, זיך צו פֿארשאַפֿען יודיש טייטשֶׁע ספרים, דהיינו שבט מוסר, כב הישר, שמחת הנפש, ובדומה, אויך איז גיט עֶפּטערם צו לָערנען אין דיא נייַע ספרי מוכר, דהיינו דאם ספר עת לעשות, אוֹנ פלא יועץ, ווייל מֶען נֶעפּינט דָארט זאַכֶּען מוכר, ווָאם עֶם נָעפּינט זיך נישט אין דיא אַלטֶע ספרי מוכר, ווייל יָעדֶעם דור דארף איין אַנדֶערֶ אַרט מוכר, לזיט מיט ווָאם זייא פֿארדָרבֶּען זָענען, אפילו אויך דָער ווָאם קָאן וואל לָערנען, אי אויך מחויב יָעדֶען טאָג עפּעם מוכר צו לָערנען, [כי לא המדרש עיקר, אלא המעשה] נישט דָאם לָערנען אַליין איז דָער עיקר, נָאר אויך מקיים צו זיין ווָאם מֶען לָערנט, אוֹנ ווָאם גְרָעסֶער מֶען איז אין לָערנען, ווָאם מֶעהר טיהט זיך

דער

דָּער יצר אוֹיף אִיהֶם שְׁטַארְקֶען, אִיהֶם צוּ מַאכֶען זִינדִיגֶען :
בזמן הזה גִיבְּט פִּיהֶל מֶענְשֶׁן וָואם מַאכֶען זִיךְ אֵיין גִישֶׁפֶּעט אוֹיס מוסר
לַעֲרנֶען וָואם זְאגֶען וָועֶר תַּיים דָּען גִישְׁט, וָואם אסור אִיז, אוֹג וָואם
מֶען דַּארְף נִישְׁט צוּ טִיהֶן, אֲבָּער דָּאם זָאגֶען זֵיא גָאר גִישְׁט, גָאר דָּער
יצר טוֹט זַיא דָּאם אַזוֹ אַיינבִּילדֶען, כדי דָּאם זַייֶער לֶערֶנען זָאל אוֹיף
גִישְׁט פִּין וָועדְּרט הָאבֶּען, וָואם אַפֶּאר אֵיין גָעווִין הָאט אַזוֹ מֶענְש פִּין זַיין
לַעֲרנֶען, וָען תּיבּף וַויא עֶר אַוֶועק גֵייט פִּין לֶערֶנען, טִיהט עֶר עִיבּר
זַיין אוֹיף פִּיהֶל לַאוּן מִן הַתּוֹרה, עָם שְׁטַייט דָּאךְ גָעשְׁרִיבֶּען [ולרשע
אמר אלקים מה לך לספר חוקי], אוֹג אַז עֶר לֶערְנט אַיין שָׁעה אַיין
שִׁיעוּר נמרא, אִיז עֶר שׁוֹין דַּארוֹיף פִּיל מִיט גָאוה, וָואם רָעט זִיךְ אַיין,
אִיךְ בִּין ב"ה דָּער עֶרְלֶיכֶער יוּד, אוֹג למדן, אִיךְ קָאן מִיךְ ב"ה אוֹיף
יָעדֶען אֶרְט פִּין לֶערֶנען אֲנרִיפֶען, עָם פַּאלְט אִיהֶם אֲבָּער גָאר נִישְׁט אַיין,
דָּאם דּוֹרְךְ זַיין גָאוה, הָאט אִיךְ זַיין לֶערֶנען גָאר נִישְׁט אִין וָועדְּרט,
וָען עֶר הָעט אֲבָּער אוֹיךְ גִילֶערְנט עֶפֶּטָעֶרם אִין דִּיא מוּפֶר סְפָרִים, אַזוֹ
חָאט עֶר בּוֹדאי קֵיין גָאוה נִיהַאבְּט מִיט זַיין בִּיסֶל לֶערֶנען, מחמת וָואם
עֶר הָעט שׁוֹין נִיזָעהֶן, דָּאם זַיין אוֹיפְּפִיהרוּנג אַנדֶערְש אִיז, לִיום וַויא עָם
שְׁטַייט נֶעשְׁרִיבֶּען, אוֹיךְ הָעט דָּאם אִיהֶם נִיבְּרֶענְגט צוּ לֶערֶנען לשמה
[על מנת לקיים] מקיים צוּ זַיין, וָואם אִין דִּיא תּוֹרה שְׁטַייט: אוֹג דָּאם אִיז
נַייטִיג צוּ דֶענְקֶן וָואם מִיר הָאבֶּען אוֹיבֶּען גֶעשְׁרִיבֶּען אִין דִּיא פִּתיחה פִּין
עֶרְשְׁטֶן טֵהַייל, דָּאם נִישְׁט מִיט אַיינמָאהל דּוֹרְךְ לֶערֶנען דָּאם מוּפֶר סְפָר,
קָאן מֶען זִיךְ שׁוֹין מִתקַן זַיין, אוֹג אוֹיסבֶּעסֶערֶן זַיין הַרְגֶל פִּין אַזוֹ פִּיהֶל
יָאהְרֶן, נָאר דָּאם מוּפֶר סְפָר דַּארְף אַזוֹ גִילֶערְנט צוּ וָועֶרֶן וַויא אַיין אַנדֶער
לֶערֶנען, אוֹג א יִד נַאכְּן לֶאכְּנזַאם, אוֹג אַיין זַאךְ אַייניגֶע מָאהְל צוּ לֶערֶנען,
[כי טוב מעט בפונה וכו'] עָם אִיז בֶּעסֶער וָועניגֶער צוּ לֶערֶנען, נָאר זִיךְ
דָּאפִּין אַיין מוּפֶר אַרוֹיס צוּ נֶעמֶען, אַיי פִּיהֶל צוּ לֶערֶנען אוֹג עָם זָאל
אִיהֶם נָאר נִישְׁט אִין קָאפּ בְּלַייבֶּען, וַוייל אַזוֹ לֶערֶנען הַייסְט נִישְׁט [על
מנת לקיים] עָם אִיז אַיין יושר דִּיא פִּתיחה פִּין עֶרְשְׁטֶן חלק עֶפֶּטָעֶרם
דּוֹרְךְ צַיזָעהֶן מִיר זָאלֶען זוכה זַיין צוּ לֶערֶנען [לשמה על מנת ללמוד
וללמד לשמור ולעשות ולקיים] :

מחשבה טובה

מחשבה טובה אֶן דִּיא מחשבה טובה אִיז אֲנַהֲעֶנגִיג דִּיא נַאנְצֶע עבודה,

אזו וויא מיר האבן אויבען געשריבען [בסימון לב טוב ייע"ש]. עם ועלכע
ניבראענגט אין זוהר הקדוש דאס לויט דיא מחשבות וואס דער מענש טיט
מאכטן, אזו טיט ער אויך זיך ממשיך זיין, טיט ער מחשב זיין בדברים
שבקדושה, טיט ער אויך זיך ממשיך זיין קדושה, טיט ער אבער טראכטן
חלילה בהרהורים רעים, אזו טיט ער אויך זיך ממשיך זיין טומאה ר"ל
אוג טיט מטמא זיין זיין נפש, עם ניבט פיהר מענשן וואס ווייטען נאר
נישט פין דיא גראסע מעלה אז מען בעשטרעבט זיך אייביג אין דיא
געדאנקען צו האבען מחשבות טובות, אוג ווידער דעם גראסן גנם, וואס
מען איז זיך גורם דורך מחשבות רעות ר"ל, לכן איז ראוי [לכל אשר
בשם ישראל יכונה] זיך צו שטארקען [ברוב עוז ותעצומות] מיט זיין נאנצען
כח אוג קראפט אייביג צו טראכטן מחשבות טהורות, וטובות, ואלכע
זאכען וואס ברענגט דעם מענש צו יראה, אוג אהבה, דהיינו וויא דער
מענש איז מחויב זיך צו פארכטן פאר השם יתברך, אוג איהם ליעב צו
האבן אהבה רבה, אוג דעם חיוב זיך צו בענרייסען אן דיא מדה טובה פין
ענוה ושפלות, אוג אויך אן אנדרע מדות טובות וישרות, אויך איז אין
דעם כלל צו טראכטן אן דעם ורוממות השם יתברך! גראסהייט פין
הקב"ה וויא ער דיא נאנצע ועלט ערשאפען האט ברצונו, אוג וויא ער
טיט משגיח זיין אויף דיא נאנצע ועלט [בשמים ממעל, ועל ארץ מתחת]
בכל רגע ורגע, אויך דארף מען זיך עפטערס צו ערמאנען אן דעם ואס
מיר זאנען יעדען טאג אין דיא ברכה פין יוצר אור [ויוצר משרתים וכו',
כלם אהובים, כלם ברורים, כלם נבורים, וכלם עושים באימה וביראה רצון
קוניהם] וויא דיא הייליגע מלאכים אין הימעל טיהן מיט פארכט אוג
אנגסט, אוג מיט גראס ליבשאפט דעם רצון פון זייר בעשעפער, אוג וויא
דיא אלע הייליגע מלאכים טיהן אויך זיך מקבל זיין דעם עול מלכות
שמים בקדושה ובטהרה, מיט שירות ותשבחות, דאס אליין דארף דעם
מענש מתעורר צו זיין, אויך הקב"ה ליעב צו האבן, אוג זיך פאר איהם
צו פארכטן, אוג צו אנגסטן, נישט עובר צו זיין אויף זיין נעבאט:
אויך איז גיט מחשב צו זיין, אן דיא גיסים ונפלאות, וואס ער מיט אינץ
ווען געטיהן האט אין לאנד מצרים, אוג אין דיא מדבר, וויא אויך בייא
דעם בית ראשון, אוג אויך אריין צו קלעדרן אן דיא גראסע אוג אויפענבארע
השגחה וואס ער האט נאך אויך אונץ יודן, אין דעם לעצטן גלות, וויא
מיר האבען איין קיום אוג איין בעשטאנד, צווישען אזו פיהל פעלקער

מְרָאמְטֵן דָעם וָואם מִיר זָענען פִּין זַייא אִבּנְעשַׁטַייגן מִיט אַלְדִינְג, הֵן מִיט עָסְין, והן מִיט דִיא מלבושים, והן מִיט דָעם לשון, אוּ מִיט שִׁבּת הַאלְטָען, אוּ נָאךְ דָער גְלַייכָען, ועל כּוּלם דִיא גְרָאסָע [שנאה כבושה] וָואם זַייא הָאבָּן אַייבִּיג אוֹיךְ אִינְץ יוּדָן, אוּ צִיפֶּארט נָאךְ דָען אַלֶּעָן הָאבָּען מִיר דָא אִין דָעם גלוּת אַיין בָּעשְׂטַאנְד, אוּ נָאךְ מָעהָר, דָאם מִיט אַטַייהל זָאכָען לָעהבָּן מִיר נָאךְ שָׁעָנָער אוּ בָּעסָער פִּין זַייא, אוּ דָאם גַאנְץ גְעמַיינָע פָּאלְק פִּין זַייא לָעהבָּן מִיט פִּיהל שְׂטַאפְּלָען נִידְרִיגָער אוּ שְׂפֶּלֶר פִּין דִיא נִידְרִיגְע קְלָאס פִּין מִיר יוּדָן, דָער מָענְש וָואם אִין דָעם בָּעטַרָאכְטָען מִיט, זָעהְט אוֹיגָענְשַׁייגְלִיךְ דִיא גְרָאסָע אוּ אָפְּעָנבָּארָע השׂחה וָואם דָער עָרְבָּארִימְגָער נָאט אוֹיךְ אִינְץ הָאט, אַזוֹ וִוייא עָר הָאט אִינְץ מבטיח גִיוָועזָן דוּרְךְ זַיין קְנָאבְּט משה רבינו ע"ה [ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וכו'] אוּ נָאךְ מָעהָר זָאלְכָע מחשבות טובות וָואם בְּרָענְגט דָעם מָענְש צוּ אהבת השם יתברך, אוּ צוּ עבודת השי"ת דהיינו צוּ טְרָאכְטָען מִיט וָואם, אוּ מִיט וָועלְכָע תחבולות וָועל אִיךְ מִיךְ קָענָען פִּין דִיא מדה רעה אָבּגָעוַוייָנָען, אָדָער דָאם, אוּ דָאם אוֹיסבָּעסֶערָן וָואם נַייטִיג אִיז מתקן צוּ זַיין צוּ עבודת השי"ת: אָדָער זִיךְ אִין דִיא גְעדַאנְקָען צוּ נֶעמָען דִיא תורה אָדָער מוסר וָואם מָען הָאט דָעם זָעלְבָּען טָאג גְיֶלֶערְנְט, וכדומה, אוֹיךְ אִיז אִין דָעם כְּלַל מקיים צוּ זַיין וָואם אוֹיבָּען גֶעשְׂרִיבָּען אִיזְט [באות ז סימן זכירה עיי"ש] דהיינו עָסָטֶערם צוּ זָאגָען אָדָער אִין דִיא גְעדַאנְקָען צוּ הָאבָּן, זָאלְכָע פסוקים וָואם מִיט עָרְמַאנָען אַן דָעם גדלות השם יתברך דהיינו [גדול ה' ומהולל מאוד, ולגדלתו אין חקר, אוּ זִיךְ ה' הממלכה ומתנשא לכל לראש, אוּ זִיךְ ה' הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, אוּ מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית, אוּ שְׂאוּ מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם, מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר, אוּ גדול העצה, ורב העליליה אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם, וכדומה, דִיא אַלֶּע פסוקים אִיז גִיט צוּ זָאגָען אוֹיסוָועַנְדִיג, בדי צוּ יֶעדֶע צַייט וָואם עָם וָועְרְט נָאר זַיין דָאם גִילֶעגֶנְהַייט דַאצוּ, זָאל מָען קָענָען דִיא פסוקים זָאגָען, אָדָער עָם צוּ טְרָאכְטָען אִין דִיא גִיַרְאנְקָען, דָאם אַלֶּעם וָואם מִיר הָאבָּען דָא גֶעשְׂרִיבָּען, זָענען מחשבות טובות, וָואם מָען אִיז פָּאר זָאלְכָע מחשבות מקבל שכר, אוּ דָאם טִיט אוֹיךְ דָעם מָענְש רַייניגָען זַיין נפש, אוּ עָם טִיט אִיהם מסייע זַיין צוּ עבודת השם יתברך: וכל זה דָאם אַלֶּעם וָואם

אויבֿען נעשׂריבֿען אײַזן. האָט דיא תּורה הקדושה מרמז גיוועזן אין דיא פּרשה פּין קריאת שמע [והיו הדברים האלה וגו' על לבבך וגו' בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך] אין דיא כוונה פּין דעם פּסוק דאָס מען זאל אײַבּיג גיידענקען אַן הקבּ"ה עם זייא ווען מען אין אין הויז אדער ווען מען גייט אין וועג אויך ביים לייגען גיין אוג ביים אויפֿשטיין אוג אויך דעם פּסוק [אל תפנו אל האלילים] זאָגען דיא חכמים דעם פּירוש [אל תפנו אל מדעתכם] דאָס הייסט דיא זאכסט דיין מחשבה נישט ווענדען צו נארהייטען כּדי דאָס זאכסט קיין מאהל אַן גאָט ב"ה פֿארגעסען. אין פּרק אבות האָבּן מיר אויך גילערנט [המפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו] דער וואס טיט זיין הארץ ווענדען צו לעהרע זאכען דער איז מתחייב בנפשו. אוג באמת איז דאָס איין גראָס שטות אוג אויך [הסתת היצר]. דאָס אין דיא צייט וואס מען קאן טראכטען במחשבות טובות. ווען בּרענגט דעם מענש צו אהבה ויראה. אוג מען איז מיט דעם מקיים מצות מדאורייתא. אוג מען איז מקבל שכר דאפֿיר. זאל מען זיין הארץ ווענדען לבטלה. צו לעהרע זאכען. אדער נאר חלילה מה"ר צו זיין בהרהורים רעים. ווען מען איז דאפֿיר מקבל עונש. אויך דעם זאגט דער פּסוק [אותי עזבו מקור מים חיים וכו'] מיך הקבּ"ה ווען איך בין אזוי ווייט פּיין קנואל ווי אטער. טיהן זייא פֿארלאזען. אוג טיהן זיך אויסהאען בּרינגען מיט פֿארשטינקען ווי אטער: [והן אמת. כי יצר לב האדם רע מנעוריו]. דאָס איז ווי אהר. דאָס יעדער מענש האָט איין יצר הרע. באלד פּין דיא יוגענט אן. אוג דאדורך איז ער נישט אין שטאנד צו גיווועלטיגען אײַבער דיא מחשבות. נאר אײַבער זיין דאנק. קומען איהם פֿארשידענע גידאנקן אין זין ארויין ער דער חוזב אויך אינין יודן גיווארפֿען יעדעם מאהל צו פֿארווענדסלען דיא מחשבות בטילות. אוג דיא מחשבות רעות. אויך מחשבות טובות. אפילו הינדערט מאהל אין איין טאג. אוג דער גענוין פּין דעם ווערד זיין [שמסייען אותו מן השמים]. דאָס מען ווערד איהם מן השמים מסייע זיין. ניצול צו ווערן פּין מחשבות רעות. ולכן [הירא את ה'] יעדעם מאהל ווען עם קומען איהם אין דיא גידאנקען לעהרע מחשבות. ומבש"כ שלאכטע מחשבות ר"ל. זיך צו שטארקען [בכל עוז] מיט גיוואלט דיא מחשבות צו פֿארטרייבּען מיט ביידע הענד. מען דארף זיך פֿארצי שטעלן. גלאָך עך העט אריין גיפאלען אין טיבּען לייס. כדי זיך צו שטארקען פּין דאָרט ארוים צו קומען. אוג זאל שרייען

צים בָּעשָׂעפֶער אין הימֶל, הָעלף מיר אדונינו המלך, [הצילנו ממיט ואל אטבעה] בישָׂערָעם מיך מיין פָאטָער אוּן קינִיג פין מיסָען לַיים, דָאס איך דָארְט נישט פַארזינקען זָאל :

צו קָענָען מבטל זיין דיא הרהורים רעים וָועלכע גיבְּרענגט אין דיא ספרי מקובלים, צו זָאגען, אדָער זיך מכוון צו זיין דָעם שם [קְרָע שְׁמָן] מיט זָאלכָע נקו־ות וויא דָא שׂמַייט, אוֹיך איז גוט כדי מבטל צו זיין דיא הרהורים רעים, צו זָאגן דָעם פסוק [אַש תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה], אוּן דָעם פסוק [סַעַפִּים שָׂנֵאתִי, וְתוֹרָתְךָ אָהָבְתִּי] אוּן צו זָאגן דְרייא מָאהָל דָעם פסוק [לַב טָהוֹר בְּרָא לִי אֱלֹהִים, וְרוּחַ נָכוֹן חַדֵּשׁ בְּקִרְבִּי], אוּן זָאל זיך יָעמָעס מָאוֹהָל דיא הָאנְד טיהָן אוֹיף דָעם שְׁטָערָן, וָועלכע עָם איהם בעזר האל הָעלפָען, רק בתנאי זה זיך מתחזק צו זיין צו טָראכְטָען במחשבות טובות :

[אמרו חז"ל] דיא חכמים הָאבָּן גיזָאגט [הרהורי עבירה קשה מעבירה], אז מָען איז מהרהר אין איין עבירה, איז דָער חטא נָאך גָרָעסָער פַּין דיא גופי עבירה, אוּן הרהורי עבירה הַייסְט, אז מָען איז מהרהר צו טיהָן, וואס אָנגֶעכְט איז, הן צו גָאט, אדָער צו מענְשָׁן, אדָער אז מָען איז מהרהר זִין איינָע אשה,

ולכן מיט מָען זָעהר גיוואהרנט זיין, זָאלכָע מחשבות תיכף פין זיך צו פַארטרייבָען, וויל דָאס קָאן ליכְט גורם זיין חלילה נכשל צו ווערן מיט דיא הָארְבָּע עבירה פין [זר' לבטלה], וואס דָער עון פין דָעם נָאך הָארְבָּער איזט, פין רציחה, דָער זוהר הקדוש איז זָעהר מחמיר בעון זה, וואס דיא הָאר פין מענש שטָעלין זיך אוֹיף פַאר אחד ומורא, זָעה אין עָרשטָן חלק באות ז' סי' זנות] דָאס פַאר דָעם עונש איבָּער דיא עבירה, דָאךְ מָען נָאך מָעהר צי צימָערן, וויא פַאר דָעם מוחה ר"י, ולכן דָער וואס וויל זיין גָאטס פָארכְטיג, אוּן וויל זיך היטָען פין אינְגָערַבָּארמיגע עונשים, דָער זָאל זיך איינצוימָען, אוּן זיך צו מָאכָען [משמרת למשמרת] כדי ניצול צו ווָערן פין הרהורים רעים, אוּן דָער גָרָעסָטָער גדר איזט [לעצום עיניו מראות ברע], זיינָע אויגָען צו היטָען פין צו זָעהן אוֹיף עריות, אוּן פון אַנדָרָע נשים, וויל דיא אויגָען, אוּן דָאס הָארץ זָאגט דיא צַווייא מָעקָלָערם פין אַלָע עבירות, דָאס אויג זָעהט, אוּן דָאס הָארץ טָראכְט, אוּן דיא איבְּרינָע אברים טיהָן דיא עבירה גומר זיין, דיא

תורה הקדושה, האט דאס דאזיגע פארבאטען מיט אין לאו (ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, אשר אתם זונים אחריהם) דאס הייסט איהר זאלט נישט נאך גענן, נאך דעם גלוסטונג פין אייד הארץ, אוג נישט נאך אייגע אוינן, דער איסר פין צוי זעהן אויף ערוות, אסער דעם וואס דאס איז גורם נכשל צו ווערן מיט דיא הארבע עבירה פין זי"ל איז דאס אליין פאר זיך איינע הארבע עבירה, וואס מען איז עובר מיט דען בלויסען קוקען, אויף אין לאו אויך איז ראוי דעם המון עם מודיע צו זיין, אוג צו וואהרנען זיך צו היטען בשעת מען איז בבית הכסא, אדער בשעת מען שמייט (במקומות המטונפים) אויך זאלבע פלעטצער וואס נישט ריין איזט פין צוזאה, אדער ממי רגלים, נישט מהרהר צו זיין בדברי תו"ה, אוג אין קיין שום דבר שבקדושה, ולכן איז איין עצה טובה, אין דיא צייט וואס מען איז בבית הכסא, זיך אין דיא גידאנקען צו נעמען זאלבע ענינים פין גישעפט זאכען, אדער אין אנדערע נייעקייטען פין דיא ועקט ובדומה:

משא ומתן

משא ומתן, ידוע, דיא ערשטע שאלה וואס מען פרעגט ביום הדין הגדול בעולם האמת, איז (נשאת ונתת באמונה) האסט דיא עהרליך גיהאנדלט, ובוה"ר ברור הזה דאס כמעט אויפגיהערט דיא אמונה, מחמת וואס פיהל פין דעם המון עם רעדן זיך איין (דברים של הבל), דאס אין דיא ייצטינע צייט, וואס דיא פרנסה פין מענש קומט זעהר שווער אהן, דער וואס וויל זיך פיהרען ביים משא ומתן באמונה, דער קאן נישט איינמאהל פארדינען אויך ברויט ברוד צום עסן, אוג דורך דיא פאלטשע טענה, איז עס ניואהרן ביא זייא פאר איין היתר נמור, צו טיקן עולת אוג אונראכט, אוג פאלשקייט אויך ליינגט צו רעדן, אוג צו גינארען, צו גנבנן, צו גזלן, מסיג גביל צו זיין, איינער קענען דעם אנדערן, חוץ דעם וואס

מען

מען ערלויבט זיך מבטל צו זיין פון תורה לערנען, ואם קיקען דיא נאנצע ואך ביין יודיש ספר אהן, אוג אוך ואם מען איז זיך מתיר מבטל צו זיין תפלה בציבור, ואם דאווינען דיא נאנצע ימי החול אין דער היים, מאניגע פושעים טיהן זיך שוהן גאר מתיר זיין, מחלל שבת צו זיין פיר פרנסה ועגען, אוג עם פאקט קיינעם איין, אבציקעהרן פין זיין שלאכטען ועג, כדי זיך מציל צו זיין פין אזו פיהל זינד, אוג מיסטייט, [אוי לנו מיום הדין] ייא איז צו זאלבע מענשן פאר דעם יום הדין, זעהע נאר מיין פרייגט, דיא תחבולות פין יצר, ויא ער טיט דיא מענשן פארבלענדען, אוג מאכט זייא נאנץ פארגעסן, ואם ער איז, בין איך איין יוד, אדער נישט, אוג מאכט, איהם, נאנץ פארגעסין, דאם ער ועדד מיזען דין וחשבון אנגעבען [על כל מעשיו] אוך אלע זיינע אויפפיהרונג, ובפרט אוך דעם חטא פין גזל, ואם דאם האט גורם גיוועזן, דאם מבול צו ברענגען אויף דיא ועלט, זיער אויפיהרינג אוך דיא ועלט, איז אזו ויא דיא, ועלט, ועד חליכה הפקר אהן איפזיכט, דאם איין יעדער מענש איז אין זיין מאכט צו טיהן ואם נאר זיין האדץ גלוסט, [הוי שומים, יושב בשמים ישחק] דער בישעפר אין היטעל לאכט אוים זייא, ווייל זיער צאהל טאג, ועדד איין מאהל קומען, [ועד הכל יבוא אלקים במשפט] ואם זייא ועלין מיזען דין וחשבון אנגעבען איבער אלעם, זעה נאר, ויא מען נארט זיך זעלבסט אליין, אז מען פרעגט, זאלבע מענשן, האסט דיא, דיא אמונה אן השם יתברך, אזו ענפערט ער באלד דארויף, ואדים נישט, ועד דען פידהרט דיא ועלט, אוג גיבט אכט אוך דיא ועלט, ועד מעהר ויא דער בורא ב"ה ואם האט זיא בישאפען ברצונו, דאם טיהן זייא אבער נאר מיט דעם מויעל רעדען, אוג זיערע מעשים טיהן זיערע אייגענע רייד אין נאנצען אבליקענען, ווייל דער ואם האט באמת דיא אמונה אן השם יתברך, דאם נאר ער דער שפייזער איז פין דיא נאנצע ועלט, אוג גליבט אוך דאם דעם מענשם פרנסה ועדד אידם בעשטימט פין איין ראש השנה צו אנדערן ר"ה, דער ועדד בוודאי נישט זאגען, דאם מיט דעם, ואם מען טיט נזלן, אוג גנבנן, אוג משיג גביל זיין, ואם דאם אלעם טיט זעהר ערצאהרנען דעם בישעפער, ועדד מען בענלויבען, אוג מצליח זיין, [הם מלהזכיר], ויא קאן זאלבע גאר אוך דיא נעדאנקען קומען אפילו דאם עס טרעפט זיך מענשן, ואם טיהן זיך אזו זאלבסט ווסטען, דאם בלי ספק, איז עם

נאר [עושר שמור לבעליו לרעתו] נאך פיר זייר שלאכטען, כדי זייא צו מאכען פארזיכערן פין עוה"ב, דאס זעלבע אויך, או מען זעהט, איין מענש ואס פיהרט זיך בדרך הישר, אוג האנדעלט באמונה, אוג צופארט, איז זיין פרנסה בדוחק, חלילה וחס צו זאגען, דאס דרך זיין פרימיגקייט האט ער נישט, [הם מלהזכיר, השופט כל הארץ לא יעשה משפט], ווערד דען דער ריכטער פין דיא נאנצע ועלט טיהן, ואס אנראכט איז, חלילה וחלילה נאר זאלכע דיעות נפסדות אויך דיא "גידאנקען צו נעמען, נאר דער אמת איז [הצור תמים פעלו, וכל דרכיו משפט] אלע זיינע ווירקע, זענען ראכטפארטיג, אוג אלע זיינע דרכים זענען מיט משפט, אוג אלעם ואס ער טיט איז לטובת האדם, ער וויל מיט פלייס נישט געבן דעם צדיק צו געניסען דיא ועלט, כדי איהם צו מאכען ארבעז, דעם גראסן שכר בעוה"ב פיר אלע זיינע מעשים טובים, אוג אויך כדי איהם פרייא צו מאכע, פין דיא עונשי גיהנם, אבער זיינע פעהלער, ואס, ער איינמאהל געטיהן האט, וכי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא]: עם איז ואהר כל ישראל זענען [מאמינים בני מאמינים] אבער נישט דאס בלויסע זאגען, איך גלייב אן הקב"ה, הייסט שוהן איין מאמין, נאר דער ואס זיינע מעשים טיהן זיך פאר איינינגען מיט דעם מויעל. דער הייסט דער אמתדיגר מאמין, איין מענש דעם אנדערן, קאן זאלכעם פאר זאגען איך בין איין מאמין, אבער פאר דעם בורא ב"ה, ואס איז איין [בוחן לבות], קאן מען נישט מיט זאלכע פאלטשע רייד פארקימען, ויויל ער איז אמת, אוג זיינע רייד זענען אמת, זיין חותם איז אמת, אוג האט אויך ליעב אמת, אוג נאר דער אמת האט איי בישטאנד אויך אייביג:

מחלוקת

מחלוקת. וויא נאר שטארק גיפיינט איז פאר הקב"ה (מחלוקת) קריג, אוג צאנקערייא, אזו ויא מיר האבען גילערנט [בית שוש בו מחלוקת, סופו לחרוב], דאס הויז ואס עם איז דארט מחלוקת, ווערד צום סוף חרוב, אויך שטייט ועין צוויישען צוויא ת"ח אדער ב"ד מחלוקת איז [סופן למות ר"ל], אויך פיהל מקומות האט הקב"ה מזוהר גיוועזן אויך דעם חטא פין עבודה זרה, אוג האט נישט מזהר גיוועזן איבער דעם חטא פין מחלוקת, אזו ויא מיר געפינגען, בייא דעם דור

אָנוש, וָואם זַייא הָאבֶּן עבודה זרה גֶעדינְט, אוּן צוּפֿאַרְט, הָאט מָען זַייא נִישְׁט אַייֶער מַענִיש גִיוָוען, בִּיז עֶם אִיז גֶעקוֹמֶען דָאם דור המבול, וַויל דָאם דור אָנוש הָאבֶּען גִיהַאבְּט שָׁלום אַייגֶער מִיט דָען אַנדֶערְן, אוּן דָאם דור המבול, הָאבֶּן גִיהַאבְּט מחלוקת, וָואם אַייגֶער הָאט דֶעם אַנדֶערְן גִירוּיבְּט, אוּיף בַּייא דֶעם דור המדבר, וָוען זַייא הָאבֶּען דָאם עֶגֶל גֶעמַאכְט, הָאט זַייא הקב"ה מוחל גִיוָוען, אוּן בַּייא דִיא מחלוקה פִּין קרח, זָענֶען אפילו דִיא זַיגֶענדֶע קִינדֶער פַּארלָענְט גֶעוָוארְן, וויידֶער בַּיי דֶעם דור אחאב, וָואם הָאבֶּען ע"ז גֶעדינְט, הָאט מָען נִישְׁט אַייֶער פִּין זַייא בֶּעצָאהְלְט נָענִיגְמָען, בִּיז עֶם אִיז גֶעוָוארְן צָווישֶׁן זַייא מחלוקת, דָאם זֶעלְבֶּע גֶעשְׁפִּינֶען מִיר אוּיף אַלֶע מקומות וויא עֶם אִיז גִיוָוען מחלוקת הָאט דֶער מידות הדין אַן זַייא שולט גִיוָוען, אוּן זָענֶן פַּארלָענְט גִיוָוארְן, אוּן וויידֶער דִארְט וָויא דִיא מָענְשֶׁן הָאבֶּען גִיהַאבְּט שָׁלום אַייגֶ"ר מִיט דֶעם אַנדֶערְן, הָאבֶּען זַייא מצליח גִיוָוען, ירושלים אִיז נָאר חָרוּב גִיוָוארְן וָועֶנֶן מחלוקת, אוּן שנאת חנם, אִין [פֿרק במה מדליקין] הָאבֶּן מִיר גִילֶערְנְט, ר' נחמי זָאגְט פִּין וָועֶנֶן שנאת חנם קוּמְט מחלוקת אִין הוּיז, אַזוֹ אִיז דָאם גוּרֶם, דָאם דִיא אשה פִּין דִארְט טִיט מַפִּיל זַיין נפלים אוּן דִיא קִינדֶער שְׁטַארְבֶּן וויֶנֶען הַייט ר"ל, ר' יהושע זָאגְט [שנאת הבריות] מַאכְט דֶעם מָענְש פַּארלִירֶען פִּין בַּיידֶע וָועלְטֶן, אוּן וַויל דֶער עִין מחלוקת אַזוֹ גְרָאם אִיז, אוּן אוּיף דֶער עִנְש אַזוֹ הַארְב אִיז, דַארְף מָען זִיךְ צוּ שְׁטַארְקֶען [ובכל עוז ותעצומות], זִיךְ צוּ עֶרווַוייטֶערְן אוּן צוּ עֶנְטלוֹיפֶען פִּין מחלוקת, נָאךְ מֶעהָר וויא מָען עֶנְטלוֹיפְט פַּאר דֶעם טוֹהֶט:

והנה, נִישְׁט דֶעם מֶענְש אִיז צוּ בְּרִיהֶמֶען דָאס עֶר הָאט קֵין מחלוקת מִיט מֶענְשֶׁן, וָואם עֶר הָאט קֵין אִרְזַאךְ דַאצוּ זִיךְ צוּ קְרִיגֶען, מחמת וָואם זַיין בְּני הבית, וויא אוּיף אַנדֶרֶע מֶענְשֶׁן טִיהֶן אִיהֶם נִישְׁט עֶרצָארְנֶען, נָאר אַזוֹ מֶענְש אִיז צוּ בְּרִיהֶמֶען אוּן אִיהֶם צוּ לִיבֶּען, וָואם הָאט וויא אִרְזַאכֶּען דַאצוּ זִיךְ צוּ קְרִיגֶען, מחמת אַזוֹ גִיט זַיין אַייגֶענֶן בְּני הבית, וויא אוּיף אַנדֶרֶע מֶענְשֶׁן הַאנְדֶלְט נִישְׁט קֶעגֶן אִיהֶם מִיט יושר, אוּן בֶּעצָאהְלְט אוּיהֶם נָאךְ פַּאר גִיטֶין שְׁלַאכְטֶין אֲדֶער אַזוֹ אַייגֶ"ר וָואם מָען מִיט אִיהֶם אֶהֶן בזיונות, נַאנְץ אֲמִזוּנְט אֲדֶער אַזוֹ אַייגֶער וָואם הָאט צוּ טִיהֶן מִיט זָאכֶּע מֶענְשֶׁן, בַּייא זַיין גִישֶׁעפְט, וָואם טִיהֶן אִיהֶם עֶפֶּטֶערְם עֶרצָארְנֶען, אוּן צוּ־אךְ שְׁטַארְקְט עֶר זִיךְ מִיט אַלֶען גִיוָואלְט, דִיא מחלוקת צוּ פַּארמַיידֶען, וָואם לָאזְט זִיךְ פַּארשְׁטֶעהֶען, אוּן עֶר טִיט רַיינֶעם

פֿאַרשׂתּעהמען, אוּן לאזט זיך לעכטערן, אוּן ער וויל אין אַנדערן נישט לעסטערן, אזוֹ איינער איז רחמנים ועהרט, אוּן אויך אזוֹ איין מענש זאוט דער פסוק (ואוהביו כצאת השמש בגבורתו) דאם ער איז נאמט ליב האבּער, אויך דער פסוק (תולה ארץ על בלימה) קומט צו ווייזען, דאם דיא נאנצע ועלט האט אין קיום אין דעם זבות, פֿין דעם מענש, ווּאם שׂיכט צו זיין מויעל, בשעת אנדרע מענשן קריגען זיך מוט איהם, בעוה"ר אבּער האט זיך דער יצר פֿין מחלוקת, אזוֹ נשׂתּאַרקט, ווּאם נישט דאם איין, ווּאם מען וויל נישט זיין, אין (מעביר על מדותיו) נאר מען קריגט זיך נאך נאנץ אמזונסט, ועגען לעהרע זאכען, דהיינו ועגען דעם נארישן כבוד, אוּן בזיון פֿין מענשן, (ולפי האמת) איז אלעם הבל הבלים, לויטער נארהייטען, דער כבוד פֿין מענשן, האט נישט אין ועהרט, ווייא אוך דער בזיון פֿין מענשן, איז קין פֿארלוסט, דאם עס זאל אין ועהרט האבּען דאריבּער זיך צו צאנקען, אדער מצער צו זיין דער דרך הישר, אוּן דאכטפֿארטיגער ועג, איז זיך אזוֹ נוהג צו זיין ווען יעמאנד פֿאנגט זיך אהן מיט דעם אנדערן צו קריגען, זאל נאר דער צווייטער שווייגען, איהם נישט צו ענפֿערן, נאר כל התפעלות צו טיהן צו פֿארערן שלום, עס זייא דורך דעם ווּאם מען טיט זיך דאכטפֿארטיגען אדער דורך איבּערצייגונג, בעהטן, אזוֹ איבּערדאנק ווערד דער צווייטער אויך מיין שלום מאבּען, ווייל ער ווערד דאך נישט זיך זעלבסט קריגען, ווייל מחלוקת קאן דאך נישט אנדערש עקסיסטירען, נאר צווישׂען צווייא מענשן, אוּן ביילייג נאר דיר ווּאם אלעם מען טיט זיך מיט דעם גיט מאבּען, מען פֿארשׂפארט צו הערן שוין פֿאר, אוּן דער האם הערט אויך אוּן זייא ווערן נאך נישט פֿרייגד, איינר מוט דעם אנדערן, אוּן דאם אלעם האט נאר גרם גיווען, ווּאם דער צווייטער האט איהם נישט גענפֿערט מיט צארטן אוּן גיבּיגער, אבּער ווייא דאם דאזיגע ווּאם מיר נישׂרינבּען האבּען, גיט, אוּן דאכט איזט, אזוֹ נאך זעלטענער טרעפֿט זיך, דאם איינער פֿין זייא זאל אונווענסטען זיין איין (איש משכיל) מיט שכל נאר תיכף ווייא איינער דעם אנדערן טיט עפּעם פוגם בכבודו זיין, אזוֹ שפּרינגט שוהן דער צווייטער ארוים מיט נאך גרעסערע, אוּן שטאבּינדע שימפֿוואָרטער אוּן קיין איינציגער פֿין זייא ווייל אבּזושטען, ווייל ליט זייר פֿארקטען (ארשטאנד הייבט דאם אין שפלות, אוּן פחיתות הכבוד, יענעם נישט צו ענפֿערן, אזוֹ ממילא קומט אוים, דאם

דיא מחלוקה שמארקט זיך, אוג שטייגט [ער לב שמים]. ווייל מחלוקה
איז גליך צו איין קליין פֿלאם פייער, אוג אויך צו איין קליינען פֿלום
וואסער. ווֹאם פֿן איין קליינען אויסשפרוצ, ווערד איין גראס פייער,
אוג איין גיוואלטיגען, אוג רייסענדעם וואסער, אבר [על פי האמת] לויט
וויא דיא חכמים הקדושים האבען גישריבען, אוג אויך איין יעדער בעל
שכל דארף צו דעם מסכים צו זיין, דאם דער מענש וואס טיט זיך משפיל
זיין, אוג נאגט נאך שלום, וואס טיט דעם צווייטען בעל־מחלוקה קיין
ווארט ענטפֿערן מיט קריג, דאם נאר דער איז דער רעכטער בעל שכל,
אוג דער פֿארניפֿטיגער מענש, אוג דאם איז ערשט איין בייזייז אוף זיין
קעראקטער, אוג שטאם, דאם ער איז איין מיוחס, אוג דער אידעלער
מענש.

ווען מחלוקת אזו גפֿיינטט איז, ווען עם איז [בין איש לאישתו], וויא נאך
גאר גיפֿיינט מיז זיין, אזו מחלוקה וואס איז [בין איש לאשתו] צווישן
מאן אוג ווייב, מיר נעמען דאם דיא חכמים ז"ל, האבען פיל תקנות
מתקן גיוועזן פון דרכי שלום וועגן, [בפרט פון שלום בית וועגן], אוג דיא
תורה האט מתיר גיוועזן אפצומאכן דעם שם, וואס איז גשריבען גוואָרן
בקדושה, כדי שלום צו מאכען [בין איש לאשתו], פון דעם איז אנצילערנען
וויא פיהל דער מענש דארף צו ערדיידען אוג סבלנות צו בעווייזען, כדי
דאם עם זאל אלע מאהל בייא אים זיין שלום בית, ולעולם, אוג
אייביג. דארף מען צו גפֿינען שבר, בייא דעם עלטערן, אוג גרעסערי,
דאם ער זאל פובש זיין דעם יצר, אוג אנצושריין אן דעם שטן, כדי
נישט מחזיק במחלוקת צו זיין, נאר פארקעהרט צו זיין, [ואוהב שלום
ורודף שלום] ליעב צו האבן שלום, אוג נאך צו יאגען וועגען שלום. [בפרט
בין איש לאשתו], אוג דאם איז אין מעהרסטענם מוטל אויף דעם מאן,
נישט צוצילאזען קריג, אוג ווייל [נשים דעתן קלות] דיא וייבער זענען
זעהר לייכטזינגע, איבער דעם איז מוטל אויף דעם מאן מוחל צו זיין
אויף זיין כבוד, אוג זיך אינטערטענג צו מאכען, פון וועגן דעם כבוד,
זיין בישעפער, אוג אויך כדי זיך אוג זיין בני הבית מציל צו זיין פון
כמה רעות ר"ל, וואס דיא מחלוקת גורם איז אויך דארף מען גיוואהרנט
צו זיין, נישט צו קריגען קיינען מערדערע מענשן, אפילו, דאם זייא טיהן
זעהר מיט אנראכט האנדלען קיינען דיר, צוטאו"ט, האבען אלע מאהל
מעהרע מענשן דעם פארצאג, גענען אייגעם, אוג אז מען זעהט איין

מחלוקה, אוב מען קאן זיא בקריין אופן שטילען, איז איינע עצה טובה, פין דארט צו ענטלויפען, אזו ווייא פאר פייער, כדי נישט אויך אנגעברענט צו ווערן פין דעם פייער, פין מחלוקה, ועל פי רוב טרעפט זיך מחלוקת צווישען ווייבער ווייל עס קענען עטליכע זיטצען צעהן מענשן מאנספארזאנען מיט שלום, וויא צוויייא ווייבער, אהן קריג, איבער דעם כדי צו פארמיידען קריג פין הויז, זאל נאר איינע יעדע בעזונדער ואהנען, ופפרט, דיא שניעי מיט אידר שווייגער, אזו באלד וויא מען זעהט נאר דאס עס פאנגט, אהן זיך עפעס ירריג צו מאכען, תיכף איין צווישען שייר צו מאכען צווישן זייא, באפאהר דיא קריג זיך שטארקען מיט, אוב נישט צו אבטען אויך דעם ואס עס מיז מעהר הוצאה קאסטן, ווייל מחלוקת מיט דעם גוף אונד דאס געלד פארלענגן: אוב שלום אבער, ברענגט [חיים וברכה] לעבען אוב ברכה איך דיא וועלט:

מנחה

מנחה, ידוע, דאס איז וויסענדיק ואס דיא חכמים ז"ל האבן גיזאגט [לעולם יהא אדם נזהר בתפלות המנחה] אייביג זאל מען גיוואהרנט זיין, בייא תפלת מנחה, דהיינו: צו דאונען מיט גראס בוונה, אוב נישט עובר צו זיין דעם זמן התפלה, אוב אויך מתפלל צו זיין אין שיהל בציבור, אדיה: הנביא איז אויך ערשט נעזה גיוואארען בתפלת מנחה, [והן בעון] מיהן זיך פיהל מענשן זעהר מיהל זיין, ערשטנס ואס זייא דאונען נישט מנחה בציבור, אוב אויך מיט דעם, ואס מיהן זעהר לאנג צעגערין מיט דעם דאונען ביז נאכט, ואס דאמאהלס איז שהין ד' זמן עובר אויך ואס מיהן נישט מדקדק זיין צו דאונען [בהוגן, בכוונה, ומלה במלה], נאר זעהר אייליג, אוב פארפעהלין אויך כמה אותיות, אדער נאנצע ווארטער, מאניבע דאונען שוהן גאר קיין מנחה, נאר זייא פארלאזין זיך אויף דעם, ואס ווילין צו מעריב דאונען צוויייא מאהל שמונה עשרה, אוב דאס איז איין גראסר טעות, מען טאר נאר נישט דאונען צוויייא מאהל ש"ע, נאר ווען מען איז איין דאקטער אנם גיוועזן, אבער פארלירט פין נעלד ריווח, הייסט קיין אונס, אוב דער ואס דאונט זיא צוויייא מאהל ש"ע אהן איין אונס, איז ער נאך עובר אויך [לא תשא], ואס ער טיט אזו פיהל מאהל דעם שם מעדען לבטלה, אוב דאס אלעס קומט נאר מחמת דיא שוואכע אמונה, ואס מען האט אן הקב"ה, [כי הוא הנותן

פח לעשות חיל] דאס נאר השי"ת גיבט פח אוג קראפט פארמעגן צו זאמלען. נאר זייא גרויבען דאס דער מענש האט אין מאכט מיט זיין איינענען פח צו פארדינען, אוג עז ער ווערד דאס גישעפט שטיין לאזין אויף איין שעה, כדי מנחה צו דאוונען בציבור, ווערד דאס איהם היזק מאכען. דין פארדינפט, אויף זאכע מענשן קאן מען זאגען [הוי טיפשים, הוי שוטים] וויא קאן נאר זאלבע אויף דיא עדאנקען קימען, דאס מחמת וואס מען גייט דעם בורא עולם דינען, ווירד אים היזק מאכען, אוג דער וואס טיט אויף זיין געבאט עובר זיין, דער ווערד מצליח זיין, זאלבע איז קלין וינגער צו גלויבען, אויף דיא באבטע כיפרים, וואס לייקענן שוהן אין גאנצען אב אן דיא השחחה פין הקב"ה. דאס זאלען זאלבע זאגען, פין זאלבע פושעים איז נישט ווערט צו רערן, מיר רערן נאר פין זאלבע מענשען, וואס זאגען יעדען טאג [אני מאמין שהבורא ית"ש הוא הבורא ומנהיג לכל הברואים, וכו'] אויף גלייב אמתדיג אוג וואהרהאפטיג דאס דער בורא ב"ה [ב"ש, דער בישעפער אלע ועלטן איז, אוג נאר ער אליין איז דער רענירער, אוג גיוועלטיגער פין אלע בישעפענישן — דעם כלל זאלבט ווילען, דאס דיא מענשן וואס לויפען גאנץ פרייה צום גישעפט, אוג דאוונען גישט אין שיהל בציבור, אוג אין דיא צייט פין מנחה, טהן זייא ווייטער עוסק זיין אין גישעפט, איז דאס אין ראיה ברורה, דאס זייא האבען קיין אמונה אן הקב"ה, דאס ער דער משגיח איז אויף דיא גאנצע ועלט, זייא מענען אפילו זיין פאר חשובים געהאלטען, דאס איז אלעם פארטש, אזו וויא דיא הייסיגע ווערט פארטש איז, וויל דיא אמתדיגע אמונה, מיט קלות ראש קאן זיך בקיין אופן פערלייגען, ווייל איינם איז דער נענען, קענן דעם אנדערן [או לנו] פין אלען גיטטען וואס מיר האבען גיהאבט, איז אינ"ן גישט מעהר איבערגעבליבען נאר דאס איינע, וואס מיר קענען דרייא מאהל אין טאג מתפלל זיין פאר הקב"ה, אוג דאס דארף גיראבענט צו ווערן שטאיג קרבנות, אוג דאס צוויייטע איז, דיא תורה הקדושה צו לערנען אוג ווען מיר דיא צווייא זאבען מקיים זענען וויא עם גיהער צו זיין, טיהן מיר מיט דעם איין נחת רוח צו הקב"ה, אוג מיר האבען יוצא גיוועזען [ידי חובתינו] או מיר ווילין אבער חלילה אן דעם אויף מיקל זיין, נישט אכט צו געבען צו דאוונען בזמנו ובכוונה, אוג זיך צו מאבען אין שיעור קבוע, יעדען טאג תורה צו לערנען [מה אנו ומה חיינו] וואס האט שוהן אינזער לעבען אין ווערט. אויף

דיא וועלט. [ויש] עם גיבט מאניכע מענשן וואס דאגען ליגב פיהל צו שלאפען, אזו זאגען ייא, וואס, זאל איך טיהן, איך בין איין ראכטער אונם מחמת שינה, עם איז מיר ליין מעגליכקייט פריה אוף צו שטיין מען ווערד זיך אבער מיט דיא טענה בוראי נישט ליגען פטרן בייא דעם יום הדין הגדול, ווייל מען ווערד אידם פרעגען אויב אז עם העט זיך אידם געטראפען, יעדען טאג איינינע גוקדען צו פארדינען, נאר עד האט דאצו געמיזט פריה אופשטיין, איב עד האט אוף דאס פארדינסט פאר לאזט [מחמת אונם השינה], ווען מיר ווילין אינין אזו לאזן פיהרן פין דעם יצה"ר, אין דער פריה צו זאגען איך בין איין אונם מחמת שינה, אונ מנחה צייט, איז ווידער דער אונם מחמת ממון, מען קאן נישט דאס גשעפט שטעהן לאזן, [תפלה מה תהא עליה, תורה מה תהא עליה] וויא ווילין דיא תפלות, אונ דיא תורה אוסזוהן, אונ וואס "ווערד מען קענע, ענפערן, ווען עם ווערד קומען דער יום פקידה, איין חשבון צו מאכען אוף יענען טאג בעזונדער, מיט וואס האבט דיא דעם טאג כארוטבט מיט עבורת הבורא, אדער ווענען תאוות יצרו, זענען דען מיר נאר בישאפען גיווארען בלוים צום האנדלען, אונ צו שלאפען, וויא ווערד נעבאך אינין פארדעכען [חרפה ובושה] דאס מיר האבן אינין אפילו נישט צייט נעניטען, פין דעם נאכצען [מעת לעת] דיא פיעד אונ צוואנציג שעה, לכל הפחות צוייא שעה, זייא מקדש צו זיין בלוים פיר עבודת השם יתברך, [וכדי בזיון וקצף], ולכן יודישע קינדער, בני אברהם יצחק ויעקב, לאזין מיר אינין שמארקען, אונ שמרייטען קענען דעם יצר, דעם מלאך המות צו פארלאזין דעם נארישן ווענ, אונ צו ניין [בדרך טובים] אין דעם אמתדינען ווענ: [והרגל נעשה טבע] אזו וויא מען גיווויגט זיך, ווערד דאס בייא אידם שוהין איין נעוואנהייט זיך אייבינ אזו צו פיהרען [רק כל התחלת קשה], עם קומט נאר שוועהר אהן אין אנפאנג, אבער צו סוף ווערד עם אינין שמעקען, אונ זים זיין יעדעם מאהל ווען מען ווערד זיך ענרמאנען, דאס איך האב ב"ה אוף עפעם גיוארגט פיר דיא נשמה ווענען, אונ נישט בלוים פיר דעם נארישען נוף ווענין, דעם בוף אנצופילען, ווען דיא ו'ועלט פארגייט, אונ דיא נשמה האט אין קיום אוף אייבינ, וואהל דעם ווען בשעת ער דארף פין דיא ווילט צו ניין, האט ער זיך עפעם מיט צו נעמען אוף צדה לדרך אונ קאן זיך בייהעפטן אן דיא שכינה:

מסירה

מסירה, ידוע וואס דיא חכמים ז״ל האבען גיזאגט, אז אין מענש וואס איז [מוסר דין על הבירו], וואס זאגט דער אייבערשטער זאל זיך מיינער אנעמען, אוז זאל דיך שטראפען פיר מיינע ווענען, דאס דער מענש טיט זיך מיט דעם וואס פיהל שאדען, ווייל אין דיא זעלבע רגע וואס ער אזוי זאגט, טיט מען איהם אין הימעל דן זיין, אוב ער איז ווידערט, דאס מען זאל יענעם שטראפען פיר זיינע ווענען, אזוי איז דאס נאך גורם, וואס מען טיט איהם פרייער שטראפען [ועל פי רוב] איז דאס דאזיגע בנמצא, בייא דעם המון עם, מחמת וואס זייא ווייסען ניט, וואס דאס גורם איז, אוז באמת דארף מען זיך אבער קיין איינצינע זאך מצער צו זיין, וכי ה׳ אמר לו קלל] אלע, אנראכט וואס דעם מענש געשיהט איז אלעם אזוי איהם בישעדרט פין אייבערשטן, אוז ווער פארנעהרט [ברצות ה׳ דרכי איש גם אויביו ישרים אתו] דער מענש וואס איז נעליבט פאר השי״תב, טיהן אפילו זיינע שונאים אוך טיט איהם שלום מאכען, אבער דעם איז דאס איין עצה טובה פיר דעם מענש, זיך צו גענווינגען, אוך אלעם אנראכט וואס איהם געשיהט, צו זאגען, געווים האבן דאס מיינע עונות גורם גיווען, אוז זאל נאר שווייגען, דאמאהלם וועט שוהן דער אייבעשטער ב״ה איין פיר זיינע ווענען משפטן:

ויש, עם גיבט נאך איין ארט מסירה, וואס דיא חכמים ז״ל האבען בייא דעם זעהר מחמיר, ווען אזוי וויט וואס [בזמן הבית] האבען זייא מתיר גיווען דעם ענגען וואס אוך דעם עובר איז צו הרגנען, אוב דאס איז איין מסיר, וואס טיט אבער ענפערן איין יודע געלד אדער איין יוד אליין אין גיומם הענד, אהן רשות פין ב״ד, אוב דער וואס גלייבט אן דיא רייד פין דיא חכמים ז״ל, אוב האט פאר זיך מורא, דער זאל זיך פאר דעם הארבען חטא, נאך מעהר היטען, וויא פאר דיא שווערט, אוב זאל זיך ניט [ומעביד עצמו לדעת זיין], עם איז אוך דעם דאזיגען צו קלאגען, וואס מען זעהט נעבאך זאלבעם צו פין פיהל מענשן, וואס אוך דעם הארבן עין עובר זענען, דהיינו, ווען אייגר האט איין סחורה אוים גיהאנדלט בייא איין גוי, מיט דעם אוב דעם פרייוז, אוב הערנאך קומען אנגרע מענשן, אוב טיהן דעם גוי ערזעטצען, נאך דיא חשואה, דיא מענשן זענען ראטעט מוסרים, וואס טיהן מוסר זיין [ממון של ישראל

ביד גוי] יוּדָנָם נָעלָד אין גוימם הָענד, אוּג דַאצוּ טִיהן נָאךְ זָאלָבָע מָענשן מוסיף זַיין [חטא על פשע], וָאם טִיהן נָאךְ מִיט דָעם מחלל השם זַיין, וָאם דִיא גוים טִיהן אִיבָּער אִינְן יוּדן מִיט דָעם קָאפּ שִיטָעלָן, אוּג זָאגָן, אךְ וויא פַארדָארבָּען, אוּג אָנגָעזִיטָעט זַיינ אִידָר יוּדן, [אוי לאזנים שכך שומעות] עָס אִיז קַיין גְרָעסָער חילול השם פַארהַאנדָען וויא דָאם איז, ולכן וָועט עָס אִיז אין זַיין מַאכט, דָאם צוּ פַארמַיידָן, דָער דַארף זיך מוסר נפש צוּ זַיין, כדי יוּדן פִין אַזוּ אַיין פָארכטבָּארָען עוֹן צוּ פַארמַיידָן כדי אָבצוטִיהן דָעם חילול השם, וָאם הַאבָּען אִיז פִין אַלָע עבירות, כדי זיך צוּ ראטָנען [קנאת ה' צבאות]:

מרירות

מרירות, דָער מָענש וָאם וויסט דָאם עָר הָאט אויף עבירות עובר גיוועזן, דָער דַארף בִיטָערלִיךְ צוּ קְלָאגָן, אוּג פִיהל טָרָעָרין צוּ פַארגִיסָן, כדי מתקן צוּ זַיין דִיא חטאים, ועוונות, ופשעים, וָאם עָר גטיהן הָאט אַזוּ גִיט אין זַיין יוּנְעָנט וויא אויך אין דִיא עָלטָער, וָוען דָער מָענש הָעט נָעווִיסט, אוּג פַארשטָאנָען, וויא פִיהל שְלָאכְטָן, אוּג דִיא פגמים גדולים וָאם עָר הָאט מִיט זַיינָע עבירות גזרם גִיוועזן אַזוּ גִיט וויא צוּ דִיא עולמות עליונים, וויא א יך צוּ דָעם עולם התחתון, אוּג וויא פִיהל שְלָאכְטָן עָר הָאט גזרם גִיוועזן צוּ זַיין נשמה, וָאם דָער פגם אַזוּ גָרָאם איז וָאם דָאם מ יר פִין מָענש איז נָאר נִישט אִימשטָאנד דָאם אויסצוּשפָרָעכָן אוּג פִיהל בִיכָּער וָועט נִישט נָענוג דָאם אַלָעם אויף צוּ שְרַייבָּען, אַזוּ הָעט עָר ממילא פִין זיך זָעלבָסט פִיהל חָרָטָן פַארנָאכטָן וויא אַיין שטָראם וואסער, יָעדָעם מָאהל, וָאם עָר הָעט זיך עָרמָאנט אַן זַיינָע עוונות ופשעים, נָאר אָבָּער וויל דָער מָענש פִין דָעם אַלָען נִישט וויסט, אִיבָּער דָעם איז דָאם הַארץ פִין דָעם בעל עבירה גַאנץ אָנגָעזָארגט אוּג גַייט זיך אַרום אויף דִיא וָועלט לִיסטיג, אַזוּ וויא אַיין [בן חורין], אוּג נִישט דָאם אַליין, נָאר אפילו אויך בשעת מָען טִיט וידוי זָאגָן אָדָער אַנדָרָע תפלות, קָאן מָען קַיין אַיינציגע טְרָעָר פַארגִיסָן, מַאנִיכָע זָאגָן נָאר דִיא וידוי וויא אַיין זָמָר, מִיר הָאבָּען שוֹהן אויבן גִישְרִיבָּען, דָאם מִיט אַזוּ וידוי זָאגָן, טִיט מָען נָאךְ פַא־אַרגִיסָן (יע"ש), עָס טְרָעפְט זיך פִיהל מָאהל, וָאם מָען הָעט גָערן מתפלל גִיוועזן מִיט טְרָעָרין, אוּג מָען קָאן נִישט, דָאם אִיז נָאר מחמת דִיא פִיהל עוונות פִין אִיהם וָאם

מאכען

מאכען אין אייזערנע וואנט צווישען אינץ, אוג צווישען אונזער פאטער אין הימעל, ולכן איז ראוי זיך צו שטארקען [ברוב עוז ותעצמות] ביטערליך צו קלאגען, ווייל מיר זענען נעבאך אזו שטארק ערווייטערט געוואָרין פון דיא שכינה, ואם אינזער הארץ אזו פארשטיינט איזט, אוג זיך צו עראמאנען פון דעם צער שכינה, ואם מיר האבען מיט אינזרע עבירות גורם גיוועזן, [והבא לשהר מכעין אות] אזו ווערד מען אידם מן השמים צו העלפען, ואם זיין הארץ ווערד אידם גיעפנית ווערן, צו קענען ווייזען מיט הייסע טרערן, ואם דאס זאהר אין דבר גדול איז, מיט דיא טרערן אב צומאקען אלע זינע עבירות, אוג אויך צו צערייסען אלע גזירות רעות, נאר אבער [הכל יפה בעתו] אלעס איז גיט אין זייט, אפילו צו ווינען, אוג צו טרויערן איבער זינע עבירות, איז אויך נישט גיט אלע צייט, נאר בשעת וידוי אדער בשעת חצות זאגען, אוג אויך בייא תהלים זאגען, בייא זאלבע מזמורים, ואם מען איז מתפלל אויך דיא עבירות, אדער ואם שמיסט פין חרבן בית המקדש, אוג אויך גלות ישראל, אבער אין דיא צייט ואם מען זאגט פסוקי דזמרה, אוג בשעת הלל זאגען, ויא אויך בשעת תורה לערנען אוג אויך אין דיא צייט ואם מען איז עוסק אין איין מצוה, מאר מען נאר קיין שום עצבות בעווייזען, נאר נאך להיפוך, מען דארף אין דיא צייט פרייליך זיין, ווייל דיא עבודה צו השם יתברך, מיז נאר נעטיקן ווערין בשמחה, דער כלל איז, אלעס איז גיט אין זיין צייט, נישט ארויין צו מישען אייגן אין אנדערן [ובזה יהיה טוב לו וטוב לנשמתו, וטוב לכל ישראל אמן]:

מתיקות

מתיקות, נאך זיסער פין האניג איזט דיא ציגג פין אזו מענש, ואם מיט אייבעג רעדען [דברים רבים], ווייבע אוג אנגינעמע רייד, צו יעדען מענש, פין אזו מענש, האט דער אייבערשטר ב"ה אוג אויך דיא מענשן איין נחת רוח, אוג זייע רייד זענען אנגענימען, אוג איז אויך גורם צו מעהרין שלום מיט יעדען מענש, ויא אויך מיט זיין וויב אוג קינדער, ווייל [מענה רך משיב חימה] ווייבע רייד, טיהן ווידער זענטצען דעם צארען, ובפרט אין דיא הייטיגע דורות, וואם מען ווירקט נאר נישט מיט זאקבע שטראף רייד, ואם ווערד נירעט צארניג, דארף מען בוודאי אך דעם נזהר צו זיין, יעמעם מוכיח צו זיין מיט אין פרייונדליך פנים,

אוּן מִיט אַנגִינָעהמָע רַייד. הלוואי דָאס מָען זָאל אָנעמָען דָאס מוסר, וְואס וִוירד פֶּרַייגדלִיךְ גִירעט, אוֹיךְ דָעם פסוק [הוכח לחכם ויאהבך] זָאגן טַייהל דָעם פֹּשׁט, וָוען דִיא יָעמַאנְדען שטראָפֶּן וִוילסְט זָאלסְט אִידָם שְׁטרָאפֶּן מִיט דִיא וָוארטָעד. דִיא בִּיזט דָאךְ אַיין חכם, וְויא אִיז דָאס פַּאסָענד אוֹיף דִיר, דָאס דָאזִיגע צוּ טִיהן, אוּן אָזוֹ דָארפָען זִיךְ אוֹיךְ צוּ סִידָרען דִיא בעלי מִיכוּם, אוּן מוסר זָאגָעד. אוּן אוֹיךְ אַי, מָענש קֶעגָען דָעם אַנדָערָן, אוּן דָער בעל הבית מִיט זַיין וַוייב אוּן קִינדָער, אפילו אוֹיךְ אִין דִיא צַייט וָואס מָען רָעט צוּ אִידָם מִיט הַארטְע רַייד. זָאל עֶר דָאךְ נָאר עָנטפֶּערן [במענה רך] מִיט וַוייכָע רַייד, אוּן מִיט זִיסָע לָעפצָען, שלמה המלך ע"ה הָאט גִיזָאגט [ולשון רכה תשבר גרם]. דִיא וַוייכָע שְׁפרָאךְ, הָאט אִין קְרַאפְט אַיין בִּייז צוּ צערבְּרַאכָען, דָאס דָאזִיגע וָואס מִיר דָא גָעשרִיבָען הָאבָען, אִיזט אַיין קְרַייטָעד פִּין לָעבָען, וָואס אִיז [טוב לשמים, וטוב לבריות, וטוב לעוה"ז, וטוב לעוה"ב] אוּן דָאס אִיז אַיין כְּלִי וָואס אִיז מחזיק ברכה ושלום [ושלום יהיה לנו, ולכל ישראל אמן :]

מלמדי תינוקת

מלמדי תינוקת. דִיא מלמדי תינוקת וָואס טִיהָן עוֹסק זַיין אִין זַייר זָאךְ באמונה [מה טוב חלקם] וויא נָאר גְרָאס אִיזט זַייר חלק, וָואס אוֹיךְ זַייא זָאגט דָעד פסוק [והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע]. [ולא המדרש הוא העיקר] נִישט דָאס לָערָנען אַלַיין אֶיז דָעד עִיקר. נָאר [יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ] מָען דַארְף אוֹיךְ מִיט דִיא תַלמידים צוּ לָערָנען דרך ארץ, ומוסר, ומידות טובות, אוֹיךְ אִיזט זָעהר נַייטִיג מִיט זַייא צוּ לָערָנען בקיצור דִיא אַלַע דינים וָואס נַייטִיג אִיז זַייא צוּ וִוִיסָן, ועל כּוּלם דַארְף מָען מִיט דָעם קִינד צוּ לָערָנען [בהדרגה] שֶׁאַפְּרָען וִויים, צוּ שְׁטַייגָען פִּין אַיין מדריגה אוֹיף דִיא אַנדָערָע, אוּן דִיא בְּעִקָּרִים וָואס פַּארלַאנגָען פִּין דָעם מלמד מִיט זַיין קִינד צוּ לָערָנען תיכף אִין דִיא התחלה גמרא, דִיא מַאכְּן מִיט דָען אַיין גְרַאסָען פִּעהלָער, וַוייל דָאס אֶיז אַזוֹ וויא מָען בּוִיעט אַיין הַויז אָהן איסוד, וָואס דָאס קַיין קִיום הָאט נָאר דָער סדר הלימוד דַארְף צוּ זַיין בְּתחילה זָאל דָאס קִינד קֶענען גַאנְץ תנ"ך אוּן אוֹיךְ יָעדָן אָרט וויא עס אִיז פִּין דָארט אַיין מוסר צוּ נָעמָען זָאל עֶר דָאס קִינד אוֹיךְ דָעם אוֹיסְאַרקְנָאם מַאכְּן, אוֹיךְ אֶיז מוטל אוֹיף דָעם מלמד זַיינָע תלמידים עֶפֶּעס מוכיח צוּ זַיין מִיט בְּעַסֶערְלִיכְקַייט רַייד,

צו פֿאַרלאָזן דיא נאַרהײַטן, אוג זײַא זָהר צו וואהרנעמען זײַא זאָלן גיוואהרנט זײַן צו דאָוונען כהוגן, אוג איהּ גיהעריג ברכה ראשונה ואחרונה צו טאָכן איבּר יעדן עסן איבּער דעם איז דאס אײַן גרָאבר יושר אבט צו נעבּען דאס דיא קינדר זאלען הענין אוים וועגידיג זאגען אלע ברכות הנהנין אהן פּעהלער אויהּ זײַא צו וואהרנעמען פּין ליגענט רעדן, אוג פּין קלדות, אוג פּין פּארשײַטעקײט, אוג דרהּ ארץ צו האבּען פּאר עלטערע מענשן, וכדומה [וישמע חכם ויוסף לקח], אוג וויא נײטיג איז דאס זיהּ צו מאבּען איין שיעור יעדן טאג לכל הפחות איין האלבּע שעה מיט זײַא צו לערנען אין איין מוסר ספר, וײַל דאס איז אזו נײטיג וויא אלעם לערנען, איהּ דארהּ ער דיא זאלבּע השגחה צו נעבּן אויהּ דעם ארמען תלמיד, וויא אויהּ דעם רייכן מען דארהּ זהר גיוואהרנט צו זײַן בײַא דיא [בני עניים, כי מהם תצא תורה] דער מלמד, ואם פּיהרט זיהּ אזו וויא מיר דא גישריבּען האבּען, דער קאן זיהּ משמח בחלקו זײַן, מעהר פּין דעם גרעבטן עושר, ווײל דיא אלע תלמידים בני תורה, ויראי שמים ואם ער האט מיט זײַא גילערנט, ווערן אלע פּיר זײַנע קינדר גירעכנט [וטוב יהי׳ לו ולנשמתו] :

מורא

מורא מיר זאָגען גיבּאטן געוואָרן אויהּ מעהרערע מיני מ רא, דאס ערשטע איז, ואם דיא תורה האט גיזאגט [איש אמו ואביו תיראו] מען זאל זיהּ פּאַרכטן פּאר דיא מיטער, אונד פּאטער, אבּער דאס טרעפּט זיהּ זעהר זעלטן, דאס מען זאל דיא מצוה מקיים זײַן, [כמצות התורה] אזו וויא דיא תורה האט גיבּאטען, אויסער אזוי ראנג ואם דאס קינד פּארכט זיהּ, נאהּ פּאר דעם שטעקן, אונד באט אוג באקד וויא עם נאר גראס ווירד, טיכט עם שוהן פּין זיהּ [פורק עול] זײַן, איבּער דעם איז אײַנע עצה טובה, פּאר דיא עלטרן, דאס זײַא זאלען מוחל זײַן אויהּ זײַער כבוד, בדי מיט דעם צו פּארגרינגערן דעם עונש פּין זיערע קינדער, מיר נעפּינען דאס דיא חכמים ז״ל האבּן גיזאגט [כשם שמצוה לאמור דבר הנשמע וכו׳] אזו גיט וויא עם איז אײַנע מצוה יענעם צו שמראפּן, אוג מוכר צו זאגן, ווען זײַנע שטראפּרייד ווערדן צוגעהארכט אוג אנגענומען אזו אויהּ איז אײַנע מצוה, צו שווײַגן פּין מוכר זאגן, ווען מען זײַנע זיטט דאס זײַנע רייד ווערדן גישט אנגענומען דאס זעלבּע איזט אויהּ בײַא דיא

קינדר

קינדער אז מען וויסט דאס זייא ווילן נישט אכטען אויף דיא געבאט פין זייערע עלטערן, אונד זייא ווילן נאך אן זייא מורד זיין, אזו וויא מען זעהט עם געבאך בדור הזה, אזו איזט בוראי איין גראסער חיוב אויף דיא עלטערן, זיך מונע צו זיין פין צו בעפעהלן זייערע קינדר עפעס פיר זייערעם וועגן צו טיהן, אז מען וויים דאס דאס קינד ווירד נישט הארכען, ווייל דיא עלטערן זעלבען מיט דעם עובר אויף [רפני עור לא תתן מכשול] אונ אזו גיט וויא עס איז אין איסור איין גראס קינד צו שלאגן, בדי דאס קינד נישט צו ברעכלעכקייט בידי עבירה, מורד צו זיין אן זייניע עלטערן, אזו אויך איזט עם בייא דעם דאס קינד נישט צו ברעכלעכקייט עבירות, ואם מיט דעם איז מען גורם צער צו דיא שכינה, כביכול, [ולכן כל ערום יעשה בדעת] איבער דעם דארף מען אום צו גיין מיט זיין קינד מיט ווסענשאפט אונד פארשאנד, אונ דיא עלטערן דארפן צו ווישן זעלבען דאס קינד יוא צו שטראפן, אונד ווען נישט, ען זיך צו לאזן פין זייא בעדינגען, אונ ווען נישט דאס ווענט זיך אלעם לוים דיא מדות פין זיין קינד אונ לוים דעם פארשאנד פין קינד אזו ווייט צו טוהן דאס זייניע קינדר זאלן נישט דארפן צו דעם צו קומען, אן זייניע עלטערן מורד צו זיין:

דיא צווייטע מורא איזט [מורא מקדש] זיך צו פארכטן פאר דעם בית המקדש, אונ הייגט בזמן הזה איזט ווייניגר דיא מצוה פין [מורא מקדש] חס איך דיא שיהלן, אונ בתי מדרשים, ואם זייא ווערן אויך אנגענומען [מקדש מעט] אונ ואם איז דאס נעמיינט, מורא צו האבען פאר דיא בתי כנסיות ובתי מדרשים, זיך פארצושטעלן אז מען קומט דאהין ט אריין, גלייך מען איז אריין גענקוגען אין קאבענעט פין מלך דארף צו שמיין מיט מורא, אונ דרך ארץ [כעומד לפני מלך] אונ זיך צו היטן דארף נישט צו רעדן מיט הייבע שטיגע אונ נאך דגי דער זוהר הקדוש איז זעהר מחמיר בעוגש הזה, אז מען רעט אין שיהל בדברי חול, דאס דער האט קיין חלק באלקי ישראל, אונ איך דעם האבען אלע חכמים אונ צדיקי הדור גשרייגען, אונ מוכיח ניוועזן, צפארט טיהט מען דעם מנהג רע ומר נישט אפלאזן, ואם מען איז נוהג שאנד, אונ שפאט אן דיא מקומות המקודשים, ואם עם ווערד דארט פיהל דברים בטלים גירעט, אונ דברי משא ומתן, אונ אז עם טרעפט זיך דארט צו רעדן ברברי שחוק, וקלות ראש, טיהט מען זיך אויך נאר נישט שפאהרען,

דאם

דאם איז אלעם נאר מעשי היצר ואם טיהט דיא מענשן פארבלענדן
פין צו ענדן ואם אונרעכט איז איבער דעם [מי האיש החפץ חיים]
אונד ויל זיך מציל זיין פין שוועהרע אונד ביטערע עונשים, זאל זיך
פין זאלכעם שטארק מונע זיין, נאר זיך צו מאכן פאר איין אימור גמור
אין שיהל עפעס צו רעדן, ואם נישט איז תורה אדער תפלה, אוג זאל
זיך מיט עפעס קנאבן ווען ער וירד דארט יוא רעדן דברים בטלים, אויך
איז אין כלל פין מורא ביהב"ג, דארט נישט צו רעדן מיט הויכע שטימע,
אפילו אז מען ווענט דארט עובר זיין אויך איינע עבירה, טאהר מען אויך
נישט אויף דעם זעלבען שרייען בקולי קולות, נאר מען זאל זיך פאר
שטעלין, גלייך מען שמייט אין ביהמ"ק [ודברי חכמים בנחת נשמעים]
[ועיין בחלק ראשון באות יראה דף י"ח] אויך איז פאר האנדן איין מין
יראה, זיך צו פארכטן פאר דיא תלמודי חכמים, אזו ויא מען האט דאם
גידארשנט פין דעם פסוק, [את ה' אלהיך תירא] אבער פיהל פין דעם
המון עם ענען אן דעם נישט גיוואהרנט, ואם מיהן זעהר מקיל זיין
בכבודם, אוג טוהן זייא נאך מבזה זיין, [ואוי להם ולנפשותם] וזייא איז
צו זייא, אוג צו זייער נשמה שעתודים ליתן את הדין, נאך איז פאר
האנדן איין מין מורא, ואם מען דארף זיך צו פארכטן פאר דעם יום
המיתה אוג פין חבוט הקבר, אוג פאר דיא עונשי גיהנם דער [ראשית
חכמה] שרייבט אוג [שער היראה פרק י"ב] פין זוהר הקדוש ווענן, וז"ל
[זוהר פ' לך דף ע"ח ז"ל, אמר ר' אלעזר] ר' אלעזר האט גיזאגט וואהל
צו דיא צדיקים ואם לעבענן, צו וויבען צו גיין אין דיא דרכים פין הקב"ה
אוג צו ויסען זיך פאר איהם צו פארכטן, אוג פאר דעם יום הדין, ואם
יעדער מענש איזט אנגיבריים דין וחשבון צו געבן פאר הקב"ה, [איוב]
האט גענאנט [ביד כל אדם יחתום] ת"ח, קים, אוג זעהע, אן דעם טאג
ואם עגדינט זיך, דאם לעהבן פין מענש, פין דיא ועלט אוועק צו גיין,
דער טאג ואם דער גוף ועלד צעברעכן, אוג זיין נפש ויל זיך שאהן
פין איהם אף שיידן, אזו גיבט מען רשות צו דעם מענש צו זעהן,
זאלכעס, ואם ער האט נישט רשות גיהאט דאם צו זעהן, ועלן ער איז
נאך מיט זיי נאנצן כח גיוועזן, אזו זעהט ער ויא עס שמייט פאר איהם
דריא שלוחים, ואם צייכען, אוג ראבענן אלע זיבע טעג, ואם ער פארר-
עהבט האט, אוג יעדע עבירה ואם עהר האט אן יעדן טאג עובר
געוועזן, אויך אלע זיבע מעשים ואם ער געטיהן האט אויך דיא ועלט,

אוּנ עָר אַרַיין מִיט אִירְ דָעם אַלֶעם מוֹדה זַיין, מִיט זַיין מוּיעל, אוּנ חַתָמַת עָם מִיט זַיינֶע הָענְד. דָאם מֵיינְט דָער פְּסוּק [ביד כל אדם יחתום] וַויֵיל עָר טִיהְט זִיךְ אַרַיין חַתָמַנין, כְּדֵי אִיהָם צוּ קֶעָנֶע: דַן זַיין אִירְ יָענֶע וָועלְט, וָואם עָר גֶעטִיהָן הָאט, אִין זַיינֶע יוּנְגֶענְט וויא אוֹיךְ אִין דִיא עֶרְטֶער, אוֹיךְ אִירְ נַיֶיע אוּנד אַלְטֶע עבירות, אוּנד אַיינֶם פִין זַיֶיא וִירְד נִישְט פַארגֶעסֶן אוּנ אַזוֹ גִיט וויא עָר הָאט אַלֶעם גֶעטִיהָן אוֹיךְ דִיא וָועלְט, וָועָן דָער גוּטְ מִיט דָעם רוּחַ אִיז צוּזַאם גֶעוָועזֶן אַזוֹ אוֹיךְ מִיז עָר הִשבּוֹן אֶפ גֶענֶמֶן בִשעת עָר נָאךְ לֶעהְבְט, אוּנ דָער רוּחַ אִיזְט נָאךְ אִין אִיהָם, בֶּעפָאלֶן עָר גַייט אַוָועק פִין דִיא וָועלְט. [עכ"ל]:

נָאךְ וָועָרְד גִיבְרֶענְגְט אִין זוהר. [פּ' נשא ר' אבא פתח] [לדוד ברכי נפשי את ה' וכל קרבי את שם קדשו] וויא שְטַאַרְק דַארְף דָער מֶענְש אַכְט צוּ גֶענֶמֶן, אוּנ צוּ וִיסֶען אַן דָעם דִינְטְ פִן זַיין בְּשֶעפֶער, יָעָן מָאנ מִיט אַין כְּרוּז אוֹיסְרִיפֶען, אוּנד זָאגְט, [עד מתי פתיים תאהבו פתי וגו'] וויא לַאנג נָאךְ וִירְד אִירְ נַארָן לִיעֶב הָאבֶן נַארִישֶען [שובו פנים שובבים וגו'] טִיט וִירְד קֶעהְרֶן אִירְ פַארַארְטֶע קִנְדֶער, וָועָר אִיךְ אַיךְ הַיילֶען, פִין אַייֶער וִידְרִיקִייט, צוּ פָארְט וויל קַיינֶער זַיין אוֹדֶר נַיינֶען דִיא תורה שְרַייבְט אוֹיךְ אוֹים, דָאם זָעלְבֶע, אוּנד קַיינֶער וויל דַארוֹיךְ אַכְטֶן, תּ"ח. קוּם אִין זָעהָע, דָער מֶענְש נֶיט אוֹיךְ דִיא וָועלְט זִיכֶער, אוּנד גְלוֹיבְט זִיא אִיזְט זַיין אַייגֶען, אוּנד אוֹיךְ אַיבֶּעג אוֹיךְ אִירְ צוּא פַארבְלַייבֶען, אוּ פָלֶעמְצלִיךְ טִיהְט מֶען אִיהָם שְלִיכֶען אִין קַוִיטֶן, אוּנ מֶען טִיט אִיהָם מִשפְטֶן, אִיבֶּעָר זָאל לֶעהְבֶן בְּלַייבְן אוֹיב נִישְט, וָועָן עָר הָאט מֶליצִים טוֹבִים, וָואם זָאלִין פַאר אִיהָם מֶליץ טוֹב זַיין, אַזוֹ וִירְד עָר בֶּעשַאַרְמְט פִין מִשפְט אַזוֹ וויא דָער פְּסוּק זָאגְט, [אם יש עליו מלאך מליץ אחד מיני אלף וכו'] אוּנ וָועָר אִיז דָאם דִיא מֶליצִים טוֹבִים, דָאם אִיז דִיא מַעשִים טוֹבִים פִין מֶענְש, וָאם שְטַייֶען בַּיי אִיהָם אוֹיךְ אִיהָם מַמלִיץ טוֹב צוּ זַיין, וָועָן עָר אִיז אִין אַיין עת צרה, אֶבֶּער וָועָן עָר הָאט קַיין מֶליצִים טוֹבִים אַזוֹ וִירְד עָר מְחוּיב בַּיים מִשפְט אַוֶועק צוּ גַייֶן פִין דִיא וָועלְט פַאר זַיין צַייט, [בההיא שעתא] אִין דָער צַייט וָואם עָר אִיז גֶעשְלָאסֶען אִין דִיא קַוִיטֶן, דָאם אִיז בִשעת זַיין אִפשַיידֶן צוּ שְטַאַרְבֶּן, הַייבְט עָר אוֹיךְ זַיינֶע אוּגֶן, אוּנ זָעהְט וויא עָם קִימֶען צוּ אִיהָם צוּנוֹיא שלוחים וָואם שְרַייבְן אוֹיךְ אַלֶעם וָואם עָר הָאט גֶעטִיהָן אוֹיךְ דִיא וָועלְט, אוּנ אַלֶעם וָואם עָר הָאט גֶעטָעטְ, אוּנ טִיט אוֹיךְ אַלֶעם דִין אֶפגֶענֶמֶן, אוּנ

עם וועלט פאר זיינע אויגען אלעם אויף געשריבן אוג ער מיז אויף אלעם
אריין בעציגען, ווייל דיא זעלבע מעשים וואם ער נעמיהן האט אויף
דיא וועלט נידערן אראפ אוגד שטייען פאר אידם אויף אידם עדות צו
זאגען, אוג זייא זיין ניין אייער נישט אנועק פין אידם בין מען אין אידם
דן אויף ענג וועלט, (ת"ה) קום אוג זעהע אלע מעשים וואם דער מענש
נעמיהן האט, אויף דיא וועלט דיא אלע שטייען אנגעבריים אוגד בשעת
מען טראגט אידם צום קבר, טיהן דיא אלע פאר אים לויפען אוגד
דרייא פרוזים שריין פאר אידם אים, אייגער פארואים, אוג אייגר
זיינער ראכטע, אוג אייגר צי זיינער ליגקע זייט, אוג זאגן דאם אין דער
דאזיגר וואם האט מורד גיוועזן אן זיין הערר הקב"ה, ער האט מרד גיוועזן
אובען, אוג האט מורד גיוועזן הינטן, אוג האט מורד גיוועזן אן דיא
תורה, אוג אן דיא מצות, זעהט זיינע פארדארבענע מעשים, אוג זיינע
פארדארבינע רייד, עם וועהר אידם בעפער דאם ער ווער נאר נישט
בעשאפען געווארן, אוג אז מען האט אידם שאהן גיבראנגט צום קבר,
טיהן אלע מתים ציטערן אידם, אוג זאגען [ווי דדא מתקבר בגוון]
וויא דאם דער רשע ווערד בייא אינץ בעגראבן ווערן, אזו טיהן זיך
זיינע מעשים, אוג רייד פעדערן, אוגד נידערן אראפ אין קבר, אוג
שטייען פאר אידם, אוג וויא מען האט אידם שאהן גיבראנגט אין קבר,
קומט צו אידם דער מלאך דומה, מיט נאך דרייא מלאכי חבלה,
וואם זענען געזעצט אידם פאר דעם דין פין חיבוט הקבר, זייא האלטן אין
זייער האנד דרייא פיירדינג שפיסען, אוג טוהן דן זיין דעם גוף מיט דעם
רוח, צוא זאמען, וויא פאר דעם שוועדרן דין, וויא צו דעם וואם האט
קיין מליץ טוב, אידם מציל צו זיין פין דעם שוועדרן עונש, נאך
דעם קומט דער שוטר פין מלך הקב"ה, אוג שטעלט זיך צו זיינע פיס,
ער האט אין שארפע שוערד אין זיין האנד, הייבט אויף דער מענש זיינע
אוגן אוג זעהט וויא דיא וועלט פין זיין קבר טיט פלאמען פין ווענן דעם
פלאם אוגד גלאנץ פין זיין שוועדרט, אין דעם זעהט ער דעם שוטר פין
מלך פאר זיך שטיין, ער איז פיל מיט אוגן אוג זיינע מלבושים זענען
פין פלאם פייער, אוגד דרייא טראפפען גאלד העגנט אן זיין שוועדרט,
וויא ער מיהט אידם אנזעהן, פאנגט אהן זיין נאנצר קארפער צוא ציטערן
אוג זיין רוח לויפט ארום, אין אלע זיינע אברים, פין אין אבר צום
אנדרן, כדי זיך פאר אידם צו פארבארגן, אוג שרייט וויא, וויא,

וואם

וואם האב איך געטיהן אפּער עם העלפֿט איהם נאר נישט, אויסער ווען
ער האט געפֿעדרט דיא רפֿואה פֿין תשובה איי ער אין אויך איהם דיא
דאזיגע צייט נעקומען, אזו ווייל זיך דער מענש פֿאר איהם בעהאלטען
אוג וויא ער זעהט דאס עם אין נאר נישט מענליך פֿאר איהם צו בעהאלטען
אזו טיט ער זיינע אויגן עפֿענ, אוג טיט איהם אנזעהן מיט איפֿענע
אויגען דאמאהלם טיט ער זיין גוף אוג זיין נפֿש אליין אפּער עפֿפֿערן
אין זיין האנד, אוג אין דיא דאזיגע שעה, איזט דער דין הגדול, וואם דער
מענש וועט דן אויך יענע ועלט, אוג צו דאך טיט דער רוח פֿין מענש
ארום שוועבען אוג לויפֿען אין אלע אברים פֿין מענש, אוג אלע גלידער
טיהן ציטערן, אוג יעדעם אבר וואם דער רוח קומט ארין דארין, פֿאלט
דאראוף אין ציטערנישׂ, אוג אזו באלד וויא דער רוח גייט ארוים פֿין דעם
אבר, אזו באלד טיט דאס אבר אפּ שטארבען, אוג אזו נעשיהט עם מיט
אלע אברים, אוג אז דער רוח וויל שאהן אין נאנצן ארויעם פֿליהען פֿין
גוף אזו שטייט דארט דיא שכינה, אוג דער רוח פֿליהט ארויעם פֿין גוף,
וואהל אין צו דיא יענינע וואם זייער נפֿש קאן זיך בייהעפֿטן אן דיא שכינה
וויא אין צו דיא יענינע וואם זענען עדוויטערט פֿין איהר, אוג קענען
זיך ניכט אן איהר בעהעפֿטן ובכמה בני דינא אעבר בר נש, כד נפיק
מהאי עלמא אוג דוהק ויא פֿיהל דינים, טיט דער מענש דורך גיין, ווען
ער גייט אוועק פֿין דיא ועלט, איינם אין דער דין וואם אזבן שכייט,
ווען דער רוח גייט ארויעם פֿין גוף, אוג איין דין, ווען זיינע מעשים, אוג
רייר לויפֿן פֿאראוים פֿאר איהם, אוג שרייען אויס, וויא ער האט זיך אזוי
דיא ועלט נעפֿיהרט, אוג איין דין, וויא מען לייגט איהם אין קבר ארויף,
אונד איין דין פֿין חיבוט הקבר, אוג איין דין, ואם דיא וירם טיהן
ניעלטינן אז גוף אוג איין דין פֿין גיהנם, אוג איין דין וואם דער רוח טיהט
ארום שוועבען אין דיא ועלט אוג נעפּינט נישט איין ארט, בין מען האט
שאהן דעם מענש בעצאהלט פֿאר ארץ זייגע שלאכטע מעשים פֿין דיא
ועלט, אוג דאס איז דיא זיבען צייטען, ואם טיהט איבערפאהרען אויך
דעם מענש, איבער דעם דארף דער מענש וויל ער נעפּינט זיך נאך אויך
דיא ועלט, זיך צו פֿארכטן פֿאר זיין הער הקב"ה, אוג אכט צו נעבען
יעדן טאג אין זייגע מעשים אוג זאל אייליען תשובה צו טוהן, פֿאר הקב"ה,
וכד אסתכל דוד מלכא] וויא דוד המלך האט ארויין גיקלעהרט אין דיא
זיבען דינן, ואם טיט איבערפאהרן אויך דעם מענש, ווען ער גייט אוועק

פֿין דיא וועלט, האט ער זיך געפעדערט, אוּן נעזאגט [ברכי נפשי את ה'] מײַן נפֿש טהָעט לויבן הקב"ה אַיי דיא נייטט אַוועק פֿין דיא וועלט, ווייל דיא נעפֿינסט דיך נאָך אין גוף. [וכל קרבי את שם קדשו] איהר אַלע גלידער, ווייל דער רוּח איז נאָך אין אייך טיט אייך פֿערערן צו לויבן זיין הייליגען נאָמען, בעפֿאָרן עם קומט דיא צייט וואָס איהר ווירט שׂאָהן נישט מעהר קענען איהם לויבן, עכ"ל:

אין זוהר פּרשת ויקהל [פתח ר' אבא וכו'] ר' אבא טיט פֿארגלייכען דיא ספּורי מעשה, פֿין יונה הנביא ווי ער איז גיוואָרן אויף דיא שוף, אוּן מען האָט איהם אין ים אַרײַן געוואָרפֿען, צו דיא נשמה וואָס איז אין גוף פֿין מענש, בעוה"ז, אוּן נאָך דיא פּטירה, וואָרפֿט מען דעם גוף אין קבר, אוּן דאָס קבר איז נעגלאבנט צו דעם פּיש, וואָס האָט יונה הנביא אייננעשלונגען, [וז"ל, יונה דנחתא לספינה וכו'] יונה הנביא, וואָס האָט נעזיהן אויף דיא שוף, דאָס איז נעמיינט, אויף דיא נשמה, פֿין מענש, וואָס טיהט אַפֿ נידערן אויף דער וועלט, צו קומען אין זיין גוף פֿין איין מענש, אוּנד דאריבער וירד זיא אנגעריפֿען יונה, ווייל אַז זיא קומט אַרײַן אין איז גוף, וועירד זיא נענאַ ט אויף דיא וועלט, דאָס וואָרט יונה איז טייטש נענאַרין, אַזוּ גייט דער מענש אויף דיא וועלט, וויא אַיין שיף אין מיטן שטאַרקען ים, וואָס זיא איזט יעדע מינוט אנגעבּרייט צערבּראָכען צו ווערן, אַזוּ וויא עם שטייט בייא יונה הנביא, [האניה חשבה להשבר] אוּן דער מענש אַזוּ לאַנג וואָס איז אויף דער וועלט, טיט ער זינדיגען, אוּן דאָכט זיך דאָס ער איז שוהן עטלישׂע נעוואָרן פֿין זיין הערר, אוּן ער טיהט נאָר נישט משגיח זיין אויף דיא וועלט, אַזוי טיט הקב"ה, וואָרפֿען אייך שטאַרקן שטאַרעם ווינט דאָס איז דער גזר דין וואָס שטייט אייבּיג פֿאר הקב"ה אוּן פֿאַרערט דין אוּן משפּט צו נעמען פֿין מענש פֿאר הקב"ה, אוּן דאָס איז דער גורם צו מאַכן דיא שוף צישטערין, אוּנד שטאַרעמ זיא צו פֿארזינקען, אוּן טיט מזכיר זיין דעם חוב פֿין מענש, איהם אין געפֿענגנים צו נעהמען, אוּן אַז דער גזר דין איז, דער מענש זאל געפֿאנגען ווערין, דאָס איז אין אייך קראַנקהייט אַרײַן צו פֿאַלען [מה כתיב] וואָס שטייט בייא יונה הנביא, [ויונה ירד אל ירכתי הספינה וישכב וירדם] דאָס הייסט, יונה האָט נעגידערט, אין ענק פֿין שיף, אוּן האָט זיך געלייגט, אוּן איז ענטשלאָפֿען נעוואָרן דאָס מיינט מען, האָטשע דאָס דער מענש איז שאהן אין תּשוּם נעפֿאנגען, וואָס ער ליגט קראַנק, צו דאָך

מיט זיך דיא נשמה נישט ערוועקן תשובה צו טיהן פאר איהר הער הקב"ה, כדי זיא פרייא צו מאכן פין איהרע עבירות, [מה כתיב] וואס שמתייט דארט בייא יונה הנביא, דער [רב החובל] שיפסקאפיטענ האט איהם נערופן, ווער איז דאס דער [רב החובל] דאס איז דער יצר טוב, וואס פיהרט אלעם מיט פארניפט, אוז האט צו איהם נעזאגט [מה לך נרדם, קום קרא אל אלהיך] עס איז אצונד נישט צייט צו שלאפן, מען טיט דיך אצונד פארנעהמען צום דין ומשפט, איבער אלע דיינע מעשים וואס דיא האסט נעטיהן אוין דיא וועלט, טיהע בעסר תשובה פין אלע דיינע מיסטייט, אונד טיהע ווידערקעהרן צו דיין הערר הקב"ה [מה מלאכתיך] מיט וואס האסט דיא דיך בעשעפדיגט אוין דיא וועלט, [מאין תבוא] גיב אכט פין וואס דיא קומסט אהער פין איין [מפה סרוחה] איבר דעם האלט דיך נישט בגאוה פאר הקב"ה, [מה ארצך] גיב נאר אכט דאס פין דיא ערד ביזט דיא בעשאפען נעווארן, אוז אין דיא ערד ווירסט דיא ווידער קעהרן, [ואי מזה עם אתה] גיב דיר אין אכט אויב דיא האסט עפעס צו ראכענן אוין זכות אבות, וואס זאל איבר דיך מגן זיין בשעת מען ווירד דיך פאר דעם משפט ברענגן, [ההוא סערה] דער שטארימווינט, דאס איז דער גזר דין, וואס שטארימט איבער דעם מענש, אונד פאדערט פין מלך הקב"ה דן צו זיין דיא נעפאנגענע פין מלך, איבער זייערע עבירות, [בההוא שעתא] אין דער צייט, טיט צו נענענין דאס בית דין אטייל פין זייא פאנגען אהן זכות, אוז אטייל פין זייא לחובה, אונד דער גזר דין פאדערט נאר דעם וואהרען אונד אמתדיגען דין, [ואי ההוא בר נש לא וכי] ווען דער מענש ווערד נישט זוכה ביים משפט, וואס שטייט דארט בייא יונה, [ויהתרו האנשים וכו'] דיא מענשן פין דער שיף האבען פיהל מיהע איינגעוואנט דיא שיף צו דיא יבשה צו פיהרן כדי זיא צוא רעטען, אבער זייא האבען נישט גיקענט, דאס מיינט מען דיא וואס טיהן מלמד זכות יין אויף דעם מענש, דאס מען זאל איהם נאך צוריק לאזן, אויף דיא יבשה דאס איז אויף דער וועלט, אבער זייא האבן נישט גיקענט אוז פאר וואס [כי הים הולך וסוער עליהם], ווייל דאס ים טיט שטארק שטארמען איבר זיא, דאס איז דער גזר דין, ווענן דיא פיהל עבירות פין מענש, וואס טיהען זעהר שטארמען אויף דעם מענש, אונד טיהן זיך גובר זיין איבר דיא מדמדי זכות [בדין נחתין עירה תלת שלוחין ממנין] אזוי טיהן אראפ ניערען דרייא שלוחים וואס אויף דעם ניוענצט זענען, איינער

פֿין זײַא, וואָס שרײַבט אויף אַלע זכותים, אונד חובֿן, וואָס דער מענש האָט גיטיהן, אויף דער וועלט, אוג אײַנער וואָס דאכט אוים אַלע טעג פֿין מענש, וואָס ער פֿאר לעהבט האָט, אוג אײַנער דער זעלבער וואָס איז מיט אים מיט גיגאנגען וואָס איז נאָך מיט אים גיוועזן אין זײַן מיטער לאב. [והא איקומנא] מיר האָבן גלערנט דאָס דער גזר דין טיט אײַער גישט ריכטן ביז מען וואַרפט אים אין ים אַריין, דאָס איז דאָס קבר, אזו וויא עם שטייט בייא יונה הנביא. [וישאוהו את יונה וכו'] דיא שיפֿמענשן האָבן יונה הנביא אין ים געוואָרפֿן, דאָמאהלם האט ערשט דאָס ים גשטילט פֿין זײַן גרימצארן, אוג בשעת מען פֿידערט אים פֿין זײַן הויז, צום קבר אזו טיהט מען פֿאר אים שרײַען וויא זײַנע מעשים פֿין דיא וועלט זענען גוועזן, האָט ער מעשים טובים געטיהן, טיט מען פֿאר אים אויסריפֿען [הבו יקר לדוקנא דמלכא] גיבט וויבדיגקייט צו דעם דאזיגען דער פֿארום פֿין מלך ויבוא שלום יניחו על משכבותם הלך נכחו] דאז קומען מיט פֿרייד, אוג זאל ריהען אויף זײַן געלעגער, דער וואם איז גענאנגען אין דאטפֿארטיגען וועג, אזו וויא עם שטייט, [והלך לפניך צדקך וכבוד ה' יאספך] דיין גירעכטיקייט וויבד פֿאר דיר פֿאראוים לויפֿען, אוג נאָם כבוד וויבד דיך צו אים אייגטיהן, [ואי חייבא אימא] ווען ער איז אבער שילדיג, וואם האט שלאכטע מעשים געטיהן, אזו טיט מען פֿאר אים אויסריפֿען אוג טיהן זאגען [ווי לי לפני] וועה איז צו דעם דאזיגען עם ווערד אים בעזער דאם ער ווער גאר נישט בעשאפֿן געוואָרן, אוג דער פֿיש וואם האט פֿאר שלינגען יונה הנביא דאם איז דאם קבר וואם דער מענש ווירד דארט אַריין פֿארשלינגען: [מה כתיב] [ואם שטייט ווייטער בייא יונה, יונה איז געוועזן אין לייב פֿין פֿיש, דרייא טאג אוג דרייא נאכט, דאם איז דיא דרייא טאג וואם דער מענש איז אין דעם קבר, אוג נאך דרייא טעג ווירד זײַן ב"ע גע"שפֿארטען אוג דיא טינ"פות פֿין בויך ווירד אים פֿארקערהרט אויף זײַן פֿנים אוג זאגט צו אים, נעהם דיר וואם דיא האכט אין מיר אַריין גיטייגט, דיא האכט גיגעסן, אוג געטרינקען אוג האכט נישט גיגעבן דיא ארמע לייט צו עסן, אלע דיינע טעג זענען בייא דיר אזוי, וויא ימים טובים גיוועזן, אוג דיא אַרעמע לייט האכט נעלאזט פֿארהינגערן, אוג האבען נישט מיט דיר מיט גענעסן, נעהם דיר צוריק וואם דיא האכט מיר גיגעבן, אזו וויא עם שטייט אין מלאכי [וזריתי פרש על פניכם] מיר האבען נאך גירארנט

נָאךְ דִיא דְרַיי טָעג אוּנ וַייטָער. טִיהט מָען דָעם מָענְש דַן זַיין אִיבָּער זַיינָע אוֹיגָן, אוּנ זַיינָע הָענְד אוּנ זַיינָע פִיס. וָואס עָר הָאט מִיט זַייא גָעזִינְדִיגְט בִּיז דְרַייסִיג טָאג טִיט מָען דַן זַיין דָאס נפש מִיט דָעם גוּף, צוּ אַוּאמָ, אוּנ דַאדוּרְךְ טִיט זִיךְ אוֹיךְ דִיא נשמה גָעפִינָען אוֹיךְ דִיא וָועלְט וָואס גַייט נִישְׁט אַרוֹיךְ אוֹיךְ אִירְ אָרְט אַזוֹ וִויא אַיינָע אשה נהח וָואס אִיז עָרְוַוייטָעדְט אַזוֹ לַאנְג וָואס זִיא אִיז אָנְחָתָן, אוּנ דָער נָאךְ גַייט דִיא נשמה אַרוֹיךְ אוֹיךְ אִירְ אָרְט אוּנ דָער גוּף וָועדְט פַארפוֹילְט אִין דִיא עָרְד, בִּיז דִיא צַייט וָואס הקב"ה, וִוידְ עָרְוועקְן, דִיא מתים, אוּנ עָם אִיז אָנגָעבְּרַייט, אַיין קוֹל צוּ עָרְוועקְן דִיא מתים פִין דִיא קברים, אוּנ וִוידְ זָאגָן, [הקיצו ורננו שוכני עפר] וָואכְט אוֹיךְ, אוּנ טִיהט זִינגָען, דִיא אַלְע וָואס הָאבָען גָעהִיהט אִין דִיא עָרְד, [כי טל אורות טליך וכו'] גָאטָם טוּי, אִיזְט אַזוֹ וִויא דָער טוּי פִין דִיא קְרַייטָער, [וארץ רפאים תפיל] אוּנ דִיא עָרְד וִוידְ אַלְע מתים אַרוֹיעָם וִואַרְפָען, [עכ"ל]:

מנוחה

מנוחה, עָם אִיז נִישְׁט פַארהַאנְדָן קַיין בֶּעטָעדְ זַאךְ וָואס טִיט מסיע זַיין צוּ [עבודת השם] צוּ קָענָען דָעם בָּעשָׁעפָער דִינָען בשלימות, וִויא דָאס [מנוחה] אַז מָען הָאט מנוחה פִין פִיהל טְרָרוֹת מהעולם הזה, אַיין איש חסיד הָאט מתפלל גִיוָועזָן, דָער אַייבָּרְשטָר זָאל מִיךְ אָפהִיטָען פִין צוּ הָאבָן [פיזור נפש] דָאס הַייסְט, עָר זָאל נִישְׁט דַארְפָן זַיינָע נָעדַאנְקָען צוּ הָאבָען אוֹיךְ פִיהל מְקומות, פִין זַיינָע פִיהל גֶעשֶׁעפְטָן, שלמה המלךְ הָאט אוֹיךְ גִיזָאגְט [טוב פת חריבה ושלוה בה וגו'] עָם אִיז בֶּעסָער אפילוּ נָאר צוּ נָעגִיסָען פִין דִיא וָועלְט טְרָאקְעָנעם בְּרָאד, נָאר דָאס עָם זָאל דַאבַּייא זַיין שלוה ומנוחה, [ואמרו רז"ל, לעולם ילמוד אדם את בנו אומנות נקי, וקלה וכו'] אַייבָּעג זָאל דָער פָאטָער זַיין קִינְד לָארְנָען, אַייגָע רַייגָע, אוּנְד גְרִינְגָע מלאכה, כְּדֵי דָאס עָר זָאל זִיךְ הָאבָן מִיט עָפָעם מפרנס צוּ זַיין בהיתר ובמנוחה, אוּנ דָער אִיש נאמן וָואס הָאט דָעם אֱמֶתדִינָן בטחון אַן הקב"ה, אוּנ גְלוֹיבְט באמונה שלימה, [כי הוא הנותן לךְ כח לעשות חיל] דָאס נָאר עָר אַלַיין גִיבְט כח אוּנְד קְרַאפְט אַיינצוּזָאמְטָען פִיהל פַארמָעגָן, אוֹיךְ הָאלְט אִיהם נִישְׁט צוּרִיק פִין צוּ הָעלְפָן מִיט פִיהל אָדָער וָועניג אַרְבַּייטָן, אוּנְד וָען אפילוּ דָער מָענְש וִוידְ לוֹיפָן אַזוֹ שְׁנָעלְל וִויא אֵיין הִירְש, אוּנְד וִוידְ זִיךְ נָאךְ אַזוֹ פִיהל בָּעמִיהָעָן, אוּנְד

זָאלְן טָעטִיג זַיין בַּיים משא ומתן אָדֶער מלאכה, צוּ דָאגְ וויִרד עָם אִידֶם גָאר נִישְט וויִרקָען צוּ קָענָען מֶעהָר פַארדִינָען לוּיט וויא דֶער רָצון הבורא אִיזְט, אָזוֹ אֵיין מֶענְש טִיהְט זִיךְ בְּוַודַאי אוים עָרווַייְלָען [מנוחה.] אזוֹ אַיין מו״מ אָדֶער מלאכה, וואם זָאל אִידֶם נִישְט הִינְדָערְן פִּין עבודת השי״ת דָאם עָר זָאל נִישְט דַארְפָן זַיין נַאנְץ לָעהְבָּן צוּ פַארווָענְדָן מִיט פִּיהְל אַרְבַּייטָן, נָאר עָר וויִרד זִיךְ בוודאי אוים זוכָען אזוֹ גָעשָעפְט, דָאם עָר זָאל קָענָען יָעדֶן טָאג דַאווָענָען בציבור אוּנְד זִיךְ צוּ קָענָען יָעדֶן טָאג קובע עתים זַיין תּוֹרָה צוּ לָערְנָען, אוּנְד וויִרד בוודאי נִישְט זָאגָען וָואם פִּיהְל טִיפְּשִים זָאגָען, דָאם אִין דִיא יָעצְטִיגָע צַייט דֶער וואם טִיט נִישְט שָווָעהר אַרְבַּייטָן דֶער הָאט נִישְט בְּרֵאד צוּ עָסָן, דָאם אִיז אֵיין שקר מוחלט, נָאר גָרֵאד להיפוך, [הבושח בד׳ חסד יסובבנו] דֶער וואם פַארזִיכֶרְט זִיךְ אַן הקב״ה, אוּנְד נִישְט אוֹיךְ זַיין פִּיהְל אַרְבַּייטָן, דָעם טִיט עֶרשְט, דֶער בורא ב״ה שְפַּייזָן, מִיט זַיין חסד, אוּן פִּיהְל עֶרְבָּארְעמְקַייט, אִיבֶּער דָעם יָעדֶער בעל דעת, זָאל זִיךְ פַארמֵייְדָן פִּין צוּ אִיבֶּערְנֶעהְמָן זָאלְכָע גֶעשֶעפְטָן וואם דָאם דַארְף זַיין נַאנְץ לָעהְבָּן, צוּ פַארווָענְדָן בִּילוּיִם פִּיר דֶעם גָעשֶעפְטם וָעגָן, ומכש״כ וויא שְטַארְק דַארְף מֶען זִיךְ מונע צוּ זַיין פִּין צוּ זַיין בַּאזָץ שְפִּיהְלָער וואם דָאם טִיט דִיא נַאנְצָע גִידַאנְקָען פִּין מֶענְש אַווָעק נָעהְמָען, וַוייל זַיא וויֶלָען מִיט גִיווַאלְט רַייךְ וָועהְרָן, אָהנֶע מִיהָע אוּן אַרְבַּייט, זָאלְכָע מֶענְשָן מִיהָן פַארווָעקְלִין שְטַאץ וָאם דֶער גוף זָאל אַרְבַּייטָן אוֹיף פַרנסה, טִיהָן זַייא דֶעם גוף הַבלָה, שְאהָנָען, אוּנְד טִיהָן בְּעֶסֶער זַייֶרָע נַאנְצָע גְעַדאנְקָען הִין נֶעבָּן, אוּנְד אוֹיף אִפְּפָערָן וואם זַייֶרע גְעַדאנְקָען, זָענִין נִישְט לָעהְר, אַיין אוֹיגְענְבְּלִיק [אבל לא זה הוא דרך הישר] נִישְט דָאם אִיזְט דֶער דֶרֶךְ הישר וויא דֶער בר ישראל זִיךְ צוּ פִּיהְרָן דַארְף, נָאר אוֹמְגֶעקֶהְרְט, דָעם גוף צוּ בָּעמִיהָען, [כי האדם לעמל יולד] וַוייל דֶער מֶענְש אִיז בְּעשַאפָּען נֶעוָוארְען צוּ אַרְבַּייטָן, אָבֶּער זַייֶנע גְעדַאנְקָען, דִיא מחשבה פְּרַייא צוּ מַאכָן, נָאר דִיא מחשבה צוּ בָּעמִיהָען אַן עבודת השם יתברך, [אם כה תעשה] וָען דִיא וויִרקְסט אזוֹ טִיהָן, [ויכלת עמוד] וויִרקְסט קָענָען אַיין בְּעשַטַאנְד הָאבָּן אוֹיף דִיא וָועלְט, צוּ לָעהְבָּן בנחת, אוּן זִיךְ אַיין גְרָאסאַרְטִיגְעם פַארמָענָן צוּ זַאמָלָען לעוה״ב:

מיתה

מיתת, דֶער זכרון, צוּ דָענְקָען אַן דָעם יום המיתה אִיזְט אַיין גדר גדול

ניצול צו ווערן פֿין פּיהל עבירות, [וכן החיי יתן אל לבו] אויבֿר דעם ווען דער יצר טוט דעם מענש רייצן צו זינדיגען, אדער זיך צו ווילין בעסן ווענן מניעות הכבוד וכדומה, זאל מען זיך תיכף אין דיא גיראנקען נעמען, דעם יום המיתה, וואם טוט אויף יעדן מענש איבֿרפאדערן, אוג קיין איינציגר ווערד פֿין דעם ענטרינען, ארעם אוג רייך, מיפּישים אוג חכמים, גראם אוגד קליין, אזו ווערד דאך פֿארגעווים דער פֿארגיפּטער באכער פֿין טוהט איבֿרפאדרן, דאם דאזיגע ווירד בוודאי דעם שטארקן יצר אונטערטעניג מאכן [ומה טובו וויא גיט אין דאם עפּטערם צו באוואכען דיא גיפּעהרליכע קראנקע, אוג בייצוואהנען בשעת יציאות הנשמה, וויא עם מוט דעם מענש צוגייט בשעת מיתתו, פֿין דען נעשיהט נאר נישט נאר נאך גראד להיפוך, חוץ דעם וואם דאס איינע נראסע מצוה אין [חסד של אמת], איזט עם נאך איין גדר גדול [שהחיי יתן אל לבו] דאם מען טוט זיך בייגעבן וואם דער סוף פֿין יעדן מענש איז, אוג וויפּיהל צער דער מענש ליידן מוז, בשעת יציאת הנשמה, ואם דאם איין גראסע כפרה אין אויבער דעם מענשם עבירות, אויך אין עם ראכט עפּטערם בייא צו וווהנען דיא לויה אוג קבירה, כדי זיך צו ערמאנען וואם דער נאנצר מענש אין, אוג ואם ער נימט זיך מיט פֿין זיין נאנצין פֿארמעגן דיא בלויסע תברוכום, אוג ער ווערד זיך דענקן, דאם זעלבע וואם מען טוט דעם נפטר, דאם זעלבע ווערד מען טוט מיר אויך טיהן, מען ווערד מיך אויך מספיד זיין, אוג אויך אין דיא ערד לייגען אויך איין שטיקל פּלאטץ פֿין פּיער עלען, אוג דיא אלע צוזעהר ווילין מיך אויך מיט ערד צושיטען, אוג מיך נאנץ אליין אויפֿלאזען וויא איין דאכן אין דיא מדבר, דער נעווין פֿין דעם אין, דאם דער וואם אן דעם איבֿיג דענקט, דער ווערד בוודאי נישט זינדיגען מען זאל זיך אבער נישט ראזן אייגרעדן פֿין יצר עם אין נאך נעניג צייט אויף אזו ואם צו זארגען, אוג צו שרעקען פֿאר דעם טוהט, אויך בין נאך הייגט ב״ה יונג אוג געזונד, הייגט אזט דיא צייט זיך צו פֿרייען אוג דיא ווילט צו גענין ווען עם ווילין קומען דיא ימי זקנה ועל איך דאמאהלם אן אזו ואם מרא־כטן, אוג פֿאר דעם טוהט שרעקן, אוג ועל אויך דאמאהלם תשובה טיהן, אזו זאלסט נא־ אויפֿ [הוי זקן וכסיל] מיר זעהן דאך אויגענשיניליך, דאם דער טוהט שוועהבט ארום אויך דיא ווילט, אוג פֿאר־ שוהנט נישט גרוים אוג קלין, יונג אוג אלט, ווען אייגר נאך אזו שטארק

אין אונ אויך נאך נאנץ יונג איזט. הייבט אוז ער דא אונ מארגען אין קבר. אונ באמת דארף יעדר בעל שכל צו פארשטיין, דאם דער מענש שטארבט נישט מיט איינמאהל, נאר תיכף פין טאג גיבוירן ווערן, יעדער טאג ואם פארגיבר נייט, איזט אידם שוהן דער טאג אבגישטארבן ואם שוהן נישט מעהר צוריק קימט, אונ ויא אמתדיג אונ חשוב זענן דיא רייד פין ר' אלעזר ואם האט גיזאגט [שוב יום אחד לפני מיתתך] טיה תשובה איין טאג פאר דיין טוהט, אונ וייל מען ווייס נישט דעם שטארב טאג, אזו דארף מען יעדן טאג תשובה צו מיהן, פיליכיכט שטארב איך מארגען, [נמצא כל ימיו בתשובה] אזו קימט אוים אלע טאג תשובה צו טיהן, אונ דער מענש ואם הארכט זיין עצה, דער איז זוכה צו [טוב שם משמן טוב ויום המות מיום הולדו] איין שם טוב ואם בעסער איז פין שמן טוב, אונ דער יום המות, ווערד אידם בעסער זיין, פין דעם יום הלידה, אונ ווען ער ווערד פין דיא וועלט אנועק גיין, ווערד ער אידם אזו זיין ויא מען גייט אויך איין חתנה:

אות נ נחמה

נחמה, אין כלל פין גמילות חסדים איז אויך [תנחומי אבלים] מנחם אבל צו זיין, אונ נישט בילוים אבלים צו טרייסטן, נאר [על כל צרה שלא תבוא] אויך יעדן אנגליק אדער שאדן ואם עם קימט צו חלילה, איז אין מצוה מיט דעם יענינגען מיטלייד צו האבען אונ אידם צו טרייסטן, מיט זאקע ואר טער [שנכנסים ללבו]. אונ מיט דעם קאן מען יעדן מענש ויא אויך זיך זעלבסט טרייסטן, דאם איבר יעדע צרה ר"ל איז פארהאנדן נאך ארגער, אזו דארף מען אלע מאהל נאך דעם בישטעך צו דאנקען דאם ער האט נישט אויך אידם נאך גרעסערע יסורים נעשיקט, אונ אויך צו בעטטן, דאם ער זאל אידם פין זיא מציל זיין, אויך געלד שאדן איז דיא טרויסט דאם עם איז נישט גיוואזען איין גרעסערר שאדן פין קראנקהייטן, אדער אנדרע יסורי הגוף, ווידער אויך יסורי הנוף, איז דיא טרויסט דאם מען איז ניצוג גיוואארן פין טוהט, ווידער אויך דעם פארלירסט פין איין נפש חלילה, קאן מען זיך אויך טרייסטען, דאם ער איז אלם יוד גישטארבען, אדער דאם ער איז נישט גישטארבען מיט איינע מיתה משונה. ר"ל אדער דאם עם איז פין אידם צוריק גענבליבען איין זרע של קיימא, אונ מתפלל צו זיין צו השם ית' דאם דאם ואם

אויפֿערגעבליבן איז, זאל אידם בלייבן, וואס אוך פֿין דעם מיז מען זיך שטארק היטן, נישט צו פֿיהל צו ווינען אוך איין מת ב״מ ווייל עם שמייס דער ואם ווינט צו פֿיהל אוך איין מת, דער ועדר חלילה דארפֿן צו ווינען אוך איין אנדער מת ב״מ ובאמת [על פי דעת הישר] ווער ראוי גאר נישט צו ווינען אוך איין מת, דען ואם פֿאר איין געווין האט מען דען פֿין דעם ווינען זאם שוהן גישעהן איזט, אפילו דאם מען וירד זיך הרגנן חלילה, ועדר מען מיט דעם נישט מעהר דעם גישטארבינען לעבעגדיג מאכען, צודאך איז מען מחוב יעדן מת עפעם צו ביווייגען מקיים צו זיין דיא גיבאט פֿין אונזרע חכמים ואם האבען גיזאגט [שלשה ימים לבכי] דרייא טאג דארף מען צו ווינען איבער איין מת ב״מ אוג נישט מעהר, ווייל נאך מעהר ווינען, איזט שוהן גיפעהרליך פֿאר זיך זעלבסטי חלילה וחס נישט צו דארפֿן ווידער צו ווינען אוך איין אנדער מת ב״מ, אויסגענימען אוך איין אדם גדול וחשוב איז מותר נאך מעהר צו ווינען, אזו ויא מיר גפֿינען בייא משה רבינו ע״ה דאם כל ישראל האבען אידם ביווינט דרייסיג טאג, אפילו אין דיא צייט ואם מען דארף יוא דאם מת צו בעווינען, דארף נישט דאם נעווין צו זיין ועגן דעם ואם ער האט זיך פֿין אידם אבגעשיידען אדער וייל ער האט מפרנס גיוון זיין וייב אונד קינדר וכדומה, וייל דאם אלעם איז איין הבל, וייל באמת איז נאר דער בעל הבית איין שליח פֿין דעם אמתדיגען שפֿייזר אין הימעל, אוג דאצו איז דאך דער אב הרחמים איין אב יתומים, ודיין אלמנות, ועל כולם דארף מען זיך צו טרייסטן ווען עס אזו גיפעלט דעם ליבען נאט אין הימעל, אזו דארף עם אינ״ן מענשן זיין קינדר אוך צו גיפֿעללן, אזו ויא מיר געפינען געשריבען [חייב אדם לברך על הרעה בשם שמברך על הטובה], מען דארף מיט אזוי שמחה צו מאכן דיא ברכה דיין האמת איבר דעם שלאכטן, ויא מען מאכט [הטוב ומטיב] איבר דעם גיטן, נאר איבער ואם דען איזט צו ווינען, איבער זיין קינד אוג מיסמייס ואם האבען דאם גורם גיווען, דאם דיא צרה איז אוך איזם עקיטמען, אוך ועגן צער השכינה כביכול, ואם אין צער איז, וייל אז דיא מענשן זענין בצער איז אוך דיא שכינה בצער [ע״ל עמו אנוכי בצרה], נאר איבר דעם איזט צו ווינען, כדי זיך מתעורר צו זיין תשובה צו טיהן, ואם מיט דעם איז מען ווידער גורם שמחה, צו דיא שכינה כדי גורם צו זיין איין נחת רוח צו הקב״ה, אוג אזו ויא עם איז

אַיין מצוה יַעֲנְעם מנחם צוּ זַיין, אַזוֹ אִיז אוֹיךְ אַיין מצוה זַיךְ צוּ רָאטֶן מנחם זַיין אָנצוּנְעמֶען דִיא טְרוּסְט, אוּנְד אוֹיךְ תּוֹכֵחָה וְוִיא דִיא צָרָה קוּמְט, דָעם בּוֹרֵא עוֹלם צוּ דַאנְקֶען, צוּ זְאנְען גָעראַכְטֶער נָאט, דַיין משפט אִיז אמת וצדק, אוּנ פִּין דִיר קוּמְט נָאר רַיין שְׁלַאכְץ, נָאר לוֹיטֶער גִיטְץ, גָעווִיס הָאבֶּן דָאס מַיינָע עוֹנ ת גוֹרָם גִיווֶועזֶן [אנא השם חטאתי עויתי ופשעתי] פַארגִיב מִיר אוֹיךְ אַלָע מַיינָע מִיסְטַייט, אוּנ לָאז זַיין דָער צַער אַיין כַּפָּרה אִיבֶּער אַלָע מַיינָע עבירות :

נדיבות

נדיבות, וִויא נָאר אַיין מדה טוֹבָה אִיז דִיא מדה פִּין נְדִיבוּת בֶּעוִוילְגְט צוּ זַיין, הַן צדקה צוּ גֶעבֶּען וְהַן גומל חסד צוּ זַיין לְכל אדם, וַוייל דִיא מדה אִיז [טוב לשמים וטוב לבריות] גִיט צוּם אַייבֶּערְשְׁטֶן אוּנ גִיט צוּ דִיא מֶענְשֶׁן אוּנ גִיט צוּ זַיךְ זֶעלְבְּסְט, [בין לעולם הזה, ובין לעולם הבא], אוּיבּוּוהוֹל דָאס דִיא מדה פִּין נדיבות, אוּנ אוֹיךְ דִיא מדה רַע עַיִן מֶאְרגַהַייט אִיזְט אִין מֶעהְרְסְטֶנְס טֶהַייל עַל פִּי הטבע, וְואם דָער מֶענְש וֶועְרְט בַּאלְד אֶזוֹ נִיבּוֹרִין מִיט דִיא מדה, צוּפֶּאלְט וָועְרְט מֶען זַיךְ נִישְׁט קֶעְנִין פַּטְרֶן בַּיים יום הדין הגדול פִּין דֶעם עוֹנֶש וְואם מֶען אִיז אַיין אַבֶּזֶר גִיווֶועזֶן קֶעגְען דִיא ענִים, וַוייל דָאס אִיז אִין דֶעם מֶענְשֶׁם הָאנְד, אוֹיבְצוּבֶעסֶרְן דִיא אַלָע שְׁלַאכְטָע מִידוֹת אוֹיךְ מִדוֹת טוֹבוֹת, אוּנ זַיין שְׁלַאכְטָע נַאטִירְ אוֹיסְצוּבֶעסֶרְן, זַיךְ מְהַפּוֹךְ צוּ זַיין פִּין שְׁלַאכְט אוֹיךְ גִיט, נָאר דָאס דָאזִיגָע מִיז מִיהָ קָאמֶען, פַּאר דֶעם וִוייטֶער [לפום צערא אגרא] וְואם מֶעהְר דִיא מִיהָ אִיז, אִיז אוֹיךְ דֶעסְטוֹ מֶעהְר שְׂכַר גְרֶעסֶער, מֶען דַארְף זַיךְ צוּפִיהְרֶן מִיט דִיא מדה פִּין נדיבות אוֹיךְ קֶעגְען זַיין בְּנֵי הבית, נִישְׁט צוּפִיהְל קֶאגְ צוּ זַיין, אוּנ צוּ גֶעבֶּען אוֹיךְ צרכי הבית [בפנים שוחקות], דִיא מִדָה הָאט קַיין שִׁיעוּר בַּייא יֶעדֶן מֶענְש אַלֶם אַיינְס, נָאר אַיין יֶעדֶר לוֹיט זַיין פַּאר־מֶעגֶען אַזוֹ דַארְף עֶר זַיךְ נוֹהֵג צוּ זַיין, אוֹיךְ דַארְף מֶען נִישְׁט צוּפִיהְל צוּ פַּארְטַהַיילֶן צוּ פְּרֶעמְדֶע, אוּנ זַיין בְּנֵי הבית צוּפִיהְל מצמצם צוּ זַיין, וַוייל זַיין בְּנֵי הבית זֶעְנִין קוֹדֶמֶר פִּין אַרֶן פְּרֶעמְדֶן, אוֹיךְ אַזוֹ אַיינֶר וְואם הָאט אוֹיךְ זַיךְ חוֹבוֹת, דֶער אִיז מחוּיב זֶעהֶר מצמצם צוּ זַיין, אִין הַיימִישֶׁן הוּיז־וִוירְטְשַׁאפְט, כְּדֵי צוּ קֶעגְען זַיינֶע חוֹבוֹת בִּיצָאהְלֶען, אוֹיךְ אִיז אִין כְּלל פִּין נדיבות, נִישְׁט צוּפִיהְל קַאגְ צוּ זַיין בַּיים אַייגְקוֹיפֶן, אוּנ פַּארקוֹיפֶן, זַיךְ נִישְׁט צוּ שְׁטֶעלֶן וָועְגְען אַייגָע קְלַיידֶע קַייט, נָאר זַיךְ צוּ פִּיהְרֶן בנדיבות

קָעגָען אַיין יָעדן מָענש צוּ לָאזן אַן זיך פַּארדינען, אַזוּ גיט בַּיים אַיינקויפֶן וויא אויך בַּייא דָעם פַּארקויפֶּן, וּבפרט קָעגָען דיא אָרמָע לַייט איז בוודאי דָער חיוב אַזוּ צוּ טיהָן, זַייא צוּ גָעבָען צוּפַארדינָען, צוּ גָעבָן דָאס גיבָּאטֶענָע גָעלט, אויך זַייא צוּ פַּארקויפֶן בִּילִיגֶר פִּין אַיין אַנדָערן דָאס יָעלבָּע אִיז אויך וָוען אַיין אָרימַאן טִיט זיך בַּייא אִידם פַּארדינגען אָדָער מָען גיבָּט אִידם עפָּעס צוּם פַּארלַאנגטָע גָעלט, וַייל דָאס וָוערֶט פַּאר אַיין צדקה גירַאכָנט אוּנ דָער ענִי וָוערֶט נִישט בַּייא דָעם מבוּשׁ, אָבָּער זיך נִישט אַזוּ צוּ פִּיהרָן, וויא אַטָהַייל עשִירים זיך פִּיהרָן, וָען זַייא קויפֶן עפָּעס פִּין דָעם אָרימַאן, אָדָער וָען זַייא טיהָן דָעם אָרימַאן דינגען צוּ אַיין אַרבַּייט, טוהָן זַייא מִיט אִידם מדקדק זַיין [בדקדק ענוות] בִּיז אַיין שוה פרוטה, דָער אוֹיסרַייד פִּין זַייא אִיז צדקה צוּ גָעבָן וויִ מיר שוהָן וָועהָם צוּ גָעבָן, אָבָּר בַּיים אַיינקויפֶן אוּנ דינגען, וויל איך הָאבָּען וויא אִין בִּילִיגמָטען, אָבָּער באמת, אִיז דָאס וָאהָר פָּעהָל גירָעמ אוּנ הָאבָּען קַיין פַּארשׂמַאנד וָואס וויִ נִישט [בין ימונם לשמאלם], נָאר דָער דרך הישר אִיז גָראד להיפוך, עָס אִיז נִישט פַּארהַאנדן אַיין גָרעסָערָע צדקה וויא דָאס אִיז, וָואס מָען גיבָּט דָעם ענִי צוּ פַּארדינָען מָעהָר וויא עָס קוֹסט אִידם, וַייל דָער ענִי וָועֶרט בַּייא דָעם נִישט פַּארשָעהָמט, מחמת וָואס עָר דַאכט זיך, איך הָאב ב"ה אַן אִידם פִּיהל מרוויח גיוָוען, אָבָּער בַּייא נָאט ב"ה אַיזט אַלעם אויפָּענבָּאר, אוּנ עָר טיט דָאס אִידם רָאכָנען פִּיר אַיין גָראסָע צדקה, אויך אִיז אַין כלל פִּין נדיבות צוּ בָּארָגן דיא שכנים כלים פִּין הויזווִירטשאפָּט, אוּנ נִישט מקפיד צוּ זַיין אויך דָעם פַּארלִיכָט וָואס דָאס כלי וָועֶרט אָבגָענוצט וַייל מָען דַארף צוּ דָעגָקען דָאס דָער שכר פִּין דיא מצוה אִיז בוודאי פִּיהל מָאהל גָרָעסָער, עָס גיבָּט זאלכָע מָענשען וָואס [צרי עין] זָענען עפָּעס אַיין זָאך צוּ בָּארָגן, אוּנ סִ הָן זיך נָאך דַאריבָּער קָריגען, וּבפרט אִיז דָאס שכיח בַּייא מַאנוכָע וַייבָּר, ולכן אִיז מוטָל אויך דָעם בעל הבית זַיין וַייב צוּ אינטָערִיכטען, זיא אוֹיפמַארקָזאם צוּ מַאכָן פִּין דָעם גָראסָן שכר פִּין דיא מצוה, אוּנ אויך דָעם עוָנש פִּין דָעם [צרי עין] וָואס גנעים קָומָען וָועגָן דָעם חטא, וּבפרט דַארף מָען צוּ זַיין אַיין נדיב לב אַוועק צוּ לַייָען ספרים צוּם לָערנָען, אוּנ נִישט צוּ אַכטָן אויך דָעם פַּארלִיכָט וָואס עָס וָועֶרט עָפָּעס אָבגָענִיטָץ, אוּנ דָאס אִיז אַיין עצה טובה זיך תַּיקָף אוֹיפצוּצַייבָּנָען וָועהָם מָען הָאט דָאס ספר אַוועק גיבָּארגט צוּם אַנדָערָן, אויך דַארף מָען

צוּ זַיין אַיין נדיב לב, זִיךְ צוּ בָּעמִיהָען מִט שליחות פִּיר אַנדָרע מָענשׂנס וָועגן, אוֹיךְ עֲיצות טובות צוּ גָעבָּן, אִיבָּערהויפְּט דַאַרְף דָאם אַלָעס גָעטִיהָן צוּ וָועָרן [בעיון יפה] מִט אַיין פְּרַיינדלִיךְ פָּנִים עָס זַייא בַּייא אַיינָע קְלַייָנָע טובה, אָדָער בַּייא אַיינָע גְרָאסָע טובה, וַוייל מִט דָעם טִיט מָען מַאכָן אַיין נחת רוח צוּ הקב"ה, אִינְד זַיין שׂכר וִוירְד גְרָאס זַיין בֵּין לעולם הזה ובין לעולם הבא:

נקימה ונטירה

[נקימה ונטירה] דָאם זָענען צְוַוייא [לא תעשה] אַזוי וִויא עָס שְׁטַייט [לא תקום, ולא תטור, את בני עמיך] דִיא זָאלְסט

דִיךְ נִישְׁט נוֹקֵם זַיין, אוֹן אוֹיךְ קַיין הָאס טְרָאגָען צוּ אַיינָעם פִּין דַיין פָאלְק ישראל, נקימה הַייסְט אַז מָען זָאגְט אִיךְ וָועל דִיר אַזוי בַּייזִי טִיהָן וִויא דִיא מִיר גָעטִיהָן הָאסְט, אָדָער אִיךְ וָועל דִיר קַיין טובה טִיהָן אַזוי וִויא דִיא הָאסְט מִיר קַיין טובה גָעוָואלְט טִיהָן, אוֹן [נטירה] הַייסְט אפילו מָען אִיז זִיךְ נִישְׁט נוֹקֵם נָאר מָען זָאגְט צוּ אִיהָם זָעה דָאם אִיךְ בִּין נִישְׁט אַזוי, שְׁלֶאכְט, וִויא דִיא בִּיזְט, נָאר אִיךְ טִיה דִיר יוא דִיא טובה, דָאם הָאסְט אוֹיךְ דִיא תּוֹרָה פֶּארבָּאטָען מִט אֵיין [ראו] וַוייל עָר טִיט יָעָנעם וַוייטָער אַיין הָאס נָאכְטְרָאגָען, נָאר מִיר יוֹדָן זָענען מחויב וָועָנען אַזוי וָואס נָאר נִישְׁט מקפיד צוּ זַיין, אוֹן אוֹיךְ יָעָנעם נָאר קַיין הָאס צוּ טְרָאגָען, נָאר אֵיין יָעדָן מָענְש דַן צוּ זַיין לְכַף זכות, פִּילַייכְט אִיז עָס נִישְׁט אִין זַיין מַאכְט גִיוָועזָן מִיר דִיא טובה צוּ טִיהָן, אוֹן אפילו וָואָן דִיא הָאסְט נָאר קַיין שום זכות אוֹיךְ אִיהָם צוּ גֶעפִּינָען, זָאלְסט אִיהָם מִיט דָעם דַן זַיין לְכַף זכות, דָאם עָר הָאט עָס נָאר גָעטִיהָן מחמת וָואס עָר הָאט קַיין שׂכל, אָבָּער נִישְׁט יָעָנעם צוּ הָאלָטָן, פִּין דָעם קָאן מָען זָעהָן וִויא אָונְטְראכְט דִיא מָענְשָׁן טִיהָן וָואס פְּרַיינָען זִיךְ אִיבָּער דָעם שָׂטָארְק פִּין זַיין שׂוֹנְא, דָאם זָעהְט מָען אִין מָעהְרְסטָן בַּייא דִיא [חסרי דעת] וָואס לָעהְר פִּין פַּארשְׁטַאנְד זָענען, וָואס זָאגָען, זָעהְסְט וִויא עָר אִז אִיבָּר מִיר גִישְׁטְרָאפְט גִיוָואָרָן, אוֹן השם יתברך הָאט זִיךְ מַיינָר נוקם גִיוָועזָן, [אבל לא זו הדרך הישר] נִישְׁט אַזוי דַאַרְף זִיךְ צוּ פִּירְן דָעָר בר דעת, נָאר נָאךְ גְרָאד לְהִיפּוּךְ, מָען דַאַרְף זִיךְ נָאךְ אִיבָּר אַזוי וָואס מצער צוּ זַיין, דָאם יָעמַאנְד אִיז דּוֹרְךְ מִיר גִישְׁטְרָאפְט גִיוָואָרָן, אַזוי וִויא עָס שְׁטַייט [ושמח לאיד לא ינקה] דָעָר וָואס פְּרַייט זִיךְ אִיבָּר יָעָנעָם אָנְגְלִיךְ דָעָר וָועָרְד נִישְׁט עָנְטְרִינָען פִּין אַיין עִנְגְ,

דיא זאלסט נישט זאגען בין איך דען איין מלאך דאס איך זאל מיך נישט
פריין איבר דעם שטארק פין מיין פיינט ואס בינעהרט מיר שלאכטן
צו טיקן, ווען דיא ועלכט דיר נאר דיא זאך איבערצייגען, אזו ווירסט
שוהן זעהן דאס גאט ב״ה פארלאנגט נישט פין דעם מענש זאלעם ואס
נישט אין זיין מאכט איז, ווייל דיא פאלטשע טענות שפראטן נאר ארויס,
מחמת ואס מען האט דיא שוואכע אמונה אן דיא השגחה פין בורא
ב״ה, וויל ער ואס גלייבט באמת דאס אלעם ואס געשיהט אויף דיא
ועלט פין גראס ביז קליין, עס זיא גיטן אדער שלאכן, קומט אלעם
נאר פין איהם מיט זיין השגחה פרטות, אוג דיא יענגע ואס דיר
שלאכן אדער גיטן טיהן, זענען נאר שליחים פין הקב״ה, אוג עם
פעהלט נישט אויף דיא ועלט שלאכטע מענשן, האט עם דער
נישט גענטיהן, אזו ווער עס גישעהן ורך איין אנדערן, אזו ויא דוד המלך
ע״ה האט גיזאגט [ה׳ אשר לו קללו] אזו דארפסט שוהן קיין שום מענש
צו האלטן ואס דיר בייז טוט, אדער ואס ויל דיר קיין טובה טיהן,
נאר דיך אליין קאנסט דיא בעשילדיגען דאס מיינע מעשים האבען אזו
גורם גיועזן, קענען מיר אזו צו האנדלען, אוג דער יענינר איז נאר אזו
ויא איין האק איז דעם האלץ העקערס האנד:

נטילת ידים

נטילת ידים, דיא הענד צו ואשן צום עסן איז איינע מצוה מדרבנן,
אוג פיהל פין דעם המון עם טיהן אן דעם בעוה״ר מיקל
זיין, מאניגע ואס ואשן זיך נאר נישט צום עסן, מחמת ואס זייא רעדן
זיך איין, דאס דיא מצוה נטילת ידים איזט אייגנ פין מדות חסידות,
מאניגע ווידער ואס ואשן זיך יוא צום עסן, אבער נישט אלע מאהל,
נאר ועך זייא עסן אין דער״חיים, אוג ועך עס קומט זייא אויס צו עסן
ויא ארגעץ, אין דעם גיוועדס אדער א״ה דעם ועג, אזו טיהן זייא שוהן
אן דיא מצוה מיקל זיין, מאניגע ווידער ואס טיהן מיקל זיין בייא מים
אחרונים, ואס ואשן זיך נישט נאך דעם עסן קודם ברכת המזון, אבער
דיא אלע [בחושך יתהלכו] גייען אין דיא פינצטער, ואס וייסען נישט
[היכן ישבון אור] צו זיין איז דיא ליכט פין דיא תורה הקדושה, ווייל
יעדע מצוה מדרבנן ואס דיא חכמים הקדושים האבען מתקן גיוועזן, איז

נאך האַרבּער פּין מצות מדאורייתא. אזו ווּיא מיר האבּן גילערנט (העובר
על דברי חכמים חייב מיתה) דער וואס איז עובר אויף דיא רייד פּין
דיא חכמים איז חייב מיתה חוץ דעם וואס מען איז אויף עובר אויף דעם
לאו מן התורה (ולא תסור וכו') וואס דיא תורה האט גיבאטן. איהר זאלט
נישט אבּקעהרן פּין אלעם וואס דיא חכמים ווערן אייך גיבּיטטען לינקס
אדער ראכט. וידוע דאס איז ווהול ביקאנט וואס דיא חכמים האבּן גיזאגט
דער וואס איז מזלזל בנטילת ידים איז חייב נדוי. אסער דעם וואס דאס איז
גורם (לידי עניות) ולכן (מי האיש החפץ חיים) זאל נזהר זיין מקיים צו
זיין דיא רייד פּין דיא חכמים הקדושים. דאס עם זאל בּייא איהם זיין פּאר
אין ראכטן איסור גדול צו עסן איטוועלשן. ווּיא אויך גיוואהרנט צו זיין
בימים אחרונים קודם ברכות המזון. ובזכות זה ווערד איהם קיין פרנסה
סעהלן כל ימי חייו אמן:

(וכן לתפלה) אויך איז מען מחויב זיך דיא העיד צו וואשען פּאר יעדע
תפלה. אוּ עם ווענען בּייא דעם פּיהל מענשן נישט נזהר. מחמת
זייר לייכטזינניקייט. וואס עס איז ווּיא ווענג דאראן גילעגען דאס זייר
תפלה. זאל פּאריכטעט ווערין כהנן. בדי זיא זאל קענין אנגענימען ווערין
פּאר הקב"ה. אויך מיט מען גיוואהרנט זיין אז מען האט זיך אנגעירט
באמצע התפלה (במקומות המכוסים) דהיינו א לייב אדער (בצואת האף)
פּין דיא נאז. אדער (בצואת האזן) פּין דעם אוהר מיט מען זיך דיא הענד
וואשען. אדער זיך דיא הענד אפּצוריבּען אן עפּעם אין זאך דאס זאלבּע
דארף מען אויך גיוואהרנט צו זיין בישעת דעם לערנען. נישט אנצורירן.
(במקומות המכוסים) כנ"ל (ומי האיש החפץ חיים) זאל זיך דאס גיט אין
דאכט נעמען. נישט צו עסן. אדער מתפלל צו זיין. אדער צו לערנען.
מיט אנדייטע הענד. (לכבוד השם. ולכבוד התורה. וטהור יזים יזף
אומין):

נבול פה

נבול פה, דָּער חומר העזן פֿין נבול פה איז ווהול בײַזאָנט וואס דיא חכמים ז״ל האָבען גיזאגט (שבל המגבל פיו וכו׳) דָּער וואס טיט פֿאַרשָׁוווירדנעט זיין מויעל צו רעדן נבול פה, אפילו וועט עם איז אויף אירם גיחתמת גיוואָרן אַיין גזר דין לטובה, אזו ווערד עם אויף אירם פֿאַרקעהרט לרעה, צום שׂראָטען ר״ל, אויף שטייט אין פסוק [ע״כ על בחוריו לא ישמח ה׳] דָּאס הייסט פֿין וועגן דָּעם חטא פֿין נבול פה, שטאַרבען חלילה יונגע מענשען, אונ נאט ב״ה טיט זיך גישט ערבאַרמען אײַבר דיא אלמנות, אונ מען טיט פיר אירם טיקף מאַכען דָּאס ניהנם, אויף דָּער וואס העלט אויף רעדן נבול פה אונ שווייגט, ווערד אויף גישטראָפט מיט יסורין ר״ל. אונ נאך מעהרע עונשים האָבען דיא חכמים גישרײַבען אײַבער דעם חטא, ובעוה״ר איז דָּער חטא מצוי בײַיא, דיא נבלים ארדינערע מענשען, ווייר נאָמען אויס נבל, אונ נבלות פה טיהן זייא רעדן, אויף דיא מענשען וואס טיהן זייא אויסהערן רעדן, שטאַרק דעם וואס זייא דאַרפֿן זייא צו ווערן, אונ אפ צו שרײַבען, טידן זייא נאך מיט לאָבען, אונ מאכן זיך נאך איין אינמערהאלט דאמיט [אוי להם מיום הדין] איוט זייער עונש אויף זעהר גראָס ליום הדין הגדול:

איז אין כלל פֿין נבול פה, דיא גוישע לידער זינגען, וואס ווירע אלע גיזאנג אויס נאר לוסטר (דבר עגבים) הילמײַשע זאכן, זאכע דבורים טיהט מטמא זיין דָּאס מויל פֿין מענש, אונ עם ווערד איין [התיבה דנבילה] אונ ווא קאן מען מיט אזו מויעל וואס איז פֿארזודלט מיט צואה, צוגענגן פֿאר הקב״ה פֿאר אירם מתפלל צו זיין, אדער זיין תורה הקדושה צו לערנען אויף דעם זאגט דער פסוק [ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי] ווא קומט צו דיר דָּאס דיא זאלסט דָּעדן פֿין מיינע גיזעצען אונ זאלסט נאר טראגן מיין ברית דָּאס איז דיא תורה אויף דיינע לעפצן:

מיר ווילן מעהר זיין אײַנע מעשה נורא וואס האט זיך גישטראפֿען אין אינזרע צייטן, מיט אין איש בדחן וואס האט פיהל לצנות, אונ קלות ראש גיברויכט, אונ האט זיך פיהל אינטערהאלטן מיט נבול פה, אונ ליצנות, אונ אויך מיט אנדערע זאכען וואס ברענגט צו שחוק אונ קלות

ראש

ראש עיר דיא ורקים ופלחזים [ויהי היום] ווען עם איז געקומען דיא צייט
וואס ער האט זאלן שטארבען איז ער קראנק ניוואָרן וואס איז גילעגן
אייניגע טעג אין אהנמאכט איינמאהל מיטן דיא נאכט האט ער פלעצלך
גענפינט זיינע אייגען אוג האט אנגעפאנגען ביטערלך צו שרייען אי
אוג וויא אין מיר וואס איז נעבאך אויף מיר נעומען ומחמת זיין יעמירלך
געשרייא דיא מענשן וואס ענגן בייא אים גישטאנען האט זייא בעגריפן
אין ציטערניש האט ער צו זיא גיזאגט ועדט נאר דעם פארכטבארן
גישטאירט פין דיא שוואַרצע מענשן מיט זאלבע פארכטבארע געזיכטער
וואס האבען איהם געווייזען פיהע קריגן מיט פיער איהם דאס אן זיין
מויער ארייז צו וארפען ווענען זיין פיהר שחוק אוג קלות ראש אוג
נבול פה אויך אנדרע דינים קשים וואס זייא האבען פיר איהם פאר־
גיבריט דארייבער האט ער גישריגען מיט זיין גרוים פארכטבאר גישרייא
אוג האט ביטערלך גיקלאגט וויא דיא דאזיגע זאך איזט בעווייסט גוואָרן
אין דיא שמאט אזו זענען פיהר מענשן צו איהם געקומען אוג צו אלע
האט ער דאס זעלבע גיזאגט ווען ער איז צו איהם געקומען אזו מענש
וואס האט אויך זאלבעם גיברויכט וויא ער גיטיהן האט הבט ער צו
איהם גיזאגט דיא האסט דיך אויך אזו געפיהרט וויא אויך האב מיך
געפיהרט עם ווערד איבער דיר אויך איבערפאהרן ער פארגיפטער באבער
אוג ווערקסט אויך אזו פארגיפט ווערן וויא אויך ווען עם איז ווידער צו
איהם געקומען אזו איינר וואס האט איהם אויפיהערט רעדן אוג האט
געשווייגען אוג האט נאך מיט געאבט האט ער צו איהם גיזאגט דעמקסט
דיא דעם אוג דעם טאג וואס האסט מיך גיהערט נבול פה רעדן אוג
ליצנות ברויכן שטאין ואס דיא האסט זאלן מיך מיט דעם שוך אין
פנים שלאגען כדי מיך פין זאלבע מעשים מכוערים אבצוגעווייגען
האבט נאך מיט מיר מיט געלאבט זארג נישט דער פארגיפטער באבער
פין פרעניות ווירד איבר דיר אויך איבערפאהרן דאס דאזיגע האט אזו
געדוירט זיין שרייען אוג קלאגען דרייא מעת רעת צום סוף האט ער
זייגע הענד אין מויער גישטן אוג האט זיך זעלבסט זיין מויער אויפ־
געריסען גאר אהן אשוער אוג האט זעלבסט געשריגען ואַרפט ארייז
פיער אוג מיט דיא וארטער איז ער גישטארבען נאך דיא פארכטבארע
מעשה האט דיא נאנצע שטאט תשובה געטיהן אוג האבען אבגיקעהרט
פין זייער שלאכטע מעשים: פין דיא מעשה נורא דארף מען זיך איין

גראס

גראם מיסר ארזים צו נעמען, זיך פין זאלכעם זעהר צו היטען, אוג אויך פין זאלכעם אויף צוהערן, אוג זיך זעהר צו ערוויטערן פין מושב לצים, אזו ויא דוד המלך ע"ה דאם ניזאגט אין תהלים [אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים וכו' ובמושב לצים לא ישב]:

נקיות

נקיות, דער עיקר נקיות איז, ריין צו זיין פון עבירות, ואם דיא עבירות מיהן פאר־אנרייניגען, אוג פארזינדלען דאם נפש, אויך מיהן דיא עבירות פין מענש מאכן איין פגם גדול אין היכל פון מרך הקב"ה, דער מלך פון דיא נאנצע ועלט, איבר דעם דארף דער מענש צו זעהן אלע צייט ריין צו זיין [מפל נדנוד עבירה], אוג דאם ואס מען דאם שזהו גיפעהלט, אוג פארדארבען צו אייגען תשובה צו מיהן, כדי דיא עבירות אבצומעקן, אזו ויא מיר ועקן דא ווייטר שרייבען בסימן תשובה:

עם איז פאר־האנדן נאך אין מין נקיות ואם מען דארף דאפיא זעהר נזהר צו זיין, דהיינו דער גוף פון מענש זאל אלע מאהל ריין זיין פון אינוועניג, אוג אויסוועניג אין דיא צייט ועז מען שטעלט זיך בעדינגען פאר הקב"ה, מיט דאוונען, אוג ברכות זאגען, אדער בשעת תורה לערנען, דאם איז גימיינט, זיין גוף קריעה צו רייניגען פון גדולים וקטנים, אזו ויא מיר האבען גילערנט [הנצרך לנקבים אל יתפלל, ואם התפלל תפלתו תועבה] דער ואם ברוך זיך צו רייניגען פון צואה, דער זאל נישט מתפלל זיין, אוג ועז ער דאס יוא מתפלל גוועזן, איז זיין תפלה איין תועבה, איין אנווירדיגקייט, אויך פון אויסוועניג דארף מען נזהר צו זיין, דאם דער גוף זאל נאר ריין זיין פון צואה שלא יתגאל ובפרט [בפי הטבעת] מיז מען נאך מעהר נזהר זיין דאם ער זאל נאר ריין זיין פון צואה, ווייל דער דין איז אז דאס ארט [פי הטבעת] איז נישט נאר דאכט ריין, ועהרד זיין תפלה גיראכנט פאר תפלה פסולה, וידוע דאם אהן ואכער אדער [מי רוק] איז נאר קיין מעגליכקייט דאם ארט דאכט מנקה צו זיין, אוג אויך זיך דוקא מנקה צו זיין בשעת מען זיצט נאך אבער נישט שטעהנד אויך דארפן דיא בנדים אוג ועלכע מען איז מתפלל אדער איין ברכה זאגען, ריין צו זיין פון אלען אנריינקייט,

בייא דעם דארף דיא אשה אזו גיוואהרנט צו זיין
ווייא דער איש. אוג דער וואס איז אן דעם נישט נזהר צו דאונען אדער
לעזען בגוף נקי, אויף אירם זאגט דער פסוק [כי דבר ה' בזה הכרת
תכרת הנפש ההיא] דאס הייסט ווייל ער נאטט רייד פארשעהמט דאמ.
ווירד זיין נפש פארשנינטן ווערן ר"ל. אוג דאס איז אין מעהרסטנם מוטר
אויף דיא השגחה צו נעבען אויף איהרע קינדר דאס זייא זאלען
אלע מאהל האבען איין גוף נקי, אוג אויף דאס אין שטוב זאל ריין
זיין פין אלען אנרייניקייט, דאס מען זאל קענין ברכה מאבען אין שטוב:
אויף איז אין כלל פין נקיות, נישט צו זיין אויף דיא נאס אין פארשמיצטע
קלייד אזו ווייא דיא [רקים ופוחזים], נאר אלע זיינע קלייד זאלן נאר
רין זיין [ובזה ימצא חן בעיני אלקים ואדם]:

נאמנות

נאמנות, עהרליך צו האנדלען איז איין ווינקלשטיין, אוג איין כלל גדול
בתורה, דער משרת זאל עהרליך זיין צו זיין בעל הבית, אוג
דער באנגעהנר צו זיין הער, צו טיהן זיין מלאכה וואס איהם קומט
באמונה לויט ווייא מען האט מיט איהם בייהאנדעלט, אוג דער שליח צו
זיין משלח, ובפרט דיא שלוחי מצוה אוג אויף דיא אלע וואס זענין
פארדינגען צו מלאכת שמים זאכן, כגון מלמדי תינוקות אוג שלוחי
ציבור, אוג שמשים וכדומה, דיא דארפן נאך מער גיוואהרנט צו זיין
זיך נוהג צו זיין באמונה, נישט חלילה צו פעלטשן בייא זייר שליחות,
כדי עם זאל נישט אן זייא מקיים ווערן, וואס דער פסוק זאגט [ארור
עושה מלאכת ה' רמיה], אויף דער בעל הבית, אזך דער וואס דינקט
אייגעם צו אייגע מלאכה, דארפען אזוך זיך צו פיהרן באמונה קענן זייער
משרתים, זייא עהרליך, אוג תיקף צו ביצאהלען, נישט אויפצוהאלטן
זייר לוהן אין טאג, אוג אויך נישט זייא מיט מעהר צו בעלימטיגען
לויט וואס צוויא זיקמט, אוג מיט זייא מיטלייד צו האבען, מיט זייא
אמצוגעהן ברחמנות אינ מיט ערבארמקייט [לפנים משורת הדין]:

נשים

נשים, דאס איז אין כלל דאס דיא אלע מצות [שלא הזמן גרמא].
וואס אלע צייט נוהג זענין, זענין דיא וייבר אויך אזו מחויב צו
האלטן ווי א דיא מאנען, אויך גיבט ווידער איינינע מצות וואס יוא דער
זמן גורם איז, אוג זייא זענין דאך מחויב זייא מקיים צו זיין, דהיינו קידוש,
אוג שלש סעודות אן שבת, אוג מגילה דערן ליינען אן פורים, אוג אויך
אן דיא אלע מצות וואס זענין נוהג אן דיא עדשטע נאכט פין פסח,
אוג ווידער דיא אלע אזהרות וואס דער איש גיבאמט איז זייא נישט צו
טיהן, איזט נאר קיין אונטערשיד איין איש אדער איינע אשה, בזמן הזה
טרעפט זיך כמה נשים וואס בעוה"ר, נישט מקיים זענין וואס זייא זענין
מחויב מצד הדין, דהיינו [ברכת הנהנין] ברכה צו מאכן איבער אלעם
עסן, ברכה ראשונה, וברכה אחרונה, אוג ברכת המזון, אוג תפלה צו
דאוונען ערב ובוקר, אוג קידוש פין שבת אין דער פריה, אוג דיא מצוה
פין נטילת ידים דיא העגד צו וואשן פאר דעם עסן, ועל פי זה דעם שבת
קודש עהרליך צו האלטן, אוג נאך מעהרע אסיקן וואס זייא בכל יום
עובר זענין מיט דעם מויעל. מחמת וואס זייא זענין גיווהנדליך צופיהל
צו רעדן, וידוע דער וואס היט נישט זיין מויעל פין איבריג רעדן, דער
מיז בכל יום נכשל ועהרן מיט פיהל עבירות, ווידער טרעפט זיך
מאניגע נשים וואס [צרות עין] זענין איינע אויך דיא אנדרע, וואס האבען
אין בייז אויג אויך יענעם פארמעגן, אוג אויך יענעם מלבושים, אוג
וויבשאפט, אוג נאך דער גלייכן, איבר אלעם וואס דאס נאך האברער
איז פין אדעם, דיא יענינע וואס זענין מכשיל רבים מיט דעם איסור פין
[מראות העין והדהורים רעים] מחמת וואס זייא גייען אויך דיא גאס
אנגעטיהן [בבגדי פריצות], אוג לויפן געהן ארים אין דיא גאסען צווישן
מאנען, וואס טיהן מיט דעם מכשיל רבים זיין, צו קומען לידי הרהורים
רעים, צודאך איזט זייא אין זכות צו זיכען, דאס זייא טיהן עס נאר
[מחמת חסרון ידוע] וויל זייא וויסן נישט, וואס אסור איז, אוג וואס אויך
זייא געווארפען איז צו טיהן אוג וואס נישט צו טיהן, אוג אויך מחמת
וויל זייא וויסן נישט ועלכעם אין עבירה איז, צופאלט, איז דאס דאזיגע
קיין רעכטע טענה, זייא אין נאנצען ריין צו מאכען פין זינד, אוג מיטמיט,
וויל דער חיוב איז אויך אויך זייא גיווארפן צו לערנען דיא אלע דינים
וואס

וואם צו זייא גיהער אוג ווען זיא קאן נישט אליין לערנען, איזט זיא מחויב צו פֿרענגן אוג נאכצופֿארשטן פֿין אנדערע פֿרויען וויבער אויך זיך צו לאזן לערנען יוד׳ישקייט אוג יראת שמים איבער עם אין דיא ציט וואם עם פֿארזאמלען זיך מעהרע וויבער צוזאמען שמאכן צו רעדן נארהיים אוג פֿין אנדרע מענשן אנצירזאכטן אוג שמאכטין ליבזות צו רעדן וכדומה בעסער אין דיא ציט עוסק צו זיין (בדברים הנצרכים) אין זאלבע רייד וואם קאן פֿין זייא איין ניטצן האבן למשל צו רעדן וויא מען דארף איבער יעדע זאך ברכה צו מאכן, אוג מיט וואם איינע אשה טראכטן דעם וואם זיא פשוט איז פֿין תורה לערנען קאן זיך דאך קונה שלימות זיין, אוג זיך צו פארשאפן דעם גראסן שכר בעולם הבא (וכדי שיהי׳ לכם לזכרון) ווילין מיר דא בייבענען איינינע הנהגות טובות וואם דיא אשה בשירה דארף אן זייא נזהר צו זיין:

א) עפטערס צו לערנען זאלבע דינים וואם צו איהר גיהער, דהיינו דינים פֿין ליכט ציגדן, אוג פליישׁ כשר מאכן, דינים פֿין דאוונען, איבער אלען ראכט קלאהר צו זיין אין דיא דינים פֿין נדה, איך עפטערס צו לערנן דרך ארץ אין דיא סופרי מוסר:

ב) גיוואהרנט צו זיין בתפלת ערב ובוקר, אוג זעהר גיוואהרנט צו זיין איבער אייעדעם עסן ברכה ראשונה ואחרונה צו מאכן:

ג) דיא קינדר צו ערציהן על התורה, ועל העבודה, אוג דאצו פיהל מוהע אייגצוועגדן, אזוי איהרע קינדר אבצוגעווייגן פֿין אלע מידות רעות:

ד) איהר מאן מסייע צו זיין, דאם ער זאל קענין יעדן טאג תורה לערנען, אפילו ווען ער זעהר שטארק טרוד איז ווענען דיא פרנסה, צידאך זאל זיא איהם ערמאגן אן דיא הייליגע תורה, דאם ער זאל זיך לכל הפחות איין שיעור מאכן יעדן פארטאג, אבער בייא נאכט עפעס תורה צו לערנען, אדער צו זיין אסהערן תורה לערנען, עס איז גאר קיין שיעור צו דעם גראסן שכר פֿין דיא אשה וואם ברענגט איהר מאן תורה צו לערנען:

ה) דיא אשה דארף צו זעהן דאם עס זאל בייא איהר זיין שלום בית, אוג פיהל מיהע אייגצוועגדן, צו פארטרייבן אלע מיני מחלוקות פֿין הויז, וויבער שכר פֿין שלום איז זעהר גראס, אוג נעליבט בייא הקב״ה, אוג ער האט פֿין דעם נחת רוח, שלום איז אין פינדימענט פֿין דיא ווערט:

ו) דאם הויז ריין צו האלטן פין אנרייניקייט, וכפרט דא וויא עם איז קליינע קינדר אין שטיב, איז דער חיוב אויף דיא אשה ניוואָרפן, השגחה צו געבן, דאם עם זאל זיך נישט נעפינען אין שטיב צוואה, אוג נאכטעגשידר, אויף דעם ארט וויא מען דארף ברכה צו מאכן, אויף השגחה צו געבען אויף דיא קליינע קינדר דאס זייא זאלין אימערוועלט האבען, איין ריינען גוף, אוג ריינע קליידר פין צואה, ווייל דער זכות פין דיא קליינע קינדר וואס זאגען אמן יה"ש"ב, אוג אויף דער זכות פין דיא תורה וואס זיא לערנען בייס רבן, איז גאר גראס, וואס דאס האט אין קראפט, אלע גזירות רעות צופארטרייבען, איבער דעם איז איין גראסער חיוב צו זעהן, דאס זיי תורה לערנען, אוג זיי ירע בי"כות זאגען זאל גישעהן מיט איין גוף נקי, אפער נישט חלילה מיט איין גוף משוקץ:

ז) גראס השגחה צו געבען בייס ווירטשאפט דאס עם זאל אלעם געטיהן ווערן בכשרות אוג השגחה צו געבען דאס עם זאל נישט עפטערס שאלות צו קומען,

ח) גיוואהרנט צו זיין (בכבוד בעלה) איהר מאן צו שעמצן, אוג צו עהרן, גלייך ער ניער דער פארנעמטער פין דיא שטאט, אוג אין דיא צייט וואס ער ביזארגט איז איהם צו טרייסטן בפנים שוחקות, ומבש"ב איהם נישט מצער צו זיין, פין איהם צו פאדערן זאכען וואס ער נישט אמשטאנד איז, נאר זיא זאל זיך מסתפק במועט זיין, כדי זיא זאל נישט דער גורם זיין איהם מבטל צו זיין פין תורה לערנען, איהר גלוסטינג אוג ביגעהר זאל נאר זיין איהר מאן צו ברענגען לתורה ומצות ולמעשים טובים:

ט) יעדן מאג מתפלל צו זיין צו השם יתברך מיט איין הייס הארץ, ועזן פרנסה, אוג ועזן בנים טובים ומהוגנים, אוג זוכה צו זיין צו ערציהן איהנע קינדר על התורה ועל העבודה וביראת שמים:

דיא אשה וואס ווערד מקיים זיין דיא ניין סמנים וואס דא בייכענט איז דיא קאן אויף דעם זעלבען שבר ראבנען בעוה״ב ווייא דער נרא׳סער ת״ח אוג ירא שמים, דורך דעם זכות פין דיא נשים צדקניות זענען מיר פין מצרים ערלייזט ניוואירן, מיר זאלין זוכה זיין במהרה אויף פין דעם הייגט׳גען נלות ערלייזט צו ווערן במהרה בימינו אמן :

נדרים

נדרים. דער חומר העון פין נדרים איז והו״ל ביי׳אנט [שבעון נדרים אשתו של אדם ובניו מתים] דאס פין ווענן דעם חטא וואס מען איז עובר אויף איין נדר וואס מען האט נעטיהן, שטארבן חלילה וויב אוג קינדר ר״ל, אוג דער וואס טיט איין נדר ווערד ער דאפיר אננערייפען [חומא] אזי זינדיגר, אוג דיא מענשן וואס טיהן נערן פיהל מנדב זיין אין שיהל פאר דעם עמוד, אוג ביצאהלן נישט, דיא טיהן זיך אליין פיהל שלאכטין נורם זיין, ולבן זאל מען אן דעם גיט דעגקען אז מען האט עפעם מנדר ניוועזן, תיכף צו ביצאהלן, ווען נישט איזט פיהל בעסער נאר נישט מנדב צו זיין, אויך אז מען זאנט נאר איך וועל טיהן אין דבר טוב, אדער אין מנהג טוב, אדער איך מאך מיר אין שיעור קבוע צו לערנען, אז מען זאנט נישט ארוים בפירש [בלי נדר] אזו איז שוהין דיא זאך אויף אירם ניוואירפן נלייך ער העט אין נדר נעטיהן, [ולכן האיש הירא ורך הלבב] זאל זיך ניווייגען בייא יעדע זאך צו זאנען, דאס ווער איך טיהן בלי נדר, אוג ווידער בייא איינע מצוה זאך מתנה צו זיין בפירש, דאס צו ועדע צייט זאל איך מענן חזור זיין ; אוג נזהר צו זיין אז מען האט עפעס מנדב ניוועזן אויף צדקה, נישט אויפצוהאלטן נאר תיכף צו בעצאהלן, עס איז ראוי מזהיר צו זיין דעם המון עם, ווען מען ווייל זיך לאזן אין נדר מתיר זיין, העלפט נישט דאס עס זאל נישעהן פאר דרייא פראסטע מענשן, נאר עס מיז לכל הפחות איינער פין זייא זיין אין בן תורה וואס בקי איז בהלכות נדרים. מחמת עס ניפט זאלבע נדרים וואס מען קאן זייא נאר נישט מתיר זיין, חוץ דעם דארף צו זיין בייא אין נדר מתיר זיין, אין [פתח חרשה] אוג דאס פאר־שטייט נאר אין ת״ח :

נסך

נסך. דער חומר האיסור פין יין נסך שטייט מפורש אין דיא פוסקים

וּבפרט אין דעם ספר [יין משומר] וועלד פיהל ניבערענט דיא פיהל [חרמים, ושמחות], אוג פליכונג פין כמה [רבנים גאוני עולם] איבער דעם חטא פין יין נסך. ואם דיא האר פין מענש שטעלין זיך אויף פאר מורא [והן בעון רבה המבשילה] עם ועלן בדור הזה פיהל מענשן נכשל מיט דעם הארבן עון, מחמת ואם זייא טרינקען ווין בייא איין יעדען מענש, דער אבער ואם ויל זיין איין בעל נפש, זאל נישט פארקוקן זיין נשמה פיר איין קליינע הנאה ועלן נישט בייא איין יעדן ווין צו טרינקען, נאר בייא אזו איינעם ואם אין מוחזק בכשרות, אוג פאר איין ירא שמים גיהאלטן וד"ל. [וטוב יהיה לו ולנשמתו]:

נפלאות

נפלאות, עס ועלד גיבערענט, דאם דער ואם מיט מזיר זיין דיא נפלאות פין הקב"ה, דער ועלד ניצוי פין צרות וגזירות רעות, וכן וויא גיט אוג באטפארטיג איזט, יעדן מאג צו זאגן איינע מזמורים פין תהלים, אוג לאנקזאם צו זאגן קענן, פארשטיין דעם טייטש פין דיא ואר טעד, [ודבר בעתו מה טוב] וויא גיט אוג אנגענעהם איזט יעדע זאך אין זיין צייט, דהיינו אן דיא באכט פין פסח צו עדצעהלן פאר דעם בני הבית דיא גראסע וינדער אוג חסדים פין דעם אלמאכטינען נאמ, ואם עד מיט איניג יודן נעמיהן האט אין לאנד מצרים, אוג וידער אן חנוכה, אוג פורים, צו עדצעהלן אוג אויפמארקזאם צו מאכן דאם בני הבית אן דיא נסים ונפלאות, ואם השם יתברך מיט אינין באמאהלט נעמ"ן האט, וויל מיט דעם מאכט מען איין [תיקן גדול בשמים ממעל] אויך אין דיא צייט ואם מען איז צוזאמען מיט מעהרע מענשן, אוג עס ועלד דארט גידעט פיהל דברים בטלים, ר"ל דער איש הירא אנצופאנגן צו רעדן פין דיא נפלאות הבורא ב"ה ואם עד מיט אימ, אוג מיט אנ"ד מענשן נעמיהן האט, אזו ממילא ועלד פארוועקט ועלן דאם נעשמים פין דבורים אסורים אויף דבורים מובים, דער שכר פין דעם מענש ואם דאם נורם איז, איז נאר גרום:

נר

נר, דער ואם איז גיוואהרנט בנר שבת, ונר חנוכה, איז זוכה לבנים תלמידי חכמים, דאם ענין גיוואהרנט, איז גימיינט נוהר צו זיין

דיא ליכט צו צינדן בזמנו, אוג אין שייגע אוג רייגע ליכטער, אוג מיט פייגע ליכט, אדער פייגעם עהל, אוף פיהל ליכט צו צינדן לכבוד שבת קודש, דאם אנצינדען גיהער צו דיא אשה, אוג דאם צוריכטן גיהער צום בעל הבית, עם איז אין דבר טוב דאם דיא אשה זאל בשעת דיא שבת ליכט צינדן מתפלל זיין צו הקב"ה, וויר עם איז דאמאהרם אין עת רצון:

אות ס' סבלנות

סבלנות, איזט נעדולדיקייט, אוג וויא גיט אוג אנגינעהם איזט דיא מדה טובה פון סבלנות, דאם איז מוטל אוף אין יעדן מענש (הגדול לפי גדלו, והקטן לפי קטנו) איז איינער אין עלטער אוג הירשער אויבער אנדרע מענשן, דארף ער צו בעזיטצען דיא מדה פון סבלנות, צו פארטראגן, אוג נעדילדן דעם נאכט פון דיא מענשן, אוג צו עדרידן דאם לעכטערוג אוג שימפרייד פון דיא (אנשי בליעל) וואס טיהן זיך קענען איהם ווידערזעצן, וויל מיט זאלכע מענשן אמצוגעהן בנחת, אוג נישט צארנינ מיז פיהל מוהע קאסטן, דאם זעלבע דארף מען זיך צו פיהרן מיט דיא מדה פון סבלנות בבית אין זיין הויז מיט זיין וויב אונד קינדער אוג משרתים, אוג אפילו אין דיא צייט וואס מען דארף זיך אוף זייא צו בייזעהן בדי זייא מוכיח צו זיין, (תהי שמאל דוחה וכו') מיט אין האנד זאל מען זייא פארשטופן אוג מיט אין האנד זאל מען זייא מקרב זיין, דיא מדה פון סבלנות איזט נישט אלע צייט גוט, נאר דאם דארף גיוואגען צו ווערן מיט דיא וואגשאהל פון שכל, דהיינו: לויט דעם פארשטאנד, אוג רוט דיא יאהרן פון דעם קינד, עס איז פארהאנדן אין צייט נאר צו שווייגן, אוג וויידר איין צייט צו בעווייזן פארבט אוג מורא אוג גיבייזער, אוף אין צייט דאם קינד צו צינטינען מיט שלאגן, אוג ווידער אין צייט צו דעם קינד צו רעדן מיט וויכע רייד — וכמה, אוג וויא פיהל סבלנות אוג גבירה דארף מען צו האבן זיך צירריק צוהאלטן פון איבריגע רייד, איין איש חכם האט גיזאגט, אזו לאנג, ואם דיא האסט נאך נישט דאס ווארט גירעט, איז דאס ווארט בייא דיר פארשפארט אוג געבינדען, ווען אבער דיא האסט נאר דאס ווארט אוים דיין מויל ארוים גירעט, אזו בייזט דיא שוהן געבינדן, אוג אין אונטערמאהן צו דעם ווארט, אוג דאס ווארט טיט אובער דיר גיוועלטיגן, ובפרט אין

דיא צייט וואס דער מענש אין כעם איז דארף מען נאך מער סבלנות אוג גבירה צו בעווייזן דעם יצר כובש צו זיין, זיך צו מאכען וויא שטים קיין אינציג וארט צו רעדן, ווייל אין דיא צייט פין כעם ווערד מען בוודאי רעדן אהן פארניפט אוג אהן פארשטאנד, אוג זיין רעדן ווערד איהם פארגעווים אויפרייצן צו קריג, אוג ווערד אויך זיך נישט קענען צוריק האלטן פין פליכען אוג לעטטערן, וואס ער העט זאלכעם נישט נעטיהן אין זיינעם לעבען ווען ער מוישב איז מיט אינערלייגונג אהן כעם, אין דיא צייט פין כעם איז אספילו דיא שכינה, נישט חשוב אין זיינע אוינען, אוג וויפיהל חרטות האט ער שפעטער ווענען זיין לייכט־זינגקייט, אוג ווענן זיין נישט צוריק ניהאלטען, אינער דעם איז נישט פארהאנדן אין דיא צייט פין כעם איז בעסערע, זאך וויא צו שווייגן, אוג סבלנות צו בייווייזן, אספילו נישט צו ענטפערן, אוג אז מען ווערט דאם דער כעם זאל שטייגט בייא אירם, אוג מען ווערד זיך נישט קענין צוריק האלטן פין צו ענטפערן, אזו זאל מען פין דארט ענטלופן אזו וויא פאר דיא שווערט, [כי השומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו] דער וואס היעט זיין מויעל אוג דיא צונג, דער היעט פין צרות זיין נפש אוג ווערד דאפיר ווהה זיין [ערב ט"ב הצפון לעוה"ב]:

א"ך דער מענש וואס עם איז אין זיין גורל נעפאלען אייניע אשה [קשת רוח] וואס טיט איהם עפטערם ערצארנען, דער דארף איין גראסער סבלן צו זיין אלעם צו עררידלדען פין שלום בית ווענן, וויל שלום איז זעהר חשוב בייא השם יתברך, אוג שלום איזט אין פינדימענט פין דיא וועלט, נישט דעם מענש איזט צו בריהמען דאם ער בעזיצט דיא מדה פין סבלנות, וואס ווערד פין אלע מענשן גישעצט, אוג אלע טיהן זיין רצון! נאר דעם מענש איזט צו בריהמען, אוג צו לויבן, וואס מען טיט איהם עפטערם ערצארנען, אוג מען האנדעלט קענען איהם מיט אנראכט, וואס זייא טיהן איהם נאך פארגעלטן שלאכטין פאר גיטין, אוג ער איז דאך אין סבלן, וואס טיט מעביר על מידותיו זיין, אזו איינער פארדינט זיך בייא הקב"ה [שמעבורין לו עד כל פשעיו] דאם מען טיט איהם אויך פארגעבען אויך אלע זיינע מיסטייט:

סוכה

סוכה, דיא מצוה פין סוכה איזט זעהר חשוב אוג איין טהיירע מצוה,

[ואשריהם ישראל] רוב ישראל זענען גיוואהרנט צו מאכען איינע סוכה נאה, אוג מיט שייגע כלים, וואהל איז זייער חלק עם ניבט אבער אויך זאלכע מענשן [חסורי הדעת] וואס טיהן נעהר גרינג שעטצן דיא חשובה מצוה, וואס ויא עסן נישט מעהר אין דיא סוכה נאר דיא ערשטע צוויא טעג, אוג דאס טיהן זייא אויך נאר מחמת וואס ווילן זיך נישט אין נאנצען אוים שליסען פין כלות ישראל מחמת בושה [ואוי לדם ולנפשותם] וויא איז צו זאלכע מענשן אוג צו זייר נשמה, [שעתורים ליתן את הדין] :

[ועתה הקורא נעים] עסען דיינע אוינען אוג בישראכט נאר דיא תחבולות פין יצר הרע, וויא ער איז איין חכם להרע, וואס נרעסער אוג חשוב דיא מצוה איז, וואס מעהר תחבולות טראכט ער דיא מענשן צו מאכן זינדיגען, דאס זייא זאלין דיא מצוה פארדרבן, אוג פארשמיטצן כדי פין זייא צו מאכן פארלירן דעם נראסן שכר פין דיא מצוה, דאס איז איין ידוע לכל, דאס דיא קדושה פין סוכה זעהר נראס איז, וואס איז באלד אזו ניגלאבנט צו דיא קדושה פין בהכנ"ס, וואס מען מאהר נישט נוהג זיין אין דיא סוכה איין מנהג בזיון, דארט קיין מאוסה כלים ארויין צו נעמען, אוג אויך נישט דארט צו טיהן אזו מלאכה וואס מאוס איז, פין דעם קאן מען זעהבען פארשטיין וויא הארב דער עון איז, דארט צו ברויכן [שחוק וקלות ראש], דער הקדוש והטהור הא"י ז"ל איזט אפילו גיוואהרנט גיוועזן, פין צו רעדן אין דיא סוכה [שיחת חולין] עם ווערד גיברענגט אן דיא הייליגע ספרים דאס דער וואס איז זיך נוהג אין דיא סוכה דיא נאנצע זיבן טאג [בקדושה ובטהרה], דער מיט זיך דאמיט פארשאפען קדישה וטהרה צו זיין [נפש, רוח, ונשמה] אויך דעם נאנצן יאהר, צו קענין דעם בורא ב"ה דינען דאס נאנצע יאהר [בעבודה תמה] יאע"כ צופארט מיט דער יצר מיט זיינע תחבולות פארשפריטן נעהמצן כדי דיא מענשן דארט נפאנגען צו ווערן, דעם המון עם מיט ער מיט דעם פאנגען, וואס ער ברענגט זייא צו דעם, צו פארוועגען דיא פאר שעה וואס זייא צוזאמען זיטצען אין דיא כוסה מיט דברים בטלים צו רעדן, וואס פארניט אויך דיא נאנצע וועלט, ומתוך זה קומען זייא שוהן אויך לשון הרע צו רעדן אוג צו שפעטען אוים דיא אמתדינע אוג פרומע מענשן, [אוי לאזנים שכך שמעות], ווען זאלכע דבורים איז איין הארבער איסור צו רעדן נישט אין דיא סוכה, מבל שכן ויא נראס איז נאך דער

חטא, ווען זאלכע דבורים נעפֿרוכט ווערן אין דיא סוכּה אין איין הייליג אָרט, אוג עס פאלט קיינעם אין דאם עָר טיט עפּעס איין אנדראכט, אויסער דעם איז דאם אזו ראכט מיט זאלכעם צו פארוועגדן דעם [יום החג חקדוש הזה], אוג אפילו דיא יענינע וואם יוא נאטם פארכטוג זענען, אוג העטין נערן זאלכע דבורים נישט צו גיהאלטן, אבער איבער זייר דאנק מיזן זיא עם אויפהערן רעדן, דען וויא זאל עָר גיין אוג ענטלויפֿן אן דעם חג הסוכות, אזו קאן מען זאלכע מענשן רַאטענען פאר [חוטא ומחטיא, השם הט"ב יכפר]:

ועהה, בישראכט נאר דיא תחבולות פין יצר הרע, וויא עָר וויסט צו איין יעדען צו קימען מיט אנדרע תחבולות, טרעפט עָר ווידער אין דיא סוכּה זאלכע מענשן וואם זענען לומדי תורה, טיט עָר ווידר זיא אנדריטצן זיך צו קריגן, וואם דאם הרעגט צו שנאה, וקנאה, דהיינו דא וויא עם זענען צוואמען חסידים מיט מתנגדים, אזו וויל איין יעדער איבערהויפטען דאם נאר זיין דרך איזט ראכט, אוג דעם צווייטען פאר נישט צו מאכען, אוג דאדורך שמארקט זיך מאניכעם מאהל דיא מחלוקה [עד לב השמים], אוג עם וויל קיינער פין זייא דיא אויגען עפענען יוי פארשטיין, דאם דיא גאנצע מחלוקה איז נאר מעשי היצר, וואם רעט יעדן בעזונדר איין, דאם עָר מיינט עם רשם שמים, באמת אבער איז עם גאנץ פאלטש, ווייל דער מענש וואם איז באמת איין עובד השם, איין אמתדיגר מענש, דער ארף זיך אלע מאהל מכניע צו זיין, זיך פאר גאר נישט צו האלטן, אוג דעם אנדערן פיר גרעסער צו האלטן פין זיך זעלבסט, אוג פארוואם זאל מען נישט אויסזעהן דעם אמת, איז דען גאר איין ארגאך זיך איבער זאלכעם צו קריגן הלא, פארוואהר מיר אלע יודן זענען דאך איין פאלק [בני אברהם ויצחק ויעקב, ואב אחד לכלנו] אוג מיר האבען נאר איין פאטער אין היטעל, אוג אויך איין תורה, וואם איז דען דיר דארן גילעגן, וואם יענער איז, איין חסיד, אדער איין מתנגיד, ויען מיר אלע יודן גליבען נאר אן איין גאט אין היטעל, אוג מיר אלע גלייבען נאר אן איין תו"ה, זעהע אויבן וואם מיר גישריבען האבען [באות ח' סימן חסו"ת] פין דעם ענין, [ולכן מי האיש החפץ חיים] זאל זיך נישט לאזען פיהרען פין דעם יצר, נאר עָר זאל זיך שמארקען בכל עוז, דעם היילינגען חג הסוכות צו פאר-ווענדן מיט תורה ועבודה, אוג זיך צו מאכן פאר איין איסזר נמור אין דיא סוכּה צו רעדן דברים בטלים, ובפרט צו זעהן דאם עם זאל נאר

זיין

זיין שלום אוג אחדות צווישן יודן ובזכות זה נזכה לראות בביאת הגואל, ולישב בסוכות של לויתן אמן:

סיג לתורה

סיג לתורה, איך דעם פסוק ושמרתם את משמרתי! האבען דיא חכמים גדרשנט דאס דאס קומט צו ווייזן דיא תורה האט געבאטן צו מאכן [סיגים] דאס איז פארציימונגען צו דיא תורה, אוג דאס דאזיגע איז איבער ענפערט ניוואָרן צו דיא חכמים הקדושים, איבער דעם האבען זייא פיהל זאכן גאסרט, אוג גוזר גיוועזן, ואם זייא האבע פארשטאנען ואם נייטיג איז צו אסרן, ואם דאורך האט דיא תורה איין קיום, אוג יעדע זאך ואם זייא האבען גאסט, איז נאך הארבער פין דעם ואם אסור איז מן התורה, אזו ויא מיר האבען גילערנט [בר העובר על דברי חכמים חייב מיתה] אוג דער ואם שפעט אוים דיא ריד פין דיא חכמים, ווערד אנגערופען [אפיקורוס] אוג זיין עונש איז, ואם מען טיט אהם דן זיין [בצואה רותחת], אוג חוין דעם ואם דיא חכמים האבן מתקן גיוועזן פיר כללות ישראל, איז אויך איין יעדער איינציינער פיר זיך מחויב זיך צו מאכען גדרים אוג פארציימונגען, כדי נצול צו ווערן פין דעם שטארקן יצר, אוג דאס דאזיגע איז נישט בייא איין יעדען מענש גליך, נאר איין יעדר לוזט דיא פיהלער אוג שלאכטע מדות ואם ער בעזיצט אוג צו ואם דער יצר טוט אים שטארק אנרייצן, אזו דארף ער זיך גדרים צו מאכן, אוג אויך זיך צו אסרן [דברים המותרים] ואם מותר איז, כדי דעם שטארקען יצר כובש צו זיין [ובתחבולות יעשה מלחמה] קעגען דעם יצר צו שטרייטן מיט תחבולות, למשל אזו איינער ואם איז שוהן איינגעוואהנט מיט דיא שלאכטע מדה פין שבורות, זיך עפטערם צוא איבע־טרינקען, אדער אזו איינר ואם בעזיצט דיא מדה רע פין בעס, זיך עפטערם צו בעסן, אדער דער ואם האט זיך שוהן איינגעוואהנט לש ן הרע צו רעדן, אוג נאך דער גליכען בייא אנדרע זאכן, ווען ער ויל זיך פין זיין שלאכטן ווע אבגוויינען דער מיז זיך איינצימען אויך זיך אסרן אויך אין צייט, נאר קיין שום משקים צו טרינקען, זיך נאר נישט צו בעסן, אוג פין קיין שום מענש צו רעדן, אפילו אויך קיין גיטין, אזו כאנג זיך אזו צו פיהרען, ביז ער ווערד זיך פין זיין נעוואנהייט ווידער צוריק אבגעוויינען, אוג זיין שלאכטע נאטור אמווענדן, אוג בזה האופן

איזט זייר לייכט זיך מתקן צו זיין, אוג נהפוך צו ווערן [לאיש אחר], אוג זייגע שלאכטע נאטירן אויסצוּבעסערן, אוג ווען דער יצר טוט איהם שטארק אנרייצן, איזט ניט אויף זיך מקבל צו זיין, זיך צו קנכענען מיט נעלד שטראף, אויף דיא צדקה אדער מיט עפעס פאסטן, ווען ער ווערד אויף דעם נאך איין מאהל עובר זיין, וואהל דעם מענש וואס ניטט זיך פאר צו שטרייטן קעגען דעם יצר אזו ווערד מען איהם מן השמים מסייע זיין [כי הבא לטהר מסייעין אותו]:

סוד

סוד, דער מענש דארף צו זיין אין בעד סוד, נישט צו ענפלעקן זייגע נעהיימניסטע צו אנדרע מענשן, עס שטייט אין [ספר בן סירא] סיהר מענשן זאלן זיין דייגע גוטע פרייגד, צו פארט זאלסט נאר ענפלעקן דיין סוד צו אייגעם פין טוזוגט, עס איז אבער נאך בעסער צו דעם אייגעם אויך נישט [מגלה סוד] צו זיין, ווען דאס איז נישט זייער נייטיג, וויל עס שטייט גישריבען, טיהע נישט מגלה זיין צו דיין ליבהאבער, דאם וואס דיא טיסט פארהוילען פין דיין שונא, וויל עס איז צו בעזארגען פילייכט ווערד דיין גוטער פרייגד פארקעהרט ווערן, פאר דיין שונא, אוג ער ווערד דאמאהלס אויפענבארען וואס דיא האסט גיזאגט [על פי סוד], אויך דארף מען זעהר גיוואהרנט צו זיין נישט צו ענפלעקן דעם סוד פין זיין חבר, וואס ער האט עס דיר גיזאגט בסוד, אפילו אויך נישט דאם צו ערצעהלן פאר זיין וויב, אוג אפילו דאס יענער האט דיך נישט אוים־דריקליך גיוואהרנט דיא זאך נישט מנדה צו זיין, צו פארט זאלסט עס נישט פאר קיינעם ערצעהלן, וויל עס איז שוהן גיהל שלאכין ארויס נעקומען דורך דעהם, ואם מען ערצעהלט האט פאר אנדרע מענשן זאלבע זאכן וואס איז גירעט גיוואארן אין זיין הויז פין זיגע אייניגע קינדר, אוג קרובים, אוג גיטע פרייגד, ויפ־הל מהלוקות אוג שונאה איז שוהן דאדורך ארויס נעקומען, אויבער דעם איז דאס דאס בעסטע הייטמיטל פיר אלע מענשן, [שתיקה] צו שווייגען, אוג נישט צו רעדן וואס נישט נאנץ נייטיג איז, אוג וויא שטאראק דארפען זיך דיא מענשן צו שעהמען, וואס ענען נעהרן ניידיג צו ווסען יענעמס נעהיימניסע, אוג טיהן זיך שטעלען הינטער דיא טיהר, כדי צו אויסצוהערין וואס זיין שכן רעט, אויך איז דאס זייר אין אנראכט פין דיא מענשן, וואס ענען יענעמס

פֿאַרזינגעלטן ברוך ואם דאם פֿאַרבאטען איז (ב"חדר"ג) עם ווערר גיבראַענגט (בתשובת הלקט) דאם דער ואם טיט תחפילות טראַכטען צו ווסטען יענעמס סוד איז עובר אוך ולא תדך רכיל בעמך) ולכן השומר את נפשו זאל זיך פין זאלכעם ערוויטערן (פי תועבת ה' כל עושה אלה ואשרי תמימי דרך):

ספר

ספר. דאם איז איין מצוה פין דיא תרי"ג מצות זיך צו לאזן שרייבען

איין ספר תורה דיא פוסקים שרייבען דאם בזמן הזה איז מען מקיים דיא עיקר מצוה זיך צו קויפען ספרי פוסקים אוך אנדרע ספרים צום לערנען דער אבער ואם אין שמאנד איז דיא מצוה מקיים צו זיין דער דארף דיא מצוה נישט אבצולאזן נאר ער זאל זיך אוך לאזן שרייבען איין ספר תורה פיהר מענשן זיך נחם ואם בשעת זיא טיהן דאם ספר תורה אין שוהל געבען צו מאכען גראסע סועדות אוג גראסע הוצאות אבער על פי האמת ווער פיהל בע"ר דאם געלד צו פארמהויליען צו דיא ענים בני תורה ליעבר מיט דען נעדיג נפשות צו ערהאלטען דאם זעלבע איזט אוך בייא יעדע הוצאה אוך איינע מצוה צו רעכנען פין זעלבעם דער שבר גרעסער איז דאם זאל מען פריער טיהן אזו ווייא איין סוחר וואס זעהט זיך פאר דעם נעלד צו קויפען זאלכע סחורת ואם עם איז דאבייא מעדר צו פארדינען אוג דאם איז איין יהע דאם עם איז נישט פארהאנדען אייניע גרעסערע אוג חשובע מצוה ווייא צו ערפריען דיא בעטריבטע הארצער אין זייר נאשה אזו ווייא עם שרייט [אשרי משכיל אל דל) ומי האיש החפץ חיים) דער זאל זיך פארשאפען פארשידינע ספרים צום לערנען הן בלשון הקודש והן בלשון אשכנז ספרים אוך עברי טייטש וכי אין אונז בלא כלי אזו ווייא עם קאן נישט עקסעטירען איין בעל מלאכה אהן כלים אזו אוך קאן איין מענש נישט פריער ערריכטען צו דיא תורה אוג צו מוכר אוג צו אנדרע מדות טובות אהן דיא הייליגע ספרים אוג ער ואם האט אין זיך נאר איין שטיקל אהבה צו הקב"ה דער דארף אימער צו גלימפטען זיך צו פארשאפען אלע ארט מוסר ספרים אוך פארשידינע ספרים פין דינים הנצרכים הן בלשון הקודש והן בלשון אשכנז אזו גיט פיר זיך ווייא אוך פאר זיין בני הבית ועניגן וויל אזו ווייא דער מענש ואם קראנק

איז, ראן נישט גיהייסט ווערן אהן רפואות, אזו אויך קאן מען נישט היילען זיין נפש, אהן תורה ומוסר, וכש"כ בראתי יצר הרע, בראתי לו תבלין זו התורה. — עס איז אין חיוב דיא ספרי קודש צו שוהנען, אוג זייא ריין צו האלטען, אוג נישט נוהג צו זיין אן זייא [מנהג בזיון], אזו ויא בייא מאניגע מענשן, ואם דיא היילינע ספרים קאבען ווענינער אין ווערטה, בייא זיא ויא דאס גרייגנסטע בלי פין הויז, דאס איז אין ביווייז אויך זייר אנווייסענהייט אויך דארף מען נזהר צו זיין, נישט אויך צושרייבען, אויך דעם גליון פין ספר לעזרא זאבען, אויך דארף מען נזהר צו זיין, דאס ארט פין דיא מזוזה ריין צו האלטען, דארט נישט צו לאזין ליגען קיין שום אנריינגקייט, קיין נאכט בלי, וכדומה, וויל דאס איז זעהר אין מנהג בזיון: אויך איז ראוי מזהיר צו זיין, דיא מענשן ואס טיהן עזלה לתורה זיין, גיוואהרנט צו זיין הויך אוג דייטליך צו זאגען דיא צוויא ברכות, איבער דיא תורה, בדי דאס ציבור זאלען קענען ענטפערין אמן, פיהל פין דעם המון עס זענען אן דעם נישט גיוואהרנט, ואס מען חערט פין זיא קיין ברכה, והצלחה, אויך זאל מען ויסען, דאס דער ואס איז עולה לתורה, איז מהויב מיט צו זאגען מיט דעם קורא דיא נאנצע פרשה [בלחש], ווען נישט איז מען נישט יוצא, דאס דארף מען גיוואהרנט צו זיין, נישט מקפיד צו זיין, אז מען גיבט אידם איין עליה, ואס עס נאכט זיך אידם דאס עס איז נישט לפי כבודו, ווייל דאס דאזיגע איז איין נראה שטות פין דיא מענשן, אוג אזו אייגר ואס מען ריפט אויף עולה לתורה צו זיין, אוג ווייל נישט גיין שמייס אויך דעם געשריבענען דאס עס ווערין אידם חלילה ניגע יאהרן אבנעהאדצט ר"ל אוג עס איז איין חיוב, אויך אלע מענשן צו נייגען זיך נים אויך נים צו הערן פין דעם קורא, יעדעס ווארט מיט גראס ליבשאפט גלאך מען העט עס גיהערט אצונד פין בארג סיני:

סניגוריא

סניגוריא, ידוע, דאס דער רצון פין הי"ה איז, דאס מען זאל אייביג גיטין רעדין, אוג ממליץ טוב זיין אויף זיין פאלק ישראל, אזו גיט אויך דעם בלל, ויא אויך דעם פרט, מ"ר געפינגען דאס אליהו הנביא ז"ל איז נענש גיוואארען, ווייל ער האט ייינמאהל שלאכץ גירעט אויף דיא ישראל, ואם האט גיזאגט פאר הקב"ה, דייגע יודן האבען פארלאזט

דיין

דיין תורה, אויך ישעיהו הנביא איז גישטאנאפט גיוואלען, וייל ער האט גיזאגט [בתוך עם ממא שפתים אנוכי יושב], נאך מעהר נעפינען מיר, דאם משה ו בינו איז גישטאנאפט גיוואלען, וייל ער האט גיזאגט, אויך דיא ישראל [והן לא יאמינו לי] זייא ווילין מיר נישט גלויבע : ווידער אין דעם אנדערן אופן נעפינען מיר, [נדעון] האט זוכה גיוועזן צו זיין איין ראש איבער דיא ישראל, וייל ער האט ממליץ טוב גיוועזן אויך דיא ישראל; דיא ארזאך פין דעם איז, וייל יעדער דיבור ואם דער מענש רעט מאכט איין רושם, ואם טיט מתעורר זיין דיא [פמליא של מעלה], טיט ער גיטין רעדען, אזו טיט ער ערוועקען ממליצים טובים אין הימעל אויך דיא ישראל, טיט ער אבער שלאכטין רעדן, טיט ער מיט דעם ערוועקען מקטרוגים אויך דיא ישראל, טיט ער אבער דעם וויא שטארק דארף זיך דער מענש צו היטען, נישט מזביר צו זיין דיא שלאכטע מעשים פין דיא ישראל, נאר נאך להיפוך, אייביג נאר ממליץ טוב צו זיין אויך דיא ישראל, ולכן איז דאם איינע עצה טובה, ווען מען הערט פין יעמאנדען מלמד חוב זיין אויך ישראל, זיך צו פעדערן, מלמד זכות צו זיין, מיט ואם נאר מעגליך איז, דהיינו [מה יעשה הבן שלא יחטא], ואם איז דען איין ווינדער דאם מיר זינדיגן, ווייא פיהל איז נעבאך גורם דאם עניות, אוג דאצו דאם פינצטערע גלות, עם איז אן איניץ מקיום געווארן דער פסוק [ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם], איז דען ד אם קיין ווינדער, דאם מיר יודן זענען נאך לעת עתה פעסט אן אינזיר אמונה דאם מיר זענען שוהין מעהר פין אבטצען היגדערט יאהר אין דעם גלות פארטריבען, צוויישען דיא עכו"ם אוג מיר האבען נישט מעהר, איין נביא אוג קיין בית המקדש, קיינע מזביחים, ועל הכל [כי יצר לב האדם רע מנעוריו] ואם דער יצר הרע איז באלד בייא דעם מענש פין זיין יונגעט אן מען קאן זייא ראבנען פאר אונסים, ושוגגים, אוג נאך מעהר דער גלייכען, דארף מען ארוים צו זוכען, כדי דן צו זיין דיא ישראל לכף זכות, [וכל הדן את חבירו וכו'] דער ואס איז דן זיין חבר לכף זכות, טיט מען איהם אויך דן זיין לכף זכות בשמים, נאך מעהר דארף מען ניוואהרנט צו זיין, אין דיא צייט ואם איין מענש איז אין איין צרה, אויך איהם ממליץ טוב צו זיין, מיט ואם נאר מעגליך איז, אוג נישט חלילה וחלילה צו ערמאנען זיינע עונות, אזו ויא דער מנהג רע איז בייא דיא קלי הדעת, ואם האבען ליעב נאך ארוים צו זוכען אלע פעהלער פין דעם אנגלוקליכען מענש ווען ער איז [בעת צרה],

וואם זאגען, דאס, אדער דאס האט אידם גורם גיווען, דאס דאס בייז איז אויף אידם געקומען, זאלכע מענשן זענען מיט דעם גורם פידל בייז אויף, דעם אנגעלייגען מענש, מחמת וואם דער שטן איז מקטרג בשעת הסבנה, נמצא, דאס אויבען איז אויף אידם מקטרג, דער שטן, אוג דא ווידער דיא מענשן, אויף איז איין איסור בייז צו רעדן אויף דיא [שוכני עפר], וואם שוהן גישמאדבען זענען, [ואיש טוב ידבר טוב] דער גיטער מענש רעט גיטץ, אוג איז גורם צו ברענגען דיא גאולה שתהי בב״מ:

סליחות

סליחות. דיא ישראל קדושים זענען זיך נוהג, אויפצושטיין פארטאגס אן דיא ימי הסליחות [ומה טוב חלקם] ווייל זייא טיהן זיך בראכען דיא תאוה פין שלאף, וואם דער מענש האט פון דעם איין נרהסטען תענוג, אוג דער שלאף איזט זהר זים צו דעם אנגעמידען מענש, צו־פארט טיהן זייא זיך בראכען דיא תאוה, אוג האפטען זיך אויף איינינע שעה פאר טאגס, מיט דען אידין, דארפען זייא בעווילינט צו ווערן צו זייד הערד הקב״ה, נאר בתנאי זה, דאס עם זאל נעטיהן ווערן פתיקן, וויא עם ניהער צו זיין, ראשית, אויף צו שטיין בזריזות, אוג תיבף זיך דיא הענד אוג אויף דאס פנים צו וואשען, אוג קודם לבל, זיך דעם גוף צו רייניגען, פין גרולים וקטנים, אוג הערנאך צו זאגען ברכת התורה מיט גראס כוונה, ובשמחה רבה, הערנאך נעשוינד צו לויפען אין שיהל, אוג צו זאגן דיא סליחות נאנץ ראנקזאם אות באות, כדי צו קענען אין דיא נעדאנקען האבען דעם טייטש פין דיא ווארטער, בייא מאניכע מקומות איז איין נעפידרט דער מנהג רע, צו זאגען דיא סליחות, זעהר אייליג, גלאך מען האט זיי נעזאגט, מען קאן זיך פאר שטעלין, ווען מען העט מיט אזו בעהטען פארנעקומען פאר איין מלך בשר ודם, אוג מען העט צו איהם נעזאגט, אדוני המלך, איך האב קיינען דיר נעזונדיגט, אוג ווידער נעשפענידט, וואם איך חאב אויף דעם, אוג דעם עובר גיווען, נאר מען העט אבער, דאס גירעט האפטדיג, אוג אנאיבערלייגונג, אלין ניט צו ווסטען וואם מען רעט, והלא אחת דתו להמית, מען האט זיך נאך דאדורך פארחאסט גימאכט בייס מלך, איבער דעם דער מענש וואם וויל זיך זעלבסט נישט נארען, דער זאל גיוואהרנט זיין צו זאגען דיא סליחות זעהר לאנקזאם, אוג זאל זיך פריער אין דאבט נעמען, וואם וויל איך אצונד

טיהן, אוג פאר ווערם טיה איך מיך אצינד נידער שטעלין בעהטען, אוג זיך ברייעך צו אייבער קלעהרן, מיט וואם האב איך דאם גאנצע יאהר צוגעבראכט, אויך זיך צו ערמאנען וואם פאר איין צייט קומט דער יום הדין הגדול והנורא, וואם דיא בספרי חיים וספרי מתים ווענען דאמאהלם אויפגעשריבען ווערען דעם מלך הכבוד (אשר מלא כל הארץ כבודו). מען דארף נישט פאר בלוים צו בעהטען, ווען פרנסה אוג נעזונד אלין נאר דאם עיקר בעהטען דארף צו זיין אם איין כפרה אויך דיא עונות ופשעים, וואם דאם איז דער גרעסטער גורם צער צו אונזער פאטער אין הימעל, אוג נאר דיא עבירות טיהן אויך הארטטען דיא גאולה שתב"ב, נאר דאס דארף צו זיין ווער עיקר בקשה: אוג וויל אן דיא הייליגע טעג טיט ווער ערבאריימ־ גער פאטער אין היטעל ארן שיקען איין התעוררת, אוג איין אנגסט ארן דיא הארצער ווין זיין פאלק ישראל, וואם עם איז נישט איין, מענש פין דיא ישראל, וואם זאל נישט אן דיא טעג בעקומען פארכט פאר דעם יום הדין הגדול והנורא, (רק הכל לפי מה שהוא אדם) לויט דיא הבנות פין מענש, וויא ווייט ער טיט זיך מיכן זיין מיט אזו פיהל וועדין איהם זיענע אויגען גיעפנט צו זעהן, אוג צו שפירדען איין פארכט פאר הקב"ה, אויפגעמען דער נאנצער פושע וואם דאט שוהן נישט אין זיך איין שטיקער ניצוץ פין יהדישקייט, וואם אזו אייגער שפידרט שוהן נאר נישט מחמת (שהרשעים בחייהם נקראים מתים) אזו וויא דאם מת שפידרט שוהן נאר נישט, אזו שפידרט שוהן נאר נישט דער נאכטער פושע וואם דאט שוהן פין זיך אין נאנצען פורים ניוועזן דעם עול מלכות שמים, אוג לויט וויא ווייט דער בר ישראל טיט זיך אן דיא טעג מיכן זיין תשובה צו טיהן, אזו בעקומט ער התעוררת אוג הייליגקייט, אויך דעם נאנצען יאהר, אויבער דעם איז איין חיוב אויך איין יעדען מענש ניחארפטען זיך צו שטארקען (בכל כחו) קענען דעם יצר, זיך טיט גיוואלט מתעורר צו זיין, צו בעהטען מיט איין היים אוג צופראכטען הארין, צו דעם (אב הרחמים) דאם ער זאל איהם מסייע זיין, זיענע אויגען צו עפענען, אוג איהם צו שענקען איין לב בישר, אוג פין איהם אבצוטיהן (לב האבן) דאס פארשטיינערט הארץ, (והבא לטהר מסעיין אותו) דער וואם מיינט עם באמת אוג שרנסט, ווערד איהם השם יתברך בוודאי צו העלפען, נאר בתנאי זה נישט צו זיין (כטובל ושרץ בידו) צו זיין אזו וויא איינר טובלט זיך אוג האלט אין דיא האנד איין שרץ, ואם אזו טבילה טיט איהם

בוודאי נישט מטהר זיין, דאס ווערט איינט אויך בייא דעם, דער מענש קאן נישט פרייער האפען אויף איין כפרה, אוז אויך איין הילף פון דעם פאטער אין הימעל, נאר דאס ער מיט פרי ער מפשפש במעשים זיין, זיך צו ערמאנען, אויך וואס אלעם ער האט עובר גיווען, אוז אויך זיך מקבל צו זיין מכאן ולהבא, צו פארלאזין דיא שלאכטע מעשים, דאן קאן מען האפען אויף איין כפרה, פון דעם ערבארימגען נאט אין הימעל, איבער דעם איז דער חיוב גיווארפען אויף דעם בר ישראל, אן דיא טעג נאכצוזיכען אין דיא סופרי מוסר, רפואות הנפש, אוז אויך זיך קובע צו זיין איינעג שעה אין טאג, אויך פארטאגט, בדי מפשפש במעשים צו זיין, עס איז איין יושר אן דיא טעג צו ליינען דאס וואס גישריבען איז אין דעם ספר [בחלק"א באות כ' סימון בפור] וויל מען קאן זיך פין דארט פיהל מוכר אויך פיהל התעוררות אריים נעמען, זיך צו צערבראכען זיין פארשטיינערס הארץ [ובזכות זה, יזכה לטהר את לבבו הערה, וימצא חן בעיני אלקים אמן]

סעודה

סעודה, עס גיבט צוויא ערליא סעודות, איינס איז סעודת מצוה, אוז סעודת הרשות, סעודת מצוה הייסט, וואס מען עסט אן שבת, ויום טוב, אוז אן חנוכה, ופורים, וסעודת חתנה, ובברית מילה, זסיום מסכתא, אוז סעודת הרשות הייסט, וואס מען עסט אן וואכען טאג, עס הייסט דארויבער סעודת הרשות, וויל עס איז נאר איין מוג צו עסען, אוז קיין מצוה דאבייא, צופארט, דער וואס עסט אפילו סעודת הרשות, נאר זיין כוונה איז [בדי להחזיק את נפשו] בדי בה צו האבן דעם אייבערשטן צו דינען, אוז מען טיט נאך בייט עסן עפעס תורה לערנען, אז טיט מען מהפך זיין אויס רשות, מצוה, נאר גיווארנט צו זיין נישט צו עסן אכילה גסה, אין דיא הייליגע ספרים ווערד גיברענגט, דאס יערע סעודה פין מענש וואס מען עסט צוואמען מיט מעהרע מענשן, ווערד אנגעריפען [שעת מלחמה], מחמת וואס אין זיא צייט מיז דער עובד אלקים איין מלחמה פיהרען קעגען דעם יצר, דער שטן, וואס זיין גרימטינג איז אויך איין טהיל צו נעמען, אזו שטארקט ער זיך, דיא מענשן צו מאכען זינדינגען, איבר דעם איז דער מענש אין דיא צייט אין אין סכנה, סכנת הנפש, ולכן וויא שטארעק דארף מען זיך צו היטען, פין זאלכע סעודת, וואס עס פארזאמלען זיך מעהרע מענשן, וואס זיער כוונה איז נאר [בדי למלאות

את תאוותם] אָם זײַ פֿאַרנעמענען אָנצוטרײַבן, זײַ צו אונטערהאלטען [בשמחה של הוללות], וויײל דאָס איז איין זיבערע, דאָס יעדער וואס פֿין דאָרט אַוועק גייט, דאַרף דאָס אויף זיך העמדן איין קאָרב פֿיל מיט עבירות, דהיינו פֿין דבורים של איסור, ודברים בטלים, וואס אויף דעם שטייט [כי כל שלחנות מלאו קיא צואה], ולכן דער איש הירא את השם, זאל זיך פֿין זאלכע פֿארזאמלונגען ערזייטערן, אזו וויא פֿין דעם טוהט אונ וועלן ער איז איין נצרף דארט צו זיין, אזו זאל ער אויף זיך מקבל זיין זיך צו שטארקען, בכל [תוכף ועוז] נישט ארזיס צו גיין פֿין דעם דרך הישר, נישט צופיהל צו עסן, אונ נישט מעהר צו טרינקען לויט זיין געווא־נ־היט, איבער הויבט זיין מויעל צו היטען, פֿין נימאנדען צו רעדן, נאר ער זאל זיין מויעל עפענען צו רעדן פֿין תורה ומוסר, אונ זיך אין דיא געדאנקען צו נעמען פֿין חרבן בית המקדש, אונ בקיין אופן נישט צו צולאזן דארט זינגען [בשירי עגבים] פֿין ליצנות, אונ אז ער זעהט דאס מען ווערד איהם נישט הארבען, אזו זאל ער פֿין דארט ענטלויפען [כמפני חרב] אז ויא מען ענטלויפט פֿאר דיא שוועדט, ומכש"ב דאס מען דארף זאלבעם נישט צו צולאזן בייא סעודת מצוה, כדי עם זאל נישט חלילה פֿארקעהרט ווערן, איס מצוה, עבירה, אזו ווערד דער מיט דעם זוכה ומזכה רבים זיין, אונ זיין עסן ווערד זיין לרצון, אונ פֿאר איין מצוה גיראבנט אונ זיין טיש ווערד אנגעריפען ווערן [זה השלחן אשר לפני השם] :

סגולה

סגולה, עם גיבט אייניגע זאכען, וואס האבן אין כח צו פֿארלענדן דיא עבירות אונ מיסטייט, בדרך סגולה, וואס אהן סגופים, אונ פֿאסטען, ווערין איהם דיא עבירות פֿארגעבען, איבער דעם [מי האיש החפץ חיים] דער וואס זיך ליב האט, זאל אן דיא דאזיגע גיטע זאכען נזהר זיין, [כי אין צדיק בארץ, אשר יעשה טוב ולא יחטא] וויײל עם איז נישט פֿארהאנדען איין מענש אויף דיא ווערט, וואס זאל גאר קיין פֿעהלער מאכען, סגולה א') דער וואס ענפֿערט [אמן יהא שמה רבא מברך לעלם לעלמי עלמיא] מיט זיין גאנצען כח, ובכונה גדולה, ווערין איהם זיינע עבירות פֿארגעבען: סגולה ב) דער וואס הערט אויף דיא דרשה, ודברי האגדה, ומוסר, בשעת דער ת"ח מיט דיא דרשה זאגען,

מיט גראם חשקות, אוג ענפערט נאך דיא דרשה [יהא שמא רבה וכו'] בכל כחו, ווערין איהם פארנעבען זיינע עבירות: סגילה ג] דער וואס היעט שבת פהלכתו, אפילו דאם ער האט עבודה זרה געדינט, אזו ויא דאם דור אנוש, צו דאך ווערין איהם דיא זינד פארגעבען: סגולה ד] דער וואס זאגט [שירת הים] דאם איז אזו ישיר, מיט גראם שמחה, ווערין אויך איהם פארגעבען אלע זיינע מיסטייט, סגולה ה] דער וואס איז איין [מעביר על מידותיו] ער לאזט זיך לעסטערן, אוג ענפערט נישט מיט מען איהם איבערפאהרען אויך אלע זיינע מיסטייט, סגולה ו] דער וואס וויינט, אוג מיט טרערין פארגיסען אויך מיתות צדיקים, מיט מען איהם מוחל זיין אויך זיינע עבירות, סגולה ז] [התבודדות] מען זאל זיך איין צייט מאכען, ווען מען זאל נאנץ אליין זיין אוג איין חדר, אוג מען זאל זיינע אויגען ערהייבען צו זיין בישעפער אין היממל, מיט לויב, אוג ניבעהט, דאם דאזיגע איז איין גראבר היקף צו האבען כפרות עונות, אוג אויך היקף צו עבודת הבורא, סגולה ח] דער וואס איז מתפלל בליל שבת, אוג זאגט מיט כוונה, [ויכלו השמים והארץ וכו'] ווען זאגט עדות דאם גאט ב"ה האט דיא ווועלט ערשאפען אין זעקס טאג, אוג האט גערוהט אן שבת, אזו טיהן צוויא מלאכי השרת צו איהם זאגען [וסר עונך וחטאתך תכופר] דיינע זינד זיינען אבגעטיהן, אוג דיינע עבירות זיינען דיר פארגעבען, אויך גענפיגען מיר דאם זאגין, אז מען איז זיא מקבל באהבה, איז מכפר עונות, [תורה לשמה] איז מכפר עונות, ועתה, מיין קריינד האבען מיר דא ביצייכנט אייניגע הילפמיטעל פיר חולי הנפש, ווען דאם דאזיגע דארף קיין נעלד צו קאסטען, אוג עם דארף אויך קיין צער צו קאסטען, אוג צופארט ווערן איהם זיינע עבירות פארגעבען, מיין פרייד ווען דיא מיינסט באמת דיין נשמה צו רייניגען פין איהרע עבירות, אוג זיא פרייא צו מאבען פין שווערע זינדין רעה"ב, אזו זאלסט דיר דיא דאזיגע זאבען גיט אין גרעבנים נעמען, זיא מקוים צו זיין, אזו ווערד דיר ואהל זיין, אוג דיינע עבירות ווערין אבגעטיהן ווערין, נאר בתנאי זה, דאם פין נון אן צו פארלאזין דיא שלאבטע מעשים, אוג זיך צו ביהעפטען במעשים טובים:

סיפוק

סיפוק, דיא מרה טובה פין הסתפקות, זיך בענוגען צו לאזין מיט ווענג

איזט צום מענש אײן שונדײַט בעה״ז ובעוה״ב דיא מדה פון הסתפקות דאַרף מען צו האָבן בייא אַלע עוה״ז זאָבען, אזו גיט בייא דעם עסען, וויא אויך בענין המלבושים, אוג בייא דעם וואהנונג, זיך צופֿרידען צו לאָזען מיט אַלעם וואם דער ע״בּאַרימגער גאָט אידם צוא שיקט, וויל מיר מענשן זענען אויך דיא וועלט נאר אזו גירַאכטט וויא אורחים, אוג גרים, מחמת וואם דעם מענשם דא זיין אויך דיא וועלט, איזט נאר אויך איין קאַרצע צייט, איבער דעם פינקט אזו וויא דער אורח, וואס דורך רייזט, איז וועניג מקפיד אויך דיא אַלע עוה״ז זאָבען, עם אידם וועניג דאַראן גילעגען, צו בעקומט ער אויך דעם וועג איין פֿיין קוואטיר, אדער נישט, וויל זיין גאנצער ציהל אוג בינדר איז נאר צו קימען אויך זיין בעשטימונגם ארט, וועגען וואס ער דיא רייזע גמאכט האט, אזו אויך דאַרף יעדער [בר דעת] וואם פארשטאנד האט, זיך בענוגיגען צו לאזען מיט אלעם וואם אידם צוגעשיקט ווערד פון זיין ליבען גאמען עם זייא פידל אדער וועניג, דען וואם פאר איין גווין האט מען פון דעם בשעת מען דאַרף שוהן פון דיא וועלט צו גין, דאם מען האט דיא פארגאנגנע צייט פארלעבט בתענוגים, צו וואהנען אין גראסארטיגע וואהנונג, ווען ער איז אנגיבריים געפֿירט צו ווערען אויך דעם [בית הקברות] אוג אידם צו ליגען אין איין ענג אוג פינצטער ארט, וואס נישט מעהר פארגעמט וויא פיער אייגען, אוג אזט אויך בידעקט מיט דען שאטען פון מוהט, אוג וואס פאר איין גווין האט ער דאמאהלם פון זיינע טהייערע אוג קאסטבארע מלבושים, ווען ער איז אנגיבריים אנגעקליידעט צו ווערען, מיט בריוס וייסע קליידער, וואס אדעם אוג רייך גליך זענען, אוג וואס פאר איין גווין האט ער דאמאהלם פון זיין שפייזען איזט ערד, אוג ווירעם, איבער דעם בן אדם, ווען דאס דער סוף איז פון איין יעדען מענש, וואס דאס גאנצע לעהבען דוירט נישט אויך לאנג, נאר עם לויפט אוועק, אזו וויא דער שאטען, עפען דיינע אויגען, אוג קוק דיר אין דיא פאר יאהרן וואס דיא לעהבט אויך דיא וועלט, זאלבע וואס ווערד דיר צוגיטצען קומען צו דיין נשמה אויך דעם עולם האמת, וואס דוירט אויך אייביג, אוג עס האט קיין אויסלאז, מיין פרייגד זאג אויך מיר, איז דען נישט בעסער זיך פאר זיין גאלד פארצובריטטען אין [בית נאמן לעה״ב] אוג שטאטש דיא קאסטבארע מלבושים, זיך

בעסער

בָּעסָער פָּארצוּבְרַייטָען [מלבושים נאים] צוּ זַיין נשמה לעהו״ב, וָואם וָועָרען אָנגָערִיפָען [חוליקא דרבנן] דוּרְך תּוֹרה, ומצות, ומעשים טובים, אוּן אִיזט דָען נִישט בָּעסָער שְׁמאטְץ דִיא תענוגי עוה״ז פִּין פַּיין עָסָען אוּן טְרִינְקָען וָואם דִיא נַאנְצָע חנאה דוּרָט נִישט מָעהר וִויא אַיין רגע, זַיך בָּעסָער פָּארצוּבְרַייטָען זִיסָע שְׁפַּייזָען צוּ זַיין נשמה [בעולם שכולו טוב], וָואם דוּרָט אִין דִיא עָווִיגְקַייט, אִיבָּער דָעם בֵּן אדם, פָּארלָאז דָעם עולם ההבל, אוּן לָאם דִיך צוּפְרִידָען מִיט אַלָעם, וָואם דָער עָרבַּארִימְעָר נָאט דִיר בִּישָׁעהָרן טִיט, עָם זַייא פִּיהל אָדָער וָועניג, אוּן טוּה נִישט שְׁמאַרְק מקפיד זַיין, וָען דַיין וָואהנוּנג קְלַיין אוּן עָנג אִיזט, אוּן זַייא אוֹיך נִישט טְרוּירִיג, וָען דַיין עָסָען אִיזט נָאר בְּרוֹד מִיט וַואסָער, אוּן זַייא נִישט צָארְטִיג וָען מְעַנְשָׁן טִיהָן דִיך נִישט בִּכבוד הַאלְטָען לוֹיט וויא דִיר צוּ גִיהָער, נָאר דַאנְק דַיין בִּישָׁעפָּער פִּיר אַלָעם וָואם עָר דִיר גִיבְּט, וַוייל אַלָעם וָואם דִיא גָעגִינְט אוֹיך דִיא וָועלְט אִיז אַלָעם נָאר [במתנת חנם], אוּן זַייא אִיהם דַאנְקבָּאר, וָואם עָר הָאט דִיר גִישָׁענְקט גָעזִינְד, אוּן לָעהְבָּען, אוּן וָואם עָר הָאט דִיך עָרשַׁאפָּען אַלֶם יוה״ז אַזוֹ זָאלְסט אִיהם דִינָען וויא אַיין קְנַאבְּט צוּ זַיין הָערָן, אוּן טִיה אִיהם רִיעְכ הָאבָּען, וויא אַיין קוּנְד צוּ זַיין פָּאטָער, בִּיז אִין דִיא עָווִיגְקַייט [כי הוא אבינו ומלכינו]:

אות ע ענוה

ענוה, דִיא מדה פִּין [ענוות] צוּ זַיין דֶעמִיטהִיג, אִיזט אַייגָע מדה טובה וָואם אִיהר גְלַייכָען נִישט פָּארהַאנְדָען אִיז, אַזוֹ וויא דִיא חכמים הקדושים הָאבָּען גָעשְׁרִיבָּען [ענוה גדולה מכולם], ענוה אִיזט נָרעָסָער פִּין אַלָע מידות טובות, וַוייל אַן דִיא מדה טובה פִּין ענוות אִיז אוֹיך בִּיהָעפְּט אַנְדָרָע מדות טובות, דהיינו אהבה ושלום, וָואם דָער דֶעמִיטהִינָר מֶענְש חָאט מִיט אַלָע מֶענְשָׁן שָׁלום אוּן לִיבְשַׁאפְט, אוּן פְּרַיינְדלִיכְקַייט, אוֹיך גֶעפִּינְט מָען זֶעלְטָען בַּייא אִיהם כּעס, נָאר עָר אִיז אַייבִּיג [עובר על מידותיו] וָואם עָר מִיט יָעדָען מוחל זַיין, אוֹיך נָעפִּינְט מָען בַּייא אִיהם אַיין [לב נשבר] צוּבְּרָאכָען הַארְץ, אוּן מִיט אוֹיך אוֹיך קַיין שוּם זַאך מקפיד זַיין, אוּן עָר עָנטלוֹיפְט פִּין כָּבוד, אוּן בִּיגֶעהרְט נִישט אִיבְּרִינָע זָאכָען פִּין דֶעם עולם הזה, נָאר עָר לָאזט זִיך צוּפְרִידָען מִיט אַלָעם, אוֹיך אִיז עָר זִיך נִישט [מחזיק טובה] אִיבָּער זַיינָע גִיטָע מעשים, אוּן נָאך מֶעהר דָער גְלַייכָען אַנְדָרָע מדות טובות וישר ת, וָואם אַלָעם אַן דִיא מדה טובה פִּין ענוה

אַנְהָעִנְגְ אִיזְט אוֹ בְּאמת אַזוֹ וויא דִיא מדה מוֹבה חֲשׁוּב אִיז אַזוֹ אוֹיךְ זָעלְטין אִיזְט זִיא צוּ נָעפִּינָעז מחמת וְואם דָעֶר יצר שְׂטַארְקְט זִיךְ אוֹיף דָעם מֶענְש אִיהְם צוּ בְּרֶענְגָען צוּ הוֹיפִיגְדִיקייט אוֹ גיאות וַויל וָועֶן דָעֶר יֵצֶר טוֹב נָאר דָעם מֶענְש מִיט דָעם כּוֹבֶש זַיין אִיהם צוּ בְּרֶענְגָען צוּ נאוה אוֹ הוֹיפִיגְדִיקייט אַזוֹ אִיזְט שׁוֹהִן אִיהם נַאנְץ לַייכְט אִיהם צוּ מַאכָּען זִיגְדִיגָען מִיט מָעהָר אֲנְדֶרָע זַאכָּען אִיבֶּער דָעם [בתחבולות יעשה מלחמה] דַארְף מֶען אוֹיךְ קֶיינָען דָעם יצר צוּ שְׁטְרַייטָען מִיט תחבולות כדי ניצול צוּ וָועֶרין פִּין גאוה דהיינו עֶפּעָרם צוּ טַראכְּטָען זָאלְכֶע מחשבות וָואם בְּרֶענְגְט דָעם מֶענְש צוּ דֶעמִיטהִינְקייט דהיינו צוּ טְרַאכְּטָען אַן דָעֶן וָואם מִיר זָאגָען יָעדָען טָאג [מה אנו ומה חיינו ומה כחינו ומה צדקנו הלא כל הגיבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי מעשינו תוהו וימי חיינו הבל] אפילו אַז אִיין מֶענְש הָאט שׁוֹהִן עֶרְרֵייכְט צוּ פִּיהל הַתּוֹרה ומצות אַזוֹ וויא משה רבינו ע"ה נָאר עֶר בָּעוִיצְט דַאצוּ דִיא מדה פִּין גאוה וָואם הָאבָּען אֲלָע זַיינָע מעשים טוֹבים אִין וָועהרְט? מחמת וָואם דוּרְךְ זַיין גאוה אִיז עֶר אָנְווִירְדִיג אוֹ נָעפַּיינְט אִין נָאטָם אוֹינָען אַזוֹ וויא דָעֶר פְּסוֹק זָאגְט [תועבת ה' כל גבה לב] אַלֶע הוֹיפִיגְדִיגֶע הַאֶרְצֶער אִיזְט נָאטָם אָנְווִירְדִיגְקייט אַזוֹ ממילא אִיז אִיהם נִישְׁט מָעהָר צוּ רַאבָּען נָאר [באחד הנבלים] וָואם הָאט אַזוֹ מֶענְש אִין וָועהרְט אוֹ וָואם טוֹיג אִיהם זַיין נַאנְץ לָעהְבָּען וָועֶן הקב"ה זָאגְט אוֹיךְ אִיהם [אין אני והוא יכולים לדור באהת] אִיךְ מִיט אִיהם קָאנָען נִישְׁט צוּ זַאמֶען וָואהְנָען מֶען קָאן זִיךְ פָּארְשְׁטֶעלֶן וויא נָאר נָעפַּיינְט דָעֶר בעל גאוה אִיז אִין נָאטָם אוֹינָען וָואם עֶם שְׁטֶייט גִישְׁרִיבָּען דָאם דָעֶר בעל גאוה וָועֶרְד נִישְׁט אוֹיךְ שְׁטֶיין צוּ [תחית המתים] וכן דַארְף דָעֶר מֶענְש זִיךְ צוּ שְׁטַארְקָען מִיט זַיין נַאנְצָען קְרַאפְט זִיךְ אַיינָען צוּמַאכָּען דִיא מדה טובה פִּין ענוה זִיךְ נַאנְץ נִידִיג צוּ הַאלְטָען אוֹ זִיךְ פָּאר נָאר נִישְׁט צוּ הַאלְטָען אפילו דָאם עֶר הָאט פִּיהל תּוֹרה גִילֶערְנְט אוֹ אוֹיךְ פִּיהל מִצוֹת מקיים גִיוָוען דַארְף עֶר דָאךְ דַארְבָּער קֶיין גאוה צוּ בָּעוִיצָען וַייל וָועֶר וַויס אוֹיב עֶר הָאט אַזוֹ פִּיהל נָעמִיהָן לוֹיט וויא זַיין יכולת אִיז גִיוָוען וַייל אַיין יֶעדֶער מֶענְש אִיז מחוּיב זַיין בִּישֶׁעפֶּער צוּ דִינָען לוֹיט וויא פִּיהל חכמה עֶר מִיט בָּעוִיצָען אוֹ אַזוֹ וויט וויא זַיין כּח גרייכְט דָעֶר בּר שכל דַארְף צוּ זָאגָען [כמה אוכף] מִיט וָואם זָאל אִיךְ מִיךְ נִידִיג מַאכָּען אוֹ פָּעדֶעֶרן פָּאר

הקב״ה אוג מיט וואס קאן איך בעווייזן שפלות פאר דעם עהרהויבינען נאמ, וואס עהר האט גינרייסט זיין חסד אויך מיר, מיט דעם וואס עהר האט מיך מוכה גיוועזן מיט עפעם שכל אוג וויסענשאפט, אוג האט מיר צוגענאלפען דאם איך זאל קענין עהרייכען צו טיהן עפעם מעשים טובים, מעהר פין מיינע חברים, דאם גיטין אליין, האט מעהר אין וועהרט, פין דאם נאנצע יעהבען פין עוה״ז, פארוואהר אלע מיינע מעשים טובים, טיהן נישט אויסרייכען צו קענען יוצא זיין, בלוים פאר דעם גיטין אליין אוג דאם איז גיוועזן דעהר טעם, וואס משה רבינו ע״ה איז גיוועזן מעהר עניו פין אלע מענשן, אויך מיט דעם מענש מסייע זיין צו בעזיטצען ענוות, זיך צו ערמאנען אן זיינע עבירות, ופשעים וואס עהר נטיהן האט, ומכש״כ זיך גיט צו ערינערין, אז דיא [חטאת נעורים] וויא זיינע יונגע יאהרן אויסגעזעהן האבען, פין מחשבות רעות, והרהורים רעים, ובדומה, דארף מען בוודאי קיין גאוה צו בעזיטצען, נאר נאך זעהר איינטעהרטעניג צו זיין בייא זיך זעלבסט, אוג דארף צו זאגן, וואס האב איך פין דעם בבוד וואס אנדערע מענשן טיהן, מיר צו טהיילן, מחמת וועיל ייא וויסען נישט פין מיינע עבירות, פארוואהר אבער איך זעלבסט ויים דאך זעהר גיט פין מיינע פיהל זינד, אוג מיסטייט, וואס פיהל זענען וויא דאם זאנד אין ים, ובאמת בדור הזה, דעהר וואס וויל נאר אין זיך אריין קלעהרין, זיך צו ערמאנען אן זיין אויפיהרונג, דעהר קאן זיך נעניג אוג גענוג פאהר עהר אויסזיכען (שמכף רגל ועד ראש אין בו מתום), וואס דאם דארף איהם אונטערטעניג צו מאכען, וויא אויך קליין ג״ענוג, וויל מען זעהט דאם מען טיט נישט אין זיינדערטם טהיל, וואס מען האט גידארפט צו טיהן איבער דעם איז נישט פארהאנדען אין בעסערע זאך פיר דעם מענש, וויא זיך מבניע צו זיין פאר הקב״ה, אוג אויך פאר מענשן, אזוי ועדר איהם הקב״ה גראם אוג חשוב מאכען [בעולם האמת וטוב יהיה לו ולנשמתו] :

עשירות

עשירות. דער נסיון פין פיהל פארמעגן, איז פיהל גרעסער אוג שטארקער

פין דעם נסיון פין ארימקייט, מהמת וואס דאם עשירות קאן דעם מענש גורם זיין אויך כמה עבירות עובר צו זיין, איבער דעם דארף דעם עושר, זיך גיט אין האבט נעמען, דאם עהר זאל נישט דארפען חלילה

דורך

דורך זײַן נעלד צו ירשענען דאם גיהנם. דאם ערשטע דארף צו זײַן
ולבלתי רום לבבו מאחיו] זיך נישט גראם צו האלטען. איבער אנדרע
מענשן וואם קיין פארמעגען האבען, צו קיין שום מענש צו רעדין מיט
גיאות, אוג עזות, אוג זאל נישט פארשטאפען זיינע אוהרן, פין דאם
נעשרייא פין דיא נאטהבי־ארפינע. נאר ער זאל פארנעמען דאם נישרייא
פין דיא ציבראכינע האר־בער. זיין האנד צו עפענען זייא צו גיבען [די
מחסורם], וואם זייא נייטיג דארפען, אוג זאל האבען איין אפיינע האנד,
צו אינטערשטיצעי דיא לומדי תורה, אוג צו פעסטיגען דיא נישטראכילטע
קנינען, אוג אויף צוהייבען דיא נעפאלינע, אויף אז אויך דעם עושר
מעהר דער חיוב נעווארפען, צו טיהן מצות ומעשים טובים [כברכת ה'
אשר נתן לו]. אוג דארף אייביג פאר זיך מורא צו האבען. פילייכט האב
איך נישט יוצא גיווען לויט מיין עשירות, [ומה טוב] וויא גיט אוג
ראכטפארטיג איז דאם, פין אזו מענש, וואם טיט זיך נוהג זיין, אוועק צו
ליינען [מעשר] איין צענהן טהייל פין אלע זיינע פארדינסטן, אויף צדקה,
אויך דארף ער צו זעהן, נישט אידרינע הוצאות צו מאכען אויף אנטצוגע
זאכען, כדי ער זאל קענען פאר זיין פארמענן זיין נשמה נישט טיהן
[לעולם שכלו טוב]. אוג צו טיהן דעם רצון פין זיין בישעפער. ועל
כולם דארף ער זיך נישט מהזיק טובה צו זיין, ווענען זיין צדקה נעבען,
וויל באמת איז נאר דער מענש איבר זיין פארמענן, אזו וויא [אפיטרופס]
וואם מען האט אים געגעבען צו בייהאלטען נעלד פין אנדרע מענשן
ענים, איבער דעם איז ער נאר איין שליח פין דען אלמאכטינען גאט,
וואם אלעם זיין איז, אזו וויא דער פסוק זאגט [לי הכסף ולי הזהב]
אוג צפארט ווערד עם דעם מענש צוגעראכנט גלאך ער העט פין זיין
אייגען פארמענן צדקה גיגעבן, כדי אידם צומעהרן פיהל שכר לעוה"ב,
ובאמת טיט דער עני מעהר גומל חסד זיין, צו דעם עושר, וויא ער טיט
דעם עני, וויל דורך זיין צדקה נעבען צו דעם עני, איז ער זוכה [לרב
טוב הצפון], וזאת, אוג דאם איז איין ידוע, ואם דיא חכמים הקדושים
האבען גישריבען, דער ואם גיבט דעם עני צדקה, ווערד גיבענשט, מיט
זעכם ברכות, אוג דער ואם טיט דעם עני מפיים זיין מיט גיטע, אוג
אנגינעהמע רייד, דער ווערד גיבענשט מיט עליף ברכות, איבר דעם איז
דאם איין גראסער חויב, דעם עני צו טרייסטען אוג צו אידם צו העדען
מיט איין פרייליך פנים, כדי צו ערפרייען זיין פארזינקען האַרץ, אויך

דאַרף מען גיוואהרנט צו זיין, בייא יעדע שמחה וואס מען מאכט, אויך צו בעטען דיא ענים, צו דיא שמחה, פון וועלכן כבוד השכינה, וואס שטייט בייא זייר ראכטע האנד, אוג זאל מקיים זיין (וידוו ענים בני ביתך). — ועתה, וועלין מיר שרייבען, וויא ערשט דארף זיך צו פירען (בענין עבודה) אכט צו געבען אויף זיין נשמה, דאס דורך דעם עשירות זאל ער נישט אין נאצען פארגעסן אן דיא תורה הקדושה, נאר ער זאל זיך קובע זיין יעדן טאג תורה צו לערנען, ליט זיין פארשטאנד, וויא אויך עוסק צו זיין במצות, (כפי יכלתו). ווען ער קאן נישט זעלבסט לערנען, אזו זאל ער זיך פארשאפען איין מלמד, וואס זאל מיט אים יעדען טאג תורה לערנען אוג טראכטיג דעם, וואס ער זעהר טרוד איז אין זיינע פיהל גישעפטין, זאל ער דאך נישט פארפעהלן צו דאוונען יעדען טאג [ערב ובוקר] אין שיהל בציבור, אוג זאל עפעטעס לערנען אין דיא ספרי מוסר. אזו ווערד דאס איהם ערמאנען אן גאטס דינסט אוג ווערד אויך דורך דיא ספרי מוסר פארשטיין, דאס נישט דער עולם הזה, דער עיקר איז, אוג דאס דער מענש איז נישט זיכער אויך דיא ועלמ, אפילו אויף איין טאג, [כי היום כאן ומחר בקבר], אפילו דאס דיא חכמים האבען געשריבען, דאס דער וואס שטארעק טרוד איז אין זיינע פיהל גישעפטען וואס האט דאדורך קיין צייט עפעטעס תורה צו לערנען, אזו זאל ער פאר זיין נעלד מחזיק זיין אן דיא לומדי תורה, אזו ווערד דאס איהם גירעכנט ווערין, וויא ער האט אליין גילערנט, צוזאך איז ער מחייב לכל הפחות יעדן טאג עפעס תורה אליין צו לערנען, ומבשפ, דאס ער וויטער מחויב איז צו דאוונען יעדן טאג אין שיהל בציבור, כדי נישט צו פארגעסן, ואם אויך איהם איז מוסך צו טיהן אוג צו דענקען אן זיין נשמה, דאס ער איז עתיד דין וחשבון צו געבען על כל מעשיו [ובזה יזכה לראות בנועם ד' אמן]:

ענוות

ענוות. ארימקייט איז אין גראסער נסיון צום מענש, ווייל עם איז נישט פארהאנדען איין ארגירעם ווי ארימקייט, ער מיז זיך פארוואנדלען פון זיין הויז, אום צו זיכען ברוד, זיינע קינדער פערלאנגען פון איהם עסען, אוג ער האט זייא נישט צו געבען, זיין הויז איז לעהר פון עסען אוג קליידען, עס נעפינט זיך נישט איין קרייצער אין זיין טאש, דיא בעלי

חובות בילויפֿען איהם, אוג אונטערדריקען איהם, דער ווירט פֿיינינט איהם
אם דירה נעלר, קארץ עס איז איהם ווייא פֿין אונוועגדינ, אוג טרויריג
פֿין אוסוועגדינ, אוי ער ווערד פֿרייא פֿין איין צרה, קימט אויף איהם
דיא אנדרע צרה, אוג פֿיהר מחרוקת קימען אויף איהם, אוג ער מיז זיך
לאזן פֿיהר מאהל פֿארשעהמען, זיינע רייד ווערין נישט צוגעהארכט, ער
גלימט צו אלדינג, אוג קאן צו נאר נישט ערריכען, אוג נאך מעהר פֿיהל
אנדרע צרות ואם טיט אלעם אינפֿארפֿאהרן אויף דעם ארמאן, ואם
נישט צו ערשריבען אין, דער כלל איזט [כל ימי עני רעים] אלע זיינע
טעג זענען שלאכט, אוג בישער וויא גאלל, אוג ואורמיטה, נאר דאם
אייגע איז זיין טרויסט, דאם דורך דיא יסורין פֿין עניות ואם ער טיט
ליידען אויף דיא ווועלט, ווערד מען איהם אויסצוהן פֿין דיא יסורים פֿין
גיהנם לעוה"ב וידוע דאם איז וויסענדליך, ואם נעשריבען איז, דאם עס
איז בעסער צו לי דען אלע יסורים פֿין עוה"ז, נאר דאם מען זאל פֿרייא
זיין פֿין דיא יסורי גיהנם לעה"ב אוג עס איז אויך בעסער צו גענסען
איין שעה דאם גיטט פֿין עולם הבא, פֿין דאם גאנצע לעהבען פֿין עוה"ז
אויך קאן ער זיך מיט דעם טרייסטען [השפט כל הארץ לא יעשה משפט]
ווערד דען הקב"ה דער ריכטער פֿין דיא גאנצע ווועלט, טיהן ואם אנרעכט
איז, ח"ו משנה צו זיין איין קינד, פֿין אנדרע זייגע קינדער, איינעם צו
נעבען כל טוב, פֿין עסען אונד טריינקען, אוג קליידען, אוג אלע תענוגים,
אוג דעם אנדערן צו לאזין הינגעריג, אוג נאקעט אהן מלבוש, אוג לעהר
פֿין אלדינג, חלילה וחלילה, דאם דאזיגע נאר צו דענקען אויף דעם [פועל
צדק], אבער דער אמת איז, [בי הצור תמים פעלו] דיא ווירקע פֿין בישעפֿער
זענען מיט גאנצקייט, [וכל דרכיו משפט] אוג אלע זייגע דרכים זענען
מיט משפט, אוג מיט רעכטפארטיקייט, ולבן, איז נישט אנדערש צו
טרעכטען נאר נאנץ נעווים, ווערד דער ערבארימגער פֿאטער אויף זייגע
קינדער, דעם אנגנקליכען מענש אויף דיא ווועלט, פֿיהל גיטט פֿאר-
נעלטען, אויף דעם עולם האמת, אוג ווערד אינם בוודאי פֿרייא מאכען,
פֿין דיא יסורים פֿין ענע ווועלט, ואהל דעם ואם קאן, בעשטיין בייא דעם
נסיון פֿין עניות, נישט מתרעם צו זיין, אויף דעם אייבערשטנם מידות,
אוג טיט אויף זיך מקבל זיין אלעם בשמחה ובלב טוב פֿין זיין ליבען
נאטען, אוג אויף יעדע צרה ואם אויף קימט, צו זאנען [גם זו לטובה]
ווען עס אזו גיפֿעהלט דעם בורא, דער ערבארימגער פֿאטער, אזו דארף

עָם מִיר בוודאי צוּ גִיפֶּעלֶן אוּן זָאל טָרַאכְטָען בִּין אִיךְ דָעָן בֶּעסָער פִּין דִיא גְרַאסָע צוּיקִים וקדושי עליון, וָואם אוֹיךְ דִיא וָועלְט זָעגָען גִיוָוען, וָואם עָם אִיז אוֹיךְ זַייא אוֹיךְ אִיבֶּער גָעפָאהְרֶן ״ער צַעד פִּין עניות, אַז וויא מִיר גָעפִינָען בַּייא הלל הזקן אוּן אלעזר בן פדת, וויא אוֹיךְ אַנְדֶרֶע צדיקים, וָואם הָאבָּען פִּיהְל גָעלִיטָען אוֹיךְ דִיא וָועלְט, פִּיהְל מֶעהְר וָואם אִיךְ מִיה לייגָען, אוּן באמת דָער מֶענְש וָואם וויל נָאר הִיטָער זִיךְ קִיקָען, דָער וָועְרְד אַלֶע מָאהְל גָעפִינָען נָאךְ גְרָעסָערָע ענִיים, אוּן בעלי יִסּוּרִין, אוֹיךְ דָעם וָועְרְד אַיין יָעדָער מוֹדֶה זַיין, דָאם דָעם גְרָעסְטָען עני אִיז פִּיהְל וויילֶער אפשיר פִּין דָעם גְרֶעסְטָען עושר, וָואם קְרַאנְק אִיז אוּן באמת (אדם לעמל יולד) לָעהְבְּט יָעמַאנְד אַיינְצִינָער מֶענְש אוֹיךְ דִיא וָועלְט בִּמנוּחה, נָאר דָאם אִיז דָער פָּעהְלֶער, וָואם מָען וויל נִישְׁט קִיקָען הִינְטָער זִיךְ, נָאר אִיבֶּער זִיךְ, אִיבֶּער דָעם אִיז נִישְׁט פַֿארהַאנְדָען אַיין בֶּעסֶערָע עצה, נָאר מקבל צוּ זַיין אַרָעם פִּין זַיין לִיבָּען נָאמָען בשמחה, אוּן חלילה נִישְׁט מתרעם צוּ זַיין, אוֹיךְ דָעם משפט צדק פִּין הקב״ה נָאר אוֹיךְ אַלֶע מְאַמִינְגָען, צוּ זָאגָען, אִיךְ דַאנק דָעם בִּישֶׁעפֶּער פִּיר אַלֶעם, אוּן אַלֶעם וָואם נָעשִׂיהְט דִיא מָענְשֶׁן אִיזְט אַלֶעם מִיט זַיין השגחה פרטות, עָם זַייא נִישְׁט אָדָער שֶׁלַאכְט, הָאבָּען דָאם מַיינָע שֶׁלַאכְטָע מעשים גוֹרֶם גִיוָוען, אַז דַאנק אִיךְ דִיר פִּיר דָעם, וָואם בָּעצָאהלְסְט מִיר אוֹיךְ דִיא וָועלְט, כדי מִיךְ סְרַייא צוּ מַאכָּען, פִּין דִיא עונשי גיהנם לעוה״ב, אוּן אִיךְ בָּעהְט דִיךְ לְאז דָער צַער פִּין עניות זַיין אַיין כפרה אוֹיךְ אַלֶע מַיינָע עבירות, אִיזְט עָם אָבָּער, דוּרְךְ מַיין שֶׁלַאכְט מוּל, אַז בִּין אִיךְ עָם אוֹיךְ מקבל, וַייל נָעווִיס וָועְרְסְט מִיר פַֿאר מַיין צַער פִּין דִיא וָועלְט, פַֿארנָעלְטָען פִּיהְל גִיטְע (בעולם שכלו טוב), אוּן דָאם דַארְף דָער אָנְגָלִיקְלִיכָּער מֶענְש אוֹיךְ דִיא וָועלְט צוּ זָעהָן, דָאם וָען עָר הָאט נִישְׁט דִיא זְכִיה דִיא וָועלְט צוּ גָענִיסָען, דָאם עָר זָאל נִישְׁט אוֹיךְ פַֿארלִירָען דִיא אֶמְתִּדִיגָע וָועלְט, אַז וויא דָאם זָעהָר שכיח אִיז וָואם דָאם עניות מַאכְט דָעם מֶענְש אִיבֶּער פָּאהְרָן אוֹיךְ דִיא נָעפָאמְט פִּין דִיא תורה, נָאר טָרַאטְץ זַיין אִרוּמְקַייט, זָאל עָר דָאךְ עָהְרְלִיךְ הַאנְדֶלָען, אוּן קֵיין מחלוקות הָאבָּען מִיט מֶענְשֶׁן, אוּן נִישְׁט צוּ זַיין פַֿאר מרה שחורה, אוּן אוֹיךְ זִיךְ צוּ הִיטָען פִּין לִיגָען דָעדֶר, אוּן פִּין מתרעם צוּ זַיין, אוֹיךְ זַיין משפט צדק, אוּן אִין דִיא צַייט, וָואם עָר לָעהְר אִיז פִּין אַרְבַּייטָען, זָאל עָר נִישְׁט זִיטְצָען אִין דִיא שֶׁענְקְהַייזָער, נָאר עָר זָאל בָּעסֶער אִין דִיא צַייט לוֹיפָען, דָארְט וויא עָם וָועְרְד תורה גִילֶערְנְט, אוּן

זאל

זאל זיך נישט וואָרפֿן אויף דיא גאבּ פֿין מענשן, נאר וועט ער קאָן עפּעס פֿאַרדינען [מיגיע כפו"], זאל ער זיך נישט שעהמען צו טיהן אפילו דיא שפּלעסטע אַרבּייט, [כי גדול הנהנה מיגיע כפו"] וואס אויך איהם זאגט דער פּסוק [יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך], אוג זאל נישט פֿאַרפֿעהלען צו דאוונען ערב ובוקר אין שיהל בציבור, אוג זאל אויך זיין אין דעם פֿאַרזאמלונג, וויא עם ווערד יעדען טאג דאָרט גילעָרנט אין שיעור תורה, חומש, אוג דינים, וספרי מוסר, וויל דאס לערנען וואס ווערד צוזאַמען גילעָרנט מיט מעהרע מענשן, דאָס זעהר פֿיהל אין ווערט, אוג אויך זעהר חשוב בייא הקב"ה, אוג זאל זיך מעהר משמיח זיין מיט דען לערנען, וויא ער העט פֿיהל געלד פֿאַרדינט, אויך דאס אין ניטיג צו וואַרנען אזו מענש וואס מיז זיין ברוד פֿאַרלאנגען פֿין אנדרע מענשן זיך זעהר צו היטען פֿין קיין שום מענש שלאכטיץ צו רעדען, וויל מען האָט איהם וועניג, אדער גאר נישט גיגעבּען, וויל באמת איז נאר דער עושר אַיין שליח פֿין הקב"ה, אוג דאס וואס איהם בייטרעט איזט, דאס ווערד איהם בוודאי נישט פֿעהלען ווען עם איז נישט דורך דעהם, אזו מיז עם גישעהן דורך אַיין אַנדערן, דאס איז דער דרך הישר וויא דער עני דארף זיך צו פֿיהרען אזו ווערד איהם דאס עניות זיין איין כפרות הנפש אויף אלע זייגע עבירות אוג עד קאן מיט געווים רעכענען צו ערלאנגען דעם תענוג, אוג דאס זיכקייט פֿין דעם עולם התענוג לעוה"ב אוג עם ווערד איהם פֿארקעהרט ווערין זיין שרוירינקייט לשישון ולשמחה, ונס יגון ואנחה:

עניית אמנים וידש"ר

עניית אמן. צו ענפֿערן אמן, אוג יהא שמה רבא, וברכו, קדושה, איז פֿין דיא זאכען וואס שטיין [ברומו של עולם] וואס דער שכר פֿין דען זעהר גראס איז, אוג צופֿארט טיהן פֿיהל מענשן אן דעם מזלזל זיין, אמייל מענשן וואס זענען אזו וויא שטים, אוג טויב, וואס וויללען נישט זייר מויל ענפֿענען, אמייל ווידער, וואס ענפֿערן יוא, נאר זיא זענען אבּער נישט גיוואהרנט צו זאגען כהוגן, נאר זיא ענפֿערן [אמן חטופה, וקטופה, ויתומה,] אמן חטופה הייסט, אז מען חאפט פֿריער צו ענפֿערן אמן אוי מען האָט דיא נאנצע ברכה אויסגעזאגט, וקטופה הייסט, אז מען זאגט נישט שארף אַרוים דאס וואָרט אמן, וואס מען זאגט, אמיי, אוג

אמן יתומה הייסט, אז מען דאס נישט גיהערט דיא ברכה זאגען, נישט דאס אליין, וואס מען איז נאר נישט יוצא מיט אזוי אין אמן זאגען, נאר מען דאס נאך איין עונש דאריבער, אין [זוהר פרשת וילך] ווערד גיבראנגט פין דעם גראסען שכר, פאר ענטפערן אמן, ויהא שמה רבא, בכל כחו, דאס מען טיט פין אירם צערייסען דעם שלאכטען גזר דין, אוג מען טיט אירם אוך מוחל זיין אוך זייגע עונות, פין דעם אליין קאן מען זיך פארשטעהן, וויא נאר גראס מיז נאך זיין דער עונש אז מען טיט אן דעם מזלזל זיין, ווען דיא מענשן העטין נעווייסט, אוג פארשטאנען, פין דעם גראסן שכר פין דיא מצוה, וואס מען ענטפערט אמן, יהש״ר״ב וברכו וקדושה, אזו ווערין זייא נאך גילוייגען, אוג נאכגעאגט, פרי צו קענען דיא מצוה, רבה, מקיים זיין, אוג זייא העטין זיך נאך נעפרייט דאריבער, גלאך זייא העטין ערריכט איין גראס פארמעגען, נאר דאס איז דער פעהלער, וואס מען וויסט נישט וויא נאר גראס אוג חשוב דיא מצוה איז, אוג וויא גראס דער שכר איז דאפין, אוג זייא וויסן אוך נישט, וויא גראס דער עונש איז פין דעם מענש, וואס אן דעם נישט גיוואהרנט איז [ה׳ הטוב יכפר ולכן אם בעד נפש אתה] דער וואס נכייבט אן דיא רייד פין דיא חכמים הקדושים, זאל אן דעם זעהר גיוואהרנט זיין, נישט פאלען צו לאזין אפירו אין אמן, ומבש״כ יהשר״ב, וברכו, וקדושה, נאר זיך מוסר נפש צו זיין, בדי דיא חשובע מצוה מקיים צו זיין וויא עם גיהער צו זיין, אזו ווערד ער זיך פארשאפען [מעדנים לנפשו] זיסע שפייזען צו זיין נשמה [וטוב יהיה לו ולנשמתו]:

עצלות

עצלות. דיא מדה פין עצלות, איז זעהר איינע מדה רע, צום גוף אוג צום נפש, וואס דאס איז איין יעדען וואהל בעקאנט, אוג מען דארף נישט דארויף פיהל ראיות צו ברענגען, ובאמת זענען דיא צוויא מדות, פין עצלות, אוג זריזות, איין גאב גאטעם, וויל דאס איז אנגעבוירין על פי טבע, וואס מאניגע מענשן זענען אז געבוירין מיט דיא טבע, צו זיין געריישט, אוג געשווינד צום ארבייטען, ווירער גיבט זאלכע מענשן וואס זענען בטבע טרעג, אוג פויל צו אלדינג, והנה, וואס אנביילאנגט צו וועלט זאכען, איז דיא מדה פין עצלות, זעהר נישט גוט, אזוגיט פאר דעם מאנסביקד, וויא אוך פיר דיא נקיבה, וואס אוך אידר איז נעווארפען

דאס

דאם הויז ווירטשאפט צו בעזארגן, אוג ווען זיא איז דאצו טרעג, [אוי לה, ואוי לבית ה] איז ווהה צו אידר, אוג ווהה צו דעם גאנצען הויזגעזינד, ואם דאם טיט פארזאכען קריג אין הויז, אוג ווידער וואם אנבילאנגט ואם גיהער צו עבודת הבורא, או מען איז בייא דעם אין עצל, איזט דאם זאהר אין [חולה רע] שרמה המלך ע"ה האט גיזאגט [חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב] דער מענש ואם איז גערישט בייא זיין ארבייט, דער איז ראוי פאר קענג צו שטיין, אוג דער תנא אין אבות האט גיזאגט [הוי עז כנמר וקל כנשר וכו'] דיא זאלסט זיין פארשייט ויא אין לעמפערט, אוג גרינג ויא איין אדלער, אוג זאלסט לופען ויא אין הירש, אוג שטארק ויא איין בייב כדי צו טיהן דעם רצון פון דיין פאטער אין הימעל, אוג חאטשע דאם דיא מדה פין עצלות, איז בייא דעם מענש אנגעבורין, צופארט, ווערד מען זיך גישט קענען פטרן מיט דיא טענה, ואם מען איז גישט אין [ריז גיווען צו עבודת הבורא ווייל דאם דאזיג איז אבער ענפערט גיוואארן אין דעם מענשם האנד, זיך זיינע שלאכטע נאטירהר אימצוועגדען, אוג מהפך צו זיין, פין איין עק צום אנדערן עק, אוג יעדער מענש האט ואהר צו בישעהלען, אוג צו שאפען איבער זיך זעלבסט, אזו צו טיהן ויא דער שכר דער יצר טוב הייסט, גישט מעהר דאם מיז בייא אזו מענש מעהר מיהה קאסטען דאפיר ווידער [לפום צערא אגרא] איזט זיין שבר פיהל גרעסער, איבער דעם דארף דער מענש זיך צו שטארקען מיט זיין נאנצען כח מיט תחבולות צו שטרייטען קעגען דעם יצר, זיך זיינע שלאכטע נאטוהרן אויסצובעזרן לדרך המובה, צו זיין [רץ כצבי וקל כנשר] צו לויפען ויא איין הירש, אוג גריגג ויא איין אדלער, כדי צו טיהן דעם רצון [לאבינו שבשמים]:

עצבות

עצבות. דיא מדה פין עצבות, צו זיין פאר מרה שחורה, איזט זעהר אייג דאם נפש פארלענגן, אוג דאם שפראצט ארויס פין דעם [שורש נחש], אוג דאם איז אוך פין דיא מדה פין דיא [פלוגות לילית], אוג דער מענש ואם בעזיצט דיא מדה פין עצבות, איז דאם אייך צייכען דאם ער איז צוגעטהיילט צו איהר חלק רייל, אזו טיט זיא איהם ברענגען [לידי רדי] אוך דיא עבודה צו השיית פין אזו מענש האט נאר גישט אין ועהרט

אין דיא [תוכחה] שטייט, וויל דיא האסט נישט געדינט דיין בישעפער מיט שמחה, ובטוב לבב, וועדר אויך דיר קיינמען פיהר צרות רי׳ל, אויך איז דאס נזרם צו מחזקות, דיא מענשן וואס רעדן צו אידם מיט שלום, ענפערט ער ייא מיט קריג, מאניכעם מאהל פרעגט דעם מענש צו עצבות, מחמת אידלע סיבות, [וואס אידם געטראפען האט] [בנופו] או בממונו] אויך קומט עם מחמת גאוה, [ען] עמאנר טיט עפעם איין זאך וואס איז נישט רוים זיין כבוד, אזו [ועדר] ער באלד [ארויבער צארנינ, אוג וויל ער קאן זיך נישט אן דעם מענש נוקם זיין אזו [ועדר] ער [ניקליידעט] מיט עצבות, אוג טרויריגקייט, אזו קאן מען זיך פארשטעלן, [ען] דאס עצבות שפראצט ארוים פין דיא צוויא מדות רעות, דהיינו פין גאוה, אוג כעס, ממילא קאן מען פארשטיין, וואס דיא פרוכט קאן זיין דאפין [כי היוצא מהטמא טמא] איבער עם דארף זיך ער עובד השם מחזק צו זיין בכל כחו, פין זיך צו פארשרייבן, דיא מדה רע פין עצבות דורך מחשבות טובות, דהיינו [ען] דאס עצבות איז אידם [נעקומען] מחמת [וואס] מען האט אידם [נעטשקן] [ואכטעם] [וואס] איז [נעשען] זיין כבוד, אזו [זאל] ער זיך [נידריג] האלטען, אוג [זאר] [מראכטען] [מה אני ומה חיי] [וואס] בין איך, אוג [וואס] איז מיין [נאנץ] לעהבען, [וואס] [פאר] איין [נעווין] האב איך פין דעם [וואס] מענש, [טיהן] מיך מכבד זיין, אוג [וואס] [פאר] איין [פארליסט] האב איך פין דעם, [ען] מען איז מיך שוהן מבזה, [פארואכר] מיר אלע מענשן, [זענען] נאר אזו [ויא] איין הבל, אוג אלעם פין דיא [ועלט] איזט הבל, [וויל] דער [נאנצער] עולם הזה הוש קיין [בישטאנד] איך [ין] [לאנג] צייט, מיין [פרייגן] [בילייב] נאר דיר, [וואס] [פאר] איין [נעווין] האבען [אצונד] דיא מענשן, [וואס] [זענען אין] דיא [פארנאנגנע] צייט, אין גרא[טן] חשיבות [ניוועזן], אוג [האבען] [פיהל] כבוד [ער]עהבט, אוג [וויי]ר [וואס] [פאר] איין [פארליסט] האבע, [אצונד] דיא [ענינע] [וואס] מען האט [וויא] [אמאהל] [פארנטטע], אוג פיר נאר נישט [נידאלטען], [ען] אויך דעם עולם האמת, איז נאר נישט [מעהר] מכובד דער [עושר] קענען דעם [ארימאן], [וויל] [נראם] אוג קלוין, ארעם אוג רייך, איזט דאדט [פארא]יניגט, אוג אין [אין] [נעווי]כט, [וויל] דארט [ועדר] נאר דער [ענינער] [פארנעצוינען] דער [וואס] האט זיך איך דיא [ועלט] [פאר] נאר [נישט נידאלטען], אוג האט זיין [נאנץ] [לעהבענם] [אהרן] [נישטאנפט], צו טיהן, [וואס] [ואהל] [נימאלט] אין [נאטט] [אויגען], [זאלכע] מחשבות, קאן [נאנץ] [לייכט] אבטיהן פין מענש זיין עצבות [וואס] [נעקומען] איז מחמת מניעות הכבוד,

אין

איז ווידער דאס עצמות איהם נעקומען, דורך שלאכטע סיבות, פין נעלד שאדען, אדער פין אנדרע איבעל טראפניגען, אזוי דאכט מען זיך תיכף צו איבערן ענקן, דאס איז דאך נישט נישעהן (במקרה) פין זיך זעלבסט, נאר בנזירות הבורא ב"ה מיט דעם בייסעדל פין דעם ליבען פאטער אין הימעל, וואס שטראפט זיינע קינדער ביא ישראל אזוי ווייא אין ערבאמינער פאטער זיינע קינ ער, אזוי דארפען נאך איהם ניטרין וואס אויך איהם נעשיקט ווערד, צו ערפריין, ווייל דאס איז דאס דער ליבער נאט האט נאך זיין השגחה אויף איהם, וואס לאזט איהם נישט נין, אין גלימטינג פון זיין האר, אזוי ווייא דאס דאזיגע געשיהט בייא דיא רשעים, וואס זעהר גיפינט זענען אין זיינע אויגען, נמצא, דאס עם איז שוהן נאר נישט מערד קיין ארזאך דאצו טרויריג צו זיין, נאר אלעם מקבל צו זיין פון זיין ליבען נאמען (בשמחה ובטוב לבבו – אבר, פארוואהר אבער איבער וואס דען דאך דער מענש צו טרוירען איבער זיינע זינד אוג מיסטייט, וואס ער האט מיט דעם גדם גיזעזין, צער צו דעם (מרך רם ונשא) כדי זיך מתעורר צו זיין תשובה צו טיהן, אוג אפירו דאס עצבות וואס איז מחמת זיינע עבירות, דארף אויך נישט צו זיין אזא צייט חלילה, חלילה, וויל דאס דאזיגע איזט אויך פון (עצת היצר הר"ע) וואס מיט דעם מענש בירדינען מיט פיהר עצבות, ארים צו גיין דעם נאנצען טאג, נאר מרה שחורה איבער זיינע פיהר זינד, אוג מיסטייט, כדי פון איהם אויך צו פארמיידען, אלעם יוישכויט, וויל אזו עבודה צו השי"ת, וואס ווערד נעטיהן מיט עצבות, האט נאר קיין ווערט, אוג עם קאן נאר נישט פארקומען פאר הקב"ה, איבער דעם דארף מען אן דעם גיוואהרנט צו זיין, זיך נישט צו לאזען פיהרען פון דעם יצר הר"ע, צו זיין דעם נאנצען טאג פאר מרה שחורה חלילה, איבער זיינע עבירות, נאר דיא צייט ין דעם, איזט נאר, אין דיא צייט, וואס מען זאגט וידוי, אוג מען האט חרטה איבער זיינע עבירות, אויך אין דיא צייט וואס מען זאגט סדר חצות, וואס מען איז מזכיר פין תיבון ירושלים, דאמהלם איז צייט צו טרויערן, אוג צו זיפצען, אוג אויך פיהל טרערין צו פארגיסן, וואס מעהר איז בעסער, אוג עס איז נעליבט פאר הקב"ה, אוג תיכף וויא דיא שעה איז שוהן פאר איבער גינאנגען, דארף מען פין זיך צו פארטריבען מיט בייזע העגד, דאס עצבות, נאר צו זיין אויפגעהייטערט ובפנים שוחקות, דאס מען זאל אן איהם נאר נישט ערקענען פון זיין צער, ובפרט אין דיא

צייט

צייט, וואס מען דארף נאט ב"ה צו דינגען, דהיינו בשעת דעם דאווינען, אוג לערנען, מיט עם נאר נעטיקן וועהרן בשמחה רבה ובחדוה, וויל דער עיקר, וואס גורם איז, דאס דיא תפרה מן מענש ואל אנגענעמען וועדען פאר השית"ב, וועט זיך נאר, אויב עס איז נעטיקן, גיוואהרען בשמחה, עם שטייט איין רפואה, פין זיך צו פארגעסן, דאס עצבות, זיך צו נעמען אין ספר, אוג דארוים צו לערנען, אזו וועדד איהם דיא תורה משמח זיין, וען דיא וערכט דיך אזו פיהרען וויא מיר, דא געשריבען האבען, וועדד דיר וואהל זיין, אויך בייד [ולא תאוגה עליך רע, וגגע לא יקרב באהלך]:

עזות

עזות. דער תנא יהודא בן תימא האט גיזאגט [הוי עז כנמר לעשות רצון אביך שבשמים], זאלסט זיין פארשיימ, וויא אין לעמפערט כדי צו טיהן דעם רצון פון דיין פאטער אין היטעל, אויך שטייט [ולא הביישן למד] דער, וואס שעהמט זיך צו פרעגען, ואם ער פארשטייט נישט אריין בייס לערנען, דער קאן קיין מאהל ניט לערנען, ובאמת ווערין נעבאך פיהל מצות, אוג הנהגות טובות צוריק נעלאסטן מחמת בושה, ובפרט דיא מצוה פון תוכחה, יענעם צו שטראפען, איז שוהן כמעט אין גאנצען פארגעסן גיוואהרין, דער מענש אבער ואם וויל ראבנען [שכר מצוה כנגד הפסדה], דער דארף צו זיין פארשיימ ביא עבודת השם, קיין איינציגע מצוה אוג אויך קיין מרה טובה, אבצולאטן מחמת בושה, אבער דעם, בשעת מען איז פארייזט היטערוועגנס צווישען נוס, זאל מען נישט פארהלען צו דאווגען, יעדן טאג אין טרית אוג תפילין, אויך זיך נישט צו שעהמען צו גיין אן תשעה באב, אוג יום כפור, אהנע שטיפעל, ובאמת איז דען דאס איין בושה פיר אינץ יודן, אז מיר זענען מקיים דיא נעבאט פון השם יתברך, [דוד המלך ע"ה האט זיך נעריהמט [ואדברה בעדותיך נגד מלכים, ולא אבוש], איך טיה לערנען אין דיא תורה פאר פיהל קענטע, אוג איך טיה מיך נישט שעמען, אוג באמת קומט עם נאר מחמת ואם דיא מצות פון השית"ב האבען, זהר, ועניג אין ועהרט בייא דעם מענש, וויל מען דארף זיך פארצישטעלין, ווען עם האט זיך איהם נעטראפען פיהל נעלד צו פארדינגען, אזו הענט מען בוודאי נישט נעאבטעט אויך קיין

שום בושה, ומכש"כ דאם מען דארף זיך נישט צו שעהמען. בייא אזו זאך, וואס אנגעטרייזט פין עבודת הבורא, פין עולם הבא ואכטן:

ויש, עם איז ווידער פארהאנ"ען איין מין עזות, וואס זעהר שלעכט איז, וואס דער תנא חאט אויך דעם גיזאגט [עז פנים לגיהנם], אז דער וואס הקין בושה פאר מענשן, איז דאס איין בייוויז, דאס ער קומט ארויס פין דעם [ערב רב] אוג איינם פין דיא דריא סמנים, וואס איז צו דיא ישראל, איזט וואס זייא זענען [בייושנים], ובעונינו הרבים, האבען זיך בדור הזה גיטעהרט דיא עזי פנים, אוג דאס איז דער גורם. וואס מען געפינט היינט זעהר וועניג וואס זאל קענין מוכיח זיין, מחמת וואס מען פארכט זיך, דאס מען זאל איהם נישט נאך מבוה זיין, אזו ווייט נאר וואס דער פאטער מיז זיך צוריק האלטען פין צו שטראפען זיינע קינדער, [כי בת קמה באמה, וכלה בחמותה], דיא טאכטער טיט זיך ווידערעצען קענען איהר מיטער, אוג דיא שוויעד קענן איהר שווינגער מיטער, וכן דארף מען צו זעהן קינדער צו ערציהן מיט דיא מרה פין בושה, באלד פין דיא יונגעט אן, אז: ווערד מען פין זייא שפעטר איין נחת האבען:

עבירה

עבירה, אין פרק אבות שטייט [העובר עבירה אחת, קונה לו קטיגור אחד] דאס פין יעדע עבירה בעזונדער ווערד בישאפען איין קטיגור, דאס איז אלאך רע, וואס טיט דעם מענש ארים רינגלען, אוג ביגלייט איהם ביז אין דיא גריב ארין, אוג טיט אויך איהם עדות זאגען בייא דעם יום הדין הגדול, אוג ער פאדערט פין דעם מענש דין ומשפט, אוג נישט אנדערש קאן דער מלאך רע פארלעגט ווערין, נאר דורך יסורים, וואס ער מענש מיז ליידען, הן אויך דיא ווערט אויך יענע ווערט, אפילו דאס מען האט נאר עובר גיווען אויך איין עבירה, אוג מען האט נישט דארויף תשובה נעטיהן, איז עם נלאך ווי מען הערט פארשטויסען [רגלי השביניה], וידוע דאס איז ווייניגר דאס דיא נאנצע ווערט טיט מען דן זיין לוט דעם רוב, איבר דעם דארף דער מענש צו זארגען, פילייבט איז אצינד דיא ווערלט, אין מיטלען נעווינט דאס הייסט האלב זכיות, אוג האלב חייב, אוג מיט אין עבירה, ווער איך מכריע זיין דיא נאנצע ווערלט לכף חוב, אויך מהי מעמי דארף מען צו

צישטערין פֿין צו זינדיגען. ניין. דיא עבירות טיהן גורם זיין [עכבות משיחה] וואם האלט אויך דעם גאר צדק. אוג אויך וואם דיא עבירות טיהן גורם זיין סיהל צער צו אינזער פאטער אין הימעל. וויא אויך צו אלע עולמות [העליונים ותחתונים] ובעזונו הרבים. ניבט פיהר עבירות. וואם דיא מענשן זענן שוהן מיט זייא איינגעוואהנט מחמת וואם עם איז בייא זייא געוואהן וויא אין היתר גמור. דהיינו צו זעהן אויך נשים. אוג מחשב צו זיין מחשבות רעות. אוג וואם מען זינדיגט מיט דעם מויל. דהיינו לשון הרע. נבול פה. ליצנות. הנופה. שקר. אלעד. וואם מען איז מזכיר דעם שם לבטלה. שבועות שוא. אוג תפילה שלא בכוונה. וואם מען דאוגט זעהר חאפידיג. אזו ממילא איז עם אהן כוונה. אויך וואם מען זינדיגט וואם מען הארט זיך מהיר ניעזעגן צו רעדען אין שיהל תיבריו חול. אוג פין גישעפט זאכען. אן שבת ויום טוב. וידוי. וואם מען בעזונדט שלאכטע מהות. פין בעם. וגאוה. וצר עין. ומדומה. אוג בטול מצות. ובטול תורה. וואם אויפֿערוועקט קעגען אלעז. מען איז שוהן איינגעוואהנט מיט דיא עבירות. וואם דער וואם אויך זייא עוב. איז כמה פעמים. איז נישט איין מאהל עפעס בייארגט דאריבער. אזו ממילא קומט איהם נישט איינמאהל אויך דיא געדאנקען. הרשה צו האבען. איבער. זייען אזו פיהל מיסטייט. אזו ממילא ווערד נעפאקט יעדע עבירה פאדאפעלט פיהל מאהל. [ועל הכל עתיד ליתן את הדין] אוג מען ווערט מיזען. אויך יעדע עבירה בעזונדער אוג אויך פאר יעדעם מאהל בעזונדער דין וחשבון אן גענבען. זייל עם ווערט גאר נישט פארגעסען. אוג יעדע עבירה ווערד אויך איהם עדות זאגען אוג פאלגען פין איהם משפט. [או לנו מיום הדין ואו לנו מיום התוכיחה] איבער דעם זאל דער מענש פאר זיך צישעריז. דער וואם גלייבט אן דיא רייד פין דיא חכמים. זיך דאס צום הארצען צו טיהן. דאס פיר יעדע עבירה וואם ער האט עובר גיוועזן. ווערד ער מיזן מקבל ענש זיין הן אויף דיא ועלט. והן אויך יעקב. אוג זאל חס האבין אויך דעם כבוד קונו. אוג אויך זיין נשמה. זיך זעהר צו חישטען. זיין אלע העבענס יאהרן פין דיא עבירות. אוג נאך מעהר צו ענטפֿען פין דיא עבירות. וויא מען ענטלויפט פאר דיא שווערד. אוג באלד פין אנפאנג פין יעדן טאג. זאל ער אויך זיך מקבל זיין. צו שטרייטען קעגען דעם יצר חלילה וחס נישט צו זינדיגן. אוג זאל שטרייטען צו דעם פאטער אין הימעל [אבינו אב הרחמים] ערבארמיגער פאטער. העלף מיר דאס אויך זאל ניצוג

וָערין פֿין עבֿירות, נאָך מָעהר ווי מען שרייט וָעגען זיין אײַנצוגען זיהן וואם לינט אויף דעם קראַנקען בעט מיט [סכנות מות,] וויל איבער דיא צרה פֿין דיא עבֿירות, איז שוהן נישט פֿארהאַנדן איינע גרעסערע צרה אויף דיא וָעלט, אוג אויף זאלכע צרות האָט דוד המלך ע"ה גישריגען צו הקב"ה [צרות לבבי הרחיבו] דיא צרות פֿין מיין הארץ, האבען זיך פֿארבייטעט, אזו בעהט איך דיך, טיה מיך פֿין זיא ארויסציהן, אוג אויף דעם ראַרף אויף יעדער מענש צו בעהטן, אוג צו שרייען צו נאָט ב"ה, וויל השם יתברך איז [טוב וישר] גיט, אוג ראַכטפֿארטיג, [ויורה חטאים בדרך] אזו טיט ער לערנען דיא זינדיגע, צו גיין אין ראַכטפֿארטיגען וָעג, כדי זייא פֿרייא צו מאַכען פֿין דיא עונשי גיהנם, אוג זייא צו מאַכען אַרבֿען דאם גיטין [הצפון לצדיקים לעולם הבא] :

[בספר ערבי נחל] וָערד גיבֿרענגט, ידוע דאם דיא נשמה פֿין מענש, האט פֿיהל [נציצות הקדושות] אוג מיט יעדע עבירה, וָערד פֿין איהר פֿארלוהרן איין ניצוץ, ולכן דארף דאם דער מענש זיך משים לב צו זיין, דאם פֿין יעדע תפלה וואם וָערד גיבעטען בהוגן, וָערד דארוים גימאכט איין [כתר] קרוהן צו הקב"ה, דאם זעלבע אויף פֿין יעדע תורה לשמה, וָערד דארוים איין קרוהן צו הקב"ה, ויידער פֿין דיא דבורים אסורים, בגון שקר, ליצנות, לשון הרע, ודומה וָערד דארוים גימאכט איין קרוהן צו דיא [סטרא אחרא ר"ל], אוג וָער קאן משער זיין דיא גראָסע שמחה פֿין דעם מענש, בשעת מען וייזט איהם אויף דעם עולם האמת דיא קרוהן וואם ער האט גימאכט צו הקב"ה דורך זינגע תפלות, אוג תורה לשמה, אוג וָער קאן משער זיין דעם גראָסן כבוד וואם דער מענש האט דאמאהלם בשעת מען ריפט אוים פאר איהם [הבו יקר לדיוקנא דמלכא] גיפֿט עהר אוג כבוד צו דעם דאזיגען, דעם גישטאלט פֿין מלך, אוג ויידער דער היפוך חלילה אז מען וייזט איהם דארט דיא קרוהן וואם ער האט נעמאכט צו דיא סטרא אחרא ר"ל, וויא ביטער מיז דאם דעם מענש שמעקען, וויא אלע ריפען אוים פינקט דעם היפוך, אוי ואבוי, וויא וָערד איהם דאמאהלם זיין פנים פארפֿינצטערט, דורך דיא פיהל חרפות, ובישות וואם ער מיז ליידען, בשעת מען טיט אויפענבאַרען אין אלע עולמות זיינע חטאים, וואם מען זאגט, זעהט נאר וואם דער דאזיגער מענש האט גורם גיוועזן דורך זיינע פיהל עבירות, [אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה] [בספר יסוד יוסף] וָערד גיבֿרענגט, פֿין איין אי

צדיק וחסיד, דאס אין דיא ציט ווען ער האט זיך ערמאנט אן זיינע עבירות, פין דיא יונגענט ווען אלעס ער האט דארזך אזו פיהל פונם גיוועזן למעלה [בספירות הקדושים], אוג ווען ער האט דאדזך מקלקל גיוועזן בעולמות העליונים, האט ער זעהר ביטערליך גיוויינט, אוג געשריגען ווי אויבער מיר, ויא האב נעבאך אליין בידים מימית גיוועזן מיין הייליגע נשמה, ואם איך האב ויא אליין ארוים גערישען [ממקור החיים והקדושה] אוג דאב זיא גיברענגט [למקום מות והטומאה], אזו אויך איז ראוי צו אלעדן מענש צו טיהן, ואם שפידרט אן זיך, דאס ער האט אויך פיהל עבירות עוכר גיוועזן, זיין הארץ צו צערבראכען, בשעת ער ערמאנט זיך אן זיינע ביטערע זינד, ואם האט מיט דעם גימאכט בישאפען פיהל מקטריגים, איין [בת קול] טיט יעדען טאג אויסשרייען [שובו בנים שובבים] טיט ווידער קעהרן איהר פארצאטע קינדער, אוג ערבארמט אייך איבער אייך אליין [על כן אחים וריעים] לאזן מיר ווידער קעהרן צו אינזער גאט, אוג לאזין מיר אויך אינץ מקבל זיין מכאן ולהבא, צו זיין געפרישט, אוג קיין עצלים אין נאטם דינסט, כדי מקיים צו זיין [קומי רוני בלילה] אויך צו שמיין פארטאגם אוג זיין הארץ צו פארגיסען פאר השי"ת, צו בעהטען אויך איין כפרה אויך דיא עונות, — ר' טרפון האט גיזאגט [היום קצר, והמלאכה מרובה] דעם מענשם לעהבען איז זעהר קארץ, אוג דיא מלאכה ווען מען דארף צו פארריכטען, פין תורה, ומצות, איז זעהר פיהל, אוג דיא מענשן זענען דאצו עצלנים אויך שלמה המלך ע"ה האט גיזאגט [חזית איש מהיר במלאכתו וכו'] אזו מענש ווען איז נעפרישט אוג טעטיג בייא זיין ארבייט, דער איז ראוי פאר קעניג צו שטיין, דאס איז אלעם נעמיינט, אז מען איז קיין עצל בייא נאטם דינסט, נאר איין זריז בעבודות השם יתברך, מען דארף זיך צו איבער דענקען, ויא פיהל עבירות מען האט געטיהן בכתו', ובפרט דיא עבירה פין זרע לבטלה, קיינער זעהט, אוג קיינער הערט פין זיינע חטאים, אבער ווער ויים ווען פאר איין רעש גדול האט דער מענש גורם גיוועזן אין הימעל, ואם תיבף ווערד אויבזין אין הימעל אויסגעריפין, דאס אוג דאס האט דער איש פלוני געטיהן, אך ויא דארף נעבאך דער איש הנלכב פאר זאלבע חטאים צו ציטערין, אוג צו אנכסטען, אוג זיין הארץ אינטער טענג צו מאכן דער (בעל עבודת הקודש) שרייבט, מען דארף זיך פארצישטלן, ווען מען העט גיזעהן איין עני בן מובים,

וואס קומט ארויס פון זעהר חשיבע לייט לינען אויף דעם מיטט נאקעט
אוג באדפוס אן ווינטער. ווער איז אזו איין אכור וואס העט זיך נישט
איבער איהם ערבארמט. אויף איהם רחמנות צו האבען: אג פארוואס
זאל זיך נישט דער מענש אזו ערבארמען אויף זיין אייגיע נשמה. דיא
בת טובים. וואס איהם ניגעבען נעווארען איז פון הקב"ה פון איין מקום
קדוש וטהור. וואס דיא נשמה זעהר ריין אוג הייליג איזט. אוג דורך דיא
עבירות והחטאים טיהט מען זיא ווארפען אויף דעם מיסט. אוג זיא ווערד
נעפעקט פארשמיצט פון דיא הבלי עולה. אוג איז נאקעט אהן מלבוש.
דהיינו אהן תורה ומצות. נאר זיא ווערד נאקט בעקלידעט ובבגדים צואים
דורך דיא איהל עבירות ופשעים. אוג נאך דאצו איז איין צייט אנגעבריט.
וואס זיא ווערד איבערעפפערט ווערן איז דיא מלאכי חבלהם העגד אדיין.
וואס זיא ווערד ביטערלעך שרייען. אוג קיינער ווערד קענען זיך איבער
איהר ערבארמען. איהר צו קענען עפעם העלפען. איבער דעם מיין פרייונד.
אין דיין מאכט איז עם זיך איבער איהר צו ערבארמען. זיא פרייא
צו מאכען פון דיא שונאים. ומקטרגים. אוג נאר אין דיין האנד. אוג
אין דיין מאכט איזט עם אויף איהר רחמנות צו האבען. זיא אנצוקליידען
אוג איהר עסען צו נעבען. זיבע שפייזען. אזו ערבארעם זיך איבער דיין
נשמה. קום דיא [בדוק ה] אוג טיה דאך איהר העלפען ווייל זונסט
דיר איז קיינער דא איהר צו קענען העלפען. אוג צו עהלייכען. אוג
פארגעם נישט. דאם נאר אזו לאנג ואס דער מענש לעהבט. איז עם
אין זיין מאכט איהר צו קענען העלפען. אוג דיא ווייסט דאך אויך דאס
דער מענש איז נישט זיבער אויף דיא ווערט. אפילו אויף איין טאג. ורק
חיים כאן. ומחר בקברו. איבער דעם ווייל דיא נאך לעהבט. טיה ואס
נאר אין דיין מאכט איז. אוג לערן דיך אהן פון דיין בעשעפער. אזו
וויא ער איז איין רחום. אזו זייא דיך אויך איין רחים. אוג ערבא עם דיך
איבער דיין נשמה יעדען טאג. אוג יעדע צייט. ובפרט אזו מענש וואס
האש שוין זיינע האלבע יאהרען איבער־לעהבט. איז בוודאי אויף איהם
דער חיוב נעווארפען. מפשפש במעשים צו זיין. דיך יעדען טאג מתקן צו
זיין. כדי הן צו נעפינען אין נאטם אויגען:

עזר

עזר. אזו גיט וויא הקב"ה איז איין העלפער פון דיא צרות. אזו דארף

זיך דער מענש אויך נוהג צו זיין. איז מענש דעם אנדערן צו העלפען. הו בגופו. והן בממונו. אין דא צייט וואס ער איז נאטה איז. אויך אים צו טרייסטען. מיט טרייסט רייד. אוג איז יעדער זאל אויך זיך טראגען דעם יאך פון זיין חבר. אבער נישט חלילה צו זאגען [שכום עלי נפשי] וואס טוג כיר אזו צרה. וואס נישט כיר אנגיהער? ניין נישט דאס איז דער דרך פון איניץ יודן [כי איש אחד אנחנו] מיר אלע יוען זאגען אזו וויא איין מענש. אוג וויא ברידער. אייגער דעם אנדערן צו העלפען. אוג אייגער מיט דעם אנדערן מיטלייד צו האבען אזו ווערד דער בורא ב"ה. וואס איז אינזער פאטער אוג קעניג. אויך זיין אין אינזער הילף אמן:

עריות

עריות. וישראל קדושים הם! אין מעהר סמנם מהייל פון מיר יודען זאגען ב"ה אבענעהיטען פון דעם איסור עריות, נאר אבער ואם אנגעראנגט פון דעם איסור [קריבות דעריות] זאגען בעוהר פיהל מענשן נישט אבענעהיטען, והשם הטוב יכפר בי לכל העם בשגגה! אין מעהרסטנם איזט עס נאר מחמת ואם זייא זייטען נישט ועלבעם דאס היסט [קריבות דעריות] אוג ואם אסור איז. [ובדי להסיר המכשילה] ועלין מיר עם בעצ יבענען. בדי זיך שוהן מבאן ולהבא דאפין צו היטען. מיר נעפינגען דאס אייגע אשה איזט גיראבנט צו אין ויינשטאק. אזו וויא עס שטייט ואשתך כגפן פוריה! דאס קומט צו לערנען דאס אזו וויא אין נזיר ואם האט אויך זיך נאסרת ויין צו תרינקען. איז איהם א"ך אסור צו עסען ויינטרויבען. אוג ראזינען. אוג אויך אלעס ואם ארוים קומט פון אין ויינשטאק. דאס זעלבע גייט אויך אהן בייא אייגע אשה. צו האבען דעם כוח בייא זיך. דאס דיא אשה ואם נישט דיין ווייב איזט איז בייא איהר אסור אלע מיני קריבות. דהיינו נישט אן איהר אנצירירען. אוג נישט אויך איהר צו קוקען. אוג אויך נישט מיט איהר צו רעדען. ואם נישט נאכין נייטיג איזט. אוג אויך זיך נישט צו לאזען בעריהרען פון אייגע אשה. [כל המרבה שיחה עם האשה. גורם רעה לעצמו] דער ואם מיהם פיהל רעדען מיט אייגע אשה. איז זיך גורם פיהל שלאכין. אוג צום סוף ווערד ער ירשען דאס גיהנם. דיא זאלטס נישט מיינען דאס דאס ואם מיר דא נעשריבען האבען איזט

פֿין מדות חסידות, נאר דאס איז אלעם מדיני דגמרא, זיך נישט צו לאזען בעדינען פֿין אייגע אשה, אוג עס איז אין ראבטער איסור צו גרייסען אייגע אשה אויך [קול באשה ערוה] דאס קול פֿין אייגע אשה ווען זיא זאגט, איזט אסור צו הערען, אוג נאך מעהר דארף מען זיך צו היטען פֿין אייגע אשה נדח, אוג דער איסור פֿין צו קוקען אויף נשים איזט נאך הארבער פֿין זנות, אזו ויא דער פסוק זאגט [ולא תתורו אחרי לבבכם, ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם] ולכן השומר את נפשו, דער ואס ויל זיך היטען זיין נפש, דעם זאל מקיים זיין דיא רייד פֿין אונזערע חכמים הקדושים, [וישמרהו ה' מכל רע, ויזכה לחזות בנועם ה'] :

עדות

עדות, עס גיבט פֿיהל מענשן, ואס זענען אין זיך זעלבסט פֿארבלענט, ואס דערדן זיך איין, איך בין גיט אוג ראבטפֿארטיג, אוג דאס ואס איך בין נישט מקיים, איזט נאר מחמת, ואס איך קען נישט ערדייבען דאצו, וכדי מען זאל קענען ויסען, אויב עס איז באמת אזו, אזו ועלין מיר דא בעצייגענען אייניגע זאבען, ואס דאס מיהט אויך דעם מענש עדות זאגען אויב ער האט ראבט, אויב נישט, רמשר ווען אייגער זאגט, ער בעדיכט זעהר, ויייל ער קען נישט לערנען מיט ואס קאן מען ווייסען אויב ער אמת רעט, אזו זאל מען זעהן, אויב ער מיהט פֿיהל מיהע איינוועגען, ברי זייגע קוקער צו ערציהן [על התורה ועל העבודה] אזו איזט עם אמת, אוג ווען נישט, איזט עס נאנץ פֿאלטש, נאר דער יצר מיהט אים דאס איינבילדען, וויידער ווען אייגר זאגט, ווען ער העט פֿיהל אין פֿארמעגן נידאבט, אזו העט ער פֿליכטיג תורה נילערנט, נאר ואס זאל איך טהן דאס דיא ט"ה וועגען פרנסה מיהט מיך היגדערן, אזו איזט אין צייבען אויב ער עס באמת מיינט, ווען אן דיא צייט ואס ער פרייא איז פֿון דען ארבייטען, אוג אויך אן דיא שבתות וימים טובים, מיהט ער פֿליסיג תורה לערנען, אוג לאזט קיי שעה פֿארביבער גיין מיט לערנ זאבען, ראמאהרם ווערען זייגע רייד בינליבט, דאס ער ראבט האט, אוג ווען נישט, איזט עס פֿאלטש, ווען אייגר זאגט, דאס ער עסט נאר אן שבת לשם שמים לכבוד שבת, איזט אין עדות אויב ער אמת רעט, ווען ער פֿארפֿעהלט נישט מקיים צו זיין דיא סעודה

שלישית, אפילו אויך וען ער נאר קיין הינגער האט, אוג אן וואכען טאג, מיהט ער זיך מונע זיין פין דיא 'תענוגי עוה"ז'. אזו האט ער אמת, אויך ווען אייגער זאגט, וען אין העט גיהאבט פיהל נעלד אין פארמעגן, העט אין פיהל צדקה גיגעבען, אוג העט פיהל גומל חסד גיוועזן, איזט דאס אין עדות אויב עם אמת איזט, ווען ער מיהט עציגד אין זיין שמאנד אזו פיהל מקיים זיין, ואם אין זיין מאכט איזט, ובזה האופן, קאן מען יעדען מענש, ויא אויך זיך זעלבסט פרייפען מיט זיינע רייד ואם אמת וישר פעלט:

פסח

פסח, דער חג הפסח איזט ועהר היילוג, ווען הקב"ה העט גישט אונזרע עלטערן אלס נעצוינגען פין מצרים, אזו ווערן נאך מיר, אוג אונזרע קינדר, אוג קינדס קינדר קנאכט אין מצרים, אוג עם ווער איזין גישט גיגעבען נעוואהרן דיא תורה ומצות, אוג עם ווער גישט גידענקט דער נאמען ישראל, נאר הקב"ה האט געהייבט זיין חסד, אוג האט בעווייזען אין גראם ליבשאפט צו זיין פאלק ישראל, אזו ווייט ווי אינזער פארשטאנד קאן גישט משיג זיין אפילו איין טיזענדסט טהייל פין דיא גראסע חסדים, ואם ער דאמאהלס געטיהן האט צו אזין יודען, פין דעם אלליין קאן מען זיך פארשטעלען ויא גאר חשוב אוג טהיר דאס אנדענקען פין יציאת מצרים איזט, ואם מיר זעהן אזו פיהל מאהל געבאטען נעוואהרן אין דיא תורה (זכר ליציאת מצרים) אוג בייא יעדע מצוה ועיד אלעס נעדענקט (זכר ליציאת מצרים), אויך ווענען מיר נעבאטען געואהרן, צו מאכען אין צייטען מיט דיא תפילין, אויך דעם קאפף, אוג אויך דיא האגד, כדי צו נעדענקען אן יציאת מצרים, אוג כדי דיר אין קלייגען ערקלעהרונג צו מאכען, פארוואס מיר זענען אזו פיהל נעבאטען געואהרן אלע מאהל צו דענקען אן דיא ניסים פין מצרים, ווייל דאס דאזיגע איזט באמת אין שורש גדול, אוג ער נאנצער יסוד צו עבודת השם יתברך, איהם צו דינען (באהבה, וביראה, ובלב שלם), ווייל דורך דיא ניסים ואם הקב"ה האט בעווייזען אין מצרים, איזט אייגעוואהרצט געואהרן (בלב כל ישראל) דיא אמתדיגע אמונה, דאס הקב"ה האט דיא גאנצע ועלט ערשאפען, אוג דאס נאר ער אלליין איז דער משגיח אויך דיא גאנצע ועלט, ווייל פריער איי הקב"ה האט בעווייזען זיין גראסען כח אוג מאכט דורך דיא ניסים ונפלאות אין גאנצען לאנד מצרים, איזט דיא אמונה אן זיין השגחה פרטיות, ועהר שוואך נעוועזן, כייא דיא מענשן אוג עם האט זיך נעטראפען זאלכע כופרים, ואם האבען נאר אין גאנצע אנגעלייקענט א [בריאת העולם] דיא ועלט ערשאפונג, ווידער איז גיוועזען זאכע

מענש וואס האבען נישט נעגלייבט דאס הקב"ה איז דער משגיח אויף דיא וועלט, נאר דיא וועלט ווערד נעפיהרט דורך דיא [מערכות שמים], אוג דער מענש וואס אזוי זאגט, דער הייסט איין ראכטער [כופר בעיקר], אוג ווייל הקב"ה האט נעוואלט דיא יודען הייליגען פיר זיין פאלק אוג האט אויך נעוואלט זייא נעבען דיא תורה הקדושה, אוג דיא יודען זענען דאמאהלם גיווען [במדרגה התחתונה] אין זעהר אייז גידרינג קלאס, פארקויפטע קנאכט אין מצרים, אוג זענען אויך זעהר אנווסענד, לעהר פין פארשטאנד גיווען, אוג אויך זעהר שוואך אן דיא אמונה, איבער דעם האט הקב"ה ענפלעקט זיין גראסען כח, אוג קראפט, דורך זיין בענגליבטען קנאכט משה רבינו ע"ה אין דען נאנצען לאנד מצרים, וואס ער האט זייא נעשלאגען מיט דיא עשר מכות, וואס דאדורך איז נתגלה נעווארין, דאס דיא וועלט ווערד נישט נעפיהרט בלוים על פי טבע, נאר מיט דיא השגחה פין דעם בורא עולם, וואס מען האט גיזעהן אויגען-שיינליך, וויא הקב"ה האט משנה גיווען דיא טבע פין דיא וועלט, וואס בייא יעדע מכה בעזונדער, האט מען גיזעהן, אוג ערקענט, דיא אויסען-בארע השגחה, וואס אוים איין שטעקן פין האלץ, איז נעווארין איין שלאנג, אוג אוים וואסער, בלוט, אוג אוים דיא ערד, כינים, אויך פין וואסער זענען געקומען פרעש, וואס האבען בידעקט דאס נאנצע לאנד מצרים, ווידער האט ער נעשיקט אויך זייא (ערוב), איין פארמישונג פין אלערליא חיות, וואס האבען פיהל פין דיא מצרים פארלעגט, ווידער האט ער אויך זייא נעשיקט דיא מכה פין (דבר) וואס אלע בהמות פין דיא מצרים זענען אומגעשטארבען, אויך דיא מכה פין (שחין) וואס איז געקומען אויף אלע מצריים, אוג אויך אויף אלע בהמות, דיא מכה (ברד), אזו איין האגעל, וואס זייט דיא ווועלט ערשאפונג, איז נאך נישט גיווען אוג גיזעהן גיווארין אזו איין האגעל, אין מיטען האגעל, איז גיווען פייער, אוג איינם האט נישט פארלאשען, דאס אנדערע, דיא מכה פין (ארבה), אזו איין היישרינ, וואס ער איז נאך נישט גיזעהן גיווארן, ווידער דיא מכה פין (חושך) וואס ער איז נאנצע זעקס (מעת לעת) פינצטער גיווען, וואס איינער האט נישט גיזעהן דעם אנדערן, אוג דיא (מכה בכורות), וואס אין איין שעה זענין אויסגעשטארבען אלע בכורים פין נאנצען לאנד מצרים, אוג פאר יעדע מכה, האט הקב"ה זייא מודיע גיווען דורך זיין נביא משה רבינו, אן

וועלכען טאג, אוג וועלכע שעה דיא מכה וועלד קומען, אוג אזו לאנג
האט דיא מכה נעדויערט, וואס מען בעשטימט האט, אוג דאס גרעסטע
נס, אוג אויך דיא אויסגענבארע השגחה: איז גיוועזן, וואס פין דיא אלע
עגיפטן מכות, זענין דיא יודען ניצוי נעווארין, וואס זענין דאמאהלס אויך
גיוועזן אין דעם לאנד מצרים, אזו האט אין יעדער ערקענט דיא אויסענ-
בארע השגחה, דאס נאר דער בויא בי"ה וואס האט דיא גאנצע וועלט
ערשאפען כרצונו, טיהט רעגירען מיט דיא וועלט, אוג עס איז פין אירם
קיין איינציגע זאך פארהוילן, אוג ער בעצאהלט דעם רישע שלאכטיג
פאר זיינע שלאכטע מעשים, אוג דעם צדיק טיהט ער בעצאהלען גוטיג
פיר זיינע גוטע מעשים, אוג אין דעם כלל פין יציאת מצרים, איזט אויך
דיא נסים וואס איז גישעהן, ביים ים, וואס דאס ים האט זיך געשפאלטען
פיר דיא ישראל וועגען, אוג דאס וואסער האט זיך אויך גישטעלט, פין
בייד'ע זייטין וויא איין מויער, אוג דיא ישראל זענין אלע דורך געגאנגען,
איניגע מיליאנען מענשען, אוג פיהל בהמות, וואס נאר אהן צאהל איזט,
אוג דיא מצריים וואס האבען זיא נאכגעיאגט, זענען אלע דארט פאר-
זונקען, וואס עס איז קיין איינציגר פין זיא עגטרינען נעווארין, אויך איז
אין כלל פין יציאת מצרים, דיא אלע נסים וואס גישעהן איז, צו דיא יודען,
דיא נאנצע פירציג יאהר אין דיא מדבר, וואס אזו גראס פאלק זענין
גישפייזט נעווארין נאנצע פירציג יאהר, פין מן, וואס איז עפאלען יעדען
טאג פין היטעל, אוג הקב"ה האט זיין פאלק דיא ישראל ארום נערינגילט,
פין אלע פיער זייטען מיט דיא (ענני כבוד), אוג האט זיא גענעבין ואסער
צו טרינקען פין אין שטיין פעלזען, וואס דער שטיין האט זיך מיט
נעקאלערט, צו יעדען ארט, וויא דיא יודען האבען נעצוינגען, אויך דיא
גראס נים ונפלאות, וואס ער האט זיא בעוויזען בייא דעם בארג סיני,
בשעת (קבלת התורה), אויך האט טען דאמאהלס גיזעהן, דיא אוספע-
בארע השגחה פרטיות, וואס היבק וויא זיא האבען גיזונדיגט, האט ער
זיא געשטראפט, אזו וויא עס איז גישעהן, מיט דעם פארזאמלונג פין
קרח, אזו איז ערשט דאמאהלס אין דיא צייט ענפלעקט גיוואָרען, אוג
גיפעגטיגט נעווארין, דיא אמתדיגע אמונה אן השם יתברך, דאס [מלא
כל הארץ כבודו], אוג דאס נאר ער אליין טיהט רעגירען מיט דיא וועלט,
וויל ער אליין האט אלעס ערשאפען, אוג נאר ער איז דער משגיח פין
דיא נאנצע וועלט, אוג השם יתברך האט אינץ יודען זיין פאלק ישראל

נעהיילונג מיט זיין תורה הקדושה, אוג דאס איינ אויסערונעהלטם פיר זיין [עם סגולה], פין אלע פעלקער פין דיא וועלט, דאפיר ווידער איז אויך אינ דער חיוב נעווארפען, אידם צו דינען מיט אינזער נאנצען כח, אוג מיט ליבשאפט, אוג פארכט, צו היטען זיינע נעבאט, אוג נישט עובר צו זיין אויך זיינע זאג, ואם ער אינ פארבאטען דאס דורך זיין בענלייטען קנאבט משה רבינו, ואם השם יתברך דאס אויך אידם עדות גיזאגט [בכל ביתי נאמן הוא]: ועתה, אצונד דאבען מיר דיר איין ערקלעהרונג נימאכט, דאם דיא זכירה, אייבינ צו דענקען אן יציאת מצרים, איזט איין שורש גדול, אוג איין יסוד צו [קבלות עול מלכות שמים], אוג אויך צו [קבלת עול תורה ומצות] נאט ב"ה צו דינען [בכל לב ונפש] מיט גרא ליבשאפט מיט אינזער לייב, אוג זעהל, אזו ווייא מיר זאגען יעדען טאג אין דיא פרשה פין ק"ש [ואהבת את ה' אלהיך, בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך], דאם הייסט דיא זאלפט דיין נא: ליב האבען, מיט דיין נאנצעו הארץ, אוג מיט דיין נאנץ נפש, אוג מיט דיין נאנץ פארמעגען, דיינט ווען דער חיוב אין אויך אינץ נעווארפען, יעדען טאג צו דענקען אן יציאת מצרים, וויא שמארק דארף מען זיך אנצינארשען מיט קראפט [בליל התקדש חג], אן דיא הייליגע נאכט פין פסח, מקיים צו זיין [מאמ"ר ז' ה' חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים], דאם הייסט, יעדער מענש איז מחויב זיך פארצישטעלין, דאם ער זעלבסט איזט פין מצרים ערלייזט נעווארין, זיך משמח צו זיין, אוג דעם בישעפער צו דאנקען, אוג לויבען מיט דעם נאנצען הארץ, אויך איז יעדער פאטער מחויב אן דיא נאכט פין פסח צו ערצעהלען, אוג אויפמארקזאם צו מאכען, זיינע קינדער, פין דיא ניסים וגבורות ונפלאות, וואם השם יתברך האט מיט אינץ יודען דאמאהלם נעטהון, אוג וויא ער מיהט נ"ך ווייטער זיין השגחה האבען אויך אינץ יודען, וויא מיר האבען אין קיום אוג בעשטאנד, צוויישען אזו פיהל פעלקער אין דעם גלות, אוג וויא מיר ווערין נישפייזט (עד פי נם), כדי איינצויוארצלען אין זייר הארץ, דיא אמתדינע אמונה, אוג אהבה צו הקב"ה:

פרנסה

פרנסה. ידוע דאם דער שלימעל פין פרנסה, איז נאר אין הקב"ה-ם האנד

האנד אליין, וואס ער טיהט שפּייזען מיט זיין ערבאַרעמקייט, פּין דען גרעסטען בעשעפּניש, ביז צו דעם קלענסטען. אזו וויא דער פּסוק זאגט והוא נותן לחם לכל בשר, כי לעולם חסדו! צוראַף זעהן מיר, דאס נישט יעדער מענש איז גלאַך בענין הפּרנסה, נאר איינער ווערד געשפּייזט אויף דוא וועלט [בהרווחה גדולה], נאך מיט אידערפּליס. אוג איין אנדערער ווידער, אין דען מיטלען פּינקט, אוג איין אנדערער ווידער, זעהר קנאפּ אוג אויף זעהר ווינציג. אוג דאס ענין צו פּארשטיין, פּארוואס דאס אזו איז, איז נישט דעם מענשם מאכט גרינדיך צו פּארשטיין, ווייר עם זענען בייא דעם מעהרערע טעמים. מאנכעם מאהל איז עם אנהענגיג אן דיא מעשים טובים פּין מענש. אוג אויך לויט דאס מזל פּין דעם מענש. אויך ווענט זיך לויט דעם זכות אבות. ווען מיהט בייא שטיין איין מענש איהם צו געבען פּרנסה בריווה. אוג נאך מעהרע אנדערע טעמים, איבעוו דעם דארף מען צו גלייבען באמונה שלימה. דאס אין יעדער מענש ווערד געפּיהרט אויף דיא וועלט. מיט אויפּזוכט פּין דעם [אל דיעות]. ווען מיט זיין חכמה מיהט ער יענען שפּייזען אזו, וויא פּיר איהם גיהער, איינעם צו געבען פּרנסה בריווה, אוג צו אנדערם ווען ער מיהט זיך ווענדן, מיהט ער בעגליקקען, אוג מיהט נאך ערדייבען צו איין גראס פּארמעגען. אוג וויידער איין אנדערן פּינקט דער היפּוך. ווען ער מיז זעהר שווער ארבייטען, אום זיין פּרנסה צו פּארשאפּען. אוג וויידער זאלבע מענשן, ווען נאך אכען ארבייטען קענען זייא נישט איינמאהל פּארדינען אויף בלוים ברוד צו עסען, נאר זייא מיזען זיך פּארוואנגלען, אוג פּארלאנגען זייער פּרנסה פּין אנדערע מענשן, זייא צו שענקען במתנת חנם. אזו זעהן מיר, דאס דיא פּרנסה פּין מענש, ווענט זיך נישט אן דעם מענשם חכמה אוג אן זיין מיהל ארבייטען, נאר מיר מיזען גלייבען באמונה שלימה, דאס דאס איז נאר אנהענגיג אן דיא השגחה פּין דעם בורא עולם. אזו וויא זיין חכמה מיהט גוזר זיין, אוג נאך אן ראש השנה, ווערד פּיר איין יעדען מענש בעשטימט זיין פּרנסה אויף דאס נאנצע יאהר, וויא פּיהל ער דאס יאהר פּארדינען זאל, אוג אויך ווען מען אויף דאס אין אופן, ער זיין פּרנסה פּארדינען זאל, מיט שווער ארבייטען, אדער אהן שווער ארבייטען, מאנכעם מאהל ווערד נגזר, דאס דער חכם, פּארהונגערן זאל, אוג ווידער דער נאנץ אנווימענדער מענש זאל צו פּיהל פּארמענען ערדייבען, אידער דעם איזט נישט אנדערם צו טיהן נאר זיך צו פּאר-

זיכערן [בשם השם] אלעם מקבל צו זיין פון זיין ליבן נאמען בשמחה,
עם זייא פיהל, אדער ווינציג, אוג דער מענש איז מחויב צו טיהן כל
התפעלות, ואם נאר אין זיין מאכט איזט צו טיהן, נישט טרעג צו זיין
בייא זיין ארבייט, אוג אויך נישט צו פיהל צו אבייטען איבער זיין כח,
איז ער אין שטאנד, זיין ארבייט צו לאזען בעזארגען דזרך אנדרע מענשן,
אזו דארף ער עם זעהר נערין צו טיהן, כדי דאם עם זאל איהם מעהר
צייט איבערבלייבען, צו עבודת השם, זיך צו קענען קובע זיין מעהרע
צייטען תורה צו לערנען, אוג ער זאל זיך מעהר משמח זיין מיט אין
שעה לערנען, פיהל מעהר וויא העט פיהל געלד פארדינט, וויל דאם
געלד [בעצם] פיר זיך האט קיין גראסען ווערט, אוג עם האט דאך
קיין קיום אויף אייביג, אוג אויך קאן דאם געלד איהם, נאנץ וועניג
העלפען [בעת צרה], דאם אפער ואם דער מענש טיט זיך בישעפטיגען
מיט עבודת הבורא, האט אין בישטאנד אויף אייביג, אוג עם טיט איהם
אויך גראסע פראצענט טראגען, ואם דאם קאן איהם רעטען, אוג ארוים-
ציהן פין אלע אנגלעקען, אוג עם טיהט אויף איהם ממליץ טוב זיין פאר
הקב"ה, אוג דאם זאל קיינער זאגען אוג נישט איינמאהל דאם אויף דיא
גידאנקען צו נעמען, צו זאגען, דאם אין דיא צייט ואם ער טיהט זיך
קובע זיין צום לערנען, ווערד איהם עפעס היזק מאכען צו דיא פרנסה,
וחס מלהזכיר! נאר זאלכעס אויף דיא גערדאנקען צו נעמען נאר פינקט
פארקעהרט, דער ואם האט באמת דיא אמונה אן הקב"ה, דאם ער
דער משגיח איז אויף דיא נאנצע וועלט, טיהט בוודאי נישט פארמיידען
צו בעצאהלין איין גיטען לאהן, צו דיא יעניגע ואם טיהן איהם דינען,
עם זייא אויף דיא וועלט, אדער אויף יענע וועלט:

אוג דאם דארף אין יעדער זיך עפעס צו מאכען, עס זייא דאם ער מיז
שווערהר ארבייטען ווענען פרנסה, אדער דאם ער האט אויף זיך פיהל
גישעפטין, צייפארט זאל ער נישט פארפעהלין יעדען מאל צו דאווענען
אין שיהל בציבור ערב, ובוקר, אוג אויך זיך צו מאכען לכל הפחות אין
שיעור עפעס תורה צו לערנען [אחר המרבה, ואחד הממעיט], אוג דיא
שבתים, אוג ימים טובים אין נאנצען צו הייליגען פיר נאטם ווענין לתורה
ולעבודה, ווייל נאר פיר דעסטווענין זענין מיר בישאפען גיוואהרין, צו
טיהן אין נחת רוח צו הקב"ה, אוג דער ואם ויל האבען דאם זיין
פרנסה זאל זיין בריווה, דער זאל זיך פארנעמען צו האנדלען באמונה,

אוג חלילה קיין אנראבט צו טיהן צו קיין שום מענש, אוג אלע זיינע מעשים זאלין זיין לשם שמים, ולכן יעדען טאג, בעפאהר ער גייט האנדלען, אדער צו זיין מלאכה, צו זאגען, איך ווייל עוסק זיין במשא ומתן באמונה, כדי איך זאל מיך מפרנס זיין בהיתר, ולא באיסור, אוג איך האב מיין פארזיכערונג אויף הקב"ה, דאס נאר ער אליין גיבט קראפט צו ערווארבען פארמעגען [אנא השם] איך בעהט דיך ליבער נאט, שיקע איין [ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו] צו קענען מיך מיט מיין בני הבית מפרנס זיין, בהיתר ולא באיסור, אוג אויך כדי איך זאל קענען טיהן דעם רצון פין מיין בישעפער [עזרינו אלקי ישענו על דבר כבוד שמך] אוג נישט צו פארפעהלין יעדען טאג מתפלל צו זיין ועגען פרנסה, וייל תפלה האט פיהל און קראפט, צו צערייסען פין איהם אלע גזירות רעות, אויך דארף מען זעהר גיוואהרנט צו זיין, צו זאגען אלע ברכות הנהנין בכוונה, ובפרט ברכת המזון צו זאגען בכוונה גדולה, אזו ווערד איהם בעזר השם קיין פרנסה פעהלין [והבוטח בה' חסד יסובבנהו אמן] :

פחד

פחד. איוב האט גיזאגט [פחד פחדתי ויאתינו] פאר דעם ואם איך האב מיך נעפארכטען, דאס איז אויך מיר געקומען, נמצא, דער מענש ואם פארכט זיך פאר אנגילקען, דאס עם זאל א"ך איהם נישט קומען, דער איז זיך אלין גורם שלאכץ, דאס עם זאל אויך איהם קומע, זאלבעם ואם עם איז נאר נישט אויף איהם נגזר נעווארין, ווירער שטייט נעשען יבען דער ואם פארזיכערט זיך אן הקב"ה, דער דארף זיך פאר קיין שום זאך צו פארכטען, אוג דער מענש ואם האט זיין פארזיכערונג אן הקב"ה, דעם טיהט מען ארימרינגלען מיט פיהל חסד; איבער דעם דארף דער מענש זיין הארץ צו שטארקען זיך פאר קיין שום זאך צו פארכטען, נאר זיך צו פארזיכערן אן השם יתברך, אוג צו טראכטען זאלבע מחשבות, ואם טיהט דעם מענש מחזק זיין, דהיינו מחשב צו זיין, ואם האב איך מיך צו פארכטען פאר דיא סיבות פין דיא ועלט, ועין אלעם ואם נעשיהט אויף דיא ועלט, איזט אלעם [בהשגחה פרטות] פין זיין ליבען נאמען, אוג דאצו איזט דאך השם יתברך איין ערפארמינער פאטער צו זיינע קינדער דיא ישראל, אוג פין איהם קומט נאר קיין שום שלאכץ נאר אלעם איז [לטובת האדם], נישט מעהר נאר וייל מיר מענשן ואם

ווענען

זָענען נאר פֿון בְּלִיט, אוּן פְּלַייש, פֿאַרשְׁטַייען נִישְׁט דִּיא התנהגות פֿון הקב"ה, אָזוֹ מיינט דָּער מָענש דאָס דִּיא סיבה וואָס איז אויף אִיהם נָעקוֹמֶען איז פִּיר זַיין שְׁלֶאכְטֶען, אָבֶּער באמת איז עָס נִישְׁט אָזוֹ, נאָר אָזוֹ וויא דוד המלך ע"ה האָט גיזאָגט [חסד ומשפט אשירה] עָס זַייא דאָס נאָט ב"ה טיהט מִיט מִיר אימגעהן מִיט חסד, אָדֶּער מִיט משפט, טיה איך אַלֶּע מָאהל צוּ אִיהם זינגען, אוּן לויבֶּען, אויך שְׁטַייט [צרה וינון אמצא ובשם ה' אקרא] אין דִּיא צַייט וואָס דִּיא צרות אוּן טְרוּירִיגקייט טיהט מִיך גֶּרייכֶּען, טיה איך צוּ נָאט רִיפֶּען, אויך שְׁטַייט [אשרי הגבר אשר תיסרנו יה] וואָהל דָּעם מָענש וואָס נָאט טיהט אִיהם שְׁטָראפֶּען, פֿון דִּיא דָאזִיגֶע פסוקים איז צוּ לֶערֶנען, דאָס דאָס וואָס הקב"ה שִׁיקט יסורין אויף דָּעם מָענש, איז נִישְׁט פִּיר זַיין שְׁלֶאכְטֶען, נָאר נָאךְ פִּיר זַיין גִימען, אָזוֹ וויא אַיין פְּאטֶער וואָס צִיכְטִיגט זַיין קִינְד, וואָס זַיין כוונה איז נָאר פִּיר זַיין טוֹבה וָענען, אִיהם נִישְׁט צוּ דָאזִין גַיין אין גְלִיכְטִינג פֿון זַיין הָארְץ, אוֹיפֶּער דָּעם וואָס הָאר איין גָעווין האָט מָען פֿון דָּעם וואָס מָען גַייט אַרִים מִיט פָּארְכְט אוּן אַנגְסְט, איז אויך אִיהם נגזר גיווארין עָפּעס אַיין גזירה, אָזוֹ וָועלְכֶּער אִיהם זַיין פַּארְכְטֶען נָאר נִישְׁט הֶעלְפֶּען, נָאר דִּיא גזירה מִיז אויך אִיהם קוֹמֶען, וָועֶן אויך אֵיבֶּער זַיין דָאנְק, איז עָס וויידֶער אויך אִיהם נִישְׁט נגזר גיווארין, אָזוֹ טיהט עָר זִיך נַאכְּין אימזִינְסְט פַּארְכְטֶען, אוּן טיהט בחנם לַייכֶּען צער, אוּן אַנגְסְט, אִיבֶּער דָּעם דָאךְ מָען זִיך זַיין הָארְץ צוּ שְׁטַארְקֶען פֿון זִיך צוּ פַּארְטְרַייבֶּען דָּעם פְּארְכְט אוּן אַנגְסְט, נָאר זִיך צוּ פַּארְזִיכֶּערֶן אַן הקב"ה, אוּן וָועֶן דִּיא גזירה איז שוֹהן אויף אִיהם נָעקוֹמֶען, זָאל עָר עָס מקבל זַיין פֿון דָּעם בֵּית הרחמים, אין זָאל צוּ אִיהם מתפלל זַיין, דָאם עָר זָאל אִיהם פֿון דִּיא צרה אַרוֹים צִיהֶן, אוּן זָאל מָעהרֶן צדקה צוּ גֶעבֶּען, וואָס דָאם האָט אין מַאכְט אַלֶּע שְׁלֶאכְטֶע גזירות צוּ צעריַיבֶּען אוּן זָאל זִיך אִיבֶּער־עָנְפֶּערֶן אין נָאטְס הָאנְד, צוּ זָאגֶען אִיךְ בִּין אַלֶּעס מקבל פֿון דַיין לִיבֶּע, נָאמֶען :

(אבל יש פחד) עָס גִיבְט אַיין מִין פַּחַד, וואָס דָארוּךְ שְׁטַייט [אשרי אדם מפחד תמיד] וואָהל דַּיִם מָענש וואָס פַּארְכְט זִיךְ אייבִּיג, דָאם איז גָעמַיינְט אין זָאלְכֶּע זָאכֶּען וואָס בִּיטְרָעפְט פֿון עבודת השם יתברך, דָאךְ דָּער מָענש זִיךְ אייבִּיג צוּ פַּארְכְטֶען, צוּ זָאגֶען, וָוער וַויִם אויב אִיהּ בִּין יוצא [בעינן עב דהו] אוּן צוּ זָאגֶען [אזרחין רחיקא וזוודין קליקא] דָּער וָועג וויא אַהִין אִיךְ דָארְף צוּ גַיין, דָאם איז גָעמַיינְט אויף

דעם

דָעם עולם האמת. איזט זָעהר ווייט. אוג [צדה לדרך] וואם איך דאַרף צוּ האָבען אויף רייזע צערוגג דהיינו פּין תורה ומצות ומעשים טובים. האָב איך זָעהר וועניג פּארגעבּרייט. אפילו דאם עָר האָט פיהל תורה גילערנט. דאַרף עָר דאָך זיך צו פּארכטען. ווער וויים אויב מיינע מעשים טובים וועלין זיין בעווילינט אוג אנגענומען פּאר הקב"ה. דָער עָרהויבינער. אוג פּארכטבּארער נאָט. פּין זאלבע פּארכט. איזט קיין פּארלוסט. נאָר נאָך פּארקעהרט. דיא כּראָבט פּין דעם ווערד זיין. יעדען טאג צו שמייגען בעבודת השם יתברך [למעלה מעלה]. אוג באמת איז דאם אייגם פּין עצת היצר. ווען דָער מענש לאזט זיך בענגיגען מיט זיין חלק. ווען זאגט איך בין צו פּריעדען מיט דעם. דאם בין ב"ה איין עהרליבער יוד. איך טיה קיין רציחה. אוג קיין זנות. אוג קיין גניבה. אוג איך טיה ב"ה נישט פּארפּעהלען יעדען טאג צו דאונען. אוג טיה מיך מפּרנס זיין [מיגיע כפּי] אזו קומט אוים דאם אוג זיינע אוינגען. איז עָר איין [איש תמים]. אזו ממילא קומט איהם נישט אוים מיט זיך איין חשבון צו מאכען. אויב עָר ווירקליך יוצא איז קענגען הקב"ה. אוג זעהט נישט צו שמייגען אין עבודת השם יתברך. אוג במדות טובות ומכש"כ דאם עם פּאַרט איהם נישט איין תשובה צו טיהן איבּער זיינע פּעהלער ווייל אין זיינע אוינגען. איז עָר גיט אוג רַאכטפּארטיג. ובאמת אבּער איז עם נישט אזו [כי אין אדם צדיק בארץ. אשר יעשה טוב ולא יחטא] עם איז נישט פּארהאנדען אויף דיא וועלט. איין צדיק וואם זאל קיין פּעהלער מאכען. — אין רמב"ם-ס צייטען האָט זיך נעטראפּען. וואם איין [אדם גדול בתורה]. האָט נישט נעווואלט אן יום כפּור מתוודה זיין. מחמת וואם עָר האָט גיזאגט. צייוואם זאל איך מתוודה זיין. ווען איך וויים בייא מיר. דאם איך האב קיין עבירה נעטיהן. עם זעהט נאך אוים. דאם איך העט פּאר הקב"ה לינענט גירעט. האָט דָער רבינו הגדול הרמב"ם צו איהם גיזאגט. ווען דיא העכט נעווינט. אוג פּארשטאנען. וויא שוועהר אוג האַרב דיא עבודה איז צו הקב"ה. אוג וויא וויט דָער מענש איז מחויב אוג איין מוכרח איהם צו דינען. אזו איין עָרהויבינער. אוג פּארכטבּארער נאָט. אזו העכט דיא פּארשטאנען דאם עם איז קיין טאג. וואם ביזט נישט עובר. אויף דעם אלען וואם שמייט אין דיא וידוי. אוג דיא וויל דיא ביזט איין ת"ח ביזט נאך מעהר עובר. וויל יעדעז מענש איז מען דן לוט זיין פּארשטאנד. אוג פּאר דעם אליין. וואם דיא האסט אציגד גירעט. ביזט דיא [עתיד ליתן את הדין]. אויף

דיא מעשה שרייבט דער הקדוש מוהרי"א זצ"ל, אין ספר [לב דוד] וז"ל, דער וואס זעהט דיא הייליגע רייד פון דעם רבינו הגדול הרמב"ם זצ"ל, דארפען אים זיך דיא פלאקען פון זיינע בייגער אבצידייטען, אונ'זיינע פים דארפען צו קלאפען איינער צים אנדערן, פאר פחד ומורא, ויא טען זעהט דעם שטארקען אונ הארבען [דין שמים], אונ טען דארף צו פארשטיין דעם נראסען חויב וואס אויף דעם מענש איז געוואקסען, צו דינען דעם פארכטבארען אונ ערה יבינען נאט, אינזער גאט דער מלך פון דיא נאנצע וועלט :

פרשיות

פרשיות. אין דיא גמרא שטייט [כל המשלים פרשיותיו וכו'] דער וואס איז מעביר דיא סדרה יעדע וואך [שנים מקרא ואחד תרגום] טיהט טען איהם ערלענגערן [ימיו ושנותיו], דיא עיקר מצוה איז מעביר צו זיין דיא סדרה אן יעדען פרייטאג, האט טען נישט ניקענט אן פרייטאג, זאל טען זיא מעביר זיין אן שבת, תיכף נאך דעם דאוונען, טען דארף גיוואהרנט צו זיין דיא סדרה מעביר צו זיין בהונן, מיט אלע טרפען, אונ נקודות, אות באות, קיין איינציג אות צו פארפעהלין, דער שכר פון דיא מצוה איז בעוה"ז טיהט טען איהם ערלענגערין לעהבן חויך דעם גראסען שכר בעולם הבא, אונ דער וואס ווייסט פון דעם גראסען שכר פון דיא מצוה, אונ איז עם נישט מקיום, איינם פון ביידען, אדער דאס ער איז נישט חס אויף זיין לעהבן, אדער דאס ער גלייבט נישט אן דיא רייד פון דיא חכמים הקדושים, [ועתיד ליתן את הדין], אונ דאס דארף טען צו ווישען, דאס דיא נאנצע תורה שבכתב איז שימות פון הקב"ה, אונ אויף יעדען אות, אונ אויף יעדען שטריך איז מרמז איזף סודות העליונים, איבער דעם איז דער חיוב דיא סדרה מעביר צו זיין מיט גראס שמחה, וביראה, גלאך טען העט זיא אצינד מקבל גיוועזן פון הקב"ה אויף דעם בארג סיני :

פדות

פדות. אויף דעם פסוק [הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו] האבען דיא חכמים גיזאגט, לויבט גאט ב"ה פאר דעם וואס ער טיהט מיט דיא מענשן מיט"ב זיין, וואס ער טיהט פון איהם גיצאהלט נעמען זיין

חוב אײַנצוג ווײַס. דעם ע״שר נימט ער אַוועק אין אָפּס. דעם עני אין שאַף. אײַנע אלמנה איז היזן. בדי זײַא פֿרייא צו מאַכען פֿון דיא שלאַכטע גזירה. וואם איז אויך דעם מענש נגזר נעווארען. אַז ווײַא מיר האָבען גיהערנט אין (מ״ר ש קהלת) ר׳ יצחק האָט געזאָגט. אַז איין מענש ווערד נכשר מיט אײַנע עביד. אוג איז דאדורך חייב נעווארין מיתה לשמים. אַז טיהט דער בורא ב״ה מיט אים חסד. עס פאלט אים זײַן אָפּס. אַדער עס ווערד אים ציבראכען אין כלי. אַדער עך ווערד גישיראכעלט וואם עס גייט אים איין תראפ בליט. פיז איין פינגער. אוג הרב״ה דער בעל הרחמים. טיהט אים דאכטען (מקצת הנפש. כבד הנפש). וואם עך ווערד דאדורך ניצול פון טוהט. אויך אַרע מיני צער וואם עס קימט אויך דעם מענש. עס זײַא דאם עס נעשיהט דורך מענשן. אַדער (בידי שמים). דאם נעשיהט אַרע בהשגחה פרט׳ (ולטובות האדם). כדי אים פֿרייא צו מאַכען פון גרעסערע עונשים. אוג צו ערלייזין זײַן נפש. איין מעשה האָט זיך גימראפען. אריהו הנביא איז גינאנגען מיט ר׳ יהושע בן לוי. זענען זײַא אריין געקומען צו איין יעני. האָט דער ב״ה זײַא מקבל גיוועזן (בסבר פנים יפות). אוג האָט זײַא אויך מכבד גיוועזן בכבוד גדול. אין כיטען זײַא נאכט וען אַרע האָט גישראפען. האָט אליהו גיזאגט צו ר׳ יהושע. איך ווער דיר ווייזין וואם פאר איין יהון איך ווער העצאהלן דעם בעל הבית. אזו האָט אריהו גיהרגט דיא אייצינג קיה וואם ער האָט גיהאבט אין זײַן פארמעגן ר׳ יה שע בן לוי האָט זיך זעדר פארווינדערט דאריבער. אזו האָט אים אליהו מגלה סוד גיוועזן. דאם מיט דעם וואם ער האָט אים דיא קיה גיהרגט. האָט ער אים איין גראָבע טובה געטיהן. ווייל עס איז נגזר גיוואָרע. מן השמים. דאם זײַן געלידבט ווייב זאל אים שטארבען. אצינד האָט אים זײַן געלידבטע קיה פין דעם עונש וואם האָט פיהל ערד מפזר גיוועזן. כדי צו ערלערנען זײַן זיהן דיא חכמה פין שטערינקוקנסט. וויא זײַן זיהן האָט שוהן גיהאט דיא חכמה גרינדליך ערלערנט. האָט זײַן פאטער אים גיפרעגט. וואם זעהסט דיא אצינד מיט דיא שטערין קוקסט. אויך מיר? האָט ער אים גיזאגט. איך זעה דאם אלע זיינע פפערד. וועלין דיר אוים שטארבען. אזו האָט ער תיכף פארכיפט אלע זיינע פפערד. דעם צוויישטען טאג. האָט ער אים גיזאגט. הײַנט זעהע איך וויידער. דאם אלע זיינע הײַזער וועלין דיר

דאַרבֿרענט ווערין אזו האט ער וידער תיכף פֿארקויפט זיינע הייזער, אונ
אזו האט ער מעהרע מאהל געטיהן, צום סוף האט זיין זיהן צו אים
גיזאגט, ליבֿער פֿאטער, אַצינד זעהע איך דאס עס איז אויך דיר אַליין
נגזר גיוואָרין, דאס זאלסט שטאַרבֿען, אזו האט ער אנגעפאנגען
ביטערליך צו שרייען, אונד צו קלאגען וויל צו דעם האט ער שיהן
נישט מעהר גענינגען איין ענטרינונג, זיך צו קענען מציל זיין פין טהט,
דאמאהלם האט ער ערשט פֿירשטאנען, זיין פעהלער, ואם ער האט זיך
אליין גורם גיוועזן, דען ווען דיא ערשטע אדער צוויייטע גזירה העט מקוים
געווארין, אזו ווער ער ניצוויל געווארין פין טהם אבער דעם, איז נישט
פארהאנדען בעסער פיר דעם מענש, נאר אלעם ואם ווערד אויך איה.
געשיקט פין הימעל, עם זייא גימיין, אדער שלאכטין חלילה, אלעם מקביר
צו זיין בישמהה, זיך פארצישטעלין, דאס איך בין מהויב געווארין מיתה,
אונ דורך דעם צער, אדער דורך דעם פארליסט, בין איך פין דיא שלאכטע
גזירה ניצוויל געווארין :

אגרת הרמב"ן

כתובת הזאת שלח הרמב"ן ז"ל מעכו לקהלות לבנו על העמוד ואוה בו שיקראהו פעם אחת בשבוע וילמדו גם מהם עמו ויהיה לגיל כה בעל סה כדי לחנכם בילדותם כיולאת במים. (העתקהו מס' מעולפא ספיריס בסופו) :

שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך. תתנהג תמיד לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת. ובזה תנצל מן הבעס שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם וכן אמרו רבותינו ז"ל כל הכועס כל מיני גיהנם שולטין בו שנאמר והסר כעס מלבך והעבר רעה מבשרך. ואין רעה אלא גיהנם שנאמר וגם רשע ליום רעה. וכאשר תנצל מן הבעס תעלה על לבך מדת הענוה שהיא מדה טובה מכל המדות טובות שנאמר עקב ענוה יראת ה' ובעבור הענוה תעלה על לבך מדת היראה כי תתן אל לבך תמיד מאין באת ולאן אתה הולך ושאתה רמה והולעה בהייך ואף כי במותך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין והשבון לפני מלך המלכים הקבוד. שנאמר הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי לבות בני אדם ונאמר הלא את השמים ואת הארץ אני מלא נאם ה'. וכאשר תחשוב את כל אלה תירא מבוראך ותשמר מן החטא ובמדות האלה תהיה שמח בחלקך. וכאשר תתנהג במדת הענוה להתבוושש מכל אדם ולהתפחד ממנו ומן החטא אז תשרה עליך רוח השכינה וזיו כבודה והיי עולם הבא. ועתה בני דע וראה כי המתנאה בלבו על הבריות מורד הוא במלכות שמים כי מתפאר הוא בלבוש מלכות שמים שנאמר ה' מלך גאות לבש וגו' ובמה יתגאה לב האדם. אם בעושר. ה' מוריש ומעשיר

בְּדֵי לְזַכּוֹת אֶת הָרַבִּים וֶועלֶען מִיר דָא בְּעזה"י מַעֲתִיק זַיין (אגרת הרמב"ן) עַל לָשׁוֹן אִשְׁתֵּנוּ. וָואם דָער הקי"וש והטהור המקובל רבינו משה בן נחמן זצ"ל נָעשְׂרִיבֶּען הָאט צוּ זַיין זוהן (מַעֲנִין הָעַוָּה) :

«שְׁמַע בְּנִי מוּסַר אָבִיךָ. וְאַל תִּטּוֹשׁ תּוֹרַת אִמֶּךָ» וְתוֹרָה. אוּנ מַאר וֶועהם דִיא בֵּיזֶע אַהְנֶעבְּרַייט דִין וְהִשְׁבּוֹן אֶף צוּ נֶעבֶּען מַאר דָעם מֶלֶךְ הַכָּבוֹד פּוּן דַיין פָּאטֶער. אוּנ פַארלָאז גִישׁט דִיא מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הקבי"ה. אוּנ וֶוען דִיא מֵיין לֶעהֶרֶע פּוּן רַייגֶע מִיטֶער. וָאלְטְסט דִיךְ נֶעוויינֶען קִינְד דִיא דָאזִיגֶע וַאבֶּען אַיבִּיג אַלֶע מְאהל צוּ יֶעדֶען מֶענְש צוּ יֶעדֶען בְּנֵחת. דָענְקֶען. אַזוֹ וֶועלְסט דוּ זוֹכֶה זַיין צוּ קוּמֶען צוּ דְאדוּרְךְ וֶועלְסט דוּ גִיצוּל וֶועלֶן פּוּן בֵּעם. וָואם יִרְאַת שָׁמַיִם. זִיךְ אַיבִּיג צוּ פַארכְטֶען פַּאר דָאם אִיז דִיא אַרְגְסטֶע מִדָּה פּוּן אַלֶע מִדּוֹת הקבי"ה. אוּנ וֶועלְסט דִיךְ הִיטֶען פּוּן צוּ זִינדִיגֶען. דָעוֹת. אַזוֹ וויא דִיא חֲכָמִים הָאבֶּען גֵיזָאגְט (כָּל אוּנ וֶועלְסט אוֹיךְ קוּמֶען צוּ דִיא מִדָּה טוֹבָה פּוּן הַמַּפְקִיד. זִיךְ בֶּענֶגִיגֶען צוּ לָאזֶען מִיט אַלֶע זַיין אַלֶע מִינֵי נֵיכְטֶם. אִיז וֶוען דִיא וֶועלְסט וָאלְטְסט מֵיין קִינְד. וֶוען דוּ וֶועלְסט דִיךְ בְּעזה"י גִיצוּל וֶועלֶן פּוּן בֵּעם. זָאלְסט זָעהֶן כָּל הַתְּפִלּוֹת צוּ טוּהֶן דִיךְ צוּ בֶּענֶרֵייטֶען אַן דִיא מִדָּה טוֹבָה פּוּן (עֲנָוָה) דָעמוּטְהִיגְקֵייט. וְוייל אַלֶע מְאהל טוֹבָה פּוּן עֲבִירוֹת. אַזוֹ וֶועלְסט דִיא זוֹכֶה דָאם אִיז דִיא בֶּעסְטֶע מִדָּה פּוּן אַלֶע מִדּוֹת טוֹבוֹת. וּמְמֵילָא דוּרְךְ דִיא חְשׁוּבָה מִדָּה פּוּן זַיין לִרְוּחַ הַקֹּדֶשׁ. אוּנ אוֹיךְ לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. עֲנָוָה וֶועלְסט דוּ קוּמֶען צוּ יִרְאַת שָׁמַיִם. מַחֲמַת מֵיין קִינְד וָאלְסט וויסֶען. דָאם דָער בַּעל גַּאֲוָה טוּט מוֹרֵד זַיין בְּמַלְכוּת שָׁמַיִם. וְוייל דִיא וָואם דִיא וֶועלְסט פַארשְׁטֵיין פּוּן וָואנֶען דִיא אֶמֶתְדִיגֶע גַאֲוָה גֵיהֶער נָאר צוּ הקבי"ה. אַזוֹ וָוִיא עָם שֵׁם יִית (ה' מֶלֶךְ גַּאוּת לָבֵשׁ וגו'). אוּ דִיא וֶועלְסט וִוידֶער צִירִיק זַיין (לְמִקְּם רְמָה בָּאֱמֶת מִיט וָואם הָאט זִיךְ דָער מֶענְש בְּגַאֲוָה

ומעשיו. ואם בכבוד. הלא לאלהים הוא. שנאמר והעושר והכבוד מלפניך ואיך מתפאר בכבוד קונו. ואם מתפאר בהכמה מסיר שפה לנאמנים ושעם זקנים יקח. נמצא הכל שוה לפני המקום. כי באפו משפיל גאים וברצונו מגביה שפלים. לכן השפל עצמך וינשאך המקום. ע"כ אפרש לך איך תתנהג בטרת הענוה ללכת בה תמיד. כל דבריך יהיו בנחת וראשך כפוף ועיניך יביטו לכטה לארץ ולבך למעלה ואל תביט בפני אדם בדברך עמו. וכל אדם יהיה גדול ממך בעיניך. ואם הכם או עשיר הוא עליך לכבדו. ואם רש הוא ואתה עשיר או הכם ממנו השוב בלבך כי אתה היית ממנו והוא זכאי ממך. שאם הוא הוטא הוא שוגג ואתה מזיד. בכל דבריך ומעשיך ומהשבותיך ובכל עת השוב בלבך באלו אתה עומד לפני הקב"ה ושכינתו עליך כי כבודו מלא העולם. ודבריך יהיו באימה וביראה בעבר לפני רבו ותתבייש מכל אדם ואם יקראך איש אל תעננו בקול רם רק בנחת כעומד לפני רבו. והוי זהיר לקרות בתורה תמיד אשר תוכל לקיימה. וכאשר תקום מן הספר תחפש באשר לטרח אם יש בו דבר אשר תוכל לקיימו

צוּ הָאֱלֹקִים. וְעַן דִּינְךָ עֲשִׁירוֹת. פַּארְוָאהֶר עֲשִׁירוֹת קִימְט דָאךְ נָאר פּוּן הקב"ה. אַז וְויא עֶם שְׁטֵייט (ה' מֹרִישׁ וּמַעֲשִׁיר). וְעַן וְויִדֶער מַחֲמֶת בָּבוֹד. פַּארְוָאהֶר דָעֶר בָּכוֹד גֵיהֶער נָאר צוּ הקב"ה. אַז וְויא עֶם שְׁטֵייט (הָעוֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד מִלְפָנֶיךָ). זָאל זִיךְ וְויִדֶער אֵיין מֶענְש וְועלְען בְּגָאוֶה הָאלְטֶען וְויִיל עֶר אַיין חָכָם אִיז. הֲלֹא פַּארְוָאהֶר דִיא חָכְמָה אִיז דָאךְ נָאר פּוּן הקב"ה אוּן וְעַן עֶר וְויל טוּט עֶר דִיא חֲכָמִים פַּארְנָארְען אַז וְויא עֶם שְׁטֵייט (סֵתֶר שְׂפָה לְנֶאֱמָנִים וְשָׁעַם זְקֵנִים יִקָּח) נְמְצָא דָאם פַּאר הקב"ה זָענֶען אַלֶע מֶענְשֶׁען גְלַאךְ. דִיא הוֹפְּרדִינְג מֶענְשֶׁען טוּט הקב"ה נִידְרִיג מַאכֶען. אוּן דִיא נִידְרִינְג טוּט עֶר עֶרְהֵייכֶען: אִיבֶּער דֶעם מֵין קִינְד הָאלְט דִיךְ אַלֵיין פַּארְשָׁפְּרט. אַז וְועֶרד דִיךְ הקב"ה עֶרְהֵייבֶען. וְעַתָּה אַצִינְד מֵין קִינְד וְועֶל אִיךְ דִיךְ אוּנְטֶערְרִיכְטֶען וְויא דוּא זָאלְסְט דִיךְ נוֹהֵג זַיִן טִיט דִיא מִדָּה עֲנָוָה. דֵיינְע אֲרֶע זַייד צוּ דִיא מֶענְשֶׁען זָאלֶען אַלֶע מָאהְל זַיִן בְּנַחַת. אוּן דַיין קָאפּ אַראפּ גֶעבּוֹגֶן. טִיט דֵיינֶע אוֹגֶען זָאלְסְט דוּ אֲרָאפּ קֶקֶן: וּפְשֵׁעַת דִיא וְועֶרְסְט רֶעדֶען מִיט אֵיין מֶענְש. זָאלְסְט אִיהם נִישְׁט אִין פְּנִים קִיקֶען. מַהֲמַת עֲנָוָה אוֹךְ עֲרֶן מֶענְש וּוָאם וְועֶרְסְט זֶעהֶן זָאלְסְט אִיהם הָאלְטֶן גְרֶעסֶער אוּן טִיף פּוּן דִיר. דֶען אוֹיב יְעֶנֶער אִיז אֵיין חָכָם. אֲדֶער אֵיין עָשִׁיר. אַז בִּיזְט דוּ בֶּכוֹד צוּ הָאלְטֶן דָאךְ מְחַיֵב מִצַד הַדִּין אִיהם בְּכָבוֹד צוּ הָאלְטֶן אִז יְעֶנֶער וְויִדֶער אֵיין עָנִי. אוּן דִיא אֵיין עֹשֶׁר. אֲדֶער דִיא בִּיזְט מְעֶהֶר חָכָם פּוּן אִיהם. דַארְפְּסְט אִיהם מְהַאי טַעֲמָא בְּכָבוֹד צוּ הָאלְטֶען. וְויִיל דִיא בִּיזְט מְעֶהֶר חַיָב פּוּן אִיהם וְייִל וְעֶן עֶר טוּט עֶפֶּעס אֵיין פֶּעהֶלֶער. אִיז עֶר גִיזָאכְט וְויא אַיין שׁוֹגֵג. אִיז דִיא בִּיזְט גִידָאכְט פַּאר אֵיין מְזִיד:

(ככל דבריך) בְּייא אַלֶע דַיינֶע רֵייד. אוּן בְּייא אַלֶע דַיינֶע מַעֲשִׂים וּוָאם וְויִרְסְט וְועלְען טוּהֶן. זָאלְסְט אַלֶע מָאהְל טְרַאכְטֶען גְרֶאךְ דִיא שְׁטֵייכְט אַצִינְד פַּאר הקב"ה (כי כבודו מלא עולם) וַיִיל זַיין כָּבוֹד אִז פּוֹל אוֹיף דִיא גָאנְצֶע וְועלְט: אוֹיף אַלֶע דַיינֶע רֵייד וְאלְען זַיין בְּאַיְמָה יִבְרָאָה. אַז וְויא אַיין עֶבֶד פַּאר זַיין הֶערֶר. פַּאר יֶעדֶען מֶענְש זָאלְסְט דִיךְ שָׁעהֶען נִישְׁט צוּ אִיהם הוֹיךְ צוּ רֶעדֶען. נָאר בְּנַחַת. וְנָאךְ דִיא הָעסְט גֶעשְׁאנֶען פַּאר דַיין רַבִּי: זָאלְסְט זֶעהֶן אֵייבִּיג צוּ לֶערֶנֶען תּוֹרָה וְועלְכֶע דִיא זָאלְסְט זִיא קֶענֶען מָקֵיים זַיין. אוּן יֶעדֶעם מָאהְל וּוָאם דִיא וְועֶרְסְט אֵיינְלֶערְנְט. אוֹיב דִיא קֶענְסְט דָאם מָקֵיים זַיין. וּוָאם הָאסְט אַצִינְד גִילֶערְנְט. זָאלְסְט זֶעהֶן יֶעדֶען חֲדָשׁ (מִפְּשָׁפֵּשׁ בְּמַעֲשֶׂיךָ) צוּ זַיין אִין דִיא מַעֲשִׂים פּוּן דֶען מָאנ צוּ אִיבֶּערְזִיכְטֶען אוֹיב דִיא הָאסְט נִישְׁט דֶען מָאנ עֶפֶּעס אֵיין פֶּעהֶלֶער גֶעטְהָן. דַארְוִיךְ

אגרת הרמב"ן

לקיימו. ותפשפש במעשיך בבקר ובערב. ובזה יהיו כל ימיך בתשובה. והסר כל דברי העולם מלבך בעת התפלה והכן לבך לפני המקום ב"ה וטהר רעיונך והשוב הדבור קודם שתוציאנו מפיך. וכן תעשה כל ימי חיי הבלך בכל דבר ודבר ולא תהטא ובזה יהיו דבריך ומעשיך ומהשבותיך ישרים ותפלתך תהיה זכה וברה ונקיה ומכוונת ומקובלת לפני המקום ב"ה שנאמר תכין לבם תקשיב אזנך. תקרא האגרת הזאת פעם אחת בשבוע ולא תפחות לקיימה וללכת בה תמיד אחר השם יתברך למען תצליח בכל דרכיך ותזכה לעולם הבא הצפון לצדיקים. ובכל יום שתקראנה יענוך מן השמים כאשר יעלה על לבך לשאול עד עולם אמן סלה:

וְעִרְסְט זָאל זַיִן (שיהי' כל ימיך בתשובה) קִיין צוּ זִינְדִיגְן. נָאר אַלֶע דַיינֶע מַעֲשִׂים

וָאם אַיר דִיינֶע שֶׂאג וְועלְען זַיִן מִיט תְּשׁוּבָה: וְעלְען זַיִן פַּאר השי"ת.

מַיִן קִינְד בִּשְׁעַת הַתְּפִלָּה אָאלְסְט זָעהֶן פּוּן דִיר אוּן דַיין תְּפִלָּה וְועדְט רַיין אוּן לוּיטֶער זַיִן. אוּן

אָב צוּ טוּהֶן אַלֶע עִנְיָנִים פּוּן דִיא וֶועלְט. אוּן אָהְנְגֶעטֶען זַיִן פַּאר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. מַיִן קִינְד

זָאלְסְט זָעהֶן אָן צוּ גְרייטֶען דִין הָארְץ פַּאר אִיךְ גֶעבִּיטֶה דִיךְ זָאלְסְט דָען דָאזִיגֶען בְּרִיעֶף

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: פַּאר עֶדֶען דִבּוּר וָואם דִיא וִוילְסְט לְכָל הַפָּחוֹת יְעֶדֶע וָואךְ אַיִן מָאהְל דוּרְךְ לַיינֶען.

דָעדְקֶן. זָאלְסְט פְּרִיעֶר מְדַאכְטֶען וָואם דוּא אָזוֹ וְועדְסְט דוּא מַצְלִיחַ זַיִן אִין אַלֶע דַיינֶע

זִוילְסְט רֶעדֶען. אוֹיךְ פַּאר יְעֶדֶע זָאךְ וָואם וְועגֶען. אוּן וְועדְסְט זוֹכֶה זַיִן לְעוֹלַם הַבָּא

וִוילְסְט טוּהֶן. זָאלְסְט פְּרִיעֶר מְדַאכְטֶען אוֹיב (הַצַּדִּיקִים): אוּן יְעדֶען טָאג וָואם דוּא

דוּא דַארְפְסְט דִיא זָאךְ צוּ טוּהֶן. אוּן וֶועֶן דִיא וְועדְסְט דָען בְּרִיעֶף לַיינֶען. וֶועדְט טֶען דִיר מָן

וְעדְסְט דִיךְ אֵיבִּיג אַזוֹ פִּיהְרֶען בִּיא אַלֶע דַיינֶע הַשָּׁמַיִם. וָואם דוּ וֶועדְסְט פּוּן אִיהְם

זָאגֶען. אַזוֹ וְועדְסְט נָאר נִישְׁט דַארְפֶען צוּ פַאראַנְטְוואדְטֶען (מַעֲתָּה וְעַד עוֹלָם אָמֵן):

ספר

מעשה אבות

כולל

פרקי אבות עם באור מלוקט מספר מדרש שמואל להרב הג' החכם הכולל מו"ה שמואל די איזידה זצ"ל חובר בלשון אשכנזיות (עברי טייטש) עם ספורים רבים להמתקת הענינים ע"י הרב כו' מו"ה **ישראל** געלבארט

אין דעם ספר איז פאר האנדלין פֿיל פֿירושים אויף פֿרק אונ פֿיל שיינע סיפורי מעשיות אונ מיר האבין אים מעתיק גיווען אויף עברי טייטש כדי אלע זאלן פאר שטיין ובזכות זה ועלין מיר זוכה זיין קיין ירושלים צוא גיין בקרוב אמן :

כל הזכויות שמורות אצל
הוצאת אמונה
© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

דער רמב"ם ז"ל שרייבט · וואורום היסט דיא מסכתּ אבות ווייל דיא חכמים זאם מיר לערנען פון זייא גוטע מדות מוסר אוג דרך ארץ · היסען זייא אבות דאם היסט אונזערע פאטערס אוג מיר היסין זיעלע קינדער · דען זייא זיינען גיגליבין צוא אנוטען פאטער וואש ערציט זיינע קינדער אין גוטין וועג · אוג באבט אים דיר מיט גליקליך · אוג דיא וואם לערנען עם פון זייא זיינען גיגליבן צו גוטע קינדער וואש לאזין זיך לייטען אוג לערנען פון זיער פאטער · אוג אזוא גיפינען מיר דאם אלישע הנביא האט גירופין זיין רבי אליהו הנביא מיט דעם נאמען אבי אבי :

נאך אמעם זאגין אונזערע קדמונים דרום היסט דיא מסכתּ אבות ווייל זין דיא מסכתּ איז נכלל אלע דברי מוסר ומדות · אוג אלע דברי מוסר ומדות וואוג אלע אנדערע חכמים האבין גיזאגט זיינען נכלל אין זיערע רייד · אזוא היסין זיערע רייד אבות · פלוסר דאש זייא זיינען דיא פאטערס פון דיא אלע דברי מוסר ומדות וואם טען גיפינט אין אלע אנדערע ספרים · אוג אזוא וויא פין איין פאטער קאנען דאך פיל קינדער גיבארין ווערין · אזו קען אויך פון זיערין איין ואר פיל מדות אוג מוסר הערויס נעמען :

דרב רבי משה אלמושנינו שרייבט · וואורום דאס טען מתקן ניוון דאם מען זאל זאגן שבת פאר יעדעם ברק דיא משנה פון כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא · וייל אייגנטליך טוי יעדער טענטש ויסין אניויסין צוועק אוג אהבלית צוא יעדע זאכע וואם ער וויל טאן · אוג יוא דער תכלית איז גרעסער אוג ויכטיגער דען זאכער איז דעם טענטשין אנגענומער דיא זאכע צוא אונטער נעמען אוג צוא טאן מיט גרויס חשק צוא זאגין דיא משנה פון כל ישראל פאר יעדין ברק · צוא וייזין דאש אויסר וואם דער טענטש וועט גיפינען דיא גרעסטע נוצין פאר זין לעבין אויף דער ועלט · דורך זין פירונג וואם ער נעמ זיך פירען על פי התמוד וואש אין דיא מסכתּ איז ניזאגט · דען ער נעמ דורך דעם ווערין אהוב לכל · אוג עם וועט זיין ריח הבריות נוחה היכנו · דאם הייסט ער וועט אלע טענטשין זייער צו פרידין שטעלין · וואם איינגנטליך איז דאם אליין אויך איין גרויסער תכלית אוג אהויבטוירדינגער צוועק · אזוא וויא דער תנא זאגט אין דיא מסכתּ ברק שלישי כל שריח הבריות נוחה היכנו ריח המקום נוחה היכנו · דאם הייסט ועלבער טענטש וואם שטעלט דיא טענטשין גיזעלין שאפן צוא פרידין מיט זיין הנהגה · איז נאט אויך מיט איהם צוא פרידין · דען דאם איז דער היפט רצון פון בורא יתברך אוג דער היפט צוועק פון זייג תורה ומצות צוא מאכין דורך דעם טענטשין רעדליך ערליך אוג נוצליך פאר דיא טענטשין גיזעלין שאפט אויף דער ועלט · אוג וויא אלע קלוגע מוסר ספרים זאגין דאם אייגנטליך איז דאם דער הויפט עבודת השם אין ירצאת שמים פון טענטשין אבער נאך אויסער דעם זאנט אוג נוי דער מאטר פון כל ישראל דאם אויסער דיא אלע נוטצין אוג דעם גרויסין שבר וואם דער טענטש וועט האבין אויף דער ועלט פון דיא מדות אוג מוסר וואם דא איז ניזאגט בליבט נאך פאר דעם טענטשין אנרויסער תכלית אוג אחלק אויף עולם הבא ·

אוג אַזוֹא אִיז דָאס פֵּירוּשׁ פוּן דָעם מָאמַר כָּל יִשְׂרָאֵל · יָעדָער מֶענטש וָאס אִיז נָאר רָעכט פַֿארטִיג פַֿאר נָאט (וואורום דָער וָאַרט יִשְׂרָאֵל אִיז אַנטִרִיקִן יָשָׁר אֵל · דָאס הַייסט רָעכט פַֿארטִיג פַֿאר נָאט) יָשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא · דָאס אַנדרוֹיסִן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא · אַוו וָאל דָער מֶענטש וויסִן דָעם נְרוֹיסִן צָוָּעק אוג תְּבָלִית וָאס עָם פִּיוִּין דָאצוּ דִיא מִדוֹת וכוּ"ָר וָאס דָא אִיז נִישָׁרִיבִּן אוג וָאל פַֿאר שְׁטַיִין וויא וויכְטִיג דָיא וַאכָּע אִיז אוג וָאל עָם לָערְנָען עַל מְנָת לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת כְּדֵי צוּא קוּמָען צוּא דָעם נְרוֹיסִּין תַּכְלִית פוּן דִיא מַעֲשִׂים הַטוֹבִים וְהַיְשָׁרִים :

נוּן נָעפִּינָען מִיר פִּיר נַייטִיג צוּא עָרקְלָערִין דָעם טַעַם פַֿאר וָאס אִיז טָען זִיךְ נוּהַג צוּא

וָאנִין פְֿרָק אָבוֹת זוּמָערדִינָע שַׁבָּתִים אִיבָּער הוּיפְט · וַייל פֶּסַח פַֿאנָנָען זִיךְ אָן דִיא סְפִירָה וָאש אִידָען זַייָען זִיךְ מְכִין אִין זַייא צוּ קַבָּלַת הַתּוֹרָה אוּם שָׁבוּעוֹת אַזוֹ וויא אוֹנְדָרע בָּרְמוּנִים אוג כְּקוּבָּלִים וָאנִין דָאש דִיא סְפִירָה טָעג זַייָען אִיבָּער הוּיפְט יְמֵי טָהֳרָה וַהֲכָנָה לְקַבָּלַת הַתּוֹרָה בְּטָהֳרָה · אוג אִין פֶּסוּק שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת תִּסְפֹּר לָךְ · וויא וויל דָאש הַייסְט פְֿרִיעָר פַֿאר לָערְנָען תּוֹרָה אוג חָכְמָה מוּז זִיךְ דָער מֶענטש כַּאר שַׁאפִּין יִרְאַת יְיָ אוג אַזוֹא וָאנָן אוֹיךְ אוֹנְדָערע חֲכָמִים אִין דָער נְמָרָא אַז דִיא תּוֹרָה אִיז נִינְלִיכִין צוּא וַייָין אוג דִיא יִרְאָה אִיז נִינְלִיכִן צוּ אַיין אוֹצָר · דָאס הַייסְט אַזַאכָּען וָאס כָּאלְט דָאְרְטִן דִי וַייָין אוג אַז וויא וַייָין אָן אַזַאכָּען קָען זִיךְ נִים הַאלְטִן אַזוֹ קָען אוֹיךְ קִין תּוֹרָה אָן יִרְאַת שָׁמַיִם קִין קִיום נִיט הָאבִּין · אוֹנ זַייא בְּרַייכָּען אַרַאָיִה דָער צוּ פּוּן פֶּסוּק וַהֲיָה אֱמוּנַת עִתֵּיךְ חוֹסֶן יְשׁוּעוֹת חָכְמַת וָדַעַת יִרְאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ · טַייטְשִׁן זַייא דָעם פֶּסוּק אַזוֹ דָאס דָער פֶּסוּק הַייסְט דָאס כָּען וָאל דִיא צַייט פַֿאר צָעהָרִין לָערָנָענדִיג דִיא שִׁשָּׁה סִדְרֵי מִשְׁנָה וּבָמָרָא · אָבָּער בִּתְנַאי דָאס מָען וָאל פַֿאר הָער דָעם אוֹצָר דָאס הַייסְט דָעם וַאסָעק דְרוּיף אוֹיךְ בּוּיען אִין וָעלְכִין דָער לָערְנָען וָאל זִיךְ קָעָנָען הַאלְטִן וָאס אִיז דָער וַאסָעק וָאוּם דָער פֶּסוּק יִרְאַת יְיָ הִיא אוֹצָרוֹ אוֹיב עֶר לַיְיגְט דִיא תּוֹרָה אַרַיין אִין דָער וַאסָעק קָען זִיךְ הַאלְטִן · אוֹיב נִיט אָבָּער קָען זַיא צַרַיין קוּם נִיט הָאבִּין אוֹנְדָערע יְרֵאִים סְתָם נָיוָען דָאס גְלַייךְ נָאךְ פֶּסַח וָאלן אַלָע אִידָען אַפָּאנָען לָערָנָען וַויינִינְסְטִנְס אַלָע שַׁבָּת דִיא מְסֹרֶת אָבוֹת וָועלְכָע זִיא לָערְנְט דָעם מֶענטשִׁן יִרְאַת יְיָ מִדוֹת וכוּ"ָר דָאס הַייסְט זַייא זָאלִן בּוּיען דָעם אוֹצָר דָעם וַאסָעק אוֹיף דִיא תּוֹרָה צוּא הַאלְטִן וָעלְכָע אַלָע אִידָען זַייָען מְקַבֵּל אַלָע שָׁבוּעוֹת · אוג זַייא הָאבִּין מְשַׁעֵר נִיוָען דָאס וַויינִינְסְטִנְס מוּז מֶענטש דִיא מְסֹרֶת פִּיר מָאל דוּרְךְ לָערָנָען · אַז וויא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָאט אוֹיךְ יָעדָער הָלָכָה פִּיר מָאל נִילָערִנְט אַזוֹא וויא מִיר נִיפִּינָען אִין דָער נְמָרָא הַקָּדוֹשָׁה · דְרוּם הָאבִּן מִיר דִיא מְסֹרֶת מַעֲתִּיק נִיוָען אוֹיךְ דַייטְש פַֿדֵי עָם זָאלִן פַֿא" שְׁטַיִין גְרוּיס אוג קְלַיין · וּבְזֹאת תַּלְכוּד יִקַּח לְרֹב טוּב הַצְּפוּן אָמֵן :

כשבת על פתר פסח מתחילין לומר (פרקי אבות) עד י"ז בתמוז וי"ל עד כ"ט

סנהדרין י"א ע"א כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא · שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים לָעוֹלָם יִירְשׁוּ אָרֶץ נֵצֶר מַטָּעַי מַעֲשֵׂה יָדַי לְהִתְפָּאֵר :

א משֶׁה קִבֵּל תּוֹרָה מִסִּינַי וּמְסָרָהּ לִיהוֹשֻׁעַ וִיהוֹשֻׁעַ לִזְקֵנִים וְזְקֵנִים לִנְבִיאִים וּנְבִיאִים מְסָרוּהָ לְאַנְשֵׁי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה · הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הֱווּ מְתוּנִים בַּדִּין וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה וַעֲשׂוּ סְיָג לַתּוֹרָה : ב שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה מִשִּׁיָרֵי כְנֶסֶת הַגְּדוֹלָה · הוּא הָיָה אוֹמֵר

מעשה אבות

משה קבל תורה מסיני משה רבינו האט מקבל גיווען דיא תורה פון גאט וואס ער האט זיך באווייזן אויף דעם בארג סיני · עם איז קשה וואדום האט רבינו הקדוש וואס האט דעם כישניות גישטודירט דערין גישטעלט דעם סדר פון דער תורה מקבל זיין אין דער דאוינער נסכתא אבות · דער תירוץ איז ווייל דיא מסכתא איז דאך ניט גימאכט גיווארן אויף ציין מצוה פון דיא מצות פון דער תורה אזו ווי א אנדערע מסכתות דען אנדערע מסכתות זיינן גימאכט גיווארן צו מאכן לערנען דיא ישראל דיא דינים פון די תרי"ג מצות אבר דיא מסכתא איז נאר אייטל מוסר אוג שטראף אוג מיר גיפינן דאס דיא חכמי אומות העולם האבין אויך גימאכט ספרים ואש זייא האבן אוים גיטראכט פון קאפ פון שטראף ועגען ויא אזוא ציין מענטש זאל זיך פירן מיט זיין חבר דרום האט דער תנא אן גיהויבין דיא מסכתא דאם משה האט מקבל גיווען דיא תורה אויף דעם נאדג סיני צוא ווייזן דאס דיא שטראף רייד אוג מדות ואס זיינען אין דער מסכתא גישריבין האבין דיא תנאים ניט אוישׂ גיטראכט פון זיך ועלבכט נאר זייא זיינען אויך ניגיבין גיווארן אויף דעם בארג סיני · דרום הויבט אן דער תנא משה קבל תורה מסיני · נאך ציין תירוץ איז דאש דרום שטעלט דא דער תנא דעם חדר פון קבלת התורה אין דער מסכתא דען די תורה קען מיין קיום ניט האבן בייא דעם מענטשן ניישרט ווען ער פעדערט צוא פארבטין זיך בייא ציין ויגד אזוא ויא דער תנא ראט גיואגט אין דער מסכתא (כל שיראת חטאו קודמת להכמתו חכמתו מתקיימת) דער ואש איי ער לערינט תורה האט ער מורא צוא מאן אין עבירה אוג זינדיגט ניט אזוא ווען ער לערינט נאך דעם דיא תורה האט די תורה בייא אים מקיום · אבער ווען דר מענטש זינדיגט אוג נאך דעם לערינט ער תורה די תורה בייא אים קיין קיום ניט אוג דרום האט דיא תורה אין קיום גיהאט בייא משה רבינו אוג בייא יהושע אוג אלע צדיקים דען זייא האבין גיפפערכט פארבט פון זינד איי זייא תיבן די תורה מקבל ווען · דרום האט דר תנא דא גישריבין דעם סדר פון קבלת התורה צו זייזין דאס דרום האט די תורה בייא זייא אקיום גיהאט דען זייא האבן מקום ווען אלע דברי מסר אוג מדות ואס זיינן אין דר מסכתא גישריבין ומפרה ליהושע אוג משה רבינו האט איבער ניעמטערט דיא תורה צוא יהושע · עם איז דא אין קשיא נאך ואס האט דער תנא אנגיהויבט ויזיא דייד דאס בייא משה האט ער גישריבין דאס ער האט גינומען דיא תורה פון גאט ואלט ער בייא יהושע אויך

גידארפט

עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל גְּמִילוּת
חֲסָדִים: ג אַנְטִיגְנוֹס אִישׁ סוֹכוֹ קִבֵּל מִשִּׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הוּא הָיָה אוֹמֵר אַל
תִּהְיוּ בַּעֲבָדִים הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הָרַב עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס אֶלָּא הֱווּ בַּעֲבָדִים
הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הָרַב שֶׁלֹּא עַל מְנָת לְקַבֵּל פְּרָס וִיהִי מוֹרָא שָׁמַיִם עֲלֵיכֶם:
ד יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵדָה וְיוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ מֵהֶם: יוֹסֵי

מעשה אבות

גיִדאַרְפֶּט צוּא שְׂרַייבֶּן דָּאס עֶר הָאט קְבַּקֵּבל גִיוָועֶן דִיא תּוֹרָה בַּייא מֹשֶׁה אַייְדָעוּ. עֶר זָאל
שְׂרַייבֶּן דָּאשׁ נָאט הָאט גִינֶעבֶּן דִי תּוֹרָה צוּ מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט אִיבֶּר גִיעֶנְטֶפֶּרְט
צוּא יְהוֹשֻׁעַ דָּעד תִּירוּץ אִיז דָּעֶן בְּשַׁעַת מֹשֶׁה אִיז אוֹיף גִינַאנְגֶען אוֹיף דָּעם הִיטֶל דִיא
תּוֹרָה צוּא נָעמֶען הָאבֶּן דַּיא מַלְאָכִים קְמַקְטֶרֶג גִיוָועֶן אוּנ הָאבֶּן גִיזָאגְט צוּא נָאט וִויא
קוּמְט אַיין יִלוּד אֵשָׁה צְוִוישֶׁן אוּנְז אוּנ וָוארוּם זָאלְסְטוּ בֶּעֶסֶער גִיט גֶעבֶּן דִיא תּוֹרָה צוּ
אוּנְז. אוּנ דַּיא מַלְאָכִים הָאבֶּן גִיוָואלְט פּאר בְּרֶעֶנֶען דָּעם מֹשֶׁה אוּנ מֹשֶׁה הָאט גִיזָאגְט צוּא
נָאט דִיא תּוֹרָה וָואשׁ דוּא וִויל‌סְט צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל גֶעבֶּן וָואס אִיז גִישְׂרִיבֶּן אִין אִיר הָאט
נָאט גִיזָאגְט עֶס שְׁטֵייט דָּארְטִין דָּאשׁ בֶּעֶן זָאל עֶרְלִיךְ הַאלְטֶן פָּאסֶער אוּנ מִטֶּער אוּנ
סָעֶן זָאל גִיט גֶעבֶּן אוּנ סָעֶן זָאל גִיט מְוָנֶה זַיין הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גִיזָאגְט צוּא דִיא
מַלְאָכִים: הָאט אִיר דָּעֶן פָּאסֶער אוּנ מִטֶּער אָדֶער אִיר הָאבְּעלְט אַייגֶער מִיט דָּעם
אַנְדֶערֶן אָדֶער וַיִיבֶּער אִיז פֶּאר הָאנְדֶרן צְוִוישֶׁן אַייךְ נוּא וָואשׁ טוּיג אַייךְ דִיא תּוֹרָה
אוּנ מִיט דִיא סְגֻלּוֹת הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ מְנַצֵּחַ גִיוָועֶן דִיא מַלְאָכִים אוּנ הָאט דִיא תּוֹרָה
גִינוֹמֶען אֲבֶּער וָעֶן מֹשֶׁה וָואלְט נִיט מַעֲנֶען וְואלְטֶן מִיר דָּאךְ דִיא תּוֹרָה נִיט גִיהָאט
דָּרוּם שִׁיקְט זִיךְ בַּייא מֹשֶׁה צוּא זָאגֶן קִבֵּל עֶר הָאט מְקַבֵּל גִיוָועֶן דִיא תּוֹרָה דוּרְךְ וַיינָע
מַעֲנוֹת אוּנ בַּייא יְהוֹשֻׁעַ שְׁמַייט וּמְכָרָה דָּאשׁ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט זִיא צוּא אִים אִיבֶּער
גִיעֶנְטֶפֶּרְט וִיהוֹשֻׁעַ לִזקְנִים אוּנ יְהוֹשֻׁעַ הָאט אִיבֶּער גִיעֶנְטֶפֶּרְט דִיא תּוֹרָה צוּ דִי זְקֵנִים וָואס
הָאבֶּן גִימְשַׁפְּט דִיא יִשְׂרָאֵל נָאךְ דָּעם טוֹיט פּוּן יְהוֹשֻׁעַ: וּזקנים לנביאים אוּנ וְיא זְקֵנִים
הָאבֶּן אִיבֶּר גִיעֶנְטֶפֶּעֶרְט דִיא תּוֹרָה צוּ דִיא נְבִיאִים וָאס זַיינֶן גִיוָועֶן נָאךְ דִיא זְקֵנִים.
ונביאים מסרוה לאנשי כנסת הגדולה אוּנ דִיא נְבִיאִים הָאבֶּן זִיא אִיבֶּר גִיעֶנְטֶפֶּעֶרְט צוּא דִיא
זְקֵנִים וָואס זַיינֶן אֶן גִירוּפֶן גִיוָוארֶן אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה דָּאס אִיז שַׁייטֶשׁ אַיין הוּנְדְּ
אַיין זַאמְלוּנְג אוּנ דָּרוּם הָאט מֶען דִיא מִיט דֶעם נָאמֶען גִירוּפֶן דָּעֶן זַיינֶן הָאבֶּן אוּם גֶעֶעֶרְט
דִיא קְרוֹן פּוּן נָאט צוּא אִיר עֶלְטֶער אַוּ וִויא זִיא אִיז פְּרִיעֶר גִיוָועֶן דָּעֶן מֹשֶׁה רַבֵּינוּ עֶלְיוֹ
הַשָּׁלוֹם הָאט גִיזָאגְט הָאל הַגְּרוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא: דָּאס אִיז טִייטֶשׁ דָּער גְּרוֹ סָעֶר אוּנ
שְׁטַארְקֶער אוּנ פֶּארְכְטִיגֶער נָאט זַיינֶן גִיקוּמֶען יִרְמְיָה הַנָּבִיא אוּנ דְּנִיאֵל אוּנ חֲנַנְיָה גִיט
גִיזָאגְט הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא דָּעֶן זַייא הָאבֶּן גִיזָאגְט וואו אִיז דָּאס שְׁטַארְקַייט אוּנ וָאס
פֶּארְכְטִיקַייט פּוּן נָאט וָעֶן דִיא יִשְׂרָאֵל זַיינֶן אִין גָלוּת. אוּנ דִיא אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה
הָאבֶּן וּא גִיהַייסֶן וְאגֶן הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא. דָּעֶן זַייא הָאבֶּן גִיזָאגְט דָּאס עֶלְבְּקְט אִיז דָּאס
שְׁטַארְקַייט אוּנ דָּאס פֶּארְכְטִיקַייט פּוּן נָאט דָּאס דִי יִשְׂרָאֵל זַיינֶן צְוִוישֶׁן זִיבֶּעצִיג אוּמוֹת
אוּנ הָאבֶּן אַיין קַיום. דָּרוּם הָאט מֶען זַייא גִירוּפֶן אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה: הם אנשי שלשה
דברים. דִיא אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה זַיינֶן גִיוואוֹנט גִיוָועֶן צוּא וָאגֶן דִיא דְּרַייא זָאבֶן: הוו

מתונים

בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵדָה אוֹמֵר יְהִי בֵיתְךָ בֵּית וַעַד לַחֲכָמִים וְהֱוֵי מִתְאַבֵּק
בַּעֲפַר רַגְלֵיהֶם וְהֱוֵי שׁוֹתֶה בַצָּמָא אֶת דִּבְרֵיהֶם: ה יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ
יְרוּשָׁלַיִם אוֹמֵר יְהִי בֵיתְךָ פָּתוּחַ לָרְוָחָה וְיִהְיוּ עֲנִיִּים בְּנֵי בֵיתֶךָ וְאַל תַּרְבֶּה
שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה בְּאִשְׁתּוֹ אָמְרוּ כָּל זְמַן שֶׁהוּא בְּאִשָּׁת חֲבֵרוֹ · מִכָּאן אָמְרוּ

מעשה אבות

מתונים בדין איר זאלט זיין גיזוארינט אין משפט דאס מיינט מען ווען איין משפנז קומט
צו אייך זאלט איר ניט זיך פאקנן בײַ איר ווען אוים קלערין רעכט דעם משפנז · רבי
שמעון בר צחי שרייבט דאס מיינט מען איין מענטש זאל ניט פאקנן קיין שאלות בײַ
ער ווערט ראוי דער צוא · אוג דער תנא זאגט דאס חאטשע עם ווייזט אייך אוים אין
אייערע אויגין דאס איר זייט גרויסע חכמים · אוג איר דאס שוין גינרייכט איר זאלט ראוי
זיין צו פסקנן שאלות · פון דעסט ווענין זאלט איר זיין גיזוארינט אוג זאלט ניט גיאיילט
זיין צו פסקנן · אוג דאס מיינט דער פסוק (לדרו היטב דרשו משפט) לערינט פריינר פיל
אוג נאך דעם זאלט איר פארשטין צוא משפטין דאס הייסט שאלות פסקנן: רבי יצחק
קארו שרייבט דאס דער תנא קומט לערנן · ווען מען ויל איין מענטשין פאר זיין דיין
אויף נעמן · זאל ער זיך ניט פרייען דרויף אוג זאל ניט איילין צוא ווערין איין דיין נאר
ביז מען ווענט אים פיל בעטין · אדער עם נייט אויף דיא מענטשין ואס גייען אין דין
תורה האבן צוויישין זיך דאס זייא זאלן זיין גיזוארינט איי זייא גייען צום דיין אוג זאל
זיך בעסר זעלבסט אוים גלייכין איידר זייא זאלין בעטן איין נוטין פרייגד דאס ער זאל
צווישין זייא איין פשרה מאכין · דען ווען זייא גייען צום דיין אזוא באקומען זייא
פיינדשאפט אייער מיט דעם אנדערין: והעמידו תלמידים הרבה · אוג איר זאלט שטעלין
פיל תלמידים איר זאלט ניט זאגין עם איז שוין גינוג תלמידים וואס מען האט מיט זייא
גילערינט תורה · דען מען קאן ניט ווייסן בייא ווילכין תלמיד ווענט דיא תורה בלייבן ·
רבי שמעון בר צחי שרייבט דאס דער תנא לערינט אוגז דאס עם איז ניט אזוי ווייא דער
תנא ווען זאלט דאס מען זאל ניט לערנן קיין תורה נאר צוא אזוי איין תלמיד ווען
ער איז איין רכשי אוג איין פרוסי · דען מען גיהער ניט צו אוועק שטויסין קיין מענטש
ווען עם קומט צו לערנן תורה: ועשו סיג לתורה · ועשו סיג לתורה אוג איר זאלט מאכין איין צוים צו
דער תורה · חאטשע מיר האבין דאך פרייער ניזאגט דאס מען זאל לערנן תורה צו
יעדער מענטש ווען קומט צו לערנן פון דעסט ווענין זאלט איר מאכין איין צוים ·
דאס איר זאלט ניט אנטפלעקין דיא סודות פון דער תורה · נאר צוא אזוי איין תלמיד
ווען ער איז ראוי דער צוא · אוג ווייא זייט איר ווענט יעהן דאס פרומקייט פון דעם
תלמיד אזוא פיל מענט איר אים אנטפלעקין דיא סודות פון דער תורה אוג אזוי איין
תלמיד ווען ער איז ניט אזוי פרום זאלט איר אים מער ניט אנטפלעקין נאר ווערליג
זיין פרומקייט נרייכט אבער אזוי שטויסין אים פון דעם בית המדרש ער זאל נאר
ניט לערנן · דאס ניהערט איר ניט צוא טאן · נאר איר זאלט מאכין שטעלין פיל
תלמידים אוג חאטשע איר ווענט יעהן דאס ער קומט ניט צו לערנן דיא תורה פון
נאטם ווענין · פון דעסט ווענין זאלט איר מיט אים לערנן דען פון דעם ווענט קומען

דאס

חֲכָמִים כָּל הַמְרַבֶּה שִׂיחָה עִם הָאִשָּׁה גּוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ וּבוֹטֵל מִדִּבְרֵי
תוֹרָה וְסוֹפוֹ יוֹרֵשׁ גֵּיהִנֹּם: י יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה וְנַתַּאי הָאַרְבֵּלִי קִבְּלוּ מֵהֶם
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן פְּרַחְיָה אוֹמֵר עֲשֵׂה לְךָ רַב וְקְנֵה לְךָ חָבֵר וֶהֱוֵי דָן אֶת כָּל הָאָדָם
לְכַף זְכוּת: י נִתַּאי הָאַרְבֵּלִי אוֹמֵר הַרְחֵק מִשָּׁכֵן רָע וְאַל תִּתְחַבֵּר לָרָשָׁע
וְאַל תִּתְיָאֵשׁ מִן הַפּוּרְעָנוּת: ח יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי וְשִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח קִבְּלוּ

מעשה אבות

דָאס עָר וָועט לָערנען פּון נָאטָם וָועגן ' אַוו וָויא מיר גיפֿינען איין מַעשֶׂה אין זוהַר רַבּי
אַבָּא וָועז עָר איז גיקוּמָען קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל ' דָאטָ עָר אוים גירופֿין וָוער עָם וויל עָשירות
אוג לַאנג לֶעבּין זָאל קומען צוּ לָערנען הוֹרָה ' אַיין מָאל איז צוּ אִים גיקומען זִיין גָּחוּר
פּון נַאם אוג זָאגט צוּ רַבּי אַבָּא מיין ליבּער רַבּי איך וויל לָערנען תּוֹרָה בְּדֵי איך זָאל
עָשירות הָאבּין ' הָאט עָר גיזָאגט צוּ אִים יוא עָם וָועט זיין אַוו דָאט עָר אִים גיפֿרָעגט
וויא איז דַיין נָאמען הָאט דָער בָּחוּר גיזָאגט מיין נָאמען איז יוֹסֵי ' הָאט רַבּי אַבָּא אִים
אִיבָּער גיענטפֿערט צוּא זייגָ תַּלְמִידִים דָאש זייא זָאלין מִיט אִים לָערנָען אוג הָאט
גיהַיישׁין דָאם זייא זָאלין אִים רופֿין יוֹסֵי דָער הָאר פּון גוטש אוג רַיבְּקוּיט ' זִיין מָאל
איז יוֹסֵי גישטַאנָען פֿאר רַבּי אַבָּא הָאט עָר גיזָאגט צוּא אִים רַבּי וואו איז מיין עָשירות
וָאם דוּא הָאסט מיר צוּא גיזָאגט דָאם איך וָועל הָאבּין וָעגן איך וָועל תּוֹרָה לֶערנָען '
הָאט רַבּי אַבָּא גיזָאגט עָם וַוייזט אוים דָאם עָר לֶערנט נִיט פּון נָאטָם וָועגן ' אוג רַבּי
אַבָּא איז פּון אִים אַוועק אוג אַריין גיגַאנגָען אין זיין חֲדָר הָאט עָר גיהָערט איין קוֹל '
דָאם עָם זָאגט שְׁטָראף אִים נִיט דָען עָר וָועט אַיין נְרוֹסָער תַּלְמִיד הָכָם זַיין ' הָאט זיך
רַבּי אַבָּא אוים גיקָערט צוּ אִים אוג הָאט גיזָאגט זיך מיין זון זיך אוג איך וָיל דיר
בָּעבּין עָשירות ' דָרינָען קוּמט אָן איין מֶענטש אוג אַיין נין נָאלָעגָע כֶּלי איז אין זַיין
הָאנט אוג זָאגט צוּ רַבּי אַבָּא רַבּי איך הָאב גיוואלט תּוֹרָה לֶערנָען קָען איך נִיט ' אִיצונְד
וויל איך דָאם אַייגָער זָאל וָועגן מיר לֶערנָען אוג איך וָועל אִים פֿיל נוּטָס בָּעבּין ' דָען
איך בִּין אַנְרוּיטָער עוֹשֶׂר פּון דָעם וָואם מיין פָּאטָער הָאט מיר יְרוּשָׁה גילָאזָט דָען וָען
מיין פָּאטָער פְּלָעגט זיך וָעצין עָסין זַייגָן גישטַאנען אויף דָעם טִישׁ צָווילף כֵּלים פּון
זִין נָאלָד אַזָעלָכָע וויא איך הָאב דָא מִיט זיך ' הָאט רַבּי אַבָּא גיזָאגט צוּ יוֹסֵי לֶערין
דוּא תּוֹרָה ' אוג דָער מֶענטש וָועט דיר עָשירות בָּעבּין איז אַוו גיוָוָרן עָר הָאט
גילָערנט אוג דָער מֶענטש הָאט אִים פִּיל גילָערנט ' אַיין מָאל איז איך אין זַיין
הָארץ אַיין גילוּסטוּג צוּ דָער תּוֹרָה גיקוּמָען ' אִיז עָר גיוָוָרן אוג הָאט גיוויינְט אוג
רַבּי אַבָּא הָאט אִים גיטרָאפֿין דָאם עָר וויינט הָאט עָר גיזָאגט צוּ אִים וָוארום וויינְסטוּ
הָאט יוֹסֵי גיזָאגט וָוארום זָאל איך נִיט וויינָען ' דָען איך הָאב אַוועק גילָאזָט דָאם
אַייבִּיג לֶעבּין פּון נָעלט וָועגן אוג אִיצונְד וויל איך לָערנָן פּון מַיינְט וָועגן זָעלְבְּסְט·
הָאט רַבּי אַבָּא גיזָאגט אִיצונְד וַוייזט אוים דָאם עָר מֵיינְט פּון נָאטָם וָועגן אַוו הָאט
עָר צוּ דָעם עוֹשֶׂר גירופֿין אוג זָאגט צוּ אִים נָעם דַיין גוּטָס וָואם דוּא פְּלָעגְסְט זוּ בָּעבּין
צוּ דָעם · אוג גיב עָם צוּ יְתוֹמִים אוג צוּ אַרְמָע לייט אוג איך וָועל דיר אַיין נְרוֹסִין חֵלֶק
בָּעבּין פּון דָעם וָואם מיר אַלָע לָערנָען הָאט רַבּי יוֹסֵי אִים צוּרִיק גיגָעבּין דיא בַּלי פּון

מֵהֶם׃ יְהוּדָה בֶּן תַּבַּאי אוֹמֵר אַל תַּעַשׂ עֲצָמְךָ כְּעוֹרְכֵי הַדַּיָּנִין וּכְשֶׁיִּהְיוּ
בַּעֲלֵי הַדִּין עוֹמְדִים לְפָנֶיךָ יִהְיוּ בְעֵינֶיךָ כִּרְשָׁעִים וּכְשֶׁנִּפְטָרִים מִלְּפָנֶיךָ
יִהְיוּ בְעֵינֶיךָ כְּזַכָּאִין כְּשֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדִּין׃ ט שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח אוֹמֵר

מעשה אבות

גִּין גְּאוֹלְד וְוָאס עֶר הָאט בַּייא אִים גִינוּמֶען אוּנ הָאט שׁוִין גִילֶערִינְט פּוּן נָאטָם וְיעגִין׃
אוּנ עֶר הָאט זוֹכָה גִיוֶוען צוּ לֶערֶנען תּוֹרָה עֶר אוּנ זַיינֶע קִינְדֶער אוּנ קִינְדְס קִינְדֶער אוּנ
כָּעוֶען הָאט אִים אַיין נָאמֶען גִינֶענֶבִין בֶּן פַּזִּי׃ דָּאס אִיז טַייטְש הֶער מֶענְטְש פּוּן גִין גָאלְד׃
דָּאס אִיז גִיוֶוען דֶער תַּנָּא רַבִּי יוֹסִי בֶּן פַּזִּי׃ רַבִּי שֵׁם טוֹב שְׁרַייבְט דָּאס טַייטְ דֶער
תַּנָּא וועט סיג לתורה אִיר וְאלְט מַאכִין אַיין צוּיִים צוּ דֶער תּוֹרָה׃ דֶען דִיא טָבַע פּוּן אַיין
מֶענְטְשִׁין אִיז צוּא גִלוּשְׁטִין צוּא אַזוּא אַיין זַאךְ וָואש עֶם אִיז בִּיטֶער צוּא דֶער נְשָׁמָה אוּנ
זִים צוּים גוּף אוּנ דִיא זַאכִין וָואש מֶען טָאר נִיט צוּא טָאן׃ דָּאמִשָּׁע זַייא זַייגֶען מִיאוּם פּוּן
דֶעסְט וָועגֶן אִיז דֶער שְׁטַייגֶער פּוּן דֶעם יֵצֶר הָרָע דָּאס עֶר זָאל גִילוּסְטִין צוּא זַייא׃ דְרוּם
זָאגְט אֶן דֶער תַּנָּא דָּאש אִיר וְאלְט מַאכִין אַיין גֶדֶר צוּא דֶער זַאךְ וָואש מֶען טָאר נִיט
אוּנ מֶען זָאל אוֹיף זִיךְ אַסָּרוֹן אַיין זַאךְ וָואס מֶען מֶעג צוּ טָאן נָאר עֶם קֶען דֶער פּוּן
קוֹמֶען בֶּען זָאל טָאן דִיא עֲבֵירָה אוּנ דֶער וָואס אִיז מְקַיֵּים זַיינֶע רַייד אִיז זַיין שְׂכַר

זַייעֶר פִּיל׃

שמעון הצדיק היה משירי כנסת הגדולה דֶער פֹּהֵן גָּדוֹל שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק עֶר אִיז אִיבֶּר גִיבְלִיבֶּן
פּוּן דִיא הוֹיךְ אַיין זַאמְלוּנג דָּאס אִיז דִיא כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה הוּא היה אומר עֶר פְלֶעגְט
צוּא זָאגֶן עַל שלשה דברים העולם עומד אוֹיף דְרַייא זַאכִין שֶׁטַייט דִיא וָועלְט עַל התורה
מֶען זָאל לֶערֶנען דִיא תּוֹרָה צוּא הַאלְטֶן וְעַל העבודה אוּנ אוֹיף דִיא קָרְבָּנוֹת וְעַל גמילות
חסדים אוּנ אוֹיף דָּעם וָואס אַיין מֶענְטְש אִיז נוֹטֵל חֶסֶד מִיט דָּעם אַנְדֶערִין׃ דֶען דִיא
וָועלְט הָאט קַיין קִיום נִיט נָאר וֶען דֶער מֶענְטְש אִיז נַאנְץ מִיט לֶערֶנען אוּנ מִיט טָאן
אוּנ אִין טָאן אִיז פָּאר הַאנְדִין צְוַוייא טַייל אַייגֶם וָואס אַיין מֶענְטְש גִיהֶער צוּ טָאן צוּ
נָאט אוּנ דָּאס אַנדֶערֶע וָואס אַיין מֶענְטְש גִיהֶער צוּ טָאן מִיט זַיין חָבֵר אוּנ אַנְמֶענְגִין
דָּעם עֶנְדְ פּוּן לֶערֶנען הָאט עֶר גִיזָאגְט עַל הַתּוֹרָה׃ דָּאס דּוּרְךְ דָּעם לֶערֶנען פּוּן דֶער
תּוֹרָה הָאט דִיא וָועלְט אַקְיוּם׃ אוּנ אַנְמֶענְגִין דָּעם וָואס דֶער מֶענְטְש גִיהֶער צוּ טָאן
צוּ נָאט הָאט עֶר גִיזָאגְט עַל הָעֲבוֹדָה׃ דָּאס דּוּרְךְ דָּעם וָואס דֶער מֶענְטְש אִיז נַאנְץ
אִין נָאטְס רִינְסְט הָאט דִיא וָועלְט אַקְיוּם׃ אוּנ אַנְמֶענְגִין דָּעם וָואס אַיין מֶענְטְש גִיהֶער
צוּ טָאן מִיט זַיין חָבֵר הָאט עֶר גִיזָאגְט עַל גְּמִילוּת חֲסָדִים׃ רַבִּי מַתַּתְיָה הַיצְהָרִי שְׁרַייבְט
עַל הַתּוֹרָה מַיינְט מֶען אוֹיף דָּעם וָואס דִיא יִשְׂרָאֵל הַאלְטֶן דִיא תּוֹרָה אַזוּ וויא מִיר
גִיפִּינֶען אִין דֶער גְּמָרָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ זָאגְט אַיין תַּנַּאי הָאט נָאט אוֹים גִינוּמֶען
מִיט דֶער וָועלְט בְּשָׁעַת עֶר הָאט זִיא בַּאשַׁאפֶן וָועֶן דִיא יוּדִין וָועלֶן מְקַבֵּל זַיין דִי תּוֹרָה
אִיז גוּט אוּנ וָועֶן נִיט וָועט עֶר זִיא אוּם קֶערִין צוּ וויסְטֶענְגְש אַזוּ וויא עֶם אִיז פְּרִיעֶר

הֱוֵי מַרְבֶּה לַחֲקוֹר אֶת הָעֵדִים וֶהֱוֵי זָהִיר בִּדְבָרֶיךָ שֶׁמֵּא מִתּוֹכָם יִלְמְדוּ לְשַׁקֵּר: יְשִׁמְעָיָה וְאַבְטַלְיוֹן קִבְּלוּ מֵהֶם שְׁמַעְיָה אוֹמֵר אָהַב אֶת הַמְּלָאכָה וּשְׂנָא אֶת הָרַבָּנוּת וְאַל תִּתְוַדַּע לָרָשׁוּת*):יא אַבְטַלְיוֹן אוֹמֵר חֲכָמִים הִזָּהֲרוּ

מעשה אבות

נְיָוזֶען · אָדָער דִיא אַלְטֶע דְרַייא זַאכֶן וָאם דָער תַּנָּא זָאגְט נַיים עָם אַלֶע אויף דָער תּוֹרָה · דָען דִיא תּוֹרָה אִיז אויף דְרַייא מִיילֶ צוּ טַיילְט · אֵיין מִיילֶ אִיז דִיא סדוּת וָואם נִיפְּטָען זִיךְ אֵין אִיד · אוּן דָעם שַׁבָּר מִיט דָעם עוֹנֶשׁ וָואם עָם אִיז גִישְׁרִיבֶּן אֵין אִיר שֵׁכֶר צוּ דִיא וָואם זַייָען מְקַיֵּם דִיא תּוֹרָה אוּן עוֹנֶשׁ צוּ דִיא וָואם זַייָען עוֹבֵר אויף דָער תּוֹרָה אוּן אויף דָער מִיילֶ הָאט דָער תַּנָּא גִיזָאגְט עַל הַתּוֹרָה אוּן דִיא אַנְדָערָע מִיילֶ פּוּן דָער תּוֹרָה אִיז דִיא מִצְוֹת וָואם נָאט הָאט גִיבָּאטֶען צוּ מָאן דְרַיינוּ צוּ מַקְרִיב זַיין קָרְבָּנוֹת אוּן הַייליג הַאלְטֶען שַׁבָּת אוּן יָמִים טוֹבִים אוּן וָועלְכֶם מָען מָאר נִיט עָסֶן דְרוּיף הָאט דָער תַּנָּא גִיזָאגְט עַל הָעֲבוֹדָה · אוּן דִיא דְרִיטֶע מִיילֶ אִיז פּוּן דָער תּוֹרָה וָאש אַיין מֶענְטְש גִיהָער זִיךְ צוּא פִּירֶן מִיט זַיין חֲבֵר דְרוּיף הָאט דָער תַּנָּא גִיזָאגְט וַעל גְּמִילוּת חֲסָדִים : אַנְטִיגְנוֹס איש סוכו אַנְטִיגְנוֹס דָער הָעֶר פּוּן דָער שְׁטָאט סוכו קִבֵּל משמעון הצדיק עֶר הָאט מְקַבֵּל גִיוֶוען פּוּן שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הוּא היה אומר עֶר פְּלֶעגְט צוּ זָאגֶן אל תהיו אִיר זָאלְט נַיט זַיין כְּעַבְּדִים הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הָרַב וְויא דִיא קְנֶעכְט וָואש בַּאדִינֶען דָעם הָעֶרֶן עַל מְנַת לְקַבֵּל פְּרָס פּוּן דָעשְׁם וָועגֶן עֶר זָאל נָעמֶען גִיצָאלְט וָועגֶן אלא הוו כעבדים המשמשין את הרב נָאר אִיר זָאלְט זַיין וְויא דִיא קְנֶעכְט וָואש בַּאדִינֶען דָעם הָעֶרֶן שלא על מנת לקבל פרס נַיט פּוּן גִיצָאלְט וָועגֶן · דוּא זָאלְסְט נַיט זָאגֶן אִיךְ וָועל מְקַיֵּם זַיין וִי מִצְוֹת פּוּן נָאט כְּדֵי עֶר זָאל מִיר גֶעבֶּן נָאר מַיין בַּאדָערְפֶּענֶעשׁ · נָאר דוּא זָאלְשְׁט נְזָאן דִיא מִצְוֹת פּוּן וָועגֶן דָעם לִיבְּשָׁאפְט פּוּן גָאט · דָער אַבְרָהָנָאל שְׁרַייבְּט דָאם דָער שֵׁעם פּוּן דָער זָאךְ אִיז דָען וָועגֶן אַיין מֶענְטְש וָועט דִינֶען זַיין בְּאַשֶּׁעפֶּער וָועגֶן עֶר זָאל זִיס זַיין בַּאדָערְפֶּענֶעשׁ נֶעבֶּן וָועט פּוּן דָעם אַשְׁלָעכְטֶע זָאךְ אֲרוּם קוּמֶען דָען אַיין מָאל וָועט נָאט נַיט וָועלֶן אִים זַיין בַּאדָערְפֶּענֶעשׁ נֶעבֶּן דָען עֶר וָועט וָועלֶן אִים פְּרוּבֶּן זוּיב עֶר וָועט נַיין אִין זַיינֶע וָועגֶן הָאטְשָׁע עֶר וָועט אִים זַיין בַּאדָערְפֶּענֶעשׁ נִיט נֶעבֶּן אוּן דָער מֶענְטְש וָועט נִיט מְרַאכְטֶן דָאם נָאט פְּרוּבְּט אִים אוּן דְרוּם וָועט עֶר מוֹרֶד זַיין אִין נָאט דָאם עֶר וָועהָעט עֶר אִיז מְקַיֵּם זַיינֶע מִצְוֹת כְּדֵי עֶר זָאל אִים גֶעבֶּן זַיין בְּאַדָערְפֶּענֶעם אוּן הָאט נִיט־זַיין בַּאדָערְפֶּענֶעשׁ אוּן זַיינֶע קִינְדֶער נַיינֶען אוֹיש פּוּן הוּנְגֶער אוּז וָועט עֶר דָרְטָה הָאבֶּן אויף דִיא עֶרְשְׁטֶע זָאכֶן וָועט זָאגֶן דָאש עָם אִיז חָס וְשָׁלוֹם נָאר אוּם זִיסְט צוּא דִינֶען נָאט · דְרוּם הָאט אוּנְז דָער תַּנָּא אֶן גִיזָאגְט דָאם מָען זָאל פּוּן פְּרִיעֶר נִיט אֶן הוֹיבֶּן צוּא דִינֶען פּוּן וָועגֶן דָאם נָאט זָאל נֶעבֶּן דָעם שְׁכַר אויף דָעד וָועלְט · אוּן מִיט דָעם וָועט דָער מָעֶנְטְש תְּכִיד נָאנֶץ זַיין צוּא נָאט וָועט אֶפִּילוּ עֶר וָועט מִיט זוּים נִיט גוּטְשׁ מָאן אויף דָער וָועלְט · רַבִּי מֹשֶׁה אַלְשֵׁקְער שְׁרַייבְּט דָאם אַזוּ אִיז דָער פְּשַׁט אִיר זָאלְט נִיט זַיין אַזוּ וְויא דִיא קְנֶעכְט וָואם דִינֶען צוּם הָעֶרֶן פּוּן גִיצָאלְט וָועגֶן · דָאם הַייסְט אַוּוא אַיין קְנֶעכְט וָואש זַיין הַאר קוּיפְּט אִים פַּאר נָעלְט דָאש זַיין מַחֲשָׁבָה אִיז נָאר

*) מי שרגיל בעסודת מרכות עליכם שפה תק כמדוכם : צו

בְּרָכִיכֶם שָׁמָא תָּחוּבוּ חוֹבַת גָּלוּת וְתִגְלוּ לִמְקוֹם מַיִם הָרָעִים וְיִשְׁתּוּ הַתַּלְמִידִים הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם וְיָמוּתוּ וְנִמְצָא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְחַלֵּל: יב הַלֵּל וְשַׁמַּאי קִבְּלוּ מֵהֶם: הִלֵּל אוֹמֵר הֱוֵי מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַהֲרֹן אוֹהֵב שָׁלוֹם

מעשה אבות

צוא אַנְטְלוֹיפִין פּוּן דָּעם הַאר נָאר אִיר זָאלְט זַיין וויא דִיא קְנָעכְט וָואשׁ דִינָען נִיט פּוּן נְיצָאלְט וָועגֶן דָּאם הַיִּיסְט אַזוֹא אַיין קְנָעכְט וָואם עָר אִיז גִיבָּארִין גִיוָואָרִין בַּייא דָעם הַאר אוּן דָּער הַאר הָאט אִים מְגַדֵּל גִיוָועזֶן · אוּן חָאטָשַׁע דָער הַאר מִינָערְט פּוּן אִיר עָפִּים נְיהָעֶר עָר פּוּן דָּעסְט וָועגֶן צוא דִינָען אִים וָועגֶן דָּעם גִינָאד וָואם דָּער הַאר הָאט מִיט אִים גִיטָאן · דָּאס עָר הָאט אִים מְגַדֵּל גִיוָועזֶן : ויהי מורא שמים עליכם אוּן עָם זָאל זַיין דִיא פָּארְכְט פּוּן נָאט אוֹיף אַיךְ · קוּם אוּן זָעה אַיין וואוּנְדָערְלִיכָע מַעֲשֶׂה וָואם עָם הָאט זִיךְ גִיטְרָאפִין מִיט חֲכָם רַב מֹשֶׁה גַלְאנְטִי זצ"ל אוּן דוא וָועסְט זָעהָען וויא וַיי"ם עָם גְרֵייכְט דָּאם אַיין מֶעֶנְטְשׁ נִיהָעֶר זִיךְ צוּ פָּארְכְטִין פַּאר נָאט :

הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה גַלַאנְטִי זצ"ל אִיז גִיזָעסִין אִין דַמָשֶׁק עָר אִיז גִיוָועזֶן אַיין גְרוֹיסָער צַדִיק אוּן אַיין חֲכַם גָּדוֹל · עָר אִיז גִיוָועזֶן בְּקִי אִין אַלֶע זִיבִּין חָכְמוֹת וָואשׁ זַיינֶען פַּאר הַאנְדִין אוֹיף דָּער וָועלְט · אִין זַיין דוֹר אִיז אַזוֹא אַיין חָכָם וויא עָר נִיט גִיוָועזֶן נָאר אִיין מֶעֶנְטְשׁ אִיז גִיוָועזֶן אִין דַמָשֶׁק אַיין יִשְׂרָאֵל מֶען הָאט אִים גִירוּפִין אוֹיף עַרְבִי לָשׁוֹן שֶׁעךְ · דָּאם הַייסְט אַיין גְרוֹיסָער חָכָם אוּן אַיין פִילוֹסוֹף דָּאשׁ עָר אִיז אוֹיךְ בְּקִי גִיוָועזֶן אִין אַלֶע זִיבִּין חָכְמוֹת אוּן נָאךְ מָער דָּער הָאט דָּער שֵׁעךְ גִיהָאט אַיין חָכְמָה דָּאשׁ וָועז אַיין מֶעֶנְטְשׁ אִיז שְׁלַאךְ גִיוָועזֶן פְּלֶעגְט מֶען קוּמֶען צוּא אִים דָּאמָעָר זָאל נָאט בָּעטֶן אוֹיף אִים אוּן נָאךְ זַיין תְּפִלָּה פְּלֶעגְט עָר זָאגֶן וָואם דָּער סוֹף פּוּן דָּעם חוֹלֶה וָועט זַיין צִיא עָר וָועט לָעבִּין אָדָער עָר וָועט שְׁטַארְבִּין אוּן עָשׂ אִיז אַזוֹא גִיוָועזֶן וויא עָר הָאט גִיזָאגְט · אַז הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה גַלַאנְטִי הָאט דִיא זַאךְ גִיהָערְט · הָאט עָר זִיךְ זַייעָר גִיווּאוּנְדֶרְט אוּן הָאט גִיזָאגְט נוּא עָם וַייזְט אוּים דָּאם דָּער שֵׁעךְ אִיז הַיילִיגְער פּוּן מִיר פַּאר וָואר אִיךְ דִין דָּאךְ נָאט אוּן לָערְנִין זַיין תּוֹרָה אוּן הַאלְט זַיינֶע מִיצְוֹת נָאר מַיינֶע טָעג וָוארְט זָאל אִיךְ נִיט זַיין וויא דָער שֵׁעךְ · הָאט עָר זִיךְ מְיַשֵּׁב גִיוָועזֶן אוּן הָאט גִירוּפִין דָּעם פַּרְנָס פּוּן חוֹרֶשׁ פּוּן דַמָשֶׁק אוּן זָאגְט צוּא אִים בַּייא דִיא יוּדִין בַּאנָערְט צוּא זָעהָען זִיךְ מִיט דִיר הָאט עָר אַזוֹא גִיטָאן אוּן אִיז דָּעם שֵׁעךְ גִינַאנֶגֶען אוּן הָזוֹם עָשׂ אִים גִיזָאגְט · אַז הָאט הָרַר שֵׁעךְ גִיזָאגְט פַּאר וָאר אִיךְ הָאב אוֹיךְ הָעם גוּט נָאטָעָן פּוּן אַייעָר רַבִּי נְיהָערְט אוּן אִיךְ בַּאנָער צוּ זָעהָן אִים דָּעָן עָר אִיז אַקְלוּגָער מַאן · אִיז גִיקוּמֶען דָּער פַּרְנָס חוֹרֶשׁ אוּן הָאט צוּ הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה גִיזָאגְט · אַז אִיז עָר בַּאלְד גִינַאנֶגֶען צוּ אִים · אוּן דָּער שֵׁעךְ הָאט אִים צוּ גִינוּמֶען מִיט גְרוֹיס כָּבוֹד אוּן הָאט מִיט אִים גִישְׁמַעָסְט · אַז וויא זַייא שְׁמוֹעֶסִין פְּרָעגְט אִים דָּער שֵׁעךְ בִּיסְטוּ עֶפֶּעס בְּקִי אִין דָּער אוּן אִין חָכְמָה · הָאט הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה גִיזָאגְט מַיין הַאר נָאט הָאט מִיךְ גִילַייטְוָועלִיגְט צוּ וויסֶן אִין דָּער חָכְמָה אַז הָאט אִים דָּער שֵׁעךְ פִּיל שְׁאֲלוֹת גִיפְּרָעגְט אוּן עָר הָאט גִיוָועהָען חָכְמָה אוּן הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה הָאט אִים יְעדֶער זַאךְ גִיעֶנְטְפֶּערְט אוּן עָר הָאט גִיוָועהָען

וְרוֹדֵף שָׁלוֹם אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמְקָרְבָן לַתּוֹרָה : יג הוּא הָיָה אוֹמֵר נְגִיד
שָׁמָא אֲבַד שְׁמֵהּ וּדְלָא מוֹסִיף יָסֵף וּדְלָא יַלִּיף קְטָלָא חַיָּב וּדְאִשְׁתַּמַּשׁ
בְּתָגָא חֲלָף : יד הוּא הָיָה אוֹמֵר אִם אֵין אֲנִי לִי מִי לִי וּכְשֶׁאֲנִי לְעַצְמִי מָה

מעשה אבות

דָּאם עָר אִיז בָּקִי אִין דָּעָר חָכְמָה אָזוֹ וויא עָר אוֹג דוּרְךְ דָּעם חָאט דָּעָר שָׁעְךְ זַייעָר
לִיבּ נִיקְרִיגִין צוּ הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה אוֹג הָאט אִים נִיבִּיטִן דָּאם עָר זָאל קוּמָען צוּ אִים ׳ איין
מָאל אִין דָּעָר וָאךְ ׳ דָּעם אַנְדָעִרִין מָאל נָאךְ דָּעם הָאט זִיךְ דָּעָר שָׁעְךְ נִיט גִיקָאנְט
אוֹיף הָאלְטִין אוֹג הָאט נִישִׁיקְט צְוַוייא חֲבֵרִים מִיט אַיין פָּעְרְד דָּאם הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה
זָאל קוּמָען צוּ אִים ׳ וּוָען עָר אִיז צוּ דָעם שָׁעְךְ נִיקוּמָן הָאט עָר אִים אֶן נִיהוֹיבִין זוּ קוּשִׁין
אוֹג הָאלְוִין אוֹג זָאגְט צוּ אִים מַיין פְּרַייְנְד פּוּן דָּעָר צַייט וְואם דוּא בִּיסְט פּוּן מִיר אַוועק
אִיז מַיין זַייל נִיבּוּדְרִין גִיוְוארן צוּ דִיר אוֹג אִיךְ הָאב מִיךְ שׁוֹין נִיט גִיקָאנְט אוֹיף הָאלְטִין
צוּ וַוארְטִין אֲז דוּא זָאלְסְט זָעלְבְּסְט קוּמָען צוּ מִיר אוֹג זַייעָן וויִדָּער גִיוָעבִין אוֹג
הָאבְּין נִישְׁמוֹעָסְט אוֹג דָּעָר שָׁעְךְ הָאט אִים גִיפָּארָעְנְט פּוּן אַיין אַנְדָּער הָכְמָה הָאט אִים
הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה וויִדָּער גִיעָטְפָּארְט אוֹיף יָעדָּער זָאךְ אוֹג אַלָּע צְוַוייא טָעג זָעלְבְּסְט הָרַב
רַבִּי מֹשֶׁה קוּמָען צוּ דָעם שָׁעְךְ אוֹג הָאבְּין בַּאנַאנְד גִישְׁפָּארָאכִין פּוּן דִּבְרֵי חָכְמָה אוֹג דָּר
שָׁעְךְ הָאט גִיוָעזָען דָּאם עָר אִיז בָּקִי אִין אַלָּע זִיבֶּן חָכְמוֹת ׳ אַיין זָאךְ אִיז נִיוָעזָן פּוּן
דָּעָר זִיבָּעטָעָר הָכְמָה דָּאם דָּעָר שָׁעְךְ הָאט עָם נִיט גִיוואוּסְט הָאט עָר גִיפָּארָעְנְט צוּ הָרַב
רַבִּי מֹשֶׁה אוֹיב עָר וַייס דִיא זָאךְ הָאט עָר אִים גִיוָאגְט דָּאם עָר וַייס עָס ׳ אֲזוֹ אִיז
דָּעָר שָׁעְךְ גִיפָּאלִין פָּאר זַייעָ פִּים אוֹג זָאגְט צוּ אִים אִיךְ בֶּעט דִיךְ לָעָרִין עָם מִיךְ דָּעָן
דִיא זָאךְ אִיז פּוּן מִיר פָּאר מִיטִין ׳ אֲזוֹ זָאגְט הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה דִיא חָכְמוֹת וָואם אִיךְ קָען
זַייעָן מִיר שְׁוֶוער אָן נִיקוּמָען אוֹג אִיךְ הָאב זַייא נִיט בַּאקוּמָען אום זִיסְט ׳ דְּרוּם וָעל
אִיךְ דִיךְ אוֹיךְ נִיט לָעָרְנָען אוֹם זִיסְט ׳ הָאט דָּעָר שָׁעְךְ נִיזָאגְט זָאג מִיר וָואם דַיין
הַארְץ גִילוּסְט וָועל אִיךְ דִיר נָעבִּין ׳ הָאט הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה נִיזָאגְט אִיךְ מֵיין נִיט קִיין
נָעלְט צוּ נָעמָען נָאר דוּא זָאלְסְט מִיךְ פָּאר דָּעם אַיין אַנְדָּער חָכְמָה לָעָרְנָען זָאגְט דָּעָר
שָׁעְךְ וָואם בָּאר אַיין חָכְמָה זָאל אִיךְ דִיךְ לָעָרְנָען וָעָן דוּא בִּיסְט בָּקִי אִין אַלָּע חָכְמוֹת
אוֹג עָם אִיז נִיטָא אֲזוֹ אַיין חָכְמָה וָואם אִיךְ וַייס אוֹג דוּא וַייסְט נִיט ׳ הָאט הָרַב רַבִּי
מֹשֶׁה נִיזָאגְט ׳ דוּא הָאסְט אַיין וואוּנְדָּערְלִיכְע חָכְמָה וָואם אִיךְ וַייס אִיר נִימְ ׳ דָּאם
וָעָן דוּא טוּסְט מִתְפַּלֵל זַיין אוֹיף אַיין שְׁלַאפִּין אִיז פָּאר דִיר אַנְטְפָּלָעקְט צַייא עָר וָועט
לָעבִּין בְּלַייבִּין צַייא עָר וָועט שְׁמָארְבִּין ׳ זָאגְט דָּעָר שָׁעְךְ דִיא חָכְמָה קָען אִיךְ נִיט
אַנְטְפָּלָעקִין צוּ קַיין שׁוּם בַּשָּׁעָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה אוֹיף דָּעָר וָועלְט ׳ הָאט הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה נִיזָאגְט
מַיין חָכְמָה קָען אִיךְ אוֹיךְ נִיט זָאגִין צוּ קַיין שׁוּם כָּענְטְש ׳ זָאגְט דָּעָר שָׁעְךְ וַייס מַיין
פָּרַייְנְד וָאם אִיךְ בִּין בַּשְׁוָואריִן פּוּן מַיינָע עָלְטָערִין וָאם אִיךְ זָאל נִיט זָאגִין דִיא זָאךְ
צוּ קַיינָעם ׳ הָאט הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה נִיזָאגְט אִיךְ בִּין אוֹיךְ בַּשְׁוָואריִן נִיט צוּ לָעָרְנָען מַיין
חָכְמָה צוּ קַיינָעם אָבָּער אִיךְ הָאלְטְ עָם אִיז דָּאךְ פּוּן מַיין טוֹבָה וָועגִין וָאם אִיךְ זָאל
אַיין אַנְדָּער חָכְמָה בַּקוּמָען דָּרוּם דָּעָר שָׁעְךְ ׳ אֲזוֹ מָעג אִיךְ דִיא זָאךְ אַנְטְפָּלָעקִין דְּרוּם מָעג

אֲנִי וְאִם לֹא עַכְשָׁו אֵימָתַי: טו שַׁמַּאי אוֹמֵר עֲשֵׂה תוֹרָתְךָ קֶבַע אֱמוֹר
מְעַט וַעֲשֵׂה הַרְבֵּה וֶהֱוֵי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת: טז רַבָּן

מעשה אבות

אויך מיר זאגן דיין חכמה פֿדי דוא זאלסט קענען מיין חכמה · זאגט דער שׂעך ועון
עם איז אזו · ועל איך דיר זאגן אוג נוך שׂטעייא אויף אוג גייא אהיים אוג גרייט זיך אן
דוא זאלסט פאסטין צוועייא טעג אייגם נאך דעם אנדערן · אוג זאלסט איצונד אויך
ניט עסן קיין פליישׁ אוג ניט טרינקען קיין ווין אוג ועון דוא ועסט הייגט אפֿ עסין
זאלסטו גיין זיך טובל זיין אוג זאלסט אנדערע קלייד׳ער אן טאן אוג דיא צוועייא טעג
ואם דוא ועסט פאסטין זאלסטו דיך טובל זיין פֿריא אוג אבינט אוג זאלסט נאך קלערן
נאך דיינע מעשׂים דען עס איז ניט פאר האנדין קיין טענטש אויף דער ועלט דאס ער
זאל ניט זינדיגן · אוג הרב רבי משׂה האט אזו ניטאן · אוג נאך דיא צוועייא טונג איז
ער צו דעם שׂעך ניקומען אזו האט דער שׂעך גיזאגט צו אים איצונד קום ועל איך
דיר ווייזין דעם סוד האט ער אים גינומען אוג האט אים גיפֿירט אין איין הדר אוג האט
דיא טיר פאר שלאסין דאס קיינער זאל ניט ארײן גיין אוג פון דעם חדר זיינען זייא
ארוים גיקומן צו איין ווין נאך טיין דעם ווין נאך טין איז גינאנגען איין שׁזופקי
אוג לעבין דעם איז ניוועז איין באנק אוג אויף איר איז גילעגין צוועייא פאר ווייסע
קלייד׳ער האט דער שׂעך גיזאגט מיר קומען צו דעם הייליגין ארט לאמיר זיך
טובל זיין האבין זייא זיך טובל גיוועז אוג האבין אן גיטאן דיא ווייסע קלייד׳ער אוג גייגען
וויטער בנאנד · הרב רבי משׂה הויבט אויף זיינע אוינן זעהט ער איין פאליטש דאס
ער האט זיין גרייכין ניט גיקאנט ער איז זייער שיין גיבוים אוג זיינע טירין זיינען פון
גילייטערטע זילבער אוג גימאלט מיט אלערליא גימעלין דאס זיין גלייכין איז בייא
איין קיסר ניט פאר האנדין · בשׁעת דער שׂעך האט גיענטפענט צו דער טיר פון דעם
פאליטש האט ער גיזאגט צו הרב רבי משׂה זייא גיהים דאס דו זאלסט אהער ארײן
קומען מיט גרוים פארכט אוג צישטערנעש אוג ואם אויך ועל טאן זאלסטו אויך טאן ·
וויא זייא זיינען אין דעם פאליטש גיקומען איז גיפאלין אויף דעם שׂעך איין גרוים
צישטערנעש אוג האט זיך גיבוקט ויבן טאל אנטקענגן אהדר ואם איז אין דעם פאליטש
גיוועז אוג ער איז גיוועז פאר האנגען מיט איין פיר האנג אויס גיועבט מיט כייערע
דימאנטין נאר אן איין שיעור · אזו האט זיך הרב רבי משׂה זייער דער שׂראכין דען
ער האט זיך גיטראכט טאמער שמייט דארטין איין בילד · האט ער פאר מאכט דיא
אוינין אוג האט גיזאגט שויתי ה׳ לנגדי תמיד אוג האט זיך גיבוקט ויבן טאל אזו וויא
דער שׂעך האט אים גיבאטין · האט דער שׂעך גיזאגט צו הרב רבי משׂה מיט איין
גידערינע שטים אוג איין צו בראכין הארץ · גייא צו דעם חדר אוג מאך אויף דיא טירין
ועסטו דארטן גיפינען דיין בענר · האט ער אזו ניטאן אוג האט גיזעהן דאס עם איז
דארטין פאר האנדין איין טאוויל ואם אויף אים איז גימאלט דאס גישמאלט פין דער
מנורה אוג אויבין איז גישריבן דער פסוק שויתי ה׳ לנגדי תמיד אוג דיא אותיות פון

דעם

גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר עֲשֵׂה לְךָ רַב וְהִסְתַּלֵּק מִן הַסָּפֵק וְאַל תַּרְבֶּה לְעַשֵּׂר אֲמָדוֹת: יג שִׁמְעוֹן בְּנוֹ אוֹמֵר כָּל יָמַי גָּדַלְתִּי בֵּין הַחֲכָמִים וְלֹא מָצָאתִי

מעשה אבות

דָעם שֵׁם זַיינֶן גִיוָעזֶן נְרוֹיס · הָאט עָר זִיךְ זַייעָר גִיפְרַיידְעט דָאס עָר הָאט זִיךְ נִימ ניבּוּקְט אוּם זִיסְט אִיג זַיינֶן בַּייָדָע צוּרִיק נִינַאנְגֶען הָאט הָרַב רַבִּי סשָׂה גִיזָאגְט צוּ דָעם שָׁעךְ נוּא דוּא הָאסְט מִיר גִיזָאגְט דָאס אִיךְ וָעל דָא מַיין בַּגָעד וויסֶן אוּג אִיךְ זַייס דָאךְ כָּעד נִיט זַייעָרט וָאס אִיךְ הָאב גִיוָעהָן הָאט דָעד שָׁעךְ גִיזָאגְט דוּא זָאלְסְט וִיסֶן דָאס דִיא נְרוֹיסָע אוֹתִיוֹת וָואס דוּא הָאסְט גִיוָעהָן דָאס אִיז דָעד נָאמָען פּוּן דָעם וָואס הָאט דִיא וָעלְט בַּשָׁאפֶן אוּג וָען אַיין מֶעגְטְסְט קוּמְט צוּ מִיר דָאס אִיךְ זָאל בָּעטֶן אוֹיךְ אַיין שְׁלַאפִין נַייא אִיךְ אוּג בִּין מִיךְ טוֹבֵל אוּג נַייא אַרַיין אִין דָעם פַּאלַיסְש מִיט נְרוֹיסְ כָּאנְכְט אוּג צִיטֶערֶנֶעש אוּג בִּין מִתְפַּלֵל בַּייא דָעם פִּיר הָאנְד וָואס דוּא הָאסְט גִיוָעזָען אוּג נָאךְ דָעם כָּאךְ אִיךְ אוֹיךְ דִיא מִ'רְן אוּג וָען אִיךְ זָעה דִיא אוֹתִיוֹת פּוּן דָעם הַיילִינֶן נָאמֶען לַייכְטִין אוּג שַׁיינֶען אַזוֹ וַויים אִיךְ דָאס דָעד שָׁלַאפֶער וָעט לָעבִּין אוּג וָען אִיךְ זָעה אַיין וָאלְקִין אוֹיךְ דִיא אוֹתִיוֹת אַזוֹ וַויים אִיךְ דָאס עָר וָעט שְׁטַארְבִּין אוּג דָעד שָׁעךְ הָאט גִיטַייטְ דָאס קַיינֶעד וַויים נִיט דִיא זַאךְ וִיא אַזוֹ דָעד נָאמֶען פּוּן נָאט אִיז אוּג הָרַב רַבִּי מֹשֶׁה אִיז אַהַיים גִיקוּמֶען אוּג הָאט אַיין נְרוֹיס גִיוַויין גִיוַוייְנְט אוּג הָאט גִיזָאגְט וַוייא אִיז צוּ אוּנְז פּוּן דָעם יוֹם הַדִין דָעָן וִכֶּה דָאךְ דָעד שָׁעךְ דָאס דוּךְ דָעם וָואס עָר וַויים דָאס דָאשׁ אִיז דָעד נָאמֶען פּוּן נָאט טוּם עָר אִים אַזוֹ אַיין כְּבוֹד אוּג אַיין פָּארְכְט אוּג אַיין צִיטֶערֶנֶעש בַּגְרִיפְט אִים וָען עָר קוּמְט צוּ דָעם חֲדָר · וָואס זָאלְן מִיר שׁוֹין זָאגִין מִיר וָאלְטִין דָאךְ יִקְעֶרְט טָעד צוּ טָאן אוּג בְּכָּרְט וָעָן מִיר דָעד מָאנְען דָעם

נָאמֶען פּוּן נָאט גִיהָעד אוּנְז אִן נָעמֶן אַיין נְרוֹיס צִיטֶערֶנֶעש :

יוסי בן יועזר איש צרדה דע׳ העד פּון דָעד שְׁטָאט צְרֵדָה ויוסי בן יותנן איש ירושלים דָעד

הָעד פּוּן יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ מֵהֶם וַייא הָאבִּין פּוּן זַייָא תְּקַבֵּל גִיוָעזָען דִיא תּוֹרָה יוסי בן יועזר

אומר יְהִי בֵּן יוֹעֵזֶר נָאךְ יְהִי בֵּיתְךָ בֵּית וַעַד לַחֲכָמִים דַיין הוֹיז זָאל זַיין אַיין דְוִיז פּוּן אַיין זַאמְלוּנְג צוּ דִיא חֲכָמִים דָאס זַייא זָאל ן קוּמֶען מְפַלְפֵּל זַיין אִין דָעד תּוֹרָה אָדָר הֶתֵּקְנוֹת כַּאבִּין · פְּנֵי דוּא זָאלְסְט פּוּן זַייא מְקַבֵּל זַיין דִבְרֵי חֲכָמָה וּסוֹפָר: והוי מתאבק בעפר רגליהם אוּג דוּא זָאלְסְט זִיךְ שְׁטוֹיבִין אִין דָעד עָרְד פּוּן זַייעָרע פִּיס בְּלוֹטָר דוּא זָאלְסְט נָאךְ נַיין נָאךְ דִיא חֲכָמִים דוּא זָאלְסְט הָערִן זַייעָרע רַייד אוּג וָעָן אַייגָער גַייסְ זִיכְטָר זַיין חָבֵר אַזוֹ פַּאלְסְט אוֹיךְ אִים דָעד שְׁטוֹיב פּוּן דָעד עָרְד וָאס זַיין חָבֵר מַאכְט טִיט זַיין נַאנְג · והוי שותת בצמא את דבריהם אוּג דוּא זָאלְסְט טְרִינְקֶען אִין דָארְשְׁט זַייעָרע רַייד בְּלוֹטָר אָזוֹ וִיא אַיין מֶעגְטְש וָאס אִיז דָארְשְׁטִיג נִיט אַזוֹא וִיא אַייגָער וָאס אִיז זָאט · רַבִּי יוֹסֵי יַעֲבֵץ קְרַייבְט דְרוֹיף דוּא זָאלְסְט נִיט זָאגִין אִיךְ הָאב שׁוֹין פּוּן דִיא מֶעגְטְשִׁין פִּיל מָאל גִיהָערְט זַייעָרע רַייד אוּג אִיךְ דַארְף שׁוֹין נִיט נָאךְ קְלָערִין נָאךְ זַייא נָאר אִיךְ זָאל זַייא מְקַבֵּל זַיין אוּג גְלוֹיבִין דְרִינֶען זָאלְסְט דָעד תַּנָא הָאט דוּא זָאלְסְט טְרִינְקֶן זַייעָרע רַייד אַזוֹא וִיא אַיין דָארְשְׁטִיגָער כְּלוֹטָר גְלַייךְ אַז דוּא הָאסְט זַייעָרע רַייד נִיט

לְגוֹף טוֹב מִשְׁתַּיְקָה · וְלֹא הַמִּדְרָשׁ עִקָּר אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה · וְכָל הַמַּרְבֶּה
דְּבָרִים מֵבִיא חֵטְא : יח רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים

מעשה אבות

גִּיהָערְט קַיין מָאל אוֹג דוּא זָאלְסְט אִין זַייא נָאךְ קְלָערִין · יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר
יוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן דָּער הָער פּוּן יְרוּשָׁלַיִם זָאגְט יהי ביתך פתוח לרוחה דַּיין הוּיז זָאל זַיין אָפִּין
צוּא דָּער בְּרֵייטְעָן צוּא נָעבְּין צָדָקָה צוּא אָרְימָע לַייט ויהיו עניים בני ביתך אוג אָרְימָע
לַייט זָאלִין זַיין דַּיין הוּיז גִּיזִינְד בְּלוֹמָר דַּיינָע הוּיז לַייט וְואשׁ דוּא דַּארְפְשְׁט זַייזָא דִּיךְ
צוּא בַּאדִינָען זָאלְסְט בַּייא דִּיר הַאלְטִין עָנִיִּים דִּיךְ בַּאדִינָען זַייא זָאלִין בַּייא דִּיר
פַּרְנָסָה הָאבִּין · אָדָער אַזוֹא אִין דָּר פְּשַׁט דִּיא עָנִיִּים וָואם קוּמָען צוּא דִּיר צָדָקָה נְעמָען
זָאלְן זַיין גְּלַייךְ אַז דַּיין הוּיז גִּיזִינְד אַזוֹ וְויא וָען דוּא גִּיסְט צוּ דַּיינָע קִינְדָער גִּיסְטוּ
דָּאךְ מִיט אַיין פְּרַיילִיךְ הַארְץ אַזוֹ גְּלַייךְ זָאלְסְטוּ מִיט אַיין פְּרַיילִיךְ הַארְץ זַיין וָען דוּא
גִּיסְט צְדָקָה צוּ אַיין עָנִי דָּען דָּער מָעגְטְש וָאם עָר גִּיט צְדָקָה טוּט עָר מִיט זִיךְ
זָעלְבְּסְט גְּמִילוּת חֶסֶד דָּען זַיין שְׂכַר אִיז גַּייעָר פִּיל · אָדָער אַזוֹ אִיז דָּער פְּשַׁט · יהי
ביתך פתוח לרוחה דַּיין הוּיז זָאל זַיין אָפִּין צוּ דָּער בְּרֵייטָערְן צוּ נָעבְּין צְדָקָה וְוארוּם
דָּער סוֹף וָועט דָּאךְ זַיין וייהיו עניים בני ביתך דָּאם דַּיין הוּיז גִּיזִינְד וָועלִין עָנִיִּים זַיין
דָּען דָּאש אָרוּמְקוּיט אִיז גְּלַייךְ אַז אַיין רָאד וְואש עָם דְּרַייט זִיךְ אָפִּילוּ וָען דוּא וָועְסְט
בַּייא דַּיין לָעבְּין נִיט קוּמָן דָּר צוּ וָועט פַּאר גִּיווִיס קוּמָן דַּיין קִינְד אָדָער דַּיין קִינְדְס
קִינְד אַזוֹא וויא מִיר גִּיפִּינָען אַיין מַעֲשֶׂה אִין דָּער גְּמָרָא דָּאש רַבִּי חִיָּא הָאט גִּיזָאגְט
צוּ זַיין נַייבּ וָען אִיין אָרוּמַאן וָועט קוּמָען צוּ דִּיר בְּרוּיט בְּעטִין זָאלְסְטוּ פָּעדָערִין
אִים צוּא גְּעבְּין כְּדֵי דָּאם מָען זָאל פָּעדָערִין בְּרוּיט צוּא דַּיינָע קִינְדָער וָען זַייא וָועלִין
בְּרוּיט בָּעטִין הָאט וויא גִּיזָאגְט צוּ רַבִּי חִיָּא וָוארוּם פְּלוֹנְסְטוּ מִיךְ דָּאם מִיינָע קִינְדָער
וָועלִין בְּרוּיט בָּעטִין הָאט עָר גִּיזָאגְט צוּ אִיר עָם שְׂטַייט אַזוֹ אִין דָּער תּוֹרָה כִּי בְּנִלְלַל
הַדָּבָר הַזֶּה בְּגִלַּל אִיז דִּיא טַייטְש רָאד בְּלוֹמָר עָם אִיז גְּלַייךְ אַז אַיין רָאד וָואש דָּרַייט
זִיךְ · ואל תרבה שיחה עם האשה אוג זָאלְסְט גִּיט פִּיל שְׂמוּעֲסִין מִיט דָּער אִשָּׁה · דָּען אַמָּאל
פַּאר מַייד זִיךְ אַיין מָעגְטְש צוּ נָעמָען אוֹרְחִים אִין שְׂטוּבּ דָּען עָר וויל צוּא שְׂמוּעֲסִין
מִיט זַיין נַייבּ אוג וָען דִּיא אוֹרְחִים וָועלִין זַיין וָועט עָר עָם נִיט קֶעְנָען טָאן דָּאם עָר
זָאל מִיט אִיר פִּיל שְׂמוּעֲסִין דְּרוּם זָאגְט דָּער תַּנָּא דָּאש דוּא זָאלְסְט נִיט פִּיל שְׂמוּעֲסִין
מִיט דָּער אִשָּׁה כְּדֵי דוּא זָאלְסְט קֶעְנָען אוֹרְחִים אַרַייְנְגָען צוּ זִיךְ · דָּער אַבַּ־בְּנַאל
שְׂרַייבְּט דָּען דִּיא טָבַּע פּוּן וַייבָּער אִיז דָּאם זַייא זַייעָן קַארְג אוג עָם אִיבְּעלְט אִין
זַייעָרָע אוּיגִין וָוען דָּער מַאן נִיט עָפֶּעס צוּ אֶרְעמְע לַייט דְּרוּם הָאט דָּער תַּנָּא אָן גִּיזָאגְט
דָּאם אִין דָּעם עִנְיָן פּוּן צְדָקָה זָאלְסְטוּ נִיט מָערִין צוּא שְׂמוּעֲסִין מִיט דַּיין נַייבּ אוג
זָאלְסְט פּוּן אִיר קַיין עֵצָה דְּרַייעָן נִיט גָּעמָען דָּען זִיא וָועט דִּיךְ רָאטִין דָּאש דוּא זָאלְסְט
נִיט נָעבְּין · באשתו אמרו דָּאם וָואם דִּיא חֲכָמִים מִיט זַיין נַייבּ זָאל מָען נִיט פִּיל
שְׂמוּעֲסִין מִיט דָּער אִשָּׁה מֵיינָען דִּיא חֲכָמִים מִיט זַיין נַייבּ זָאל מָען אִיר נִיט רַייְדִין
ק״ו מִכָּל שֶׁכֵּן באשת חבירו מִיט אַיין פְּרֶעמְדָע אִשָּׁה דָּאש מָען זָאל מִיט אִיר נִיט רַייְדִין

וואם

הָעוֹלָם קַיָּם עַל הָאֱמֶת וְעַל הַדִּין וְעַל הַשָּׁלוֹם שֶׁנֶּאֱמַר אֱמֶת וּמִשְׁפַּט שָׁלוֹם שִׁפְטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמַר יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר: עלינו · קדיש יתום

מעשה אבות

וואס טָען דאַרף גיט מכאן אמרו פון דעם וואס אויבּן איז גישטאַנען האבּן דיא חכמים גיזאָגט כל המרבה שיחה עם האשה ועל עם מערט צוא שמועסין איבּערינג ניייר מיט איין אשה גורם רעה לעצמו איז ער זיך גורם שלעבטם דען וועלן איין מענטש איז גיוואונט צוא דער ציילן צוא זיין ניייב יעדער זאך אזו וועלן ער דער ציילט איר וויא עם האט זיך אים גימראפין מיט זיין חבר לערינט זיא אים דאס ער זאל כאבין איין קריג אזו וויא מיר גיפינגן בייא כלה דאס ער האט דער ציילט צו זיין וויב דאש משה רבינו האט אויף גיהויבּן צו דיא לוים האט זיא אים גיבראכט צו קרינ · ארער ווען ער דער ציילט איר וויא אזו זיין חבר האט אים מבזה גיוון אזו איז זיא אים אויך מבזה בייא זיך אין האָרץ נוא איז ער דאך גורם זיך עלבּטם שלעכטין ובושל מדברי תורה אוג אויך קומט פון דעם דאס ער איז זיך מבטל דיא ציים פון צוא לערנען

וסופו יורש גיהנם אוג זיין סוף ווערט יראש ער ווערט ירשענען דעם גיהנם:

יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי קבלו מהם וייא האבּן מקבּל גיוון פון דיא צוויייא וואס

זייענן פריער גישטאנען דא יהושע בן פרחיה אומר יהושע בן פרחיה זונגט עשה לך רב וייא מקבּל אויף דיר איין רבי דאש דוא זאלסט בייא אים תורה לערנען אוג זאלסט גיט לערנען פון עמלים רבים דען מאטער ווילן זיך זיצרע סברות גיט אוים גלייכין דער ווערט דיר זאגין אזו דיא סברא אוג דער אנדערער ווערט דיר זאגין דריינען איין אנדער סברא אוג ווערט פון דעם מבולבל ווערין וקנה לך חבר אוג קויף דיר איין חבר ווען דוא ווערט גיט גישפינגן קיין רבי דאס ער זאל מיט דיר לערנן פון דעסט ווענגן זאלסט אליין גיט לערנען נאר אזו זאלסט מאן דוא זאלסט דיר איין חבר נעמען אוג זאלסט אים בעפין נאר זיין גינוגען דאס ווענגן דעם זאל ער בווילינט ווערין צו זיין דיין חבר והוי דן את כל האדם לכף זכות אוג זאלסט משפטין ואיטליכין מענטשין צו גוטין דהיינו ווען דיין חבר וואס דוא ווערט זיך קויפין ווערט עפעס רייזין אנטקענין דיר זאלסטו אים גיט דן זיין צוא שלעכטין דען דורך דעם זוערט אייער תברותה קיין קיום גיט האבּן · אוג ווען דוא ווערט אים דן זיין צו גוטין זוזו ווערט איר קענען זיין אין חברותה אוג איר ווערט זיך גיט אפ שיירין אייגער פון דעם אנדערין: נתאי הארבלי אומר נתאי הארבלי זאגט הרחק משכן רע דוא זאלסט זיך דער ניישטעהן צו וואונען מיט איין שלעכטין מענטשין ארער אזו איז דער פשט וועו דוא ווערט זעהן איין מענטש דאס ער איז איין רעקעשר צדיק נאר אין דעם ווענן פון שכינות איז ער שלעכט דהיינו ער איז ניוואונט צו מאכן קריג אוג זיין אויב איז גיאיבילט

אין זיין חברש זאכין אוג זיין הארץ בערעמט אין אים אזו ווי א פייער מהמת גרויש קנאה
אוג אין אנדערע זאכין איז ער ערליך פון דעמט ועגן זאלסטו דיך דער וייטערין פון
אים וויל ער איז אין שכן רע ׳ ואל תתחבר לרשע אוג וועט דוא ועמט זיך דער וייטערן
פון דעם שכן רע אוג דוא ועמט ועהען אין מענטש דאש אין דעם ענין פון שׂניאות
איז ער זייער גוט דען זיין אויג איז זאט פון זיין פיל נאלר אוג זילבער וואס ער האט
אוג ער איז ניט גיוואונט צו מאכין קריג אוג איז ניט מקנא צוא קיינעם נאו ער
איז אבער אין רשע אוג ער טוט פיל עבירות ועשטו ועלין זאגן ועאש גייט מיך אן
וואס ער איז אין רשע זיין רשעות ועט זיך ניט באהעפטין צו מיר זיינע עבירות
זיינען פאר בונדין בייא אים אויף זיין אקסיל אוג אין זיין שוים ועט ער זין זינד טראגין
אוג איך ועל גיין זיך באהעפטין מיט אים דען ער איז אין גוטער שכן רחוים ואוט דך
תנא ואל תתחבר לרשע רוא זאלסט דיך ניט באהעפטין צו אין רשע דען דוא ועמט
זיך גיווים פון זייע מעשים אף לערנען ואל תתיאש מן הפורענות אוג זאלסט ריך ניט
מיאש זיין פון שטראף דרוים זאלסטו דיך ניט באהעפטין צו אים ׳ אדער אזו איז
דער ׳ פשט דען עם איז גיווים דאם עם איז ניט פאר האנדין קיין ערגערער שכן רע
ווי א דער יצר הרע ואם ער וואונט אין דיא גידערים פון דעם כענטשין אוג אן זיין
שוים טוט ער ליגין אוג אזיך אים האט דא דער תנא אן גיזאגט דאם אין כענטש זאל
זיך דער וייטערין פון אים דהיינו ועז זיין יצר הרע ועט אים אן ריידין צו טאן אין
רבר עבירה זאל ער זיך פון אים דער וייטערין אין גרויס דער וייטערונג אוג מיט
דעם איז רעכט ואם דער תנא זאגט דעם לשון הרחק דער וייטערין דען דאם שיקט
זיך צו זאגין אויף אזו אין זאך ואם עם איז נאהענט אוג טען דער וייטערט זיך פון
דעם ׳ דאם הייסט ועז דיא פון דער עבירה איז נאהענט צו דיר צו טאן זאלסטו
זיך דער וייטערין פון צו טאן ׳ אוג נאך דעם זאגט ער ואל תתחבר לרשע דוא זאלסט
זיך ניט באהעפטין צו דעם רשע דאם מיינט טען דעם יצר הרע פלוטר ועז ער רעט
דיך אן דאם דוא זאלסט נאך ניין נאך רער עבירה צו באהעפטין זיך מיט אים אז
צו נאך זוכין דיא עבירה האסטו זיא איז ווייט פון דיר זאלסטו זיך ניט באהעפטין צו
אים ׳ אוג נאך דעם זאגט ער ואל תתיאש מן הפורענות דהיינו ועז דוא ביסט שוין
גישטרויכילט גיוואארין מיט דייגע זינד אוג דוא ביסט אבער גירעט גיוואארין צו דער
ראט פון דעם יצר הרע אוג האסט גימערט צו זינדיגין זאלסטו זיך ניט מיאש זיין
צו זאגין דאם טען ועט שוין דיין תשובה ניט אן נעמען אוג דרוים ועסטו ניט ועלן
תשובה טאן נאר דוא זאלסט יוא תשובה טאן דענאם ברוך הוא איז אין פיל דער
באהעמענער אוג נאך דעם פשט נאך מיינט טען מן הפורענות פון דיא עבירות ואם
דוא האסט גיטאן :

יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח קבלו מהם יְהוּדָה בֶן טַבַּאי אוג שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח זֵאבין
מְקַבֵּל גיוועזן פון דיא צוויא ואם זיינען פריער גישטאנען יהודה בן טבאי אומר
יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי זאגט אל תעש עצמך כעורכי הדיינין דוא זאלסט זיך ניט מאכין אזו ווי א

דיא וואם גרייטין אף דיא טעגות צוא דיא בעלי דינים וואם קומען זיך לאדין · אדער אזוא איז דער פשט וואן עם קומען זיך צוא דיר דער לאדין דער וואם האנט דיך פאר אייך דין גימאכט אין דער שטאט טיט איין אנדער מענטשין זאלסטו דיך ניט מאכין נעליך או דער וואם האט דיך אן גיריכט אין דער שטאט אוג זאלסט זיך ניט פליכטין צו מאכין אים ניכעכט וכשיהיו בעלי הדין עומדים לפניך וואן דיא בעלי דינים וואם לאדין זיך שטייען פאר דיר אוג טענען יהיו בעיניך כרשעים זאלין ייא בייזע זיין פאר דיר אזוא וויא רשעים · דער רבינו יונה שריבט האטשע ער האט ניט ליב אייענעם פון דיא בעלי דינים טער פון דעם אנדערין זאל ער ניט ניטין זיין האלץ צוא אייענעז אוג זאל זאנין עם וויזט מיר דאם ער איז ניכעכט אין זיין דין · אוג זיין חבר איז איין רמאי וען דוא ועסט אזו מראכטין ועשקטו ניט קענען דעם דין אמת פקנען דען דיין האלט שוין ניניגט צו דעם ואם דוא האלסט או ער איז גיכעכט אוג וויא ועסט ניט קענען ועהען אנטקענין אים קיין שלעכטיקייט · נאר ייא זאלין בייזע זיין נעליך אין דייגע אוינין אזו ויא רשעים דאם ייא טענען בייזע פאלש בין דוא ועסט דעם דין פקנען : וכשנפטרים מלפניך אוג וען ייא ניין אזעק פון דיר יהיו בעיניך כזכאין זאלין ייא זיין אין דייגע אוינין נעליך אז ייא ניין בייכע ניכעכט כשקבלו עליהז את הדין אז ייא האבין אויף זיך טקבל ניוון דעם משפט ואם טען האט ייא נישפקת · רבי כשה אלשקר שריבט דאם אזו איז דער פשט פון דער משנה אל תעש עומך כעורכי הדיינין דאם הייסט דוא זאלסט ניט אן ריכטין קיין טענות אנטקענן נאט בידו צו זאנין וואורום איז פאר האנדרין איין צדיק דאם עם נייט אים שלעכט אויף דער ועלט אוג עם איז פאר האנדרין איין רשע עם נייט אים גוט אויף דער ועלט וכשיהיו בעלי הדין עומדים לפניך פלוני ועון דיא צדיקים ואם עם נייט ייא שלעכט אויף דיך ועלט ועלין שמיין פאר דייגע אוינין · פלוני דוא ועסט דיא זאך אין זין נעמען צו פרענין איין קשיא אויף נאט יהיו בעיניך כרשעים פלוני זאלסטו ויסין או דאם איז ועייל ייא קומן אף אויף דער ועלט אויף דיא חטאים ואם ייא האבין גיטאן דען עם איז ניט פאר האנדרין קיין מענטש אויף דער ועלט דאם ער זינדיגט ניט אוג דרום קומט אויף ייא יסורים וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך כזכאין אוג ועון ייא ניין אזעק פון דער ועלט זאלין ייא זיין בייא דיר אז ויא צדיקים דען ייא זיין אף גיקומען טיט דיא יסורים פאר זייערע חטאים כשקבלו עליהם את הדין ייא האבין שוין ייער טשפט אף גינוגען : שמעון בן שטח אומר שמען בן שטח האט טרכה לחקור את העדים דיא זאלסט טערין צו פארשטין דיא עדות ותהי חיר בדבריך אוג זאלסט זיין גיהיט אין דייגע רייד · רבי יוסה יעבץ שריבט דאם טען טיגוש ועון דער דין פסקת דעם דין זאל ער ייא ניט זאנין דרום האב איך אזו גיפסקת · דען ער האט אביסיל מידה ניוון אדער נאך אזו איין גלייכין צו זאנין דעם בעל דין דעם טעם · פאר ועאם ער האט דעם גירעכט גימאכט אוג דעם שולדיג גימאכט שמא מתוכם ילמדו לשקר מאמר ועלין ייא זיך פון דעם אף לערנען אויף דעם צוועייטין כאל צו זאנין ליגין אוג צו טענן פאלש טיט אזו איין אופן

וָאם דָּער דַּיָּן הָאט זַייא פְּרִיעֶר נִיצְעכְט נִיטאָאכְט : שמעיה ואבטליון קבלו מהם שְׁמַעְיָה
אוּן אַבְטַלְיוֹן הָאבֶּן מְקַבֵּל נִיוֶּועֶן פּוּן דִיא צְוַוייא וָואם זַיינֶען פְּרִיעֶר נִישְׁטָאנֶען שמעיה
אומר שְׁמַעְיָה זָאגְט אהב את המלאכה הָאבּ לִיבּ צוּ כָּאן אַיין מְלָאכָה פּוּן דַּיין פַּרְנָסָה וְוונְן :
רַבִּי משָׁה אַלְשֵׁיךְ שְׁרַייבְט דָּאם עָם גייט אויף דִיא רַייר וָואם זַיינֶע רַבִּים הָאבֶּן נִיזָאגְט ·
דָּעם יְהוּדָה בֶּן טַבַּאי טִיט שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטָח הָאבֶּן נִישְׁמוּעֲכְט פּוּן דָּעם ענֶּען פּוּן דַּיינוּת ·
דְּרוּיף הָאט שְׁמַעְיָה נִיזָאגְט וְויא שַׁיין אִיז צוּא דָּעם מֶענְטְשֶׁן דָּאם עֶר זָאל זִיךְ וֶּיטֶער
וַייטֶערן פּוּן צוּ זַיין אַיין דַּיָּן · דָּעם הָאבֶּן נִילֶעריְנְט דָּעם מֶענְטְשֶׁן וְויא אַזוּ
עֶר זָאל נִיצוּל וָועֶרן פּוּן אַיין עֲבֵירָה פּוּן דֶּר מְלָאכָה פּוּן דַּיינוּת אָבֶּער עָם אִיז פָּארְט אַיין
גְּרוֹיסָע סַכָּנָה דְּרוֹם נִיהָאט אַיין מֶענְטְש בָּעסֶער זִיךְ מְפַרְנֵס זַיין פּוּן אַיין מְלָאכָה הָאמְטְשָׁע
זִיא אִיז אַיין שָׁעִנְדְלִיכָע אַיי עֶר זָאל אַיין דַּיָּן זַיין הָאמְטְשָׁע עֶר וָועְט מִיט דָּעם הָאבֶּן
הָעְרְשַׁאפְט · ושנא את הרבנות אוּן הָאב פַייגְד דָּאש רַבָּנוּת ואל תתודע לרשות דָּאש וְוונְרְט
רָשׁוּת בַּייַיט דָּער יָצֶר הָרָע · דָּעֶן עֶר וַייזְט צוּ דָּעם מֶענְטְשֶׁן דָּאש עָם אִיז בַּייא אִים
דָּער רְשׁוּת צוּ טָאן זַיינֶע אַלֶע תַּאֲוות אוּן נָאר דִּיא רָאט פּוּן דָּעם יֶצֶר הָרָע אִיז צוּ
וָאגֶן דָּעם מֶענְטְשֶׁן וָואם דוּא קֶענְטְט טָאן טוּא · אוּן דָּאם וָאגְט דָּער תַּנָּא דוּא וָאלְטְט
דִיךְ נִיט מַאכֶּן דָּעם יֶצֶר הָרָע פַּאר אַיין גוּטֶן פְּרַיינְד צוּא טָאן וָואם עֶר וָעט דִיךְ זִין :
אבטליון אומר אַבְטַלְיוֹן וָאגְט חכמים הזהרו בדבריכם אִיר חֲכָמִים אִיר וָאלְט זַיין נִיוָואוֹרְנְט
אִין אַייעֶרֶע רַייד · כְּלוּמַר אַלֶע זַאכֶּן וָואם אִיר שְׁטְרָאפְט דָּעם הֶמֶּן עם דָּאש זַייא וָאלֶן
זִיךְ פּוּן דָּעם אָפּ הִיטֶּען וָאלְט אִיר אַלֶּיין אוֹיךְ זַיין נִיוָואוֹרְנְט צוּ הִיטֶּן זַייא · דָּעֶן וָועֶן
דָּער הֶמֶּן עָם וָועְט וָעהָען דָּאם אִיר זַייט זַייא נִיט כְּקַיָּים וָועֶלֶּין זַייא אוֹיךְ אַזוּ טָאן
וָועְט דָּער פּוּן קוֹמֶען שמא תחטו חובת גלות דִיא זִינֶּר פּוּן זַייא וָואם זַייַיגֶען דְּרוֹיף
חַיָּיב גָלוּת · וָועְט אוֹיף אַייךְ נִיבְרֶענְגְט וָועֶרֶן · דָּעֶן אִיר דָּאט עָם גוּטֶם נִיוָועֶן דָּאם זַייא
וָאלֶן דִיא זָאכֶּן טָאן אוּן פּוּן אַייךְ הָאבֶּן זַייא זִיךְ אָפּ גִילֶעריְנְט וחללו למקום מים חרעים
אוּן אִיר וָועְט פַּאר טְרִיבֶּן וָועֶרֶן צוּ אַזוּ אַיין אָרְט פּוּן שְׁלֶעכְטְע וָואסֶער כְּלוּמַר מָעֶן
וָועְט אוֹיף אַייךְ קֶיין רַחֲמָנוּת נִיט הָאבֶּן אוּן נִיט נָאר אוֹיף אַייךְ וָועְט אִיר עָם בְּרֶיינֶגֶן
וישתו התלמידים הבאים אחריכם וימותו דָּעֶן דִיא תַּלְמִידִים וָואם הָאבֶּן זִיךְ פּוּן אַייךְ אָפּ
גִילֶעריְנְט צוּא שְׁטְרָאפֶּן יָעֶנֶעם אוּן אַלֶּיין וָועֶלֶּין זַייא נִיט כְּקַיֶּים זַיין · וָועֶלֶּין אוֹיךְ
טְרִינְקֶען פּוּן דָּעם בִּיטֶערָע וָואסֶער אוּן וָועֶלֶּין שְׁמַארְבֶּין ונמצא שם שמים מתחלל וָועְט
זַיין אַיין חִילּוּל הַשֵּׁם : הלל ושמאי קבלו מהם הִלֵּל אוּן שַׁמַאי קִבְּלוּ מֵהֶם הִלֵּל אומר אָהרן דוּא
זָאלְטְט זַיין גְלַייךְ אַז דוּא בִּיסְט בַּייא אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אַיין תַּלְמִיד צוּא זַיין אִין זַייַיגֶען גוּטֶם
וְועֶנֶען דָּאם עֶר אִיז נִיוואוּנְט נִיוֶּועֶן צוּ טָאן אוֹהב שלום ורודף שלום דוּא זָאלְטְט זַיין אַיין
לִיבּ הָאבֶּער פּוּן שָׁלוֹם אוּן נָאךְ יָאגֶען צוּ מַאכֶּן שָׁלוֹם אַזוּ וויא אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הָאט גִיטָאן ·
דָּעֶן אַזוּ אִיז נִיוֶּועֶן דָּער שְׁטַייגֶער פּוּן אַהֲרֹן וָעֶן עֶר הָאט גִיעֶהָען דָּאם צְוַוייא
מֶענְטְשֶׁן הָאבֶּן זִיךְ נִיקְרִיגְט אַזוּא אִיז עֶר נָאךְ דָּעם נִיקוֹמֶען צוּ אֵיינֶעם פּוּן זַייא אוּן
הָאט גִיזָאגְט צוּ אִים זָעה וָארוּם קְרִינְטְסוּ דִיךְ טִיט יָענֶעם פַּאר וָואר עֶר אִיז דָּאךְ נִיקוֹמֶן

צוא מיר אוג איז פֿאר מײַנע פֿיס גיפֿאלין אוג האט מיך נישט פֿאם אויך ואל ניין
צוא דיר אוג רײַדין מיט דיר דאש דוא זאלסט זיך מיט אים אינפֿער בעסין אוג אזוא
האט ער ניזאגט צום אנדערין אויך אוג פון דעם איז ניוואַרין שלום צווישין זייא ·
אמאל האט אײַנער ניזאגט צו זיין וויב דא טוא אויך איין נאר דאם דוא זולסט פון
מיר קיין כּעזה ניט האבין · ביז דוא ועסט שפּייען אין דעם אויג פון דעם פּחן נדול·
ועז אהרן הכּהן האט דאם ניהערט אזו איז ער צוא דער אשה ניצאגנן אוג האש ניזאגט
צוא איר אויך האב איך וויטאג אין מײַנע אוינין אוג טען האט מיר ניזאגט ־אם דיין
שפּייען היילט דרום בין איך ניקומען צו דיר דאם דוא זאלסט מיר שפּייען אין מײַנע
אויגין האט זיא אזו ניטאן אוג ועגין דעם איז זיא מיט אײַר מאן שלום ניזוארין דען
זיא האט דאך מקיים ניוועזן ואם ער האט אויך אײַר ניבאטטין : אוהב את הבריות דוא
זאלסט ליין איין ליב האבער צו לײַטין ומקרבן לתורה אוג זאלסט זייא גינעהרען צו דער
תורה : הוא היה אומר עם איז ניוואוסט גיוועזן צו זאגין נגיד שמא אבד שמיה אז זיין נאמען
ציט זיך עם הייסט ער האט איין שם ער מאכט זיך גרויש איז זיין נאמען פאר לאנג
ער נעמט ניט לאנג ניוועזין אויך דער ועלט ודלא מוסיף יוער עם טערט ניט ומי שלא
ואם ער האט נילעזינט יפה ועט אין ניטאן ועזין זיין לערנען אוג ער ועט פֿר נעסין
ודלא יליף אוג דער ואם לעזינט נאר ניט קטלא חייב איז ער זיך אליין שולדיג דעם
מויט וראשתמש בתגא אוג ועור עם ניצט מיט דער קרוין פון דער תורה חלף ועזרט ער
פאר ביטין פון עולם הבא ער ביים דעם עולם מיט יענעם ער ניצט זיך דיא תורה
אויך דער ועלט : הוא היה אומר ער איז ניוואוסט ניזוגן צוא זאגן אם אין אני לי ועזן
איך אליין ועל מיר ניט העלפין איך ואל קומה זיין תורה אוג מעשים טובים מי לי
ועער ועט מיר העלפין · אדער אז דער פשט דען דער עיקר פון נאמש דינשט
איז בייא דער יוגינט דאם דענמאלט שמארקט זיך דער יצר הרע אויף דעם מענמשין
אוג דרויף זאגט דר פסוק אשרי איש ירא את יי וואול איז צו איין מענמש ואם האט מורא
פאר נאט פלומר ועזן ער איז נאך איין מענמש דאם הייסט אין דער יוגינט דען דענמאלט
איז ער אין זיין רשות צו טאן ואם ער ויל אבער אויף דער עלטער האט ער שוין
קיין כּח ניט צו טאן איין עבירה דרויף זאגט דער תנא אם אין אני לי ועזן אך בין ניט
צו מיר · דאם הייסט בייא מיין עלטער · ווען איך האב שוין קיין כּח ניט צו טאן איין
עבירה · ועל איך דענמאלט ערשט תשובה טאן · מי לי ועער ועט זיין צוא מיר פאר
איין מליץ טוב צו זאגין וכות פאר נאט ברוך הוא · דען אלע ועלין זאגין דרום ואם
איך האב שוין קיין כּח ניט צו זינדיגין בין איך ניקומען תשובה צוא טאן וכשאני
לעצמי אבער אז איך בין נאך צו מיר בלומר איך בין נאך ניידעכינט איין מענמש דאם
הייסט בייא מיין יוגעגט · אוג איך דין צו מיין באשעפער מה אני ויא פיל ניי־עכינט
בין איך מיט דעם · אוג ועזן עם איז אז גיהער איך דאך צו דינען מיין באשעפער
בייא מיין יוגעגט · דען אם לא עכשיו אימתי ועזן ניט הייגט בייא מיין יוגעגט · ועזן ועעל
איך קעגען דינען נאט ברוך הוא · דען בייא מיין עלטער ועט מיין דינשט ניט אזוא

תשוב

חֲשׁוּב דַּיִן ׳ דָּעַן טָעַן וָועט זָאגַן דָּרוּם דִּין אִיךְ נָאט וַויִיל אִיךְ הָאבּ שׁוֹין קֵין פֿחַ נִיט
צוּ אַיין עֲבֵירָה טָאן ׳ אָדָּער אַזוֹא אִיז דָּער פְּשַׁט דָּאשׁ דָּער תַּנָּא לָערִינְט צוּא דָּעם
סָעמְטְשִׁין דָּאם עָר זָאל זִיךְ נִיט גְּרוּיס הַאלְטִין מִיט זַיין רַייכְקִייט אוּנ פִּיל קִינְדֶער ׳ דָּעַן
הַייְנְט אָדָּער סָארְגִין וָועט עֶר דָּאךְ שְׁטַארְבִּין אוּנ וָועט אַוֶועק לָאזִין נָאר זַיין פַּאר נָעמ
אוּנ דָּאם זָאגְט דָּער תַּנָּא אם אין אני לי ומה דאך איך זֶעלְבְּסְט בִּין נִיט צוּ מִיר דָּעַן
אַלָּע צַייט אוּנ אַלָּע רַגַע בִּין אִיךְ אֵין גִיבְּרַייט צוּ שְׁטַארְבִּין אוּנ פְּלוּצְלוּנְג וָועט סְוִיסָעַן
מַיין בְּרָאךְ אוּנ וָועל אִין קֶבֶר גִיפִּירְט וָערִין מי לי וָואם פַּאר אַיין זַאךְ קָען אִיךְ זָאגִין
דָּאם עָס אִיז מַיינְם אִיךְ זָאל מִיט דָּעם גְּרוּיס הַאלְטִין ובשאני לעצמי כְּלוּמָר אוּנ דָּעַן
עָס וָועט אוֹיךְ גַיין אוֹיךְ מַיין דֵּעָה דָּאם אִיךְ בִּין נָאךְ יונג ׳ אוּנ עַל פִּי דֶּרֶךְ הַטֶּבַע אִיז
נָאךְ נִיט גִיקוֹמָעַן מַיין צַייט צוּ שְׁטַארְבִּין מה אני וָואם בִּין אִיךְ אֲפִילוּ וָועַן אִיךְ בִּין יונג
קָען דָּאךְ אוֹיךְ זַיין דָּאם אִיךְ וָועל שְׁטַארְבִּין אוּנ וָועל לָאזִין צוּא אַנְדֶערְע מַיין גוּטְשׁ ׳
אוּנ וָועַן אִיךְ זָעה דָּאם אַיין יונְגֶער קָען אוֹיךְ שְׁטַארְבִּין אם לא עכשיו אימתי וָועַן אִיךְ
וָועל אִיצוּנְד נִיט נָאט דִינָּען וָועַן וָועל אִיךְ אִים קָענָען דִינָּען ׳ דָּעַן עָס קָען דָּאךְ זַיין
דָּאם אִיךְ וָועל שְׁטַארְבִּין אוּנ אִיךְ וָועל שׁוֹין נִיט הָאבִּין קֵין צַייט צוּא דִינָּען אִים ׳
רַבִּי יוֹסֵף בֶּן שׁוֹשָׁן שְׁרַייבְּט ואם לא עכשיו וָועַן אִיךְ וָועל אִיצוּנְד נִיט טָאן אוּנ וָועל
מִיט אַיין רֶגַע מְבַטֵּל זַיין פּוּן נָאטְשׁ דִינְשְׁט אימתי וָועַן קָען אִיךְ דִיא רֶגַע מַשְׁלִים זַיין
דָּאם וָואם אִיךְ הָאבּ אִין אִיר גִימִינָּערְט דָּעַן דָּאם וָואם אִיךְ וָועל שָׁפָּעטָער טָאן גִיוִיזְער
אִיךְ דָּאךְ דָּעַנְמָאלְט אוֹיךְ צוּ טָאן אוּנ עָס קָען נִיט גִיךָּעכִיגְט וָועַרִן אוֹיף דָּר רֶגַע וָואם
אִיךְ הָאבּ פְּרִייעָר גִימִינָּערְט פּוּן נָאטְם דִינְסְט : שמאי אומר שַׁמַּאי אוֹמֵר עֲשֵׂה תּוֹרָתְךָ קֶבַע
מַאךְ דַּיין תּוֹרָה אַיין גִיוָועְטְן דּוּא זָאלְסְט אוֹיף זִיךְ נָעמָעַן דָּאם דּוּא מִיזְם יָעוֵּר
טָאג לֶערָנָען עֶמְלִיכָע פְּרָקִים אָדָּער נָאךְ אַזוֹא אַיין גְּלַייכִין אמור מעט ועשה הרבה
זָאג וויִנִיגָּער צוּא דָּאם דּוּא וָועסְט גֶעבִּין צְדָקָה אוּנ גִיב קֵיעָר אַיידָער דּוּא זָאגְסְט צוּ ׳
אָדָּער דָּער תַּנָּא קוּמְט צוּא לָערָנָען דָּעם סָעמְטְשִׁין וָועַן עָר וויל אַיין מִצְוָה טָאן זָאל
עָר פְּרִייעָר נִיט אַרוּיס זָאגִן פּוּן זַיין מוּיל דָּאם עָר וָועט דִיא מִצְוָה טָאן ׳ דָּעַן וָועַן דָּר
סָעמְטְשׁ בְּרַייגְט אוֹיף זַיין מוּיל דִיא מִצְוָה וָואם עָר וויל צוּא טָאן ׳ אַזוֹא שִׁיקְן זוֹיף
אִים דִיא מְקַטְרְגִים אָן פֵּיל סְבוֹת צוּא מְבַטֵּל זַיין אִים פּוּן דָּער מִצְוָה ׳ אָבָּער וָועַן עָר
וָועט וויִנִיגָּער זָאגִן אַזוֹא וָועט עָר קָענָען מֵעָר טָאן הוי מקבל את כל האדם דוא
זָאלְסְט צוּא נָעמָעַן יָעדָער סָעמְטְשׁ כסבר פנים יפות מִיט אַיין גוּט פָּנִים : רַבִּי יְהוּדָה לְיִיסָא
שְׁרַייבְּט עֲשֵׂה תּוֹרָתְךָ קֶבַע מַאךְ דַּיין תּוֹרָה אַיין גִיזָעץ דָּאם הַייסְט דּוּא זָאלְסְט פִּיל לָערְנָן
נָאר דּוּא זָאלְסְט נִיט זָאגִן אִיךְ הָאבּ שׁוֹין פִּיל גִילֶערִינְט אוּנ פּוּן אִיצוּנְד גִיהָער אִיךְ
מִיךְ שׁוֹין מֶער נִיט מֶעַן צוּ דָּער תּוֹרָה דְּרוּיף זָאגְט דָּער תַּנָּא אמור מעט וְטַרַאבְט זִיךְ וָיאם
דּוּא הָאסְט וויִנִיגְצִיג גִילֶערִינְט ועשה הרבה אוּנ מַאךְ דִיר נָאךְ מֶער אַיין גִיזָעץ צוּם לָערְנָן
נָאר וָועגִן דָּעם זָאלְסְטוּ דִיךְ נִיט טְרַאבְטִין וָועַן אַיין סָעמְטְשׁ קוּמְט צוּ דִיר דָּאם דּוּא
וָועסְט אִים נִיט צוּ נָעמָעַן מִיט אַיין גוּט פָּנִים ׳ דָּעַן דּוּא וָועסְט דִיךְ נִיט מְבַטֵּל זַיין פּוּן
לָערְנָען דְּרוּיף זָאגְט דָּער תַּנָּא והוי מקבל כו׳ פּוּן דָּעסְט וָועגִן וָועַן אַיין סָעמְטְשׁ קוּמְט צוּ

דיר זאלסטו אים קבוד נעבין אוג זאלסט אים מיט איין גוט פנים צו נעמען : רבן גמליאל
אומר רבן גמליאל זאגט עשה לך רב מאך דיר איין רבי דאס דוא זאלסט נאר לערנען
בייא איין רבי ועעסטו מיט דעם גיוויינען וחסתלק מן הספק דאס דוא ועעסט אפ גימאן
ווערין פון איין ספק אבער ווען דוא ועסט לערנען פון עמליבע רבנים אזוי ועעט ער דיר
זאגין דאס אזוי איז דיא סברא אוג דער אנדערער ועעט דיר זאגין דיא סברא אנדערש
ועעט דיר איין ספק זיין וויא אזוי דוא זאלסט מאן ואל תרכה לעשר אוטרות אוג דוא זאלסט
גימ טערין נעבין מעשר מיט שאצונג נאר זאלסט איבער טעסטין צו נעבין מעשר איינם
פון צענה שמעון בנו אומר שמעון זיין זון זאגט כל ימי גדלתי בין החכמים אלע מיינע טעג
בין איך גיוואקסין גיוואירין צווישין חכמים ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה אוג דאס איך האב
גימ ניפונען אז צום גוף זאל אויך גוט זיין נאר דאס שוויינין ' דער רמב"ם שרייבט
עם איז ניוונען איין חכם דאס ער האט ויינציג גירעט אוג טען האט אים ניפרעגט ווען
איז דיא סבה ווען דוא שווייגסט אזוי פיל האט דער חכם גיזאגט איך האב גיקלערט
אין דעם ענין פון רייד האב איך ניפונען דאס עס איז אויף פיר מייל גימזויולט דיא
ערשטע טייל איז אזעלבע רייד ווען ויינן נאר שלעכט דהיינו צו שילמין איין טענטשין
אדער רידין שעגרליבע רייד אדער נאך אזוא איין גלייכן דאס עס איז נאר נארישקייט '
דיא אנדערע טייל איז אין איר פארען איין אופן ווען עס איז שלעכט אוג איין אופן
ווען עס איז גוט ' דהיינו ווען איין מענטש לויבט זיין חבר בפני ער זאל פון אים
סקבל טובה זיין אפער ער דער צערינט מיט דעם דעם טענטשינם שונא אוג דער
שונא ועעט דרום שאדין טאן צום דעם טענטש ווען ער האט אים גילויבט אוג ועענין
דעם גיהער טען דיא טייל רייד אויך גוט רידין ' דיא דריטע טייל איז דאס עס איז
דרינען גוט פאר האנדין קיין שלעכטס ' דהיינו ווען ליוט שבנעסין וויא
אזוא ענער מיער איז ניבוט ' אדער דיא פרוכט ווען ניפינען זיך אין ענער מרינה
אדער נאך אזוא איין גלייכין אוג דיא רייד זיינען דאך אויבערינ אוג עם קומט פון
זייא נאר גוט צוא גין ' דרום גיהער טען דיא טייל רייד אויך גוט צוא רידין ' דיא
פערטע טייל פון רייד איז צוא ריידין דברי חכמה אדער דיא זאכין ווען איין טענטש
איז ניאיינצינט מיט דעם אוג זיין לעבין הייגנט דרינען דיא טייל ניהער איין טענטש
צוא ריידין אוג ווען איך הער רייד אזוא קלער איך ויא אוישׂ ווען זייא זיינען פון
דיא ערשטע דרייא טייל פאר טייד איך מיך פון צוא ריידין אוג ווען זייא זיינען פון
דער פערטער טייל רייד איך זייא : ולא תשרש עיקר אלא תמשוה אוג אפילו אין
דברי תורה איז גוט דאס דרשנן דער עיקר נאר צוא טאן איז דער עיקר אבעו ' ווען ער
האלט גוט דאס ווען ער דרשׁת איז בעסער אז ער ווילט נישווינען וכל המרבה דברים
מביא חטא אוג ווער עם טערט צוא ריידין בריינגט ער אויף זיך פיל עבי־רות אזוא
ויא אין פסוק שמיים מות וחיים ביד הלשון דער טויט מיט דעם לעבין א"י אין דער
זאגט פון דעם צונג ' בלוטבר דען דיזך דעם ווען מען דעם גוטע רייד קויפט מען
דאס אייביג לעבין דהיינו עולם הבא ' אוג דיזך דעם ווען מען דעם שלעכטע רייד קויפט

מען דעם טויט · אוג דאם איז אלץ אין דעם רשות פון דעם צונג · אזו וויא מיר גיקומען
איין מעשה איין מלך איז אמאל שלאף גיוואירן האבין זיינע רופאים אים גיזאגט דאם
זיין רפואה איז ער זאל טרינקען מילך פון איין לביאה דאם הייסט איין לייב זוין
נקבה · איז גיקומען איין מענטש אוג האט גיזאגט צוא דעם מלך איך ועל דיר וויא
מילך באקומען אוג דאם האט ער שוין גיוואוסט דאם דער מלך ועט אים פאר דעם
פיל גוטס געבין אוג האט גיזאגט צוא דעם מלך דאם ער זאל אים געבין איין צאל
שאף אוג ער האט זייא גינומען אוג איז גינאנגען צוא דעם ארט וואם ער האט גיוואוסט
דאם דיא לייבין וואונען · אוג האט פון וייטין צוא זייא איין שאף גישלייערט אוג
אזוא האט ער גיטאן אוג האט אלע כאל גינעהעמט צוא זיער ארט · אוג זייא האבין
אים גיט גיטאן קיין שאדין דען ער האט זייא פיל שאף גינעבין צוא עסן · בי ער
האם אוים גיכאלקין דיא לביאה אוג איז מיט דיא מילך צום מלך גינאנגען איי ער איז
גיקומען צום מלך איז ער אנמ שלאפין גיוואירן האט ער גיהערט דאם זיינע אבוים
קריען · זיך באנאנד · דיא פים זאגין דורך אונז איז דיא זאך גישעהען · דען מיר זיינן
צוא דעם ארט גינאנגען · דיא העמט זאגין דורך אונז איז דיא זאך גיקומען דען
מיר האבין גימאלקין · דיא ניריז זאגין דורך אונז איז דיא זאך גיקומען · דען מיר
האבין דיא זאך צוא דעם מענטשין גיראטין · זאגט דער צונג קריגט אייך ניט דען דיא
זאך איז נאר דורך מיר גיקומען דאם איך האב דיא זאך צוא דעם מלך גיזאגט האבין
דיא אברים גיזאגט שעם דיך דאם דוא זאלסט אזוא אין זאך זאגין · דען דוא ביסט
איין קלייניר אבר אוג איין שענדליכער דאם דוא ווערסט ניט גיווזין זאלסטו האלטין
דאם דוא האסט עס גיטאן פר מער פין אונז זאגט דער צונג ווען איר ווילט מיר ניט
מודה זיין איצונד ועט איר מיר שפעטער טיזין מודה זיין · דער מענטש שמייס אויף
אוג קומט צו דעם מלך מיט דיא מילך אוג זאגט אדוני קיניג נעם דיא מילך ואם איך
האב פון איין הונט אוים גיכאלקין אזו האט דער מלך גיבאטין דאם מען זאל זיעם
מענטשין הייגען דען ער האט דעם מלך מבזה גיוזן אזו וויא מען האט אים גיפירט
צו דער תליה זאגט דער צונג איצונד ניט אזוא איר דאם איך קען מאכין אלץ האבין
זייא גיזאגט צוא אים · נוא מיר ועלין דיך פאר איין קיניג איבער אונז מאכין אוג זייא
אונז מציל פון דעם טויט האט דער צונג גיזאגט איך ועל עם טאן אזוא האט ער
מענטש גיזאגט צוא דיא ואם האבין אים גיפירט קערמז מיך צוריק צוא דעם מלך
דען איך האב אים עפים צו זאגין האבין זייא אזו גיטאן אוג ער האט גיזאגט צוא
דעם מלך אדוני קיניג אבער איך ווייס דאם דוא ועסט פון דער מילך איין רפואה
האבין · עם מעג זיין ואשערע מילך עם איז האט דער מלך דיא מילך גיטרונקין ·
אוג האט זיין רפואה גיהאט אוג דאם זאגט דער פסוק מות וחיים ביד הלשון דער נזיט
מיט דעם לעבין זיינען בייא דעם צונג אין דער האנט : רבן שמעון בן גמליאל אומר רבן
שמעון בן גמליאל זאגט על שלשה רברים העולם קיים אויף דרייא זאכין האט דיא ועלט
אקיום על הדין מען זאל טאן איין משפט ווען אייגער טוט ניט רעכט אנטקעגין אנדערין

ועל

א רַבִּי אוֹמֵר אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ יְשָׁרָה שֶׁיָּבוֹר לוֹ הָאָדָם כָּל שֶׁהִיא תִּפְאֶרֶת לְעַשֶּׂהָ וְתִפְאֶרֶת לוֹ מִן הָאָדָם ׳ וֶהֱוֵי זָהִיר בְּמִצְוָה קַלָּה וּבַחֲמוּרָה

מעשה אבות

וועל האמת אוג אויף אמת טען זאל אייגער דעם אנדערין ניט לייקענען וועל חשלום עם זאל זיין שלום אייגער מיט דעם אנדערין עם זאל ניט זיין קין מחלוקת ׳ וביי כאהניה הייצהרי שרייבט דאם עם נייט אויף דעם דין דאם איין מאל מוז ער פסקנן אזו וויא דער דין איז חאטשע ער ויים דעם אמת או עם איז ניט אזו ׳ דהיינו אזו וויא דיא נמרא זאגט שטעון בן שטת האט איין מאל גיזאגט אמאל האב איך גיזעהען דאם איינר איז נאך נילאפין זיין חבר אוג זייא זיינען אריין אין חורבה הויז בין איך אהין אריין גיקוכטן האב איך גיזעהען דאם ער האלט איין שוועכד אוג זיא איז פול מיט בלוט אוג דער הרוג ואורפט זיך אויף דער ערד האב איך גיזאגט צו אים רשע ווער האט דעם טענטשין גיהרגת איך צו דיר נאר ואם זאל איך טאן דאם דיא תורה האט גיזאגט או איין עדות איז ניט בגלייבט ׳ נוא זעהען מיר דאך דאם חאטשע עם איז דאך גיוויס דאם דער טענטש האט אים גיהרגת פון דעסט ועגין האט זען גימוזט דאך יין נאך דעם דין דאם איין עדות איז ניט בגלייבט ׳ אוג אמאל כוז מען נאך יין דאך דעם אמת חאטשע דער דין איז ניט אזו ׳ אזו וויא מיר גיפינען שטעון בן שטת אלייין דאם ער האט אכציג ווייבער גיהאנגען אין דער שטאט אשקלון אין איין מאנ ׳ חאטשע דער דין איז דאם קין אשה מישפט מען ניט קיין תלית ׳ אוג אמאל כוז מען פון שלום ועגין פאר חוילין דאם אוינ פון דין אוג פון אמת ועען מען פאר שמייט דאם דרך דעם ועם זיין אקיום צו דער תורה אוג צו דער אמונה ׳ אוג דרי׳ף האבין דיא חכמים גיזאגט דאם איין מלך ישראל גיהער ניט צו משפטן אוג מען גיהער אים אויך ניט צו משפטין אוג מען זאגט אויך אים קיין עדות ניט ׳ דען דער שלום איז ייער גרוים אוג עם איז נלייך אי איין כלי צו האלטין אלע ברכות אזו וויא אין פכוך שמייט

ה׳ יברך את עמו בשלום נאט טוט בענטשין זיין פאלק מיט שלום :

פרק ב רבי אומר רבי זאגט איזו היא דרך ישרה ועלכם איז דיא רעכט פארטיגע ועג שיבור לו האדם ואם דר מענטש זאל זיך אוים קלייבין ׳ פלומר ניט ער מיינוז דאם עם איז ניענבין צו דעם מענטשין רשות דאם ער זאל מיט זיין שכל איין דעכט פארטין ועג אוים קלייבין דען דיא תורה האט דאך אונז שוין ניוויזן איין רעכט פארטיג ועג וויא אזו דער מענטש זאל זיך פירן נאר ער מיינט אזו דען אין דיא תרי״ג מצוות איז דא צוויייא טייל ׳ איין טייל איז דיא מצות ואם דער מענטש איז שולדיג צו טון נאט צו דהיינו תפילין מזוזה לולב סוכה אוג נאך אזו איין גלייכין אוג דיא אנדערע טייל איז ואם עם קער זיך אן איין מענטש מיט דעם אנדערין דהיינו צדקה אוג גמילות חסדים אוג ביקור חולים אוג הכנסת אורחים אוג נאך אזו איין גלייכין נוא ווערין דיא צוויייא טייל אן נירופין צוויייא רעכט פארטיגע ועגין אוג דרויף זאגט דער תנא ועען איין

שֶׁאֵין אַתָּה יוֹדֵעַ מַתַּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת · וְהֱוֵי מְחַשֵּׁב הֶפְסֵד מִצְוָה כְּנֶגֶד שְׂכָרָהּ וּשְׂכַר עֲבֵרָה כְּנֶגֶד הֶפְסֵדָהּ · הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלשָׁה דְּבָרִים וְאֵין אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבֵרָה · דַּע מַה לְמַעְלָה מִמְּךָ עַיִן רוֹאָה וְאֹזֶן שׁוֹמַעַת וְכָל מַעֲשֶׂיךָ בַּסֵּפֶר נִכְתָּבִים : ג רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר

מעשה אבות

מען טאר נישט ווייל אויס צו קלייבין אין איין טייל פון דיא רעכט פאר־טיגע וענין פון מצות מער איי אין דער אנדערר אזו זאל ער זיך אויס קלייבין דעם וועג כל שהיא תפארת לעשה ואם עם איז שיין צו דיא ואם טוען עם ותפארת לו מן האדם אוב מענטשין ועלן אים אויך באשיינען דהיינו ער זאל אויס קלייבין מער אין דיא מצות ואם נאט האט גיבאטין אוב זייא קערין זיך אן צוויישין איין מענטש מיט דעם אנדערין דהיינו צדקה אוב נכילות חסדים ווען איין מענטש טוט עם איז עם שיין פאר אים אוב דיא ענים ואם נעמען בייא אים דיא צדקה באשיינען אים אויך אוב דאס איז נאר ניזאנט ניוואירן צו אזו איין מענטש ואם קומט אוישׁ צוא קלייבין איינע פון דיא וענין אבער ניט ער זוכט אן דאס מען זאל בעסער דעם וען ניין אוב יענעם ניט דען איין מענטש ניהער נוא קבים זיין אלע תרי"ג מצות פון דער תורה גלייך ניט ער זאל אוישׁ קלייבין ועלבעש צוא טאן אוב ועלכע מצות ניט צו טאן · רבי יוסף בן שושן שרייבט דאס דער וזנא זאנט דעם מענטשין ער זאל מיט זיינע מדות אין אמיטיל ועג זיין דהיינו ועון ער איז אצקיצן אזוא איז פאר אים זעלבשט גוט אבער פון קיין מענטשין האט ער ניט קיין לויב פון דעם · אדער ועון ער איז אין פזרן אזוא איז דיא זאך פאר קערט פון מענטשין האט ער ליב אבער צוא אים זעלבשט איז עם ניט גוט ררום ואנט דער תנא ואם איין מענטש ניהער צוא ניין אין איין מיטיל ועג דאס עם זאל זיין פאר אים ניט אוב מענטשין זאלין אים לויבין דער מיט אוב אזוא אויך אין אנדערע מדות ניהער אטענטש צוא נין אין מיטיל ועג · אזוא ויא מיר ניפינען אין דעם ספר נשמת חכמים איין מעשה · אין דער מדינה פאס איז ניוון איין מלך דאס ער איז זייער שיין ניוון אוב יערר טאג האט ער נינוין אשפיניל אוב האט ניקוקט אין אים זיין שיין ניטשאלט אוב האט זיך ניפרייט מיט זיין שיינקייט אוב האט זיך נרוים ניהאלטן אוב אלע זיינע שרים זיינן בייא אים נאר ניט ניערעכינט ניוואירן אוב ועון זייא האבן אים ניזאנט אזעלכע זאכין ועאם ניהער צוא דר מלוכה האט ער זייא ניט ניהערט אוב האט זייא ניט ניעטפרט קיין ווארט דען זיין זייא אלע בייא אים מבוזה גיוון אוב ער האט מיט קיין שום מענטש ניט גישמועסט ועגין דעם ואם ער האט זיך זייער נרוים ניהאלטין נאר עם איז ניוון אי"ז חכם אין יהודי דאס מיט אים פלענט דער מלך יוא ריידין אוב ער האט אים זייער ליב ניהאט נאר אן אין שיעור ועון דיא שרים האבין ניזעהן דאס דער מלך האט אים ליב אוב רעט מיט אים נאר זיין בארעפענעש אזוא האבין זיך צוא נוף נזאמוילט אלע שרים צו דעם חכם אוב האבין ניזאנט צו אים ועייל מיר ועהען דאס דוא האסט תן בייא דעם מלך נוא איז אויף דיר מוטל דאס דוא זאלסט דער ועייטערין דעם

מלך

יָפֶה תַלְמוּד תּוֹרָה עִם דֶּרֶךְ אֶרֶץ שֶׁיְּגִיעַת שְׁנֵיהֶם מַשְׁכַּחַת עָוֹן וְכָל תּוֹרָה שֶׁאֵין עִמָּהּ מְלָאכָה סוֹפָהּ בְּטֵלָה וְגוֹרֶרֶת עָוֹן וְכָל הָעוֹסְקִים עִם הַצִּבּוּר יִהְיוּ עוֹסְקִים עִמָּהֶם לְשֵׁם שָׁמַיִם שְׁזְכוּת אֲבוֹתָם מְסַיַּעְתָּם וְצִדְקָתָם עוֹמֶדֶת לָעַד וְאַתֶּם מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם שָׂכָר הַרְבֵּה כְּאִלּוּ עֲשִׂיתֶם׃

מעשה אבות

סָלָּךְ פּוּן דָּעָר מִדָּה פּוּן נַאֲוָה דָּעָן עָם אִיז נִיט שׁוֹין דָּאס אַיין סָלָּךְ זָאל זִיךְ פִּירִין כִּיט דָּעָר שְׁלֶעכְטֶר מִדָּה דָּעָן עָם אִיז דָּעָר מִיט שָׁאדֶן צוּ אִים אוּן צוּ זַיין מְלוּכָה׃ הָאט דָּעָר חָכָם גֶּזָאגְט צוּאַ דֶּיִיא אִיךְ וָועל מָאן אַזוֹא וְויא אַיֶּיעֶרְע רֶייד אוּן הַלַּאזִי וָאלִין מַיְינֶע רֶייד עָפִּים פּוּעַל זַיין ׃ עָם אִיז גִּיקוּמֶען אוֹיף מָאדֶרְנִין אִיז דָּעָר חָכָם גֶּגאַנְגֶען צוּם סָלָּךְ אוּן וָעָן דָּעָר סָלָּךְ הָאט דָּעָר וָעהֶען צוּם חָכָם אַזוֹא הָאט עָר גִּיפּוּנֶען חַן אִין זַיינֶע אוֹיגִין אוּן הָאט גֶּזָאגְט צוּאַ אִים קוּם אַרַיין דוּא גִּיבֶּענְטֶשׁט פּוּן נָאט אוּן זִיץ לֶעבֶּין מִיר דָּען דוּא הָאקְט גִּיפּוּנֶען חַן אִין מַיְינֶע אוֹיגִין הָאט דָּעָר חָכָם גֶּזָאגְט זְדוֹנִי קִינְיג אִיךְ וָועל פּוּן דִּיר אֶקְלֵייגֶע זַאךְ בֶּעמֶין וָועֶן דוּא וְועְטְט עָם מִיר טָאן אַזוֹא וָועל אִיךְ וִוישֶׁין דָּאס אִיךְ הָאב חַן גִּיפּוּנֶען אִין דַיינֶע אוֹיגִין הָאט דָּעָר סָלָּךְ גֶּזָאגְט בֶּעט דָּעָן אִיךְ וָועל דִּיר בְּדַאי טָאן הָאט עָר גֶּזָאגְט אַדוֹנִי קִינְיג אִיךְ בִּאגֶּעֶר דָּאס אִיךְ זָאל נַיין מִיט דִּיר זָעלְבְּסְט אִין פֶּעלְד הָאט דָּעָר סָלָּךְ גֶּזָאגְט אִיךְ וָועל טָאן אַזוֹא וְויא דַיינֶע רֶייד אִיז אוֹיף גִּישְׁטַאנֶען דָּעָר סָלָּךְ מִיט דָּעם חָכָם אוּן זַיינֶן גֶּזָאגְטֶן צוּאַ אִין פֶּעלְד ׃ אוּן דָּעָר חָכָם הָאט אוֹם כִּיסְנֶע גִּיפִּירְט דָּעם סָלָּךְ אוֹיף אַזוֹ אַיין אֹרְט וָאס אִיז דָּאךְ גִּיוָען אַיין אָפֶּ לוֹיף פּוּן אַיין בֵּית הַכִּסֵּא אוּן אַז זַייא זַיינֶן גִּיקוּמֶען צוּ דָּעם אֹרְט הָאבֶּן זַייא גִּיטָאן זַייעֶר הָאבְּן צוּם נָאז דָּעָן זַייא הָאבֶּן גִּיט גֶּיקֶענְט לַיידִין דָּעם מִיאוֹסְן רֵיחַ כּוּן דָּאךְ אוּן דָּעָר חָכָם הָאט אַיין שְׁפַּייא גִּיטָאן אוֹיף דָּעם טִינוֹפֶת וָאס דָּאךְ אִיז גִּיוָעֶן הָאט דָּעָר סָלָּךְ גֶּזָאגְט צוּ אִים וָאס הָאסְטוּ דָּאס מִיד גִּיטָאן צוּ וִידִּירִין מִיךְ אוֹיף אַזוֹ אַיין אֹרְט הָאקְטוּ דָּעָן נִיט גִּיהַאט קֵין אַנְדֶּרֶער וָועג הָאט דָּעָר חָכָם גֶּזָאגְט עָם אִיז אַיין קוּרְץ וָועג צוּ קוּמֶען צוּם פֶּעלְד ׃ אַזוֹ וְויא זַייא זַיינֶן אַוֶועק פּוּן דָּעם אֹרְט צָוַואנְצִיג אַיילִין הָאט דָּעָר חָכָם גִּיהַאט גְּלֵיךְ אַז אַיינֶער רוּפְט אִים אוּן הָאט זִיךְ אוּם גִּיקֶערְט צוּ דָּעם אֹרְט פּוּן טִינוֹפֶת אוּן הָאט גִּיהַאלְטִין דָּעם וָאךְ פַּאר אַיין שׁוּטָה דָּעָן עָר הָאט גִּיזֶעהֶען דָּאס קֵיינֶער דָּעָם מִיט אִים נִיט אוּן עָר וִוינֶקְט אוֹם זִיךְ ׃ אַז דָּעָר חָכָם הָאט זִיךְ אוֹם גִּיקֶערְט צוּם סָלָּךְ הָאט עָר גֶּזָאגְט צוּ אִים וָעָר הָאט דִּיךְ גִּירוּפֶן וָאם דוּא בִּיסְט גִּיגַאנְגֶען צוּ אִים אוּן אִיר הָאט בֶּנַאוְד גִּירֶעט הָאט דָּעָר חָכָם גֶּזָאגְט אִיךְ הָאב הַיינְט גִּיהֶערְט אַזוֹ אַיי׳ לֶעכְטֶערִינְג וָאם אִיךְ הָאב נָאךְ פּוּן קֵיין מֶענְטֶש נִיט גִּיהֶערְט הָאט דָּעָר סָלָּךְ גֶּזָאגְט וָועֶר הָאט עָם אַזוֹ גִּיטָאן צוּ דַיידִין אוֹיף דִּיר שְׁלֶעכְטְץ זָאג מִיר אוּן אִיךְ וָועל אִים זַיין קָאפּ אָפּ שְׁנַיידִין הָאט דָּעָר חָכָם גֶּזָאגְט אָדוֹנִי קִינְיג נִיט קֵיין מֶענְטֶש הָאט עָם מִיר גִּיטָאן נָאר דָּעוֹ׳ מִינוֹפֶת וָואש אִיךְ הָאב אוֹיף אִים גִּישְׁפִּוינִין הָאט אוֹיף מִיר גִּיצַארִינְט אוּן הָאט מִיךְ גִּירוּפֶן

ג הֱוֵי זְהִירִין בָּרָשׁוּת*) שֶׁאֵין מְקָרְבִין לוֹ לָאָדָם אֶלָּא לְצָרְךְ עַצְמָן נִרְאִין כְּאוֹהֲבִין בְּשָׁעַת הֲנָאָתָן וְאֵין עוֹמְדִין לוֹ לָאָדָם בְּשָׁעַת דָּחָקוֹ : ד־הוּא הָיָה אוֹמֵר עֲשֵׂה רְצוֹנוֹ כִּרְצוֹנֶךָ כְּדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה רְצוֹנְךָ כִּרְצוֹנוֹ בַּטֵּל רְצוֹנְךָ מִפְּנֵי רְצוֹנוֹ כְּדֵי שֶׁיְּבַטֵּל רְצוֹן אֲחֵרִים מִפְּנֵי רְצוֹנֶךָ : ה הִלֵּל אוֹמֵר אַל תִּפָּרוֹשׁ

מעשה אבות

אוּן דָאס נִיזָאגְט צוּא מִיר דוּא בֶּן אָדָם וְואס דוּא הַאלְטְט זִיךְ גְּרוֹיס קוּם צוּא מִיר אוּן אִיךְ וָועל דִיךְ שְׁטְרָאפִין דוּא וַיייסְט דָאךְ וואוֹל מַיין אָן הוֹיב וָואס אִיךְ בִּין גִיוָוען אַיין גוּטָער מַאכָּל דָאס אִיךְ בִּין אוֹיף נִינאנְגען אוֹיף דָעם טִישׁ פוּן מְלָכִים אוּן אִיךְ בִּין גִיוָוען פִּיל פְּרוּכְט אוּן זִיסָע שְׁפַייז וָואס וָוער עָס דָאס זַייא גִישְׁמָעקְט דָאס זַיין לִייב דָער קְוִיקְט אוּן אִין דַיין בּוּיךְ בִּין אִיךְ אַזוֹ אַיין אוֹם רַיינִיקַייט גִיוָוארִין אוּן דוּא זָעלְבְּסְט דָאסְט מִיךְ פַּאר בִּיטָּן פוּן זִים צוּ בִּיטָּער נוּא וָוארוּם הָאסְטוּ אוֹיף מִיר אִיצוּנְד גִישְׁפּוּיגִן דוּא וָואלְסְט דָאךְ גִיהָערְט אוֹיף זִיךְ וָעלְבְּסְט צוּ שְׁפַייען דָען אִין רַיינָע גִירָערִים בִּין אִיךְ פַּאר קָערְט גִיוָוארִין פוּן גוּט צוּ שְׁלָעכְט דוּא גִיהָערְסְט דִיךְ צוּ שָׁעטָען אוּן וָוארוּם זָאלְטוּ נִיט קָענָען רַיין שַׁאץ אוּן וִויא אַזוֹ מַאכְסְט דוּא דִיךְ גְּרוֹיס אוֹיף מִיר אוּן אַדַרַבָּה וָעַן דוּא קוּקְסְט אוֹיף מִיר וָואלְסְט דוּא גִיהָערְט אַרַיין צוּ זַיין מִיט אַיין צוּ בְּרָאכְּן הָאָרְץ * דִיא אַלָע רַייד הָאט מַיר דָער טִינטָּפ גִיזָאגְט אוּן וָען אִיךְ הָאב עָס גִיהָערְט אַזוֹ הָאט מִיךְ אַיין צִיטָערְנָעשׁ בֶּגרִיפִין אוּן עָס אִיז אִין מִיר קַיין נְשָׁמָה נִיט גְלִיבְּלִיבִּין דָען אִיךְ וִויס דָאךְ דָאס דִיא רַייד זַיינָען אַייטִיל וַואנְ * וָען דָער מֶלֶךְ הָאט דִיא רַייד גִיהָערְט אַזוֹ אִיז אִים זַיין הָארְץ צוּא נַאנְגָען וִויא וָואסָער אוּן פּוּן דָער צַייט אָן הָאט עָר אַנְטְפָאנְגָען צוּ פִירִין זִיךְ מִיט שְׁפָלוּת אוּן נִידעִרִיקַייט נָאר אָן שִׁיעוּר * אוּן אַז דִיא הֶעִרִין פוּן דָעם מֶלֶךְ הָאבִּין נִיזָעהָען זַיין גְּרוֹיס שְׁפָלוּת דָאס כְּמָעט עָר אִיז בַּייא זִיךְ נָאר נִיט נִירָעכִינְט נִיוָוען הָאבִּין זַייא נִיזָאגְט אַזוֹ אַיין וָועג אִיז אוֹיךְ נִיט רָעכְט צוּ אַיין מֶלֶךְ דָען זַיין פָּארְכְט גִיהָער צוּ גִיוָוארְפִין זַיין אוֹיף לַייט * זַיינָען דִיא הָארִין וויִדָער גִינַאנְגָען צוּם חָכָם אוּן הָאבִּין גִיזָאגְט צוּ אִים מִיר דָאנְקָען דַיִךְ דְרוֹיף וָואס דוּא הָאסְט צוּ בְּרָאכְּן דָאס גְּרוֹיסְקַייט פוּן דָעם מֶלֶךְ אָבָּער עָס אִיז נִיט רָעכְט דָאס אַיין מֶלֶךְ זָאל זִיךְ מִיט אַזוֹ אַיין נִידעִרִיקַייט פִּירִין דְרוֹם אַזוֹ וִויא דוּא הָאסְט אִים פַּאר רִיכְט אִין דָער מְדָה פוּן נָאנְה אַזוֹ גִיהָערְסְטוּ צוּ גִיפִינְגען אַיין מִיטָּל צוּ פַּאר רִיכְטִין אִים אִיצוּנְד פוּן דָער מְדָה פוּן שְׁפָלוּת הָאט דָער חָכָם גִיזָאגְט אִיךְ וָעל אַזוֹ טָאן * אוֹיף מָארְגִין אִיז דָער חָכָם צוּם מֶלֶךְ גִינַאנְגָען הָאט אִים דָער מֶלֶךְ צוּ גִינוּמָען מִיט גְרוֹיס כָּבוֹד אוּן דָער חָכָם הָאט גִיזָאגְט צוּ אִים אָדוֹנִי קְוִינִג מַיין לַייב גִילוּסְט צוּ גַיין מִיט דִיר אִין וַיין נָארְטִין אַרַיין זַיינָען זַייא בֵּייד גִינַאנְגָען אוּן דָער חָכָם הָאט אִים וַויִדָער גִיפִירְט אוֹיף דָעם אָרְט וָואס זַייא זַיינָען דָענְמָאלְט גִינַאנְגָען אוּן זַיינָען צוּ דָעם טִינטָּפ גִיקוּמָען אַזוֹ הָאט דָער חָכָם וויִדָער גִיטָאן וויִנְקָען אַזוֹ וִויא פִּרִיעָר הָאט דָער מֶלֶךְ גִיזָאגְט צוּ אִים וָואס טוּסְטוּ אִיצוּנְד הָאט מִיר דָער חָכָם גִיבְּרָאכְּן מַיין מְדָה פוּן נָאנְה אַזוֹ הָאט דָער חָכָם גִיזָאגְט אִיצוּנְד הָאט מִיר דָער טִינטָּפ אַזוֹ

*) סִי׳ בְּרָכוֹת כְּשׁוּמְדִים מְכַשְׁפִים עַצְמָם נֶגֶד תֹּקֶף הַסְּגוּלוֹת

מִן הַצִּבּוּר וְאַל תַּאֲמִין בְּעַצְמְךָ עַד יוֹם מוֹתְךָ וְאַל תָּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד
שֶׁתַּגִּיעַ לִמְקוֹמוֹ וְאַל תֹּאמַר דָּבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לִשְׁמוֹעַ שֶׁסּוֹפוֹ לְהִשָּׁמַע
וְאַל תֹּאמַר לִכְשֶׁאֶפָּנֶה אֶשְׁנֶה שֶׁמָּא לֹא תִפָּנֶה: ו הוּא הָיָה אוֹמֵר אֵין
בּוּר יָרֵא חֵטְא וְלֹא עַם הָאָרֶץ חָסִיד וְלֹא הַבַּיְשָׁן לָמֵד וְלֹא הַקַּפְּדָן מְלַמֵּד

מעשה אבות

ניזאנט דוא קין אדם וואם דוא בישט דער אוים דער ווייל׳טער פון אלע בשעפענעש
אוג דוא האסט קלוגשאפט אוג פאר שמאנד צו פאר שטיין פון שלעכטם צו גוטם אוג
אויך צו ווישן דאם דיא מדה פון נאדה איז זייער מיאוס אבער עם איז נים שיין אוג
נים רעכט דאם דוא זאלסט דיך נידערינ האלטין בי׳ן אין אונטערשטין עק אוג חאסשע
דער טינופת וואם איז פון דיינע נידערים ארוים האט דיר דאם נידערי׳קייט נימאכט
ניהערכמו צו וויסין דאם דוך דעם טינופת ועלין דיא פירות בניעט דוך דעם
וואם מען מיסטינט דיא פעלדער דרוים ניהערכמו צו ניין אין איין מיסעל ועג אוג פון
דעם טאג אן האט דער כלה אנטפאנגען צו ניין אין איין רעכט פארטיג ועג אוג ער
האט דעם חכם דרום זייער ליב ניקרינן אוג האט אים דער הויבין איבער אלע זייע
הארין: והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה אוג זאלסט זיך גיוואריגט אין איין נרינע מצוה
צו טאן גליך וויא אין הארבע מצוה׳ שאין אתה יודע מתן שברן של מצוה דען דוא
ווייסט ניט דאם ניצאלט פון דיא מצות׳ רש״י שרייבט עם איז אין משל צו איין שלה
דאם ער האט ניזאנט צו זיינע קנעכט איך ועל אייך אזו פיל ניצאלט נעבין אוג
אין זאלט ארין ניין אין מיין ווין נארטין אוג אין זאלט פאר ריכטין נאר זיין
באדערפענעש אוג אין דעם ווין נארטין איז ניוון גוטע בויטער אוג שלעכטע אוג
ועג דער שלה וזאלט זייא זאגין דאם ענער בוים איז גוט אוג ענער בוים איז
שלעכט אוג דרום זאלט אין בעסער פאר ריכטין דעם גוטין בוים אזו וזאלטין אלע זיך
ניגוטען צו דיא גוטע בויטער כדי צו מערין זייער ניצאלט אוג דיא שלעכטע בויטער
וזאלטין ניבליבין אוג וזאלטין זייא ניט פאר ריכט דען זייער ניצאלט איז ווינציג אזו
אויך נאט ברוך הוא האט דרום ניט אנטפלעקט דעם שבר פון דיא מצות כדי דאם
אין מענטש זאל ניט אוים קלייבין צו טאן דיא מצוה וואם אין שכר איז פיל אוג
איינעק לאזין דיא מצוה וואם אין שכר איז ווינציג: והוי מחשב הפסד מצוה נגבר שכרה
אוג דוא זאלסט רעכענען דעם שאדין וואם דוא האסט דוך דעם וואם דוא טוסט
דיא מצוה אנטקענין דעם שבר פון דער מצוה וואם איז זייער פיל: ושכר עבירה בנגד
הפסדה אוג דיא הנאה וואם דוא האסט פון דער עבירה וואם דוא טוסט זאלסט
בארעכענען אנטקענין דעם נרויסין שאדין וואם דוא ועסט האבין דוך דער עבירה׳
מסתכל בשלשה דברים דוא זאלסט תמיד טראכטין אויף דיא דרייא זאכין ואין אתה בא
לידי עבירה ועסט קומין צו טאן אין עבירה׳ וואס זיינען דיא דרייא זאכין דע מה
למעלה ממך דוא זאלסט ויסין וואס איבער דיר טוט זיך אויבין׳ אדער אזו איז דער
פשט האטשע נאט איז דאך אויפין היטל אוג דוא בישט אויף דער ערד אוג בישט

בהאלטין

וְלֹא כָל הַמַּרְבֶּה בְסָחוֹרָה מַחְכִּים וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין אֲנָשִׁים הִשְׁתַּדֵּל לִהְיוֹת
אִישׁ: ז אַף הוּא רָאָה גֻּלְגֹּלֶת אַחַת שֶׁצָּפָה עַל פְּנֵי הַמָּיִם אָמַר לָהּ עַל
דְּאַטֵּפְתְּ אַטְּפוּךְ וְסוֹף מְטַיָּפַיִךְ יְטוּפוּן: ח הוּא הָיָה אוֹמֵר מַרְבֶּה בָּשָׂר

מעשה אבות

בַּהַאלְטִין בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אוֹיךְ אַיין פִּינְצְטֶער אֶרְט זְאלְסְטוּ נִיט זָאגִין וָוער וָועט מִיךְ
זָעהֶן אוּנ וָוער וָועט מִיךְ וִיסִין וָען אִיךְ וָועל דָּא אַיין עֲבֵירָה טָאן זְאלְסְטוּ אַזוֹ נִיט
זָאגִין נָאר דע מה למעלה מכך דוא זְאלְסְט וִוסִין וָוער עָם אִיז פוּן אוֹיבֶּן אוֹיךְ דִיר דָען
נָאט זָעהְט אוֹיךְ יָעדָער אֶרְט אוּנ עֶר שְׁטַיִיט הָעכֶער פוּן דִיר אִיבֶּער דַיין קָאפּ עין רואה
אַיין אוֹיג קוֹקְט אוֹיךְ דִיר וָואם דוא טוֹסְט ואון שומעת אוּנ אַיין אוֹיעֶר הָערְט וָוזם
דוא רָעדְסְט וכל מעשיך בספר נכתבים אוּנ אַלֶע דַיינָע מַעֲשִׂים וָואם דוא טוֹסְט וָען
אִין אַיין בּוּךְ פַּאר שְׁרַיבִּין כְּלוֹמָר עָם וָועְרְט קַיין שׁוּם זַאךְ נִיט פַּאר נָעסִין אוֹיבִּין ·
רַבִּי יִצְחָק קָארוּ שְׁרַייבְּט דָען אַיין מֶענְטְש טְרַאכְט זָיךְ אִיךְ נִיהָער נִיט צוּ תְּשׁוּבָה טָאן
דָען אִיךְ הָאב נָאר נִיט גִיזִינְדִינְט וָארוּם דָער שְׁטַיינָער אִיז פוּן אַיין מֶענְטְש דָאם
עֶר פַּאר נָעסְט דְרוֹם זָאגְט דֶער תַּנָא וכל מעשיך אַלֶע דַיינָע מַעֲשִׂים וָואם דוא טוֹסְט
בספר נכתבים זָאלִין אִין אַיין בּוּךְ פַּאר שְׁרַיבִּין וָועְרִין אַזוֹ וָועְסְטוּ שׁוִין נִיט פַּאר נָעסִין

צוּ תְּשׁוּבָה טָאן :

רבן גמליאל כנו של רבי יהודה הנשיא אומר רַבָּן גַּמְלִיאֵל דָער זוּן פוּן רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא
זָאגְט יפה עָם אִיז רָעכְט תלמוד תורה צוּ לָערְנָען תּוֹרָה עם דרך ארץ מִיט דֶּרֶךְ
פִּירוּנְג מִיט דָער וָועלְט מִיינְט טָען עָר זָאל זִיךְ נָעכָען אַיין קְלֵיינָע צַייט צוּ טָאן אַיין
מְלָאכָה אָדָער מַשָּׂא וּמַתָּן עָר זָאל זִיךְ מְפַרְנֵס זַיין · שיגיעת שניהם דָען דָאם מִידַיקַייט
פוּן זַייא בֵּיידָע לָערְנָען תּוֹרָה אוּנ מְלָאכָה אָדָער מַשָּׂא וּמַתָּן משכחת עון מַאכְט פַּאר
נָעסִין צוּ זִינְדִינְן מָען הָאט נִיט אִין זִין צוּ זִינְדִינְן וכל תורה שאין עמה מלאכה אוּנ דָער
וָואם לָערְנְט תּוֹרָה אוּנ טוּט נִיט קַיין מְלָאכָה אוֹיךְ דָער בַּייא סופה בטלה אִיז דָער
סוֹף דָאם עָר וָועט מִיזִין אוֹיךְ הָערִין צוּ לָערְנָען דָען עָר וָועט נִיט הָאבִּין צוּ עָסִין
וכל העוסקים עם הצבור אוּנ אַלֶע וָואם זַייָנען עוֹסֵק פוּן רַבִּים וָועגִין יהיו עוסקים עמהם לשם
שמים זָאלִין זַיךְ מִידִין פוּן נָאטְם וָועגִין נִיט פוּן זַייעֶר כָּבוֹד וָועגִין · רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
שְׁרַייבְּט דָאם אַזוֹ אִיז דָער פְּשַׁט פוּן דָער מִשְׁנָה דָען עָם אִיז פַּאר הַאנְדִין לוֹמְרִים
וָואם זַייא קָערִין זִיךְ נָאר נִיט אָן מִיט דִיא לַייט פוּן דָער וָועלְט דְרוֹם זָאגְט דָער תַּנָא
יפה עָם אִיז רָעכְט תלמוד תורה צוּ לָערְנָן תּוֹרָה עם דרך ארץ אוּנ מָען זָאל זַיין אַיין עָנְיָו
אוּנ מָען זָאל זִיךְ אָן קָערִין מִיט לַייטִין שיגיעת שניהם דָען דָאם מִידַיקַייט פוּן זַייא
בֵּיידָע כְּלוֹמָר וָען דָער לַמְדָן קָער זִיךְ אָן מִיט לַייטִין אוֹיךְ משכחת עון אַזוֹ מַאכְט
עָם פַּאר נָעסִין זִינְד פוּן דָער וָועלְט וָוארוּם דָער לַמְדָן שְׁטְרָאפְט צוּ דִיא לַייט זוּנ
זַייָנע רַייד וָועְרִין גִיהָערְט דוּרְךְ דָעם וָואם עָר שְׁטְרָאפְט מִיט זַייא אָבֶּער וָען דָער
לַמְדָן טוּט אַזוֹ נִיט אִיז דָער סוֹף דָאם עָר מַאכְט דִיא לַייט זִינְדִינְן וַייל זָוך
שְׁטְרָאפְט זַייא נִיט וכל העוסקים וכו' אוּנ אוֹיךְ עָר זָאל עָם נִיט טָאן וָועגִין מָען זָאל זָאוִין

דאם

מַרְבֶּה רְמָה מַרְבֶּה נְבָסִים מַרְבֶּה דְאָגָה מַרְבֶּה נָשִׁים מַרְבֶּה כְשָׁפִים
מַרְבֶּה שִׁפְחוֹת מַרְבֶּה זִמָּה מַרְבֶּה עֲבָדִים מַרְבֶּה גָזֵל מַרְבֶּה תוֹרָה מַרְבֶּה
חַיִּים מַרְבֶּה יְשִׁיבָה מַרְבֶּה חָכְמָה מַרְבֶּה עֵצָה מַרְבֶּה תְבוּנָה מַרְבֶּה

מעשה אבות

דָאם עֶר אִיז אַפְּרוּמָער נָאר עֶר זָאל זַייא שְׁטֶרָאפֵין פּוּן גָאטָם וָעגִין · יזוכות אבותם
מסייעתם דָער זְכוּת אָבוֹת פּוּן רַבִּים הָעלְפְּט אַייךְ דָאם אִיר זָאלְט אוֹיס פִּירִין וָאם
זַייא דַארְפִין אָבֶּער נִיט אִיר זָאלְט דָער מִיט נַאֲוָה הָאבִּין וצדקתם עומדת לעד אוג דָאם
נִיְיעְבְּטַיקִייט פּוּן דִיא אָבוֹת שְׁטַייט אוֹיף אַייבִּיג ואתם אוג אִיר דִיא מִתְעַסְקִינְז מעלה אני
עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם זָאבְט נָאט אַייךְ וָעל אַייךְ אוֹיף בְּרַיינְגָען אַיין שְׂכַר גָלַייךְ
וְזַייא אִיר הָאט אַלַיין גִיפּוֹלְט : תוו זהירין בראשות אִיר זָאלְט זַיין גִיוָואוֹרִינְם אִין דִיא זָאבְן
וָאם עֶם אִיז גִיטָעבִּין צוּם מְעַנְטְשִׁינְם רִשׁוּת עֶר זָאל עֶם טָאן כְּלוּמָר עֶם אִיז נִיט נִינוּג
צוּם מְעַנְטְשִׁין דָאם עֶר זָאל נָאר הַאלְטִין וָאם עֶם שְׁמַייט אִין דָער תּוֹרָה נָאר אֲפִילוּ
אִין אַזָעלְכָע זָאבְן וָאם דִיא תּוֹרָה הָאט רְשׁוּת גִיטָעבִּין צוּם מְעַנְטְשִׁין עֶר זָאל עֶם
מָעגִין טָאן גִיהָער דָער מְעַנְטְש גִיוָואוֹרִינְט זַיין דָאם עֶר זָאל נִיט אִיבָּעריג וְנֶאֱה הָאבִּן
פּוּן דָער וָעלְט דְהַיְינוּ עֶר זָאל נִיט אִיבָּעריג עֶסִין אָדֶער נָאךְ אַזוֹ אַיין וְלַייכִין שׁאין
מקרבין לו לאדם דָען דִיא אַלָע זָאבְן אוג דִיא הַעֲנוּגִים פּוּן דָער וָעלְט זַיינָען נִיט
מְכַרֵב דָעם מְעַנְטְשִׁין דָאם עֶם זָאל אִים פּוּן דָעם עֶסֶן אַרוֹים קוּמָען אלא לצורך עצמן
נָאר פּוּן זַייעֶרְט וָעגִין וָעלְבְּסְט כְּלוּמָר דָער מָעַנְטְש זָאל נָאךְ זַייא טָאן וּבְאן נַיין נראין
כאותבין בשעת הגאתן בְּשַׁעַת דָער מָעַנְטְש הָאט הַנָאָה פּוּן דִיא תַּעֲנוּגִים וָעֶרִין זַייא
גִיוָואהָעָן גְלַייךְ אַזוֹ וִויא לִיב הָאבָּער וּאין עימדין לו לאדם בשעת דחקו אוג שְׁמַייגָען אָבֶּער
נִיט דָעם מָעַנְטְשִׁין בַּייא זַיין נוּט : תוא היה אומר עֶר אִיז גִיוואוּנְט גִיוָועָן צוּ זָאגִין עשה
רצונו כרצונך מוא נָאטָם וִילִין אַזוֹ וִויא דַיין וִילִין מַיינְט טָעַן ,דוא זָאלְסְט נָעלְט
אוֹיס נָעבִּין אוֹיף נָאטָם וַאבְן גְלַייךְ אַז דוא הָאסְט דָאם נָעלְט גִיגָעבִּין אוֹיף דַייגָ וָאבְן
כדי שיעשה רצונך כרצונו כְּדֵי נָאט זָאל טָאן דַיין וִילִין אַזוֹ וִויא זַיין וִילִין כְּלוּמָר עֶר
זָאל דִיר פִּיל נָעלְט נָעבִּין אָדֶער אַזוֹ אִיז דָער פְּשַׁט עשה רצונו מוא נָאטָם וִילִין כרצונך
בְּשַׁעַת דוא מוּסְט דַיין וִילִין כְּלוּמָר אֲפִילוּ וָעַן דוא מוּסְט דַייגָ בַּאדָערְפָּעגְעשׁ דְהַיְינוּ
עָסִין אוג טְרִינְקִען אָדֶער נָאךְ אַזוֹ אַיין גְלַייבִּין זָאלְסְט עֶם נִיט טָאן פּוּן דַיין הַנָאָה
וָעגִין נָאר פּוּן נָאטָם וָעגִין דוא זָאלְסְט עֶסִין כְּדֵי דוא זָאלְסְט פּוּן הָאבִּין צוּ דִינְגָען נָאט
ב״ה אוג צוּ לָעֶרְנָען הַתּוֹרָה כדי שיעשה רצונך כרצונו כְּדֵי נָאט זָאל הָאלְטִין דָאוג וָואם דוא
מוּסְט דַיין וִילִין וָואם דוא עֶסְט גְלַייךְ אַז דוא מוּסְט זַיין וִילִין אוג עֶר וָעט דִיר דָאם
פָּאר אַיין מִצְוָה רָעכְְנָען בטל רצונך מפני רצונו זַייא מְבַטֵל דַיין וִילִין וָעגִין נָאטָם
וִילִין כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונו כְּדֵי הַשׁ״ית זָאל מְבַטֵל זַיין דָעם רָצוֹן פּוּן אַנְדָערְע
וָעגִין דַיין וִילִין כְּלוּמָר וָען עֶם וָעט זַיין נְיוִוים פָּאר נָאט דָאם דוא מוּסְט נָאר פּוּן
נָאטָם וָעגִין אָבֶּער וָען נִיט פּוּן נָאטָם וָעגִין וְואלְסְטוּ עֶם נִיט טָאן אַזוֹ וָעט נָאט
מְבַטֵל זַיין זַיין רָצוֹן פָּאר דַיין רָצוֹן דָאם הַיימְם וָען הַקָדוֹש בָּרוּךְ הוּא אִיז גוֹזֵר אַיין

צְדָקָה מֻרְבֶּה שָׁלוֹם קָנָה שֵׁם טוֹב קָנָה לְעַצְמוֹ קָנָה לוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה קָנָה
לוֹ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא: ט רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי קִבֵּל מֵהִלֵּל וּמִשַּׁמַּאי הוּא
הָיָה אוֹמֵר אִם לָמַדְתָּ תּוֹרָה הַרְבֵּה אַל תַּחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמְךָ כִּי לְכָךְ

מעשה אבות

נִבְרָה אִיז עֶר זִיא מְבַטֵּל וָעִנְין דָּעם רָצוֹן פּוּן אַיין צַדִּיק · אַזוֹ וִויא מִיר גִיפִּינָען זִיין
מַעֲשֶׂה בַּייא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי דָּאם עֶר אִיז אַמָאל אַרוֹיס גִינַאנְגָען הָאט עֶר
גִיזָעהָען אַיין נְרוֹיס פִּינְצְטֶערְנֶעשׂ אוֹיף דָעֶר וָעלְט הָאט עֶר גִיזָאגְט צוּ זַיין רַבִּי אֶלְעָזָר
קוּם וֶועלִין מִיר וָעהָען וָאם נָאט וִויל טָאן אוֹיף דָעֶר וָעלְט זַייָנָען זַייא גִינַאנְגָען אוּנ
הָאבִּין בֶּאגָעגִינְט אַיין מַלְאָךְ אוּנ דְרַייסִיג פְּלַאם פַּייעֶר זַיינָען אַרוֹיס גִינַאנְגָען פּוּן זַיין
מוּיל הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן גִיזָאגְט צוּא אִים וָאם וִוילְסְטוּ טָאן הָאט דֶעֶר מַלְאָךְ גִיזָאגְט
אִיךְ וִויל דִיא וָעלְט חֲרוֹב מַאכִּין דָעֶן עָם אִיז גִיט פַּאר הַאנְדִין קֵין דְרַייסִיג צַדִּיקִים
אִין דָעם דוֹר הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן גִיזָאגְט צוּא אִים אִיךְ בֶּעט דִיךְ דָאם דוּא זָאלְסְט גַיין
פַּאר נָאט בָּרוּךְ הוּא אוּנ זָאלְסְט אִים זָאגִין דָאם בַּר יוֹחָאי אִיז דָא אוֹיף דָעֶר וָעלְט
אִיז דָעֶר מַלְאָךְ גִינַאנְגָען אוּנ הָאט גִיזָאגְט צוּ נָאט בָּרוּךְ הוּא עָם אִיז אַנְטְפָלָעקְט נַאר
דִיר וָאם רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחָאי הָאט גִיזָאגְט · הָאט נָאט גִיזָאגְט בַּייא אוּנ מַאךְ חֲרוֹב
דִיא וָעלְט אוּנ הֶער גִיט צוּא בַּר יוֹחָאי אַז עָר אִיז גִיקוֹמֶען הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן זָעֶר
וָעהָען דָעם מַלְאָךְ דָאט עָר גִיזָאגְט צוּם מַלְאָךְ וָעֶן דוּא וָועסְט גִיט אַוֹועק גַיין
וָעל אִיךְ אוֹיף דִיר גוֹזֶר זַיין דָאם דוּא זָאלְסְט שׁוֹין כָּעֶר גִיט אוֹיף גַיין אוֹיף דָעם הַיכָל
אוּנ זָאלְסְט דָא בְּלַייבִּין אוּנ גַייא זָאג פַּאר נָאט בָּרוּךְ הוּא וָעֶן עָם אִיז גִיט פַּאר הַאנְדֶן
קֵיין דְרַייסִיג צַדִּיקִים לָאז דִיא וָעלְט בְּלַייבִּין וָעִנְין צְוַואנְצִיג צַדִּיקִים אָבֶּער וָעִנְין
צָעהָען אָבֶּער וָעִנְין צְוַוייא דָאם אִיז אִיךְ מִיט מַיין זוֹן אָבֶּער וָעִנְין אֵייגָעם זָאם
אִיז אִיךְ · אִין דָעֶר צַייט הָאט אַיין בַּת קוֹל פּוּן דָעם הַיכָל גִישְׁרִיעָן וואוֹל אִיז דַיין
טַייל רַבִּי שִׁמְעוֹן דָעֶן נָאט אִיז גוֹזֶר אַיין גְזֵירָה אוּנ דוּא בִּיסְט זִיא מְבַטֵּל אוּנ אוֹיף דִיר
זָאגְט דָעֶר פְּסוּק רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה דָעם וִוילִין פּוּן דַיִא וָאם פָּארְכְטִין זִיךְ פַּאר אִים

טוּט עֶר טָאן:

הלל אומר הֶלֶל זָאגְט אל תפרוש מן הצבור דוּא זָאלְסְט זִיךְ גִיט אָפּ שַׁיידִין פּוּן דָעם עוֹלָם

וָעֶן עָם אִיז זַייא חִ'ז שְׁלָעכְט זָאל בַּייא דִיר אִין הָאנְדִין זַיין אַיין צַעֶר גְלַייךְ
גַייא דִיר אַלַיין אִיז שְׁלָעכְט ואל תאמין בּ:צמך אוּנ זָאלְסְט גִיט גְלוֹיבִּין אִין זִיךְ זָעלְבְסְט
אוּנ אִין דַיין גִיזוּנְד עד יום מותך בִּיז דָעם טָאג פּוּן דַיין טוֹיט בְּלוֹטֶר דוּא גִיהָעִנְסְט
זִיךְ גִיט פַּאר זִיכָּערִין דְרוֹיף וָאם דוּא בִּיסְט אִיצוּנְד גִיזוּנְד דָעֶן עָם קֶען זַיין זָאם
מָאנְגִין וָעכְטוּ שְׁטַארְבִּין דְרוֹם גִיהָעִרְכְטוּ אַלָע צַייט תְּשׁוּבָה טָאן: ואל תדין את חברך

דוּא זָאלְסְט גִיט דַן זַיין חַבֶּר דָאם עֶר אִיז עֶרְגֶער פּוּן דִיר וָעֶן עֶר טוּט עֶפָּעם גִיט
רָעכְט עד שתגיע למקומו בִּיז וָעֶן דוּא בִּיסְט אַלַיין אוֹיף גִיקוֹמֶען אוֹיף דַיין חַבֶּרְם אָרְט
אוּנ בִּיסְט בֶּאשְׁטַאנְדֶן דְרוֹיף ואל האמר דבר שאי אפשר לשמוע זָאלְסְט גִיט זָאגִין קֵיין זָאג
מִיט אַזוֹ אַיין לָשׁוֹן וָואם מָעֶן קֶען נִיךְ עָם גִיךְ גִיט פַּאר שְׁטַיין אוּנ וָועסְט זִיךְ טְרַאכְטִין

נוֹצָרָתָ: י חֲמִשָּׁה תַלְמִידִים הָיוּ לוֹ לְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְא�ֵלּוּ הֵן רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן רַבִּי שִׁמְעוֹן
בֶּן נְתַנְאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עָרָךְ: יא הוּא הָיָה מוֹנֶה שִׁבְחָם (רַבִּי) אֱלִיעֶזֶר

מעשה אבות

שכפפו להשטע דאם ווען יענער ועט רירינען קלערין ועט ער עם פאר שוויין · דען
דורך עם קען זיין דאם אייגער ועט אין דיינע ייד אמעות האבין ואל תאמר
לכשאפנה אשנה אוג זאלסט ניט זאגין ועין אויך ועל צייט האבין ועל אויך לערנען
שמא לא תפנה מאסער ועעקמו קיין צייט ניט האבין: הוא היה אומר ער זיו גיוואונט
גיוועין צו זאגין · אין בור ירא חטא איין ליידיגער מענטש ועאם וייסט נאר ניט קיין
שום גוטע מדה אוג איז וייט פון ליים דער קאן ניט מורא האבין פאר איין עבירה
ולא עם הארץ חסיד אוג איין עם הארץ דאם הייסט ער קען ניט לערנען קען ניט זיין
קיין פרומער ועאריים ער וייס ניט ועאם איז לפנים משורת הדין ולא הבושן למד אוג
דער ועאם שעמט זיך צו פרעגין זיין רבי ועען ער וייס ניט קען ער ניט לערנען
ולא הקפדן מלמד אוג דאר רבי ועאם עם פאר דריסט איס ועען דער תלמיד פרעגט איס
עפעס דער קען ניט איס לערנען דיא תלמידים ובמקום שאין אנשים אוג אויך דעם
ארט ועאם עם איז ניט פאר האנדין קיין מענטשין השתדל להיות איש פליים דיך צו זיין
איין מענטש בלומר ועען דוא ביסט אויך אזו איין פאר בארגין ארט דאם דיין מענטש
איז דארט ניט דא זאלסטו ניט זאגין איך ועל איין עבירה תאן דען ועען· ועעט מיך
ועהען נאר דוא זאלסט דיך דארטין אויך פליסין צו זיין אין דער מדרגה פון איש
דאם הייסט איין צדיק · אדער אזו איז דער פשט ועען רוא ועעסט זיין אין אזו איין
ארט ועאם עם איז ניט פאר האנדין קיין צדיקים אוג עם קען זיין דאם ועען דוא
ועעסט נאמט תורה האלטין ועיא שפעטין אן דיר זאלסטו זיך ועענין אדער
בושה ועאם דיא מענטשין ועעלין דיך פאר שעמען ניט פאר מיידין פון צוא זיין איין
צדיק אוג איין פרומער נאר דוא זאלסט דיך פליסין צו זיין פרום דען ענז איז ניט
באר האנדין קיין נערעטערע בושה ועאם דער מענטש האמ אויך יענער ווערט פון דיא
עבירות ועאם ער טוט ווייא איז אויך דער בושה אוג ווייא איז אויך דער שאנד: אף
הוא ראה אויך האמ הלל גיוועזען גולגולת אחת איין קאפ פון איין מענטשין שצפה על
פני המים ועאם זיא האמ נישוואומען אויך דעם ואסער אסר לה האמ ער ניזאגט צום
קאפ על דאספת באר דעם ועאם דוא האסט ניבאכט דער מרינקען אנדערע ליים אספוך
האמ השי"ת גיהייסין מען זאל דיך דער מרינקען וסוף מטיפיך אוג דער סוף ועעט
זיין פון דיא ועאם האבין דיך דער מרונקען ישופון דאם ועיא ועעלין אויך דער מרונקען
ועערין דען נאמ באצאלט איטליכין זיין שכר מדה כנגד מדה: הוא היה אומר אויך איז
הלל גיוואונט גיוועזען צו זאגין מרבה כשר דער מענטש ועאם עמט פיל ער זאל האבין
פיל פליישׁ אוג פעמליט מרבה רמה מערט ער זיך ועערים דען עם ועערש פון זיין
פליישׁ פיל ועערים אין קבר מרבה נכסים דער ועאם מערט זיך פיל גיטער מרבה דאגה

בֶּן הוֹרְקְנוֹס בּוֹר סוֹד שֶׁאֵינוֹ מְאַבֵּד טִפָּה (רַבִּי) יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא אַשְׁרֵי
יוֹלַדְתּוֹ (רַבִּי) יוֹסֵי הַכֹּהֵן חָסִיד (רַבִּי) שִׁמְעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל יָרֵא חֵטְא (רַבִּי)
אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ כְּמַעְיָן הַמִּתְגַּבֵּר : יב הוּא הָיָה אוֹמֵר אִם יִהְיוּ כָּל חַכְמֵי

מעשׂ אבות

מָערְט עָר זִיךְ זָארג · דָּען עָר זָארְגְט דרוֹיף דָּאם עָר זָאל נִיט שַׁאדִּין הָאבִּין אוּן דָּאם
נָעלְט זָאל בַּייא אִים לַיידִיג נִיט לוּיגִין אֵן פַּאר דִינְסְט אוּן זוּכְט נָאךְ צוּ פָּארְן פּוּן
שְׁטָאט צוּ שְׁטָאט צוּ פַּאר דִינְען נָאךְ מָער אוּן וָען עָר זָעהְט אַיין מִין סְחוֹרָה וָאם
אִיז טַייעָר גִיוָואַרִין זָארְגְט עָר וָארוּם הָאט עָר נִיט גִיקוֹיפְט פּוּן אִיר אוּן זָעְסְט
גְלַייכְין וָען עָר הָאט סְחוֹרָה אוּן זִיא אִיז וָאלְווִיל גִיוָואַרִין אוּן נָאךְ אַזוֹ אַיין נְלַייכִין
מרבה נשים וָעָר עָם מָערְט צוּ נָעמָען פִּיל וַייבֶּער מרבה כשפים מָערְט עָר פִּישׁוּף
אִיטְלִיכָע וויל טָאן פִּישׁוּף דָּאם זִיא זָאל חָשׁוּב זַיין בַּיים מַאן מרבה שפחות וָעָר עָם
מָערְט דִינְסְטִין גֶּקבוֹת מרבה זמה מָערְט עָר בַּייא זִיךְ אִין הוּיז זְנוּת מרבה עבדים דָּער
וָאם מָערְט קְנָעכְט מרבה גזלה מָערְט עָר גְזֵילָה · בִּיז אַהֲער אִיז גִישְׁטַאנָען דִיא זַאכִין
וָואם מָערוּבְּג פּוּן זַייא אִיז שְׁלֶעכְט אוּן אִיצוּנְד זָאגְט דָּער תַּנָּא דִיא זַאכִין וָואם פִּיל
אִיז גוּט · מרבה תורה וָעָר עָם מָערְט צוּ לֶערְנָען אִין דָּער תּוֹרָה מרבה חיים דָּער וָעָרְט
אַייבִּיג לָעבִּין · מרבה ישיבה וָעָר עָם מָערְט זִיצוּנְג פּוּן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מרבה חכמה דָּער
מָערְט חָכְמָה מַחֲמַת דָּער תּוֹרָה מרבה עצה דָּער וָאם מָערְט אַיין עֵצָה גָּעבִּין צוּ עֶרֶער
מָענְטְש אוּן עָר קְלֶערְט פִּיל עִנְיָנִים מרבה תבונה מָערְט עָר מִיט דֶעם פַּאר שְׁטַאנְד·קְוִיט
מרבה צדקה וָעָר עָם מָערְט צְדָקָה נָעבִּין מרבה שלום מָערְט עָר שָׁלוֹם אוֹיךְ דָּער וָועלְט
אוּן דָּער עָנִי אִיז זִיךְ נִיט מִתְרַעֵם אוֹיף הַשֵּׁ״ת · אַזוֹ וויא עָם הָאט זִיךְ אַיין כִּוָּעשָׂה
גִיטְרָאפִּין בִּימֵי הָאר״י ז״ל דָּאם עָר הָאט אַמָאל גִיזָאגְט צוּ זַייֶנע תַּלְמִידִים אִיר זָאלְט
וִיסִּין דָּאם אִיךְ הָער אַז מָען רוּפְט אוֹיס אִין הִימֶל עָס זָאל קוּמָען אַיין הַיישְׁעְרִיקִין אִין
דָּעם גְבוּל פּוּן צְפַת תוב״ב אוּן עָר זָאל אוֹיף עָסִין אַלָע נָאךְטִין וַוארְג אוּן אַלָע
פְּרוּכְט פּוּן בּוּים אוּן עָם זָאל נִיט אִיבֶּער בְּלַייבִּין נָאר קַיין שָׁפַּייז אִין נַאנְץ אָרְץ
יִשְׂרָאֵל אוּן דָּאם אִיז אִיבֶּער אַיין עָנִי אַיין תַּלְמִיד חָכָם רַבִּי מֹשֶׁה דָּאם עָר זִיצְט אוּן
אִיז מִתְרַעֵם אוֹיף נָאט אוּן נָאט וויל שׁוֹין מָער נִיט לַיידִין אוּן אַיין הַאלְטִין זִיךְ נִיט צוּ
שְׁטְרָאפִּין זַיינָע שְׁלֶעכְטָע שְׁכֵנִים וָואם זַייא גִיבִּין קַיין הַשְׁגָחָה נִיט אוֹיף אִים צוּ גֶעבִּן
אִים זַיין שָׁפַּייז דְרוֹם אִיז דִיא גְזֵירָה אַזוֹ שְׁטַארְק· נוּא מַייֶנע קִינְדֶער לְמַעַן הַשֵּׁם וְעְטְט
צוּ נוּיף צְוִוישִׁין אַייךְ עָפֶּעס גָעלְט אוּן שִׁיקְט צוּ אִים דָען טָאמָער וָעט נָאט זִיךְ אוּם
קָערִין פּוּן זַיין גְרִים צָארִין אוּן וָועט זִיךְ בַּדַיינְקָען אוֹיף דֶעם שְׁלֶעכְטֶם וָואם עָר
הָאט גִירָעט צוּ טָאן· וויא רֶער הָאר״י הָאט עָם זַייא גִיזָאגְט הָאבִּין זַייא צוּ נוּיף
גִיגִיסְען צְוִוישִׁין זִיךְ פִּינְף אוּן צְוַואנְצִיג גִילְדִין אוּן עָר הָאט זַייא נִישִׁיקְט צוּ דֶעם
רַבִּי מֹשֶׁה חָאט עָר אִים גִיטְרָאפִּין דָּאם עָר וַוייְנְט נָאךְ הָאט רַבִּי יוֹסֵף אִיז גִילָאפִּין גִיךְ צוּ דֶעם עָנִי
וַיין נִיט אוּן וָארוּם וַוייְנְסְטוּ הָאט דָּער עָנִי רַבִּי מֹשֶׁה גִיזָאגְט צוּ אִים וָוארוּם זָאל אִיךְ

נִיט

יִשְׂרָאֵל בְּרֻכִּי מֵאוֹנַיִם וֶאֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס בְּכִי שְׁנִיָּה מַכְרִיעַ אֶת כֻּלָּם :
אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר מִשֶּׁמּוֹ אִם יִהְיוּ כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּכִי מֹאזְנַיִם וֶאֱלִיעֶזֶר
בֶּן הוֹרְקְנוֹס אַף עִמָּהֶם וְאֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ בְּכִי שְׁנִיָּה מַכְרִיעַ אֶת כֻּלָּם :

מעשה אבות

ניט ווייגן אויף מײַן שְׁלִים מַזָּל דען ניט גינוג וואס אִיךְ בִּין אַיין עָנִי וַיינָען מִיר
נָאךְ הַייִנְט צוא בְּרָאכִין נִיוָואַרין דִיא עָרדִינָע קְרִיג וָאס אִיךְ פִּלָעג מִיט זַייא וַואשָׁער
מְרָאגִין צוא דִיא שְׂכַנִים פּוּן דָעָר נאס אוּג אִיךְ הָאב ניט פַּאר עָפּיס צוא קוֹיפִין אַנְדָערָע
דִירִים וַיין אִיךְ וָואוִים פַּאר וָאס בִּין אִיךְ אִין אַזוֹא אַיין אַיינְגַשַׁאפְט בִּין אִיךְ דָען סָעָר
רָשָׁע פּוּן אַלָע סָעָנְבִּשִׁין אַזוֹ הָאט רַבִּי יוֹסֵף זִיךְ זַייעָר גִיוואונְדערט דָען עָר הָאט גִיזָעהָן
אַז עָם אִיז וַויא דָער האר"י זל הָאט נָאךְ הָאט רַבִּי יוֹסֵף דָעָנְמָאלְט גָעבִּין דָאס גָעלְט
צוא דָעם עָנִי אוּג הָאט אִים אָן גִיזָאגט דָאס פּוּן הַייִנְט אָן זָאל עָר זִיךְ ניט טְרַעַסָעם זַיין
אוֹיךְ נָאס בִּ"ה דָען דוּרְךְ דָעם וָואש עָר הָאט גִיוַויינְט וָאלְט גִיוָואלְט נַתַּתָּה גִיוָוארִין
אַיין גָּזֵר דִין אוֹיךְ דִיא יִדִּין הָאט רַבִּי מֹשֶׁה אוֹיךְ זִיךְ גִינוּמָען דָאס עָר זָאל שׁוִין כָּעָר
נִיט טָאן אָזוֹ אוּג אִיז גִיפָאלִין צוא דָער עָרד אוּג הָאט נָאט גִיבָּעטִין דָאס עָר זָאל זַייא
מוֹחֵל זַיין אוּג זָאל זִיךְ בַּאדַייגְקָען אוֹיךְ דָעם שְׁלָעכְטְן וָאס עָר הָאט גִירָעט צוא מָאן ·
נָאךְ דָעם אִיז רַבִּי יוֹסֵף הַכֹּהֵן צוּרִיק גִינַאנְגָען אוּג הָאט דָער צַיילְט צוּ דִיא חֲנֻרִים נָאר
דִיא מַעֲשֶׂה הָאבִּין וַיִיא זִיךְ זַייעָר גִיוואונְדערְט · נָאךְ דָעם הָאט דָער האר"י זל גִיזָאגְט
צוּ זַיינָע חֲבֵרִים גִיבָּעטְשָׁט זָאלְט איר זַיין דָען אִיבָּער אַייךְ אִיז דִיא גְּזֵירָה בָּטֵל
גִיוָוארִין · אוּג הָאבִּין זִיךְ וִידָער גִיזָעצְט לָערְנָען אַזוֹ וַויא זַייא הָאבִּין גִילָערִינְט הָאבִּין
זַייא אוֹיךְ גִידוּיבִּין זַייעָרָע אוֹיגִין הָאבִּין זַייא גִיזָעהָען דָאס עָם קוּמְט אָן זוּגרוּסָער
הַייִשְׁעריק הָאבִּין זַייא זִיךְ זַייעָר גִיפָּארְכְט הָאט דָער האר"י זל גִיזָאגְט צוּ זַייז פָּארְכְט
אַיךְ נִיט דָען נָאט הָאט שׁוִין כּוֹחַל גִיוָואלְט דִיא זִינְד פַּאר דָעם עָנִי אוּג דִיא גְּזֵירָה אִיז
שׁוִין בָּטֵל אוּג אַזוֹ אִיז גִיוָואלְט עָם אִיז גִיקוּמָען אַיין וויינְט אוּג הָאט פַּאר טְרָאגִין דָעם
הַייִשְׁעריק אִין יָם אַרַיין אוּג עָם אִיז ניט גִיבְּלִיבִּין אַיינָער פּוּן זַייא אוּג פּוּן דָעְנְמָאלְט
אָן הָאבִּין דִיא לַייט פּוּן צֶפַת תּוּבְּ"ב הַשְׁנָחָה גִיטָעבִּין אוֹיף דָעם עָנִי רַבִּי מֹשֶׁה אוּג
סָען הָאט אִים גִיטָעבִּין זַיין פַּרְנָסָה בְּרֶיוַח · קנה שם טוב וָועָר עָם אִיז קוֹנֶה אַוונְטִין שָׁם
אוֹיךְ דָער וָועלְט קנה לעצמו הָאט עָר נָאר זִיךְ אַלַיין קוֹנֶה גִיוָואן אַוונְטִין שָׁם קנה לו רבוי
תורה אָבָּער וָועָן דָער מְעַנְטְש קוֹיפְט זִיךְ דִיא תּוֹרָה דְּהַיְינוּ עָר לָערְנְט פּוּן תּוֹרָה קנה
לו חיי העולם הבא קוֹיפְט עָר זִיךְ אַייבִּיג לָעבִּין בָּעוֹלָם הַבָּא :

רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ושמאי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָאט מְקַבֵּל גִיוָואן דִיא תּוֹרָה
פּוּן הִלֵּל וְשַׁמַאי הוא היה אומר עָר אִיז גִיוואונְט גִיוָואן צוּ זָאגִין אם למדת תורה הרבה
וָועָן דוּא הָאסְט אֲפִילוּ גִילָערִינְט פִּיל תּוֹרָה אל תחזיק טובה לעצמך וָאלְסְטוּ דִיר עָם ניט
הָאלְטִין פַּאר אַנוּשָׁסְקִיט · כי לכך נוצרת דָען פּוּן דָעסְט וָועגִין אִיז נָאר דִיא וָועלְט
בַּאשַׁאפִין גִיוָוארִין דָען בְּשָׁעַת נָאס הָאט דִיא וָועלְט בַּשַׁאפִין הָאט עָר מִיט אִיר אַיין
הָנַאי אוֹיס גִינוּמָען אוֹיב דִיא יִשְׂרָאֵל וָועלִין מְקַבֵּל זַיין דִיא תּוֹרָה אִיז גוט אוּג אוֹיב

יג אָמַר לָהֶם צְאוּ וּרְאוּ אֵיזוֹ הִיא דֶּרֶךְ טוֹבָה שֶׁיִּדְבַּק בָּהּ הָאָדָם · רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר עַיִן טוֹבָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר חָבֵר טוֹב רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר שָׁכֵן
טוֹב רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר הָרוֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר לֵב טוֹב :

מעשה אבות

ניט וועל אִיךְ דִיךְ אוּם קֶערִין צוּ תּוֹהוּ וָבוֹהוּ · דְרוּם אִיז דָאךְ אַחִיוּב צוּ לָערְנָען · ניט
דָער מֶענְטֶשׁ זָאל זִיךְ דָאם הַאלְטִין פַאר אַגוּטְסָקַייט וְוָען עֶר לָערִינְט פִּיל · נָאךְ אַיין
פְּשַׁט אִיז · דָען עָם אִיז גִיווִים דָאם דִיא חֲסָדִים וָואם נָאט בָּרוּךְ הוּא טוּט מִינְז דָעם
מֶענְטֶשִׁין אַלָע צַייט אוּן אַלָע רַגַע אִיז גָאר אֵין שִׁיעוּר אוּן דָער עֶרְשְׁטֶער חֶסֶד אִיז וָואם
עֶר הָאט בַּאשַׁאפִין דָעם מֶענְטֶשִׁין מִיט חָכְמָה אוּן צִיהְט אִים אוֹיס פּוּן זַיין טוּטֶערְס בּוּיךְ
פּוּן פִּינְסְטֶערְנָעם צוּ לִיכְטִיקַייט · דְרוּם זָאגְט דָער תַּנָא וָען דוּא הָאסְט אֲפִילוּ פִּיל תּוֹרָה
גִילָערִינְט זָאלְסְטוּ זִיךְ ניט הַאלְטִין פַאר אַיין גִימְשְׁקַייט אוּן מִיט אַלְץ וָואם דוּא הָאסְט
גִילָערִינְט הַלְוַאי זָאלְסְטוּ דָער מִיט בַּאצָאלִין צוּא גָאט בָּרוּךְ הוּא פַאר דָעם עֶרְסְטִין
חֶסֶד וָואם עֶר הָאט מִיט דִיר גִימָאן צוּ בַאשַׁאפִין דִיךְ · אוּן דוּא בִּיסְט נָאךְ שׁוּלְדִיג
צוּ בַאצָאלִין אִים פַאר דִיא אִיבָּערִינָע חֲסָדִים וָואם עֶר טוּט מִיט דִיר יָעדְער טַייט ·
אָדָער אַז אִיז דָער פְּשַׁט · וָען דוּא הָאסְט פִּיל תּוֹרָה גִילָערִינְט · זָאלְסְטוּ ניט הַאלְטִין
דִיא תּוֹרָה צוּ זִיךְ וָעלְבְּסְט אוּן ניט לָערְנָען זִיא צוּ קֵיינָעם כִּי לכך נוצרת דָען דְרוּיךְ
בִּיסְטוּ בַּאשַׁאפִין גִיוָוארִין צוּ מַאכִין לָערְנָען דַיין חֲבֶר : חמשה תלמידים פִּינְף עֶלְסְטָע
תַּלְמִידִים הִיו לוֹ לרבן יוחנן בן זכאי אִיז גִיוֶוען צוּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי ואלו הן אוּן דָאם
אִיז זַייעֶרע נָעמָען · רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס · רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה · רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן ·
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל · רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ : הוא היה מונה שבחן עֶר פְּלֶעגְט צוּ דָעמְעָנָן
דָעם שִׁבַּח פּוּן דִיא פִּינְף תַּלְמִידִים · אוּן דְרוּם זָאגְט עֶר · עֶר פְּלֶעגְט צוּ רַעכֶּעגָן זַייעֶר
שִׁבַּח · צוּ וַוייזִין דָאם זַייא זַייָנען גִיוֶוען וְויא אַנְדֶערְע מֶענְטֶשִׁין דָאם אַזָאל אִיז
דִיא טָבַע פּוּן אַמֶענְטֶשׁ עֶר זָאל זִיךְ גְרוֹיס הַאלְטִין אוּן לוּיבִּין זִיךְ פַאר לַייטִין · אָבֶּער
דִיא תַּלְמִידִים מַחֲמַת זַייעֶר גְרוֹיס פְּרוּמְקַייט דָאט קֵיינָער נָאר ניט גִיוואוּסְט זַייעֶר
גְרוֹיסְקַייט נָאר דוּרְךְ דָעם וָואם זַייעֶר רַבִּי הָאט גִירָעבִּינְט זַייעֶר שִׁבַּח · אֱלִיעֶזֶר בֶּן
הוֹרְקְנוֹס בּוֹר סוּד · עֶר אִיז נְלַייךְ וְויא אַיין גְרוּב וָואם אִיז אוֹיס גִיקַאלְקְט גוּט · שאינו
מאבד שפה דִיא גְרוּב פַאר לִירְט ניט אַטְרַאפִּין פּוּן דָער כַּשָׁקָה וָואם קָען גִיסְמוּ אִין
גְרוּב אַרַיין אָז אוּיךְ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס פַאר גָעכְט ניט אַיין וָואלְט פּוּן וָואם עֶר
הָאט גִילָערִינְט · יהושע בן חנניה אשרי יולדתו וואול אִיז צוּ זַיין גִיוִוינָערִין דָאם אִיז זַיין
מוּטֶער וָוארוּם זַיין מוּטֶער הָאט אִים גִיבָּרם גִיוֶוען דָאם עֶר זָאל אַיין חָכָם זַיין אוּן דִיא
צַייט וָואם זִיא אִיז מְעוּבָּרֶת גִיוֶוען מִיט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פְּלֶעגְט זִיא גַיין אִין אַלָע בָּתֵּי מָדְרָשִׁים
אוּן פְּלֶעגְט צוּ בָּעטִין דִיא רַבָּנִים זַייא זָאלִין מִתְפַּלֵל זַיין אַז אִיר קִינְד וָואם זִיא נָעמְט
הָאבִּין זָאל זַיין אַיין צַדִּיק אוּן אַתַּלְמִיד חָכָם יוסי הכהן חסיד עֶר טוּט לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין
שמעון בן נתנאל ירא חטא עֶר הָאט כּוֹרָא גִיהַאט פַאר אַיין עֲבֵירָה רַבִּי יְהוּדָה לִירְנָא
שְׁרַייבְט דָאם אִיז דָער חִילּוּק פּוּן רַבִּי יוֹסֵי צוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נְתַנְאֵל · דָען רַבִּי יוֹסֵי

אָמַר לָהֶם רְאוּ אֵינִי אֶת דִּבְרֵי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲרָךְ מִדִּבְרֵיכֶם שֶׁבְּכָלֵי דְבָרָיו
דִּבְרֵיכֶם: יד אָמַר לָהֶם צְאוּ וּרְאוּ אֵיזוּ הִיא דֶּרֶךְ רָעָה שֶׁיִּתְרַחֵק מִכְּמָנָה
הָאָדָם · רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר עַיִן רָעָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר חָבֵר רַע רַבִּי

מעשה אבות

אִיז דְּמָבֵע גִיבָּארִין גִיוָואָרִין מִט גוּטָע כְּרוּת · אָבֶּער רַבִּי שִׁמְעוֹן אִיז דְּמָבֵעו גִיבָּארִין
מִט שְׁלֶעכְטָע כְּרוּת נָאר עֶר הָאט בֵּאצְוואוּנְגען זַיין מָבֵע אוּנ הָאט זִיא פֵּאר קֶעֶרט
צוּ גוּטֶן אוּנ דְּרוּם אִיז זַיין מַעֲלָה גְּרֶעסֶער גִיוֶוען פּוּן דֶּעֶר מַעֲלָה פּוּן רַבִּי יוֹסֵי: אליעזר
בן ערך כמעין המתגבר אַוּ וִויא אַיין קְוואל וָואס שְׁטַארְקְט זִיךְ: חויא חיה ועמר עֶר
פְלֶעגְט צוּזָא זָאגְן אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים וְעֶר אַלֶּע תַּלְמִידֵי חֲכָמִים פּוּן דִּיא
יִשְׂרָאֵל וְואלְטִין גִיוֶוען אִין אַיין וָואג שָׁאל ואליעזר בן הורקנוס בכף שניה אוּנ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
בֶּן הוֹרְקְנוֹס זָאל זַיין אִין דֶּעֶר אַנְדֶּערֶע שָׁאל אוּנ מָען זָאל וָועגִין אַיין שָׁאל אַנְטְקֶעגְן
דִּיא אַנְדֶּערֶע טבריע את כולם וָועט דִּיא שָׁאל וואו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס אִיז אִיבֶּעֶר
וָועגִין אַלֶּע תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְואס זַיינֶען אִין דֶּעֶר אַנְדֶּערֶע שָׁאל: אבא שאול אומר משמו
אַבָּא שָׁאוּל זָאגְט פּוּן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וָועגִין אַז עֶר הָאט אַזוֹא גִיזָאגְט וָועגְן עָם וָועלְן
זַיין אַלֶּע חֲכְמֵי יִשְׂרָאֵל אִין אַיין וָואג שָׁאל אוּנ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס אוֹיךְ מִט
אַלֶּע תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אִין שָׁאל · אוּנ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ וָועט זַיין אִין דֶּעֶר אַנְדֶּערֶע
שָׁאל וָועט רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ אִיבֶּעֶר וָועגִין אַלֶּע צוּ נוּיךְ: אמר להם רבי יוחנן הָאט
גִיזָאגְט צוּ דִיא תַּלְמִידִים צאו וראו גייט אוּנ קְלָערְט אוֹיס אִיזו הִיא דרך טובה וָועלְכֶע אִיז
דִּיא גְלַייכְע בַּארְטִינֶע וָועג שידבק בה האדם דָּאס מֶענְטְש זָאל זִיךְ בֵּאוַועֶפְטִין
אִין אִיר אוּנ זָאל זִיךְ אַוּ פִּירִין רבי אליעזר אומר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט עין טובה וָועֶר עָם
הָאט אַיין גוּט אוֹיג צוּ מַאכְן לָערְנֶען זַיין חָבֶר תּוֹרָה דְּרוּם הָעלְפְּט אִים נָאט בָּרוּךְ
הוּא דָּאס עֶר פֵּאר נָעמְט נִיט זַיין לֶערְנֶען אוּנ דָּאס הָאט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גִיזָאגְט
אַנְטְקֶעגְן זַיין שְׁבָח וָואס רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי הָאט אוֹיךְ אִים גִיזָאגְט דָּאס עֶר אִיז
גִינְקִיכִין צוּ אַיין נְרוּב וְואס זִיא אִיז גוּט אוֹים גִיקְאלְטְ אוּנ עָם וָועֶרְט נִיט פֵּאר לָאְרִין
קֵין טָרָאפְּן: רבי יהושע אומר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט חבר טוב מָען זָאל וָועהֶען צוּזָא הָאבְּן
אַגְטִין חָבֶר · אָדֶער מָען מֵיינְט מָען זָאל אַיין עֶרְיךְ וַוייבּ נָעמְען אוּנ דָּאס הָאט
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ גִיזָאגְט אַנְטְקֶעגְן דָּעם שְׁבָח וָואס רַבָּן יוֹחָנָן הָאט גִיזָאגְט אוֹיךְ אִים
דִּינְךְ זַיין מוּטָער וָואס זִיא הָאט גוּרֶם גִיוֶוען עֶר זָאל אַיין תַּלְמִיד חָכָם זַיין: רבי יוסי
רַבִּי יוֹסֵי זָאגְט שכן טוב זָאלְטְ הָאבְּן אַגוּטִין שָׁכֵן אוּנ דָּאס הָאט רַבִּי יוֹסֵי גִיזָאגְט
אַנְטְקֶעגְן זַיין שְׁבָח וָואס רַבָּן יוֹחָנָן הָאט גִיזָאגְט דָּאס עֶר אִיז אַחְסִיד אוּנ עָם אִיז
גִיווִים דָּאס דֶּעֶר עִיקָּר פְּרוּמְקַייט גִיהָערְ אַמֶּענְטְש צוּזָא טָאן בֵּייא זִיךְ אִין שְׁטוּבּ
קַייגֶער זָאל נִיט וָועהֶען אוּנ וָועֶן מָען הָאט אַשְׁלָעכְטִין שָׁכֵן קֶען זַיין דָּאס וָועגִין
דָּעם וָואס דֶּעֶר שָׁכֵן וָועט שָׁפָּעטִין פּוּן אִים וָועט עֶר זִיךְ קוּמְען פֵּאר מִיידִין צוּ טָאן
דִּבְרֵי חֲסִידוּת רבי שמעון אומר רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט חרוזה את הנולד וָועֶר עָם וָועהֶעט
אוּנ טְרָאגְט אַלֶּין וָואס וָועט קוּמְען פּוּן יָעדֶּעֶר זָאךְ אוּנ דָּאס הָאט עֶר גִיזָאגְט אַנְטְקֶעגְן

זַיין

יוֹסֵי אוֹמֵר שֶׁכֵּן רָע רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר הַלּוֹוֶה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶחָד הַלּוֹוֶה מִן
הָאָדָם כְּלוֹוֶה מִן הַמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לוֶֹה רָשָׁע וְלֹא יְשַׁלֵּם וְצַדִּיק חוֹנֵן וְנוֹתֵן׃
רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר לֵב רָע׃ אָמַר לָהֶם רוֹאֶה אֲנִי אֶת דִּבְרֵי אֶלְעָזָר בֶּן

מעשה אבות

זַיִן שָׁבָה וָואם רַבָּן י׳חָנָן הָאט גִיזָאגט אויף אִים דָאש עָר הָאט מוֹרָא פַאר אַיין עֲבִירָה׃
דָען דָער מִיטָקָען אַיין מֶענְטָש נִיט זִינְדִיגִין וָען עָר זָעהָעט דָעם עוֹנָש וָואם עָר וִיעט
הָאבִּין פַאר דָער עֲבֵירָה׃ רבי אלעזר אומר רַבִּי אֶלְעָזָר זָאגְט לֵב טוב מֶען זָאל הָאבִּין אַיין
גוּט הַארְץ אמר להם הָאט רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי גִיזָאגְט צוּא דִיא תַּלְמִידִים רואה אני איך
זֶעה אוֹג עֶם גִיפֶּעלְט מִיר את דברי אלעזר בן ערך דִיא רֵייד פוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ
מדבריכם בֶּעסֶער פוּן אַייעֶרָע רֵייד שבכלל רבריו דבריכם דָען אִין דָעם כְּלַל פוּן זַייֶנע רֵייד
דְרִינֶען אִיז פַאר הַאנְדִין אַייעֶרָע רֵייד׃ דָען וָען מֶען הָאט אַגוּט הַארְץ אַזוֹא הָאט מֶען
אַלָע מִדּוֹת טוֹבוֹת׃ אמר להם הָאט רַבִּי יוֹחָנָן וִויֶדער גִיזָאגְט צוּא דִיא תַּלְמִידִים צאו
וראו גֵייט אוֹג זָעהְט מִיט אַייֶער שֶׂכֶל אִיזוֹ הִיא דֶרֶךְ רָעה וָועלְכָעם אִיז דִיא עֶרְגֶסְטָע וָועג
שיתרחק ממנה האדם וָואם דָער מֶענְטֶש גִיהֶער זִיךְ פוּן אִיר דָער וַייטָערִין רבי אליעזר
אומר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט עין רעה אַיין שְׁלֶעכְט אוֹיג׃ דָער רַבִּינוּ יוֹנָה שְׁרַייבְט דָען עֶם
אִיז פַאר הַאנְדִין פוּן כְּדוּת טוֹבוֹת וָואם וָען דֶער מֶענְטֶש טוּט עֶם נִיט וָוערְט עֶר נִינְט אָן
גְרוּפִין קַיין שֶׁלֶעכְטָער דְהַיְינוּ אַלָע זַאכִין וָואם זַייֶנען לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין׃ אָבָער דִיא
מְדָה פוּן אַיין קֻמְצָן אִיז נִיט גְלַייךְ צוּ אַנְדֶערֶע זַאכִין אוּן כְּדֵי דוּא זָאלְשְׁט נִיט טְרַאכְטִין
דָאס דִיא מְדָה פוּן גְדִיבוֹת אִיז גוּט אָבֶּער דִיא כְּדָה פוּן קֻמְצָנוּת וָוערְט נִיט אָן גִירוּפִין
שֶׁלֶעכְט דְרוּם זָאגְט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דָאס אַיין שְׁלֶעכְט אוֹיג אִיז דָאס עֶרְגֶסְטָע וָועג׃ דָען
דִיא מְדָה פוּן קֻמְצָנוּת בְּרֵיינְגְט דָעם מֶענְטֶשִׁין צוּא שְׁלֶעכְטְשׁ׃ רבי יהושע אומר רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט חבר רע אַשְׁלֶעכְטָער הַבֶּר רבי יוסי אומר רַבִּי יוֹסֵי זָאגְט שכן רע אַשְׁלֶעכְטְנִזְער
שָׁכֵן רבי שמעון אומר רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט הלוה ואינו משלם דָער וָאם אַנְטְלַייט אוג וויל נִיט
צָאלִין כְּלוֹמָר דָען דָער רָשָׁע וָועְרְט אָן גִירוּפִין אַיין לוֶה דָאס עָר לַייעְט דִיא הָעָוות
אוג דִיא תַּעֲנוּגִים פוּן דָער וָועלְט אוג בְּאצָאלְט נִיט צוּא אָן טָאן זִיךְ סִינוּפִים
אָפּ צוּא קוּמָען דְרוּיף וָואם עָר הָאט הֶנְאָה גִיהַאט פוּן דִיא עֲבֵירוֹת וָואם עָר הָאט
גִיטָאן אוג דָאס אִיז דָער הֵיפּוּךְ פוּן דָעם גוּטִין וָועג וָואם רַבִּי שִׁמְעוֹן הָאט פְּרֵיעָר
גִיזָאגְט וָוער עֶם זָעהְט דָעם עוֹנָש וָואם עָר וָועט הָאבִּין פַאר דָער עֲבֵירָה דָען וִוען
עָר וויל נִיט בַּאצָאלִין מִיט סִינוּפִים פַאר דָעם וָואס עָר הָאט הֶנְאָה גִיהַאט פוּן דָיעָר
עֲבֵירָה הַאלְט עָר דָאךְ גִיווִיס דָאס עָר וֶועט קַיין עוֹנָש נִיט הָאבִּין אחר חלוה מן האדם
עָם אִיז אֵיינֶם דָער וָואס לַייעְט פוּן אַיין מֶענְטֶש כלוה מן המקום גְלַייךְ אַז עָר לַייעְט
בַּייא נָאט כְּלוֹמָר דָער מֶענְטֶש זָאל זִיךְ נִיט טְרַאכְטִין אוֹיף דִיא עֲבֵירוֹת וָואס צְווִישִׁין
אַיין מֶענְטֶשִׁין צוּא נָאט וָועט עָר וִוא תְּשׁוּבָה טָאן דָען דָאס אִיז אַזוֹא אַיין חוֹב וָואס
דָער וָואס מָאנְט לָעבְּט אַייבִּיג׃ אָבָער דִיא עֲבֵירוֹת וָואס צְווִישִׁין אֵיין מֶענְטֶש נִיט
דָעם אַנְדֶערִין וָועט עֶר נִיט תְּשׁוּבָה טָאן עָם אִיז נִיט פַאר הַאנְדִין קַיינֶער וָואס

עָרֶךְ מִדְבְּרֵיכֶם שֶׁבִּכְלַל דְּבָרָיו דִּבְרֵיכֶם: מ הֵם אָמְרוּ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יְהִי כְבוֹד חֲבֵרְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ וְאַל תְּהִי נוֹחַ
לִכְעוֹס וְשׁוּב יוֹם אֶחָד לְפָנֵי מִיתָתֶךָ וְהֱוֵי מִתְחַמֵּם כְּנֶגֶד אוּרָן שֶׁל חֲכָמִים

מעשה אבות

סָאנְט פַּאר דָעם ׳ דְרוּם זָאנְט דָער הַנָּאָה עָם אִיז אַיינֶם דָער וָואם לַייעָם בַּייא אַיין
סָענְטְש בְּלוּמָר עָר טוּט דִיא עֲבֵירוֹת וָואם צְווישְׁשִׁין אַיין סָענְטְש מִיט דָעם אַנְדֶערִין ׳
גְלַייךְ אַזוֹא וויא עָר לַייעְט פּוּן נָאט מֵייכְט סָען דִיא עֲבֵירוֹת וָאם צְווישְׁשִׁין אַיין סָענְטְש
צוּא נָאט שנאמר לוֹת רשע ולא ישלם אַזוֹא וויא אִין פָּסוּק שְׁטֵייט דָער רָשָׁע אַנְטַלַייט
אוּנ וויל נִיט צָאלִין בְּלוּמָר עָר וִיל זִיךְ נִיט אָן טָאן קֵיין סִינוּפִים אָפּ צוּא קוּמָען פַּאר
דָעם וָאם עָר הָאט הַנָּאָה נִיהַאט פּוּן דִיא עֲבֵירוֹת ׳ וצדיק חונן ונותן אָבֶּער אִיין צַדִּיק
וָען עָם מְרָעכְט זִיךְ אִים חָלִילָה אוּם נָערִין אוּנ עָר הָאט עָפֶּעס הַנָּאָה פּוּן אַיין
עֲבֵירָה בַּאצָאלְט עָר עָם דוּרְךְ פַּאסְטִין אוּנ סִינוּפִים וָואם עָר נָעמְט אוֹיף זִיךְ אוּנ
דְרוּם זָאנְט דָער פָּסוּק חונן ונותן דָאם אִיז מַייטְש עָר בֶּעט אוּנ נִיט דָען אֶפִּילוּ וָען עָר
טוּט זִיךְ אָן סִינוּפִים פּוּן דָעְמְט וָועְנִין בֶּעט עָר נָאט עָר זָאל אִים מוֹחֵל זַיין אוּנ אִיז
זִיךְ מְתַוֶּדֶה אוֹיף וַיינָע זִינְד דָען עָר וִיים דָאם אַיין סָענְטְש קֶען נִיט בַּאצָאלִין קֵיין
טוּיזִינְט כָּאל טוּיזִינְט תַּלָּק פּוּן דָעם וָואם עָר אִיז שׁוֹלְדִיג צוּא נָאט : רבי אלעזר אומר
רַבִּי אֶלְעָזָר זָאנְט לֹב רע אַשְׁלָעכְט הָאַרְץ אִיז דָאם עָרְנְסְטָע פּוּן אַלָּע מִדּוֹת וְעוֹת אמר
להם הָאט רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי גִיזָאגְט צוּא זַייא רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם
עָם גִיפָּעלְט מִיר דִיא רַייד פּוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עָרָךְ בָּעְשָׁער פּוּן אַייעָרַע רַייד : הם אמרו שלשה
דברים דִבְרֵיכֶם דָען אִין דָעם כְּלָל פּוּן זַיינָע רַייד זַיינָען אַלָּע אַייעָרַע רַייד : הם אמרו שלשה
דברים אִיטְלִיכָר פּוּן דִיא תַּלְמִידִים אִיז גִיוואוּנְט גִיוָועָן צוּ זָאגִין דְרַייא רַייד רבי אליעזר
אומר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאנְט יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך עָם זָאל זַיין חֲבֶרְשׁ כָּבוֹד אוֹיף
רַיר גִילִיבְּט אַזוֹא וויא דַיין כָּבוֹד אַזוֹא וויא מַיר גִיפִּינְען אַיין מַעֲשֶׂה בַּייא רַבִּי פְּנָחָס
בֶּן יָאִיר דָאם עָר אִיז אַבָּאל גִינַאנְגָען מִיט זַיינָע תַּלְמִידִים אוֹיף אַיין אֶרְט הוֹדוּ לָעְרְנָען
אוּנ אוֹיף דָעם וָועג אִיז גִיוָועָן אַיין מַייךְ זַיין נָאמָען אִיז גִיוָועָן גִינָאי אוּנ אִין דָער צַייט
הָאט זִיךְ דָער מַייךְ צוּ נָאסִין אוּנ רַבִּי פְּנָחָס מִיט זַייָנָע תַּלְמִידִים הָאבִין גִימוּ נִיקְעָנְט
אַרִיבָּער נַיין הָאט רַבִּי פְּנָחָס גִיזָאגְט צוּם מַייךְ ׳ גִינָאי וָוארוּם פַּאר מַייטְשִׁזְט מַיךְ
פּוּן צוּ נַיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אִיז דָער מַייךְ צוּ שְׁפָּאלְטִין גִיוָוארִין אוּנ עָר זִיז אִיבָּר
גִינָאנְגָען הָאבִין דִיא תַּלְמִידִים גִיזָאגְט צוּ אִים רַבִּי זָאלִין מִיר אוֹיךְ נַיין ׳ דָען זַייא
הָאבִין טוֹרָא גִיהַאט דָאם דִיא וַואסָער וָועט זִיךְ צוּרִיק אִם קֶערִין הָאט עָר גִיזָאגְט
צוּ זַייא וָער עָם וַיים אִין זִיךְ דָאם עָר הָאם קֵיין כָּאל קִיין יִודִין נִיט טְבוּחַ גִיוָועָן
כָּעֵנ עָר נַיין אוּנ עָם וָועט אִים נִיט שָׁאטִין ואל תהי נוח לכעוס אוּנ זָאלְטְ נִיט זַיין
גְרִגְנָ צוּא בַּייעָרִין זִיךְ ושוב יום אחד לפני מיתתך אוּנ קֶער זִיךְ אוּם צוּא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
אַיין מָאל פַּאר דַיין טוֹיט ׳ תָּאטְשָׁע דוּא הָאסְט זַייָער פִּיל נִיזִינְדִיגְט נָאר דַיינָע טָעג ׳
זָאלְטְסוּ דִיךְ נִיט מְאַשׁ זַיין פּוּן רַבָּנִים אוּנ זָאלְטְסְ נִיט מְרַאכְטִין דָאם טָען וָועט

בודאי

וֶהֱוֵי זָהִיר בְּנַחֲלָתָן שֶׁלֹּא תְּבָוֶה שְׁנִשְׁיכָתָן נְשִׁיכַת שׁוּעָל וַעֲקִיצָתָן עֲקִיצַת עַקְרָב וּלְחִישָׁתָן לְחִישַׁת שָׂרָף וְכָל דִּבְרֵיהֶם כְּנַחֲלֵי אֵשׁ : טז רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר עַיִן הָרָע וְיֵצֶר הָרָע וְשִׂנְאַת הַבְּרִיּוֹת מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם :

מעשה אבות

בְּוַדַּאי שׁוין ניט אָן נָעמָען דַיין תְּשׁוּבָה דְּרוֹיף זָאגט דָאס דוּא זָאלְסט וויסִין דָאס גָאטס פַּאר גָעבּוּנג אִיז וַיְיטֶער גָרוֹיס אוּן אֲפִילוּ אֵיין טָאג פַּאר דַיין טוֹיט וָעַן דוּא בִּיסְט גוֹסֵס וָעַן דוּא וָועסְט תְּשׁוּבָה טָאן וָעט נָאט בָּרוּךְ הוּא אָן נָעמֶען דַיין תְּשׁוּבָה · אָדֶער עֶר מֵיינְט דָען אַיין טָענְטְשׁ וַוייש דָאךְ ניט דָעם טָאג וָואס עֶר וָועט שְׁטַארְבִּין אוּן עָם קָען זַיין דָאס עֶר זָאל טָארְגִין שְׁטַארְבִּין דְּרוֹם זָאל עֶר אַלָע טָאג תְּשׁוּבָה טָאן דָען עָם קָאן זַיין אַז דָאס אִיז דָער טָאג וָואס פַּאר זַיין טוֹיט והוי מתהמם כנגד אורן של חכמים אוּן דוּא זָאלְסט זִיךְ וַוארְעמֶען אַנְקָעגִין דֶעם לִיכְט פוּן דִּיא חֲכָמִים · דָער רַבִּינוּ יוֹנָה שְׁרַייבְּט דָאס וָואךְ כנגד בַּאטַיִיט אַנְקָעגִין אָבָּער ניט נָאהִינְט עָם אִיז גִינְגְלִיכִין אַזוֹא וויא אֵיינֶער וַוארְימְט זִיךְ אַנְקָעגִין פַּייעֶר וָעַן עֶר שְׁטַייט פוּן וַוייטִין הָאט עֶר הַנָאָה אוּן עֶר בְּרִיט זִיךְ ניט אָפּ · אָבָּער אַז עֶר שְׁטָעלְט זִיךְ צוּא נָאהִינְט בְּרִיט עֶר זִיךְ אָפּ · אַזוֹא אוֹיךְ דֶער וָואס גִינְעהָענְט צוּא שְׁטָעלִין זִיךְ פַּאר אַיין תַּלְמִיד רָוכְם גִיהָעד עֶר צוּא שְׁטַיין פַּאר זַייא מִיט גְרוֹיס פְּאִרְכְט אָבָּער ניט עֶר זָאל גִינְעהָענְען צוּא אִים סָעֶר אַיי דֶער תַּלְמִיד חָכָם אִיז אִים כְּקֶרֶב נצוא זִיךְ והוי זהיר בגחלתן שלא זַייא גִיוָוארִינְט אִין זַייעֶר קוֹיל שלא תכוה דָאס דוּא זָאלְסט ניט אָפּ גִיבְּרִיט וָועֶרִין פְּלוֹטֶר דוּא זָאלְסט דִיךְ ניט מֶעֶר מְקָרֵב זַיין צוּא זַייא אַיי זַייא זַיינֶען דִיךְ מְקָרֵב אוּן זָאלְסט שְׁטַיין פַּאר זַייא מִיט גְרוֹיס פָּארְכְט שנשיכתן נשיכת שועל דָען זַייעֶר בִּיס אִיז גִינְגְלִיכִין צוּ אַיין בִּיס פוּן אַיין פּוּקְס · דָען דִיא צַיין פוּן אַיין פּוּקְס זַיינֶען דִין אוּן קְרוֹם · אוּן זַיין בִּיס אִיז סָעֶר וַוייטָאג אַיי אַנַאנְדֶער בִּיס אַזוֹ אוֹיךְ דֶער עוֹנֶש פוּן דִיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וָואס זַייא שְׁטָרָאפִין דָעם סָענְטְשִׁין אִיז זַייעֶר גְרוֹיס ועקיצתן עקיצת עקרב אוּן זַייעֶר שְׁטָעכִין אִיז גְלַייךְ וויא אַיין עֶנְגֶש שְׁטָעכְט ולחישתן לחשת שרף אוּן זַייעֶר שְׁוועֲרִין אִיז גְלַייךְ אַזוֹ וויא דָאס שְׁמוּצָערִין פוּן בָּרָעגְענְדִיגְן שְׁלַאנְג וכל דבריהם אוּן אַלָע זַייעֶרע רַייד כנחלי אש זַיינֶען אַזוֹ וויא קוֹילִין פוּן פַּייעֶר : רבי יהושע אומר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זָאגְט עין הרע אַשְׁלֶעכְט אוֹיג ויצר הרע אוּן אַשְׁלֶעכְט טָראכְט ושנאת הבריות אוּן פַּייגְד שַׁאפְט פוּן לַייט דָאס קָען הָאט אוֹיף זַייא שִׂנְאָה אוּם זִיסְט מוציאין את האדם מן העולם צַייגְן אַוָועק דֶעם מָענְטְשִׁין פוּן דֶער וָועלְט · דֶער אַבְּרְבָּנֵאל שְׁרַייבְּט דָאש דִיא רַייד זוּן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זַיינֶען אַיין בַּאשַׁיידֶענֶעש אוֹיף דִיא רַייד פוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וָאם זַיינֶען פְּרִיעֶר גִישְׁרִיבְּן · דָען וָען דֶער מָענְטְש וָועט ניט חָשׁוּב הָאלְטִין דֶעם בָּבוֹד פוּן זַיין חָבֵר וָועט אִין אִים גִיוִועלְטִיגִין אַשְׁלֶעכְט אוֹיג · אוּן וָען עֶר וָועט זַיין נְרִינְג צוּ בְּרוֹגֶז וָערִין אַז וָועט אִין אִים גִיוִועלְטִיגִין דֶער יֵצֶר הָרָע אוּן וָען עֶר וָועט ניט נְזָהָר זַיין אִין דִיא רַייד פוּן דִיא חֲכָמִים וָועט עֶר אָפּ גִיבְּרִיט וָערִין אִין זַייעֶר קוֹיל דָען וּמַה דָּיְאךְ שְׁנָאָה פוּן פְּרָאסְטָע לַייט צִיט אַוָועק פוּן דֶער וָועלְט מִכָּל שֶׁכֵּן אַיין תַּלְמִיד חָכָם · רַבִּי

יז רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר יְהִי מָמוֹן חֲבֵרְךָ חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ וְהַתְקֵן עַצְמְךָ
לִלְמוֹד תּוֹרָה שֶׁאֵינָהּ יְרֻשָּׁה לָךְ וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמָיִם: יח רַבִּי
שִׁמְעוֹן אוֹמֵר הֱוֵי זָהִיר בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה וּכְשֶׁאַתָּה מִתְפַּלֵּל אַל

מעשה אבות

יוסף בן שושן שרייבט דאס דיא דריא זאכין בריינגען איינם צום אנדערין ׳ ריין ווען
דער מענטש האט איין שלעכט אויג גילוסט ער צוא האבין דיא זאכין פון זיין חבר
אוג צו נעמען עם אזו האבין אים דיא ליים פיינד אוג ציען אים אוים פון דער ועלט
פאר זיין צייט רבי יוסי אומר רבי יוסי יהי ממון חברך חביב עליך כשלך עם זאל זיין
דיין חברש נעלט בייא דיר נילוסט אזוא וויא דיין נעלט והתקן עצמך ללמוד תורה אוג
נרייט דיך אן צוא לערנען תורה קלוגר דוא זאלסט טאן אזעלכע סבות דאם זייא זאלין
גורם זיין דוא זאלסט לערנען אזוא וויא מיר ניפינען איין מעשה רבי אבא איז אמאל
נינאנגען פון טבריא צוא זיין שווער קיין טרונגיא אוג רבי יעקב זיין זון איז אויך מיט
אים נינאנגען האבין זייא גענעטטינט אין איין נאסט הויז אין דעם דארף טרשא אז זייא
האבין זיך שלאפין נילייגט האט רבי אבא ניזאגט צום בעל הבית איז דא פאר האנדרין
איין האן האט דער בעל הבית ניזאגט וואר'ם דארפט איר אהאן האט רבי אבא ניזאגט
פדי איך זאל אויך שטיין האלבע נאכט צוא לערנען האט דער בעל הבית ניזאגט
כען דארף זייא נים דען איך האב אנאנדער סימן דיא ואג ואס זיא שטייט פאר
מיין בעט פיל איך אן מיט ואסער אוג עם טריפט טראפין ויים ואסער פון אים ביז
עם קומט צו דער האלבע נאכט ועקט אויס גילייגט גאר דיא ואסער אזוא הויבט
זיך אן דיא ואג צוא קאטשין ארא אוג עם ברוקט מיט איין נרוים קול אוג עם ועקט
גיהערט אויף נאר דער שטוב אוג איך שטייא אויף • אוג דיא ואג האט מיר גימאכט
איין אלטער מאן ואס איך האב ניזאט איך דאם ער פלייגט אויף שווין צוא
לערנען תורה • האט רבי אבא ניזאגט גילויבט איז נאט דאם ער האט מיך אהער
גישיקט• או עם איז גיקומין האלבע נאכט דיא ראר פון דער ואג זיך אן גיהויבן
צוא קאטשין אוג ברוסען מיט איין נרוים קול אזוא איז רבי אבא מיט זיין זון אויף
נישטאנען האבין זייא גיהערט דאם דער בעל הבית זיצט מיט זייגע צוויי אוג
לערינט תורה האט רבי אבא ניזאגט צוא רבי יעקב לאמיר הברותה מאבין באנאנד
מיט רעם בעל הבית האבין זייא גינעהענט אוג האבין זיך גיזעצט מיט אים אוג זיינן
אזו גיזעסין בין טאג אוג דרינגען האבין זייא גישמועקט פון דעם ענגן פון אליהו אין דר
צייט ווען אמענטש איז טל זיין קינד ׳ אז עם איז ליכטיג ניוואירין איז אויף גישטאנן
רבי אבא מיט זיין זון אוג האבין ניוואלט זייער ווענ ניין האט דער בעל הבית ניזאגט
צוא זייא ענדינט דאם ואס מיר האבין בייא דער נאכט נישמועקט האבין זייא גיזאגט
וואס איז האט עך גיזאגט דען איר ווענ זענען צוא אליהו ואס ער ווערט זאן גירופין
מלאך הברית אוג דער ברית ווענ זיין מארגין האט רבי אבא ניזאגט
זיא האט אין זכר ניוואונען אוג דער ברית ווענ זיין מארגין האט רבי אבא ניזאגט

תַּעַשׂ תְּפִלָּתְךָ קֶבַע אֶלָּא רַחֲמִים וְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר כִּי חַנּוּן וְרַחוּם הוּא אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וְנִחָם עַל הָרָעָה׃ וְאַל תְּהִי רָשָׁע בִּפְנֵי עַצְמֶךָ׃ יט רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר הֱוֵי שָׁקוּד לִלְמוֹד תּוֹרָה וְדַע מַה שֶּׁתָּשִׁיב

מעשה אבות

דָאס אִיז דָאךְ אַיין גִיבָּעט פּוּן אַיין מְצָוָה דְרוּם לָאמִיר דָא זִיצִין בִּיז מָארְגִין ׳ זַי״נָען זַייא דָארְטִין גִיוֶעסִין אַנאַנְצִין טָאג אַז עָם אִיז נַאכְט גִיוָוארִין הָאט דָער בַּעַל הַבַּיִת צוּ גוּיף גִירוּפִין זַיינָע לִיבָּע פְרַיינְד אוּנ הָאבִין דִיא נַאנְצָע נַאכְט גִילֶערִינְט תּוֹרָה ׳ אוּנ קַיינָער פּוּן זַייא אִיז גִיט גִישְׁלָאפִין הָאט דָער בַּעַל הַבַּיִת גִיזָאגְט צוּא זַייא אִיךְ בֶּעט פּוּן אַייךְ דָאס אִיטְלִיכָער זָאל זָאגִין אַנאַיְיע זַאךְ אִין דֶער תּוֹרָה ׳ הָאבִין זַייא אַזוֹ גִיטָאן ׳ נָאךְ דָעם הָאט רַבִּי אַבָּא גִיזָאגְט צוּא זַייא אַזוֹא פִיל חָכְמָה אִיז דָא בַּייא אַייךְ אוּנ אִיר זִיצְט דָא אִין דָארְף ׳ הָאבִין זַייא גִיזָאגְט וָוען פוּינְקְלָען לָאזִין אַוֶעק זַייעָר בָּעסְט וָוייסִין זַייא גִיט וואוּ הִין זַייא וָאלִין פְלִיעָן אַזוֹ מִיר אוּיךְ וָוען מִיר וָועלִן אוּנְזָער אָרְט אַוֶעק לָאזִין וָועלִין מִיר גִיט וִויסִין וואוּ הִין צוּא גַיין לֶערְנָען תּוֹרָה אוּנ מִיר הָאבִין אִין דָעם אָרְט זוֹכֶה גִיוָוען צוּא דָער תּוֹרָה אוּנ אַזוֹא אִיז אוּנְזָער שְׁטִייְנָער אַלָע נַאכְט בִּיז הַאלְבָּע נַאכְט שְׁלָאפִין מִיר אוּנ נָאךְ דָעם לֶערְנָען מִיר אוּנ אַז מִיר שְׁטַייְנָען אוּיף אִין דָער פְרִיא אַזוֹ גַייט אוּיף דָער בַּייתְ פּוּן דִיא פָּעלְדָער אוּנ פּוּן דִיא מַייכִין אוּנ זַייא דָער לַייכְטִין אוּנְז דִיא תּוֹרָה אוּנ זִיא וָועלְט אַיין גִיזָעסִין אִין אוּנְזָער הַארְץ אוּנ דָאס אָרְט דָאס מָען אַמָאל גִימְשָׁפְּט פּוּן אוֹיבִּין אוּנ פִיל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זַייעָן גִישְׁטָארְבִּין פַּאר דָעם וָואס מָען הָאט־קִין תּוֹרָה גִיט גִילֶערִינְט ׳ אוּנ אִיצוּנְד אִיז אוּנְזֶער גִישָׁעפְט טָאג אוּנ נַאכְט אִין דֶער תּוֹרָה ׳ אוּנ דָער וָואס שַׁייְדְט זִיךְ אָפּ פּוּן דַאנָען אִיז גְלַייךְ וִויא עָר שַׁייְדְט זִיךְ אָפּ פּוּן אַייבִּיג לָעבִּין ׳ הָאט רַבִּי אַבָּא זַייעָר הָעלְפְט אוֹיף גִיהוֹיבִּין אוּנ הָאט זַייא גִיבֶּענְטְשְׁט ׳ אַז רַבִּי אַבָּא אִיז פּוּן דָארְטִין אַוֶעק גִינַאנְגָען הָאבִין אִים דִיא לַייט בַּאלַייט דְרַייא מַייל ׳ הָאבִין דִיא לַייט גִיזָאגְט צוּא רַבִּי אַבָּא וַייסְטוּ פַּאר וָואס דָער בַּעַל הַבַּיִת הָאט אַזוֹ זוֹכֶה גִיוֶוען ׳ וַייל עָר הָאט אַמָצָה גִיטָאן הָאט רַבִּי אַבָּא גִיזָאגְט וָואס פַּאר אַיין מְצָוָה הָאט דָער בַּעַל הַבַּיִת גִיזָאגְט מַיין וַייב אִיז גִיוֶוען כְּרוּדָערְם וַייב אוּנ עָר אִיז גִישְׁטָארְבִּין אָן קִינְדֶער הָאבּ אִיךְ זִיא גִינוֹמָען פַּאר אַיין וַייב אוּנ דָאס אִיז דֶער עָרְשְׁטָער זוֹן וָואס אִיךְ הָאבּ מִיט אִיר אוּנ אִיךְ הָאבּ אִים אַיין נָאמָען גִיגָעבִּין אַזוֹ וִויא מַיין כְּרוּדָערְם נָאמָען אִיז גִיוֶוען ׳ הָאט רַבִּי אַבָּא גִיזָאגְט פּוּן אִיצוּנְד אָן זָאלְסְטוּ רוּפִין זַיין נָאמָען אִידִי אוּנ דָאס אִיז גִיוֶוען רַב יְעָקב׃ שאינה ירושה לך דרום גיהערסטו זיך צו מיין אין דֶער תּוֹרָה ׳ דָען זִיא אִיז גִיט וִויא אַיין יְרוּשָׁה צוּ דִיר וָואס אַיין יְרוּשָׁה קוּמְט אָן מִיא וכל מעשיך יהיו לשם שמים אוּנ אַלָע דַיינָע וֶוערְק זָאלִין זַיין פּוּן נָאמְט וֶועגִין ׳ הֵן סַייא אִין קַיוּם הַמִּצְוֹת אוּנ הֵן אִין עָסִין אוּנ טְרִינְקְען אוּנ שְׁלָאפִין אֶדֶער נָאךְ אַזוֹ אַיין גְלַייכִין חָאטְשָׁע דִיא זַאכִין זַייָנען דָאךְ הַנָאוֹת פּוּן דֶעסְט גוּף פּוּן דֶעסְט וָועגִין זָאלְסְטוּ דִיא זַאכִין וָואס זַייא זַייָנען הַנָאוֹת צוּם

לְאֶפִּיקוֹרוֹס וְדַע לְפָנֵי מִי אַתָּה עָמֵל וּמִי הוּא בַּעַל מְלַאכְתְּךָ שֶׁיְּשַׁלֵּם לְךָ שָׂכַר פְּעֻלָּתֶךָ: כ רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר הַיּוֹם קָצֵר וְהַמְּלָאכָה מְרֻבָּה וְהַפּוֹעֲלִים

מעשה אבות

נוף זָאלְסְטוּ נִיט טְכֵלִין זַיִן דָּאם דוּא טוּסְט עָם פּוּן דַיִין בַּנָאה וְעִנְן נָאר דוּא עָסְט בָּדֵי דוּא זָאלְסְט קְרַאפְט הָאבֶּן צוּא דִינָען נָאט׳ אוּנ וָען דוּא טָעְסְט זִיךְ תַּעֲנוּגִים אוּם שַׁבָּת אוּנ יָמִים טוֹבִים זָאלְסְטוּ מְכֵלִין זַיִן דָּאם דוּא טוּסְט עָם וַיי׳ל נָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט אַזוֹ גִיבָּאטִין וְעִט דָּאשׁ זַיִן גְלַיִךְ וְוִיא דִיא מְצָוָה וָאם דוּא פַּאסְט אוּם יוֹם כִּפּוּר׳ אוּנ וָען דוּא לַיְינְסְט דִיךְ שְׁלָאפִין זָאלְסְטוּ טְכֵלִין זַיִן בְּדֵי דַיְינָע גִידַאנְקֶן זָאל זַיִן רַיִין צוּא לָעְרְנָען אוּנ וָען דוּא קְלֵיידְסְט זִיךְ אָן זָאלְסְטוּ מְכֵלִין זַיִן וָאם עָם אִיז בְּדֵי דוּא זָאלְסְט נִיט כְּבוּזֶה וָערִין אִין לַיימֶינְש אוּיגִין אוּנ זַיִיא וָעלִין קוּמֶען כְּבַיָּה זַיִן דַיִין לָעְרְנָען אוּנ וָען דוּא בִּיסְט עוֹסֵק אִין מְלָאכָה זָאלְסְטוּ דִיךְ מְכֵלִין זַיִן דָּאם דוּא טוּסְט עָם בְּדֵי דוּא זָאלְסְט נִיט דַארְפִין אָן קוּמֶען צוּא לַיִיט אוּנ זָאלְסְט נִיט קוּמֶען צוּא נַיְלָנֶן אוּנ אַזוֹא אוֹיךְ בַּייא אַלָע זָאבִין זָאל דַיִין בֶּנָה זַיִן פּוּן נָאטָם וָעִנְין: רבי שמעון אומר רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט הוי יהיר בקריאת שמע ובתפלה וַיִיא נִיוְואַרִינְט אִין קְרִיאַת שְׁמַע אוּנ תְּפִלָּה׳ דְּרוּם זָאגְט דָער הִנָא אָן אוֹיךְ דִיא צְוַוייא זָאבִין׳ דָען אִין דָער צַייט פּוּן קְרִיאַת שְׁמַע וּתְפִלָּה שְׁטַארְקְט זִיךְ דָאשׁ עַצְלוּת אוֹיפִין מֶענְטְשֶׁן עָר זָאל נִיט אוֹיךְ שְׁטַיִין פּוּן זַיִן שְׁלָאף אוּנ זוּמֶער מַחֲמַת דִיא נָאכְט אִיז קַלַיין אוּנ אוּם וְוִינְטֶער מַחֲמַת דָעוּ קָעלְט דְּרוּם זָאגְט דָער תַּנָא דָאם דָער מֶענְטְשׁ זָאל נִיוְואַרִינְט זַיִן אוּנ זָאל פּוּן זִיךְ אַוועק שְׁטוֹיסִין דָאם עַצְלוּת אוּנ זָאל נִיוְואַרִינְט זַיִן צוּא דַאוונֶען אִין דָער צַייט וכשאתה מתפלל אוּנ אַז דוּא דַאוונְסְט אל תעש תפלתך קבע זָאלְסְטוּ נִיט כַּאבִין דַיִין תְּפִלָּה וויא אַנִיזְעצְטָע וָאךְ וָאם דוּא בִּיסְט נָערִין דוּא זָאלְסְט שׁוין פָּטוּר וָערִין פּוּן דָעם אלוּ רחמים ותחנונים לפני המקום נָאר דִיא תְּפִלּוֹת זָאלִין בַּייא דִיר זַיִן גִיבָּעט פַּאר נָאט בָּרוּךְ הוּא עָר זָאל זִיךְ אוֹיךְ דִיר דָער בַּארִימֶען ואל תהי רשע בפני עצמך אוּנ זָאלְסְט נִיט זַיִן קַיין רָשָׁע פַּאר זִיךְ זָעלְבְסְט׳ דָער רמב״ם שְׁרַייבְט דָאם מֵיינְט מָען אַמֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ נִיט הַאלְטֶין דָאם עָר אִיז אַיין רָשָׁע׳ דָען אַזוֹא וָעט קַיין עֲבֵירָה בַּייא אִים נִימְז נָרוּיס זַיִן צוּא טָאן אוּנ אוֹיךְ עָר קָען שׁוין נִיט תְּשׁוּבָה טָאן דָען עָר הַאלְט דָאשׁ עָר אִיז אַזוֹא אַיין רָשָׁע וָאם מֵען וָעט בְּוַודַאי זַיִן תְּשׁוּבָה נִיט אָן נֶעמֶען׳ נָאךְ אַיין פְּשַׁשׁ אִיז זָאלְסְט נִיט זַיִן קַיין רָשָׁע וָען דוּא בִּיסְט אַלַיין בְּחֶרְדֵי חֲרָדִים אוּנ קַיין שֶׁעֶנְטְשׁ עָהָט דִיךְ נִיט זָאלְסְטוּ דָארְטִין נִיט טָאן קַיין שֶׁעֶנְטְשׁ אוּנ דוּא וָעְסְט זִיךְ טְרַאכְטִין וָער וָעט מִיךְ זָעהֶן אוּנ וָער וָעט מִיךְ וִוישִׁין נָאר אֶפִּילוּ דָארְט זָאלְסְטוּ אוֹיךְ מֹרָא הָאבִין פַּאר נָאט׳ דָען נָאט בָּרוּךְ הוּא זָעהְט דִיךְ אוּנ דַיִינֶע גֶידַאנְקֶן וָעִרין נִישְׁרִיבִין אִין אַיין בּוּךְ־נָאךְ אַיין פְּשַׁשׁ אִיז דוּא זָאלְסְט דִיר נִיט טְרַאכְטִין דָאם נָאר דוּא אַלַיין בִּיסְט אִיךְ רָשָׁע אוּנ דִיא נַאנְצֶע וָעלְט זַיינֶען צַדִּיקִים דְּרוּם וָעט דַיִין רְשָׁעוּת נָאר נִיט פּוֹעֵל זַיִן׳ דָען דִיא וָעלְט וָעְרְט נִימְשָׁפְּט נָאכְן רוּב נָאךְ אוּנ דָער רוּב וָעלְט זַיינֶען דָאךְ צַדִּיקִים וָעט וָעֶנֶין זַייא זַיִן פִּיל גוּטְשׁ אוֹיךְ דָער וָעלְט אוּנ אִיךְ וָעל

דער

עֲצֵלִים וְהַמְשַׂכֵּר הַרְבֵּה וּבַעַל הַבַּיִת דּוֹחֵק: כא הוּא הָיָה אוֹמֵר לֹא עָלֶיךָ
הַמְּלָאכָה לִגְמוֹר וְלֹא אַתָּה בֶּן חוֹרִין לְהִבָּטֵל מִמֶּנָּה אִם לָמַדְתָּ תּוֹרָה הַרְבֵּה

מעשה אבות

דָּער בַּייא אוֹיךְ הָנְאָה הָאבִּין אוּנ מַחֲמַת דָּעם וָועסְטוּ נִיט וָועלִין תְּשׁוּבָה טָאן · דָּעם
דּוּא וָועסְט זִיךְ טְרַאכְטִין אָן מַיִין תְּשׁוּבָה וָועלִין אוֹיךְ אִיבָּער וָועגִין דִּיא זָכִיוּת פּוּן דָּער
וָועלְט צוּא גוּטִין · דְּרוּם זָאגְט דָּער תַּנָּא ואל תהי רשע בפני עצמך דּוּא זָאלְסְט נִיט
הַאלְטִין דָּאס נָאר דּוּא אַלֵּיין בִּיסְט אַיין רָשָׁע נָאר דּוּא זָאלְסְט טָאן אַוּו וִויא אוּנְזֶערֶ
חֲכָמִים הָאבִּין גִיזָאגְט דָּאס אָמָעְנְטְשׁ גִיהָער צוּא הַאלְטִין דָּאס דִּיא מֶעְנְטְשִׁין פּוּן דָּער
וָועלְט זַיינֶען הַאלְבּ צַדִּיקִים אוּנ הַאלְבּ רְשָׁעִים אוּנ וָוען עֶר טוּט אַיין עֲבֵירָה וָועוֶט
עֶר אִיבָּער דִּיא נַאנְצֶע וָועלְט לְכַף חוֹב אוּנ דָּאס גְלַייכְן וָוען עֶר טוּט אַיין מִצְוָה וָועוֶט
עֶר אִיבָּער דִּיא נַאנְצֶע וָועלְט לְכַף זְכוּת: רבי אליעזר אומר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט הוי שקוד
ללמוד תורה זַייא גְיַאיילְט צוּא לָערְנֶען תּוֹרָה ודע מה שתשיב לאפיקורוס אוּנ דּוּא זָאלְסְט
וִויסְן וָואס צוּא עָנְטְפֶערִין צוּא דָּעם אֲפִּיקוֹרוֹס וָואס עֶר אִיז מְבַזֶּה דִּבְרֵי תּוֹרָה זָאלְסְט וִוּ
אִים מִיט שֵׂכֶל אֶפּ וָועגְדִין ודע לפני מי אתה עמל אוּנ זָאלְסְט וִויסְן פַֿאר וָועמֶען דּוּא
מִדָּסְט זִיךְ ומי הוא בעל מלאכתך אוּנ וָועֶר אִיז דָּער הַאר פּוּן דַּיין מְלָאכָה בְּלוֹמָר פּוּן דַּיין
דִינֶען וָואס דּוּא דִינְסְט אִים שישלם לך שכר פעולתך וָואס עֶר וָועט דִיר בַּאצָאלִין דָּעם
שְׂכַר פַֿאר דַּיין וָועֶרְק: רבי שרפון אומר רַבִּי שַׂרְפּוֹן זָאגְט היום קצר דָּער טָאג פּוּן דָּעם
מֶעְנְטְשִׁין בְּלוֹמָר זַיין לָעבִּין אִיז קוּרְץ אוּנ וַוייטְיג והמלאכה מרובה אוּנ דִּיא מְלָאכָה פּוּן
דָּער תּוֹרָה אִיז זַייעֶר פִֿיל והפועלים עצלים אוּנ דִּיא אַרְבֶּעטֶער דָּאס מֵיינְט מֶען דִּיא
אַבְּרִים פּוּן דָּעם מֶעְנְטְשׁ דָּאס זַייא זַיינֶען דִּיא אַרְבֶּעטֶער צוּ טָאן דִּיא מִצְוֹת זַיינֶען זַייא
פֿויל אוּנ טוּעֶן נִיט מִיט גִיכְקַייט והשכר הרבה ובעל הבית דוחק הָאטְשֶׁע דָּער שְׂכַר פּוּן
דִּיא מִצְוֹת אִיז זַייעֶר פִֿיל אוּנ נָאט בָּרוּךְ הוּא וָואס עֶר אִיז אַיין בַּעַל הַבַּיִת אוֹיךְ נָאר
דָּער וָועלְט שְׁפָּארְט צוּא צוּ זַיין דִינְסְט פּוּן דָּעסְט וָועגִין זַיינֶען דִּיא אַרְבֶּעטֶער פֿויל
צוּא טָאן · דָּען דָּאס פּוּילְקַייט פּוּן אַפּוֹגֵל וָואס עֶר בּוּיט אַיין הוּיז אִיז מַחֲמַת צְנִוויָא
סְבוֹת · אַיינְס אִיז מַחֲמַת עֶר נָעמְט וויִנְצִיג גִיצָאלְט פַֿאר זַיין מְלָאכָה: דְּרוּם טוּט עֶר
עָם נִיט מִיט גִיכְקַייט אוּנ חֶשְׁק · דָּאס צְוַוייטֶע וָוּ: אֲפִילוּ כֻּלָּךְ נָעמְט פִֿיל נִיצָאלְמוֹ
אָבֶּער וָוען דָּער הַאר פּוּן דָּעם הוּיז שְׁטַייט נִיט בַּייא אִים הַשְׁגָּחָה צוּא גָעבִּין עֶר
זָאל טָאן מִיט גִיכְקַייט אַזוֹא טוּט עָם דָּער פּוֹעֵל מִיט פּוּילְקַייט · אוּנ בַּייא דָּער
מְלָאכָה פּוּן נָאטְם דִינְסְט זַיינֶען דָּאךְ בֵּיידֶע זַאכִין בַּאוָואריְנְט דָּען דָּער שְׂכַר פּוּן
דָּער כְּלָאכָה אִיז פּוּל אוּנ אוֹיךְ נָאט בָּרוּךְ הוּא וָואס עֶר אִיז דָּער הַאר פּוּן דָּער
מְלָאכָה שְׁפָּארְט צוּ דוּרְךְ דָּעם וָואס עֶר שִׁיקְט יִסּוּרִים צוּ דָּעם מֶעְנְטְשִׁין כְּדֵי עֶר זָאל
זִיךְ בַּאדֵיינְקֶען אוֹיךְ זַיינֶע מַעֲשִׂים · אוּנ פּוּן דָּעסְט וָועגִין זַיינֶען דִּיא אַרְבֶּעטֶער
פֿויל: הוא היה אומר עֶר אִיז גִיוואוּנְט נִיטָען צוּא זָאגִין לֹא עָלֶיךָ הַמְּלָאכָה לִגְמוֹר נִיט אוֹיךְ
דִיר אִיז אַחֲרִיוּב דּוּא זָאלְסְט דִּיא מְלָאכָה פּוּן דָּער תּוֹרָה גוֹיֶר זַיין דָּאס גֵייט אַנְטְקֶעגִין
אָמָעְנְטְשׁ וָואס הָאט נִיט קֵיין נְרוֹיסִין מוֹחַ צוּא דָּער תּוֹרָה זָאל עֶר זִיךְ נִיט טְרַאכְטִין

וואם

נוֹתְנִין לְךָ שָׂכָר הַרְבֵּה וְנֶאֱמָן הוּא בַּעַל מְלַאכְתְּךָ שֶׁיְּשַׁלֵּם לְךָ שְׂכַר פְּעֻלָּתֶךָ וְדַע שֶׁמַּתַּן שְׂכָרָן שֶׁל צַדִּיקִים לָעֲתִיד לָבוֹא: רבי חנניא וכו׳

פרק שלישי

כל ישראל וכו׳

א עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר הִסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים וְאֵין אַתָּה בָּא לִידֵי עֲבֵרָה׳ דַּע מֵאַיִן בָּאתָ וּלְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ וְלִמְנֵי מִי

מעשה אבות

וָואם נוּצְט מִיר דָאם לָעֶרְנָען וָועֶן אִיךְ קָען פִּיל נִיט אָפּ לֶעֶרְנָען דָען עָם אִיז אוֹיף דִיר קַיין חִיוּב נִיט דָאם דוּא זָאלְסְט נָאר דִיא תּוֹרָה אוֹיס לֶעֶרְנָען אוּן עָם אִיז אַיינֶם דָער וָואם מָעֶרְט אוּן דָער וָואם וִוינִצִינְט מַדָּמַת עָר קָען נִיט וָועֶן עָר אִיז זִיךְ מְכַוֵּן זַיין הַאֶרְץ צוּא נָאט דְרוּם גֵיהֶערְסְטוּ זִיךְ נִיט אָפּ שַׁיידִין פּוּן צוּ לָעֶרְנָען ולא אתה בן חורין להבטל ממנה אוּן דוּא בִּיסְט נִיט פְּרַייא צוּא מְבַטֵּל זַיין זִיךְ פּוּן אִיר דָאם גֶייט אַנְטְקֶעגִין אוֹז אַיין מֶענְטְש וָואם הָאט פִּיל גִילֶערִינְט דָאם עָר זָאל זִיךְ נִיט טְרַאכְטִין עָם אִיז דָאךְ אוֹיף מִיר דָען נִיט נִיוּואַרְפִין דִיא מְלָאכָה פּוּן דָער תּוֹרָה אִיךְ זָאל זִיא גוֹמֵר זַיין אוּן הָאבּ דָאךְ שׁוִין פִּיל גִילֶערִינְט נוּא וָעל אִיךְ שׁוִין אִיצוּנְד זַיין פְּרַייא אוּן וָועל שׁוִין מֶער נִיט לֶעֶרְנֶן׳ דְרוּיף זָאגְט דָער תַּנָּא דָאם הָאסְטְשַׁע דוּא הָאסְט פִּיל גִילֶערִינְט בִּיסְטוּ נִיט פְּרַייא צוּ זַיין בְּטֵל פּוּן דָער תּוֹרָה אם למדת תורה הרבה וְועֶן דוּא הָאסְט גִילֶערִינְט פִּיל תּוֹרָה נותנין לך שכר הרבה וָועט עָען דִיר נָעבֶּין פִּיל שְׂכַר ונאמן הוּא בעל מלאכתך אוּן דָער בַּעַל הַבַּיִת וָואם דוּא אַרְבֶּעטְט בַּייא אִים אִיז בָּאגְלוּיבְּט שישלם לך שכר פעולתך אָז עָר וָועט דִיר צָאלִין דָעם שְׂכַר פַּאר דַיין אַרְבֶּעט וּוִיא שמתן שכרן של צדיקים לעתיד לבא אוּן דוּא זָאלְסְט וִוִיסִין אַז דָאם גִיצָאלְט פּוּ דִיא צַדִּיקִים אִיז אֶן גֵיפְּרַייט צוּ קוּמֶען׳ אוּן אַיין שָׁעָה תַּעֲנוּג פּוּן עוֹלָם הַבָּא אִיז בֶּעסֶער אַיי נָאר דָאם גוּטֶם וָואם אַיין בֶּעגְנְטְש קֶען הָאבֶּין בָּעוֹלָם הַזֶּה׳ אוּן דְרוּם גִיפִּינְען מִיר דָאם דִיא צַדִּיקִים וִוילִין נִיט הַנָּאָה הָאבֶּין אוֹיף דָער וֶועלְט בִּכְדֵי עָם זָאל נִיט גֵימִינְדֶרְט וָועֶרִין זַייֶער שְׂכַר אוֹיף יָענֶר וָועלְט׳ אַיין תַּלְמִיד פּוּן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי אִיז אֲמָאל גִינַאנְגֶען מִיט תּוֹרָה הַאנְדְלֶען אוּן אִיז רַייךְ גִיוּואַרִין אַז עָר אִיז גִיקוּמֶען צוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן אוּן דִיא תַּלְמִידִים הָאבֶּין גִיזָעהָען וָואם דָער תַּלְמִיד הָאט פַּאר דִינְט הָאט זַייא בָּאנְק גִימָאן וָואם זַייא פַּאר דִינֶען נִיט׳ הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן גִינוּמֶען זַיינֶע תַּלְמִידִים אוּן אִיז גִינַאנְגֶען מִיט זַייא צוּא אַיין פֶּעלְד אוּן הָאט גִיזָאגְט פֶּעלְד פֶּעלְד וָועֶן אָן גִיפִּילְט מִיט רָעגְנְדַלְאךְ אַוּוא אִיז דָאם פֶּעלְד פּוּל גִיוּואַרִין מִיט רֶעגְנְדַלְאךְ הָאט רַבִּי שִׁמְעוֹן גִיזָאגְט נָעמְט אַיִךְ אִיטְלִיכָער וִוִיל אִיר וִוילְט אָבֶּער אִיר זָאלְט וִוִיסִין דָאם אִיר נָעמְט פּוּן אַייֶער שְׂכַר וָואם עָם אִיז צוּא אַיִךְ אֶן גֵיפְּרַייט בָּעוֹלָם הַבָּא אַז זַייא הָאבֶּן דָאם גִיהֶערְט הָאבֶּן זַייא שׁוִין נִיט גִיוּואלְט נָעמֶען׃

פרק ג עקביא בן מהללאל אומר עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר הסתכל בשלשה דברים כְּנֹק אוּן נעם דִיר אִין זִין דִיא דְרַייא זַאכִין וואין אתה בא לידי עבירה וְועֶנְטְסוּ נִיט

קומען

אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן · מִאַיִן בָּאתָ מִטִּפָּה סְרוּחָה וּלְאָן אַתָּה הוֹלֵךְ
לִמְקוֹם עָפָר רִמָּה וְתוֹלֵעָה · וְלִפְנֵי מִי אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי
מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא : כ רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים אוֹמֵר

מעשה אבות

קומען צו זיין עבֿירה · עם איז קשֶׁה וואַרום דאַרף דער תּנא שרייבן דיא צאל פון דיא
זאכן דען איך וועל דאך אליין וויסן דאם עם איז רבֿרייא זאכן אונ עם וואלט וינוג
גיוועזן ער זאל זאגן הסתכל באלו הדברים דוא זאלסט קוקן אונ נעמען אין זין דיא זאכן
וואם נייטער וועט שטיין · דער תירוץ איז דאם דער תּנא קומט צו וויזין דאם וען
דוא וועסט ניט נעמען אין זין אלע רבֿרייא זאכן באנאנד נאר איינם פון זייא אדער
צוויי אזוי קען זיין אז עם זאל נאך ערגער זיין · דען וען ער וועט אין זין נעמען
נאר דיא זאך וואם ער קומט פון איין פייכטין טראפֿין וועט ער זאגן אז עם איז יוא
אזוי גיהער מען דאך טיף ניט שולדיג מאכן דרויף וואם איך זינדיג דען מיין יסוד
איז דאך גיבויט גיוואָרין פון איין מיאוסע זאך דרום גייג איך צו שלעכטין דרום
זאגט דער תּנא דאם דער טענטש זאל אויך אין זין נעמען וואו אהין זיין גאנג איז
דאם דער סוף וועט זיין ער וועט שטארבין אונ וען ער וועט זיך דער מענטש וועט
טאג פון זיין טויט וועט ער ניט קומען צו זיגדינין · אונ וען אפילו דער מענטש וועט
זיך דיא צוויייא זאכין אין זין נעמען וועט ער זיך טראכטין נוא וען איך וייל
שטארבין אונ וועל זיך אום קערין צו ערד וועל איך גיווים ניט אפ נעבין זיין
חשבון אויף מיינע זינד דען וויא אזוי קען ערד חשבון נעבין · דרום זאגט דער תּנא
דוא זאלסט וויסן פאר וועמען דוא ביסט אן גיבֿרייט צו נעבין דין וחשבון אונ
אמענטש גיהער אין דיא דרייא זאכין באנאנד צו קוקין וועט ער גיווים ניט זינדיגין :

דע מאין באת ויים פון ואם פאר איין ארט ביסטו גיקומען אויף דער ועלט דרויף איז
דער תּנא וייטער מפורש מאין באת מטפה סרוחה דוא קומסט ארוים פון איין פייכטין
טראפֿין ולאן אתה הולך אונ וואו הין דוא וועסט גיין דרויף איז דער תּנא וייטער
מפורש למקום עפר רמה ותולעה צו איין ארט פון ערד אונ אלערלייא ווערים · ולפני מי
אתה עתיד ליתן דין וחשבון אונ פאר וועמען ביסטו אן גיבֿרייט צוא נעבין דין וחשבון
אויף דיינע מעשים· דרויף איז דר תּנא וייטר מפורש לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא
פאר נאט וואם ער איז אקוינג איבער אלע קינינין · נאך איין פשט איז דאם דרום צו
מיילט עם דער תּנא אויף צוויייא פאל אונ זאגט בייא אלע זאכן פריער סתם ויים פון
וואם פאר איין ארט דוא קומסט ארוים אונ וואו הין דוא גייסט אונ פאר וועמען
דוא וועסט אפ נעבין חשבון דען דיא דרייא זאכין זיינען גיזאגט גיוואָרין אויף השוגבע
מענטשין וואם זייא דאכטין ניט אין זין נעמען קיין גידערינג זאכין דען דורך דיינם
וואם זייא וועלין אנערע דרייא זאכין אין זין נעמען וועלין זייא אויך ניט קומען צו
קיין עבֿירה · דאם מיינט דער תּנא דע מאין באת ויים פון ואנען דיין נשמה קוגמט
ארוים דען זיא איז גינומען גוואָרין פון אונטר דעם כסא הכבוד פון גאט דרום גיהערסטו

הֱוֵי מִתְפַּלֵּל בִּשְׁלוֹמָהּ שֶׁל מַלְכוּת שֶׁאִלְמָלֵא מוֹרָאָהּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ חַיִּים בָּלָעוּ: ג רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן אוֹמֵר שְׁנַיִם שֶׁיּוֹשְׁבִין וְאֵין בֵּינֵיהֶם דִּבְרֵי תוֹרָה הֲרֵי זֶה מוֹשַׁב לֵצִים · שֶׁנֶּאֱמַר וּבְמוֹשַׁב לֵצִים לֹא יָשָׁב ·

מעשה אבות

ניט צוּ מַאכִּן זִיא פְֿרַעמְד מִיט דַיינָע מַעֲשִׂים · ולאו אתה הולך אוּב וואוּ הֵין דוּא וועסְט זַיין דָאם מַיינְט סָגן דַיין נִשְׁמָה וְעָט אוֹיף נַיין צוּ אִיר אָרְט וָאם זִיא אִיז פּוּן ־ֿאִרְט נִיטְמַן נִיוָואַרין צוּ נְֿרַייכִין דִיא וָועגִן פּוּן לֶעבִּן דְרוּם גֵיהָערְסְטוּ ניט צוּ זִינְרִינְן אוּנ צוּ פַֿאר מַיירִין גוּטְס פּוּן דַיין נְשָׁמָה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון אוּנ פַֿאר וָועמָן דוּא בִּיסְט אָן גִינְרֵייט צוּ גָעבִּן דִין וְחֶשְׁבּוֹן דָעָן דַיין נְשָׁמָה וָועט אוֹיךְ אָפּ גֶעבִּן חֶשְׁבּוֹן פַֿאר נָאט וָויא דִיא גְמָרָא זָאגְט אַיין קֵיסָר הָאט גִיזָאגְט צוּ רַבָּן גַמְלִיאֵל פַֿאר וָואר דִיא נְשָׁמָה מִיט דָעם גוּף קָעגָן זִיךְ פַֿטְרִין פּוּן שְׁמִרָאף · דָעָן דִיא נְשָׁמָה קָעגָן זָאגִין אִיךְ בִּין דָאךְ אָן דָעם גוּף גְלַייךְ נָאר וויא אַפֵּיגִיל וָואם פְֿלִיעְט אַרוּם אוּנ זִינְדִיגְט ניט · אוּנ דָער גוּף קָעגָן זָאגִין וָעגָן ניט דִיא נְשָׁמָה בִּין אִיךְ דָאךְ נָאר · ניט גִיזְאגְט אוּנ וָאלְט ניט גִיקְעגְט וִינְרִינְן · הָאט רַבָּן גַמְלִיאֵל גִיזָאגְט אִיךְ וָועל דִיר גָעבִּן אַיין מָשָׁל אַיין מַלְכוּת הָאט גִיעָצְט צְוַויִיא שׁוֹמְרִים זַיִיא וָאלִין הִימְין זַיין נָארְטִין אַיינָער אִיז גִיוָועזְן אַבְֿלִינְדָער אוּנ דָער אַנְדָערָער אִיז גִיוָועזְן אַהִינְקֶעדִינְר אַמָאל אִיז עָר גִיקוּמְען צוּם נָארְטִין הָאט עָר גִיוֶועהָען דָאם זַיִיא הָאבִּן אוֹיף גִיגָעסִין דִיא פֵּירוֹת הָאט עָר גִיזָאגְט צוּ זַיִיא וָוארוּם הָאט אִיר עָם ניטָאן הָאט דָער בְֿלִינְדָער גִיזָאגְט אִיךְ בִּין גִיט שׁוֹלְדִיג דָעָן וָעגָן גִיט דָער הִינְקֶעדִינְער וָואלְט מִיךְ פִֿירִין צוּם אָרְט וָואלְט אִיךְ דָאךְ גִיט נִיזָ־הָעָן אוּנ דָער הִינְקֶעדִינְער הָאט גִיזָאגְט וָעגָן דָער בְֿלִינְדָער וָואלְט מִיךְ גִיט פִֿירָאגִין וָואלְט אִיךְ דָאךְ גִיט גִיקְעגְט גִיין · אַזוֹ הָאט דָער כֶּלֶךְ גִיסָאכְט וַיִיסִין דָעם הִינְקֶעדִינְן אוֹיף דָעם בְֿלִינְדִין אוּנ הָאט זַיִיא בַּאנַאנְד זַיִיעָר שְׁמִרָאף גִינָעבִּין · אַזוֹ אוֹיךְ טוּט נָאט בָּרוּךְ הוּא · עָר טוּט דִיא נְשָׁמָה צוּרִיק אִין נוּף אוּנ שְׁמִרָאפְּט זַיִיא בַּאנַאנְד · רַבִּי מֹשֶׁה אַלְמוֹשְׁנִינוּ שְׁרַייבְּט אַנאנְדָער פְּשַׁט דָער תַּנָּא לָערִינְט אוּנְז מִיט דָעם מוּסָר צוּ מַאכִּן קוֹיפִין אוּנְז אַיין אַייבִּינְע פָּבָע מִיר זָאלִין ניט זִינְרִינְן דָעָן עָם אִז ניט פַֿאר הַאנְדִין קַיין גְרָעסָערָר גוֹרָם צוּ אַיין עֲבֵירָה וויא נִילָעכְּטָער אוּנ פַֿאר שַׁייסְקַיִיט דְרוּם הָאט דָער תַּנָּא מְתַנֵּין גִיוָועזְן צוּ בְֿרַייגְנָען טְרוּיעָרְקַיִיט אִין דָעם הַאנְדְ פּוּן דִיא מַעֲנְטְשִׁין דָאם זַיִיא זָאלִין ניט פַֿאר נָעמִין זַיִיעָרָע וָועְרְק אוּנ דְרוּם הָאט עָר גִיזָאגְט דע מאין באת וויים פּוּן וָואגָן דוּא בִּיסְט גִיקוּמָען וָואם דָאם אִיז גוֹרָם דָאם דוּא בִּיסְט אָן גִינְרֵייט צוּ שְׁלַאפְקַיִיט אוּנ יְסוּרִים אוּנ בִּיטָעְרָע טְרָעפּוּנְג אוּנ דוּא קָעגְטְט ניט וִיסִין וָואם עָם וָועט זִיךְ מִיט רִיר הַיינְט טָאן דְרוּם וָאלְסְטוּ דִיךְ ניט פְֿרֵייעָן מִיט דַיינָע כַּע וֹת דָעָן זַיִיא הָאבִּין קַיין קִיום ניט אוֹיף אַייבִּיג : ולאן אתה הולך אוּנ דְרוּף אוֹיךְ זָאלִין דַיינָע אוּינְן טְרָעְרִין לְאוּן אוּנ דוּא וָאלְסְט טְרוּיעָרִין אוֹיף דָעם אֲרְמוּ וָאם דוּא וועסְט זַיין דָעָן דוּא נַיסְט צוּם מוּיט ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון אוּנ נָאךְ אַיין זַאךְ אִיז וָואם דוּא נִיהָערְסְט זִיךְ אָן קָלַיידִין מִיט פְּאַרְבְּט אוּנ צִיטָעְרָנָעשׂ דָאכְט דוּא

וועסְט

אֲבָל שְׁנַיִם שֶׁיּוֹשְׁבִין וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם דִּבְרֵי תוֹרָה שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם ׃
שֶׁנֶּאֱמַר אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע וַיִּכָּתֵב סֵפֶר
זִכָּרוֹן לְפָנָיו לְיִרְאֵי יְיָ וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ ׃ אֵין לִי אֶלָּא שְׁנַיִם מִנַּיִן אֲפִילּוּ אֶחָד

מעשה אבות

וועטט אפ נעבין חשבון אויף אלע דיינע מעשים: דין וחשבון דרום זאנט דער וועג
פריער דין אוג נאך דעם חשבון עם וואלט דאך גינוג גיוועזן ער זאל זאגין איינעם׳נאר
דער טעם דער פון איז דען ווען דער מענטש שטארבט איז מען אים טודיע אלע
דינים פון רער תורה ער זאל ווייסן דיא שטראף וואס עם קומט אויף יעדער עבירה
אוג נאך דעם פרעגט מען אים דער וואס קומט אויף איין אשת איש וויא אזו איז
זיין דין ׃ דער וואס טוט איין מלאכה אום שבת וויא אזו איז זיין דין ׃ אוג דער
מענטש ענטפערט עם קומט אים מען זאל אים פאר שטייגען ׃ אוג נאך דעם פרעגט
מען אים אויף עבירות וואס ער האט אליין גיטאן אוג ער פסקת דעם דין אויף
איטליכע זאך אוג נאך דעם דער מאנט מען אים אלע עבירות וואס ער האט גיטאן
אוג מען זאנט אים דאס ביסטו אליין דער מענטש וואס דוא האסט דיא עבירות גיטאן
אוג אזו איז דיין משפט וואס דוא אליין האסט גפסקת דרום זאנט דער תנא דין פריינר
וועסטו פסקען דעם דין וחשבון אוג נאך דעם וועסטו נעבין חשבון אויף דיינע מעשים ׃
רבי חנינא סגן הכהנים אומר רבי חנינא דער הער פון דיא כהנים וואס אונטער דעם

כוהן גדול פלעגט זאגין הוי מתפלל בשלומה של מלכות דוא זאלסט בעטין פאר נאט
עם זאל זיין שלום אוג פריד צוא דעם מלך וואס דוא ויצט אין זיין מדינה ׃ רבי חנינא
קומט צוא מערין אויף דיא דרייא זאכין וואס עקביא בן מהללאל האט גיזאגט דאס
דוך וויא קען דער מענטש ניט קומען צוא קיין עבירה דרויף זאנט רבי חנינא
דאס עם איז ניט גינוג נאר דיא דרייא זאכין דען דער יצר הרע איז זייער גרוים
בייא דעם מענטשין אוג ער טוט וויא אפ פון זיין הארץ דרום גיהער קען צו בעטין
נאט פאר דעם שלום פון דעם מלך וואס ער שטראפט צוא דיא מענטשין וואס זייעי־
וועג איז קרום אוג מחשת דער פארקט פון דעם מלך וועלין וויא ניט קומען צוא קיין
עבירה ׃ שאלמלא מוראה דען וועלט ניט גיוועזן דיא פארקט פון דעם מלך
וואלט דער מענטש גיקענט מבטל זיין דיא דרייא זאכין וואס עקביא האט גיזאגט דען
דער מענטש וועט זאגין אסת איך קום ארוים פון אין פייכטין טראפין אפער איך
האלט מיך דאך ניט נרוים אויף מלאכים נאר אויף אזוויג מענטשין וויא איך וואנט
זייא קומען אויך פון אפייכטין טראפין וויא איך אוג דרום זאנט דער תנא איש את רעהו
אין מענטש דעם אנדרן בלוטר דער מענטש וועט זאגין מיין חבר איז דאך אזו אמענטש
וויא איך ׃ אוג אויף דעם אנדערין וואס עקביא האט גיזאנט דאס דער מענטש זאל
אין זין נעמען דאס זיין סוף איז צוא נין אין קבר אוג פאר וועמען ער וועט נעבין
חשבון דרויף וועט דער מענטש זאגין נאך וואס זאל איך מיר אין זין נעמען וואס עם
וועט אמאל זיין איצונד לעב איך דאך אוג דרום זאנט דער תנא חיים בלש ער וואלט

אים

שֶׁיּוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹבֵעַ לוֹ שָׂכָר · שֶׁנֶּאֱמַר יֵשֵׁב בָּדָד וְיִדֹּם כִּי נָטַל עָלָיו : ד רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד וְלֹא אָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִזִּבְחֵי מֵתִים שֶׁנֶּאֱמַר · כִּי

מעשה אבות

אִים לָעבֶּעדִיג אַיין נִישְׁלוּנְגען דָּעז עָם וָואלְט דָאךְ נִינוּג נִיוֶוען עָם זָאל שְׁטַיין אײז את רעהו בלעו אַיין מַענְטש דָעם אַנְדֶערִין וָואלְט אַיין נִישְׁלוּנְגען נָאר דְרוּם שְׁטַייט חיים צוא וַוייזִין דָאם עֶר וָואלְט נִיט נִימָאן זַיין הַארְץ צוּ נָעמָען אִין־זִין זַיין טוֹיט נָאר דִיא צַייט וָואם עֶר לָעבְּט · רַבִּינוּ מְנַחֵם שְׁרַייבְּט דָאם מָען מֵיינְט נִיט נָאר אַיין מַלְךְ יִשְׂרָאֵל נָאר אֲפִילוּ אוֹיךְ אַיין מֶלֶךְ פּוּן אוּמוֹת הָעוֹלָם נִיהָער מָען אוֹיךְ צוּ כִּתְפִלֵּל זַיין עֶר זָאל שָׁלוֹם הָאבִּין אַזוֹ וִויא מִיר גִיפִּינְגען דָאם גָאט ב״ה הָאט נִיבָּאטִין צוּ מַקְרִיב זַיין אוּם

סוּכּוֹת זִיבָּעצִיג קָרְבָּנוֹת אַנְטְשָׁעגִין דִיא שִׁבְעִים אוּמוֹת :

רבי חנינא בן תרדיון אומר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן תְּרַדְיוֹן זָאגְט שנים שיושבין ואין ביניהם דברי תורה

צְוִוייא מָענְטשִׁין וָואם זְייא זִיצִין אוּנ עָם אִיז נִיט פַּאר הָאנְדִין צְוּוִישִׁין זְייא קַיין דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלוֹמָר וָען הָאטְשָׁע זְייא זִיצִין בִּיידָע אוּנ לָערְנָען נָאר זְייא לָערְנָען נִיט בַּיידָע בַּאנַאנְד נָאר אִימְלִיכָער בַּזוּנְדָער אוּנ מַאכְן נִיט חֲבָרוּתָה צוּ לָערְנָן בַּאנַאנְד הִרי זה מושב לצים אִיז עָם אַוִיצוּנְג פּוּן שְׁפָּעטְעָרם דָעז דְרוּם לָערְנָען זְייא נִיט אַיינָער מִיט דָעם אַנְדָערִין וָואו־וּם אִימְלִיכָער פּוּן זְייא שְׁפָּעט פּוּן זַיין חֲבֵר אוּנ טָראכְט וָואם וָועט מִיר אַרוֹיס קוּמָען וָוען אִיךְ וָועל מִיט אִים אִין אַיינְעם לָערְנָען עֶר וַוייסְט דָאךְ נִיט אַזוֹ פִיל וִויא אִיךְ שנאמר וויא אין פָּסוּק שְׁטַייט וכמושב לצים לא ישב אוּנ אִין דָעם זִיצוּנְג פּוּן שְׁפָּעטְעָרם אִיז עָר נִיט נִיזָעסְן אבל שנים שיושבין אֲבָער צְוִוייא וָואם זְייא זִיצִין ויש ביניהם דברי תורה אוּנ עָם אִיז פַּאר הָאנְדִין צְוּוִישִׁין זְייא דִּבְרֵי תוֹרָה כְּלוֹמָר זְייא בַּאהָעפְטִין זִיךְ צוּ לָערְנָען בַּאנַאנְד שכינה שרויה ביניהם טוּט רוּעָן דִיא שְׁכִינָה צְוִוישִׁין זְייא דָעז דִיא כְּתָה פּוּן לַיִים זַיינָען נִיט מְקַבֵּל פְּנֵי הַשְׁכִינָה אֲפִילוּ נָאךְ וַוייטֶער טוּט אֲבֶער דִיא צְוִוייא וָואם לָערְנָען בַּאנַאנְד זַיינָען וֹוהָ דָאם דִיא שְׁכִינָה וָאל רוּעָן צְוִוישִׁין זְייא אֲפִילוּ בַּייא וַייטֶער לָעבְּן אַזוֹא וִויא מִיר גִיפִּינָען בַּייא דִיא חֲבְמֵי הַגְמָרָא וָען זְייא הָאבִּין נִילֶערִינְט פְּלָעגְט דִיא שְׁכִינָה רוּעָן צְוִוישִׁין זְייא אַזוֹ וִויא מִיר גִיפִּינָען אַיין מַעֲשֶׂה אִין דָער גְמָרָא חֲגִינָה · רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי אִיז אַמָאל גִינַאנְגֶען אִין וָועג אוּנ הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ אִיז נָאךְ אִים גִינַאנְגֶען · הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט צוּ רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי רַבִּי מַאךְ מִיךְ לֶערְנָען זוּפֶּרֶק אִין מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה · הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִיזָאגְט צוּ אִים מִיר הָאבִּין גִילֶערִינְט דָאם טָען טָאר נִיט דַרְשָׁנָן אִין מַעֲשֶׂה מֶרְכָּבָה אֲפִילוּ צוּ אֵיינָעם אֶלַיין נָאר וָען דָער טָעכְטִשׁ וַויים דָאם עֶר אִיז אַיין חָכָם אוּנ פַּאר שְׁטַייט מִיט זַיין שֵׂכֶל אַזוֹ הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט רַבִּי נִיב מִיר רְשׁוּת אִיךְ זָאל פַּאר דִיר עֶפֶּעס זָאגִין הָאט עֶר אִים גִיזָאגְט זָאג אוּנ אַזוֹ הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר אָן גִיהוֹיבִּין צוּ זָאגִין הָאט רַבִּי יוֹחָנָן גִינִידָערְט פּוּן דָעם אִוִיזִיל אוּנ זַיינָען בַּיידָע גִינַאנְגֶען אוּנ הָאבִּין זִיךְ גִיעֶעצְט אוּנְטֶער אַיין בּוּים אוּנ עָם הָאט

כָּל שֻׁלְחָנוֹת מָלְאוּ קִיא צוֹאָה בְּלִי מָקוֹם׳ אֲבָל שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ עַל שֻׁלְחָן אֶחָד
וְאָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִשֻּׁלְחָנוֹ שֶׁל מָקוֹם ׳ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְדַבְּרוּ
אֵלַי זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁר לִפְנֵי יְיָ׃ ה רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר הַנֵּעוֹר
בַּלַּיְלָה וְהַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי וּמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ׃

מעשה אבות

גִּינְדָעְרְט אַיִן פַּיְיעֶר פּוּן דָּעם הִימֶל אוּן הָאט זַיְיא אַרוּם גִּירִינְגִילְט אוּן מַלְאכִים
הָאבִּין זִיךְ גִּיפְּרַיְיעְט אַנְטְקֶעגִן זַיְיא אַזוֹ וִויא מֶעְנְטְשִׁין וָואם פְּרַיְיעֶן זִיךְ אוּנְטֶע־
אַחוּפֶּה ׳ וָועֶן רַבִּי אֶלְעָזָר הָאט אוֹיף גִּיהָערְט צוּ זָאגִן אַזוֹ הָאט רַבִּי יוֹחָנָן אִים גִּיקוּשְׁט
אוֹיף זַיִן קָאפּ אוּן הָאט גִּיזָאגְט גִּילוּיבְּט אִיז דָּער גָאט פּוּן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וָואס
עֶר הָאט גִּינָעבִּין אַזוֹ אַיִן זוֹן צוּ אַבְרָהָם אָבִינוּ ׳ וָואס עֶר קָען דַּרְשָׁנֶן אִין דָּעם כָּבוֹד־
פּוּן נָאט ׳ שנאמר אז נדברו יראי ה׳ איש אל רעהו וָועֶן צְוֵוייא נָאטָם פָּארְכְטִינָג רַיידִין
דִּבְרֵי תּוֹרָה אַיְינָער טִיט דָּעם אַנְדָערִן וּיקשב ה׳ וישמע פַּאר נָעמְט נָאט אוּן הָערְט עֶנְ
ויכתב בספר זכרון לפניו אוּן עֶם וָועֶרְט בַּייא אִים אִין אַיִן בּוּךְ צוּ אַיִן גִּידָעכָענְשׁ פַּאר׳
שְׁרִיבִּין ליראי ה׳ ולחושבי שמו צוּ דִיא וָואם פָּארְכְטִין זִיךְ פַּאר נָאט אוּן טְרַאכְטִין זַיִן
נָאטָען דָּאם מֵיינְט מָען זַיְיא טְרַאכְטִין אִין דָּער תּוֹרָה דָען דִיא תּוֹרָה אִיז אַלְץ נָאטָם
נָאטָען אִין לי אלא שנים פּוּן דַּאנָען וַויים מָען טָער נִיט נָאר וָועֶן צְוֵוייא זִיצִין בַּאנַאנְדָר׳
מנין אפילו אחד שיושב ועוסק בתורה פּוּן וַואנָען אִיז גִּידרוּנְגָען דָּאם וָועֶן אֶפִּילוּ אֵיינָעֶר׳
זִיצְט אוּן לֶערִינְט תּוֹרָה שהקב״ה קובע לו שכר אַז נָאט זָעצְט אָפּ פּוּן זַיינְט וָועֶנִין שְׁכַר׳
שנאמר וָואהם אִין פָּסוּק שְׁטֵייט ישב בדד וידום עָר זָאל זִיצִין זָעלְבְּסְט אוּן טְרַאכְטְ אִין
דָּער תּוֹרָה ׳ כי נטל עליו דָען עָר וָועט נָעמָען שְׂכַר פַּאר דָּעם׃

רבי שמעון אומר רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט שלשה שאכלו על שלחן אחד דְּרַייא מָענְטְשִׁין וָואס הָאבִּין
גִּינָעסִין אוֹיף אֵיין טִישׁ ולא אמרו עליו דברי תורה אוּן הָאבִּין אוֹיף אִים נִיט גִּיזָאגְט
קִיין דִּבְרֵי תּוֹרָה כאלו אכלו מזבחי מתים אִיז גְּלַייךְ וִויא זַיְיא הָאבִּין גִּינָעסִין פּוּן דִיא
שֶׁעְכְטוּנְג פּוּן מוֹיטָע ׳ דָּער לַב אָבוֹת שְׁרַייבְּט דְּרוּם רוּפְט עָם דָּער תַּנָּא זבחי מתים
דָען דָּער מִיט וָואס זַיְיא הָאבִּין נִיט גִּיזָאגְט קִיין דִּבְרֵי תּוֹרָה וַויִיזִין זַיְיא דָּאס זַיְיעָר
עָסִין אִיז נָאר כְּדֵי צוּ שְׁפַּייזִין דָּעם נוּף אוּן דָּער סוֹף פּוּן דָּעם נוּף אִיז דָּאס עָר זָאל
פַּאר לָעְנְד וָועֶרִין אוּן עָר וָועט שְׁטַארְבִּין אִיז גְּלַייךְ וִויא זַיְיא שֶׁעְכְטִין דָּאס עָסִין וָועֶנִין
דָּעם נוּף וָואס עָר וָועֶרְט אָן גִּירוּפִין חֵט ׳ רַבִּי כִּשָּׁה אַלַשְׁקָר שְׁרַייבְּט דָּאס דָּער תַּנָּא
קוֹמְט צוּ לֶערְנָען אַז אַייְדָער דָּער מֶעְנְטְשׁ זָעצְט זִיךְ צִים עָסִין זָאל עָר פְּרִיעָר עָפְּעס
לֶערְנָען אוּן בְּשַׁעַת עָר עָסְט אוּן קָען סֵפֶר נִיט עָפְּעְנָען זָאל עָר שְׁמוּעָסִין פּוּן דָּעם
וָואס עָר הָאט פְּרִיעָר גִּילֶערִינְט אוּן וָועֶן עָס אִיז גִּיקוּמָען צוּ זַיְינָע הָעְנְט אִיין דְּבַר
חִידוּשׁ אִין דָּער תּוֹרָה זָאל עָר עָס דָּער צַיילִין צוּ זַיִן חַבָּר שנאמר כי כל שלחנות מלאו
קיא צואה בלי מקום אַזוֹ וִויא אִין פָּסוּק שְׁטֵייט אַלְע טִישִׁין זַיְינָען פּוּל מִיט מִיאוּסְקַייט
אוּן צוֹאָה וַויל מָען דָּער מָאנְט נִיט נָאטָם נָאטָען אוֹיף דָּעם טִישׁ דָּאס מֵיינְט מָען
דִּבְרֵי תּוֹרָה אכל שלשה שאכלו על שלחן אחד אָבָּער וָועֶן דְּרַייא מֶעְנְטְשִׁין הָאבִּין גִּינָעסִין

י רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ*) וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה נוֹתְנִין עָלָיו עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ: י רַבִּי חֲלַפְתָּא בֶּן דּוֹסָא אִישׁ כְּפַר חֲנַנְיָא אוֹמֵר

מעשה אבות

בַּייא אֵין טַיש ואסרו עליו דברי תורה אוג הָאבֵּן ווא גִירֶעט דְּבָרֵי תוֹרָה ׳ כּוּלוּ אכלו משלחנו של מקום איז גְלַיִיךְ וְוִיא וַייא הָאבֵּין גִינֶעטִין פּוּן נָאטֶם טַיש שנאמר אַזוּ וויא אִין פָּסוּק שְׁטַייט וידבר אלי אוג עֶר הָאט גִירֶעט צוּ מִיר זה השלחן דָאם וָואס דָעֶר כְּוַּבְּתַ דָאם אִיז דָעֶר טַיש אשר לפני ה׳ וָואס פאר נָאט אִיז וָואס מָען זָאגט דָעֶר בַּייא דִּבְרֵי תוֹרָה אוג מִיר גִיפִינָען אַמַעשָׂה אִין דֶעֶר גְמָרָא הַגִינָה יְרוּשַׁלְמִי ׳ וָועֶן עֶם אִיז גִיוֶוען דָעֶר בְּרִית בַּייא אֱלִישָׁע בֶּן אָבוּיָה אַזוּ הָאט זַיין פְּאטֶער אָבוּיָה צוּ נוּיף גִירוּפִין אַלֶע לַייט פּוּן דָעֶר ״ טָאט אוּיף דָעֶר סְעוּדָה אוג צוּ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר מִיט רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דָאט עֶר אוּיף גִירוּפִן ׳ אַז דִיא לַייט הָאבֵּין אָפּ גִינֶעסִין הָאבֵּין וַייא אָן גִיהוּיבִּין צוּ לוּמִיג זַיין הָאט רַבִּי אֶלִיעֶזֶר גִיזָאגט צוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וַייא טוּען וַייֶערֶם אוג מִיר לְאכִּיר טָאו אוּנְזֶערֶם אוג הָאבֵּין אָן גִיהוּיבִּין צוּ זָאגִן דִּבְרֵי תוֹרָה אַזוּ הָאט וַייא אַרוּם גִירִינְגִילְט אַיין פַּייֶער ׳ וָועֶן אֲבוּיָה הָאט עֶם דָעֶר זָעהֶן הָאט עֶר גִיזָאגט צוּ וַייא רַבּוֹתַי אִיר זַייט גִיקוּמֶען סַיין הוּיז פַּאר בְּרֶעכֶן הָאבֵּין וַייא גִיזָאגט דָאם פַּייֶער אִיז דוּרְךְ אוּנְזֶער תּוֹרָה :

רבי חנינא בן חכינאי אומר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי זָאגט הנעור בלילה וְוִיל עֶם אִיז אוּיף

בַּייא נָאכְט דָאם סַיינֶט מֶען וָועֶן דָעֶר סָענְטָש וָואכְט אוּיף פּוּן זַיין שְׁלָאף בַּייא נָאכְט אוג עֶר קֶען דָעֶנְמָאלְט טְרַאכְטִין דִּבְרֵי תוֹרָה והמהלך בדרך יחידי אוג אַז עֶר גַייט אַיינֶעֶר אַלַיין אוּנְטֶער וָועֶנִינֶם ומפנה לבו לבטלה אוג עֶר קֶערֶט דֶעֶנְמָאלְט אַוָועק זַיין הָארְץ. צוּ לֶעֶרֶע זָאכֶן גִיט אִין זַיין הָאבֵּין קֵין דִּבְרֵי תוֹרָה הרי זה מתחייב בנפשו שְׁטָעלְט עֶר אַיין זַיין נֶפֶש וָוארוּם דִיא צְוַוייא זָאכֶן זַייֶנען אַסַכָּנָה אוג דַיא תּוֹרָה וָואלְט נִיהִיט ׳ אָדֶער אַזוּ אִיז דָעֶר בְּשֶׁט דָעֶן אֲמָענְטָש גִיהָעֶר זִיךְ אוּיף צוּ וָואכֶן פּוּן זַיין נַארִישְׁקַייט אוג פּוּן זַייֶנע וִינְד בְּשַׁעַת עֶר אִיז נָאךְ יוּנְג אוג דָאם יוּנְגְשַׁאפְט וָועֶרְט אֶן גִירוּפִן בקר פְּרִיאי דְרוּם זָאגְט דֶעֶר תַּנָּא הנעור דֶעֶר וָואם וָואכְט זִיךְ אוּיף צוּ תְּשׁוּבָה טָאן אוּיף זַייֶנע וִינְד בלילה בַּייא דֶעֶר נָאכְט מַיינֶט מֶען אוּיף דָעֶר עֶלְטֶער דָאם דִיא יָארֶן זַייֶנען גִינְגְלִיכִין צוּ נָאכְט ׳ והמהלך בדרך אוג דֶעֶר וָואם בַּיים אוֹן וָועג פּוּן תּוֹרָה וּמִצְוֹת יחידי אַלַיין דָעֶן דֶעֶר מֶענְטָש גִיהָעֶר אַלַיין צוּ טָאן אוג מַאכִּין זַיין חֲבֶר זָאל אוּיף טָאן אוג עֶר גַייט אִין דָעֶם וָועג אַלַיין אוג זָאגְט פְּרִיד אִיז אוּיף מַיין לַייב ׳ דֶעֶר וָואם טוּט דִיא זַאכִּין שְׁטָעלְט עֶר אַיין זַיין נֶפֶש דָעֶן אֲמָענְטָש גִיהָעֶר תְּשׁוּבָה טָאן

אִין דֶעֶר יוּגִינְט אוג אוּיף צוּ שְׁטָרָאפִין לַייט וַייא זָאלִין עֶרְלִיךְ זַיין :

רבי נחוניא בן הקנה אומר רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה זָאגְט כל המקבל עליו עול תורה וָועֶר עֶם

אִיז אוּיף זִיךְ מְקַבֵּל דָעֶם יָאךְ פּוּן דָעֶר תּוֹרָה מעבירין ממנו עול מלכות פִּיוּס טָען אַוָועק פּוּן אִים דָעֶם יָאךְ פּוּן מַלְכוּת שָׁמַיִם כְּלוֹטֶר דָעֶן נָאר דִיא וָועלְט אִיז דָאךְ גִינָעבֶּן אוּנְטֶער דָעֶם יָאךְ פּוּן נָאט וָואם עֶר אִיז גוּזֵר אוּיף דָעֶם מָענְטְשֶׁן גוּטֶם אָדֶער שְׁלֶעכְטֶם

*) פייגו לענין מסים ותלוניות שבמנהג מתוייקין נאת כאנילו

עֲשָׂרָה שֶׁיּוֹשְׁבִין וְעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בֵּינֵיהֶם שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהִים נִצָּב בַּעֲדַת אֵל ׳ וּמִנַּיִן אֲפִילּוּ חֲמִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר וַאֲגֻדָּתוֹ עַל אֶרֶץ יְסָדָהּ ׳ וּמִנַּיִן אֲפִילּוּ שְׁלֹשָׁה שֶׁנֶּאֱמַר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט ׳ וּמִנַּיִן אֲפִילּוּ שְׁנַיִם שֶׁנֶּאֱמַר אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְיָ וַיִּשְׁמָע ׳ וּמִנַּיִן אֲפִילּוּ

מעשה אבות

אָבֶּער דֶער וָואס איז מְקַבֵּל אוֹיף זִיךְ דֶעם יָאךְ פּוּן דֶער תּוֹרָה שְׁטַייט בַּייא אִים (ערוך מושל ביראת אלהים) דָאס אִיז טַייטְש אַצַדִּיק גִיוָועלְטִיגְט אִין דֶער פָּארְכְט פּוּן גָאט דָאס מִיינְט פָּען וָועָן נָאט אִיז גָוזֵר אַיין גְזֵירָה קָען דֶער צַדִּיק וְיא מְבַטֵּל זַיין מִיט זַיין תְּפִלָּה ׳ ועול דרך ארץ אוּנ דָעם עוֹל פּוּן פַּרְנָסָה דָען גָאט אִיז אִים מְזַמֵּין זַיין פַּרְנָסָה אָן מִיא אוּנ טְרָחָה ׳ נָאךְ אַיין פְּשַׁט אִיז דרך ארץ מֵיינְט פָּען דָאס פִּירוּנְג פּוּן דֶער וָועלְט פְּלוֹטָר דָעם יָאךְ וָואס דָאט גִימַאכְט וְויא אַזוֹ דִיא וָועלְט זָאל זִיךְ פִּירֶן פּוּן דֶער צַייט אָן וָואס עָר דָאט דִיא וָועלְט בַּאשַׁאפִין קָען אוֹיךְ דֶער צַדִּיק מְבַטֵּל זַיין אַזוֹ וְויא מִיר גִיזַיינָען בַּייא שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא ע״ה דָאס אִין דֶער צַייט וָואס מָען שְׁנַייְדְט דִיא תְּבוּאוֹת אִיז גִיט דֶער שְׁטַייְגֶער עָס זָאל גַיין רָעגְנִין אוּנ שְׁמוּאֵל דָאט גִיזָאגְט צוּ דִיא יִודִין פָּאר וָואר עָס אִיז דָאךְ אִיצוּנְד דִיא צַייט וָואס מָען שְׁנַייְדְט דִיא תְּבוּאוֹת וָועל אִיךְ רוּפִין צוּ נָאט אוּנ עָר וֶועט גֶעבִּין דוּנֶערְנִין אוּנ רָעגְנִין ׳ אוּנ אוֹיךְ גִיפִּינָען מִיר בַּייא אֱלִיָּהוּ דָאס וָועָן עָר דָאט גִיוָואלְט עָס זָאל גִיט זַיין קֵיין רָעגְנִין אוֹם וְוִינְטָער צַייט וָואס דֶער שְׁטַייְגֶער אִיז עָס זָאל גַיין רָעגְנִין דָאט עָר גִיזָאגְט אִיךְ שְׁוֶוער בַּייא דָעם לֶעבִּין פּוּן נָאט אַז עָס וָועט גִיט זַיין אִין דִיא יָארְן קֵיין טוּיא אוּנ רָעגְנִין נָאר דָעמָאלְט וֶוען אִיךְ וָועל וָועלְן ׳ נוּא וָעהֶען מִיר דָאךְ דָאס אֲפִילּוּ אִין דָעם פִּירוּנְג פּוּן דֶער וָועלְט גִיוָועלְטִיגְט דֶער צַדִּיק צוּ כְּאבֶּן אַזוֹ וְויא זַיין וִוסְן אִיז : וכל הפורק ממנו עול תורה אוּנ דָאט וָואס וַארְפְט פּוּן זִיךְ אַראף דָעם יָאךְ פּוּן דֶער תּוֹרָה נותנין עליו עול מלכות גִיט פָּען אוֹיף אִים דָעם יָאךְ פּוּן מַלְכוּת שָׁמַיִם ועול דרך ארץ אוּנ דָעם יָאךְ פּוּן פַּרְנָסָה אָדָער דָאס פִּירוּנְג פּוּן דֶער וָועלְט אַזוֹ וְויא מִיר הָאבֶּן פְּרִישֶׁר גִישְׁרִיבֶּן :

רבי דלפתא איש כפר חגניא אומר רַבִּי חַלַפְתָּא דֶער הֵיר פּוּן דָעם דָארְף חֲנַנְיָא זָאגְט עשרה שיושבין ועוסקין בתורה וֶען צָעהֶען זִיצִין אוּנ זַיינָען עוֹסֵק בַּתּוֹרָה שכינה שרויה ביניהם רוּעָט צְווִישֶׁן זַייא דִיא שְׁכִינָה שֶׁנֶּאֱמַר וָוארוּם אַזוֹ שְׁטַייט אִין פְּסוּק אלהים נצב בעדת אל נָאט שְׁטַייט אִין דֶער עֲדָה פּוּן נָאט דִיא עֲרָה וָואס לֶערְנָען תּוֹרָה אוּנ עֲדָה אִיז צָעהֶען ׳ אוּנ אוֹיךְ אַזוֹ בַּייא תְּפִלָּה אִיז אוֹיךְ הָשׁוּב צָעהֶען דָען וָועָן עָס גַייט אָפּ אַיין מָענְטָש פּוּן צָעהֶען אַזוֹ קָען פָּען זָאכְן נִיט זָאגְן קֵיין קַדִּישׁ אוּנ בָּרְכוּ וּקְדוּשָׁה אוּנ וַוייל מִיר שְׁמוּעְסֶן דָא פּוּן דָעם עָנְיָן וָועלְן מִיר שְׁרַייבֶּן אַוואונְדֶערְלִיכָע מַעֲשֶׂה פּוּן דָעם סֵפֶר עֵבֶק הַמֶּלֶךְ אַרוּיס ׳ פַּאר צַייטִין הָאבֶּן אִין חֶברוֹן פִּינְף יִודִין גִיוואוּנְט אַז עָס פְּלֶעגְט קוּמָען נָמִים נוּרָאִים פְּלֶעגְן זִיךְ צוּ נוּיף קוּמָען דִיא לַייט פּוּן דִיא דֶערְפָּער וָואס לֶעבִּין חֶברוֹן קֵיין חֶברוֹן ׳ אֲבָאל אוּם עֶרֶב יוֹם כִּפּוּר הָאבֶּן זִיךְ

אֶחָד שֶׁיֹּאמַר בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַזְכִּיר אֶת שְׁמִי אָבֹא אֵלֶיךָ וּבֵרַכְתִּיךָ :
ח רַבִּי אֶלְעָזָר אִישׁ בַּרְתּוֹתָא אוֹמֵר תֵּן לוֹ מִשֶּׁלּוֹ שֶׁאַתָּה וְשֶׁלְּךָ שֶׁלּוֹ
וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר כִּי מִמְּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נָתַנּוּ לָךְ : ט רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר

מעשה אבות

גיטראפין דאס זייא האבין קיין מנין נים ניהאם אוג עם איז שוין באלד ציים ניוועז
סען ואל ניין בל נדרי זאגין אוג עס האט נאך איין מענטש ניפעלט צ נו מנין אוג זייא
האבין פון דער זאך גרויס שמערצונג ניהאט אזו וויא זייא זיצין אן גרויטו צער ועהקן
זייא איין אלטין כאן דאס ער קומט אן אוג זייא דער קענען פון ווייטין אז דאס איז
איין יהודי אזו נעמען זייא אים צו מיט גרויס כבוד אוג וויליז אים עסין נעבין אבער
ער וויל נים ער זאגט ער האט שוין אויף דעם ווערג ניוועסין . עס איז ניקומען דיא
ציים צו ניין אין שול אזו ניין זייא מיט גרויס שמחה אוג ווייטן נאר נים ווארט פאר
איין פבוד זייא ואלין דעם אלטין מאן נעבין . אז עס איז ניקומען מוזאי יום כפור
האט אימליכער פון דיא ליים ניוואלט נעמען דעם אלטין כאן דאס ער ואל בייא אים
עסין האט דער זכן ניזאגט ווארקט נדל אוג אויף ועמען דער גורל ווען פאלין ועל
איך צו אים ניין האבין זייא גורל ניוואלפין איז דער גורל ניאלין אויף דעם חזן
אזו ניים דער זכן מיט דעם חזן אהיים אוג ער איז זיך זייער משמח מיט דעם אורח
איז דער חזן ניזאגגען פריער אוג דער זכן ניים הינטער אים . וויא דער חזן איז צו
זיין הויז ניקומען האט ער ניוואלט דעם אורח מכבד זין דאס ער ואל פריער אין
שטוב אריין ניין ועהט ער דאש דער אורח איז נים דא אוג דער חזן דאט זיך זייער
דער שראקן אוג ניים נישט וידד אלין אוג שיקט זיינע לייט זייא זאלין אים זוכין דען
ער האט ניטיינט ער האט גיוויס דעם ועג הינטער אים פאר לארין אבער זייא האבין
אים נים ניקענט גיפינען אוג דער חזן איז זיך פון דער זאך זייער בצער . אז דער חזן
האט זיך גילייגט שלאפין אזו איז כען ניקומען צו אים בחלום אוג מען האט אים ניזאגט
דאס דער אלטער כאן איז אברהם אבינו ניוון דען ער האט ניועהן דעם גרויסין
צער וואס איר קאט ניהאט פון דעם וואס איר האט קיין מנין נים ניהאט דרוס
איז ער ניקומען איר ואלט האבין אבנין . קארגין פריא האט דער חזן עם דער ציילט
צו דיא ליים האבין זייא זיך אלע משתה ניוון ען זייא האבין זוכה ניוון דאס
השי"ת האט זייא צו גישיקט איין אורח צום כנין . ומנין אפילו חכמה אוג פון וואנען
זיים סען אז אפילו פינף לערנען תורה איז דיא שכינה בייא זייא שנאמר וארום
אין פסוק שמייט ואגודתו על ארץ יסדה אוג זיין בוגד איז אויף דער ערד ניקרוגד פעקט
אוג איין בוגד נעמט סען מיט דער האנט וואס איז פינף פינגער . שמייט פריער
הבזנה בשמים מיונט סען בייא פינף קומט אויף נאט אראפ צו זייא . ומנין אפילו
שלשה אינ פון וואנען ויים סען דאס בייא דרייא איז אויך אזו שנאמר וארום אין
פסוק שמייט בקרב אלהים ישפוט איז אמשפט איז דריים שמייט נאט צווישין
זייא . ומנין אפילו שנים פון וואנען ויים כען אפילו צויויא וואס לערנען איז בייא

הַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְשׁוֹנֶה וּמַפְסִיק מִמִּשְׁנָתוֹ וְאוֹמֵר מַה נָּאֶה אִילָן זֶה מַה נָּאֶה נִיר זֶה מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מְהָחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ : רַבִּי דוֹסְתָּאִי בַּר רַבִּי יַנַּאי מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל הַשּׁוֹכֵחַ דָּבָר אֶחָד מִמִּשְׁנָתוֹ מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ שֶׁנֶּאֱמַר רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ

מ ע ש ה א ב ו ת

ווייא אויך דיא שְׁכִינָה שנאמר וָוארום אין פְּסוּק שְׁטַייט אז גדברו יראי ה׳ דָעמָאלְט אַז זיי טוען רַיידין איינער צום אַנדערן נָאטשׁ פָּארכְטיגָע דִבְרֵי תוֹרָה ויקשב ה׳ וישמע פַּאר נָעמט נָאט אוּן הָערְט · ומנין אפילו אחר פון וַואנען וויים מָען דָאשׁ וָוען אָפילוּ אַייגָר לָערְנְט תּוֹרָה אִיז אויך בַּייא אִים דִיא שְׁכִינָה שנאמר וָוארום אין פְּסוּק שְׁטַייט בנגל מקום אין אִיטְלִיכְשׁ אָרְט אשר אזכיר את שמי וָואם אִיךְ וָועל מַאבִּין דִיךְ דוּ וְאלְסְט דָער מָאנָען מַיין נָאמָען דָאם הַייסְט דִבְרֵי תּוֹרָה אבוא אליך וברכתיך וָועל אִיךְ קוּמָען צוּא דִיר אוּן וָועל דִיךְ בֶּענְטְשִׁין · עם איז קָשֶׁה עם וְואלְט דָאךְ גִידַארְפְט שְׁטַיין תזכיר את שמי דוּא וָועסְט דָער מָאנָען מַיין נָאמָען דֶּרְן דָאם זָאגְט דָאךְ נָאט ב״ה צוּא דָעם מֶענְטשִׁין אִין אִיטְלִיכְשׁ אָרְט וָואם דוּא וָועסְט דָער מָאנָען מַיין נָאמָען וָועל אִיךְ קוּמָען צוּ דִיר אוּן וָועל דִיךְ בֶּענְטְשִׁין אוּן וָוארום שְׁטַייט אזכיר אִיךְ וָועל דָער מָאנָען · דָער תֵּירוּץ אִיז דָאם דָער פְּסוּק לֶערְנְט אוּנְז דָאם וָוען נִיט דִיא הִילְף פון נָאט וָואם עֶר הֶעלְפְט אִים אַנֶּקֶעגִין דֶעם יֵצֶר הָרָע וְואלְט דָער מֶענְטְשׁ וָעלְבְּסט נִיט גֶעקֶענְט בַּייא קוּמָען דְרום זָאגְט דָער פְּסוּק אזכיר אִיךְ וָועל מַאבִּין דָר מָאנָען כְּלוּמַר דוּרְךְ מַיין הִילְף וָועסְטוּ קֶענֶען לֶערְנֶען וְתוֹרָה : רבי אלעזר איש ברתותא אומר רַבִּי אֶלְעָזָר דָער הַאר פון בַּרְתּוֹתָא פְּלֶענְט זָאגִין תן לו משלו גִיב צוּא נָאט פון זַיינֶעם מִינְט מָען דוּא וְאלְסְט גֶעבִּין צְדָקָה דֶען נָאוּ דָאשׁ וָואשׁ דוּא הָאסְט אִיז עֶשׁ דָאךְ נָאטשׁ נָאר עם אִיז בַּייא דִיר אִין דִיא הֶענְט גְלַייךְ אַז אַפֶּקְדוֹן אוּנְז הָאסְטשׁ מָען גִיהֶער דָאךְ נִיט דֶעכֶענֶען פַּאר אַיין טוֹבָה דֶעם מֶענְטשׁ וָואש נִיט אָפּ צוּ זַיין חַבֶּר דִי זָאךְ וָואשׁ עֶר הָאט אִים גִיגֶעבִּין בַּאהַאלְטִין אָבֶּער גָאט בָּרוּךְ הוּא הֶעכֶענְט דֶעם מֶענְטשִׁין גְלַייךְ וויא עֶר גִיט זַיינְשׁ אוּנְז דָרום הָאט דָער תַּנָּא נִיט גִיזָאגְט מִיט דֶעם לָשׁוֹן תחזר לו משלו קֶער אִים אום פון זַיינֶעם · דֶען דֶר מֶענְטשׁ גֶהֶערְט דָאךְ נָאר אִים דֶעם פְּקָדוֹן וָואשׁ נָאט הָאט אִים גִיגֶעבִּין בַּאהַאלְטִין · נָאר עֶר הָאט גִיזָאגְט מִיט דֶעם לָשׁוֹן תן לו משלו גִיב אִים פון זַיינֶעם צוּא וַויִיזִין דָאשׁ נָאט בָּרוּךְ הוּא רֶעכֶענְט דִיא צְדָקָה צוּם מֶענְטשִׁין גְלַייךְ וויא עֶר גִיט פון זַיינֶעם אַיין מַתָּנָה שאהה ושלך שלו דֶען דוּא אוּנְז דַיין גֶעלְט אִיז אַלֶץ נָאטשׁ אוּנְז עֶשׁ אִיז אִין דָער הָאנְט פון נָאט עֶר זָאל עֶשׁ בַּייא דִיר צוּא נֶעמֶען אוּנְז מֶען דַארְף נִיט מֶער דַייבֶּקְיים וויא שְׁלמה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם הָאט גִיהַאט אָבֶּער וָוען עֶר הָאט גִיזִינְדִיגְט פַּר נָאט אוּנְז הָאט עוֹבֵר יְיוֹעֵן אויך דִיא דְרַייא זָאכִין וָואשׁ נָאט בָּרוּךְ הוּא הָאט גִיבָּאטִין דָאשׁ אַיין מֶלֶךְ זָאל נִיט מֶערִין אַזוֹ הָאט נָאט בָּרוּךְ הוּא בַּייא אִים אַוועק גִינוֹמֶען זַיין גְרוֹלֶה אויך דְרַייא יָאר אוּנְז דָער אַשְׁמְרַאי הָאט אִים פַּאר וָוארְפִין פִּיר הוּנְדֶערְט מַייל וַוייט אוּנְז עֶר הָאט גִימוּזְט בָּעטֶלֶען אוּנְז הָאט אַלֶעם גִיזָאגְט אִיךְ בִּין קַהֶלֶת דָער מֶלֶךְ אִיבֶּער יִרוּשָׁלַיִם אוּנְז אִיבֶּער

מְאֹד פֶּן תְּשַׁפַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ · וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הָא אֵינוֹ מְתַחֵיב
בְּנַפְשׁוֹ עַד שֶׁיֵּשֵׁב וְיסִירֵם מִלִּבּוֹ : יא רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא אוֹמֵר כָּל

מעשה אבות

כָּל יִשְׂרָאֵל · דָּער סֵפֶר עַמָּק הַמַּלָּךְ שְׁרַייבְט דָאשׁ אִין דָּער צַייט וָואש שְׁלוּמה איז ארום
ניגאנְגען בָּעטַלָּען איז עָר אַמאל גיקוּמָען אִין דָּעם לַאגְר עַמוֹן אִין דָּער קְרוֹן שְׁמָאט אוּנ
איז גישְׁמַאנָען אוֹיף דָּעם מַארְק בְּרוֹיט בָּעמָלָען אַוו איז גיקוּמָען דָּער קיכִין מַייִשְׁטָער
פוּן דָּעם מֶלֶךְ אוּנ הָאט פִּיל זַאכִין אַיין גיקוּיפְט אוּנ הָאט גישִׁיקְט זַיין מַענְטשִׁין דָּער
מִיט אַהַיים עָר הָאט אִבָּער גיהַאט נָאךְ צְווא טָרָאגִין אַזוא קוּקְט עָר זִיךְ אוּם וָעט עָר
שְׁלמה דָאשׁ עָר שְׁמַיים צְווישִׁין אַנְדָערְע אָרָעמָע לַייט אוּנ הָאט אִים גִינָעבִין דִי זַאכִין
עָר זָאל אִים נָאךְ טְרָאגִין אַהַיים · וָועַן שְׁלמה איז מִיט דָּעם קיכִין מַייִשְׁטָער אַהַיים
גיקוּמָען אַוו בָּעט עָר אִים עָר זָאל אִים אִין דָּער קִיךְ הַאלְטִין אוּנ שְׁלמה איז דָּארְטִין
גיבְּלִיבִין · בְּשַׁעַת דָּער קיכִין מַייִשְׁטָער הָאט דִיא שְׁפַּייז פַּאר דֶּעם מֶלֶךְ גיטְרָאגִין אִיז
עָש צוּא שְׁלמה נִיט גיפָעלִין · דָּעַן עָר הָאט פִּיל בָּעשָׁער גיקַענְט נוּטָע מַאכָלִים מַאכִין
אַי' דָּער קיכִין מַייִשְׁטער · אַוו זָאגְט עָר צוּא אִים לַיבָּער הָער וָועַן דוּא זָאלְשְׁט דִיא
שְׁפַּייז אַוו מאכִין וָואלְט עָש פִּיל בָּעשָׁער גיוָועזִן הָאט אִים דָּער קָעכִין מַייִשְׁטָער גִילָאזְט
עָר זָאל עָש צוּא רָעכְט מַאכִין אוּנ דָּער קָעכִין מַייִשְׁטָער הָאט אַוֶועק גִיטְרָאגִין דִיא
מַאכָלִים פַּאר דָּעם מֶלֶךְ · נוּן דִיא מַאכָלִים זַיינָען דֶּעם מֶלֶךְ זַייעָר וואוֹל גיפָעלִין אוּנ
שְׁלמה קָאכְט דִי נַאנצָע וָואךְ פַּאר דָּעם מֶלֶךְ · דָּא פְּרָעגְט דָּר מֶלֶךְ דָּעם קָעכִין מַייִשְׁטָער
וַויא קוּמְט עָש וָואש דִיא וָואךְ זַיינָען דִיא מַאכָלִים בָּעסָער אַיי פוּן אַלְע צַייט זָאגְט עָר
לִיבָּער קיגִיג אִיךְ הָאב בִּייא מִיר פַּאר פִּיל יָאר גִילעבְּט אוּנ בִּאדִינָער בִּאקוֹמָען אוּנ עָר
קָאכְט עָש אַוו דִיא מַאכָלִים · אַוו בַּאלְד שִׁיקְט דֶּער מֶלֶךְ נָאךְ שְׁלמה אוּנ זָאגְט צוּ אִים
דָּאם בִּיסְטוּ דָער מָענְטש וָואש דוּא הָאשְׁט מַיין שְׁפַּייז אַוו וואוֹל גיקָאכְט זָאגְט עָר יוא ·
זָאגְט דָער מֶלֶךְ וָעַן דוּא וויזְלְט בַּייא מִיר דִינָען אַוו זָאלְסְטוּ בַּייא מִיר בְּלַייבִין אַיין
קָעכִין מַייִשְׁטָער · אוּנ שְׁלמה איז בַּאוויליגְט גיוָוארִין צוּא בְּלַייבִין בַּייא אִים אוּנ דָּעם
עָרְשְׁטִין קָעכִין מַייִשְׁטָער הָאט מֶלֶךְ אַף גיזָעצְט · דָּער מֶלֶךְ הָאט אַיין אַיינצִיגְע מָאכְטָער
גיהַאט איר נָאמָען איז גיוָועזָן נָעמָה · זִיא הָאט גיוואוֹרפִין איר תַּן אוֹיף דֶּעם קָעכִין
מַייִשְׁטָער שְׁלמה אוּנ שְׁמועָסִין אַף מִיט אַנְדָערְע דָאשׁ זַייא זָאלִין מַאן אוּנ וַוייב זַיין · נוּן
עָמְלִיכָע טָעג דָּער נָאךְ קוּמְט אַן אַיין בְּרִיב פוּן אַיין אַנְדָער מֶלֶךְ דָאשׁ עָר וויל זִיךְ מִיט
דֶּעם מֶלֶךְ עָמוֹן מְרַתֵּחֵן זַיין · אַוו שִׁיקְט דָּער מֶלֶךְ נָאךְ זַיין מָאכְטָער אוּנ זָאגְט אִיר פוּן
דֶּעם שִׁידוּךְ · אַוו זָאגְט נָעמָה לִיבָּער פָּאטָער וָואלְט אִיךְ בַּאנָארִן גָעלְטְ אָדָער
נוּטְשׁ דָּער עִיקָר אִיז דָאךְ דָאשׁ דָער מֶענְטש זָאל אַגוּטָער מֶענְטש זַיין · דָּרוּם דַארְף אִיךְ
קַיין בָּעשָׁארִן נִיט אַז דִיין קָעכִין מַייִשְׁטָער · דָּעַן עָר אִיז אַנְרוּישָׁער חָכָם אוּנ קָען אַלְץ
אוּנ מִיט אִים הָאב אִיךְ אַף גִישְׁמועָסְט דָאשׁ מִיר זָאלִין זִיךְ נָעמָן · אַז דָער מֶלֶךְ הָאט
דָאשׁ גִיהָערְט אִיז עָר זַייעָר בְּרוּנִז גיוָוארִין אוֹיף אִיר אוּנ הָאט זַייא בַּיידִין וִיוָואלְט פוּן

שֶׁיִּרְאַת חֶטְאוֹ קוֹדֶמֶת לְחָכְמָתוֹ חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת · וְכָל שֶׁחָכְמָתוֹ קוֹדֶמֶת
לְיִרְאַת חֶטְאוֹ אֵין חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת : יב הוּא הָיָה אוֹמֵר כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו
מְרֻבִּין מֵחָכְמָתוֹ חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת · וְכָל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו אֵין
חָכְמָתוֹ מִתְקַיֶּמֶת : יג הוּא הָיָה אוֹמֵר כָּל שֶׁרוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ

מעשה אבות

דָּעם לֶעבִּן אוּם בְּרֵיינֶגען אָבֶּער דִיא מַלְבָּה הָאט אִים אָפּ גִירָעט עֶר זָאל עֶם נִיט טָאן
אוּנ דָּער מֶלֶךְ הָאט זַיין טָאכְטֶער מִיט שְׁלמה פַּאר טְרִיבִּין אִין דָּער מִדְבָּר · אוּן זַייא
זַייגֶען גִינַאנְגֶען פּוּן שְׁטָאט צוּא שְׁטָאט · אֲמָאל זַייגֶען זַייא גִיקוֹמֶען צוּא אַיין אָרְט זַייגֶען
זַייא פַּאר בַּייא גִינַאנְגֶען וואוּ אַיין פִּישֶׁר הַאפְּט פִּישׁ · אָזוֹ קוּיפְּט זִיךְ שְׁלמה אַיין פִּישׁ ·
אָזוֹ וויא עֶר הָאט דָּעם פִּישׁ צוּא שְׁפָּאלְטִין · הָאט עֶר אִין אִים גִיפּוּנֶען דָּאשׁ פִּינְגֶערִיל
נָואם דְּרוּיף אִיז גִישְׁטַאנֶען דָּער שֵׁם הַמְפוֹרָשׁ · אָזוֹ נָעמְט עֶר דָּאם פִּינְגֶערִיל אוּנ טוּט
עָשׂ אָן אוֹיף זַיין פִּ׳נְגֶער אָזוֹ אִיז עֶר גְלַיךְ גִיוָוארִין אָז אַיין אַנְדֶער מֶענְטְשׁ אוּנ דָּער
רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ אִיז וִוידֶער אוֹיף אִים גִיקוֹמֶען אוּנ אִיז גִיקוֹמֶען קַיין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ הָאנְט צוּא
דִי סַנְהֶדְרִין כְּנֶעלֶה גִיוָואן אָזוֹ הָאט מֶען אִים אוֹיף זַיין אָרְט גִיפִּירְט אוּנ וויא דָּער אַשְׁמְדַאי
הָאט אִים דָּער יָעקֶן אָזוֹ אִיז עֶר אוֹנְעָק · אוּנ שְׁלמה הָאט זִיךְ וִוידֶער גִיזֶעצְט אוֹיף זַיין
שְׁטוּל אוּנ נָעמָה וואר אַיין גוּטָע יְהוּדִית · נִיט לַאנְג דָּער נָאךְ שְׁרַייבְּט שְׁלמה אַבְּרִיב
צוּ דֶּעם מֶלֶךְ עַמוֹן אָז וֶען דִיא בְּרִיב וָועט צוּא אִים אָן קוּמֶען אָזוֹ בַּאלְד זָאל עֶר מִיט
דָּער מַלְבָּה קוּמֶען צוּא אִים וויא דֶּער מֶלֶךְ עַמוֹן הָאט דִיא בְּרִיב דָּער הַאלְטִין אָזוֹ אִיז
עֶר בַּאלְד גִיפָּארִין מִיט דָּער מַלְבָּה צוּ שְׁלמה דָּען שְׁלמה הָאט גִיהַאט צוּא שַׁאפִין אוֹיף
דֶּעם מֶלֶךְ · וויא דֶּער מֶלֶךְ אִיז גִיקוֹמֶען הָאט אִים שְׁלמה צוּ גִינוּמֶען מִיט גְרוֹיס שִׂמְחָה
אוּנ הָאט גִימַאכְט אַיין סְעוּדָה · בַּייא דֶּעם טִישׁ פְּרָעגְט שְׁלמה דֶּעם מֶלֶךְ וָוארוּם הָאסְטוּ
דַּיין טָאכְטֶער נָעמָה נִיט מִיט גִינוּמֶען אָזוֹ דָּער צַיילְט אִים דָּער מֶלֶךְ וויא עֶם אִיז דָּער
נַאנֶּגֶען מִיט זַיין טָאכְטֶער זָאכְט שְׁלמה אִיר הָאט נִיט רָעכְט גִיטָאן אוּנ שְׁלמה גַייט אִין
אַיין גַאדֶער הֵדֶר אַרַיין מִיט זַיין וַייב נָעמָה אוּנ טוּען זִיךְ אָן דִיא קְלַיידֶער וָואס זַייא
זַייגֶען גִינַאנְגֶען וָען דָּער מֶלֶךְ הָאט זַייא אִין דָּער מִדְבָּר פַּאר טְרִיבִּין אוּנ קוּמֶען גֶיידָע
אַרַיין פַּאר דֶּעם מֶלֶךְ עַמוֹן מִיט דָּער מַלְבָּה הָאבִּין זַייא זִיךְ זַייעֶר פַּאר וואוּנְדֶערְט וויא
זַייא קוּמֶען אַהֶער אָבֶּער זַייא הָאבִּין נִיט דָּער קֶענְט אָז דָּאשׁ אִיז שְׁלמה · דָּען עָר אִיז
אִין דִיא קְלַיידֶער גִינַאנְגֶען נָאךְ דֶּעם הָאט שְׁלמה דִיא קְלַיידֶער פַּאר זַייעָרָע אוֹיגֶן אוֹים
גִיטָאן אָזוֹ הָאבִּן זַייא גִיזֶעהֶען אָז דָּאם אִיז שְׁלמה · אִיז אוֹיף גִישְׁטַאנְען דָּער מֶלֶךְ עַמוֹן
אוּנ אִיז גִיפָּאלֶן צוּ שְׁלמה פַּאר דִיא פִּיס אוּנ הָאט אִים גִיבֶּעטֶן דָּאם עָר זָאל אִים מוֹחֵל
זַיין אָזוֹ הַייבְּט עָר אִים אוֹיף פּוּן דָּער עֶרד אוּנ טוּט אִים גְרוֹיס בָּבוֹד אָן אוּנ שִׁיקְט אִים
אַוֶּעק אִין זַיין לַאנְד לְשָׁלוֹם : וכן בדוד הוא אומר אוּנ אָזוֹ בַּייא דָּוִד הַמֶּלֶךְ שְׁטַיִיט דָּאם עָר
הָאט גִיזָאגְט כִּי מִמְּךָ הַכֹּל וּמִיָּדְךָ נָתַנּוּ לְךָ פּוּן דִיר אִיז אַלֶּץ אוּנ פּוּן דִיר נִיט טָעֶן דִיר אַלֶּע
דִיא נְדָבוֹת אוֹיף דֶּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ :

רבי יעקב אומר רַבִּי יַעֲקֹב זָאגְט המהלך בדרך ושונה וָען אַיינֶער גַייט אוּנְטֶער וְשׁוֹנֶה

רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ וְכָל שֶׁאֵין רוּחַ הַבְּרִיּוֹת נוֹחָה הֵימֶנּוּ אֵין רוּחַ הַמָּקוֹם נוֹחָה הֵימֶנּוּ: יד רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינַס אוֹמֵר שֵׁנָה שֶׁל שַׁחֲרִית וְיַיִן שֶׁל צָהֳרַיִם וְשִׂיחַת הַיְלָדִים וִישִׁיבַת בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת שֶׁל עַמֵּי הָאָרֶץ

מעשה אבות

אוּנ לֶעֶרְנֶען ומפסיק ממשנתו אוּנ הָעֶרְט אוֹיף פּוּן זַיִן לֶעֶרְנֶען ואומר מה נאה אילן זה אוּנ זָאגְט וָאס פַּאר אַשַׁייְנֶקְייט אִיז דָּאר בּוֹיִם · מה נאה ניר זה וָאס פַּאר אַשַׁייְנֶקְייט אִיז דָּאר אֶקְּער מעלה עליו הכתוב כְּרַיְינְגְט דְיא תּוֹרָה אוֹיף אִים כאלו מתחיב בנפשו גְלַיְיךְ וְויא עָר שְׁטָעלְט אַיין זַיִן נֶפֶשׁ־דָּר רי פַּר יִשְׂרָאֵל שְׁרַייבְּט דְרוּם לֶעֶרְנְט דָּעָר תּוֹרָה המחלל בדרך דָּאר וָאס גַיְיט אוּנְטָער וֶעֶנְיגְשׁ אוּנ לֶעֶרְנְט דָּעָן דָּעָנְמָאלְט גִיהָאר דָּעָר כְּעָנְטְשׁ אָן צוּ גְרַייטִין זַיִן מַחֲשָׁבָה צוּ לֶעֶרְנֶען מָער אִיי אַנְגֶנֶעָר צַייט דָּעָן אִין וֶועג אִיז נִיט פַּאר הָאנְדִין קַיין מֶענְטְשִׁין זַייא וָאלְן אִים מְבַטֵּל זַיִן פּוּן צוּא לֶעֶרְנֶען · רַבִּי נִשָּׂה אַלְשֶׁכָּר שְׁרַייבְּט דְרוּם וָאגְט דָּער תַּנָּא מה נאה אילן זה הָאמְשָׁש עָם קֶען זַיִן אַז דָּאס אִיז אַיין מְצָוָה דְהַיינוּ אִזוֹ וִויא דָּער דִין אִיז דָּאס וָועֶן אַמֶּענְמְשׁ גַייט אַרוּם אִין חוּדֶשׁ נִיסָן אוּנ זָעהְט בּוּיסָער פּוּן פֵּירוֹת וָואס זַייא בְּלִיקְן גִיהָיעְר עָר צוּא כַּאבְּן אַיין בְּרָכָה (ברוך שבכה לו בעולמו) אָבֶּר וָועֶן עָר הָאלְט אִין מִיטִין לֶעֶרְנֶען אוּנ עָר אִיז מַפְסִיק שְׁטָעלְט עָר אַיין זַיִן נֶפֶשׁ דָּעָן דָּאס לֶעֶרְנֶען אִיז בֶּעסֶער :

רבי דוסתאי ברבי ינאי רַבִּי דוֹסְתָּאִי דָּער זון פּוּן רַבִּי יַנַּאי משום רבי הויר אומר זָאגְט פּוּן רַבִּי

מֵאִיר וָועֶנְן כל השוכח דבר אחד ממשנתו וָועֶר עָם פַּאר גֶעסְט אַוָואַרְט פּוּן זַיִן לֶעֶרְנֶען סַלֶּסְט דָּעם וָואס עָר הָאט נִיט גְחַזוֹרְתְּ דָּאס וָואס עָר הָאט נַיְלֶעֶרְנְט מעלה עליו הכתוב כְּרַיְינְגְט דְיא תּוֹרָה אוֹיף אִים כאלו כתחיב בנפשו וויא עָר אַלֶּיין שְׁטָעלְט אַיין זַיִן נֶפֶשׁ שנאמר וָוארום אַזוֹ שְׁמֵיט רק השמר לך פַייעֶרְט וָועֶר גִיהִיט צוּא דִיר ושמור בפשך מאד אוּנ הִיט דַיין נֶפֶשׁ זַייעֶר פּוּן תשכח מָאמֶער וֶועסְטוּ פַּאר גֶעסְן את הדברים אשר ראו עיניך דְיא רַייר וָאשׁ דַיינָע אוֹיגִין הָאבְּן גִיזֶעהָן אוּ סָען הָאט גִיגֶעבְּן דְיא תּוֹרָה דְרוּם זָאגְט דָּעָר פָּסוּק דְיא רַייד וָואס דַיינָע אוֹיגִין הָאבְּן גִיזֶעהָן דָּעָן בִּשְׁעַת דְיא יִשְׂרָאֵל הָאבְּן דְיא תּוֹרָה מְקַבֵּל גִיוָועֶן הָאט נָאס גִיסָאגְט רֵיא יִשְׂרָאֵל וָאלְן וָעהָען דְיא וָאוּ וָואשׁ סָען הָעְרְט אוּנ וואוּנְדֶעְרְלִיכָע וַאוּ אִיז פַּאר גִיוּוּיס גִישֶׁעהָען וֶועגְן פִּיל הַיילִיגְקַייט וָואשׁ עָם אִיז פַּאר הָאנְדִין אִין דָּעָר תּוֹרָה דְרוּם אִיז רָאוִי סָען וָאל נִיט פַּאר גָעסְן קַיין דִּבְרֵי תּוֹרָה · יכול וָואלְט סָען גִיסֶיינְט אשלו תקפה עליו משנתו הָאמְשָׁש עָם אִיז אוֹיף אִים שְׁוֶועֶר גִיוָועֶן צוּ גִירַייגְקָען דְרוּם הָאט עָר פַּאר גֶעסְן תלמוד לומר שְׁמֵיט אִין פָּסוּק צוּא וָאגְן אוּנְז ופן יסורו מלבבך מָאמֶער וֶועלְן דְיא רַייר וָועֶרְן אָפּ גִיטָאן פּוּן דַיין הָארְצִין הא אינו מתחיב בנפשו וַייזְט דָּאס עָר אִיז אַנְדֶערְם נִיט מְחַייב זַיִן נֶפֶשׁ עד שישב ויסירם מלבו בין וָואגָען עָר וַיארְפְט אוּם מִיכְּנָע אַוָועק דְיא דִּבְרֵי תּוֹרָה כְּרֵי עָר וָאל וַייא פַּאר גֶעסְן :

רבי חנינא בן דוסא אומר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא וָאגְט כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו דָּעָר

וָואס דָּאס פָּארְכְמוּנְג פּוּן אַחֲמָא אִיז בַּייא אִים גִיפֶּעדֶערְט צוּא זַיִן חָכְמָה בְּלוֹמָר סַלֶּסְט דָּעם וָואס עָר הָאט מוֹרָא פַּאר אַחֲמָא קוֹמְט עָר צוּא לֶעֶרְנֶען כְּרֵי עָר וָאל וִויסִין

מוציאין את האדם מן העולם: טו רבי אלעזר המודעי אומר המחלל
את הקדשים והמבזה את המועדות והמלבין פני חברו ברבים והמפר
בריתו של אברהם אבינו והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה אף על
פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא: טז רבי

מעשה אבות

וואם אַחַטָא איז · חכמתו מתקיימת האט בייא אים דיא חָכְמַת הַתּוֹרָה אַקיום · עם איז
קשה מיר האבין דאך אויבין גילערינט הלל זאגט (אין בור ירא חטא) אַלייִדיגער מענטש
וואש איז אן חכמה דער קאן ניט מורא האבין פאר זין חטא אוג דא זאגט דאך דר
תנא דאם עם קאן זין דאם דורך דעם וואם ער האט מורא פאר זיין עבירה קומט ער
צוא לערנען חכמת התורה וייזט דאך אוים דאם אפילו אַלייִדיגער מענטש וואש אן
חכמה קען אויך זיין ער זאל מורא האבין פאר זין חטא · דער תירוץ איז דאס דער
תנא לאזט אונז הערין אז זיין מענטש דארף אויך זיך מקבל זיין אין נאנצין די תורה
דער מיט וואם ער זאל ויסין אוג זאל טאן אויך זין הארץ דאם ער איז אין אייבינר
קנעכט צו דינען נאט ב"ה אוג אלע תרי"ג מצות וואם ער האט גיבאטין ועט ער ניט
לאזין פאלין אייניש פון זייא נייערט ער ועט זייא מקיים זיין מיט אין נאנץ הארץ
אוג אין באווילג לייב ועין ער ועט דיא מצות ויסין אוג אויך דעם ירא
חטא האט רבי חנינא גישמעטט דאם עם דארף זיין גיפערערט צוא דער חכמה פון
דעם מענטשין · אבער הלל שטועטט אויך אזו אין פארכט פון חטא ועון דער חטא
קומט צוא דער האנט צו טאן אוג דיא יראה קען אמענטש אנדערש ניט דער האלטין
נאר ועון ער איז אראם דען ועון ער איז אין ליידיגער מענטש אזו ויים ער דאך
ניט אף צוא היטין זיך ניט צוא טאן דיא עבירה אוג ער ויים ניט אויב די זאך איז
אחטא · נאך אין פשט איז דאם דער תנא לאזט הערין ועין עם קומט חס ושלום
אויף אנטשין אין צרה אוג ער ויל פון איר ניצול ווערין אזו זאל ער פריער תשובה
טאן אויף זייע עבירות ואם ער האט גיטאן דען טאמער ועט דער שטן מקטרג זיין
אזו ויא מיר גיפינין בייא יעקב אבינו עליו השלום ועין ער איז גינאנגין אנטקענין
עשו האט ער זיך פריער גיפארכט טאמער ועט זיין זינד גורם זיין אז עשו זאל אים
בייא קומין אוג נאך דעם האט ער תחבולות גיטאן מיט זין חכמה אוג האט תחבולות
גיטאן ויא אזו צוא ניצול ווערין פון דיא הענט פון עשו · אוג דאם מיינט דער תנא
כל שיראת חטאו דער מענטש ואם דיא פארכט פון זיין זינד קודמת לחכמתו איז גיפערט
צוא זיין חכמה ואם ער ויל טאן תחבולות מיט זיין חכמה צוא ניצול ועדין פון דער
צרה ואם קומט אויך אים אוג ער פעדערט פריער צו מורא האבין טאמער ועלין זיינ
חטאים גורם זיין ער זאל ניט ניצול ווערין פון דער צרה אוג דרום טוט ער תשובה ·
חכמתו מתקיימת האט זיין חכמה אקיום כלומר השי"ת העלפט אים דאם דורך זיין חכמה
אוג תחבולות ואם ער טוט ועערט ער פון זיין צרה ניצול · רבי משה אלמושנינו שרייבט
עם איז קשה עם ואלט דאך גיהערט צו שמעין (כל שיראתו מחטאו וכו') דער ואם זיין

יִשְׂמָעֵאל אוֹמֵר הֱוֵי קַל לְרֹאשׁ וְנוֹחַ לְתִשְׁחוֹרֶת וֶהֱוֵי מְקַבֵּל אֶת כָּל הָאָדָם
בְּשִׂמְחָה : יְ רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ מַרְגִּילִין אֶת הָאָדָם
לָעֲרָוָה׳ מָסוֹרֶת סְיָג לַתּוֹרָה מַעֲשְׂרוֹת סְיָג לָעֹשֶׁר נְדָרִים סְיָג לַפְּרִישׁוּת סְיָג

מעשה אבות

פֿאַרְכְטן פּוּן זִינְד אִיז גִיפֿעֲרְעְרְט צוּא זַיין חָכְמָה אָבֶּער וָעַן עָם שְׂטִייט (כל שיראת חטאו יכו׳) אִיז דָאךְ מַייטְשׁ דָעַר וָאם דִיא פָאַרכְטְ פּוּן זַיין זִינְד אִיז גִיפֿעֲרְעְרְט צוּ זַיין חָכְמָה ׳ דָעַר תֵּירוּץ אִיז דָאם דָעַר תַּנָּא שְׁמוּעָתְט פּוּן אַזוֹ אַמֶּעְנְטְשׁ וָאם עֶר הָאט שׁוֹין אַמְאל גִיזִינְדִיגְט אוּנ הָאט תְּשׁוּבָה גִיטָאן אוּנ הָאט מוֹרָא עֶר זָאל וְוִידֶּער נִיט נִשְׁתַּכְּוִיכִילְט וְוֶערְן צוּ טָאן דִיא עֲבֵירָה אַזוֹ וְוִיא דַעַר שְׁמַייכֶּלְער אִיז פּוּן אַיין מֶעְנְטְשׁ וָאם אוֹשְׂלַאגְנִ הָאט אִים אַבְּיס גִיטָאן אִיז אֲפִילוּ וָעַן עֶר וָעְרְט בְּחָלוֹם אַשְׂלַאגְנִ פָּאַרְכְט עֶר זִיךְ פַּאר אִים ׳ אַזוֹ אוֹיךְ דָעַר מֶעְנְטְשׁ וָאם אִיז גִיפֿעֲרְעְרְט פָּאַרְכְטֶעְרְט פּוּן אַחֲמָא פַּאר זַיין חָכְמָה ׳ דָאם טַיינְט מָעַן עֶר הָאט גִיזִינְדִיגְט אוּנ הָאט תְּשׁוּבָה גִיטָאן אוּנ נָאךְ דָעַר תְּשׁוּבָה פָּאַרְכְט עֶר זִיךְ טָאמֶער וָועט עֶר וִוידֶּער טָאן דָעם חַטָּא אוּנ לֶערְנְט דְרוּם דִיא חָכְמָה פּוּן דָעַר תּוֹרָה אוּנ נָאךְ דָעם הָאט עֶר שׁוֹין קַיין מוֹרָא נִיט ׳ הָאט בַּייא אִים דִיא חָכְמָה אַקְיוּם דָעַן עֶר וָועט שׁוֹין נִיזוּים נִיט אוּם קָערְן זִיךְ צוּ טָאן דִיא זָעלְבִּיגֶע זַאכְן וְוָאם עֶר הָאט פְּרִיעֶר גִיטָאן ׳ וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אוּנ דָעַר וָאם זַיין חָכְמָה אִיז נִיפֶּעְרְעְרְט פַּאר זַיין פָּאַרְכְט פּוּן אַחֲמָא אִין חכמתו מתקיימת הָאט זַיין חָכְמָה בַּייא אִים קַיין קִיוּם נִיט ׳ רַבִּי מֹשֶׁה אַלְמוֹשְׁנִינוּ שְׁרַייבְט עָם נַייט אוֹיךְ אַזוֹ אַיין מֶעְנְטְשׁ וָאם עֶם אִיז צוּא אִים נִיפֶּעְרְעְרְט זַיין חָכְמָה אָבֶּער דִיא חָכְמָה אִיז אִים נִיט בַּייא נִישְׁטַאנְען עָר זָאל נִיט זִינְדִינְן נַיי עֶרְט עָר הָאט יוֹא גִיזִינְדִיגְט אוּנ נָאךְ מָער עָר הָאט נָאךְ פָּאַרְכְט טָאמֶער וָועט עָר וִוידֶּער זִינְדִיגִין דָאם וַוייטְ דָאם חָכְמָה הָאט אִין אִים קַיין קִיוּם נִיט אוּנ זַיין שַׁכָּל שְׁמַארְכְט זִיךְ נִיט אִיבֶּער זַיין גוּף עָר זָאל אִים אוּנְטֶער טָענִיג מַאכִין עָר זָאל שׁוֹין קַיין מוֹרָא נִיט הָאבִּין טָאמֶער וָועט עָר זִינְדִינְן הוא היה אומר עָר פְּלֶענְט זָאגְן כל שׁטעשיו מרובין מחכמתו דָעַר וָאם דִיא תּוֹרָה בַּייא אִים אַקְיוּם ׳ עָם אִיז קָשֶׁה וִויא אַזוֹא קָען דָעַן זַיין דִיא מַעֲשִׂים טוֹבִים פּוּן אַמֶּעְנְטְשׁ זָאלִין זַיין מָער אִיי עָר הָאט גִילֶערְנְט דָעַן אַמֶּעְנְטְשׁ וַויִים דָאךְ מָער נִיט נָאר רֹאם וָאם עָר לֶערְנְט אָבֶּער דָאם וָאם עָר לֶערְנְט נִיט וַויִים עָר דָאךְ נִיט עָם צוּ טָאן ׳ דֶר תֵּירוּץ אִיז כֶּען מֵיינְט אֲפִילוּ אַזוֹ אַיין זַאךְ וָאם עָם אִיז בַּייא אִים אַסְפַּק צִיא מָעַן מָעג עָם טָאן אָדֶער מָעַן טָאר נִיט אוּנ עָר אִיז אוֹיךְ זִיךְ מַרְמִיר אוּנ טוּט עָם נִיט טָאמֶער טָאר מָעַן עָם נִיט טָאן נוּא זַייָען דָאךְ זַייָען מַעֲשִׂים טוֹבִים מָער אַיי עָר הָאט גִילֶערְנְט ׳ דֶר רַבִּינוּ יוֹנָה שְׁרַייבְט אַזוֹ אַיין תֵּירוּץ דָעַר מִיט וָאם אַמֶּעְנְטְשׁ נָעמְט אוֹיךְ זִיךְ צוּא טָאן אַלֶע זַאכִין וָאם דִיא תּוֹרָה גָאר דִיא תּוֹרָה וַויִיל עָר׳ נָעמְט דָאךְ אוֹיךְ זִיךְ אַז וָעַן עָר וָועט וִויסִין וָועלְכֶעם צוּא טָאן וָועט עָר אַלֶע מְקוּיִם זַיין ׳ נוּן דָעַר אַמֶּעְנְטְשׁ וָערְט אָן נִירוּפִין דָאם זַייָען מַעֲשִׂים זַייָען מָער פּוּן זַיין חָכְמָה דָעַן לֶעְצְט

עתה

לַמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בָּנִים אַתֶּם לַיי אֱלֹהֵיכֶם: חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּתַּן לָהֶם כְּלִי חֶמְדָּה: חִבָּה יְתֵרָה נוֹדַעַת לָהֶם שֶׁנִּתַּן לָהֶם כְּלִי חֶמְדָּה שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ: יט הַכֹּל צָפוּי וְהָרְשׁוּת נְתוּנָה

מעשה אבות

מיינט דער תנא דאס דריי פון דיא יונגע קינדער ציהען אוים דעם מענטשין כּלומר זייער פאטר פון דר ועלט דען זייער זינד היינגט אן אים ויי״ל עד שטראנזט זייא ניט: רבי אלעזר המודעי אומר רבי אלעזר המודעי זאגט הכחלל את הקדשים וזלזל את פאר שׁוועכט קדשים מיינט מען דיא קרבנות · עד איז ויי״א מחמא אדער עד עכט פון זייא ואם עד טאר ניט עכטן · והכבוה את המועדות אוג ועזר עם איז מבזה חול המועד עד טוט מלאכות ואם מען מאר ניט אדער עד עמט אזעלבע מאכלים זייא אין דער ואבין והמלבין פני חבירו ברבים אוג דער ואם איז מביש זיין חבר צווישען פיל לייט והמפר בריתו של אברהם אבינו אוג ועזר עם פאר שטערט דעם בּרית פון אברהם אבינו עד ויל זיך ניט לאזין מל זיין ועזן מען האט אים מליינער הייט ניט מל גיוועזן והמגלה פנים בתורה אוג ועזר עם ואכט עם איין פּירוש אין דער תורה שלא כהלכה ניט וויא דער אמת איז אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים האטשע עם איז בייא אים דא תורה אוג גוטע מעשים אין לו חלק לעולם הבא האט עד פארט זיין חלק ניט לעולם הבא ועזן עד טוט קיין תשובה ניט בייא זיין לעבּין:

רבי ישמעאל אומר רבי ישמעאל זאגט הוי קל לראש ואלעמט זיין נריגנ צום אן הייב כּלומר דיין עלטער ואלשטו אויך גריגנ זיין צוא נאט · נאך איין פשט איז הוי קל לראש ואלעמט זיין גריגנ צוא דעם עלצטין ויאש איבער דיין מריגה צוא טאן זיין ויילן וגוה לתשחורת אוג ועזן עד נעמט עפּים בייא דיר פון זיינט ועגין ואלטמו זיין גריגנ צוא נעבּין דען דוא ביסט מחויב אין דעם בּכוד פון דעם מלך · עם איז גיוועזן אין דיא מ״ע פון מלכות פּרם איז אויך גישטאנען אמלך אוג עם איז אויך גיאנגען אויך זיין האורץ צוא פאר שנידין דיא זרע מלוכה פון דוד המלך דאט עד גיוזכט אין זיין לאנד אלע ואם קומען ארוש פון דוד המלך אוג דאט זייא גיהרגת אוג אלע זייערע קרובים אוג איידימם אוג פרייגד האט עד גינומען אין תפיסה אוג האט זייא ניטאן פיל צרות אוג ליידי ואם עם איז נאר ניט צוא דער שרייבין · אבער נאט ב״ה האט רחמנות גיהאט אויף דער זרע פון דוד אוג עם איז איבער גיבליבן איין כּלה

ואם עד איז ארוים גיקומען פון מלכות בית דוד ואם עד איז גיהרגת גיוואדן · אין דער ציים האט זיך דעם מלך גיתלויבת אוג נון עד שטייט אין איין וויין נארטין ואם אין אים איז פאר האנדין פיל בויבער מיט פרוכט זייער שיינע עד האט אנגר גיוואושט דאם עם איז ניט זיין ויין נארטין האט עד גינומען אוג האט דיא פּירות פון די בוימר אפ גיריסין אוג האט זייא צוא דער ערד גיוואדפין אוג דיא בוימער האט עד צו האקט אוג נאך דעם איז עד גינאנגען וזכין מאמער איז נאך פאר האנדין עפּים איין ציי״ט

אדער

וּבְטוֹב הָעוֹלָם נָרוֹן וְהַכֹּל לְפִי רוֹב הַמַּעֲשֶׂה: כ הוּא הָיָה אוֹמֵר הַכֹּל
נָתוּן בָּעֵרָבוֹן וּמְצוּדָה פְּרוּסָה עַל כָּל הַחַיִּים הֶחָנוּת פְּתוּחָה וְהַחֶנְוָנִי מַקִּיף
וְהַפִּנְקָס פָּתוּחַ וְהַיָּד כּוֹתֶבֶת וְכָל הָרוֹצֶה לִלְווֹת יָבֹא וְיִלְוֶה וְהַגַּבָּאִים

מעשה אבות

אָדָער אַיִן וָאַרְצִיל וָואם עָם וָועט פון דָעם קָעָנען נָאךְ אַמָאל וַאקְסִין דִיא פִּיוּרוֹת
הָאט עָר גִיפוּנָען אַיִן וָאַרְצִיל דָאם פון אִים גַיִיט אַרוֹים אַיִן צְוַיִיג הָאט עָר אוֹיךְ
גִיהוֹיבִין זַיִן הַאק אוּנ הָאט עָם גִיוּואלְט אֶפּ הָאקִין אַז אִיו גִיקוּמָען אַיִן אַלְטָער נִאן
אוּנ הָאט אַנְטָקעגִין אִים גִישְׁרִייֶען אַגְרוֹיש גִישְׁרַייא אוּנ הָאט בַּייא אִים אַוָועק גִינוּמָען
דִיא הַאק אוּנ הָאט אִים אַקְלַאפּ גִיטָאן אוֹיךְ זַיִן שְׁטֶערִין א״נ עָם הָאט גִינָאמָן פון אִים
דָש בְּלוּט אוּנ אִיו שִׁיר גִישְׁטָארְבִּן · אִיז עָר גִיפַאלָן פַּר דָעם אַלְטִין מַאן צוּ דָר עָרד אוּנ
וָאנְט צוּ אִים וָועלְכָעש הָאבּ אִיךְ דִיר גִיטָאן אוּנ וָואש אִיו מַיין זִינד דָאם דוּא בִּישְׁט גִיקוֹמֶן
צוּא טַייטִין מִיךְ אַז וָאנְט אִים דֶער אַלְטָער עָם אִיו וְוַייְנִיג דַיין זִינד וָואש דוּא בִּישְׁט
גִיקוֹמֶן אִין מַיין וַיין נָארְטִין צוּא פַּאר דַארְבִּין אִים וְוֶען דוּא הָאסְט אִין אִים אַשַׁיינָע
פִּרי גִיוָועהָן הָאסְטוּ גִינָארְט בֶּעשֶׁער צוּא עָסִין אוּנ אוֹיךְ מִיט נָעמָען מִיט זִיךְ אַהֵיים ·
אוּנ וָועֶן דוּ הָאסְט גִינְלוּישְׁט אַיִן עָסִין בּוֹים וָוארוּם הָאסְטוּ דִיר נִיט גִינוּמָען צוּ פַלַאנְצִין
פון זַייא אוּנ נִיט גִינוּג וָואם דוּא הָאסְט אוֹים גִירִיסִין אַלָע צְוַייִגִין אוּנ בְּלֶעטֶער אוּנ
בְּלִיאוּנְג אוּנ שְׁפָּרָאצוּנְג אוּנ פְרוּכְט בִּיסְטוּ נָאךְ גִיקוֹמָען אִיצוּנְד צוּא נָאךְ זוֹכִין טָאמֶער
אִיז עֶפּיס אִיבֶּעֶר גִיבְלִיבִּין אַיִן וָאַרְצִיל · אִיךְ הָאבּ גִיוִיפְצְט אוֹיךְ מַיין נָארְטִין וָואם
אִיךְ הָאבּ גִיפַלַאנְצְט אוּנ אָן גִיטְרוּנְקָען אוּנ הָאבּ אִים גִילָאוּט וַאקְסִין וויפִיל יָאר אוּנ
אִיצוּנְד אִיו מִיר נִיט אִיבֶּעֶר גִיבְלִיבִּין נָאר אֵיין וָאַרְצִיל הָאבּ אִיךְ מִיךְ גִיטְרַאכְט דָאם
אִיךְ וָועל עָם כֹאכִין וַאקְסִין בִּיז דִיא צְוַייִגִין וָועלִין אוֹיךְ גַיין אוּנ וָועל בַּנַייָען נָאר
מַיין נָארְטִין פון זַייְנ צְוַייִגִין בִּישְׁטוּ גִיקוֹמָען אוּנ הָאסְט אוֹיךְ גִיהוֹיבִין דַיין הַאק צוּא
פַּאר דַארְבִּין דָאם אוֹיךְ כְּדֵי עָם זָאל נִיט בְּלַייבִּין קַיין שׁוּם וָאַרְצִיל פון מַיין נָארְטִין אוּנ
דוּא וָאנְטְט נָאךְ דָאם דוּא בִּיסְט גִירֵעכְט אִיךְ הָאבּ דִיר נָאךְ וויְנִצִיג גִיצָאלְט דָעם
דִיר וָאלְט גִיקוֹמָען דֶער טוֹיט אוּנ צוּא אָפּ מָעקִין דַיין גִידֶענְעש פון דָעם וָועלְט הָאט
דָער מֶלֶךְ אָן גִיהוֹיבִין צוּא וַייְנָען אוּנ אִיו גִיפַאלִין צוּא דָעם אַלְטִין פַּאר דִיא פִּיס
אוּנ הָאט גִיזָאנְט אִיךְ בֶּעט דִיךְ מַיין הַאר אִיךְ הָאבּ אַיין נַארִישְׁקַייט גִיטָאן אוּנ אִיצוּנְד
הָאבּ אִיךְ אוֹיךְ דֶער זָאךְ דָרָטָה אוּנ בֶּעט דִיךְ דָאם דוּא זְאלְסְט מִיךְ נִיט טַייטִין דֶען
אִיךְ נֶעם אוֹיךְ מִיר צוּא אָן טְרִינְקָען דָעם וָאַרְצִיל אוּנ זָאל אִים הִישִׁין טָאג אוּנ נַאכְט
בִּיז עָר וָועט אוֹישׁ וַאקְסִין אוּנ פון זַייְנ צְוַייִגִין וָועל אִיךְ וויְדֶער פְּלַאנְצִין נָאר דָעם
וַיין נָארְטִין בִּיו עָר וָועט זַיין אַזוֹא וויא עָר אִיז גִיוָוען אוּנ דָאם וָאם אִיךְ הָאבּ גִיטָאן
פַּאר גִיבּ מִיר (דָאם אַלֶץ אִיז גִיוָוען בְּחַלוֹם) דֶער מֶלֶךְ חַאפְּט זִיךְ אוֹיךְ פון זַיין שְׁלָאף
וָעהְט עָר פִּיל בְּלוּט אוֹיךְ זַיין בֶּעט אוּנ עָם הָאט אִים גִיקְלַאפְּט זַיין הַארְץ בִּיו עָם אִיז
טָאג גִיוָואהְרין הָאט עָר גִירוּפִין צוּא אַלֶע זַייְנ חֲכָמִים אוּנ הָאט וויי דֶער צֵיילְט דִי מַעֲשֶׂה
אָבֶּער זַייא הָאבִּין נִיט גִיוואוּסְט וָואם צוּא עָנְטְפָּערִין אִים · הָאט גִיעָנְטְפָּערְט אַיִיגָער

מַחֲזִירִין תָּדִיר בְּכָל יוֹם וְנִפְרָעִין מִן הָאָדָם מִדַּעְתּוֹ וְשֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ וְיֵשׁ לָהֶם עַל מַה שֶּׁיִּסְמוֹכוּ וְהַדִּין דִּין אֱמֶת וְהַכֹּל מְתֻקָּן לְסָעוּדָה: כא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר אִם אֵין תּוֹרָה אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ

מעשה אבות

פון דיא באדינגער פון דעם מלך אונ האט ניאמט אדוני קינינ רוא ווייסט דאך וואול דאס דיא חכמים פון דיא יודין אונ רי ואם קומען ארוים פון זייער זרע מלוכה זיינען ניוון צו די מלכים ואם זייא זיינען בייא זייא ניוון אנרוים באדערזעגעם צו זייער מלוכה רען דיא מלכים פלעגין זייא עבדין זייער ניזעץ אונ פיל גאב בדי זייא זאלין צו זייא באשיידין פיל רעטינגש אונ חלומות אונ אלערלייא דברי חכמה אונ די האמט זיך באראמטין צוא סאבין פאר לירין אונ הרנגן זייא אונ נון איצונר יצן זייא אין תפיסה אונ ניפייניגט סיט קייטין אונ ווען עם ניפעלט דיר מיין עצה זאלקסט זוכין פון דיא נרעשטע פון דיא קלוגע ליים וואם יצין אין דער תפיסה מען זאל אינז שטעלין פאר דיר אונ עד זאל דיר דיין חלום באשיידין · איז דיא זאך דעם מלך ניפעלין אונ האמט ניפאמטין צוא ברייגען איינעם פון ריא חכמי ישראל · אזו איז דער קונעכט ניאנגען אונ האפ זייא ניואגט דאם דער מלך באנערט איין חכם פון זייא דען ער האמ צוא פרעגין אזו איין זאך ווען עם איז פאר הוילין פון זייגע חכמים האמט איין אלטער מאן פון זייא ניאגט צוא רעם קנעכט נון איך וועל מיך שטעלין פאר דעם מלך · אונ ווען אים זאגין נאר זיין הארץ · האבין אים זייגע חברים ניזאגט וראוס הייליגט ריך צוא אזו איין זאך ווען דוא ווייסט נאר ניט ווען עם קומען ריך פרעגין זאמט ער ניזאגט צוא זייא איך ווייס דאם איין חלום האמט זיך דעם מלך נחלמת אונ דעם עלבינין חלום האפ איך אויך גיזעהן · אונ איך ווייס דאם פתרון · האמט דער קנעכט ניזאגט צוא אים עם וואש דיך אפ אונ שמיר דיך אונ עם דיר דיא קלייד ער ואם איין מיין האמט אונ טוא·זייא אן רען דער מלך האמט אזו ניבאמטין · האמ ער זען גישווארין דאם ער ווען ניט טאן קיין שום זאך ביז ער ווען שמיין פאר דעם מלך אז ער איז ניקומען צוא דעם מלך האמט דער מלך ניזאגט צוא אים קענשטו פותר חלום זיין האמט ער זען האמט ער אפילו רעם חלום אויך האמט דער מלך ניזאגט טוא רער צייל האמט ער אים דער ציילט רער חלום אפילו ואם דער מלך האמט פאר געסין אונ ידער מלך האמט זיך זייער ניוואונדערט אונ האמט ניזאגט נון איצונד זאג מיר דעם פתרון ויא ער זאן האמט אן ניהויבין צוא באשיידין דעם חלום אזוא האמט ער אנרוים ניוויין ניזויינט אונ האמט ניזאגט ארומ קינינ רעם גארמין ויאם דוא האמט גיזעהן דאם איז דיא משפחה פון דור המלך אונ ריא בויטער יונגע אונ אלטע אונ מיטעלע אונ בלעטליך אונ פירות דאם זיינען זיינע קינדר אונ דאם ויאם דוא האמט ניזואלט פאר שנייין אלע בויטער פון אים דאם איז דיין גזירה ואם דוא האמט גוזר גיזוען מען זאל נאר דיא זרע פון דוד מאבין פאר לירין ·

אֵין תּוֹרָה אִם אֵין חָכְמָה אֵין יִרְאָה אִם אֵין יִרְאָה אֵין חָכְמָה אִם אֵין דַּעַת
אֵין בִּינָה אִם אֵין בִּינָה אֵין דַּעַת אִם אֵין קֶמַח אֵין תּוֹרָה אִם אֵין תּוֹרָה
אֵין קֶמַח: כב הוּא הָיָה אוֹמֵר כָּל שֶׁחָכְמָתוֹ מְרֻבָּה מִמַּעֲשָׂיו לְמָה הוּא

מעשה אבות

· אוּן דָּאס וָואס דוּא הָאסְט אוֹיף גִיהוֹיבִין
דַּיין הַאק צוּא אוֹיס רַייסִין עָם דָּאס אִיז וָואס עָס אִיז אוֹיף גִינַאנְגָען אוֹיף דַּיין דַּעָה צוּא
נָאךְ זוּכִין צוּא פַּאר לָעְנְדִין דִיא וֶרְט הַמְלוּכָה · אוּן דָער אַלְטָער מַאן וָואס הָאמְט אוֹיף
דִיר גִישְׂרִיעֶן דָּאס אִיז דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אוּן דָּאס וָואס דוּא הָאסְט אִים צוּא גִיזָאגְט דָּאס
דוּא וָועסְט מַאכִין אֶן טְרִינְקָען דָעם וָואסֶר צִיט עָר וָועט אַיין גְרוֹיסָער בּוֹים וֶוערִין ·
דָּאס אִיז וָואס דוּא וָועסְט פּוּן הַיינְט אָן מְבַטֵּל זַיין דַּיין גְזֵירָה אוּן וָועסְט הִיטִין דִי אִשָּׁה
פּוּן זֶרַע בֵּית דָּוִד מִיט אַלֶע אִירֶע קְרוּבִים · הָאסְט דֶּעמְ מֶלֶךְ
גִיזָאגְט צוּא אִים דוּא הָאסְט אֶמֶת בַּאשַׁיידְט אוּן אִיצוּנְד זוּךְ אוּן קְלָעָר נָאךְ אוֹיב עָם
אִיז גִיבְּלִיבֶּן אַיין אִשָּׁה פּוּן זַיינֶע קִינְדֶער וֶועל אִיךְ מִיט אִיר טָאן
גִיזָאד אוּן וֶועל טָאן סַיין אוֹיג אוֹיף אִיר צוּא גוּטִין אוּן אוֹיף אַלֶע אִירֶע קִינְדֶער וָואס
וָועט אַרוֹיס גֶיין פּוּן אִיר אוּן וֶועל מְקַיֵּים זַיין דָּאס וָואס אִיךְ הָאב צוּא גִיזָאגְט · זוּ דֶער
זָקֵן הָאט עָס גִיהֶערְט הָאט עָר זִיךְ גִיקְעָנְט אַיין הַאלְטִין אוּן הָאט אָן גִיהוֹיבֶּן צוּא
וַוייֶנֶן אוּן הָאט גִיזָאגְט אָדוֹנִי קִינִיג אִיךְ הָאב חֲתוּנָה גִימַאכְט מַיין טָאכְטָער פַּאר
אֵיינֶעם פּוּן דֶער זֶרַע פּוּן בֵּית דָּוִד אוּן בַּאלְד נָאךְ דֶּער חֲתוּנָה הָאסְט דִיא גְזֵירָה גוֹזֵר
גֶיוָוען אַז הָאט טָען אִים גִיהַרְגְט אוּן סַיין טָאכְטֶ֫ר אִז אַיין עֲגוּנָה גִיבְלִיבֶּן שׁוּין עָטְלִיכֶע
חֲדָשִׁים הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט
צוּ אִים גֶייא צוּא דַיין הוֹיז אוּן זָאג צוּ דַיין טָאכְטָער דָאס אִיךְ וֶועל דִיךְ הַיינְט פְּרַייא
לָאזִין אוּן אוֹיךְ אַלֶע וָואס זִיצן אִין דָער תְּפִיסָה · אוּן דֶר מֶלֶךְ הָאט אִים אָן גִיטָאן זַיין
פִּינְגֶערִיל אוּן טָען הָאט אַלֶע פְּרַייא גִילָאזְט אַזוֹ אִיז דֶער זָקֵן גִינַאנְגָען אַהֵיים הָאט טָען
אִים גִיזָאגְט דָאס זַיין טָאכְטָער אִיז [illegible] הָאט עֶר זִיךְ וַייעֶר גִיפְּרַייט אוּן אִיז
גִינַאנְגָען אוּן הָאט עָס גִיזָאגְט צוּ דֶעם מֶלֶךְ אַזוֹ הָאט דֶער מֶלֶךְ גִיזָאגְט טָען זָאל אוֹיס
רַאסְטָען אַיין חֲדָר אִין דֶעם הוֹיף פּוּן דֶעם מֶלֶךְ אוּן צוּ בְּרַייְנְגָען אַהִין אִיר בֶּעט גִיוַוּאנְט
אוּן נָאר אִיר בַּאדֶערְפְעְנִישׁ אוּן טָען זָאל בְּרַייְנְגָען דִיא יוּנְג פְּרוֹיא אִין דֶעם חֲדָר אַרַיין
הָאט טָען אַזוֹ גִיטָאן אוּן טָען הָאט אִיר אָן גִיבְּרַייט אַלְץ וויא דֶער מֶלֶךְ הָאט גִיבָּאסְטִין
אוּן עָס אִיז גִיקוֹמָען אִיר צַייט צוּא גִיוִוינָען הָאט זִיא גִיוואוּנָען אַיין זוֹן אוּן זִיא הָאט
גִירוּפְן זַיין נָאמֶען בּוֹסְתְּנַאי דָאס אִיז טַייטְש וַויין נָארְטִין צוּא אַיין גִיזָעצְנִישׁ פּוּן דֶעם
וַויין נָארְטִין וָואס דֶער מֶלֶךְ הָאט גִיזָעהֶן בְּחָלוֹם · דָאס קִינְד אִיז אוֹיף גִיצוֹגִין גִיוָוארְן
אוּן עָר הָאט גִילֶערִינְט פִּיל תּוֹרָה אוּן עָר אִיז גִיוָוען אַגְרוֹיסָער חָכָם · וָען דִיא זָאךְ
פּוּן דֶעם קִינְד אִיז גִיוָואגְט גִיוואוּרְן צוּא דֶעם מֶלֶךְ אַוּוא הָאט עָר גִיבָּאסְטִין טָען זָאל אִים
בְּרַייְנְגָען פַּאר אִים · הָאט טָען אִים גִיבְּרַאכְט אוּן הַשׂ"ת הָאט אִים גִינָעבִין חֵן אִין דִי
אוֹיגִן פּוּן דֶעם מֶלֶךְ אוּן עָר אִיז גִישְׁטַאנְגָען פַּאר דֶעם מֶלֶךְ פּוּן דֶער צַייט וּוָאס עָר אִיז
גִיקוֹמָען

דוֹמֶה לְאִילָן שֶׁעָנָפָיו מְרֻבִּין וְשָׁרָשָׁיו מוּעָטִין וְהָרוּחַ בָּאָה וְעוֹקַרְתּוֹ
וְהוֹפַכְתּוֹ עַל פָּנָיו שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה כְּעַרְעָר בָּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֹא טוֹב

מעשה אבות

גיקומען בײַ נאכט אונ האט זיך ניט נירדט מיט זיין קאפ אונ האט ניט אויף ניהויבין
קיין פוס· אזו וויא ער איז גישטאנען איז גיקומען איין פליג זיא איז גיוועזן אזו ערוים
וויא איין האלבער מיל גראם אונ האט זיך נישטעלט אויף זיין שטערין אונ האט אינז
נבײַסין בײַ עם האט נרינען בלוט אונ בימתנאי האט זיא ניט אויעק נטרי־בין פון זיך
האט דער מלך ניזאגט צוא אים וויא קומט עם וואס עם רינט בלוט פון זיין שטערין
האט ער ניזאגט צו דעם מלך ניב אבטונג מיט דיינע אויגין ור־סטו זעהן נר וואס· אזו
האט דער מלך גיזעהן דאם דיא פליג עסט פון זיין שטערין · האט דער מלך ניזאגט
צו אים ואורום האסטו דיא פליג ניט אויעק נישרי־בין האט בימתנאי גיזאגט דעם דרך
ארץ האבין מיר נירשתּ פון אונזערע עלטערין פון דער צייט וואס אונזער קרון איז
אויעק גינומען פון אונז אונ מיר באארפין שטיין כאר מלכים דאס מיר זאלין
ניט ריידין אונ לאכין אונ אויך היבין קיין האנט פאר זייא · איז דיא זאך זייער וואול
גיפעלין צוא דעם מלך האט ער אים ניסאכט פאר איין שני למלך אונ פאר׳ איין ראש
איבער דיא ישׂראל · והוי מקבל את כל האדם בשמוחה אונ זאלסט אנטפאנגען אימליכין

מענטשין מיט אפריילידּ פנים :

רבי עקיבא אומר רבי עקיבא זאנט שחוק וקלות ראש גילי־כמר אונ פר שייטקיט מרגילין וכו׳

מאכן גיואונן צו זנות · דר חסיד שרייבט דרום שרי־בט דר תנא דאס לשון ניוואונן
דען פיל מענטשין האבין במבע מוא פאר איין עבירה אונ היטין זיך אפ אזוא וויא
מען היט זיך פון ציין סמנה · אבער דער יצר הרע מאכט אים ניוואונן אונ פאר
זיכערט אים פון דער סמנה · אזוא וויא דער שטיינער איז ערגן איין מענטש קומט
אריין אץ איין טייך דאס אין אן הויב טוט ער זיך שרעקין אבער ענין ער ערמט
ניוואונט האט ער שוין קיין מוא נית אונ אזוא האבין אונעערע חכמים ניזאגט דער
ואם טוט צוויא מאל איין עבירה אזוא ווערט עם בייא אים נליך וויא איין היתר
מסורת סיג לתורה דיא קבלות ואם עס האט אוים וויניג וויא אזו צוא ליינען די
אותיות פון דער תורה אנרעדט וויא עם שמייט נישריבין דאס איז איין צאם צו דער
תורה פון דעם קומט ארוים פיל דינים · מעשרות סיג לעושר אז מען נית מעשר איז דאס
איין צאם צוא עשירות · נדרים סיג לפרישות אז דער מענטש טוט אנדר ער נאל נית
מאן אזעלכע זאכין ואם איז לפנים משורת הדין איז דאס איין צאם צוא אפ שייטין
זיך פון תאוות · סיג להכמה שתיקה צוא חכמה איז מער קיין צאם נית נאר שוויגין ער
זאל נית פיל רעדין : הוא היה אומר ער פלעגט זאנין חביב אדם שנברא בצלם ביליבט איז
דער מענטש ואם ער איז באשאפין ניזואלין מיט דעם פוראם פון דעם אויבערשטין
חבה יתירה דאס איז נאך אנרוים ליבשאפט פון השי׳ת נודעת לו שנברא בצלם ואם ער
האט מורע ניוועזן דעם מענטשין אז ער איז באשאפין ניזואלין מיט נאסם פוראם ·

וְשָׁכַן חֲרָרִים בַּמִּדְבָּר אֶרֶץ מְלֵחָה וְלֹא תֵשֵׁב · אֲבָל כָּל שֶׁמַּעֲשָׂיו יִהְיוּ כְּרִבִּין
מֻחְכָּמָתוֹ לָמָּה הוּא דוֹמֶה לְאִילָן שֶׁעָנָפָיו מוּעָטִין וְשָׁרָשָׁיו כְּרִבִּין שֶׁאֲפִילוּ

מעשה אבות

שנאמר אַזוֹא וויא עָם שְׁמַיִים כי בצלם אלהים עשה את האדם דָען מִיט דָעם פּוּרעם פּוּן נָאט הָאט עָר גימַאכְט דָעם מָענטְשָׁן חביבין ישראל דִיא יִשְׂרָאֵל זַיינָען בַּלִיבְּט בַּייא נָאט ב״ה שנקראו בנים למקום וָואם זַייא זַיינָען גִירוּפֶן גִיוָואָרין קִינְדֶער צוא נָאט · חכה יתירה נודעת להם דָאם אִיז נָאךְ מֶער לִיבְּשַׁאפְּט וָואם מָען הָאט זַייא מוֹדִיעַ גִיוָואָרין שנקראו בניו למקום אַז זַייא וָועָרין אָן גִירוּפֶן קִינְדֶער צוא נָאט שנאמר אַזוֹא וויא עָם שְׁמַיִים בנים אתם לה׳ אלהיכם אִיר זַייט קִינְדֶער צוא אַייעֶר נָאט : חביבין ישראל דִיא יִשְׂרָאֵל זַיינָען בַּאלִיבְּט שנתן להם כלי חמדה אַז עָם אִיז צוא זַייא גִיגעבִּין גִיוָואָרין אַיין גִילוּסְטִיגָע בְּלִי דָאם מַיינְט מָען דִיא תורה חבה יתירה נודעת להם דָאם אִיז נָאךְ אַגֶרעשָׁעָרָע לִיבְּשַׁאפְּט וָואם מָען הָאט זַייא מוֹדִיעַ גִיוָואן שנתן להם כלי חמדה אַז עָם אִיז צוא זַייא גִיגעבִּין גִיוָואָרין אַגִילוּסְטִיקָע בְּלִי שבו נברא העולם וָואם דוּרְךְ אִים אִיז דִיא וָועלְט בַּשַׁאפִּין גִיוָואָרין שנאמר אַזוֹא וויא עָם שְׁמַיִים כי לקח טוב נתתי לכם אִיךְ הָאבּ אַייךְ גִיגעבִּין אַנוּט לֶערְנען תורתי אל תעזובו מַיין תּוֹרָה זָאלְט אִיר נִיט פַאר לָאזִין : הכל צפוי נָאט ב״ה וָועהָעט אַלֶע דִיא מֶענְטְשִׁין פּוּן דִיא מָענְטְשִׁין והרשות נהונה אוּנ דֶער רִשׁוּת אִיז גִיגעבִּין גִיוָואָרין דֶער מָענְטְש זָאל טָאן וָואם עָר וויל ובטוב העולם נדון פּוּן דֶעסְט וָועגִין וָועָרט מִיט גוּטְקַייט דִי וָועלְט גִימִשְׁט בְּלוּמֶר דָען דֶער שְׁטַייגֶער אִיז פּוּן אַמָּלֶּ בָּשָׂר וָדָם וָוען דֶער מָענְטְש אִיז עוֹבֵר אוֹיךְ זַיין גְּזֵירָה אַז אִיז זַיין מִשְׁפָּט צוא מִיטְזִין אִים אָבֶּער נָאט ב״ה אִיז נִיט אַזוֹ אוּנ חָאטְשָׁע עָר וָעהָעט אַלֶע וָואם דֶער מָענְטְש טוּט אוּנ זִינְדִיגְט אַנְטֶקֶעגִין אִים לָאזְט עָר אִים צוא טָאן זַיין עֲבֵירָה גְלַייךְ וויא דֶער רִשׁוּת אִיז בַּייא אִים צוא טָאן אוּנ נִיט גִינוּג וָואם עָר שְׁטְרָאפְּט אִים נִיט בְּאלְד טוּט עָר נָאךְ מִיט אִים גוּטְס אוּנ לָאזְט אִים לֶעבִּין בָּאמֶער וָועט עָר תְּשׁוּבָה טָאן אוּנ נִיט דוּא זָאלְסְט מֵיינֶען דָאם נָאט שַׁיינְקְט עָנְז · נָאר והכל לפי רוב המעשה אַלֶע וָועלְט זִיךְ אִין זַיינֶע רוֹב מַעֲשִׂים וָועָן דָאם רוֹב פּוּן זַיינֶע מַעֲשִׂים זַיינָען שְׁלֶעכְט אַזוֹ טוּט מָען מִיט אִים גוּטְס אוֹיךְ דֶער וָועלְט אוּנ דֶער כּוֹף אִיז דָאם עָר וָועָרְט פַּאר לָארִין אִין גֵיהִנָּם אוֹיב עָר טוּט קֵיין תְּשׁוּבָה נִיט · אוּנ אוֹיב זַיינֶע רוֹב מַעֲשִׂים זַיינָען גוּט · אַזוֹ גִיט מָען אִים יְסוּרִים אוֹיךְ דֶער וָועלְט עָר זָאל אָפּ קוּמֶען דִיא זִינְד : הוא היה אומר עָר פְּלֶעגְט זָאגִין הכל נתון בערבון אוֹיךְ אַלֶע זַאכִין וָואם דֶער מָענְטְש טוּט אִיז דָא אַיין עֶרֶב דָאם מִיינְט מָען דִיא נְשָׁמָה פּוּן דֶעם מָענְטְשִׁין ומצודה שרוכה על כל החיים אוּנ אַיין נָעץ אִיז פַּאר שְׁפְּרֶייט אוֹיף אַלֶע לֶעבֶּעדִיגֶע כְּלוּמֶר אַזוֹ וויא אַיין נָעץ וָואם מָען וויל דִּוךְ אִיר הַאפִּין פּוּינְגְלען גִיט מָען דָארְט עָסְן וַאהְרְג אוּנ דֶער וויגִיל מֵיינְט דָאם עָס אִיז נִיט פּוּן זַיינְט וָועגִין גִישְׁפְּרֶייט דִיא נָעץ צוא הַאפִּין אִים אוּנ קוּמְט צוא עָסְן אוּנ וָועָרְט גִיהַאבְּט דוּרְךְ דָעם · אַזוֹ אוֹיךְ מֵיינְט דֶער מָענְטְש דָאם גוּטְס וָואם עָר הָאט אוֹיף דֶער וָועלְט אִיז עָס פּוּן זַיין טוֹבָה וָועגִין אָבֶּער עָס אִיז נִיט אַזוֹ דָע עָשׂ אִיז נָאר גֶעגעבִּין צוא אִים כְּדֵי אַז וָועָן עָר וָועט זִינְדִיגִין זָאל עָר דָאךְ מִיט

גיהאפט

כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ ׳
שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה בְּעֵץ שָׁתוּל עַל מַיִם וְעַל יוּבַל יְשַׁלַּח שָׁרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי

מעשה אבות

ניהאפט ווערין אוג מען זאל עם בייא אים אויעק נעמען איז דאס בייא אים גליך וויא דער טויט התנות פתוחה די קראם ואם מען פאר קויפט אלץ איז אפין דאס מיינט מען דיא ועלט איז גיגליכין צוא אין קראם ואש עם איז אין איר פאר האנדין פיל זיסע שפייז אוג תענוגים אוג ווער עם ויל קויפין זאל ער קומען אוג קויפין והדבוני אוג דער קרעמער דאס מיינט מען דער ייצר הרע ואם אלע תאוות פון דער ועלט זיינען בייא אים אין דער האנט מקוף טוט ארום ריינגלען אוג ניין אין אלע נאסן ער באגוגינט זיך ניט צו זיצן אין קראם אוג ועמען עם ועט זיך גילוסטן צו קויפן בייא אים תענוגים זאל קומען צו אים אוג קויפן נאר ער נייט ארום אין אלע נאסין צוא איבער ריידן אוג אפ נארין אלע מענטשין אוג אפילו דעם ואם ער גילוסט נאר ניט צוא קיין תאוה ניט ער אים ארין אין הארצין אין גילושטונג צוא תענוגי העולם : והפנקס פתוחה אוג ער בוך איז אפין והיד כותבת אוג דיא האנט שרייבט כלומר עם ועדט פאר שריבין אלץ ואם דר מענטש טוט וכל הרוצה ללוות יבא וילוה אוג אזו איין מענטש ואם ער איז אין עני אוג ער רעט אים אן צוא טאן אזו איין עבירה ואם עם דארף קאכטין נעלט זאגט ער אים צו דאם ער ועט אים נעבין נעלט דרויף כדי ער זאל זיך ניט פאר מיידין צו טאן והגבאים מחזירין תדיר בכל יום אוג דיא גבאים ואם זיינען גובה פון דעם מענטשין דאם מיינט מען דיא יסורים אוג אנגסטין זייא ניין ארום אימלי כין טאג ונפרעין מן האדם אוג זייא ועדין ניצאלט פון דעם מענטשין אלע טאג צוא בישליך מדעתו אויף אזעלכם ואם ער האט נימאן מיט זיין ויסין ׳ ער האט גיוואוסט אז דאם איז איין עבירה ושלא מדעתו אוג אזעלכש ואם ער האט ניט גיוואוסט או עם איז איין עבירה ויש להם על מה שיסמכו אוג האמשע אין פלוק ווייט דאך אוים דאם מען ואלט ניט גינעהערט צו ניצאלט ועדין דרויף ואם ער האם ניט גיוואוסט אויב עם איז עבירה ׳ אבער זייא האבין זיך אויף עפים צוא סומך זיין דאם זייא מוען רעכט והדין דין אמת אוג עם איז איין אמתר דין דען ער ואלט נעהערט צוא לערנען ואלט ער ניוואוסט ועלכעם מען מעג אוג ועלכעם מען טאר ניט והכל מהוקן לסעורה אוג דרך דעם ואם דיא יסורים ועדין ניצאלט פון דעם מענטשין אוג ער קומט אפ אויף זיינע עבירות זיינען אלע אן גיברייט צו דער סעורה פון עולם הבא :

רבי אלעזר בן עזריה אומר רבי אלעזר בן עזריה זאגט אם אין תורה ועין דר מענטש לערנט

נאר ניט קיין תורה אוג איז אנאנצן טאג נאר עוסק אין מלאכה אין רוך ארי ועט ער ניט זעהן קיין ברכה אין זיין מלאכה אם אין דרך ארץ אוג ועין ער שוט נאר בי מלאכה ניט נאר ער לערנט טאג אוג נאכט אין התורה ועט דיא תורה בייא איס קיום ניט האבין ׳ דען אמעטש ניהער צו מאן עפים אין מלאכה או ער זאל זיך מפרנס זיין אם אין חכמה ועין דוא דאכט ניועהען אין מענטש ואם שי האט זיך נימיט

יָבֹא חוֹם וְהָיָה עָלֶיהָ רַעֲנָן וּבִשְׁנַת בַּצּוֹרֶת לֹא יִדְאָג וְלֹא יָמִישׁ מֵעֲשׂוֹת
פֶּרִי: כג רַבִּי אֶלְעָזָר (בֶּן) חִסְמָא אוֹמֵר קִנִּין וּפִתְחֵי נִדָּה הֵן הֵן גּוּפֵי

מעשה אבות

צוא לערנען אוג קאן ניט אין יראה ואלסטו וויסען אז עם איז ווייל ער האט ניט קיין
מורא פאר גאט איבער דעם קען די תורה בייא אים קיין ארט גיפינען צו האבן אקיום
בייא אים אם אין יראה אוג אז דוא ועהשט דאם ער האט קיין מורא ניט פאר גאט אין
חכמה איז אסימן דאם עם איז בייא אים ניט דא ריא חכמה פון דער תורה תלומר
חאטשע ער מירט זיך אין דער תורה קען ער ניט קומען צוא דער חכמה פון דעו תורה
אם אין דעת אז עם איז ניט דא קיין ויסין שאפט ער ווייש ניט דעם טעם פון דיר זאך
אין בינה וויא קאן ער דעם שכל פאר שטיין אם אין בינה ווער עם האט ניט קיין פאר
שטאנד אין דעת וויא קאן ער ווישין דעם טעם פון דער זאך אז ער האט ניט קיין פאר
שטאנד אם אין קמח אז ער האט ניט קיין מעל דאם הייסט ברוט אין תורה וויא קאן ער
לערנען תורה אם אין תורה אז ער לערינט ניט קיין תורה אין קמח האט ער ניט צו עסין ׳
רבי מנחם שרייבט איין אנדער פשט אם אין קמח ווען עם זאל ניט גינעבן ווערן צום
מענטשן קיין טעל בלומר ברוט צוא עסין דאם הייסט איידעלע מאכלים אוג זאל נאר
עסין דאם נעטליכע וואם בחמות עסין אין תורה ווארט זיין שכל ניט גישטארגין צוא
חכמת התורה אם אין תורה ווען דער אויפערשטער ווארט ניט ווערין נעבין די תורה
צום מענטשין אין קמח ווארט ער ניט גימאכט אז איין מענטש זאל עסין איידעלע
מאכלים ׳ הוא היה אומר ער פלעגט זאגין כל שחכמתו מרובה ממעשיו דאר וואם זיין חכמה
איז מער פון זיינע גוטע מעשים למה הוא דומה צוא וואם איז ער גלייך לאילן צוא מיין
בוים שענסיו מרובין וואם זיינע צווייגן זיינען פיל ושרשיו מועטין אוג זיינע וואראצלן זיינן
ווייניג והרוח באה אוג דאר ווינט קומט ועוקרתו והופכתו על פניו אוג ריישט אינן אויש
אוג פאר קערט אים אויף זיין פנים שנאמר אז וויא עם שטייט והיה כערש בערבה אוג ער
ווערט זיין וויא מיין בוים שטייט אויף מיין גלייכין פלאץ ולא יראה כי יבוא טוב אוג ער
ווערט ניט ווהען אז עם ווערט קומען גוטש ושכן חררים במדבר אוג ער ווערט רוען טיט
דארקייט אין דער ויסטענעש ארץ מלחה ולא תשב אין מיין גיזאלצין לאנד אן ישוב וכל
שמעשיו מרובין מהכמתו אוג דאר ווארש זיינע גוטע מעשים זיינען מער פון זיין חכמה למה
הוא דומה צוא ווארש איז ער גלייך לאילן צוא מיין בוים שענסיו מועטין ושרשיו מרובין ווארם
זיינע צווייגן זיינען ווייניג אוג זיינע ווארצלען זיינען פיל שאפילו כל הרוחות שבעולם ווארם
אפילו אלע ווינטין פון דער ווועלט כאות ונושבות בו קומען אוג ווייען אויף אים אין בויזין
אותו ממקומו רירין זייא אים ניט פון זיין ארט שנאמר אז וויא עם שטייט והיה כעין שתול
על מים ער ווערט זיין וויא מיין בוים ווארש איז גיפלאנצט אויף בעך ווארסער ועל יובל
ישלח שרשיו אוג בייא דעם ט״ך צוא שפרייט ער זיינע ווארצלן ולא יראה כי יבא וחם ער
ווערט ניט ווהען אז עש ווערט קומען אהיץ ווערט עם אים ניט שאטין והיה עלהו רענן אוג
זיינע בלעטער ווילן זיין צוועיגהאפטיג ובשנת בצורת לא ידאג אוג אין מיאר ווארט רענין

ווינען

הֲלָכוֹת תְּקוּפוֹת וְגִימַטְרִיָּאוֹת פַּרְפְּרָאוֹת לַחָכְמָה : רבי חנניא בן עקשיא וכו׳

פרק רביעי

כל ישראל וכו׳

א בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר אֵיזֶהוּ חָכָם הַלּוֹמֵד מִכָּל אָדָם שֶׁנֶּאֱמַר מִכָּל מְלַמְּדַי הִשְׂכַּלְתִּי (כִּי עֵדְוֹתֶיךָ שִׂיחָה לִי) : אֵיזֶהוּ גִבּוֹר הַכּוֹבֵשׁ אֶת יִצְרוֹ

מעשה אבות

זַיינֶן גִימַטְרִיָּא וְעט עֶר נִיט זָארְגִין וְארוּם עֶשׂ וְועט אוֹיךְ אִים וְואְקְסִין פֵּירוֹת ולא יכיש מעשות פרי אונ עֶר וֶועט נִיט אֶפּ טָאן פּוּן צוּא מַאכִין פֵּירוֹת : רבי אליעזר בן חסמא אומר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חִסְמָא זָאגט קֵינִן דִיא דִינְגִים פּוּן דִיא קָרְבָּנוֹת פּוּן אַנְיִינְעֶרִין דָּאס אִיז זַייעֶר שְׁוֶועֶר חן חן גופי הלכות דָּאס אִיז דִיא רֶעכְטע הֲלָכוֹת

אֵין דֶּער תּוֹרָה הקופות וגימטריאות צוּ רֶעכֶענֶן תְּקוּפוֹת אונ צוּ רֶעכֶענֶן וויא פִּיל אוֹתִיּוֹת טָרֶעפְּט אֶן פּוּן אַיין רֶכֶט וְועגִין פרפראות לחכמה אִיז עֶשׂ וויא אַיין גִירִיכְט וְואם טָאן עֶטְט

סוֹף סְעוּדָה אַוּ אִיז דָּאשׂ צוּא חָכְמַת הַתּוֹרָה :

פרק ד בן זומא אומר בֶּן זוֹמָא זָאגט אֵיזֶהוּ חכם וְעלֶכֶער אִיז אֶחָכָם הלומד מכל אדם דֶּער

וְואם לֶערְנְט פּוּן אַלֶע מֶענְטְשִׁין כְּלוֹמֶר אַכֶּענְטְשׁ זָאל נִיט זָאגִין דִיא חָכְמָה

וְועֶרְט דָּאךְ נִגְזַר פּוּן נָאט אִיי דֶּער מֶענְטְשׁ וְועֶרְט בַּאשַׁאפִין וְואם עֶר זָאל זַיין צִיא אַיין חָכָם אָדֶער אַיין טִפֵּשׁ קֶען דָּאךְ זַיין דָּאם דֶּער מֶענְטְשׁ וְואם אִיז אוֹיךְ אִים נִגְזַר נִיוְואַרִין עֶר זָאל זַיין אַחָכָם אִיז עֶר אַחָכָם · אונ דֶּער וְואם אִיז אוֹיךְ אִים גִּזַר נִיוְואַרִין עֶר זָאל זַיין אַיין טִפֵּשׁ קֶען נִיט וְועֶרִין קֵיין חָכָם דְּרוּם זָאגְט דֶּער תַּנָּא חָאכָ שָׁע עֶם אִיז אוֹיךְ אִים נִגְזַר נִיוְואַרִין עֶר זָאל זַיין אַיין טִפֵּשׁ אָבֶּער דּוּרְךְ דָּעם וְואם עֶר וְועט זַיךְ מִיעֶן אִין דֶּער תּוֹרָה צוּ לֶערְנֶען פּוּן אַלֶע מֶענְטְשִׁין וְועט עֶר וְועֶרִין אִיין חָכָם שנאמר אַזוֹ וויא עֶם שְׁטֵייט מכל מלמדי פּוּן אַלֶע מַייְנֶע מְלַמְּדִים אונ רַבַּיִים וְואם אִיךְ הָאב פּוּן זַייא נִילֶערִינְט השכלתי בִּין אִיךְ קְלוּג נִיוְואַרִין · דֶּעֶן אִיךְ הָאב מִיךְ גִימַיְדֶט אַלֶע צַייט אִין דֶּער תּוֹרָה איזהו גבור וְועלְכָער הַייסְט אַיין נִבּוֹר הכובש את יצרו דֶּער וְואם צְווִינְגְט זַיין יֵצֶר הָרָע · דֶּעֶן דִיא מִלְחָמָה פּוּן דֶּעם יֵצֶר הָרָע אִיז אַלֶע צַייט אָבֶּער אַיין מִלְחָמָה אֲנַטְקֶעגִין דֶּעם פַּייְנְד אִיז גִיט אַזוֹ · דֶּעֶן וָען עֶר אִיז דֶּעם שׁוֹנֵא כְּנַצָּח וְועֶרְט בֶּאטַל דִיא מִלְחָמָה · נָאךְ אַיין מַעַם אִיז · דֶּעֶן דֶּער וְואם הַאלְט מִלְחָמָה מִיט זַיין שׁוֹנֵא אִיז עֶם דָּאךְ נָאר בִּדֵי צוּ מַצִּיל זַיין זַיין נִפְשָׁה · נָאךְ אַיין מַעַם אִיז דֶּעֶן דֶּער וְואם הַאלְט מִלְחָמָה מִיט זַיין שׁוֹנֵא וויים עֶר רָאם דֶּער שׁוֹנֵא קוּמְט אִים צוּ הַרְגָנֶן · אונ דְּרוּם שְׁמֵארְקְט עֶר זַיךְ מִיט נָאר זַיין כֹּחַ צוּ מַצִּיל זַיין זַיךְ · אָבֶּער דֶּער יֵצֶר הָרָע וַייזְט נִיט דֶּעם מֶענְטְשִׁין אַז עֶר לוּיעֶרְט נָאךְ זַיין מוֹיט נָאר עֶר וַייזְט אִים גָּלַייךְ וויא עֶר מַיְנְט זַיין פְּרִיר אונ בֶּעֶרְט נִיט זַיין שְׁלֶעכְטְקַיְט אונ מֶען דֶּארְף הָאבִין אַנוּטִין וּבֶעל מָלֶאכְה עֶר זָאל פַּאר שְׁטֵיין אוּג דֶּער קֶעגֶן זַייעֶר רָאט וְואם עֶר מוּט אִים רָאטִין כְּדֵי עֶר זָאל

שֶׁנֶּאֱמַר טוֹב אֶרֶךְ אַפַּיִם מִגִּבּוֹר וּמוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ מִלּוֹכֵד עִיר: אֵיזֶהוּ עָשִׁיר
הַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ אַשְׁרֶיךָ
בָּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לָךְ לָעוֹלָם הַבָּא: אֵיזֶהוּ כָבוֹד הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת
שֶׁנֶּאֱמַר כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וּבוֹזַי יֵקָלּוּ: ב בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר הֱוֵי רָץ לְמִצְוָה

מעשה אבות

גיט פֿאלן אין זײַן נָּעץ שנאמר אַז וויא עָם שְׁטַייט טוב ארך אפים עָם איז בֶּעסָער דָער
וָאם דָער לַיינגָערט זַיין זָארן אַנטָקָענען זַיין הַבר וָאם עָר הָאט אים מְבַוֶּה גִיוָוען
מגבור מָער אִי אַגִבּור וָאם עָר צוווינגט זַיין שׂונֵא ומושל ברוחו אוג דָער וָאם גיוָועלטיגט
אין זַיין גימיט עָר זָאל דָעם חַבָּר נָאר מוחל זַיין אוג זָאל אים נָאר גיט טָאן קַיין שָׁלעכטָן
דְרוּף וָאם עָר הָאט אים מְבַוֶּה גִיוָוען מלוכד עיר אִי ע־ בָּעסָער פון דָעם וָואם נָעמט
אַיין שְׁטָאט מיט זַיין גְבוּרה · נוא וָעהען מִיר דָאס דָער וָואם בַּאצווינגט זַיין
כַּעס אִי עָר גיהָעבִיגט מָער פון אגבור מִכָּל שֶׁכֵּן דָער וָואם בַּאצווינגט דָעם יֵצֶר הָרָע
אויף אַלָע צָוויי הֵידָערט אַבָּט אוג פָּערצִיג כִּיצוֹת עָשָׂה אוג דְרַייא הוּנדָערט מיט
פִּינף אוג זָעכצִיג מִצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה · אִי עָר דָאס בְּוּדאי גִירעכיגט מָער אִי אַיין גִבּור ·
אִיזהו עשיר וָועלכָער הַייסָט אַיין עוֹשֶׁר השמח בחלקו דָער וָואם פְּרַייָעט זיך מיט זַיין
חֵלֶק וָואם נָאט הָאט אים גִינָעבִין פִּיל אָדָער וַוייניג · דָער אַבְּרְבָּנאל שְׁרַייבָּט דָען
אַלָע תַּאֲוות פון דָער וָעלט גִיפַּיגט זיך צוא וַייא אַיין סוף · דְהַיְינוּ דִיא תַּאֲוָה פון עָסָן
אוג טְרִינקָען אַז דָער כָּעמָטש גילוסְט דָער צוא אוג עָר פִּילט אָן זַיין בויך דָער מיט וָועדט
אָפּ גִימָאן זַיין תַּאֲוָה · אוֹ וָעהן אָפּילוּ מָען גיט פָּאר אים עָסָן וואַרג קָען עָר עכּו גיט
נָעמָען אוג אַווא דָאם גְלַייכִין אַנדָערע תַּאֲוות וָועהן דָער כָּעמָטש דָער פִּילט נָאוּ זַיין
תַּאֲוָה אַזוֹ נָאךְ דָעם וָועדט פון אים דִיא תַּאֲוָה אָפּ גִימָאן אָבָּער דִיא תַּאֲוָה פון
רַייכְקַייט אִיז פָּאר קָעדט וָואם מָער דָער כָּעמָטש הָאט גילוסְט עָר נָאךְ מָער אוג דִיא
תַּאֲוָה פון רַייכְקַייט אִיז גִינְלִיכִן צוֹ אַיין דָארשְׁטִינִי: מָעמָטש וָואם עָר טְרִינקְט גִיזאלְצָענָע
וַואסָער צוֹ פָּאר שְׁטָארְקִין זַיין דָארשְׁט פון אים · אַזוֹ וָועדט עָר דָאךְ נָאךְ מָער דָארְשְׁטִיג
אוג וַויל עָם אִיז דָאךְ גִיט פָּאר הַאנְדִין קַיין עָק צוֹ דָער תַּאֲוָה פון רַייכְקַייט דָער
מיט וָואם עָר וָועט הָאבִין פִּיל · דָען עָר וָועט דָאךְ גילוסְטִין צוֹ הָאבִין נָאךְ מָער ·
דְרוּם אִיז קַיין צַנדָער סוֹף גִיט נַייָעדט דָער מיט וָואם דָער כָּעמָטש פְּרַייָעט זיך מיט
דָעם וָואם עָר הָאט אוג דָענָאלְט וָועדט עָר אָן גירוּפִין אַיין עוֹשֶׁר · דָען וָועט עָר בַּגוּנְיגט
זיך מיט דָעם וָואם עָר הָאט גַייט דָאךְ אים אָפּ אִיז גְלַייךְ וויא עָר הָאט נָאר
דָאם רַייכְקַייט פון דָער וָעלְט אָבָּער וָען עָר בַּאנוּגְיגט זיך גיט מיט דָעם וָואס
הָאט קָען עָר גִיט אָן גירוּפִין וָערין קַיין עוֹשֶׁר · דָען עָם גַייט דָאךְ אים אָפּ דָאם וָואס
עָר גילוסְט שנאמר אַזוֹא וויא עָם שְׁטַייט אין פָּסוּק יגיע כפיך כי תאכל אַז דוא וָועסְט
עָסָן דָאם וָואם דוא פָּאר אַרְבָּעסְט מיט דַייָנע הָענְד אוג וָועסְט גיט גילוסְטָן צוֹ אִיבָּעדִיגָן
אשריך וטוב לך וָועט דִיר וואול אוג גוט זַיין אשריך בעולם הזה עָם וָועט דִיר וואול זַיין אויף
דָער וָעלְט דוא וָועסְט לֶעבִין אוג פָּאר גָעסִין דָאנות וטוב לך לעולם הבא אוג עָם וָועט

דיר

קַלָּה וּבוֹרַחַ מִן הָעֲבֵרָה שֶׁמִּצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה וַעֲבֵרָה גּוֹרֶרֶת עֲבֵרָה
שֶׁשְּׂכַר מִצְוָה מִצְוָה וּשְׂכַר עֲבֵרָה עֲבֵרָה : ג הוּא הָיָה אוֹמֵר אַל תְּהִי
בָז לְכָל אָדָם וְאַל תְּהִי מַפְלִיג לְכָל דָּבָר · שֶׁאֵין לְךָ אָדָם שֶׁאֵין לוֹ שָׁעָה
וְאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם : ד רַבִּי לֵוִיטַס אִישׁ יַבְנֶה אוֹמֵר מְאֹד מְאֹד

מעשה אבות

דִּיר גוּט זַיִן אוֹיף יֶענֶער וָעלְט וָעסְט נִיט וָעלִין גַּיְלָנֶן אוּנ אַיין שָׁוֹלָה מָאן אוּנ וָעסְט
הָאבִּין צַיִיט צוּ לְערְנֶען אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים מָאן דַּעם וָעסְטוּ הָאבִּין עוֹלָם הַבָּא
אִיזְהוּ מְכוּבָּד וָעלְכֶער הַייסְט אַיין גִּיעֶרְלִיכְטֶער הַמְכַבֵּד אֶת הַבְּרִיּוֹת דָּעֶר וָאם הַאלְט
עֶרְלִיךְ לַיִיט שׁנאבר אַזוֹ וִויא עֶם שְׁטַיִיט אִין פְּסוּק כִּי מְכַבְּדַי אֲכַבֵּד וְוֶער עֶנְט הַאלְט מִיךְ
עֶרְלִיךְ וָעל אִיךְ זַייא עֶרְלִיךְ הַאלְטִין קֶגֶן טָעֶן זָעהֶן וָעהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וָאם דָּעֶר
כָּבוֹד גִּיהֶער צוּ אִים אִיז עֶר מְכַבֵּד וָעֶר עֶם נִיט אִים כָּבוֹד מֶגֶל שֶׁכֵּן דִּיא וָאם
גִּיבִּין כָּבוֹד צוּ מֶענְטְשִׁין וּבוּוִי יקלו אוּנ דִּיא וָאם שֶׁענְדִין מִיךְ וָעלִין אֲלַיִין פַּאר שָׁעְטְ
וָעֶרִין : בן עזאי אומר בֶּן עַזַּאי וָאנְט הוּי רץ למצוה קלה דוּא וָאלְסְט לוֹיפִין אֲפִילוּ צוּ אַיין
גֶּרִינְגֶע מִצְוָה וּבורח מן העבירה אוּנ וָאלְסְט אַנְטְלוֹיפִין פּוּן אַיין עֲבֵירָה דָּעֶר תַּגָּא קוּמְט
אוּנְז צוּ לֶערְנֶען דָּאם אַיין מֶענְטְשׁ וָאל נִיט וָאנִין בֶּן זוֹמָא הָאם דָּאךְ גִּיזָאנְט דָּאם דִּיא
מִלְחָמָה פּוּן דֶּעם יֵיצֶר הָרָע אִיז דִּיא גֶּרֶעכְטֶע מִלְחָמָה אוּנ דָּעֶר וָאם בֶּאצְווִינְגְט אִים
וָעֶרְט אֶן גִּידְפִין אַבּוֹר · נוא וָוֶער בִּין אִיךְ דָּאם אִיךְ וָאל קֶגֶנְען אַזוֹ אַיין גְּרוֹיסֶע
מִלְחָמָה בֶּייא קוּמֶען אוּנ דְּרוֹם וָועט דָּעד מֶענְטְשׁ קוּמֶען זִיךְ צוּ מְיַאֵשׁ זַיין פּוּן צוּ
שְׁטַארְקִין זִיךְ אַנְטֶקֶגְנֶען דֶּעם יֵצֶר הָרָע · דְּרוֹם וָאנְט דָּא בֶּן עַזַּאי אַז עֶם אִיז נָאר
אַגְרִינְגֶע זָאךְ צוּא בֶּאצְווִינְגֶען אִים · דּוּרְךְ דֶּעם וָאם דּוּא וָעסְט בַּייא דֶּעם אֶן הוֹיב
זַיין פִּיל גִּיהִים אִיז דָּאם פִּיל פּוֹעל צוּא בֶּאצְווִינְגֶען דֶּעם יֵצֶר הָרָע דְּרוֹם צוּם אֶן
הוֹיב וָאלְסְטוּ לוֹיפִין צוּא אַיין גְּרִינְגֶע מִצְוָה אוּנ אַנְטְלוֹיפִין פּוּן אַיין עֲבֵירָה דָּעֶר נָאךְ
וָעסְט שׁוֹין דִּיא וָאךְ מְסֻיָּלָא קוּמֶען שמצות גוררת מצות דָּען אַיין כְּצוָה שְׁלֶעפְּט צוּא דּוּא
וָאלְסְט מָאן דִּיא אַגְרֶעֶרֶע מִצְוָה ועבירת גוררת עבירה אוּנ אַיין עֲבֵירָה שְׁלֶעפְּט צוּא צוּ מָאן
דִּיא אַגְרֶעֶרֶע עֲבֵירָה · ששכר מצוה מצוה דָּען דָּעֶר שְׂכַר פְּלוֹמֶר דִּיא הַנָּאָה וָאם דּוּא
הָאסְט פּוּן דֶּעם וָאם דּוּא טוּשׁ דִּיא מִצְוָה אִיז דָּאשׁ אוֹיף גִּידֶענְקְט פַּאר אַיין מִצְוָה ·
ושכר עבירה עבירה אוּנ דִּיא הַנָּאָה וָאם דּוּא הָאסְט פּוּן דָּעֶר עֲבֵירָה אִיז דָּאם גִּידֶענְקְט
פַּאר אַיין עֲבֵירָה : הוא היה אומר עֶר פְּלֶעגְט וָאנְין אל תהי בז לכל אדם וָאלְסְט נִיט מְבַזֶּה
זַיין צוּא קֶין שׁוּם מֶענְטְשִׁין ואל תהי מפליג לכל דבר אוּנ וָאלְסְט נִיט דָּעֶר נַיי־שָׁעֶרִין קֶין
שׁוּם וָאךְ צוּא וָאנְין עֶם קֶגֶן גָּאר נִיט זַיין קֶין מָאל שׁאין לך אדם דֶּען עֶם אִיז נִיט פַּאר
הָאנְדִין אַמֶענְטְשׁ שׁאין לו שעה וָואם עֶר הָאסְט נִיט אַצַייט מָאכֶּט־וָועסְטוּ דַּארְפִין אֶן
קוּמֶען צוּא אִים אַזוֹא וִויא מִיר נֶעפִּינֶן אַיין מַעֲשֶׂה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ אִיז אַמָּאל
נַיְנאַנְגֶען בַּייא דֶּעם בָּארְטִין פּוּן דֶּעם יַם הַגָּדוֹל הָאם עֶר גִּיזֶעהֶען דָּאס אַיין שִׁיף
אִיז אִין אַיין אוֹיגֶן בְּלִיךְ דֶּעד טְרוּנְקֶען גִּיוָואךְ אוּנ אֶלֶץ וָואם עֶם אִיז גִּיוֶוען אִין אִיר
אוּנ הָאסְט נִיזָאהֶען דָּאם אַיין מֶענְטְשׁ הָאם זִיךְ אוֹיף נִיחַאפְּט אוֹיף אַיין בְּרֶעט פּוּן

הֱוֵי שָׁפֵל רוּחַ שֶׁתִּקְוַת אֱנוֹשׁ רִמָּה: ה רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא אוֹמֵר כָּל הַמְחַלֵּל שֵׁם שָׁמַיִם בְּסֵתֶר נִפְרָעִין מִמֶּנּוּ בְּגָלוּי אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מֵזִיד בְּחִלּוּל הַשֵּׁם: ו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר הַלּוֹמֵד תּוֹרָה עַל מְנָת לְלַמֵּד מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד וְהַלּוֹמֵד עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת מַסְפִּיקִין

מעשה אבות

דָּער שִׁיף אוּן אִיז צוּא גִיקוּמָען צוּם בָּארְטִן אוּן אִיז אוֹיף גִינַאנְגָען אוֹיף דָּער יָבָּשָׁה נַאקִיטָער הַייט אוּן מַחֲמַת חַרְפָּה הָאט עָר זִיךְ בַּאהַאלְטִין בַּייא דָעם בָּארְטִין פוּן דָעם יַם אוּן דָאם אִיז גִינְוָען דִיא צַייט וָואם דִיא יוּדִין זַיינָען גִינַאנְגָען עוֹלֶה רֶגֶל זַיין קַיין יְרוּשָׁלַיִם אוּן רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ אִיז דָאךְט גִינַאנְגָען מִיט זַיינֶע תַּלְמִידִים עוֹלֶה רֶגֶל זַיין אִיז עָר גִיקוּמָען צוּ זַייא אוּן הָאט גִינְוּאוּנְט נוּן אוֹיךְ בִּין פוּן אַייעֶרָע בְּרִידָער גִים מִיר אַיין קֶלַייד דָאם אוֹיךְ זָאל מִיךְ צוּא דָעקִן מַיין לַייב דָען נָאר מַיינֶע קְלַיידֶר זַיינָען אִין יָם דָער טְרוּנְקָען גִינְוָארִין אוּן עָם אִיז מִיר גִים גִיבְּלִיבִּין קַיין שׁוּם זַאךְ · הָאבִּין דִיא תַּלְמִידִים גִינְוּאוּנְט צוּא אִים אַזוֹא נָאקֶט זָאלִין זַיין נָאר דַיין פָּארְק הָאט דָער מֶענְטֶש דָער זָעהָען רַבִּי אֶלְעָזָר הָאט עָר גִינְוּאוּנְט צוּא אִים · נוּן עָם וַייזְט מִיר אוֹים דָאם דוּא בִּיסְט דָער עֶלְצְטָער אוּן דָער גֵיעֶרְלִיכְטָער פוּן דַיין אוֹטָה אוּן דוּא וַוייסְט דָעם כָּבוֹד פוּן לַייטִן דָרוּם בָּעט אִיךְ דִיךְ דָאם דוּא זָאלְסְט מִיר גָעבִּין אַיין קְלַייד צוּא דָעקִן מַיין נָאקֶט לַייב · אוּן עָם אִיז גִינְוּאוּן אוֹיךְ רַבִּי אֶלְעָזוֹר זִיבֶּן טַייעֶרָע קְלַיידֶר הָאט עָר אוֹים גִיטָאן אַיין קְלַייד אוּן הָאט עָם אִים גִינָעבִּין אוּן הָאט אִים גִיפִּירְט צוּ זִיךְ אִין הוּיז אוּן הָאט אִים גִינָעבִּין עָסִין אוּן טְרִינְקָען אוּן הָאט אִים פִּיר רַעְנְדְלַאךְ גִינָעבִּין אוּן הָאט אִים אוֹיף זַיין אַייזִיל גִימַאכְט רַייטִן בִּיז עָר הָאט אִים צוּ זַיין הוּיז גִיבְּרַאכְט · אִין אַצַייט אַרוּם אִיז דָער מֶלֶךְ פוּן דָער מְדִינָה כָּת גִינְוּארִין אוּן כָּעֶן הָאט דָעם כָּעֶנְטְשִׁין פַּאר אַיין מָלֶךְ אוֹיף גִינוּמָען הָאט עָר גוּטֵר גִינְוָען אוֹיף דִיא יוּדִין פוּן דָער מְדִינָה כָּעֶן זָאל זַייא הַרְגֶּען אוּן זַייעֶרָע וַוייבֶּער זָאל כָּעֶן פַּאנְגֶען פַּאר דָעם וָואם זַייא הָאבִּין גִינְוּאוּנְט דָאם נָאר זַיין אוֹטָה זָאלִין זַיין נָאקֶט אַוּז וויא עָר · הָאבִּין דִיא יוּדִין גִינְוּאוּנְט צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ דָאם עָר זָאל גִין בָּעטִין דָעם מֶלֶךְ וָועגִין זַייא · הָאט עָר גִינְוּאוּנְט וַוייסְט אִיר דָען נִיט דָאם דָער מֶלֶךְ טוּט נִיט אוֹם זִיסְט אוּן עָר וָועט וָועלִין נָעלְט פַּאר דָעם וָואם עָר וָועט דִיא גְזֵירָה מְבַטֵּל זַיין · אַוּז הָאבִּין זַייא גִינָעבִּין צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר פִּיר טוּזִינְט רַעְנְדְלִיךְ אוּן עָר אִיז צוּ דָעם מֶלֶךְ גִינַאנְגֶען אוּן הָאט זִיךְ גִישְׁטָעלְט פַּאר דָעם טוּיעֶר אוּן הָאט גִינְוּאוּנְט צוּ דִיא בַּאדִינֶער פוּן דֶעם מֶלֶךְ גֶייט אוּן זָאגְט צוּ דָעם מֶלֶךְ דָאם אַיין יְהוּדִי שְׁטֵייט בַּייא דָעם טוּיעֶר אוּן עָר בַּאעֶרְט דִיא פְּרִיר פוּן דָעם מֶלֶךְ · הָאבִּין זַייא אַוּז גִיטָאן אוּן דָער מֶלֶךְ הָאט גִינְוּאוּנְט עָר זָאל אַרַיין גַיין · אַז דָער מֶלֶךְ הָאט אִים דָער זָעהָען הָאט עָר זִיךְ אַיין נָוּארְף גִיטָאן פִּין דָעם שְׁטוּל צוּ דָער עֶרד אוּן הָאט גִינְוּאוּנְט צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וָארוּם הָאט זִיךְ מַיין הַאר מְצַעֵר גִינָען צוּ קוּמָען אַהֵיר · הָאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִינְוּאוּנְט צוּ דָעם מֶלֶךְ אִיךְ בִּין גִיקוּמָען דָאם דוּא זָאלְסְט רַחֲמָנוּת הָאבִּין אוֹיף דָער

מדינה

בְּיָדוֹ לִלְמוֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת: ז רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר אַל תִּפְרוֹשׁ
מִן הַצִּבּוּר וְאַל תַּעַשׂ עַצְמְךָ כְּעוֹרְכֵי הַדַּיָּנִין וְאַל תַּעֲשֶׂה עֲטָרָה לְהִתְגַּדֵּל
בָּהּ וְלֹא קַרְדֹּם לַחְפֹּר בָּהּ וְכָךְ הָיָה הִלֵּל אוֹמֵר וּרְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתָגָא חֲלָף

מעשה אבות

מִדִּינָה אוּן זָאלְסְט דִּיא גְּזֵירָה מְבַטֵּל זַיִן · דָּאט דָּעָר מֶלֶךְ נִיפֶרְעְנְט צוּ רַבִּי אֶלְעָזָר
אִין אַייָּעָר תּוֹרָה שְׁטַייט דָּעָן צַיין זַאךְ וָואם עָס אִיז לִינְגִין דָּאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט
צוּ אִים הַם וְשָׁלוֹם דִּיא תּוֹרָה אִיז אַייטִיל אֱמֶת · דָּאט דָּעָר מֶלֶךְ גִיזָאגְט צוּ אִים שְׁטַייט
דָּעָן נִיט אִין דָּעָר תּוֹרָה (לֹא יָבוֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל ה׳ עַל דָּבָר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ
אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמָּיִם) דָּאם אִיז טַייטְשׁ עָס זָאל נִיט קוּמֶען פּוּן דָּעם פָּאלְק עַכּוֹ אוּן
מוֹאָב אִין דָּעם קָהָל פּוּן נָאם וַויֵיל זַייא דָּאבִּין אַיידְ נִיט גִיפֶּעְרְט מִיט בְּרוֹיט אוּן
וַואסֶער · אוּן נָאךְ אַיין פָּסוּק שְׁטַייט (לֹא תִתְעַב אֲדוֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא) דָּאם אִיז
טַייטְשׁ דִּיא זָאלְסְט נִיט אוּם וּוִירְדִינְין קִין מַאן פּוּן דָּעם פָּאלְק אֲדוֹנוֹז דָּעָן עָר אִיז
דַּיין בְּרוּדָּער · אוּן אִיךְ קוּם דָּאךְ אֲרוֹיס פּוּן אַייָּעָר בְּרוּדָּער עֶשָׂו אוּן אִיר דָּאט
מִיט מִיר קֵין חֶסֶד נִיט נִיטְמַאן וָעָן אִיךְ בִּין פּוּן דָּעם יַם אֲרוֹיס אוּן דָּעָר וָואם אִיז
עוֹבֵר אוֹיף דָּעָר תּוֹרָה אִיז עָר דָּאךְ חַייָּב מִיתָּה · דָּאט רַבִּי אֶלְעָזָר גִיזָאגְט צוּ דָּעם
מֶלֶךְ דָּאטְשָׁע זַייא וַיינָען שׁוֹלְדִיג צוּ דִיר דָּאב רַחֲמָנוֹת אוֹיף זַייא · דָּאט דָּעָר מֶלֶךְ
גִיזָאגְט צוּ אִים וַוייכְטוּ דָּעָן נִיט דָּאם דָּעָר מֶלֶךְ טוּט נִיט אוּם וַויכְטִי דָּאט רַבִּי אֶלְעָזָר
גִיזָאגְט אִיךְ דָּאב בַּייא מִיר פִּיר טוּיזִינְט רָעגְדַלְךְ עָם זַייא אוּן דָּאב רַחֲמָנוֹת אוֹיף
דִּיא יִידִין דָּאט דָּעָר מֶלֶךְ גִיזָאגְט דִּיא פִּיר טוּיזִינְט רָעגְדַלְךְ שַׁיינָק אִיךְ דִּיר פַּאר דִּיא
פִּיר רָעגְדַלְךְ וָואם דוּא דָּאכְט מִיר גִינָעבִּין אוּן דִּיא כְּדִינָה וָועט גִיצוֹגְט וָועְרִין פַּאר
דָּעם עָסֶן אוּן טְרִינְקֶען וָואם דוּא דָּאכְט מִיר גִינָעבִּין וואן לְךָ אדם שאין לו מקום אוּן
עָם אִיז נִיט פַּאר הַאנְדִין אַזַאךְ וָואם עָס זָאל אָמָאל נִיט מְקוּיָם וָועְרִין : רבי לויטס
איש יבנה אומר רַבִּי לְוִיטַס דָּעָר הָעָר פּוּן יַבְנֶה זָאגְט מאד מאד הוי שפל רוח וַזייָעָר וַייָעָר
זַייא נִידָּעְרִיג אִין דַּיין נִיכְט שתקות אנוש רמה דָּעָן דָּאם הָאפְנוּנְג פּוּן דָּעם מֶעֶנְטְשִׁין צוּ
וָואם עָר וָועט קוּמֶען אִיז עָם וָועט וָועְרִין פּוּן אִים וָועְרִים · רַבִּי מֹשֶׁה אֶלְמוֹשְׁנִינוּ שְׁרַייבְט
עָם אִיז קָשֶׁה וויא שִׁיקְט זִיךְ דָּעָן זָאגִין דָּאם דָּעָר מֶעֶנְטְשׁ הָאפְט עָם זָאל וָועְרִין פּוּן
אִים וָועְרִים דָּעָן דָּאם לָשׁוֹן פּוּן הָאפְנוּנְג שִׁיקְט זִיךְ נָאר אוֹיף אַזוֹ אַיין זַאךְ וָואם דָּעָר
מֶעֶנְטְשׁ טוּט הָאפִין אוּג בַּאֲעָרִין דָּעָר צוּ · דָּעָר תִּירוּץ אִיז דָּעָן דְּרוּם זָאגְט דָּעָר
תַּנָּא (אנוש) אוּג וָוארוּם זָאגְט עָר נִיט (איש) אָדָּעָר (אדם) צוּ וַויזִין דָּאם עָר שְׁמִיעָסְט
פּוּן אַזוֹ אַיין מֶעֶנְטְשׁ וָואם עָר אִיז נִיט נַאנְץ אִין נָאכְט דִינְכְט · דָּעָר וָועְרְט אָן גִירוּפֶן
אָנוּשׁ · אוּג דָּעָר וָואם אִיז נַאנְץ אִין נָאכְט דִינְכְט דָּעָר וָועְרְט אָן גִירוּפִין אִישׁ אָדָּעָר
אָדָם · אִיז שׁוֹין הַייְנְט רָעכְט דִּיא מַשְׁנָה דָּעָן דָּעָר שְׁמַייָּעָר אִיז פּוּן דָּעם מֶעֶנְטְשׁ
וָואם אִיז נִיט נַאנְץ אִין נָאכְט דִינְכְט עָר זָאל גִילוּסְטִין צוּ אַזַּעלְכָע וַאבִין וָואם דָּעָר
גּוּף דָּאט הָנָאָה פּוּן דָּעם אוּג זַייא וַיינָען מְקַצֵּר דִּיא יָארִין אוּג דָּאם לֶעבִּין פּוּן דָּעם
מֶעֶנְטְשִׁין אַזוֹ וויא דָּעָר תַּנָּא הָאם אוֹיבִּין גִיזָאגְט (מרבה בשר מרבה רמה) דָּעָר וָואם

הָא לָמַדְתָּ כָּל הַמְּהַנֶּה כִּדְבָרֵי תוֹרָה נוֹטֵל חַיָּיו מִן הָעוֹלָם : ח רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר כָּל הַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה גּוּפוֹ מְכֻבָּד עַל הַבְּרִיּוֹת וְכָל הַמְחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה גּוּפוֹ מְחֻלָּל עַל הַבְּרִיּוֹת : ט רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ אוֹמֵר הַוֹּשֵׁךְ

מעשה אבות

מָעכְט זִיךְ פְֿלֵייש דָּער מָערְט זִיךְ וָוערִים · נוא וָוערְט דָאךְ גִיפּוּנָען וָוען עָר וָאפְּט צוּ אַזוֹ אַין זַאךְ וָואס עָם איז גוּט צוּם גוּף הָאפְּט עָר כִּיט זַיין וִוילן צוּ דִיא וָוערִים · חָאטְשָׁע עָר מֵיינְט נִיט דִיא וָוערִים · דְרוֹיף הָאט דָער גֶעטְלִיכָער הַנָּא גִיזָאגְט דָאס דָער מֶענְטְש זָאל זִיךְ פְֿלַייסְן צוּ זַיין נִידעריג בַּייא זִיךְ אוּנ עָר זָאל נִיט גָעבִּין קֵין כַּאבְּט צוּ דָעם גוּף דָאס עָר זָאל זִיךְ שְׁטַארְקִין אוֹיף אִים כִּיט זַיין גְרוֹיסְקַייט · אוּנ דָער טַעם פוּן דָער זַאךְ פַֿאר וָואס אִיז רָאוִי מֶען זָאל נִיט גָעבִּין דָעם גוּף קֵין מִיאבְּט צוּ שְׁטַארְקִין זִיךְ אוֹיף דָער נֶעפָֿה · דָען דָאס וָואס דָער גוּף הָאפְּט אוּנ בַּאוִירְט וָוערְט דָאךְ פוּן דָעם וָוערִים · אוּנ דֶער כִּיט וָואס עָר וָוערְט גִילוּסְטִין צוּ דִיא תַּאֲוֹת הַגוּף וָוערְט עָר גִילוּסְטִין זָעלְבְּסְט צוּ וָוערִים : רבי יוחנן בן ברוקא אומר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא זָאגְט כל המהלל שם שמים בסתר דָער וָואס פַֿאר שְׁוָועכְט דָעם אוֹיפְֿערְשְׁטִינְם נָאכְּמען פַֿאר בָּאוֶנְדְעָרְנִיסְן הֵייט · דָאס הֵייסְט עָר הָאט אֱמוּנוֹת רָעוֹת בַּייא זִיךְ אִין הָאֶרְץ וָואס קֵיינָער וִוייס נִיט · אָדֶער עָר טוּט אַיין עֲבֵירָה בְּסֵתֶר נפרעין ממנו בגלוי וָוערְט מֶען פוּן אִים גִיצָאלְט נָעכְּמען אַנְפֶֿלְעקְטָער הַייט אַז מֶען זָאל וָועהָען · חָאטְשָׁע דּוּרְךְ דִיא יְסוּרִים וָואס וָועלְן קוּמָען אוֹיף אִים וָועט דָאךְ זַיין אַיין חִילּוּל הַשֵּׁם · דָען נָאר דִיא וָועלְט וָועט זָאגִין עָם אִיז נָאר אוּם זִיכְט וָואס מֶען דִינְט נָאט · דָען מִיר זָעהָען דָאךְ אִין דֶעם מֶענְטְשִׁין קֵיין שׁוּם שְׁלֶעכְטְקַייט פוּן דֶעכְט וָועגִין וָועלְכְּע מֶען פָֿארְט גִיצָאלְט פוּן אִים אִיטְלִיכָער זָאל וָעהָען וָוארוּם אחר שוגג יאחר מזיד בחלול השם עָם אִיז גְלַייךְ אוּם וָערִין אוּנ מִיט גָערִין בַּייא חִילּוּל הַשֵּׁם · כְּלוֹמַר דָער וָואס וָועט גְרַייזִין אוּנ וָועט זָאגִין דָאס עָם אִיז גָאר אוּם זִיכְט צוּ דִינָען נָאט וָועט עָר טָרָאגִין זַיין זִינְד חָאטְשָׁע עָר הָאט גִיטָאן אוּם גָערִין דוּרְךְ דֶעם וָואס עָר הָאט גִיזֶעהָען דָאס דָער עֶרְלִיכָער מֶענְטְש הָאט יְסוּרִים · דָען אוּם גָערִין אוּנ מִיט גָערִין זַייגָען גְלַייךְ בַּייא חִילּוּל הַשֵּׁם : רבי ישמעאל אומר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר הלומד דָער וָואס קוּמְט לֶערְנָען פוּן יָענָעם על מנת ללמד פְֿרֵי עָר זָאל יָענָעם מַאכִין לֶערְנָען מֵיינְט מָען דָען עָם קֵען אַפָֿאל זַיין דָאס עָם זָאלִין זִיךְ גִיפִינָען אַלֶטָע לַייט וָואס זַייא הַאלְטִין זִיךְ דָאכ זַייא זַייגָען דִיא גְרֶעסְטָע אִין לֶערְנָען אָפְּער דָער אֱמֶת אִיז דָאס זַייא קֶענָען נִיט אַז אַז זַייא זָאלִין רָאוִי זַיין צוּ לֶערְנָען כִּיט תַּלְמִידִים · אוּנ עָם קֵען אַפָֿאל זַיין עָם זָאלִין זִיךְ גִיפִינָען יוּנָגָע לַייט וָואס קֶענָען גוּט לֶערְנָן · דְרוֹיף זָאגְט דָער תַּנָּא וָען דָער יוּנָגָער וָואס קֵען גוּט לֶערְנָן וִויל עָר מַאכִין לֶערְנָען צוּ דִיא אַלְטָע לַייט וָואס הַאלְטִין זִיךְ פַֿאר חֲכָמִים נָאר עָר וִוייס אָפְּער דָאס דִיא אַלְטָע וָועלִין נִיט קוּמָען צוּ אִים זַייא זָאלִין פוּן אִים לֶערְנָען דָען זַייא הַאלְטִין זִיךְ דָאךְ דָאס זַייא זַייגָען רָאוִי צוּא מַאכִין לֶערְנָען אִיטְלִיכִין קוּמְט דָער יוּנְגָער צוּא זַייא אוּנ מַאכְט זִיךְ גְלַייךְ וויא עוּ זַייט

לערנען

עַצְמוֹ מִן הַדִּין פּוֹרֵק מִכֻּנּוּ אֵיבָה וְגָזֵל וּשְׁבוּעַת שָׁוְא וְהַגַּס לִבּוֹ בְּהוֹרָאָה שׁוֹטֶה רָשָׁע וְגַס רוּחַ: י הוּא הָיָה אוֹמֵר אַל תְּהִי דָן יְחִידִי שֶׁאֵין דָּן יְחִידִי אֶלָּא אֶחָד · וְאַל תֹּאמַר קַבְּלוּ דַעְתִּי שֶׁהֵן רַשָּׁאִין וְלֹא אָתָּה: יא רַבִּי

מעשה אבות

לַעֲרָנָען פּוּן זַייא אָבֶּער זַיין בְּוּנָה אִיז עֶר זָאל זַייא מְזַכֶּה זַיין טִיט זַיין חָכְמָה אוּנ זָאל זַייא מַאכִּין לַעֲרָנָען כספיקין בירו ללמוד גִּיט טָען אִים זַיין גִּינוּג עֶר זָאל נָעֲנָען לַעֲרָנָען דְּהַיְינוּ כָּען אִיז אִים כְּנֶגֶד אַלָּע זַאכְן פּוּן דָּעֶר תּוֹרָה וללמד אונ טָען גִּיט אִים זַיין בַּאדָרָפְענִישׁ עֶר זָאל קָענָען יָעֲנֶם מַאכִּין לַעֲרָנָען וללומד אונ דָּעֶר וָאם קוּמְט לַעֲרָנָען פּוּן יָעֲנֶם על מנת לעשות כְּדֵי עֶר זָאל זִיךְ אָפּ לַיְרָנָען פּוּן זַיין חַבֶּר גוּטָע מַעֲשִׂים מִיְינְט טָען דָּעֶן עֶם טָען זַיין אַיין סְטַנְמְש וָואם עֶר אִיז אַיין צַדִּיק אונ הָאט גוּטָע מַעֲשִׂים וָואם עֶם אִיז זַיין גְּלַייכִין גִּיט פַּאר הַאנְדִּין אָבֶּער לַעֲרָנָען קָען עֶר וַוייטָער אונ דָּעֶר סְטַנְמְש וָואם קָען יוא לַעֲרָנָען נַייס עֶר צוּ אִים לַעֲרָנָען אונ מַאכְט זִיךְ גְּלַייךְ וויא עֶר ווִיל פּוּן אִים לַעֲרָנָען אונ נָאר זַיין בְּוּנָה אִיז כְּדֵי עֶר זָאל זִיךְ אָפּ לַיְרָנָען פּוּן זַיְנֶע גוּטָע מַעֲשִׂים אונ זַיין פְּרוּמְקַייט עֶר זָאל זִיךְ אַיין כּוֹסֶף נָעמָען פּוּן אִים כספיקין בירו בַּאנוּגְט טָען אִין זַיְנֶע הָעְנָד ללמוד עֶר זָאל אַלַיין קָענָען גוּט לַעֲרָנָען וללמד אונ צוּא מַאכִּין לַעֲרָנָען · דָּאם דָּעֶר צַדִּיק וָואם עֶר הָאט פּוּן זַיְנֶע מַעֲשִׂים אָפּ גִּילַעְרִינְט וָועט עֶר דּוּרְךְ דָּעם וָואם עֶר אִיז נִיקּוֹטָען צוּ אִים לַעֲרָנָען · בַּאקוֹמָען דָּכְמַת הַתּוֹרָה · לשמור צוּ הִיטֶן גִּיט צוּ טָאן קֵין לֹא תַּעֲשֶׂה ולעשות אונ צוּ טָאן מִצְוֹת עֲשֵׂה · רב צדוק אומר רַבִּי צָדוֹק זָאגְט ואל תעשה עטרה להתגדל בה דּוּא זָאלְטְ גִּיט בַּאכִּין דִּיא הוֹרָה פַּאר אַיין קְרוֹין דָּאם דּוּא זָאלְטְ זִיךְ מִיט אִיר גְּרוֹים הַאלְטִין כְּלוֹדָ דּוּא זָאלְטְ גִּיט לִיבִּין דִּיא תּוֹרָה פַּאר לַיְיטִין צוּא זָאגִין דָּאם דִּיא תּוֹרָה אִיז אַיין קְרוֹין אונ דִּיין בּוּנָה וָועט זַיין דּוּא זָאלְטְ זִיךְ דָּעֶר מִיט גְּרוֹים הַאלְטִין דָּעֶן דּוּא הָאסְט זוֹכָה נִיוֹעֶן צוּא דָּעֶר גְּרוֹיסֶער קְרוֹין · דָּעֶן נָאם ב"ה וַויים דִּיין מַחֲשָׁבָה ולא קרדום לחפר בה אונ זָאלְטְ גִּיט מַאכִּין דִּיא תּוֹרָה גְּלַייךְ אַז אַיין הַאק צוּ שְׁנַיידִין מִיט אִיר כְּלוּמָר עֶר אָמָענָטְש הָאט דִּיךְ גִּילַעְסָעֶרְט זָאלְסְטוּ אִים גִּיט שַׁיילְטֶן צוּא זָאגִין אַז דָּעם זְכוּת פּוּן דַּיין הוֹרָה וָועט עֶר דּוּרְךְ דַּיין קְלָלָה פַּאר שְׁנִיטִין וְעֶרִין פּוּן דָּעֶר וָועלְט דִּין דָּעֶר מִיט מַאכְסְטוּ דָּאךְ דִּיא תּוֹרָה גְּלַייךְ וויא אַיין הַאק צוּא הָאקִין מִיט אִיר וכך חיה הלל אומר אונ אַווּא פְּלֶעגְט הִלֵּל אוֹיךְ צוּא זָאגִין וראשתמש בתגא חלף וָועֶר עֶם נִיצְוש מִיט דָּעֶר קְרוֹין מֵיְינְט טָען דִּיא תּוֹרָה · הָאט עֶר פַּאר בִּיטִין דִּיא וָועלְט פַּאר יָעֲנֶע וָועלְט הא למדת פּוּן דַּאנָען לָעֲרֵינְט טָען אָפּ כל הנהנה מדברי תורה וָועֶר עֶם הָאט הֲנָאָה פּוּן דִּבְרֵי הוֹרָה אוֹיף דָּעֶר וָועלְט נוסל חייו מן העולם נָעמְט עֶר דָּאם אַייבִּיג לָעבֶּן וָואם עֶר הָאט גִּיזָאלְט הָאבִּין לְעוֹלָם הַבָּא פּוּן דָּעֶר וָועלְט:

רבי יוסי אומר רַבִּי יוֹסֵי זָאגְט כל המכבד את התורה וָועד עָם הַאלְט עָרְלִיךְ דִּיא תּוֹרָה גופו מכובד על הבריות אִיז עֶר אוֹיךְ גִּיעֶרְלִיכְט בַּייא לַייט · דָּעֶר רִ"י בֶּן שׁוּשַׁן שְׁרַייבְט דָּאם טָען מֵיְינְט דָּעֶר מְעַנְמְש זָאל וויסִין דָּאם נְרוֹים מַייְעֶרְקַייט פּוּן דָּעֶר

חורה

יוֹנָתָן אוֹמֵר כָּל הַמְקַיֵּם אֶת הַתּוֹרָה מֵעוֹנִי סוֹפוֹ לְקַיְמָהּ מֵעשֶׁר וְכָל הַמְבַטֵּל אֶת הַתּוֹרָה מֵעשֶׁר סוֹפוֹ לְבַטְלָהּ מֵעוֹנִי : יב רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר הֱוֵי מְמַעֵט בְּעֵסֶק וַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה וֶהֱוֵי שְׁפַל רוּחַ בִּפְנֵי כָל אָדָם וְאִם

מעשה אבות

תּוֹרָה אוֹן אִיר גְרוֹיס שַׁיינְקַייט אוֹן זָאל זַיין גִיהִיט אִין אִיר כָּבוֹד אוֹן אִין רָעם פִּיבּוּר פּוּן אִירָע חֲכָמִים · אוֹן אִין דָעם כָּבוֹד פּוּן אִירֶע סְפָרִים · אִיר כָּבוֹד מֵיינְט מָען דָאס זַיין לַייב אוֹן זַיינָע הָעגְט אוֹן דִיא קְלֵיידֶער זָאלִין זַיין רֵיין בְּשָׁעַת עָר לֶערְנְט אוֹן אִין דָער צַייט וָואס עָר־לֶערְנְט זָאל עָר לֶערְנען מִיט כָּארְכְט אוֹן מִיט צִיטֶערְנֶדִיגְקַייט אוֹן אַיי עָר דָער מָאנְט דָעם נָאמָען פּוּן נָאט זָאל אִין אִים צִיטֶערִין נָאר זַיין לַייב · דָעם כָּבוֹד פּוּן אִירָע חֲכָמִים דָאס מֵיינְט דָען עָר זָאל גְרוֹיס בָּכוֹד גָעבִּין צוּא דִיא חֲכָמֵי הַתּוֹרָה אוֹן זָאל מוֹרָא הָאבִּין פַּאר זַייא אַזוֹא וִויא פַּאר גָאט · דָעם כָּבוֹד פּוּן אִירָע סְפָרִים מֵיינְט כָּען עָר זָאל זַייא מַאכִּין שַׁיין אוֹן זָאל זַייא הַאלְטִין אִין דָעם שָׁעִנְסְטִין אָרְט פּוּן זַיין הוּיז אוֹן אַז עָר טָראגְט זַייא זָאל עָר זַייא נִיט טְרָאגִין אַזוֹא וִויא אַנְדָערָע זָאכִין · נִיעֶרְט מִיט כָּבוֹד גְלַייךְ אַז דָר וָואס טְרָאגְט דִי בֵּלִים פּוּן דֶעם מֶלֶךְ אַזוֹ וִויא מֵיר גִיפִּינֶן אַיין מַעֲשֶׂה דָאס אַיין חָכָם הָאט צַוָאָה גִילָאזְט זַיין זוֹן עָר זָאל נִיט פִּיל הַנָאָה הָאבִּין פּוּן דָער וָועלְט אוֹן עָס זָאל בַּייא אִים נִיט אִיבָּער־גַיין קֵין דְרַייסִיג טָעג אָן אַיין תַּעֲנִית · אוֹן אַז דָער חָכָם אִיז גִישְׁטָארְבִּין דָאט זִיךְ גִיטְרָאפִין דָאס דָעם דָאט אִים אוֹיס גִיצוֹיגִין פּוּן זַיין כֶּבֶר אוֹן מָען דָאט אִים גִישְׁלָאגִין · דָאבִּין דִיא לַייט פּוּן דָער שְׁטָאט גְרוֹיס צַער גִיהַאט דָאס אַזוֹא אַיין חָכָם זָאל דָאבִּין אַזוֹא אַיין בְּזָיוֹן · אִיז עָר גִיקוּמֶען צוּא אֵייגָעם בְּהָלוֹם אוֹן דָאט גִיזָאגְט דָאס אִיז מִיר גִיקוּמֶען וַוייל אַז אִיךְ דָאבּ גִיוֶועהָען צוּא רֵיכֶּנֶע סְפָרִים דָאבּ אִיךְ זַייא נִיט צוּא נוּיךְ גִיבּוּנְדִין אִין אֵייגָעם · וכל המחלל את התורה אוֹן וָער עָס פַּאר שְׁוָועכְט דִיא תּוֹרָה גופו מחולל על הבריות אִיז עָר אוֹיךְ נְכּוּבּוֹה בַּייא דִיא לַייט :

רבי ישמעאל בנו אומר זַיין זוֹן רַבִּי יִשְׁמָעֵאל זָאכְט התושך עצמו מן הדין וָוער עָס פַּאר מֵיידְט זִיךְ פּוּן צוּ גֶיין זִיךְ לָאדִין מִיט זַיין חַבֶר דְהַיינוּ עָר וֶועהְעט אַלַיין צוּ עָר אִיז גְרֶעכְט אֲדֶער זַיין חַבֶר אוֹן וֶועהְט עָר וֶועהְט אַז עָר אִיז אוֹם גֶירֶעכְט בַּאצאלְט עָר אַלַיין וָואש עָר אִיז שׁוּלְדִיג צוּ זַיין חַבֶר פורק ממנו וארפט עָר פּוּן זִיךְ אַרָאפּ איבה פַּיינְדְשַׁאפְט וגזל אוֹן נְזֵלָה ושבועת שוא פַאלְש שְׁוועְרִין דָעָן עָר מַאכְט זִיךְ אַלַיין שׁוּלְדִיג אוֹן גִיט אָפּ דָעם חַבֶר וָואס עָס קוּמְט פּוּן אִים אַזוֹא הָאט עָר אוֹיךְ אִים קֵין שִׁנְאָה נִיט אוֹן עָר וֶועְרְט גִיצוּזוּל פּוּן צוּא גַזְלָנִין בַּייא יֶעְנֶעם · אוֹיךְ וֶועט עָר נִיט דַארְפִין שְׁוועְרִין פַּאלְש והגם לבו בהוראה אוֹן דָעד וָואס מַאכְט גְרוֹיס זַיין הָארְץ אִין פֵּס־עֶנְען פְּלוּמֶר עָר זָאכְט אִיךְ וֶויים אַלַיין אוֹיךְ דָעם דִין דָאס אִיךְ בִּין גֵירֶעכְט אוֹן אִיךְ וֶויישׂ דָעם דִין גְלַייךְ מִיט דִי דַיָינִים שוטה אִיז עָר אַיין נַאר דָעָן עָר וֶויים דָעם דִין נִיט רשע אוֹן אִיז אַיין רָשָׁע דָעָן עָר וִויל דָאךְ נְזוֹלְעָנֶן דָעם חַבֶר וגם רוח אוֹן אַיין בַּעַל גַאֲוָה עָר הַאלְט זִיךְ גְרוֹיס גְלַייךְ וִויא אַיין דַיָין : הוא היה אומר עָר פְּלֶעגְט זָאגִין אל תהי דן יחידי דו זָאלְסְט נִיט מִשְׁפֹּט טֶן אֵיינָעם

בָּמַלְתָּ מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לָךְ בְּטַלִּים הַרְבֵּה כְּנֶגְדָּךְ וְאִם עָמַלְתָּ בַּתּוֹרָה יֵשׁ
לוֹ שָׂכָר הַרְבֵּה לִתֵּן לָךְ: יג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר הָעוֹשֶׂה מִצְוָה
אַחַת קוֹנֶה לוֹ פַּרְקְלִיט אֶחָד וְהָעוֹבֵר עֲבֵרָה אַחַת קוֹנֶה לוֹ קַטֵּגוֹר אֶחָד
תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כְּרֵרִים בִּפְנֵי הַפּוּרְעָנוּת: יד רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר
אוֹמֵר כָּל הַכִּנְסִיָּה שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם
אֵין סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם: טו רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ אוֹמֵר יְהִי כְבוֹד תַּלְמִידְךָ
חָבִיב עָלֶיךָ כְּשֶׁלְּךָ וּכְבוֹד חֲבֵרְךָ כְּמוֹרָא רַבְּךָ וּמוֹרָא רַבְּךָ כְּמוֹרָא
שָׁמָיִם: טז רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הֱוֵי זָהִיר בְּתַלְמוּד שֶׁשִּׁגְגַת תַּלְמוּד עוֹלָה

מעשה אבות

אַלַיין וָעז אַייגָער קוּמְט צוּא דִיר דָּער צַיילין זַיינָע מַעֲנוּת שאין ד"ן יחידי אלא אחד עִם
מִשְׁפָּט נִים אַייגָער אַלַיין נָאר דָער וָואס אִיז אַייגָער אוֹיף אַלָע וָועלְטִין אוּג עָר גִיט
אַמְשְׁפָּט וָעז אַייגָער אַלַיין קוּמְט פַּאר אִים קְלָאגִין זִיךְ אוֹיף אַייגָעם וָואס הָאט אִים
שְׁלָעכְטְס נִיטָאן · אָדָער אַז אִיז דָער פַּשַׁט אל תהי ד"ן יחידי דו וָאלְטְס נִיט וְהָאלְטִין דָאס
דוּא מְשָׁפְּטְשְׁט אַלַיין אוּג קַיינָער וָעדָם נִיט שאין ד"ן יחידי אלא אחד דָעז עִם מִשְׁפָּט נִיט
אַלַיין אַייגָער נָאר נָאט אָבָּער דוּא גִיהָערְשְׁט צוּא וִוישִׁין דָאס נָאט בי"ה שְׁטַיִים לָעבִּין
דִיר צוּא וָעהָעז אוֹיב דוּא וָועְסְט דָעם דִין דָעכְט פַּמָקָנָן: רבי יונתן אומר רַבִּי יוֹנָתָן זָאגְט
כל המקיים את התורה מעוני וָעד עָם דָער הָאלְט דִיא תּוֹרָה תָּאמְשָׁע עָר אִיז אִין אָרוּמָאן
פוּפּו לקיימה מעושר וָועט זַיין סוֹף זַיין דָאס עָר וָועט וָערִין אַיין עוֹשֶׁר אוּג וָועט בְּהַרְוָוחָה
מְקַיֵּים זַיין · אָדָער אַז אִיז דָער פַּשַׁט דָער וָואס הָאלְט דִי תּוֹרָה אִין אָרוּמְקַייט בָּעוֹלָם
הַזֶּה וָועט זַיין סוֹף זַיין דָאס בָּעוֹלָם הַבָּא וָועט עָר זוֹכֶה זַיין צוּ לָעְרְנָען זִיא מִים נְרוּיס
עֲשִׁירוּת דָעז דִיא צַדִּיקִים זַיינָן דָאְרְט אַלָע רֵייךְ וַיִיא הָאבָּן פִּילִי שְׁכָּר אוֹיף זַי עָרְשְׁטָעשִׁים
טוֹבִים וָואס זַיִיא הָאבָּן נִיטָאן וכל המבטל את התורה מעושר אוּג דָער וָואס אִיז מְבַטֵּל דִי
תּוֹרָה אַז עָר אִיז אַיין עוֹשֶׁר סוֹפּוֹ לבטלה מעוני וָועט זַיין סוֹף זַיין דָאס עָר וָועט מְבַטֵּל זַיין
דִיא תּוֹרָה מֵרָעַת נְרוּיס אָרוּמְקַייט · רבי מאיר אומר רַבִּי מֵאִיר זָאגְט הוי ממעט בעסק ועסוק
בתורה כַּאךְ וְוִינְצִיג דַיין מִידְקַייט אוּג לָעְרִין תּוֹרָה · דָעז דִי טְרָאגְט פּוּן הַאנְדִיל אַיז זַייעָר
שְׁוָוער אוּג עָם דַארְף הָאבִּין פִּיל יְגִיעָה פָּארִין פּוּן אַיין שְׁטָאט אִין דָער אַוֶּרְעָלְט · אוּג
בַּייא מָאג בְּרָעְנְט דִיא הַיץ אוּג בַּייא נָאכְט שַׁמַארְקְט זִיךְ דִיא קָעלְט אָבָּער דָער וָואש
לָעְרִינְט זִיצְט עָר בִּנְתַת אַין וַיין הוֹיז נָאר אֵין מִיא וחוי שפל רוח בפני כל אדם פּוּן דָעסְט

זָדוֹן : יז רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר שְׁלֹשָׁה כְתָרִים הֵן כֶּתֶר תּוֹרָה וְכֶתֶר כְּהֻנָּה
וְכֶתֶר מַלְכוּת וְכֶתֶר שֵׁם טוֹב עוֹלֶה עַל גַּבֵּיהֶן : יח רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר הֱוֵי
גוֹלֶה לִמְקוֹם תּוֹרָה וְאַל תֹּאמַר שֶׁהִיא תָבוֹא אַחֲרֶיךָ שֶׁחֲבֵרֶיךָ יְקַיְּמוּהָ

מעשה אבות

וָועגִן זָאלְסְטוּ דִיךְ נִיט גְרוֹיס הַאלְטִין אַנְטְקֶעגֶן דִיא וָואס מִירִין זִיךְ צוּ הַאנְדִיל שַׁאפְט
נַייֶערְט דַיין דַעָה זָאל יַיין נִידֶעריג אַנְקֶעגֶן אִימְלִיכִן מֶענְטְשִׁין · דָער אַבְרָהָם זָאל שְׁרַייבְט
דָאס דָער תַּנָא נִיט אַיין עֶצָה אוֹיף דָעם וָואס עָר הָאט פְּרִיעָר גִיוָואוְט מָען זָאל וְוִייגִ
הַאנְדֶלְען אוּנ מָען זָאל בָּעסֶער עוֹסֵק זַיין בַּתּוֹרָה · דְרוֹיף זָאגְט דָער תַּנָא דָאס מָען
קָען אַנְדָערְש נִיט קוּמֶען דָער צוּא נַייֶערְט וָען עָר וָועט זִיךְ נִיבָּעריג הַאלְטִין וָועט
עָר נִיט גִילוּסְטִין צוּא מֶערִין זַיין דָער רוֹב הַאנְדִיל שַׁאפְט פוּן דֶעם מֶענְטְשִׁין
אִיז דָאךְ נָאר וָועגִן צוּא מֶערִין זַיין כָּבוֹד אם בטלת מן התורה וָועָן דוּא הָאשְׁט אוּם
מִישְׁנָע מְבַטֵּל גִיוָועָן פוּן צוּא לֶערְנָען תּוֹרָה יש לך בטלים הרבה כנגדך אִיז פַּאר דַאנְדִין
פִּיל מַלְאָכִי חַבָּלָה וָואס זַייא וִיצִין בָּטֵל אוּנ הָאפִין וָועָן דוּא וָועְסְט שְׁטַארְבִּין וָועלִין
זַייא אַרוֹיס גַיין אַנְקֶעגִין דִיר ואם עמלת בתורה אוּנ אַז דוּא הָאסְט זִיךְ פִּיל גִימִיט זִין דָר
תּוֹרָה יש לו שכר הרבה ליתן לך אִיז פַּר הַאנְדִין פוּן דַיינְט וָועגִן פִּיל שְׂכַר צוּ גֶעבִין דִיר :
רבי אליעזר בן יעקב אומר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב זָאגְט העושה מצוה אחת דָער וָואס טוּט

אַיין מִצְוָה קונה לו פרקליט אחד קוֹיפְט עָר צוּא זִיךְ אַיין פִּיר שְׁפְּרֶעכֶער עָר זָאל פַּאר
אִים הָמִיד דָער מָאנָען דֶעם זְכוּת פוּן דָער מִצְוָה והעובר עבירה אחת דָער וָואס טוּט אַיין
עֲבֵירָה קונה לו קטגור אחד קוֹיפְט עָר זִיךְ אַיין קְרֶיגֶער וָואס עָר דָער מָאכְט הָמִיר דִיא
עֲבֵירָה תשובה וויידֶער קָערִין זִיךְ צוּא גְאט חֲרָטָה הָאבִין בֶּאֱמֶת אוֹיף וַיינָע שְׁלֶעכְטָע
מַעֲשִׂים אוּנ זָאל זַיי שׁוֹין מֶער נִיט טָאן ומעשים טובים אוּנ מָאן מִצְוֹת כתרים בפני הפורענות
זַייֶען גְלַייךְ וויא אַיין פַּאנְצֶער וָיאשׁ דִיא מִלְחָמָה לַייט טוֹען אָן עָשׂ זָאל נִיט צוּ שְׁטַיין
צוּא וַייעֶר לַייב קֵיין פַּייל אַז דָאס אוֹיךְ אַיין שִׁיצוּנְג אוֹיף דֶעם מֶענְטְשׁ עָם זָאל
אוֹיף אִים נִיט קוּמֶן קֵיין פִּינְסְטֶערְנִיוֹת אוּנ דְרוּם גְלַייכְט דָער תַּנָא תְּשׁוּבָה ומַעֲשִׂים צוּ אַיין
פַּאנְצִיר · דָען אַז וויא אַיין פַּאנְצִיר קֵען זַיין עָר זָאל אֲמָאל נִיט מַצִיל זַיין דֶעם מֶענְטְשִׁין
פוּן דָער פַּייל וַויל עָר הָאט דָאךְ נִיט גִיוואוּסְט פְּרִיעָר עָר זָאל טָאן דֶעם פַּאנְצֶער אוֹיף
דֶעם אָרְט וָואס רִיא פַּייל וָועט אִים טְרֶעפִין אַז אוֹיךְ נִיהֶער דָער מֶענְטְשׁ נָאךְ צוּ זוּכִין
אִין זַייגָע מַעֲשִׂים אוּנ זָאל תְּשׁוּבָה טָאן מִיט דֶעם זָאלְבִּיגִן וָאשׁ עָר הָאט גִיזִינְדִיגְט אוֹיב
עָר הָאט גִיזִינְדִיגְט מִיט דִיא הָעגְט זָאל עָר טָאן מַעֲשִׂים טוֹבִים מִיט דִיא הָעגְט אוּנ
אוֹיב מִיט דִיא פִּים זָאל עָר טָאן מַעֲשִׂים טוֹבִים מִיט דִיא פִּים · דָען דָעגְמָאלְט וָועט
זַיין דָער פַּאנְצִיר דָאס מֵייגְט מָען דִיא תְּשׁוּבָה אוֹיף דֶעם אָרְט וָואס דִיא פַּייל בָּלוֹסָך
דִיא עֲוֹנוֹת הָאבִין גִיטְרָאפִין : רבי יוחנן הסנדלר אומר רַבִּי יוֹחָנָן הַסַּנְדְּלָר זָאגְט כל כנסיות
שהיא לשם שמים אַז אַיין זַאמְלוּנְג וָואס עָם אִיז פוּן גָאטְש וָועגָן סופה להתקיים וְאִיז דָר
סוֹף דָאס זַייעָר אַיין זַאמְלוּנְג וָועט הָאבִין אַקְיוּם וכל כנסיה שאינה לשם שמים אוּנ אַז אַיין
אַיין זַאמְלוּנְג וָואס עָם אִיז נִיט לְשֵׁם שָׁמַיִם וָועט דָער סוֹף זַיין אַז עָם וָועט בְּלֵין
קִיוּם נִיט הָאבִין :

בְּיָדֶךָ וְאֶל בִּינָתְךָ אַל תִּשָּׁעֵן: יט רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר אֵין בְּיָדֵינוּ לֹא מִשַּׁלְוַת הָרְשָׁעִים וְאַף לֹא מְיִסּוּרֵי הַצַּדִּיקִים: כ רַבִּי מַתְיָא בֶּן תָּרָשׁ אוֹמֵר הֱוֵי

מעשה אבות

רבי אלעזר בן שמוע אומר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ זָאגְט יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך עש

זָאל זַיין דָּעָר כָּבוֹד פּוּן דַּיין תַּלְמִיד אוֹיף דִּיר גִּילִיבְּט אַזוֹא וויא דַיין כָּבוֹד וכבוד תברך כמורא רבך אוג דָּעָר כָּבוֹד פּוּן דַּיין חֲבֶר זָאל זַיין גְּלַיִיךְ אַז וויא דָּעָר כָּבוֹד וָאם דּוּא טוּסְט צוּא דַיין רַבִּי מַדָּמַת מוֹרָא ומורא רבך כמורא שמים אוג ד״א מוֹרָא פּוּן דַּיין רַבִּי אַז וויא מָען הָאט מוֹרָא פַּר נָאט · רבי יהודה אומר רַבִּי יְהוּדָה זָאגְט הוי זהיר בתלמוד זָאלְסְט זַיין גְּוואהרַיינְט אִין לֶערְנֶען דּוּא וָאלְסְט עָס גִיט פַּאר גָעסִין ששגגת תלמוד עולה זדון דָּעָן דָּאם וָואם דּוּ וֶועסְט זִיךְ טוֹעֶה זַיין דִּדְּךָ דָּעם וָואם דּוּ וָועסְט פַּר נָעסִין וָועט גִיט בְּרַיינְגֶען דּוּא וָאלְסְט נָאךְ דֶּעם טָאן אום סִישְׁנָע · דָּעָן אַיין עֲבֵירָה בְּרַיינְגְט צוּ דָּר אֵנְדֶערָ עֲבֵירָה: דבי שמעון אומר רַבִּי שִׁמְעוֹן זָאגְט שלשה כתרים הם דְּדַיִיא קְרוּיְנָען זַיינָען כְּפָאר הָאנְדְּרִין כתר תורה דִּיא קְרוּין פּוּן דָּעָר תּוֹרָה כתר כהונה דִּיא קְרוּין פּוּן כְּהוּנָה וכתר מלכות אוג דִּי קְרוּין פּוּן מַלְוכָה וכתר שם טוב אֲבָּעֶר דִּיא קְרוּין וָואם מָען הָאט אֲנְטִין שָׁם עולה על גביהן אִיז נָרָעסָער פּוּן זַייא:

דבי נהוראי אומר רַבִּי נְהוֹרָאי זָאגְט הוי גולה למקום תורה דּוּא זָאלְסְט וָועֲרִין פִּאר מְרִיבִּין

צוּ דָּעם אָרְט וָואם מָען לֶערְנְט תּוֹרָה · רַבִּי מֹשֶׁה אַלְמוֹשְׁנִינוּ שְׁרַייבְּט זִיךְ וְרוּם זָאגְט עָר נִיט (למקום חכמים) צוּ אַזוֹ אַיין אָרְט וָואם אִיז אִין דָּעם פַּאר הָאנְדְּרִין חֲכָמִים צוּא וַוייזִין דָּאם עָר מַיינְט אַזוֹ אַיין אָרְט וָואם דָּער עִיקָּר פּוּן זַייעֶר עֶסֶק אִיז צוּא לֶערְנֶען תּוֹרָה דָּעָן וָועָן עָר וָועט קוּמֶען זִיךְ בַּאוָועצִין אוֹיף וויא אִין אָרְט וָועט עָר זוֹיךְ קֶענֶען עוֹסֵק בַּתּוֹרָה זַיין וַוייל עָר וָועט וָעהֶן דָּאם דִּי לַייט פּוּן דָּעם אָרְט אִיז נָאר זַייעֶר בַּאגֶער אוג זַייעֶר וויליִן צוּא לֶערְנֶען תּוֹרָה · אוג דָּאם אִיז דָּעָר בָּעשְׁטֶער הַכְלִית צוּם לֶערְנֶען דָּעָן וַייל דָּעָר מֶענְטְשׁ אִיז דָּאךְ בְּטֶבַע צוּ נָאךְ גַיין נָאךְ דִּיא תַּאֲוות פּוּן דָּעָר וָועלְט אוג זָאל אַנְטְלוֹיפִין פּוּן דָּעָר וָאךְ וָואם פַּאקְט נָאךְ זַיין נְשָׁמָה דְּרוּם וָועָן עָר וויל אוּנְטֶער טָענִיג כַּאכִין זַיין פַּאר שְׁטָאפְּט הָאָרְץ אוג וויל לֶערְנֶען תּוֹרָה גִיהְעָר עָר פַּאר טְרִיבִּין צוּא וָועֲרִין צוּא אַזוֹ אַיין אָרְט וָואם דָּעָר עִיקָּר זַייעֶר עֶסֶק אִיז נָאר דָּאם לֶערְנֶען · דָּעָן וָועָן עָר וָועט קוּמֶען אִין אַזוֹ אַיין שְׁטָאט וָואם עָס אִיז דָּאךְ פַּאר הָאנְדְּרִין נָאר עֶטְלִיכֶע תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אוג דִּיא אִיבָּעריגֶע לַייט לֶערְנֶען גִיט וָועט עָר גִיווִיס גִיט נַיין זוֹכִין דִּי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים צוּא לֶערְנֶען מִיט זַייא וָועָן עָר וָועט וָעהֶען דָּאם אַלֶע לַייט זוֹכִין נָאךְ גָעלְט אוג דִּי טֶבַע פּוּן דָּעם מֶענְטְשֶׁן אִיז דָּאךְ עָר זָאל דָּעָר צוּא גִילוּסְטִין דְּרוּם דָּאם דָּעָר תַּנָּא אַיין עֲצָה גִיגֶעבִּין דָּאם עָר זָאל בָּעשָׁטֶער פַּאר טְרִיבִּין וָועֲרִין צוּא אַזוֹא אַיין אָרְט וָואם אַלֶע לַייט זַייגֶען נָאר עוֹסֵק אִין דָּעָר תּוֹרָה · ואל תאמר שהיא תבוא אחריך אוג דּוּא זָאלְסְט זִיךְ גִיט טְרַאכְטִין דָּאם הָאטְשָׁע דַיין טָבַע נַייגְט צוּ אַנְטְלוֹיפִין פּוּן דָּעָר תּוֹרָה נָאר וַוייל דַיין נְשָׁמָה טוּט גִילוּשְׁטִין צוּ אִיר וָועט זַיא קוּמֶען נָאךְ דִיר אוג רוּא וָועגְט בְּוַודַאי נָאךְ זוֹכִין נָאךְ דִּיא עֶטְלִיכֶע חֲכָמִים אֲפִילוּ אוֹיף אַזוֹ אַיין אָרְט וָואם דִּיא לַייט פּוּן דָּעָר

שוטאט

מְקֻדָּרִים בְּשָׁלוֹם כָּל אָדָם וְהָיוּ נָנָב לָאֲרָיוֹת וְאַל תְּהִי רֹאשׁ לַשּׁוּעָלִים :

כא רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר הָעוֹלָם הַזֶּה דּוֹמֶה לִפְרוֹזְדוֹר בִּפְנֵי הָעוֹלָם הַבָּא

מעשה אבות

שְׁטָאט זַיְינֶן נִיט עוֹסֶק אִין דָּעֶר תּוֹרָה · שחבריך יקיימוה בידך אוּן אוֹיךְ וָאלְטֶטוּ נִיט וָאנְיִן אַז דַיינֶע חֲבֵרִים וָועלִין דָּעֶר הַאלְטִין דִיא תּוֹרָה אִין דַיינֶע הָענְט נַייעֶרְט וָען דוּא וָעטְסְט אַלַיין נִיט מַאכִין אַז דִיא תּוֹרָה וָאל בַּייא דִיר דָּעֶר הַאלְטִין וָועִרין וָועטְסוּ זַיא שָׁאדֶן הָאבֶּן וְאל בִּינְתְּ אל תשען אוּן וָאלְטֶט דִיךְ נִיט פַּר לָאזִין אוֹיךְ דַיין פַּר שְׁטַנְדִיגְוַיִט :

רבי ינאי אומר רַבִּי יַנַאי זָאגְט אִין בִּידִינוּ מִיר הָאבֶּן נִיט אִיבֶּעֶר צוּ טְרַאכְטִין אוֹיף דָּעם

גַאנְג פוּן וָאט בּ״ה משלות הרשעים וָואם עֶר גִיט צוּא דִיא רְשָׁעִים שַׁלְוָה וָוארוּם טָעֶן בַּאצָאלְט זַייא דָּעם שְׂכַר פוּן זַייעֲרֶע זְכִיוֹת וָואם זַייא טוּעֶן עֶפּעס אוֹיף דָּעֶר וָועלְט כְּדֵי טָעֶן וָאל זַייא פַּאר טִילִיגִין אוֹיף יָענֶער וָועלְט ואף לא מיסורי הצדיקים אוּן אוֹיךְ וָאבֶּן מִיר נִיט צוּ אִיבֶּעֶר טְרַאכְטִין וָואם עֶר גִיט צוּ דִי צַדִיקִים יִסוּרִים · דָּעֶן טָעֶן בַּאצָאלְט זַייא אוֹיף דָּעֶר וָועלְט אוֹיף דִיא עֲבֵירוֹת וָואם זַייא הָאבֶּן עֶפּעס גִיטָאן אוֹיף דֶר וָועלְט

כְּדֵי זַייא וָאלִין פִּיל שְׂכַר הָאבֶּן אוֹיף יָענֶער־וָועלְט :

רבי מתיא בן חרש אומר רַבִּי מַתְיָא בֶּן הָרָשׁ זָאגְט הוי מקדים בשלום כל אדם דוּא זָאלְטֶט

פֶּעֶרֶערִין צוּא פְּרֶענְגִין שָׁלוֹם אִיטְלִיכִין מֶענְטְשֶׁין והוי זנב לאריות אוּן זַייא אַיין עֶק צוּא לַייבִּין דָּאם מֵיינְט מָען צוּא גְרֶעסֶערֶע פוּן דִיר וָאלְטֶט זַיין אוּנְטֶער זַייא ואל תהי ראש לשועלים אוּן וָאלְטֶט נִיט זַיין קַיין עֶלְצְטֶער צוּא פּוּקְסִין דָּאם מֵיינְט מָען צוּא נִידֶעֶרִיגֶע פוּן דִיר :

רבי יעקב אומר רַבִּי יַעֲקֹב זָאגְט העולם הזה דומה לפרוזדור בפני העולם הבא דִיא וָועלְט

אִיז גְלַייךְ וִויא אַיין פִּיר הוּיז פַּאר יָענֶע וָועלְט תתקן עצמך בפרוזדור נְרֵייט דִיךְ אֶן אִין פִּיר הוּיז מִיט תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים כדי שתכנס לטרקלין כְּדֵי דוּא זָאלְטֶט יָענֶען אֲרַיין גַיין אִין פַּאלִין אֲרַיין מֵיינְט מָען אוֹיף יָענֶער וָועלְט יפה שעה אחת עִם אִיז בֶּעסֶר אַיין שָׁעָה בתשובה ומעשים ט֯ב֯ים וָואם מָען טוּט תְּשׁוּבָה אוּן גוּטֶע מַעֲשִׂים בעולם הזה אוֹיף דָּעֶר וָועלְט מכל חיי העולם הבא פוּן נָאר דָאם לֶעבִּין עוֹלָם הַבָּא ויפה שעה אחת אוּן עִם אִיז וִוידֶער בֶּעסֶער אַיין שָׁעָה דָּעֶר תְּשׁוּבָה אוּן דָּנְעָה וָואם מָען הָאט אַיין שָׁעָה בְּעוֹלָם הַבָּא מכל חיי העולם הזה פוּן נָאר דִי תַּעֲנוּגִים וָואם מָען הָאט אוֹיף דָּעֶר וָועלְט :

רבי שמעון בן אלעזר אומר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר זָאגְט אל תרצה את חברך בשעת כעסו דוּא

זָאלְטֶם נִיט אִיבֶּעֶר בָּעטִין דַיין חָבֶר וָועֶן עֶר אִיז נָאךְ אִין כַּעַס דָען עֶר וָועט נָאךְ מָער אִין כַּעַס אַרַיין קוּמָען נַייעֶרְט דוּא זָאלְטֶט וַוארְטִין בִּיז וָואנֶען דָּעֶר כַּעַס וָועט אִים אָפּ גַיין ואל תנחמתו בשעה שמתו מוטל לפניו אוּן זָאלְטֶט אִים נִיט טְרַייסְטִין אִין דָּעֶר צַייט וָען דָּעֶר מֵת לִיגְט נָאךְ פַּאר אִים · ואל תשאל לו בשעת נדרו אוּן זָאלְטֶט אִים נִיט פְּרָענְגִין אוֹיף אַיין פֶּתַח הַרְטָה בְּשַׁעַת עֶר טוּט דָעם גֶדֶר דָען עֶר וָועט דָענְמָאלְט זָאגִין אִיךְ טוּא אוֹיף אַלֶץ אַנֶדֶר · ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו אוּן זָאלְטֶט דִיךְ נִיט פְּלַייסְטִין צוּ וָועֶן דַיין חָבֶר וָען עֶר הָאט גִיטָאן וָואם נִיט רֶעכְט אִיז דָען עֶר וָועט מְבוּיֵשׁ וְשֶׁרִין

הַתְקֵן עַצְמְךָ בִּפְרוֹזְדוֹר כְּדֵי שֶׁתִּכָּנֵס לְטַרְקְלִין: כב הוּא הָיָה אוֹמֵר יָפָה שָׁעָה אַחַת בִּתְשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בָּעוֹלָם הַזֶּה מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא

מעשה אבות

שמואל הקטן אומר שְׁמוּאֵל הַקָּטָן פְּלָעְנְט תָּמִיד זָאגִן דָּעם פָּסוּק בנפול אויבך אל תשמח אַז דַיין פַיִינְט פַאלְט זְאלְסְטוּ זִיךְ נִיט פְרֵייעֶן ובכשלו אל יגל לבך אוּן אַז עֶר וָועְרְט נִישְׁטְרוֹיכְלְט זָאל דַיין הַארְץ נִיט לוּסְטִיג זַיין פן יראה ה' פאמער אַז השי"ת וָועְט זָעהֶן אוּ דוּא פְרֵייִשְׁט זִיךְ ורע בעיניו אוּן עָם וָועְט אִים אויפֿ נִיפָּעלִין אִין זַייעֶר אויגִין והשיב מעליו אפו אוּן וָועְט פון אִים אַוועק קֶערִין זַיין צָארִין

אלישע בן אבויה אומר אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה זָאגְט הלומד ילד דָער וָואס לָערְנְט יונגער הַייט לְמה הוא דומה צוא וָואס אִין עֶר גְלַייךְ לדיו כתובה על נייר חדש צוא אַמְטִינְט וָואס עָם אִין גִישְׁרִיבִּין אוֹיף נַייא פַּאפִּיר וָואס עָם אִין נָאךְ נִיט נִישְׁרִיבִּין נִיטְוָואס דְרוֹיף קֶען מָען דָאךְ דָאס פְּתַב נִישְׁוווינְד לַייעֶנֶען אַזוֹא אוֹיךְ דָער וָואס לָערְנְט יונגער הַייט וָועְט עֶר גְרַייכִין צוא פַּאר שְׁמַיין אוֹיף דָער עֶלְטֶער וָואס עֶר הָאט נִילָערְנְט אִין זַיין יונגִינְט והלומד זקן למה הוא דומה אוּן וָועֶר עָם הוֹיבְט אָן צוא לָערְנֶען אוֹיף דִיעֶר עֶלְטֶער צוא וָואס אִין עֶר גְלַייךְ לדיו כתובה על נייר מחוק צוא אַמְטִינְט וָואס אִין נִישְׁרִיבִּין אוֹיף אַזוֹא אַיין פַּאפִּיר וָואס עָם אִין דְרוֹיף שׁוֹין נִיוְוען נִישְׁרִיבִּין נַייעֶרְט מֶען הָאט עָם אוֹים נִיטָעקְט אוּן טָען הָאט וויידֶער עָפְּעִס אַנדֶערְש נִישְׁרִיבִּין וָועְרְט רָאךְ דָאש כְּתַב נִיט נוּט בַּאהַעפְּט אַוו אוֹיךְ דָער וָואס הוֹיבְט אָן צוא לָערְנֶען אוֹיף דָער עֶלְטֶער וָועְרְט דָאס לָערְנֶען צוא אִים נִיט בַּאהַעפְּט אוּן עָר פַּאר פַּעסְט עָם:

רבי יוסי ברבי יהודה איש כפר הבבלי אומר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה דָר הַאר פון דָעם דָארְף בָּבֶל זָאגְט הלומד מן הקטנים דָער וָואש לָערְנְט תּוֹרָה פון יונגִע לַייט למה הוא דומה צוא וָואס אִין עֶר גְלַייךְ לאוכל ענבים קהות צוא דָעם וָואס עָסְט אַיילִיקְע וַויין טְרוּיבִּין ושותה יין מגתו אוּן נָאךְ דָעם טְרִינְקְט עָר וַויין פון זַיין קֶעלְטֶער דָאס דִי זְוַוייא קֶעגֶן נִיט זַיין בַּייכָע בַּאנַאנְד אִין מָאגִן דָען דִיא וַויין טְרוּיבִּין זַייעֶן אַייליק אוּן דָער וַויין פון דָעם קֶעלְטֶער אִין זִים אוּן עָר מוּז עָם אוֹים מַייקְעֶנֶען אַזוֹ אוֹיךְ דָער וָואס לָערְנְט פון יונגִע לַייט וָועְט נָאר דָאש לָערְנֶען בַּייא אִים קַיין קֵיום נִיט הָאבִּין והלומד מן תוקנים אָבֶּער וָועְר עָם לָערְנְט תּוֹרָה פון אַלְטֶע לַייט למה הוא דומה צוא וָואס אִין עֶר גְלַייךְ לאוכל ענבים בשולות צוא דָעם וָואס עָסְט צַייטִינָע וַויין טְרוּיבִּין ושותה יין ישן אוּן נָאךְ דָעם טְרִינְקְט עָר וַויין אִין זַיין קֶעלְטֶער דָאס דִי זְוַוייא קֶעגֶן נִיט בַּייכָע בַּאנַאנְד אִין מָאגִן דָען דִיא וַויין טְרוּיבִּין זַייעֶן אַייליק אוּן דָער וַויין פון דָעם קֶעלְטֶער אִין זִים אוּן עָר מוּז עָם אוֹים מַייקְעֶנֶען אַזוֹ אוֹיךְ דָער וָואס לָערְנְט פון אַלְטֶע לַייט וַויין אִין עָם דָאךְ גוּט צום נוּף אַוו אוֹיךְ דָער וָואס לָערְנְט פון אַלְטֶע לַייט וַויין אִין עָם דָאךְ גוּט צום נוּף אַוו אוֹיךְ דָער וָואס לָערְנְט

רבי אומר רַבִּי זָאגְט אל תסתכל בקנקן דוא זָאלְסְט נִיט קוּקִן אוֹיף דָעם וָואס פַּאר אַיין קָרִינְיל דָאס אִין אלא במה שיש בו נָאר זָאלְסְט קוּקִן וָואס אִינְווַיינִיג אִין דָא יש קנקן חדש מלא ישן דָען עָם אִין פַּאר הָאנְדֶרִין אַיין נַייעֶר קְרוּג וָואס עָר אִין פוּל נִיט אַלְטֶע וַיין יישן שאפילו חדש אין בו אוּג עָם אִין פַּאראן אַיין אַלְטֶער קְרוּג וָואס עָם אִין אִין אִים נִיט דָא אָפִּילוּ קַיין נַייעֶר וַויין אַזוֹ אוֹיךְ אִין פַּאר הָאנְדֶרִין אַיינְגֶעֶר מַאן וָואס קָאן

וְיָפָה שָׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרַת רוּחַ בָּעוֹלָם הַבָּא מִכֹּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה :
כג רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר אַל תְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרְךָ בִּשְׁעַת כַּעְסוֹ
וְאַל תְּנַחֲמֵהוּ בְּשָׁעָה שֶׁמֵּתוֹ מֻטָּל לְפָנָיו וְאַל תִּשְׁאַל לוֹ בִּשְׁעַת נִדְרוֹ
וְאַל תִּשְׁתַּדֵּל לִרְאוֹתוֹ בִּשְׁעַת קְלָקְלָתוֹ : כד שְׁמוּאֵל הַקָּטָן אוֹמֵר בִּנְפֹל

מעשה אבות

בָּעסָער פּוּן אַיִן אַלְטִין · נָאךְ אַיִן פֵּשַׁט אִיז וַויִל דֶער מֶענְטש אִיז דָאךְ צוּא נוּיף
גִישׁטָעלְט פּוּן אַיִן גוּף מִיט אַיִן נְשָׁמָה וָאם זֶיא זַיינֶען דָער וִוירָער אַייגְנש דָעם
אַנדֶערן · דִיא נְשָׁמָה גִילוּמְט צוּא תּוֹרָה אוּנ מַעֲשִׂים טוֹבִים אוּנ דָער גוּף גִילוּמְט צוּא
תַּאֲוות עוֹלָם הַזֶּה אוּנ וַויִל דֶער יֵצֶר הָרָע פּוּן דֶעם מֶענְטשֶׁין אִיז זַייֶער שְׁטַארְק
דְרוּם יאוּנְט עֶר נָאךְ טָאג אוּנ נַאכְט נָאךְ דִיא תַּעֲנוּגִים פּוּן עוֹלָם הַזֶּה · דְרוּיף קוּמְט
דָער תַּנָא אָן צוּא זָאגִין דֶעם מֶענְטשֶׁין (אל תכתכל בקנקן) זָאלְשְׁט נִיט קוּקִין אוֹיף
דֶער עֶרדֶענע קְרוּג דָאם מִיינְט מֶען אוֹיף דֶעם גוּף וָאם עֶר אִיז גְלַייךְ וִויא אַיִן
עֶרדֶענע קְרוּג וָאם וָועֶרְט גִימַאכְט פּוּן לַיים · דֶען דָער גוּף אִיז דָאךְ אוֹיךְ גִינוּמֶען
גִיוואָרִין פּוּן עָרד · זָאלְשְׁטוּ נִיט קוּקִין אוֹיף אִים צוּא גֶעבִּין אִים דִיא תַּעֲנוּגִים פּוּן
דָר וָועלְט אוּנ זָאלְסְט נָאר נִיט טָאן דַיינֶע אוֹיגִין אוֹיף אִים גְלַייךְ וִויא עֶר אֲזַי נִיט דָא
(אלא במה שיש בו) נָאר דוּא זָאלְשְׁט קוּקִין צוּא דֶעם וָאם אִיז פַּאר הַאנְדִין אִין גוּף
דָאם מֵיינְט מֶען דִיא נְשָׁמָה אוּנ דֶער פִּיל אִיד גִילוּשְׁטוּנְג אוּנ אִיר וִוילִין אוּנ אַלָע צַייט
זָאלְשְׁטוּ קוּקִין צוּא גוּטְש טָאן מִיט אִיר :

רבי אלעזר הקפר אומר רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר זָאגְט הקנאה דָאם וָאם מֶען אִיז מְקַנֵּא ותתאוה
אוּנ דָאם וָאם מֶען גִילוּשְׁט והכבוד אוּנ דָאם וָאם מֶען וִויל הָאבִּין כָּבוֹד מוציאין את
האדם מן העולם צַייֶען אוֹים דֶעם מֶענְטשֶׁין פּוּן דָער וָועלְט · קִנְאָה הַייסְט עֶר אִיז מְקַנֵּא
אַיעלְכִין וָאם מָאט מָער עֶשִׁירוּת פּוּן אִים · דִיא קִנְאָה קֶען קֵין כָּאל נִיט בָּטֵל וָועֶרִין
פּוּן אִים דָען וָען אֲפִילוּ עֶר וָעט רַייךְ וָועֶרִין אַזוֹ וִויא דֶער מֶענְטש וָאם עֶר הָאט אִים
מְקַנֵּא גִינוּעֶן · וָעט עֶר אִיצוּנְד קוּמֶען צוּא מְקַנֵּא זַיין אַיין אַנדֶער מֶענְטשֶׁין וָאם אִיז
רַייכֶער פּוּן אִים נוּא וָעט דָאךְ תָּמִיד זַיין הָארְץ צוּא גִיין אִין אִים אַזוֹ וִויא וַואסֶר מִתָּמַת
דָער קִנְאָה אוּנ דָאם וָעט אוֹיף אִים בְּרֵייגְגֶען פִּיל שְׁלַאפְקֵייט בִּיז עֶם וָעט אִים אוֹים
צַייֶען פּוּן דֶער וָועלְט · תַּאֲוָה הַייסְט עֶר אִיז נִיט מְקַנֵּא צוּ קֵיינֶעם אוּנ עֶר וִויל אַזוֹ אַלֶע
זָאלֶן זַיין עֲשִׁירִים נַייעֶרְט עֶר גִילוּמְט עֶר זָאל הָאבִּין זִילְבֶּער אוּנ גָאלְד גָאר אֶן אַיין גִיזָעץ
אוּנ וַויִל עֶר קֶען דָאךְ נִיט גְרֵייכֶן צוּא אַוּוא אַיין שִׁיעוּר וָואם עֶר זָאל שׁוֹין מָעוּ נִיט
גִילוּמְטִין דָען דֶער וָאם הָאט לִיב גָעלְט קֶען עֶר נִיט זָאט וָועֶרִין מִיט גָעלְט אוּנ וִויפִיל
עֶר הָאט וִויל עֶר נָאךְ מֶער הָאבִּן · אוּנ דְרוּם טוּט אִים זַיין הָארְץ וַוייא דְרוּיף אוּנ עֶם
מַאכְט אִים קְרַאקֶשַׁאפְט אוּנ עֶם צַייעֶט אִים אוֹים פּוּן דֶער וָועלְט · כָּבוֹד מֵיינְט מֶען דֶר
מֶענְטש וָאם לוֹיפְט נָאךְ כָּבוֹד · אִיז נָאר נִיט פַּאר הַאנְדִין קֵין רְפוּאָה צוּא זַיין וַויימאג
אוּנ זַיין לֶעבִּין אִיז נָאר קַיין לֶעבִּין נִיט דֶען תָּמִיד הָאלְט עֶר אַז מֶען הָאט אִים פּוּנְג
בְּכְבוֹדוֹ גִינוּעֶן אוּנ וַויִל עֶר וִויל דָאם לַייט זָאלֶן אִים גֶעבִּין כָּבוֹד אוּנ דָאם אִיז דָאךְ

אוֹיְבְךָ אַל תִּשְׂמָח וּבִכָּשְׁלוֹ אַל יָגֵל לִבֶּךָ פֶּן יִרְאֶה יְהוָה וְרַע בְּעֵינָיו
וְהֵשִׁיב מֵעָלָיו אַפּוֹ: כה אֱלִישָׁע בֶּן אֲבוּיָה אוֹמֵר הַלּוֹמֵד יֶלֶד לְמָה הוּא
דוֹמֶה לְדְיוֹ כְּתוּבָה עַל נְיָר חָדָשׁ וְהַלּוֹמֵד זָקֵן לְמָה הוּא דוֹמֶה לִדְיוֹ
כְּתוּבָה עַל נְיָר מָחוּק: כו רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אִישׁ כְּפַר הַבַּבְלִי אוֹמֵר
הַלּוֹמֵד מִן הַקְּטַנִּים לָמָה הוּא דוֹמֶה לְאוֹכֵל עֲנָבִים קָהוֹת וְשׁוֹתֶה יַיִן
מִגִּתּוֹ וְהַלּוֹמֵד מִן הַזְּקֵנִים לָמָה הוּא דוֹמֶה לְאוֹכֵל עֲנָבִים בְּשׁוּלוֹת
וְשׁוֹתֶה יַיִן יָשָׁן: כז רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אַל תִּסְתַּכֵּל בַּקַּנְקַן אֶלָּא בְּמַה
שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יֵשׁ קַנְקַן חָדָשׁ מָלֵא יָשָׁן וְיָשָׁן שֶׁאֲפִילוּ חָדָשׁ אֵין בּוֹ: כח רַבִּי
אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר הַקִּנְאָה וְהַתַּאֲוָה וְהַכָּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן
הָעוֹלָם: כט הוּא הָיָה אוֹמֵר הַיְלוּדִים לָמוּת וְהַמֵּתִים לְחָיוֹת וְהַחַיִּים
לָדוּן לֵידַע וּלְהוֹדִיעַ וּלְהִוָּדַע שֶׁהוּא אֵל הוּא הַיּוֹצֵר הוּא הַבּוֹרֵא הוּא
הַמֵּבִין הוּא הַדַּיָּן הוּא הָעֵד הוּא בַּעַל דִּין הוּא עָתִיד לָדוּן בָּרוּךְ הוּא
שֶׁאֵין לְפָנָיו לֹא עַוְלָה וְלֹא שְׁכְחָה וְלֹא מַשּׂוֹא פָּנִים וְלֹא מַקָּח שֹׁחַד
וְדַע שֶׁהַכֹּל לְפִי הַחֶשְׁבּוֹן וְאַל יַבְטִיחֲךָ יִצְרֶךָ שֶׁהַשְּׁאוֹל בֵּית מָנוֹס לָךְ

מעשה אבות

אַז אַיין וְאַךְ וָאם סָען קֶען עָם גִּים מָאנֶען מִים רָשׁם מוּיל צוּא וָאנִין יָענֶעם גִּיב מִיר
קֶבוּד רָשׁ עָם אִיז דָאךְ אַיין חַרְפָּה רְחוּם טוּט עָר דְרוּיף וִיפְּצִין אוּנ זַייָנע יְאִרִין וְשִׁרְץ
אִים גִּיקִירצֶט אַת עָם צַיִּעם אִים אוּיש פּוּן דָּעד וָעלְט: הוּא הִיה אוֹמֵר עֶר וָעלְטֶם וָאנֶן
תִּילוּרִים רֵיא וָאם וָעֶרֶן גִּיבָּארִין אוּנ קוּמֶען אוּיף דָּעד וָעלְט לָמוּת זַייָנען גִּיקוּמֶען זַייא
זָאלִין זִיךְ מַיטִין כְּלוּסָר פַּיינִיגֶן מִים מִיטְפִּים · אַז וויא אוּנְעֶרע חֲכָמִים הָאבֶּן גִּיזָאגְט
(תרוצה שיחיה ימית עצמו) וָעֶר עָם וויל לָעבִּין בָּעוֹלָם הַבָּא וָאל עֶר זִיךְ מַיטִין כְּלוּסָר
פַּיינִיגֶן אוּיף דָּעד וָעלְט · אָדֶער מֶען מַיינְט עֶר זָאל זִיךְ אִיבָּער עֶסְן מְפַעֲרִין צוּם מוֹים
וְהַמּוֹתִים אוּנ רֵיא וָאם מוֹגֶן אוּן אוּנ מַיטִין זַייעֶרע תַּאֲוּוֹת לְהַחֲיוֹת אִיז דָאם אַיין סִבָּה
זַייא זָאלִין לָעבִּין בָּעוֹלָם הַבָּא וְהַחַיִּים לִדּוֹן אוּנ רֵיא וָאם: לָעבִּין אוּיף דָּעד וָעלְט מִים
פִּיל הַעֲנוּגִים אִיז דָּעד סוֹף וַיי עֶרֶד דָאם זַייא וָועלִין גִּימְשָׁפְּט וָערִין דְרוּיף לִידַע וּלְהוֹדִיעַ
וּלְהוֹדִיעַ מֶען גִּיהָערְ צוּא וִויסִין אוּנ צוּ מַאכֶּן וִויסִין זָענֶעם אוּנ אַלַיין כַּאר שְׁטַיין שְׁהוּא
אֵל הוּא הַיוֹצֵר הוּא הַבּוֹרֵא אַז עֶר אִיז נָאט עֶר מָאלְט אוּיס אַלַע צוּרוּת עֶר הָאט אַלַיין
בַּאשַׁאפִין הוּא חַסְכִּין עֶר אִיז רָעד כַּאר שְׁטַאנְדִיגְעֶר עֶר מַאר שְׁטַיִיט אַלַיין הוּא הַדִּין עֶר
אִיז אַלַיין אַרַיין עֶר פַּסֶקֶת הוּא הַעד עֶר אִיז אַלַיין דָּעד עֶרוּת פּוּן אַלַע מַעֲשִׂים הוּא בַּעַל דִּין
עֶר טָעֶנֶת אַלַיין הוּא עָתִיד לִדּוֹן אוּנ עֶר אִיז אֶן גִּיבְּרַייט צוּ פַּסֶקֶנֶן בְּרִיךְ הוּא גִּילוּיבְּט

שֶׁעַל בָּרְכָךְ אַתָּה נוֹצָר וְעַל בָּרְכָךְ אַתָּה נוֹלָד וְעַל בָּרְכָךְ אַתָּה חַי
וְעַל בָּרְכָךְ אַתָּה מֵת וְעַל בָּרְכָךְ אַתָּה עָתִיד לִתֵּן דִּין וְחֶשְׁבּוֹן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא : רבי חנניא וכו'

פרק חמישי

כל ישראל וכו'

א בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת נִבְרָא הָעוֹלָם וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר וַהֲלֹא בְּמַאֲמָר
אֶחָד יָכוֹל לְהִבָּרְאוֹת אֶלָּא לְהַפְרַע מִן הָרְשָׁעִים שֶׁמְּאַבְּדִין

מעשה אבות

אִיז עָר שׁאַן לפניו לא עולה עָר טוט נִיט קיין שׁום אום רֶעכט ולא שכחה עָם אִיז בַּייא
אִים נִיט דָא קיין שׁום פַּאר גָעסונְג עָר זָאל עָפּעס פַּאר נָעמִן ולא משוא פנים אוּנ עָר
פַּאר זָעהְט נִיט דִיא עֲבֵירוֹת פּוּן דָעם וָואס אִיז בַּייא אִים חָשׁוּב ולא מקח שוחד אוּנ
נִיט קיין נָעמְונְג פּוּן שׁוּם עָר זָאל אָפּ רֶעכְענען אַיין מִצְוָה פַּאר אַיין עֲבֵירָה נָאר פַּאר
דָעם מִצְוָה צָאלְט עָר גוּטִין שָׂכָר אוּנ פַּאר דָעם עֲבֵירָה צָאלְט עָר בַּייזִין שָׂכָר ודע
שהכל לפי החשבון אוּנ וַויים אַז אַלְץ וָועְרְט גֶהָשְׁבִּינְת ואל יבטיח יצרך שהשאול ביום מגוס
לך אוּנ דַיין יֵצֶר הָרָע זָאל דִיר נִיט מַבְטִיחַ קיין דָאם דָעם גֵיהֶנָם וָועט קיין צוּ דִיר אַיין
אָרְט פּוּן אַנְטְרִינוּנְג אוּנ וִיעְן הָאט דִיךְ שׁוֹין גְמַשְׁפֶּט וויפל עָם אִיז דִיר גִיקוּמֶען פַּאר
דַיינֶע עֲבֵירוֹת וָועט מֶען שׁוֹין דִיךְ אוֹיף בְּרַיינֶגען צוּ גִישִׁיצְט וָועְרְן אוּנְטֶר דִיא פְלִינְל
פּוּן דָעָר שְׁכִינָה שעל כרחך אתה נוצר דָעָן מִיט נוֹיט וָועְטְסוּ בַּאשַׁאפֶן וָועְרְן נָאךְ אַיין
מָאל בִּיז דוּא זָאלְטְ מְקַיֵּים זַיין אַלֶע תרי"ג מִצְוֹת ועל כרחך אתה נולד אוּנ מִיט נוֹיט
וָועְטְסוּ גִיבָּארְן וָועְרְן ועל כרחך אתה חי אוּנ מִיט נוֹיט וָועְטְסוּ לֶעבְּן ועל כרחך אתה מת
אוּנ נָאךְ דָעם וָועְטְסוּ שְׁטַארְבֶּן ועל כרחך אתה עתיד ליתן דין וחשבון אוּנ מִיט נוֹיט גִיוָועְטְסוּ
אָן גִיבְּרַייט אַז דוּא וָועְטְ נָאךְ דָעם שְׁטַארְבֶּן אָפּ גֶעבְּן דִין וְחֶשְׁבּוֹן אוֹיף
דַיינֶע מַעֲשִׂים וָואס דוּא הָאסְט גִיטָאן לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הקב"ה פַּאר נָאט ב"ה וָואס עָר אִיז

אַקְוִינִיג אִיבָּער אַלֶע קִינִינְן :

פרק ה בעשרה מאמרות נברא תעולם מִיט צָעהֶן רֶייד וָואס נָאט הָאט גֵירֶעט אִיז דִיא
וָועלְט בַּאשַׁאפְּן גִיוָואָרִין ומה תלמוד לומר אוּנ וָואס פַּאר אַיין מוּסָר קֶען
אִיךְ דָעָר פּוּן אָפּ לֶערְנֶען ' זָאנְט דָעָר תַּנָּא דָאם אִיז דָעָר מוּסָר וָואס אִיךְ קָאן דָעָר
פּוּן אָפּ לֶערְנֶען והלא במאמר אחד יכול להבראות וָוארוּם נָאט וָואלְט גֵיקֶענְט בַּאשַׁאפְּן
דִיא וָועלְט מִיט אַיין זָאג ' כְּלוֹמַר דָעָן נָאר דִיא וֶועלְט אִיז דָאךְ בַּאשַׁאפְּן גִיוָואָרִין
כִּיט דָעם עָרְשְׁטִין מַאֲמָר אִין דָעם עָרְשְׁטִין טָאג אוּנ נָאךְ דָעם אִיז אִיטְלִיכִין טָאג
אַנְטְפָּלְעקְט גִיוָואָרִין דָאם בַּאשָׁעפְּענְעש אוּנ עָם אִיז נִתְנַשֵּׁם גִיוָואָרִין אַוּו וויא עָם אִיז
פַּאר אוּנְז ' נוּא וָואלְט דָאךְ גִינוּג גִיוָועְן עָם וָואלְט גִיבְּלִיבְּן אַזוֹ וויא עָם אִיז דָעם
עָרְשְׁטִין טָאג גִיוָועְן אוּנ וָוארוּם הָאט מֶען גִידַארְפְט צָעהֶן מַאֲמָרוֹת אלא נָאר דָעָר
תֵּירוּץ אִיז להפרע מן הרשעים שמאבדין את העולם צוּ גִיצָאלְט וָועְרְן פּוּן דִיא רְשָׁעִים וָואס

אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת וְלִתֵּן שָׂכָר טוֹב לַצַּדִּיקִים שֶׁמְּקַיְּמִין
אֶת הָעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת: ב עֲשָׂרָה דוֹרוֹת מֵאָדָם וְעַד נֹחַ
לְהוֹדִיעַ כַּמָּה אֶרֶךְ אַפַּיִם לְפָנָיו שֶׁכָּל הַדּוֹרוֹת הָיוּ מַכְעִיסִין וּבָאִין עַד

מעשה אבות

זַייא מַאכִּין פַּאר לִירִין דִיא וָועלְט שנבּרא בעשׂרה מאמרות וָואם זִיא אִיז בַּאשַׁאפִין גִיוָואָרן
מִיט צָעהָן מַאמָרוֹת וליתן שכר טוב לצדיקים אוּנ צוּ גָעבִּין אַגוּטִין שָׂכָר צוּ דִיא צַדִּיקִים
שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות וָואם זַייא דָער הַאלְטִין דִיא וָועלְט וָואם זִיא
אִיז בַּאשַׁאפִין גִיוָואָרין מִיט צָעהָן מַאמָרוֹת · כְּלוּמַר דָּעָן נָאר דִיא כַּוָּנָה וָואם נָאט
הָאט דִיא וָועלְט בַּאשַׁאפִין אִיז גִיוֶוען כְּדֵי דִיא נְשָׁכוֹת וָאלִין גִיט נֶהֱנָה זַיין פּוּן דֶער
שְׂכִינָה אוּם זִיכְט דְרוּם הָאט עֶר גִיוָואלְט זַייא בְּרַיינְגען אוֹיף אַזוֹ אַיין וָועלְט וָואם
זִיא אִיז פּוּל מִיט תַּאֲוֹות אוּנ תַּעֲנוּגִים · אוּנ וָוען דֶער מָענְטש וָועט זַיין אַיין בַּגְלוּיבְּטֶער
שְׂלִיתַ עֶר זָאל גִיט שְׁטֶרַעְקִין זַיין הַאנְד צוּ הָנָאָה הָאבִּין פּוּן דִיא תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם ·
דַעְנְמָאלְט וָועט עֶר מֶעגִין הֲנָאָה הָאבִּין פּוּן זַיין שָׂכַר דָעָן עֶר הָאט דָאךְ עֶס פַּאר דִינְט
אוּנ וָוען עֶר וָועט טָאן פַּאר קֶערְט אוּנ וָועט יוא דֶער פִילִין זַיין לַייב פּוּן תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם
הַזֶּה אַזוֹ וָועט מָען אִים זַיין נִיצָאלְט גָעבִּין אַזוֹ וויא עֶר הָאט פַּאר דִינְט אוּנ וָוען דִיא
וָועלְט וָואלְט גִיבָּלִיבִּין אַזוֹ וויא עָם אִיז גִיוֶוען דָעם עֶרְשְׁטִין טָאג וָואלְט דָאךְ דִיא
וָועלְט נִיט נִתְנַשֵּׁם גִיוָואִרין וָואלְט קֵיין יֵצֶר הָרָע נִיט גִיוֶוען אוּנ נִיט קֵיין שׂוּם הֲנָאָה
וָואלְט דָאךְ דָעם מֶענְטשְׁן נִיט גִיקוּמָען קֵיין מָאל קֵיין שָׂכַר אָדֶער עוֹנֶשׁ דְרוּם הָאט
נָאט נִימַאכְט דִיא וָועלְט זָאל נִתְגַּשֵּׁם וָועִרין כְּדֵי עֶר זָאל קֶענֶען שְׁטִרַאפִין דִיא רְשָׁעִים
אוּנ גָעבִּין גוּטִין שָׂכַר צוּ דִיא צַדִּיקִים: עשרה דורות מאדם ועד נח צָעהָן דוֹרוֹת אִיז
גִיוֶוען פּוּן אָדָם בִּיז נֹחַ לְהוֹדִיעַ דִיא תּוֹרָה הָאט דָאס גִישְׁטַעלְט פּוּן דֶעסְט וָועגִין צוּ
סוֹדִיעַ זַיין דָעם עוֹלָם כמה ארך אפים לפניו וויא פִּיל אִיז פַּאר הַאנְדִין פַּאר השי"ת
וָואם עֶר דָער לַיינְגֶערְט זַיין צָארִין שכל הדורות דֶעָן אַלֶע דִיא דוֹרוֹת וָואם פּוּן אָדָם בִּיז
נֹחַ הִיו מכעיסין פְֿלָעגִין דָער צָארֶעגֶען לפניו פַּאר נָאט בָּרוּךְ הוּא פְֿלוּטָר הָאטְשָׁע זַייא
הָאבִּין גִיוואוּסְט אַז עָס אִיז פַּאר הַאנְדִין אַיין נָאט אוֹיף דֶער וָועלְט הָאבִּין זַייא גִיטָאן
אוֹיף צוּ לְהַכְעִיס · אוּנ השי"ת הָאט זַייא דָער לַיינְגֶערְט זַיין צָארִין עֶר שׂהבּיא עליהם
את מי הטבול בִּיז עֶר הָאט גִיבְּראכְט אוֹיף זַייא דָעם כַּבּוּל · אַזוֹ אוֹיךְ צָאלְט השי"ת
אִימְלִיכִין מֶענְטשְׁן וָואם עֶר דָער צָארִינְט אִים · אוּנ הָאטְשָׁע עָם גִיוָועִרְט לְאֹנֶג אֲבָעֶר
עָם וָועט אִים נִיט גִישַׁיינְקְט וָועִרן: עשרה דורות מנח ועד אברהם צָעהָן דוֹרוֹת זַיינָען
גִיוֶוען פּוּן נֹחַ בִּיז אַבְרָהָם להוריע כמה ארך אפים לפניו צוּ כַּאבִּין וויסִין דָעם עוֹלָם
וויא פִּיל אִיז פַּאר הַאנְדִין פַּאר השי"ת וָואם עֶר דָער לַיינְגֶערְט זַיין צָארִין שכל הדורות היו
מכעיסין לפניו דֶעָן אַלֶע דוֹרוֹת וָואם זַיינָען גִיוֶוען פּוּן נֹחַ בִּיז אַבְרָהָם הָאבִּין וָיטֶר צָערְנְט
פַּאר אִים עד שבא אברהם בִּיז אַבְרָהָם אִיז גִיקוּמָען אוּנ הָאט גִימָאן מַעֲשִׂים טוֹבִים וויא פִּיל
זַייא וָואלְטִין גִידַארְפְֿט טָאן וקבל שכר כולם אוּנ עֶר הָאט גִינוּטְצָן דָעם שָׂכַר פַּאר זַייא
אַלֶע · עשרה נסיונות נתנכה אברהם אבינו כְּיט צָעהָן פְֿרוּבִּין אִיז גִיפְֿרוּבְּט גִיוָואָרן

שֶׁהֶבִיא עֲלֵיהֶם אֶת מֵי הַמַּבּוּל : ג עֲשָׂרָה דוֹרוֹת מִנֹחַ וְעַד אַבְרָהָם
לְהוֹדִיעַ כַּמָּה אֶרֶךְ אַפַּיִם לְפָנָיו שֶׁכָּל הַדוֹרוֹת הָיוּ מַכְעִיסִין וּבָאִין עַד
שֶׁבָּא אַבְרָהָם אָבִינוּ וְקִבֵּל שְׂכַר כֻּלָּם : ד עֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת נִתְנַסָּה

מעשה אבות

אונזער פאטער אברהם׳ עם איז קשה וואורום האט ער תנא גישריבן אבינו אוג
פריער בייא (עשרה דורות מנח ועד אברהם) האט ער ניט גישריבן אבינו׳ דער תירוץ איז
דער תנא קומט אונז לערנען מיר זאלין באגריפין דיא מעשים פון אונזערע עלטערן
אין דיא העגט אוג אזו ויא אונזר פאטער איז גיפרוכט גיוואורן אוג איז בייא גישמאנען
בייא אלע אזו זאלין מיר זיינע קינדער אויך טאן׳ נאך אתירוץ איז דרום זאגט ער
אבינו דען נאט ברוך הוא האט גיועהען אז דער שמן ועטס מקטרג זיין אויך דיא יודין
אין מצרים צו זאגין וואורום ווילמטו מאכין פאר לירין דיא מצרים פאר דיא ישראל
פאר ווער דיא ישראל דינען דאך אויך אפ נעמר׳ דרום האט השי״ת גימאכט שפראכן
דיא רפואה פאר דער מכה אוג האט גיפרוכט צו אונזער פאטער אברהם מיט צען
פרוב כדי דאס אין זין זכות זאל ער אונז טאן אויך דעם ים דיא צעהען נסים ואם
ווייטער שטייט׳ להודיע אוג דיא צעהען פרובין זיינען גישריבין אין דער תירה צו
מאכין וויסין אונז כמה חבתו של אברהם אבינו דאס ליבשאפט ואם השי״ת האט ליב
גיהאט צוא אברהם אבינו׳ עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים צעהען נסים זיינען גיטאן
גיוואורן צוא אונזערע עלטערן אין מצרים׳ ועשרה על הים אוג צעהען נסים זיינען
גיטאן גיוואורן אויף דעם ים׳ איינס׳ דער ים איז גישפאלטין גיוואורן׳ צוויא׳ דיא
וואסער איז גיוואורן ויא אגיוועלב׳ דריא׳ דארטין וואו דיא ישראל זיינען גינאנגן
איז דיא ערד טרוקין גיוואן׳ פיר׳ וואו דיא מצרים זיינען גינאנגען איז גיוואן וואסע
ליים אוג בלאטע׳ פינף׳ דער ים איז גיוואורן ויא ציגיל גימויערט אייניש אויף דעם
אנדערן׳ זעקס׳ דיא וואסער ואם איז פאר גליוועדט גיוואורן זיינען גיוואורן האדרט
ויא שטייער אוג דיא מצרים זיינען דרויף גיהרגת גיוואורן׳ זיבין׳ דער ים איז צוא
שפאלטין גיוואורן אויף צוועלף ערטער כדי יעדער שבט זאל באוונדער גיין׳ אכט׳
דיא שטיקער וואסער זיינען גיוואן לויטער או איטליכער שבט האט גיועהען דעם
אנדערן שבט גיין׳ נין׳ עם האט גירוכן זיסע וואסער מען זאל קענען טרינקן
ואורום דיא וואסער פון דעם ים קאן מען ניט טרינקן׳ צעהען׳ או טען האט אויף
גיהערט צוא טרינקען איז דיא וואסער ואם האט גירוכן פאר גליוועדט גיוואורן :
עשר מכות צעהען מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים האט השי״ת גיברענגט
אויף דיא מצרים אין מצרים ועשרה על הים אוג צעהען האבין זייא גיהאט אויף דעם
ים׳ עשרה נסיונות צעהען פרובין נסו אבותינו את הקב״ה במדבר האבין גיפרוכט אונזערע
עלטערין צו נאט אין דער מדבר שנאמר אזו ויא אין פסוק שטייט וינסו אותי זה עשר
פעמים אוג זייא האבין מיך גיפרוכט שוין צעהען מאל ולא שמעו בקולי אוג האבין ניט
גיהערט אין מיין קול : עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש צעהען נסים זיינען גיטאן
גיוואורן

אַבְרָהָם אָבִינוּ וְעָמַד בְּכֻלָּם לְהוֹדִיעַ כַּמָּה חִבָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ :
ה עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ לַאֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וַעֲשָׂרָה עַל הַיָּם ׃ עֶשֶׂר מַכּוֹת
הֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם וְעֶשֶׂר עַל הַיָּם : ו עֲשָׂרָה
נִסְיוֹנוֹת נָסוּ אֲבוֹתֵינוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּמִּדְבָּר שֶׁנֶּאֱמַר וַיְנַסּוּ
אֹתִי זֶה עֲשֶׂר פְּעָמִים וְלֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹלִי : ז עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ לַאֲבוֹתֵינוּ

מעשה אבות

ניוואָרין צוּ אוּנזערע עלטערין אין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ ׳ חאטשע צוויישׁין דיא נסים איז פּאר
האנדין אזעלכע ואס זיינען ניט באשעפענעש צוּ נאט דהיינו ראס ואם איז
ניט פּאר שׁטוּנקען ניוואָרין קיין פלייש פון קרבנות אוּנ עם איז ניט ניצהען ניוואָרין
קיין פליג אין דעם שעכט הויז אוּנ נאך אזעלכע זאכין ואם וייטער שמויט ׳ פון
דעמסט ועגין שרייבט דער תּנא דאם זייא זיינען ניסאן ניוואָרין צוּ אונזערע עלטערין
צוּ וייזין אז דיא אלע נסים זיינען ניסאן ניוואָרין בדי צוּ לערנען מוכר אוּנ פון אימלי כן
נם זאל מען זיך אפּ לערנען חבמה וויא אזוי צוּ מזרא האבין פּאר השי״ת ׳ דער ער שׁמר
נם איז לא הפילה אשה מריח בשר הקודש קיין אשה דאם קיין פאל ניט מגיל ניוען
סחטת דעם ריח פון דעם פלייש פון דיא קרבנות אוּנ פון דעם קען זיך אמענטש ציין
מוכר נעמען ומה דאך נאר ניט איז דאך ריח ואם פון דעם ניט ארוים ניקומען
קיין שום שאדין מכל שכן דער ואם מוט דיא מצוה אליין מרעפט אים ניט קיין
שאדין רוך דעם ׳ דער אנדערער נם איז ולא תסריח בשר הקודש מעולם אוּנ עם איז קיין
פאל ניט פּאר שׁטוּנקען ניוואָרין דאם פלייש פון דיא קרבנות חאטשע עם איז לאנג
נילעגין ׳ פון דעם נם ניהער זיך אמענטש אמוכר נעמען דאם עם איז בייא אים אין
דער האנט צוּ מאכין או זיין פלייש זאל ניט פּאר שׁטוּנקען ווערין אוּנ קיין ווערים זאל
ניט ניוואלטיגין אין אים נאך זיין טויט אזו ויא מיר ניפּיגען בייא רבי אלעזר ברבי
שׁמעון דאם ער פלעגט אלע יאר אפּ צאפּין איין קארב שׁמאלץ אוּנ עם איז ניט פּאר
שׁטוּנקען ניוואָרין אוּנ דיא זאך איז אין קל וחומר ומה דאך דאם פלייש פון דיא
קרבנות ואם איז נאר הייליג ניוואָרין דורך איין דבור ואם דער מענטש חאט גיוואנט
עם זאל זיין אין קרבן איז דרינען אין נם נישׁטהען אוּנ עם איז קיין כאל ניט פּאר
שׁטוּנקען ניוואָרין מכל שכן דער מענטש ואם זיין נשׁמה איז ניוומען ניוואָרין פון
אונמיד דעם בסא הכבוד ועלן ער פירט זיך מיט הייליקייט אוּנ פרומקייט ועט זיין
פלייש בוואי ניט פּאר שׁטוּנקען ועגין נאך זיין טויט ׳ דער דריטער נם איז ניועלן
ולא נראה זבוב בבית המטבחים עם איז ניט ניצהען ניוואָרין קיין פליג אין דעם הויז
ואם מען האט נישׁעכט דיא קרבנות דאם איז ניועלן כדי אז אמענטש זאל ניט זאגין
פון דעם ואם דאם פלייש פון דיא קרבנות איז ניט פּאר שׁטוּנקען ניוואָרין איז קיין
ראיה .ניט דען דער מענטש אז עם ווערט צוּוא שפּאלטין זיין בויך מוז ער פּאר
שׁטוּנקען ועגין מחמת דעם פייכטקייט אוּנ דאם מיסט אוּנ בלוט ואם פון אים ניט

אויזים

בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מֵרֵיחַ בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם וְלֹא נִרְאָה זְבוּב בְּבֵית הַמַּטְבְּחַיִם וְלֹא אֵירַע קֶרִי לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וְלֹא כִבּוּ הַגְּשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה וְלֹא נִצְּחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הֶעָשָׁן וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בָּעֹמֶר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים · עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים וְלֹא הִזִּיק נָחָשׁ

מעשה אבות

אַרוּם זָעצִין זִיךְ דִיא פְּלִיגִין אוֹיף אִים אוּנ עָר וָועֲרְט גִיווִים פַאר שְׁטִנְקֶען דְרִים אִיז דָעָר עַם גִיוָועֶן צוּא מַאבִין אֶמֶת יָעֶנְעם עֶם דָאם אֶפִּילוּ אִין דָעם אָרְט וָואם מָען שָׁעְבְּט דִיא קָרְבָּנוֹת אוּנ עָם אִיז פַאר הַאנְדִין פִּיל בְּלוּט אוּנ מִיסְט פוּן דָעְסְט וָועגִין אִיז דְאִרְט קֵין פְּלִיג נִיט גִיוָועֶן אִיז שׁוִין אַפְּל שֶׁבֶּן אוֹיף דָעם פְּלִיישׁ דָעם מָעְנְטְשִׁין וָואם עָר הַיילִיגְט זִיךְ : דָעָר פֶּעְרְטָעָר עֶם אִיז גִיוָועֶן ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים עֶם הָאט זִיךְ נִיט גִיטָרָאפִין אַז דָעָר כֹּהֵן גָּדוֹל זָאל זָעהָען קָרִי אוּם יוֹם כִּפּוּר פוּן דָעם עֶם גִיהֶער זִיךְ דָעָר מָעְנְטְש אַיין מוֹסָר נָעמֶען דָעָן חָאטְשָׁע מָען הָאט דָאךְ אֵן גִינָגרייט אַיין אַנְדָער כֹּהֵן אַז עָם וָועט זִיךְ דָעם כֹּהֵן גָּדוֹל עָפֶּעם טְרָעפִין אַיין מוּמְאָה זָאל עָר טָאן דִיא עֲבוֹדָה אוֹיף זַיין אָרְט פוּן דָעְסְט וָועגִין הָאט השי״ת גִימַאכְט עָר זָאל קֵין מָאל נִיט טָאמָא וָועֶרִין כְּדֵי עָר זָאל קֵין בֵּן וֹן נִיט הָאבִין מִכָּל שֶׁבֶּן אַז אֵיין מָעְנְטְש דָעם אַנְדָערִין גִיהָער נִיט אֵן צוּ טָאן קֵין בִּזָּיוֹן · דָעָר פִּינְפְטָער עֶם אִיז גִיוָועֶן ולא כבו הגשמים אש של עִצֵי הַמַּעֲרָכָה עָם הָאבִין נִיט פַאר לָאשִׁין קֵין רֶעגִין דָאם פַּייעָר פוּן דָעם הָאלְץ וָואם אִיז גִיוָועֶן אֶן גִירִיכְט אוֹיף דָעם מִזְבֵּחַ · כְּדֵי אַיין מָעְנְטְש זָאל זִיךְ אַיין טוֹסָר גֶעמֶען חָאטְשָׁע פַּייעָר מִיט וַיאסָער זַייגֶען דָאךְ צְוַוייא זַאכִין וָואם קֶעְנֶען נִיט זַיין בַּאנַאנְד פוּן דָעְסְט וָועגִין הָאבִין זַייא גִיטָאן דָעם וִוילִין פוּן גָאט אוּנ דָאם וָואסָער הָאט נִיט פַאר לָאשִׁין דָאם פַּייעָר מִכָּל שֶׁכֵּן מִיר מָעְנְטְשִׁין גִיהָערִין בְּוַדַאי מְבַטֵּל זַיין דָעם וִוילִין פוּן דָעם יֵצֶר הָרָע אַנְטְקֶעגִין דָעם וִוילִין פוּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ · דָעָר זָעְקְסָעָר נָם אִיז גִיוָועֶן ולא נצחה תרוח את עמוד העשן דָעָר וִוינְט הָאט נִיט גִישְׁמַארְקְט אוֹיף דָעם רוּיךְ פוּן דִיא קָרְבָּנוֹת וָואם אִיז גִינַאנְגֶען וִויא אַוֵיל אוּנ חָאטְשָׁע עָם אִיז גִיוָועֶן גְרוֹיסָע וִוינְטִין הָאבִין זַייא גִיקֶעְנְט צוּ טְרַייבִין דָעם רוּיךְ · כְּדֵי אַיין מָעְנְטְש זָאל זִיךְ אַיין מוֹסָר נָעמֶען · דָעָן חָאטְשָׁע וִוינְט אִיז דָאךְ אַשְׁמַארְקֶע זַאךְ וָואם קֶען צוּא רַייבִין בֶּערְג אוּנ צוּא בְּרָעכְטִין שְׁטֵיינֶער אוּנ רוּיךְ אִיז דָאךְ אַיין שְׁלַאפֶּעְרִיג זַאךְ פוּן דָעְסְט וָועגִין הָאט דָעָר וִוינְט נִיט גִיקֶעְנְט צוּא טְרַייבִין דָעם רוּיךְ וַוייל עָר אִיז גִיוָועֶן הַיילִיג · מִכָּל שֶׁבֶּן אַיין מָעְנְטְש וָואם עָר הַיילִיגְט זִיךְ מִיט הוֹרָה וּמִצְוֹת אָפִילוּ עָר זָאל זַיין וִויא אַזוֹא שְׁלַאף גִיהָער עָר זִיךְ צוּא שְׁמַארְקִין אִין נָאטָס דִינְסְט · דָעָר זִיבָּעְטָער נָס אִיז גִיוָועֶן ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם ובלחם הפנים עָם הָאט זִיךְ נִיט גִיטָרָאפִין קֵין פְּסוּל אִין דָעם עוֹמֶר וָואם מָען הָאט גִיבְּרָאכְט אוּם פֶּסַח אוּנ אִין דָעם בְּרוֹיט וָואם מָען הָאט וַייץ וָואם מָען הָאט גִיבְּרָאכְט אוּם שָׁבוּעוֹת · אוּנ אִין דָעם בְּרוֹיט וָואם מָען הָאט

וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם מֵעוֹלָם וְלֹא אָמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאָלִין
בִּירוּשָׁלָיִם: ח עֲשָׂרָה דְבָרִים נִבְרְאוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְאֵלּוּ הֵן
פִּי הָאָרֶץ פִּי הַבְּאֵר פִּי הָאָתוֹן הַקֶּשֶׁת וְהַמָּן וְהַמַּטֶּה וְהַשָּׁמִיר הַכְּתָב
וְהַמִּכְתָּב וְהַלּוּחוֹת · וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף הַמַּזִּיקִין וּקְבֻרָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ
וְאֵילּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַף צְבָת בִּצְבָת עֲשׂוּיָה: ט שִׁבְעָה

מעשה אבות

אַלַע שַׁבָּת נִישְׁטָעלְט אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ · דִּיא אַלַע דְרַייא וָעַן זַייא זָאלִין פְּנִוּל וָעַרִין
וְזָאלְט מֶען שׁוֹין אַנְהֲעָרַע נִיט נִיקֶעמְט בְּאקוּמֶען · דֶּעם עוֹמֶר הָאט מֶען גִימוּזְט שְׁנַייִדִין
בַּייא דֶער נַאכְט מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב · מֶען זָאל כָּארְנִין כְּקְרִיב זַיִן · דִּיא שְׁתֵּי לֶחֶם הָאט
מֶען נִימוּזְט בַּאקֶין פַּאר יוֹם טוֹב אוּן דֶעם לֶחֶם הַפָּנִים פַּאר שַׁבָּת · פּוּן דֶעם זָאל מֶען
זִיךְ אַיין מוּסָר נֶעמֶען דָּאם אַזוֹא אַיין מִצְוָה וָאם עֶס אִיז צוּא אִיר גִיזְעצְט אִין צַייט
אוֹיף צוּא טָאן זָאל מֶען נִיט עוֹבֵר זַיִן דִּיא צַייט דְהַיְינוּ דַאוּנֶען אֶדֶר קְדוּשָׁה
וּבָרְכוּ אָדֶר קְדִישׁ · דֶער אַכְטָער גַם אִיז גִיוֶוען עומדים צפופים ומשתחוים רוחים אַלַע
יִשְׂרָאֵל וָאם זַייֶען גִיוֶוען אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ זַייֶען גִישְׁטַאנֶען אַייֶנְג גְלַייךְ וְזַיא אוֹיף
נִיהוּיבִּין אִין דֶער לוּפְטִין מַחֲצִית אַייֶנְגֶשְׁאפְט אוּן אִיטְלִיכֶער הָאט זִיךְ גִיבּוּקְט גִירַאטֶער
חַיִיד עֶם אִיז גִירַאם גִיוֶוען פּוּן אֵייֶנֶעם צוּם אַנְהֲעָרִין פִּיר אַיילִין פְּרַי אַייֶנֶעוּ זָאל נִיט
הַעָרִין וָאם דֶער אַנְהֲעָרֶער אִיז זִיךְ סְתַּנְדָה · דֶער גַם זַייֶנְט דָאם הָאמְשָׁע דֶער פָּעַנְטְשׁ
הָאט פַּאר זִינְדִינְט אוּן אִיז גְלַייךְ וְזַיא עֶר אִיז צוּ גִינוּמֶען פּוּן דֶער וָעלְט פּוּן דֶעסְט
וָעַנִין אַז עֶר טוּט תְּשׁוּבָה אִיז נָאט בְּרִיךְ הוּא אִים מוֹחֵל אוּן עֶר וָעַרְט אַיין גִיזָעסִין
אוֹיף דֶער וָעלְט · דֶער נַייֶנְטֶער גַם אִיז גִיוֶוען ולא היזק נחש ועקרב בירושלים עֶם הָאט
נִיט מַזִּיק גִיוֶוען קַייֶנְעֶם אַשְׁלַאנְג אָדֶר אַייֶן עֶנְדֶשׁ אִין דֶער חַיילִיכֶער שְׁמָאט יְרוּשָׁלַיִם ·
דֶער גַם הָאט גִיוִוִיזִין דָאם קַיין פָּעַנְטְשׁ זָאל נִיט זָאנִין דָאם עֶר אִיז גִיגַייט צוּ זִינְדִינְין
דָען דֶער יֵצֶר הָרָע אִיז אַרוּם גִיוִוִיקִילְט אַרוּם זַייֶנֶע פִּים אַזוֹ וְזַיא אַשְׁלַאנְג דְרוּם הָאט
נָאט גִימָאן דֶעם גַם צוּא וַזַייזִין אַזוֹ וְזַיא יְרוּשָׁלַיִם הָאמְשָׁע עֶם אִיז דָאךְ גִינָעזִן אַזוֹ אַיין
אֶרֶט וָאם עֶס וָאלְט גִיאַרְפְּט זַיִן שְׁלַאנְגֶן אוּן עֶנְדֶשִׁין וָוארוּם יְרוּשָׁלַיִם אִיז צְוִוישִׁין
בַּיידֶע אוּן אוֹיף בַּיידֶע אִיז פַּאר הַאנְדִין שְׁלַאנְגֶן פּוּן דֶעסְט וָעגִין הָאט קַיין שְׁלַאנְג אוּן
קַיין עֶנְדֶעשׁ קַיין כָּאל נִיט מַזִּיק גִיוֶוען דָארְט צוּ קַיין מָעַנְטְשִׁין אַזוֹ אוֹיךְ וָעט דֶער
יַצֶר הָרָע קַיין כֹּחַ נִיט הָאבִּין צוּ מַאכִין זִינְדִינְין דֶעם מָעַנְטְשִׁין כַּיידִין וָעַן דֶער מָעַנְטְשׁ
דֶער וַיילְט טִיט זַיִן וִויסִין דֶעם וָעג פּוּן דֶעם יֵצֶר הָרָע · דֶער צָעהֶעַנְטֶער גַם אִיז
גַיוָוען ולא אמר ארם לחברו צר לי המקום שאלין בירושלים עֶם הָאט קַיין כָּאל נִיט גַיוָואנְט
אַייֶנֶער צוּם אַנְדֶערִין עֶם אִיז טִיר אַייֶנְג דָאם אֹרֶט אַז אִיךְ זָאל נָעכְטִינְין אַין יְרוּשָׁלַיִם ·
פְּלוֹמֶר עֶם אִיז טִיר אַייֶנְג אִין דֶער פַּרְנָסָה · דֶער גַם אִיז גִיוָוען צוּא מוֹדִיעַ זַיִן דֶעם
מָעַנְטְשִׁין עֶר זָאל נִיט הַאלְטִין אַז דִי חָכְמָה נִיט דֶעם מָעַנְטְשִׁין עֶשִׁירוּת אוּן דְרוּם וָועט
עֶר כָּעִרִין צוּא הַאנְדְלָען אוּן וָועט נִיט לֶערְנֶען דָען פּוּן דֶעם גַם קָען דֶער מָעַנְטְשׁ

דְּבָרִים בְּגֹלֶם וְשִׁבְעָה בְּחָכָם׃ חָכָם אֵינוֹ מְדַבֵּר לִפְנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל מִמֶּנּוּ
בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן וְאֵינוֹ נִכְנָס לְתוֹךְ דִּבְרֵי חֲבֵרוֹ וְאֵינוֹ נִבְהָל לְהָשִׁיב שׁוֹאֵל
בָּעִנְיָן וּמֵשִׁיב כַּהֲלָכָה וְאוֹמֵר עַל רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן וְעַל אַחֲרוֹן אַחֲרוֹן וְעַל
מַה שֶּׁלֹּא שָׁמַע אוֹמֵר לֹא שָׁמַעְתִּי וּמוֹדֶה עַל הָאֱמֶת׃ וְהִלּוּפֵיהֶן בְּגֹלֶם׃
׃ שִׁבְעָה מִינֵי פּוּרְעָנִיּוֹת בָּאִין לָעוֹלָם עַל שִׁבְעָה גּוּפֵי עֲבֵרָה מִקְּצָתָן

מעשה אבות

זָעהָען אַז דִּיא זַאךְ אִיז נִיט בַּייא אִים אִין דֶּער הַאנְט׃ דָּען אִין יְרוּשָׁלַיִם אִיז גִיוֶוען
גְּרוֹיסֹ בְּרָכָה אוּן אַלֶּע הָאבֶּן פַּאר דִינְט אוּן דָאס אִיז גִיוֶוען בִּדְהָךְ נָס צוּא וַיִיזִין
דָּעם מֶענְטְשֶׁן אַז נָאט בָּרוּךְ הוּא שִׁפַּיינְט אַלֶּעמָען׃ דְרוּם זָאל דָּער מֶענְטְשׁ אוֹיךְ
בְּטָחוֹן הָאבֶּן נָאר אוֹיף נָאט אוּן וָען אֲפִילוּ עֶר אִיז נָאר אָרוּם קֶען הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
אִים הֶעלְפֶּן עֶר זָאל רַייךְ וֶועֶרן אַזוֹא וִויא מִיר גִיפִּינְען אַיין מַעֲשֶׂה׃ עֶס אִיז גִיוֶוען
אַגְרוֹיסֶער עוֹשֶׁר וָאס עֶר הָאט זִיךְ בֶּאטְרַאכְט אִין הַאֶרֶץ אוּן הָאט גִיזָאגְט וָאס קוּמְט
מִיר אֲרוֹיס פּוּן נָאר טַיין מְיא אוּן וָועט מִיר הֶעלְפֶּן מַיין גוּטְס אִין דָּער צַייט
פּוּן מַיין טוֹיט׃ הָאבֶּן אִים מֶענְטְשֶׁן גִיזָאגְט עֶר זָאל גֶעבֶּן צְדָקָה אוּן דָאס וָועט
אִים בְּלַייבֶּן פַֿן נָאר זַיין מְיא׃ הָאט דֶער עוֹשֶׁר גִישְׁווֶוארֶן עֶר זָאל נִיט גֶעבֶּן קֵיין
צְדָקָה פּוּן זַיין גֶעלְט נָאר צוּא אַזוֹא אַיין מֶענְטְשׁ וָואס עֶר הָאט זִיךְ מֵיאֵשׁ גִיוֶוען
בְּטָחוֹן צוּא הָאבֶּן אוֹיף דָּער וֶועלְט׃ וַיְהִי הַיּוֹם אִיז עֶר אֲרוֹיס גִינַאנְגֶען אוּן הָאט
גִיעֶהֶען עַנְי וְיצְט אוֹיף דֶּעם מִיסְט אוּן אִיז גִינַאנְגֶען אִין צוּ רִיסֶעֶע אוּן פַּאר
פּוּילְטֶע קְלַייבֶּער הָאט זִיךְ דָּער עוֹשֶׁר גִיטְרַאכְט פַּאר גִיווִים דָאס דָּער עָנִי הָאט זִיךְ
כְּיֵאשׁ גִיוֶוען פּוּן בְּטָחוֹן אִיז עֶר גִינַאנְגֶען אוּן הָאט אִים גֶעגֶעבֶּן הִנֵּה דָּעְרְלַהְ
הָאט זִיךְ דָּער עָנִי וַייעֶר גִיוואוּנדֶערְט אוּן הָאט גִיזָאגְט צוּא אִים וָוארוּם הָאסְטוּ מִיר
אַזוֹ פִּיל גֶעלְט גִיגֶעבֶּן הָאט עֶר גִיזָאגְט צוּ אִים אִיךְ הָאב גִישְׁווֶוארֶן אַז אִיךְ זָאל גִיט
גֶעבֶּן קֵיין צְדָקָה נָאר צוּ אַזוֹ אַיין מֶענְטְשׁ וָואס הָאט זִיךְ מֵיאֵשׁ גִיוֶוען פּוּן צוּ הָאבֶּן
בְּטָחוֹן צוּ דָּער וֶועלְט׃ הָאט דָּער עָנִי גִיזָאגְט צוּא אִים גֶעם צוּרִיק דַיין גֶעלְט דוּא
נָאר׃ דָּען דוּא הָאסְט זִיךְ יוּא מֵיאֵשׁ גִיוֶוען אֲפֶּער אִיךְ הָאב בְּטָחוֹן אִין גָאט אוּן הָאף
אוֹיף זַיין רַחֲמָנוּת אַלֶּע צַייט דוּא גִיהֶערְסְט צוּ וִויסִין אַז עֶם אִיז גִיט שְׁוֶוער בַּייא גָאט
עֶר זָאל מִיךְ רַייךְ מַאכִין אוּן צוּא מַצִיל זַיין מִיךְ פּוּן מַיין צָרָה לָאז אַוֶועק דַיין
נַאֲרָעשְׁקַייט אוּן דֶעד וַוייטֶער דִיא זַאךְ פּוּן דִיר׃ הָאט דָּער עוֹשֶׁר גִיזָאגְט נִיט גִינוּג
וָואס דוּא הָאסְט מִיר נִיט גִידַאנְקְט הָאסְטוּ מִיךְ נָאךְ גִילֶעסְטֶערְט אוּן גִישַׁעְנְדֶעט הָאט דֶר
עָנִי גִיזָאגְט דוּא הָאסְט גִימַיינְט אַז דוּא הָאסְט מִיר גוּטְס גִיטָאן אֲפֶּער דוּא הָאסְט דָאךְ
מִיךְ גִימַאכְט גְלַייךְ וִויא גִידַרְפְט׃ דָען קֵיינֶער אִיז זִיךְ נִיט מֵיאֵשׁ פּוּן בְּטָחוֹן פּוּן דָּער
וֶועלְט נָאר דִיא מֵתִים׃ הָאט דָּער עוֹשֶׁר זִיךְ גִיטְרַאכְט אִין הַאֶרֶץ וָועֶן עֶס אִיז אַז
וֶועל אִיךְ זַיין בַּאגְרָאבִין דָאס גֶעלְט אוֹיף דֶעם בֵּית הַקְּבָרוֹת בַּייא דִיא מֵתִים׃ דָען
זַייא הָאבֶּן זִיךְ מֵיאֵשׁ גִיוֶוען פּוּן דֶעם בְּטָחוֹן פּוּן דָּער וֶועלְט אוּן הָאט אַזוֹ גִיטָאן׃
אִין אַצַייט אֲרוּם אִיז דָּער עוֹשֶׁר זַייעֶר אָרוּם גִיוואוֹרִין אוּן עֶס אִיז אִים פּוּן זַיין עֶשְׁירוּת

מַעֲשְׂרִין וּמְקַצָּתָן אֵינָן מַעֲשְׂרִין רָעָב שֶׁל בַּצּוֹרֶת בָּא מְקַצָּתָן רְעֵבִים
וּמְקַצָּתָן שְׂבֵעִים׳ נָמְרוּ שֶׁלֹּא לְעַשֵּׂר רָעָב שֶׁל מְהוּמָה וְשֶׁל בַּצּוֹרֶת בָּא׳
וְשֶׁלֹּא לִמּוֹל אֶת הַחַלָּה רָעָב שֶׁל בְּלָיָה בָּא׃ יא דֶּבֶר בָּא לָעוֹלָם עַל
מִיתוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה שֶׁלֹּא נִמְסְרוּ לְבֵית דִּין וְעַל פֵּרוֹת שְׁבִיעִית׃

מעשה אבות

נאר ניט ניבליבין איז ער ניגאנגען אוג האט ניגראבין אויף דעם בית הקברות ארוים
צו נעמען דאם נעלט ואם ער האט באהאלטין האבין איט דיא שומרים פון דער
שטאט ניפונגען אוג זייא האבין גימיינט אז ער גראבט ער ואל אראפ נעמען דיא
הכרכים פון דיא מתים׳ האבין זייא איט גיבראכט צו דעם שר פון דער שטאט׳ אוג
דאם איז ניזוען דער ערני וואם איז אויף דעם טיסט גילעגין׳ דען ער איז ניזוען פון
אנוטער מישפחה אוג אז דער שר איז נישטארבין האט מען איט נימאכט פאר איין
שר׳ אוג דיא שובדים האבין ניזאגט צום שר טיר האבין דעם מענטשין גיהנגען דאם
ער האט ניגראבין אויף דעם בית הקברות אראפ צו נעמען דיא הכרכים פון דיא
מתים׳ אז דער שר האט איט דער זעהען דאם ער איט דער קענט האוט ער זיך
נימאכט גלייך וויא ער קען איט נים אוג האט צוא איט ניראטע רייד אוג
האט ניזאגט דא שוין איך אז דוא ביסט הייב טיתה האט ער ניזאגט צוא איט כיין
הער ת״ו עם איז קיין מאל ניט אויף ניגאנגען אויף מיין הארץ אז צו מאן נאר אז
אוג אזו איז דיא מעשה האט דער שר ניזאגט צוא איט דוא קענסט מיך ניט זאגט
ער צוא איט וויא ואל איך דיך קענען׳ האט דער שר ניזאגט איך בין דער ערני ואם
איז אויף דעם טיסט ניזעסין וואם דוא האסט ניזאגט אז איך האב מיך מיאש ניזוען
פון צוא האבין בטחון אויף דער ועלט׳ איז ער אויף נישטאנגן אוג האט איט ניהאלזט
אוג ניקושט אוג האט ניבאטין מען ואל דאם נעלט פון דעם בית הקברות אויס נראבין
אוג מען ואל עם איט אף נעבין אוג כל זמן ער ועט לעבין ואל מען איט זין פרנסה
נעבין פון זין הויז׃

עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות צעזהען זאבין זיינען באשאפין ניזוארין
פרייטאג פאר נאכט ואלו הן אוג דאם זיינען זייא פי הארץ דאם כויל פון דער
ערד עם ואל זיך עפענען קרח איין שלינגען פי הבאר דאם מויל פון דעם בהמה פון
מרים אין דער מדבר עם ואל ניין וואזער צו דיא ישראל פי האתון דאם כויל פון
בלעם אייזיל ער ואל רידין בשעת אז בלעם איז גינאנגען שילטין דיא ישראל
והקשת אוג דער ענין בויגין והמן אוג דער כין וואם אין דער כדבר איז ניזוען והמפת
אוג דער שטעקין פון כשה רבינו ער איז ניזוען פון סנפירנן הכתב דאם כתב פון דיא
לוחות והמכתב אוג דאם וואם איז וואריז נישרידין מען ואל קענען פון אלע זייטין
ליינען והלוחות אוג דיא לוחות אליין ויש אומרים אוג אפיל ואנין אף קברו של משה
רבינו דער קבר פון משה רבינו איז אויך דענטאלם בשאשין ניזוארין ואילו של אברהם
אבינו אוג דער ויידער פון אבידם אבינו וואם ער האט מקריב ניזוען אויף דעם ארט

חֵרֶב בָּאָה לָעוֹלָם עַל עִנּוּי הַדִּין וְעַל עִוּוֹת הַדִּין וְעַל הַמּוֹרִים בַּתּוֹרָה
שֶׁלֹּא כַהֲלָכָה: חַיָּה רָעָה בָּאָה לָעוֹלָם עַל שְׁבוּעַת שָׁוְא וְעַל חִלּוּל הַשֵּׁם:
גָּלוּת בָּאָה לָעוֹלָם עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וְעַל גִּלּוּי עֲרָיוֹת וְעַל שְׁפִיכוּת
דָּמִים וְעַל שְׁמִטַּת הָאָרֶץ: יב בְּאַרְבָּעָה פְרָקִים הַדֶּבֶר מִתְרַבֶּה בָּרְבִיעִית
וּבַשְּׁבִיעִית וּבְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וּבְמוֹצָאֵי הֶחָג שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה ׃
בָּרְבִיעִית מִפְּנֵי מַעְשַׂר עָנִי שֶׁבַּשְּׁלִישִׁית ׃ בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי מַעְשַׂר עָנִי

מעשה אבות

פון יִצְחָק ויש אומרים אף המזיקין אוּג אַסְיֵיל זָאגִין דִּיא שֵׁדִים זַיינֶען אוֹיךְ דָּעגָאלְט
בַּאשַׁאפֶּן גִיוָארִין ואף צבת בצבת עשויה אוּג אוֹיךְ אַצְוַואנְג וָואם מָען גְלִיט אַיינִין הָאט
מָען אוֹיךְ גִימוּזְט כַּאבִּין מִיט אַיין אַנְדָער צְוַואנְג וָארוּם וויא קָאן מָען הַאלְטִין הַיים
אַיינִין אִין דָער הַאנְט וויא אָזוֹ הָאט מָען גִימַאכְט דִיא עֶרְשְׁטֶע צְוַואנְג טוּ זַיין אַז
דִיא עֶרְשְׁטֶע צְוַואנְג הָאט הַשׁ״ת בַּאשַׁאפֶּן: שבעה דברים בגלל זיבין זָאכִין זַיינֶען בַּייא
דָעם מֶענְטְשִׁין וָואם אִיז אָן שֵׂכֶל עֶר וָועְרְט אָן גִירוּפִין גוֹלֶם דָּאם אִיז טַייטְשׁ אַזוֹא
אַיין זַאךְ וָאם עָם אִיז נִיט גִיעֶנְדִיגְט דִיא אַרְבֶּעט פוּן דָּעם ושבעה בחכם אוּג זִיבִּין
זָאכִין זַיינֶען פַּאר הַאנְדִין בַּייא אַיין חָכָם חכם אינו מדבר אַהָכָם רָעט נִיט לפני מי
שגדול ממנו פַּאר דָּעם וָואם אִיז גְדָעסְעֶר פוּן אִים בחכמה ובמנין מִיט חָכְמָה אוּג מִיט
דָּער צָאל פוּן יָארִין עֶר אִיז עֶלְטֶער פוּן אִים ואינו נכנס לתוך דברי חבירו עֶר גֵייט
נִיט אַרַיין אִין מִיטִין דִיא רֵייד פוּן זַיין חָבֶר אוּג עֶר וַואְרט בִּיז יֶענֶער זָאגְט אוֹיכּ דָּאם
וָואם עֶר וויל זָאגִין דָער נָאךְ עֶנְטְפֶּערְט עֶר עֶרְשְׁט ואינו נבהל להשיב אוּג עֶר אַיילְט זִיךְ
נִיט צוּא עֶנְטְפֶּערִין אַז מָען פְּרֶעגְט אִים עֶפֶּעס אִיז עֶר זִיךְ מְיַשֵּׁב פְּרִיעֶר אֵיי עֶר
עֶנְטְפֶּערְט שואל כענין עֶר פְּרֶעגְט דָּעם רַבִּי אִין דָּעם עִנְיָן וָואם דָּער רַבִּי לֶערִינְט ומשיב
כהלכה אוּג עֶר עֶנְטְפֶּערְט צוּ דָּעם וָואם פְּרֶעגְט אִים עֶפֶּעס ׃ אַזוֹ וויא עָם גִיהָער צוּא
זַיין ואומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון אוּג אַז מָען פְּרֶעגְט אִים צְוַוייא שְׁאֵלוֹת
עֶנְטְפֶּערְט עֶר אוֹיף דָּער עֶרְשְׁטֶער שְׁאֵלָה צוּם עֶרְשְׁטִין אוּג נָאךְ דָּעם אוֹיף דָּער
אַנְדֶּערְע שְׁאֵלָה ׃ נָאךְ אַיין פְּשַׁט אִיז דָּער תַּנָּא קוֹמְט אוּנְז דָּער מִיט לְאוֹזִין וְויסִין
דָּאם אַתֶּם גִיהָער צוּא וְויסִין דִיא שַׁאךְ פוּן דִיא דוֹרוֹת וָואם זַיינֶען גִיוֶוען הֶרִיעֶר
פַּאר אִים אַז זַייא זַיינֶען גְרֶעסְעֶר פוּן דִיא שְׁפָּעטֶערְע דוֹרוֹת אוּג עֶר זָאל נִיט
זָאגִין אִיךְ בִּין אוֹיךְ אַזוֹ וויא זַייא נָאר עֶר זָאל זָאגִין אַזוֹא וויא רַבִּי יוֹחָנָן הָאט גִיזָאגְט
(אם ראשונים כמלאכים) אוֹיב דִיא עֶרְשְׁטֶע דוֹרוֹת זַיינֶען גִירֶעכִינְט אַזוֹא וויא מַלְאָכִים
(אנו כבני אדם) זַיינֶען מִיר גִירֶעכִינְט פַּאר מֶענְטְשִׁין (ואם ראשונים כבני אדם) אוּג אוֹיב
דִיא עֶרְשְׁטֶע דוֹרוֹת זַיינֶען גִירֶעכִינְט נָאר אַזוֹ וויא מֶענְטְשִׁין (אנו כחמורים) זַיינֶען מִיר
אַזוֹ וויא אֶייזְלָען (ולא כחמורו של ר׳ פינחס בן יאיר) אוּג נִיט אַזוֹ וויא דָּער אֶייזְל פוּן
רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר נָאר אַזוֹ וויא פְּרָאסְטֶע אֶייזְלָען ׃ אוּג דָּאם מֵיינְט דָּער תַּנָּא ואומר
על ראשון ראשון עֶר זָאגְט אוֹיף דָּעם וָואם אִיז פוּן דִיא פְּרִיעֶרְדִיגְע דוֹרוֹת אַז עֶר אִיז

שֶׁבַּשִּׁשִּׁית בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִפְּנֵי פֵּרוֹת שְׁבִיעִית בְּמוֹצָאֵי הֶחָג שֶׁבְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה מִפְּנֵי גֶּזֶל מַתָּנוֹת עֲנִיִּים: יג אַרְבַּע מִדּוֹת בָּאָדָם הָאוֹמֵר שֶׁלִּי שֶׁלִּי וְשֶׁלְּךָ שֶׁלְּךָ זוֹ מִדָּה בֵּינוֹנִית וְיֵשׁ אוֹמְרִים זוֹ מִדַּת סְדוֹם׳ שֶׁלִּי שֶׁלְּךָ וְשֶׁלְּךָ שֶׁלִּי עַם הָאָרֶץ׳ שֶׁלִּי שֶׁלָּךְ וְשֶׁלָּךְ שֶׁלָּךְ חָסִיד׳ שֶׁלְּךָ שֶׁלִּי וְשֶׁלִּי שֶׁלִּי רָשָׁע: יד אַרְבַּע מִדּוֹת בְּרֵעוֹת׳ נוֹחַ לִכְעוֹס וְנוֹחַ לִרְצוֹת יָצָא

מעשה אבות

אַיין עֶרְשְׁטֶער אוּנ זַיין שֵׂכֶל אִיז זַייֶער גְּרוֹיס ועל אחרון אתרון אוּת עֶר וָואס עֶר אִיז פּוּן דֶּיא שְׁפֶּעטִינְגֶערָע דּוֹרוֹת אִיז עֶר אַיין שְׁפֶּעטִינְגֶער אוּנ עֶר הָאט נִיט אַזוֹ פִּיל וועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי אוּנ אוֹיף דָּעם וואס עֶר הָאט נִיט גִיהָערְט זָאגְט עֶר אִיךְ הָאבּ נִיט גִיהָערְט נָאר אִיךְ זָאג עָם טִיט מַיין שֵׂכֶל אוּנ זָאגְט נִיט אִיךְ הָאבּ עָם גִיהָערְט פּוּן מַיין רַבִּי ומורה על האמת אַז עֶר פֶּאר שְׁטַייט אַז יָענְער וָועְט אִים אָפּ רֶעכְטְ אִיז עֶר מוֹדֶה אַז יָענְער אִיז גִירֶעכְט׳ נָאךְ אַיין פְּשַׁט אִיז רָאט עֶר הָכָם וָועְן עָם קוּמְט אוֹיף אִים יְסוּרִים וְויֵיס עֶר אַז עָם אִיז גִיוִויס דָּאס זַייגֶע זִינְד הָאבּן עָם גוֹרֵם גִיוֶוען אוּנ לוּיבְּט נָאט בַּייא דֶער שֶׁלַּעכְטֶע צַייט גְלַייךְ וְויא בַּייא דֶער גוּטֶער צַייט׳ אוּנ דָּאס כְּיוּנְט דֶער הֶנָא ומודה אוּנ עֶר לוּיבְּט נָאט על האמת אוֹיף דָּעם אֱמֶתִּין דִּין וָואס גָּאט הָאט אִים גִימַשְׁפָּט אוֹיף זַיינֶע זִינְד וחלופיהן בגולם בַּייא אַיין גוֹלֶם זַיינֶען דִּיא אַלֶּע זִיבֶּן זָאכְן פַּאר קֶערְט: שבעת מיני פורעניות באין לעולם זִיבֶּן עֶרְלֶייא פּוּרְעָנְיוֹת קוֹמֶען חַס וְשָׁלוֹם אוֹיף דֶּער וָועלְט על שבעה גופי עברה אוֹיף זִיבֶּן אָפּ גִיטַיילְטָע עֲבֵירוֹת דְּרוּם זָאגְט עֶר פורעניות אוּנ זָאגְט נִיט רעות דָּען פּוּרְעָנְיוֹת אִיז טַייטְש בְּאצַאלְונְג׳ בְּלוֹיז הִשִּׂית בְּאצַאלְט דָּעם מֶענְטְשֶׁין מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה אוּנ דָּאס וָואס עֶר טוּט דָּעם מֶענְשֶׁין שֶׁלַּעכְטְס אִיז נִיט כְּדֵי עֶר זָאל זִיךְ נוֹקֵם זַיין אִין אִים נַייעֶרְט עֶר זָאל דֶער וועקְן זַיין הָאָרְץ צוּ אוּם קֶערִין זִיךְ פּוּן זַיין שְׁלֶעכְטִין וָועג אוּנ אַזוֹ וויא אִייבֶּער לַייט עֶפְּעס בַּייא זַיין חֲבֵר נִיט עֶר דָּאךְ אִים אָפּ דִיא גָּעטְלִיכְע זַאךְ אַזוֹ אוֹיךְ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ צָאלְט אוֹיף דֶער עֲבֵירָה אַזוֹ אַיין שְׁטְרָאף וָואס וויא אִיז גְלַייךְ צוּ דֶער עֲבֵירָה מִקְצָתָן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין וָען אֲמֵיל גִיבְּן מַעֲשֵׂר פּוּן זַייעֶרע תְּבוּאוֹת אוּנ אֲמֵיל גִיבְּן נִיט רעב של בצורת בא קוּמְט אַיין הוּנְגֶער מַחֲמַת דֶּעם דָּעגְן וָועְרְט גִימַיינְערְט אוּנ עָם וָועְרְט טַייעֶר דִּיא תְּבוּאוֹת מקצתן רעבים ומקצתן שבעים אוּנ אֲמֵיל לַייט זַיינֶען וְאט אוּנ אֲמֵיל לַייט זַיינֶען הוּנְגֶעְרִיג׳ גמרו שלא לעשר אַז זַייא הָאבְּן אוֹיף גִיהָערְט צוּ נָעבְּן מַעֲשֵׂר רעב של טהומה ושל בצורת בא קוּמְט אַהוּנְגֶער פּוּן פֶּאר טוּמְלוּנְג דָּאס הַייסְט אַיין פֶּאר פְלוּטְוונְג גַייט אֲרַיין אִין דִיא גִירֶערִים פּוּן דֶּעם מֶענְמְשֶׁין אוּנ עֶר הָאט נִיט קַיין וָעט וויא פִּיל עֶר זָאל עָסְן אוּנ נִיט דָּאס אַלַיין נָאר קַיין דָּעגְן נַייט אוֹיךְ נִיט עָם זָאל נִיט זַיין וָואס צוּ עָסְן ושלא ליטול את התלת אוּנ אַז מָען נָעמְט נִיט פּוּן טַייג קַיין חַלָּה צוּזוּ נָעבְּן דָּעם כֹּהֵן רעב של כליה בא קוּמְט אַהוּנְגֶער פּוּן פֶּאר לָעגְרוּנְג׳ דָּעֶר אֲבֶרֶבָּנְעל שְׁרַייבְּט דָּאס טַייגְט מָען עָם וָועט אַזוֹ זַיין נַייגְיג שְׁפַּייז אַז מָען וָועט קוּמְען צוּ עָסְן

הֶפְסֵדוֹ בִּשְׂכָרוֹ · קָשֶׁה לִכְעוֹס וְקַל לִרְצוֹת יָצָא שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסֵדוֹ · קָשֶׁה
לִכְעוֹס וְנוֹחַ לִרְצוֹת חָסִיד · נוֹחַ לִכְעוֹס וְקָשֶׁה לִרְצוֹת רָשָׁע : טז אַרְבַּע
מִדּוֹת בְּתַלְמִידִים מָהִיר לִשְׁמוֹעַ וּמָהִיר לְאַבֵּד יָצָא שְׂכָרוֹ בְּהֶפְסֵדוֹ · קָשֶׁה
לִשְׁמוֹעַ וְקָשֶׁה לְאַבֵּד יָצָא הֶפְסֵדוֹ בִּשְׂכָרוֹ · מָהִיר לִשְׁמוֹעַ וְקָשֶׁה לְאַבֵּד
זֶה חֵלֶק טוֹב · קָשֶׁה לִשְׁמוֹעַ וּמָהִיר לְאַבֵּד זֶה חֵלֶק רָע : יז אַרְבַּע מִדּוֹת

מעשה אבות

דָּאס פְֿלַיישׁ פּוּן זַיעָרָע זִין אוֹג טָעכְטָער דָּרוֹם רוּפְֿט עָם אָן דָּער תּוֹרָה אַיין הוּנְגָּער פּוּן
פַֿאר לָענְדוּנְג · דָּען דוּרְךְ דָּעם וָוערִין פַֿאר לֶעבְּט דִּיא זִין אוֹג טָעכְטָער · דבר בא לעולם
אַיין כְּאָרָד קוּמְט אוֹיף דָּער וָועלְט על מיתות האמורות בתורה אוֹיף דִּיא מִיתוֹת וָואס
זַיינָען גִּיאָנְט גִיוָואָרין אִין דָּער תּוֹרָה אַז עָס קוּמְט צוּ דִּיא מָענְטְשִׁין וָואס הָאבִּין גִיטָאן
אַזָעלְכָע עֲבֵרוֹת שלא נמסרו לבית דין וָואס דִּיא מִיתוֹת זַיינָען נִיט אִיבָּער גִיעָענְטְשָׁערְט
גִיוָואָרין צוּם בֵּית דִּין זַיא זָאלִין מִשְׁפְּטִין פּוּן דָּער צַייט אָן וָואס דָּער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אִיז
חָרוּב גִיוָואָרין · אוֹג דָּרוֹם קוּמְט אוֹיף דָּעם מָענְטְשִׁין אַיין מָאָרָד · דָּען עָס אִיז נִידָּה
כָּנֶגֶד מִדָּה אַזוֹ וִויא דִּיא מִידָּה וָואס דָּער בֵּית דִּין וָואלְט גִידָּארְפְּט מִשְׁפְּטִין קוּמְט זָיאךְ
צוּ דָּעם מֶיעְנְטְשִׁין גִיזוּנְטָער הַייט אַזוֹ אוֹיךְ דָּער טוֹיט פּוּן מָארְד נִידּוֹיעָרְט נִיט זָאס
שְׁלַאפְֿן אוֹג עָר שְׁטַארְבְּט גִיךְ אוֹג עָם קָען אַיין הַיינְט זָאל עָר נָאךְ אַיין נָאר
גִיזוּנְד אוֹג מָארְגִין זָאל עָר שׁוֹין שְׁטַארְבִּין ועל פירות שביעית אוֹג אוֹיךְ דָּעם וָואס קָען
אִיז נִיט מַזִּיק דִּיא פֵּירוֹת פּוּן שְׁמִטָּה צוּ אָרִימָע לַייט קוּמְט אוֹיךְ אַיין מָארְד אוֹג זָאס
אִיז אוֹיךְ מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה וַוייל זַיא הָאבִּין נִיט מְקַיֵּים גִיוָועזָן וָואס הָאט גִיבָּאטִין
אַז דִּיא תְּבוּאָה פּוּן שְׁמִטָּה זָאל זַיין דָּער בַּעַל הַבַּיִת מִיט דָּעם עָנִי גְלַייךְ דָּרִינָען צוּ
וַוייזִין אַז דִּיא וָועלְט אִיז נָאטָם דָּרוֹם קוּמְט אוֹיף זַיא אַיין עִיפּוּשׁ וָואס דָּאס אִיז נִיט
קַיין טוֹב על פִּי הַמַּצָּע אוֹג עָם אִיז נָאר אַיין אָן גִישִׂיקְטָע זַאךְ פּוּן נָאט בָּרוּךְ הוּא צוּ
וַוייזִין אַז עָם אִיז וִוא זַיין וָועלְט · חרב באה לעולם אַיין שְׁוָוערְד פּוּן מִלְחָמוֹת קוּמְט חַס
וְשָׁלוֹם אוֹיף דָּער וָועלְט על עיוי הדין פַֿאר דָּעם וָואס מָען פַֿייְנִיגְט דָּעם דִּין בְּלוֹטָער
עָר וַויים דָּעם דִּין אוֹג עָר פַּסֶּקֶת נִיט ועל עוות הדין אוֹג פַֿאר דָּעם וָואס מָען פַֿאר קִרְיכְט
דָּעם דִּין כָּען פַּסֶּקֶת פַֿאר קָעְרְט וִויא דָּער דִּין אִיז הָאטְשָׁע כָּען וַויים אַז דָּער דִּין אִיז
אַנְדָּערְשׁ ועל המורים בתורה שלא כהלכה אוֹג פַֿאר דִּיא וָואס לָערְנָען פְּשָׁטִים אִין דָּער תּוֹרָה
נִיט אַזוֹ וִויא אוּנְזָערָע הָכָמִים הָאבִּין גִיזָאגְט. דִּיא הֲלָכָה · אוֹג דָּרוֹם קוּמְט פַֿאר דָּעם
אַשְׁוָועְרְד פּוּן מִלְחָמָה דָּען אִיבָּער דִּיא דְּרַייא זַאכִין וָועְרְט גִיטּוּעָן דָּאס דָּער עָנִי
וָועְרְט נִינְגְלְט כָּען פַּסֶּקֶת אִים. נִיט רַעכְט · דָּרוֹם קוּמְט אוֹיךְ זַיא מִלְחָמוֹת צוּ גַּלְגָּן
נָאר זַייעָר גוּטְס : חיה רעה באה לעולם חֲזוֹת רָעוֹת קוּמְן אוֹיךְ דָּער וָועלְט בְּלוֹטָער זַיא
קוּמְן צוּם יְשׁוּב פַֿאר צוּקִין כָּענְטְשִׁין על שבועת שוא אוֹיךְ דָּעם וָואס יֶען שְׁוָועְרְט
פַֿאלְשׁ ועל חלול השם אוֹיךְ דָּעם וָואס מָען פַֿאר שְׁוָועכְט דָּעם נָאמָען פּוּן נָאט ·
אוֹג דָּאס אִיז מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה · דָּען דְּרוֹם אִיז דִּיא פָֿארְכְט פּוּן מָענְטְשִׁין גִיוָוארְפְֿן

בְּנוֹתַנִי צְדָקָה דְּרוֹצֶה שֶׁיִּהְיֶה וְלֹא יִתְּנוּ אֲחֵרִים עֵינוֹ רָעָה בְּשֶׁל אֲחֵרִים ׳
יִתְּנוּ אֲחֵרִים וְהוּא לֹא יִתֵּן עֵינוֹ רָעָה בְּשֶׁלּוֹ ׳ יִתֵּן וְיִתְּנוּ אֲחֵרִים חָסִיד ׳
לֹא יִתֵּן וְלֹא יִתְּנוּ אֲחֵרִים רָשָׁע: יו אַרְבַּע מִדּוֹת בְּהוֹלְכֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ
הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה שָׂכַר הֲלִיכָה בְּיָדוֹ ׳ עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ שָׂכַר מַעֲשֶׂה
בְּיָדוֹ ׳ הוֹלֵךְ וְעוֹשֶׂה חָסִיד ׳ לֹא הוֹלֵךְ וְלֹא עוֹשֶׂה רָשָׁע: יח אַרְבַּע מִדּוֹת

מעשה אבות

ניְוואַרן אויף דיא חיות זייא זאלן ניט קומען צו איין ישוב ׳ דען זייא פֿאַרכטין זיך
פֿאר דעם צאָרן אלהים וואם אויף דעם מענטשין איז אָפּגער וועלן דער מענטש שׁוועכט
פֿאלש אוג פֿאר שׁוועכט נאטש נאטש מוט זיך פון אים אפ דער צאָרן אלהים דרוס
קומט דיא חיות צום ישוב צוא פֿאר צוקין דיא מענטשן ׳ גלות באה לעולם אגלות קומט
חם ושלום אויף דער ועלט על עבודת כוכבים אויף דעם וואם מען דינגט צוא דיא
שׁטערן אוג מזלות ׳ אוג עם איז מדה פֿנגד מדה ווייל זייא דינגן צו כוכבים וכזלות
דרום קומט אויף זייא אגלות אוג זייא ווערין פֿאר טריבין צוא אזוא איין נפאלק וואם
דינט צוא האבין ניטריבין זנות ׳ דרום ווערין זייא פֿאר טריבין אין גלות אוג
זייערע טעכטער ווערין גיצוואונגען צו דיא וואם האבין זייא גיפֿאנגען ׳ ועל שפיכות
דמים אוג איבער דעם וואם מען פֿאר ניטט בלוט דאס בייטט מען אייגער דעם אנדערין
הרגת אום ויסט אוג עם איז מדה פנגד מדה ווייל זייא האבין פֿאר נאסין בלוט אום
ויסט דרום ווערין זייא פֿאר טריבין אוג ניינען אלע צייט אין דער סבנה פון דעם מויט
אויף האבין זייא גרויסע צרות אוג פֿאר זוכין מעם מיתה ועל שמיטת הארץ אוג פֿאר דעם
וואם מען האלט ניט קין שמטה ׳ מען אפֿערט אוג מען זייעט אין דעם יאר פון
שמטה אוג דאס איז אויף מדה פנגד מדה ווייל זייא האבין ניט ניוואלט לאזין רוען
זייערע פעלדער אין שמטה דרום ווערין זייא פֿאר טריבין פון זייער לאנד אוג
דענקאלט רוען דיא פעלדער אוג בלייבין ליידיג ׳ בארבעה פרקים הרבר מחרבה אין פיר
צייטין ווערט חם ושלום דער דבר ניטערט ברביעית אין דעם פערטין יאר פון שמטה
ובשביעית אוג אין שמטה ובמוצאי שביעית אוג אין דעם אנדערין יאר וואם נאך שמטה
ובמוצאי התג אוג נאך סופות שבכל שנה ושנה איטליכם יאר ׳ איצונד איז דער תנא
מפורש פאר וואם עם קומט אין דיא צייטין ברביעית אין דעם פערטין יאר פון שמטה
קומט עם מפני מעשר עני שבשלישית מחצת דעם וואם מען האט ניט גינעבין קין
מעשר עני אין דריטין יאר ׳ ובשביעית אוג אין שמטה קומט עם כפני פירות עני שבששית
פאר דעם וואם מען האט ניט גינעבין קין מעשר עני אין דעם יעקמטין יאר פון
שמטה דאס איז דאס יאר וואם פאר שמטה במוצאי שביעית אין דעם יאר וואם נאך
שמטה קומט עם כפני פירות שביעית ווייל מען האט ניט מפקיר ניוון דיא פירות פון
שמטה ובמוצאי התג שבכל שנה ושנה אוג נאך סופות פון אלע יאר קומט עש כפני נזל

בְּיוֹשְׁבִים לִפְנֵי חֲכָמִים סְפוֹג וּמַשְׁפֵּךְ מְשַׁמֶּרֶת וְנָפָה · סְפוֹג שֶׁהוּא סוֹפֵג
אֶת הַכֹּל · וּמַשְׁפֵּךְ שֶׁמַּכְנִיס בְּזוֹ וּמוֹצִיא בְזוֹ · מְשַׁמֶּרֶת שֶׁמּוֹצִיאָה אֶת
הַיַּיִן וְקוֹלֶטֶת אֶת הַשְּׁמָרִים · וְנָפָה שֶׁמּוֹצִיאָה אֶת הַקֶּמַח וְקוֹלֶטֶת אֶת
הַסֹּלֶת: יש כָּל אַהֲבָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּדָבָר · בָּטֵל דָּבָר בָּטְלָה אַהֲבָה ·

מעשה אבות

מחנות עניים · וַויי֫ל מָען נעזָלְת דִיא עָנְיִים לָקַט שִׁפְחָה פֵּאָה : ארבע מדות באדם פֵּיר עֶרְלַיי֫א
כִּדוֹת אִיז פַּאר הַאנְדִין בַּיי֫א דָעם מֶעִנְטְשִׁין וויא וַאזוֹ עֶר פִּירְט זִיךְ מִים זַיִן חַבְרִ֫ ·
האומר דָּעֶר וָואס זָאגְט בְּלוּמֶר עֶר פֶּירְט זִיךְ מִיט אַזוֹ אַיין אוֹפֶּן שלי שלי ושלך שלך מַיינְם
אִיז מַיינְם · אוּג דַיינְם אִיז דַיינְם · לָאמִיר אַיינֶעֶר פּוּן דָעם אַנְדֶערִין קֵיין הֲנָאָה נִיט
הָאבִּין זו מדה בינונית דָאס אִיז אַמְיטֶעלְמֶטָע מִדָּה ויש אומרים זו מדת סדום אוּג אַמֵּי֫ל
זָאגִין דִיא מִדָּה הָאבִּין דִיא לַייט פּוּן סְדוֹם נִיהַאט אַז אַיינֶעֶר פּוּן דָעם אַנְדֶערִין זָאל קֵיין
הֲנָאָה נִיט הָאבִּן · שלי שלך ושלך שלי אַז עֶר הַאלְט מַיינְם אִיז דַיינְם אוּג דַיינְם אִיז
מַיינְם עם הארץ דִיא מִדָּה אִיז פּוּן אַיין עַם הָאָרְץ עֶר וויל אַזוֹ פִיל הֲנָאָה הָאבִּין פּוּן יָענֶם
אַזוֹ וויא יָענֶער פּוּן אִים שלי שלך ושלך שלך אַז עֶר הַאלְט מַיינְם אִיז דַיינְם אוּג דַיינְם
אִיז אוֹיךְ דַיינְם חסיד דָּעֶר אִיז אַיין פְּרוּמֶער שלי שלי ושלך שלי אַז עֶר הַאלְט מַיינְם
אִיז מַיינְם אוּג דַיינְם אִיז אוֹיךְ מַיינְם רשע דָּעֶר אִיז אַיין רָשָׁע : ארבע מדות בדעות בְּיר
מִדּוֹת אִיז פַּאר הַאנְדִין בַּיי֫א דִיא דֵעוֹת פּוּן מֶעִנְטְשִׁין נוח לכעוס ונוח לרצות וָוער עָס
וָועְרְט גְרִינְג בְּרוּגֶ֫ אוּג אִיז וויְדֶער גְרִינְג בַּאוִוילִיגְט צוּ וָועְרִין עָס גַייט אִים אָפּ דָּעֶר
כַּעַס גִיךְ יצא שכרו בהפסדו גַייט אַוֶועְק זַיִן שְׂכַר בְּלוּמֶר דָאס גוּטְסְקַייט וָואס עֶר וָועְרְט
גִיךְ נוח פַּאר דָעם וָואס עֶר אִיז גְרִינְג צוּ בְּרוּגֶ֫ וָועְרִין קשה לכעוס וקשה לרצות וָועֶר עָם
אִיז שְׁוֶועֶר עֶר זָאל בְּרוּגֶ֫ וָועְרִין אָבֶּער עָם אִיז אוֹיךְ שְׁוֶועֶר צוּ אִיבֶּער בָּעטִין אִים
וָען עֶר וָועְרְט בְּרוּגֶ֫ וָועְרִין אָבֶּער עָם אִיז אוֹיךְ שְׁוֶועֶר צוּ אִיבֶּער בָּעטִין אִים
מִדָּה וָואס עָם אִיז שְׁוֶועֶר אַיי טָען בָּעט אִים אִיבֶּער אַנְטְקֶענְען דָעם וָואס עֶר וָועְרְט גִיךְ
נִיךְ בְּרוּגֶ֫ · דָען דָאס וָועְנְט אִיבֶּער יָענֶעם · קשה לכעוס ונוח לרצות וָועֶר עָם אִיז שְׁוֶועֶר
אַיי עֶר וָועְרְט בְּרוּגֶ֫ אוּג אִיז גְרִינְג אִים אִיבֶּער צוּ בָּעטִין חסיד דָּעֶר אִיז אָן גִיבְּרַייט צוּ
זַיין אַפְרוּמֶער אִין אַנְדֶערֶע מִצְוֹת אוֹיךְ · וַויי֫ל עֶר הָאט אִין זִיךְ דִיא מִדָּה פּוּן נִיט צוּ
זַיין אִין כַּעַס אוּג גִיךְ אִיבֶּער גִיבָּעטִין וָועְרִין וָואס דָאס רוּב מִצְוֹת הַיינְגען אִין דָּעֶר
מִדָּה · קֶען עֶר דָּעֶר פּוּן קוּמֶען צוּם נַאנְצִין פְּרוּמְקַייט אוּג חָאטְשָׁע עֶר אִיז נָאךְ נִיט קֵיין
חָסִיד מֶען אִים שׁוֹין מִיט דָעם נָאמֶען רוּפֶן · דָען עֶר אִיז אָן גִיבְּרַייט דָּעֶר צוּ ·
דָּעֶר לֵב אָבוֹת שְׁרַייבְט דְרוּם אִיז עֶר נִירוּפִין חָסִיד דָען וָען עֶר הָאט דִיא מִדָּה
וַייְטְ אוֹים אַז עֶר אִיז בַּייא זִיךְ נָאר קְלֵיין דְרוּם צַארִינְט עֶר נִיט אוֹיף זַיִן חֲבֵר וּמוּ
אוֹיךְ וַייְטְ אוֹיש אַז דִיא שַׁאץ פּוּן זַיִן חֲבֵר אִיז בַּייאוּ אִים זַייעֶר נְרוּם · דָען דְרוּם
וָועְרְט עֶר גִיךְ אִיבֶּער גִיבָּעטִין · נוח לכעוס ועט עֶר פַּאר גִינוּם זַיִן אַיין חָסִיד · דָען אַהֲוִיר
הַייסְט דָעה וָואס טוּט לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין · נוח לכעוס וקשה לרצות דָּעֶר וָואס אִיז נְרִיצְ

וְשֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בְדָבָר · אֵינָהּ בְּטֵלָה לָעוֹלָם · אֵיזוּ הִיא אַהֲבָה שֶׁהִיא
תְלוּיָה בְדָבָר זוּ אַהֲבַת אַמְנוֹן וְתָמָר · וְשֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בְדָבָר זוּ אַהֲבַת
דָּוִיד וְיהוֹנָתָן: כ כָּל מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם וְשֶׁאֵינָהּ
לְשֵׁם שָׁמַיִם אֵין סוֹפָהּ לְהִתְקַיֵּם · אֵיזוּ הִיא מַחֲלֹקֶת שֶׁהִיא לְשֵׁם שָׁמַיִם

מעשה אבות

צוּ בְּרוּנְג וָוערין אוּג אִיז שְׁוָוער צוּ אִיבֶּער בָּעמְקִין רשע דָּער וָועט נִיוּוִים זַיין אַיין רָשָׁע
חָאטשָׁע עָר הָאט נָאךְ־גָאנִיט נִיזִידִינְט דָען וַויֵיל עָר הָאט אִין זִיךְ דִיא אוּמְרַיינִיגְע מִדָּה
פּוּן כַּעַס וּוֶעט דָאם אִים בְּרַיינְגָען צוּ אַנְדָערְע הַארְבֶּע עֲבֵירוֹת · נוּא אִיז דָאךְ בְּשַׁעַת
עָר אִיז אִין כַּעַס גְלַייךְ וִויא עָר טוּט שׁוֹין דִיא עֲבֵירוֹת וָואם דָער כַּעַס וָועט אִים
מִיט בְּרַיינְגָען דָער צוּ · דְרוּם רוּפְט אִים דָער תַּנָּא פָּאר דָער מִדָּה פּוּן כַּעַס אַלַיין
אוֹיךְ רָשָׁע · ארבע מדות בתלמידים פִּיר מִדּוֹת אִיז פָּאר הַאנְדִין בֵּייא דִיא תַּלְמִידִים וָואם
לָערְנָען בהיד לשמוע וָועד עָם אִיז נְרִינְג צוּ מְקַבֵּל זַיין וָואם עָר לֶערִינְט ופהיר לאבר
אוּג אִיז וִוידָער גְרִינְג צוּ פָּאר לִירִין עָר פָּאר נָעמְט גִיךְ יצא שכרו בהפסדו בֵּייט אַוָועק זַיין
נוּמָּע מִדָּה וָואם עָר אִיז גִיךְ מְקַבֵּל מִיט דָעם שְׁלֶעכְטִם וָואם עָר פָּאר גֶעמְט גִיךְ קשה
לשמוע וקשה לאבד וָועד עָם אִיז שְׁוָוער צוּא מְקַבֵּל זַיין אוּג אִיז שְׁוָוער צוּא פָּאר נָעמְן
עָר פָּאר נָעמְט נִיט גִיךְ יצא הפסדו בֵּייט אַוָועק דָער שָׁאדִין וָואם עָר קֶען נִיט גִיךְ
מְקַבֵּל זַיין בשכרו מִיט דָעם נוּמְקַייט וָואם עָר אִיז שְׁוָוער צוּם פָּאר גֶעמְן מהיר לשמוע
וקשה לאבד דָער וָואם אִיז גִיךְ מְקַבֵּל אוּג אִיז שְׁוָוער צוּם פָּאר נָעמְן חכם דָער אִיז
אַרָּכֶם קשה לשמוע ומהיר לאבד וָועד עָם קֶען נִיט גִיךְ מְקַבֵּל זַיין אוּג עָר פָּאר נָעמְט
גִיךְ וָואם עָר לֶערִינְט זה חלק רע דָאם אִיז נָאר אִיבֶּער זַיין שְׁלֶעכְטִין חֵלֶק בְּלוֹטָר זַייְנָע
מַעֲשִׂים רָעִים הָאבִין גוֹרֵם נִיוָוען דָער צוּ אוּג דְרוּם הָאט זַיין תַּכְמָה אִין אִים קַיין קִיוּם
נִיט · ארבע מדות בנותני צדקה פִּיר עֶרְלֶייא מִדּוֹת אִיז פָּאר הַאנְדִין אִין דָעם נָעבֶּען
פּוּן צְדָקָה הרוצה שיתן דָער וָואם וִויל עָר אַלַיין זָאל נָעבִּין צְדָקָה ולא יתנו אחרים אוּג
אַנְדָערָע זָאלִין נָעבִּין וִויל עָר נִיט · דָען עָר וַויים אַז פּוּן צְדָקָה וָועלְט טָען רַייךְ עינו
רעה בשל אחרים דָער הָאט אַיין בֵּייז אוֹיג אוֹיךְ לַייט עָר פָּאר נִיטְ נִיט יַעֲנָער זָאל רַייךְ
וָועֶרִין יתנו אחרים דָער וָואם וִויל אַנְדָערָע זָאלִין נָעבִּין והוא לא יתן אוּג עָר זָאל נִיט
נָעבִּין עינו רעה בשלו אִיז זַיין שְׁלֶעכְטְ אוֹיג נָאר אוֹיךְ זִיךְ וָואם אִים טוּט בַּאנָג זַיין נָעלְט
יתן ויתנו אחרים דָער וָואם עָר וִויל אַלַיין נָעבִּין אוּג אַנְדָערָע זָאלִין אוֹיךְ נָעבִּין חסיד
דָער אִיז אַיין פְּרוּמָער לא יתן דָער וָואם וִויל אַלַיין נִיט נָעבִּין ולא יתנו אחרים אוּג עָר
וִויל אַז אַנְדָערָע זָאלִין אוֹיךְ נִיט נָעבִּין רשע דָער אִיז אַיין רָשָׁע · עָם אִיז קָשָׁה דָער
תַּנָּא דָעכְיִנְט דָאךְ דִיא דֵעות וָואם בֵּייא דִיא וָואם גִיבִּין צְדָקָה אוּג עָם אִיז דָאךְ
סָער נִיט פָּאר הַאנְדִין צְוִוישִׁין דִיא וָואם עָר דָעכְיִנְט אוֹים נָאר צְוַוייא וְוַארוּם דָער
וָואם וִויל אַנְדָערָע זָאלִין נָעבִּין אוּג עָר נִיט · אוּג אוֹיךְ דָער וָואם וִויל אַלַיין נִיט
נָעבִּין אוּג אַנְדָערָע זָאלִין אוֹיךְ נִיט נָעבִּין גִיהָער דָאךְ נִיט גִירַעכְיִנְט וָועֶרִין צְוִוישִׁין

זוֹ מַחֲלֹקֶת הִלֵּל וְשַׁמַּאי וְשֶׁאֵינָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם זוֹ מַחֲלוֹקֶת קֹרַח וְכָל עֲדָתוֹ׃ כא כָּל הַמְזַכֶּה אֶת הָרַבִּים אֵין חֵטְא בָּא עַל יָדוֹ וְכָל הַמַּחֲטִיא אֶת הָרַבִּים אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה׃ מֹשֶׁה זָכָה וְזִכָּה אֶת הָרַבִּים זְכוּת הָרַבִּים תָּלוּי בּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר צִדְקַת יְיָ עָשָׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם יִשְׂרָאֵל׃ כב יָרָבְעָם בֶּן נְבָט חָטָא וְהֶחֱטִיא אֶת הָרַבִּים חֵטְא הָרַבִּים תָּלוּי בּוֹ

מעשה אבות

דִּיא וָאם גִּיבִּן צְדָקָה וָוארוּם עָר גִּיט נִיט׃ דָּער תִּירוּץ אִיז דָּרוּם רוּפְט עָר אָן אֵלָע גֶּעבָּערם פּוּן צְדָקָה חָאטְשָׁע צְוֵוייא פּוּן זֵייא גִּיבִּן נִיט׃ דָּען וָען עָם זָאל בָּטֵל וָוערן דִּיא סִבָּה וָואם אִיבֶּער דָּעם גִּיבִּן זַייא נִיט וָואלְטִן זַייא אוֹיךְ גִּיגֶעבִּן׃ אוּן דָּער עִנְיָן פּוּן דָּעם אִיז אַזוֹ דָּעד וָואם וִויל עָר זָאל גֶּעבִּן אוּן אַנְדֶּערֶע זָאלִן נִיט גֶּעבִּן׃ דָּען עָר הַאלְט יָענֶע הָאבִּן נִיט צוּ גֶּעבִּן נָאר עָר וָואם עָר הָאט פִּיל עֶשִׁירוּת עָר מֶעג גֶּעבִּן׃ דָּער אִיז זַיין אוֹיג שְׁלֶעכְט אוֹיף דִּיא אַנְדֶּערֶע׃ דָּען עֶם וָוערְט גִּיזָאהָען אַז זַיין אוֹיג אִיז נִיט זָאט מִיט אַבִּיסֶל אוּן עָר הַאלְט אַז דָּער וָואם הָאט וִוייניג זָאל נִיט גֶּעבִּן׃ אוּן דָּער וָואם הַאלְט עָר זָאל נִיט גֶּעבִּן דָּען עָר פַּאר מָאנְט נִיט׃ אוּן וָאם וָואם עָר הָאט אִיז וִוייניג פַּאר אִים אָבֶּער אַנְדֶּערֶע זָאלִן וִוא גֶּעבִּן׃ דָּען זַייא זַיינֶען רַייכֶער פּוּן אִים׃ דָּער הָאט אַיִן שְׁלֶעכְט אוֹיג אִין זַיינֶעם׃ עֶם אִיז אִים קַארג וָואם עָר הָאט אָבֶּער עָר זָאל הָאבִּן מֶער וָואלְט עָר גִּיגֶעבִּן׃ דְּרוּם רֶעכְנְט אִים דָּער הַנָּא אוֹיךְ צְווִישִׁין דִּיא וָואם גִּיבִּן׃ אוּן דָּער וָואם וִויל עָר זָאל גֶּעבִּן אוּן אַנְדֶּערֶע זָאלִן אוֹיךְ גֶּעבִּן הָאטְשָׁע עָר הָאט וִוייניג אוּן יָענֶע הָאבִּן אוֹיךְ וִוייניג דָּער אִיז אַחְסִיד אוּן דָּער וָואם וִויל עָר זָאל נִיט גֶּעבִּן אוּן אַנְדֶּערֶע זָאלִן אוֹיךְ נִיט גֶּעבִּן אָפִּילוּ וָען עָר פַּאר מָאנְט אוּן יָענֶע פַּאר כָּאנְט אוֹיךְ דָּער אִיז אַיין רָשָׁע׃ אָבֶּער עָם זָאל זִיךְ אַיֵּם אַלֶּס מָאלֶען אַז עָר הָאט נָאר אָן שִׁיעוּר וָואלְט עָר נִיטָאן צְדָקָה אַלֶּע צַייט דְּרוּם רֶעכְנְט אִים דָּער תַּנָּא אוֹיךְ צְווִישִׁין דִּיא וָואם גִּיבִּן צְדָקָה׃ ארבע מדות בהולכי בית המדרש

פִּיר מִדּוֹת אִיז כַּאר הָאנְדִין בַּייא דִּיא וָואם גֵּייעֶן אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּן עֶם טָרֶעפְט זִיךְ אִים בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה צוּא טָאן אַיין מִצְוָה הוֹלךְ וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה אֵייגֶער גֵּייט בָּעֶסֶער אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּן טוּט נִיט דִּיא מִצְוָה׃ עָר לָאזְט זִיא אַוֵּועק וַוייל עָר וִויל גֵּיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ שכר הליכה בידו הָאט עָר שְׂכַר פַּאר דָּעם וָואם עָר גֵּייט אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ עושה ואינו הולך אוּן אֵייגֶער טוּט בָּעשֶׂער דִּיא מִצְוָה אוּן מַחְמַת דָּעם גֵּייט עָר נִיט אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ דָּען עָר דַארְף טָאן דִּיא מִצְוָה שכר מעשה בידו הָאט עָר שְׂכַר פַּאר דָּעם וָואם עָר טוּט דִּיא מִצְוָה הוֹלךְ ועושה אוּן אֵייגֶער פְּלֵייסְט זִיךְ עָר זָאל בַּיידָע זַאכִין טָאן עָר זָאל גֵּיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּן זָאל דִּיא מִצְוָה אוֹיךְ טָאן חסיד דָּער אִיז אַיין פְּרוּמֶער לא הולך ולא עושה דָּער וָואם הָאט צַייט צוּ טָאן בַּיידָע צוּ גֵּיין אִין בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּן אוֹיךְ צוּ טָאן דִּיא מִצְוָה אוּן עָר גֵּייט נִיט אוּן טוּט נִיט רשע דָּער אִיז אַיין רָשָׁע׃ ארבע מדות ביושבים לפני חכמים פִּיר טַיִל אִיז אִין דִּיא וָואם זִיצֶן פַּאר

שֶׁנֶּאֱמַר עַל חַטֹּאות יָרְבָעָם אֲשֶׁר חָטָא וַאֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יִשְׂרָאֵל :
כג כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הַלָּלוּ הוּא מִתַּלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם
אָבִינוּ וּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֲחֵרִים הוּא מִתַּלְמִידָיו שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע ׳ עַיִן
טוֹבָה וְרוּחַ נְמוּכָה וְנֶפֶשׁ שְׁפָלָה תַּלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ ׳ עַיִן רָעָה
וְרוּחַ גְּבוֹהָה וְנֶפֶשׁ רְחָבָה תַּלְמִידָיו שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע ׳ מַה בֵּין תַּלְמִידָיו

מעשה אבות

חֲכָמִים ספוג ומשפך משמרת ונפה אֵיזוּ דֵיא מְשֻׁנָּה מִבּוֹרְשׁ ספוג אֶשְׁוָואם ׳ אַזוֹ וויא
אַשְׁוָואם נָעמט אַיין אִין זִיךְ אוג אָז טָען וויל פּוֹן אִיר אוים צִיהֶען כּוּז כָּעַן מִיט דָּער
הַאנְט קְוָועטְשִׁין עָם זָאל אוים רִינָען פּוֹן אִיר אַזוֹ אוֹיךְ אִיז פַּאר הַאנְדִין אַיין תַּלְמִיד
וָואם עָר הָאט אִין זִיךְ דֵיא מִדָּה עָר נָעמט אַיין אִין זִיךְ גִיךְ וָואם עָר הָערְט פּוֹן זַיין
רַבִּי אָבָּער עָר הָאט אַהֲרוֹן עָר וויל גִיט לָערְנָען מִיט זַיין חָבֶר רָאם וָואם עָר הָאט
קְבָּבֵל גְיוָוען פּוֹן זַיין רַבִּי נָאר מִיט גְרוֹיס גְוִיט אוג גִיבְּעט לֶערִינְט עָר מִיט זַיין חָבֶר
אוֹיךְ ומשפך אַלַייקְע ׳ אַזוֹ וויא אַלַייקְע וָואם טָען גִיטְט אִין אִיר רִינְט גִיךְ אוֹים אַזוֹ אִיז
פַּאר הַאנְדִין אַיין תַּלְמִיד וָואם עָר הָאט אִין זִיךְ דֶעם הַטָּרוֹן עָר פַּאר גָעטְט גִיךְ וָואם
עָר הָאט נִילָערִינְט אָבָּער עָר הָאט וִוידָער דֵיא מַעֲלָה עָר לָערִינְט מִיט זַיין חָבֶר
וָואם עָר אִיז מְקַבֵּל ׳ משמרת אַזַייעָר׳ אַזוֹ וויא פּוֹן אַזַייעָר רִינְט אוים דֵיא וויין אוג דֵיא
הוֹיבִין בְּלַייבִין אִין אִים אַזוֹ אִיז פַּאר הַאנְדִין אַיין תַּלְמִיד וָואם דֵיא גוּטְע זַאבִין וָואם
עָר הָערְט פַּאר גָעטְט עָר גִיךְ אוג דֵיא שְׁלֶעכְטָע זַאבִין בְּלַייבְּט בַּייא אִים אִין זָפָרוֹן ׳
אָבָּער עָר הָאט דֵיא מַעֲלָה אַז דֵיא גוּטְע זַאבִין לֶערִינְט עָר מִיט זַיין חָבֶר אוֹיךְ אוג
דֵיא שְׁלֶעכְטָע זַאבִין בְּלַייבִין בַּייא אִים אוג עָר זָאגְט נִיט קִיינֶעם אַזוֹא וויא אַזַייעָר
וָואם לָאזְט אַרוֹיס דָעם וַיין אוג דַיא הוֹיבִין בְּלַייבִין אִין אִים : וגפה אוג אַזוֹיפּ ׳ אַזוֹ
וויא אַזוֹיפּ וָואם מָען וִיפְּט וַייין פַּאלְט אַרוֹיס דִיא פְּסוֹלֶת אוג דִיא מָעל בְּלַייבְּט ׳
אַזוֹא אוֹיךְ אִיז פַּאר הַאנְדִין אַיין תַּלְמִיד וָואם דִיא גוּטְע זַאבִין נִידַיינְקְט עָר אוג
דִיא שְׁלֶעכְטָע פַּאר גָעטְט עָר ׳ אָבָּער עָר הָאט אִין זִיךְ אַהֲרוֹן אַז דִיא שְׁלֶעכְטָע
זַאבִין וָואם עָר הָערְט פּוֹן זַיין חָבֶר דָער צַיילְט עָר פַּאר אַנְדָערָע כְּדֵי יָענָער זָאל
כָּבוֹד וָערִין ׳ אוג דִיא גוּטְע זַאבִין וָואם עָר הָאט פּוֹן אִים נִיהָערְט דָער צַיילְט עָר
נִיט : כל אהבה שהיא תלויה כדבר אחד וואם היינגט אין אַזוֹיךְ בטל דבר
בטלה אהבה אַז דִיא זָאךְ וָערְט בָּטֵל וָערְט דָאם לִיבְּשָׁאפְט אוֹיךְ בָּטֵל ׳ דָער תַּנָּא
לָאזְט אוֹנְז הָערִין אַז אַיין מָענְטְש נִיהָער צוּ לִיב הָאבִין הַשִּׁית אַזוֹא אַיין לִיבְּשָׁאפְט
וָואם הַיינְגְט נִיט אִין קַיין זָאךְ וָעט דִיא אַהֲבָה קַיין קָאל נִיט בָּטֵל וָערִין ׳ אָבָּער
אַז דָער מָענְטְש הָאט לִיב הַשִּׁית אִיבָּער אַזוֹיךְ ׳ לְמָשָׁל וַויל עָר גִיט אִים עֲשִׂירוּת
אַדָער נָאךְ אַזוֹא אַיין גְלַייכְן ׳ דַעְנְקְאלְט אִיז נָאט ב״ה מְבַטֵּל דִיא זָאךְ עָר נָעמְט
בַּייא אִים צוּא דָאם עֲשִׂירוּת וַויל עָר זָעהְט אַז עָר הָאט אִים נָאר לִיב צוּא לִיב
דָעם אוג מַחֲמַת דָעם וָערְט בָּטֵל דָאם לִיבְּשָׁאפְט וָואם עָר הָאט לִיב נִיהָאט צוּא

שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ לְתַלְמִידָיו שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע · תַּלְמִידָיו שֶׁל אַבְרָהָם
אָבִינוּ אוֹכְלִין בָּעוֹלָם הַזֶּה וְנוֹחֲלִין הָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר לְהַנְחִיל אֹהֲבַי
יֵשׁ וְאוֹצְרוֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא · אֲבָל תַּלְמִידָיו שֶׁל בִּלְעָם הָרָשָׁע יוֹרְשִׁין גֵּיהִנֹּם
וְיוֹרְדִין לִבְאֵר שַׁחַת שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִדֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי

מעשה אבות

נָאם · איזו היא אהבה שהיא תלויה בדבר וְואם איז דִיא אַהֲבָה וָאם זִיא הַיינְגְט אִין אַיין
זַאךְ זו אהבת אמנון ותמר וָאם אַמְנוֹן הָאט לִיב גיהַאט צוא תָּמָר וָאם דָאם אִיז
נָאר גִינוֹען כְּדֵי עֶר זָאל מִיט אִיר לִיגִין · אָבְשָׁר נָאךְ דָעם הָאט עֶר זִיא פַיינְד
גִיקְרִיגִין · אַזוֹא אוֹיךְ אִיז דָאם לִיבְשַׁאפְט פוּן דָעם מֶעְנְטְשִׁין צוא השי״ת וָועֶן עָם אִיז
כַּיין גוּטָע כַּהֲשָׁבָה נִיט פַּאר הַאנְדִין דְרִינְגָען נָאר עָם הַיינְגְט אִין אַזַאךְ וָעט גִיוִיס
דִיא זַאךְ בָּטֵל וָועֶרִין אוּנ דִיא אַהֲבָה וָועט אוֹיךְ בְּטֵל וָועֶרִין · אוּנ וָועֶן דוּא וִועְסְט
וָעהֶען אַז אֵיינְעֶר הָאט לִיב הַשי״ת אִיבֶּער אַיין זַאךְ אוּנ עָם הָאט פָּארְט אַקְוִום אִיז
מְכְהָבָא אִין זַיין לִיבְשַׁאפְט פַּאר הַאנְדִין אַנוּטָע מַהֲשָׁבָה אוֹיךְ · ושאינה תלויה בדבר
אוּנ וָועלְכָע לִיבְשַׁאפְט הַיינְגְט נִיט אָן אִין אַיין זַאךְ · זו אהבת דוד ויהונתן דָאם אִיז דָאם
לִיבְשַׁאפְט וָואם דָוִד הָאט זִיךְ לִיב גִיהַאט מִיט יְהוֹנָתָן · כל מחלוקת שהיא לשם שמים
דִיא קְרִיג וָואם אִיז פוּן דָעם אוּיבֶּערְשְׁטִינְם בָּבוֹר וָועֶנִין סופה להתקיים אִיז דָער סוֹף פוּן
זִיא אַז זֵיא הָאבִין בֵּיידָע אַקְוִום ושאינה לשם שמים אוּנ דִיא קְרִיג וָואם אִיז נִיט לְשֵׁם
שָׁמַיִם אין סופה להתקיים אִיז דָער כּוֹף הָאבִין זֵיא קַיין קִיוֹם נִיט אִיזו הִיא מחלוקת שהיא
לשם שמים וָועלְכָעם כְּהַלּוֹקֶת אִיז יוא גִיוֶוען לְשֵׁם שָׁמַיִם זו מחלוקת הלל ושמאי דָאם אִיז
דָאם מַחֲלוֹקֶת פוּן הִלֵּל מִיט שַׁמַאי וָואם זֵיא הָאבִין גִיקְרִיגְט אִין דִיא דִינִים פוּן דָער
תּוֹרָה · אוּנ הָאטְשָׁע עָם בְּלַייבְט נִיט דִיא הֲלָכָה אַזוֹא וִויא בֵּית שַׁמַאי פוּן דָעסְט וָועֶנִין
אִיז זֵייעֶר שִׂכֶּר אַזוֹ גְרוֹיס אַזוֹ וִויא דָער שִׂכֶּר פוּן בֵּית הִלֵּל · דָען זֵייעֶר קְרִיג אִיז דָאךְ
גִיוֶוען פוּן נָאטְם וָועֶנִין ושאינה לשם שמים וָועלְכָעם מַחֲלוֹקֶת אִיז נִיט גִיוֶוען לְשֵׁם שָׁמַיִם
זו מחלוקת קרח וכל עדתו דָאם מַחֲלוֹקֶת וָואם קָרַח מִיט זַיין עֵדָה הָאבִין גִיקְרִיגְט אוֹיף
מֹשֶׁה מִיט אַהֲרֹן : כל המזכה את הרבים וֶועֶר עָם אִיז מְזַכֶּה פִּיל מֶעְנְטְשִׁין זֵייא זָאלִין נִימָאן
מְצָוֹת אִין חטא בא על ידו קוּמְט אִים נִיט אִין הָאנְט קַיין עֲבֵירָה · וכל המחטיא את הרבים
אוּנ וָועֶר עָם מַאכְט זִינְדִיגִין פִּיל לַייט אִין מְפִיקִין בידו לעשות תשובה לָאזְט מָען נִיט
כֵּן הַשָּׁמַיִם עֶר זָאל קֵעֶנְען תְּשׁוּבָה טָאן · משה זכה וזכה את הרבים מֹשֶׁה הָאט אַלֵיין גוּטֶס
נִימָאן אוּנ הָאט נִימַאכְט רַבִּים וָאלִין גוּטֶס מָאן זכות הרבים תלוי בו הַיינְגְט דָעֶר זְכוּת
פוּן רַבִּים אִין אִים שנאמר אַזוֹ וויא אִין פָּסוּק שְׁמַייט צדקת ה׳ עשה דִיא גֵירֶעכְט פוּן נָאטְ
הָאט עֶר גִיטָאן · ומשפטיו עם ישראל אוּנ דִיא מִשְׁפָּטִים וָואם דִיא יִשְׂרָאֵל הָאבִין גִימָאן
אִיז גַלַייךְ וויא עֶר הָאט גִימָאן : ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים יָרְבְעָם הָאט אַלֵיין
גֵיזִינְדִינְט אוּנ הָאט גִימַאכְט זִינְדִיגִין פִּיל מֶעְנְטְשִׁין חטא הרבים תלוי בו הַיינְגְט דִיא זִינְד
פוּן רַבִּים אִין אִים שנאמר אַזוֹ וויא אִין פָּסוּק שְׁמַייט על חטאות ירבעם בן נבט אשר חטא

דָּמִים וּמְרָמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ: כה יְהוּדָה בְּנִי תֵּימָא
אוֹמֵר הֱוֵי עַז כַּנָּמֵר וְקַל כַּנֶּשֶׁר רָץ כַּצְּבִי וְגִבּוֹר כָּאֲרִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן אָבִיךָ
שֶׁבַּשָּׁמַיִם: כה הוּא הָיָה אוֹמֵר עַז פָּנִים לְגֵיהִנֹּם וּבוֹשֶׁת פָּנִים לְגַן עֵדֶן:

מעשה אבות

אויף דיא זיבד פון יענעם פֿון נעמט וואס ער האט אליין גיזונדיגט ואשר החטיא את ישראל
אוג וואס ער האם גימאכט זינדיגן דיא ישׂראל דאם איז אלץ גיהעבינט אויף יענעם
ונארום עם שׂטייט (חמאות) דיא זיבד איז מַשְׂמַע צְוַויא דאם וואס ער יא האט אליין
גיזינדיגט אוג וואס דיא רבים האבן גיזונדיגט ועדט אויף אן גירופֿן זיין זיבד: כל
מי שיש בו דעה ואם בייא אים איז פאר האנדין שלשה דברים חללו דיא דאוצע
דרייא ואכין ואם וויטער שׂטייט הוא מתלמידיו של אברהם אבינו איז ער פון דיא
תלמידים פון אברהם אבינו · ושלשה דברים אחרים אוג אז ער האט אנדערע דרייא
זאכין ואם וויטער שׂטייט · הוא מתלמידיו של בלעם הרשע איז ער פון דיא תלמידים
פון בלעם הרשע · עין טובה ועור עם האט אין גוטע אויג ער פריעם זיך מיט זיין
סייל ואם נאט האט אים גיגעבין רוח נמוכה אוג אין גידערינ נימט ער האלט
זיך נים גרוים · ונפש שפלה אוג אין גידערינע גילוכט ער נילוכט נים צוא זין
תלמידים מתלמידיו של אברהם אבינו דער איז פון דיא תלמידים פון אברהם אבינו:
עין רעה אבער דער ואם האט אשלעכט אויג עם איז אים קארג ויא פיל ער האט
רוח גבוהה אוג אהויך גימט ער האלט זיך גרוים ונפש רחבה אוג אברייט גילוכטונג
ער נילוכט צו תלמידים מתלמידיו של בלעם הרשע איז ער פון דיא תלמידים פון בלעם
הרשע: מה בין תלמידיו של אברהם אבינו ואם איז דער חילוק צווישן דיא תלמידים
פון אברהם אבינו לתלמידיו של בלעם הרשע צו דיא תלמידים פון בלעם הרשע תלמידיו
של אברהם אבינו דיא תלמידים פון אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה עם איז זייא גוט
אויף דער ועלט דען דער ואם האם אנוטע אויג אוג ער פריעם זיך מיט זיין
סייל ואם השי"ת גיט אים זארגט ער קין מאל נים אוג זיין הארץ טוט אים נים ווייא ·
אוג אויך דער ואם האם אנידערינע נימט אוג האלט זיך נים גרוים איז ער קין מאל
נים אין צארין · אוג אויך דער ואם האם איין נידערינע נילוכט אוג גילוכט נים צוא
דיא תענוגים פון דער ועלט איז ער תמיד ניזונד · נוא האט ער דאך עולם הזה ועוהלין
העולם הבא אוג זייא ירשׁענען עולם הבא אויך דעד מיט · שנאמר אזוא ויא אין פסוק
שׂטייט להנחיל אוהבי יש צוא מאכין ארבין מיינע ליב האבערם איז פאר האנדין ·
ואוצרותיהם אמלא אוג זייערע אוצרות ועל איך מאן דער כילין: אבל תלמידיו של בלעם
הרשע אבער דיא תלמידים פון בלעם הרשע יורשים גיהנם זייא ירשׁענען דעם גיהנם
אויך דער ועלט עם איז זייא אויך דר ועלט שלעכט · דען דער ואם האט אשלעכטע
אוינ עם איז אים קארג ויא פיל ער האט קען ער זיך קיין כאל נים באנוגין אוג האט
תמיד דאנה ער זאל טער האבין · אוג אויך דער ואם האלט זיך גרוים איז ער תמיד
אין צארין אוג אלע זיינע טעג זיינען מיט ווייטאגן · דרען עם נייטט זיך אים אלץ

אוים

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ : כו הוּא הָיָה אוֹמֵר בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים לַמִּקְרָא בֶּן עֶשֶׂר שָׁנִים לַמִּשְׁנָה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לַמִּצְוֹת בֶּן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה לַגְּמָרָא

מעשה אבות

אוים אז מען רירט אן אין זיין בָּבוד · אוג אויך דָער וָואס גילוסט צוא תַּעֲנוגִים דָאס מאכט שְׁלַאף דָעם מֶעְנטשין נוא הָאט עָר דָאך ניט קיין עולָם הַוֶה ויורדים לבאר שחת אוג גיידערן צום פַּאר דָארבָּענעם נרוב שנאמר אַזוא וויא עָם שְׁטַייט אין פָּסוּק ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אוג דוא נאט וָועסטו זייא מַאכין גיידערן צום פַּאר דָארבָּענעם נרוב אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם דיא לַייט פון שולְד בְּלוט אוג שַׁאלֶקהַאפְּטִיגָע וָועלין ניט קומָען צו זייערָע הַאלְבָּע יָארין ואני אבטח בך אוג איך וָועל מיך פַּאר זיכֶערין אין דיר נָאט בָּרוּךְ הוּא :

יהודה בן תימא אומר יְהוּדָה בֶּן תֵּימָא זָאגט הוי עז כנמר וַוייל דָער יָצר הָרָע איז מיט דָעם מֶעְנטשין פון דָער צייט אן וואס עָר גייט ארוים פון זַיין מוטָערם בויך אוג דרוים איז דיא טַבַּע פון דָעם מֶעְנטשין עָר זָאל נָאך נייגין נָאך אים · אוג אַלַע זַיינָע אברים זַיינען כְּשׁוּעְבָּד צום יֵצֶר הָרָע דרום הָאט דָער תַּנָּא גיזָאגט דוא זָאלְסט זַיין שְׁטַארְק אַזוא וויא אַלָעמֶפֶּערְט אַנטָגעגין דָעם יֵצֶר הָרָע אוג זָאלְסט ניט בַּאנָעמין זַיין גוטְס וואס עָר וָועט דיר אַיין רַיידין אוג זָאלְסט ניט צו הָערין זַיין קול וקל כנשר אוג זָאלְסט זַיין גְּרִינְג אזוא וויא אַיין אָדלָער פְלִיט אזוא זָאלְסטו אַנטלויפין פון דָעם יֵצֶר הָרָע · אוג׳ אֶפִּילוּ וָען דוא לויפְשְׁט פון אים אַוָועק זָאלְסטו זַיין ווי כצבי אזוא וויא אַהַיירש אז עָר אַנטלויפְט פון דיא וָואס קומָען אים חַאפין קוקְט עָר אַרוּנטָער אַלַע מָאל צוא זָעהָען טָאמָער יָאגְט מָען יָאגְט נָאך אזוא אויך זָאלְסטו זיך אַלַע מָאל אום קוקָען צוא זָעהָען טָאמָער יָאגְט דָער יֵצֶר הָרָע נָאך וגבור כארי אוג וָען דָער יֵצֶר הָרָע יָאגְט דיך נָאך אוג בְּאקוּמְט דיך זָאלְסטו זַיין שְׁטַארְק וויא אַיין לַייב · נָאך אַיין פְּשַׁט איז עז כנמר דָאס גייט אויף דָעם עִנְיָן פון פְּרוּמְקַייט דָאס אָפְט מָאל שָׁעמְט זיך דָער מֶעְנטש צוא טָאן אַיין דָבָר חֲסִידוּת וַוייל מָען וָועט אויס אים שְׁפָּעטין · דְּרוּם זָאגְט דָער תַּנָּא דוא זָאלְסט אין זיך הָאבין שְׁטַארְקייט אזוא וויא אַלַעמֶפֶּערְט צו טָאן אַיין דָבָר חֲסִידוּת אוג זָאלְסט זיך ניט שָׁעמָן פַּאר קַיינָעם · וקל כנשר אוג זָאלְסט זַיין גְּרִינְג אזו וויא אַיין אָדלָער פְלִיט גיך צוא זַיין עָסין אזוא זָאלְסטו זַיין גיאַיילְט צוא טָאן אַמְצְוָה דָען דָאס איז שָׁפַּייז צוא דַיין נְשָׁמָה · ורץ כצבי אוג זָאלְסט אַנטלויפין פון אַיין עֲבֵירָה אזו וויא אַהַיירש לויפְט וגבור כארי אוג זָאלְסט זַיין שְׁטַארְק וויא אַלַייב צוא בְּרָעכין שְׁלֶעכְטְקַייט לעשות רצון אביך שבשמים אוג דָאס זָאל אַלְץ זַיין פון וָועגין צוא טָאן דָעם ווילין פון דַיין פָאטָער וָואס אין הַימל דָאס איז נָאט ב״ה אוג עָם זָאל ניט זַיין דְרִינָען קיין אַנְדָער מַחֲשָׁבָה · דָער אַבְּרָבָּנעל שְׁרַייבְט עָם איז פַּאר הָאנְדין פִּיר סְגוּלוֹת וָואס זַייא בְּרַיינְגען דָעם מֶעְנטשין צוא דָער וַוייטָערין אים פון מִצְוֹת · דיא עָרְסטָע כְּבָה איז דיא בוּשָׁה וָואס דָער מֶעְנטש שָׁעמְט זיך צוא טָאן

בֶּן שְׁמוֹנָה עָשָׂרָה לַחֻפָּה בֶּן עֶשְׂרִים לִרְדוֹף בֶּן שְׁלֹשִׁים לַכֹּחַ בֶּן אַרְבָּעִים
לַבִּינָה בֶּן חֲמִשִּׁים לְעֵצָה בֶּן שִׁשִּׁים לִזְקָנָה בֶּן שִׁבְעִים לְשֵׂיבָה בֶּן שְׁמוֹנִים

טעשה אבות

פאר דיא וואם ועלין שפעטין פון אים דרויף ואנט דער תנא עז כנמר דוא זאלסט
זיין שטארק אזוא וויא אלעמפערט מיינט מען דוא זאלסט זיך נים פאר מיידין פון
צוא טאן מצות וייל מען ועט שפעטין פון דיר אונ זאלסט ארוים שעפלין דיין
שטערין אנמאכענין זייא אזוא וויא אלעמפערט שמייט אין מיטין ועג אונ פארכט
זיך נים פאר דיא מענטשין וואם פארין היז אונ הער · דיא אנדערע סבה איז דיא
טרדה וואם דער מענטש האט אונ טראכט טאג אונ נאכט אויף זיין גוטס הער זאל
נים שאדין האבין דרום פאר לאזט הער דיא מצות איבער זיין טרדה · ודרויף זאנט
דער תנא וקל כנשר דוא זאלסט זיין גרינג אזוא וויא אין אדלער ואם פליט הויך
בלומר אפילו דענמאלט ועלן דוא בייסט עוסק אין דיא זאכין פון עולם הזה זאלסטו
דער עיקר מיינען דיא זאך ואם קומט פון דעם ארוים לעולם הבא דיא ועלט ואם
זיא איז הבעבר פון דיר · דיא דריטע סבה איז דאם פוילקיים אונ דאם שלאבריקייט
פון דעם מענטשין אונ ועלן הער איז שלאף · דאם ברייגט אים הער זאל זיך פוילין
צוא טאן מצות אונ דאם איז דאך נישוים ועלן אין מענטש איז נים בייא זיין כח
אונ הער ליגט אויף זיין כעם אין אין נאכט ואם עם נימט ארוסער רעדין אונ עם
איז פינסטער אונ הער איז שלעפערדין ועלן מען זאל אים זאגין או אין גייטיל כיט
בעלט ליגט אויף דער נאם אונ קיינער זעהט אים נים ואלט הער נישוים נ׳אייליט אונ
גיציטערט אויף צוא שטיין אונ זאלט אפ נימאן דאם פוילקיים פון זיך אונ מחמת
נרוים איילענעם ויאלט הער נים נישפנט מרעפין זיינע מלבושים ועלכעם הער זאל
פרייער אן טאן אונ ואלט גילאפין אזוא וויא אהירש לויפט הער ואלמו נאר נים
גיפילט דיא שטיינער ואם ירגין אויף דעם ועג אונ דאם אלץ איז דאך צוא לעב
דעם נעלט ועגין ואם עם קען זיין הער זאל עם נאר נים נישינען אונ אפילו ועלן הער
ועט עם יוא גישינען איז עם דאך נאר ויינט אונ שטויב · הער ועט עם נים מיט נעמען
נאך זיין טויט · משל שבו אי עם איז ראוי דער מענטש זאל לויפין אזוא וויא אהירש
צוא טאן נאמס ווילין ואם דאם איז בעסער פון נאלד אונ זין נאלד ראם מיינט
דער תנא ורץ כצבי זאלסט לויפין וויא אהירש · דיא פערטע סבה איז ואם דער
מענטש האט מורא צו טאן מצות איבער דיא רשעים ואם זייא ווילין איכו שלעכטץ
טאן · דרויף זאגט דער תנא וגבור כארי זאלסט זיין שטארק ועיא אין לייב אונ זאלסט
קיין פארכט נים האבין פאר זייא : תוא היה אומר הוי פלעגט צוא נאנין עז פנים לגיהנם
אין עז פנים ועט זיין אין גיהנם ובושת פנים לגן עדן אונ דער ואם האט אין זיך
דיא מדה פון בושה ועט זיין אין נן עדן וייל דער תנא האט דא פריער גישריבין אז
מען זאל אין זיך האבין עזות אזו וויא אלעמפערט צוא נאמס דינגט דרום פירט ער
אוים אבער צוא אנדערע זאכין טאר מען קיין עזות נים האבין · דען מען האט
פון

לְגָבוֹרָה בֶּן תְּשָׁעִים לָשׁוּחַ בֶּן מֵאָה כְּאִלּוּ מֵת וְעָבַר וּבָטַל מִן הָעוֹלָם׃
כו בֶּן בַּג בַּג אוֹמֵר הָפֵךְ בָּהּ וְהָפֵךְ בָּהּ דְּכֹלָּא בָהּ וּבָהּ תֶּחֱזֵי וְסִיב וּבְלֵה

מעשה אבות

פון דעם גיהנם׳ אוג ווייל עס קען זיין דאס מיט רעם ווואס דער מענטש ווערט באקומען דיא מדה פון עזות צוא עבודת הבורא יתברך שמו׳ ווען ער מסיים קומען צוא דער מדה פון עזות אנטקעגען אנדערע ואכין אויך׳ דרום־האט דער תנא דרויף נאט גיבען אוג האט גיזאגט יהי רצון מלפניך ה׳ אלהינו עם ואל זיין דער ווילין פאר דיר אונזער נאט שתבנה עירך במהרה בימינו דוא זאלסט בויען דיין שטאט גיך אין אונזערע טעג ווועלין מיר שוין נים דארפין אן קומען צוא דער מדה פון עזות אפילו צוא נאטס דינסט דען עס ווערט דענטאלט נים זיין קיין יצר הרע׳ ותן חלקנו בתורתך אוג גיב אונזער חלק אין דיין תורה׳ דענ־דיא תורה ואס דער מענטש לערינט מאכט אונטער טענגיג דעם יצר הרע׃ הוא היה אומר עז פְּנֵי עִנְּט זאגין בן חמש שנים אז דער מענטש ווערט אלט פינף יאר למקרא ואל מען מיט אים לערנען הוּמֵשׁ אוג פסוק בן עשר שנים למשנה אז ער איז אלט צעהען יאר ואל מען מיט אים לערנען כִּשְׁנוֹת בן שלש עשרה למצות אז ער ווערט אלט דרייצעהען יאר איז ער חייב צוא מאן אלע מצות בן חמש עשרה לגמרא אז ער איז אלט פופצעהען יאר ואל ער לערנען גְּמָרָא בן שמונה עשרה להופה אז ער ווערט אכצעהען יאר ואל ער חתונה הָאבִּין בן עשרים לרדוף אז ער איז אלט צוואנציג יאר ואל ער נאך יאגן נאך דער פַּרְנָסָה בן שלשים לכח אז ער איז אלט דרייסיג יאר דענטאלט איז דער רעכטר כּח נאך יאגן נאך מִצוֹת אוג נאך פַּרְנָסָה בן ארבעים לבינה אז ער איז אלט פערציג יאר קומט ער צום רעכטין פאר שטאנד בן חמשים לעצה אז ער איז אלט פופציג יאר איז ער ראוי מען ואל איס פרענגין איין עצה בן ששים לזקנה אז ער איז אלט עלטר עכציג יאר ווערט ער גירופין זקן בן שבעים לשיבה אז ער איז אלט זיבעציג יאר הייסט דאס שֵׂיבָה׳ דאס לאוט טיף דער תנא הערין פרי אמענטש ואל נקניים זיין דעם פסוק (מפני שיבה תקום) אוג אונזערע חכמים האבין גידרשת אז מען ניינט איי דוא ונעסט קומען צוא דיא טעג פון שֵׂיבָה ואלסמו תשובה טאן אינ זאלסט זיך שטארקין אויף דעם יצר הרע׳ דען עס איז נים גלייך דער ואס טוט תשובה׳ איי ער קומט צוא דער צייט פון שֵׂיבָה צוא דעם ואס ער האט גיעדרייכט צוא דערן צייט פון שיבה ואוג זיינע זינד זיינען נאך פאר בינדין אין זיין קלייד אויף דעם אקנזל׳ בן שמונים לגבורה אז ער איז אלט אכציג יאר ואל ער זיך פארט שטארקין אויף דעם יצר הרע אוג ער ואל זיך נים טראכטין ער איז שוין אזוא אלט ווען דער יצר הרע׳ אים גיווים נים בריינגען צוא קיין שלעכטין בן תשעים אז ער איז אלט נייצציג יאר ואס דענטאלט איז ער שוין נאר שלאף אוג דארף זיך שוין נים שטארקין אויף דעם יצר הרע דען ער האט שוין קיין כח נים צוא טאן אין עבירה לשות פון דעכט ווענין ואל ער זיך אפ היטין צו וינדיגין מיט רייד דען ער האט נאך כח צוא ריידין

בָּהּ וּמְנָהּ לָא תָזוּעַ שֶׁאֵין לָךְ מִדָּה טוֹבָה הֵימֶנָּה : בֶּן הֵא הֵא אוֹמֵר
לְפוּם צַעֲרָא אַגְרָא : רבי חנניא וכו'

פרק ששי

בל ישראל וכו'

שְׁנֵי חֲכָמִים בִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה בָּרוּךְ שֶׁבָּחַר בָּהֶם וּבְמִשְׁנָתָם : זרבי מאיר
אוֹמֵר כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ זוֹכֶה לִדְבָרִים הַרְבֵּה וְלֹא עוֹד
אֶלָּא שֶׁכָּל הָעוֹלָם כְּלוֹ כְּדַאי הוּא לוֹ נִקְרָא רֵעַ אָהוּב אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם

מעשה אבות

קָען אִים דָּער יֵצֶר הָרָע מַאכְן זִינְדִיגִן עָר זָאל הַיידִן שׁלֶעכְטָע רַייד בֵּן סאוה אַז עָר אִיז
אַלְטֹ הוּנְדֶערְט יאר כאלו מת אִיז גְלַייךְ וויא עָר אִיז שׁוֹין נִישְׁטָארְבִּין ועבר ובטל מן העולם
אוּנ אִיז שׁוֹין אַוֶועק גִיגַאנְגְען אוּנ אִיז בְּטֵל פוּן דֶער וָועלְט · דֶער מִיט לָאוּם מִיךְ דָער
תַּגָּא הָערִן אַז אַיין מֶענְטְש זָאל נִיט וַואלְטִין תְּשׁוּבָה טָאן בִּיז עָר וָועט אַלְטֹ וַיין הוּנְדֶערְט
יאר דָען דֶענְמָאלְטֹ אִיז גְלַייךְ וויא עָר טוּט נָאר קַיין תְּשׁוּבָה נִיט אוּנ אַז וויא אֶמֶענְטְש
אַז עָר שְׁמֵארְבְּט הָאט עָר דָאךְ גִיווִיש תֶּרֶטֶה אוֹיף זַיינֶע וִינְד אָבֶער עָשׂ הָעלְפְט אִים
נִיט · דָען דֶער עִיקָר תְּשׁוּבָה אִיז אַז דֶער מֶענְטְש אִיז אוֹיף דֶער וָועלְט אַזוֹ אוֹיךְ אִיז
דַיא תְּשׁוּבָה פוּן דֶעם וָאש אִיז שׁוֹין אַלְטֹ הוּנְדֶערְט יאר אִיז גְלַייךְ וויא עָר אִיז שׁוֹין
נִישְׁטָארְבִּין דָען דֶער עִיקָר תְּשׁוּבָה אִיז וָען דֶער מֶענְטְש הָאט נָאךְ בְּכֹחַ צוּא וִינְדִיגִין :
בן בג בג אומר בֶּן בַּג בַּג זָאגְט הפך בה קָער אוּם אִין אִיר אִין דֶער תּוֹרָה והפך בה אוּנ נָאךְ
אַכְאל קָער אוּם אִין דֶער תּוֹרָה רכולא בה אַלֶץ וָועסְטוּ גִיפִינֶען אִין דֶער תּוֹרָה וָואש דוא
וָועסְט מֶער טְרַאכְטִין אִין דֶער תּוֹרָה וָועסְטוּ גִיפִינֶען זַייעָשׂ ובה תחזי אוּנ אִין דֶער תּוֹרָה
זָאלְסְטוּ אַלֶץ קוּקִין ומנה לא תזוז אוּנ פוּן דֶער תּוֹרָה זָאלְסְטוּ זִיךְ נִיט אַוֶועק רִירִין שא ן
לך טובה הימנה דָען עָשׂ אִיז נִיט פאר הָאנְדִין קַיין בֶּעשְׁעָרֶע זַאךְ פוּן דֶער תּוֹרָה :
בן הא הא אומר בֶּן הֵא הֵא זָאגְט לפום צערא נָאךְ דֶעם צַעַר וָואש אֶמֶענְטְש אִיז זִיךְ מְמָרְמֵחַ
פוּן דֶער תּוֹרָה וָועגְן אגרא אַזוֹ פִיל אִיז זַיין גִיצָאלְטֹ לְעוֹלָם הַבָּא :

פרק ששי שנו הכמים דִיא חֲכָמִים וָואם כְּסֵדֶר נִיוָועגְן דִיא נְמָרָא הָאנְדִין דֶעם פֶּרֶק
גִישְׁטָעלְטֹ אוֹיף לָשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ הָאטְשָׁע עָם אִיז אַבְּרֵיוִיתָא וָואלְטֹ גִיקֶעגְט
שְׁטַיין בְּלָשׁוֹן הַתַּרְגּוּם הָאבְן זַייא דֶעם פֶּרֶק חָשׁוּב נִיכְאבְט אַזוֹ וויא מִשְׁנָיוֹת ברוך גִילוּיבְט
אִיז דֶער מֶענְטְש שבחר בהם וָועגְן עָר הָאט זִיךְ אוֹיס דֶער וַיילְט אִין דִיא חֲכָמִים ובמשנתם
אוּנ אִין זַייעֶר לֶערְנוּנְג : רבי מאיר אומר רַבִּי מֵאִיר זָאגְט כל העוסק בתורה לשמה וָועד עָם
לָעֲרִיכְט תּוֹרָה לְשֵׁם שָׁמַיִם זוכה לדברים הרבה אִיז עָר זוֹכֶה צוּא פִיל זַאכְן ולא עוד אוּנ
נָאךְ כָּעֶר אלא שכל העולם כולו נָאר נָאר דִי וָועלְט כדאי הוא לו אִיז נִינוּג פַּאר אִים בְּלוֹסֶר
נָאר דִיא וָועלְט הָאט אַקְיוּם פוּן זַייעֶר וָויכְט · נקרא רע עָר וָועדְט נִירוּפְן גַיזָאגְט כְּלוֹסֶר
וַיִיל נָאר דִי וָועלְט שְׁטַייט אִין זַיין זְכוּת אִיז עָר גְלַייךְ וויא אַשׁוּתָּף צוּ נָאמְן בָּרוּךְ הוּא
אִין דֶר וָועלְט אהוב עָר אִיז גִילִיבְט בַּייא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוהב את המקום עָר הָאט לִיב נָאמְן
בָּרוּךְ הוּא אוהב את הבריות עָר הָאט לִיב לַייטִין הֶחָסִיד דל שְׁרַייבְט דְרוּם בְּרַייגְנֶט

אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיּוֹת מְשַׂמֵּחַ אֶת הַמָּקוֹם מְשַׂמֵּחַ אֶת הַבְּרִיּוֹת וּמַלְבַּשְׁתּוֹ עֲנָוָה וְיִרְאָה וּמַכְשַׁרְתּוֹ לִהְיוֹת צַדִּיק חָסִיד יָשָׁר וְנֶאֱמָן וּמְרַחֶקְתּוֹ מִן

מעשה אבות

מיט דאם לֶערנן מען זאל ליב האבן לייט · דען ער איז ניט מקנא אויף דעם גוטשקייט פון דעד וועלט ווייל ער איז באהעפט אין דיא מצות פון נאט ב"ה איז בייא אים ניט פאר האנדין קיין סבה או דורך איר זאל ער יענעם פיינד האבן · דען די טובע פון דעם מענטשין איז ער זאל יוא ליב האבן מענטשן נייערט ווען עם שלאגט זיך קנאה און תאוה און כבוד משמח את המקום ער מאכט פריים נאט · דען השם יתברך ווייל דאך נאר גוטש מאן צוא זיינע באשעפענעש אנ ער פריים זיך ווען ער טוט מיט זייא גוטש און איצונד אז דער ואם לערינט תורה איז גוהם צוא ברייננען גוטש אויף דער ועלט מאכט ער דאך אז השם יתברך זאל זיך פריים משמח את הבריות ער מאכט פריים ליטין דען אין זיין זכות טוט מען מיט זייא גוטש ומלבשתו ענוה און די תורה קלייד עט אים אן נידערקייט ער זאל בייא זיך נידערריג זיין ויראה און פארכט האטשש ער איז בייא זיך נידערריג איז זיין פארכט גיוואלפין אויף לייט מען האט מורא פר אים ומכשרהו להיות צדיק און זיא מאכט רעכט פארטיג ער זאל זיין אידיק דאם היימט ער גייט מיט זיין נאנצקייט און עם איז ניט פאר האנדן אין זייג ווענן קיין אום רעכט חסיד נאך דעם ווערט ער אחסיד ער טוט לפנים משורת הדין ישר ארעכט פארטיגער חסיד · דען עם איז פאר האנדן חסידות וואס עם איז נארישקיט · דהיינו ווען אמענטש ועהט יין אשה טרינקט זיך אין טייך און ער זאנט איך וועל זיא ניט גיין מציל זיין טאכטר ווען איך אן רירין אין איר דרום זאנט דער תנא אז די תורה מאכט דעם מענטשן ער זאל זיין אחסיד מיט רעכט פארטיקייט נאמן און איין באגליידטער ער זאל קיין כאל ניט אפ קערין פון דעם גוטין ווענ ומרחקתו מן החטא און זיא דער וייטערט אים פון זינד ומקרבתו לידי זכות און זיא מאכט אים גינעהנען צוא מצות ונהנין ממנו עצה און מען האט פון אים הנאה וואס עוו ניט איין עצה ותושיה בינה וגבורה און ער לערינט יענעם תורה און פארשטאנדיקייט און שטארקייט אויף דעם ייצר הרע שנאמר אזו וויא אין פסוק שטייט לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה צוא מיר תורה איז דיא ראט אנ גדולה און פארשטאנדיקייט און שטארקייט ונותנת לו מלכות וממשלה אוך זיא ניט אים קינינשאפט ער ווערט אחשוב בייא מלכים אזו דורך דעם האט ער אליין אויף גיוועלטיקייט אזו וויא מיר גיפינן בייא הרב רבי משה בר מיימון זצ"ל וואס ער ווערט גירופין רמב"ם און אזוא איז דיא מעשה גישעוזן · זיין פאטער דבי מיימון איז אגרוסער גאון גיוועזן אוך וויל ער האט נרוים השק גיהאט צוא לערנען האט ער ניט גיוואלט קיין ווייב נעמען · אמאל איז ער גישלאפין בייא נאכט איז מען אים צוא חלום גיקומען דאס ער זאל גיין אין דער שטאט קרשובא אין שפנא דארטין איז פאר האנדן אין קצב זאל ער זיין טאכטער נעמען אוך ער ווייט פון איר אין גרוסן תלמיד חכם האבן · אז רבי מיימון איז אויף גישטאנגען האוש ער

הַחָכְמָה וּמְקֻרָבְתּוֹ לִידֵי זְכוּת וְנֶהֱנִין מִמֶּנּוּ עֵצָה וְתוּשִׁיָּה בִּינָה וּגְבוּרָה
שֶׁנֶּאֱמַר לִי עֵצָה וְתוּשִׁיָּה אֲנִי בִינָה לִי גְּבוּרָה ׃ וְנוֹתֶנֶת לוֹ מַלְכוּת וּמֶמְשָׁלָה

מעשה אבות

פּוּן דֶעם חָלוֹם זַייעֶר גִילַאכְט אָבֶּער דֶער חָלוֹם הָאט זַיךְ אִים׃פִּיל מָאל גִיתְלַמֶּת אַזוֹא
אִי אִים דָאם אַרַיין אִין הָאַרְץ אוּן וָאגְט אִיךְ וַוייל וָעהֶען וָואם דָאם אִי אוּן אִי גִיפָּארְן
קֶיין קְרְטוּבָּא אוּן דִיא אַלֶע פַּרְנָסִים אוּן גָאר דִי קְהִלָה זַיינֶען אַרוֹים גִינַאנְגִען אַנֶענֶען
אִים ׃ אוּן הָאבֶּן אִים מִיט גְרוֹיס כָּבוֹד גִיבְּרַאכְט אִין שְׁטָאט אַרַיין אוּן עֶר אִי גִינַאנְגֶען
מִיט דֶעם עֶלְטְסְטִין פַּרְנֶס אַהֵיים אוּן זַייא עֶסִין אוּן טְרִינְקֶען מִיט אַנְגֶרֶעֶר אוּן פְּרַייֶען
זִיךְ מִיט דֶעם נַאכְט ׃ אָזוֹ וִויא זַייא זִיצִין בַּייא דֶעם טִישׁ פְּרֶעגְט רַבִּי מֵיִימוֹן אוֹיף
דֶעם קַצָב זָאגְט דֶער פַּרְנֶס רַבִּי לֶעבֶּן וָואם פְּרֶעגְט אִיר אוֹיף דֶעם קַצָב עֶר אִי אַפְּרוֹיסֶר
עָנִי ׃ הָאט רַבִּי מֵיִימוֹן אִים שׁוֹין כָּעֶר נִיט גִיקֶאגְט אוּן זַיינֶען וִוידֶער פְּרַייְלִיךְ גִיוֶוען ׃
בַּייא דֶער נַאכְט זָאגְט מֶען צוּא רַבִּי מֵיִימוֹן וִוידֶער בְּחָלוֹם ׃דוּא זָאלְסְט נִיט הֶערֶן
דִיא רֶייד פּוּן דֶעם פַּרְנֶס נַייעֶרְט דוּא זָאלְסְט נָעמֶען דִיא טָאכְטֶער פּוּן דֶעם קַצָב ׃
דֶען דוּא וָועסְט אַפְּרוֹיסִין תַּלְמִיד חָכָם הָאבֶּין ׃ כָּאטְרִין פְּרִיא שְׁטַיִיט רַבִּי מֵיִימוֹן אוֹיף
אוּן שִׁיקְט נָאךְ דֶעם קַצָב אוּן זָאגְט אִים אִיךְ בִּין דְרוֹם אַהֶער גִיקוֹמֶען ׃ דֶען אִיךְ וִויל
דַיין טָאכְטֶער פַּאר אַיין נַייבְ נָעמֶען אוּן וִויל הַיינְט נָאךְ חֲתוּנָה מַאכִין ׃ דָא זָאגְט דֶר
קַצָב ׃ לִיבֶּער רַבִּי זַייט מִיךְ נִיט מִיצַר אִיךְ בִּין נִיט וָועְרְט אִיךְ זָאל מִיט אַיִיךְ רֶיידִין
מִכָּל שֶׁכֵּן אִיךְ זָאל אַייעֶר שְׁוִוער זַיין ׃ דָא זָאגְט רַבִּי מֵיִימוֹן מַיין פְּרַיינְד אִיךְ בִּין נִיט
דֶער מֶענְטְש אִיךְ זָאל הַלִילָה מִיצַר זַיין לַייט ׃ נַייעֶרְט עֶם אִיז מִיר צוּא חָלוֹם גִיקוֹמֶען
פִּיל מָאל אִיךְ זָאל דַיין טָאכְטֶער נָעמֶן ׃ אוּ דֶער קַצָב הָאט גִיזָעהֶען אַז רַבִּי מֵיִימוֹן
מֵיינְט עֶם נָאנְץ עֶרְנְשְׁט אוּ בַּאלְד הָאט עֶר אַיין קֶנֶס מָאל גִימַאכְט אוּ. אִין דֶעם
זָעלְבִּינִין טָאג חֲתוּנָה גִימַאכְט אוּג תֵּיכֶף הָאט רַבִּי מֵיִימוֹן זַיין וַוייב גִינוֹמֶען אוּג אִיז
מִיט אִיר אַהֵיים גִיפָּארְן ׃ נוּן רַבִּי מֵיִימוֹן אִיז אַפְּרוֹיסֶער עוֹשֶׁר גִיוְוארְן

אוּג וִויא זִיא אִין צוּא קִינְד גִיגַאנְגֶען אִין

אִיר זַייעֶר שְׁוֶוער גִיוֶוען אוּג זִיא הָאט גִיוואוּנֶען לְמַזָל טוֹב אַיין זוֹן אוּג זִיא אִיז בַּאלְד
גִישְׁטַארְבִּין אוּג רַבִּי מֵיִימוֹן הָאט דָאם קִינְד אַנֶאמֶען גִיגֶעבִּין מִשָּׁה ׃ אוּג רַבִּי מֵיִימוֹן
הָאט אַיין אַנְדֶערֶר וַוייב גִינוֹמֶען אוּג הָאט מִיט אִיר אוֹיךְ קִינְדֶער גִיהַאט ׃ אוּג דֶער
יוּנְג אִיז אַפְּרוֹיסֶר עַם הָאָרֶץ גְרוֹיס וִוען עֶר אִיז שׁוֹין אַלְט גִיוֶוען אַכְצֶעהֶע יאר הָאט
עֶר נָאךְ קֵיין הוּסְט נִיט גִיקֶאגְט אוּג דֶידֶיעֶר הָאבֶּן אִים זַיין נַאנְצֶע מִשְׁפָּחָה פַּיינְד
גִיהַאט אוּג הָאבֶּין אִים פִּיל צָרוֹת אָן גִימַאן אַז עֶר הָאט גִימִיזְט אַוֶועק פּוּן זַייא ׃ אַזוֹ
אִיז עֶר גִיקוֹמֶן אִין אַיין שְׁטָאט אֲבִינְט צַייט אִיז אִין שׁוּל גִינַאנְגֶען אוּג הָאט זַיךְ
גִיוֶועְצְט אִין אוֹוִינְקִיל אוּג אִיז אַנְשְׁלָאפִין גִיוָוארִין וַוייל עֶר אִיז פּוּן דֶעם וָועג מִיד
גִיוֶוען ׃ אוּג דֶער שַׁמָּש הָאט אִים נִיט גִיזֶעהֶן הָאט עֶר דִיא שׁוּל פַּאר שְׁלָאסִין בַּייא
נַאכְט ׃ אַז עֶס אִיז גִיקוֹמֶען שַׁפֶּעט אִין דֶער נַאכְט הָאט עֶר זִיךְ אוֹיף גִיוואוּכְט הָאט
עֶר נָאר נִיט גִיוואוּסְט וואוּ עֶר אִיז אִין דֶער וֶועלְט ׃ נָאךְ דֶעם הָאט עֶר זִיךְ בַּאזִינְט

וְחִקּוּר דִּין וְקַבָּלַת לוֹ רַבִּי תּוֹרָה וְנַעֲשֶׂה כְּמַעְיָן הַמִּתְגַּבֵּר וּכְנָהָר שֶׁאֵינוֹ
כּוֹסֵק וְהֲוֵה צָנוּעַ וְאָרֵךְ רוּחַ וּמוֹחֵל עַל עֶלְבּוֹנוֹ וּמְגַדַּלְתּוֹ וּמְרוֹמַמְתּוֹ עַל
כָּל הַמַּעֲשִׂים: ב אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּכָל יוֹם וָיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת

מעשה אבות

אַז עָר אִיז אִין אַיִן שׁוּל · דָּעָן עָר הָאט גִיוֶוהָען דָעם נַר תָּמִיד פְּרָעָנָן · אַזוֹ קוּמְט
אוֹיף אִים אַגְרוֹיסָע מִדָּה · אוּנ הַייבְט אָן זַייעֶר צוּ וַויינָען דְרוֹיף וָואם זַייָנָע בְּרִידֶער
זַייָנָען גְרוֹיסָע לוֹמְרִים אוּנ עָר אִיז אַיִן עַם הָאָרֶץ אוּנ עָר בָּעְט פַּאר הַשי"ת מִיטִין
גַאנְצָן הַאַרְצָן דָאם וָועָן עָר זָאל אַנוּטָע הָאבִין וָואלְט עָר גִילֶערִינְט אוּנ עָר וֵויינְט
נָאר גִישְׁמַאק אוּנ וָועְרְט וִויידֶער אַנְטְשָׁלָאפִין אוּנ שְׁלָאפְט בִּיז טָאג עָר הַאפְּט זִיךְ אוֹיף
פִּילְט עָר אַז עָר אִיז אַיִן אַנְדֶערְ מֶענְטְש גִיוָוארִין אוּנ עָר הָאט מֶער שֵׂכֶל · אַזוֹ גֶייט עָר
צוּם שַׁמָּש אוּנ זָאגְט אִיךְ בִּין אַיִן אָרוֹמְער יְהוֹם אוּנ מַיינְע עֶלְטֶערְן זַיינָען בַּייא מַיִין
יוּנְגְט גִישְׁמָארְבִּין אוּנ אִיצוּנְד וָואלְט אִיךְ גָעהָרָען אַיִן רַבִּי הָאבְּן עָר זָאל מִיט מִיר
לָערְנָען אִיךְ זָאל קֶענְען דַאוֶונְען אוּנ לֶערְנָן · אִיז דָער שַׁמָּש גִינַאנְגְען מִיט אִים צוּם
רַב פְּרָעְגְט אִים דָער רַב וָועֶר זַיין מְשַׁפָּחָה אִיז זָאגְט עָר עָר וֵויים אַלֶיין אוֹיךְ נִיט דָעָן
עָר אִיז אַיוּנְגָער יְהוֹם גִיבְּלִיבִּין פּוּן זַיין פָּאטֶער אוּנ מוּטֶער גִיעֶרְט עָר בָּעְט דָאךְ מֶען
זָאל מִיט אִים לֶערְנָען אוּנ עָר וָואלְט גָערְן צוּ וִוייסִין יוּדֶעשְׁקִייט · אַזוֹ דִינְגְט אִיהְ דָר
רַב אַיין מְלַמֵּד אוּנ עָר הַייבְּט מִיט אִים אָן אַלֶף בֵּית · אִין דָעם עֶרְשְׁטִין זְמַן הָאט עָר
עִוּוין גִיקָאנְט נִמְרָא אוּנ הָאט זַייעָר וואוֹל גִילֶערִינְט · דָעם אַנְדֶערִין זְמַן הָאט עָר שׁוֹין
גִיקָאנְט מֶער אַזוֹ זַיין רַבִּי הָאט אִים דָר רַב גִינוּמָען צוּ זִיךְ אוּנ הָאט מִיט אִים גִילֶעוִינְט
אוּנ אִיז אַגְרוֹיסָער הָשׁוּב גִיוָוארִין אוּנ נָאךְ דָעם אִיז עָר אַוֶועק אִין אַיין אַנְדֶערְ אָרְט
אוּנ הָאט דָארְטִין גִילֶערִינְט פִּיל שְׁפְּרַאךְ אוּנ חָכְמוֹת אוֹיךְ הָכְמַת הָרְפוּאָה אוּנ עָר אִיז
אַגְרוֹיסָער הָשׁוּב גִיוָוארִין אוּנ הָאט דָארְטִן זִיךְ אַוַוייב גִינוּמָען אוּנ הָאט מִיט אִיר קִינְדֶר
גְהַאט אוּנ אִיז אַגְרוֹיסֶר עוֹשֶׁר גִיוָוארִן · אִין אַצַייט אַרוּם הָאט עָר זִיךְ בְּאדַיינְקְט נָאךְ זַיין
עֶלְטֶערְ פָּאטֶער אוּנ נָאר זַיין מְשַׁפָּחָה אַזוֹ אִיז עָר גִיפָארִין אִין דָעָר שְׁטָאט אַרַיין וואוּ
דער פָּאטֶער אִיז גִיוֶועְכִין אָבֶּער עָר אִיז נִיט גִיקוּמָען צוּם פָּאטֶער בַּייעֶרְט צוּם פַּרְנֵס פּוּן
דָער שְׁטָאט אוּנ עָר לָאזְט זִיךְ נִיט דָעד קֶענְען צוּם פַּרְנֵס בַּייעֶרְט עָר בָּעְט פּוּן אִים
מֶען זָאל אִים כְּכַבֵּד זַיין עָר זָאל אַיין דְרָשָׁה זָאגִין הָאט דָער פַּרְנֵס אַיין יְדִיעָה גִיוֶועבְּן
צוּא דִיא לַייט פּוּן דָער שְׁטָאט.זַיינָען זֵייא אַלָע צוּא פְּרִידָען גִיוָוארִין אוּנ עָר הָאט אָן
גִיהוֹיבְּין צוּא דַרְשָׁנֶן אַז דָער נַאנְצֶער עוֹלָם הָאט זִיךְ זַייעֶר פַּאר וואוּנְדֶערְט אוּנ צוּם
סוֹף דְרָשָׁה הָאט עָר גִיזָאגְט אַפְּשַׁט אוּנ דָער נַאנְצֶער פְּשַׁט אִיז גִיוֶועְן אַז וָועְן אִיינָר
הָאט אַקִינְד אוּנ עָר קָען נִיט לֶערְנָען אוּנ לְסוֹף קָאן נָאךְ זַיין דָאם עָר זָאל זַיין אַגְר־יְסָר
תַּלְמִיד חָכָם חָאטְשָׁע זַיין עָלְטֶערְ פָּאטֶער אִיז אַקַצָב גִיוֶועְן אוּנ דָאם אַלְם הָאט עָר
אִין פְּסִיק מְרַמֵּז גִיוֶועְן · וִויא עָר הָאט דָעם פְּשַׁט אוֹיס גִיזָאגְט · אַזוֹ הָאט עָר זִיךְ אָן
גִירוּפִין אִיר זָאלְט וִויסִין אַז אִיךְ בִּין דָער מְשָׁה דָאם אִייגִיקִיל פּוּן דָעם קַצָב אוּנ דָרַב
רַבִּינוּ מַיְמוֹן אִיז מַיין פָּאטֶער אוּנ דָאם־זַיינָען מַיינָע בְּרִידֶער אוּנ זָאגְט זַייא פִּיל סִיגְנִים

מַהַר חוֹרֵב וּמַכָּרֶזֶת וְאוֹמֶרֶת אוֹי לָהֶם לַבְּרִיּוֹת מֵעֶלְבּוֹנָהּ שֶׁל תּוֹרָה ׃
שֶׁכָּל מִי שֶׁאֵינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה נָקְרָא נָזוּף שֶׁנֶּאֱמַר נֶזֶם זָהָב בְּאַף חֲזִיר
אִשָּׁה יָפָה וְסָרַת טָעַם ׃ וְאוֹמֵר וְהַלָּחוֹת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמִּכְתָּב

מעשה אבות

אַז עָם אִיז אֱמֶת ׃ זַיִּינֶן גִּיקוֹמֶען זַיִּינֶע בְּרִידֶער אוּנ זַיִּנֶען אִים צוּא דִּיא פִּים גִּיפַאלִין
אוּנ קוּשֶׁן אִים אוּנ דָּער פָּאטֶער קוּשְׁט אִים אוֹיךְ אוּנ נָאךְ שׁוּל פִּירְט אִינוֹ דֶּער פָּאטֶר
אַהֲיִים אוּנ פְּרַייעְט זִיךְ מִיט אִים אוּנ עֶה אִיז אַנְרוֹיסֶער הֶשׁוּב גִּיוָואךְן אוּנ עֶר וָועְרְט
צַיין מֶעכְטִיגֶער דֶּאקְטֶער ׃ אוּנ אִיז גִּיוָואךְן אַיין גְּרוֹיסֶער הֶשׁוּב בַּייא דֶּעם מֶלֶךְ פוּן
שְׁפַּנְיָא אוּנ בְּלַייבְט זַיין לֶייבּ דָּאקְטֶער אוּנ עֶר הָאט אִ רוֹיסִן שֵׁם בַּאקוֹמֶן׳ דָּאם עֶר
הָאט נִיט צַייט גִּיהַאט צוּא עֶסִן דָּען עֶר הָאט גִּימוּזְט אַלֶּע טָאג זַיין בַּייא דֶּעם מֶלֶךְ
מִיט דִּיא מַלְכָּה אוּנ אֲנְדֶערֶע שָׂרִים אוּנ פִּיל לֶייט פְּלֶענְגִין צוּא אִים אַהֲיינוֹ קוֹמֶען נָאךְ
דְּפוּאוֹת אוּנ בַּייא נָאכְט הָאט עֶר גֶּילֶערְנְט אוּנ הָאט זַיינֶע סְפָּרִים גִּישְׁרִיבִּין אוּנ מְהַמֵּת
גְּרוֹיסֶע חֲשִׁיבוֹת וָואם עֶר הָאט גִּיהַאט בַּייא דֶּעם מֶלֶךְ הָאבִּין זִיךְ פִּיל שָׂרִים מִתְקַנֵּא
גִּיוֶוען אִין אִים אוּנ הָאבִּין אוֹיף אִים מַלְשִׁינוֹת גִּיטָאנְט פַּאר דֶּעם מֶלֶךְ בִּיז דֶּער מֶלֶךְ
הָאט אִים פַּאר טְרִיבִּין פוּן זִיךְ אַוּוֹא אִיז עֶר גִּיקוֹמֶען קֵיין כְּצָרִים אוּנ דִּיא יוּדִין הָאבִּין
אִים מִיט גְּרוֹיס כָּבוֹד צוּא גִּינוֹמֶען ׃ אָבֶּער וַויֶיל עֶר הָאט דֶּעם לָשׁוֹן מְצָרִים גִּיט גִּיקֶענְט
אִיז עֶר בַּייא דֶּעם מֶלֶךְ נִיט חֶשׁוּב גִּיוָוען ׃ אִין עֶטְלִיכֶע יָאר צֶרוּם וּוָאם עֶר אִיז אִין
מְצָרִים גִּיזֶעסִין הָאט עֶר שׁוֹין זַייעֶר לָשׁוֹן גֶּילֶענְט אוּנ הָאט בַּייא דֶּעם מֶלֶךְ מִיט דִּיא
שָׂרִים אַנְרוֹיסִין שֵׁם בַּאקוֹמֶען אוּנ דֶּער מֶלֶךְ הָאט אִים זַייעֶר לִיבּ גִּיקְרִינְגִין אַז אַלֶּע
דָּאקְטוֹרִים אוּנ שָׂרִים זַיִּינֶן בַּייא אִים נִיט גִּיאַבְט גְּיוָוען אַנְטֶקֶענְגִין אִים אוּנ מַהֶמֶת
גְּרוֹיס קְנָאה הָאבִּין זַייא זִיךְ גִּימַראבְט עֲצוֹת וְוִיא אַוּוֹא זַייא אִיוּם פוּן דֶּעם
מֶלֶךְ אוּם בְּרֶייֶנֶגְען ׃ אָמאל הָאט זִיךְ גִּיטְרַאפִּין דָּאם רַבִּינוּ מֹשֶׁה אוּנ אַלֶּע דָּאקְטוֹרִים
זַיִּינֶן גִּיוָוען פַּאר דֶּעם מֶלֶךְ ׃ אַוּוֹא הָאבִּין זַייא אֶן גִּיהוֹיבִּין זִיךְ מְפַלְּגֵל צוּא זַיין
אִין דֶּער חָכְמָה פוּן רְפוּאָה ׃ אַז׳ וָאנֶן דִּיא דָּאקְטוֹרִים צוּם מֶלֶךְ דָּאם זַייא וְוֶעלִין
אַיין סַם הַמָּוֶת טְרִינְקֶען אוּנ וָועלִין זִיךְ זָעלְבֶּשְׁט קוּרִירִין דָּאם עָם זָאל זַייא נִיט שָׁאטִין
אִינ וָועג עָם קָאן עָס נִיט אִין נִיט רָעכְט עֶר זָאל בַּייא דֶּעם מֶלֶךְ אַדָּאקְטֶער זַיין ׃
אַז׳ הָאט רַבִּינוּ מֹשֶׁה גִּימוּזְט וָאנֶן עֶר זָען עָם אוֹיךְ ׃ גוּט דָּא אִיז גִּיבְּלִיבִּין בַּייא
דֶּעם מֶלֶךְ אוּנ בַּייא דִּיא דָּאקְטוֹרִים דָּאם זַייא וָאלִין דֶּעם סַם אַיינְגֶענְבִּין ׃
אוּנ עֶר זָאל עָס טְרִינְקֶען פַּאר דֶּעם מֶלֶךְ אוּנ דִּיא שָׂרִים אוּנ דֶּער נָאךְ זָאל עֶר זַייא
אוֹיךְ סַם אַיינְגֶענְבִּין ׃ זַייא וָאלִין טְרִינְקֶען ׃ א״נ הָאבִּין בַּאשְׁטֶעלְט אַטָאג וָועג עָם זָאל
זַיין ׃ אִיז רַבִּינוּ מֹשֶׁה אַהֲיִים גִּינַאנְגֶען אוּנ הָאט עָם דֶּער צַייטְ זַיינֶע־הַתַּלְמִידִים אוּנ
צוּא זַיין הוֹיז גִּיזִינְד ׃ זַיִּינֶן זַייא אַיינֶער דֶּער שֶׁראקְן גִּיוָואךְן ׃ אוּנ עֶר הָאט גִּימַאכְט
פִּיל רְפוּאוֹת אַיי עֶר אִיז צוּא דֶּעם מְרִינְקֶעל גִּינַאנְגֶען אוּנ הָאט אַלֶּץ אוֹיף גִּישְׁרִיבִּין
אוּנ הָאט עָם גִּינֶעבִּין צוּא זַיִּינֶע תַּלְמִידִים אוּנ הָאט זַייא גִּיזָאגְט וְוִיא אַזוֹ זַייא וָאלִין
זַיךְ גוּט זַיין דֶּער מִיט אוּנ דִּיא תַּלְמִידִים הָאבִּין גוֹנֵר תַּעֲנִית גִּיוָוען ׃ אוּנ וָוען עֶר

מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חָרוּת עַל הַלֻּחוֹת · אַל תִּקְרָא חָרוּת אֶלָּא חֵרוּת
שֶׁאֵין לְךָ בֶּן חוֹרִין אֶלָּא מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתַלְמוּד תּוֹרָה וְכָל מִי שֶׁעוֹסֵק
בְּתַלְמוּד תּוֹרָה הֲרֵי זֶה מִתְעַלֶּה שֶׁנֶּאֱמַר וּמִמַּתָּנָה נַחֲלִיאֵל וּמִנַּחֲלִיאֵל

מעשה אבות

האט שוין אלע זאכין פארטיג גימאכט איז ער גינאנגען צום מלך אוג אפיילו תלמידים זיינען אויך גינאנגען מיט אים · אוג איז גיקומען צוא דעם מלך האבין דיא שרים אים דעם סם גיגעבין · אוג ער האט אים גיטרונקען אוג באלד האבין אים די תלמידים גינומען אוג האבין אים אהיים גיפירט אוג האבין גיטאן אלע רפיאות ואם ער האט זייא פריעד גיבאטן · צום דריטן טאג איז ער גיזונד גיוואירן אוג איז גיקומען צום מלך האט ער זיך זייער פר וואונדערט · אוג אויך אלע שרים · נון שיקט דער מלך נאך דיא דאקטורים אוג זאגט צוא זייא נון דער ערליכער דאקטער האט זיין זאך גיטאן גוזט איר אייער זאך אויך טאן · אוג רבינו משה האט זייא אסם המות גיגעבין אוג זייא האבין גיטרונקען אבער זייא זיינען באלד צוא דער ערד טויט גיפאלן· אוג רבינו משה איז נאך מער חשוב גיוואירן בייא דעם מלך אוג אלע שרים אוג האט אנרוישין שם באקומן · וחקור דין אוג דיא תורה מאכט אים ער זאל קענען אויס פארשטין צו פונקען אמת וכגלין לו רזי תורה אוג מען איז מגלה סודות התורה פון דעם היכל ונעשה כשעין המתגבר אוג ער ווערט וויא איין קנואל ואם שטארקט זיך וכנהר שאינו פוסק אוג אזוא וויא אטייך ואם הערט ניט אויף והוה צנוע אוג ער ועט זיין באהאלטין האטשע מען ועט אים מגלה זיין סודות התורה · ועט ער זייא ניט זאגן פאר דעם ואם איז ניט ראוי צו זייא וארך ריח אוג ער ועט האבן אלאנגין אטום פלומר ער ועט ליידן דאם מירקייט פון דעם לערנען · דען איין מלמד גיהער ניט צוא צערנען אויף דעם תלמיד ואם ער פרעגט אים האטשע ער פרעגט ניט הבט ומחול על עלבונו אוג ער איז נוהל אויף זיין ביוש ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים אוג דיא תורה מאכט אים גרויס אוג דר חייבט אים אויך אלע מעשים טובים דען בשעת ער לערינט דיא תורה איז גירעכנינט גלייך ווייא ער איז דענמאלט מקיים דיא מצות ואם ער לערינט אזו וויא דיא נקרא זאגט דער ואם לערינט דיא פרשה פון קרבן עולה איז גלייך וויא ער איז מקריב אויף דעם מזבח איין קרבן עולה ·אוג אז ער לערינט דיא פרשה פון קרבן חטאת איז גלייך וויא ער איז מקריב אקרבן חטאת · אוג אזוא אויך יעדער מצוה ואם דער מענטש לערינט דיא פרשה אין דער תורה איז גלייך וויא ער טוט דענמאלט דיא מצוה :

אמר רבי יהושע בן לוי רבי יהושע בן לוי האט גיזאגט בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב
אלע טאג גייט ארוים איין בת קול פון דעם בארג סיני ומכרזת ואומרת אוג רופט אוים אוג זאגט אוי להם לבריות מעלבונה של תורה וויא צוא זייא לייט פון דער שאנד פון דער תורה· דען אויי דיא ועלט איז באשאפן גיוואירן האט גאט זיך אליין מיטתעשע גיוועו: מיט דער תורה אוג משה רבינו איז גיקומען קענען דיא תורה האבין דיא מלאכים גיוואנט פאר השם יתברך ווארום זאלכמו דיין תורה גענין צוא אמענושין

בָּמוֹת : ג הַלּוֹמֵד מִחֲבֵרוֹ פֶּרֶק אֶחָד אוֹ הֲלָכָה אֶחָת אוֹ פָּסוּק אֶחָד אוֹ דִּבּוּר אֶחָד אוֹ אֲפִילוּ אוֹת אֶחָת צָרִיךְ לִנְהֹג בּוֹ כָּבוֹד שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּדָוִד מַלְכֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לָמַד מֵאֲחִיתוֹפֶל אֶלָּא שְׁנֵי דְבָרִים בִּלְבָד קָרָאוֹ רַבּוֹ אַלּוּפוֹ וּמְיֻדָּעוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱנוֹשׁ כְּעֶרְכִּי אַלּוּפִי וּמְיֻדָּעִי ׃ וַהֲלֹא

מעשה אבות

ניב בָּעָטָער צו אונז · אוּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָאט זַייא נִיט גִיהָערט אוּן הָאט פָּארט גִינָעבִּי דִיא תּוֹרָה צוּא דִיא יִשְׂרָאֵל אוּן הָאטשָׁע עָם אִיז פַּאר דֶעָר תּוֹרָה אַשָּׁאנְד · דָעָן פְּרִיעֶר אִיז זִיא גִיוָוען בַּייא גָאט אַלַיין אוּן אִיצוּנְד הָאט עָר זִיא אִיבָּעֶר גִיעֶנְטפָּארְט צוּא אַיין יִלּוּד אשָׁה אָבָּעֶר וָועָן דָעָר מְעָנטְש לֶערְנְט דִיא תּוֹרָה מוּז זִיא לַיידִין אִיר שַׁאנְד וַייל עָם אִיז אַזוֹ דָעָר וויליִן פוּן הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אָבָּעֶר וָועָן דִיא לַייט לָערְנָען נִיט דִיא תּוֹרָה אוּן לָאזִין זִיא אַוועק טוּט זִיא בְּוַדַּאי דֶעָנְמָאלְט שְׁרַייעָן אוֹיף אִיר שַׁאנְד פַּאר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אוּן עָר מָאנְט פַּאר אִיר שַׁאנְד בַּייא דִיא לַייט · אָדָעֶר אַזוֹ אִיז דָעָר פְּשַׁט וַוייא צוּא זַייא צוּא דִיא לַייט פוּן דָעָר שַׁאנְד וָואם זַייא וָועלִין הָאבִּין וַוייל זַייא הָאבִּין נִיט גִילָערְנְט קֵין תּוֹרָה · דָאם מֵיינְט מָען בָּעוֹלָם הַבָּא · דָעָן אוֹיךְ יָעָנָער וָועלְט אִיז דִיא אָמְתָּע הַרְחָבָה אוּן עָם אִיז דָארְטִין אַרוֹיסְגָעבּוּשָׁה צוּא דָעם וָואם אִיז נִיט עָרְלִיךְ אוֹיף דָעָר וָועלְט שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף וָוארוּם אַיין יִשְׂרָאֵל וָועלְכָער אִיז נִיט עוֹסֵק אִין דָעָר תּוֹרָה וָועָרְט אִן גִירוּפִין נָזוּף דָאם הַייסְט עָר אִיז אָפְּ גִישַׁייִם אוּן כְּנוּדָה · דְּדוּמֶה אַז עָר שְׁטַארְבְּט לָאוְט מָען אִים נִיט אַרַיין גַיין אוֹיף דָעם אָרְט וואו צַדִּיקִים זִיצִין אוּן הָאבִּין גְרוֹיס תַּעֲנוּג · אוּן עָר וָועהְעט עָם אַלֶיין אוּן גִילוּסְט דָעָר צוּא שנאמר אַזוֹא וַויא אִין פָּסוּק שֶׁמְּיוֹט נזוף והב באף חזיר אַזוֹ וויא אַגִילְדָעָנע נָאז בַּאנְד אוֹיף אַיין נָאז פוּן אֲחָזִיר אשת יפה וסרת טעם אַזוֹ אִיז אַשַּׁייְנָע אִשָּׁה אוּן אָפְּ נִיקְשֶׁרְטָעָר וַעָם · דָאם מֵיינְט מָען דִי נְשָׁמָה פוּן דֶעם מְעָנְטְשִׁין הָאטְשָׁע זִיא אִיז שַׁיין אוּן זִים מִיט אִירֶע מַעֲשִׂים אָבָּעֶר וָועָן זִיא קֶערְפְּט אָפְּ נִיט צוּא לָערְנָען דִיא תּוֹרָה מִיט אִירֶע מַעֲשִׂים וָועָרְט דָעָר מְעָנְטְש אָן גִירוּפִין נָזוּף ואומר אוּן עָם שְׁמֵייט אִין פָּסוּק והלוחות מעשה אלהים המה דִיא לוחות וַייָנָען נָאטְש וָועָרְק והמכתב מכתב אלהים הוא אוּן דָאם גִישְׁרַיפְּן זָוויז גִישְׁרִיבְּן פוּן נָאט חרות על הלוחות עָם אִיז גִיקְרִיצְט אוֹיךְ דִיא לוחות · אל תקרי חרות אֶלָּא תקרי חירות וַוייל לַייָנָען תֵּרוּת אלא חירות נָאר חֵירוּת דָאם אִיז מַייְנְטְש פְּרַייא שאין לך בן חורין דָעָן עָם אִיז נִיט פַּאר הָאנְדְרִין קֵין פְּרַייעָר מְעָנְטְש דָעָן זַיין נְשָׁמָה אִיז נִיט מְשׁוּעְבָּד צוּם גוּף וַוייל עָר אִיז נִיט עוֹסֵק אִין אַזָעלְכָע זָאכִין וָואם גִיהָערְן צוּם גוּף נָאר אִין אַזָעלְכָע זָאכִין וָואם דִיא נְשָׁמָה גִילוּסְט דָעָר צוּא אָבָּעֶר דָעָר וָואם אִיז נִיאַייְלְט צוּ דִיא זָאכִין פוּן עוֹלָם הַזֶּה דָעָר הַייכְט אַיין מְשׁוּעְבָּד וָוארוּם עָר אִיז גִיבּוּנְדִין צוּם גוּף זָאל מָאן זַיין וויליִן אוּן אוֹיךְ נִיט עָר דִיא נְשָׁמָה זִיא זָאל נָאךְ נַייגִין צוּם גוּף · הָאטְשָׁע דָעָר וָואם לֶערְנְט תּוֹרָה אִיז דָאךְ אוֹיךְ מְשׁוּעְבָּד דָעָר גוּף צוּא דָעָר נְשָׁמָה וָועָרְט דָאךְ גִיפּוּנָען דָאם זַיין גוּף אִיז נִיט פְּרַייא אוּן וָוארוּם רוֹפְט עָר אִים אַן אַז עָר אִיז נָאר

דְּבָרִים קַל וָחוֹמֶר וּמַה דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לָמַד מֵאֲחִיתוֹפֶל אֶלָּא
שְׁנֵי דְבָרִים בִּלְבָד קָרָאוֹ רַבּוֹ אַלּוּפוֹ וּמְיֻדָּעוֹ הַלּוֹמֵד מֵחֲבֵרוֹ פֶּרֶק אֶחָד
אוֹ הֲלָכָה אַחַת אוֹ פָּסוּק אֶחָד אוֹ דִּבּוּר אֶחָד אוֹ אֲפִילוּ אוֹת אֶחָת

מעשה אבות

אַפְרַיִים מְעַנְטְש · דָּער תִּירוּץ אִיז דָּער אֱמֶת אִיז דָּאךְ אֶבֶּער אַז דִּיא זָאךְ וָואס עָר
לָערִינְט תּוֹרָה אִיז אַמּוּבָה צוּא דֶעם גּוּף עָר זָאל נִיט גִילוּסְטִין צוּא תַּאֲוֹות עוֹלָם הַזֶּה
וָוערְט דָּאךְ גִיפוּנָען אַז עָר מַאכְט דֶעם גּוּף פְּרַייא עָר זָאל נִיט גִילוּשְׁטִין צוּ זַייא דְרוּם
אִיז נִיט פַּאר הַאנְדֶן קַיין פְּרַייעָר מְעַנְטְש נָאר דֶר וָואס לֶערִינְט תּוֹרָה וכל מי שעוסק בתורה
אוּנ וָוער עָם לָערִינְט תּוֹרָה הרי זה מתעלה וָוערְט עָר גִיהַייכְט שנאמר אַז וויא אִין פָּסוּק
שְׁמַייט וממחנה נחליאל דָּער מְעַנְטְש וָואס הָאט דִיא תּוֹרָה בְּמַתָּנָה מַאכְט אִים נָאט
יְרַשֶּׁנָן ומנחליאל במות אוּנ פוּן דֶעם וָוערְט עָר גִיהַייכְט הלומד מחבירו וָוער עָם לָערִינְט
פוּן זַיין חַבֶר אִין חֶרֶק אֶדֶער אֵיין הֲלָכָה אֵיין פָּסוּק אֶדֶער אֵיין וָוארְט אֶדֶער אַיין אוֹת
מוּז עָר אִים נוֹהֵג כָּבוֹד זַיין שכן מצינו וָואראוּם מִיר גִיפִינָען אַז בַּייא דָּוִד הַמֶּלֶךְ וָואס עָר
הָאט מֹר נִיט גִילֶערִינְט בַּייא אֲחִיתוֹפֶל נָאר צְוַויי הָאט עָר אִים גִירוּפִין מַיין רַבִּי
מַיין לֶערְנָער אוּנ מַיין פְּרַייְנְד והלא רבים ק"ו ומה דָּאךְ דָּוִד וָואס אִיז גִיוָוען אֱמֶת
אִיבֶּער דִיא יִשְׂרָאֵל וָואס עָר הָאט מָער נִיט גִילֶערִינְט פוּן אֲחִיתוֹפֶל נָאר צְוַויי הָאט עָר אִים גִירוּפִין רַבִּי מַיין לֶערְנָער מִכָּל שֶׁכֵּן וָוען אַפְּרַאסְטָער מְעַנְטְש לָערִינְט
בַּייא אֵיינֶעם נָאר אֲפִילוּ אֵיין אוֹת גִיהֶער עָר גִיוּוִישׁ אִים כָּבוֹד אָן טָאן ואין כבוד אלוּ תורת
עָם קוּמְט נִיט קַיין כָּבוֹד נָאר דֶעם וָואס אִיז עוֹסֵק אִין תּוֹרָה שנאמר אַז וויא אִין פָּסוּק
שְׁמַייט כבוד חכמים ינהלו כָּבוֹד יַרְשֶׁנָן דִיא חֲכָמִים מִיט דָּער תּוֹרָה וחמימים אוּנ דִי וָואס
זַייעֶר הַאנְדְלוּנְג מִיינְט עֲרִינְט צוּ לֶערְנָען תּוֹרָה ינחלו טוב וְעֹלִין יַרְשֶׁנָן גוּטְש ואין טוב אלא
תורה וָואס פַּאר אַגוּטְש וְעֹלִין זַייא יַרְשֶׁנָן דָּאס מֵיינְט טָען דִיא תּוֹרָה שנאמר אַזוּ וויא
אִין פָּסוּק שְׁמַייט כי לקח טוב נתתי לכם אַגוּטָע לֶעהְרָע הָאב אִיךְ אַייךְ גִיגֶעבִין תורתי אל
תעזובו מַיין תּוֹרָה זָאלְט אִיר נִיט פַּאר לָאזִין : כך היא דרכה של תורה אַזוּ אִיז דִיא וָועג
פוּן דָּער תּוֹרָה וָואס עָם גִיהֶער זִיךְ צוּ פִירִין אָפִילוּ אַזוּ אַיין מָענְטְש וָואס הָאט גִינוּג עָר
זָאל לָעבִּיזמִיט בְּרַייטְקַייט פת במלח האכל דוא זָאלְט עָסִין נָאר בְּרוֹיט מִיט זַאלְץ ·
וָוארוּם אַז דוא וָועסְט זִיךְ גִיווָואוֹנָען מִיט אֵיידִילְקַייט וָועסְטוּ נִיט קֶענָען לֶערְנָען וויא
פִיל מָען דַארְף אוּנ אוֹיךְ דוא וָועסְט מִזִין מְבַטֵל זַיין פוּן לָערְנָען כְּדֵי צוּ פַּאר דִינְגִין פוּן
דַיין הוֹצָאָה וָועגִין ומים במשורה תשתה אוּנ הָאסְטָשָׁע דָּער שְׁמַייכֶער אִיז וָוער עָם עָסְט
זַאלְץ אִיז עָר דָּארְשְׁטִיג אוּנ דַארְף טְרִינְקָען פִיל וַואשֶׁר פוּן דֶעסְט וָועגִן זָאלְסְטוּ טְרִינְקָן
וַאסָער מִיט אַיין קָאס · דָא לָאזְט עָר מִיךְ הָערִין צְוַויי זַאכִין · עָר זָאל נָאר טְרִינְקָען
וַואשֶׁר אוּנ נִיט קַיין וַויין · אוּנ אוֹיךְ נָאר מִיט אַיין קָאס אוּנ נִיט פִיל ועל הארץ תיזון אוּנ
חָאסְטָשָׁע דָער וָואס עָסְט בְּרוֹיט מִיט זַאלְץ אוּנ טְרִינְקְט נָאר וַואשֶׁר וַואשֶׁר וָואלְט דָאךְ גִיעִדְרָט
עַל כָּל פָּנִים עָר זָאל שְׁלָאפִין אִין אַיין בֶּעט כְּדֵי עָר זָאל זִיךְ דָּער וַוארְמֶען פוּן זִיעסְט
וָועגִן זָאלְסְטוּ שְׁלָאפִין אוֹיף דָּער עֶרד ויהי צער תהיה אוּנ חוץ עָסִין אוּנ טְרִינְקָען אוּנ
שְׁלָאפִין זָאלְסְטוּ אַלְץ אוֹיךְ לָעבִּין מִיט צַעַר אוּנ זָאלְסְט זִיךְ נִיט אָן טָאן קַיין תַּעֲנוּגִים

ובתורה

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שֶׁצָּרִיךְ לְנַהֵג בּוֹ כָּבוֹד וְאֵין כָּבוֹד אֶלָּא תּוֹרָה
שֶׁנֶּאֱמַר כָּבוֹד חֲכָמִים יִנְחָלוּ וּתְמִימִים יִנְחֲלוּ טוֹב וְאֵין טוֹב אֶלָּא תּוֹרָה
שֶׁנֶּאֱמַר כִּי לֶקַח טוֹב נָתַתִּי לָכֶם תּוֹרָתִי אַל תַּעֲזֹבוּ: ד כַּךְ הִיא דַּרְכָּהּ
שֶׁל תּוֹרָה פַּת בַּמֶּלַח תֹּאכֵל וּמַיִם בַּמְשׂוּרָה תִּשְׁתֶּה וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן

מעשה אבות

ובתורה אתה עמל אוב דוא זָאלְסְט נִיט זָאגן וֶוען אִיךְ הָאבּ דִּיר גִיוָואנְט אַז דָאס אִיז דִיא
נָעג פּוּן דָעד תּוֹרָה אוּנ אַז דוא וֶועסְט אַזוֹ טָאן וֶועט שׁוֹין צוּ דִיר קוּמֶען דָאס לֶעֶרנֶען
אָן מִיא אוּנ אַז דוא וֶועסְט זָעהֶען אַז דִּינְךְ דִי זַאכִין קוּמְט דִיר אוֹיךְ נִיט אָן דָאס לֶעֶרנֶן
גְרִינְג וָעסְטוּ מְבַטֵּל זַיין מַיינְע רֵייד דְרוּם זָאג אִיךְ דִיר אַז דוא זָאלְסְט זִיךְ אֲפַארְט מִידִין
אִין דָעֶר תּוֹרָה ואם אתה עושה כן אוּנ אַז דוא וָואם דוא בְּיסְט אַיין עוֹשֶׂה וֶועסְטוּ אַזוֹ טָאן
אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם־הבא וֶועט דִיר וואוֹל זַיין אוֹיף דֶעֶר וֶועלְט אוּנ גוּט זַיין
אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט ׃ דֶען וָעֶען אַיין עָנִי טוּט עֶם שִׁיקְט זִיךְ אוֹיף אִים נִיט צוּא זָאגִין אַז
עֶר וָועט פַּאר דֶעם הָאבִין שְׂכַר דֶען עֶר טוּט דָאךְ דָאס נִיט מִיט זַיין גוּטִין וִוילִן אַבֶּער
וֶען אַיין עוֹשֶׂה טוּט עֶם הָאסְטְשׁ עֶר הָאט פִּיל גוּטְשׁ אוּנ קֶען זִיךְ אָן טָאן תַּעֲנוּגִים וֶועֶרט
דָאךְ נִיפּוֹנֶען אַז עֶר טוּט דִיא זַאךְ מִיט זַיין גוּטִין וִוילִן דְרוּם הָאט עֶר דְוִוידְ שְׂכַר ׃
דָעֶר אַבְּרַבְּנֶעל שְׁרַייבְּט פת במלח תאכל וֶוען דוא הָאסְט בְּרוֹיט צוּא עֶסִין הָאסְטְשׁ דוא
הָאסְט נִיט קַיין נִיקְעסְטְשׁ דָעֶר צוּא נָאר זַאלְץ זָאלְסְטוּ זִיךְ דֶעֶר מִיט בֶּאנוּגְנֶען וּמים
במשורה תשתה אוּנ הָאסְטְשׁ דוא הָאסְט נִיט קַיין זַיין צוּ טְרִינְקֶען נָאר וַואנְעֶר אוּנ דִי
וַואסֶער הָאסְטוּ אוֹיךְ נָאר מִיט אַיין מָאס פּוּן דֶעסְט וֶועגִין זָאלְסְטוּ זִיךְ נִיט פַּאר מַיירִין
פּוּן צוּא לֶעֶרנֶען תּוֹרָה ׃ אוּנ וֶען דוא וֶועסְט אַזוֹ טָאן אשריך בעולם הזה וֶועט דִיר וואוֹל
זַיין אוֹיף דֶעֶר וֶועלְט דֶען דוא וֶועסְט נִיט פַּאר לֶעֶנדִין דַיינֶע טָעג אוֹיף אַזָעלְכָע זַאכִין
וָואס זַיינֶען אִיבֶּערִיג אוּנ נָאךְ צוּ זוּכִין נָאךְ בָּבוֹד ׃ דִי חֲכָמִים הָאבִּן גִיוָואנְט וָועֶר עֶס
זָארְגְט נִיט אוֹיף דֶעם וָואס עֶר הָאט נִיט אִיז זַיין לַיִיב בַּארְעֶם אוּנ זַיין שֵׂכֶל אִיז לוּיטֶר
אוּנ זַיינֶע טָעג זַיינֶען לַאנְג ׃ נָאךְ הָאבִּן דִיא חֲכָמִים גִיוָואנְט וֶועלְכָער אִיז דֶר מַיירְשְׁטֶר
מָענְטְשׁ ׃ דֶעֶר וָואס קִיקְט נִיט אוֹיף דֶעֶר וֶועלְט אוּנ עֶם הָארְט אִים נִיט בַּייא וֶועמֶען
זַיא אִיז אִין דֶעֶר הָאנְט וטוב לך לעולם הבא אוּנ עֶם וָועט דִיר זַיין גוּט לְעוֹלָם הַבָּא דֶען
פַּאר דֶעם וָואס דוא הָאסְט נִיכְטְשׁ נִיכְט־נָארְט צוּא הֲנָאָה הָאבִּן פּוּן דָעֶר וֶועלְט וָועט דִיר
נָעבִּין שְׂכַר אוֹיף יֶענֶער וֶועלְט ׃ אל תבקש גדולת לעצמך דוא זָאלְסְט נִיט זוּכִין קַיין גְרוֹלָה
צוּא דִיר אַלַיין כְּלוּמַר דֶעֶר מֶענְטְשׁ וָואס הָאלְט זִיךְ נִיךָעֶרִיג זַייל עֶר וַויִים אַז דָאשׁ
הָאפּוּנְג פּוּן דֶעם מֶענְטְשׁן אִיז דָאךְ נָאר צוּא וָועֶרִים ׃ אוּנ דְרוּם וֶועט עֶר נִיכְטֶען צוּא
מְבַזֶּה זַיין לַיים וַייל עֶם וָועט זַייא דָעקֶן וֶועֶרִים אַזוֹ וִויא אִים דְרוּם זָאלְסְט דֶעֶר
הָאנָא דָאס וָואס אִיךְ זָאג דוא זָאלְסְט נִיט זוּכִין קַיין גְרוֹלָה דָאס אִיז נָאר צוּ דִיר אַלַיין
אָבֶּער צוּא דַיין חֶבֶר זָאלְסְטוּ נָעבִּין גְרוֹלָה אוּנ כְּבוֹד ואל תחמוד כבוד אוּנ זָאלְסְט נִיט
גִילוּסְטִין צוּ כְּבוֹד יותר מלמודך עשה מָער פּוּן דַיין לֶעֶרנֶען זָאלְסְטוּ טָאן מַעֲשִׂים טוֹבִים
כְּלוּמַר־נָאךְפִילוּ אַזוֹ אַיין זַאךְ וָואס דוא בִּיסְט מְסִיפֵּק אוּנ וַוייסְט גִיט דָעם דִין זָאלְסְטוּ

וְחַיֵּי צַעַר תִּחְיֶה וּבַתּוֹרָה אַתָּה עָמֵל אִם אַתָּה עֹשֶׂה כֵּן אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ
אַשְׁרֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְטוֹב לְךָ לָעוֹלָם הַבָּא׃ ה אַל תְּבַקֵּשׁ גְּדֻלָּה
לְעַצְמְךָ וְאַל תַּחְמוֹד כָּבוֹד יוֹתֵר מִלִּמּוּדֶךָ עֲשֵׂה וְאַל תִּתְאַוֶּה לְשֻׁלְחָנָם
שֶׁל שָׂרִים שֻׁלְחָנְךָ גָּדוֹל מִשֻּׁלְחָנָם וְכִתְרְךָ גָּדוֹל מִכִּתְרָם וְנֶאֱמָן הוּא
בַּעַל מְלַאכְתְּךָ שֶׁיְּשַׁלֵּם לְךָ שְׂכַר פְּעֻלָּתֶךָ׃ ו גְּדוֹלָה תּוֹרָה יוֹתֵר מִן

מעשה אבות

אויף זיך כַּחֲמִיר זַיין כְּדֵי דוּא זָאלְסְט נִיט גִישְׁטְרוֹיכִילְט וָעְרֶן אִין אַיין עֲבֵירָה ואל תתאוה
לשלחנם של שרים דוּא זָאלְסְט נִיט גִילוּסְטִין עָם זָאל בַּייא דַיין טִישׁ צוּא זַיין אַז׳ וְוִיא
בַּייא דִיא עָשִׁירִים ׳ דָעַן דֶער יֵצֶר הָרָע רֶעט אָן דֶעם מֶענְטְשֶׁין צוּא אֲוֶועלְכָע זַאכִין וָואם
עָם וַוייזְט אוֹים אַז עָם אִיז פְּרוּכְקַיוּט אָבֶּער דָער אֱמֶת אִיז אַז זַיינָע רֵייד זַיינֶען גִיזָאלְץ
אוּנ שַׁאלֶקהַאפְּטִיקַיים ׳ עֶר זָאגְט צוּם מֶענְטְשֶׁין וָעַן דוּא וָועְסְט זִיךְ נָאר פְּלַיישִׁין צוּם
לָעְרֶנֶען אַז׳ וָועְסְטוּ קֵין מָאל נִיט קֶענֶען מְקַיֵּים זַיין ׳ דִיא מִצְוָה פּוּן צְדָקָה אוּנ פְּרִידֶן
שְׁבוּיִם אוּנ נָאךְ אַז׳ אַיין גְלַייכִין דָעַן הַלָּואי זָאל דִיר גִינוּג זַיין דָאם וָואם דוּא דַארְפְּשְׁט
פּוּן דַיינְט וָועגִין אַלֶיין דְרוּם הֶער צוּא מַיין עֲצָה אוּנ הָעֶר אוֹיף צוּ לָעְרֶנֶען גַייא עֶשֶׁר
הַאנְדֶלֶן אוּנ פַּאר דִינֶען גֶעלְט וָועְסְטוּ קֶענֶען גֶעבֶּין אָרִימֶע לַייט עֶסֶן בַּייא דַיין טִישׁ
אַז׳ וְוִיא אַלֶע עֶשִׁירִים טוּעֶן ׳ אַז׳ וָועט דֶער יֵצֶר הָרָע דִיר אַלֶץ אַיין רֵיידֶן דְרוּם זָאגְט
דָער תַּנָּא דוּא זָאלְסְט נִיט גִילוּשְׁטִין צוּא דֶעם טִישׁ פּוּן דִיא עָשִׁירִים ששולחנ׳ גדול
משולחנם דָעַן דַיין טִישׁ אִיז גֶרֶעשֶׁער פּוּן זַייֶער טִישׁ וָוארוּם דוּרְךְ דַיין זְכוּת וָואם דוּא
לֶערִינְשְׁט תּוֹרָה וָועְרְט גִישְׁפַּייזְט נָאר דִיא וָועלְט אַז׳ וְוִיא דִיא נְמָרָא זָאגְט אוֹיךְ רַבִּי
חֲנִינָא בֶּן דוֹסָא דָאם נָאר דִיא וָועלְט אִיז אִין זַיין זְכוּת גִישְׁפַּייזְט גִיוָוארִין יכתרך גדול
מכתרם אוּנ דַיין קְרוֹין אִיז גֶרֶעשֶׁער פּוּן זַייֶער קְרוֹין ׳ רַבִּי מֹשֶׁה אַלְמוֹשְׁנִינוּ שְׂרַייבְט דִי
דְרַייא זַאכִין וָואם שְׁטַייֶען דָא אִין דָער מִשְׁנָה מַיינְט מֶען דָער מֶענְטְשׁ זָאל פּוּן זִיךְ אָפּ
טָאן דִיא דְרַייא זַאכִין קְנָאָה אוּנ תַּאֲוָה אוּנ כָּבוֹד וָואם זַייא צִיהֶען אוֹים דָעם מֶענְטְשִׁין
פּוּן דָער וָועלְט אוּנ דָאם דָער וַייטֶערְנְג וָואם דָער מֶענְטְשׁ דָער וַייטֶערְט זִיךְ פּוּן
זַייא בְּרֵיינְגְט אִים צוּם נַאנְצִין עֶרְלִיכְקַיוּט ׳ דִיא עֶרְשְׁטֶע זָאךְ אִיז (אל תבקש גדולה
לעצמך) זָאלְסְט דִיר נִיט זוּכִין קֵין גְדוּלָה ׳ דָאם אִיז אֲנְקֶענְגִין דֶר וַייטֶערְנְג פּוּן קְנָאָה
דָעַן דִיא זָאךְ פּוּן קְנָאָה אִיז נָאר וַייל דֶער מֶענְטְשׁ זֶעהְט אַז׳ זַיין חֲבֵר אִיז גֶרֶעשֶׁער פּוּן
אִים אוּנ אִיז מֶער בַּאגְלַיקְט פּוּן אִים אוּנ מַהֲמַת דֶעם בַּאגֶערְט עֶר אַלֶץ עֶר זָאל זַיין
גֶרֶעשֶׁער פּוּן זַיין חֲבֵר אָבֶּער וָועַן דָער מֶענְטְשׁ זוּכְט נִיט קֵין גְדוּלָה דָאם עֶר נִיט קֵין
קְנָאָה אוֹיף זַיין חֲבֵר ׳ דִיא אַנְדֶערְע זָאךְ אִיז (ואל תחמוד כבוד יותר מלמודך) אוּנ זָאלְסְט
נִיט גִילוּשְׁטִין קֵין כָּבוֹד מֶער פּוּן דַיין לֶערְנֶען ׳ דָאם אִיז אֲנְקֶענְגִין דֶעם דָער וַייטֶערְנְג
פּוּן כָּבוֹד וָואם דָאם נֶעמְט זִיךְ פּוּן דֶעם וָואם מֶען בַּאגֶערְט גְדוּלָה אוּנ מֶען קְנָאָה׃
דְרוֹיף זָאגְט דָער תַּנָּא דוּא זָאלְסְט נִיט גִילוּשְׁטִין דֶעם כָּבוֹד וָואם דוּא זָעהְסְט אַז מֶען
נִיט יֶענֶעם כָּבוֹד דָעַן דָאם זַייהְט אוֹים עָם מֶענְטְשִׁין פּוּן דָער וָועלְט וָועַן עֶר גִילוּשְׁט
דָער צוּא אוּנ פְּלַיישְׁט זִיךְ עֶר זָאל הָאבִין כָּבוֹד ׳ דֶעַן דֶער סוֹף פּוּן כָּבוֹד אִיז דָאם עֶר

הַכְּהֻנָּה וּמִן הַמַּלְכוּת שֶׁהַמַּלְכוּת נִקְנֵית בִּשְׁלֹשִׁים מַעֲלוֹת וְהַכְּהֻנָּה
נִקְנֵית בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה וְהַתּוֹרָה נִקְנֵית בְּאַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה וְ"בְרִים ׳
וְאֵלּוּ הֵן בְּתַלְמוּד בְּשִׁמְיעַת הָאֹזֶן בַּעֲרִיכַת שְׂפָתַיִם בְּבִינַת הַלֵּב בְּאֵימָה
בְּיִרְאָה בַּעֲנָוָה בְּשִׂמְחָה בְּטָהֳרָה בְּשִׁמּוּשׁ חֲכָמִים בְּדִקְדּוּק חֲבֵרִים

מעשה אבות

וָועט אַלַיין קוּמָען צוּ דִיר אוֹן עָם אִיז נִיט דָאוּי נָאךְ זוּכִין אִים אוֹן פְּלֵיישִׁין זַיִן צוּ גֶרַייכֶן
אִים ׳ דִיא תְּרֵיסָעָ זָאךְ אִיז (ואל תתאוה לשלחנם של שרים) אוֹן זָאלְסְט נִיט גְלוּשְׁטִין צוּ
דָעם טִישׁ פּוּן עָשִׁירִים דָאם אִיז אַנְקֶעגִין דָעם דָעָר וַויְיטֶערוּנְג פּוּן תַּאֲוָה ׳ דָאם וָאנְט
דָעָר תַּנָּא רוּפּ וָאלְסְט נִיט גִילוּשְׁטִין צוּ פִּיל עָסִין אִין טְרִינְקֶען אַז׳ וְויא דִיוּ עָשִׁירִים
דָען דִי תַּאֲוָה צִיהְט אוֹים דָעם סָענְטְשִׁין פּוּן דָעָר וָועלְט (ששולחנך גדול משולחנם) וָוארוּם
וָען דוּא וָועסְט זִיךְ בַּאנוּגְענָען נָאר מִיט אַזָעלְכָּ וָאם דוּא מִיזְט עָם הָאבִין אוֹן
וָועסְט זַיין דָעָר וַוייסָּערְט פּוּן קְנָאה אוֹן כָּבוֹד אוֹן תַּאֲוָה אוֹן אַז׳ וְויא מִיר הָאבִין פְּרִיעָר
גִישְׁרִיבֶּן אוֹן רוּפּ וָועסְט זִיךְ תָּמִיר פְּרַייעָן מִיט דָעם בִּיסְל וָאם דוּא הָאסְט אוֹן עָם
וָועט דִיר זִים זַיין וָואסָּער עָסִין דוּא וָועסְט עָסִין וָועלְט רָאךְ גִיפּוּנְען אַז דַיין טִישׁ אִיז
גֶרעסָער אִיי דָעָר טִישׁ פּוּן דִיא עָשִׁירִים ׳ דָען דִיא עָשִׁירִים וויפִּיל זַייא הָאבִין אִיז עָם
בַּייא זַייא נָאר וַוייטְיג וַוייל זַייא הָאבִין קְנָאה צוּא הָאבִין נָאךְ סָעָר אוֹן עָס וַוייזְט זַייא
תָּמִיד אוֹים אַז זַייעָר טִישׁ אִיז נָאר קְלֵיין אָבָּער דָעָר וָואם בַּאנוּגִינְט זִיךְ מִיט דָעם וָואם
עָר הָאט גִילוּשְׁט עָר גִיט צוּ אַנְדֶערְע עָסִין וַוארְג אִיז זַיין טִישׁ בַּייא אִים גוֹיִים וגאמן
הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך רוּפּ זָאלְסְט וויסִין אַז דָר וָואם הָאט דִיר גְהַייישִׁין
אַרַבֶּעטִין סַיינְט סָען מִצְוֹת טָאן אִיז בַּאגְלֵייבְט אַז עָר וָועט דִיר בְּוַדַאי צָאלִין פַּאר דַיין
אַרְבָּעט ׳ רַבִּי מַתַּתְיָה הַיצְחָרִי שְׁרַייבְט דָאם דָעָר תַּנָּא מֵיינְט מִיט דָעם אַז אַזָעלְכָּ
זָאל גִיט זָאגִין נוּן אִיךְ הָאבּ גִיטַּיינְט סַיין לֵייב מִיט פַּאסְטִין אוֹן לָערְנֶען אוֹן הָאבּ מִיךְ
דָעָר וַוייסָּערְט פּוּן עֲבֵירוֹת אוֹן הָאבּ גָאר גִיט הָנָאה גִיהַאט פּוּן דִי זַאכִין וָואם דָר גוּף
דָאט הַנָּאה דָעָר פּוּן אוֹן נוּן הָאסְטָּע אִיךְ הָאוּ דָאם סַיין נְשָׁמָה וָועט גְרוֹים תַּעֲנוּג
הָאבִין אוֹיף יָענָער וָועלְט אָבָּער סַיין גוּף וָואם הָאט פִּיל צַעַר גִילִיטִן וָואם וָועט זַיין
שָׂכָר זַיין ׳ דְרוֹיף זָאנְט דָעָר תַּנָּא דוּא זָאלְסְט וויסִין אַז גָאט אִיז בַּאגְלֵייבְט עָ׳ זָאל דִיר
צָאלִין שָׂכָר דָעם גוּף אוֹיךְ פַּאר זַיין אַרְבָּעט רוּפּ וָועסְט גִיצוּגְט וָועלְט פּוּן חִבּוּט הַקֶּבֶר
אוֹן קַיין וָועלְט וָועט גִיט גִיוָועלְטִיגִין אִין דַיין גוּף: גדולה תורה יותר מן הכהונה: די תּוֹרָה
אִיז גְרֶעסֶער פּוּן דָעָר כְּהוּנָּה וּמִן הַמַּלְכוּת אוֹן פּוּן מַלְכוּת וָואם עָס אִיז גִיוָועָן וַייא יוֹדִין
אִין יָענָע צַייטִין שהמלכות נקנית בשלשים דָען אַמָּלָךְ יִשְׂרָאֵל הָאט קוֹנָה גִיוָועָן מַלְכוּת
אַיבָּער יוֹדִין מִיט דְרַייסִיג מַעֲלוֹת וָואם שַׁיַיין גִירֶעכִינְט אִין סֵפֶר שְׁמוּאֵל וָוען דִי יוֹדִין
הָאבִין בַּאגָעהְט צוּא מַאכִין אַמָּלָךְ אִיבָּער וַייא אוֹן אִיךְ אִין דָעָר גְמָרָא סַיַּהֲרִין שֶׁמַּיַיין
מַעֲלוֹת וָואם אַמָּלָךְ יִשְׂרָאֵל הָאט גִיהַאט אוֹן אִין אִיינְעם זַיינָען וַייא דְרַייסִיג מַעֲלוֹת
והכהונה בעשרים וארבעה אוֹן דִיא כְּהוּנָּה אִיז קָען קוֹנָה מִיט פִּיר אוֹן צְוַואנְצִיג מַעֲלוֹת
והתורה נקנית בארבעים ושמונה אָבָּער דִיא תּוֹרָה אִיז קָען קוֹנָה מִיט אַכְט אוֹן פָּערְצִיג

מעלות

בְּפִלְפּוּל הַתַּלְמִידִים וְבִישׁוּב בְּמִקְרָא בְּמִשְׁנָה בְּמִעוּט סְחוֹרָה בְּמִעוּט
דֶּרֶךְ אֶרֶץ בְּמִעוּט תַּעֲנוּג בְּמִעוּט שֵׁנָה בְּמִעוּט שִׂיחָה בְּמִעוּט שְׂחוֹק
בְּאֶרֶךְ אַפַּיִם בְּלֵב טוֹב בֶּאֱמוּנַת חֲכָמִים בְּקַבָּלַת הַיִּסּוּרִין הַמַּכִּיר אֶת
מְקוֹמוֹ וְהַשָּׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ וְהָעוֹשֶׂה סְיָג לִדְבָרָיו וְאֵינוֹ מַחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ
אָהוּב אוֹהֵב אֶת הַמָּקוֹם אוֹהֵב אֶת הַבְּרִיוֹת אוֹהֵב אֶת הַצְּדָקוֹת אוֹהֵב

מעשה אבות

מַעֲלוֹת ואלו הן אוֹג דָּאס זַיינֶען זֵייא. בלמור מִיט דָּעם וָואס מָען לֶערִינְט תָּמִיד אוֹג
הַאלְט אַלֶע צַייט אַז עֶר אִיז גִימֵינֶערְט אוֹג גִילוּמְט מָער צוּ לֶערְנֶען מִיט דָּעם וֶוַיכְט
מָען צוּא דָּער מַעֲלָה פּוּן דָּער תּוֹרָה בשמיעת האוזן מִיט צוּא הָערִינְג מִיט דָּעם אוֹיעֶר
בְּלוֹמֶר עֶר זָאל נִייגִין זַיינֶע אוֹיעֶרִין צוּ דִיא רַייד פּוּן זַיינֶע לֶערְנֶער בעריכת שפתים מִיט
רֵיידוּנְג מִיט דִיא לֶעפְּצִין עֶר זָאל תָּמִיד חַזֶרִין וָואס עֶר לֶערִינְט בבינת הלב באימה
מִיט פַּאר שְׁטַאנְדוּנְג אוֹג קְלוּגְשַׁאפְט מִיטֶין הַארְצִין עֶר זָאל פַּאר שְׁטֵיין דִיא רַייד וָואס
עֶר רֶעט אַרוֹיס מִיט זַיין מוֹיל בענוה מִיט נִידֶעריְקִייט עֶר זָאל זִיךְ נִיט גְרוֹיס וַאלְטֶין
אַנְטְקֶעגֶין אַנֶדֶערֶע דֶען דְרוֹם הָאט מֹשֶׁה רַבֵּינוּ זוֹכֶה גִיוֶוען דִיא תּוֹרָה זָאל דוּרְךְ אִים
גִיגֶעבֶין וֶוערֶין וַייל עֶר הָאט זִיךְ גִיהַאלְטֶין נִידֶעריְגֶער פּוּן אַלֶע בִּיראה מִיט פְּאַרְכְט
בְּלוֹמֶר עֶר זָאל זִיךְ נִידֶעריְג הַאלְטֶין וַייל עֶר וַויים אַז דָּאס אִיז מִדָּה פּוּן פְּרוּמְקַייט
אֲבֶער זַיין דֵּעָה אִיז אַז עֶר אִיז מַאקֶע גְרֶעסֶער פּוּן יֶענֶעם נַייעֶרְט עֶר זָאל זִיךְ פָּארְכְטֶין
פַּאר אַלֶע אוֹג זָאל הַאלְטֶין אַז יֶענֶער אִיז גְרֶעסֶער פּוּן אִים בשמחה מִיט פְּרַייד דֶּע וָען
עֶר וֶועט נִיט לֶערְנֶען מִיט פְּרַייד אוֹג דָּאס לֶערְנֶען אִיז אוֹיךְ אִים אַטְרָהָה וָען דָּער
סוֹף זַיין אַז עֶר וֶועט מִיד וֶערִין אוֹג וֶועט זִיךְ אָפּ שֵׁיידִין פּוּן צוּא לֶערְנֶען בשמוש
הכמים מִיט בַּאדִינוּנְג פּוּן חֲכָמִים זַיין אָרְט זָאל מִיט זַיין בַּייא עֶר זָאל אִים בַּאדִינֶן
דֶען אָפִילוּ אִין דָּער צַייט וָואס עֶר בַּאדִינְט אִים וֶועט עֶר אוֹיךְ פּוּן אִים זִיךְ לֶערְנֶען
דִבְרֵי תּוֹרָה וָוארוּם דִיא פְּרָאקְטִיק רַייר פּוּן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דַּארְף מָען אוֹיךְ לֶערְנֶען
בדקדוק חברים עֶר זָאל מִיט דֶעם וָואס מָען בַּאהַעפְט זִיךְ מִיט דִי חֲבֵרִים בפלפול התלמידים
מִיט דֶעם וָואס מָען אִיז זִיךְ מְפַלְפֵּל מִיט תַּלְמִידִים · בישוב אַז מֶען פְּרָעגְט אִינְ עֶפֶּעס
זָאל עֶר עֶנְטְפֶּערִין גִיךְ נָאר עֶר זָאל פְּרִיעֶר זִיךְ מְיַשֵּׁב זַיין וָואס צוּא עֶנְטְפֶּערִין במקרא
במשנה עֶר זָאל זַיין בָּקִי אִין פָּסוּק אוֹג מִשְׁנַיוֹת בטהרה מִיט רֵיינְקַייט עֶר זָאל גִינוּ הָאבֶּן
קֵין שְׁלֶעכְטֶע מַחֲשָׁבוֹת במיעוט שנה מִיט וִוינְצִיג שְׁלָאף עֶר זָאל אוֹיךְ שְׁטֵיין הַאלְבֶּע
נַאכְט צוּא לֶערְנֶען תּוֹרָה במיעוט שיחה מִיט וִוינְצִיג רַייר עֶר זָאל נִיט רַיידִין אִיבֶּערִיג
פְּרָאקְטֶע רַייד אוֹג אוֹיךְ עֶר זָאל לֶערְנֶען מִיט אַקוּרָט לָשׁוֹן במיעוט סחורה מִיט וִוינְצִיג
הַאנְדִילְשַׁאפְט דָּעָן דִיא תּוֹרָה וָועֶרְט נִיט גִיפּוּנֶען בַּייא דִיא בִּירֶגֶער אוֹג סוֹדָרִים וָואס
פָּארִין אוֹיךְ דֶעם יַם אוֹג דְרוֹם זָאנְט עֶר גִיט בְּלֹא סְחוֹרָה אָן הַאנְדִילְשַׁאפְט וְיִשְׂמָח אָן
הַאנְדֶלְעֶן קֶען נִיט זַיין מָען מִיז עֶפֶּעס הַאנְדֶלְעֶן נָאר עֶר זָאנְט אָן אַז דֶער עִיקָּר זָאל
זַיין דָּאס לֶערְנֶען אוֹג דָּאס הַאנְדֶלְעֶן זָאל זַיין ל יינְג במיעוט שחוק מִיט וִוינְצִיג לַאכְטֶן
במיעוט תענוג מִיט וִוינְצִיג הֶתְעַנְגוּת במיעוט דרך ארץ מִיט וִוינְצִיג דֶּרֶךְ אֶרֶץ אַז עֶנְט וֶועט

אֶת הַמֵּישָׁרִים אוֹהֵב אֶת הַתּוֹכָחוֹת וּמִתְרַחֵק מִן הַכָּבוֹד וְלֹא מֵנִיס לִבּוֹ בְּתַלְמוּדוֹ וְאֵינוֹ שָׂמֵחַ בְּהוֹרָאָה נוֹשֵׂא בְעוֹל עִם חֲבֵרוֹ וּמַכְרִיעוֹ לְכַף זְכוּת וּמַעֲמִידוֹ עַל הָאֱמֶת וּמַעֲמִידוֹ עַל הַשָּׁלוֹם וּמִתְיַשֵּׁב לִבּוֹ בְּתַלְמוּדוֹ שׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב שׁוֹמֵעַ וּמוֹסִיף הַלּוֹמֵד עַל מְנָת לְלַמֵּד וְהַלּוֹמֵד

מעשה אבות

קומען פֿאר דיר אַיין אָדם חשוב בְּשַׁעַת דוא לֶערינְשט זָאלְסטו ניט מְבַטֵּל זיין דיין לֶערנען פְּדֵי צוא גֶעבּין בָּבוד צוא דָעם מֶענְטשין בארד אפיס מיט דָער לַיינֶערזָאג פּון צָארין מֶען זָאל ניט הָאבּין אין זיך דיא מִדָּה פּון בַּעַס · אָדָער עָם נייט אויף דָעם תַּלְמִיד עָר זָאל ניט צָערינֶען אויף זיין רַבִּי ווען עָר שְׁטְרָאפְט אִים בלב פוג: עָם זָאל בַּייא דיר אין הָאַרְץ נִיט בְּלַייבּין קיין הָאס אויף דַיין רַבִּי דְרוּיף וָואנז עָר הָאט דיר גִישְׁטְרָאפְט נייֶערט דיין הָאַרְץ זָאל זיין נוט צוא אִים באמונת חכמיו מֶען זָאל גְלוּיבּין אַז אַלְץ וָואס אונְזֶערֶע הָכָמִים גיזָאגְט אִיז גְלַייך וויא עָס אִיז גיטָעבּין גיזָוארין צוּ משֶׁה רַבֵּינוּ אויף דָעם בֵּארג סִינַי בקבלת היסורין הָאמְשָׁע עָר הָאט יְסוּרִים זָאל עָר נִיט מְבַטֵּל זיין פּון זיין לֶערנען אוג זָאל מְקַבֵּל זיין דיא יְסוּרִיכּוּ בְּאַהֲבָה המכיר את מקומו עָר זָאל וויישׁין זיין אֶרט מיינט סֶען עָר זָאל וויישׁין אַז דיא וְעֶלט אִיז ניט זיין אֶרט דָען אויף דָער וָעלְט אִיז עָר גְלַייך וויא אַגַר וָואס עָר קומְט אין אַפְּרַעמְד לַאנְד · עָר זָאל נִידֶיינֶקען אַז עָר דַארף שְׁטַארְבּין אוג אויף וָואש פַּר אַיין אֶרט עָר וָועט גַיין העושה סיג לדבריו וָועֶר עָם מַאכְט אַצַאם צוא זַיינֶע וַאכין עָר אַהֲרָה אויף זיך אַוֶעלְכֶעש וָואס מֶען מֶעג בְּדֵי עָר זָאל ניט קומֶען צוא טָאן אַוֶעלְכֶעם וָואס מֶען טָאר ניט השמח בחלקו וָועֶר עָם פְּרֶייט זיך מיט זַיין חֵלֶק עָם אִיז פַּאר אִים נִינוּג וָואס עָר הָאט אוג אִיז ניט מְבַטֵּל זַיין לֶערנען פּון וָועגֶן צוא בַּאקומֶען כָּעלֶט : ואינו מחזיק טובה לעצמו אוג וָואס עָר טוט נוטֶם הַאלְט עָר ניט אַז עָר הָאט עָם נִימָאן דָען עָר וַויים אַז וָועֶן השׂית וָואלְט אִים ניט הָעלְפֶין וָואלְט עָר עָם ניט גִיקֶענְט טָאן אוג וָואלְט ניט גִיקֶענְט צִווינְגֶען זַיין יֵצֶר הָרָע אחוב עָר אִיז גִילִיבְּט בַּייא אַלֶע אוג דוּרְךְ דָעם קומֶען אַלֶע פּון אִים לֶערנֶען אוהב את המקום עָר הָאט לִיב נָאט אוהב את הבריות עָר הָאט לִיב לַייט אוג גִינְעהֶענְט זַייא צוא דָער תּוֹרָה · אוהב את התוכחות עָר הָאט לִיב וָואס זַיין רַבִּי שְׁטְרָאפְט אִים · אוהב את המישרים עָר הָאט לִיב רֶעכְטְפַארְטִיקִייט אוג חַנָּפָה ניט צוא קַיינֶעם · ומתרחק מן הכבוד עָר דָער וַוייטֶערְט זיך פּון כָּבוד עָר לֶערְנְט ניט בְּדֵי מֶען זָאל אִים רוּפֶין רַבִּי נַיֶיערְט וַויל עָר הָאט לִיב נָאט ואינו מגיס לבו בתלמודו אוג אֲפִילוּ אין הָאַרְץ הָאלְט עָר זיך ניט גְרוֹיס מיט זַיין לֶערנֶען ואינו שמח בהוראה עָר פְּרֶייט זיך ניט אַז עָר פַּסֶקֶת עָר הָאט מוֹרָא טָאמֶער פַּסֶקֶת עָר ניט רֶעכְט נושא בעול עם חברו עָר טְרָאגְט דָעם יָאך פּון זַיין חָבֶר אַז זַיין חָבֶר אִיז אִין צַעַר הָאט עָר אויך צַעַר פּון דָעם ומכריעו לכף זכות אוג וָועגְט אַלְץ צוא מַאכִין דָעם חָבֶר ניט גְרֶעכְט ומעמידו על האמת אוג מַאכְט שְׁטֶעלִין זַיין חָבֶר אויף דָעם אֱמֶת עָר פְּרֶייֶעט זיך ניט דְרוּיף וָואס זַיין חָבֶר זָאגְט ניט רֶעכְט נַייֶערְט עָר וַוייזְט אִים וויא דֶר אֱמֶת אִיז ומעמידו

על

פרקי פרק ששי אבות

עַל מְנָת לַעֲשׂוֹת הַמַּחְכִּים אֶת רַבּוֹ וְהַמְכַוֵּן אֶת שְׁמוּעָתוֹ וְהָאוֹמֵר דָּבָר
בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ הָא לָמַדְתָּ שֶׁכָּל הָאוֹמֵר דָּבָר בְּשֵׁם אוֹמְרוֹ מֵבִיא גְּאֻלָּה
לָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר וַתֹּאמֶר אֶסְתֵּר לַמֶּלֶךְ בְּשֵׁם מָרְדְּכָי : ז גְּדוֹלָה תּוֹרָה
שֶׁהִיא נוֹתֶנֶת חַיִּים לְעוֹשֶׂיהָ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא שֶׁנֶּאֱמַר כִּי חַיִּים
הֵם לְמוֹצְאֵיהֶם וּלְכָל בְּשָׂרוֹ מַרְפֵּא : וְאוֹמֵר רְפָאוֹת תְּהִי לְשָׁרֶךָ וְשִׁקּוּי

מעשה אבות

על השלום אוג ווען זײַן חבֿר קריגט אויף אים אין ליערנען אז ער פון דעסט ווענ֫ן מיט
אים שָׁלוֹם · ומתישב בלמודו ער ליערנט מיט ישוב הדעת ניט גיך שואל כענין ער זעענט
איז דעם ענ֫ן ואם טען ליערנט אוג פרעגט ניט בשעת טעו֫ן ליערנט דעם ענ֫ן פון
איין אנדער ומשיב כהלכה אוג ענטפערט מיט אשכל טען זאל פאר שטיין שומע ומוסיף
ער הערט דברי תורה אוג טערט נאך והערין עם אין אים אלץ קאנג : הלומד על מנת
ללמד ער ליערנט פרי ער זאל מיט אנדערע ליערנען הלומד על מנת לעשות ער ליערנט
אויף דעם תנאי פרי ער זאל טאן ואם ער ליערנט דען עם איז פאר האנדין איינ֫ר
ואם ליערנט ניט מקיים צוא זיין נאר פרי ער זאל שארפין זיין שכל אפער אזוא
אלערנען האט קיין קיום ניט נייערט דאם ליערנען ואם־טען ליערנט פרי צוא ווי֫ס
דיא דינים אוג־דיא מצות ער זאל דער מיט דינען צוא נאט ב״ה המחכים את רבו וייל
ער גילושט זייער צוא ליערנען פון זיין רבי האלט ער אז זיין רבי איז אנדרוסט׳ הכם
והמכוין את שמועתו אוג ער קלערט ער זאל פאר שטיין מיט זיין שכל דיא הלכה׳ ואם
ער איז מקבל והאומר דבר בשם אומרו אוג ער זאגט אלץ פון ווען ער האט מקבל
ניוון הא למדת פון דעם ליערנט טען אף שכל האומר דבר בשם אומרו אז ווער ער זאגט
אלץ פון ווען ער האט גיהערט מביא גאולה לעולם ברייענט ער אנאולה אויך דער
ווילט שנאמר אזוא וויא זאין פסוק שטייט ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי אכתי׳ האט
ניזאגט צוא אחשורוש פון מרדכיס ווענין · אוג דער פון איז ארוים גיקומען אנאולה
צוא דיא יודין : גדולה תורה דיא תורה איז אזוא גרוים אז טען לערנט לשמה שהיא
נותנת חיים לעושיה בעולם הזה ויא גיט לעבין אויף דער ווילט אוג ויא באהיט עם זאל
ניט קומען אויף דעם טענטשין קיין טויט פאר דער צייט אוג קיין פיינד קען אין אים
ניט גיווילטיגין צוא בייו טאן אים אזוא ויא מיר גיפינגען אמעשה אין דיא צייטין
פון רש״י איז גיוון איין איש מלחמה אוג אנרוסער אזוי ער האט גיהערט
דיא הכמה׳ פון רש״י ואם ער איז זייער חשוב גיוון אפילו בייא דיא חכמי אומות
העולם · האט דער שר גישיקט נאך אים ער זאל קומען צוים אים האט רש״י ניט
ניוואלט גיין צוא אים דען ער האט גיוואוסט אז ער איז זייער אנרוסער אבזו׳ אוג
דער שר האט ניצערינט אויף רש״י איז ער גיקומען מיט זיין חיל אין דער שטאט
וואו רש״י האט גיוואונט אינ איז גינאנגען צוא דעם בית המדרש ואם רש״י האט
נילערינט מיט זינע תלמידים · האט ער גיפונען דאם אלע טירין זינען אפין אוג פיל
ספרים זינען אפין ועהעט־קין טענטשין ניט האט ער נישריען מיט אין קול

לַעֲצוֹתֶיךָ: וְאוֹמֵר עֵץ חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ וְתוֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר: וְאוֹמֵר כִּי לִוְיַת חֵן הֵם לְרֹאשֶׁךָ וַעֲנָקִים לְגַרְגְּרוֹתֶיךָ: וְאוֹמֵר תִּתֵּן לְרֹאשְׁךָ לִוְיַת חֵן עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת תְּמַגְּנֶךָּ: וְאוֹמֵר כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: וְאוֹמֵר אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: וְאוֹמֵר כִּי

מעשה אבות

שְׁלמה שְׁלמה (דָּעַן רש"י הָאט גִיהַייסִין רַבִּינוּ שְׁלמה יִצְחָק) הָאט רש"י גִיטָּנְטפָּרט אִיךְ בִּין דָּא אוּנ אַזוֹ אִיז גִיוָּעזן עֶטלִיכֶע מָאל הָאט זִיךְ דָּעָר שַׁד זַייעֶר גִיוואוּנדָּערט אוּנ אִיז אַרוֹים גִינַאנְגען פּוּן דָּעם בֵּית הַמִּדְרָשׁ אוּנ הָאט גִיפְרָעגְט אוֹיב עֶם זִיז דָּא פַּאר הַאנְדִין אַיין יְהוּדִי הָאט מָען אִים גִיבְּרַאכְט אַייגָעם פּוּן דִיא תַּלְמִידִים פּוּן רש"י הָאט דָּעָר שַׁד גִיזָאגְט צוּא אִים זָאג צוּא דַיין רַבִּי עֶר זָאל קוּמֶען צוּא מִיר אוּנ אִיךְ זָאג אִים צוּא בַּייא מַיין לָעבִּין אַז אִיךְ וָעל אִים נָאר גִיט טָאן · אִיז רש"י גִיאַנְגען צוּם שַׁד אוּנ הָאט זִיךְ גִיגַייגְט פַּאר אִים · אוּנ דָּעָר שַׁד הָאט אִים אוֹיךְ גִיהוֹיבִּין אוּנ זָאגְט צוּא אִים אִיצוּנְד הָאב אִיךְ גִיזָעהֶען דַיין חָכְמָה אוּנ מַיין וויזִין אִיז דוּא זָאלְסְט מִיר אַיין עֵצָה גָּעבִּין אוֹיךְ אַיין זַאךְ וָואס אִיךְ וִיל טָאן אִיךְ הָאב אֶן גִינְרַייזְט הוּנְדָּערְט טוֹיזִינְד חַיִל לַייט אוּנ צְוַוייא הוּנְדָּערְט נְרוֹיסֶע שִׁיפִין אוּנ אוֹיךְ הָאב אִיךְ דָּעָר שִׁטָּאט עֶקְרוֹן זִיבִּין טוֹיזִינְד חַיִל לַייט אַנְדָּערֶע אוּנ אִיךְ בִּין זִיכֶער אִין הָאט אַז אִיךְ וָעל אַיין נָעמֶען דִיא יְשָׁמֵאלִים וָואס זִיצִין אִין יְרוּשָׁלַיִם וַוייל זַיי זַיינֶען גִיט גִילָּערְנְט אִין חָכְמַת מִלְחָמָה · דְרוּם זָאג מִיר דַיין רַעָה אוּנ שְׁרָעק דִיךְ גִיט פַּאר מִיר · הָאט רש"י גִיזָאגְט צוּם שַׁד דוּא וָועסְט גִיין אוּנ וָועסְט אַיין נָעמֶען יְרוּשָׁלַיִם אוּנ וָועסְט מִיגִינִין אוֹיף אִיר דְרַייא טָעג אוּנ אִין דָּעם פֶּערְטִין טָאג וָועלִין דִיךְ דִיא יְשָׁמֵאלִים פַּאר טְרַייבִּין אוּנ דוּ וָועסְט אֲנְטלוֹיפִין אוּנ וָועסְט קוּמֶען אַהֵער נָאר מִיט דֲרַייא פֶּערְד · הָאט דָּעָר שַׁד גִיזָאגְט עֶם קֶען זַיין דַייגָע רַייד זַייגֶען אֶמֶת אָבֶּער וָועז אִיךְ וָועל מִיךְ אוּם קֶערֶן מִיט פִּיר פֶּערְד וָועל אִיךְ מַאכִין עֶסִין דַיין פְּלַייש צוּ הִינְט אוּנ וָועל דַרְגֶענֶען אַלְע יוּדִין וָואס זִיצִין בַּייא מִיר אִין לַאנְד אוּנ דֶר שַׁד אִיז גִינַאנְגֶען צוּ דָּעָר מִלְחָמָה אוּנ עֶם אִיז אִים גִישָׁעהֶען אַלֶץ וָואס רש"י הָאט אִים גִיזָאגְט אוּנ עֶר הָאט זִיךְ אוּם גִיקֶערְט מִיט פִּיר פֶּערְד · אַיי עֶר אִיז גִיקוֹמֶען פַּאר דָּעָר שְׁטָאט פּוּן רש"י הָאט עֶר זִיךְ דָּעָר מָאנְט דִיא דַייד פּוּן רש"י אוּנ הָאט אִין זִיגֶען גִיהַאט עֶר זָאל אִים בַּייז טָאן אָבֶּער הַשִּׁית הָאט פַּאר שְׁטָעְרְט זַיין עֲצָה דָעָן אַז עֶר אִיז גִיקוֹמֶען אִין דָּעם טוֹיעֶר פּוּן דָּעָר שְׁטָאט אִיז אֲרָאפּ גִיפָּאלִין אַיין שְׁטֵיין פּוּן דָּעם טוֹיעֶר אוּנ הָאט גִידַרְנָּת אַייגָעם פּוּן זַייגָע לַייט מִיט דָּעם פֶּערְד וָואס עֶר הָאט דְרוֹיף גִירִיטִין וּבעולם הבא אוּנ אוֹיךְ גִיט דִי תּוֹרָה לָעבִּין אוֹיף יָעֶנֶער וָועלְט שנאמר אַז וויא אִין פְּסוּק שְׁטֵייט כי חיים הם למוצאיהם דִיא תּוֹרָה אִיז אַלָּעבִּין צוּ דִיא וָואס רַיידִין אִיר מִיט דָּעם מוֹיל ולכל בשרו מרפא אוּנ צוּ נָאר זַיין לַייב אִיז זִיא אַהַיילוּנְג ואומר אוּנ נָאךְ אַיין פְּסוּק שְׁטֵייט רפאות תהי לשרך דִיא תּוֹרָה וָועט זַיין אַהַיילוּנְג צוּ דַיין נָאפִּיל ושקוי לעצמותיך אוּנ מַארְךְ צוּ דַייגָע בַּייגָער ואומר אוּנ נָאךְ אַיין פְּסוּק שְׁטֵייט עץ חיים היא למחזיקים בה וויא אִיז אַבּוּים פּוּן לָעבִּין צוּא דִיא

אָרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ׃ וְאוֹמֵר דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נוֹעַם
וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם׃ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן
יוֹחָאִי אוֹמֵר הַנּוֹי וְהַבֹּשׁ וְהָעוֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד וְהַחָכְמָה וְהַזִּקְנָה וְהַשֵּׂיבָה
וְהַבָּנִים נָאֶה לַצַּדִּיקִים וְנָאֶה לָעוֹלָם שֶׁנֶּאֱמַר עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת שֵׂיבָה
בְּדֶרֶךְ צְדָקָה תִּמָּצֵא׃ וְאוֹמֵר עֲטֶרֶת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים וְתִפְאֶרֶת בָּנִים
אֲבוֹתָם׃ וְאוֹמֵר תִּפְאֶרֶת בַּחוּרִים כֹּחָם וַהֲדַר זְקֵנִים שֵׂיבָה׃ וְאוֹמֵר

מעשה אבות

נָאם הַאלְטִין זִיא והומכיה מאושר אוּנ אִירֶע אוּנְטֶער לָעהָנֶער וֶועלְט וּאוּמר אוּנ
נָאךְ עַיין פָּסוּק שְׁטֶייט כִּי לוּיט חן הם לראשך דִּיא תּוֹרָה אִיז אַבַּאהֶעפְּטוּנְג פּוּן חֵן צוּא
דַיין קָאפּ וּענקים לגרגרותיך אוּנ אַהַאלְט בַּאנְד צוּא דַיין הַאלְט וּאוּמר אוּנ נָאךְ עַיין פָּסוּק
שְׁטֶייט עטרת תפארת תמגנך דִּיא תּוֹרָה וָועט דִיךְ מִיט אַשַּׁייגֶער קְרוֹין בַּאשִׁיצִין וּאוּמר
אוּנ נָאךְ עַיין פָּסוּק שְׁטֶייט כִּי בִּי יִרְבּוּ יְמֵיךְ דִּיא תּוֹרָה זָאגְט אַז דוּא וָועסְט מִיךְ לֶיעֶרְנֶן
וָועלְן גִּימֶערְט וָועלְן דַיינֶע טָעג וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים אוּנ דִּיא תּוֹרָה מִיט דִּיא מִצְוֹת
וָועלְן מָערְן צוּא דִּיר לָעבֶּעדִיגֶע יָאר לָעוֹלָם הַבָּא וּאוּמר אוּנ נָאךְ עַיין פָּסוּק שְׁטֶייט
אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ דִּיא וָואם לֶערְנֶען דִּי תּוֹרָה לִשְׁמָהּ חוּיץ דֶעם וָואם זַייא וָועלְן הָאבְּן
עֲשִׁירוּת אוּנ כָּבוֹד וֶועלְן זַייא נָאךְ הָאבְּן אֲרִיכוּת יָמִים אוֹיךְ וּבִשְׁמאוֹלָהּ עוֹשֶׁר וְכָבוֹד
אוּנ דָעֶר וָואם לֶערְנְט דִּיא תּוֹרָה שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וָועט עֶר נָאר הָאבְּן עוֹשֶׁר אוּנ כָּבוֹד׃
רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אומר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה וָאגְט פּוּן רַבִּי

שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאִי וָועגְן ׳ דִּיא זָאכְן זַייגֶען שֶׁיין צוּא דִּיא צַדִּיקִים אוּנ שֶׁיין צוּא
דִּיא לַייט פּוּן דָעֶר וֶועלְט בְּלוֹטֶר זַייא קֶעגֶען מִיט דֶעם נָאךְ נֶייגְן צוּא דִּיא נַארִישְׁקֵייט
פּוּן דָעֶר וֶועלְט הנוי שֵׁייגְקֵייט דָאם אִיז אַזוֹא אַיין זַאךְ וָואם דֶעֶר מֶענְטְש קֶען דָעֶר
מִיט קוּמֶען עֶר זָאל אָן גִירוּפְן וָועֶרְן צַדִּיק דָען אַזוֹא גִיפְּיגֶען מִיר בַּייא יוֹסֵף הַצַּדִּיק
דָאם וַויל עֶר אִיז גִיוֶוען אַשַּׁייגֶער דָאט דָאם וַוייב פּוּן זַיין הַאר גִיגְלוֹשְׁט צוּא אִים
אוּנ עֶר דָאט זִיךְ גִישְׁטַארְקְט אוֹיף זַיין יֵצֶר הָרָע אוּנ דָאט אִים בַּאצְווּואוּנְגֶען זְאבֶּער
דָעֶר מֶענְטְש וָואם אִיז נִיט קֵין פַּרְשׁוֹן וָועֶרְט אִים נִיט גֵירֶעכְּנְט פַּאר קֵין צְדָקוֹת
דָאם וָואם עֶר דֶעֶר וַוייטֶערְט זִיךְ פּוּן זְנוּת וָועֶרְט דָאךְ גִיפּוּנֶען אַז שַׁייגְקֵייט אִיז שֶׁיין
צוּא דִּיא צַדִּיקִים ׳ אוֹיךְ קֶען מֶען דֶעֶר מִיט גֵייגְן צוּא דִּיא הַבְלֵי עוֹלָם וָען דֶעֶר
מֶענְטְש זָעהְט אַז עֶר אִיז שֶׁיין שְׁטַארְקְט זִיךְ זַיין יֵצֶר הָרָע אוֹיף אִים וּהבח אוּנ קְנֵיאפְּט
אִיז אוֹיךְ שֶׁיין צוּא דִּיא צַדִּיקִים דָען דִּיא תּוֹרָה מַאכְט שְׁלַאף דֶעם מֶענְטְשֶׁין אוּנ דָר
מֶענְטְש דַארְף הָאבְּן פִּיל כֹּחַ עֶר זָאל עוֹסֵק זַיין אִין דֶעֶר תּוֹרָה אוּנ אוֹיךְ צוּא טָאן
מִצְוֹת דַארְף מֶען כֹּחַ הָאבְּן ׳ אוּנ עֶם אִיז שֶׁיין צוּ דֶר וָועלְט ׳ דֶען מִיט כֹּחַ קֶען מֶען
זַיין חָלִילָה אַרַיבֶּעֶר דֶען דֶעֶר וָואם זַיין הַאנְד אִיז שְׁטַארְק צוּא דֶעם אִיז דִּיא וֶועלְט
והעושר אוּנ רַייכְקֵייט אִיז שֶׁיין צוּא דִּיא צַדִּיקִים דֶען מֶען קֶען דֶעֶר מִיט פִּיל צְדָקוֹת
טָאן אוּנ אוֹיךְ קֶען עֶר לֶערְנֶען תּוֹרָה אָן מִדָּה וַוייל עֶר דַארְף נִיט נָאךְ זוֹכְן זַיין
שְׁפַּייז אוּנ עֶם אִיז שֶׁיין צוּא דֶעֶר וֶועלְט דֶען מִיט רַייכְקֵייט קֶען מֶען חָלִילָה נָאךְ נָעבֶּן

וְחָפְרָה הַלְּבָנָה וּבוֹשָׁה הַחַמָּה כִּי מָלַךְ יְהוָה צְבָאוֹת בְּהַר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַיִם
וְנֶגֶד זְקֵנָיו כָּבוֹד: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר אֵלּוּ שֶׁבַע מִדּוֹת שֶׁמָּנוּ
חֲכָמִים לַצַּדִּיקִים כֻּלָּם נִתְקַיְּמוּ בְּרַבִּי וּבְבָנָיו: חֲמִשָּׁה קִנְיָנִים קָנָה הַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ וְאֵלּוּ הֵן. תּוֹרָה קִנְיָן אֶחָד. שָׁמַיִם וָאָרֶץ קִנְיָן אֶחָד.
אַבְרָהָם קִנְיָן אֶחָד. יִשְׂרָאֵל קִנְיָן אֶחָד. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִנְיָן אֶחָד: תּוֹרָה
מִנַּיִן דִּכְתִיב יְהוָה קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז: שָׁמַיִם וָאָרֶץ

מעשה אבות

זִיךְ אַלֶּע תַּאֲוות עוֹלָם הַזֶּה והכבוד אוּן כָּבוֹד אִיז שַׁיין צוּא דִיא צַדִּיקִים דָּעַן דָּעָר וָאם
לַייט גִיבִּין אִים אָפּ כָּבוֹד זַיינָן זַיינָע רַייד גַיאַכְט אוּן עָר קָען פִּירִין לַייט אִין הָעכְט
פַּארְטַיגִין וְועג אוּן אוֹיךְ אַז מֶען גִיט אִים כָּבוֹד אוּן עָר הַאלְט זִיךְ נִיט נְרוֹיס דָּעָר טִיט
אִיז זַיין שְׂכַר זַייעָר גְרוֹיס. אוּן עָם אִיז שַׁיין צוּא דָּעָר וָועלְט דָּעָן עָם קָען זַיין אַז דוּרְךְ
דָּעם וָואם מֶען גִיט דָּעם מֶענְטְשִׁין כָּבוֹד זָאל עָר חֲלִילָה הָאבִּין נַאֲוָה אוּן אַ"זְ עָר זָאל
עוֹבֵר זַיין אוֹיךְ עֲבֵירות בְּפַרְהֶסְיָא אוּן קִיינָער וָועט אִים נִיט זָאגן דָּעָן זַיין כָּבוֹד אִיז נְרוֹיס
אִין זַייעָרָע אוֹיגִין והחכמה אוּן קְלוּגְשַׁאפְט אִיז שַׁיין צוּ דִי צַדִּיקִים דָּעָן נָאר זַייעָר וַיילַן
טִיט דָּעָר חָכְמָה אִיז צוּא קְלִינְן זִיךְ וויא אַזוֹ צוּ רַיינָען צוּא הַשִּׁית. אוּן עָם אִיז שַׁיין צוּ
דָּעָר וָועלְט דָּעָן טִיט קְלוּגְשַׁאפְט קָען דָּעָר מֶענְטְשׁ חֲלִילָה פִּיל שְׂלֶעכְטֶס וְאָן הַזּוכה
השיבה אוּן אַלְמַקַיים אוּן גְרַייט גְרַאכְַיִיט אִיז שַׁיין צוּ דִי צַדִּיקִים דָּעָן וָאם זַייא לֶעבִּין
מֶער מֵערִין זַייא קְלוּגְשַׁאפְט אוּן עֶשׂ אִיז שַׁיין צוּ דָּעָר וָועלְט דָּעָן מֶען קָען זִיךְ חֲלִילָה אָן
טָאן פִּיל תַּעֲנוּגִים אִין זַיין לַאנְג לֶעבִּין והבנים אוּן קִינְדֶער אִיז שַׁיין צוּא צַדִּיקִים. אַזוֹא
וויא מִיר גִיפִּינְען אַיין מַעֲשֶׂה בַּייא רַבִּי יוֹסֵי דַּפְקִיעִין. מַעֲשֶׂה רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אִיז אַמאל
גִיגַאנְגְען צוּא זַיין שְׁוָועֶר רַבִּי יוֹסֵי אוּן רַבִּי אַבָּא מִיט פִּיל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זַייגָען אוֹיךְ
גִיגַאנְגְען מִיט אִים. אָזוֹ וויא זַייא גַייגָען גִיקוּמֶען אַסוֹיב פֵּאר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוּן הָאט
גִיפִּיפְצְט הָאט רַבִּי אֶלְיעֶזֶר גִיזָאגְט צוּ אִיר דוּ טוֹיבּ בִּישְׂט אַלְע צַייט בַּאֲגְלוּיבְט צוּ טָאן
וָואם מֶען שִׁיקְט דִיךְ גַייא אוּן זָאג צוּ מַיין שְׁוָועֶר רַבִּי יוֹסֵי אַז אִיךְ קוּם אֲן צוּ אִים מִיט
נָאךְ פִּיל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. אוּן אִין דְרַייא טָעג אַרוּם וָועט אִים אַיין גַם גִישֶׁעהֶען דְאשׁ
עָר וָועט גִיזוּנְד וָועלְן. אִיז דִיא טוֹיבּ אַוועק. דָּעָר נָאךְ הָאט רַבִּי אֶלְיעֶזֶר גִיזָאגְט אִיךְ
פְּרַייא מִיךְ נִיט דָּעָן מֶען הָאט אַיין אַנְדֶער תַּלְמִיד חָכָם גִיעֶבִּין אוֹיךְ דָּעוּז אָרְט פּוּן
מַיין שְׁוָועֶר אוּן זַיין נָאמֶען אִיז אוֹיךְ יוֹסֵי. הָאט רַבִּי אַבָּא גִיזָאגְט צוּ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר עָם
וואוּנְדֶערְט מִיךְ זַייעָר וָאם אִיךְ הָאבּ דָּא גִיזֶעהֶן הָאט רַבִּי אֶלְיעֶזֶר גִיזָאגְט דִיא טוֹיבּ
אִיז גִיקוּמֶען צוּא מִיר מִיט אַיין שְׁלִיחוּת פּוּן מַיין שְׁוָועֶר רַבִּי יוֹסֵי דָּאם עָר אִיז שְׁלַאף
אוּן דִיא טוֹיבּ הָאט מִיר גִיזָאגְט אַז עָר וָועט גִיזוּנְד וָועלְן אוּן אַיין אַנְדֶער תַּלְמִיד חָכָם
אִיז גִיגַעבִּין גִיוָואלְן אוֹיךְ זַיין אָרְט עָר זָאל שְׁטַארְבִּין. הָאט רַבִּי אֶלְיעֶזֶר גִיזָאגְט צוּא
דִיא רַבָּנִים לְאמִיר זַיין גוֹמֵל חֶסֶד צוּ דֶעם רַבִּי יוֹסֵי וָואם עָר אִיז גִיגַעבִּין גִיוָואלְן אוֹיךְ
דָּעם אָרְט פּוּן מַיין שְׁוָועֶר דָּעָן מִיר זַייגָען נָאהֵיגְט צוּ דָּעָר שְׁטָאט פִּקִיעִין וָאם דָּעָר רַבִּי
יוֹסֵי אִיז דָּארְט. זַייגָן זַייא גִיגַאנְגְען קַיין פִּקִיעִין אוּן זַייגָען גִיקוּמֶען אִין דָּעָר שְׁטוּבּ וואוּ

מִנַּיִן דְּכְתִיב כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי וְהָאָרֶץ הֲדֹם רַגְלָי אֵי זֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵי זֶה מָקוֹם מְנוּחָתִי : וְאוֹמֵר מָה רַבּוּ מַעֲשֶׂיךָ יְהוָה כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ מָלְאָה הָאָרֶץ קִנְיָנֶךָ : אַבְרָהָם מִנַּיִן דְּכְתִיב וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמַר בָּרוּךְ אַבְרָם לְאֵל עֶלְיוֹן קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ : יִשְׂרָאֵל מִנַּיִן דְּכְתִיב עַד יַעֲבֹר עַמְּךָ יְהוָה עַד יַעֲבֹר עַם זוּ קָנִיתָ : וְאוֹמֵר לִקְדוֹשִׁים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ הֵמָּה וְאַדִּירֵי כָּל חֶפְצִי בָם : בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִנַּיִן

מעשה אבות

רָעֶר רַבִּי יוֹסֵי אִיז גִיוֶעסֶן אוּן רַבִּי יוֹסֵי אִיז גִילֶעגֶן אוֹיף זַיין בֶּעט אוּן אַיין יוּנְג קִינְד הָאט דָער רַבִּי יוֹסִי גִיהַאט אִיז עָר גִישְׁטַאנֶען בַּייא דָער בֶּעט אוּן הָאט קֵין מְעֹנְטְשֶׁן גִיט גִילָאזְט צוּ גֵיין צוּם בֶּעט נָאר עָר וָעלְכֶּטְ הָאט זִיךְ אֶן גִילֶעהֶנְט אוֹיף אִים אוּן הָאט גִיוַוייְנְט אוּן הָאט גִיוָאנְט הַאר פּוּן דֶער וָועלְט עָם שְׁטַייט אִין דָער תּוֹרָה גִישְׁרִיבֶּן וָעֶן מֶען גִיפִּינְט אַיין נָעמְט מִיט יוּנְגֶע פּוֹיגלֶען אַזוֹ זָאל מֶען דִיא מוּטֶער פְרִיעֶר אוֹועק שִׁיקֶן אוּן דֶער נָאךְ זָאל מֶען דִיא קִינְדֶער נָעמֶען אוּן דוּא הֶער פּוּן אַלְע וָועלְטֶן זַייא מְקַיֵּים דַיין הַיילִיגֶע תּוֹרָה אוּן נָעם דִי קִינְדֶער דָאם בִּין אִיךְ מִיט מַיין קְלֵיינֶע שְׁוָועכְטֶע · אוּן לָאז אוֹנְזֶער פָאטֶער לָעבֶּן דָעֶן וָאם וָועלֶן מִיר אִיצוּנְד טָאן וָועט מִיט מִיר תּוֹרָה לָערְנֶען אוּן וָועט וָועט אוֹנְז הָעלְפֶּן · רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אוֹיב דוּא וָועשְׁט זָאגֶן עֶש שְׁטַייט דָאךְ דִיא מוּטֶער זָאלְשְׁטוּ פַאר שִׁיקֶן אֲבָער ניט דֶעם פָאטֶער דוּא הָאשְׁט דָאךְ שׁוֹין מַיין מוּטֶער פְרִיעֶר אַוועק גִינוּמֶען · אוּן וִויא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים הָאבֶּן דִיא רֵייד פּוּן דֶעם קִינְד גִיהֶערְט הָאבֶּן זַייא אָן גִיפַאנְגֶען צוּ וַויינֶען אוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זָאגְט אַיין פָּסוּק אַזוֹ קוּמְט אַיין פַּייעֶרְדִיגֶער זַייל פּוּן דֶעם הִימֶל אֲרַאפּ אוּן לָאזְט קֵין מֶענְטְשֶׁן צוּ אִים צוּ טְרָעטֶן אוּן דָאשׁ קִינְד לִיגְט אַלֶץ אוּן הַאלְט זַיין מוֹיל אוֹיף דֶעם מוֹיל פּוּן זַיין פָּאטֶער · הָאט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גִיזָאגְט אֲדֶער עֶש וָועט דָא אַיין נֶם גִישָׁעהֶן אֲדֶער דִיא זַייל וִויל נִיט לַיידִין דָאשׁ אַיין מֶענְטְשׁ זָאל זִיךְ מִיט אִים מְתַעֲסֵק זַיין אֲבָער דָאשׁ קִינְד זָאל מֶען פּוּן דֶעם פָּאטֶער אַוועק נֶעמֶען דָעֶן אִיךְ קָאן נִיט לַיידִין דָאשׁ רַיידִין אוּן וַויינֶען פּוּן דֶעם קִינְד · אַזוֹ וִויא זַייא זִיצִין אַוַויילֶע הָערִין זַייא אַיין קוֹל פּוּן דֶעם הִימִיל וואוּל צוּ דִיר רַבִּי יוֹסֵי אוּן וִויא וָועדִיג אִיז דַיין חֵלֶק אוֹיף יֶענֶער וָועלְט הַשׁ״ת הָאט גִיהָערְט דָאשׁ קוֹל פּוּן דַיין קִינְד אוּן הַשׁ״ת הָאט גִינֶענְדִיגְט צוּא דֶעם מַלְאַךְ הַמָּוֶת דְרַייצֶעהֶן אֲנֶדֶערֶע לַייט אוֹיף דַיין אָרְט אוּן דִיר הָאט הַשׁ״ת דַיינֶע יָארִין דֶער לַיינֶערְט צֻוַויִיא אוּן צְוַואנְציג יָאר דָאשׁ דוּא זָאלְשְׁט דַיין קִינְד תּוֹרָה לָערְנֶען דָעֶן דַיין קִינְד אִיז נַאנְץ לִיב פַּאר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא · אוּן וִויא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָאט דָאשׁ קוֹל גִיהָערְט אַזוֹ אִיז עֶר מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים אוֹיף גִישְׁטַאנֶען אוּן הָאבֶּן גִיהֵייסֶן אַלֶע זָאלֶן אַרוֹיש גֵיין פּוּן דֶער שְׁטוּבּ אִיז דִיא פַּייעֶרְדִיגֶע זַייל אַוועק אוּן רַבִּי יוֹסֵי הָאט זַיינֶע אוֹיגֶן גִיפֶּינְט אוּן אִיז גִיזוּנְד גִיוָואכֶן · אוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים וַיינֶע דְאכְט דְרַייא טָעג גִיזֶעסֶן אוּן הָאבֶּן פִּיל חִידוּשֵׁי תּוֹרָה גִיזָאגְט אוּן דָאם קִינְד אוֹיךְ מִיט זַייא · הָאט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גִיפְרֶעגְט צוּ רַבִּי יוֹסֵי וִויא פִּיל דָאשׁ קִינְד אִיז אַלְט זָאגְט

דִּכְתִיב מָכוֹן לְשִׁבְתְּךָ פָּעַלְתָּ יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדֹנָי כּוֹנְנוּ יָדֶיךָ: וְאוֹמֵר וַיְבִיאֵם אֶל גְּבוּל קָדְשׁוֹ הַר זֶה קָנְתָה יְמִינוֹ: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִסְמָא פַּעַם אַחַת הָיִיתִי מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וּפָגַע בִּי אָדָם אֶחָד וְנָתַן לִי שָׁלוֹם וְהֶחֱזַרְתִּי לוֹ שָׁלוֹם. אָמַר לִי רַבִּי מֵאֵיזֶה מָקוֹם אָתָּה. אָמַרְתִּי לוֹ מֵעִיר גְּדוֹלָה שֶׁל חֲכָמִים וְשֶׁל סוֹפְרִים אֲנִי אָמַר לִי רַבִּי רְצוֹנְךָ שֶׁתָּדוּר עִמָּנוּ בְּמְקוֹמֵנוּ וַאֲנִי אֶתֵּן לְךָ אֶלֶף אַלְפִּים דִּנְרֵי זָהָב וַאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת. אָמַרְתִּי לוֹ אִם אַתָּה נוֹתֵן לִי כָּל כֶּסֶף וְזָהָב וַאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת

מעשה אבות

רַבִּי יוֹסֵי דָאשׁ קִינְד אִיז פִּינְף יָאר אַלְט הָאט רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גִינוּמֶען דָאשׁ קִינְד אוּן הָאט אִים נִיקוּמְט אוּן הָאט אִים נִיבֶּענְמִשְׁט אוּן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיט זַיינֶע חֲבֵרִים זַיינֶן זַייֶער וָועג גַיאנְגֶען: וּנאה לעולם אוּן אוֹיךְ זַיינֶן קִינְדֶער שַׁיין צוּ דָער וָועלְט דָען דָער מָענְטְש וָואשׁ נַיינְט נִיט נָאךְ צוּוא דִיא נַארִישְׁקַיִט פוּן דָער וָועלְט מַאכְט עָר זִיךְ נְרוֹיס מִיט זַיינֶע קִינְדֶער שנאמר אַזוֹ וְויא אִין פָּבוּק שְׁמַיים עשרת תפארת שיבה דָאשׁ נָרַייזַקַיִט אִיז אַשַׁיינֶע קְרוֹין צוּ דִי אַלְטֶע לַיים בירך צדקה תבוצא דָער וָואשׁ גַיים אִין רַעכְט פַּארְטִינִין וָועג גִיפִּינְט אַזוֹ אֶרְרוֹין וְאוֹמר אוּן נָאךְ אַפָּסוּק שְׁמַיים תפארת בתורים כתם פַּאז דִיא יוּנְגֶע לַיים אִיז אַשַׁיינֶרַיים זַייֶער שְׁמַארְקַיִט והדר זקנים שיבה אָבֶּער צוּ דִיא אַלְטֶע לַיים אִיז אַשַׁיינֶרַיים זַייֶער נְרַייזַקַיִט ואומר אוּן נָאךְ אַיין פָּסוּק שְׁמַיים עטרת זקנים בני בנים דִיא שַׁיינֶרַיים פוּן דִיא אַלְטֶע לַיים אִיז אַז זַייא דָער לָעבִּן קִינְדָשׁ קִינְדֶער ותפארה בנים אבותם אוּן אַשַׁיינֶרַיים פַּאר דִיא קִינְדֶער אִיז אַז זַייא זַיינֶן זִיךְ מִתְפָּאֵר מִיט דִיא עֶלְטֶערִין ואומר אוּן נָאךְ אַיין פָּסוּק שְׁמַיים והפרה הלבנה אוּן דִיא לְבָנָה וָועט זִיךְ שָׁעֲמֶן אוֹיף דָעם וָואשׁ טָעַן הָאט צוּ אִיר נַידִינְט ובושה החמה אוּן דִיא זוֹן וָועט זִיךְ אוֹיךְ שָׁעֲמֶן דְּרוֹיף כי מלך ה' צבאות אַז אַלֶע וָועלְטְן גְלוּיבִּין אוּן וָועלְטְן זָאגְן אַז נָאט אִיז אַיין נָאט אִיבֶּער דָער נַאנְצֶער וָועלְט בהר ציון ובירושלים דָאשׁ וָועט זַיין אוֹיף דָעם בֶּארְג פוּן צִיּוֹן אוּן אִין דָער שֶׁטָאט יְרוּשָׁלַיִם וגגד זקניו כבוד אַנְטְקֶעגְן דִיא זְקֵנִים דִיא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים

וָועט זַיין אַיין כָּבוֹד:

רבי שמעון בן מנסיא אומר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא זָאגְט אַלוּ שבע מדות שמנו חכמים לצדיקים

דִיא אַלֶע זִיבְּן זָאכְן וָואשׁ דִיא חֲכָמִים הָאבְּן דָא נִירֶעכְנִיט אַז זַייא זַיינֶן שַׁיין צוּ דִיא צַדִּיקִים כולם נתקיימו ברבי ובבניו זַיינֶן אַלֶע מְקוּיָם נִיוָואוָרִין בַּייא רַבִּי מִיט זַיינֶע קִינְדֶער: חמשה פִּינְף קְנְיָנִים הָאט הַשֵּׁ"ת נִיקוּיפְט כְּלוּמַר עָשׁ אִיז בַּייא אִינְז חָשׁוּב אַזוֹ נְלַייךְ וְויא אַיינֶער קוֹיפְט אַיין זָאךְ אוּן נִיט דָער פַּאר נֶעלְט וּאלו הן אוּן זָאשׁ זַיינֶן זַייא. דִיא תּוֹרָה. הַיְמִיל אוּן עֶרֶד. אוּן אַבְרָהָם. אוּן דִיא יִשְׂרָאֵל. אוּן דָער בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. בַּייא דִיא תּוֹרָה שְׁמַיים הָאט מִיךְ נִיקוּיפְט צוּם נָאנְץ עֶרְשְׁטִין אַיי עָר הָאט עָפִּים נִיוּוּעֹרְקְט. בַּייא הַיְמִיל אוּן עֶרֶד שְׁמַיים אַזוֹ הָאט נָאט נִיזָאנְט דִיא הַיְמִיל אִיז מַיין שְׁמוּל אוּן דִיא עֶרֶד אִיז מַיין שְׁמוּל בַּייְנְקִיל אוּן עָשׁ שְׁמַיים בַּייא דָעו עֶרֶד קְנְיָן

:ויט

שֶׁבָּעוֹלָם אֵינִי דָר אֶלָּא בְּמָקוֹם תּוֹרָה וְכֵן כָּתוּב בְּסֵפֶר תְּהִלִּים עַל יְדֵי דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל טוֹב לִי תוֹרַת פִּיךָ מֵאַלְפֵי זָהָב וָכָסֶף : וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁבִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ שֶׁל אָדָם אֵין מְלַוִּין לוֹ לְאָדָם לֹא כֶסֶף וְלֹא זָהָב וְלֹא אֲבָנִים טובות וּמַרְגָּלִיות אֶלָּא תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים בִּלְבָד · שֶׁנֶּאֱמַר בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמוֹר עָלֶיךָ וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ · בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ בָּעוֹלָם הַזֶּה · בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמוֹר עָלֶיךָ בַּקֶּבֶר · וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ לָעוֹלָם הַבָּא · וְאוֹמֵר לִי הַכֶּסֶף וְלִי הַזָּהָב נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ לֹא בְרָאוֹ

מעשה אבות

גייט דאש אויך אויף דעם היטיל · בייא אברהם שטייט גילויבט איז אברהם אום אויבערשטין נאט ואש ער האט גיקויפט הינמיל אוג ערד · בייא ישראל שטייט אויך (עם זו קנית) דאש פאלק ואש דוא האשט גיקויפט · בייא דעם בית המקדש שטייט אויך הר זה קנתה ימיני דעם בארג ואש זיין ריעטע האנט האט גיקויפט :

אמר רבי יוסי בן קסמא רבי יוסי בן קסמא גיזאגט אמאל בין איך גינאנגען אונטער וועגינש האט מיך איינער באגעגינט אוג האט מיר גיגעבין שלום אוג איך האב אים גיענטפערט שלום · האט ער צו מיר גיזאגט רבי פון ואש פאר איין ארט ביסטו האב איך גיזאגט צו אים פון איין גרויש שטאט פון פיל חכמים אוג לומדים בין איך · האט ער צו מיר גיזאגט רבי ווילשטו וואונען אין אונזער ארט אוג איך וועל דיר געבין טויזינד מאל טויזינד גילדין אוג אבנים טובות אוג פעריל · האב איך אים גיענטפערט אפילו ווען דוא וועשט מיר געבין נאר דאש נאלד אוג זילבער פון נאר דער וועלט וועל איך ניט וואונען נאר אויף דעם ארט פון תורה · אוג אזו האט דוד מלך ישראל גיזאגט טוב לי תורת פיך עם איז מיר בעסער דיא תורה פון דיין טויל מאלפי זהב וכסף מער פון פיל טויזינד נאלד אוג זילבער · ולא עוד אוג ויתר אלא שבשעת פטירתו של אדם נאך אז אמענטש שטארבט בליבט אים ניט ניין געלט אוג נאלד אוג זילבער נאר תורה אוג גוטע מעשים אליין גיישן מיט אים שנאמר אזו ויא אין פסוק שטייט בהתהלכך תנחה אוהך אין דיין טאן גיין ווען ויא דיך פירין בעולם הזה אויף דער וועלט בשכבך תשמור עליך בקבר אוג אז דוא ווענט ליגין אין קבר ווען ויא דיך היטין והקיצות היא תשיחך לעולם הבא אוג אז דוא ווענט זיך אויף ואכטן צו תחיית המתים ווען דיין תורה פאר דיר ריידין אזכות אויף ווען ווען ווילט ואומר אוג נאך אפסוק שטייט השית ואמט לי הכסף ולי הזהב וגו' צו מיר איז נאר דאש זילבער אוג נאלד ורמתן איך ויל גיב איך: כל מה שברא הקב"ה בעולמו צלן ואש נאט האט באשאפין אויף זיין ווילט לא בראו אלא לכבודו האט ער מער ניט באשאפין נאר פון זיין כבוד ווענין שנאמר אזו ויא אין פסוק שטייט כל הנקרא בשמי ולכבודי אוג איך מיין נאמען וועלט ווערט אן גירופין אויף מיין נאמען בראתיו יצרתיו אף עשיתיו האב איך אים באשאפין · דיא ערשטע צוויא לשונות בראתיו

אֶלָּא לְכָבוֹדוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כֹּל הַנִּקְרָא בִשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו יְצַרְתִּיו אַף עָשִׂיתִיו: וְאוֹמֵר יְהוָה יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד:

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶּן עֲקַשְׁיָא אוֹמֵר רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל לְפִיכָךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמַר יְהוָה חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מעשה אבות

יצרתיו בְּמַיימִין אויף דִיא עוֹלְמוֹת הָעֶלְיוֹנִים · אוּנ וָועֶן דוּא וָועשֶׁם זָאגִין דָאש אִיז רָעכְט דִיא עוֹלְמוֹת הָעֶלְיוֹנִים זַיינֶן בֵּאשַׁאפִּין גִיוָוארִין פוּן נָאטשׁ כָּבוֹד וָועגִין אָבֶּער דִיא וָועלְט וָועהָען מִיר דָאךְ אַז דָאש הַארְץ פוּן דָעם מֶענְטשִׁין אִיז שְׁלֶעכְט פוּן זַיין יוּגִינְט אָן צוּ דָער צֵארְעגֶען זַיין בַּאשָׁעפֶּער נוּא אִיז דָאךְ דָאש בֵּאשָׁעפֶּענֶעשׁ פוּן דָער וָועלְט נִיט פוּן זַיין כָּבוֹד וָועגִין · שְׁמַיימ נָאךְ אַפְּסוּק ה׳ יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעד נָאט וָועמֶען קִינִיגִין צוּ מַייבִּיג פִילוֹמָר חָאטשָׁע אִיצוּנְד זַיינֶן פַּאר הַאנְדִין פִיל לַיים וָואשׁ טוּגֶן וִויבֶּער שְׁפֶּעגִינִין זַיין כָּבוֹד אָבֶּער אַז מֶשִׁיחַ וָועט קוּמֶען וָועט נָאר דִיא וָועלְט אָן גִירוּפִין וָועדִין אוּיף נָאטשׁ נָאמֶען אוּנ אַלֶע וָועלִין גְלוּיבִּין אַז נָאט אִיז אֵיין נָאט אוּיף נָאר דָער וָועלְט · הִשִּׁית זְאל הָעלְפִין עָשׂ זְאל זַיין דִיא זָאךְ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן:

ו בי חנניא בן עקשיא זָאגט · נָאט הָאט גִישְׁטָעלְט אִין דָער תּוֹרָה אַזָעלְכֶע מִצְוֹת דָהַייגִי עָר זְאל גִיט עֶסִין שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים חָאטשָׁע עָשׂ וָואלְט גִיט שְׁמַיין אִין דָער תּוֹרָה וָואלְט סָען אוּיךְ גִיט גִיעֶסִין הָאט עָר גִישְׁטָעלְט עָר זָאל זַייא נָעבֶּען שָׂכָר וְרוּיִךְ וַיִיא אִין פְּסוּק שְׁמַיימ נָאט הָאט גִיוָואלְט מְזַכָּה זַיין דִיא יִשְׂרָאֵל פוּן וָועגִין זַיין צִדְקוֹת דָהִם שׁוּט נָאט נֶרֶעסֶער מַאכִין דִיא תּוֹרָה כְּדֵי יוּדִין זָאלִין לֶערֶנֶען וָועלֶען זַייא נָעסֶען שָׂכָר בָּעוֹלָם הַזֶּה וּבָעוֹלָם הַבָּא אָמֵן:

אין לילה פון תורה

ספר

נפלאות הצדיקים

14

ספר

נפלאות הצדיקים

דָּא ווערט דָער צַיילְט ווייַער ווינדערלִיכֶע מַעֲשִׂיות וואס עֶם הָאט זִיך פַּאסירט בֵּיי דִיזֶע נְאוֹנִים.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה פון ר' וועלוול זְבֶערזיר ז"ל.

ווייַער ווינדערלִיכֶע מַעֲשִׂיות מְהָרַב הַקָּדוש מְאַפְּטָא.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה פון ר' יִצְחָק הַלֵּוִי מְהַאמְבוּרג ז"ל.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה וואס דֶער רַבִּי ר' לֵוִי יִצְחָק וצ"ל הָאט דֶערצַיילְט.

א ווינדערלַיכֶע מַעֲשֶׂה פון קָאנִיצֶער מַגִּיד וצ"ל.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה מְהַצַּדִּיק ר' דָוִד מְטַאלְנָא וצ"ל.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה פון רַבִּין ר' אֱלִימֶלֶךְ מְלִיזֶענסק וצ"ל.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה מְהַגָּאון ר' אַרי' לֵייבִּיש וצ"ל.

ווייַער ווינדערלִיכֶע מַעֲשִׂיות פון רַבִּין ר' מֶענְדִילֶע מְרוּמְנוב.

ווייַער ווינדערלִיכֶע מַעֲשִׂיות פון רַבִּין ר' חַיִּים מְצַאנְז וצ"ל.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה פון רַבִּין ר' שְׁמֶעלְקִי מְנִיקוֹלְשְׁבּוּרג.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה מְהַצַּדִּיק ר' מֶענְדִילֶי מְקָאסוב וצ"ל.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה פון בַּעַל שֵׁם טוב הַקָּדוש וצ"ל.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה מְהָרַב הַצַּדִּיק ר' שִׁמְשׁוֹן וצ"ל.

א ווינדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה מְהָרַב הַקָּדוש הָרַבִּי ר' בּוּנִם וצ"ל.

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

14

כל הזכויות שמורות אצל
הוצאת אמונה
© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

נפלאות הצדיקים

אַוויְנדערלִיכֶע מַעשֶׂה פּון ר' וועלוול זְבערזיר בֶּן הָרַב ר' מיכְלי ז"ל מזלאטשוב

דֶער צדיק ר' וועלוול איז אמאל אדורך געפאהרן דורך לעמבערג זענען
ס ע חשובי העיר איהם אקעגענען געגאנגען אין האבען איהם מקבל פנים
געווזען מיט גרויס כבוד צווישען דיא חשובי העיר איז געווזען אייגער אגרויסער
עושר · האט דער רבי געזאגט צים עושר איך האב עפּיס מיט דיר צי רייִדען
האט איהם דער עושר געהייסען רייִדען · האט ער איהם דערצייִלט אַ מעשה.
עם איז געווזען צוויי ברודער אין איין שטאדט אייגער איז געווזען אגרויסער
אביון אין דער ברודער דער עושר האט איהם געגעבען זיין גאנץ הצטרכות
וואס ער האט בעדארפען · אמאל האט זיך דער עושר מיישב געווזען מיין
ברודער איז דאך אקליגער מענש אין טויג זיך צים מסחר נאר וויל ער איז
אַ ארימאן אין האט ניט קיין געלד מיט וואס צו האנדלין אין אדורך דעם מה
ער זיין אַ ארימאן כל ימיו · האט ער זיך מייעץ געווזען מיט זייִנע פרייִנד
אז ער זאל לייגען טויזענד רעגדליך ער זאל זיך מכסען אמסחר ער זאל זיך
קענען כפרנס זיין בכבוד · דער עושר האט אזוי געטוהן אין געשיקט רופען
זיין ברודער דעם ארימאן אין הגט איהם געזאגט איך לייִ דיר טויזענד רעגדליך
אין גלגט דיר קויפען סחורה אין זאלסט אהנהייבען האנדלין אפשר וועט דיר
השי"ת העלפען אז דו וועסט מצליח זיין וועסט דו מיר אב געבען דאס געלד
דער ארימאן האט צי געמיין דאס געלד מיט גרויס שמחה אין האט געדאנקט
דעם ברודער דעם עושר אין איז זיך אהיים געגאנגען מיט גרויס שמחה אין
אנגעהויבען צו האנדלין אין האט מצליח געווזען אין איז געוואָרען אגרויסער
עושר ·

אין אצייט ארום איז דער ברודער דער עושר ארים געווארען · האבין איהם
זיינע פרייִנד געזאגט עס קומט דאך דיר ביי דיין ברודער טויזענד רעגדליך
נעם זיי בייִ איהם אף אפשר וועט דיר השי"ת העלפען דו וועסט דיך קענין
מפרנס זיין ער איז געזאגען צי זיין ברודער אין איהם געבעטען ער זאל
איהם אב געבען דיא טויזענד רעגדליך וואס ער האט איהם גלייגען דער ברודער
האט איהם אבער ניט גיענטפערט ער איז יעדען טאג געגאנגען צו זיין ברודער
אין פאר איהם נעווייגט ער זאל אויף איהם רחמנות האבין אין זאל איהם אב
געבען דאס געלד ער האט איהם אבער ניט געגעבען אפילו קיין פרוטה זהת
אין ער מיט זיין בני בית זענען געבליבען בפרום ובחוסר כל ווי ער האט
זיך אומגעקוקט אין וואס פאר אמצב ער שטייט איז ער נאך אמאל גענאנגען

צו זיין ברודער אין פאר איהר געווייגט אין צו איהם געזאגט האב רחמנות אוף מיר. מיר לייגן הינגער מיר האבין זיך ניט מיט וואס צו דענערען · דער ברודער האט זיך אבער יעצט אוף גאר ניט ווייסענדיג געמאכט אין האט איהם גאר ניט געוואלט געבען דער ברודער האט אזוי לאנג פאר איהם געווייגט ביז ער איז בייי איהם אין שטיב געשטארבען ·

נאט איז דאך אבעל גמילות עס האט ניט לאנג געדויערט דער ברודער דער עושר איז אוך געשטארבען מען האט איהם נעבראכט פאר דעם ב״ד של מעלה לדין אין מען האט איהם ארוים געגעבען אשוערען פסק מען האט איהם געזאגט זעה דיך רשע דיין ברודער וען ער איז געווען ריין אין דיך ביסט געווען ארים האט ער אוך דיר רחמנות גיהאט אין האט דיר געליגען גלד דיין גאנץ רייכקייט איז דיר געקומען פון דיין ברודער אין דיך האסט גיזעהן דעם צער פון דיין ברודער אין האסט דיך גאר ניט ווייסענדיג געמאכט אין דורך דיר איז ער געשטארבען איבער דעם קומט דיר אזא שווערען פסק איז צו געקומען אנשמה פון צוויטען ברודער אין געזאגט פאר דעם ב״ד של מעלה אוך בין איהם מוחל דאס גלד אין דעם צער וואס ער האט געהאט דורך איהם כדי זיין ברודער זאל ניט געשטראפט ווערען דורך איהם ·

האט דאס ב״ד של מעלה געפסקינט אז זיי זאלן נאך אמאהל מגולגל ווערען אין דער עושר זאל ווייטער זיין ברודער זאל זיין ארימאן אין זאל ביסלעכווייז אב נעמען בייי זיין ברודער די טויזענד רענדליך דער ברודער דער ארימאן האט אוף זיך געענימען ווייטער צו ליידען כדי זיין ברודער זאל ניט ליידען קיין עונש וכן היה זיי זאנען ביידע מגולגל געווארען דער עושר איז ווייטער געווען עושר אין דער ארימאן איז געווען אמדוכא ביסורים אין ארים אין איז געגאנגען בעטען נדבות האט ער ארין געטראפען צו זיין ברודער דער עושר אין האט בייי איהם געבעטען אנדבה אין איהם געזאגט האב אוף מיר רחמנות איך האב שוין דריי טעג ניט גיגעסען. דער עושר האט איהם גיענטפערט מיט עזות גזה ארוים פין מיר שטעה ניט אמזוסט איך וועל דיר גאר ניט געבען אין דער ארימאן איז פאר הינגער בייא דעם עושר אין שטיב אנידער נעפאלען אין איז געשטארבען (אזוי האט דער רבי ר׳ וואלוול דערציילט דעם לעמבערגער עושר ,) וויי דער לעמבערגער עושר האט דערהערט די מעשה איז ער שטארק איבער רעשט געווארען אין האט זיך געווענדערט וויי נעמט זיך צו אמענש אזא אכזריותקייט ? האט דער רבי ר׳ וואלוול נעזאגט צו דעם עושר די בוגד רוצח די ביסט דאס דער אכזר וויי איז דער ארימאן וואס איז נעכטען בייי דיר געווען אין פאר דיר געווייגט אז די זאלסט אוף איהם רחמנות האבין אין איהם שענקען אנדבה זאלסט איהם דערהאלטען זיין לעבען אין די האסט איהם ניט געגיבען אין איז בייי דיר אין

שטיב אנידער גיפאלן אין אין געשטארבען דאס איז גיווענען דיין ברודער און ערשטען גלגול וואס די האסט דיר ביי אוהם גיליגען טוזינד רעגדלעך אין דער רבי האט זיך אווע גידרעהט פון דעט עושר און האט איהם ניט געוואלט קוקען אוף זיין פנים ארייין אין איז אווע גיפאהרען פין דאנען זעהן מיר וויא וויט אמענש דארף גיבען צדקה אין האבען רחמנות אויף אארימאן וויל עס קומען זיין ער ראטוווינ זיך מיט דעם פין אגרויסען עונש ;

אויינדערליכע מעשה פין קאוניצער מניד וצ"ל.

עס איז צמאהל גיקומען צום מגיד א חסיד צגרויסער חכם אין האט זיך בעקלאגט פאר דעם מגיד אויך זיין מול יר איז אגרויסער אביון אין געבעטען דער רבי זאל איהם געבען אעצה וואס יר זאל טוהן ער זאל קענען מפרנס זיין זיין בני בית. האט איהם דער מגיד גיענטפערט איך זעה אז די האסט ניט קיין מזל צו קיין שום מסחר אין דיר וועלט נאר איין עסק איז דא וואס ביי דעם עסק האכטו אגרויס גליק די קענסט פין דעם רייך ווערען . האט דער חסיד גיבעטען דעם מגיד או יר זאל אידם זאגען דאס עסק . האט איהם דער מגיד גיענטפערט וואס וועט זיין איך וויל דיר אויס זאגען איך ווייס אז די וועסט בשום אופן ניט וועלען דיס עסק הט איהם דער חסיד געזאגט וויל עס איז מיר שלעכט וועל איך דאס עסק ניט עווען לאזען האט אידם דער מגיד גיענטפערט די זאלסט ווייסען אז די האסט אגרויסע הצלחה אין ענין גנבה דער חסיד איז געבליבען דער שראקען אין גיזאגט צים מגיד ווי אזוי קען איך עוסק זיין אין גנבה וואס עס איז נגד רצון הבורא ב"ה ? האט איהם דער רבי גיזאגט איך האב דאס דיר גיזאגט אז דיא וועסט ניט גליק צו קיין אנדער עסק דאס עסק איך זעה אבער אז דיא האסט ניט קיין גליק צו קיין אנדער עסק נאר צו גנבה איז דיין גליק גרוים הפלא ופלא .

דער חסיד איז אהיים געגאנגען בפחי נפש. דאס ארים קיינט האט זיך בייַ
איהם געשטארקט אז עס איז שוין עטליכע טעג אין שטיבל ניט געוועזען
קיין ברויט זיין וויב אין קונדער האבין געבעטען ער זאל זיי געבען ברויט
זיי זאלען זיך דער האלטען די נפשות. ער האט ניט געקענט צו קוקען דעם
צער פין זיין בני בית האט ער זיך מיישב געווען פיקוח נפש איז דאך דוחה
שבת וואס שבת איז דאך אחיוב מיתה גניבה וואס עס איז ניט קיין חיוב מיתה
איז עס דאך גניבה אודאי דוחה אין איז ביינאכט געגאנגען בפחי נפש אין האט
גיפעלט אגוועלב אין ארויס געגנבת אגילדין אין האט גקויפט פאר דעם
גילדען ברויט ער האט גירעכינט אז השי"ת ווט אזהם העלפען וועט ער
אבגעבען דעם גילדען. אין דער פריה דער קרעמער איז נעקומען עפינען
דאס געוועלב האט ער גזעזהן ווי די טהיר איז אפען האט ער זיך דערשראקען
ער האט גיריכענט אז מען האט אזהם זיכער ארויס גענימען דיא גאנצע סחורה
ווי ער איז ארייַן נעקומען אין געוועלב ארייַן אין האט דער זהן אז די סחורה
פעהלט ניט ער נעהט צי דעם טיש קעסטיל זעהט ער אז עס איז
אפען נאר עס פעהלט אבער ניט מער ווי איין גילדען איז אזהם די זאך
געווען אונדער ער האט עס ניט געקענט פערשטיין. עס איז פערביי
געגאנגען עטליכע נעכט האט ער זיך וויטער ארייַן גאכאפט אין אצווייט
געווע"ב ארייַן אין וויטער ארויס גענימען אגילדען דיא מעשה איז מפורסם
בעווארען אויף דער שטאדט עס איז יעדען איינעם געווען אונדער מען
האט ניט גקענט פיר שטעהן וואס פאר אגנב דא איז ער איז שוין דא אין
געווע"ב אין נעמט ניט מעהר ווי אגילדען.

מען האט גישטעלט שומרים בייַ די גזווע"לבין אין אלע מאהל האט ער בייַ
איין צוויטען ארויס געגאנגען אגילדען אין מען האט אזהם בשום אופן
ניט געקענט חאפען בזה די זאך איז אהעגקומען צום שר העיר די זאך איז
איהם געווען אונדער בייַ יעדען געווע"לב שטעהן שומרים אין קענען ניט
חאפין דעם גנב. האט דער שר גזאגט אוף אלין ווע"ל געהן אין ווע"ל זהן
צי אוף ווע"ל איהם קענען חאפען צי ניט דער שר האט זיך אהנגעטוהן
פראסטע מלבושים כדי מען זאל איהם ניט דערקענען אין האט זיך גדרעהט
לעבען דיא גווע"לבען דיא שומרים זענען אויף גשטאנין אין אכטינג געגעבען
אויף דיא גווע"לבען אין דער חסיד איז צי געקומען צי איין גווע"לב אין
האט עס אויף געפענט אין עס האט קיינער פין דיא שומרים ניט גזזהן וויא
דער שר האט דערזעהן ווי ער האט זיך ארייַן גאחאפט אין גווע"לב ארייַן אין
איז איהם נאך גאגאנגען האט ער גזעהן ווי ער האט גיעפענט דאס טיש
קעסטעל אין ארויס גענימען גולדען האט ער איהם אהנגעחאפט בייַ דער האנד

אין

אין האָט אים גענאָגט די ביסט דאָס דער גנב איך וועל דיך נית אָבלאָזען
איך מיז דיך פיהרען צום שר פין שטאָדט:

דער חסיד האָט זיך געבעטען ביי אים ער זאָל אים אָבלאָזען אין אים
בזאָגט די זעהסט דאָך צו איך בין נית קיין גנב וואָרים איך האָב דאָך
אַבריר אַוס צי גלבינען די גאַנצע סחורה פין גיוועלב נאָר איך ויל נית גבינגען
נאָר ויל איך האָב נית צי עסין נעם איך זיך נאָר איך זאָל זיך קענגען דאָס
חיות דערהאַלטען אז השי"ת וועט מיר העלפין וועל איך דאָס געלד אָב געבען
ער האָט אים אָבער נית געוואָלט הערען ער האָט אים געזאָגט ביי שר
העיר וועסטו זיך פערגעטפערין איך קען דיר נאָר נית העלפין דער חסיד האָט
זיך ווייטער אהנגעהויבען צי בעטען ביי אים ער זאָל איהם אָב לאָזין. האָט
ער איהם געזאָגט איך זעה דאָך אז דיין הצלחה צי גניבה איז זייער גרויס
אויב די וועסט מיר טהון די זאַך וועל איך דיך פריי לאָזען. דער שר דער
האָט הייגט גענינגען אויף דער ענגלישע לעטערין דאָס גרויסע גענינגקיט אין
דאָס געלד האלט ער אינטער דעם בעט די קענסט דיך ארין חאפען
דורך אקלין פענסטער אויב וועסט בעקומען דאָס געלד וועלען מיר זיך
טהיילען:

דער חסיד האָט אהנגעהויבין שטארק צי ווינגען אין גענאָגט די זעהסט דאָך
אז איך בין נית קיין גנב פאר וואס זאלסטו מיך צווינגען איך זאָל ארויס
גנבינען ביי דעם שר דאָס געלד. האָט ער אים גיענטפערט אויב די ווילסט
נית וועל איך דיך איבער געבען צום שר העיר. דער חסיד האָט גענאָהן אז
ער האָט נית קיין ברירה האָט ער געמוזט מסכים זיין אין איז מיט אים
געגאנגען אין האָט אים געווינען דאָס פענסטער. ער איז ארויס צום שר
אין ס ב ארויס אין איז באלד ארויס געקומען אין גענאָגט צום שר געלויבט
איז גאָט וואס ער האָט מיך מציל געווענען פין דער גניבה. איך האָב גיהערט
וו זי צוויי דינגערס האָבין גירעדט איינער צום צוויטען מען זאָל הינטען דעם
סם מארגען וועט מען וועט ארויין געבען דעם שר די טהע וועט מען ארויין
טוהען דעם סם אין דער טהע וועט וועט דאָס גאנצע געלד בלייבען אונגער
זויל עס ווייסט קיינער נית פין דעם געלד. על כן וואלט מיר גימעלין אז כיר
זאָלען ארויין געהן צום שר אין אים דערצייילען די מעשה וועט ער אינז נית
בעפרידיגען:

דו דער שר האָט דאָס דערהערט די ריידי איז ער דערשראָקען געוואָרען אין
ער האָט געהויסען דעם יוד אהיים געגאנגען בשמחה אין דער שר איז ארויין
דאָס הינטעל. דער יוד איז אהיים געגאנגען בשמחה אין דער שר איז ארויין
געגאנגען צי זיך אין האָט זיך געלעגט שלאפען ער האָט אָבער נית גיקענט שלאפען

זיין

זיין האָרץ האָט איהם געקלאפט ער האָט שוין געהאפט עס זאָל שוין ווערן סאָג אין דער פריה האָט ער זיך געהייסען ארייַן גיין טהע דיַ משרתים האָבין איהם ארייַן גיגאָבין טאָה האָט ער געהייסען דעם משרת ער זאָל טרונקען דיַ טאָה האָט דער משרת ניט געוואָלט טרונקען האָט ער שוין גיזאָהן אַז דאָס יוד׳ס רייד זאָגען אמת האָט ער גיגאָבין דיַ טהע דעם הינד צו טרונקען דער הינד איז היקף אַנידער גאָפאָלען טויט. האָט ער דיַ משרתים גאָגאָבען אַפסק ג דאָס האָט ער געשיקט רופען דיַ חשובי העיר אין האָט זיי גיוויזען דאָס דיַ כיַ אין האָט געהייסען דערקענען וועמענס עס איז זיי האָבין עס תיכף דערקאָגנט אַז דאָס איז דאָס חסידים האָט ער זיי גאָזאָגט אַז ער איז דער גנב פין דיַ גולדענס האָבין זיי צו איהם גאָזאָגט אַדונ׳י דאָס איז ניט מאָגלאָך מיר קאָגנען דעם מעיש ער איז אַ איש כשר אין אַחכם ער וועט דאָס ניט טוהן האָט דער שר צו זיי גאָזאָגט איהר ווילט מיר ניט גלייבען אין וועל איהם שיקען רופען וועט איהר זאָהן דעם אמת ער האָט נאָך איהם געשיקט ער איז געקומען צום שר מיט גרוס שרעק דער שר האָט איהם גיפרעגט די דערקענסט דאָס היטעל:

האָט איהם דער שר גאָזאָגט לויט וויַ דיַ גדולי העיר זאָגען אויף דיר וואָס פאר אמענש דיַ ביסט זעה אין אַז דיַ ביזט ווייט פין גיביה אין דאָס וואָס דיַ האָסט גאָגנביט דיַ גולדינס איז מיר אַפלא נאָר אין זעה אַז דאָס איז גאָזאָגען אַסבה מן השמים כדי זאָלסט מיך מציל פין זיין טוידט אין האָט איהם דערצייילט דיַ גאַנצע מעשה אַז ער איז דאָס געוואָגען דער שומר וואָס האָט איהם נייכטין גאָחאפט אין ער האָט איהם אמת גאָזאָגט אַז זיינע משרתים האָבען איהם געוואָלט הרגענין אין דורך איהם איז ער ניצול גאָווארען אין האָט איהם געזאָגט אַז עס קומט איהם דאָס גאַנצע גאָלד ווייל ער האָט איהם מציל גאָווארען פין טוידט נאָר אויב דיַ בעשטייסט וואָלען מיר זיך טהיילען מיט דעם גאָלד. ער הייט אַזוי גאָטהן אין האָט איהם גאָגאָבין אין דיַ אַלע גיווע״בין דיַ גולדענס וואָס ער האָט גאָגנביט אין ער איז גאָווארען אַאָשר כל ימיו:

אַיוינדערליכע מעשה מהצדיק המפורסם ר׳ דוד מטאלנא זצ״ל.

דער רבי ר׳ דוד טאלנער זי״ל פלעגט צו היילען קראנקע מיט קמיעות אין אזעלכע מענשין וואס אין זיי איז ארייַן אנשמה פון אמענש (אדיבוק) פלעגט

פֿלעגט עֶר דִי דבוקים געבען אַחילוק אין דִי מענשען זשגען אהיים געפאהרען
געזונד כאַטש אָדם:

אמאהל איז ארויס געגאנגען אבחור פון אַדאָרף שנעט צייט אַכטונג געבען
ווי מען שנייט די תביאה האָט זיך אַגוי מיט איהם געשלאָגען אין
איז צוריק געגאנגען אהיים זייער מיעד. האָט זיך איהם געדאַכט אַז אשטיק
פייער פליהעט אין דער לופט אקייגען זיינע אוגען אין איז אהיים געקומען אין
איז משוגע געוואָרען:

דער פאטער פון דעם בחור האָט געהייסען שמואל. ווי דער שמואל האָט
געזאָהן דאָס אוגגליק וואָס עס האָט איהם געטראפען. איז ער געפאהרען
מיט דעם בחור קיין טאלנאר אַזוי ווי זיי זענען ארויס געקומען צום רבין האָט
דער רבי גיפרעגט דעם דיבוק ווער ביזטו? האָט ער איהם גיענטפערט
שמואל קען מיך גיט איך האָב גיוואהנט אין דעם יאַרבען דאָרף וואָס שמואל
וואהנט מיין נאמען איז משה קראָטשינער. דאָס פיר יאָהר בין איך שוין
טוים. איך האָב געטוהן דריי גרויסע עבירות וואָס דורך זיי האָב איך גיט קיין
מניחה אין איך קען גיט קומען אויף מיין ארט אין פיער יאָהר בין איך געוועזען
אין בהמות טמאות אין עס איז מיר זייער שלעכט געוועזען ביז מען האָט מיר
גיגעבען רשות איך זאָל ארויס געהן אין דעם בחור ארויס. אין דאָס זענען
די דריי עבירות וואָס איך האָב געטוהן. איך האָב געקויפט בשהפות אבהמה
מיט שמואל'ן אין מען האָט זי געשחט'ן אין זי איז טריפה געוואָרען. שמואל
האָט זיין הלק פערקויפט אויף טרפה אין איך בין ארויס געפאהרען אין שטאָדט
ארויס אין פערקויפט מיין חלק בחזקת כשר די צווייטע עבירה איז. די יודען
פון דאָרף האָבען געשטעלט אבית אמדרש בין איך געגאנגען ציום גלח אין
איהם אהגערעדט אַז ער זאָל זיך הייסען גבין געלד בין די יודען פאר דעם
ליים וואָס זיי נעמען לעבען דעם דאָרף דער גלח האָט אַזוי געטוהן אין האָט
בייי די יודען גענימען געלד. די דריטע עבירה איז איך האָב פערברענט דאָס
בית המדרש אין פאר די דריי עבירות האָב איך גיט קיין תקומה. אייונגעל האָב
איך פון עליף יאָהר האָט ער בשום אופן נים געוואָלט זאָגען קיין קדיש מען
האָט דעם יונגעל אהנגעטוהן ענויים קשים ער זאָל זאָגען קדיש אין ער האָט
בשום אופן גיט געוואָלט זאָגען מען האָט פון הימעל איהם פערשלאָסען דאָס
מויל ער זאָל גיט זאָגען קיין קדיש אז איך זאָל גיט האָבען קיין תיקון. דאָס
אלעס האָט דער דיבוק גירעדט פון בחור'ס מויל ארויס. שמואל דער פאָטער
פון דעם בחור איז נתפעל געוואָרען הערענדיג די ווערטער ער האָט געזאָגט
אַז ער גידענקט דאָס אלעס גליך ווי עס איז הערשט געוועזען:

דער רבי האָט דער ווייל געהייסען זיי זאָלען אויף דער אכסניא. בייי נאכט
האָט דער בחור געמאכט משוגענע סגיות ער איז געוועזען מכוכן איז

זער

דער פאטער געלאפען צום רבין, האט דער רבי׳ איהם געהייסען נעמען אסאך פייערדיגע קוילען אין זאל ארײנטער שטעלין אינטער דעם בעט ווי דער בחור שלאפט. דער פאטער האט אזוי געטוהן דער בחור האט זיך אויף געחאפט מיט א רעש אין דער דיבוק האט פין איהם ארויס געשריגען דער רבי׳ כערבערענדט מיך שמואל לויף גיך צום רבין ער זאל מיר געבין אתיקון אויב נים וועל איך ווארגין דיין בחור. שמואל איז געלאפען צום רבין האט איהם דער רבי׳ גיענטפערט אז די זאך מיז געווארט זיין ביז מארגען די נאכט איז אדורך געגאנגען זייער שווער עס איז טאג געווארען זענען זיי געגאנגען צום רבין דער רבי׳ האט גזור געווען אויף דעם דיבוק ער זאל ארויס דורך דעם קליינעם פינגער ער זאל דעם בחור גאר ניט מזיק זיין. עס איז אזוי געווען דער דיבוק איז ארויס אין עס האט דעם בחור גאר ניט געשאדט. אין דער רבי׳ האט אהנגעזאגט שמואל׳ן אז ער זאל זעהן אז דעם דיבוק׳ס יונגער זאל זאגען אלויף חדשים קדיש אזוי• ווי דער דין איז. ביי נאכט איז דער דיבוק געקומען דעם בחור צום חלום ער זאל געהן צום רבין ער זאל מתפלל זיין אויף איהם ער זאל קאנען קומען אויף זיין ארט דער בחור איז געגאנגען צום רבין אין האט איהם דערציילט דעם חלום דער רבי׳ האט איהם מבטיח געווען אז ער וועט מתפלל זיין אין ער וועט זיכער האבען אתיקון:

אוי׳ נדערי׳יבע מעשה פין רבין ר׳ אלימלך מליוענכק וצ״ל.

אין א אשה פין רבין ר׳ אלימלך׳ס משפחה איז ארײין אדיבוק אין האט פין איהר ארויס געדעדט גוטש ער האט ניט געוואלט רעדען קיין יודיש אין האט דער אשה זוך ניט געלאזט מזכיר זיין קיין יודיש ווארט אפילו ווען פרעמדע מענשען האבין פאר איהר מזכיר געווען ציוריש ווארט האט ער זיך אין איהר נוקם גיווען אין האט איהר אהנגעמוהן יסורים קשים. איז מען מיט איהר געפאהרען קיין נעסחיז צום רבין בשעת זי איז געווען אין נעסחיז איז איהר בעסער געווארין ער האט זי ניט אזוי פיעל געפיינגעט. ווי זי איז נאר צוריק אחיים געקומען האט זי דער דיבוק נאך מער געפיינגט ווי פריהער איז מען מיט איהר געפאהרען צום קאנציער מגיד האט ער דעם דיבוק פין איהר ארויס געטריבען אין האט איהר געגעבען אקנ״צ אין זי איז געווארהרען כאחד אדם. זי האט געהאט מנוחה אלאנגע צייט. פאר ראש השנה איז דער דיבוק ווידער ארײין אין איהר אין האט איהר אהנגעטוהן יסורים קשים אין האט אימר ניט

ניט געלאזט געהן אין שוהל ארײן אין ניט געלאזט איהר קײן הײליג וואָרט זאָגן.
יום כיפור איז זי געגאַנגען אין שוהל ארײן אין דער דיבוק האָט געמאַכט
גילעכטערין אין גישפּעט פין יודישקײט אין נאָר גירעדט גוישׁ אין ערשטען
טאָג סוכות האָט ער זי געוואָרגען אין זי האָט גאָר ניט גיקענט רײדען מען
האָט זי שוין געהאַט מייאש גלעזעלען מען האָט ממש בײ איהר געזאָהן יציאת
נשמה איהר פּאָטער איז געגאַנגען דאַוונען אין שוהל ארײן:

זי האָט געזיזען מיט איהרע פינגער אז מען זאָל אהנצינדען ליכט מען האָט
אזוי געטוהן מען האָט אהנגעצינדען ליכט אין זי האָט אהנגעהויבען צו
רײדען וואָס פאַר אזידינגערין בין איך דאָס איך זאָל אזוי לאַנג ליידען יסורים ז
האָט מען גיהערט אקול וויַ מען האָט איהר גיענטפערט מיין קינד פּארכט דיך
ניט די וועסט שוין מער ניט לײדען קײן יסורים די ביסט ניט קײן זינדיגערין
די ביסט אַ צדיקות נאָך הינדערט אין צוואַנציג יאָהר וועסטו זײן אין גן עדן
אין וואָס האָסט געלימטען יסורים ביז יעצט האָט געמיזט אזוי זײן אין איהר
זאָלט ניט מתרעם זײן אויף איהר ויאָס זי האָט זיך ניט געפיהרט ביז יעצט
בדרך הישר דאָס איז זי ניט שולדיג דאָס האָט אַלץ דער בעל דבר געטוהן
ניט זי. אין דאָס וואָס ער האָט געהאַט שלימטה צו איהר צוריק צו קומען וויַל
די קמיע איז אָבגעמאַכט געוואָרגען תיקף נאָך יו״ט זאָל מען פאָהרען צום
קאָזיניצער מגיד ער זאָל איהר שרײבען איין אַנדערע קמיע וועט זי ווערען
צוריק כאחד אדם:

ווי די מענשען פין שטיב האָבען דערהערט דאָס קול אזוי רײדען זאָגען זײ
געלאָפען אין בית המדרש ארײן אהיים רופען דעם פאָטער פין דער אשה
אין האָבין איהם געזאָגט אז דער רבי ר׳ אלימלך איז דא ווייל זײ האָבען
דערקענט אין די רײד אז דאָס איז דער רבי ר׳ אלימלך דער פאָטער פין דער
אשה איז אהיים געגאַנגען פיעל מענשען זענין מיט געגאנגען. ווי זײ זענען ארײן
געקומען האָט דאָס קול אויס גערופען ווער עס איז ניט פין אונזער משפחה זאָל ארויס
גהן. זענען די פרעמדע מענשין ארויס גענאַנגען עס איז נאָר גבליבען די
קרובים האָט דאָס קול זײ געזאָגט דבורי מוסר. אין האָט זײ געזאָגט איהר
לערנט אין דאַוונד איהר ווייסט ניט וואָס דאַוונען איז. איך בין געשטאַרבין
אין איך לעב אבער. אין האָט זײ אהגעהויבען צו בענשען מיט ברכות אהן
שיעור אין האָט זײ געזאָגט איהר זאָלט ניט זארגען בין יעצט איז איך גוט
גיט געוואָזען עס האָט געמיזט אזוי זיין אבער פין היינט אָהן וועט איער מזל
אויף געהובען ווערען. אין האָט געזאָגט איהר זאָלט די אשה ערליך האַלטען זי
וועט תיכף געזינד ווערין אין וועט בקרב הימים מעוברת ווערין מיט אבן זכר
זאָל מען איהם אנאָמען געבען נאָך מיר. האָט דער פאָטער פין דער אשה
גיפרעגט וויַ אזוי איז איער נאָמען? האָט דאָס קול גיענטפערט אלימלך אין

זײס

זײַט געזונד. האָבען זיי אײַהם ניט גיעענטפֿערט. האָט ער זיי גענפֿרעגט פֿאר וואָס ענטפֿערט אײַהר מיר ניט האָבין זיי אײַהם גיעענטפֿערט זײַט אינץ מוחל. דו אשה איז תיכף אַנטלאָפֿען געוואָרען. וועז זי האָט זיך אויף געחאַפּט האָט מען זי גיפֿרעגט וואָס מיט אײַהר איז דאָ געשען האָט זי גיעענטפֿערט אז זי וויסט גאָר ניט. האָט מען זי גיפֿרעגט פֿאר וואָס זי האָט געהיסען אהנצינדען לײַכט האָט זי גיעענטפֿערט אַזוי וויַ איך בין גיזעסען מיט יסורים האָב איך געזוען ארויס געהן פין אלקער אין שטיב ארײַן א איש זקן האָב איך מיך דערשראָקען ע״כ האָב איך געהיסען אהנצינדען לײַכט. אין דער פריה איז די אשה אויף געשטאַנען געזינד כאחד אדם אין איז געגאַנגען אין שוהל ארײַן דאַוונען:

אַווינדערלײַכע מעשה מהגאון הצדיק מו״ה ארי׳ לייביש אויערבוך אבד״ק סטאניסלאב.

ווען ר׳ ארי׳ לייביש איז געווען רב אין סטאניסלאב איז געווען אפרנס החודש א איש נכבד אין אלמדן אין ער האָט געהאט קנאה אויף דעם רב וויל ער דאַוונד שפעט. ער פלעגט אמאהל קומען דאַוונען זײַגער ניין אין דער פרנס חודש דאָט געוואלט אז מען זאל דאַוונען פריה כדרך התיקון. אמאהל דאָט דער פרנס חודש אהנגעזאגט דעם שמש אז ער זאל ניט געהן רופען דעם רב צום דאַוונען אזוי וויַ ער איז געוואהנט געווזען אלע טאג ארײַן צו ריפען דעם רב צום דאַוונען. אין האָט גיהיסען דאַוונען אהן דעם רב מען זאל ניט וואַרטען אויף דעם רב:

דער רב האָט געזאהן אז עס איז שוין געקומען די צייט פין דאַוונען אין דער שמש איז אידם ניט געקומען רופען איז ער אלין גענאַגען אין שוהל ארײַן דאַוונען. ער איז אבער אהנגעקומען נאך דעם לײַענען עס איז פונקט געווזען אם שבת האָט ער צו גערופען דעם שמש אין האָט אידם גיפֿרעגט פאר וואָס ער איז אידם ניט געקומען רופען צום דאַוונען אין האָט אידם געגעבען צווײַ פעטש אין תיכף האָט ער חרטה געהאט וואָס ער האָט דעם שמש געגעבען צווײַ פעטש אין האָט געהיסען דער שמש אז ער זאל אידם צוריק געבען פעטש דער שמש האָט ניט געוואלט האָט ער אויף אידם גוזר. געווזען האָט דער שמש גיענטפֿערט אז אזא גזירה וויל ער ניט מקיים זיין דער רב האָט געדאַוונט ביחידות מוצאי שבת האָט דער רב געזימען אשטעקין אין אטאַרבע אין געגאַנגען אין וועג ארײַן ער האָט אויף זיך געזימען צו לײַדען

אַיהר גלות ווייל עֶר האָט געשלאָגען דעם שמש אין עֶר האָט זיך אַנאַנץ יאָהר
גיט אָב געשאָהרען דיִ האָר פין קאָפּ אין דער שטאָדט איז געוואָרען אַ גרויס
רעש דער רב איז גיט דאָ מען ווייסט גיט ווי עֶר איז. קיין אַנדעֶרען רב האָבין
זיי גיט גיקענט נעמען. אין דער פרנס החודש האָט פערטרעטען דאָס אָרט פין
רב מען האָט איהם אָב געגעבען דעם זעלבען כבוד ווי דעם רב דער שמש
איז איהם געגאַנגען רופען צים דאַוונגען אין נאָך אַזעלכע כבודים:

דאָס יאָהר איז פערבייַ געגאַנגען אין דער רב איז צוריק געקומען קיין
סטאַניסלאָב בעוואַקסען דיִ האָר בייז צי דיִ אויגען מיט צירייסינע מלבושים
אין צוריסינע שיעך מען האָט איהם קיינער גיט דערקענט עֶר איז פרייטיג
פאַר נאַכט גענאַנגען אין שוהל אַרייַן דאַוונגען אין איז געשטאַנגען לעבען דער
טהיר גליך מיט ארימע ליים. בשעת מען האָט איינגיטיילט דיִ אורחים איז
איהם אויס געקומען צו עסין בייַ דעם פרנס החודש נאָך דעם עסין האָט עֶר
געבעטען דעם פרנס החודש אַז עֶר זאָל איהם לאָזען דאָ געכטיגען דער פרנס
החודש האָט גיהייסען אוסבעטען אַגילעגער אין עֶר האָט זיך געלעגט שלאָפען. עֶר
איז אויף געשטאַנגען גאַנץ פריה דער פרנס החודש מיט זיין גאַנץ בני בית
זענען גאָך געשלאָפען אין איז געגאַנגען אין מקוה אַרייַן אין איז צוריק
געגאַנגען צום פרנס החודש אין זיך אויף צוריק גצלייגט אויף דעם גילעגער אין
מהרהר געוועזען בדברי תורה עס איז געוואָרען שפעט עס איז שוין געקומען
דיִ ציַיט פין דאַוונגען אין זיי אַלע זענען נאָך געשלאָפען איז עֶר אויף גילעגען
אויף דעם גילעגער אין גילערענט. דערוויל איז ארייַן געקומען דער שמש רופען
דעם פרנס חודש צים דאַוונגען. ווי דער שמש האָט געזאָהן אַז זיי שלאָפען
נאָך אין דער רב האָט זיך אויף געמאַכט שלאָפענדיג האָט עֶר אַראָפּ געצימען
דיִ לייכטער פין טיש אין האָט זיי בעהאַלטען אינטער דער פאָלע אין איז זיך
אַוועק געגאַנגען:

דער רב האָט דאָס געזאָהן אין האָט זיך גיט ווייסענדיג געמאַכט דער שמש איז
באַלד צוריק געקומען אין געזאָגט עס איז שוין דיִ ציַיט פין דאַוונגען אין
איהר שלאָפט נאָך. דער בעל הבית האָט זיך אויף גאָחאַפט אין האָט דער זאָהן
אַז דיִ לייכטער זענען גיט דאָ האָט עֶר געמאַכט אַ גשרייַ. דער שמש האָט גאָזאָגט
אַז עֶר איז ארייַן געקומען אין שטיב ארייַן איז דיִ טהיר געוועזען אפען דער
אורח איז גילעגען אָהן גשפּאַרט אויף דעם טיש זיכער האָט עֶר גענימען דיִ
לייכטער. דער רב האָט איהם גיפרעגט צי עֶר קען אויף דעם שווערען איז
דער שמש צי געלאָפען צים אורח מיט רציחה אין האָט צי איהם גאָזאָגט
גנב גיב אָב דיִ גניבה אין האָט איהם געגעבען צוויי פעטש ווי עֶר האָט איהם
געוואָלט געבען נאָך אפאטש האָט עֶר איהם גאָזאָגט גיב גיט מעהר דען איך
האָב דיר אויך גיט נעגעבען נאָר צוויי פעטש אין ווייל גיט קיין פראָצעסען.

נאָר גיב אָב דיִ לייכטער וואָס האָסט זיי אַוועק גענאָגען אינטער דער פאָלק
אין גאָה זאָג דער רבונות אַז דער רב איז צורק געקומען:

אַווינדערליכע מעשה מהרב הצדיק מאפטא.

אָמוחר איז געקומען צום רבין פרעגען אַצוצה צי ער זאָל פאָהרען קיין יאַסי
האַנדלען האָט איהם דער רבי געהייסען פאָהרען אין האָט איהם
גיפרעגט אַז איהר פאָהרט אין וועג אין איהר טרעפט אַ ארימאַן גיהן אין
בּיי אייך איהר זאָלט איהם אויף נעמען אויף דער פיהר צי נעמט איהר
איהם אויף ? האָט איהם דער סוחר גיענטפערט עס טרעפט זיך פיהל מיהל אַז
איך בּיגלייטען אַ ארימאַן גיהן היים איך דאָס שמייסער ער זאָל זיך שטעלען אין
היים דאָס ארימאַן אויף זיצען אויף דער פיהר. האָט איהם דער רבי ווייטער
גיפרעגט אַז מען טרעפט אַרימאַן אַלמען וואָס דאַרף מען טוהן ? האָט
איהם דער סוחר גיענטפערט אזעלכע דאַרף מען זיכער אויף נעמען. האָט
דער רבי גיזאָגט מיר דאַכט זיך אַז אַלמען דאַרף מען ניט אויף נעמען
אַ גזינדטער מענש אַז ער גיהט אין וועג אין וועלד מיט דאַרף מען איהם
אויף נעמען אבער אַלמער דאַרף זיך ניט אינטער שטעלין צי גיהן אינטער
וועגענס ער דאַרף זיך ניט צי פערלאָזען אַז ער וועט טרעפין אפיהר אין מען
וועט איהם אויף נעמען. איבער דעם דאַרף מען מורא האָבען אפשר איז ער
ארויבער אין מאכט זיך לאָם כדי מען זאָל איהם אויף נעמען אין ער זאָל קיענען
בּערויבען מענשען. דעם סוחר איז עס געווען אפלא פאר וואָס דער רבי
רעדט מיט איהם אזעלכע ווערטער:

דער סוחר האָט זיך אַ גיזעגענט מיט דעם רבין אין איז גיפאָהרען אין
וועג ארייין. דער סוחר האָט זיך גיליגט שלאָפען אויף דער פיהר אין
איז אנטשלאָפען גיוואָרען. פאָהרענדיג האָבין זיי בּיגלייגט אַמענש גיהן
אויף קילאָם אין האָט גיבּעטען בּיי דעם שמייסער ער זאָל זיך שטעלען אין
וואַרטען בּיז ער וועט צי קומען צי דער פיהר. די מענשען וואָס זענען גיזעסין
אויף דער פיהר האָבין גיבּעטען דעם שמייסער ער זאָל זיך שטעלען אין אויף
נעמען דעם מענש. דער בּעל העגלה האָט זיך גישטעלט וואַרטען אויף דעם
לאָמען. דער סוחר האָט זיך אויף גיחאַפט אין גיפרעגט וואָס מען שטעהט.
האָבען זיי איהם גיענטפערט אַז זיי וואַרטען אויף דעם לאָמען מען זאָל איהם
אויף נעמען אויף דער פיהר. דער סוחר האָט זיך דערמאנט אין רבינ'ס רייד
אין גיהייסען פאָהרען וואָס גיכער. דער לאָמער האָט גישריגען האָט רחכנת
אויף

אויף מיר אין ווארט אויף מיר אין נעמט מיך אויף. דער סוחר האָט גענאָגט צים בעל עגלה ער זאָל נאָר אַנטלויפען. דער שמייסער האָט געיאָגט דן דן פערד אין אין אַוועק געפאהרען. דן מענשען וואָס זענען גיזעסען אויף דער פיהר אקייגען איבער האָבען געזאָהן וי דער לאמער האָט געניטען ביידע קיליעס אין איין האַנד ארייין אין אין נאָך געלאפען דער פיהר ווי זיי האָבען דאָס דערזעהן האָבין זיי געהייסען דעם בעל עגלה וואָס שנעלער פאהרען. ווי דער לאמער האָט גענאָהן אַז ער וועט ניט קענען חאפען דן פיהר האָט ער גענימען אשטעקען אין זיי געווארפען עם האָט אבער זיי ניט געטראפען:

נאך אמעשה פין רבין מאפטא אין אטייטש אויף אפטוק.

ווען דער רבי ר' אברהם יהושע העשעל מאפטא איז נאך געווען רב אין קאלבינסוב. איז פאר אים פארגעקומען אגרויסע דין תורה איז ער גיזעסען בייי דער דין תורה מיט עטליכע דיינים די דיינים האבען געניטען שוחד ביי איין בעל דין אין האבען נוטה געווען דעם בעל דין גרעכט צי מאכען. דער רבי האט אבער ניט געוואלט מסכים זיין מיט זיי אין האָט געזאגט אז דער דין איז ניט אזוי ווי זיי זאגען. די דיינים האבין גיזעהן אז זיי ווילען מיט אים גאר ניט מאכין האבען זיי געזאגט זיי ער בעל דין אז ער זאל משחד זיין דעם רב. ער האט אבער געווינסט אז עס איז ניט מעגליך משחד צי זיין דעם רב האבען אים די דיינים מייען געווען אז ער זאל ארייין ליגען אין זיין מלבוש פין ראש חודש נעלד. ער האט אזוי געטוהן ער האָט ארייין געליגט אין רב'ס מלבוש ארייין געלד אין עס האָט קיינער ניט געזעהן:

דערר רב. האָט ווייטער אהנגעהויבען צי קלאהרען וועגען דער דין תורה האָט ער געזאהן וויי זיין דיעה איז שוין אויך מסכים צי די דיינים האָט ער ניט פערשטאנען וואָס דאָס איז האָט ער אב געליגט די דין תורה אויף דעם צווייטען טאג אין האָט גהייסען די דיינים מיט בעלי דינים אהיים גיהן. אין ער איז ארייין געגאנגען אין אבעזונדער חדר אין האָט געווינט פאר דעם רבונו של עולם אויף דעם וואָס זיין דיעה איז אויך נוטה צי די דיינים וואָרום באמת איז דער דין ניט אזוי ווי די דיינים זאגען. אויף דעם צווייטען טאג האָט ער ווייטער גענאהן וויי זיין דיעה איז נוטה צי די דיינים האָט ער ווייטער אבגעליגט די דין תורה. עס האָט אזוי געדויערט ביז ראש חודש. ראש חודש האָט ער גענימען זיין מלבוש זיך אהנטוהן האָט ער גיזאהן אז עס

זיי ער

אין זייער שווערער האט ער ארויס גישטעקט זיין האנד אין קעשענע ארויס אין האט ארויס גענומען עטלעכע רענדלעך. האט ער פערשטאנען אז עמיצער האט עס אים ארויסגעלייגט האט ער גיפרעגט זיין ווייב צו זי ווייסט ניט ווער האט זי אים גיעטפערט אז זי ווייסט ניט. מען האט אהנגעהויבען חוקר ודורש זיין בין עס איז געבליבען במוסכם אז עס האט עס קיינער ניט געטרוען נאר דער בעל דין. האט דער רב נאך אים געשיקט אין האט אויף אים גזר גענומען אז ער זאל מודה זיין. דער בעל דין האט תיכף מודה געווען. האט אים דער רב געזאגט די בייסט ארשע איך וועל שוין ניט זיצען בייַ דער דין תורה:

מ"ט דעם האט ער אויס גיטייטשט דעם פסוק "ויסלף דברי צדיקים" דאס איז טייטש דער שוחד פערקרימט די רייד פון צדיקים דאס מיינט מען אפילו דער צדיק וואס האט גאהר ניט קיין ידיעה פון שוחד דהיינו מען ניט אים שוחד אפילו ער ווייסט גאר ניט. אזוי ווי בייַ אים איז געווען ער האט גאר ניט געווייסט פון דעם שוחד פון דעסטוועגען מיז ער נוטה זיין צו דעם בעל דין:

אקליג וואָרט פון רבין ר' בונם וצ"ל.

דער רבי ר' בונם איז אמאהל געקומען צו זיין רבין דעם יוד הקדוש אין האט שלעכט אויס געזוכען האט אים דער יוד הקדוש גיפרעגט וואס ער זעהט אויס אזוי שלעכט. האט ער אים גיענטפערט אז ער האט אים אייגער שטארק מבייש געווען. האט זיך דער יוד הקדוש געווינדערט אין אים גיפרעגט ווער איז דאס דער מענש וואס האט דיך מבייש געווען האט ער אים ניט געוואלט זאגען האט אים דער יוד הקדוש שטארק מפציר געווען אז ער זאל אויס זאגען וויל ער האט דעם מענש געוואלט מענוש זיין ער האט אים אבער ניט געוואלט זאגען:

דאס איהם דער יוד הקדוש גיפרעגט וואס האסטו געטוהן דעם מענש וואס ער האט דיך מבייש געווען. האט ער אים גיענטפערט אין האב איהם געקושט. איז דאס דעם יוד הקדוש נאך מאהר ווינדער געווען האט ער איהם געהייסען ער זאל איהם אויסזאגען ווער דאס איז געווען האט ער איהם גיענטפערש אין האב ארין געקוקט אין ספר שבט מוסר האב אין געזאהן אז אין האב נאך גאר ניט געטוהן קיין מצות וואס אזיד דארף טוהן האב אין זיך שטארק פערשעמט אז מיין נשמה איז מיר כמעט ארויס פאר

נפלאות הצדיקים

צ״שה נאך דעם האב איך איהם געגעבען אקוש אין ארץ גערשטעלט אין שאנק ארץ:

פין דאנען קענען מיר זיך ארויס נעמען השכל אז דער רבי ר׳ בינם איז מבייש געווארען פין ספר שבט מוסר וואס ער איז געווען אצדיק גדול אין איז ארום געגאנגען מיט אשלעכט פנים וואס זאלען מיר טוהן מיר דארפען תמיד ווינען אין קלאגען אויף אונזערע חטאים. השי״ת זאל אונז העלפען מיר זאלען זוכה זיין תשובה צו טוהן בלב שלם אמן:

אווינדערליכע מעשה פון רבין ר׳ מענדיל פון רומנוב.

אין אדארף לעבען ראפשען האט געהאלטען אייד אינן ארענדע בייי אפ״ץ אין ער איז געווען אגרויסע אביון ער האט נים געהאט צו בעצאהלען דיי ראטעס. האט איהם דער פריץ געזאגט אויב ער וועט איהם נים בעצאהלען דאס געלד וואס ער איז איהם שולדיג וועט ער איהם ארויס ווארפען פון דער ארענדע אין ער זאל נים קומען צו איהם בעטען אויב ער וועט צו איהם קומען מיט לעדיגע הענד וועט ער איהם שטראפען ער וועט איהם שמייסען. דער ארענדאר איז גפאהרען קיין ראפשיץ צום רבין ר׳ נפתלי אין האט איהם דערציילט די מעשה וואס דער פריץ האט איהם געזאגט אין קען נים גיהן צום פריץ בעטען וויל דער פריץ האט איהם געזאגט אז אויב ער וועט צו איהם קומען בעטען וועט ער איהם שמייסען. האט איהם דער רבי ר׳ נפתלי געזאגט די זאלסט נים גיהן צום פריץ גאט וועט דיר אזוי אויך העלפען די דארפסט נים מפקר זיין דיין גוף מען זאל איהם שלאגען:

דער ארענדאר איז אהיים געקומען אין האט דערציילט דעם עגטפער וואס דער רבי האט איהם גיפרעגט וואס וועסטו טוהן דער טערמין איז שוין באלד דער פריץ וועט באלד שיקען זיינע משרתים אין זיי וועלען אונז ארויס טרייבען. האט ער זיך מיישב געווען אין איז געפאהרען קיין רומנוב צום רבין ר׳ מענדילע אין פאר איהם שטארק געווינט. האט איהם דער רבי גיענטפערט וואס איז דער רצה צום פריץ אין אז ער וועט דיר הייסען גיבען פינף קלאפ וועט דיר גאר נים זיין אין נאך די קלאפ וועט ער בעסער ווערען דער ארענדאר איז איהם געפעלען אין איז געגאנגען צום פריץ. וויי דער פריץ האט איהם דערזאהן האט ער איהם גיהייסען אניידער

לייגען

זייגען אויף אַבאַנק אין איהם געבּאָרן פינף קלעפּ אין דאָס גאָר נים גיהערט נים זייגען ווייגען אין שרייען מען האָט איהם געגעבּען פינף קלעפּ נאָך דעם האָט ער זיך אויף געהויבּען אין זיך אַנידער געזעצט אין אַוונקלע אין גענוייגט אין גיקרעכצט:

ער פריץ האָט אויף איהם רחמנות בעקומען אין האָט שטאַרק חרטה געהאַט וואָס ער האָט איהם געהייסען שמייסען ער האָט געזאָגט וואָס קען ער טוהן אז ער איז ארים, אין דער ארענדאר האָט בעקומען חן בייַ דעם פריץ אין האָט איהם געזאָגט דאָס וואָס בּיסט מיר שילדיג בין איך דיר מוהל גאָר זיין הייגנט אָהן אין ווייטער זאָלסטו מיר צאָהלען אין פאר דיַ פינף קלעפּ גיב איך דיר יעדען יאָהר פינף קלאַפטער האָלץ אין פאַשע פאַר דיינע בהמות וועגען. דער ארענדאר איז אהיים געגאנגען פין פריץ מיט אשמחה אין איז געפאָהרען קיין רומנוב צים רבין אין איהם דערציילט דיַ בשורה. האָט איהם דער רבּי :עזאָגט וואָס האָסטו גירעכענט אוף דעם רבין פון ראָפשיץ וואָס האָט דיך ניט נעהייסין געהן צום פריץ ניט ווייל ער האָט ניט געזעהן מיט ריח הקודש אז נאָך די קלעפּ וועט דיר בעסער זיין נאָר ווייל ער האָט ניט גיקענט ליידען אז איהד זאָל בעקומען קלעפּ. איבער דעם האָט ער דיך ניט געהייסען געהן צום פריץ. אָבער איך האָב גיזעהן אז עס איז כדאי צו בעקומען קלעפּ כדי עס זאָל דיר נאָך דע[illegible] גוט זיין.

נאָך אַ ווינדערליכע מעשה פון רבין ר׳ מענדלע מרומנוב וצ״ל.

אַמאָל בייַנאַכט ווען דער רבּי ר׳ מענדלע איז געשלאָפען אין זיין חדר אין זיין משמש ר׳ הירש איז געשלאָפען אין דער פאָרשטוב. האָט עמיצער געקלאַפט אין דער טהיר. אין ווייל דער רבּי האָט איהם ניט געדויערט עפּינען דיַ טהיר האָט ער ניט גיעפּינט נאָר ער איז גילעגען אויף דעם גילעגער אין האָט גיזואָלט זאָהן וואָס דאָ וועט זיין. פלוצלונג האָט ער גיזעהן ווי צמענש איז ארין געקומען אין שטיב ארין אין איז גלייך ארין געגאַנגען צים רבין (דאָס איז געווען דער שר פין פריסען) אין האָט גיבּעטען דעם רבין ער זאָל איהם ערלויבּען צו גיהן קיין רוסלאַנד דורך גאַליציא אין דער רבּי האָט איהם ניט ערלויבט. האָט ער איהם געזאָגט אויף וועלכען כינין גאַנץ הצטרכות בייַ דיַ יודען פין מיר וועלען דיַ יודען פין גאַליציא רייך ווערען

וועלן. האט איהם דער רבי׳ גיענטפערט איך וויל ניט דיין רייכקייט אין וויל ניט
די זאלסט אדורך געהן דורך גאליציא:

וועלן דער שר איז ארוים געגאנגען האט דער רבי גיפרעגט זיין משמש צי ער
וויסט וער דאס איז געווען האט איהם דער משמש גיענטפערט דאס
איז ניט וער שר פין פריסען. (דער משמש איז געווען אנרוסער מאן
ער איז געווארין רבי אויף ר׳ מענדילעס ארט). האט איהם דער רבי געזאגט
די האסט גיט גיזעהן וילע גנב (אזוי האט ער געריפען דעם שר פין פריסען)
וויל אדורך געהן דורך גליציא אין מטמא זיין דאס לאנד:

נאך א ווינדערליכע מעשה פון רבין ר מענדלע מרומנוב וצ״ל.

דער רבי׳ ר׳ הירש מרומנוב איז געבליבען איתום קליינע היינט אהן פאטער
אין כוטער האבען איהם זיינע קרובים געגעבען צו אשניידער ער זאל
זיך לערנען שניידערי. ער האט אבער ניט געוואלט זיין קיין שניידער ער
האט בעסער געוואלט לערנען. איז ער אויך פין זיין שטאדט פין טארנא
אין איז גיווען נע ונד בזז ער איז געקומען קיין פריסטוק אין איז אריין געגאנגען
אין רבין ר׳ מענדילעס בית המדרש ארין (ער האט פריהר געוואהנט אין
פרישטוק) אין האט זיך אנידער גיזעצט בייי אטיש אין גיזאגט תהילים מיט
אנרוים געווין. די מענשין פין בית המדרש האבען איהם גיפרעגט וואס ער
ווינט אזוי אין פין וואנען ער איז? האט ער נאך מהר געווינט אין זיי
דערציילט אז ער האט ניט קיין פאטער אין מוטער אין האט ניט ווער עס
זאל זיך אויף איהם אומקוקען אין ער וויל לערנען. וועלן עס זאל וועלכער מענש
מיט איהם לערנען וואלט ער איהם פשוט מחיה געווען. די מענשין האבען
אויף איהם רחמנות גיהאט אין האבען מיט איהם גילערנט אין ער האט
מצליח געווען אין לערנען אין איז אלץ מהר גיווארסקין גרעסער ער האט
שוין גילערנט בעזאמען מיט אלץ בית המדרש בחורים אין איז געווען זייער
פרום איז אלץ טאג גיווארסקין גרעסער בעבודת ה׳:

דעם רבין ר׳ מענדלע׳ס האט ער ניט גיזוהן נאר וועלן ער איז גיקומען אין
בית המדרש ארייין דאווינען ער האט אבער משתוקק געווען צו זיין
בייי דעם רבין אין שטיב ער זאל איהם קענען משמש זיין אזוי ווי די גמרא
זאזט אז משמש זיין אתלמיד חכם איז גרעסער ווי לערנען כדי ער זאל זיך
קענען אבלערנען פין זיינע מעשים. ער האט שוין ניט גיקענט רוהן אין ער
האט

האָט שוין גיקלעהרט ווי אזוי ער זאָל קענען זיין אמעמש בייַ דעם רבין. האָט ער זיך מיישב געווען אין אין צי געגאנגען צי דעם הייצער אין איהם געזאגט ווייל די קאמער פין האלץ אין וויט פין שטוב גיב מיר דעם שליסעל פין קאמער וועל איך דיר ארייַן ברענגען האלץ ווען מען וועט דארפען. דער הייצער האָט איהם געגעבען דעם שליסל אין דער בחור האָט ארייַן געטראָגען יעדען טאג האלץ מיט אזריזות גלייך ווי ער וואלט גיברענגט האלץ צי דער מערכה. אזוי ווי ער האָט ארייַן געטראָגען דאָס האלץ אין ער זיך צוריק געגאנגען לתורה ועבודה עס אין פערבייַ געגאנגען עטליכע טעג האָט ער גיבעטען דעם הייצער אז ער זאָל איהם לאָזען איינהייצען דער הייצער האָט איהם דאָס אויך צולייב געטוהן. אין אצייט ארום האָט ער שוין אהנגעהויבען ארייַן צי געגאנגען אין רביינס שטיבל ארייַן יעדען טאג ווען דער רבי אין זיך געגאנגען מכין זיין אין ער ארייַן געגאנגען אין שטיבל ארייַן אין געבעטען דעם משרת ער זאָל איהם לאזען אויס קערהרען דער משרת האָט איהם צולייב געטוהן אין איהם געזאָגט אויס קערהרען ער האָט גיקערהרט בשמחה רבה דאָס ער האָט זוכה גיווען אויס קערהרען דעם צדיק׳ס חדר נאך דעם קערהרען אין

ער זיך וויטער געגאנגען צי זיין תורה ועבודה:

די משמשים האָבען דעם בחור שטארק לייב גיהאט אין וואָס ער האָט פין זיי פערלאנגט האָבען זיי איהם צולייב געטוהן נאר צי בעטען דעם רבינס בעט האָבען זיי איהם נית גילאזט וויל זיי האָבען מורא גיהאט אפשר וועט ער נית גוט בעטען וועט דער רבי אויך זיי מקפיד זיין. אין דער בחור האָט אבער זיך פין דעם אויך נית מייאש גיווען ער האָט געזוכט עצות ווי אזוי ער זאָל קענען בעטען דער רבינס בעט. האָט זיך געמאכט אז דער משמש האָט בעדארפען צוועק צי גיהן איז דער בחור צי איהם צי געגאנגען אין איהם געבעטען די דארפסט דאך צוועק צי גיהן לאז מיך בעטען דאָס בעט דער משמש האָט איהם גיהיסען בעטען דאָס בעט אונזער בחור האָט זיך דערפרייט אז ער האָט זוכה גיווען צי דעם וואָס ער האָט שוין לאנג משתוקק גיווען. דער בחור האָט דאָס בעט גיבעט מיט גרויס זריזות אין טרערען פין פרייד האָבען זיך בעווייזען אויף זיין פנים דאָס ער

האָט זוכה גיווען צי דעם:

דער רבי האָט זיך גצלייגט שלאפען האָט ער דערקענט אז דאָס בעט אין היינט אנדערש גיבעט ווי שטענדיג אין ער האָט מרגיש גווועזען אז זיינע משמשים האָבען דאָס בעט נית גיבעט בעווייל ער האָט נית גיקענט שלאפען. האָט ער ארייַן גערופען זיין גבאי אין האָט איהם גיפרעגט ווער האָט היינט גיבעט דאָס בעט? האָט איהם דער גבאי גיענטפערט מן הסתם האָט עס גיבעט דער זאָלבער ווייס שטענדיג האָט דער רבי געזאָגט די זאגסט שקר אויך דערקען אז

הײַנט האָט ניט גיבעט דער זעלבער וואָס שטאָנדיג איך האָב ניט גיקענט שלאָפֿן מאָן האָט אַרײַן גערופֿן דאָם משרת וואָס פלעגט שטאָנדיג צו בעטן אין מאָן האָט איהם גיפרעגט ווער עס האָט הײַנט גיבעט האָט דער משרת גיזאָגטפֿערט איך האָב הײַנט ניט גיבעט ווײַל איך האָב בעדאַרפט אַוועק צו גאָהן מיט אַשליחות וואָס דער רבי האָט מיך גישיקט אין דער בחור הירש פין טאָרנא בעט שוין מיך אַלאַנגע צייט איך זאָל איהם לאָזן בעטן אין הײַנט האָב איך גאָמיזט לאָזן בעטן. האָט דער רבי גיזאָגט אויב אַזוי אַז דער בחור האָט גיבעט זאָג אים אַז איך אַז מהיום והלאה זאָל ניט דערוואַרטן עמיצער צו בעטן נאָר דיר בחור. מאָן האָט שוין דאָם בחור אַרײַן גערופֿן צום רבין אין איז גאָוואָרן אמשמש בײַ דאָם רבין. יעצט האָט ער שוין גאָהאַט וואָס ער האָט גאָוואָלט ער האָט שוין ניט אַרויסגיטרעטן פין רבין אין ער האָט הערשט אָהנגאָהויבן צו וואַקסן אַלע מאָהל גרעסער אין גרעסער:

דער רבי האָט זיך אויס גיצויגן פין פרישטוק קיין רומנוב אין האָט מיט גענימען מיט זיך דאָם בחור אין האָט איהם דארט חתונה גיאַמאַכט. נאָך דער חתונה האָט איהם דער רבי איבער גיגעבן אין זיין האַנד אַרײַן זיין גאַנץ הויז מאָן האָט קיין זאָך ניט גאָטוהן אָהן איהם. וואָן ער איז גאָוואָרן רבי האָט ער דערצײַלט אַז בשעת זיין חתונה וואָן די בחורים זאָגן בײַ איהם גיזעסן איז צו איהם אַרײַן גאָקומען דער רבי ר' מאָנדאָל? אין האָט מיך אַוועק גערופֿן פין די בחורים אין צו איהם גאָזאָגט קום וואָל איך דיך לאָרנען וואָס מאָן מײַנט חתונה אין האָט איהם פיאָל כוונות מגלה גאָוואָזאָן. פין דאַנאָן זאָהן מיר וון גרוים שימוש תלמודי הכמים אין:

אַוויגדערלידע מעשה פון רבין ר' חיים מצאנז זצ"ל.

דער רבי מצאנז איז גאָוואָזאָן א איידים פון דאָם גאון מלײַפניק דער שדהן איז גאָוואָזאָן הגאון ר' יהושע העשיל בן הגאון מלײַפניק. די מעשה איז אַזוי גאָוואָזאָן. דער גאון ר' יהושע העשיל איז א מאָהל גאָוואָזאָן אין טאַרניגראד אודות מסחר וואָן ער האָט זיך ערלעדיגט פון זיין מסחר איז ער זיך גאָגאַנגען אין בית מדרש אַרײַן לערנען האָט ער גערעפֿן דאָם צדיק ר' חיים מצאנז וואָן ער איז נאָך גאָוואָזאָן א בחור זיצען אין לערנען מיט גרויס התמדה. דער בחור איז איהם זייער גיפעלען ער האָט מיט איהם אָהנגאָהויבן צו שמיסן אין לערנען האָט ער גאָזאָהן אַז ער איז אַגרויסער

גאון וחריף ובקי . האט ער אינהם גיפערעגט וועד ער איז האט ער אינהם
געזאגט ער האט גיזעהן אז ער איז אמיוחס איז אינהם איינגעפאלען אז
זיין פאטער זאל איהם נעמען פאר א איידים . דער גאון ר׳ יהושע העשיל
איז גענאנגען אויף דער אכסניא אין אבגעשריבען אברוך צו זיין פאטער
(וויל ער האט נאך בעדארפט זיין אין טארניגראד) אין אינהם פאר געלייגט
דעם שידוך .

דער ר׳ לייבוש דער צאנזער רבי׳נס פאטער איז דאמאלס געווען אין לייפניק
אין איז געווען אויצא ונכנס בייי דער גאון מלייפניק ווען דער ברוך
איז אהן געקומען איז פונקט ר׳ לייבוש געווען בייי דעם גאון . ווי דער
ר׳ לייבוש האט דער זהן דיי פאסט התימה פין טארניגראד האט ער געזאגט
אז דער ברוך איז זכער צו מיר . האט דער גאון געזאגט ווייל ער איז אהנגעקומען
צו מיר ווען איך אינהם עפינען אין אויב ער ווען זיין צו איך ווען איך אינהם
אייך געבען . דער גאון האט גיעפעלט דעם ברוך אין גיזעהן אז ער איז
פין זיין זהן ר׳ יהושע העשיל ווענען דעם שידוך מיט ר׳ לייבישע בחור .
דער רבי האט געווזען דער ברוך צו ר׳ לייבישען אין אזם גיפרעגט צו ער
איז מסכים צו דעם שידוך . ר׳ לייבוש האט באלד געטפערט אז ער איז זייער געפרען צו
האבען אינהם פאר אכחותן האט דער רבי געזאגט צו ר׳ לייבישען שון עטלייכע חדשים
רעדט מען מיר אשידוך פאר מיין טאכטער מיט בן הגאון ר׳ זלמן מרגליות מברעד
אין דעם לעצטען ברוך האב איך געשריבען אז בזו חמשה עשר בשבט אז עס
וועט נוט עמיצער קומען מיט א קלאהרע תשובה מיט צאכ הרשאה צו ענדיגען
דעם שידוך וועל איך טוהן אצווייטען שידוך אין היינד איז דאך המשה עשר
בשבט ע׳כ וועל איך נאך ווארטען בזו בייי נאכט אין אויב עס וועט נוט
קומען קיין ידיעה וועלען מיר שרייבען תנאים מיט אייך :

דער ר׳ לייבוש איז זיך געגאנגען אויף זיין אכסניא איז פונקט אהנגעקומען
א מענש פין דער פרעמד ר׳ לייבוש האט אינהם געגעבען שלום אין
אינהם גיפרעגט פין וואנען ער איז דער מענש האט אינהם גיענטפערט אז ער
איז פין בראד אין אינהם דערציילט אז ער איז געשיקט פין דעם רב מבראד
צו דעם הייגען רב מיט אכח הרשאה צו שלוסען דעם שידוך . ר׳ לייבוש
האט אהנגעהויבען צו שמוסען מיט דעם מענש וועגען אנדערע זאכען דער
וויל האט ער אינהם גיפרעגט צו ער וועט טרונקען אלעזעל ווין דער מענש
האט גיענטפערט אז ער וועט טרונקען . ר׳ לייבוש האט אינהם געהויסען געבען
אלעזעל אלסען ווין . דער מענש האט אויסגעטרונקען דאס גלעזעל ווין אין
איז אביסעל שיכור געווארען האט אינהם ר׳ לייבוש געזאגט אינהר זענט דאך מיין
אין דאווינט אב מנחה אין לעגט אייך אביסעל שלאפען אינהר זענט דאך מיעד .
דער מענש האט אזוי געטוהן . ר׳ לייבוש האט זיך נוט ווייטער גענאכט

אין

אין איז בייגאַכט אַריבער געגאַנגען צום רב אין איהט גיפרעגט צי עס איז דאָ עפּיס אידיעה פין בראָד האָט איהם דער רב גיענטפערט אַז עס איז ניט דאָ קיין ידיעה אין איהם געזאָגט איך האָב געטוהן מיינס איך האָב געוואַרט ביז נאַכט איך האָב מיין וואָרט גיהאַלטען ע״כ ווילּ איך מאָהר ניט ווארטען אין האָט געשריבען תנאים מיט ר׳ לייבישען׃

נָאָךְ דיז תנאים איז ר׳ לייבוש געגאַנגען אויף דער אַכסניא אין האָט געטראָפען דעם שליח אויף הייבען פין שלאָף אין האָט געוואָלט געהן צום רב האָט איהם ר׳ לייבוש געזאָגט איך קום הערשט פין רב ער האָט זיך שוין גילעגט שלאָפען. דער מענש האָט געוואַרט ביז אין דער פריה אין דער פריה איז ער געגאַנגען צום רב אין איהם געוויזען דעם בריעף מיט דעם כח הרשאה פין הרב מבראָד. האָט איהם דער רב גיענטפערט עס איז שוין פערפאַלען איך האָב ניזהן אַז מען זהט דיך ניט האָב איך נעכטין געשריבען תנאים מיט ר׳ לייבוש מטאַרניגראָד דער שליח האָט דער ציילט דער רב אַז ער איז נאָך נעכטען געקומען נאָר דער ר׳ לייבוש האָט איהם אָב געוארט אין איהם פערהאַלטען ביז יעצט האָט דער רב געזאָגט צום שליח איך וועל שיקען רופען ר׳ לייבישען אויב ער וועט ווילען מיר מוחל זיין אוף דעם התקשרות וועל איך מאַכען איין התקשרות מיט (ר׳ זלמן מרגליות דער רב האָט געשיקט נאָך ר׳ לייבשען ר׳ לייבוש האָט אָבער בשום אופן ניט געוואָלט מוחל זיין אין דער שידוך איז געבליבען בתקפו׳

נָאָךְ דיז תנאים ווי דיז תלמודים פון הגאון מליפנוק האָבין גוהערט אַז זייער רבי האָט געשריבין תנאים אין האָט ניט גיזהן דעם חתן איז זיי זאַך געווען אווינדער האבין זיי אויס געקליבען צווי בחורים אין זיי געשיקט קיין טאַרניגראָד זיי זאָלען זהן דעם חתן אין מיט איהם רעדען אין לערנען זהן צי ער קען לערנען, ווי זיי זענין געקומען קיין טאַרניגראָד אין גיזהן אַז דער חתן לאָמט אויף אַפיס איז עס זיי ניט געפלין אז זייער רבי זיל נעמען אַחתן אַלאָמען זיי זענען אהיים געפאָהרען אין דעציילט אַז דער חתן איז אַלאָמער דער רב מיט דער כלה זענען פין דעם געוואָהר געוואָרען דער רב איז שטאַרק אין כעס געוואָרען אויף זיין זהן ר׳ יהושע העשיל פאַר וואס ער האָט איהם פין דעם פעלער ניט מודיע געווען מען זאגט ווען זיין זהן איז אהיים געקומען האָט ער איהם געגעבען אפאטש. אין דיז כלה האָט געזאָגט אַז בשום אופן ווילּ זי ניט דעם חתן. האָט איהר דער פאטער געזאגט אויך וועל אהנגרייטען כל צרכי החתונה אין אויב דער חתן וועט דיר ניט גיפעלען וועל איך איהם געבען מיין שטיב טאכטער פאר אַווייב׃

מען

מען האָט אָהנגעגרייט כל צרכי החתונה דער חתן מיט דיַ מחותנים זָענען געקומען קיין לייפּניק אויף דער חתונה ווי דער חתן האָט גיהערט אז דיַ כלה ווילּ איהם ניט האָט ער געוואָגט אז ער ווילּ רייַדען מיט דער כלה עטלעכע ווערטער אין אַבעזונדער חדר זיי זָענען אריין גענאַנגען אין אַבעזונדער חדר אריין ווי ער האָט מיט איהר גירעדט עטלעכע ווערטער איז זי באַלד מרוצה געוואָרען אין וואָס ער האָט מיט איהר גירעדט ווייסט קיינער ניט אין האָבען חתונה געהאַט:

אַווינדערלעכע מעשה פון רבין ר׳ חיים מצאנז זצ״ל.

עס איז געפאָהרען אויף דער באַהן אַוונגערישער יוד קוירץ געקליידעט בעזאַמען מיט נאָך מענשען אין האָבען בעזאַמען געשמיסט צווישען דעם שמיס האָט דער אונגאַרערישער יוד גיפרעגט די מענשען אויף דעם רבין מצאַנז האָבין זיי איהם גיענטפערט אז ער איז שון נפטר געוואָרען פערצין יאָהר. ווי דער מענש האָט דאָס דערהערט האָט ער אָהנגעהויבען שטאַרק צו ווייַנען. האָבען איהם די מענשען גיפרעגט פאַר וואָס ער ווייַנט אַזוי האָט ער זיי דערצייַלט אויף בין פין אַמשפּחה נכבדה פין אָבעראונגאַרין אין אייַדער אויף בין געשטאַנען צום פריזיוו בין אויף אַחתן געוואָרען מיט אַגרוסען עושר׳ס אטאָכטער פין אַשטהנע משפּחה דער מחותן האָט ניט געוויסט צי אויף דארף שטעהן צום פריזיוו וועגן ער זאָל וויסען ער זיך ניט משדך בזעוועגן מיט מיר. נאָך דער חתונה האָט מען מיר גיבראַכט אַפּאַפּיער אז אויף זאָל זיך צו שטעלען צום פריזיוו אין דאָס פּאַפּיער איז אָהנגעקומען גליַיך צו מיר אין דער האַנד ארייַן עס האָט קיינער פין שטוב פין דעם ניט געוויסט אויך האָב ניט געוואָלט אז מיין שוועהר אין פאר אַעצה אויך זאָל מיר געבען אויך האָב ניט געוואָלט אז מיין שוועהר מיין ווייב זאָלען פין דעם געוואָהר ווערען האָב אויך עס דערצייַלט מיינס אַפריינד האָט ער מיר אַעצה געגעבין אויך זאָל פאָהרען קיין צאַנז צום רבין ער קען מיר העלפען:

אויך האָב גענאָגט אז אויך פאָהר אַביסעל אהיים אין אויך בין גליַיך געפאָהרען קיין צאַנז אין האָב איהם דערצייַלט די גאַנצע מעשה. האָט מיר דער רבי געזאָגט אז ניט וויַיט פין צאַנז איז פאַר האַנען אַקליין שטעטיל לובלויא דארט שטעהט מיליטער דארט קענסטו שטעהן אויף א קאַמיסיע אין וועסט בעפרייט וועריען האָב אויך. איהם געוואָגט רבי אויך בין דאָך אַגעזונדטער

מענש

מענש ווי אזוי ווען מיך בעפריעגן. האט דער רבי מיר געזאגט בייגאכט איידער די וועסט ארייגן גיין אין די קאסערין ווען דיר ווערה טוהן דיין פיס אין די ווסט דיך קראצען ווען דיר דער פיס געשוואלען ווערען אין מען ווען דיך בעפריעגן. האב איך אים געזאגט איך ויל ניט האבען קיין געשוואלענעם פיס. האט דער רבי מיר גיעגנטפרט אזוי ווי די ווסט בעפריעט ווערען זאלסטו דיר צי לייגען אביסיל קאלט וואסער צי דעם פיס ווען דיר דאס געשוויל עכן אבגעהן:

איך האב אזוי געטוהן אין בין ארייגן געגאנגען אין די קאסערין אין די אלע מילוטער לייט וואס איך האב זייא גיפרעגט האבן זיי מיר געזאגט אז דא שטעהט גאהר ניט דער ריגעמעגט וואס איך גיהער צי אים. נאר ווייל איך האב געהאט גרויס אמונה אין דעם רבין האב איך ניט געקוקט וואס די מלוטער לייט האבין געזאגט אין בין ארייגן בעגאנגען צים הויפטמאן אין אים דער צייגט איך בין אין מוטען ווע אין איך דארף שטעדן צום פריזוו צ"כ ויל איך דא שטעהן. האט מיר דער הויפטמאן גיעגנטפערט חאטש דער ריגאמענט וואס איך גוהער צי אים געפינט זיך ניט דא נאר דאך ויל איך דיר אטובה טוהן אין ויל דיך דא אהן נעמען. אין ער האט מיך ארייגן גיפהרט אין דיר שטיב ארייגן וי אלע ראקרוטען זענען דארט געווזן:

ביינאכט האט מיר דער פיס אהנגעהויבען וועה צי טוהן אין איך האב זיך שטארק גיקראצט איך האב זיך אוף געהויבען אין דער פריה איז דער פיס גיוועזן געשוואלען. וי איך בין ארייגן געקומען צי דער קאמיסיע האט מיר דער דאקטער געזאגט די זאלסט ווסען אז די בוסט אין אסכנה זאלסט תיכף פאהרען קיין ויען צי אגרויסען דאקטער אין ער האט מיך בעפריט איך בין אהיים געפאהרען אוף דער באהן האב איך צו געלייגט צום פיס אטיכל קאלט וואסער אין דער פיס האט זיך מיר תיכף אויסגעהיילט יעצט זאל איך שוין ניט זיין קיין ווינדער וואס איך האב אזוי גיוויינט ווען איהר האט מיר געזאגט אז דער רבי איז שוין נפטר געווארען זי"ע ועכי"א:

נאך אויינדערליכע מעשה מהצדיק מצאנז זצללה"ה.

דער רבי ר' אלעזר פין דזיקוב האט געשריבען אבריף צים רבין מצאנז אז איינער פין זיינע מתנגדים איז געפאהרען צים שטאט־האלטער אהים מסרין אין האט אהים גיבעטען אז ער זאל מתפלל זיין דאס דער

מסור זאל אינם נית קענען טוהן קיין שלעכטץ . האט אינם דער רבי משאנז צוריק געשריבען אז ער זאל נאהר נית מורא האבען דער מסור ווען אינם נית קענען טוהן קיין שום שלעכטץ ובפרט עס דאכט זיך מיר אז דער מסור איז שוין געשטארבען . די זאך איז געווען דעם רבין ר' אלעזר אגרוס ווענדער ער האט געווינסט אז ער איז אווענק געפאהרען פין דזיקוב געזונד . אין באמת איז טאקי אזוי געווען אזוי ווי דער צאנזער רבי האט אינם גערשריבען אין דעם זלבען טאג ווען דער רבי מצאנז האט געשריבען דעם ברידף צום רבין פין דזיקוב איז דעם מענש געווען בייי דעם שטאט-האלטער אין איז געזעסען אין הויז אין גארט בזי מען ווען אינם ארייין לאזען צים שטאט-האלטער איז פלוצלונג געשטארבען השם ישמרנו :

אויינדערליכע מעשה פון רבין ר' חיים מצאנז זצ"ל .

ווען דער רבי ר' חיים איז געווארען רב בצאנז איז געווען אין שטאדט פיעל מתנגדים פורים האט אינם אמענש געשיקט שלוח מנות אין אמלמד איז געגאנגען אין גאס אין האט געזעהן ווי איינגעל טראגט דעם רבין משלוח מנות . האט דער מלמד גיפרעגט דעם יונגעל ווענען טראגסטו משלוח מנות דעם לעמם רב ? (דער רבי איז געווען לאם אוף אפיס אזוי ווי אויבען שטעהט דאס יונגעל האט דאס דערציילט דעם רבין האט דעם רבין שטארק פערדראסען אין דער מלמד האט ניט אויסגילעבט דאס יאהר אין אזוי איז געווען פיעל גבירים וואס האבען געהאט מחלוקת אוף דעם רבין זענען געווארען ר"ת אין צווענציג יאהר ארים איז דעם מלמ"ס שוואגער געפאהרען מיט דעם רבין שפאצירין ווייל ער איז געיוועזען אמשמש בייי דעם רבין האט ער גיפרעגט דעם רבין פאר וואס מיין שוואגער האט איהר מעניש געווען מיט מיתה און אין די גבירים מיט עניות . האט איהם דער רבי גיענטפערט אין נאך צוואנציג יאהר איז ער שוין מיינע פטור ? פין דאנען זעהן מיר וי ווייט מען טאהר ייט טשעפען מיט אצדיק

נאך אווינדערליכע מעשה מהצדיק מצאנו וצלה"ה.

זיין זוהן דער רבי ר' ברוך מגארליץ איז אמאהל געקומען צו זיין פאטער דאס ער דארף עשידך טוהן מיט אמיידל אין דארף האבין אסך געלד ע"כ זאל ער איהם גבעין געלד ער זאל קענען עשידך טוהן אין חתונה מאכען האט איהם דער רב מצאנו גיענטפערט אז ער האט יעצט ניט קיין געלד. עס איז פערבייי געגאנגען עטליכע טעג זענען געקומען צוים רבין עטליכע גבירים אין האבען איהם גיגעבען אסך געלד. האט זיך ר' ברוך זייער גיפרייט יעצט ווען ער קענען נעמען בייי זיין פאטער געלד. ווי די גבירים זענען ארוים געגאנגען פין רבין האט דער רבי תיכף געשיקט נאך אהרימאן ווען האט געהאט עטליכע טעכטער התונה צו מאכען אין איהם אוועק געגעבין דאס געלד. נאך דעם איז ר' ברוך ארייין געגאנגען צום פאטער אין איהם גיבעטען אז ער זאל איהם געבין דאס געלד ווען ער האס געניטען בייי די גבירים. האט איהם דער רבי גיענטפערט אז ער האט שוין אווק גענעבען דאס געלד אהרימאן. האט ר' ברוך אהנגעהובען צו ווינען אין גיזאגט פאר ווען האסטו מיר ניט גענעבין דאס געלד איך דארף דאך אויך התונה מאכען אטאכטער ווען בין איך ערגער פין אפרעמדען? האט איהם דער רבי גיענטפערט די קענסט פאהרין אויך אזעלכע ערטער ווי מען קען דיך ווען מען דיר גבעין געלד אבער דער ארימאן אז איך ווע איהם ניט גבעין ווער ווען איהם גבעין ע"כ האב איך איהם בעדארפין גבעין זכותו יגן עלינועל כל ישראל אמן:

אווינדערליכע מעשה פון רבין ר' שמלקי מנקולשבורג

דער רבי ר' אברהם יהושע העשיל מאפטא איז געפאהרען אין ווע אין איז געשעזען לעבין מאהלוב אין עס איז מיט איהם מיט געפאהרען פיעל מענשען. האט דער רבי געזאגט מיר ווילען ארין פאהרען קיין מאהלוב צו דער צדיקת מרת מרים דער רבין ר' שמעלקיס שוועסער. ווי די מענשען האבין דאס דער הערט זענען זיי אלע גילאפין פאר דעם רבין קיין מאהלוב צו דער צדיקת. עס איז געווארין אין שטיב אגרויסער רעש פין פיעל מענשען. ווי דער רבי איז אהנגעקומען האט מען איהם אוף גענימען מיט גרויס כבוד. נאך דעם האט דער רבי זי גבעטען זי זאל איהם עפיס דער צייגען פין איהר ברודער. האט זי איהם דער צייגט דאס איז דאך ידוע אז

מיין

מיין ברודער דער רבי ר׳ שמעלקי איז ביינאכט נית געשלאפן נאר איז גיזעסן אין גילערנט . נאר אז עס פערבייַ גענאנגען עטליכע נעכט אז ער איז שוין געווארן גית שלעפעריג האט עד זיך מורא געהאט צו ליגען אויף דעם בעט טאמער וועט ער לאנג שלאפן . נאר עס פלעגט בייַ איהם אויף דעם טיש שטעהן אגלאז וואכער ער זאל זיך האבין אלע מאהל צו וואשן דו הענד . אויף דעם גלעזל פלעגט ער אהנשפארן דעם שטערען אין שלאפן כדי ער זאל נית שלאפן לאנג :

אמאהל איז ער געזעסן ביינאכט אין איז שטארק שלעפעריג געווארן אין האט אהנגעשפארט דעם שטערין אין דעם גלעזל דער ווייל איז דאס ליכט פערלאשן געווארן ער האט זיך אויף גיחאפט אין האט גיזעהן אז דאס ליכט איז פערלאשן געווארן האט ער זיך שטארק מצער געווען ווייל ער האט בייַ זיך נית געהאט קיין פייער . אין ער איז געזעסן גילערנט אויף זיין גארטן אויף דעם גארטן איז געווען אבאלקאן אויף דער גאס ארויס . פין גרויס עג״נ האט ער פערגעסען אז ער וואהנט אויף איין גארטן . אין האט געגומען דאס ליכט אין איז גלייך ארויס געגאנגען אויף דעם באלקאן אפשר וועט עמיצער אדורך געהן מיט פייער איז צו איהם צו געקומען אמעגטש אין האט איהם דער לאנגט פייער אין ער האט זיך אהנגעצינדען דאס ליכט אין האט זיך גיזעצט לערנען . נאך דעם האט ער זיך בעקלעהרט דער באלקאן איז דאך הויך ווי איז מעגליך אז אמענש זאל קענען דער לאנגען פין דער ערד ביז צו מיר מיט פייער ער האט פערשטאנען אז עס איז נית קיין פראסטע זאך . האט ער אהנגיפרעגט אין הימעל מען זאל איהם מודיע זיין ווער עס האט איהם דער לאנגט פייער . האט מען איהם גיענטפערט אז עס איז געווען ארעש אין הימעל עס האט גיפעהלט תורת אמת אין אויף ווייל ער האט זיך שטארק מצער געווען האט מען אראב געשיקט אליהו הנביא ער זאל איהם גיבען פייער . ווי מיין ברודער דער רבי ר׳ שמעלקי האט דאס דערהערט האט ער אהנגעהויבען שטארק צו ווינען אין האט פיעל תעניתים געפאסט פאר וואס ער האט מטריח געווען אליהו הנביא :

ויא דער אפטער רבי האט דאס דערהערט האט ער זיך אוף גישטעלט אין געווינט אין געזונט צו די מענשען איהר האט גיהערט דעם גרויסען חטא וואס דער רבי ר׳ שמעלקי האט געטאהן ער האט מטריח געווען אליהו׳ן צוליעב תורת אמת דאך האט ער פיעל תעניתים געפאסט . אין דער אפטער רבי האט זיך אנידער געוארפען אויף דער ערד אין געווינט אין געזונט אז אויך זאל דארפען מיר נאך טוהן תשובה די מענשען וואס זענען דארט געווען האבין שטארק געווינט אין געטוהן תשובה השי״ת זאל אונז העלפען מיר זאלן קענין

תשובה

תשובה טוהן בלב שלם אין מיר זאלען זוכה זיין צו אגאולה שלימה בקרוב אמן:

אַוויינדערליכע מעשה מהרב הצדיק ר' מענדלי מקאסוב זצ"ל.

הרב הצדיק ר' מענדלי קאסיבער זי"ע איז גיווען איין גרוסער אוהב ישראל באמת וועלכער איז בעווייסט אויף דער גאנצער וועלט. כמעט דאס חיות איז איהם שיער אויס גיגאנגען פאר איין יוד אפילו פאר איין פרוסטין אפילו נישט פאר קיין בן תורה אין נישט פון זיינע חסודים. ער האט זעהר ליב גיהאט אין שטארק מקרב גיווען יעדען יוד אידם צי טוהן אטובה מיט וואס ער האט נאר גיקאנט. ובפרט צו זיין ארודף שלום צי ווישען יידען. דאס ספר וואס ער האט מחבר גיווען אויף תורה האט ער אנאמען גיגעבען „אהבת שלום" איין מאהל אין די יונגע יאהרין זיינע נאך איידער ער איז מפה סים גיוואָרין אויף דער וועלט איז ער גיגאנגען מקבל פנים זיין הרב הצדיק ר' וועלוואלי זי"ל פין טשארני־אוסטרי אין רוסלאנד. אין מחמת ער איז גיווען זעהר ארים אין האט נישט גיהאט אויף הוצאות צי פאהרין מיט אפיהר איז ער גיגאנגען צי פיס פין אין שטאדט אין דער אנדערער פין איין דארף צום צווייטען איין מאהל אויף דעם וועג איז גיוואָרין נאכט אין ער איז גיבליבען נעכטיגען אין אדארף בייי איין יוד איין ארענדאר אין קרעטצמי. בייי נאכט הערט דער רבי ר' מענדלי' וויז דער בעה"ב דער ארענדאר קרעכטץ שטארק אין זיפצט. פרעגט איהם הרב הצדיק וואס ער קרעכצט אזוי. ענפערט איהם דער ארענדאר וואס זאל איך נישט קרעכצין. איך בין גיווען אין אייד אנגיזעהן חוץ דער קרעטצמי האב איך אביסל צי גיהאנדילט די לעצטי צייט האב איך אין מסחר פיהל אהנגיווורין אין פערארומט גיוואָרין. איך בין בעפאלען מיט קליינע קינדער אין האב זיי גיש מפרנס צי זיין. אין יעצט בין איך שולדיג דעם פריץ די ראטעס זעכציג רענדליך. אויב איך וועל די ראטעס נישט בעצאלען מיז איך ארויס פין קרעטצמי. וויז קען איך מיך אהין טוהן מיט מיינע קליינע קינדער אז איך האב דא נישט קיין קרוב נישט קיין פרייַנד וואס איך זאל מיך וועַנדען נאך הילף. יעצט פארשטייט איהר שוין מיין קרעכצין. ענטפערט איהם הרב הצדיק הערט אויף צי זיפצען אין דער גאט וואס העלפט אלע יוזין ווי עס שטייט אין פסוק הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל. דער זאל איך בקרוב העלפין פין איער נוט אין נאך אזעלכע

טרייסט

טרייסט וועלט אבער דער ארעמדאר פאר גרויס צער אין עגמת נפש האט
ער נאך מעהר גיקרעכצט . וויס איז נאר טאג גיוואלרין איז הרב הצדיק צי
גענאנגען מיט אייך ציבראכין הארץ (מחמת ער קען דעם יוד גאהר נישט
העלפין יעצט) צים או עמדאר אין איהם אזוי פיהל גיטרייסט מיט גיטע וועלט
ביז עהר האט אין איהם ארייין גיברענגט אמונה . אז דער ארעמדאר האט
גיגלייבט באמונה שלמה או ה"י וועט איהם בקרוב העלפין . אין הרב האט
זיך גיזענינד אין איז אוועק גיגאנגען צי פיס ווייטער קיין טשארני־אוסטרי .
אין מיטען וועג הערט הרב הצדיק ויס עס פאהרט אין קאטש מיט פערד
זעהר געהך . האט הרב הצדיק גיזעהן ויס אין דער קאטש זיצט איוד אין עושר
פלוצלינג האט זיך די קאטש גישטעלט אין פרעגט להרב הצדיק ווי גייט איהר
זאגט איהם הרב הצדיק אויך גוט קיין טשארני־אוסטרי צי דעם צדיק ר' וועלוואלי
בעט דער עושר להרב הצדיק ר' מענדלי ער זאל אויף זיצען אויף זיין
קאטש מחמת ער פאהרט אוך להרב הצ' קיין טשארני אוסטרי . האט הרב הצדיק
נישט געוואלט מיט פאהרין . אבער דער עושר האט איהם זעהר גיבעטין . האט
הצדיק ר' מענדלי גיזאגט אז איהר וועט מיר געבין זעכציג רענרלך אין
נדבה פאר אין יוד וואס איז אזוי ריין גיוועזין ויס איהר אין איז אויך
גיפאהרין מיט אייגיגע פערד . אין יעצט איז ער אזוי פאר ארימט אז ער
האט נישט צו צאהלין די רעטע פין ארענדע מיט אייער נדבה וועט איהר
דעם יוד העלפין דען וועל אויך ויסין אז איהר זענט אין אוהב ישראל וועל
איך מיט אייך מיט כאהרין צו הרב הצדיק קיין טשארני־אוסטרי . אין הרב
הצדיק וועט מסכים זין צי מין ברכה וואס איך וועל אייך בענטשין האט
דער עושר נישט גיוואלט הערין אין האט גיהייסין דעם שמייסער פאהרין
ווייטער . ויס ער אז אבגיפארין אשטיקל וועג האט ער זיך מיישב גיוועזין
אין געהייסין דעם שמייסער בלייבין שטין אין האט גיוואלט ביז הרב
הצדיק איז אינטער געקומין זאגט דער עושר צי הרב הצדיק אויך וועל אייך
געבין די העלפט ויס פיהל איהר פערלאנגט . זאגט צי איהם הרב הצדיק
אפילו קיין אין פרוטה ויל אויך נישט וועניגער נעמין . אין
איהר מיזט מיך מיט אייערע פערד צי פיהרין צי דעם ארעמדאר
אין איהם אווען גבעטין די זעכציג רענדלך ער זאל צאהלין די רעטע דעם
פרין . כדי עהר זאל קאנען מפרנס זיין דאס בני בית זיינס . ויס דער
עושר האט גיזעהן דאס מסורת נפש פין הרב הצדיק פאר אין יוד . האט עהר
אווען גיגעבין להרב הצדיק די 60 רענדלך אין איז צו זאמין מיט דעם רבין
גיפאהרין אין אווען גיגעבין דעם ארעמדאר דאס געלד . אין פין דורט גליך
בעזאמען גיפאהרין קיין טשארני־אוסטרי ווי זיי זענען בייזע ארין גיקומען צי
הרב הצדיק ר' וועלוואלי איז זיי הרב הצדיק אקעגין גיגאנגין אין ארים

גיחאפט את הרב הצדיק הר' מענדילי אין גיזאגט פין איינעם שיינט אראב דיי מצוה וואס איהר האט גיהולפען איין גיפאליגים מענשין, אין מקיים גיווען זאהבת לרעך כמוך. אין די מצוה דין וחזקת בו. אין דעם עושר האט ה"צ ר' וועלוואלי צי גיווינטשין עס זאל איהם מקיים ווערין אללע ברכות וואס הרב הצדיק ה"ר מענדל"י האט איהם גיווינשען עושרות עם כל טוב כל ימי חיו אין נאך שבת זאגט הרב ר' וועלוואל"י צין הרב ר' מענדל"י פאהרט גיזינטע היינט א היים אין אינך בין איינך מסמך אז איהר זאלט ווערין אין קאסוב רבי. דען אזוי איין אוהב ישראל וין איהר קענט פינע יודין העלפין. וכן הי' פין דער צייט אהן אין הרב הצדיק ה"ר מענדל"י מקאסוב גיווארין אגרוסער מפורסם אויף דער וועלט. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל אמן:

כיען דערציילט אויך אז עס האט אויך גיטראפין איין פריץ פין אדארף לעבען קאסוב האט גיגעבען איין יוד (וועלכער איז גיווזזען איין חשוב בייי דעם פריץ אין גיצוגין זיין גאנצע פרנסה פין פריץ וין עס פלעגט אויך טרעפין ביי פארצייטיגע פרוצים) סך פיער הינדערט (400) רייניש ער זאל פאר איהם קויפען אקסין. איז דער יוד גיפארין אוף דעם ירוד וואס איז גיווזזען אין קאסוב, אין אויף דעם ירוד האט מען דעם יוד ארויס גינגבט דאס געלד. דער יוד אהנגעהויבען שטארק ווינען זיך האקען אין קאפ אין ריידען וואס טיט מען דער פריץ וועט מיר נישט גלייבען ער קען מיך חלילה שיסען. דער יוד איז אומגילאפין אין ואך גיפרעגט אפשר האט עמיטח גיזאהן ווער עס האט איהם גינגבט דאס געלד ביז ער איז גקומען צים הויף פין הויז פין הרב הצדיק מקאסוב. האט ער זיך דארט אנידער גיזעצט אפריען אין האט זאהר גיווינט פינקט דאמאלס איז הרב הצדיק גיגאנגין דאווינען זאהט ער וין עס זיצט אינ יוד אין ווינט פרעגט איהם ה"ר ה"צ וואס ווינסטו דערציילט איהם דער יוד זיין גרויס אומגליג אז ער קען נישט אהיים פאהרין צום פריץ ער שפילט מיט זיין לעבען. האט הרב ה"צ גיזאגט צי זיין משמש איך גיי נישט דאווינען ביז מען מיז שאפין דעם יוד דאס געלד וכן הי' הרה"צ האט גישאפט דאס געלד אין גיגעבען דעם יוד. דאן איז ער גענאנגען דאווינען מיט גרויס התלהבות וין זיין שטייגער איז גיווזזען זכותו יגן ועל כל ישראל אמן:

אַוויְנֶדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה פּוּן בַּעַל שֵׁם טוֹב הַקָּדוֹשׁ זצ"ל.

דֶּער בַּעַל שֵׁם אִיז אֲמַאהל גֶעקוּמֶען מִיט זַיִן תַּלְמִיד ר' זְאב וואָלף קִיצֶעס אִין אַדאָרף אַרַיִין צוּ אַיְנֶן אַרֶענדאַר. הָאט דֶער בַּעַל שֵׁם זִיךְ גֶעהַיְיסֶען גֶעבֶּען אַכְצֶעהן רו"כ. דֶער יִיד אִיז גֶעוֶוען אַאַרימאַן אִין הָאט נִיט גֶעהַאט קִין אַכְצֶעהן רו"כ נאָר וויֵיל דֶער בַּעַל שֵׁם הָאט זִיךְ גֶעאֵיילט אִין גֶעצוּוִינגען דֶעם יִיד זָאל אִיהם גֶעבֶּען דֶעם גֶעלְט אִיז אַרוֹיס גֶעלָאפֶען אוֹיף דֶעם דאָרף אִין הָאט פֶּערקוֹיפט דִי קוּה אִין נאָךְ כְּלִי בִּית אִין הָאט גֶעגֶעבֶּען דֶעם בַּעַל שֵׁם דִי אַכְצֶעהן רו"כ:

דֶער בַּעַל שֵׁם הָאט גֶענוּמֶען דֶעם גֶעלְט אִין אִיז זִיךְ אֲהֵיים גֶעפָאהרֶען אִין הָאט גאָר נִיט גֶערֶעדט וועֶגֶען דֶעם ענין. אִין אַצַייט אַרִים הָאט דֶער פּרִיץ גֶעשִׂיקט נאָךְ דֶעם אַרֶענדאַר אַז עֶר זָאל אִיהם בֶּעצָאהלֶען דִי רֵאטֶע דֶער אַרֶענדאַר הָאט נִיט גֶעהַאט צִי בֶּעצָאהלֶען הָאט דֶער פּרִיץ אִיהם אַרוֹס גֶעוואָרפֶען פּוּן דֶער אַרֶענדֶע:

דֶער אַרֶענדאַר הָאט גִיזֶעהן אַז עֶר קֶען שׁוֹין נִיט וואָהנֶען אִין דֶעם דאָרף הָאט עֶר זִיךְ גֶעצוֹגֶען אִין אַאנדֶערֶע דאָרף אַרַיִין. אִין הָאט פֶּער קוֹיפט דָאס רֶעשט כְּלֵי בִּית וואָס עֶס אִיז אִים גֶעבְּלִיבֶּען אִין הָאט זִיךְ גֶעקוֹיפט אַקוּה אִין הָאט זִיךְ גֶעדִינגֶען אַקלַיינֶע דִירה אִין הָאט עֶטלִיכֶע וואָכֶן גֶעלֶעבט מִיט גרוֹיס דחקות. פְּלוֹצלִינג אִיז קאַלַיֶע גֶעוואָרֶען דִי מִילְךְ פּוּן פּרִיץ ס בהמות זֶענֶען דִי קִנדֶּער פּוּן פּרִיץ אַרוֹיס גֶעגַיינגֶען אוֹף דֶעם דאָרף זוכֶען מִילְךְ פִּיר דֶעם פּרִיץ'ס וועֶגֶען. הָאבֶּען זַיי אַרַיִין גוטרַאפֶען צוּ דֶעם יִיד אִין הָאבֶּען בַּיי אִיהם גֶעקוֹיפט מִילְךְ פּוּן פּרִיץ'ס וִיעֶען:

אַוויי וִוי זַיי הָאבֶּען גֶעגֶעבֶּען דֶער פּרִיץ דִי מִילְךְ צוּ דֶעם יִיד אִין הָאבֶּען צוּ טרוּנקֶען אִיז אִיהם דִי מִילְךְ שטאַרק גִיפֶעלִין אִין הָאט זַיי גִיפַּרעֶגט וִוי זַיי הָאבֶּין גֶעגַינוּמֶען דִי מִילְךְ. הָאבֶּין זַיי אִיהם דערצַיילט אַז הֶערשט נִיט לאַנג הָאט זִיךְ דָא בֶּעזֶעצט אַיִיד בַּיי אִיהם הָאבֶּין זַיי גֶעקוֹיפט דִי מִילְךְ. הָאט דֶער פּרִיץ גֶעשִׂיקט רופֶען דֶעם יִיד אִין הָאט אִיהם גִיפֶעלִין עֶס בה וואָס עֶר וואהנט דָא אִין דֶעם דאָרף דֶער יִיד הָאט אִיהם דערצַיילט דָאס עֶר הָאט נִיט גֶעהַאט צוּ בֶּעצָאהלֶען דִי רֵאטֶע הָאט אִיהם פּרִיץ אַרוֹיס גֶעוואָרפֶען פּוּן דֶער אַרֶענדֶע הָאט עֶר זִיךְ גֶעמוּזט אוֹיס ציהן פּוּן יֶענֶעם דאָרף אִין זִיךְ דָא בֶּעזֶעצֶען. הָאט דֶער פּרִיץ גֶעהַיְיסֶען דֶעם יִיד אַז עֶר זָאל אִיהם יֶעדֶען טָאג בּרֶענגֶען מִילְךְ אִין הָאט אִיהם גֶעגֶעבֶּען אַגוּטֶע פּרַיז פַּאר דֶער מִילְךְ אַז דֶער יִיד הָאט זִיךְ שׁוֹין גֶעקֶענט מפרנס זַיין דֶער פּרִיץ הָאט אַלֶע מאָהל מֶעהר אַהנאה גֶעהַאט פּוּן דֶער מִילְךְ וואָס פַּאר אַמאָל מִן הָאט אִיהם גִיקאָכט מִיט דֶער מִילְךְ הָאט עֶר דערפּוּן שטאַרק אַהנאה גֶעהַאט. דֶער יִיד אִיז בַּיי דֶעם פּרִיץ גֶעוואָרֶען אַגרוֹיסֶער חשוב. אִין

דאָר פּרינץ האָט נית געהאַט קיין קינדאָר . אין ווייל עָר האָט איהם שטאַרק ליעב געהאַט האָט עָר איהם געשענקט דאָס דאָרף מית דאָר שטאָדט לעבען דעם דאָרף :

דער פּרינץ האָט געהאַט אַסך שטעדט אין אויסלאַנד אין אויך דאָר עלטאָר אזי עָר זיך אַוועק געפאָהרען קיין אויסלאַנד אין האָט זיך גיזעגענט מית דעם יוד אין איהם איבאָר געגעבען די שטאָדט מית דעם דאָרף . אין דאָר זעלבאָר צייט האָט דאָר בעל שם אַרויס געשיקט זיין תלמיד ר' זאב וואָלף קיצעס אויף דאָר ווילט צו זאמען נעמען אַגרויסע סומע געלד אויף פּדיון שבויים . דאָר ר' וואָלף אזי אַרום געפאָרען עטליכע וואָכען אויף דאָר ווילט אין צו זאמען געמאַכט אַסך געלד אין עס האָט איהם נאָך גיפעלט דריי הונדאָרט רוי"כ אזי עָר געקומען אין אשטאָדט אַרייין אין אזי איינגעשטאַנען בייי דעם רב . דאָר רב האָט זיך אָהנגעטוהן בגדי יו"ט אין אזי געגאַנגען מית דיי בעלי הבתים פין שטאָדט מקבל פנים זיין דעם נייעם פּרינץ . האָט דאָר רב געזאָגט צו ר' וואָלף'ען אויב איהר ווילט קומט מית מיר צו דעם נייעם פּרינץ עָר אין אַיוד אין עָר אזי הייגט דאָ אין שטאָדט אפשר ווען עָר געבען אנדבה הגונה ר' וואָלף איז געגאַנגען מית דעם רב צום נייעם פּרינץ . דאָר פּרינץ האָט זיי פיין אויף געניגען אין האָט ר' וואָלף'ען זייער מקרב געווען אין האָט אַביסעל געשמיעסט מית דעם רב אין מית דיי בעלי הבתים נאָך דעם האָט עָר אַרויין גאָרינפען ר' וואָלף'ען אין אַבעזונדאָר חדר אַרויין אין האָט איהם געזאָגט ווער עָר אין אין האָט איהם דערציילט ווי אזוי עס אין מית איהם פּארגיקומען צייט דאָר בעל שם אין ביי איהם געוועזען אין האָט איהם געגעבען די דריי הונדאָרט רוי"כ .

ווי ר' וואָלף אין צוריק געקומען צום בעל שם אין האָט איהם דערציילט די גאַנצע מעשה האָט איהם דער בעל שם געזאָגט אוך האָב געזען אויך דעם יוד אַגרויס הצלחה אין אוך האָב געזען אז אין דעם דאָרף אין גיט דא קיין שום מבוא אז עס זאָל אויף איהם חל זיין די הצלחה איבער דעם האָב אוך דיר געהייטען געבען אַכצען רוי"כ אין דאָס אין געווען אַטובה עָר זאָל אַרום ווערען אין דאָרף אין דאָרט וועט אויף איהם חל זיין די הצלחה זכותו יגן עלנו ועל כל ישראל אמן :

אין לִיכט פון תּוֹרה

ספר

צדקת הצדיקים

18

ספר

צדקת הצדיקים

און דיזען ספֿר ווערד ערציילט ווייער ווינדערליכע מעשׂיות פון דיזע הייליגע צדיקים.

א ווינדערליכע מעשׂה פון הגאון ר' יעקב אורינשטיין זצ"ל.

א ווינדערליכע מעשׂה פון הגאון ר' שלום מבעלז.

א מעשׂה נורא מהגאון רבינו ר' עקיבא איגר.

א מעשׂה נורא מהגאון רבינו אליהו מגריידץ.

א דערציילונג מהגאון ר' העשיל מקראקא.

א מעשׂה נורא פון ר' יואל בעל שם.

א מעשׂה נורא פון המניד מקאוויטש

א ווינדערליכע מעשׂה פון רבין מטעורימש.

א ווינדערליכע מעשׂה פון ר' משה ליב מסאסוב.

א ווינדערליכע מעשׂה פון רבין מנעוכיז.

כל הזכויות שמורות אצל
הוצאת אמונה
© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

צדקת הצדיקים

אַ ווינְדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה פּוּן הַנָּאוֹן הַקָּדוֹשׁ ר' יַעֲקֹב אוּרְינְשְׁטַיין דָּער רַב פּוּן לְבוֹב דָּער מְחַבֵּר פּוּן סֵפֶר יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.

עֵם אִיז אֲמאָהל גְעוּוֶעזִין אַ גוּירה אַז מַען הָאט בְּעַדאַרְפט אָבצאָהלָען פּוּן דִי שבת לִיכְט. אִין לְעֶמבֶּערְג אִיז גְעוּוֶעזִין דָּער ראש פּוּן דִי משגיחים אוּן גְרוֹיסֶער רשע אוּן עֶר הָאט שטאַרְק מצער גְעוּוֶעזִין דִי יוּדֶען. אוּן בִּיי דֶעם גאוֹן ישׁוּעוֹת יַעֲקֹב ז"ל אִיז גְעוּוֶעזִין אַ שמש וואָס עֶר הָאט אַכטונג גִיגעבִּין אוֹיף דִי עִירוּבִין. דָּער שמש אִיז גְעוּוֶעזִין אַ יְרא שמים אוּן עֶר פלֶעגט אַלֶע דאָנֶערשטָאג נאָך צוואָלִיף בִּייטָאג אַרוּם גִיין אוּן אַלֶע עֶקעֶן פּוּן דָּער שטאָדט אַכטונג גְעבֶּען אוֹיף דִי עִירוּבִין. ויהי היוֹם דֶעם שמש אִיז גְעֶגַנגֶען אוּנטֶער דָּער שטאָדט אוּן זִימֶער צִייט אַכטונג גְעבֶּען אוֹיף דִי עִירוּבִין אִיז פִּינְקט דָּער ראש המשגיחים נִיזְעסֶען אִינטֶער דָּער שטאָדט שֶׁעפֶּען פְּרִישׁ לוֹפט. וּוִי עֶר הָאט גְעוֶעהֶן דֶעם שמש הָאט עֶר אִיהם צוּ גְעֶרוּפֶען אוּן עֶר הָאט אִיהם גִיפּוּיעגט וּוִי פִּיעל עֶר וּוִיל פּאַר דָּער מצוה עֶר זָאל זִי אִיהם פֶּערְקוֹיפֶען אוּן עֶר הָאט אִיהם גְעזָאגט אִיךְ וּוִיס אַז דִי הָאסט פִּיעֶר טֶעכטֶער אוּן דִי יִונגסטֶע אִיז שׁוֹין עֶלטֶער פּוּן צוואַנצִיג יאָהר אִיךְ וּוִעל דִיר גְעבֶּען אוֹיף חתונה הוֹצאוֹת פּאַר צוּוֵיי טֶעכטֶער וּוֶעגֶען אוּן פֶּערְקוֹיף מִיר דִי מצוה דָּער שמש אִיז גְעשטאַנֶען אוּן גֶעקלֶערט וואָס עֶר זָאל אִיהם עֶנטפֶּערֶען עֶר הָאט זִיךְ אִיבֶּער גְעקלֶהרט אוּן עֶר הָאט אִיהם גִיעֶנטפֶּערט אַז אוֹיף דָּער צוּוֵיטֶער וואָךְ וּוֶעט עֶר אִיהם גְעבֶּען תשובה. דָּער ראש המשגיחים רֶעוִוזִאָר הָאט אִיהם גְעזָאגט נִאָר גִידֶענק דִי זָאלסט מִיר דִי צוּוֵיטֶע וואָךְ זָאגֶען תשובה דִי זָאלסט וּוִיסֶען אַז אִיךְ רֵיד מִיט דִיר גאַנץ עֶרנסט אוּן אִיךְ וּוִעל דִיר גְעבֶּען וּוִי פִּיעל דִי וּוִעסט מִיר זָאגֶען אַז עֶס דאַרף דִיךְ קאָסטֶען דִיינֶע צוּוֵיי טֶעכטֶער חתונה מאַכֶען אַזוֹי פִּיעל וּוִעל אִיךְ דִיר גְעבֶּען. דָּער שמש

צדקת הצדיקים

איז געקומען צום רב און ער האט אים דערציילט די גאנצע מעשה האט אים דער רב גינענטפערט דעם צווייטען דאנערשטאג איידער די וועסט געהן אכטונג טוהן אויף די עירובין זאלסטו צו מיר אריין קומען ווען אין דיר זאגען וואס זאלסט טוהן :

דעם צווייטען דאנערשטאג איידער דער שמש איז געגאנגען אכטונג געבען אויף די עירובין איז ער אריין געגאנגען צום רב פרעגען וואס ער זאל עסנטפערין דער רעווי זאר. האט אים דער רב געזאגט די זאלסט אים נישט פערקויפען די מצוה פאר קיין שום געלד. א סימן ווען דער האבען אין די דאפסט אים נישט פערקויפען די מצוה אזוי ווי די ווען ער שטארבען וכן הוה ענטפרין אז די ווען אים נישט פערקויפען ווען ער שטארבען וכן הוה דער שמש איז געגאנגען אנטער דער שטאדט איז שוין דער רעווי זאר געזעסען איז גיווארט אויף אים אזוי ווי ער האט אים גיפענטפערט איז ער תיכף גשטארבען דער זכות פון רב זאל אינץ בייַ שטיין אמן :

אַ קלוג משל מהרב הצדיק ר' שלום מבעלזא זצ"ל.

עם איז אמאל ארין געקומען א דארפסמאן צום רביין מיט א קוויטל. דער רבי האט אים אויס גיפרעגט אויף זיין התנהגות אין שבת און די מעלדער. דער דארפסמאן האט זיך מתנצל גיווען מאר דעם רביין אז ער קען זיך נים אף היטען פון חילול שבת. דער רבי האט אים גשטראפט אין ער האט אים געזאגט מוסר. און ער האט אים גילערנט וי אזוי ער זאל האלטען שבת. נאך לאנגע רייד האט דער דארפסמאן גיענפערט דעם רבין אז ער וועט אים מאלגען נאר באזון דער רבי זאל אים ערלויבען נאך צו ארבייטען אין שבת בין נאך שנים. האט אים דער רבי דערציילט א מעשה. מארציינס בעת די פריצים האבען געהאט די ממשלה אין ירדען פלעגט צו האלטען בייַ זיך א יוד א פאכטשער. איין פריץ האט געהאט בייַ זיך א פאכטשער זייער א געטרייען. אמאל האט דער פריץ געמאכט א באל אין ער האט פערבעטען צו זיך א סאך פריצים אין מיטען דער סעודה האבען זיי אהנגעהויבען צו שמיסען וועגין זייערע פאכטשעריס ידעדען איינער האט גזאגט אז זיין פאכטשער איז אים זייער גטרייי. האט זיך דער פריץ

אהנגערופען

אָהנגערופֿען אַז זיין פֿאכטשאָר איז איהם געטרייַער פון אַלע. חאָבען זיך די פּריצים אָהנגערופֿען אַז אויב דער פּריץ וועט הייסען זיין פֿאכטשאָר אַז ער זאָל זיך טויפֿען און ער וועט איהם פּאָלגען דאָמאָלסט וואָלען זיי זיהן אַז ער האָט אמת געזאָגט. דער פּריץ האָט גלייכפֿאל רופֿען זיין פֿאכטשאָר און ער האָט איהם געזאָגט אַז ער זאָל זיך טויפֿען. דער יוד האָט גיינגענפֿערט אַז ער וועט פּרעגין זיין וויב דער יוד איז אהיים געגאַנגען און איז תיכף צוריק געקומען און ער האָט גיענטפֿערט אַז ער איז גרייט זיך צו טויפֿען. הייס דער פּריץ צו איהם געזאָגט פון יעצט אָהן וועסטו שוין ניט הייסען יעקב נאָר יוואַן. דער יוד איז אהיים געגאַנגען און ער האָט זיך געהאַלטען אַלע געטויפֿטער. און עטליכע חדשים אַרום האָט דער פּריץ געשיקט רופֿען דעם פֿאכטשאָר און ער האָט איהם געזאָגט. די קענסט יעצט צוריק געהן צו דיין דת די קענסט וועלען צוריק אַ יוד און די וועסט שוין צוריק הייסען יעקב. האָט דער פֿאכטשאָר גיענטפֿערט אַז ער דארף געהן אהיים זיך מייַן מיט זיין וויב צו ער זאָל צוריק וועלען אַ יוד ער איז אהיים געגאַנגען און האָט דערציילט זיין וויב אַז דער פּריץ ערלויבט איהם צו וועלען צוריק אַ יוד. האָט איהם דאָס וויב גיענטפֿערט עס וואָלט זייער גוט גיוועזען מיר זאָלען וועלען צוריק יודען. נאָר וויל עס איז דאָך פאר פסח און מען דארף דאָך האָבען אַ סאָך געלד אויף פסח ע״כ וואָלט מיר גיפעלען די זאָלסט בעטען דעם פּריץ אַז ער זאָל אינז לאָזען וואַרטען בין נאָך פסח כדי מיר זאָלען זיך ניט דאַרפֿען אָהן מיטשיקן אויף י״ט איבער דעם איז גלייכער אַז מיר זאָלען נאָך בלייבען גוים בין נאָך פסח. דער דערפסמאָן האָט פאר שטאַנען דאָס נמשל און ער האָט אויף זיך תיכף מקבל גיוועזען צו הינטען

שבת ער זאָל ניט טוהן קיין מלאכה און שבת:

אַ ווינדערליכע מעשה מדרב הצדיק ר׳ שלום וצ״ל מבעלז.

אין א דארף לעבען הובניב האָט געהאַלטען א אשה א אלמנה איין ארעמדע אמאהל איז געקומען אפרעמדער יוד צום פּריץ און ער האָט מוסיף געווען אויף דער ארעמדע. און ער האָט אויסגעדינגען די ארעמדע די אלמנה

אלמנה האט געדופעט דעם יוד לדין דער יוד האט אבער נישט געוואלט
קיממען לדין אין ער האט געוואהנט אין דער ארענדע. במשך עטליכע וואכען
צייט ער האט געוואהנט אין דער ארענדע האט ער אנגעהויבען צו פארען
קיין בעלז צום רביין. די אלמנה האט געבעטען בייַ דעם הויבניבער רב אז
ער זאל איהר געבען א ברייף צום רביין אז דער ארענדאר וויל נישט האלטען
קיין דין תורה. דער רב האט איהר געגעבען א ברייף צום רביין. די אלמנה
איז גענאהרען צום רביין מיט דעם ברייף דער רבי האט זי גאר נישט
גיהערט זי האט געווייגט מאר דעם רביין דער רבי זאל אויף איהר רחמנות
האבען אין ער זאל זאגען דעם נייעם ארענדאר אז ער זאל האלטען א דין
תורה דער רבי האט איהר גאר נישט גיענטפערט. זי איז צוריק גענאהרען צום
הויבניבער רב אין זי האט איהם דערציילט אז דער רבי קוקט זיך גאר נישט אום
אויף איהר אין זי האט איהם דערציילט אז דער נייער ארענדאר ברענגט
אלץ מאהל מתנות צום רביין און דאמאלס ווען זי איז געווען אין בעלז
האט ער גיבראכט א קויבער אייער אין דער רבי האט איהם שוין אויף
גענימען דער רבי האט איהם גאר נישט איבער גיפרעגט וועגען דעם האט
איהר דער הויבניבער רב גיענטערט ער ברענגט דעם רביין איין קויבער
אייער ברענג די צווייי קויבער אייער ווען מען דיך געכער האלכען. דער
רב האט אבער באלד חרטה געהאט ווען ער האט גערעדט אזעלכע ווערטער
אין שטאדט חאט מען זיך דערוויסט פון די ווערטער ווען דער רב האט
געזאגט אין עס איז געווארען אין שטאדט א גרויסער רעש דער רב האט
געזאגן אז ער האט גיט קיין אנדערע עצה נאר ער מוז מאהרען מפייט זיין
דעם רביין אין ער איז געפארען קיין בעלז אין ער האט גענויגט מאר דעם
רביין ער זאל איהם מוחל זיין ווען ער האט מקבלען איהם גערעדט דער
רבי הם איהם גטרייסט אין ער האט איהם געזאגט אז עס מערדרייסט
איהם גיט ווען ער האט קבלען איהם גערעדט. אין ער האט איהם געזאגט
אז איז דאך דיר עווינדער מאר ווען איך שוויג דעם נייעם ארענדאר
די זאלסט ווייסען אז איך בין קיינעם גיט נושא פנים אין בין חיו גיט
קיין חנף נאר איך ווייס אז דער נייער ארענדאר איז גערעכט די מעשה
איז אזוי געווען דער נייער ארענדארס זיידע האט אמאהל געהאלטען
די ארענדע אין דער אלמנהס שוער האט אויס גערינגען בייַ איהם די
ארענדע אין א ציים ארום איז די זאך פערגעסען געווארען וויל דער אלטער
ארענדאר איז פון אריימקיים אוועק פון דעם דארף אין זיים קינדער זענען
צו שפריים געווארען אויף דער ווייט אין דער אייבערשטער איז דאך אכטכב

כל הסביבות האָט ער מסבב געווען זיין אייניקעל זאָל בייַ איהר אויס דינגען די ארענדע ווייל די ארענדע קומט איהם על פי דין. און דער רבי האָט געזאָגט צו דעם הויבניבער רב איהר קענט חוקר ודורש זיין וועט אין איהר בעצייגען או די זאך איז אמת אזוי ווי איך זאג. דאָר רב האָט אנגעהויבען חוקר ודורש צו זיין האָט ער געמיינען איין אלטען ערל וואָס ער האָט נאָך געדאָנקט די מעשה. פון דאנין זעהן מיר אז מען דארף נישט מתרעם זיין אויף די רבנים וואָס זיי זענען אמאהל נושא פנים אמענש וואָס ער פירהם זיך נישט כהוגן ווייל דאָר רבי ווייסט וואָס ער טיהט. זכות הצדיקים יגן עלנו ועל כל ישראל אמן ׃

אַ וויִנ עךלִיכְע מַעשֶׂה פון רַבִּי׳ן מלוּבְלִין מִיט הָרַב הַצַדִיק ר׳ שָׁלוֹם מִבֶּעלְזָא זצ״ל.

דער רבי ר׳ שלום בעלזער וועָן ער איז נאָך גיוועזען א יונגער מאן איז ער אמאהל געפאהרען קיין לובלין צום רבין אויף ראש השנה אויף דעם וועג האָט ער געטראפען א קראנקען און א לאמען מענש געהן צו פיס און דאָר מענש האָט איהם גיבעטען או ער זאָל איהם אויף נעמען אויף דאָר פיהר. און ווייל עס איז נים גיוועזען קיין ארט אויף דער פיהר פאר נאָך א מענש וועָגען צו זיצען האָט ער דעם מענש אבגעזאָגט און איז אוועק גפאהרען. האָט דאָר מענש צו איהם געזאָגט אויב איהר ווָט מיך נים אויף נעמען אויף דאָר פיהר בין איך פערלאָהרען פון ביידע וועלטען און ער האָט אהנגעהויבען צו ווייגען. ר׳ שלום האָט רחמנות בעקומען אויף דעם מענש און ער האָט איהם אויף גענומען אויף דאָר פיהר. און ער האָט איהם גיפארעגט ער זאָל איהם זאָגען וואָס ער האָט נעמיינט מיט דעם וואָס ער האָט איהם געזאָגט או אויב ער וועט איהם נים אויף נעמען איז ער פערלאָרען פון ביידע וועלטין ? האָט דאָר מענש איהם דערציילט. איך בין אמאהל גיוועזן א גרויסער עושר און איך פלעג אלעָ מאָהל צו מאָרען קיין לובלין צום רבין און איך פלעג איהם יעדען מאָהל ברענגען א מתנה. אמאָהל בין איך געקומען קיין לובלין און איך האָב איהם גיבראָנגט זייער א מייערע מתנה דן מתנה איז דעם רבין זייער גיפעלין ער האָט זיך מיט דאָר מתנה זייער

זייער שטארק געפרייט און ער האָט מיך גיפרעגט וואָס איך וויל מער דער כוונה ? האָב איך אִיהם ביענטפערט. עס פעהלט מיר ב״ה גאָר נישט נאָר איך וויל עס אויך זאָל זיין גלייך מיט אִיהם און גן עדן. דערר רבי האָט מיר מבטיח גיווען. עזוי ווי איך בין אַרויס געגאנגען פון רבין האָט דער רבי חרמה געהאט וואָס ער האָט מיר מבטיח גיווען איך זאָל האָבען גלייך מיט אִיהם גן עדן האָט ער מיך אריין גערופען און ער האָט צו מיר געזאָגט זיי מיר מחל אויך מיין הבטחה און איך וועל דיר געבען וואָס דו ווענסט נאָר פאר לעבעדיג. איך האָב אָבער בשום אופן נישט געוואָלט מוחל זיין. האָט זיך דער רבי מיט מיר אויפגענומען ע תנאי און ער האָט צו מיר געזאָגט אויב די וואָסט אויף יָעדען ראש השנה קומען צו מיר דו ווענסט קיין אַיין ראש השנה נישט מערפאַלען וואָס מקוים ווערען מיין הבטחה. און אויב דו ווענסט מערפאַלען אַיין ראש השנה דו ווענסט צו מיר נישט קומען וואָס מיין הבטחה נישט מקוים ווערען :

מיין דאמאלס קהן האָט מיין מול אהנגעהויבען צו געהן שרָאָב איך בין עזוי אַרום געווארען בין איך האָב נישט געהאט אפילו אויף קיין ברויט אפער מיינע קינדער וואָלטן איך האָב געמוזט גהן און דו הייזער. דאָך תמ איך גאָטוהן מיינס אויף יָעדען ראש השנה בין איך געגאנגען קיין לובלין אום רבין. איך בין אבער קרענק געווארען און מיינע פיס זענען מיר אָב נעשוואלכט געווארען ע איך האָב נישט גיקאָנט גהן אלץ נעמהרען אויף ראש השנה איך גאר נישט געקוקט און איך בין נאָך אלץ נעמהרען אויף השנה קיין לובלין. נאר יעצט בין איך שלעפ גיווענען און איך בין עטליכע חדשים גילעגען אין בעט עס איז מיר בעסער געווארען האָב איך געמוזט ארוס מהרען אויף דער וועלט זיכען ברויט מער מיינע קינדער וועגען. און מיסטן וועג האָב איך זיך דערמאנט ע איך דערף זיין אויף ראש השנה אין לובלין און די מעג רויקען זיך שוין צו און איך האָב נישט געהאט קיין גלד אויף די הוצאות איך זאָל מהרען. און עזוי ווי איהר זעהט דאָך ע איך בין ע בעל יסורים האָב איך זיך געשטארקט מיט מיינע אלע כוחות און איך זיך געלאָזט גהן צו מיס קיין לובלין. איך גהה עזוי א לאנגע צייט ביז מען ביינאכט און איך וואָלט דאָך נישט גיקאָנט קהנקומען אויף ראש השנה קיין לובלין וואָלט איך דאָך גיווענען פערלאָהרען פון ביידע וואָלטן פון דער וואָלט און איך בין דאָך ע ארימען און מדוכא ביסורים. און אויף יענער

טוהן בייַ דעם רבין זיי זאגען ארויך געקומען קיין לובלין. וויַ זיי זאגען אַרויך געקומען צום רבין האָט דער רבי געזאגט צו דעם מענש דו ביסט דאָך! איך האָב זיך שוין ניט גירעכט איך זאָל דיך זעהן אויף דעם ראש השנה. האָט הרב הקדוש מבעלז געזאגט צום רבין האָט רחמנות אויף דעם מענש וואָס ער האָט זיך מוסר נפש גיווען פאַר עולם הבא. דער רבי האָט איהם צו געזאגט אַז ער וועט זיין בקשה ממלא זיין. און תיכף נאָך ראש השנה איז דער מענש נסטר געווארען און דער רבי מלובלין האָט זיך אַליין מיט איהם מתעסק גיווען און ער האָט איהם קובר גיווען זכות הצדיקים יעמד לנו אמן:

אַ ווינדערליכע מעשה מהצדיק הגאון המפורסם רבינו עקיבא איגר זצללה"ה מפוזנא.

הגאון רבינו יעקב מליסא האָט דערצייַלט אַז בעת די מענשען פון דער שטאָדט פרידלאַנד האָבען גענאָלט נעמען א רב. האָבען זיי גהאַט אַ קלאַר אויף איינעם פון די דריי רבנים דער גאון ר' עקיבא איגר אין דער גאון בעל שמן רוקח און דער גאון מליסא זיי האָבען גהאַט צווישען זיך אַ סיכסוך בין זיי האָבען אַלע מסכים געווען צו נעמען דעם גאון רבינו עקיבא איגר. זיי האָבען איבער געגעבען דעם גאון רבינו עקיבא דאָס כתב רבנות. דער גאון רבינו עקיבא איגר האָט גאַבעטען דעם גאון ר' יעקב מליסא אַז ער זאָל מיט איהם מיט פאַהרען. עס איז אַפילו שוואַהר געווען פאַר דעם גאון מליסא צו פאַהרען ווייל די שטאָדט פרידלאַנד איז גאַנץ ווייַט דאָך האָט ער איהם נישט געקענט אַב זאָגען. אין ער איז מיט איהם מיט גאַפאָרען וויַ זיי זענען אַרויך געקומען קיין פרידלאַנד איז זיי די גאַנצע שטאָדט אַקאַגען געגאַנגען מען האָט זיי גרויס כבוד אַב גאַגאַבען. און דער זיַיט איז גאַשטאַנען ב"י מענשען און זיי האָבען גשפעט פון דעם כבוד וואָס מען האָט זיי אַב גאַגאַבען און זיי האָבען גזאָגט צו זאָלכע צוויי מבזוהדיגע מענשען גוט מען אַב אַזאַ כבוד? עס האָט יעדען איינעם פאַרדראָסען אויף זיי. היתכן אַזאַלכע צוויי גאונים זאָל מען אַזוי מבזה זיין. און דער גאון מליסא האָט דאָס גאַהערט האָט ער גאַזאגט צום גאון

רבינו עקיבא איבר יעצט אין ניט קיין צייט פון שווייגען אז מען איז אזוי מבזה דאם כבוד התורה. דאר כבוד התורה זאל אזוי זיין בשעל המצב. האם זיך דאר גאון רבינו עקיבא איגר געגרבען אדרייי אויס אין אר האם געגעבען אויף אייגעם פון די צווייי מענשען אין ער אנידאר געמאלען אויף דאר ערד און אין געשטארבען און דאר צווייטער וויי ער האם דאס דערזעהן איז ער אנטלאפען געוואלען. פון דאנען זאלען מיר וויי גרויס עס איז דאר פח התורה. אין אזוי וויי אינזערע חכמים האבען איגו מזהיר געוואלען "הוי זהיר בגחלתן" איהר זאלט זיין געוואריגט איהר זאלט נישט משעפין קיין תלמוד חכם איהר זאלט אייך נים גיט עבבריגן

אַ וויינדערליכע מעשה מהצדיק הקדוש המקובל רבינו אלידור זצללה"ה מנרידץ וואם כל ימיו איז ער נייועזען פערבאנען ובסוף ימיו איז ער נהנלה געוואלען.

דער צדיק רבינו אליהו זצ"ל האם מען גיבראגט צו יונגעל וואס ער האם נים גיקאנט געהן נאר דאר פאטער האם איהם געמוזט טראגען. דאר בוין איז גיוואזען גראב חוץ לדרך הטבע און ער האם נים גיקאנט רייד'ן דאר רבי האם איהם געהייסען צניידאר לייגען אויף דער ערד. דער פאטער האם איהם אראב געלאזט פון דער צקסל איז ער אראב געפאלען אויף דער ערד אזוי וויי אז מת. דער רבי האם געפרוביגט צו זיך די צווייי דיינים פון זיי זאלען צו בענאנגען אהנקוקען דאס קינד זיי האבען זיך שטארק פערווונדערט אויף דעם קינד ער האם אמאהל בעשריגען אזוי וויי אז הינד און אמאהל אזוי וויי אז קאלב. דער רבי האם גהייסען אז מען זאל דאס יונגעל אניידאר זעצין אויף אז שטיהל לעבען זיך און דער רבי האם אויף איהם ארויף געלייגט זיין האנד און ער האם גיזאגט עטליכע קאפיטלעך תהלים מיט גרויס כוונה אזוי האם ער געטוהן צווייי פאהל און מאל. עס האם אבער גאר נים גיזאלהן קיין בעסערונג:

אַיי אדל איז דער רבי געקומען פון אַ פדיון הבן האם ער גיזאגט יעצט איז די צייט אויך זאל דעם יונגעל אויסלייזען פון זיינע צרות.

און

אוֹן עֶר הָאט גְעהַיסְען אֲרַיין בְּרעְנְגען צוּ זִיךְ דָּאס יוּנגְעל אוֹן עֶר הָאט
גְעזָאגְט עְטְלִיכֶע פְּסוּקִים תְּהִלִּים מִט גְרוֹיס כַּוָּנה. פְּלוֹצְלוּנג הָאט דָּאס יוּנגְעל
זִיךְ גְעצְבִּין אַ גְעשְׁרַיי אַז אַלֶע מַנְשְׁען וְואָס זָענֶען גְעוְואָרְען אוֹן שְׁטִיב הָאבֶּען
זִיךְ דָּערְשְׁרָאקֶען אוֹן עֶר הָאט גְעוִוזְען מִט זִין מְיְנגֶער אוֹיף אַיין אָרט פוּן
זַיין בּוֹיךְ. דָּער רַבִּי הָאט גְעהַיסְען עְסְנֶען אַ פְּעָנְסְטֶער. אוֹן דָּאס יוּנגְעל
הָאט אֲהִנגְעהוֹיבְען צוּ רַיידֶען אוֹן עֶר הָאט גְעזָאגְט יְעצְט אִיז פוּן מִיר אֲרוֹיס אַיין
מְכַשֵּׁפָה נָאךְ דְּרַיי זָענֶען נָאךְ דָּא בֵּיי מִיר אוֹן בּוֹיךְ מֶען הָאט טְאקִי גִיוְועֶן
וִיז אוֹן אַיין זִיט בּוֹיךְ אִיז גְעוְואָרֶען לַיידִיג. דָּער רַבִּי הָאט וְוִיטֶער מִתְפַּלֵּל
גְיוְועֶזֶן דָּאס יוּנגְעל הָאט גִיגְעבֶּען אַ גְעשְׁרַיי אַז דִי מְעַנְשֶׁען וְואָס זָענֶען גְיוְועזִין
אִיךְ דָּער נַאס זָענֶען דְּערְשְׁרָאקֶען גְעוְואָרֶען פוּן דֶּעם גְעשְׁרַיי. אוֹן דָּאס
יוּנגְעל הָאט גְעזָאגְט יְעצְט זָענֶען דִי דְּרַיי מְכַשֵּׁפוֹת אוֹיךְ פוּן מִיר אֲרוֹיס מֶען
הָאט טַאקִי גִיזֶעהֶן וִוז דָּער בּוֹיךְ אִיז גְיוְואָרֶען אוֹן גַאנְצֶען קְלֶעֶער. דָּאס
יוּנגְעל אִיז גְעזִינְד גְעוְואָרֶען אוֹן עֶר אִיז מִט זִיבֶּעץ עֶלְטֶערִין א הַיִם גְעמַאהֶרְען
אוֹן דָּער הַיִם הָאט זִיךְ וְוִיסְטֶער אוֹן אֵיהֶם דְּערוּוַעקְט דִי זְעלְבֶּע מַעֲשֶׂה
נָאר רַיידֶען אוֹן גְעהֶן הָאט עֶר גְעקְאנְט נָאר אַלֶע יסורים וְואָס עֶר הָאט
גְעהָאט דָּאס עֶרְשְׁטֶע מָאל הָאט עֶר יְעצְט אוֹיךְ גְעהָאט אוֹן עֶר הָאט דָּער
צַיילְט אַז אַיין מְכַשֵּׁפָה זָאגְט אֵיהֶם אַז זִי הָאט מוֹרא גְעהָאט פַּאר דֶּעם
רַבִּין הָאט זִי גְעמוּזט אֲרוֹיס גְעהֶן פוּן בּוֹיךְ נָאר זִי הָאט זִיךְ בֶּעהָאלְטֶען
אוֹן סִיס. אוֹן יְעצְט אִיז זִי וְוִיטֶער אֲרַיין אוֹן בּוֹיךְ אֲרַיין. דִי עֶלְטֶערִין זָענֶען
נָאךְ אַמָאל גְיבְאהֶרְען מִט דֶּעם יוּנגְעל צוּם רַבִּין אוֹן דָּעֶר רַבִּי הָאט
אֵיהֶם מְהַפֵּל גְיוְועזֶן אוֹן עֶר אִיז גְעזִינְד גְעוְואָרֶען לְגַמְרֵי זי"ש
וְעכְי"א:

אַוְוינְדִיגְלִיכֶע מַעֲשֶׂה מִהַצַּדִּיק הַקָּדוֹשׁ רַבִּינוּ אֱלִימֶלֶךְ מִנְּרִידִיץ.

אַמָאל אִיז פְּלוֹצְלוּנג אַ יוּנגְעל פוּן פְּרֶעצֶען יָאהר שְׁטִיס גְעוְואָרֶען אוֹן
אוֹכט וואָכֶען הָאט עֶר גִיס גְעגְאסֶען אוֹן גִיס הָאט עֶר אוֹיס גְעשְׁפִּיגֶען. אוֹן עֶר
הָאט אֵיהֶם אֲרַיין גְעגְאבֶּען אוֹן מוֹיל אֲרַיין הָאט עֶר אוֹיס גְעשְׁפִּיגֶען. אוֹן עֶר
הָאט גִיס גְעקְאנְט גְעהִי נָאר עֶר הָאט זִיךְ גְעֶרִיקְט אוֹיף דִי הֶעֶנְד אוֹן סִיס

אזן עֶר פלעגט שטענדיג צו מאכען א שתי וערב. און אז עֶר האָט דעזעלבן
א מזוזה אָדער א אַנדערע הייליגע זאַך האָט עֶר אויס גשפּיגען. מען האָט
דאָס יונגע גיבערענט צום רבין ר׳ אליהו מגרידן. אזוי וויַ עֶר האָט דאָר
זאָהן ספרים לימדן אויף דעם טיש האָט עֶר אויך זיי בעשפּיגען און געקריצט
מיט די ציין אז עמיצער האָט איהם אזהן געריהרט זיינע האָר פון הינטן
מיט א ספר חאָטש עֶר האָט גאָר נישט געשפּירט דאָס ספר האָט עֶר אזהן
געהויבען צו קריצען מיט די ציין און עֶר האָט זיך אויס געדוסטן פון דעם
מענש וואָס עֶר האָט איהם געהאַלטן. און מען האָט פאַר איהם דורך
געטראָגען א גויעשטן בוך האָט עֶר זיך זייער געפּרייט. עס האָט איהם
געהאַלטן א מענש א גברן און אויב עֶר האָט געהערט פון רבין א דבר
קדושה האָט עֶר זיך אויסגערוסטן און געשפּרינגען הויך בין צום בלקן
דאָר רבי איז צו געגאַנגען צום ארון הקודש און עֶר האָט בעשוואָרען די
טומאה אז זי זאָל פון איהם ארויס גיין. עֶר האָט גיעבעטן דאָס מויל גלייך
וויַ אייגער ויל ברעכען כדי די כח הטומאה זאָל פון איהם ארויס גיהן.
וויַ עֶר איז ארויס געגאַנגען פון רבינס שטוב און עֶר איז ארײַן געגאַנגען
אין קלײַן ארײַן האָט עֶר אָנגעהויבען צו ברעכען. וויַ די מיטער האָט דאָס
דערהערט אז עֶר ברעכט איז זי צו איהם צוגעגאַנגען האָט עֶר תיכף
אָהנגעהויבען צו איהר צו רײַדען און עֶר האָט זי גאָפרעגט מאַכסט וויַ בין
איך. עֶר האָט גאָר נישט געווּסט וואָס מיט איהם איז געשעהן. בין יאָטט.
מען האָט איהם תיכף ארײַן געטראָגען צום רבין וויַ עֶר איז צו גקומען
צו דער מזוזה האָט מען איהם גהאַלטן קישען די מזוזה. און עֶר האָט
טאַקע געקישט די מזוזה און עֶר איז געזונד געוואָרען כאחד אדם נאָר געהן
אויף די פּיס האָט עֶר תיכף נישט געקענט נאָר בּיסלעכווייז האָט עֶר אזהן
געהויבען צו גיהן אויף די פּיס און אקורצע צייט איז עֶר גענאַנגען גלייך
וויַ יעדער מענש זכות יגן עלינו ועל כל ישראל אכן:

אַווינדערליכע מעשה מהצדיק הגאון ר׳ העשיל וצללה״ה מקראקא.

עס איז אמאל געקומען צום רבין ר׳ העשיל צווען מענשן זיך לעדגן

די דין תורה איז געווען אויף א סאך געלד. האט איין בעל דין
גיגאבין דעם רביין ר' העשיל הינדערט רעדלעך און ער האט איהם געזאגט
אויב גיב איך נישט דאס געלט אלעס שוחד נאר איך גיב איך דאס געלד
אז איהר זאלט גוט אכטונג געבען און דער דין תורה און איהר
זאלט פסקינען דיא דין תורה ערליך וויא דער דין איז. דער
רבי האט בייי איהם צו גענומען די הינדערט רעדלעך און ער האט איהם
געזאגט אויף וועל דיר א טובה טוהן און ער האט איהם געחיסטן קומען
מארגען זיך לאדען. בייי נאכט האט ער צו זאמען גערימען זייניע זהן אין
איידימיס און האט געזאגט די רבנות אז זי זאל מאכען א סעודה פאר
זייערט וועגין. די רבנות האט אנגעגרייט א סעודה און זייניע זהן אין
איידאמעס זעגין זיך צו זאמען געקומען צו דער סעודה. נאך דער סעודה
האט ער ארוים גענומען די הינדערט רעדלעך און ער האט זיי גיצויילט
איינציגווייס זיי האבען גערעכענט אז ער וויל זיי איינטיילען דאס געלד
ער האט אבער אב געצויילט דאס געלט און ער האט עס צוריק ארין
געלייקט אין קעשענע ארין און ער האט זיי גיזאגט איהר זאלט ווסען אז
איך האב איינך גערופען איין ווייזען אז איהר זאלט איינך פון מיר אב
לערנען אויב איהר וועט אמאהל זיין רבנים זאלט איהר נישט זיין להוט
נאך געלד דער מאנש האט מיר געגעבין די הינדערט רעדלעך ער איז פון
מיר ארוים גענאנגען פריילעך ער וויסט נוט אז איך האב נאר בייי איהם
גענומען דאס געלד כדי איינך צו וויזען אבער מארגען וועל איך עס איהם
צוריק גיבען איך וויל מיין נשמה נישט פערקויפען פאר מליאנען רעדלעך
זאלט איהר אויך וויסען וויי אזוי צו זיין ערליך בדין. זכותו יגן עלינו ועל
כל ישראל אמן:

אַ ווינדערליכע מעשה מהצדיק ר' יואל בעל שם וצלי"ה מזאמושט

עם איז אמאהל גיווען און פוזנא א הויז. און דאם הויז איז גיווען
א קאהלער און דער קאהלער איז גיווען פערשלאסען עס איז קיינער
גיט ארייין נעגאנגען און קאהלער ארייין ווייל און דאם קאהלער איז גיווען
מזיקין

מוזיקין. אמאהל איז א בחור ארײַן געגאַנגען און קאָהלעָר צרײַן און א פּערטל שפּה ארום האָט מען נעטראָפען דעם בחור לינקען אויף דער שוועל פּון קעלעָהר טוידט. מען האָט נית צווויסט די סיבה פּון דעם בחורס טוידט. און צוויי יאָהר ארום זענען די מוזיקים ארײַן געקומען און שטיב ארײַן אז מען האָט צו גישטעלט אויף דער קאָך עסין צו קאָכען האָט מען געפּינגען אין די טעפּ עֶרד און מיסט. אין זיי פלעגען ארײַן קומען און שטיב ארײַן אין אראָפ וואַרפען די כלים פּון טיש אין זיי האָבען זיי צובראָכען אבער די מענשען האָבען זיי גאָר נית מזיק גיוועזען זיי האָבען נאָר געווארפען א פּחר אויף די מענשען אז די מענשען האָבען זיך געמוזט אויס צוהען פּון שטיב. עס איז געווארען א רעש און שטאָדט מען האָט נית געווסט וואָס צו טוהן. מען האָט געשיקט נאָך דעם צדיק ר׳ יואל בעש״ש און ער האָט זיי בעשוואָהרען אז זיי זאָלען איהם זאָגען צאלינעב ווי אלכע סיבה זיי זענען ארײַן געקומען און שטיב ארײַן וואָס די שטיב איז דאָך א וואָהנונג פּאַר מענשען. און די מזיקין האָבען נית קיין רשות צו וואָהנען צווישען קיין מענשען. האָבען זיי איהם גיענטפּערט אז דאָס הויז גיהערט צו זיי זיי האָבען געזאָגט אז זיי ווילען האָבען א דין תורה מיט דעם בעל הבית פּאר דעם בית דין פּון פּוזנא. מען האָט מייחר גימוזט ען א טאָג אויף א דין תורה. עס איז געקומען דער טאָג זענען די דיינים פּון פּוזנא כית ר׳ יואל בעש״ש געגאַנגען און דעם הויז ארײַן און זיי האָבען גיהערט די מזיקין מענהין. מען האָט גיהערט רידען אין גיזעהן האָט מען קיינעם נית. און זיי האָבען גיזאָגט דאָס הויז האָט זמאָהל גיהערט צו אייניגע א גאָלדשמיט ער האָט אזוי און אזוי גיהיסען. און ער האָט גצוואָהנט מיט א שדית און ער האָט געהאַט מיט איהר עטליכע קינדער. דער גאָלדשמיט האָט שטארק ליעב גיהאַט די שדית און ער איז גיוועזען אין איהר אהן גיקויפט. ער האָט א סך מאָהל אן מיטען דאַווינגען אבגעלייגט זיין טלית ותפילין און ער איז ארויס גענאַנגען פּון שוהל ארויס טוהן איהר ווילען:

אמאהל פּסח ביינאַכט בין דעם סדר ער הויט גיהאַלטען אן מיטען דעם סדר איז ער אויעק גענאַנגען פּון טיש און ער איז אויעק גענאַנגען און בית הכסא ארײַן צו איהר זיין וויב האָט גיוזהן וו׳ ער זיצט זיך דארט זייער לאַנג איז זי ארויס גענאַנגען זהן וואָס ער טוהט דארט. זי האָט ארײַן געקוקט און בית הכסא אויף דעם טיש שטייט פּערשידענע גאָר אשהן חדר גישט קיין בית הכסא אויף דעם טיש שטייט פּערשידענע

גאָלדענע

גאָלדערנע און זילבערנע כלים און עס שטייט אַ גיבעט בעט און דעם בעט ליגט זייער אַ שענע אשה נאַקיט און דער גאָלדשמיד ליגט מיט איהר און בעט דיַ אשה האָט זיך שטאַרק דער שראָקען און זי איז צוריק אַרײַן גענאנגען און שטיבּ זייער טרויריג און אַפּערטיל שעה אַרום איז דער גאָלדשמיד אַרײַן געקומען און שטיבּ אַרײַן דאָס ווייב האָט איהם גאָר נישט געזאגט נאָר מאָרגען איז זי אַריבער געגאַנגען צום רב און האָט איהם דערצײלט דיַ נעשה דער רב האָט געשיקט נאָך דעם גאָלדשמיד און האָט איהם איבצער געפֿרעגט צו די מעשה איז אמת. דער גאָלדשמיד האָט זיך מודה געווען אַז עָר וואָהנט מיט אַ אשה פון דיַ שדים. וואָט איהם דער רב געגעבּען אַ קמיע אַז דיַ שדית האָט שוין נישט געהאט קיין שליטה צו איהם. אונדזער עָר איז געשטאָרבּען איז געקומען דיַ שדית צו איהם און זי האָט פֿאַר איהם געווינט זי האָט צו איהם געזאגט ווי לאַזט מיך איבער מיט מיינע קינדער און זי האָט איהם געווינען אַפּרט פנים און זי איז צו איהם צו גענאַנגען און זי האָט איהם גהאַלדז און גקושט און עָר איז צו איהר מרוצה געווארען און עָר האָט איהר מיט איהרע קינדער גענאַבּען דעם קעלער פון דער שטיבּ. און אַצייט אַרום האָט זיך גאַמאַכט מלחמות און דער גאָלדשמיד מיט זיינע קינדער זענען געהרגת געווארען און דער כלה אָס איז נישט געבליבּען קיין שום יורש פון מענשען עיכ זענען כּמו זייַע יורשים קומט אונז דאָס הויז בירושה. דאָט אַלץ האָט אַ שד געטשפּחט און דיַ מענשען וואָס האָבען געוואָנט און דעם הויז האָבּען גענפֿרט מיר האָבען געקויפט דאָס הויז בּיי דעם גאָלדשמיד און איהר שדים הייסט גיט קיין קינדער איהר הייסט גיט קיין יורשים האָט ר׳ יואל בּיש כּתב דעם בית דין געפסקענט אַז דיַ שדים האָבּען קיין טענה גיט צו דעם הויז און ר׳ יואל בּיש האָט בעשווארען דיַ שדים אַז זיי זאָלען אַרויס גיין פון דעם הויז און זיי זענען תיכף אַוועק פון הויז און מהיום והלאה איז געווארען רויהג און דעם הויז. זכות הצדיקים יגן עלינו ועל כל ישראל אמן:

אַ ווּנדערלִיבֶּע מַעֲשֶׂה מֵהָרַב הַצַּדִּיק ר׳ יִשְׂרָאֵל דֶּער קַאזְנִיצֶער מַגִּיד וּמֵהָרַב הַצַּדִּיק ר׳ יַעֲקֹב מִלִּיוּבִּין זצ״ל.

דָּעם קַאזְנִיצֶער מַגִּיד׳ס אַ חסיד עֶר אִיז גִיוּוָאזֶען אַ מְקוֹרֵב בִּיי דָעם מַגִּיד עֶר אִיז גִיוּוָאזֶען אַ גְרוֹיסֶער תַּלְמִיד חָכָם יְעדֶעֶר חוֹדֶש פלעגט עֶר צוּ פָאהָרֶען צוּם מַגִּיד. עֶר הָאט נִיט גְעהַאט קִין קִינְדֶער עֶר הָאט פִּיהל מְאהל גִיבֶּעטֶען דָעם רַבִּין אַז עֶר זָאל כ׳תפל״ל זִיין פַּאר אִיהם אַז עֶר זָאל גִיהָאלְפִין ווֶערִין מִיט קִינְדֶער דֶער רַבִּי הָאט אִיהם גָאר נִיט גִיעֲנטפֶערט. דָּאס ווַיִיב הָאט אִיהם זֶיעֶר דֶעקוֹטשֶׁעט אַז עֶר זָאל זָעהן אַז דֶער רַבִּי זָאל אִיהם עֲנטפֶערִין אַרַיינֶעם עֲנטפֶער. אַיינְמָאהל ווֶען עֶר אִיז גְעפָאהרֶען קִין קָאזֶעניץ הָאט דָּאס ווַיִיב פַּאר אִיהם גְעווַיינְט אַז עֶר זָאל נִיט אָבטרֶיטֶען פּוּן רַבִּין בִּיז עֶר וועט אִיהם עֲנטפֶערִין אַז קלָאהרֶע תשובה זִי הָאט אִיהם גְעזָאגְט אַז אִיהר לֶעבִּין אִיז נִיט קִין לֶעבִּין אַז זִי דֶערמַאנְט זִיךְ אַז זִי וועט שטַארבֶּן אוּן לָאז נִיט אִיבֶּער קִין קִינְדֶער אפשר וועט דֶער רַבִּי זִיי הִיסְטֶן גטיין. זִי הָאט אִיהם צוּ גְעזָאגְט אַז וואס דֶער רַבִּי וועט הִיסטן וועט זִי פָאלְגֶען דֶער חסיד אִיז גְעפָאהרֶען קִין קָאזֶעניץ אוּן הָאט גְעזָאגְט דָעם רַבִּין אַז עֶר קֶען שוֹין נִיט אוֹיסהַאלְטֶען צוּקוּקְעַנדִיג זִיין ווַיִיבּס ווַיינֶען ע״כ וועט עֶר נִיט אַוועק פָאהרֶען בִּיז עֶר וועט הָערִין פּוּן רַבִּין אַ קלָאהרֶע תשובה:

דָּאס אִיהם דֶער רַבִּי גִיעֲנטפֶערט אוֹיב דִּי בֶּעשטֶעהסט הִיזק צוּ הָאבֶּען דִּיין גַאנְץ פֶּערמֶעגֶען וואס דִּיא פַּאר מָאגְסט וועסטו הָאבֶּען קִינְדֶער נָאר דִּי וועסט זִיין אַיינִיג אַ אַרְמָאן. הָאט דֶער חסיד גְעזָאגְט צוּם מַגִּיד אִיךְ וועל אֱהִיים פָאהרֶען זִיךְ בֶּעראָהטֶען מִיט מַיין ווַיִיב. עֶר אִיז אֱהִיים גְעפָאהרֶען אוּן הָאט דֶערצֶיילְט זִיין ווַיִיב דָּעם רַבִּינְס עֲנטפֶער. הָאט זִי גִיעֲנטפֶערט אִיךְ בֶּעשטָאה צוּ זִיין אִירִים אַבִּי עֶס זָאל גְאִיךְ מִיר בלַיבֶּען אַ זכר. גָאט גִיט לֶעבִּין גִיט עֶר צוּם לֶעבִּין. עֶר אִיז צוּרִיק גֶיפָאהרֶען צוּם מַגִּיד אוּן הָאט אִיהם דֶערצֶיילְט זִיין ווַיִיבּס עֲנטפֶער אַז זִי אִיז מרוצה צוּ בלַיבֶּען אָרוּם אַבִּי זִי זָאל הָאבֶּען קִינְדֶער צוּם לֶעבֶּען. הָאט אִיהם דֶער מַגִּיד גְעזָאגְט פָאהר אוּן נָעם מִיט דִיר מִיט דִיין גַאנְץ גֶעלְד אוּן קוּם צוּ מִיר וועל אִיךְ דִיר זָאגֶען וואס דִי זָאלְסט טוּהן. עֶר אִיז אֱהִיים גְעפָאהרֶען אוּן הָאט צוּגוּיף גְעַנוּמֶען זִיין גַאנְץ גֶעלְד אוּן אִיז בֶּעקוּמֶען צוּם רַבִּין:

דָּאס אִיהם דֶער רַבִּי גְעזָאגְט יָעצְט פָאהר קִין לוּבלִין צוּם רַבִּין אוּן נָעמְטט אִיהם זָאגֶען אַז אִיךְ הָאב דִיךְ גְעשִׁיקְט צוּ אִיהם עֶר זָאל

דיר זאגן וואס דו זאלסט טוהן כדי דו זאלסט האבען קינדער אין וואס
ער וועט דיר זאגן זאלסטו טוהן. ער איז געפאהרען קיין לובלין צום
רבי'ן אין ער האט איהם געזאגט אז דער קאזניצער מגיד האט מיך געשיקט
צו אייך אז איהר זאלט מיר זאגען וואס איך זאל טוהן אז איך זאל האבען
קינדער. האט איהם דער רבי פון לובלין געזאגט זיץ דא אין לובלין וואריס
ביז איך וועל דיר זאגען וואס דו זאלסט טוהן. ער האט זיך געדינגען
אַ אכסניא. אזוי וויַ אַ גרויסער סוחר אין איז ניצטסען אין לובלין אַ לאנגע
צייט עס איז איהם דערווייל אַוועק געגאנגען אַ סאַך געלד. עס איז פאר
ביי געגאנגען אַ לאנגע צייט האט איהם דער רבי פון לובלין ארויפגן
אין האט איהם געזאגט דער קאזניצער מגיד זאהט ניט. פאר וואס
ער דיך געשיקט צו מיר היים אין ניט נאר למען כבודו וואס ער האט דיך
צו מיר געשיקט מוז אין דיר זאגען וואס דו האסט צו טוהן:

דיא ביסט אמאהל געוואזען אַ חתן מיט אַ מיידל נאך דעם האסטו זי נישט
געוואלט אין דו האסט אבּ געלאזט דעם שידוך דורך דעם האסטו
נישט קיין קינדער אין כל זמן דו ווּעסט זי ניט איבּער בעטין וועסטו קיין
קינדער ניט האבּען אין ווייל דו אשה איז זייער וויט פון דיר מוסטו זי
זוכען אין ווייל אין ווייס אז עס וועט פאר דיר שווער זיין זי צו זיכען
ועל אין דיר געבּען אַ עצה וויַ דו ווּעסט זי גפינען. אין צווייי חדשים
ארום וועט זיין אין באלטערי אַ גרויסער ירידּ דארט וועט זי זיכער זיין
זאלסטו אַ הין פאהרען אין דו זאלסט זי זוכען דו גאנצע ציט פון ירידּ
ווּעסטו זי גפינען אין זי ווּעט דיר בוודאי מוחל זיין. נאהר זאלסט ניט
אויף פאהרען פון באלטער ביז דו ווּעסט זי גפינען. דער מענש איז
באלד געפאהרען קיין באלטער ער האט זיך געטראכט אפשר ועל איך זי
נאך קענען טרעפען אויף דעם וועג איידער דער ירידּ הייבט זיך אהן
ועל איך נאך קענין אהיים פאהרען פאר דעם ירידּ ער האט זי גזוכט
אויף דעם וועג ער האט זי ניט געטראפען ער איז ארין געקומען קיין
באלטער אין ער האט זיך אבּ גדינגען אַ בעזינדער חדר אין זיך געזעסען
אין געלערנט. האנדלען האט ער ניט געוואלט ווייל ער האט גלייבט
אין זיין רבין אז ער האט איהם געזאגט אז ער וועט זיין אַ ארימאן צו
וואס טויג איהם צו האנדלין. אמוסט פאר ברענגען דו ציט איז דאך גלייכער
צו לערנען. דריי שעה אין טאג פלענט ער ארויס צו גיין אין מארק אין ארין
אין האט זיך ארום גדרייט אין מארק אין אלע גאסען אפשר וועט ער
זי גפינען. עס האט אזוי גדוירט צווייי חדשים ביז דער ירידּ האם זיך
ענגהויבּען

אָנגעהויבען. ווען דער ירידּ האָט זיך אָנגעהויבען איז ער שוין אַרום
געגאַנגען א גאַנצע טאָג און מאַרק אין ער האָט זי געזוכט אָבער ער
האָט זי נישט געקענט געפינען. און ער האָט זיך אָבער נישט מייאש
געווען ער האָט געגלייבט אז דער רבי איהם אַהער געשיקט וועט
ער זי זיכער געפינען.

ער האָט זי יאָדען טאָג געזוכט ער האָט זי אָבער נישט געפינען. און דו
לעצטע דריי טעג פון ירידּ דער עולם האָט שוין אָנגעהויבען אַהיים
צו פאָהרען האָט ער זיך אַרום געדרייט און מארק פערטאַכט און ער האָט
בייּ זיך געטראַכט דער ירידּ צומאָהרט זיך שוין און ער האָט נאָך זי אַלץ
נים געפינען. דער וויל האָט אָנגעהויבען צו רעגענען איז ער אַרינטער
גאָגאַנגען אינטער אפאָטשעק ער זאָל נים פאר רעגענט ווערין דער וויל
איז זיך אָנגעקומען נאָך מענשין און האָבען זיך דארט אַנידער געשטעלט
זיך צו בעשיצען פון רענען. האָט זיך לעבען איהם אַנידער געשטעלט
א אשה זייער שהען אָנגעטוהן בהאָנגען מיט צירינג ווי ער האָט דערזעהן
לעבען זיך א אשה האָט ער זיך פון איהר אבגעריקט האָט די אשה
געלאַכט און זי האָט געזאָגט צו איהר חבר'טע דער מענש האָט זיך פון
מיר דערווייטערט יונגעהיים און יעצט דער וויטערט ער זיך אויך פון מיר.
יונגער היים בין איך געווען זין כלה און ער האָט מיך נישט געוואָלט
איז רעכט וואָס ער איז מים מיר געווען פון דערווייטענס יעצט ב"ה זיים
ער האָט מיך פערלאָזט פהלט מיר גאָר נישט איך בין ב"ה רייך און דאָך
אַנטלויפט ער פון מיר.

דדי ער האָט דערהערט די ווערטער האָט ער זיך צוגעריקט צו איהר און
ער האָט זי גיפרעגט וואָס זאָגסטו? האָט זי איהם גיענטפערט די האָסט
שוין מיך פעגעסען די גידענקסט די כלה וואָס איז מים דיר גיווען א כלה
פיר יאָהר און נאָך דעם האָסטו אָב גלאָזט דעם שידוך? דאָס בין איך
דיין גיווען כלה. יעצט זאָג מיר וואָס טהסטו דאָ ווי אַזוי געהט
עס דיר האָסטו קינדער? האָט איהר דער מענש גיענפערט איך בין טאָק?
צו דיר גיקומען וויל איך האָב נים קיין קינדער און דער רבי פון לובלין האָט
מיך גישיקט צו דיר ער האָט מיר גיזאָגט אז כל זכן איך ווע דיך נים
איבער בעטען ווע איך קיין קינדער נים האָבען. איך בין גרייט דיך צו פאַלגין
תאָם די וועסט מיך הייסען און זיי מיר מוחל מיין הארץ זאָל מהר נים
זיין אזוי טרויעריג:

האָם

דָּאָס די אשה איהם גיעֶנטפֶערט אַ דאַנק השי"ת עָס פֶּעהלט מיר גאָר ניט
איך בין רַיִךְ איך דאַרף גאָר ניט דיינֶס נאָר איך האָב אַ ברודֶער לעבֶּען
סאָבאָלק עָר איז אַ אָרימאַן און עָר דאַרף די צייטֶען חתונה מאַכֶען אַ טאָכטֶער
זאָלסטו איהם געבין צווייֵ הינדערט רַענדליִךְ וועָסטו זיכער גיהאָלפֶען ווערין
מיט קינדֶער דָער מענש האָט זיִ גיבעטֶען נעָם די דאָס געלד און שיק עָס
אַלייֶן דיין ברודער פאַר וואָס זאָלסטו מיך אַזוי ווייט מטריח זיין איך זאָל
דאַרפֶען פאָהרען אַוואַ ווייטע נסיעה אַז די קעָנסט איהם שיקֶען דאָס געלד
דורך דָער פאָסט. האָט איהם די אשה גיעֶנטפֶערט אויב די ווילסט איהם
אַלייֶן אָבפיהרען דאָס געלד איז גיט איך קען עָס איהם ניט שיקֶען דורך
דָער פאָסט ווייל אפשר איז עָר עָמיצֶען שולדיג געלד וועָט מען בייֵ איהם
דאָס געלד צו נעמען וועָט עָר ווייטער ניט האָבֶען חתונה צו מאַכֶען די
טאָכטעָר און אויב די וועָסט איהם געבין דאָס געלד וועָל איך דיר מוחל זיין אוין
בזכות זה וועָסטו גהאָלפֶען ווערין מיט זוהן תלמידי חכמים. און זי האָט איהם
געזאָגט איך האָב ניט קיין ציִט דָּם צו שטעהן אַזוי ווי דער רעָגען וועָט
אויף העָרֶען וועָל איך אַוועָק גיהן און די וועָסט מיך שוין מעָהר ניט זעהן
וויִל איך מאָהר תיכף אַוועָק ע"כ איז גלייִכעָר די זאָלסט תיכף פאָהרען
צו מיין ברודעָר און די זאָלסט איהם געבֶּען דאָס געלד וועָסטו געהאָלפֶען
ווערין מיט קינדֶער. זי האָט זיך מיט איהם גיזעגענט און זי האָט איהם
געזאָגט די זאָלסט גריסֶען מיין ברודעָר פון מיינֶט וועָגין און—זי איז מיך
איהם אַוועָק גענאַנגען עָר האָט איהר געוואָלט נאָך גיהן עָר האָט זי אָבגעָר
ניט גיזעהן זי איז פון איהם תיכף מעָרשוינדען געוואָרֶען דָער מענש איז
געגאַנגען אויף זיין אַכסניא און האָט זיך איינגעפאַקט זיינע זאַכֶען און עָר האָט
געזוכט אַ פיהר קיין ווילנא עָר האָט געטראָפֶען איין פיהר קיין ווילנא און
פון ווילנא איז עָר געפאָהרען קיין סובאָלק און פון סובאָלק איז עָר גיגאַנגען
אוין דעָם דאָרף אַריין. עָר איז אַריין געקומען צו זיין גיוועזענע כלהים
ברודעָר האָט עָר איהם גיזעהן אַז עָר איז זייֶער טרויד און עָר האָט זיך
געדראָהט און שטיִב אהין און צוריק שטאַרק פערטראַכט אז עָר האָט ניט

בעמערקט אַז עָס איז צו איהם אַריין געקומען אַ פרעמדער מענש:

דָּערָ מענש איז צו איהם צו נעגאַנגען און עָר האָט איהם געפרעגט איהר
הייסט ר' לייב? האָט עָר גיענפערט יאָה. האָט עָר איהם ווייטָ
גפרעגט וואָס עָר איז אַזוי טרויריג האָט עָר איהם גיענטפערט וואָס וועָט
אייך אַרויס קומען אַז איהר וועָט ווייסען איהר וועָט דען מיר קענען
העלפֶען אַז אויך וועָל אייך דערצייֶלען. דָער מענש האָט איהם שטאַרק מפציר
גיוועזען

געוואָזען אין אֶר האָט איהם געזאָגט אַז אֶר קאָן איהם העלפען. האָט אֶר איהם דערציילט אויך האָב אַ שידוך געטוהן מיט מיין טאָכטער מיט אַ גבירס אַ בחור פון סובאַלק דאָר בחור איז אַ למדן און אַ תכם און אויך האָב צו געזאָגט דרי הינדערט רו"כ נדן און אויך האָב שוין געהאַט דאָס געלד מסלק צו זיין. האָט אֶבער דאָר פריץ בייַ מיר געפאָדערט אַ הוספה און אויך אויך זאָל איהם געבען דאָס גאַנצע געלד פאָר אויס. אויך האָב אֶס געמוזט טוהן ווייל מיין גאַנץ לעבען האָנגט און דאָר ארענדע און אויך האָב מיך נאָך אייַנגעשילדיגט געלד אין דאָר זמן חתונה איז שוין געווען פון לאַנג אין מיין מיידעל איז שוין נישט יונג אֶס איז שוין ציַיט אויך זאָל זי התונה מאַכען. אין נאָכטין האָב אויך ארהאַלטען די תנאים פון מיין מחותן אין אֶר האָט מיר געשריבען אַז אויב במשך דריַי טעג אויך ווֶל נישט מסלק זיין דאָם נדן לאָזט אֶר אָב דאָם שידוך. מיין טאָכטער ווייַנט און קלאָגט און אויך קאָן איהר נישט העלפען דאָר חתן איז מיר זייַער אַשאָהד אֶר איז דאָר בעסטאָר בחור פון גאַנץ סובאַלק און אויך האָב נישט און שטיב קיין חפץ אויך זאָל זיך דאָר אויף לייַען געלד אויך זאָל קאָנען חתונה מאַכען און אויך האָב דאָ נישט קיין בעקאַנטען מאָנש און נישט קיין קרובים זיי זאָלען מיר בעהילפיג זיין אויך בין אין אַ פרעמד לאַנד אויך ווייס נישט פון וואַנען מיין הילף ווֶט קומען אֶס איז מיר זייַער בישאָר.

דָאָמַ אים דאָר מאָנש געזאָגט דו זאָלסט גאָר נישט זאָרגען אויך ווֶל דיר געבען צווייַ הינדערט רעגדלאָך ווֶסטו האָבען חתונה צו מאַכען אין אֶס ווֶט דיר נאָך בלייבען. האָט דאָר בעל הבית צו איהם געזאָגט פאָר וואָס ווילט איהר מיר געבען צווייַ הינדערט רעגדליך איהר קאָנט דאָך מיר נישט איהר ווילט פון מיר מאַכען ליצנות אויך האָב נאָך נישט געזעהן און געהערט אז איין מאָנש זאָל דאָם אַנדערען געבען אַזאַ סומע געלד. האָט דאָר מאָנש איהם געזאָגט אויך ווֶל אייַך זאָגען דאָם אמת. אייַער שוועסטאָר האָט מיך צו אייַך געשיקט אַז אויך זאָל אייַך געבען צווייַ הינדערט רעגדלאָך.

דָאָמַ איהם דאָר בעל הבית גיפרעגט ווי האָט איהר גיזאָהן מיין שוועסטאָר? און ווען האָט זי אייַך דאָס געזאָגט? האָט אֶר איהם גיענטפערט. מיט דריַי וואָכען צוריק האָב אויך זי גיזעהן און באַלטע אויף דאָם יריד. און זי האָט מיר געזאָגט אַז איהר דאַרפט חתונה מאַכען אַ טאָכטער און איהר האָט נישט קיין געלד זאָל אויך אייַך געבען צווייַ הינדערט רעגדלאָך. אייַער שוועסטאָר איז אַמאָהל גיוואָזען מיין כלה אויך האָב אָב גאָלאָזט דאָם שידוך

בין אין געפֿאהרן זי איבער בעמין זי האָט מיר נים געוואָלט מוחל זיין
בין אין זאָל צו אין פֿאהרן אוין אין זאָל אין גענין צווייי הינדערט
רענדליך. אין האָב זי גיבעטן זי זאָל בייי מיר נעמען דאָס גילד אוין זי
זאָל עס אין שיקען דורך דער פֿאסט זי האָט אבער נים געוואָלט נאָר אין
אלין זאָל עס אין גענין האָב אין נעמוזט פֿאהרן פון באלטע צו אין
אבפיהרן דאָס גילד:

דיער בעה"ב האָט דערהערט די ריידי פון דעם מענש אוין ער איז אוף
אין הם שטארק אוין כעס געוואָרן אוין האָט אין הם גיזאָגט די ביסט
געקומען מיר מאהר צרות אהנטוהן די ביסט געקומען מיך דערמאנען מיין
געשטארבינע שוועסטער וואס זי איז שוין טוידט פונמצהן יאָהר אין אלין
האָב זי בעגראבען קומסטו מיר דערציילן אזעלכע ליגענטע ריידי וואס עס
הייבט זיך נאָר נים אָהן. דער מענש איז געבליבען שטאָהן נבהל ונשתומם
אוין האָט גיזאָגט צו דעם בעל הבית אין שוועָר דיר אז דאָס אלעס וואס
אין האָב דיר גיזאָגט איז אמת נאָר אפשר ביסטו נים אסתר שפרה"ס ברודער
(די פרוי האָט גיהייסען אסתר שפרה) אין בעט אייך זאָגט מיר דעם אמת איהר
הייסט ליבב בן ר' אליעזר? דער בעה"ב האָט אין הם ניענטפֿערט אמת אין
הייס ליבב ב"ר אליעזר אוין מיין שוועסטער האָט גיהייסען אסתר שפרה.
נאָר וואס פאלט דיר איין אז די האָסט גיזעהן מיין שוועסטער אוין באלטע
זי איז דאָך עוין לאנג טוידט אוין אויב די גליבסט מיר נים קום וועל אין
דיר ווייזען איהר קבר. דער מענש האָט זיך שטארק פֿערווינדערט אוין ער
האָט פֿערשטאנען אז דאָס איז נים קיין פשוט'ע זאך אז זי איז צו אין הם
געקומען פון יענער וועלט נאהם מוחל זיין:

דאָס ער גיזאָגט צום בעל הבית אין זעה מען האָט דיך מזכה געוואָן
מן השמים די זאלסט קענען חתונה מאכען דיין טאכטער ע"כ נעם
דיר צו דאָס גילד וויל די ביסט דער מענש וואס אין זיך. אוין ער האָט
אין הם דער צייגלט די גאנצע מעשה פון אהנהויב ביז דעם סוף אז דער
קאָונינצער מגיד האָט אין הם געשיקט קיין לובלין צום רבין אוין דער רבי
פון לובלין האָט אין הם געשיקט קיין באלטער אוין האָט אין הם גיזאָגט אז
דאָרט וועסטו זי גענינען ער האָט באלט אזוי גטוהן אוין ער האָט זי
גענינען אין באלטער אוין זי האָט אין הם גיהייסען גיבען איהר צריעדער דאָס
גילד. דער בעל הבית איז נבהל ונשתומם גיוואָרן אוין ער האָט גיזאָגט
צו דעם מענש מאהל מיר אויס איהר גישטאלט וועל איך וויסען אויב די
זאגסט אמת. דער מענש האָט אין הם אויסגימאהלט איהר גישטאלט האָט דער

בעה"ב

בעה"ב גאזאגט דאס איז טאקע מיין שוואסטאר און מן השמים האט מען זי גאשיקט פאר מיינעט וואגען איך זאל קענען חתונה מאכען מיין טאכטאר. זאל דיר השי"ת העלפען דאס מיין שוואסטערס ברכות זאלען מקוים ווערען די זאלסט האבען זוהן תלמודי חכמים. דער מענש איז אהיים גאפאהרען און איז גאקומען צום רבין און ער האט איהם דערציילט די גאנצע מעשה וויי עזוי עס איז איהם דערגאנגען אויף דעם וועג. האט איהם דער רבי גאזאגט די זאלסט וויסען עזוי וויי די האסט אבגעלאזט דעם שודך איז אויף דיר נגזר גאוואהרען אז די זילסט נים האבען קיין קינדער יעצט עז זי האט דיר מוחל גאוויעזען וואסטו שוין גאהאלפען ווערען מיט קינדער. דער מענש איז טאקע גאהאלפען מיט זוהן תלמודי חכמים. פון דאנצען זוהן מיר ווי עמענש דארף זיין גאהוטען מיט אבלאזען איין שידוך. און על פי רוב זאהט מען טאקי אז עס שאדט יעדען אייגעם וואס לאזט אב א שידוך השי"ת זאל העלפען יעדען מענש אז ער זאל טרעפען ביים ערשטען מאהל זיין רעכטען זיווג און מיר זאלען אבגעהיטען ווערען פון אלעס שלעכטז.

אַ זוינדערלִיכע מַעשֶׂה פון בעש"ט מיט דעם רבִּי'ן ר' בֶּער פון מֶעזְריטְש וצ"ל.

וועֶן דער רבִּי ר' בער האָט געהערט דאָס גרויסקייט פון בעש"ש אַז ער איז אַ פּוער ישוּעות און ער וויזט גרויסע מופתים. און דער רבי ר' בער איז געווען אַ גרויסער גאון און ער האָט געהאַט אַ גרויסע ידיעה אויף אוֹיך חכמת הקבלה. האָט ער זיך נישט געווּאָלט גלייבן און דִי אַלע מעשיות וואָס מען דערציילט פון דעם בעל שם. ער האָט זיך מיישב געווען און ער איז געפאָהרען קיין מעזריטש צום בעש"ש ער זאָל זען צו דאָס אַלְעס וואָס מען דערציילט איז אמת. דער רבי איז געווען אַ גרויסער מתמיד אַזוי וויִ ער איז געווען צווישן טעג און וועג און ער האָט נים געקענט לערנען אַזוי פיל וויִ אין דער היים האָט ער חרטה געהאַט וואָס ער איז געפאָהרען ער האָט זיך אָבער געשטאַרקט און ער איז געקומען קיין מעזיבוז ער האָט געזען אַז ער וועט אַרײַן קומען צום בעל שם וועט ער אים זאָגען תורה. דער בעש"ש האָט אים דערציילט אַ מעשה אַז ער איז אַמאָל געפאָהרען און וועג אַרײַן און עס האָט זיך אים אויס געלאָזט דאָס ברוים אין ער האָט נישט געהאַט קיין ברוים צו געבען דעם שמייסער האָט זיך אים מוזמן געווען אַ ערל און ער האָט געטראָגען אַ זאַק ברוים און ער האָט בייַ אים געקויפט דאָס ברוים און ער האָט געהאַט צו געבן זיין ערל דעם שמייסער. און נאָך אויסלכע מעשיות האָט ער אים דערציילט. און דעם צווייטען טאָג האָט אים דער בעש"ש דערציילט ער איז אַמאָל געפאָהרען און וועג און ער האָט נישט געהאַט קיין הייַ צו געבען זיינע פערד עסען וכדומה נאָך אַזאָלכע מעשיות

האָט עָר איהם דאָר צײַלט. אוּן דאָס מעשׂוֹת איז גאָוואָנען בעהאַלטען
גרויסע חכמות נאָר דאָר רבי ר׳ בעָר האָט גיט סאָרשטאַנען זײַן כונה איז
עָר גאָקומען אויפזוכן אַכסניא אוּן עָר האָט גאָזאָגט דאָם שמײסאָר איך וואָלט
נאָך גאָוואָלט היינט פאָהרען נאָר ווײַל עָס איז באַלד נאַכט ע״כ וואָלען
מיר דאָ נאָכטיגאָן בלײַ דאָס לבנה וואָט אויף שײַנען עָס וואָט וואָרין לוכטיג
וואָלין מיר אַ ווענק פאָהרען :

נָאָך האַלבע נאַכט וואָן דאָר רבי ר׳ בעָר האָט זיך צו גאָגרייט צום פאָהרין
האָט דער בע״ש גאָשיקט זײַן משמש צום רבין ר׳ בעָר אז עָר זאָל
קומען צו איהם. אוּן דאָר רבי ר׳ בעָר איז תיכף. גאָנאַנגען צום בע״ש.
דאָר בע״ש. האָט איהם גיפרעגט דאָס קאָנסט לאָרנען ? יאָ האָט עָר גיאָנטפאָרט
האָט איהם דאָר בע״ש גאָזאָגט אמת איך האָב טאַקי גיהאָרט אַז דאָס קאָנסט
לאָרנען . האָט איהם דאָר בע״ש ווײַטער גיפרעגט האָסטו אַ ידיעה
בחכמת הקבלה ? האָט עָר איהם גיאָנטפאָרט יאָ. האָט דאָר בע״ש גיפרעגט
דאָם רבין ר׳ בעָר אַ מאמר פון ספר פרי עץ חיים. האָט דאָר רבי ר׳ בעָר
גאָנומען דאָס ספר אוּן עָר האָט זיך גוט בעקלאָהרט אוּן דאָם פשט אוּן עָר
האָט גאָזאָגט דאָם פשט דאָם בע״ש. האָט איהם דאָר בע״ש גאָזאָגט דאָס
חײַסט גאָר גוט. האָט דאָר רבי ר׳ בעָר נאָך אַמאָל אַכטונג גיגאָבען אוּן
עָר האָט גאָזאָגט צום בע״ש דאָר פשט איז פאָרט אַזוי ווי איך זאָג אוּן אויב
איהר ווילסט אַ בעסערין פשט זאָגט מיר וואָלין מיר זאָהן ווער עָס זאָגט
גוט. האָט דאָר בע״ש גאָזאָגט צום רבין ר׳ בעָר שטאָל דיך אויף. דאָר רבי
ר׳ בעָר האָט זיך אויף גישטאָלט. אוּן דאָם מאמר איז גיוואָזען פיאָל שמות
מוּן מלאכים אוּן אַזוי ווי דאָר בע״ש האָט אָהנגאָהויבען צו זאָגען דאָם
מאמר איז די שטיב פיאָל גאָוואָרען מיט לוכט אוּן אַ פלאָם פיַיער האָט
גאָפלאַקערט ארום זיי. זיי האָבען גיזאָהן בחיש די מלאכים אוּן שטיב. דאָר
בע״ש האָט גאָזאָגט צום רבין ר׳ בעָר אמת דאָר פשט איז אַזוי. ווי די האָסט
גאָזאָגט נאָר דיין לימוד איז אָהן אַ נשמה. דאָר רבי ר׳ בעָר האָט גאָהײַסען
זײַן בעל עגלה אַהיים פאָהרען אוּן עָר איז אײַבאָר גאָבליבען בײַ דאָם בע״ש
אוּן עָר האָט בײַ איהם גילאָרענט אוּן עָר איז גאָוואָרען זײַן גראָסטאָר
תלמיד זי״ע :

אַ וויינֶדערלִיכֶע מַעֲשֶׂה מִדְּרַבּ הַצַּדִּיק ר' פִּנְחָס מִקָּארִיץ זצ"ל וואס דָּער רַבִּי ר' יִשְׂרָאֵל מֵרִיזִין הָאט זִי דָּער צַי לִיט.

דָּער שפּאָלָער זַיידָע הָאט גָּעהַאט אַ חסיד אַ מקורב דָּער רבי הָאט אִיהם שטאַרק לִיבּ גָּעהַאט. נאָר עֶר הָאט נִיט גָּעהַאט קִינְדֶער. עֶר הָאט יָעדֶעס מאָהל וואָס עֶר אִיז גֶעקוּמֶען קִיין שפּאָלֶע צום רבִּין פלֶעגט עֶר זִיךְ מזכּיר זַיין בֵּיי דֶעם רבִּין עֶר זָאל פַּאר אִיהם מתפלל זַיין אַז עֶר זָאל גֶעהָאלפֶען ווֶערִין מִיט קִינְדֶער. דָּער רבי הָאט אִיהם אַלֶע מאָהל מדחה גֶיוֶען מִיט אַנדֶערֶע תרוּצִים. אַמאָהל אִיז דָּער חסיד גֶעפָאהרֶען קִיין שפּאָלֶע אוּן עֶר הָאט בֵּיי זִיךְ אֶפּ גֶעפֶּאסט אַז עֶר זָאל נִיט אַוועק פָּאהרֶען פּוּן רבִּין בִּיז עֶר וועט אִיהם מבטיח זַיין אַז עֶר וועט גֶעהָאלפֶען ווֶערִין מִיט קִינְדֶער אוּן עֶר אִיז טאַקֶע גֶעקוּמֶען צום רבִּין אוּן אִיז צו אִיהם צו גֶעגאַנגֶען אוּן הָאט אִיהם גֶעזאָגט רבִּי הֶעלפט מִיר. זַייט מתפלל אִיךְ זָאל גֶעהָאלפֶען ווֶערִין מִיט קִינְדֶער. הָאט אִיהם דָּער רבִּי גֶיגֶענפֶּערט לאָז מִיךְ יֶעצט אֶפּ. אִיךְ בִּין מרוּד אוּן אַ זאַך וואָס אִיז נוֹגֵעַ דֶעם כְּלָל ישׂראל. הָאט דָּער חסיד בֵּיי זִיךְ גֶעטראַכט יֶעצט אִיז דאָך דִי בֶּעסטֶער צַייט אִיךְ זָאל גֶעהָאלפֶען ווֶערִין. אַזוי וִוּ דָּער רבי וועט יֶעצט מעוֹרר רחמים זַיין פַּאר דֶעם כְּלָל ישׂראל וועֶלט אִיךְ אוֹיךְ גֶעהָאלפֶען ווֶערִין. אִיךְ וועֶל נִיט אֶפּ טרֶעטֶען פּוּן רבִּין אִיךְ וועֶל אִיהם אַזוי לאַנג דִּערקוישֶען בִּיז עֶר וועט מִיר מבטיח זַיין אַז אִיךְ זָאל הָאבִּין קִינְדֶער עֶר הָאט אַזוי גֶעטוהן עֶר הָאט בשום אופן נִישט גֶעלאָזט דֶעם רבִּין מעמִיק זַיין אוּן זַייגֶע טִיפֶּע גֶעדאַנקֶען נאָר עֶר הָאט גֶעהָאלטֶען אוּן אַיין ווִיינֶען פַּאר דֶעם רבִּין אַז עֶר זָאל אוֹיךְ אִיהם רחמנוּת הָאבֶּען אוּן זָאל אוֹיךְ אִיהם מתפלל זַיין אַז עֶר זָאל גֶעהָאלפֶען ווֶערִין. דָּער רבי הָאט זִיךְ בֵּיי אִיהם גֵיבֶּעטֶען אוּן הָאט אִיהם גֶעזאָגט לאָז מִיךְ צוּרִיה אוֹיב דִי וועֶסט מִיךְ נִישט אֶפּ לאָזֶען וועט מִיט דִיר גאָר נִישט גוּט זַיין. דָּער חסיד הָאט זִיךְ אֶפּגֶעֶר אַיין גֶעֶעקשנִים אוּן הָאט בשום אוֹפּן נִיט גֶעוואָלט אֶפּ טרֶעטֶען. עֶר הָאט בֵּיי זִיךְ גֶעטראַכט אִיךְ בִּין זִיכֶּער אַז דָּער רבִּי וועט מִיר גאָר נִיט סִיהן עֶר אִיז זֶעהר אַגוּט הֶערצוּגֶער מֶענש וועט עֶר מִיךְ נִיט מעניש זַיין. דָּער רבי אִיז שטאַרק אוּן כעס גֶעוואָרֶען אוֹיךְ דֶעם חסיד וויל עֶר הָאט אִיהם מבלבל גֶיוֶעזֶען פּוּן אַ זאַך וואָס אִיז נוֹגֵעַ דֶעם כְּלָל ישׂראל הָאט עֶר גֶעזאָגט צום חסיד אִיךְ שוועֶהר אַז דִי וועסט נִיט הָאבֶּען קִיין קִינְדֶער זַייט דִי וועסט לֶעבֶּען. הָאט דָּער חסיד גֶעזאָגט צום רבִּין אַז אִיךְ

קָאן

קָען בײַ אײַך נײט געהאָלפֿען ווערין זאָל אײַך אַז אײַך גיהער נײט צו איינ
ע״כ מוז אײַך אַווענק פֿאהרען פֿון איינ אין מיר זוכען אַ צוויישען רבי׳ן
דער חסיד אין אהיים געפֿאהרען זייער טרויערינ ווייל ער האָט גאָווסט
אַז דאָס רבי׳נס ווערטער ווערען עושה רושם זיין און הימעל ער האָט זיך
שוין כמעט מייאש גיווועזען פֿון קינדער האָבין׃

אמאהל אין דער חסיד געפֿאהרען קיין קאָרין אויך אַ ירידּ נאָך דעם
ירידּ אין ער אַרײַן געגאַנגען אין בית המדרש אַרײַן האָט ער
גיזאָהן ר׳ פנחס קאָרצער זיצען און לערנען דאָס אין נאָך גיווועזען איידער
ער אין נתגלה געווארען אַז ער אין אַ איש קדוש. נאָר דער חסיד האָט
גיזאָהן זיין לערנען און זיין התנהגות האָט ער גיזאָהן אַז ער אין אַ איש
אלהים. האָט דער חסיד גיפרעגט ביי די מענשען וואָס זענין גיווועזען אין
בית המדרש פון וואָס זיין פרנסה אין ? האָט מען אים גיענטפֿערט אַז
ער אין אַ גרויסער אָרימאַן און ער לעבינט תורה מתוך הדחק ער לייד ממש
הינגער. עס אין דאַמאָלסט גיווועזען פֿאר פסח און ר׳ פנחס׳ל האָט גיגעבין
אַ זיפץ און ער האָט גיזאָגט ער האָט מורא ער זאָל נישט דאַרפֿען מבטל
זיין דאָס לערנען כדי ער זאָל זוכען געלד אויף פסח. מען האָט דאָס דער
ציילט דעם חסיד האָט זיך דער חסיד געטראַכט יעצט אין גיקומען די
צייט וואָס איך קען געהאָלפֿען ווערין׃

און ער אין אהיים געגאַנגען צו ר׳ פנחס ווייב און ער האָט זי גיפרעגט
צו זי האָט געלד אויף יום טוב ? האָט זי אים גיענטפֿערט אַז זי האָט
נישט קיין פרוטה. האָט דער חסיד ארויס געגומען געלד און ער האָט אים
געגעבין און ער האָט אים גיהייסען קויפֿען אַלעס וואָס מען דאַרף אויף פסח
מצות שמירה און עופות און ווין און ער האָט געקויפט אַ טיש מיט שטיל
און ער האָט געהייסען אהנגרייטען אויף יום טוב אַלעס בהרחוה וויל ער
ווייל דאָ זיין יום טוב. און ער האָט זי געבעטען אַז זי זאָל נישט דערצייל
פֿאר אים מאַן בין פסח ביי נאַכט. זי האָט געגומען דאָס געלד און האָט
אזוי געטוהן אזוי ווי דער חסיד האָט זי גיהייסען. אוין דער חסיד אין אלע
מאהל אַרײַן געקומען זאָהן וואָס עס פעהלט נאָך. צו מען דאַרף נאָך געלד
ער האָט געזאָהן אַז ער זאָל אַלעס זיין אהן געגרייד אויף דעם בעסטען
אופן גלייך ווי ביי דעם גרעסטען גביר ער האָט געהייסען קויפֿען גרויסע
ליכט אויף יום טוב זיי זאָלען זיך ברענען אַלאנגע צייט. ר׳ פנחס׳ל האָט
זיך געווינדערט וואָס זיין ווייב לאָזט אים צו רויה זי רעדט אהם נישט קיין
געלד. ער האָט זיך נישט ווייטער גענאַכט גענאַכט ער האָט זי גאָר נישט אינגער

בײַפֿאַלנט וויַ זײַ וואָס נעמען געלט אויף פּסח וויבֿל עֶר האָט זיך זײַער
געפֿרײַדט אַז זײַ דאָקומענטשעט איהם נישט אין עֶר קאָן זיצען אין לאַרנען. שרב
פּסח איז עֶר נאָענאַנגען אין מקוה אַרײַן אין האָט זיך טובל געווען לכבוד
יום טוב און איז צוריק געגאַנגען אין בית המדרש אַרײַן אין האָט זיך
געזעצט לאַרנען. דאָר גביר האָט געקויפט גוטען ווײַן אויף אַרבע כוסות אין
עֶר האָט געקויפט מאַר ר׳ פנחס ווענען מלבושים אויף יום טוב אין מאַר זײַן
גאַנץ בני בית ווענען׃

דאָר צייט וואָס ר׳ פנחס׳ל נאָגאַנגען אין בית המדרש אַרײַן דאָווינען אין
חסיד צו נעגרייט אַלעס וואָס מען דאַרף צום סדר אין עֶר האָט אַהבגיצינדין
א סאַך לײַכט אין שטיב איז נעווען לײַכטיג. ר׳ פנחס׳ל איז א היים
געקומען פון בית המדרש אין עֶר האָט גיזאָהן וויַ עס איז אין שטיב לײַכטיג
זײַער פרײַליך אין עֶר האָט גימאַכט ווער עס האָט דאָס אַלעס אַהנגענרייט
אין זײַן וויַב איהם צו נעטראָגען דאָס נײַע מלבוש וואָס דאָר אורח
האָט געקויפט פאַר זײַנען ווענען. ר׳ פנחס׳ל האָט גיגעבען דעם אורח שלום
אין עֶר האָט מיט איהם נאָר גיט גירײַדט נאָר עֶר האָט זיך גיזעצט צום
דעם עסין האָט ר׳ פנחס׳ל גיפרעגט דעם אורח וואָס טוהט איהר דאָ וואָס
איז אײַער מבוקש. עֶר האָט פערשטאַנען אַז עֶר האָט עפּיס א בקשה. דאָר
אורח האָט דאָרצײַלט ר׳ פנחס׳ל אַז עֶר איז בײַ יעצט געפֿאָהרען צום
שפּאָלער זײַדען אין דאָר שפּאָלער זײַדע האָט געשוואָהרען אַז עֶר וואָלט נים
האָבען קײַן קינדער יעצט בין איך געקומען צו איהם קינדער האָט ר׳ פנחס׳ל גענומען
העלפֿען איך זאָל גאָהאָלפֿען וואָרען מיט קינדער אויך אַז אין א יאָהר ארום וואָלט
אויב איך האָב עפּיס א זכות אין הימעל שוואָר אויך אַז אין גיוואָרען עֶר איז גאָהאָלפֿען
איהר האָבען א קינד צום לעבען אין עס איז אַזוי גיוואָרען עֶר איז גאָהאָלפֿען
געוואָרען מיט א בן זכר׃

עֶר רבי מרוזין האָט דאָרצײַלט אַז אַזוי וויַ ר׳ פנחס׳ל האָט געשוואָהרען
אַז עֶר וואָלט גאָהאָלפֿען וואָרען מיט א בן זכר איז געוואָרען א רעש
אין הימעל וואָמען שבוע מען זאָל מקיים זײַן האָט מען גאָפּסקענט מען
זאָל זאָהן וואָר עס האָט נאָך קיינמאָהל נים גאָשוואָהרען אפּילו אויף אמת
זײַן שבועה זאָל מען מקיים ווען. האָט מען גיזאָהן אַז דאָר שפּאָלער זײַנע
האָט

האָם שוין צאמאהל געשוואָהרען אוין ר׳ פנחס׳ל האָט נאָך קיינמאָל
נית געשוואָהרען האָט מען ר׳ פנחס׳לס שבועה מקיים גיוועזען זי״ע:

אַ ווינדערליכע מעשה פון רבין ר׳ משה לייב מסאסוב זצ״ל

דער רבי ר׳ משה לייב מסאסוב פלעגט צו מאָהרען אויף ירידים
אפשר דארף מען אַ יוד עפּיס העלפען אזוי ווי עס קומט אויס אויף
אַ יריד איינעם ווערט צו ברעכען דער וואגען אוין איינעם בעדערהט זיך דער
וואגען אוין מען דארף איהם העלפען פלעגט ער צו פארען כדי ער זאל
העלפען ער האָט געוואלט מקיים זיין אזעלכע מצות ווען אוין דער היים
האָט ער זיי נית געקענט מקיים זיין ווייל אוין דער היים קען דאָך איהם
יעדער אייגער ווען מען דאָך איהם נית לאָזען טוהן אזעלכע ארבייט.
צמאהל האָט ער געזאָהן אז מען האָט געברענגט אויף דעם יריד קעלבער
אוין זיי לינגען געבינדען אוין קיינער נית זיי נית קיין וואסער צו טרינקען
איז דער רבי געלאָפען צו אברינגע אוין ער האָט אָנגעשעפט א כלי וואסער
אוין ער האָט אָנגעטרינקען די קעלבער. א צווייטער סוחר האָט געזען וויי
ער טרינקט אָהן די קעלבער. האָט ער צו איהם געזאגט טרינק מיינע קעלבער
אויך אָהן אויך ווען דיר בעצאהלען ער האָט גענימען די כלי אוין האָט
געוואלט געהן נאָך וואסער אוין צו געקומען צמאנש ווען ער האָט איהם
דערקענט אוין ער האָט איהם געפרעגט רבי ווען טוהט איהר דא? אוין
ער תיכף אַוועק געגאנגען פון דארט ער האָט נית געוואלט אָנגמאכען קיין
רעש זכותו יגן עלינו:

נאָך אַ מעשה פון רבין ר׳ משה לייב מסאסוב זצ״ל

צמאהל אין ערב יום כפור בעת דער גאנצער עולם איז געגאנגען אין
שוהל ארייין צו כל נדרי אין דעם רביגס בית המדרש איז אויך
שוין גיוועזען פיל מית חסידים אוין זיי האָבען געווארט אויף דעם רבין
דא.

דאָר רבי איז אָבער נים געקומען. עד האָט אָבער אהנגעזאָגט זייגע חסידים אַז אויב עד וואָלט זיך אַמאהל פערשפּעטיגען זאָלען זיי אויף איהם נים וואַרטען אוּן זיי זאָלען דאַווינגען. האָבען יעצט די חסידים נים געוואַרט אויף איהם אוּן האָבען אהנגעהויבען זאָגען כל נדרי אָהן דאָם רבין. אוּן מיטען דאַווינגען איז דאָר רבי אָהנגעקומען. די חסידים האָבען אָהנגעהויבען חוקר ודורש זיין פאַר וואָם דאָר רבי איז געקומען אַזוי שפּעט זאָגען זיי געוואָהר געוואָרען אַז בעת זי איז געגאַנגען דאַווינגען האָט עד גיהערט ווייגען אַ קינד איז עד צו געגאַנגען זאָהן וואָס דאָרט איז. האָט עד גיזאָהן אַז עס איז קיינער נים דאָ אוּן דאָר היים נאָר דאָס קינד איז אַליין די עלטערין פוּן דעם קינד זאָגען געגאַנגען דאַווינגען אוּן זיי האָבען אויפער גאַלאָזט דאָס קינד אַליין. דאָר רבי האָט רחמנות געדאָט אויף דעם קינד אוּן עד האָט עס פערשפּילט ביז עס איז אַנטשלאָפען געוואָרען דאַמאָלס איז הערשט דאָר רבי געגאַנגען אוּן בית המדרש ארייין דאַווינגען אוּן עד איז שוין אהגעקומען אוּן מיטען דאַווינגען. זי"ע:

נאך אַ ווינדערליכע מעשה פון רבי'ן ר' משה לייב סאסיבער זצ"ל.

אוּן אַ דאָרף איז אַ אשה געגאַנגען שוואָר צום קינד האָט מען געשיקט אַ שליח צום רבין ר' משה לייב עד זאָל אויף איהר מתפלל זיין. דער שליח האָט נים גיקענט דעם רבין עד איז אַריין געקומען קיין סאסוב צווייי אַ זייגער בייגאַכט אוּן עד האָט נים געווייסט ווי צו געהן. אויף דאָר גאַס איז גיוועזען פינצטער האָט עד גיזאָהן פוּן דאָר ווייטענס ווי עס לייכט זיך אין אייך שטיבּ איז עד צו געגאַנגען אוּן דאָס איז גיוועזען דעם רבינס הויז אוּן דאָר רבי איז שוין גיוועזען אויף. דאָר שליח האָט אָרנגעקלאַפט בייי דאָר טיהר. דאָר רבי האָט אידם גיאָפענט די טיהר. עד האָט גיפרעגט דעם רבין צו עד וואָס קענין דא געכטיגען דאָר רבי האָט איהם גיגעבען אַביסעל ייש צו טרינקען אוּן עד האָט איהם גיפרעגט וואָס עד טוט דא? האָט עד אים גיענטפּערט אַז מען האָט איהם געשיקט צום רבין פוּן אַ דאָרף אַז אַ אשה געהט שוואָהר צום קינד דאָר רבי זאָל אויף איהר מתפלל זיין האָט איהם דער רבי גיזאָגט וויי וואָסכוּ יעצט גאָהן עס איז דאָך פינצטער לעג דיך שלאָפען אוּן דאָר פריה וועל איך מיט דיר גאָהן צום רבין אוּן איך יועל

מאר דיר רייזען ווייל אזך בין בייי אזהם חשוב. דאר ווייל האט ער איהם
גיפרעגט ווי אזוי די יולדת היסט און ווי אזוי איהר מוטער היסט. דאר רבי
אזי ארייין גאגאנגען אין קאך ארייין און ער האט אזהם ארייין גיברא"ט
עסען אין ער האט אזהם געגרייט צום טיש דאר שליח האט אב גיגע.
נאך דאם האט אזהם דאר רבי גיבעטט אז גילעגער אין דאר שליח האט זיך
גילייגט שלאפען. און דאר פריה האט זיך דאר שליח אויף גאהויבען האט
ער זיך בערעכענט וואס האב אין דא גאטוהן מען האט מיך גישיקט אין
זאל גאהן צום רבי"ן מזכיר זיין די יולדת צום סוף האב אין גיזאגט אין
גאטרינקען אין זיך גילייגט שלאפען. האט אזהם דאר רבי גאזאגט. דאר רבי
האט מיר גאזאגט אז זי האט שוין גאהאט א יונגל (דאר שליח האט גירעכענט
אז דאס אזי ניט דאר רבי) גאה אין זאג אבשורה צו אזהרץ קרובים וואס
זיי וואהנען היער אז זי האט גאהאט א בן זכר. דאר שליח אזי ארויס גיגאנגען
פון רביינס שטיב וויי א צעמישטער ער האט ניט גאווסט וואס מיט אזהם
אזי גישאהן. וויי ער אזי ארויס גאגאנגען אזי ער גאווארטהר גאווארטן אז דאס
אזי גיווארטן דאר רבי. דאר רבי אליין האט זיך מיט אזהם גאפארט ער
האט מקוים גיווארטן מצות הכנסת אורחים כהוגן. וויל ווען ער זאל גיווען
ווייסען אז דאס אזי דאר רבי וואלט ער דאך ניט גיווארטן גאלאזט אז דאר
רבי זאל זיך מטריח זיין מאר זיינעט וואגען זי"ש:

אַ וויינדערליכע מעשה פון רבי'ן ר' משה ליב מסאסוב זצ"ל וואס ר' פאוויש מבאלשטוין האט זי דערציילט.

ר' פיוויש מבאלשטוין אזי גאסטארבען צום רבין ר' אלימלך מליזענסק נאך
דעם וויי דאר רבי ר' אלימלך אזי נסטר גיווארבען אין ר' פיוויש אזי
שוין גאווארטן אלט האט ער גאווואלט סיהרען קיין סאסוב צום רבי'ן ר'
משה ליב נאך דאם אזי אזהם אויפגעפאלען און גאדאנק אז עס אזי ניט
שהען מאר אזא מעגש (דאר ר' פיוויש אזי גאווארטן אז בצל מדרגה יו"ד)
צו מאהרען צו אהיינטיגען רבין נאך דאם רבין ר' אלימלך. ער האט אבער
מארשטאנען אז דאס אזי מצשה שטן האט ער אויף דאם ניט גאקוקט
דאר שטן אזי אבער אויף ניט קיין שוטה ער זאהט יא העלפט נישט די עצה
ניט ער ווי א אנדערע עצה און רעדט אזהם אזך. וואס! עס אזי דאך

וונטער אין די ביסט דאך א אלטער מאן וויז אזוי קענסטו דיך איינשטעלן
און א סכנה צו פארן און אזא קעלט. ער האט אבער פערשטאנען או דאס
איז אויך מעשה שטן אין ער האט אויף דעם אלעמען נים גקוקט ער איז
געפארען אין דער קעלט. אויף דעם וועג איז איהם איינגעפאלן א ספק
אפשר איז דער רבי נישט דא אין דער היים איז די גאנצע נסיעה
ספק אפשר איז דער רבי נישט דא אין דער היים איז די גאנצע נסיעה
און דאס ליידען בחנם:

דמאלסט איז דער רבי ר' הירש זידיטשיבער (איידער ער איז געווארן
רבי) געווארן אין סאסוב פליצלינג האט איהם דער רבי ר' הירש
גערופען אין ער האט איהם געזאגט פאהר תיכף אהיים. דער רבי ר' הירש
האט זיך בייי איהם אנהגעהויבן זיער צו בעטן ער זאל איהם ערלויבן
דא צו זיין בייי עס וועט ווערן לינגער אין דראסטן. דער רבי האט גזאגט
די מוזט שוין אהיים פאהרן. ער האט זיך גמוזט דינגן אפיהר אין איז
אהיים גפאהרן ער איז בקומען אין מיט וועג האט ער געזהן פון
דער ווייטענס וויי א וואגן האט זיך איבער גדרייט וויל עס איז זיער
א שלעכטער וועג אין דער וואגן איז בעווארן ר' מיווש איז ארויס גפאלן
דער וואגן האט זיך איבער גדרייט אין ר' מאווש איז געווען זיער שלעכט
ר' מיווש האט שטארק גצויטערט עס איז איהם געווען זיער שלעכט
ער האט שטארק גהאלטן אויף דעם וועג פון דער קעלט אין ער האט נאך
אלעס מורא גהאט אפשר איז דער רבי נאך נישט דא אין דער היים אין
זיין גאנצע פלאגע איז גאר בחנם. וי דער רבי ר' הירש האט דערזהן
פון דער ווייטענס וי דער וואגן האט זיך איבער גדרייט איז ער אראפ
גשפרינגן פון זיין וואגן אין איז צו גאלאפן האלפן די מענשן זיי
אויף הייבן אין דעם וואגן אויף שטעלן. וי דער רבי ר' הירש איז
גקומען צו דעם וואגן אין ער האט גזעהן מיווש לינגן האט ער איהם
אויף גשטעלט אין ער האט איהם גגעבן שלום. ר' מיווש האט איהם
גפרעגט צו דער רבי ר' משה לייב מסאסוב איז דא אין דער היים? האט
דער רבי ר' הירש איהם גיענפערט אז ער איז אין דער היים:

דאס ר' מאווש דערציילט ר' הירשן אלעס וואס ער האט גהאט בייי
דער נסיעה. אין ר' הירש האט דערציילט וי זיין רבי האט איהם
ארין גערופן אין ער האט איהם גהייסן תיכף אהיים פאהרן אהן א שום
הירון

תירוץ. האבען זיי פערשטאנען אז דאס איז געווען ראם רבינוס כוונה כדי ער זאל אן קענען פאהרען די פישישען ווייל דער רבי האט געזאגהן זיינע סיבות אוף דעם וועג איז ר' חרש צורק מיט ר' פיוויושען קיין סאסוב. דער זכות פון די צדיקים זאל אינז בייז שטיין מיר זאלען געהאלפען ווערן בכל טוב אמן:

נאך א מעשה פון רבין ר' משה לייב מסאסוב וצ"ל ויאם דער רבי ר' הירש זידיטשובער האט זי דערציילט

דער רבי הירש זידיטשובער האט דערציילט בזה הלשון. איך בין גיווען דעם רבין ר' משה לייבס א תלמוד אמאהל אבער איך געוואלט זעהן ווי אזוי ער רעכט אב חצות. האב איך זיך בעהאלטען און שטיב דער רבי זאל מיך נים זעהן כדי איך זאל זעהן זיין התנהגות. האלבע נאכט האט זיך דער רבי אהנגעטוהן קריסטליכע מלבושים און ער האט גענומען א גראב שטיק האלץ און א האק און דער האנד ארבין און ער איז ארוים גאגנגען און דרויסען. איך בין איהם נאך גאגנגען ער זאל מיך נים זעהן בין ער צו געקומען צו איין שטיב וואס דארט האט א אשה געבאהרען א קינד אין דער ציים. און די אשה איז גיווען זייער ארום. און שטיב איז גיווען זייער קאלט עס איז גיווען אין ווינטער און די יולדת האט געציטערט מאר קאלט דער רבי האט געזאגט צו דער יולדת אויף פוליש איך האב א שטיק האלץ צו פערקויפען קויף עס בייי מיר איך וועל עס אויך פערקופין וואלוועל. האט די יולדת גיענטפערט איך האב נים אפילו קיין איין פרוטה. האט ער איהר גיענטפערט גאלד וועל איך בייי דיר נעמען מארגען נעם נאר צו דאס האלץ. האט זי גיענטפערט וואס וועט מיר העלפין דאס האלץ עס איז דאך גראב איך דארף דאך מען זאל עס צו האקען אויף קלייבע שטיקלאך און איך האב דאך נים קיין האק. האט ער איהר גיענטפערט איך האב א האק און איך וועל דיר צו האקען דאס האלץ. אויף קלייבע שטיקלאך און ער האט געזאגט תיקון לאה. און נאך דעם האט ער איין געהייצט דעם אויבען און ער האט אהנגעהויבען צו זאגען תיקון רחל און איז אהיים גאגנגען און ער האט אויס געטוהן די קריסטליכע מלבושים אין ער האט זיך אהנגעטוהן זייענע מלבושים זיי"ש:

אַ גוט וואָרט פון רַבִּי'ן ר' משה לייב מִסַּאסוב זצ"ל.

דָּער רבי ר' משה לייב האָט געזאָגט אַז עֶר האָט זיך אויסגעלערנט אהמ"ח פון אַ דאָרפסמענטש. אַ דאָרפסמאַן איז זֶאמאָל גיזעסען אין גערונקען מיט נאָך עטלעכע דאָרפסלייט זיי זענען אַבּיסעל שיכור געוואָרען האָט ער גיפרעגט אַ צוויי'טען דז האָסט מיך ליעב ? האָט איהם דער צווייט ער גיענפערט אין האָב דיך נוט ליעב האָט עֶר איהם געזאָגט דז זאָגסט אַז דו האָסט מיך ליעב זיון דז ווייסט גיט וואָס מיר פעהלט ווען דז זאָלסט מיך באמת ליעב האָבען וואָלסטו געווּוסט וואָס מיר פעהלט האָט דער צווייטער גישווּיגען און עֶר האָט איהם גאָר גיט גיענטפערט. פון דאַנען האָט עֶר זיך אויסגילערנט אַז ליעב צו האָבען אַ יוד דארף מען ווּיסען וואָס עס פעהלט איהם און אַז עס איז אַ יוד שלעכט דארף בּיי איהם זיין וויַ עס איז אויהם שלעכט. דאָס הייסט מען האָט ליעב אַ יוד.

אַ ווינדערליכע מעשה פון רַבִּי'ן ר' אורי מִסטרעלִסק עם הרַב ר' שלום מִבעלז זצ"ל.

דָּער רבי ר' שלום מבעלז איז געפאָהרען צום רבין מלובלין אין צום רבין ר' שלמה ליצקער. נאָך זייער הסתלקות איז עֶר שוין גיט געפאָהרען צו קיין רבין. אַמאָל איז ר' שלום געקומען אין דאָר שטאָדט בעלקאָן אין עֶר איז איינגעשטאַנען אין אַכסניא וואָס דאָר בעל אַכסניא איז געפאָהרען קיין סטרעלסק. אין דער בעל אַכסניא האָט געהאַט אַ דבר נחוץ זיך מייען זיין מיט אַ רבין. האָט עֶר גיבעטען ר' שלום'ן אַז עֶר זאָל מיט איהם פאָהרען קיין סטרעלסק. ר' שלום האָט בּיי זיך געטראכט וויַ קומט אז דער מענש זאָל מיך בעטען אז איך זאָל מיט איהם פאָהרען קיין סטרעלסק עס איז אסיבה מן השמים מן הסתם ווייל מען פון הימעל אז איך זאָל זיין אין סטרעלסק בּיי דעם רבין עֶר האָט צו גאָזאָגט דעם

בעל

בעל אכסניא אז ער וויפט מיט אירם פאהרען קיין סטרעלסק. אבי׳ט שפעטער איז דער בעל אכסניא צו געקומען צו ר׳ שלום און ער האט אירם ניכטסען אזוי וויי ער האט ניט קיין צייט צו פאהרען ע״כ בעט ער אירם אז ער זאל אליין פאהרען איך ווערל איין דינגען א פירר און איך ווערל אין אויסהאלטען אלע עיינערע הוצאות. דער ר׳ שלום האט זיך זייער בעווונדערט היתכן ווי נעמט זיך אזא שטאלצקייט צו דעם בעל אכסניא אז ער זאל אירם מאכען פאר א שליח וויל ר׳ שלום אין שוין גיוואזען בעזויסט אויף דער וועלט ער האט זיך גאפיהרט רביש לכן אין אירם דיי זאך גיוואזען א פלא:

נאאר ר׳ שלום האט אבער פעסטגענעמען אז דאס אין זיכער השגחת הצורא אז ער זאל אירם פאהרען קיין סטרעלסק האט ער גיעענטפערט דעם בעל אכסניא אז ער אין גרייט צו פאהרען. דער בעל אכסניא האט אירם גידינקען א פירר אין ער האט אירם מיט גיבעבען געלד אויף הוצאות און ער אין בעמאהרען קיין סטרעלסק. ער אין ארויין געקומען קיין סטרעלסק האט דער רבי געהאלטען און מיטען דאווינגען אין ר׳ שלום אויף געגאנגען און רביש בית המדרש ארויין דאווינגען און ער האט זיך גישטעלט לעבען דעם רבין ווי ער האט געהאלטען פאר שמונה עשרה האט ער גיקלערהרט צו ער מעג דאך דאווינגען שמונה עשרה צו ניט ווייל דער דין אין אז א מענש פאהר ניט דאווינגען אונטער זיין רבי׳ן האט ר׳ שלום גיקלערהרט צו דער רבי׳ ר׳ אורי הייסט זיין רבי צו ניט ווייל ער אין דאך הערשט געקומען צו אירם דאס ערשטע מאהל קען זיין אז ער הייסט נאך ניט זיין רבי אבי׳ אירם גלייבען בזוסכם אז ער זאל זיך אב ריקען און דער זיט ארויין און ער האט אזוי גאטהן און ער האט זיך געשטעלט שמונה עשרה אין דער זיט

נאאך דעם דאווינגען איז ר׳ שלום ארויין געגאנגען צום רבין נעמען שלום האט אירם דער רבי גיפרעגט וואס האסטו אזוי גיקלערט בי׳ דעם דאווינגען צו אך בין דיין רבי צו נעין און דאך אין ניי דיר גלייבען אז אך בין יא דיין רבי. ר׳ שלום איז זייער נתפעל געוואארען פון דעם רביש רוח הקודש אז ער האט גיזאהן מיט רוח הקודש וואס ער האט גמרמכם האט ער אירם אויף זיך מקבל גיועזען פאר א רבין זכות הצדיקים יגמוד לנו ולכל ישראל אמן:

וויא אַווי דָער יוד הַקדוש איז נָעפָאהרען קיין ליובלין.

דָער הַיליגער רבי ר׳ יצחק זכרונו לברכה פון פשיסחא וואָס מען האָט אִיהם גערופען „יוד הקדוש״ האָט געוואָהנט אין זיינע יונגע יָאהרען אין אַפט. דאָן אָר איז דאָרט געווָאָזען אַ איידעם. פון אייגעם וואָס אָר האָט געהאַלטען אַ ראָלאָוונע אין דִי ראָזלאָוונע איז געווָאָזען אויך זיין שווִיגערס נאָמען זִי האָט געהייסען גאָלדלָע אין זִי האָט אים געגעבען עטליכע יָאהר קעסט אין אָר איז געזאָסען אין געלערנט יומם ולילה. אין אָר איז געווָאָזען מפורסם אין דָער גאנצער שטאָדט פאַר אַ גרויסען גאון אבער פאַר קיין חסיד האָט מען אִיהם נישט געהאַלטען. אין דאַמאָלסט איז אין אַפט געווָאָזען אַסאַך יונגע לייט וואָס זיי זענען געווָאָזען מפורסם אין תורה אין חסידות. זיי פלעגען צו פאָהרען טייל קיין לובלין. אין אַ טייל קיין קאָזניץ אין אין אַפט אַליין האָט געווָאָהנט דער הַיליגער „אוהב ישראל״ וואָס אָר איז דָער נאָך געווָאָזען דָער מעזָעבזָער רבי:

אין וויל דָער יוד הקדוש איז זיין חשוב געווָאָזען בִּיי אַלע יונגע לייט דורך גאונת האָבען זיי אִיהם צו גערָעדט אַז אָר זאָל פאָהרען צו אַ רבין אבער אָר האָט זיי נישט געוואָלט פאָלגען. אויך האָט מען אִיהם געהאַלטען אַז אָר איז זיך נישט טובל אין קיין מקוה. דָען אין אַפט איז געווָאָזען אַ טיפע מקוה מען האָט געדארפען אַראָפ צו גיין נייַנציג שטאַפלען בִּיז דָעם וואַסער און עס איז נישט מעגליך געווָאָזען זיך צו דערוואַרומען. דרִיבער איז זיך זיין קאַלט געווָאָזען און ווינטער איז זיך געפרוירען געווָארען. אין אויך דורך דָער טיפענִיש איז געווָאָזען אַשרָק אַראָפ צו געהן אייגער אַליין. נאָר עס פלעגען זיך צו נעמען צָהן פערזאָן חסידים אין זיי האָבען געמאַכט אַ גרויס פייער אַז זיי זאָלען זיך קעגען דָער וואַרימען באַלד אַזוי וויַ זיי זענען אַרויף געקומען פון וואַסער. אין וויל דָער „יוד הקדוש״ איז קיינמאָהל מיט זיי נישט געגאַנגען האָבען זיי געוָארטעט אַז אָר איז זיך פאַר גרויס פייער אַ נישט טובל און קיין מקוה וואָרען אייגער אַליין איז דאָך אינמעגליך זיך טובל צו זיין:

אָבער אין אמת האָט אָר זיך אַלע טאָג טובל גיווָאָזען אייגער אַליין. אין אָר האָט זיך אזוי געפיהרט אַז אָר פלעגט אויך צו שטיין נאָך האַלבע נאַכט אין איז אייגער אַליין געגאַנגען אין מקוה ארייַן אין האָט קיין שום פייער נישט געמאַכט נאָר אזוי וויַ אָר איז ארויס געגאַנגען פון וואַסער האָט אָר זיך אָהנגעטוהן אין אַהיים געגאַנגען אין אַב גירעכט חצות. אין

האָט

הָאט דָערנאָך גילָערעגט עטלִיכע שעה קבלה אין שטיבּ. דערנאָך פּאר טאָג האָט ער זיך צוריק געלייגט אין בעט ארײַן אין האָט זיך אויפגעהויבן צו גיין אין בית המדרש ארײַן ווען דאָס בית המדרש איז שוין גיוועזן פיהל. אין מען האָט נאָך דערקענט אין זײַנע אָהר אז ער האָט זיך הערשט אויף גאָהויבן. ער איז מיט זײַ קיינמאָהל נית געגאַנגען אין מקוה ארײַן דריבּער האָבּען זײַ גירעכענט ער גייט נית געווים אין מקוה ארײַן. אויך האָבּען זײַ איהם קיינמאָהל נישט גיזאָהן לערנען קיין קבלה אויך נית קיין חסידות. ווײַל ער פלעגט דאָס צו לערנען פאר טאָג אין דער היים. אויך האָבּען זײַ איהם נית גיזאָהן דאוונגען אין דער צייט אין מיט מנין נאָר אמאָהל אין עטלִיכע וואָכן אָבּער אין מצהרסטען טיל פלעגט ער צו דאוונגען אליין אין דער היים. ווײַל ער איז גיווען דער ערשטער פון די רביס וואָס האָבּען אָהנגעהויבן שפעט צו דאַוונגען. אין ער האָט נית געווָלט אז די יונגע לייט זאָלען מיט איהם האָבּען צו טוהן דריבּער פלעגט ער אליין צו דאַוונגען אהן מנין. אין זײַן שוועָר האָט געהאט א גרויסען בוידעם מיט הײַ. וואָס די בעלי עגלות פלעגין דאָרט צו קויפען ווען זײַ זענין א דורך געפאָהרען. פּאר די פערד עסין. אין ער פלעגט שטענדיג צו קויפען שטרוי אין הײַ אין ארויף לייגען אויפען בוידעם איז דער בוידעם שטענדיג פיהל גיוועזן אין מען האָט איהם קיינמאָהל נית אויסגעלייגט:

אין דער יוד הקדוש געגאַנגען אויפען בוידעם אין האָט זיך אויסגעלייגט

איין וויינקעלע עס זאָל קיינער דערפין נית וויסען אין פלעגט דאָרט צו דאוונגען מיט א גרויסין ברען אין מיט הילציג מורא פּאר השי״ת ער פלעגט דיר נאָך ווען ער איז שוין גיוועזן רבי דערציילען אז די ציין זענען איהם דאָרט ארויס געפאלען פּאר מורא פּאר השי״ת. אין פון דעם אז ער האָט דאָרט געדאַוונט האָט קיין שום מענש נית געווסט אויסער זײַן וויב האָט ער דערצײלט. אין האָט איהר גיזאָגט אז אויב זי ווען איהם נית זאָהן בײַ אין דער אויסגיצויגענער שעה זאָל זי איהם ווייסען דאָרט אויפען בוידעם צו זוכען. דען ער איז א פאך מאָהל פּאר חלשים גיווארען ביים דאוונגען. אין מען האָט איהם גענומוז מיינטערין איבער דעם האָט ער גימוזט איבער גיבּען דעם סוד צו זײַן וויב. אין א סאך מאָהל פלעגט זי איהם טרעפען ליגען אויסגעצויגען פערחלשים אין זי האָט איהם קוים ניקענט דערמינטערן. אין אזוי פלעגט ער זיך צו פיהרען א לאנגע צייט:

אַמאָהל איז דער הייליגער „אוהב ישראל״ א דורך געגאנגען דורך זײַן שוויגרס הויז אין האָט זיך אַב גענשטי״ט אין האָט געזיצט צו

דיך מענשען וואס זענען מיט אזהם מיט געגאנגען. אז ער פיהלט זייער
אונטען ריח פון ארויסען צדיק וואס איז דאך אוך דאם הויז אז ער קען
נישט אוועק גיהן פון דאנען. האבען דיך מענשען גערעכענט אפשר איז דאך
א גרויסער צדיק וואס פאהרט א דורך אוך האט זיך דא אב געשטעלט. זענען
זיי ארין געגאנגען אוך שטיב ארין אוך האבען געזוכט צווישען דיך אלע
אורחים וואס זענען דאמאלסט דארט געווען. אבער זיי האבען נישט
געטראפען אזוי א מענש וואס דער רבי זאל קענען האבען געמיינט. זענען
זיי צוריק ארויס געגאנגען אוך האבען דאס געזאגט דאם הייליגען „אוהב
ישראל" אוך זיי זענין פון דארט אויעק געגאנגען אוך האבען ניט געווינסט
ווער דאס איז אוך אויף דעם צווייטען טאג האט זיך ווידער געטראפען אז
דער „אוהב ישראל" איז געגאנגען דורך דעם הויז פון דעם „יוד הקדוש"
שוועי. האט ער וויטער דער שפיהרט אזוי אגיטען געשמאק. אוך דיך חסידים
זענען וויטער ארייגעגאנגען אוך שטיב ארין זוכען אבער זיי האבען וויטער
קיינעם נישט געטראפען וואס דעם רבינס כוונה זאל זיין אויף אזהם. אויף
דעם בעל הבית איידעם איז קיינעם נישט איינגעפאלען צו קלארען אז דער
רבי זאל אזהם מיינען דען זיי האבען געוויסט אז ער איז א מתנגד אוך עס
איז זיי גאהר נישט איינגעפאלען אז דער רבי זייערע זאל אזהם מיינען
דאס ער איז א צדיק ער זאל אזהם פערשמעקען אוך זיי זענען ארויס
געגאנגען פון שטיב אוך האבען וויטער געזאגט אז זיי האבען קיינעם
נישט געטראפען אז דער רבי זאל אזהם קענען מיינען אוך זיי זענען וויטער
אוועק געגאנגען. אוך אויף דריטען טאג איז שוין דער הייליגער „אוהב
ישראל" אליין געגאנגען דארט אהין זוכען וואהרען עס איז נישט מעגליך
אז ער זאל זיך אזוי אינגאנצען אבנארען נאר עס מיז דאך זיין עפיס א
בעהאלטענער צדיק. אוך ווי ער איז דארט ארין געקומען אוך האט אהן
געהויבען צו זוכען. אוך דער יוד הקדוש איז דאמאלס געווען אויף
בוידעם אוך ער האט פערשטאנען אז דער „אוהב ישראל" איז אליין געקומען
זוכען. וועט ער אזהם א וודאי געפינען אוך עס קען נאך דער פון מענשען
געווארהר ווערין איז ער שטילע הייט אראב געגאנגען פון בוידעם אוך איז
צו געגאנגען צום הייליגען „אוהב ישראל" אוך האט אזהם געזאגט אזוי בעט
איך זייער איהר זאלט אויפהערען צו זוכען אוך אויף איהר זאלט מיך פאר
קיינעם נישט אויסגעבען. איז דער רבי א ווען געגאנגען אוך האט קיינעם
נישט דער פון דערצילט אוך אויף דער „יוד הקדוש" האט נאר
גיט משנה געווען זיין מיהרעך פון פריהער אוך האט זיך מיט דעם
הייליגען

הײליגען „אוהב ישראל" קײן שום בעקאַנטשאַפט נישט געמאַכט. און עס
האָט ווײטער קײנער נישט געוויסט פון זײן גרויסקײט:

אין דער שטאָדט אָסטראָווצע וואָס איז דריטהאַלבען מײל פון עפּס האָט
דער „יוד הקדוש" געהאַט א חבר א יונגער מאַן וואָס איז אויך געווען
א גרויסער גאון און אויך א חסיד ער איז געפֿאָרען צום הײליגען נעסכיער
רביין ר׳ מרדכי זכרונו לברכה. און פֿאַר זײן חבר פלעגט ער אַלעס צו
דער צײַט. און איינמאָל און דער וואָך פלעגען זיי זיך צו זאַמען קומען
אויף א אָרט און האָבען זיך אַדורך געשמועסט אַלץ זאַכען וואָס זיי האָבען
אויף געטוהן אין לערנען און גבלה און נסתר. און אַזוי האָבען זיי זיך
געפֿירט אַלאַנגע צײַט אײן וואָך איז דער „יוד הקדוש" געגאַנגען צו זײַן
חבר קײן אָסטראָווצע און די צוויײטע וואָך איז זײַן חבר צו אים גקומען
קײן עפּס אין קײן אַנדערע זאַכען האָבען זיי צווישען זיך נישט גירעדט
נאָהר אין לערנען:

אײנמאָל איז דער „יוד הקדוש" געקומען צו זײַן חבר קײן אָסטראָווצע
נישט און דער צײַט וואָס זיי האָבען זיך גיפלעגט צונויף צו
קומען. און זײַן חבר וויַ ער האָט אים דערזעהן נים און דער גיהערינגער
צײַט איז ער דערפֿין זײַער דערשראָקען געוואָרן. און האָט אים גיפרעגט
וואָס איז דיר גישעהן וואָס די ביסט א הער געקומען נים און דער צײַט
וואָס מיר האָבען אויס גיזעצט. עס איז א וודאי נים אומזוסט. דען ער האָט
געווינסט אז ער איז נים מבטל קײן שום צײַט אויסער זײַער אויסגעצאַלטע
צײַט וואָס זיי פלעגען זיך צונויף קומען. און ער איז מים אים געגאַנגען
און דעם חדר וויַ זיי פלעגען זיך אַלע וואָך צונויף קומען. האָט אים אים דער
„יוד הקדוש" געזאָגט איך האָב גילערענט די וואָך אז און הימעל נעמט
מען קיינמאָל נים צו דעם צדיק פון דער וועלט. ווייל נאָך וואָס זאָל מען
אים נים לאָזען דינגען השי״ת. נאָר אז מען ווייל אים צו נעמען פון דער
וועלט. וויזוט מען אים א גרויסע מדרגה און דער צדיק בעקומט שטאַרק
חשק דער צו. נאָר ער ווייסט אז כל זמן ער וועט זיין אויף דער וועלט און
גוף וועט ער נים קענען דערגרייכען די גרויסע מדרגה. בעט ער אַליין
השי״ת אז ער זאָל אים צו נעמען פון דער וועלט. כדי ער זאָל קענען
צו קומען צו דער גרויסער מדרגה. און יעצט מיין טייערער חבר דאַכט
זיך מיר אז איך בין געקומען צו דער מדרגה. נאָר איך האָב מורא אויב
איך נאָר מיך נים חלילה. דריבער האָב איך מיר מיישב גיוועזען אז עס
איז נים דאָ פאַר מיר קײן אַנדערע עצה נאָר צו פאָהרען צו איין צדיק

נדיר ער זאל מיר ערקלערן דעם אמת ווי איך האלט צו איך נאר מיך נים
אב חלילה:

דאס איהם זיין חבר געזאגט הער מיך אויס וואס איך ווע"ל דיר זאגן חאטש איך פאהר דאך צום הייליגן נעסכיזער פון דעסט ווענין צו דיין זאך וואס די דאפסט. דאכט זיך מיר אין בעסער צו פאהרן צום הייליגן רבין פון לובלין דער "יוד הקדוש" האט זיך מים איהם גיזאגנט אן איז צוריק אן היים געקומען קיין אפט. און וי ער האט זיך אין דער פריה אויף געהויבען איז ער געגאנגן אין בית המדרש ארין און האט גיספרעגט די יונגע לייט וואס פאהרן קיין לובלין צו עס איז דא א גילעגנ־ היים קיין לובלין צו עס פאהרן חסידים אויף שבת. דען ער ווי אויף פאהרן אויף דעם היינטיגן שבת צום רבין קיין לובלין. און וי זיי האבין דער הערט האבען זיי זיך זייער גיספרייט דען זיי האבען איהם שוין פיהל מאהל גיבעטן ער זאל פאהרן צו א רבין און יעצט ווען ער אליין פאהרין און זיי האבען גירעכענט אז אזא גאון אויב צר ווען אויף ווערן א חסיד ווען ער מים דער צייט ארויס וואקסן א גרויסער צדיק. און חאטש זיי האבען ניט גצווונט פון זיין גרויסע מדרגה האבען זיי זיך שטארק גיספרייד אויף קיין לובלין צום רבין קיין לובלין:

און דעם שבת איידער דער "יוד הקדוש" איז געקומען קיין לובלין האט דער הייליגער רבי פון לובלין געזאגט בני דעם טיש איך האב גבעטן אז השי"ת זאל מיר מגלה זיין ווער עס ווען איבער נעמען די חסידים נאך מיר זיי צו פיהרן און השי"ת וועג האט מיר השי"ת מגלה געווען אז עס ווען צו מיר קומען איינער ואס ער ווען השי"ת דעם זעלבען נאמען ווי איך. ער ווען פיהרן די חסידים און השי"ת וועגן און ווען זיי לערנן צו דינען השי"ת בקדושה וטהרה. און די אפטער חסידים האבען גדינגען א ספיציעל וועגעלע לכבוד דעם חשוב'ען יונגערמאן ואס ווי מים פאהרן און איהם זאגען מיט געפאהרן עטליכע גרויסע חסידים זיי זאל זיהן ווי אזוי זייער רבי ווען איהם נעמען דעם ניין חסיד. און וי זאגען געקומען צום רבין קיין לובלין און דער "יוד הקדוש" האט נאר ארויף געשטעלט די פיס אויף דער שוועל פון הייליגן רבין פון לובלינ־ס חדר. האט דער רבי גזאגט די גמרא זאגט "וכבר צווח אנא השם ונשמע קולו כו'" וכבר איז טייטש פיהל מאהל מיינט מען אז מען דארף פיעל צו בעטן השי"ת בין מען זוכה אז השי"ת זאל איהם הערין. האט דער "יוד הקדוש" דער פון פערשטאנען אז ער מיינט דאס איהם ואס ער האט

גירעדט

גערעדט מיט זיין חבר פון אסטראווצע פון דער מדרגה וואס איהם האט זיך גאדאכט אז ער האט דערגרייכט. אין ער איז דער פון שטארק בעגייסטערט געווארן:

און דער הייליגער רבי פון לובלין זכרונו לברכה האט זיך אויף געשטעלט פון זיין שטוהל און איז אַ קייגען געלאפען דעם "יוד הקדוש" און האט איהם מיט אַ פרייליך פנים גיגעבען שלום עליכם. און האט אים ארום געחאפט מיט ביידע הענד און האט איהם דערלאנגט אַ שטוהל ער זאל זיך זעצין און האט איהם געזאגט יישר כחכם וואס איהר זעגט יעצט צו מיר גיקומען דען ווען איהר זאלט צו מיר גיין גיוועזען יעצט גיקומען ווער ווייסט וואס כיר וואלט גיוועזען פון גרויס בענקשאפט וואס איך האב געהאט אייך צו זעהן. דען פון הימעל האט מען מיר געזאגט אז דער מענש וואס וואט פיהרען די חסידים און השי"ת וועג נאך מיר וועט די טעג קומען צו כיר אין ער וועט הייסען גליך אזוי וויי איך דעם זעלבען נאמען. און הינט און דער פריה איידער איהר זעגט גיקומען איז דאָ ארויין גיקומען אַ מענש וואס ער האט גיהייסען דעם נאמען וויי איך און ער האט זיך אויטגעווינזען וויי אַ חסידישער מענש און וויי איך האב אידער גיטראכט אז דאס איז דער מענש וואס די חסידים ווילען פון איהם לערנין השי"ת צו דינען און גיין אין זייגע וועגען איז אויף מיר גיפאלען אגרויס פינסטערניש. אז איך האב נישט גיקענט אויף די פיס דערשטיין פון דעם עגמת נפש וואס איך האב דער פון געהאט און יעצט איהר זעגט גיקומען האט איהר מיך בערוהיגט און גיליובט איז השי"ת וואס איך האב אייך זוכה גיוועזען צו זעהן און איך זעה אז איהר זעגט ראוי דער צו זיין דער יודישער מנהיג. און די אפטער חסידים האבען דאס דערהערט וואס דער הייליגער רבי פון לובלין האט אויף איהם גיזאגט. האבען זיי הערשט פערשטאנען אז ער איז בזי שהער גיוועזען אַ בעהאלטענער צדיק און ער האט זיך נישט גיוואלט מער זיי אויסגעבען. זכות הצדיקים יגן עלינו אמן:

א.

אַ שֶׁעגָ גֶעשִׂיכטֶע פּוּן הָרַב ר׳ יוּדעלִ׳ס פּוּן גְרִידוּנְג זצ״ל.

צום הרב רבי יודעל׳ס פּון גרידנונג זצ״ל איז איינמאָל
נעקומען אַיין ווײַבעל מיט אַיר נעוויזן, און אִיהם נעבעטען,
אַז אַזוי ווי איהר מאַן איז נעפּעהרלִיךְ קראַנק ער זאָל צו אִיהם
אַהיים קומען, מחמת אִיהר מאַן האָט עפּיס נישטינע זאַכען צו
רעדען מיט אִיהם, און ווײַל ער קען נישט נעהן צום רב בעט
ער, אַז דער רב זאָל זיך מטריח זײַן און צו אִיהם קומען, הרב
ר׳ יודעל׳ס האָט נעמוהן איהר בקשה און איז מיט נאָך עטלִיכע מענשען
נעגאַנגען צום חולה, ווען זיי זענען צוגעקומען צום הויז פּון
חולה האָט דער רב נעעפענט דו טהיר אַרײַנצוגעהען און פלוצלינג
איז ער דערשראָקען נעוואָרען און איז צוריק נעשפּרונגען און פּער=
מאַכט דו טהיר און אונטער דער טהיר נעשטאַנען אַזוי עטלִיכע
מינוט, דערנאָך האָט ער צוריק נעעפענט דו טהיר און איז אַרײַנ=
נעקומען און זיך נעוויצט בײַם קראַנקען, דער קראַנקער האָט
נעוווינט פֿאַר״ן רב וואָס ער פֿיהלט זיך, אַז ער וועט באַלד שטאַרבען
און ער האָט נישט קיין שום מעשים טובים וואָס זאָלען אוף
איהם מגין זײַן, האָט דער רב איהם נעפֿרעגט צו ער נעדענקט
עפּיס פּון אַנוטע זאַך וואָס ער האָט נעטוהן און זײַן לעבען האָט
דער קראַנקער איהם נעענטפֿערט אַז ער האָט נאָר נישט קיין
שום מעשים טובים, ער איז זעהר אפּראָבטער מענש, און קאָן כמעט
נישט דאַוונען, זײַן פּרנסה איז, וואָס ער איז אַ שוֹנדער דהיינו
וואָס ער שיגדט אָפּ דיַ פּעל פּון דו בהמות וואָס וועלען נעשאָבטען
אין שחט=הויז, דער רב האָט אִיהם אַפּאָר מאָל נעפּרעגט, ער
זאָל זיך גיט דערמאָנען, צי ער האָט עפּיס אין זײַן לעבען נישט
קיין נוטם נעטוהן עמיצען, דער חולה האָט נעשוווינען אַוועלע דערנאָך
האָט ער זיך אָן עפּיס דערמאָנט און האָט דעם רב דערצעהלט
אַ זאַ מעשה, איך דערמאָן מיך אָן עפּיס אקלִיינע טוכה וואָס איך
האָב נעטוהן אין מײַן לעבען, איך בין איינמאָל אין דער פּריה
נעזאָנגען אין שחט=הויז צו מײַן ארבּיט האָב איך נעזעהען וויִ אַוואָגען
פּיל אָנגעפּאַקט מיט טעגער, ווײַבער און קינדער פּאָהרט אַראָב פּון
אַ באַרג, און דער בעל=עגלה איז נעווען שיכור אין האָט נישט נעהאַלטען
דיַ פּערד מיט ישוב הדעה, אַז דער וואָגען זאָל קאָנען פּאַסעלעך
און גלַײַך אַראָב=פּאָהרען פּון באַרג, און דיַ פּערד זענען אַראָב=נעגאַנגען
פּון גלַײַכען וועג, אין אַלע רײַזענדער זענען נעשטאַנען אין אסכנה
אַראָבצופאַלען פון וואָגען און ח״ו צומאָרשט וועלען, מחמת פּון ביידע
זײַטען באַרג איז נעווען גרויבער טאָהלען אין איבער דיַ גרויסע טשא
וואָס איז נעווען אָנגעפֿילט אויפּען וואָגען האָבען דיַ פּערד נישט נעקענט
איינהאַלטען דאָס לויפֿען פּון וואָגען באַרג=אָפּ, איך כּין נעגאַנגען קענען

איבער דעם וואָנען, אז איך האָב נעזעהן אז אַלע מענשען שטעהען
אין אַסכנה אַראָבצופאַלען פון וואָנען און נעהערט די נעשרייען פון
אַלע מענשען בין איך שנעל נעלאָפען צום וואָנען און מיט'ן נאנצען
כח איינגעהאַלטען די פֿערד און מיט'ן אַקסעל אַיינגעהאַלטען דעם
וואָנען בין אַלע מענשען זענען פון וואָנען אַראָבגעשפרונגען, דערנאָך
האָב איך נאָך נעלאָזט דעם פערד און וואָנען, און זיי האָבען זיך מיט
אנאַליאָפ שנעל אַראָבגעלאָזט פון באַרג, די פערד זענען נעהרנ"ט
נעוואָרען אין דער וואָנען איז צובראָכען נעוואָרען אויף פוצלעך, און
דורך מיר זענען אלע מענשען ניצול נעוואָרען, דאָס איז די קליינע
זאַך וואָס איך האָב זיך דערמאַנט, מעהר האָב איך נישט קיין
שום מעשים טובים, וואָס זאָלען פאַר מיר נזכין אַ מלין יושר אויפען
עולם האמת, דער רב האָט בעפוילען אויף דעם חולה, אז ער זאָל
איהם צו זאָגען, אז נאָכ'ן טויט זאָל ער איהם מודיע זיין וואָס עם טהיט
זיך מיט איהם דאָרט אויף יענער וועלט, ווען הרב ר' יודעל'ע איז
אַהיים נעקומען האָבען איהם נעפרעגט די מענשען וואָס זענען מיט
איהם מיט נעגאַנגען, פאַר וואָס ווען ער האָט נעעפענט די טהיר איז
ער דערשראָקען נעוואָרען אין צוריק נעשפרונגען און צוריק פֿערמאַכט
די טהיר אין דאָרט נעשטאַנען אַקליינע ווילע דערנאָך האָט ער נעעפענט
די טהיר אין איז צוריק אַרײַנגענאַנגען, האָט דער רב זיי נעענטפערט,
צום ערשט האָב איך נעמיינט אז איך נעה מבקר חולה זיין אַפראָסטען
מענש, ווי איך האָב אָבער נור נעעפענט די טהיר האָב איך נעזעהען
ווי בײַם חולה צוקאָפענם העגנט אַ פרײַדינע מנורה און זיבען פרײַדינע
לויכטלעך ברענען און דער מנורה אוז דאָס קומט נור אַנרויסען צריק
אוז דערוום האָב איך איהם עטליכע מאָל נעפרעגט ער זאָל מיר דערצעלען
זיינע מעשים טובים ווארום טאָמער איז ער אַנסתר (א פֿעלר באַרענעזער
צדיק) בין ער האָט זיך דערמאַנט אין האָט מיר דערצעהלט די מעשה
ווי אזוי ער האָט די אַלע מענשען אין וואָנען נעראַטעוועט און אין
אמת אַרײַן האָט ער דאָס נעטוהן מיט נרוים מסירת הנפש, ווארום
ער אַליין האָט אויך נרינג נעקענט נעהרנ"ט ווערען צוזאַמען מיט זיי
אין מיט דעם וואָס ער האָט זיך איינגעשטעלט זיין לעבען אוז
נעראַטעוועט אזוי פֿיעל מענשין האָט ער זוכה נעווען אז בײַ איהם
צוקאָפענם זאָל שטעהען די מנורה.

אין אַ צייט אַרום איז דער מת נעקומען ר' יודעלי'ן צום חלום
און האָט איהם נעזאָגט אז די מלאכים לאזען מיך נישט פריהער אַרײַן
אין נן עדן בין איך ווען אַלעם דערצעהלען אײַך רבי יודעל, און אזוי
איז מיט מיר צוגענאַנגען ז כאַלד ווי איך בין נעשטאַרבען האָט מען
מיך נעגומען אין הימעל אַרײַן און מען האָט נעגומען וועגען מײַנע
גוטע מעשים אין די שלעכטע, די גוטע מעשים זענען נעווען זעהר
וועניג און די פיעל שלעכטע מעשים האָבען איבערנעוואויגען די גוטע,

אינדעם איז אבגעקומען א וואגען פיל מיט מענער, וועלכער האט קיינדער אן מיט נאך פיל משאות און מען האט דעם וואגען א רויפנעשטעלט אויף דער וואג שאל פון די נוטע מעשים, און מחמת דער שווערקייט פון וואגען אין מיט אלעם וואס איז דערויף נעלעגען און אויך מיט דער בלאטע אויף די רעדער האט וואג-שאל פון מצות איבער-נעווארפען די עברות און דאם כית דין של מעלה האט נעפסקענט אז מען זאל מיך פיהרען אין גן ערן, אז איך בין נעקומען צו דער טהיר פון גן עדן האט מען מיך פריהער נישט ארייננעלאזט בין איך וועל מקיים זין מיין צו זאג אייך אלעם צו דערצעהלען און מעהר טאר איך שוין נישט מגלה זין פון יענער וועלט וואס אזוי האט מען מיר דארט אנגעזאגט, זין זכות זאל אונין כל שטיין אמן.

ב.

אמעשה נפלא פון הרב ר' אלימלך זצ"ל.

די טעשה האט מיר דערצעהלט הר' ישראל שו"ב פון **באלטא**. איינמאהל איז דער רבי רב אלימלך זצ"ל קראנק נעווארען אין נעלענען אין דער הינטער-פלעצ, וועלן ער איז נעזונד נעווארען, האט ער אזוי דערצעהלט וועלן איך בין קראנק נעווען איז צו מיר נעקומען דער הרה"ק בעל-המחבר פון "הכר לאברהם" און האט צו מיר אזוי גיזאגט; איך האב נישרייבען צוהן ספרים און מען לעריגט אין זיי אין גן ערן, דען זיי זענען ועהר חשוב אין הימעל אבער וויען אייער ברודער הר' זוסיא איז זיך מכין צום דאווענען ציטערען פאר אים אלע אויבערשטע זועלטען און ווער שמועסט נאך דאם דאווענען זעלבסט, זאגט מיר אייער נייעם דרך, וואם איהר האט מחדש נעווען, און אויך אלע נשמות וואם קומען פון עולם השפל היסט מען זיי נעהאלן לערנען אין דער ישיבה פון הרהי"ק ר' שמעלקא זצ"ל, דער רבי ר' אלימלך האט איהם נעענטפערט אויף יעדער שאלה, וועלן דער ר' אלימלך האט דאם דערהערט וואם ער איז נעווען איינער פון ר' שמעלק'ס ישיבה, איז ער תיכף דארט א הין נעגאנגען אין דער ישיבה, וויי ער איז דארט א הין נעקומען האט ער נעטראפען שטאהלן כי דער טהיר איינעם אפראסטען מענש וואם מען האט איהם נערופען מרדכי איינבינדער, וויל ער האם זיך דערנעהרט פון איינבינדערי, און איז הערשט נישט לאנג נעשטארבען, האט איהם דער ר' אלימלך נעפרעגט, מרדכי איינבינדער ווי קומסט דו דא אהער און מיט וואם האסט דו דערצו זוכה נעווען, האט איהם ר' מרדכי נעענטפערט רבי, וועלן מען וואלט נעהערט אין הימעל אז איהר רופט מיך מרדכי און נישט ר' מרדכי וואלט מען אייך מענש

נעווען

נעוועזן , וואָרום אין היטעל האָט מען אויסגערופֿען מען זאָל מיך שוין מעהר נישט רופֿען מרדכי נור ר׳ מרדכי , האָט ער איהם נעזאָגט , ר׳ מרדכי וואָס טהוסט דו דאָ איך קאָן דאָך דיך אַלס פֿראָסטער מענש , האָט איהם ר׳ מרדכי נעענטפֿערט , עס איז טאַקע אמת וויִ איהר זאָגט נור איך וועל אייך דערצעהלען דעם נאַנצען ענין , באַלד נאָך מיין שטאַרבען האָט מען נעוואונען מיינע מעשים , אין דיִ וואָג=שאָל פֿון דו עברות האָט אויפֿגעוואוינען , און מען האָט מיך נעלאָזט אין ניהנם אַרײַן , און תיכף האָט מען מיך פֿון ניהנם צוריק אַ רויסנעזוכט אין נעכרענגט פֿאַר דעם בית=דין=של=מעלה , וואָרום מיין שטײַגער איז נעוועזן , אַז אַלע לײַדיגע שטיקלעך פֿאַפיער וואָס איך האָב אָבנעשוירען פֿון הײַיגע ספרים האָב איך זיי נישט אַוועק נעוואָרפֿען נור אַרײַנגעלעגט אין זעק אין בעהאַלטען אויף דעם בוידעם , און וואָן איך בין נעקומען פֿאַר דעם בית=דין=של=מעלה האָב איך דערקענט מײַנע זעק און מען האָט דו זעק מיט דעם פֿאַפיער אַרויפֿנעלעגט אויף דער וואָג= שאָל פֿון דיִ מצות און דיִ אײַנענע וואָג=שאָל האָט אויפֿגעוואוינען דיִ עברות , און מען האָט נעפֿפסק׳ענט אַז עס קומט מיר דער נן=ערן , און תיכף האָט מען אויסגערופֿען אין היטעל אַז מען זאָל מיך רופֿען ר׳ מרדכי און נישט „מרדכי״ , נור אין נן=ערן דאַרף מען קיינען לעֶרנען , האָט מען מיט מיר אָנגעהויבען צו לעֶרנען נגלה , נגלה קען אייך שוין אין הײַנט וועל אייך אָנהויבען צו לעֶרנען נסתר , האָט מען מיך נעהײסען נעהען און דער ישיבה פֿון רבי׳ן ר׳ שמעלקע , כדי צו לעֶרנען נסתר און דערום בין אייך דאָ אַהערנעקומען .

ג .

אַוואונדערליכע מַעשה פון אַטערנער . און וואס עֶר האָט פֿועל נעוועזן .

דיִ מעשה האָט מיר דערצעהלט הר׳ ר׳ דוכער כ״ך ליפֿא ז״ל , און דאָס האָט פֿאַסירט און דו צײַט פֿון האר״י ז״ל .

אין אַ שטאָדט פֿון ארץ=ישראל איז נעוועזן אַ פֿראָסטער מענש אַלאסט טרעגער , איז דער טרעגער נעקומען צום רב פֿון זײַן שטאָדט און האָט איהם נעפֿרעגט אויף וועלכען אופֿן קען ער זיך פֿאַהרען ווי א כשר׳ער יוד , וואָרום ער איז נעוועזן זעהר אַפֿראָסטער מענש און נעוואָלט זיך פֿאַהרען יודיש נור ער האָט נישט נעוואוסט ווי אַזוי ; דער רב האָט איהם נעפֿרעגט אויב ער קאָן א רײַן קוקען אין אספר האָט

דער

דער טרעגער איהם נעמטפֿערט אז נײַן, נוי עֶר קאָן בלויז עסליכֿע ווערטער פֿון דאָוונען קוים שטאַמלען, האָט דער רב איהם קודם כל מזהיר נעווען עֶר זאָל זיך פֿיהרען אין ארעמטליכֿן וועג, עֶר זאָל נישט ננב'נען און גזל'ען חס ושלום און עֶר זאָל אַלע טאָג דאָוונען און אויך זאָגען תהילים, דער טרעגער האָט אַלעס אָבגעהיטטען וואָס דער רב האָט איהם געהייסען, און אַ קורצע צײַט אַרום האָט איהם נאָט ב"ה געהאָלפֿען און האָט פֿערלאָזט די עֶרשטע פרנסה און האָט זיך געקויפֿט אַ פֿערד און איז געוואָרען אַוואַסער=פֿיהרער, עֶר איז יעצט ווײַטער נעמאַנגען צום רב, עֶר זאָל איהם לערנען וויַ אַזוי עֶר זאָל זיך אין דער פרנסה פֿיהרען יודיש, האָט דער רב איהם געזאָגט אַלעס לויט זײַן מבינות, און עֶר האָט ווײַטער אָבגעהיטטען וואָס דער רב האָט איהם געהייסען, און נאָט ב"ה האָט איהם בעגליקט און עֶר האָט די פרנסה אויך אַזוֿעק געוואָרפֿען און איז געוואָרען אַ קרעמער און זיך געעמפֿעט אַ געוועלב, און איז ווײַטער נעמאַנגען צום רב עֶר זאָל איהם לערנען וויַ אַזוי זיך נוהג צו זײַן אין דער דאָזיגער פרנסה און דער רב האָט איהם געלערנט עֶר זאָל קיינעם נישט נענאַרען, און עֶר זאָל נעבֿן אַ נושע וואָג, דער מעגש האָט אַלעס אָבגעהיטטען וואָס דער רב האָט געזאָגט כיו עֶר איז געוואָרען אַנרויסער סוחר און אַנרויסער עושר.

אי"נמאָל האָט זיך נעטראָפֿען אז עס איז אין דער שטאָדט נעווען איין אויפֿהאַלטונג פֿון רעכען האָט דער רב נוזר תענית נעווען אין דער רב האָט אַרום נעשיקט אַ שליח אין דער שטאָדט צו זיהען אויב אַלע פֿאַסטען, אז דער שליח איז נעקומען צום עושר אין דער שטוב אַרײַן האָט עֶר דערזעהן, וויַ מען עסט דאָרט מיטאָג, דער שליח האָט דער= צעהלט דעם רב, אז דער עושר איז נישט מקיים דעם תענית, האָט דער רב נעשיקט נאָך דעם עושר אין האָט איהם געפֿרעגט פֿאַר וואָס איז ער נישט מקיים זײַן נזרה צו פֿאַסטען, האָט דער עושר זיך פֿאַר איהם פֿערענטפֿערט, אז עֶר האָט כלל נישט נעוואוסט פֿון דער נזרה וואָלט ער אַ וודאי מקיים נעווען דעם תענית, אזן עֶר האָט דעם רב נעפֿרעגט צילויב וואָס האָט עֶר נוזר תענית נעיוען, האָט איהם דער רב נעענטפֿערט, אז אַזוי איז אַמנהג בײַ יודען וועם עס ווערט אַרענען אויפֿנעהאַלטען ח"ו דאַרף מען פֿאַסטען אין בעטען רחמים פֿון נאָט ב"ה, אז עֶר זאָל צושיקען אַרעגען, דער עושר האָט אַלעס אויסנעהערט וואָס דער רב זאָגט צו איהם אזן עֶר האָט זיך רחמנות נעקריגען אויף די יודען אין איז צוגענאַנגען צום פֿעגסטער אזן רב'ס שטוב אזן אויפֿנעהויבען די אויגען צום הימעל אזן האָט נעבעטען נאָט ב"ה מיט די ווערטער; רבש"ע אַזוי וויַ איך פֿאַלג דיך, בעט איך דיך פאָלג מיך אויך עס זאָל נעהאָלען אַ רעגען, באַלד וויַ עֶר האָט נוזר נעענדיגט די תפלה האָט אָנגעהויבען צו רעגענען

דערצענען, דער רב און די אלע מענשען וואס זענען דארט נעשטאנען האבען זיך זעהר נעוואונדערט, וואס דער עושר׳ס תפלה האט באלד פועל נעווען, און זיי האבען אננעהויבען איהם נאכצופארשען צו ער איז נישט פון די פערכארענע צדיקים, אבער ער האט מודה נעווען זיי, אז ער איז א פראסטער מענש, נור וואס דער רב לערנט איהם טוהן היט ער עם אב בהתמימות און מיט דעם נאנצען הארץ, און יעדעם מאל וועלן ער וועגט עפים זעהט ער אויף דעם צינגעל פון דער וואג דעם שם הוי״ה, פון דאנען איז צו זעהען ווי נרוים איז די תפלה וואס מען איז מתפלל מיט דעם נאנצען הארץ, אפילו פון א נאנץ פראסטען מענש.

ד.

אַ מַעֲשֶׂה נִפְלָא פון הרה״ק ר׳ אֱלִימֶלֶךְ זצ״ל.

די מעשה האט מיר דערצעהלט דער חסיד הרב ר׳ בעריל ז״ל, אז ער האט אײנמאל נעהערט פון הרב הקדוש ר׳ ישראל אברהם זצ״ל פון טשירנאסטרהא, וואס ער האט זעהר נעזוכצט אויף דעם וואס ער איז מקצר נעווען דאס דאוונען, און ער האט זיך בעקלאנט אויף זיך אלײן פאר וואס ער איז אזוי מקצר כיי רער הפלה און טהוט נישט אזוי ווי זיין פעטער הרב ר׳ אלימלך זצ״ל.

דער שטיינער פון ר׳ אלימלך איז נעווען, וועלן עס איז נעקומען ראש חודש אלול האט ער זיך אבנעזונדערט ביז נאך דעם יום הקדוש און ער האט זעהר מקפיד נעווען, מען זאל איהם נישט מטריח זיין מיט נישט קיין נייטינע בקשות, א חוץ צו זעהר א נייטינע זאך ארער וועלן פקוח נפשות, דעמאלט פלענט ער נעמען א קוויטעל, און דאס אויך נור בקיצור מען זאל איהם נישט מפסיק זיין און מיטען נאט-דינענען, די אלע מענשען וואס זענען צו איהם נעפאהרען האבען שוין פון דעם נעוואונסט און האבען זיין רצון מקיים נעווען, איינמאל האט זיך נעט-דאפען אז אין א וועטע שטאדט פון ליעזענסק וואו ר׳ אלימלך האט נעווינט, איז נעווען א רייכער מאן, זעהר אבבבוד׳ער און ער האט נעהאט א זוהן א כושלם בכל המעלות, איז ער רחמנא ליצלן משונע נעווארען און אלע רפואות וואס דער פאטער האט נעטאלט דעם זוהן האבען נאר נישט נעהאלפען, דער פאטער האט נעמוזט דיננען א שומר צו זיין זוהן, איהם צו היטען, מען קען אלײן פערשטעהען, דעם נרויסען

צער

צער וואָס דער פּאָטער האָט דער=פון געהאַט, און נאָך פּיעל פּאָרשען האָט דער פּאָטער געוואָהר געוואָרען, אַז דער רבי ר׳ אלימלך זצ״ל איז אַ נרויסער בעל=מופת [] און אַלע וואָס קומען צו איהם ווערען באַלד געהאָלפֿען, דערוויבער איז בײַ איהם געבליבען, צו פֿאָהרען מיט זײַן קראַנקען זוהן צום הרב הקדוש, אין ער האָט עקסטרע נעדינגען אַ וואָגען, און מיט נעמען דעם זוהן און דעם שומר אין נעמאַכט זעהר פּיעל הוצאות ביז זיי זענען געקומען קײַן ליזענסק אין מיטען פֿאָהרען איז זיי אַקעגען געקומען אַ מענש, [דאָס איז געווען אליהו הנביא ז״ל], ווי דער קראַנקער זוהן האָט געזעהן דעם מענש זיי אַקעגען געהען האָט ער געוואָנט צום פֿאָטער; טאַטע נעב דעם אָרומאַן איין אָרענטליכע נדבה, ווי דער פֿאָטער האָט דערהערט פֿון זײַן קראַנקען זוהן אַזעלכע נײַעס און גוטע ווערטער וואָס ער איז ביז אַהער נאָר נישט געוואוינט נעווען פֿון איהם דאָס צו הערען האָט ער אַזאַ נרויס שמחה אַרויסגענומען אַטאָהלער [דאָס האָט דעמאָלט בעטראָגען 8 נילדען] און צוגעפֿופֿן דעם אָרימאַן און איהם נעגעבען דעם טאָהלער, דער אָרימאַן האָט צוגענומען און נעראַנקט דעם עושר, נאָכדעם האָט ער נעפֿרעגט דעם עושר זאָגט מיר ווי אַהין פֿאָהרט איהר, האָט דער עושר איהם נעענטפֿערט איך פֿאָהר צום הרב הצדיק פֿון ליזענסק מיט זײַן קראַנקען זוהן, אפֿשר וועל איך דאָרט נעהאָלפֿען ווערען, האָט דער אָרומאַן איהם נעענטפֿערט אייער זוהן איז דאָך נעזונד, און איז ב״ה שוין אויסגעהיילט פֿון זײַן משוגעת און לויט מײַן דעה דאַרפֿט איהר שוין נישט צום הרה״צ און קאָנט שוין צוריק אהיים פֿאָרען, דער עושר האָט איהם נעענטפֿערט, עס קען זײַן אַז איהר זאָנט נערעכט, אַז מײַן זוהן איז ב״ה שוין אין נאַנצען נעזונד, אָבער נאָך דעם נאַנצען וועג וועל איך דיר נרויסע הוצאות אין פֿיעל בעמיהונגען, און אַז איך בין שוין יעצט נאָנהט קײַן ליזענסק, היתכן, ווי שוקט זיך עס, אַז איך זאָל מיך נישט זעהען מיט דעם הרב הצדיק, האָט דער אָרומאַן איהם נענענטפֿערט איירע טענות זענען נערעכט אָבער איך בין אייך מזהיר איהר זאָלט נישט בעלעמטונען דעם הרב הצדיק מיט אייערע רייד וואָרום אייער פֿערלאַנג און כקשה, איז שוין לאַנג ערפֿילט נעוואָרען און כאַלד איז דער אָרומאַן ענטקומען פֿון זיערע אויגען, דער עושר האָט נעזעהן אַז זײַן זוהן איז טאַקע אמת׳דיג נעהיילט נעוואָרען פֿון משוגעת און רעדט שוין יעצט גלײַך ווי אַלע מענשען אין ער האָט דערפֿון נעהאַט אנרוים נחת רוח און פֿיעל פֿערנענונגען און איז כאַלד אַ רײַסנענקומען קײַן ליזענסק אין איין נאַכטהויז אין האָט זיך אנגענרייט אַ קוויטל מיט אַ פּריון פֿון צוועלף רענדלעך אין איז נעגאַנגען צום הרב הצדיק ר׳ אלימלך, דאָרט האָט מען איהם נעזאָגט דו פֿיהרונג פון הרה״צ אַז פֿון ראש חודש אלול ביז נאָך יום כפור נעמט דער רבי נישט אָן קײַן קוויטלעך נור צו זעהר אַנטטינע זאַך, דעמאָלט איז פּונקט נעווען אין מיטען חודש אלול, און ער האָט

אָננעהויבען צו בעטען דעם נבאי ; ער זאָל בעטען דעם הרה״צ ער זאָל אַרײַנלאָזען צו זיך מחמת נאָך אַזײַ נרויסען און ווײַטען און ווערט אין נאָך אַזוי פֿיעל טרחות זאָל ער מיט אים רעדען בקיצור , און דאָס דעם נבאי נעמעכען עפּים נעלד פֿאַר דער טרחה , דער נבאי איז אַרײַנ= נעגאַננען צום רבי און האָט אים דער־צעהלט די בקשה פֿון עושר , אין דער רבי האָט אים אַרײַנעלאָזט , דער עושר איז מיט דעם זוכן אַרײַננעקומען צום רבי אין האָט אים נעמעכען שלום און האָט אים אַ נידערנעלעגט א פּדיון פֿון צוועלף רעגדלעך מיט אקווימעל , דער הרה״ק האָט פֿאַר זיך נעזאָגט מיט אַטרויערינען נגון די ווערטער ; הא״ , הא״ אליהו הנביא ז״ל ניט מען איין טאָהלער און אלימלך׳ן ניט מען נאָדעמע רעגדלעך , און האָט דעם עושר נעמעכען אַ ברכה און זיך נעזעגענט מיט אים , יעצט האָט הערשט דער עושר פֿערשטאַנען אז דער וואָס ער האָט בעמעגענט אויפֿן וועג איז נעווען אליהו הנביא ז״ל , און הרב הקדוש ר׳ אברהם ישראל ז״ל האָט אויס־נעזאָגט די מעשה , מיט די ווערטער , זעהט ווי נרויס מען פֿעטער ר׳ אלימלך איז נעווען , אז מען האָט פֿון הימעל עקסטרע מטריח נעווען אליהו הנביא ז״ל כדי ער זאָל מזהיר זיין דעם עושר ער זאָל דעם הרה״צ נישט באַלעמוטשען און מיטען עבודת השי״ת און ווי אַזוי זאָל איך זיך נישט שעמען אז מיינע מעשים דערנרײַכען נישט צו די מעשים פֿון מען פֿעטער הרה״ק אין איך בין נאָך נישט נעקומען צו אַזא מדרגה ווי ער , און ער האָט זיך זעהר פֿיעל מצער נעווען און נעוויפֿצט דערוויף זייערע זכות זאָל אונז בײַשטעהן אמן .

אין ליכט פון תורה

ספר

תם וישר

19

ספר

תם וישר

הנקרא בשם

ספר הישר

על התורה

וויל אין דעם סאָפֿר ווערט דער צייכט דיא מעשים וואס נאָמ ב״ה האָמ
נטאָן פון בריאת העולם ביז יהושע האָמ גבראכט דאס פאלק ישראל קין
אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל . דרום האבען מיר דאס מעתיק גֶּווען פון לשון הקודש אוף
עברי טייטש כדי אלע זאלען ויסען דיא ניסים אוּן נִפְלָאוֹת :

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

כל הזכויות שמורות אצל
הוצאת אמונה
© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

גשאלטן אוג הָט זַיי אַרום גטריבן פון נן. עדן אז זַיי זאלן זַיין אוף דר
ערד. אוג זַיי זייַען אוג רוען אוף מורח זַיט פון נן עדן: אוג תוה נוינט
צוויי זון אוג דרַיי מעכטר אוג זיא רופט דעם עלטטין זון מיט איין נאמן
קין צו זאגן וייל אירְ האָב גקופט איין מאן צו נאט אוג דעם אנדרן זון
הָט זי גרופן מיט אין נאמן הבל צו זאגן מיט נאהייט זענן מיר גקומן
אוף דר ערד אוג אין נארהייט ועלן מיר וידר אוועק גיין פון דר ערד.
אוג אז די קינדר זענן דר ואקסן נוארן האָט אדם זייא גנעבן אימלינן
איין בזונדרי ארבייט. אוג קין ארבייט די ערד אוג הבל ווייַדעט די שאף.
אוג די צוויי קינדר פון אדם האָבן גבראכט אין קרבן צו נאט.
אוג קין ברענגט פון דער ערד. אוג הבל ברענגט פון זיינע בעסטע
שאף. אוג נאט־הָט זיך גקערט צו דר מנחה פון הבל אוג מאכט נירן
איין פייער פון הימל אוג עס הָט פר ברענט דם קרבן. אבר צו קין אוג
צוא זין מנחה קערט זיך ניט נאט. ונארום ער האָט גבראכט פון דעם
ערגסטן פרוכט פון דר ערד. אוג קין גייט צו זין ברודר הבל אוג זוכט
צו גפינן אוף אים איין בלבול כדי ער זאל אים טייטן. אין עטליכע טעג
ארום גייט קין אוג הבל אין פעלד ארין צו טון זייער כלאכה. קין אקרט
אין פעלד אוג הבל ווייַדעט די שאף. איז גלאפן די שאף פון הבל אבר
דעם פעלד ואם קין האָט נאקירט. אוג קין קומט צו הבל מיט צארן אוג
זאגט צוא אים ואם איז דאם דו קומכט מיט דיינע שאף צו ווייַדן אין אלע
מיני פעלדר אוג הבל ענפרט צו קין נאך ום מאכטו קלייַדר פון ואל
פון מיני שאף אוג עסט דיא מילך פון מיינע שאף. אז דו ועסט אום טון
די קלייַדר. אוג וו עסט ניט עסן קין מילך פון מיני שאף ווער אירְ ארום
גיין פון דיין לאנד. זאגט קין ציא הבל אז אירְ זאל דיך היינט דר שלאגן
ועור ועורט פון מיר ז כן דיין בלוט. ענפרט הבל צו קין דר ערד נאט ואט
האָט אונז באשאפן ערד ועט רעכנן מיין רעכנונג אוג ועט זוכן מיין בלוט
פון דיר. דען נאט איז אשופט אוג אדרין אוג אוב דו ווועסט מיך האריגן
וועט נאט דיך משפטן דר פר:

אוג וי קין הָט אום נהערט די רייד פון הבל אז ווערט קין אין כעס אוג
קין נעמט דם אקיר אוג טייט הבל אוג פר גיסט זין בלוט צו דר ערד

תם ויּשר

אוּנ אין די טָעגן פּון אֱנוֹשׁ הָאבּן זיך גֶּמערט די קוּנדֶּר פּון אדם הָאבּן זיי ווידֶּר נשפּעניגט
אָן נָאט אוּנ הָאבּן גידינט עבודת כּוכבים אוּנ זיי פֿר נֶעמָן נָאר אָן נָאט וָוס הָט זיי
בּשׂאפֿן אוֹף דֶּר עֶרד . אוּנ אישׂליכֶּר פּון זיי הָאבּן זיך גֶּמאכט נֶעשׂטָאלט בּוקלֶדר אוּנ דינֶן
זיי זיי אוּנ הָאבּן פֿר לָאזט נָאט אַל די לֶעב טָעג פּון אנוֹש מיט זיינֶי קונדֶּר . אוּנ נָאט
וָוּאט אוֹף זיי זייער בּרוגָּז אוֹף דָעם שָׁלעכטן וָוָם זיי טוּאן . אוּנ נָאט פֿרייצט אירָר זי
דָם וואסֶר פּון מיצ גיהן אוּנ עֶם וֶועלן שׂר וָוערן פּון זיי דריי חֲלָקים אוּנ די אינדריטֶע
מֶענשׂן הָאבּן זיך גשׂטאַרקט צו טָאן בּייז קֶענן נָאט : אוּנ אין די וָועלבּינֶע צייט זיי
נִיט נֶאכֶּטן קיין תּבוּנה אוּנ די מֶענשׂן הָאבּן נִיט גֶּהאט צו עֶסן אוּנ אַלי מֶענשׂן
הָאבּן גוֹיישׂט אין וָוּאקסֶן דָערבֶּר . דָעז נָאט הָט פֿר פֿלוכט די עֶרד פּון וֶועגן דֶּר עבירה
וָום אדם הָט פֿר זונדיגט : אוּנ אנוֹש לֶעבט נייצוג יאָר אוּנ נוֹויטט קינן אוּנ וויי קינן
אין אַלט גָּוָארן פֶּערצין יאר אין עֶר גוֹוען קלוג אין אַלֶמי אוּנ קֶעניגט אוֹיבּר אַיי מֶענשׂן
אוּנ וִירט די כֶּענשׂן מיט פֿר שׂמאנד אוּנ חֲכָיָה . אוּנ וויסט מיט זיין חכמה אַז נָאט
וָועט פֿר הָארבּן די מֶענשׂן וָום וֶענן אוֹף דֶּר עֶרד אוּנ וֶועט בּרענגן אין מַבּול אוֹף זיי
אוּנ קֶינן שׂרייבּט דָם אַלֶם אוֹף אין טָאכֶּר אוּנ לייגט אים אין זיינֶי אוֹצרוֹת פֿרין אוּנ
מאכט וויידֶּר קֶערן צוֹשׂטייל מֶענשׂן צו נָאכּט וֶועג : אוּנ אַז קינן אין נָאט גוָוארן זוּבּיצ
יָאר גֶּוויגט עֶר דריי זון אוּנ צֶוויי טָעכטֶר . די דריי זון הייסן מַתּלאל אוּנ עֶינָן אוּנ יֶרד
אוּנ די צֶוויי טָעכטֶר הייסן עָדָה אוּנ צלָה : אוּנ לֶמֶךְ דֶּר זון פּון מתישאל אין זיך מתּחַתּי
מיט קינן אוּנ נֶעמט זיינֶי צֶוויי טָעכטֶר פֿר וייבּר . אוּנ עָדָה גוויגט אין זון צו לכך אוּנ
לכך רופט דָעם זון יָבָל . אוּנ זיא גוויגט נָאך אַזון אוּנ מֶען רופט אים יובל . אוּנ צִלָּה
גוויגט אַזון אוּנ זיא רופט אים טיט דָעם נָאכּן תובל קין . אוּנ זיא וֶועלט נָאך כיין
טָרָאגן אוּנ גוויגט אָמָאכטֶר אוּנ רופט זיא מיט איר נָאכּן נַעמָה דָען זיא וָאגט נָאך כיין
פֿר שׂלימן אין נָוואָרן צו טיר אין וסובּג . אוּנ לכך אין אַלט גָּוָארן אין עֶר גֶּוָארן
בּרוגָּד אוּנ קָאן נִיט מָער וָעהן אוּנ־זיין זון תובל קין פּירט אים ארום . אוּנ אין עָמוֹרי
טָעג ארום אין נגאנגן לכך אין פֶּעלֶר אריין אוּנ זיין זון תּיבל קין פּירט אים . אוּנ
בְּשָׁעת אַז זיי וָענן בּיידי נגאנגן אין פֶּעלֶד . גייט קָעגן זיי קין דָער זון פּון אדם . אוּנ
תובל קין וָאגט צו זיין פָּאטֶר לכך עֶר ואל שׂיכן מיט־זיין בוגן. אוּנ לכך שׂיכט אוּנ דֶּר
שׂיכט קין דָעם זון פּון אדם . וָוארום עֶר הָט נִכּייגט פּון וויישׂן אַז דָם אין אין חַוָּה . אוּנ
קין אין גָּבאכן אוֹף דֶּר עֶרד אוּנ אין נִשׁטָאנדִיג . הָט נָאט צֶאלט צו קין זיין בּייז אַזי זיי
עֶר הָט נִטין זיין בּרוּדֶּר הבל : אוּנ בְּשָׁעת לכך מיט זיין זון תובל קין וָענן גיוּ נגאנגן
זָעהן וָואס פֿר אין הָנָה זיי הָאבּן דֶּר שָׁאכן . הָאבּן זיי דֶּר זָעהן אַז זייער עֶלטֶר פָּאטֶר קין
אין טויט . אוּנ וִוּי לכך הָט דֶּר הערט אַז עֶר הָט דֶּר שָׁאכן זיי עֶלטֶר פָּאטֶר קין דָם מיט
זייער בָּאגּ נטון אוּנ הָט יָן גרוּבּן צו שׂלָאגן אין הָאדֶּר יָן דֶּר אַרדי הָאגר אוּנ טוֹעפֿט
זיין זון תובל קין מיט זיינֶי הָענד אוּנ טיט אים :

אוּנ אַז די וויבּר פּון לכך הָאבּן דָּר הערט אַז זייער מאן לכך הָט דָער שׂלָאגן זייער זון
תובל קין אוּנ זייער עֶלטֶר פָּאטֶר קין הָאבּן זיי אים פֶּיינד גֶּהאט אוּנ הָאבּן זיך פֿין

וַייִשָּׂר אָפֿ צוּ שַׁיִיגֶן פּוּן מֶענְשָׁן. דַּרְיי טָאג איז עֶר נוֹענְען פַּר בָּארְגֶן. אוּג אִין פִּערְדִין טָאג
הָט עֶר זִיךְ בְּוויזֶען צוּ דִי מֶעְנְשָׁן אוּג הָט נִילְערִינְט זִיי נָאטָס וֶוענ. אוּג אַלְץ וָוָס זִי פְּלֶענְען
אִים נָאטָ עֶר זִיי. אוּג אַזוֹ הָט עֶר נָטָאן פּוּל טָעג אוּג פּוּל נָאר:

וּישב אוּג דֶר נָאךְ קֶערְט עֶר וִידֶר אוּג פַּר בָּארְגְט זִיךְ זָעקְס טָעג אוּג אוֹף דֶען זִיבֶּעטֶן
טָאג בְּוויזְט עֶר זִיךְ צוּ דִי מֶענְשָׁן. אוּג דֶר נָאךְ הָט עֶר זִיךְ בְּוויזֶן אִיין טָאג אִין
חִידֶש אוּג דֶר נָאךְ אִיין טָאג אִין נָאר. אוּג אַלִי מֶענְשָׁן אוּג אַלִי שָׂרִים גִימוּסְטֶן צוּ זָעהָן
דָם פָּנִים פּוּן חָנוֹךְ אוּג צוּ זַיינֶע רַייר. אָבֶּר זִיי קֶענֶן נִיט צוּ גֶיין צוּ אִים כַּחֲמַת גְרוֹס פַּחַד
וּמוֹרָא. דֶען דֶר פַּחַד פּוּן נָאט אִיז גְוָוען אוֹף זַיין פָּנִים. אוּג אַלִי הָאבֶּן אִיין עֵצָה גְהַאלְטֶן
אוּ מֶען זָאל אַיין זַאמְלֶן אַלֶע מֶענְשָׁן אוּג מֶען זָאל קוֹמֶן צוּ חָנוֹךְ טִיט אִים רַייֶנֶן בְּשַׂעת
עֶר וֶועט זִיךְ צוּ זִיי בְּוויזֶן:

וִיהִי אוּג עֶס אִיז גְוָוען אַיין טָאג אִיז חָנוֹךְ צוּ זִיי אַרוֹס גַאנְגֶן וְענְן גְקוֹמֶן צוּ אִים אַלִי
מֶענְשָׁן טִיט אַנְדֶר אוּג חָנוֹךְ לֶערְנְט זִיי וִוי אַזוֹ מֶען זָאל דִינֶן נָאט אוּג לֶערְנְט שֵׂכֶל
אוּג הָכְמָה אוּג וִוי אַזוֹ מֶען זָאל זִיךְ פָּארְכְטֶן פַּר נָאט אוּג וִוי אַייֶר בְּרוֹךְ דֶען אַנְדֶרֶן
לִיב צוּ הָאבֶּן. אוּג אַז עֶר אִין נוּיט אִיז צוּ אִינְטֶר שְׁטִיצֶען. אוּג אַלִי מֶענְשָׁן בּוֹקֶען
זִיךְ צוּ דֶר עֶרד אוּג זָאגֶן דֶר מֶקֶךְ זָאל אַיבִּיג לֶעבֶן:

וִיהִי אוּג צַמָאל אִיז גְוָוען בְּשַׂעת אַז אלִי שָׂרִים אוּג מֶענְשָׁן הָאבֶּן גֶרֶעט טִיט חָנוֹךְ
אוּג חָנוֹךְ לֶערְנְט זִיי נָאטָס וֶועג רִיכְטִ אַבְּלָאךְ פּוּן נָאט צוּ חָנוֹךְ פּוּן הִימֶל אוּג
נָאטָ אַז מֶען זָאל אִים אַרוֹף נֶעמֶ אוֹף דֶעם הִימֶל: בְּעת אִין דֶער זֶעלְבִּיגֶר צַייט אַז
חָנוֹךְ הָט נֶהֶערְט דִי דָאוִיגֶע רַייד פּוּן מַלְאָךְ. אִיז עֶר אַרוֹס גִנאנְגֶן אוּג הָט אַיין גְזאמְלְט
אַלֶי כֶּעמֶן זָם אוֹף דֶר עֶרד אִיז. אוּן הָט טִיט זִיי גְלֶערְנְט חָכְמָה אוּן מוֹסָר אוּן דִי
שִׁטְרָאף פּוּן נָאט אוּג נָאטָ צוּ זַייא אִיךְ בִּין בֶּגֶרְט נָוָואהְן צוּ קוֹמֶן אִין הִימֶל אִין צַרַיין
אָבֶּר אִיךְ וִויס נִיט וֶועלְכֶן מָאג עֶס וֶועט זַיין:

וּעתה אוּג צַוונֶר וֶועל אִיךְ צַייךְ לֶערְנֶן קְלוּגְהַייט אוּג דִי שְׁטְרָאף פּוּן נָאט. אוּג חָנוֹךְ
שְׁטְרָאפְט זִיי אוּג לֶערְנְט טִיט זִיי אַלֶי גְוָועץ אוּג אִיז זַייא בְּוויזְט אַז זִיי זָאלֶן זַיין
נְכָנָעִם צוּ וַייֶערֶע מַלָבִים וְשָׂרִים. אוּן זָאלֶן פָאלֶגֶן זַייֶערֶע בֶּפֶעל כְּדֵי עֶס זָאל זַיין שָׁלוֹם
אוּג הַצְלָחָה אִין דֶר וֶועלְט. אוּן אוֹךְ לֶערְנְט עֶר זִיי וִוי אַזוֹ מֶען זָאל בְּקוֹמֶן דָם אִייבִּיגִי
לֶעבֶן אוֹן אִיז גְוָועֶן טִיט זִיי עֶטְלִיכֶע טָעג אוּג הָט טִיט זִיי אַזוֹ גְלֶערְנְט: וִיהִי אוּג עֶס
אִיז גְוָוען אִין דֶר זֶעלְבִּיגֶר צַייט בְּשַׂעת חָנוֹךְ אִיז טִיט זִיי גְוָועֶן אוּג הָט טִיט זִיי נֶרֶעט
הָאבֶּן זִיי אוֹף נְהוֹבֶּן וַייֶערֶע אוֹגֶן הָאבֶּן זִיי גְזֶועֶן אִין גְשָׁטאלְט פּוּן אַנְדֶרֶן וָואקֶן נִידֶרְט
אַרָאפּ פּוּן הִימֶל. הָאבֶּן זִיי גְוָאגְט צוּ חָנוֹךְ וָום זִיי הָאבֶּן נְוָועֶן. הָאט חָנוֹךְ צוּ זַייא
גְוָאגְט דָם אִז פּוּן מִיטְ וֶועגֶן. דֶען עֶס הָט גְגֶרֶייכְט דִי צַייט אוּג דֶר טָאג אַז אִיךְ
זָאל פּוּן אַיִיךְ אַוועק נֶיין אוּג וֶועל זִיךְ טִיט אַיִיךְ שׁוֹן מֶעהר נִיט וָועֶן:

וִיקם אוּג דֶר וָואקֶן אִיז נְקוֹמֶן אוֹן הָט זִיךְ גִישְׁטֶעלְט פַּר חָנוֹךְ אוּג אַלֶי מֶענְשָׁן וָואס
זָענֶן גְוָוען בַּיי חָנוֹךְ הָאבֶּן זִיי דָם גְזֶועֶן אוּג חָנוֹךְ הָט אִין דֶר זֶעלְבִּיגֶע צַייט אוֹס
גִשְׁרִיגֶן טִיט אַהוֹךְ קוֹל אוּג הָאט אַז נָזָאגְט וֶועלְכֶר מֶענְש וָום עֶר וִויל וִוִיסֶן דִי וָועג

תם וישר:

בימים אין די דאזיגי טעג איז לכך ער זון פון מתושלה אלט גוועזן הונדערט אוג אכט אוך
ועכציג יאר איז גשטאנדן שת דער זון פון אדם . אוג שת איז אלט גוועזן ניין
הונדערט אוג צוועלף יאר . אוג אז לכך איז אלט גוואקן הונדערט אין אוך אכציג יאר
דם ער נוטן צוויי זי איז גוועזן איין אייניקל פון חנוך . אין דר דאזיגר צייט ואס
מענשן האבן גוויעט האבן זיי נפונן צפיכל קארין . נייערט די מענשן האבן פארט גיט
אפ גקערט פון ייער שרעכטן וועג . אוג לכך זיין זייב האט נוואגן צין זון צו לכך .
דם מתושלה אים אנאכן גגעבן נח ואדום נח איז מייטש רוה . כדי די ערד זאל ווערן
רוה אוג גשטילט פון צו פר דארבן . אוג לכך דם אים אנאמן גגעבן כחם . ואדום
כנחם איז טייטש טרייסטר . צו זאגן ער דאזיגר וועט אוגו טרייסטן פון אוזרי ווערק
אוג פון אוויזר פרוערקייט ום נאט דם אוגו פר פלוכט :

וגדל אוג דם קינד איז אוף גוואקסן גוואקן . אוג מען דם אים אנטווייגט אוג דם קוד
איז ניגאנגען אין דעם ועג ווי זיין עלטר פאטר מתושלה . אוג איז גוועזן דעכט
פארמיג מיט נאט ב״ה . אוג אלע מענשן האבן גקערט פון נאטם ועג . אוג אין
דר דאזיגר צייט האבן זיך די מענשן גמערט מיט זון אוג טעכטר אוג אייגר דם דעם
אנדרן גלערנט דעם שלעכטן ועג אוג האבן וידר גשפענגט אן נאט . אוג איטלייכער
מענש האט זיך גמאכט אין אפ נאט אוג זענען נאך גגאנגען שרעכטע האוות אוג
אוגציכטיקייט . אוג אוך חיות אוג בהמות האבן פערדארבן ווייר ועג : וירא אוג נאט
דם גזעהן אז אלע האבן פר דארבן זייר ועג דם נאט גזאגט איך ועל אפ מעקן דם
מענשן ום איך האב בשאפן אוך דער ערד אוג אוך חיות ובהמות אוג עופות .
אוג ועכר מעוש עם איז נאגען אין נאטם ועג איז ער נישטארבן אייגר נאט האט
גבראכט דם שלעכטם אוך די מענשן . אבר נח דם גפונן חן אין נאטם אוגן . אוג
נאט ב״ה האט דר ווילט נח מיט זייע קונדר אז זייא זאלן לעבן ברייבן אוג
פון זיי זאל ארום קומן צוועלט :

ענדע פון פרשת בראשית

פרשת נח

דידי אוג אז נח איז אלט גוואקן אכט אוג פערציג יאר איז גשטאנדן אנוש דער זון
פון שת אוג אנוש איז אלט גוועזן ניין הונדרט אוג פינף יאר . אוג אז נח איז
אלט גוואקן ניין אוג זיבציג יאר איז גשטאנדן קינן דר זון פון אנוש אוג קינן איז אלט
גוועזן ניין הינדרט אוג צעהן יאר . אוג אז נח איז אלט גוואקן צוויי הונדרט אוג פיר
אוג דרייסיג יאר איז גשטאנדן מהללאל דער זון פון קינן . אוג מהללאל האט גלעבט
אכט הינדרט פינף אוג ניינציג יאר . אוג אז נח איז אלט גוואקן דריי הונדערט אוג
זעקס אוג ועכציג יאר איז ירד דר זון פון מהללאל אוג ירד דם גלעבט ניין
הונדרט אוג צוועלף אוג ועכציג יאר . אוג אלע מענשן ום זענען נגאנגן אין נאטם ועג
זענן זיי גשטאנדן אין דר דאזיגר צייט כדי זיי זאלן נים זעהן דאס שלעכטס ום נאט

שֶׁלְעכְץ אִיז אוֹף גִשְׂמַאכְן נח אוּן כתושלח אין דָאבֵּן גָמוּן אַזוֹ ווִיא גָאט דָאס זַי גָזָאגְט
אָבֶּר דִי מֶעְנְשֶׁן הָאבֶּן גָאר נִיט גְוָואלְט צוּ הֶערְן דִי דָאזִיגֶע רֶייד :

ויהי אוג נָאךְ דֶעם הָט גָאט גְוָואגְט צוּ נח דֶר סוֹף פוּן אַלֵי מֶענְשֶׁין אִיז
גְקוּמֶן צוּ מִיר . פוּן וֶועגֶן זֵי שֶׁרֶעכְטִי מַעְשִׂים אוג נוּן אִיךְ
וויל זֵיא פַּר דַארְבִּין פוּן דֶר עֶרד אוג דוּ נח נֶעם צוּ דִיר פִּימְסֶן הָאלְץ
אוג זָאלְסְט גֵיין וויא דוּ וֶיילְסְט אוג זָאלְסְט מַאכֶן צוּ דִיר אֵין גְרוֹסֶן קַאסְטֶן .
אוג אַוו זָאלְסְטוּ מַאכֶן דֶעם קַאסְטֶן דְרֵי הוּנְדֶערְט אֵיילֶן דִיא לֶענְג . אוג
פופְצִיג אֵיילֶן דִי בְּרֵייט . אוג דְרֵייסְג אֵילֶן דִי הֵייךְ אוג זָאלְסְט מַאכֶן אִין
מִיר אִין דֶער זַייט . אוג זָאלְסְט מַאכֶן אַו עֶם זָאל אוֹבֶן שְׂמָאל זַיין
אֵיין אֵייר דִי בְּרֵייט . אוג זָאלְסְט זִי אוֹם שְׂמִירֶן פוּן אִינֶן וויינְג אוג פוּן אוֹסֶן
וויינְג מִיט פְּעךְ . ואני אוג אִיךְ וֶועל בְּרֶענְגֶן אַמַבּוּל אַו עֶם זָאל פַּאר
דַארְבֶּן אַלְדוֹנְג וָואס עֶם אִיז פַּר הַאנֶדֶן אוֹף דֶר עֶרד . אוג דוּ נח מִיט דַיינִי
קִינֶדֶר זָאלְסְט אִיר קוּמֶן אִין דֶר תֵּיבָה אַרַיין אוג אִיר זָאלְט אִין זַאמְלֶן פוּן
אַלֶע בְּשֶׁעפְנִישׁ צְווִיי . מַאן אוג וַויב אוג זָאלְסְט בְּרֶענְגֶן אִין דֶער תֵּיבָה
אַרַיין כְּדֵי עֶם זָאל זַיין אַנְדֶכְנִישׁ אוֹף דֶער וועלְט . אוג אוֹךְ זָאלְט אִיר
בְּרֶענְגֶן פוּן אַלִי עֶסֶן וֶועלְכֶע כְּדֵי אִיר זָאלְט הָאבֶּן צוּ עֶסֶן . אוג אוֹךְ דִיא
בְּהֵמוֹת אוג חַיוֹת אוג עוֹפוֹת זָאלֶן אוֹךְ הָאבֶּן צוּ עֶסֶן : ובחרת אוג דוּ
זָאלְסְט אוֹם דִר וֶיילֶן צוּ דַיינִי קִינֶדֶר יוּנְג פְּרוֹאן אוג זַי זָאלֶן זַיין צוּ דַיינִי
קִינֶדֶר פַּר וויבֶּר : ויקם אוג נח אִיז אוֹף גִישְׂטַאנֶן אוג מַאכְט דִי תֵּיבָה
אִין דֶר דַאזִיגֶר שְׂמָאט וִוי נָאט הָאט אִים גְהֵייסֶן : ובשנת אִין הָאם יָאר
אַו נח אִיז אַלְט גְוָוארֶן פַּינְף הוּנְדֶרְט אוג פִּינְף אוג זַיינְצִיג יָאר הָט נח
אֶן נְהוּבֶן צוּ מַאכֶן דִי תֵּיבָה : אוג אַו נח אִיז אַלְט גְוָוארֶן זָעקְס הוּנְדֶרְט
יָאר הָט נח אוֹם גְבּוֹט שׁוֹן דִי תֵּיבָה מִיט אַלִי אִירע זַאכֶן אוג נח הָאט
גְמַאכְט דִי תֵּיבָה פִּינְף יָאר אַוו וויא גָאט הָאט גְבָאטֶן : דֶענְצְמָאל הָט
נח גְנוּמֶן צוּ זַיינִי דְרֵייא קִינֶדֶר דְרֵיי טֶעכְטֶר פוּן אֶלִיקִים דָער זוּן מְתוּשֶׁלַח
אַוו וִוי גָאט הָט גְבָאטֶן צוּ נח :

בעת אין דֶר דַאזִיגֶר צַייט אִיז גִשְׂטַארְבֶּן מְשׁוּתֶלַח דֶר זוּן פוּן חֲנוֹךְ . אוג
מתושלח אִיז אַלְט גְוָוען נַיין הוּנְדֶרְט אוג נַיין אוג זֶעכְצִיג יָאר אוג
נָאךְ דֶעם אַו מתושלח אִיז גִשְׂטַארְבֶּן הָט גָאט גְוָואגְט צוּ נח קוּם דוּ אוג

גשמורטט איבר דר באנצע ווועלט אונ די זון איז נוא׳ארן פינצטר אונ די גרונד פעסט האבן בצימרט אונ עס איז נווען נרויסע בליצן אונ דונערן ואם אזעלכם איז נאך ניט נווען זינד דיא ווועלט איז בשאפן נוואר׳ן : אונ נאט ב׳ה הט דם נטוון כדי טאמר ווערן זיי תשובה טון . אונ זיא האבן פארט ניט חרטה נהאט אונ האבען ניט אפ נקערט פון זייער שלעכטן ווענ אונ מערן נאך שלעכץ צו טון . אונ או נח איז שון נווען זיבן טעג אין דער תיבה . אונ נח איז דעמאלט אלט נווען ווענקס הינדערט יאר איז שוין נווען ואסר פון מבול אויף דער ערד . אונ עס האבן זיך נשפאלטן אלי קוואלן פון אפ נרונד אונ אלי פענצטר פון הימל האבן זיך נעפינט אונ עס הט נרעגנט אוף דר ערד פערציג טאג אונ פערציג נעכט . אונ נאט ב׳ה הט פר שלאסן דיא תיבה :

וייעפו אונ אלע די מענשן ום ווענן נווען אוף דר ערד ווענן מיר נוואר׳ן פון רענן . דען דר רענן הט זיך זייער נשטארקט אוף דר ערד . אונ בהמות אונ חיות אונ עופות ווענן נאך ארום דער תיבה נשטאנן : ויתקבצו אונ עס האבן זיך איין נואמעלט אלע מענשן מיט אנדר איין ערך פון זיבן מאל הונדערט טוועלף מענשן מאנן אונ וייבר אונ זיי קומן אלי צו נח פר דער תיבה . ויקראו אונ אלע מענשן האבן נרופן צו נח עפן אונו אויף די תיבה ווענן מיר אריין ניין אין דער תיבת אונ פר ום זאלן מיר שטארבן : ויען הט נח נענפרט צוא זיי מיט אהוך קול פון דער תיבה אונ האט צו זייא נואנט פאר ואר איר האט ווידר נשפענינט אן נאט ב׳ה איבר דעם הט נאט ב׳ה אויף אייך נבראכט דס שלעכץ צו פר טיליגן אייך אונ צו פר ויסמן אייך פון די ערד :

הלא פר ואר די זאך ום איך האב אייך נרעט הונדרט אונ צוואנציג יאר ביו הייטסיגן מאנ אונ איר האט ניט נוואלט הערן די רייד פון נאט . אונ אצונד ווילט איר בלייבן לעבן אוף דר ערד : ויאמרו אונ זיי זאנן ווידר צו נח מיר ווענן היינט אלי מענשן דא אונ מיר ווילן תשובה טון צו נאט ב׳ה נייערט עפן אונו אויף דיא תיבה כדי מיר זאלן לעבן בלייבן : ויען אונ נח ענפרט ווידר צו זיי פון דר תיבה אזו צו זאנן : אצונד אז איר ווהט שוין די צרות פון אייערע לייבר ווילט איר תשובה

טון

אוֹך דִי פֶּענְצטֶר פוּן הִימֶל אוּן דָר רֶעגֶן הָט שׁוֹן אוֹף גֶהֶערט אוּן דִי תֵּיבָה הָט שׁוֹן גְרוּט אוֹף דִי בֶּערג פוּן אֲרָרָט אוּן נח הָט גִיעֶפֶנט דִי פֶּענְצטֶר פוּן דֶר תֵּיבָה אִין דֶער וֶעלְבֶּגֶר צַייט : ויקרא אוּן נח רוּפְט צוּ נָאט ב״ה נָאךְ מֶער אוּן וָאגְט אִים אִיךְ בֶּעט דִיךְ נָאט דֶר נָאט וָוס הָט בַּשַׁאפֶן הִימֶל אוּן עֶרד אוּן אַלִי וַואסֶרן . צ״ה אוּם פוּן דֶעם פֶּר שְׁלִיסוּנְג אוּנְזֶרע לַייבֶּר דֶען אִיךְ בִּין וַייטֶר כְּדִי פוּן מַיִן וִיפְצִן . וישמע אוּן נָאט ב״ה הָט צוּ גֶהֶערט דִי רַייד פוּן נח אוּן וָאגְט צוּ אִים אַז דָם יָאר וֶועט דֶר פִּילְט וֶוערן דֶעמָאלְט וֶועסְטוּ אַרוֹם גַיין : ויהי אוּן אַז דָם יָאר אִיז דֶר פִּילְט גְוָואֶרן אִיז דָם וַואסֶר טְרוֹקְעֶן גְוָואֶרן פוּן דֶר עֶרד : אוּן נח הָט אָפּ גְטָאן דִי דָעק פוּן דֶר תֵּיבָה אִין דֶר וֶעלְבֶּיגֶר צַייט . אוּן אִין זִיבֶן אוּן צְוַואנְצִיג טָעג אִין אַנֶדערן חוֹדֶש אִיז דִי עֶרד טְרוֹקֶן גְוָואֶרן . נַייאֶרט נח מִיט זַייֶנע קִינְדֶר אוּן אַלִי וָם זֶענֶן גְוֶועֶן מִיט אִים אִין דֶר תֵּיבָה וֶענֶן נִיט אַרוֹם בִּיז נָאט הָט זַיי גְהַייסֶן :

ויהי היום אוּן אַז עֶס אִיז גְקוֹמֶן דֶער טָאג וָום נָאט הָט צוּ זַיי גְוָאגְט אַז זַיי זָאלֶן אַרוֹם גַיין פוּן דֶר תֵּיבָה וֶענֶן זַיי אַלֶע אַרוֹם גְנַאנֶגֶן אוּן אִיטְלִיכֶר אִיז גְנַאנֶגֶען צוּ זַיין וֶועג אוּן צוּ זַיין אוֹרט : אוּן נח מִיט זַייֶנע קִינְדֶער וֶענֶן גְוֶועֶסֶן אוֹף זַייֶער אוֹרט אוּן הָאבֶּן גְדִינְט נָאט אַלֶע זַייֶערֶי לֶעבּ טָאג : אוּן נָאט בֶּענֶשְׁט נח מִיט זַייֶנע קִינְדֶר בְּשַׁעת זַיי גַיין אַרוֹם פוּן דֶר תֵּיבָה אוּן נָאט וָאגְט צוּ זַיי פְרוּכְפֶּרט אַייךְ אוּן מֶערט אַייךְ אוּן דֶר פִּילְט דִיא עֶרד אוּן שְׁטַארְקְט אַייךְ אוּן וִוירְמִיט אַייךְ אוֹף דֶער גאנְצֶר עֶרד : וכוש אוּן כּוּש דָער זוּן פוּן חָם הָאט גְנוּמֶן אַוַוייב אוֹף זַיין עֶלְטֶער : אוּן זִיא גֶעוִוינְט אִים אַזוֹן אוּן מֶען גִיט אִים אֲנָאמֶן נְמרוֹד אוּן פַּר וָום הָאבֶּן זַיי אִים גְרוּפֶן נִמְרוֹד צוּ וָאגֶן אַז דִי מֶענְשֶׁן וָום זֶענֶן גְוָואֶן אִין דֶער וֶעלְבִיגִי צַייט הָאבֶּן וַויֶרֶר גֶעשְׁפֶּענִיגְט אָן נָאט ב״ה . אוּן דָם קִינְד אִיז דֶר וַואקְסֶן גְוָואֶרן אוּן זַיין פָּאטֶר הָט אִים זַייֶער לִיבּ גְהַאט וַייל עֶר אִיז גֶעבָּארֶן גְוָואֶרן אוֹף זַיין עֶלְטֶער : אוּן עֶם אִיז גֶגעבֶּן גְוָואֶרן צוּ כּוּש דָם הֶעמְד פוּן אָדָם הָרִאשׁוֹן בְּשַׁעת אַז עֶר מִיט חַוָה זֶענֶן אַרוֹם גְנַאנֶגֶן פוּן גַן עֵדֶן . אוּן אַז אָדָם הָרִאשׁוֹן אִיז גְשְׁטָארְבֶּן הָט מֶען גֶגעבֶּן דָם הֶעמְד צוּ חָנוֹךְ דָער זוּן פוּן יֶרֶד . אוּן אַז חָנוֹךְ אִיז אַרוֹף גְנַאנֶגֶן אוֹפֶּן הִימֶל הָאט מָען גֶגעבֶּן דָם הֶעמְד צוּ זַיין זוּן מְתוּשֶׁלַח . אוּן אַז מתושלח אִיז גְשְׁטָארְבֶּן הָט

תּם ויּשׂר

נח גנוּמן דָס הָעמֶרל אין דר תּיבה אַריין איז דָס הָעמֶרל גָעוואָרן בּיי
אוג בְּשׁעת אַז זיי זָענען אַרוֹס גְגאַנגן פּון דר תּיבה הָאט דָם גְגנְבְּתּ
הָעמֶרל פּון זַיין פָּאטֶר אוג הָט עָס בַּהאלטן פַּר דִי בְּרִידֶר . אוג אַז דָם ר
גְוויזן כּוֹש הָאט עָר אים גְגעבּן דָס הָעמֶרל . אוג אַז כּוש הָט גְוויזן נמרוֹ
הָט כּוש אים גְגעבּן דָס הָעמֶרל מַחָמת לִיבְּשׁאפְט :

ויגדל אוג אַז נמרוד איז דר וַאקְסן גְוָאָרן אוג איז אַלט גְוָאָרן צְוואַנציג
יָאר . הָאט נמרוד אָן גְטָאן די דָאזיגע קְלֵייִדר . אוג נמרוד הָט זיך
גְשׁטַאַרקט אוֹ עָר הָט אָן גְטָאן דָס קְלֵייד . אוג נָאט הָט אים גְגעבּן קְרַאפְט
אוג שְׁטַאַרְקֵיט אוג פְּלֶעגְט חַאפּן חַיות אין פֶּעלְד . אוג נמרוֹד הָט גְבוּיט
אֵיין מִזְבֵּחַ אוג הָאט מַקְריב גְוָען די חַיות פַּר נָאט : ויתחזק אוג נמרוד
הָאט זיך גְשׁטַאַרְקט אוג איז גְשׁטַאַנען פַּר זַיינע בְּרִידֶר אוג הָט פַּאר זַיא
מְלָחָמה גְהַאלְטן מִט אַלע פַּיינד פּון זַיינע בְּרִידֶר . אוג נָאט הָאט אים
בַּגְלִיקְט אַלי מָאל אין זַיינע מְלָחָמות אוג הָאט גְקְרִינְגְט אוֹף דָער עֶרד .
דְרוּם איז גְוָען אין דר עֶלְטְסְטֶער צַייט . דר מָשָׁל . אַזוֹ וִוי אַיינֶר וָאפְּנְט זיך
יוּנגן צוּ דר מְלָחָמה . ויאמרוּ אוג די דָאזיגע לַייט וָאנן צוּ אים אַזוֹ וִויא
נמרוד וָאר אַיין גְרוֹיסֶר שִׂיסֶר אַרוּם צוּ וָאנן אין פֶּעלְד אוג הָט בַּגְלִיקְט
אין אַלי מְלָחָמות אוג הָט מַצְלִיח גְוָען די בְּרִידֶר פּון אַלי פַּיינְט . אַזוֹ וָאל
אוֹך נָאט דיך שְׁטַאַרְקן אוג בַּשִׁירְמֶן . ויה אוג אַז נמרוד איז גְוָאָרן מוֹשׁל
אוג הָט מְנַצֵּחַ גְוָען אַלי פַּיינְט . הָאט עָר זיך אַיין עֲצָה גְהַאלְטן מִט זַיני
יוֹעֲצים מָען וָאל אים בּוֹיען אַיין שַׁיינֶם פַּאלָעץ אוג הָאבן שְׁטַאַרְק גְוזוכְט
בִּיז זַייא הָאבן נְפּוּנן אַיין אוֹרט אין מִזְרח זַייט וִוי די זון טוט אוֹף גְיין אוג
בּוֹען אים אַיין גְרוֹיסְע שְׁטָאט זַייער לַאנג אוג בְּרַייט אוג זַייער שַׁיין . אוג
נמרוד הָט גְרוּפן די שְׁטָאט שִׁנְעָר דָען נָאט הָט אוֹם גָעלַייִדיגְט אַלָע
פַּיינְט אוג הָט זַיי בַּצְווינְגן . אוג נמרוד איז גְוָעסן אין דר שְׁטָאט שִׁנער
אוג איז גְוָעסָן זִיכֶרלִיך אוג הָאט מְלָחָמה גְהַאלְטן מִט אַלי פַּיינְט . אוג
הָט זַי גְעמַאכְט אוּנְטֶר טָעניג . אוג נמרוד איז זַייער מַצְלִיחַ אין אַלָע
מְלָחָמות אוג איז גְוָאָרן זַייער גְרוֹם : וכל אוג אַלָע פָּעלְקֶר הָאבן נְהָעְרְט
פּון אים אַזוֹ הָאבן זיך אַלָע אַיין גְזַאמְלְט צוּ אים אוג הָאבן אים גְבְּרַאכְט
מַתָּנות . אוג זָענען אַלָע בַּייא אים גְבְּלִיבְּן זִיצן אין דר שְׁטָאט שִׁנער

אוג

אוּנ נמרוד אִיז מוֹשֵׁל אִיבֶּר אַלֶע קוּנְדֶער פוּן נח אוּנ זֶענֶן גֶּוועזֶן אוּנְטֶער זַיין הַאנְט אוּנ אוּנְטֶר זַיין עֵצה אוּנ דָאס נַאנְצִי לַאנְד אִיז גִיוֶוען אִיין עֲצָה אוּנ אִיין רַייד׃

אוּנ נמרוד אִיז נִיט גֶנַאנְגֶן אִין גָאמְם וועג אוּנ אִיז גֶוועזֶן נָאךְ מֶער רָשָׁע

ווִי דִי מֶענְשֶׁן וָם זֶענֶן גֶוועזֶן נָאךְ דֶעם דור הַמַבּוּל . אוּנ דָט גְמַאכְט אָפּ גָעמֶר אוּנ בּוקְט זִיךְ צוּ זַיי . אוּנ נמרוד וִוִיזֶרד שְׁפָּעניגְט אָן נָאט ב״ה אוּנ לֶערְנְט אַלֵי זַיינֶע קְנָעכְט אוּנ מֶענְשֶׁן זַיין שְׁלֶעכְטֶן וָועג . אוּנ אוֹךְ זַיין זוּן מַרְדוּן אִיז נָאךְ גֶוועזֶן עֶרְגֶר פוּן אִים אוּנ אִיטְלִיכְער מֶענְש וָאס דָאס גְהֶערְט דִי שְׁלֶעכְטֶע מֶעשִׂים פוּן מרדון הָאבֶּן זַיי אַוו גְנָאנְט . פוּן רְשָׁעִים גֵייט אַרוֹיס אִיין רָשָׁע׃

וחרח אוּנ תרח דֶר זוּן פוּן נחור אִיז גֶוועזֶן בֵּיי נמרוד אֵיין מַארְשַׁלִיק אוּנ

אִיז גֶוועזֶן בֵּיי נמרוד זֶייֶער חָשׁוּב אִין דֶר רַאזִיגֶר צַייט אוּנ בֵּיי אַלֵי קְנָעכְט . אוּנ עֶר אוּנ דִי שָׂרִים הָאבֶּן אִים זֶייֶער לִיב גְהַאט אוּנ הָאבֶּן אִים דֶר הַייכְט . אוּנ תרח הָט גְנוּמֶן אַוְוייב אוּנ זִי הָט גְהַייסֶן אַסְתָּאָה זִיא אִיז גֶוועזֶן דִי מַאכְטֶר פוּן כַּרְנְבו אוּנ זִי הָט גְוונֶן אֵיין זוּן אוּנ תרח אִיז דֶעמְאלְט אַלְט גְוועזֶן זִיבְצִיג יָאר . אוּנ תרח הָט אִים אַנָאמֶן גְעבֶּן אברם וָוארום אברם אִיז מֵיתְשׁ הוֹךְ צוּ זָאגֶן אַז דֶר מלך נמרוד הָט אִים דֶר הַייכְט אִיבֶּר אַלֶע שׂרים וָם זֶענֶן בֵּיי אִים גֶוועזֶן׃

ויהי אוּנ עֶם אִיז גֶוועזֶן דִי נַאכְט וָם אברם אִיז גְבָּארֶן גֶוואָרֶן . זֶענֶן גְקוּמֶן אַלֵי קְנָעכְט פוּן תרח אוּנ אַלֵי חכמים פוּן נמרוד אוּנ אַלֶע מְכַשְׁפִים אוּנ הָאבֶּן גְגֶעסֶן אוּנ גְטרונְקֶן בֵּיי תרח אִין גַאנְצֶע נַאכְט אוּנ אוֹךְ הָאבֶּן זַיי זִיךְ מִיט אִים גְפֶּרֵייט אִין גַאנְצֶע נַאכְט . אוּנ בְּשָׁעת אַז זַיי זֶענֶן אַוועק גְנַאנְגֶן פוּן תרח אַלֶע חכמים אוּנ אַלֶע מכשפים הָאבֶּן זַיי אוֹךְ גְהוּבֶן זֶייֶערֶע אוֹגֶן צום הִימֶל אוּנ צו דִי שְׁטֶערְן הָאבֶּן זַיי גֶזֶהֶן אַז אִין גְרוֹסֶר שְׁטֶערְן קוּמְט פוּן מִזרח זַייט אוּנ אִיז גְלֶאפֶּן אוּנ דָט אִיין נְשָׁלוּנֶגֶן פִּיר שְׁטֶערְן פוּן פִּיר זַייטֶן . הָאבֶּן זִיךְ פֶּר וואוּנְדֶרְט אַלֶע חכמים אוּנ אַלֶע מכשפים אוֹיךְ דֶער זָאךְ . אוּנ דִי חכמים הָאבֶּן פֶּר שְׁטַאנֶן דִי זָאךְ אוּנ הָאבֶּן גְווִיסְט וָם דָם בֵּטַייט אוּנ אִיינֶר וָאגְט צוּם אַנֶדֶרֶן דֶען נַיֶיעֶרְט דָם קִינְד וָם אִיז גְבָּארֶן גֶוואָרֶן הַיינְטִיגֶע נַאכְט צוּ תרח דָאס קִינְד וועט

תם וישר

גרום ווערן אוג ווען זיך פרופֿרן אוג בערן. זייער און ווען ארבן דם
לאנד ער אוג זיינע קינדר. אוג איטליכר פון די חכמים און פון דיא
מכשפים איז גנאנגן אהים:

ויהי אוג אז עם איז גקומן אין דר פרי. זענן זיי אלע אוף גשטאנען
אוג האבן זיך איין גואמלט אין איינם אוג זענן גגאנגען אין ראט
הויז איין עצה האלטן. הט איינר גיזאגט צום אנדרן דאם ואם מיר
האבן גועהן וייסט דאך נמרוד דר פון ניט און אז עם ווען קומן צום
סוף ווען ער צו אונז זאגן פר וס הט איר מיר ניט מודיע גווען.
ווען ער אונז אלע לאזן שטראפן: ועתה אוג אצונד לאזן מיר ניין צו
נמרוד אוג מיר זאלן אים דר צייגן די זאך ום מיר האבן גועהן. אוג האבן
אז גטאן אוג זענן גקומן אוף האבן זיך גבוקט צו אים. אוג האבן גזאגט
מיר האבן גהערט אז עם איז גבארן גוואר איין זון צו תרח. אוג מיר
זענן גקומן צו אים נעכטן אוג מיר האבן גגעסן אוג גטרונקן אוג מיר
זענן גווען לוסטיג. אוג אז מיר זענן אוועק גגאנגן אהיים שלאפן. האבן
מיר אוף גהובן אונזרע אוגן צום היבל האבן מיר גזעהן אז עם איז גקומן
איין גרוסר שטערן פון מזרח ום דארטן גיט אוף די זון. אוג לויפט
זייער שטארק אוג האט איין גשלונגן פיר אנדרע גרוסע גרוסע שטערן. אוג
אז מיר האבן דם גזעהן האבן מיר זיך זייער פר וואונדרט דרוף אוג
מיר האבן זיך דר שראקן. אזו האבן מיר בטראכט די זאך או דם בטייט
אז דם קינד ום איז גבארן גוואר צו תרח ווען ווערן גרום אוג שטארק
אוג ווען בייי קומן גבורים אוג ווען האבן תרינות ער מיט זינע קונדר:
ועתה אוג אצונד אדונני נמרוד מיר האבן דיר מודיע גווען די זאך ום
מיר האבן גזעהן. איז אונזר עצה אז אדונני זאל געבן צו תרח
פיל געלד פר זיין קונד אוג מען זאל דם קונד אום ברענגן איי עם ווען
אוף ואקטן אוף דר ערד: וישמע אוג נמרוד איז וואול גפעלן דיא זאך
אוג הט גשיקט נאך תרח אוג גזאגט צו תרח. עם איז מיר גזאגט גוואר
אז הייניטיגע נאכט איז בייי דיר גבארן גוואר אזון. אוג אז איז גועהן
גוואר אוף דעם הימל דרום איצונד גיב דם קונד. אוג איך ווער דיר געבן
פול גאלד און זילבר. אוג תרח ענפרט. אבר ווער ווען ירשינן דם געלט:

ויהי

ויהי אוג אַז נמרוד הָט נְהֶעְרְשְׁט דִי רִייך פּון תֶּרח · אִיז עֶר גְעוואָרן אין בַּעַם אוג זַיין
גְרִים צָאהְן הָט נִבְּרַעְנְט אין אִים · אוג אַז תרח הָט גְוועהָן אַז נמרוד אִיז אין כַּעַם ·
הָט תּרח גְוואנְט מַיין הֶער אַבְרוהָם אֲפִּילוּ דָם קִינְד צָאל אוֹךְ גְגַעבְּן וֶועְרְן צוּ מַיין הֶער
אָן גֶעְלְט · הָט נמרוד גְוואנְט וויְדֶר צוּ אִים נֵיין אוֹךְ וְויל נָאר אַז דוּ צָאלְסְט מִיר פַּר
קוֹפְן דָם קִינְד פַּר גֶעלְט · צָאנְט תּרח וויְהֶר אוֹךְ בֶּעם דִיךְ מַיין הֶער לָאז רֵייכְן דַיין קְנֶעכְט
אֵיין זַאךְ פַּר דִיר · אוג נמרוד צָאנְט צוּ אִים רַייר · הָט תּרח גְוואנְט נִיב מִיר צָאךְ מַיין
הֶער דְרֵי כֶּעֶנ צַייט אוֹךְ וֶועל מִיךְ מְיַשֵּׁב זַיין מִט מַיין וַוייב · הָט נמרוד צוּ גֶהֶערְט
דִי זַאךְ אוג הָט אַז נְמָאן אוג הָט אִים גְגַעבְּן צַייט דְרַייא טָעג : ויצא אוג תּרח אִיז
אַרוֹס גְנַאנְגְן פּון נמרוד אוג אִיז גְנַאנְגְן אַהֵים אוג הָט פַּר צַייְלְט דִי נַאכְצָט זַאךְ אוג
אַז עֶס אִיז נְקוֹמֶן דִיר דְרֵיסְטֶר מָאנ הָט נמרוד גְשׁוּקְט צוּ תּרח אַז וָאנְן · שִׁיק מִיר
דַיין קִינְד פַּר דֶעם אוֹצָר גֶעלְט וָואס אִךְ וויל גְעבְּן · אוג אוּב דוּ וֶועלְסְט אַז נִיט טָאן ·
וֶועל אִךְ לָאזְן מַיינֶע דִיךְ אוג אַלֶע וָואס אִין דַיין הוֹז זֶענְן פַּר צַייְלְט דִי נַאכְצָט : ויסהר אוג תּרח
אַייְלְט אוג גֶעמְט אֵיין קִינְד פּון זַיינֶע קְנֶעכְט וואס דִיא שִׁפְחָה הָט גְוויְגְן רָעם זֶעלְבִּיגְן
מָאנ אוג הָט נִבְּראכְט דָם קִינְד אוג נָאם ב״ה אִיז אוֹךְ גְוֶוען צוּ הִילְף אִין דֶר זַאךְ כְּדֵי
נמרוד נָאל נִיט מַיינְן אַבְרָם · אוג נמרוד גֶעמְט דָם קִינְד פּון תּרח · דֶעָן עֶר חָט נמיינְט
אַז דָם אִז אַבְרָם · אוג דִי זַאךְ אִיז פַּר גֶעמְן גְוואהְן פּון מֶלְךְ · אוג דָם אַלְץ אִז גְוֶוען
פּון נָאם ב״ה בִּדֵי אַבְרָם נָאל נִיט נְמַיים וֶועְרְן :

ותּרח אוג הִ״ח הָט גְנוּמֶן אַבְרָם מִט דָר סוֹטֶר פּון דִי זִיינֶעְרְן אוג הָאט זִיי בֵּהַאלְטְן
אִין אִ״ן הַיִּיל אוג הָאט זִיי גְגַעבְּן דָאְרְט צוּ עֶמֶן · אוג נָאט ב״ה אִז גְוֶוען מִט
אַבְרָם אִין דֶעָר הַיִּיל אוג אַבְרָם אִז גְוואהְרְן גְרוֹס אוג אַבְרָם אִז גְוֶוען אִין דֶר הַיִּיל צֶעהְן
יָאר · אוג נמרוד אִן אַלֶע חֲכָמִים אוג אַלֶע מְכַשְּׁפִים אוג אַלֶע קְנֶעכְט הָאבְּן נְמַיינְט אַז
נמרוד הָט נְמַיים אַבְרָם · אוג הָדָן דֶר זוֹן פּון תּרח דֶר בְּרוּדֶר פּון אַבְרָם וָם עֶר אִז
גְוֶוען עֶלְטֶר פּון אַבְרָם הָט נְנוּמֶן אַוְוייב · אוג הָדָן אִז אַסְט גְוֶוען נַיין אוג דְרַייסְג
יָאר בְּשָׁעַת עֶר הָט גְנוּמֶן דָם וַוייב אוג זִי הָט אִים גְוואנְן אוֹזְן · אוג סָעָן הָט אִים אַנָאמְן
גְגַעבְּן לִ״ט · אוג זִי הָט נָאךְ גְוואנְן אֵיין מָאכְטֶר אוג סָעָן הָט אִיר אַנָאמְן גְגַעבְּן סְלִכָּה
אוג זִי הָט גְוואנְן נָאךְ אֵיין מָאכְטֶר אוג סָעָן הָט אִיר אַנָאמְן גְגַעבְּן שָׂרָי · אוג הָדָן אִז
אַלְט גְוֶוען אוג סָעֶ״ציג יָאר בְּשָׁעַת אַז שָׂרָי אִז גְבָאהְרְן גְוואהְרְן · אוג אַבְרָם אִז
אַלְט גְוֶוען צָאהְן יָאר בְּשָׁעַת אַז שָׂרָי אִז גְבָאהְרְן גְוואהְרְן · אוג אִין דֶר זֶעלְבִּיגֶר צַייט
אִז אַבְרָם אוג זַיין סוֹפֵר אוג זַיין זִיינֶרְן אֲרוֹס גְגַאנְגְן פּון דֶר הַיִּיל · דֶעָן נמרוד אוֹן
דִי קְנֶעכְט הָאבְּן פַּר גָעסְן אַן אַבְרָם · אוג אַבְרָם אִז אֲרוֹס גְנַאנְגְן פּון דֶר מְעָרָה אִז
עֶר גְנַאנְגְן צוּ נח אוג צוּ זַיין זוֹן שֵׁם · אוג בְּלַיְבְּט בֵּיי זִי זִיצְן אוג לֶערְנְט פּון זִייא
נָאמְס מ״סְר אוג זַייְנֶע וֶועְגְן · אוג קֵין שׁוּם מֶענְש הָט נִט גְקֶענְט אַבְרָם · אוג אַבְרָם
הָט בְּדֵינְט נח מִט שֵׁם פִּיל מֶעָנ · אוג אַבְרָם אִז גְוֶוען בֵּיי נח חוֹז זַיין אִין דֶר אַרְק
יָאר · אוג אַבְרָם הָאט דֶר קֶעָנְט נָאם ב״ה זִיכְט עֶר אִז אַלְט גְוֶוען דְרַייא יָאר · אוג
אַבְרָם אִז גְנַאנְגְן אִן נָאמְס וֶועג בִּז אִין טוּט אַרַיין אוֹז וִוי נח מִט זַיין זוֹן שֵׁם הָאבְּן

אִים

תם וישר

אִים גְלֶערֵינְט . אוּנ אַלֶע מֶענְשֶׁן וָואס זֶענִין גְוֶועזְן אוּף דֶר עֶרְד הָאבְּן מוֹרֵד גְוֶועזְן אָן גָאט ב״ה און הָאבְּן גְדִינְט אָפּ גֶעטֶר . אוּנ זַיי הָאבְּן גָאר פַר גֶעסְן אָן גָאט וָואס עֶר הָאט זַייא בַּשַׁאפְן אוּנ אִימְלִיכֶר בַּזוּנְדֶער הָאט זִיךְ גְמַאכְט אַיין אָפּ גָאט פוּן הָאלְץ אוּנ שְׁטֵיינֶער וָואס עֶר קֶען נִיט רֵייְדְן אוּן נִיט הֶערְן . אוּנ נמרוד מִיט זַיינֶע קְנֶעכְט אוּן תרח מִיט זַיין גַאנְץ הוֹיז גְזוּנְד הָאבֶּן אָן גְהוֹבְּן צוּ דִינֶן דִי אָפּ גֶעטֶר :

ויהי אוּנ צוּ תרח אִיז גְוֶוען צְוֶועלְף גְרוֹסֶע אָפּ גֶעטֶר אוּף צְוֶועלְף חֳדָשִׁים . און אִימְלִיכֶן חוֹדֶשׁ הָאט עֶר גְדִינְט אַבִּזוּנְדֶערְן אָפּ גָאט אוּנ הָאט מקריב גְוֶוען צוּם אָפּ גָאט אַפְּרֶעזֶוענְט אוּנ אַנִישַׁאנְק . אוּנ אַזוֹ הָאט עֶר גְטוּן אִימְלִיכֶן הוֹדֶשׁ צוּ זַיין אָפּ גָאט . אוּנ הָאט זִיךְ גְבּוּקְט צוּ זַיי אוּנ הָאט צוּ זַיי גְדִינְט . אוּנ אַזוֹ הָאט גְטוּן תרח אַלֶע זַיינֶע טֶעג . און אַלֶע מֶענְשֶׁן פוּן דוֹר הָאבְּן אוֹיךְ אַזוֹ גְטוּן אוּנ הָאבְּן זִיךְ אוֹיךְ גְמַאכְט אָפּ גֶעטֶר . אוּנ דֶעם רֶעכְטְן גָאט ב״ה הָאבְּן זַיי פַר לָאזְט . אוּנ עֶס אִיז נִיט גְפוּנֶען גְוָוארְן קֵיין שׁוּם מֶענְשׁ אִין דֶר דָאזִיגֶר צַייט עֶר זָאל וִויסְן וָואס גָאט אִיז . דֶען זַיי אַלֶע הָאבְּן גְדִינְט אָפּ גֶעטֶר . נָאר נח אוּנ זַיין הוֹיז גְזוּנְד אוּנ אַלֶע וָואס גְוֶוען אוּנְטֶער זַיין עֶצָה דִי הָאבְּן יוא גֶקֶענְט גָאט ב״ה אִין דֶר דָאזִיגֶר צַייט . אוּנ אברם דֶר זוּן פוּן תרח אִיז דֶר וַואקְסְן גְוָוארְן בַּיי נח אִין הוֹיז . אוּנ קֵיין שׁוּם מֶענְשׁ הָאט נִיט גְוִויסְט אַז גָאט ב״ה אִיז מִיט אברם אוּנ גָאט ב״ה גִיט צוּ אברם אַהַארְץ אַז עֶר פַר גֶעסְט אוּנ אִיז פַר שְׁטֶענְדִיג און וַוייסְט אַז אַלְץ וָואס דֶער זֶעלְבִּיגֶר דוֹר טוּט וָואס זַיי דִינֶן צוּ דִי אָפּ גֶעטֶר אִיז אוֹיךְ נַארְהֵייט דֶען זַייא קֶענֶן נִיט הֶעלְפְן :

וירא אוּנ אַז אברם הָאט גְזֶעהְן דִי זוּן שַׁיינֶן הָאט עֶר גְמֵיינְט אַז דָס אִיז גָאט אוּנ עֶר וַויל אִים דִינֶן אוּנ הָאט גְדִינְט דִי זוּן אַגַאנְצְן טָאג אוּנ הָאט תפלה גְטוּן צוּ אִיר . אוּנ וַוי עֶס אִיז גְקוּמֶן פַר נַאכְט אִיז דִי זוּן פַר גַאנְגֶען אוּנ עֶס אִיז פִינְצְטֶער גְוָוארְן הָאט עֶר אוּף גְהוֹבְּן זַיינֶע אוֹיגְן אוּנ זֶעהְט אַז דִי זוּן אִיז נִיט דָא . הָאט אברם דֶר קֶענְט אַז דָאס אִיז נִיט קֵיין גָאט . דֶר וֵוייל הָאט אברם דֶר זֶעהֶן דִי לבנה אוּנ דִי שְׁטֶערְן . הָאט אברם גְמֵיינְט אַז דָס אִיז אַגָאט אוּנ דִי שְׁטֶערְן זֶענִין קְנֶעכְט . הָאט אברם תפלה גְטוּן צוּ אִיר אַגַאנְצֶע נַאכְט . אוּנ וַוי עֶס אִיז גְקוּמֶן אִין דֶר פְרִי הָאט עֶר וִוידֶר דֶר זֶעהֶן דִי זוּן . הָאט אברם גְזָאגְט נֵיין דָס אִיז אוֹיךְ נִיט קֵיין גָאט וָואס הָאט בַּשַׁאפְן הִימֶל אוּנ עֶרְד . נָאר זַיי זֶענִין גָאטְס קְנֶעכְט :

וישב אוּנ אברם הָאט זִיךְ גְזֶעצְט בַּיי נח אִין הוֹיז הָאט אברם דֶר קֶענְט וָואס גָאט ב״ה אִיז אוּנ זַיין הֵיילִיגְן נָאמֶן אוּנ אִין זַיינֶע וֶועגְן . אוּנ אברם הָאט גְדִינְט גָאט ב״ה אַלֶע זַיינֶע לֶעבּ טָאג . אוּנ דָס גַאנְצֶע דוֹר הָאבְּן פַר גֶעסְן אָן גָאט אוּנ הָאבְּן גְדִינְט דִי אָפּ גֶעטֶר . אוּנ וִוידֶר שְׁפֶּעטִיגֶן אָן גָאט אַלֶע טֶעג : אוּנ דֶר מֶלֶךְ נמרוד קִינִיגְט זִיכֶרְלֶךְ און דִי גַאנְצֶע וֶועלְט אִיז גְוֶוען אוּנְטֶער זַיין הַאנְד . אוּנ דִי גַאנְצֶע וֶועלְט אִיז גְוֶוען אַיין לָשׁוֹן אוּנ אַיין דִבּוּר . אוּנ אַלֶע שָׂרִים פוּן נמרוד אוּנ אַלֶע גְרוֹסֶע לַייט הָאבְּן אַיין עֵצָה גְהַאלְטְן אִין דֶר זֶעלְבִּיגֶר צַייט . מִצְרַיִם אוּנ כּוּשׁ אוּנ כְּנַעַן . אוּנ אַיינֶר זָאגְט צוּם אַנְדֶערְן בְּרֵייט אַייךְ אָן מִיר וֶועלְן בּוֹיעֶן אַשְׁטָאט און אִין דֶר שְׁטָאט וֶועלְן מִיר מַאכְן אַגְרוֹסְן פַאלַץ גַאנְץ הוֹיךְ .

אונ

אונ די הייך זאל זיין ביו אין היכל . אוז מיר ועלן מאכן אנאמן כדי מיר זאלן נעוועלטיגן איבר דר נאנצר ועלט . כדי מיר זאלן ניצוי ול ועלן פון ביין פון אונזרע פיינט . אוג מיר ועלן קינגן איבר זיי מיט נואלט . אוג מיר ועלן נים ועלן פר שפריית פון ועלן זיי ניין מלחמות . אוג ועלן צלי גקומן פר דען מלך אוג האבן עם נאנט דיא דאוינע ריידט איז עס דעם כלכות וואל גפעלן : ויתקבצו אונ אלע משפחות האדן זיך איין נואכלם ציין ערך פון זעקס מאל הונדרט טוזינט מענשן אוז ועלן נגאנגן אונ האבן גוזוכט אברייט נאנד צו בויאן די שטאט אונ דעם טורם אונ האבן גוזוכט אופן נאנצן לאנד דאדן זיי נים גפונן אזו איין לאנד ווי אין מזרח זייט אין לאנד שנער . אוג די לענג פון דעם נאנד איז אז

ווי צוויי יאר באנג אוז ועלן גנא־נגן אלע אהין אונ האבן זיך דארטן בזעצט :

ויהמו אוכ זיי האבן אן נהובן צו מאכן ציגל אונ ווילן בויאן די שטאט אונ דעם טורם

אונ דם בויאן איז נוועז צו ווידר שפעניגן אן נאט אונ טראכטן אין הארץ מלחמה צו האלטן מיט נאט אונ ארוף צו גיין אוף דען היכל . אונ זיי ועלן נועז כחות ציין כהה דם נאנט מיר ועלן ארוף גיין אוף דען היכל אונ ועלן דארט מחמה האלטן גוי די אנדרע כהה דם נאנט מיר ועלן ארוף גיין אוף דען היכל אונ מיר ועלין דארבייטן שטעקן אונר אפ גאט אונ מיר ועלן דארטן עם דינן אינ די ידיטע כהה דם נאנט כיר ועלן ארוף גיין אוף דעם היכל אונ ועלן שיסן מיט פיילין . אונ נאט דם גוויכט ייערע שכעבטי מחשבות . אונ די פינשן האבן נזעהן אז מען נאכ בועלן די שטאט אונ דם טורם :

אונ בשעת אז זיי האבן אן נהובן צו בויאן האבן זיי נבויט אנרוסע שטאט אן אנרוסן טורם אונ דר טורם איז שון נוועז אז הוך אז מען דם בראדפם צו דער נאנצן ציגל אדר ליים צום בעל מאבה דם נרועדם אנאנץ יאר . אונ אז אצינל איז ארא גפאלן האבן זיי אלע נוויינט דריבר מער אז אמענש נאכ ארא פאלן אונ שטארבן דער אז אשענש פלענט ארא פאלן אונ שטארבן האבן זיי זיך נים מצער נועזן . אונ נאט ב־ה דם נוויסט זייערע בייוע מחשבות . און איז דר צייט אז זיי האבן נבויט האבן זיי נוואדפן פיילן צום היכל . אונ אז די פיילן ענען ארא גפאלן צו ריק ענן די פיילן נועזן רוב . אונ אז זיי האבן ער ענן אז די פיילן ענן נועזן רויט ווי בלוט . דם נואנט איינר צים אנדרן אצוגר האבן מיר שון דר שלאגן אלי ום ענן פר האנדן אין היכל . אונ דאס איז

אלץ נועזן פון נאט ב־ה כדי זיי זאלן פר טיליגט ווערן פון ר׳ עזרד :

ובנו אונ זיי בועזן דעם טורם אונ די שטאט . אונ זיי טון אזו פון פאנ צו פאנ ביו עם איז נוואקן דר פיכט פיל טעג . אונ נאט זאנט צו די זיבציג מלאכים ום זיי שמיין צום ערשטן פארן בסא הכבוד אזו צו זאנן . ראזן כיר נדערן אן פר מישן זייערי ריד כדי זייא זאלן נים הענן פאר שמיין ואס אייגער רעט צום אנדערן . אונ נאט האט אזו נטן :

ויהי אונ עם איז נועזן פון דעם פאנ אן אונ וייטער פאר בעסטן זייא דאס ש־ן אונ צייגער וייסט נים ואס דער אנדערער רעט . אונ זו דר־

תּם ויּשׂר

בַּעל מַלָאכה הָט גנוּמֶן פּון אַנדערֶנס־האַנד ליים אָדער ציגל אָדער שׂטיינער וָם עָר הָט אים נאָר ניט גענומט • הָט ער בּעל מלאכה אוף אים אונטערף נעמן איז עָר גישׂטאַרבֶּן אוג האָבֶּן זוי נעמן פיל מָענ איז פון זיי אוס נשמאַרבֶּן פיל מענשן איבּער ער דאָזיגער זאַך : אוג נָאט ב״ה שׂלאָגט די דריי כיתות מענשן אוג שׂטראָפֿט זיי נאָך זייערי מעשׂים אוג נָאך זייערי מחשׁבות • די ערשׂטע כיתה וָם האָבֶּן גיזאָנט אַז זיי ווֶלן אירוף ניין אוֹפֶּן היכל אוג ווֶלן אַרוף נין אוֹפֶּן היכל אוג ווֶלן שׂיכן ס״ט אַנדערי כיתה וָם האָבֶּן גזאָנט אַז זייא ווֶלן אַרוף נין אוֹפֶּן היכל אוג ווֶלן שׂיכן כּיתה זייערן די דאָזיגע זענן גהאַרנָט גוואָרן אייגער דוּרך דעם אנדרן • אוג זייא דרייטע כּיתה וָם האָבֶּן גָאט מיר ווֶלן ניין אין היכל אַיין אוג ווֶלן מכּתה האלמן • הָט נָאט ב״ה זיי פּר שׂפּריים אוף ער נאָצר ווערט • אוג דאָזיגע וָאם זענן נאָך אִיבּר גבליבֶּן אַז זיי האָבֶּן גזעהן פּר שׂמאַנן דָם שׂלעכטן וָם אוף זיי אין קוּמֶן האָבֶּן זיי פּר לָאוט דָם בּוּען אוג האָבֶּן זוּך פּר שׂפּריים אוף ער נאָצר ווערט • אוג אִיבּר דעם הָאט מען גרוּפֶּן דָם אוֹרט בָּבל ווייל דָארט הָט נָאט ב״ה פּר מישט די רייד פון ער נאָצר ווערט •

אוג דָם אוֹרט איז אין מִדרש זייט אין דאָנר שׂנָעָר :

אוג דָעם טורָם וָם די מענשן האָבֶּן גבוּט הָט די ערד אוף געפֿוּנט אויר טויל אוג הָט אַיין גשׂלוּנגן אַיין דריט חלק • אוג עָם נידערט ארָאפּ אַפּייער פון היכל אוג פּר בּרענט דָאס אַנדערי חלק • אוג דָאס דריטע חלק איז איבּר גבליבֶּן • אוג עָם איז אוֹם גשׂטאַרבֶּן פיל מענשן בּיי דעם טורָם וָם הָט נָאר קיין צָאל נים • אוג נָאך דעם אז נָאט ב״ה הָט זיי צו שׂפּריים אוף ער נאָצר ווערט פּחתת די זינד וָם זיי האָבֶּן גבוּט דעם טורָם • הָט זוּך אָפּ נמיילט איטליכע משׂפּחה צו איר לשׂון אוג איטלִיכּ משׂפּחה הָט זוּך גבוּט אַשׂטאָט אוג איטליכע משׂפּחה הָט אַנאָנט גנעבּן זייער שׂטאָט אַז ויא טָען הָט זיי גרוּפֶּן אָדער אַז אַנאָנט ויא זייערע קינדר האָבֶּן גהייסן אָדער אַז אַנאָנט ואָם הָט זוּך אין ער זעלבּיגער צייט נטָאָנט :

אוג נמרוד ער זון פון כוש איז נָאך נוען אין כּאנד שׂנָעָר אוג קענוגט איבּר זיי אנן זיצט דָארט אוג בּוט דָארט שׂטעט • אוג די דאוגע נעמן פון פיר שׂטעט וָם נמרוד הָט גבוט הָט עָר אַנאָנט גנעבּן אז ויי עָם הָט זוּך אים נטָאָנט בּשׂעת אז טָען הָט גבוט רעם טורָם • אַיין שׂטאָט הָט עָר גרוּפֶּן בָּבל • צו זאגן אז נָאט ב״ה הָט פאר מישט די רייד פון ער נאָצר ווערט • אוג דאָזיגע שׂטאָט הָט עָר גרוּפֶּן אַרָך צו זאגן אז פון דאָנען הָט נָאט ב״ה פּר שׂפּריים • אוג די דריטע שׂטאָט הָט עָר גרוּפֶּן אכד • צו זאגן אז אַיין גרוסע מלחמה איז גוועזן אוף דעם אורט • אוג דאָזיגע שׂטאָט הָט עָר גרוּפֶּן כלנה • צו זאגן אז דָארוּף זענן צו באגנן גוואָרן אוג הָאבֶּן זוּך אוֹם גָאוט אַלי בעלי נאוה אוג גבורים :

אוג אַז נמרוד הָאט אוֹים גבוט דאָזיגע דיא פיר שׂטעט אין כאנד שׂנָעָר • הָאט נמרוד בּזעצט זיין פאלק אוג זיינע שׂרים אוג גבורים וָאם זענן אִיבּר גבליבֶּן אין זיין קענינרייך

אוג גמרוד הָט זִיךְ בֵּיעִצְט אִין בָּבֶל אוג הָט גֶּקְעִנִיגְט זִיכְרִיךְ אוג דִיא
קִנֶּעכְט פוּן נמרוד הָאבֶּן גְּרוּפֶן צוּ נמרוד אמרפל . אוג מִיט דָם אַלִים
פֶֿערְט זִיךְ נִיט נמרוד צוּ נָאט ב״ה אוג טוּט נָאךְ מֶער שְׁלֶעכְץ אוג טוּט
נָאךְ לֶערְנֶן אַלִי מְעִנְשֶׁן שְׁלֶעכְץ . אוּן כרדון דֶּר זוּן פוּן נמרוד אִיז נָאךְ
גְּוֹוען עֶרְגֶר פוּן זַיין פָֿאטֶר אוג מַאכְט אוֹךְ זִינְדִיגֶן מֶענְשֶׁן . אוֹף דָם זָאגְט
דִי וֶועלְט אַמָשׁ מרשעים יצא רשע. אוג אִין דֶּר צַייט אִיז גְּוָואךְן אַמֶרְהָמָה
צְוִוישֶׁן דִי מִשְׁפָּחָה פוּן דִי קִונֶּדר פוּן חָם אוֹף דִי עֶרְטֶר וִוי זַיי הָאבֶּן גְּבוּט
צוּ זִיךְ . אוג כְּדָרְלָעוֹמֶר דֶּר כֶּלֶךְ פוּן עֵילָם פוּן דֶּר מִשְׁפָּחָה פוּן שֵׁם אִיז
אַרוֹם גְּגַאנְגֶן מִרְחָמָה הַאלְטֶן מִיט דֶּר מִשְׁפָּחָה פוּן דִי קוּנֶּדר פוּן חָם אוג
הָט זַיי גְּמַאכְט אוּנְטֶר מֶעְנִיג אוּנְטֶר זַיין הַאנְד אוג אוֹךְ דִיא פִּינְף שְׁטֶעט
אִין דָּעם לַאנְד כִּכָּר מַאכְט עֶר זַיי אוֹךְ אוּנְטֶר מֶעְנִיג אוג זַיי הָאבֶּן אִים
גְּדִינְט צְוֹועלְף יָאר אוּן גִיבֶּן אִים צִינְס :

בעת אִין דֶּר וָעלְכִיגֶר צַייט אִיז גְּשְׁטָארְבֶּן נחור דֶּער זוּן פוּן שְׂרוּג אוּן
אִין דָּעם יָאר אִיז אברם אַלְט גְּוֹוען נַיין אִין פֶּערְצִיג יָאר אוג נחור
הָט גֶּלֶעבְט הוּנְדֶּרְט אוג אַכְט אוג פֶּערְצִיג יָא״ר אוג אַז אברם אִיז אַלְט
גְּוָואךְן פִּופְצִיג יָאר אִיז עֶר אַרוֹם גְּגַאנְגֶן פוּן נח זַיין הוּז אוג גַייט צוּ זַיין
פָֿאטֶערְם הוּז אוג אברם הָט דֶּר קֶענְט נָאט ב״ה אוג אִיז גְּגַאנְגֶן אִין זַיין
וֶועג אוג דָּעם מוֹטֶר פוּן נָאט אוג נָאט ב״ה אִיז גְּוֹוען מִיט אִים אוג תֶּרח
אִיז נָאךְ גְּוֹוען מַארְשַׁלִיק בֵּיי דָּעם קִינִיג נמרוד אִין דֶּר וָעלְכִיגֶר צַייט אוג
תֶּרח הָט נָאךְ גֶּדִינְט זַייגְ אֶפּ גֶעטֶר וָום וֶעגְן גְּוֹוען אוֹם הָאלְטֶן אוג אוֹים
שְׁמַיִין אוג אברם אִיז אַרַיין גְּקוּמֶן אִין זַיין פָֿאטֶרְם הוּז אוג צְוֹועלְף אֶפּ
גֶעטֶר וָעגְן גְּשָׁמַאנְן אִין הוּז אוג אַז אברם הָט דָם דֶּר וָעהֶן אִיז עֶר גְּוָואךְן
זַייעֶר אִין כַּעַס אוג הָט גָּאנְט אִיךְ שְׁוֹועֶר בֵּיי נָאט ב״ה אַז אִין דְּרַיי טָעג
אַרוֹם וֶועל אִיךְ צוּ בְּרֶענְגֶן אַלִי אֶפּ גֶעטֶר וָום דָּא אִיז פַּר הַאנֶּדן אוג אברם
אִיז אַרוֹים גְּגַאנְגֶן פוּן פָֿאטֶר אוג דָער נָאט גִּבְרֶענְט אִין אִים אוג
אברם אַייְלְט פוּן פָֿאטֶרְם קַאטֶר אוג גַייט אִין הִינְטֶרְשְׁטֶן הוּז אוג גְּפִינְט
זַיין פָֿאטֶר זִיצֶן אִין הוּף אוג אַלִי זַיינֶע קְנֶעכְט וָעגְן גְּוֹוען בֵּיי אִים אוג אברם
קוּמְט אוג וָעצְט זִיךְ פַֿאטֶר פָֿאטֶר אוג פְֿרָעגְט אִים פָֿאטֶר וָאג מִיר וִוי אִיז
דָּר נָאט וָום הָט בַּשַׁאפֶן הִימֶל אוג עֶרְד אוג אַלִי מֶענְשֶׁן אוג אוֹנְז אוֹךְ :

ויען

תּם וישׂר

ויען אוג תּרח ענפּרט צו זיין זון אברם דר וום איז בייא אונז אין שמוב
דר הָט אונז בשׂאפֿן אוג אברם זאגט צום פֿאטר וויז מיר אוך האט
גנומן תּרח אברהם אוג הָט אים ארײן גפּירט אין אינעווינינגסטן הויז
אוג וייזט אים די צוועלף גרוסע אפּ געטר אוג אוך קליינע אפּ געטר
נאר אן צאל אוג תּרח זאגט צו אברם די דאוגי האבן בשׂאפֿן די גאנצי
וועלט אוג תּרח בוקט זיך צו אלי זיינע אפּ געטר אוג איז פון דארט
ארום גגאנגן אוג אוך אברם . ורוח אוג די נבואה פון נאט האט גרוהט
אוף אברם דעם זעלבּיגן טאג בייא דר נאכט אין דעם דאוגען הויז אוג
אברם רופט אוג זאגט ויי אוף דעם נאנצן דור ים זיי האבן גפּלאנצט
מיט נארהייט אוג קענן נית דעם וואהרן נאט שׂברא שׂמים וארץ אוג וי
אברם הָט גזעהן די אלע זאכן האט דער צארן גגרימט אין אברם אוג
אברם הָט די הײדנישׁע געטצן פּר ניכטעט אוג תּרח קומט אהיים אוג
הערט דם קול וום הָם גהאקט מיט דר האק אין דעם חדר . וירץ
אוג תּרח איז גלאפֿן אין חדר ארײן וי די אפּ געטר זענן גוען הָט ער
גפונן אז זיין זון אברם גייט ארום פון דארטן אוג תּרח איז ארײן גגאנגן
אין חדר גפּינט ער או אלי אפּ געטר זענן צו בראכן אוג וי תּרח האט
דר זעהן וום אברם הָט גטאן הָט תּרח נאייט אוג איז גגאנגן צו נמרוד
זאגט נמרוד צו אים וום איז דיר הָם תּרח נזאגט איך בעט דיך מיין האר
דו זאלסט צו הערן מייני רייד בייא מיר איז פּר האנדן אזון ער איז אלט
פופציג יאר אוג אזו הָט ער גמון צו מיני אפּ געטר אוג אזו הָט ער גרעט
צו מיר אוג אצונד בעט איך דיך מיין הער שׂיק נאך אים אוג מזאל עם
ברענגן פּר דיר אוג מען זאל אים אום ברענגן כּדי מיר זאלן בשׂערימט
ווערן פון זיין שׂלעכּין אוג נמרוד שׂוקט דריי מענשׂן פון זייני קנעכט און
זיי האבן גבראכט אברם אוג נמרוד זאגט צו אברם זאג מיר וום האסטו
גטאן צו דיין פאטר אוג צו זיינע אפּ געטר :

ויען אוג אברם הָט ענפּרט וי ער הָט ענפּרט צום פאטר אוג או נמרוד
הָט דר הערט די דאוגי רייד פון אברם הָט ער גהייסן או מען זאל
אים געבן אין תּפיסה ארײן אוג אברם איז גוען אין דער תּפיסה צעהן
טאג אוג נמרוד הָט גבאטן או מען זאל אום ציהן אברם פון דער תּפיסה

אוג מָען זָאל אים בְּרָענגן אוג מָען זָאל אים אַריין וואַרפֿן אין קאָרְךְ אוֹבן
פַּר בְּרָענן : וכל אוג אַלי קְנֶעכְט אוג אַלי שְׂרָרות אוג אַלי גִבּורים פוּן
לַאנד שְׁטייֶען אקיינֶען דָעם קאָרְךְ אוֹבן צוּ זָעהֶן אברם אוג אַלי הָאבֶּן
זִיךְ איין גֶוואלְט אוג הָאבֶּן זִיךְ גְשְׁטָעלְט פוּן וַייטֶנס אוג עָם איז נִיט
איבֶּר גִבְּליבֶּן קַיין שוּם מֶענְש וָואס עָר זָאל נִיט קוּמֶן דָעם זָעלְבִּינֶן טָאג
צוּ זָעהֶן אברם אוג אַז מָען הָאט גִבְּראַכְט אברם פוּן דָער תְּפִיסָה פּאַרן
קַאלְךְ אוֹבן הָאבֶּן די מְכַשְּׁפִים אים דָר זָעהֶן הָאבֶּן זַיי אָן גֶהוּבֶּן צוּ שְׁרַייֶען
אוג הָאבֶּן גָוואגְט אֲדוֹנִי פַּר וָואר דָס איז דָר מֶענְש וָוס מִיר הָאבֶּן גֶזוֹהֶן
בְּשַׁעַת עָר איז גְבָּארֶן גָווארֶן הַט אַיין גְרוֹסֶר שְׁטָערן אַיין גְשְׁלוּנגֶן פִּיר
שְׁטָערן אַזוֹ וִוי מִיר הָאבֶּן דָר צַיילְט אוג הַייגְט איז שוֹן פוֹפְצִיג יָאר :
ועתה אוג אַצוּנְד הָט זַיין פָּאטֶר אוֹךְ וִוידֶר גְשְׁפָּענִיגְט אָן דִיר אוג עָר הָט
דִיךְ גְנארְט עָר הָט דָעמָאלְט גְבְּראַכְט גָאר אַנְגֶרד קִינְד אוג אַז נמרוד
הָאט דָער הֶערְט די דָאוִינְע רַייד הָט גִבְּרָענְט אַין אִים דָר צָארֶן אוג הָט
גְבָּאטֶן אַז מָען זָאל בְּרֶענְגֶן תרח פַּר אִים הָט מָען גְבְּראַכְט תרח הָט נמרוד
גָוואגְט צוּ תרח הָאסְטוּ גְהָערְט וָוס די מְכַשְּׁפִים הָאבֶּן גָוואגְט אוג אַצוּנְד
זָאג מִיר וִוי אַזוֹ דוּ הָאסְט גָטָאן אוג אוֹב דוּ וִועסְט זָאגֶן דָעם אֱמֶת וִועט דִיר
נָאר גוֹט זַיין אוג וִוי תרח זָעהְט אַז דָר צָארֶן גְרַייכְט זַייֶער בַּיי נמרוד .
הָט תרח גָוואגְט עָם איז אֱמֶת וָוס די מְכַשְּׁפִים הָאבֶּן גָוואגְט הָט נמרוד צוּ
אִים גָוואגְט וִוי הָאסְטוּ גְטָאן די דָאוִינְי זַאךְ אוג הָאסְט וויֶדֶר גְשְׁפָּענִיגְט
מַיין כּוֹל אוג הָאסְט מִיר גֶגעבֶּן אַפְּרֶעסְד קִינְד הָאט תרח גֶיעֶנְפֶּרְט אִיךְ
הָאב זַייֶער רַחֲמָנוּת גְהָאט אוֹיךְ מַיין קִינְד הָאב אִיךְ גְנוֹמֶן דָס קִינְד פוּן
מַיין דִינְסְט אוג הָאב דָס גְבְּראַכְט הָאט נמרוד גָוואגְט צוּ תרח זָאג מִיר
וָוער הָאט דִיר עֵצָה דְרוֹךְ גֶגעבֶּן אוג תרח הָאט זִיךְ זַייֶער גְפָּארְכְטֶן אוג
הָט גָוואגְט מַיין גְרוֹסֶר זוֹן הרן הָט מִיר אַיין עֵצָה גֶגעבֶּן דְרוֹךְ אוג הרן איז
אַלְט גְנוּג אָרֶן צְוַויי אוג אַכְצִיג יָאר אוג הרן הָט אִם נָאר נִיט קֵיין עֵצָה
גֶגעבֶּן דְרוֹךְ אוג תרח הָט גָוואגְט כְּדֵי עָר זָאל זִיךְ מְצַיל זַיין פוּן טוֹט הָאט
נמרוד גָוואגְט צוּ תרח דָר פַּר וָוס דַיין זוֹן הרן הָט דִיר אַיין עֵצָה גֶגעבֶּן
דָר פַּר זָאל מָען אִים פַּר בְּרָענְן מִיט אברם אִין קַאלְךְ אוֹיבֶּן אוג הרן הָט
זִיךְ גְטְרַאכְט אִין הַאֲרְץ וָועט אברם נִיצוֹל וֶוערֶן אוֹךְ אִיךְ אוֹךְ מִיט אִים נִיצוֹל

תּם וישר

וועלן פון פייאר אוג אז תּרח תּט ארוף גלייגט די זאך אוף זיין זון הרן תּט
ער אוף גהערט צו ריידן ער פון :
ויצו אוג נמרוד תּט גבאטן מען זאל נעמן הרן מיט אברם מען זאל זייא
ארין וארפן אין קאך אובן אוג מאנזבלין אוג וייבר אוג קלין גוינד
זענן דען וועלבינן מאג גשטאנן נעבן זיי : ויקחו אוג די אר קנעכט האבן
גנומן אברם אוג הרן אוג טוען אום פון זיי די קיידר אוג האבן גבונדן
זייערי הענט אוג פים מיט שטריק אוג האבן זיי ארין וואלפן אין קאך
אובן אוג גאט ב״ה האט זיך דר באריכט איבר אים אוג גאט ב״ה נידרט צו
אברם אוג בשירמט אברם פון פייאר אוג פון אברם איז מער נית פאר
ברענט וואלן נאר די שטריק וואם ער איז גוען גבונדן אוג אוף די
דאוזיג מענשן וואם האבן זייא ארין וארפן אין קאך אובן איז אוף
גגאנגן אפלם פון פייער צו זיי אוג זענן פר ברענט וואלן צוועלף מענשן
אוג אברם איז גוען אין קאך אובן דריי טעג אוג דריי נאכט אוג איז
ארום גגאנגן אוג אלי קנעכט פון נמרוד האבן האם וועלן זענן דיא
קנעכט נקומן אוג האבן אים וואגט מיר האבן וועלן אז אברם ניט
ארום אין פייאר נאר די שטריק וום ער איז גוען גבונדן זענן יוא פר
ברענט וואלן אוג אז נמרוד האט ער הערט די דאוזיג רייד תּט ער
נים וואלט גלייבן אוג תּט גשוקט אנרע האלן בגלייבמע צו וועלן
די דאוזיג זאך זענן זיי גיגאנגן צו ריק אוג האבן אים וואט אז די אך
איז אמת : ויקם איז נמרוד אוף נשטאנן אוג איז גגאנגן אוף וועלן די
זאך האט ער וועלן אז אברם ניט ארום אין פייאר אהין אוג אהער
אוג הרן איז פאר ברענט האט ער זיך דרוף זייער פאר וואונדרט :
ויצו אוג נמרוד גבית אז מען זאל אוים ציהן אברם פון פייער האבן
דיא קנעכט גגעהנט אז מען זאל אים אום ציהן האבן זיי ניט גקענט
דען דר פלאם איז גגאנגן קיגן זיי זענן די קנעכט אנטלאפן וואלן פון
אים האט ער אן גשריגן אן זיי צו וואלן איילט אוג ציהט אוים אברם פון
פייער איר ויעט ניט שטארבן זענן גגאנגן די קנעכט אוים ציהן אים
איז אוף גגאנגן אוף זיי דר פלאם אוג זענן פאר ברענט וואלן :
וירא אוג אז נמרוד האט וועהן אז די קנעכט קענן ניט צו גין צום פייאר

דאס ער גרופן צו אברם און זאגט צו אים אברם דר קנעכט פון גאט
ואם דאס בשאפן היממל און ערד און עלטר די נאנצע וועלט גיי ארויס פון
פייער און קום צו מיר און אברם הט צו גהערט די רייד און איז ארויס
גנאנגן פון פייער דאס נמרוד מיט זיינע קנעכט נועהן או אברם איז
ארויס גנאנגן און עם איז מער נים פאר ברענט נוואָרן פון אברם נאר
די שמריק ום ער איז נוועָן נבונדן : ויאמר הט נמרוד נזאגט צו אברם
פר ום בימסו ניט פר ברענט נוואָרן אין פייער זאגט אברם דער נאט
ום דאס בשאפן היממל און ערד און אדרונג איז אין זיין האנד און איך
דאב מיך פאר זיכערט אין אים דער דאס מיך מציל נוועָן און מיין
ב־ודר הרן איז פר ברענט נוואָרן אין דעם פי־אר־נו אובן און סען
דאס אים נוכט הט סען נפונגן או ער איז פאר ברענט און הרן איז
אלט נוועָן צווי׳ן און אבציג יאר בשעת או סען הט אם ארין נוואָרפן
אין קאלך אובן פון בשדים און נמרוד און אלע זיינע שרות און זיצרם
אין לאנד האבן נועהן או אברם איז ניצול נוואָרן פון פייאר זענן זיי אלי
נקומן און האבן זיך נבוקט צו אברם : ויאמר הט אברם נזאגט צו
זיי בוקט אייך ניט צו מיר נייאָרט בוקט אייך צו דעם נאט ום הט
בשאפן די נאנצע וועלט און דינט אים און נייט אין זיין וועג דען ער
הט מיך מציל נוועָן פון דעם דאזיגן פייער און נאט ב״ה בשאפט אלי
רייבער און אוך זייערע זייל און ער בשירמט אלי די ום פאר ויכרין
זיך אוף אים פון אלע קרענק : און עס איז איין נרום פר וואונדערוג
נוועָן או אברם איז ניצול נוואָרן און הרן איז פר ברענט נוואָרן :
ויתן און נמרוד גיט צו אברם פיל מתנות און גיט אים אוך צויי קנעכט
ואם זענן בייי אים נוועָן אייגר הט נהייסן עזין און איינר האט נהייסן
אליעזר אוך אלי שרות האבן אים נגעבן גרוסע מתנות זילבר און נאלד
און אבנים טובות אוז איז פין זיי אוועק גנאנגן לשלום או אברם איז
אוועק גנאנגן זענן אים נאך גנאנגן פיל מענשן און אברם איז גנאנגן צו הוז
פון פאטר און אלי ום זענן נוועָן מיט אים און אברם דינט נאט ב״ה אלע
זיינע לעב טעג און גייט ער ועג פון נאט ב״ה און איז זיין לערנן או אברם
הט נלערנט טענשן או זיי זאלן דינן נאט ב״ה פון דעם טאג אן און ווייטר :

בעת

תם ויּשר

בעת אין דר ערבֿיגר צייט דט אברם אוג זיין ברודער נחור גנומן וויבֿר די טעכטר פון
זייער ברודר הרן דם ווייב פון נחור דט גהייסן מלכה אוג דם ווייב פון אברם דט
גהייסן שרי אוג שרי דם ווייב פון אברם איז גווען אים אום טראכטירן: אין דער ערבֿיגר
צייט אין סוף צווי יאר ארום אז אברם איז ארום גגאנגן פון פייאר איז אברם אלט גווען
צווויי אוג פופציג יאר אוג נמרוד איז נעקען אוף דר טרוכה ששול אין בבל. אוג אליעזר
דר קעכטט פון אברם ום נמרוד דט אים גשענקט איז גווען אין דר צייט בֿיי נמרוד
דט ער גהערט ווי דר מנוקי דט איז עצה גגעבן אז כנען אל אברם טייטן. איז
אליעזר גיך גגאנגן צו אברם אוג דט אים מודיע גווען אוג זאגט צו אים שטיי אוף
אוג אנטלויף דען אז אוג אז דט זיך נקלמט דעם נמרוד אוג אז דט אים דר אנוקי פורהר
גווען: אוג ווי אברם דט דר הערט די רייד פון אליעזר דט ער זיך בעגעבן צו נח אוג
זיין זון שם אוג איז ניצוג גווארן: ויבא אוג תרח קומט צו נח צו זהן זיך מיט
זיין זון אברם. אוג תרח איז גווען זייער גרוים אוג חשוב אין דיא אויגן פון נמרוד.
אוג אברם זאגט צו זיין פאטר תרח רו וויסט וואול אז נמרוד יועצים ווילן מאכן
פר לידרן מיין נאמן פון דר ווערט. אצונד זאג איך דיר מיין פאטר אז מיר זאלן פון
דאנן אוועק ניין צוס לאנד כנען. וואדום טאטר ווענטו אוך גהארנת ווערן איבר מיר
דען ניט מחמת ליבשאפט דם טען דיר נטאן אז איין כבוד. אוג אויב טען ווענט דיר
נאך טאן פול טובות איז דם אוך אין נארושקיט. וואדום דם נאנצע גוטם פון דר ווערט
העלפט ניט אז עם קומט דר צארן פון גאט ב"ה אוג אצונד פר נעם מיינע ייר אוג
לאזן מיר אוף שטיין אוג ווילן גיין צוס לאנד כנען. אוג טוא בעטר דינן דעם גאט ום דם
דיך בשאפן אוף דר ערד. אוג פר לאז די נארושקיט ום דו בקומט נאך דעם נאך נגאפן
אוג ווי אברם דט אוף דר ערד נח איר ריירן דט נח אוג זיין זון שם זאגט צוא תרח עם איז
אמת ום אברם דט צו דיר גזאגט בכן זאלסטו אים צו העלן ום ער ווענט דיר זאגן:
וישמע אוג תרח האט צו נהערט די רייר פון זיין זון אברם אוג טוט ווי אברם דט צו
אים גזאגט. וואדום דם איז גווען פון גאט ב"ה כדי נמרוד זאל ניט האבן אברם.
אוג תרח נעמט זיין זון אברם אוג לוט דם זון פון הרן אוג זיין שנור שרי דם ווייב פון אברם
אוג נאר זיין היז גזונד אוג גייט מיט זיי ארום פון לאנד כשדים צום לאנד כנען אוג זי
זיי ענין נקומן ביין חרן האבן ווי זיך דאדט בזעצט רען חרן איז גווען זייער ארם נרום כאנד
צו אלט: אוג זי די טענשן פון חרן אוג נאט ב"ה איז מיט אים זאנן נקומן צו אים די טענשן פון
אוג אוך מיט אלע טענשן אוג נאט ב"ה איז מיט אים ווען ניט אים די טענשן פון
חרן אוג האבן זיך בהעפט צו אברם אוג אברם לערנט זיי דעם ווענ אוג דעם מיסר
פון נאט ב"ה אוג אברם איז גווען דן חרן דריי יאר: אוג אז עם איז גווען דר טוף פון
די דריי יאר דט זיך נאט צו אים בוויזן אוג דט צו אים אז נזאנט איך בין דער נאט
ום דט דיך אוס נצוגן פון אור כשדים אוג איך האב דיך מציל גווען פון אלע שונאים אוג
אצונד אוב דו ווענט צו הערן צו מיין גבאט אוג צו מיין גזעץ אוג אוך צו מיין תורה אז
ווען איך מאכן פאלן אלע דייניע פייגד פון פר דיר אוג איך ווען פערן דיינע קינדר אז וי די

שְׁטֶערין אין הוּמל אוּג אִיךְ וֶועל שָׁיִקן אֵיין ברכה אין אַלע דיינע מַעשים אוּג עָם וועט דיר ניט מִיסלִנגן קיין שום וַאךְ : אוּג אַצונד שטיי אוף אוּג נעם דיין ווייב אוּג אַלדינג וָום דו הָאסט אוּג נַיי צום כנען וָאנד כנען אוּג וָאלסט וָארטן ויצן אוּג דָארט וֶועל אִיך צו דיר זיין אין וָאט וָועג דו גיסט אוּג אִיך וֶועל דיך וָארט בֶּעגלִיטן אוּג אברם אִיז אוף נַשטָאנְן אוּג הָט גְנוּמן זין וייב אוּג אַלדרונג וָום עֶר הָט הָאסט אוּג איז גְנאנגן צום לָאנד כנען אוּג יִי וָאנ הָאסט אִים גְזָאגט אוּג אברם אִיז אֵלט גְוועזן פִּינף אוּג פופציג יָאר בְּשַׁעת עֶר איז אַרויס גְנאנגן פון חרן אוּג אברם אִיז גְקוּמן צום לָאנד כנען אוּג הָט זיך בֶּוועקט אין אֵיין שָׁטָאט אוּג נייט זיין גְצֶעלְט צְווישן די קֵינדֶר פון כנען וָום זִי וֶועֶן גְוועזן די יִיצֶר פון לָאנד : וירא אוּג נָאט הָט זיך בְּוויזן צו אברם בְּשַׁעת עֶר הָט זיך בְּוועקט אוּג זָאגט צו אִים דָם

אִיז דָם לָאנד וָום אִיך הָאב גְנעבֶּן צו דיר אוּג צו דיינע קִינֶדֶר נָאךְ דיר בִּיז אַייבִּיג אוּג אִיךְ וֶועל טָאן דיינע קִינֶדֶר אַזוי וִוי די שְׁטֶערין אין הִימל אוּג אִיךְ וֶועל עֶבֶּן צו דיינע קִינֶדֶר אַלע די לָאנדן וָום דוא וְעהסט זִי אוּג זִי וֶועלן דָם יַרשָׁגן אוּג אברם בויט אַיין טובה אוף דֶעם אוֹרט וִוי נָאט הָט ניט אִים גֶרעט אוּג הָט גְרופן דָארטן אַין דעם נָאמֶן נָאט ב״ה . אוּג אברם אִיז וָעמֶן אין לָאנד כנען ניט זיין וייב אוּג אַרץ וָום עֶר הָט גְנאט אוּג אַלע מֶענשֶׁן וָום הָאבֶּן זיך בְּהַעפט צו אִים אין לָאנד כנען נַיי עֶרט נהור דר

בְּרוּדֶר פון אברם אוּג תרה זיין פָאטֶר אוּג לוט דר זון פון הרן זָענן גְוועזן אין חָרָן :

בשנת אין פִּינף יָאר צַרום אַז אברם אִיז גְוועזן אין לָאנד כנען הָאבֶּן כולָדר גְוועזן די מֶענשֶׁן

פון סדום אוּג עמורה אוּג אַלע שְׁטֶעט פון לָאנד כנען פון אוּנטֶר דֶר הָאנד כְּדָרלָעומֶר

דֶר מֶלֶךְ פון עֵילָם פון צְווֶלף יָאר הָאבֶּן גְרייזט אַלע מלכים פון לָאנד כפר אוּג הָאבֶּן אִים

גְנעבֶּן צִינס אַלע יָאר אוּג אַצונד הָאבֶּן זִי סוֹרד גְוועזן אָן אִים:

ובשנת אוּג אַז עָם אִיז גְוועזן דָם עָצהגִיטע יָאר אַז אברם אִיז גְזעסן אין לָאנד כנען אִיז

גְוועזן אמרחמה צְווישֶׁן נמרוד דֶר מלך פון שנער אוּג צְווישֶׁן כדרלעומר דָעם מלך

פון עילם . דָען נמרוד הָט גְהָערְט אַז די מֶענשֶׁן פון סדום הָאבֶּן סוֹרד גְוועזן אין כדרלעומר

אִיז נמרוד גְקוּמֶן כלחמה הָאלטֶן מִיט כדרלעומר כְּדֵי צו מַאכֶּן אִים אוּנטֶר טָעניג

זיין הָאנד אוּג נמרוד הָט אִיין גְוואלְטִיגֶן אַלע זִייגע הָאבֶּן אוּג קֶעמפט זִיבֶּן טוזִינד מַאן אוּג

זִייט צוא כדרלעומר מלחמה הָאלטֶן אוּג כדרלעומר אִיז אַרום גְנאנגֶן אַטַקִירֶן אִים מִיט

פִּינף טוזִינד מַאן אוּג זִי מַאכֶּן די מלחמה אין פָּעלד פון בבל דָעם בבל אִיז צְווישֶׁן שנער

אוּג צָווישֶׁן עילם אִיז פון נמרוד חֵיל טוזִיט נַפּאלֶן וָעקס טוזִיזִיד מַאן אוּג מַיידִן הָר זין

פון נמרוד אִיז אוֹיךְ מִיט זִי גְוואנדֶן . אוּג נמרוד אִיז אוּנטֶרָאנֶן גְוואנדֶן צו זין זיין לָאנד

מִיט גְרוֹיס בוּשָׁה אוּג אִיז גְוואנדֶן אוּנטֶר טָעניג צו כדרלעומר שוֹל טָעג אוּג כדרלעומר

הָט זיך אוּמגְקִערְט צו זיין לָאנד אוּג הָט גְשִׁיקְט זַיינֶע הַאירִן צו די מלכים וָום זָענן

אַרום אִים צו אוריוךְ הָר מֶלֶךְ פון אלסר אוּג תדעל הָר מלך גוים אוּג מַאכְט מִיט זַייא

אין זַיכְרַהַייט אוּג אַלע הָאבֶּן אִים צו גֶהערְט :

ובשנת אוּג אַז עָם אִיז גְוועזן הָם פופְּצִטָע יָאר אַז אברם אִיז גְזעסן אין לָאנד כנען אוּג אברם אִיז דָעמָאלְט אַלט גְוועזן אִיבֶּצִיג יָאר אוּג נָאט הָאט

תם וישר

זיך בַּוויזן צוּ אים אין דָּעם וועלְכִּינֶן יָאר אוּן וָאגט צוּ אים זיך בִּין דָּר נָאט
וָום אין זיך הָאבּ דִּיך אום גְּצוּנֶן פּוּן אוֹר כּשרים צוּ גֶעבֶּן דִּיר דָּם דָּאוּיגֶע לַאנְד
אַצוּנד גִּיי אין מַיינִי וועגן אוּן הַאלְט מִין הִיטוּנג דָּען צוּ דִּיר אוּן צוּ דַיינֶע
קִינְדֶר וועל אִיך גָּעבֶּן דָם לַאנְד פּוּן טַיך מִצרים בִּיז אָן דָּעם טַיך פְּרָת :
ואתה אוּן דוּא וָאלְסְט קוּמֶן מִיט פְּרִיד צוּ דַיין פָּאטֶר אוּן מִיט גוּט גְּרַייזִקַיט
אוּן דַיין פָּעדֶר דוֹר וָאל זיך וִוידֶר קֶערן אין דָּעם דָּאוּיגֶן לַאנְד אוּן זַיי
וָאלֶן דָם אֶרְבֶּן צוּ אֵייבִּיג : ויבן אוּן אברם בּויט אַיין מִזבֵּחַ אוּן רוּפְט דָּעם
אֵייבֶּרְשְׁטֶן מִיט דָּעם נָאמֶן הקב״ה דֶּר וָום הָט זיך בַּוויזן צוּ אִים אוּן אברם
בֶּרַענְגְט אוֹיף קָרְבָּנות אוֹיפֶן מִזבֵּחַ צוּ נָאט ב״ה :
בעת אין דִּי וָעלְכִּיגִי צַייט הָט זיך אברם אוּן זַיין וַוייב אוּמְגֶקֶרְט קֵיין חָרָן צוּ
זַיין פָּאטֶר אוּן מוּטֶר אוּן הָאט זיך אין חרן בַּזֶעצְט מִיט דָּעם וַוייב אוּן
אַלֶדִינְג וָום אִיז גֶעוואן צוּ אִים אוּן אִיז גְּעסְן דָם אַנְדֶּרֶע מָאל אִין חרן פִּינְף
יָאר אוּן עָם הָט זיך בַּהֶעפְּט צַווִיי אוּן זִיבְּציג מֶענְשֶׁן פּוּן דֶּר שְׁטָאט חרן צוּ
אברם אוּן אברם הָאט זַיי גְּלֶערְנְט דָּעם מוֹסָר פּוּן גָּאט ב״ה :

פרשת לך לך

אוּן אִין דִּי וָעלְכִּיגִי טֶעג הָט זיך נָאט ב״ה בַּוויזָען צוּ אברם
אִין דֶּר שְׁטָאט חרן אוּן וָאגְט צוּ אִים פַּאר וָואר אִיך הָאבּ
גֶּרעט צוּ דִּיר פַּר צַוואַנְציג יָאר אַזוֹ צוּ וָאנֶן :
לֶךְ לְךָ גִּיי אַרוים פּוּן דַיין טוּבָה וָעגְן פּוּן דַיין גְּבוּרָה אוּן פּוּן דַיין
פָּאטֶערְס הויז גְּוונְדְ צוּ דָּעם לַאנְד וואס אִיך וָעל דִּיר וַוייזֶן
צוּ גֶעבֶּן דָם לַאנְד דִּיר אוּן צוּ דַיינֶע קִינְדֶר דָּען אִין דָּעם דָּאוּיגֶן לַאנְד
וָעל אִיך זיך בֶּענְטְשֶׁן אוּן דָּארְט וָעל אִיך זיך מַאכֶן צוּ אַיין גְּרוֹס פָּאלְק
אוּן אִיך וָעל אַכְפְּרִין דַיין נָאמֶן אוּן עָם זָאל וָעֶרן גְּבֶענְטְשְׁט מִיט דִּיר
אַלי מִשְׁפָּחות וָואס זָענֶן אוֹיף דָער עֶרד אוּן אַצוּנד שְׁמִיי אוֹף אוּן גִּיי
אַרוים פּוּן דָער שְׁטָאט דוּ אוּן דַיין וַוייב אוּן אַלֶם וָום דַיין אִיז אוּן
אוֹיף אַלי וָאס זָענֶן דִּיר גְּוואוֶן גָּוואֹר אִין דַיין הויז אוּן אַלי דִּי לַייבְּ
וָום דוּ הָאסְט דִּיר אַיין גְּוואלְט אִין חרן אוּן קֶער וִוידֶר צום לַאנְד כְּנַעַן :
אוּן אברם שְׁמִייט אוֹיף אוּן נֶעמְט זַיין וַוייב שרי אוּן אַלֶץ דָּאם זַיינִיגֶע

אוג אלי דיא וואט זענן גוטען אין יין הויז אוג אויך אלע וום זיי האבן
יין אמונה אן גמוסן אין חרן אוג זענן אר ס גגאנגן צו גיין צום לאנד כנען :
ויבואו אוג זיי קומן קיין לאנד כנען אוו ווי נאט ב׳ה תמ צו זיי גואגט

אוג ער נייגט יין גצעלט אין פרון מורה אוג אויך הוט יין
ברודרם זון מיט אלן דם זיניגע זענן אוך גוטען מיט אים אוג נאט
האט זיך ווייטר בוויזן צו אברם אוג זאגט צו אים צו דיינע קינדר ווער
איך געבין דם דאוגע לאנד אוג אברם האט גבוט אמזבח צו גאט ב׳ה
וואס האט זיך צו אים בוויזן אוג דער מזבח שטייט נאך אין פלון מורה
ביו דיינטיגן טאג אין דעם זעלבין יאר איז גוטען אגרויסר הונגר אין
לאנד כנען אוג אלע ויצערם פין כנען נים גקענט דער לי דן דעם
גרוסן הונגר : ויקם אוג אברם איו אויף נשטאנען מיט אלי זיינע לייט
אוג תם גנידרט קיין מצרים אוג או אברם איו גקומן צום זיך פון מצרים
תם ער זיך גוענט אביסל אפ רוען פון ווג ביי דעם בארטן פון טיך .
האט אברם נקוקט אין טיך האט ער גוועהן או יין וייב שרי איו ויער
שיין . ואגט אברם צו שרי נאך דעם או איך זעה או נאט ב׳ה האט דיך
בשאפן מיט אשיין גשטאלט או האב איך מורא מאטער ווילן דיא
מצרים מיך הרגן כדי דיך צו נעמן פאר אן וייב . דען זיי זענן נים גאטם
פארכטיג . דיהם זאלסטו זאגן או איך בין דין ברודר ווער עס וועט דיך
פרעגן כדי מיר זאלן לעבן בלייבן . אוג אברם האט גבאטן צו אלע ויינע
לייט אוג אוך צו לוט יין ברודרם זון צו זאגן או ווער פון מצרים ווט
פרעגן אוך מיר זאלט איר זאגן או איך בין איר ברודר . אוג דאך תמ
זיך אברם אוך זיא נים פר לאזט נייארט ער האט גנומען שרי אוג
האט זיא גגעבן אין אגאסטן ארין :

ויבוא אוג אברם מיט זיינע לייט זענן נקומן קיין מצרים . האבן די קנעכט
פון מלך גפרעגט צו אברם ום האסטו אן דעם לאזינן קאסטן . עפן
אוך זעלן מיר זעהן ואס אין קאסטן איז דא . האט אברם גזואגט דעם
קאסטן ואל איך נים עפינן . אוג ווי פול איד ווט זיך הייסן געבן ויל
איך אייך געבן . ענטפרן די הארן פון פרעה צו אברם דיין קאסטן איו
פול מיט איידל גשטיין גיב אונז דער פון איין צוהנטיל . האט אברם

תם וישר

צו זײ גָאנְט וי פּוֹל אִיר וויִלְט וָעל אִיךְ אִיךְ גָעבָּן נַיִיעֶרְט אִיר זָאלְט דָעם קַאסְטָן נִיט עָפֶּנָן . אָבֶּר זַיי הָאבָּן זִיךְ גִשְׁטַארְקְט מִיט גְוואלְט אוֹן עָפֶּנָן דָעם קַאסְטָן אוֹן זָעהָן אַז עָס לִיגְט אַיין אִשָּׁה זַיִיעֶר אַשֵּׁיין גִשְׁטַאלְט . אוֹן הָאבָּן זִיךְ זַיִיעֶר פַּר וויִנְדָערְט אוֹף דָעם גְרוֹסָען שׁוּנְהַייט פּוֹן שָׂרי . הָאבָּן זִיךְ אַיין גְוואמָעלְט אַלֶע קִנְדֶער פּוֹן פַּרעה אָן צו קוּקָן דָם שׁוּנְהַייט פּוֹן שָׂרי אוֹן זָענָן גְלָאפָּן צו פַּרעה אוֹן הָאבָּן זִי זַיִיעֶר גְלוֹבְט פַּר פַּרעה . הָט פַּרעה גְשִׁיקְט נָאךְ אִיר אוֹן וויִ עֶר הָט זִי דָר זָעהָן אִיז זִי אִים זַיִיעֶר גְפֶעלָן . אוֹן פַּרעה הָט זִיךְ זַיִיעֶר גְפְרֵייט אוֹן הָט גְנָעבָּן גְרוֹסָע מַתָּנוֹת צו

דִי דָאזִיגָע וָום הָאבָּן אִים דִי כְּשׁוּרָה גָזָאגְט אוֹף אִיר :

אוֹן שָׂרי אִיז גְנוּמָן גְווארָן אִין דָר זָעלְבִּיגָר צַייט צו פַּרעה . אוֹן אברם הָט זַיִיעֶר בַּאגָנָג גְטוּן דְרוֹף . אוֹן אברם בֶּעט גָאט ב״ה אַז עֶר זָאל שָׂרי בַּשַׁיְרְמָעָן . אוֹן שָׂרי הָט אוֹךְ תפלה גְטוּן צו גָאט ב״ה . אוֹן גָאט ב״ה הָט דָעם הָעֶרְט דִי תפלה פּוֹן שָׂרי אוֹן הָאט גְשִׁיקְט אַמַלָאךְ מִצִיל צו זַיין שָׂרי . אוֹן פַּרעה אִז גְקוּמָן אוֹן הָט זִיךְ גְוועצְט נָעבָּן שָׂרי . אוֹן זָאגְט צו אִיר דָעָר מָענְש וָום הָט דִיךְ גְבְּרַאכְט אַהָעָר וָום אִז עֶר דִיר . הָט זִיא גְזָאגְט צו אִים עֶר אִז מֵיין בְּרוּדָר . הָאט פַּרעה צו אִיר גָאגְט אוֹיךְ אוּנְז אִז מוּטֶל מִיר זָאלָן אִים דָעָר הַייבָּן אוֹן

טוֹן צו אִים אַוו אַבָּבוֹר וָום דו וועסְט אוּנְז זָאגָן :

וישלח אוֹן פַּרעה שִׁיקְט צו אברם אִין דָעָר זָעָר בִּיגָער צַייט גְאלָד אוֹן זִילְבֶּר אוֹן אֲבָנִים טובות זַיִיעֶר פּוֹל אוֹן אוֹךְ שָׁאף אוֹן רִינְדֶר אוֹן קָנֶעכְט אוֹן שִׁפָּחוֹת אוֹן אַז פַּרעה הָאט גְוָאלְט גְנָעהָנָן צו שָׂרי אִיז גְקוּמָען אמלאךְ אוֹן הָט אִים מְזַהִיר גְווען אוֹן עָם אִז גְווען אִיין גְרוֹס גֶשׁרֶיי אִין דָעָר זָעלְבִּיגָער נָאכְט אִין הוּז פּוֹן פַּרעה אוֹן פַּרעה הָט זִיךְ פּוֹן אִיר דָר וויִיטֶערְט אוֹן הָט אָן גְהוּבָּן צו רַיידָן מִיט אִר גוּטָע רַייד אוֹן פַּרעה זָאגְט צו שָׂרי זָאג מִיר דָאךְ וויִער אִז דָעָר מָענְש וָום אִז מִיט דִיר גְקוּמָן קִין מִצרִים הָט אִים שָׂרי גְענָפֶּרְט עָר אִז מֵיין מַאן אוֹן אִיךְ הָאב דִיר גְזָאגְט עָר אִז מֵיין בְּרוּדָר דָעָן אִיךְ הָאב מוֹרָא גְהַאט מָאכְט זָעט מֶען אִים הַארְגָנָן . אוֹן וויִ עָם אִז גְקוּמָן אִין דָר פְּרִיה . הָט פַּרעה גְלָאזְט רוּפָן אברם אוֹן זָאגְט צו אִים וָום אִז דָם וָום דו הָאסְט מִיר

גטון

גָּמָאן פַּאר וָואס הָאסְטוּ מִיר גָּזאגט אַז זִיא אִיז דִיין שְׁוועסְטֶר . אוּן אַצונְד
אַז אִיךְ וִיים וואל אַז זִיא אִ'ז דַיין וַייב . נָעם זִיא אוּן גֵייא דִיר אַרום פּוּן
מַיין רַאנְד אוּן פּרעה גָעמְט אַיין יונְג פְּרוִיא אוּן גִיט זִיא צוּ שׂרי פַאר
אַיין דִינְסְט . אוּן אברם אִ'ז אוֹיךְ גִשְׁטַאנְען אוּן אִיז אוֹךְ גֶגאנְגען פּוּן מצרים
אוּן אַלְע דָם זַיינִיגְע אוּן פּרעה הָאט גֶבָּאטֶן צוּ זַיינִי קְנָעכְט אַז זִי זָאלְן גַיין
אִים בְּגַיְיטֶן . אוּן אברם קֶערְט וִוידֶר צוּם נֶאגְד כנען אִין דֶעם שְׁטָאט וואוּ
עֶר הָט גְבוּיט דֶעם מזבח אוּן אוֹךְ וִוי זַיין גְצַעלְט אִיז גְוֶוען צוּם עֶרְשְׁטֶן :
וגם אוּן אוֹךְ צוּ לוט זַיין בְּרוּדֶרם זון פּוּן הרן אִיז אוֹךְ גֶוֶוען צוּ אִים פּוּל
שָׁאף אוּן רַיינֶדר אוּן גְצַעלְטֶן דָען נָאט ב״ה הָט אִים בְּגִיטִיגְט אִין דֶעם
זְכוּת פּוּן אברם . אוּן וִוי זִי זָענְן גֶוועסְן הָאבְן זִיךְ אָן גְהוּבְן צוּ קְרִיגְן דִי
פַאסְטָעכָר פּוּן לוט מִיט דִיא פַאסְטָעכָר פּוּן אברם . דֶען זַיֶיעֶר גוּטְס אִיז
גֶוֶוען זַיֶיעֶר פּוּל אוּן אוֹךְ דֶער עֶרֶד אִיז גִיט גֶוֶוען אַזוּ פּוּל פַאשָׁע צוּ בַּיידִי :
אוּן אוֹיךְ דִיא פַאסְטָעכָר פּוּן אברם זָענְען גִיט גֶגאנְגען פַאשָׁען אִין פֶּרעמֶדע
פֶעלְדֶר אָבֶּר דִי פַאסְטָעכָר פּוּן לוט זָענְען יוא גֶגאנְגען פַאשָׁען אִין פֶּרעמֶדע
פֶעלְדֶער אוּן אַז דִי אַיינְוואוֹנֶרס פּוּן לַאנְד הָאבְען דֶער זֶעהֶן אַז לוטס
פַאסְטָעכָר פַאשָׁען אִין זַיֶיעֶר פֶעלְדֶר זָענְען זַיי גְקומֶן צוּ אברם אוּן הָאבְן
זִיךְ מִיט אִים גְקְרִיגְט . הָט אברם גָזאגט צוּ לוט פַּר וָואס הַיִיסְט דוּא
דַיינֶע פַאסְטָכָר פַאשָׁען אִין פֶּרעמֶדע פֶעלְדֶר . דוּ וַוייסְט דָאךְ אַז אִיךְ בִּין
דָא אַיין גֶר צְווישָׁן דִי קִינְדֶר פּוּן כנען אוּן וויא קָאנְסְטוּ דָאס טָאן ׳ אוּן
אברם הָט זִיךְ דְרִיבְּר אַלְע טָאג גְקְרִיגְט מִיט לוט . אוּן לוט הָאט אִים
נִיט צוּ גְהָעְרְט . הָאט אברם גָזאגט צוּ לוט וִוי לַאנג נָאךְ וֶועט זַיין אַיין
קְרִיג צְווישָׁן מִיר אוּן צְווישָׁן דִיר . מִיר זָענְן דָאךְ פְּרַיינְד . נַיֶיאֶרְט שַׁייד
דִיךְ אָפּ פּוּן מִיר אוּן גַיי אוּן קְלוּיב דִיר אוֹיס אַיין אוֹרְט אַז דוּ זָאלְסְט
דָארְט זִיצָן אוּן אִיךְ זָאג דִיר אַז דוּ זָאלְסְט דִיךְ נִיט פָּארְכְטֶן פַּר קְיין
מֶענְש . וֶועֶר עֶס וֶועט דִיר וֶועלְן שְׁלָעכְץ טָאן זָאלְסְטוּ מִיר מוֹדִיעַ
זַיין אַזוּי וֶועל אִיךְ מִיךְ נוֹקֶם זַיין אִין זַיֶיעֶרְט דוּא זָאלְסְט דִיךְ דֶער
וַוייטֶערְן פּוּן מִיר . אוּן אַז אברם הָט אוֹיס גֶרֶעד דִי רַייד צוּ לוט אִיז
לוט אוֹךְ נְשָׂטַאנְן אוּן הָט אוֹיךְ גְהוּיבְן זַיֶיעֶע אוּגְן אַקְעגְן לַאנְד פּוּן כִּכָּר
בֵּיי דָעם יַרְדֵן אוּן הָט גֶעהָן אַז דָם זָעלְבִיגְע לַאנְד אִיז אַיין גוּט גֶטֶרֶענְקְט

לאנד

לַאנד . אוּנ גוט פַּר מֶענְשֶׁן אוּנ עָס אִיז אוֹךְ גוט פַּר פִּיךְ :
ויךְ אוּנ לוט אִיז אַוועק גְנַאנְגֶן פּוּן אברם אִין דֶעד וָעלְבִּיגֶר שְׁטָאט אוּנ
נֶייגְט דָארְטָען־זיין גְצֶעלְט אוּנ לוט הָאט גְוואוּנְט אִין סדום אוּנ
אברם אִיז גְזֶעסֶן אִין פְּלוּן פּוּן ממרא וָום דָם אִיז אִין חברון אוּנ הָם גְנֶייגְט
דָארְטִין־זיין גְצֶעלְט אוּנ אברם אִיז גְזֶעסֶן אויךְ דָעם אֶרְט פּוּל יָאר :
בעת אִין דָעד וָעלְבִּיגֶער צֵייט שִׁיקְט כְּדָרְלָעוֹמֶר דָעד מֶלְךְ פּוּן־עֵילָם צוּ
אַלֶע מלכים וָום וָענְן אַרוּם אִים . צוּ נמרוד דָעד מלךְ פּוּן שנער
וָאם עֶר אִיז גְוואוֹרְן מִיט גְוואלְט אוּנְטֶר זַיין האנְט . אוּנ צוּ תדעל דָעד
מֶלֶךְ פּוּן גוים . אוּנ צוּ אַריוֹךְ דָעד מלךְ פּוּן אֶלָסָר אַזוֹ צוּ זָאגְן גֵייט אויךְ
צוּ מִיר אוּנ אִיר וָועט מִיר הָעלְפֶן דֶעד שְׁלָאגְן דִי שְׁטָעט פּוּן סְדוֹם דָען זַיי
הָאבֶּען אָן מִיר מוֹרֶד גֶוועזְן שׁוין דְרֵייצֶעהְן יָאר :
ויעלו דִיא פִּיר מלכים וָענְן אוֹף גְנַאנְגֶן מִיט זַיעֲרִי חֵיילוֹת אַזוֹ וִוי אַכְט
הוּנְדֶרְט טוֹיזֶנְט מַאן אוּנ הָאבֶּן דָעד שְׁלָאגְן אַלֶע מֶענְשֶׁן פּוּן סְדוֹם
אוּנ זַיי הָאבֶּן אויךְ גְנוּמֶן לוט דָעם בְּרוּדֶר זון פּוּן אברם אוּנ נָאר־זיין גוּטְס
מִיט גָאר דָם גוּטְס סְדוֹמְס :
אוּנ דָעד קֶנֶעכְט פּוּן אברם אִיז אוֹךְ גְוועזְן אִין דָעד וָעלְבִּיגֶר צַייט אִין שְׁטָאט
אִיז עֶר גְקוּמֶן אוּנ הָם דָעד צֵיילְט צוּ אברם וָום דִי אַנְשֵׁי־עֵילָם הָאבֶּן
גְטוּן צוּ סדום אוּנ אוֹךְ אַז זַיי הָאבֶּן גְפַאנְגֶן לוט אוּנ וִוי אברם הָם דָם דָעד
הָעֶרְט אִיז אברם אוֹף גְשִׁמַאנְן אוּנ אוֹךְ זַיינֶע דְרֵיי הוּנְדֶרְט אוּנ אַכְצֶעהְן
מַאן וָום וָענְן גְוועזְן מִיט אִים אוּנ הָאבֶּן נָאךְ גְיָאגְט דִיא לַייט פּוּן עֵילָם
אִין דֶעד וָעלְבִּיגֶע נַאכְט אוּנ הָאבֶּן פּוּל דָעד שְׁלָאגְן אוּנ אברם הָאט אוּם
גֶקֶעהְרְט נָאר דָם גוּטְס פּוּן סדום אוּנ אוֹךְ לוט מִיט זַיינֶע קִינְדֶער אוּנ מִיט
זַיין גוּטְס הָם אברם זַיי אַהֵיים גֶקֶעהְרְט אוּנ עָס הָם נִיט גְפֶעלְט פּוּן לוּטְס
גוּטְס אֵיין זַאךְ אוּנ אַז אברם הָם זַיךְ אוּם גֶקֶעהְרְט אַהֵיים אִיז בְּרַע דָעד מלךְ
פּוּן סדום אוּנ זַיינֶי מֶענְשֶׁן וָום וָענְן גְוועזְן מִיט אִים וָום וָענְן אַרוּם גְנַאנְגֶן
פּוּן דִי לַיים גְרִיבֶּר וָענְין גְנַאנְגֶן אֶקֶענְין אברם מִיט זַיינֶע מֶענְשֶׁן :
וגם אוּנ אוֹךְ מלכי צדק דָעד מלךְ פּוּן ירושלים דָעד וָעלְבִּיגֶר אִיז שֵׁם דָעד זון
פּוּן נח אִיז אַרוּם גְנַאנְגֶן מִיט זַיינֶע מֶענְשֶׁן אֶקֶענְין אברם מִיט זַיינֶע מֶענְשֶׁן
מִיט בְּרוּט אוּנ וַיין אוּנ וָענְן אִין אַיינֶם גֶזעסֶן אִין טָאל פּוּן מלךְ . אוּנ מלכי

צדק הָט גְּבֶענְשְׁט אברם . אוּן אברם גִיט אִים אַצֶענְטָל פּוּן גַאנְצָן זַאק רוּב .
וָואוּרוּם דָּר מלכי צדק אִיז גְוֶוען אֵיין כֹּהֵן פַּר נָאט ב״ה :
וינשו אוֹיךְ הָאבֶּן גְּנֶענְט אַלֶע מלכים פּוּן סדום צוּ אברם אוּן הָאבֶּן צוּ
אִים גְּוואוּנְט אַז עֶר זָאל זֵיי אוּם קֶערִין דִי מֶענְשֶׁן אוּן דָם גוּטּם זָאל
זַיין צוּ אברם אוּן אברם הָט גֶעֶנְפֶּרְט צוּ זֵיי אַזוֹ צוּ זָאגֶן אִיךְ שְׁוֶוער בֵּיי
נָאט ב״ה וָום הָט בְּשַׁאפֶּן הוֹיךְ אוּן עֶרד . דָם וָום אַיי״עֶרם אִיז נָעמְט אַיִיךְ
אָפּ דֶען אִיךְ וֶועל נִיט נֶעמֶן פּוּן אַיִיךְ פּוּן אֵיין מֶענְשֶׁן בִּיז דָם רִימֶן פּוּן
שׁוּךְ . אִיךְ גֶעם בִּיי דִיר נִיט מֶער נוּר וָום מִיינֶע מֶענְשֶׁן הָאבֶּן גְּנֶענְמֶן אוּן
אוֹךְ דָם חֵלֶק פּוּן עָנֶר אוּן אֶשְׁבּוֹל אוּן מַמְרֵא . אוּן דִי מֶענְשֶׁן פּוּן סדום הָאבֶּן
גְּנֶעבֶּן דֶעם חֵלֶק צוּ דִי מֶענְשֶׁן פּוּן אברם אַוּ וויי אברם הָט גְּוואנְט :
בעת אִין דֶער וְעֶלְבִּינֶר צַייט הָט זִיךְ נָאט ב״ה וַייטֶר בַּוויזֶן צוּ אברם אִין
שְׁמָאט חברון אוּן הָט צוּ אִים גְּוואנְט דוּ זָאלְסְט זִיךְ נָאר נִיט פָּארכְטָען
דַיין שְׂכַר אִיז וַייעֶר פּוֹל . דָען אִיךְ וֶועל דִיךְ נִיט פַּר לָאזֶן בִּיז אִיךְ וֶועל דִיךְ
מֶערן אוּן בֶּענְשֶׁן אוּן אִיךְ וֶועל מוֹן דַיינֶע קִינֶדֶר אַוּ וויי דִי שְׁטֶערְן פּוּן הִימֶל
אוּן אִיךְ וֶועל גֶעבֶּן צוּ דַיינֶע קִינֶדֶר דִי לֶענֶדר וָום דוּ זְעהְסְט מִיט דַייני אוֹגֶן
צוּ אַיין יְרוּשָׁה . נַייאֶרט שְׁטַארְק זִיךְ אוּן פָּארכְט זִיךְ נִיט פַּר קֵיינֶם נָאר
דוּ זָאלְסְט גַיין אִין מַיין וֶועג אוּן זָאלְסְט זַיין גאנץ פַּר מִיר.אוּן אַז אברם
אִיז אַלְט נָוואָרן אַכְט אוּן זִיבְּציג יָאר . אוּן שׂרי אִיז נָאךְ גְּוועז אֵיין עֲקָרָה
אִין דִי דָאזִיגֶע טֶעג אוּן זִי הָט נִיט גְּוויזֶן צוּ אברם קֵין קִינֶדֶר אוּן אַז שׂרי
הָט גְּוֶעהֶן אַז זִי אִיז אֵיין אוּם טַראכְטֶרן הָט זִי גְּנוּמֶן אִיר דִינְסְט הגר אוּ
הָאט זִי גְּגֶעבֶּן צוּא אברם אִיר מַאן פַּאר אַוַוייב אוּ אַז שׂרי הָאט גְּוֶעהֶן
אַז הגר אִיז מְעוּבֶּרת גְּוָואָרן . הָאט שׂרי גְּטַראכְט אִין אִיר הַארְץ אַז הגר
אִיז בֶּעסֶער פּוּן אִיר . אוּן שׂרי זָאגְט צוּ אברם מַיין קְרֶאנְ אִיז אִלֶץ אוֹת
דִיר דֶען אִין דֶער צַייט אַז דוּ הָאסְט גְּבֶעטֶן נָאט ב״ה אַז עֶר זָאל דִיר
גֶעבֶּן קִינֶדֶר וָוארום הָאסְטוּ נִיט גְּבֶעטֶן אוֹיךְ מִיר אַז נָאט ב״ה זָאל דִיר
גֶעבֶּן קִינֶדֶר פּוּן מִיר אוּן וֶועז אִיךְ טוּא עֶפּעס זָאגֶן צוּ הגר טוּט זִיא פַּאר
שְׁעמֶן מִיינֶע רַייד פַּאר דִיר אוּן דוּ זָאגְסְט אִיר דֶר פַּר נָאר נִיט . נָאט זָאל
מִשְׁפּטֶן צְווישֶׁן מִיר אוּן צְווישֶׁן דִיר אוֹיךְ דָעם וָואס דוּא טוּסְט מִיר :

תם וישר

אוג אברם זָאגְט צו שרי דַיין דַינְסְט אִיז בִּיי דִיר אִין דֶר הַאנְד טוּא מִיט אִיר וָוָס דִיר
וואוֹל גֶעפֶעלְט אִין דַיינֶי אוֹגֶן הָט שרי זִי גֶפִּינְגְט אִיז הגר אֲגַטלָאפְּן גְוָואָרן פַּר שרי אִין
דֶר מִדבָּר אוג צַאבְלָאף פּוּן נָאט ב״ה הָט נְפַיינֶן צו הגר אִין דֶר כִּדבָּר אוֹ נָאט צו אִיר
פָּארְכְט דִיךְ נִיט דָעָן נָאט וָועט מֶערְן דַיינֶע קִינדֶר דוּ וָועְסְט וָוינֶן אַזוֹן אוג זָאלְסְט
אִים אֲנָאכְן יְשְׁמָעאל . צַוִינְד קֶער ווידֶר צו דַיין הֵארְנְטֶע שרי אוג זִי אִינְטֶר טֶענִיג
אוּנְטֶר אִיר הַאנְד . אוג הגר רוּפְט דָם וָועלְבִּינֶע אוֹרְט באר לחי רואי דָם אִיז צְווִישָׁן
קָדֶשׁ אוג צְווִישָׁן דֶר מִדבר ברד אוג הגר קֶערְט ווידֶר צו אברם אִין הוז . אוג אַבְרָם אִיז
זִיבְּקִיג דָעָר סוֹף פּוּן אִירְ טָראגִין אַז גְווינְט הגר אַיין זון צו אברם אוג אברם רופְט זַיין
נָאכְן ישמעאל . אוג אברם אִיז דְעָמאלְט אַלְט גְווען זֶעקְס אוג אַכְצִיג יָאר : ואברם אוג
זַיז אברם אִיז אַלְט גְוָואָרן נַיין אוג נַיינְצִיג יָאר הָט זִיךְ נָאט צו אִים בְּוויזֶן אוג הָט צו
אִים גְזָאגְט אִיךְ וָועל גֶעבֶּן מַיין וִיכְרַהַייט צְווִישָׁן מִיר אוג צְווִישָׁן דִיר אוג אִיךְ וָועל וֶיעֶר
כֶּערְן דַיינֶע קִינדֶר : אוג דָם אִיז דִי וִיכְרַהַייט וָום אִיךְ הָאבּ גֶגֶעבֶּן צְווִישָׁן מִיר אוג צְווִישָׁן
דִיר אַז דוּ זָאלְסְט לָאזֶן בַּשְׁנַייְדֶן אַלֶי זְכָרִים דוּ אוג נָאךְ דִיר דַיינֶע קִינדֶר אוג אַז עָם וָועט
זַיְן בְּאָרְן וָועלְן אִין זֶכֶר אַז עֶר וָועט אַלְט וָועלְן אַכְט טָאג אָלְט זָאל בֶּן אִים בַּשְׁנַייְדֶן אוג דָאס
זָאל זַיין אִין וִיכְרַהַייט אוֹיף אֲיבִּיג אוג דוּא זָאלְסְט מַיין נִיט וָועלְן גְרוּפְן אברם נַייֶעֶרְ
אברהם . אוג דַיין וַוייב שרי זָאל מַיין נִיט וָועלְן גְרוּפְן שרי נַייֶעֶרְט שרה דֶען אִיךְ וָועל
אִיךְ בֶּענְשָׁן אוג וָועל מֶערְן אַייֶעֶרע קִינדֶר נָאךְ אִיךְ אוג אִיר וָועט זַיין צו אַיין גְרוֹס פָּאלְק
אוג מְלָכִים וָועלְן פּוּן אִיךְ אֲרוֹס גַיין : ויקם אוג אברהם שְׁמַייט אוֹף אוג טוּט וִוי נָאט ב״ה
הָט אִים גְבָאטְן . אוג ישמעאל אִיז דָעמְסְט מָאל אַלְט גְוָוען דְרַייצֶעהְן יָאר :

פרשת וירא

וירא אוג נָאט ב״ה הָט זִיךְ בְּוויזֶן צו אברהם אִין פְּלוֹן ממרא אוג שִׁיקְט דְרַיי מלאכים
אַז זַיי זָאלְן אִים בְּרֶינְגֶן . אוג אברהם אִיז גְוָעסֶן אִין דֶר שור פּוּן נָצֶעלְט אוג הַייבְט
אוֹף זַייֶנע אוֹגֶן אוג וָועהט אַז דְרַייי מַאנְן קוּמֶן פּוּן וַוייטֶן אוג אברהם שְׁמַייט אוֹף אוג לוֹפְט
זַיי אַנְטְקֶעגֶן אוג בּוּקְט זִיךְ צו זַיי אוג הָט זַיי גְבְּראכְט צו זִיךְ אִין שָׁטוּב אַרַיין . אוג אברהם
זָאגְט צו זַיי אִיךְ בֶּעט אֲייךְ נַייט נִיט אֲוֶועק פּוּן מִיר אוֹב אִיךְ הָאבּ גְפּוּנֶן חֵן אִין אַייֶעֶרע אוֹגֶן
כּוֹמְט אוג עֶסְט כַּיט מִיר בְּרוֹט וָענֶן זַיי גְנָאנְגֶן צו אִים אִין הוז אוג אברהם הָט זַיי גֶגֶעבֶּן
וָואסֶר זַיי זָאלְן אָפּ וָואשֶׁן דָעם שְׁטוּב פּוּן דִי פּוּס . אוֹן עֶר זָעצְט זַיי אוּנְטֶר דָעם בּוֹם נָעבֶּן
דֶר מִיר פּוּן נָצֶעלְט : אוג אברהם אִיז גְלָאפֶּן אוג הָט גְנוּמֶן אִין גוּטְע יוּנְגֶע רִינְד אוג קַלַיִיס
אִים אוג גִיט עָם צו קָגֶעבְט אליעזר אַז עֶר זָאל דָם צוּרַעכְט מַאכֶן אוג אברהם קוּמְט
צו שרה אִין נָצֶעלְט אַרַיין אוג זָאגְט צו אִיר אַייל דִיךְ אוג נֶעם דְרַיי מָאס נָעמְל אוג קָגֶעמְט
כּוּכֶנֶם . אוג אברהם אַייְלְט זִיךְ אוג בְּרֶענְגְט פַּר זַיי פּוּטֶר אוג גִיט צו זַיי אַז
זָאלְן דָם וַוייב עֶסֶן בִּיז דָם פְּלַייש וָועט גָקאכְט וָועֶרן אוג זַיי הָאבֶּן גְגֶעסֶן אוג דֶר נָאךְ הָט אברהם
גְבְּראכְט פַּר זַיי דָם קַאלְב פְּלַייש אוג זַיי עֶסֶן אוג אַז זַיי הָאבֶּן אָפּ גְגֶעסֶן הָאבּ זַיי צו אִים גְזָאגְט
מִיר וָועלֶן זִיךְ אוֹם קֶערְן צוּ דִיר אִין אַז אַצַייט וִוי אַצוּנְד אוג כִּיר וָועלֶן אַיי לֶעבֶּן אוג עָם וָועט

זיין צו שרה איין זון אוג נאך דעם ענין זי גנאנגן זייער ועג וי זי ענין נשיקט גואלן׃
איז די עלבינע צייט ענין ניעון די איינוואונר פון סדום ועמורה פון אלע
פינף שטעט זייער שלעכט אוג זינדיגע לייט אוג זיר צערנן נאט ב״ה
מיט זייערע אומוועדיקייט אוג אויך אז עם פלעגט קומען אפרעמדער
מענש מיט חורה צו פר קופן אין זייערע שטעט אדר אפרעמדר מענש
איז נקומן קופן סחורה הט זיך די נאנצע שטאט איין גואמילט מאנן אוג
וויבער קליין גזונד יונג אוג אלט ניין אלע צום פרעמדן מענש אוג
נעמן צו מיט גוואלט פון אים נאר זיין סחורה אימליכר איין ביסל ביז
עם הט זיך אוים גלאזט נאר די סחורה ביי דעם פרעמדן מענש אוג
או דער פרעמדער הט זיך אן גהובן מיט זיי צו קריגן אוג צו זאגן ום
הט איר כיר טוון האבן זי גנענט צו אים אוג האבן גזאגט איך האב
נאר אביסל גנומן אוג או דר סוחר הט דר הערט די דאזיגע רייד פון אלע
מענשן איז ער אוף גשטאנן אוג איז אויעק גנאנגן פון זי מיט אביסל
הארץ ענין גגאנגן די שטאט לייט אוג טרייבן אים ארום מיט אנרוס
גשפעט אוג מיט איין גרוסע מהימה׃

איין פאהל איז נאנגען איין מענש פון באנד עילם ׃ ואם ער האט בעראדפט
איבר גיין דיא שטאט סדום אוג ס׳ט אים איז אויך גוון איין אייעל אוג האט
גטראגן אשייגע דעק פון אלערלי פארבן אוג די דעק איז גוון אן נקניפט אן דעם
אייזל דער ויל איז נאכט גוואכן אין דער שטאט סדום ׃ האט דער מענש גואלט
אריין גיין אין איין שטוב אריין אוגבר ענכטיגן האט אים קיינר ניט גואלט ארין לאון׃
אין דער ענכביגר צייט איז ווון אין סדום אנרוסער רשע אוג ער האט גהייסן הירוד ׃
אוג דער הירוד איז גוון זייער קלוג אוף שלעכץ ׃ האט דער הירוד גזעהן ויא
דר פרעמדר מענש לינט אוף דער נאס איז דר הירוד צו נאנגן צו דעם אורח אוג הט
אים נפרעגט פון וואנן קומסטו אוג וו אהין נייסטו ׃ האט דער אורח צו אים גענטרט
איך גיא פון חברון קיין עילם אוג איך בין פון עילם אוג איך בין נפאכן בי אהער איז
מיר דא נאכט גואכן אוג קיין שום מענש האט מיך ניט אין שטוב ארייז אום אוגבר צו
נעכטיגן ׃ אוג אויך ואסר אוג ברוט האב איך אוג איך האבער אוג שטרויא פאר
מיין אייזל האב איך אוף ׃ הט הירוד גזאנט צוא אים קום צוא מיר ועסט ביא
מיר נעכטיגן נייערט אוף דיא נאס אלסטו נימ ליגן ׃ אוג הירוד ברעגט אים צוא
זיך אין שטוב ארייז אוג ביגט אפ די דעק פון דעם אייזל אוג הירוד נ׳ט שטרוי אוג
האבר דעם אייזל׃ אוג דר אורח הט גנעסן אוג גטרונקן בי הירוד אוג הט דארט גנעכטיגט

תּם וישׁר

אוּן אַז עָס אִיז נְקוֹטֶם אִין דֶּר פְּרִי אִיז דֶּר אוֹפֿרַח אוֹף גִשְׁמַאנְן אוּן דָּס גָּוואלְט אַוועק
נַיין · הָט הידוד צוּ אִים גָּאנְט עָס פְּרִיעֶר אַשְׁטִיקֶל בְּרוֹט אוּן דֶּר נָאךְ וָועסְטוּ אַוועק
נַיין אִין דֶּיין וָועג . אוּן דָּער אוֹרח דָּס אַוו גְמוּן . אוּן זָאצְ זִיךְ בֵּייעֶר סִיט אַנְדֶר
אוּן הָאבְּן גֶּעסָּן אוּן גְמְרוּגְקָן דָּעם זָעלְבִּינְן טָאג . נָ֫יךְ דָּעם דָּם דָּער אוֹרַח גָּוואלְש
אַוועק נַיין . דָּס הידוד צוּ אִים גָּאנְט עָס אִיז שׁוֹן בַּאלְד נַאכְט וואו הִין וָועסְטוּ נַיין .
אַמְער גָּעכְטִיג שׁוֹן אִיבֶּר בֵּיי מִיר אוּן עָס אוּן טְרִנְק בְּנִיטִיג דִיר דֶּיין הָארְץ . אוּן
הידוד דָּס אִים אַוו לַאנְג מְצִיר גוּוען בִּיז עֶר אִיז גְּבְּרִיבְּן גֶעכְטִינְן . אוּן וִוי עָס אִיז אָגאנ
גָּוואָרְן אִיז עֶר אוֹף גִשְׁמַאנְן אוּן הַייבְּט אָן צוּ זָאצְן דָּעם אַייגֶל . דָּס דָּם וויב פּוּן
הידוד גָּאנְט צוּ הידוד נוּן דֶּר מָעגְש דָּס גֶּעסָּן אוּן גְטרוּנְקָן בֵּיי אוּנְז צְווִיי טָעג הַיינְט
וִיל עֶר אַוועק נַיין אוּן דָּס אוּנְז נָאר נִיט גֶּגעבְּן דֶּעם פּר . דָּס הידוד צוּ אִיר גָּאנְט
שְׁווִיג שְׁטִיל . אוּן דֶּר אורח גָּאנְט צוּ הידוד גִיב מִיר אָפְּ דֶּעם שְׁפָּרִיק אִ֫ן דִי דֶּיעק צוּ
צוּ קְנִיפֶּן צוּם אַייגֶל . הָאט הידוד צוּ אִים גָּאנְט וָם גָּאנְט דָּס דֶּר אורח צוּ אִים גָּאנְט
אִיךְ זָאג אַז דֶּר הָער זָאל מִיר גֶּעבְּן דֶּעם שְׁפָּרִיק אִ֫ן דִי דֶּיעק וָם דוּ הָאסְט בֶּהאלְטֶן
אִין שְׁטוּב . דָּס הידוד נָאךְ אַמאל צוּ אִים גָּאנְט דָּאס מוּן זִיין בֵּיי דִיר אֲחָלוֹם אוּן
אִיךְ וָעל דִיר פּוֹתֵר חֲלוֹם זִיין . דָּם וָם דוּ גָּאנְט דוּ הָאסְט גְהָאט אַשְׁטְרִיק בַּטַּייט אַז
דוּ וָועסְט לַאנְג לֶעבְּן דֶּעם שְׁטְרִיק אִיז לַאנְג אוּן דָּם וָם דוּ הָאסְט גְהָאט אַדֶּעק
סִיט אַלֶּערְלֵי פַּארְבָּן בַּטַּייט אַז דוּ וָועסְט הָאבְּן אַיין זִין נָאךְ וָועסְט אוּן דוּ וָועסְט פַּאנְצֶן
אַלֶּערְלֵי פֵּירוֹת . דָּס דֶּר אורח צוּ אִים גָּאנְט נַיין עָס דָּס זִיךְ מִיר נָאר נִיט גָּהָלְפְט
נָאר אִיךְ הָאב דִיר גֶּגעבְּן דֶּעם שְׁטְרִיק אוּן דִי דֶּיעק וַואכְעְנְדִיגֶר הַייט אַז דוּ זָאלְסְט
בַּהאלְטֶן . אוּן הידוד עֶנְטְפָּרט צוּם אורח פַּר וָואר הָאב אִיךְ דִיר שׁוֹן גָּאנְט דָּם בִּשַׁייגְנִישׁ
פּוּן דַיין חלום צוּם גוּטֶן אוּן אַצוּנְד בָּצָאל מִיר דֶּר פּר וָום אִיךְ הָאב וִיר פּוֹתר גָּוואן .
בֵּיי אֲנֶדֶרע סָעגְשָׁן גֶעם אִיךְ פַּר פּוֹתר חלום זִיין פִּיר שְׁטִיק זִילְבֶּר . אוּן בֵּיי דִיר וָועל
אִיךְ נָאר גָּעבְּן דְּרֵיי שְׁטִיק זִילְבֶּר :

אוּן דֶּר אורח שְׁרַייט אֲנֶדֶר וֹם נְשָׁרֵיי סִיט אַיין בִּיטֶר קִיל . אוּן דָּער אורח דָּס גְּבְּרַאכְט
דָּעם הידוד צוּם דַיין וָם עֶר הַייסְט שָׁרָק אוּן דֶּר צֵייגְט פַּר דֶּעק דַיין דִי זָאךְ . אִ֫ן
הידוד זָאגְט נַיין זָוו אוּן אַז אִיז גָּוואן דִי זָאךְ דָּס דֶּר דַיין זָאגְט צוּם אורח דִי דִיר
פּוּן הידוד אִיז אֶמֶת וָארוּם מִיר וִוייסְן אַז הידוד קְעָן פּוֹתר חלום זִיין . אוּן דֶּר אורח
הָאט אָן גְהוּבְּן צוּ שְׁרַייאָן צוּם דַיין נַיין נָאר וַואכְעְנְדִיג הָאב אִיךְ אִים גֶּגעבְּן דִיא
דֶּעק צוּא בֶּהאלְטֶן בֵּייא אִים אִין שְׁטוּב . אוּן וַייא בֵּייעֶדע הָאבְּן זִיךְ גְּרִיטְג בֵּיים
בַּיִת דַיִן דֶּר אורח דָּס אַוו גָּאנְט אוּן דֶּר הידוד דָּס צוּ גָּאנְט . אוּן הָאבְּן זִיךְ
בֵּייעֶדע גְקְרִיגְט פַּר דֶּעם דַיין דָּס דֶּר דַיין גָּבְּאטֶן אַז סְעָן זָאל וַייא אַרוֹס טְרַייבְּן .
אוּן אַז סָעָן דָּס וַיי אַרוֹס גְטְרִיבְּן פּוּן דֶּעם בַּיִת דִין הָאבְּן זִיךְ בֵּייעֶדע גְקְרִיגְט אוֹף דֶּר נַאס . דֶּר
וַויל הָאבְּן דֶּר הָערְט דִי אַנְשֵׁי סדום דִי קְרִיג הָאבְּן זִי דֶּעם אורח אַרוֹס גְטְרִיבְּן פִּין שְׁמוּאס :
וִילְךְ אִיז דֶּר אורח אַוועק גְנַאנְגְן זִיין וָועג מִיט אַבְּיסֶר הָארְץ אוּן דָּס גְוויינְט אוֹף
דֶּעם וָם עָס דָּס זִיךְ אִים נְטָרַאפְּן אִין דֶּר שְׁטָאט סדום :

ויהי אוג צוא רָיא שְׁטָעט פּוּן סרום אִיז גָעווֹאן פִּיר בַּיינִים . אוג אַזוֹ הָאבֶּן גְּהַייסָען
רִי פִּיר בַּיינִים . דָּער בַּיין פּוּן סרום הָט גְּהַייסָן שָׁרָק אוג דָּר בַּיין פּוּן עֲמוֹרָה
הָט גְּהַייסָן שׂרֶקָה אוג דָּר בַּיין פּוּן אַדְמָה הָאט גְּהַייסָן נַבָּנָךְ אוג דָּער בַּיין פּוּן צְבוֹיִם
הָאט גְּהַייסָן בָּנוֹן :

אוג אליעזר דָּר קָנֶעכְט פּוּן אברהם הָט רִי דיינִים גְּרוּפֶּן מִיט אַנְדֶּרֶע נָעמָן . צוּ שׂרק
הָאט עֶר גְּרוּפֶּן שִׁקְרָא . אוג צוּ שׂרקר הָט עֶר גְּרוּפֶּן שַׁקְרוֹנָא . אוג צוּ זבנך הָאט
עֶר גְּרוּפֶּן כְּזָבִים . אוג צוא מנון הָט עֶר גְּרוּפֶּן מַצְּבִי דִין . אוג דִיא טָעכְטֶן פּוּן סרום
ועמורה הָאבֶּן גְּמאכְט דוּרְךְ זַייעֶרע דַיינִים בֶּעסֶרֶךְ אִין אַלֶע נאכֶּן פּוּן דָּר שְׁטָאט . אוג
אַז עֶם אִיז גְּקוּמֶן אֲפֶּרַעשֶׁדר מְעֹנֶשׁ צוּ זַייא הָאבֶּן זַיי אִים גְּגוּכְט אוג הָאבֶּן אִים גְּלַייגְט
מִט גְּוַואלְט אוֹף אַיין בֶּעטֶל . אִיז דָּר מֶעֹנֶשׁ גְּוֶעזֶן אַיין לַאנגֶער . הָאבֶּן זִךְ דְּרַיי מָענֶשֶׁן
גְּשְׁטָעלְט צוּ הָאפּפִינְס אוג דְּרַיי מְעֹנֶשֶׁן צוּ פּוּטָן אוג הָאבֶּן אִים צוּ גְּקְוועטְשְׁט אַוּ לַאנְג
בִּיז דָּער מֶעֹנֶשׁ אִיז שִׁיעֶר נְשְׁטָארְבָּן . אוג אוֹב דָּער מֶעֹנֶשׁ אִיז גְּווֶעזֶן אַקוּרַצֶער הָאבֶּען
אִים רִי וַעקֶס מֶענֶשֶׁן אוֹס גְּצוֹגֶן . אוג אַז דָּער מֶעֹנֶשׁ הָאט נְשְׁרִיגֶן הָט קַיינֶר אִים נִיט
גְּעהָאפְּרְט נָאר רִי וַעקֶס מֶענֶשֶׁן הָאבֶּן צוּ אִים גְּוואנְט אַזוֹ אִיז בַּיי אִינְז דָּר מְהָג . הָאט
זִךְ אִיטְלִיכֶּר מֶענֶשׁ פַּר מֶיר פּוּן צוּ פָּאכֶּן אִיבֶּר דָּר שְׁטָאט . אוג אַז עֶם פְּלֶעגְט קוּמֶן
אַיין אָרוּם מַאן צוּ זַיי הָאבֶּן זַיי אִים גְּגֶעבֶּן גֶעלְד אוג הָאבֶּן אוֹס גְּרוּפֶּן אִין שְׁטָאט אַז
קַייגֶער נָאל אִים נִיט גֶעבֶּן אַיין שְׁטִיקֶל בְּרוֹט . אוג אַז דָּער אָרוּם מַאן אִיז גְּוֶעסֶן אַין
שְׁטָאט אִיז עֶר גְּשְׁטָארְבָּן פַּר הוּנגֶער . אוג נָאךְ דֶעם אַז דָּר אָרוּם מַאן אִיז גְּישְׁטָארְבָּען
וָענֶן גְּנַאנְגֶן רִי שְׁטָאט לַייט אוג הָאבֶּן זִךְ פָּא גְּנוּמֶן זַייעֶר גֶעלְד אוג הָאבֶּן אִים פָּא
נְצוֹגֶן דַיא קְלַיידֶר אוג הָאבֶּן אִים הַיינָאבֶּן נאכְט אִין דָּער מִדְבָּר . אַזוֹ הָאבֶּן זַיי נְמוּן
אַלֶע זַייעֶרע טָעג . אוג שׂרה דָם וַויִיב פּוּן אברהם הָט נְשִׁיקְט אליעזר קַיין סרום צוּ
לוֹט . אוג בִּשעת אליעזר אִיז גְּקוּמֶן קַיין כרום הָט עֶר גְּזֶהֶן אַז אַיין מֶענֶשׁ פּוּן סרום
הָאלְט מרחכה מִט אַיין אָרוּם נַאר אוג צֵיהָט אָפּ דָעם אָרוּם מַאן רִי קְלַיידֶער אוג אִיז
אַוועק גְּגאנְגֶן אוג דָּר אָרוּם מַאן הָט זַייעֶר גְּווַויינְט אוג גְּשְׁרִיגֶן אוֹף דָּר זַאךְ וָום דָּער
כֶּעֹנֶשׁ פּוּן סרום הָט אִים נְמוּן . אוג הָט גְּבֶּעטֶן אליעזר אַז עֶר זָאל אִים הֶעלְפֶּן אָפּ
גֶעטֶן דַיא קְלַיידֶר . אִיז אליעזר גְּאנְגֶן צוּא דָעם מֶענֶשׁ פּוּן סרום אוג הָט אִים גְּוואנְט
פַּר וָום הָאסְטוּ אַזוֹ נְמוּן צוּ דָעם אָרוּם מַאן וָום עֶר אִיז גְּקוּמֶן צוּ אַיךְ . הָט דָּער
מֶענֶשׁ גֶעגֶפֶּרְט צוּ אליעזר אִיז עֶר דָּען דַיין בְּרוּדָער צוּ בִּיסְטוּ דָּען גְּוואנְט אִיבֶּר אוּנְז
אַיין דַיין . הָט אליעזר זִךְ גְּקְרִיגְט מִט דָעם מֶענֶשׁ פּוּן סרום פַּאר דָעם וָום עֶר הָאט
אַזוֹ גְּטוּן צוּם אָרוּם מַאן . הָאט דָּער כֶּעֹנֶשׁ פּוּן סרום גְּוואנְגֶן אַשְׁטִיין אַין שְׁטָעכְן פּוּן
אליעזר אִיז פּוּן שְׁטָעכְן אָפּ גְּגאנְגֶען זַייעֶר פִּיר בְּלוּט . אוג אַז דָּער מֶענֶשׁ פּוּן סרום הָט
גְּזֶהֶן אַז עֶם גֶייט בְּלוּט פּוּן אֲלֶעזֶם שְׁטָעכְן הָט עֶר גְּהאפְּט אליעזר אוג זָאגְט צוּא
אִים בֶּצַאל מִיר דָּר פַּר וָום אִיךְ הָאב דִיר גְּלָאזְט בְּלוּט דָּען אַזוֹ אִיז בִּיי אוּנְז אֵין חָק . הָט
אליעזר צוּ אִים גְּוואגְט . נִיט גְּנוּג דוּ הָאסְט מִיךְ גְּבִיטְט וַויִרְקְטוּ גָאךְ בִּיי מִיר דָּר פַּר שָׁבַר
הָט דָּר מֶענֶשׁ גָּן גְּנוּמֶן אליעזר אוג פִּירְט אִים צוּם בַּיין וָום עֶר הַייסְט שִׁקְרָא צוּ מְשֻׁפָּט .

תם ויּשר

דאָס דר מענש גאָנצע פֿאַרן־דיין זאז האָב איך נסּון צו דעם־מענש אונ־ער ווייל מיר
גיט בעצאָלן. האָס דר דיין גאָנצע צו אליעזר דר מענש זאָנצט אמת פֿר וּם ווילכמו־
אים ניט בעצאָלן דען אז איז בּיי אונז דר חק · ווי אליעזר הט דר ערבֿט די רייד
פון דיין הט אליעזר אוף נהוּבן איין שטיין אונ הט גשלאָגן דעם דיין אין שטערן איז
פון דיין אוּך גנאנגן בלוט פון שטערן. אונ אליעזר זאנט צום דיין אז עס איז יוא
בּיי אייך אז דר משפט אז בעאלט איר דעם מענש פֿארן בּרוט וום טען הט אייך
גלאזט. אונ אליעזר הט גלאזט שטיין דעם מענש בּיים דיין אונ גיט זיין וועג:
אין דר זעלבּיגר צייט הט לוטם וייב גוזין איין טאכטר אונ מען הט איר איין נאָכּן
גענעבּי פלשׁית. דען ער האָט נזאנט נאט הט אים אנמרגן אונ אוּך זיין הוז גוזגד
פון דיא מלכ־ם פון עילם:

אונ די פלשׁית איז דר ואקטן גוואָרן הט אייגר פון סדום זי גנומן פֿר איין וייב. דר
וייל איז נקומן איין ארום מאן קיין סדום. כּדי עפ זאל נפּינן איין דר נערונג
אונ דר ארום מאן פֿר זומט זוּך אין שמאס עטליכע מענ. אונ די מענשן פון סדום
האבּן אום גרופֿן או מען זאל ניט געבּן אשטיקל ברוט צום ארום מאן בּיי ער זאל
שמארבּן · האבּן די מענשן פון סדום אז נטון. אונ ווי פלשׁית די טאכטר פון לוט
הט גזעהן אז דר ארום מאן זיצט אוף דר גאס אונ־קיינר גיט אים נים אשטיקל ברוט.
הט זי זוּך דר בּארמט איבּר אים אונ הט אים גגעבּן עסן אונ טרונקן אז קיינר
גיט ווסן אונ אז הט זיא זטון פוּל מענ בשעת זי איז גגאנגן מיט ער קרוג נאוּך
וואטר הט זי אריין גלויגט דם ברוט אין קרוג אונ בשעת זי איז דוּרך נגאנגן ערבּט
ארום מאן הט זי אים גגעבּן דם ברוט · אונ די מענשן פון סדום האבּן זוּך פאר
וואונדרט אוף דעם ארום מאן ווי אז עבּט ער אן ברוט. זענן גנאנגן דריי מענשן
אונ האבּן זוּך בּהאלטן וואו דר ארומאן איז גזעסן כּדי זיי זאלן ווסן ווילכר מענש
גיט אים צו עסן. דר וייל איז גנאנגן פלשׁית נאוּ־ואטר הט פלשׁית גגעבּן אשטיקל
ברוט צום ארום מאן. אונ די דריי מענשן האבּן גזעהן וום פלשׁית טוט צום ארומאן
האבּן זיי גנומן פלשׁית אונ פירן זי צו זיער בּית דין אונ פר דעם בּית דין איין שטיין
אוּז אונ הט ז׳ גמוּן צו דעם ארום מאן א־בּר דעם איז ער ניט נשמארבּן אצונד
זאנט אונז וום טיר זאלן טון צו פלשׁית. האבּן זוּך איין נזאמילט די מענשן פון סדום
אונ פון עמורה אונ האבּן אן גצונגן אפייער אוף דר גאס אונ האבּן זי אריין גוואָרפֿן
אין פייער איז זי פר ברענט גוואָרן אוף אש:

אונ אוּך איז שמאס ארמה איז גוען איז יונגע פרוי זיא איז גוועז איין מאכּר פון
איי עשׂר. האבּן איר די שׂאס ליים אוּך אז נטון. אונ די מעשׂה איז אז
גוט איז מענש איז אן נקומן קיז ארמה איז דארט נאכט גוואָרן אונ דר כּענש הט
זוּך גזעצט דר טיר פון דר יונג פרוי אם פֿאמר. אונ דר מענש הט גזעהן איין שמיקל ברוט אונ אוּך
פרי זיצט אין דר טיר הט דר מענש צו איר גזאנט ניב טיר איין שמיקל ברוט אונ אוּך
גיב טיר אביסל וואסר. הט די יונג פרוי אים גגעבּן. זענן די שמאס ליים דר פון

נְוָאר גְוָארן אוג הָאבֶּן אין גְוָאמֶלְט אוג הָאבֶּן רִיא יוּנג פְרוי גְבְּראכְט צום בֵּית דִין
אוג הָאבֶּן דֶר צֵיילְט פַּר דִי דַיְינִים רִי זאך. הָט דָם בֵּית דִין צִי זַיי נֶעמְט אַז מֵעו נָאל זַיא
אום בְּרֶענְגן הָאבֶּן זִיך אין גְוַאמֶלְט אֶלע שְׁטָאט לַייט אוג הָאבֶּן זַיא אוֹם גְשְׁמִירְט מִיט
הָאנִיק. אוג הָאבֶּן גְשְׁטעלְט דִי יוּנג פְרוי דְארְט וואו דִי בִּינֶן זִיצ. וְענן גְקוּמֶן צוּ אִיר
אֶלע בִּינֶן אוג הָאבֶּן זִי צו שְׁטָאכְן אוג זַי וועְרט גְשְׁוואלֶן אוג זִי הָט זַיי עֶר גְעשְׁרִיגן אוג
מַיינֶר הָט אִיר נִיט גֶיעֶנפֶּרט אוג אוֹך נִיט דֶער בַּארְמְט אִיבֶּר אִיר. אִיז אוֹך גְנאנְגן אִיר
גְשְׁרַייא צום הִימֶל:

וירא אוג נָאט ב״ה וְעהָט אֶלע זַייערִי שְׁלעכְטֶע כַּחֲשָׁבוֹת. אוג אַרְזוּנג וָום זַיי טִיאן
אִין נָאר אִיבֶּר דֶם וַייל זַיי הָאבֶּן גְנוג בְּרוט אוג אוֹך הָאבֶּן זַיי גְרוֹס שַׂנְאָה. אוג
זַייער זִינד אִיז גָוואלְן זַייער גְרוֹס פַר נָאט ב״ה:

וישלח אוג נָאט ב״ה שִׁיקְט צְווַיי כַּלָאכִים דִי בַּלָאכִים וָום וָענן גְקוּמֶן צוּ אַבְרָהָם דִיא
רָאוּיגֶע כַּלָאכִים הָאבֶּן אִיבֶּר גֶקְערְט סְדוֹם:

ויקוכו אוג דִי כַּלָאכִים וָענן אוֹך גְשְׁמַאנְט פון אַבְרָהָם שְׁבוּב נָאךְ דֶעם אַז זַיי הָאבֶּן אָפּ
גֶעסְן אוג וָענן גְקוּמֶן קֵין סְדוֹם צוּ אָבֶנְט אוג לוט אִיז גֶוועֶסֶן אין דֶר וַעלְבִּיגֶר צַייט
אִין דֶעם טוֹער פון סְדוֹם. אוג וִוי לוט הָט זַיי דֶר וָענֶן הָט עֶר זִיך גְבּוּקְט צוּ זַיא אוג
הָט זַיי זַייֶער גְבֶּעטֶן אַז זַיי זָאלֶן גַיין צוּ אִים אִין שְׁטוּב אַרַיין עֶסֶן. וָענן זַיי גְנאנְגֶן
צוּ אִים אוג הָאבֶּן בַּיי אִים גֶענֶסֶן אוג הָאבֶּן גֶענְעכְטִינְט. הָאבֶּן דִי מַלָאכִים גָאנְט צו לוט.
שְׁמֵי אוֹך אוג גַיי אַרוֹם פון דֶער שְׁטָאט מִיט אֶלע דִיא וָום בַּיי דִיר וָענן אִין שְׁטוּב אוג
אַרְץ וָום צוּ דִיר גֵיהֶער. דֶען מָאכֶּר וועְסט אוֹך גְשְׁטָראפְט וועֶרן דוּרְך דִיא זִינד פון
דֶער שְׁטָאט. דֶען נָאט ב״ה וועט שַׁר דַארבֶּן דִיא שְׁטָאט. אוג דִי מַלָאכִים הָאבֶּן גְנוּמֶן
לוט מִיט זַיין וַייב אוג מִיט זַיינֶע קִינְדֶר אוג אֶלע דָם זַייגֶע אוג צֵיהֶן אִים אַרוֹם פון
דֶער שְׁטָאט אוג וָענן צוּ לוט הָאב הַס אוֹך דַיין לַייב אוג אַנְטלַיף אוג לוט אִיז אוֹיף
גְשְׁטַאנְען אוג אִיז אַנְטָלַאפְן גְוָארן מִיט אֶלע דָם זַייגֶע:

בעת אין דֶר וָעלְבִּיגֶר צַייט הָט נָאט ב״ה גֶלָאזט רֶעגְענן אוֹף סְדוֹם אוג אוֹף עֲמוֹרָה אוג
אוֹף אֶלע דִי פֵּיהֶף שְׁטָעט שְׁוֶועבֶּל אוג פֵּעך אוג הָט אִיבֶּר גֶקְערְט דִי דָאזִיגֶע שְׁטָעט
אוג אַלע אֵיין וואוֹנֶערְס אוג אַלֶע שְׁפְּרָאצוּנג פון דֶר עֶרד. אוג דָם וַייב פון לוט הָט
אַקוּרְ גְטָאן אוֹף דֶעם אִיבֶּר קֶערוּנג פון דֶר שְׁטָאט. וָוארום וִיא הָט זִיך זַייֶער דֶר בַּארְמְט
אוֹף אִירֶע טְעכְטֶר וָום וָענן אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּן אִין סְדוֹם וָום הָאבֶּן מִיט אִיר נִיט גְוָואלְט
אַרוֹים גַיין פון סְדוֹם. אוג וִוי זִיא הָט אַקוּרְ גְמַאן הִינֶטֶר זִיך. אִיז פון אִיר גְוָארן
אַשְׁטִיק זַאלְץ. אוג לוט אִז אַנְטָלַאפְן גְוָארן מִיט זַייֶע צְווַיי טְעכְטֶר וָום וָענן אִיבֶּר
גְבְּלִיבֶּן אִין דֶר הַיל פון עֲדוּלָם אוג וָענן דָארט גֶזֶסֶן עְטְרִיכֶע טָעג. אוג אברהם הָט
זִיך גְעפְּרָרט אִין דֶר פְּרִי צוּ וָעהָן וָום עֶס אִז גְוָארן מִיט דִי שְׁטָעט פון סְדוֹם. וְעהָט
עֶר אִין רוּךְ גַיים אוֹף פון זַיי אַוו וִוי אַיין רוּךְ פון אין קַאלֶךְ אוֹיבֶּן: אוג דֶער נָאךְ
הָט לוט מִיט זַייֶע צְווַיי טְעכְטֶר אַוועק גְצוגֶן פון דֶר הַיל אוג הָאבֶּן זִיך בַּזְצָט בַּיי
דֶעם יַרְדֵן. אוג דִי צְווַיי קִינְדֶר פון דִי טְעכְטֶר וָום זַי הָאבֶּן גְהַאט מִיט לוט וָענן דָר

וואקסן

תם וישר

וואקסן גוואלן ניין זיי אוג האבן זיך גנוטן וייבר פון לאנד כנען אוג
האבן גוואונן קינדר אוג האבן זיך גפרוכפרט אוג גמערט :
בעת אין דער ועלכיגר צייט איז אברהם גגאנגן פון פלון ממרא צום
לאנד פלשתים אוג בלעצט זיך אין גרר . אוג אברהם איז דעמאלט
אלט גוועזן הונדרט יאר אוג עם איז אוך גוועזן דם פינף אוג צוואנציגסטי
יאר אז אברהם איז גוועסן אין לאנד כנען . אוג בשעת אז אברהם איז
גקומן קיין גרר דם אבימלך צו זיין וייב שרה רו זאלכט זאגן אוף
מיר אז איך בין דיין ברודר אוג דו בוכט מיין שוועסטר אוג ווער עם
וועט דיך פרעגן זאלסטו אזו ענפרן כדי מיר זאלן ניצוט ווערן פון דיא
אייגוואונרס פון דעם לאנד : אוג אז אברהם הם זיך שוין בלעצט אין
לאנד פלשתים . האבן אבימלך זייע קנעכט גוועהן שרה אז זיא איז
זייער שיין האבן זיי זי גפרעגט ום גהערסטו צו אברהם הם זי ענפרט
איך בין זיין שוועסטר ועגן די קנעכט גקומן צו אבימלך אוג האבן אים
גזאגט עם איז גקומן איין מענש פון לאנד כנען אוג האט אוך זייער
אשיינע שוועסטר . אוג אבימלך הט גשוקט אז מען זאל זיא ברענגן צו
אים . אוג מען הט זיא גברַאכט צו אים . אוג ווי ער הט זיא דר ועהן איז
זיא זייער גפערן . הט אבימלך זיא גפרעגט ום גהער דיר דר מענש ום
איז מיט דיר גקומן איז דעם דאוינן לאנד . הט שרה גענפרט ער איז
מיין ברודר אוג מר ועגן גקומן פון לאנד כנען דא צו וואונן . האט
אבימלך צו איר גזאגט מיין לאנד איז פר דיר אוג ווי עם גפעלט דיר
דארטן זאלכטו בלעצן דיין ברודר אוג מיר ווערן אים דר הייבן איבר
דעם גאנצן לאנד וייל ער איז דיין ברודר :
אוג אבימלך האט רופן צו אברהם אוג אברהם איז גקומן פר אים . אוג
אבימלך זאגט צו אברהם איך האב גבאטן אז מען זאל דיר גרוים
בבור אן טאן ום נאר דו ווילסט אריץ פון דיין שוועסטער ועגן . אוג
אז אברהם איז אווק גגאנגן פון אבימלך הט מען אים נאך גטראגן די
מתנות . אוג ווי עם איז נאכט גוואלן אוג אבימלך איז גזעסן אוף דער
שמויל . איז גפאלן אוף אים אשלאף איז ער אנטשלפן גוואלן אוף דער
שמויל . אוג איז גשלאפן בין אין דר פרי אוג בשעת אז ער איז גשלאפן

הָאט זִיךְ אִים גֶחֶלְמְתּ אַז אֵיין כַּלָאךְ פּוּן הִימֶל אִיז גְקוּמֶן צוּ אִים אוּן
הַאלְט אִיין בְּלוֹסִי שְׁוֶערד אִין דֶר הַאנְט הָט עֶר זִיךְ זֶיעֶר דֶר שְׁרָאקֶן אוּן
זָאגְט צִים מַרְאךְ וָוֹם הָאבּ אִיךְ דֶעֶן גְוונְדִיגְט . הָט דֶר מַלְאךְ גֶעֶנְפֶּרְט אוּן
זָאגְט צוּ אִים פַּר וָוֹם דוּ הָאסְט גְנוּמֶן שָׂרָה צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב אַרַיין דֶעֶן זִי
אִיז דָם וַייב פּוּן אברהם . אֲצוּנְד זָאג אִיךְ דִיר אָן אַז דוּ זָאלְסְט שָׂרָה אוּם
קֶעֶרֶן צוּ אברהם . אוּן עֶם אִיז גְוָוארֶן אִין דָעֶר זֶעלְבִּיגֶר נאכְט אִיין גְרוֹסְע
פַּר טוּמְרוּנג דָאדְט אִין הוּז . אוּן אַז עֶם אִיז גְקוּמֶן אִין דֶר פְרִי אִיז אבימלךְ
אוֹף גֶעְשְׁטאנֶן מִיט שְׁרֶעק אוּן הָט גְרוּפֶן שָׂרָה אִיז זִיא גְקוּמֶן פַּר אִים . אוּן
אברהם אִיז אוֹךְ גְקוּמֶן פַּר אִים אוּן אבימלךְ זָאגְט צוּ זִיי וָוֹם אִיז דָם וַאס
אִיר הָט גְטוּן צוּ אוּנְז אוּן אִיר הָט גְזָאגְט אַז זִיא אִיז דַיין שְׁוועסְטֶר אוּן
אִיךְ הָאבּ גְמֵיינְט אַז דָאס אִיז דֶר אֱמֶת אַוו הָאבּ אִיךְ דִיא אִשָׁה גְוָואלְט
נֶעמֶן פַּר אַווייב . הָט אברהם אִים גֶעֶנְפֶּרְט אִיךְ הָאבּ מוֹרָא גְדַאגְט צוּ זָאגֶן
אַז אִיךְ בִּין אִיר מַאן אִיבֶּר דֶעם הָאבּ אִיךְ גְזָאגְט אַז אִיךְ בִּין אִיר בְּרוּדֶר .
אוּן אבימלךְ הָט גְנוּמֶן שָׁאף אוּן רִינְדֶר אוּן קְנֶעכְט אוּן דִינְסְט מֵיידֶן אוּן
טוּזִינְט שִׁטִיק זִילְבֶּר אוּן הָט גְגֶעבֶּן צוּ אברהם אוּן הָט אִים אָפּ גְגֶעבֶּן שָׂרָה:
אוּן אבימלךְ שִׁיקְט צוּ אברהם אַוו צוּ זָאגֶן . בֶּעט צוּ גָאט ב״ה אַז עֶר
זָאל אָפּ טָאן פּוּן אוּנְז דִי שְׁטְרָאף . אוּן אברהם טוּט תְּפִלָּה צוּ גָאט ב״ה
אוֹף אבימלךְ מִיט זַייגֶן קְנֶעכְט אוּן אַלֶע דָם זַיינֶע . אוּן גָאט ב״ה הָאט

צוּ גֶהֵיילְט דִי תְּחִלָּה פּוּן אברהם אוּן הָט זִי גְשִׁיקְט אִיין רְפוּאָה:
בעת אִין דֶר זֶעלְבִּיגֶר צַייט אַז אברהם אִיז גְוֶעסֶן פִּיר חֳדָשִׁים אִין גְרָר .
הָט גָאט ב״ה גְדֶעגְקְט שָׂרָה צוּם גוּטֶן אוּן זִיא הָט גְוואנֶן אַזוֹן צוּא
אברהם אוּן אברהם הָט אִים אַנָאמֶן גֶעבֶּן יִצְחָק . אוּן וִוי יִצְחָק אִיז אַלְט
גְוָואלְן אכְט טָאג הָט אברהם אִים בַּשְׁנִיטֶן אַוו וִוי נָאט הָט אִים גְבָאטֶן
אַז עֶר זָאל אוֹךְ טוּן צוּ זַיינִי קִינְדֶר . אוּן אברהם אִיז אַלְט גְוֶוען הוּנְדֶרְט
יָאר אוּן שָׂרָה אִיז אַלְט גְוֶוען נַייְנְצִיג יָאר בְּשָׁעַת יִצְחָק אִיז גְבָארֶן גְוָואלְן
צוּ זִיי . אוּן אַז עֶר אִיז דֶר וַואקְסֶן גְוָואלְן הָט מֶען אִים אַנְטְווייגְט . אוּן
אברהם הָט גְמַאכְט אִיין גְרוֹסִי סְעוּדָה בְּשָׁעַת אַז מֶען הָט אִים אַנְטְווייגְט.
אוּן אוֹף דֶר סְעוּדָה אִיז גְקוּמֶן שֵׁם וָעֶבֶר אוּן אוֹךְ גְרוֹסְע שָׂרוֹת אוּן אוֹךְ
אבימלךְ אוּן פִּיכוֹל הָאבְּן גֶעֶסֶן אוּן גְטְרוּנְקֶן אוּן הָאבֶּן זִיךְ זֶיעֶר גְפְרֵייט

תּם וישׁר

אין דעם טאג וום מען דט אנטוויינט יצחק . אוג אוך תּרח דר פאטר פון
אברהם אוג אוך זיין ברודר נחור ווען גקומן פון חרן מיט אלי דם זיינעריגי
חוץ וום זי האבן זיך גפריים בשׁעת זי האבן גיהערט או עם איז גבאירן
איין זון צו אברהם פון זיין ווייב שׂרה . ווען זי אצונד קומן צו אברהם
אוג האבן גגעסן אוג גטרונקן אוך דר סעודה וום אברהם דט גמאכט :
בעת אין דר צייט או יצחק איז אלט גוועון איין יאר איז גשטארבן שׂרוג

דר זון פון רעו . אוג ישׁמעאל איז אין דער ווילדיגר צייט אלט
גוועון פערצן יאר . אוג ישמעאל לערנט זיך ארום גיין מיט פיל אוג
בוגן . אוג או יצחק איז אלט גוועון פינף יאר איז ער גועסן אין דר טיר
פון גצעלט איז גקומן ישמעאל אוג דט זיך גזעצט לעבן יצחק אוג דט
גנומן דעם בויגן מיט דר פייל אוג דט גוואלט שיסן יצחק . אוג ויא
שׂרה דט דם דר ווהן דט זיא נשׁיקט רופן אברהם אוג זאגט צו איהם
פר טרייב די דינסט מיט איר זון כדי ער זאל ניט ירשׁנן מיט אונזר זון
דען או אוג דט ער גוואלט טאן צו אונזר זון . אוג אברהם האט
צו גהערט די רייד פון שׂרה . אוג תּיקף ווי אברהם איז אוך געשׂטאנן
אין דר פריא דט ער גנומן צוועלף ייבן ברוט אוג איין לאגיל וואסר
אוג גיט דם צו הגר אוג שׁיקט זיא אוועק מיט ישמעאל . אוג הגר איז
אוועק גנאנגן מיט ישמעאל אין דער מדבר ארײן אוג דט זיך בזעצט
אין מדבר פארן . אוג דער נאך איז גנאנגן הגר מיט ישׁמעאל קין
מצרים אוג האבן זיך דארטן בזעצט . אוג הגר דט גנומן צוא איר זון
ישׁמעאל אוויב זיא דם גהיסן מריבה . אוג די מריבה גווינט צו אים
פיר זון אוג איין טאכטר . אוג נאך דעם איז גגאנגן ישׁמעאל מיט זיין
מוטר אוג מיט זיין ווייב אוג קונדר אוג אלע דם זייניגי אין דער מדבר
ארײן אוג האבן זיך דארט גמאכט גצעלטן . אוג ווען דארטן גוועסן איין
יאנגע צייט . אוג נאט ב״ה דט גהאלפן צו ישׁמעאל אוג ער האט גיהאט
פיל שאף אוג רינדר אין דעם זכות פון זיין פאטר אברהם . אוג פיל
טעג ארום האט אברהם גזאגט צו זיין ווייב שׂ״ה איך וועל גיין זיך
ווהן מיט מיין זון ישׁמעאל . דען איך האב אים שׁון פיל מעג ניט
גזעהן . אוג אברהם זאטעלט אן איין קעמל אוג גייט אין דר מדבר צו

זוכן

זוכן זיין זון ישמעאל . אוג אברהם איז גפארן אוג איז גקומן צום גצעלט
פון ישמעאל אום האלבן טאג . אוג ישמעאל מיט זיין מוטר הגר ועגן
ניט גווען אין דר היים . נאר ישמעאלם וייב מיט דיא קינדר זענן יוא
גווען אין דר היים . הט אברהם זי גפרעגט ווי איז ישמעאל גנאנגן .
הט זי גענפרט ער איז גנאנגן אין פעלד ארין שיסן חיות . אוג אברהם
איז גווסן אוף דעם קעמל רען ער הט נשוואורן צו זיין וייב שרה אז
ער זאל ניט ארפא גיין פון קעמל . אוג אברהם הט גזאגט צו ישמעאלם
וייב גיב מיר אביסל וואסר צו מרונקן רען איף בין זייער מיד פון ווג .
הט זי גענפרט צו אברהם איף האב ניט קין וואסר אוג אוף קיין ברוט .
אוג זי הט נאר ניט גקוקט אוף אברהם אוג פרעגט אים נאר ניט ווער ער
איז נייארט זיא שלאגט אוג פלוכט די קינדר אוג פלוכט אוף איר מאן
ישמעאל . אוג אברהם הערט אום אלע רייד פון ישמעאלם וייב אוג
עם טוט אים זייער באנק דרוף אוג זי ווערט איבל בייא אברהם אין
די אוגן . אוג אברהם הט זיא ארום גרופן פון גצעלט איז זיא צו אים
ארום גנאנגן . אוג אברהם זאגט צו איר אז דיין מאן ישמעאל וועט
קומן זאלסטו אים אזו זאגן עם איז גקומן אהער איין אלטער מאן פון
לאנד פלשתים אוג הט דיך גזוכט אוג אזו איז זיין גשטאלט אוג איף הב
אים ניט גפרעגט ווער ער איז נאר ער הט מיר גזאגט אז דיין מאן
ישמעאל וועט קומן פון פעלד זאלסטו אים אזו זאגן אז דו זאלסט אף
טאן דעם אונטערכעהן פון דעם גצעלט אוג מאך איין אנדערן נאגל צום
גצעלט . אוג אברהם איז אוועק גפארן צו זיין ווענ :

אוג נאף דעם אז אברהם איז אוועק גפארן . איז ישמאעל מיט זיין מוטר
קומן אהיים . הט דם וייב צו אים גזאגט עם איז גקומן אהער איין
אלטר מאן פון לאנד פלשתים אוג האט דיך גזוכט אוג אזו איז זיין
גשטאלט אוג איף הב אים ניט גפרעגט ווער ער איז נאר ער הט מיר
גזאגט אז דיין מאן ישמעאל וועט קומן זאלסטו אים אזו זאגן . טוא אף
דעם אונטערלעהן פון דעם גצעלט אוג זאלסט מאכן איין אנדרן נאגל
צום גצעלט . אוג ווי ישמעאל הט אום גהערט די רייד פון זיין וייב הט
ער פר שטאנו אז דר איז גווען זיין פאטר אברהם אוג זי הט קין כבוד

תּם ויּשר

גיט אָן גְּטָאן. הָט יִשמעאל צוּ גֶהָערְט דִי רֵייד פּון זַיין פָאטֶר אוּן הָט
אַוועק גִטרִיבֶּן דָם וַייב אִיז זִי אַוועק גִגאנְגֶן:

אוּן יִשמעאל אִיז גִגאנְגֶן צוּם לַאנְד כְּנַעַן אוּן הָט גְנוֹמֶן אֵיין אַנְדֶר וַייב
אוּן בְּרָענְגט זִי צוּם גְצֶעלְט וִוי עֶר אִיז גְוועזֶן פְרִיעֶר. אוּן עָס אִיז
גְקוֹמֶן אִין דְרַיי יָאר אַרוּם הָט אברהם גְזָאגְט אִיךְ וִועל וִוידֶר גֵיין זֶעהֶן
וָוס מַיין זוּן יִשמעאל טוּט. אוּן אברהם אִיז גְפָארֶן אִין דָר מִדְבָּר אוּן
אִיז גְקוֹמֶן צוּם גְצֶעלְט פּון יִשמעאל. אוּן אברהם הָט גְפְרָעגְט אוֹיף
יִשמעאל. אִיז אַרוֹס גִגאנְגֶן דָם וַייב פּון יִשמעאל. אוּן הָט אִים גְזָאגְט
מַיין הַאר מַיין מַאן יִשמעאל אִיז גִגאנְגֶן אִין פֶעלְד מַיין הַאר קוּמְט אַרַיין
אִין שְׁטוּב אוּן עָסְט אַיין שְׁטוּקל בְּרוֹט וָוארוּם אִיר זָענְט מִיד פּון וָועג.
הָט אברהם צוּ אִיר גֶזָאגְט אִיךְ וִועל גִיט אַרַיין אִין שְׁטוּב וָוארוּם אִיךְ
אַיילֶ מִיךְ צוּ גֵיין מֵיין וִועג. נַייאֶרְט גִיב מִיר אַבִּיסֶל וַאסֶר וָועל אִיךְ מְרוּנְקֶן
דֶען אִיךְ בִּין זַייעֶר דָרְשְׁטִיג. אוּן זִי אַיילְט אוּן לוּפְט אִין גְצֶעלְט אַרַיין
אוּן בְּרָענְגְט אִים וַאסֶר אוּן בְּרוֹט אוּן בָּעט אִים זַייעֶר אַז עֶר זָאל עָסְן אוּן
מְרוּנְקֶן. הָט אברהם גֶעָסְן אוּן גְטְרוּנְקֶן אוּן הָט גְבֶּענְשְׁט יִשמעאל. אוּן
וִוי אברהם הָט אָפּ גֶעָסְן הָט עֶר גְבֶּענְשְׁט נָאט ב״ה. אוּן הָט גְזָאגְט צוּם
וַייב פּון יִשמעאל אַז דַיין מַאן וָועט קוּמֶן פּון פֶעלְד זָאלְסְטוּ אִים אַזוֹ זָאגֶן.
עָס אִיז גְקוֹמֶן אֵיין אַלְטֶר מַאן פּון לַאנְד פלשתים. אַזוֹ אוּן אַזוֹ הָט עֶר אֵיין
גְשִׁמַאלְט. אוּן הָט צוּ מִיר גְזָאגְט אַז דַיין מַאן יִשמעאל וָועט קוּמֶן זָאלְסְטוּ
אִים זָאגֶן אַז דֶר אוּנְטֶערְעֶהֶן פּון גְצֶעלְט אִיז אַגוּטֶר. אוּן דוּ זָאלְסְט אִים
גִיט אָפּ טָאן פּון גְצֶעלְט. אוּן וִוי אברהם הָט אוֹס גֶרֶעְט דִי דָאזִיגֶ רֵייד
אִיז עֶר אַוועק גְפָארֶן אַהֵיים. אוּן דֶר וַייל אִיז גְקוֹמֶן יִשמעאל פּון וָועג
אִיז דָם וַייב אִים אֵיינְגֶגאנְגֶן מִיט אַשְׁתָּה אוּן הָט אִים דֶר צֵיילְט אַז
עָס אִיז גְקוֹמֶן אַהֶער אֵיין אַלְטֶר מַאן פּון לַאנְד פלשתים אוּן הָט גְפְרָעגְט
אוֹף דִיר. אוּן אִיךְ הָאב אִים גְגָעבֶּען בְּרוֹט אוּן וַאסֶר הָט עֶר גְגָעסֶן
אוּן גְטְרוּנְקֶן אוּן הָט צוּ מִיר גְזָאגְט אַז דַיין מַאן וָועט קוּמֶן זָאלְסְטוּ אִים
זָאגֶן אַז דֶר אוּנְטֶערְעֶהֶן פּון גְצֶעלְט אִיז גוּט אוּן דוּ זָאלְסְט אִים גִיט
אָפּ טָאן פּון גְצֶעלְט. הָט יִשמעאל גְוואוּסְט אַז זַיין פָאטֶר אִיז גְוועזֶן אוּן
זַיין וַייב הָט אִים כָּבוד אָן גְטָאן. אוּן עֶר הָט דֶרוֹף גְלוּבְּט נָאט ב״ה:

אוג אברהם אִיז גְוֶעסֶן אִין לַאנְד פלשתים וְעקם אוג צְוואנְצִיג יָאר . אוג דִי קִנְדְעכְט פוּן אברהם הָאבֶּן דָארְטֶן גְנְרָאבֶּן פְרוּשִי בְרוּנְעם . אוג דִי קִנְדְעכְט פוּן אבימלך הָאבֶּן זִיךְ מִיט זֵיי גְקְרִיגְט אוג גְוזָגֶן בֵּיי זֵיי דָעם גְרוּסֶן וַואסֶר בְרוּנְן וָס דִי קִנְדְעכְט פוּן אברהם הָאבֶּן גְנְרָאבֶּן . אוג אבימלך הָט דָס גְהֵערְט אִיז עֶר גְקוּמֶן מִיט פִיכול אוג צְוואנְצִיג מֶענְשֶׁן צוּ אברהם . אוג אברהם הָט גְשִטְרָאפְט אבימלך וָס זַיינָע קִנְדְעכְט הָאבֶּן בֵּיי אִים גְגְוזְלְט דָם בְרוּנְן . הָט אבימלך צוּ אִים גָאנְט אִיךְ שְוועֶר בֵּיי נָאט ב״ה וָס הָט בַּשְאפֶן דִי נַאנְצִי וְועלְט אַז אִיךְ הָב גִיט גְהערְט פוּן דֶר זַאךְ נַייאֶרְט דָעם הַיינְטִיגֶן טָאג . אוג אברהם הָט גְנוּמֶן זִיבֶּן שָׁאף אוג גִיט זֵיי צוּ אבימלך אוג זָאגְט צוּ אִים נָעם דִי זִיבֶּן שָׁאף פוּן מַיין הַאנְט כְּדֵי דָס זָאל זַיין אֵידוּת אַז אִיךְ הָאב גְגְרָאבֶּן דִי בְרוּנְן :

אוג אבימלך נָעמְט דִי זִיבֶּן שָׁאף בֵּיי אברהם אוג אברהם גִיט אִים נָאךְ פִיל שָׁאף אוג רִינְדֶר אוג אבימלך שְוועֶרְט צוּ אברהם אַז דִיא בְרוּנְען קָעֶרְן צוּ אברהם . דְרִיבֶּר הָט מֶען גְרוּפֶן דִי בְרוּנְן בְּאר שבע וַוייל דָארְטֶן הָאבֶּן זֵיי גְשְוואוֶרֶן אוג כּוֹרֵת בְּרִית גְוועֶן :

אוג אברהם הָט גְפְלַאנְצְט אֵיין וַיין גָארְטֶן אוג הָט אוֹף גְבוֹיאֶט אַנְרוֹם הוּז אִיז גְוועֶן פִיר טוּזֶנְד כְּדֵי פוּן וְועלְכִי זַיִט מֶען וְועט קוּמֶן פוּן דָארְטֶן זָאל מֶען קָאנְן צוּ אִים אַרַיין גֵיין אוג וְועֶר עֶס אִיז גְקוּמֶן צוּ אברהם הָט זִיךְ אֶן גְגְעסֶן אוג אֶן גְטְרוּנְקֶן אוג הָט מִיט גְנוּמֶן אַרְרָעם גוּטֶם אוג אִיז זִיךְ אַוועק גְגאנְגֶן . דָעֶן אַז אִיז גְוועֶן דֶר מְנָהָג פוּן אברהם וְועלְכֶר מֶענְש עֶס אִיז אַרַיין גְקוּמֶן אִין זַיין שְטוּב הוּנְגְרִיג הָט אִים אברהם גְגְעבֶּן עֶסֶן אוג טְרוּנְקֶען בִּיז עֶר אִיז זָאט גְוואָרְן אוג וְועֶר עֶס אִיז גְקוּמֶן צוּ אִים אֶן קְלֵייד הָט עֶר אִים אֶן גְקְלֵייְדְט נָאךְ זַיין וִוילֶן . אוג הָאט גְמַאכְט וִוסֶן אִיטְלִיכֶן מֶענְש אַז עֶס אִיז פַּר הַאנְדֶן אֵיין נָאט ב״ה וָס הָט בַּשְאפֶן הִימֶל אוג עֶרד אוג אוֹךְ אַלָע מֶענְשֶׁן . אַזוֹ הָט גְטָאן אברהם אַלִי זַיינִי לֶעבְ טָאג :

ויצחק אוג יצחק דֶר זוֹן פוּן אברהם אִיז דָר וַואקְסֶן גְוָואָרְן אִין דֶר זְעלְבִיגֶר צַיִט אוג אברהם הָט אִים גְלֶעְרְנְט דִי וָועג פוּן נָאט ביה כְּדֵי עֶר זָאל וִוסֶן וָס נָאט אִיז אוג נָאט ב״ה אִיז גְוועֶן מִיט אִים :

אוג אַז יצחק אִיז אַלְט גְוָועֶן זִיבֶּן אוג דְרַייסִיג יָאר אִיז ישמעאל גְקוּמֶן צוּ

יצחק אוג הָט זיךְ בְּרימְט אוג זָאגְט צוּ יצחק איךְ בִּין אַלְט גְוועזן
דְרייצֶהֶן יָאר אַז נָאט ב״ה הָט גְזָאגְט אוּנְטֶר פָאטֶר אברהם אַז עֶר זָאל
זיךְ בֶּשְׁנַיידֶן אוג זָאל מִךְ בֶּשְׁנַיידֶן אוג איךְ הָב גְטוּן אַוּוי וויא נָאט
ב״ת הָט גְזָאגְט צוּ אוּנְזֶער פָאטֶר . אוג יצחק עֶנְפֶּערְט צוּ ישמעאל וָם
בְּרימְטוּ זיךְ מִיט אַוּ אַקְלייְנְע זָאךְ . איךְ שְׁווֶער בִּיי נָאט ב״ה וָם עֶר איז
דֶר נָאט פוּן מַיין פָאטֶער אברהם . אַז אוב נָאט ב״ה זָאל זָאגֶן צוּ מַיין
פָאטֶר . נָעם דַיין זון יצחק אוג בְּרֶענְג אִים אוֹף פַּר אַקְרֶבֶּן צוּ מִיר וָאלְט
איךְ נִיט פַּר מַיירֶן צוּ טוּן דָם . נַייאֶרְט איךְ וָאלְט גְטוּן מִיט גְרוֹס שִׂמְחָה:
אוג נָאט ב״ה הָעֶרְט וואוֹל דִי דָאזִיגִי רֶייד וָם יצחק הָט גְרֶעְט צוּ
ישמעאל . איז דִי זָאךְ וואוֹל גְפֶעלֶן נָאט ב״ה צוּ פְּרִיבֶּן אברהם מִיט
דֶר זָאךְ : ויהי היום אוג עֶם איז גְוועזן דֶר מָאג וָם אַלֶע מַלְאָכִים שְׁטֶעלְן
זיךְ נָעבֶּן כסא הכבוד פַּר נָאט ב״ה . אִיז גְקוּמֶן צְווישֶׁען זֵיי דָער שָׂטָן
מְקַטְרֵג צוּ זַיין אוֹף דִי מֶעֶנְטשֶׁן . אוג נָאט ב״ה זָאגְט צוּ אִים פוּן וַאנֶן
קוּמְסְטוּ אָן . עֶנְפֶּערְט דֶר שָׂטָן צוּ נָאט ב״ה אוג זָאגְט איךְ הָב גְשְׁווֶועבְט
אוֹף דֶער וֶועלְט . זָאגְט נָאט ב״ה צוּם שָׂטָן וָם זָאגְסְטוּ מִיר אוֹף דִי
מֶעֶנְשֶׁן וָם זָענֶן אוֹף דֶר עֶרד . עֶנְפֶּערְט דֶר שָׂטָן אוג זָאגְט צוּ נָאט ב״ה
איךְ הָאב גְוועהֶן אַלֶע מֶעֶנְשֶׁן דִינֶען דִיךְ אוג גֶרֶענְקֶן דִיךְ נָאר אִין דֶר
צַייט אַז זֵיי בֶּדַארְפֶן הָאבֶּן פוּן דִיר אַיין זָאךְ . אָבֶּר נָאךְ דֶם אַז דוּ הָאסְט
זֵיי שׁוֹן גְגָעבֶּן דִי זָאךְ . זֵיצֶן זֵיי אָפּ פוּן דִיר אוג פַּר לָאזֶן דִיךְ אוג גֶרֶענְקֶן
דִיךְ גָאר שׁוֹן נִיט : הראית הָאסְטוּ דֶען נִיט גְוועהֶן אברהם דֶער זון
פוּן תרח . אַיידֶר עֶר הָט גְהָאסְט קִינְדֶער הָט עֶר גְבוֹעְט מִזְבְּחוֹת אוג
הָט מַקְרִיב גְוועזן קָרְבָּנוֹת . אוג הָט תָּמִיד גְמַאכְט רוּפְן דַיין נָאמֶן צוּ
אַלֶע מֶעֶנְשֶׁן וָם זָענֶן אוֹף דֶר עֶרד :

ועתה אָבֶּר אַצוּנְד אַז עֶם איז אִים שׁוֹן גְבוּרִין גְוָוארְן אַיין זון יצחק . אַז
הָט עֶר דִיךְ גָאר פַּר לָאזְט . אוג הָט גְמַאכְט אַגְרוֹסְע סְעוּדָה צוּ
אַלֶע זֵיצֶערְם פוּן לַאנְד . אוג אָן נָאט ב״ה הָט עֶר גָאר פַּר גֶעסְן . אוּן
פוּן אַלֶע זַאכֶן וָם עֶר הָט גְמַאכְט בְּשַׁעַת עֶר הָט אַנְטְווַייְנְט יצחק הָט
עֶר פַּר דִיר נִיט מַקְרִיב גְוועזן קִיין שׁוּם קָרְבָּן . אוג אוֹךְ הַיינְט אִיז יצחק
שׁוֹין אַלְט וִיבֶּן אוג דְרַייסִיג יָאר . אוג הָט נִיט גְבוֹאְט קִיין מִזְבֵּחַ אוג

אוֹךְ נִיט מְקָרִיב גֶּווען קֶרְבָּן צוּ פַּר דִיר. דֶּען דוּ הָאסְט אִים גְּנָעבֶּן
וָום עֶר הָט בַּגֶּערְט פּוּן דִיר. נוּן הַיינְט הָט עֶר דִיךְ פַּר לָאזְט:
זָאגְט נָאט ב״ה צוּם שָׂטָן אַזוֹ ווִי אברהם מֵיין קְנֶעכְט אִיז. אִיז זַיין גְּלֵייכֶן
נִיט דָא אוֹיף דָער וועלְט. עֶר אִיז אַיין רֶעכְט פַּארטִיגֶער פַּר מִיר
אוּן אִיז אַיין יְרֵא שָׁמַיִם אוּן עֶר קֶערְט אָפּ פּוּן אַלֶעם בֶּייזֶן. אוּן אִיךְ וֵויס
אוֹב אִיךְ זָאל אִים זָאגֶן אַז עֶר זָאל מַקְרִיב זַיין זוֹן יצחק פַּר מִיר וועְט עֶר
נִיט פַּר מֵייְדָען צוּ טוּן דָם דָאזִיגֶע:
ויען הָט דֶר שָׂטָן גֶּענֶפֶּרט צוּ גָאט ב״ה אוּן זָאגְט צוּ אִים רבונו של עולם
טוּא צוּ אברהם דִי רֶייד וָום דוּ הָאסְט גֶּרעט. וועלְן מִיר זָעהָן צוּ
עֶר וועט דִיךְ פָּאלֶגן אוֹיב נִיט:
בעת אִין דֶר זֶעלְבִּיגֶר צַייט אִיז גֶּווען דִי רֶייד פּוּן גָאט ב״ה צוּ אברהם
אוּן זָאגְט צוּ אִים. נֶעם דַיין אֵייְנְצִיגֶן זוֹן דֶעם וָום דוּ הָאסְט לִיב
דָען יצחק. אוּן גֵיי צוּם לַאנְד מוריָה אוּן בֶּרֶענְג אִים אוֹף פַּר אַיין קָרְבָּן
עוֹלָה אוֹף אַייְנֶעם פּוּן דִי בֶּערְג. אוּן אברהם הָט גְּטַראכְט בֵּיי זִיךְ אִין
הָארְצֶן ווִי אַזוֹ עֶר זָאל אַוועק נֶעמֶן יצחק פּוּן זַיין מוּטֶר שׂרה אוּן אוֹיף
בֶּרֶענֶען אִים פַּר אֲקָרְבָּן עוֹלָה פַּר גָאט ב״ה:
ויבא אוּן אברהם אִיז גְּקוּמֶן אִין גֶּצֶעלְט ווִי זַיין וַוייב שׂרה אִיז גֶּוועֶסֶן
אוּן זָעצְט זִיךְ אֲנִידֶּר פַּר אִיר. אוּן זָאגְט צוּ אִיר. אוּנְזֶר זוֹן יצחק
אִיז שׁוֹין גְּרוֹיס אוּן וַוייסְט גָאר נִיט ווִי אַזוֹ מֶען דִינְט גָאט ב״ה. דְרוּם
וויל אִיךְ אי״ה מָארְגֶן אִים נֶעמֶן אוּן וויל אִים פִּירֶן צוּ שֵׁם ועבר.
אוּן דָארְטֶן וָועט עֶר זִיךְ אוֹיס לֶערְנֶן דִי וָועג פּוּן גָאט ב״ה. דֶען זַיי
וָועלֶן אִים לֶערְנֶן גָאטְס תּוֹרה אוּן מִצוֹת. אוּן ווִי אַזוֹ עֶר זָאל תּפלה טוּן
פַּר גָאט ב״ה אַז גָאט ב״ה זָאל אִים עֶנְפֶּרֶן: אוּן שׂרה זָאגְט צוּ אִים דוּ זָאגְסְט
גוּט מֵיין הֶער. גֵיי אוּן טוּא אַזוֹ ווִי דוּ זָאגְסְט. נֶייאֶרְט דוּ זָאלְסְט אִים
נִיט רֶר וִוייטֶרן אוּן אוֹךְ זָאל עֶר דָארְטֶן נִיט פּוּל טֶעג זִיצֶן. דֶען מֵיין לֵייב
אִיז זֶער אֶן גְּקְנִיפְּט אֶן אִים. אוּן אברהם זָאגְט צוּ זַיין וַוייב שׂרה טוּא בָּעטֶן
צוּ גָאט ב״ה עֶר זָאל טוֹן מִיט אִים גוּטְס. אוּן שׂרה נֶעמְט אִיר זוֹן יצחק אוּן
נֶעכְמִיגְט אִים אוּפֶּר דִי דָאזִיגֶע נַאכְט אוּן הַאלְטְט אִים אוּן קִישְׂט אִים. אוּן
זָאגְט צוּ אִים מֵיין זוֹן ווִי אַזוֹ וועל אִיךְ קֶענֶן אָפּ שֵׁייְדֶן דִיךְ אוּן מַיךְ.

תם וישר

אוג זָאגְט צו אברהם אִיךְ בֶּעט דִיךְ מַיין הַאר אַז דוּ זָאלְסְט אִים אָפּ הִיטֶן אוג דוּ זָאלְסְט
נִיט אָפּ טוּן דַיין אוֹג פּוּן אִים. דָען אִיךְ הָאב נִיט קֵין אֲנְדֶערֶן זוּן אוג אוֹךְ קֵין טָאכְטֶר
נָאר אִין אִים אַלַיין. אוג שָׂרה זַוייגְט אִין דֶר יָעלְבִּינֶר נַאכְט אוג זָאגְט אִים אַלֶץ אָן בִּיז
אִין דֶר פְרִיה אוג וִוי עָס אִיז מָאג נָעוָארֶן דָט שָׂרה גְנוּכְן אַשַׁיין קְלֵייד אוג דָט אָן נְטוּן אִיר
זוּן יצחק אוג דָט זִיי כִּיט גְנָעבֶּן שְׁפִּיז אוֹךְ דֶעם וָועג: וולכי אוג אברהם כִּיט יצחק זָענֶן
אֲוָועק גֶנאנְגֶן אוג שָׂרה דָט זִיי בַּלַיים אוג אברהם כִּיט יצחק הָאבֶּן זָאגְט צו אִיר אַז
זִי זָאל אוּם קָערֶן צַהַיים. אוג וִוי שָׂרה דָט דֶר הֶערְט דִי רַיידְט פּוּן יצחק דָט זִי אָן נְהוּבֶּן
צו וַוייגֶן אַגרוֹס גְוַויין. אוג אברהם אוג יצחק אוג אַלי מֶעגְשֶׁן וָוס זָענֶן גֶגאנְגֶן הָאבֶּן אוֹךְ
זַייעֶר גְוַוייגְט: אוג שָׂרה דָט אָן גְנוֹמֶן אִיר זוּן יצחק כִּיט בַּייזֶע הָענְד אוג הַאלְטְט אִים
אוג קִשְׁט אִים אוג זַיירְט נָאךְ כָּעד. אוג זָאגְט צו אִים וָועד וַויים אוֹב אִיךְ וֶועל דִיךְ
נָאךְ זֶעהֶן פּוּן הַיינְט אָן אוג וַוייטֶר. אוג אָלע הָאבֶּן זַייעֶר גְוַוייגְט זוּנֶן נָאךְ דֶעם דָט זִיךְ
שָׂרה אוּם קֶערְט אַהַיים כִּיט גְוַויין אוג אברהם אִיז גֶנאנְגֶן כִּיט זַיין זוּן יצחק עֶר זָאל אִים
אוֹיךְ בְּרֶענְגֶן פַּר אִקרבֶּן עוֹלה אַזוֹ וִוי גָאט ב״ה דָט אִים גְבָאטֶן. אוג אברהם נֶעמְט אוֹךְ
כִּיט זִיךְ זַייגְע צַווִוי יוּנְגֶען. אַייגָן דָט גַהַייסֶן ישמעאל דֶר זוּן פּוּן הגר אוג דָר אַנְדֶרֶר דָט
גַהַייסֶן אליעזר. אוג ישמעאל זָאגְט צו אליעזר אוֹךְ דֶעם וָועג גוּן מַיין פַאטֶר אברהם נַיִט
אוֹךְ בְּרֶענְגֶן יצחק פַּר אַיין קָרְבֶּן עוֹלָה אוג אַז מַיין פָאטֶר וָועט אוֹךְ אוּם קֶערֶן וָועט עֶר גֶעבֶּן
זַיין עֶשְׂרוֹת צו כִּיר נָעבֶּן זַיין פַּארְמֶעגֶן. אוג אליעזר דָט גֶענֶאנְגֶן כִּיט זַיין זוּן יצחק אוֹךְ דֶעם
וָואר דַיין פָּאטֶר אברהם דָט זִיךְ כִּיט דַיין כּוֹטֶר אֲוועק גְטרוּבֶּן פּוּן צו יַרְשֶׁנֶן. אוג וֶועד זָאל
אִים יַרְשֶׁנֶן מֶער אַלֶס זַיין גְמֶרייאֶר קֶנֶעכְט וָאס הָאט אִים גֶדִינְט מָאג כִּיט נַאכְט וָעט עֶר
גָווִיס צו כִּיר גָעבֶּן זַיין פַּארְמֶעגֶן. אוג וִוי אברהם אִיז גֶנאנְגֶן כִּיט זַיין זוּן יצחק אוֹךְ דֶעם
וָועג. אִיז גְקוּכְן דֶר עֶטֶן אִין גְשַׁמַאלְט פּוּן אַיין אַלֶטֶן מַאן כִּיט אַנִידֶרִיג גְמִיט אוג זָאגְט צו
אברהם. צו בִּיסְטוּ אַיין נַאר אָדֶר אַיין אוֹס גֶלֶערְטֶר מֶענְש וָוס דוּ גַייסְט אוּם בְּרֶענְגֶן דַיין
אַייגְצִיגְן זוּן וָוס נָאט ב״ה דָט אִים דִיר גֶגֶעבֶּן אוֹךְ דֶר עֶלְטֶר אוג הַיינְט וַוילְסְטוּ מַאכֶּן פַּר
לוּדֶן דָס לֵייב פּוּן דַיין אַייגְצִיגְן זוּן פּוּן דֶער עֶרד וָאר וָואר דוּ וַוייסְט וואל אַז דִי אִיז
נִיט פּוּן נאט ב״ה דֶען גאט ב״ה וֶועט נִיט זָאגְן דָאס דִאזִיגְע אוֹךְ דֶם אִיז דָר שָׂטָן אוג עֶר
זוּן. אוג אברהם הֶערְט דִי דָאזִיגִי רַייד אוג פַּר שְׁטַייט וואל אַז דָס אִיז דָר שָׂטָן אוג עֶר
וִויל אִים אֲרַאפּ בְּרִיגֶן פּוּן נָאטֶס וָועג. אוג אברהם דָט נִיט גְוואלְט צו הֶערֶן דִי רַייד פּוּן
שָׂטָן אוג נָאךְ דֶעם אִיז דֶר שָׂטָן גְקוּכְען צו יצחק אוג דֶר שָׂטָן דָט זִיךְ גְמַאכְט וִוי
אַיין יִינגֶר כַּאן. אוג זָאגְט צו יצחק פַּר וָואר וִוייסְטוּ דֶען נִיט אֲדֶר הָאסְטוּ דֶען נִיט גְהֶערְט
אַז דַיין פָּאטֶר אִיז אַנְדֶרְס נַאר וָוס עֶר פִּירְט דִיךְ הַיינְט אוּפְּבְּרֶענְגֶן נָאר אוּם זוּנְטְט
אַצוּנְד מֵיין זוּן זָאלְסְטוּ אִים נִיט צו הֶערֶן אוג זָאלְסְט אִים נִיט פָּאלְגֶן אוג זָאלְסְט
נִימְ כַּאטֶן פַּר לִידֶן דַיין טִייעֶר לייב פּוּן דֶער וֶועלְט. אוג יצחק הֶערְט רִיא רַייד אוג
זָאגְט נִיט. דָאט אברהם גֶענֶפֶּרט צו יצחק מַיין קִנְד זַייא גְהִיט פַּאר אִים אוג
הֶער נִיט צו זַייגֶע רַייד דָען עֶר. אִיז אַפְּטֶן אוג וִויל אוּנְז מַאכֶּן אִיבֶּר פָּאטֶן נָאטֶס
בָּאט. אוג אברהם שְׁרַייאְט אָן דָעם שָׂטָן אִיז עֶר פּוּן זַייא גְהִיט פַּאר אִים אוג
נָאגְט נִיט. דָאט אברהם גֶענֶפֶּרט צו יצחק מַיין קִנְד זַייא גְהִיט פַּאר אִים אוג
הֶער נִיט צו זַייגֶע רַייד דָען עֶר. אִיז אַפְּטֶן אוג וִויל אוּנְז מַאכֶּן אִיבֶּר פָּאטֶן נָאטֶס

דָּך שֹׁט דָּם נְזָעהן אַוּ ער קָען זַיי נִיט בַּיי קִנְדָן אִיז ער נְגָאנְגָן אוּן דָּם נְמַאכְט אוֹף דָּעם וָועג אַנְרוּיקָן סַיִּיךְ סִיט וַאסָר. אוּן וִוי אברהם סִיט יצחק וָעגָן נְקוּמָן צוּם וָואסָר דָּם אברהם נָאנְט צוּ יצחק הָאב נָאר קֵין סוֹרָא נִיט פַּאדָּן סַיִּיךְ דָּעו הָר שׁטָן דָּם דָּם נְמַאכְט אוּן וִויל אוּנז מַאכָן אִיבֶּר פָּארִין אוֹף נְאטָם נְבָּאט. אוּן אברהם דָּט אָן נִשְׁיינָן אָן שׁט אוּן דָּם אוֹרט אִיז נְוָואדָן טְרוּקָן אַוּ וִוי פְּרִיעָר. אוּן אברהם סִיט זַיין זוֹן יצחק וָעגָע נָאנְגָן צוּ דָעם אָרט וִוי נָאט ב״ה דָּט אִים נָאנְט. אוּן וִוי עָם אִיז נְקוּמָן דָּר דְּרִיטָּר טָאג דָּט אברהם אוֹף נְהוֹבְּ זַייני אוֹינָן דָּט עָר דָּר וָעהן פּוּן וַוייטִינָם דָּם אוֹרט וָום נָאט דָּט אִים נָאנְט אוּן אוֹךְ דָּט עָר נְזָעהן שָׁטַיין אוֹף דָּעם אוֹרט אַיין פַּייעָרדִיגי זַייל פּוּן דָּעד עָרד בִּיז אָן הִימֶל. אוּן אברהם נָאנְט צוּ יצחק זַיין קְנֵיכט וָעהסְטוּ עָפּיס פּוּן וַוייטִינָם נָאט אִיךְ וָעה. דָּט יצחק נָעעָנְפֶּערט אִיךְ זָעה אַיין פַּייעָרדִיגי וַייל אוּן אוֹךְ אָנוֹאלְקָן. דָּט אברהם שׁוֹין נְעווִיסְט אַז יצחק אִיז בְּוִוילִיגט פַּר אקרבן עוֹלה צוּא נָאט ב״ה: אוּן אברהם נָאנְט צוּ ישמעאל אוּן צוּ אלעזר. וָועהְט אִיר עָפּיס וָום אִיךְ סִיט יצחק וָועהָן הָאבָּן וִוי נָעעָנְפֶּרט נַיין מִיר וָועהָן נָאר נִיט דָּט אברהם שׁוֹן נְוִוסְט אַז ישמעאל אוּן אליעזר בָּרַארְפָּן נִיט גַיין סִיט וִוי דָּט אברהם צוּ זַיי נְזָאנְט וִויבָּט אִיר דָּא מִטָּן אַייזֶל אוּן אִיךְ סִיט יצחק וָעלָן גַיין בִּיז אִין דָּעם זָעלְבִּיגָן בֵּארג אוּן וָועלָן זִיךְ דָּארְט בּוּקָן צוּ נָאט ב״ה אוּן סִיר וָועלָן זִיךְ אוּם קָערָן צוּא צַייךְ:

אוּן אברהם דָּאט גְנוּמָן הָאלְץ אוּן לַייגְט דָּם אַרוֹף אוֹיף יצחק אוּן הָאבּן נְנוּמָן פַּייעָר אוּן אוֹךְ דָּאם שְׁעכְט מֶעסֶר אוּן נַייָן בַּייְדָע צוּ דָעם דָּאזִיגָן אָרט אוּן בְּשַׁעת אַז וִוי וָעגָן בַּיידִי גְנאנְגָן דָּט יצחק נְזָאנְט צוּם וָאסָר. נוּן דָּם הָאלְץ אוּן דָּם פַּייעָר וָעה אִיךְ. אוּן וִוי אִז דָּם לָעטְלִי וָאם עָם זָאל זַיין פַּר אַיין קרבן. הָט אברהם נָעעָנְפֶּרט צוּ יצחק אִין דִיר דָּט נָאט ב״ה אִים הֵר וִוייל צוּ זַיין צוּ אִים פַּר אַיין קרבן עוֹלה. דָּט יצחק נָזָאנְט צוּ זַיין פָּאטָר אַרְץ וָאם נָאט ב״ה דָּט צוּ דִיר נְזָאנְט וָועל אִיךְ דָּם טוּן בְּשִׁטָּחָה. אוּן אברהם זָאנְט צוּ יצחק מַיין קִינד נָאנ מִיר אוֹיב עָם אִיז פַּר הַאנְדִין בַּיי דִיר אִין הָארְצָן אַיין עֲצָה אוֹדֶר אַיין מְחַשָּׁבָה וָאם זִי אִין נִים הֶעכְטְפַּארְטִיג וָאלְסְטוּ פַּר מִיר דָּם נִיט פַּר סַיִּין. עָנְפֶּרט יצחק צוּ אִים מַיין פָּאטֶר דָּא שְׁווער אִיךְ אַוּ וִוי נָאט ב״ה לָעבְּט אוּן אַוּ וִוי דוּ לָעבְּסְט אוֹיב עָם אִיז פַּר הַאנְדִין אִין מַיינָם הָארְצָן אַיין שָׁלֶעכְטִי מְחַשָּׁבה אוֹף דֶּר זָאך וָאם דוּ הָאסְט צִי מִיר גֶּרעט נִייעֶרט אִיךְ בִּין דְּרוֹף וַייעֶר פְּרַייךְ אוּן אִיךְ זָאג נְלוֹבְּט אִיז נָאט ב״ה וָאם עָר דָּט הַיינְט אוּם דֶּר וִוילְט אִין מִיר אִיךְ זָאל נִין אקרבן עוֹלה צוּ פַּר אִים: אוּן אברהם דָּט זִיךְ וַייעֶר גְּפַרַייט אוֹף דִי רַייזֶה פּוּן זַיין יצחק אוּן זָעגָן גְּנאנְגָן אוּן זָעגָן נְקוּמָן צוּ דָעם אוֹרט וִוי נָאט ב״ה דָּט נְזָאנְט: אוּן עָר אברהם הַייבְּט אָן צוּ בוֹיאן מִיזְבֵּח אוֹף דָעם דָּאזִיגָן אוֹרט: אוּן יצחק דָּט אִים גְּנעְבָּן שְׁטַייעֶר אִין לַיִם אוּן אברהם דָּט נְנוּמָן דָּם הָאלְץ אוּן דָּט דָּם נְלַייגְט אוֹפָּן מִזְבֵּח אוּן דָּט גְּנוּמָן זַיין זוֹן יצחק אוּן וִוייל אִים בִּינְדָן אוּן לַייגְן אוֹפָּן הָאלְץ נָאנְט יצחק צוּם פָּאטֶר בִּינְד מִיךְ גוּט אוּן קְנַיפּ מִיךְ צוּ גוּט וָוארוּם אַז אִיךְ וָועל נִיט זַיין גוּט גְּבּוּנְדָן מָאטֶר וָועל אִיךְ זִיךְ דָּער שְׁרֶעקָן פַּארָן מֶעסֶר וָועל אִיךְ פַּר שְׁווּעכָן דָּאם קִנְדָן אוּן אברהם דָּט אַוּ נְמַאן

תם וישר

אוג יצחק הָט וויִטָר גְנָאגְט צום פָאטָר מִין פָאטָר אין דָער צַייט אַז דו וועסְט מִיך מקריב זַיין זָאלְסְטו נָעמָן אַיין בִיסִיל אַש אוג זָאלְסְט דָאס בְּרָענְגָן צו מַיין מוטָר שרה פַר אַיין גְשְמַאק אוג זָאלְסְט אִיר זָאגָן אַז אוּנְזָר זון אִיז אַיין גְשְמַאק צו נָאט ב״ה נַייאָרְט דו זָאלְסְט אִיר ניט זָאגָן בְשַעַת אַז זי וועט זַיין בֵּיי אַיין בְּרוּנְן אָדָער זי וועט זַיין אויף אַיין הויך אָרְט. פָאטָר וועט זי אַרָאפּ פָאלָן אוג וועט שְמַארְבָּן אוּבָּר מִיר: אוג אברהם הָט גְהָערְט דִי רֵייד פון יצחק. אוג הָט אוף גְהוּבָּן זַיין קול אוּן הָט אָן גְהוּבָּן צו וויינָן מַחְמֶת גְרוס שמחה. אוג יצחק הָט זַיעָר גְוַוויינְט אוג הָט גְזָאגְט צום פָאטָר מַיין פָאטָר אַייל אוג טוא דָעם רָצון פון נָאט ב״ה אַזוי וויא עָר הָאט דִיר גְזָאגְט. אוג דָאס הָאלְץ פון אברהם אוג פון יצחק זָענָן גְווען פְּרַיילָעך אוג נָאר דִיא אוּנְן הָאבָּן גְוַוויינְט אוג אברהם הָאט גְבִינְדָן זַיין זון יצחק אוג הָאט אִים אַרויף גְלַייגְט אוּפָן הָאלְץ וָום עָס איז גְלָעגָן אוּפָן מזבח. אוג יצחק הָט אוס גְשְטְרָעקְט זַיין הָאלְץ פַארָן פָאטָר אוּפָן מזבח. אוג אברהם הָט אוס גְשְטְרָעקְט זַיין הָאנְד צו נָעמָן דָאס מֶעסָר צוא שְעכְטָן זַיין זון יצחק. אין דָער דָאוּנְער צַייט זָענָן גְקוּמָן בַּאלָעם הָארְצִיגְע מלאכים פַר גאט ב״ה אוג הָאבָּן גְזָאגְט צו גאט ב״ה מִיר בֶּעטָן דִיך נָאט וָואס דוא בִּיסְט בָּארָם הָארְצִיג אוג אַיין לַייט זָעלִיגָער פון אַלֶע בַּשְעפְּנִישׁ וָום דוא הָאסְט בַּשַאפָן אוף דָעם הִימֶל אוג אוף דָער עָרד. אוג דוא מַאכְסְט אַלֶע לָעבָּן. גִיב דָאך אַיין פַר גְעבוּנְג אוג אַיין אוס לַייזוּנְג פַאר דַיין קְנֶעכְט יצחק. אוג דָער בָּארָם הָאט אוף אברהם אוג זָאגְט אוף זַיין זון יצחק וָום זַיי הָאבָּן הַיינְט נָטוּן דַיינָע רֵייד: נָאט ב״ה דוא זָאלְסְט דָאך אַז יצחק אִיז גְבִינְדָן אוג גְקְנִיפְט אַז מָען זָאל אִים שְעכְטִין אַזוי וויא אַיין בְּהֵמָה אַצוּנְד בֶּעטָן מִיר דִיך דָאו דַיין דָער בָּארִימְקַייט אוף זַיי זַיין:

בעת אין דָער זָעלְבִיגָר צַייט הָט נָאט ב״ה זִיך בַּיווִיזָן צו אברהם אוג רופְט אִים פון דָעם הִימֶל אוג זָאגְט צו אִים דו זָאלְסְט נִיט אוס שְטְרָעקָן דַיין הָאנְד צו דָעם יונְג אוג זָאלְסְט אִים גָאר נִיט טָאן. אַצוּנְד וויִיס איך וואוֹל אַז דו בִּיסְט אַיין נָאסְט פָארְכְטִינָר וויִיל דו הָאסְט נִיט פַר מִיטָן דַיין אַיינְצִינָן זון פון מִיר. אוג אברהם הָט אוף גְהוּבָּן זַיינָע אוינָען

הט

דָאט עֶר גְוָעהָן אַז אֵין אַיל שְׁטֶייט בֵּיי אֵיין בוּים דָם אִיז דָער אִיל
וָואם גָאט ב״ה הָאט אִים בַּשׁאפֶן בְּשַׁעַת עֶר דָאט בַּשַׁאפֶן הִימֶל אוּן
עֶרד. אוּן גָאט ב״ה הָט אָן גִבְּרַייט דָעם דָאזִיגֶן אִיל כְּדֵי עֶר זָאל זַיין
פַּאר אֵיין קרבן פַּאר יצחק דָאט אברהם גְנוּמֶעז דָעם אִיל אוּן דָאט
מקריב גִיוְוען פַּאר אֵיין קרבן עוֹלה פַּאר זַיין זוּן יצחק. אוּן אברהם
דָאט גִשְׁפָּרַעְנְגט פּוּן דָעם בְּלוּט אוֹפֶן מזבח אוּן זָאגט אַז דָאס בְּלוּט וָם
אִיךְ שְׁפָּרַעְנג פּוּנֶם אִיל זָאל זַיין חֲשׁוּב בַּייא גָאט ב״ה וויא אִיךְ וָאלְט
גִשְׁפָּרַעְנְגט דָאס בְּלוּט פּוּן מֵיין זוּן יצחק. אוּן אוֹף אַלֶע זָאכֶן וָם אברהם
הָאט גְטָאן בַּיי דָעם מזבח הָאט עֶר אַלֶץ אַזוֹ גְוָאגְט אַז עֶס זָאל זַיין גְלַייךְ
וויא אִיךְ וָאלְט מקריב זַיין מֵיין זוּן. אוּן עֶס אִיז גְוָוען חֲשׁוּב בַּייא גָאט
ב״ה גְלַייךְ וויא אברהם הָאט מקריב גִיוְוען זַיין זוּן יצחק אוּן גָאט ב״ה
הָאט גִבֶּענְטְשְׁט אברהם מִיט זַיינֶע קִינְדֶר דָעם וְעלְבִּינֶן מָאג: אוּן דָער
שְׁטֶן אִיז גְנַאנְגֶן צוּ שׂרה אוּן הָט זִיךְ גְמַאכְט אֵין גְשְׁטַאלְט וויא אֵיין
אַלְטֶער מַאן זַייֶער נִידְרִיג אוּן זָאגְט צוּ אִיר פַּאר וָאר דוּא וַייסְט גָאר
נִיט פּוּן דִי דָאזִיגִי זָאכֶן וָאם אברהם הָאט הַיינְט גְטָאן צוּ דֵיין זוּן יצחק.
אברהם הָט גְבּוּט אֵיין מזבח אִיז הָאט גִיילַייגְט הָאלְץ אוֹפֶן מזבח אוּן הָט
דָער נָאךְ גִיילַייגְט יצחק אוֹפֶן הָאלְץ אוּן הָט אִים מקריב גְוָוען: אוּן שׂרה
הָט אוֹם גְהָערְט דִי רַייד פּוּן שְׁטָן אוּן שׂרה הָט גְמֵיינְט אַז דָם אִיז אמת.
אוּן שׂרה הָט אוֹף גְהוּבֶן אִיר קוֹל אוּן הָט גְווַיינְט אוּן גִישְׁרִיגֶן אֵיין גְרוֹיס
בִּיטֶר גִשְׁרַיי אוֹף אִיר זוּן אוּן פַּאלְט אוֹף דֶר עֶרד אוּן וַואלְפְט עֶרד אוֹף אִיר
קָאפּ אוּן זָאגְט מֵיין זוּן יצחק אִיךְ וָאלְט גְוָואלְט בֶּעסֶר שְׁטַארְבֶּן אַייְדֶר דוּ
אִיךְ הָאב דִיךְ דָער צוּגֶען בִּיז דוּ בִּיסְט גְרוֹיס גְיוֹארְן אוּן אַצוּגְד אִיז דָאס
גְיוֹארְן פַּר קֶערְט מֵיין פְּרַייד צוּ טְרוֹיאֶרִקִּיט דָען עֶס אִיז גְוָוען מִין
לוּשְׁטִיקִייט צוּ דִיר אִיךְ הָאב וַייֶער פּוּל גְערוּפְען אוּן גְבֶּעטֶן צוּ גָאט
ב״ה אַז עֶר זָאל מִיר גְעבֶּן אֵיין זוּן אוּן גָאט ב״ה הָאט מִיךְ צוּ גְהָערְט
אוּן הָאט מִיר גְגֶעבֶּן אֵיין זוּן צוּ נֵייגְצִיג יָאר. אוּן אַצוּגְד בִּיסְטוּ גְוָואךְ
מֵיין זוּן צוּ אֵיין שָׁעכְט מֶעסֶר אוּן אוֹיךְ צוּ פַּייאֶר. נַייאֶרט אִיךְ טְרַייסְט
מִיךְ מִיט דִי רַייד פּוּן גָאט ב״ה. דָען גָאט ב״ה הָט דָם גְבָּאטֶן אוּן דוּא
מֵיין קִינְד הָאסְט מְקַיים גְוָוען דִי רַייד פּוּן גָאט ב״ה וָוער קֶען דָען

תם וישר

אוּבֶר פָּארן דִי רַייד פּוּן נָאמ ב״ה. דָען עָם אִיז אַלדוּנג אִין זַיין הַאנְד. אוּג שׂרה זָאגְט צוּ נָאמ ב״ה. רבונו של עולם דוּא בִּיסְט גְרָעסְט אוּג אַלֶע דַיינֶע מעשים וָענֶן גְרָעסְט. דָען אִיךְ פָּרִיי זִיךְ מִיט דַיינֶע רַייד וָוָם דוּ הָאסְט גֶּבָּאסְן. נַייאָרט מַיינֶע אוֹגֶן וַויינֶן בִּיטֶרֶךְ אָבֶּר מִין הַארְץ אִיז פְרַייליךְ אִין מִיר. אוּג דֶר נָאךְ אִיז זִיא אוֹף גֶשְׂמַאנֶען אוּג גֶגאנֶגֶן בִּיז חברון אוּג אוֹף דֶעם וָועג וָועסְן זִי הָאט בֶּגֶעגִינְט הָמ זִי גֶפְרָעגְט וַוייסְט איר נִיט וָואס מֶען הָאט גְמוּן צוּ מַיין זון יצחק קַיינֶער נִיט גְוויסְט. אוּג שׂרה קוּמְט מִיט אִירֶע דִינְסְטֶען אוּג קֶנֶעכְט צוּ דֶער שְׂטָאט חברון. אוּג שׂרה פְרֶעגְט זִיךְ נָאךְ אוֹף אִיר זון אוּג הָאט זִיךְ דָארְטֶן בֶּוֶעצְט אוּג שׂרה הָאט גְשִׂיקְט אִירֶע קֶנֶעכְט צוּ זוכֶן אברהם מִיט יצחק. אוּג דִי קֶנֶעכְט וָענֶן אַוֶועק גֶגאנֶגֶן זוכֶן צוּ שֵׁם ועבר צוּ וָענֶן וַיי דָארְטֶן נִיט גְוֶוען. אוּג הָאבֶּן גְזוכְט אִין נַאנְצֶן לַאנְד הָאבֶּן וַיי אוֹךְ נִיט גְפִינֶן. דֶר וַייל אִיז גְקוּמֶן דֶר שְׂטֶן צוּ שׂרה אוּנְם גְשְׂטָאלְט פּוּן אַיין מָענְש אוּג הָאט זִיךְ גְשְׂטֶעלְט פַּאר אִיר אוּג זָאגְט צוּ אִיר דָם וָום אִיךְ הָאב דִיר פְרַייֶעך גְזָאגְט אַז אברהם הָט מקריב גְוֶוען יצחק אִיז דָאס אַיין לִיגְנְט עָר הָאט אִים נִיט מקריב גְוֶוען אוּג אִיז נִיט גְשְׂטָארְבֶּן. אוּג וִוי שׂרה הָאט דָם דֶר הֶערְט הָט זִי זִיךְ זַייֶער גְפְרַייט אוֹף אִיר זון אוּג וִוי שׂרה הָט זִיךְ זַייֶער גְפְרַייט אִיז זִי גְשְׂטָארְבֶּן מחמת גְדוֹים פְרַייד: אוּג וִוי אברהם הָאט פַּאר לֶענְד פּוּן זַיין דִינְסְט הָאט עָר זִיךְ אוּם גֶקֶערְט מִיט זַיין זון צוּ דִי צְווֶויי יונְגֶן אוּג זָענֶן אַלֶע גֶגאנֶגֶן קַיין באר שבע. אוּג וִוי זַיי זָענֶן גְקוּמֶן קַיין באר שבע הָאבֶּן זַיי נִיט דָר וַוייסְט שׂרה אִין דֶער הַיים הָאבֶּן זַיי גְפְרֶעגְט וִוי אִיז שׂרה. הָט מֶען צוּ זַייא גְזָאגְט אַז זִי אִיז אַוועק גֶגאנֶגֶן קַיין חברון אַייךְ זוכֶן וָוארוּם מֶען הָט אִיר אַזוֹ אוּג אַזוֹ גְזָאגְט. אוּג זָענֶן אוֹף גְשְׂטַאנֶען אוּג זָענֶן גֶגאנֶגֶן קַיין חברון וִוי זַיי זָענֶן גְקוּמֶן קַיין חברון הָאבֶּן זַיי דֶער זָעהֶן אַז שׂרה אִיז גְשְׂטָארְבֶּן. הָאבֶּן זַיי אַלֶע אוֹף גְהוּיבֶן זַייֶער קוֹל אוּג הָאבֶּן גֶוויינְט זַייֶער אַיין גְרוֹס גֶוויין. אוּג יצחק אִיז גְפַאלֶן אוֹף דֶער מוּטֶערְס פָּנִים אוּג הָט גֶוויינְט אוּג הָאט גְזָאגְט מַיין מוּטֶר וִוי אַזוֹ הָאסְטוּ מִיךְ פַּר לָאזְט אוּג בִּיזְט אַוועק גֶגאנֶגֶן אוּג אברהם אוּג יצחק הָאבֶּן גֶוויינְט אַיין גְרוֹס גֶוויין אוּג אַלֶע קֶנֶעכְט גֶוויינֶן מִיט זַיי אוֹף שׂרה אוּג קְלָאגֶן אוֹף שׂרה אַיין גְרוֹסֶע קְלָאג:

ויהי

פרשת חיי שרה

וידלי אוג עם איז נוועז די לעב פאר פון שרה הונדרט יאר אוג צוואנציג יאר אוג
וגבן יאר אוג רך נאך איז שרה גישטארבן · אוג אברהם איז אוף נשטאנען פון
דעם מת צו זוכן איין קבר אז מען זאל דארטן בהאלטן דעם מת · אוג אברהם איז
גינאנגן צו די קינדר פון חת אוג הט זיי אזו נזאגט איך בין איר גר אוג איין אלט
נזעסנר בייי אייך איר אייער לאנד גיט מיר איין אורט ווי איך זאל בהאלטן מיין מת
האבן נזאגט די קינדר פון חת צו אברהם דם נאנצע לאנד איז פר דיר ווי עם נפעלט
דיר איין אורט פארטן בהאלטן דעם מת · אוג אברהם הם צו זיי נזאגט ·
אוב אייער ווילן איז אין דר זאך · זאלט איר גיין אצונד צו עפרון דעם זון פון צוחר
אוג איר זאלט אים בפעם פון סיינט ווענן אז ער זאל מיר פר קופן די נטאפרטי היול
עם ויא איז בייי אים אין עק פעלם אוג איך וועל אים נעבן דר פר וויפיל ער ווענט
ווערן אוג עפרון איז נזעסן אונמר די קינדר פון ח · אוג עפרון הט נזאגט צו אברהם
אייירדונג עם דו בנערסט ווענט זיין קנעכט טון · הט אברהם נזאגט צו עפרון איך וויל
אז ניט · נייאדט איך ווענ בייי דיר אף קופ דם פעלד טיט דר חיול פר אין בייטל
טיט נעלט אוף אייבינ הם עפרון נזאגט צו אברהם נון דם פעלד טיט דר היול איז פר
דיר אוג וויפיל נעלט דוא ווסט ווערן נעבן אזו פיל ווענ איך בייא דיר נעסן · האט
אברהם צו עפרון נזאגט ניט אזו נייאדט טיט פיל נעלט וויל איך קופן בייי דיר אוג
פון די שפאם לייט וגו פון זיינע קינדר בני אייבינ · אוג עפרון אוג אלי ברודר האבן
צו נהערט צו דר דאזיגר זאך אוג אברהם האט נוזנן פיר הונדרט נווינט זילבר אוג
ניט דם נעלט צו עפרון אוג צו זייני אלי ברודר : אוג אברהם האט דם אוף נשרייבן
די זאכן אין אייר בוך אוג הם נתהפת פיר ערות אוג אזו איז נשפאנן נשרייבן אין דם
קוף בוך די היול אוג דם פעלד הם אברהם נקופט פון עפרון החתי אוג פון זייני קינדר
קינדר בני אייבינ נהער דם צו אברהם אוג אברהמס קינדר אוג אוך צו זיינע קינדר
קינדר ווס ווענן נבורין ווערן זאל די היול זיין צו איין בענרעבניש · אוג דרוף האבן
זיך נישתמת די ערות אוג נאך עם אברהם הט נקופט דם אורט הט אר בהאלטן
זיין וויב שרה אוף דעם זעלבינן אורט · אוג דם בהאלטן פון שרה איז נווען מיט נרוס
כבוד · אזו ווי מען בנראבט נרוסע שרים אוג בייי דר מטה פון שרה איז נווען שם
דר זון פון נח איך אוך עבר דר זון פון שם און אוך אביסלך אוג ענר אוג אשכול
אוג ממרא אוג אלע שרות ווענן נאך נגאנגן נאך דר מטה · אוג אברהם הט נמאכט
איין נרוסן הספר אוף זיין ווייב אוג מרוכן זיבן טעג · אוג אלע איין זיצערם פון דעם
לאנד ווענן נקוקט מנחם זיין אברהם טיט זיין זון יצחק פון ווענן שרה · אוג ווי עם איז
אום נגאנגן די קלאנ טעג פון שרה הט אברהם אויעק נשיקט זיין זון יצחק צו שם ועבר
צו לערנן דם ווענ פון נאט ב״ה אוג אוך די שפראך פון נאט ב״ה אוג יצחק איז נאכמען
נוועסן רנייא יאר · אוג דער זעלבינר צייט איז אברהם אוף נשטאנען טיט זיינע קנעכט
אין ווענן נגאנגען אהיים קין באר שבע : אוג אברהם האט נרופן זיין קנעכט אליעזר
ואס עלר איז נווען נוועצם איבער זיין נאנצ הויז אוג נאנט צוא אים נון אך בין

תם ויּשר

שׂוין אַלץ אוג איך ווייס ניט דעם מאג ווען איך ווועל שׂטאַרבן. זאג איך דיר אַצונד
אַז די זאלסט נײַן געסטן איין ווייב צו מײַן זון יצחק פון מײַן פאַמיליע משׂפּחה ום זיי
זענען אין הײַנט אוג איך ווועל דיך בשׂוועריז בײַ נאַט ב״ה ום עד אין היכל אַז דוא
זאלסט ניט נעמען צו מײַן זון איין ווייב פון די טעכטער כנען נייאַרט די זאלסט נײַן צו
מײַן משׂפּחה אוג פון דאַרטן זאלסטו נעמען צו מײַן זון איין ווייב. אוג דו נאַט ווּאס
דו מיך נסירט פון מײַן לאנד אוג פון פאַמיליע הויז נזוגד צו דעם דאזיגן אורט
אוג נאַט ום צו מיר נזאגט צו דייגע קינדר ווועל איך נעבן דם דאזיגע לאנד צו אײַן
אַרב אוף אייביג. דר דאזיגר נאַט ווועט שיקן זיין מלאך פֿר דיר אוג ווועט בגלייקן דיין
ווענ אז די זאלסט נעמן צוייב צו מײַן זון פון פאַמיליע משׂפּחה:

אוג אליעזר ענפֿרט צו אברהם. נון איך ווועל גיין צו דיין פאַמיליע משׂפּחה אוג נעמען
דעם דאזיגן לאנד צו ווידר צו יצחק. אוג טאַמר ווועט זיא גיט ווילן נאך גיין נאך מיר צוא
איין ווייב צו דיין זון יצחק. אוג אברהם צו אים נזאגט
זיא דו ווועסט זיך ווועל איך זיין ריין פון דר שבועה. ום אברהם צו אים נזאגט
דעם דאזיגן לאנד ווועל איך זיין ריין פון דר שבועה. נייערט נאַט ב״ה ווועט שיקן זיין מלאך פֿאר
דיר אוג נעמ בגליקן דיין ווענ. אוג אליעזר טוט ווי אברהם ום אים נזאגט. אוג
אליעזר ום נשׂוורן צו זיין האר אברהם אוף דר דאזיגר זאך: אוג אליעזר איז אוף נשׂטאנען
אוג ום גנומן עשרה קעמלן פון אברהמס קעמלן אוג צעהן קנעכט פון אברהמס קנעכט:
אוז זענען גנאנגן קיין חרן די שטאט פון נחור אוג תּרח צו נעמען איין ווייב צו יצחק.

אוג ווי אליעזר איז צוזעק גנאנגן ום אברהם נשׂוקט צו שם ועבר אז זיין זון יצחק
זאל קומן אהיים. אוג יצחק איז נקומן צו זיין פאטר אברהם קיין באר שבע. אוג
אליעזר טיט די עשרה טעמלן זענען נקומן צו דעם הוז ום דארטן איז איין ווּאסר אוג
עס איז פֿר דר שטאט חרן אוג אליעזר ום גמאכט קנייען די קעמלן בײַ דעם ווּאסר אוג
ום זיך נזעצט אפֿ רוען. אוג אליעזר טוט תּפילה אוג זאגט דר נאט פון מײַן הער
אברהם טוא שיקן אוג מאך נשׂטעקן גוטס פֿר מיר. אוג טוא חסד מיט מיינם האר אז
דו זאלסט צו שיקן איין ווייב צו דעם זון פון מײַן האר פון מלכה דם ווייב.
ום דר הערט די ייד פון אליעזר פון ווענן אברהם. אוג אליעזר איז אַריין גנאנגן אין
שטאט אריין אוג איז גנאנגן נבייך צו דעם הוז פון בתואל דר זון פון מלכה דם ווייב
פון נחור דר זון פון תּרח. אוג אליעזר דר צייגט פֿר זיי ום עם הט זיך עם נטראגן.
אוג עד איז איין קנעכט בײַ אברהם. אוג זיי פֿריען זיך זייער מיט עם. אוג אלי האבן
גלויבט נאט ב״ה אוף דר דאזיגר זאך. אוג זיי גענן רבקה ום זיא איז די טאכטר פון
בתואל פֿר איין ווייב צו יצחק אוג רבקה איז ווען זייער שיין נשׂטאלט אוג זיא איז
נוען איין בתולה. אוג לבן אוג נחור האבן נכאכט אין דר עקבית אוג האבן נעשׂן איין סעודה
איז קומן אליעזר מיט זייגע צעהן מענשן אוף דר סעודה אוג האבן נעשׂן איין גטרונקן
אוג האבן צום ווי עם איז קומן אין דר פריא איז אליעזר מיט זייגע מענשן אוף נשׂטאנען. אוג ום
גנאנט צום הוז נזוגד פון בתואל שיקט אונז אוועק צו אונז האבן. אוג זיי האבן

נְשִׁקָּט רִבְקָה מִיט אִים אוּן אוֹךְ דִּבּוֹרָה אִיר זִיינֶעְרֶן אוּן גֶּעבֶּן אִיר זִילְבֶּר אוּן גָאלְד אוּן קְנֶעכְט אוּן דִינְסְט מֵיידֶן אוּן הָאבֶּן זִי גֶּבְעִנְשְׁט אוּן זַיי הָאבֶּן בַּלַיימ אליעזר מִיט זַיינֶי מֶענְשֶׁן אוּן אלעזר הָט גְּנוּמֶן רִבְקה אוּן אֶיז וְגַאנְגֶן מִיט אִיר צוּם לַאנְד כְּנַעַן צוּ זַיין הַאר אברהם. אוּן וִוי רִבְקה אִיז קְוּמֶן קֵיין כנען הָט יִצְחָק זִיא גְנוּמֶן פַּר אֲוַוייב אוּן יִצְחָק הָט זִיא זִייעֶר לִיבּ גְהַאט אוּן הָאט זִיא גְבְּרַאכְט צוּם נֶצֶעלְט פּוּן זַיין מוּטֶר שׂרה אוּן יִצְחָק אִיז אַלְט גְוֶוען פֶּירְצִיג יָאר בְּשַׁעַת עֶר הָט גְנוּמֶן רִבְקָה פַּר אֲוַוייב. אוּן אוֹךְ דֶר וָעלְכְּנֶר צַייט הָט אברהם גְּמַערְט אוּן הָט גְנוּמֶן אַיין אַנְדֶר וַוייב אוֹךְ דָער עֶקְטֶר. אוּן דָס וַוייב הָט גְהַייסֶן קְטוּרָה אוּן זִי הָט אִים גְוֶוינֶן זֶעקְס זִין. אוּן דָס זֶענֶן רִיא נֶעמֶן פּוּן דִי קִינְדֶר ישמעאל וָוס עֶר הָט גְהַאט פּוּן דֶם עֶרְשְׁטֶן וַוייב נְבִיוֹת אוּן קֵדָר: אוּן אַדְבְּאֵל אוּן מִבְשָׂם. אוּן זַייעֶר שְׁוֶוועסְטֶר הָט גְהַייסֶן בָּשְׂמַת. אוּן ישמעאל הָט פַּר טְרִיבֶּן דָס עֶרְשְׁטֶ וַוייב אִיז דָס וַוייב פּוּן אִים צְוֶוועֶן נֶאנְגֶן אוּן הָט זִיךְ אוּם גֶקֶערְט קֵיין כצרים צוּ אִיר פָּאטֶר. הָט ישמעאל גְנוּמֶן אַיין אַנְדֶר וַוייב פּוּן לַאנְד כנען אוּן זִי הָט זֶהַייסֶן מַלְכוּת. אוּן זִיא הָט גְוּוינֶן קִינְדֶר צוּ ישמעאל אוּן דִי קִינְדֶר הָאבֶּן גְהַייסֶן משׂא אוּן דוּמה אוּן משָׂא אוּן חדד אוּן תימא אוּן יטוּר אוּן נבּיש אוּן קדמה. אוּן דָס זֶענֶן דִי צְוֶועלְף נְשִׂיאִים פּוּן ישמעאל: אוּן רִבְקה דָס וַוייב פּוּן יִצְחָק אִיז גְוֶוען אִיין אוּמְטְרַאכְטֶרן אִין דֶר זֶעלְבֶּנֶר צַייט. אוּן יִצְחָק אִיז גְזֶעסֶן בִּיי זַיין פָּאטֶר אברהם אִין לַאנְד כנען אוּן נָאט ב״ה אִיז מִיט זִיי גְוֶוען. אוּן אַרפכשׁד דֶר זון פּוּן שם אִיז גְשְׁטָארְבֶּן אִין דֶער זֶעלְבֶּנֶר צַייט אוּן יִצְחָק אִיז דֶעמָאלְט אֶלְט גְוֶוען אַכְט אוּן פֶּערְצִיג יָאר: אוּן אֶלע לָעבּ טָאג פּוּן ארפכשׁד אִיז גְוֶוען פִּיר הוּנְדֶרְט אוּן אַכְט אוּן דְרַייסִיג יָאר:

פרשת תולדות

אוּן אַז יִצְחָק אִיז אַלְט גְוֶוען נַיין אוּן פּוּפְצִיג יָאר אִיז זַיין וַוייב רִבְקה נָאךְ גְוֶוען אַיין אוּמְמְרַאכְטֶרן אִין דִי זֶעלְבִּיגֶע טָעג. אוּן רִבְקה הָט גֶנָיאבְט צוּ אִיר מַאן יִצְחָק. פַּר וָאר אִיךְ הָאב גֶהֶערְט אַז דַיין כּוֹטֶר שָׂרָה אִיז אוֹךְ גְוֶוען אַיין אוּמְטְרַאכְטֶרן. הָט דַיין פָּאטֶר אברהם תּפלה גְטָאן צוּ נָאט ב״ה זִי זָאל קִינְדֶר הָאבֶּן. אוּן אֲצוּנְד שְׁמֵיי אוֹךְ אוּן טוּ תּפלה אוֹךְ מִיר אוּן נָאט ב״ה וֶועט בְּוַודַאי צוּ הָערֶן דַיין תּפלה אוּן יִצְחָק הָט צוּ גְהֶערְט דִיא דַייד פּוּן זַיין וַוייב רִבְקה. אוּן זֶענֶן בֵּיידֶע אוֹךְ גְשָׁמַאנֶן אוּן זֶענֶן גְנָאנֶגֶן צוּם בַּארְג מוֹריָה דָאךְ תּפלה טָאן. הָט יִצְחָק גְּבֶעטֶן צוּ נָאט ב״ה אַקֶעגֶן זַיין וַוייב רִבְקה אוּ: יִצְחָק הָט תּפלה גְטָאן. אוּן נָאט ב״ה הָט דֶר הֶערְט דָס גְּבֶעט פּוּן יִצְחָק דֶר זון פּוּן אברהם אִיז רִבְקה דָס וַוייב פּוּן יִצְחָק טְעוּבֶּרת גְוָואֹרן. אוּן וִיא עֶס אִיז גְקוּמֶן דֶער זְמַן טְוִוש הָאבֶּן דִי קִינְדֶר זִיךְ גֶשְׁמוּסְן אִין אִיר אוּן עֶס הָאט אִיר זַייעֶר וִוייא גְטָאן. הָט רִבְקה גְזָאגְט צוּ דִי וַוייבֶּר וָאם זֶענֶן גְוֶוען אוּן דֶעם דָאזִינֶן לַאנְד. אוּן הָט זִיא אַזוֹי גְטָאן גְּפֶרָעגְט אוּב עֶס הָאט זִיךְ צוּ זִיי אַזוֹי גֶטְראָפֶן הָאבֶּן דִי וַייבֶּר אִיר גִיעֶנְטְערְט נַיין. אוּן רִבְקה הָט צוּ זִיא גָזָאגְט פַּר וָאם הָאט זִיךְ מִיר אַזוֹי גְטְראָפֶן מֵיין פּוּן אַלֶי וַוייבֶּר וָאם אִיז אִין דָאזִינֶן לַאנְד. אוּן רִבְקה אִיז גְנַאנֶגֶן צוּ דֶעם גְּבֶעטֶן אוּן הָאט גְּבֶעטֶן זִיךְ אִיר זִילְבֶּר אוּן גָאלְד אוּן קְנֶעכְט אוּן דִינְסְט מֵיידֶן אוּן צוּ פָּארְשְׁטֶן אוֹךְ דֶער דָאזִינֶער זַאךְ. אוּן זִי הָאט גְּבֶעטֶן אִיר שְׁוֶוער

תם וישר

אברהם ער זאל אוך בעטן נאט ב״ה אוך דער זאך וואס עס הָט זיך איר נטָראפן .
אוג מען הָט איר נעמערט אוג מען הָט איר נזאגט . אז צוויי קונדר איז בײ איר דָא
אוג צוויי מכָּנים וועט פון יײ אוֹך שטיין . אוג וויי עס איז נקומן די צייט צו נווינען
הָט זי נווינן איין צווילונג . אז וויי נאט ב״ה הָט צו איר נזאגט דר ערשטר איז ארום
נגאנגן נאנץ רויט . אוג אוך וויי איין הערינר קאץ האבן אים אלי נרופן עשו . און דר
נאך איז ארום נגאנגן דר אנדרר אין הָט אן נהאלטן מים יין האנד בײ דעם פוס פון
ערשטן . דרום הָט מען אים איין נאמן נגעבן יעקב . אוג בשעת אז די קינדער זענן
נבוירן ווארן . איז יצחק אלט נוועזן זעכציג יאר . אוג די קינדר זענן נוואקסן בײ
פופצהן יאר . אוג וויי יײ זענן אט נוואקן פופצעהן יאר . פלעגט עשו יין אין פעלד
צו האפן הײות און יעקב זלעגט ערנן אין די נעשעפטן אן פרייגט איין סאל יין ווייסן
די שאף אוג ערינט נאמס שמראף . אוג פלעגט פאלגן פאטר און טוטר וואס זייא
פלענן אים זאנן . און יצחק מים יין וויב אוג קונדר זענן נוסט מים יין פאטר אברהם
אין כאנד כנען אז וויי נאט ב״ה הָט יײ נבאטן . אוג אברהם הָט נגעבן צוא יין זון
יצחק נאר יין נוט . אוג זאנט אט ער ווער דו ווייסט וואוֹך אז נאט ב״ה וואס
איז אין היכל איז איין רעכטר נאט . אוג עס איז מין ניט פאר האנדן יין נאט חוץ
אים . אוג אצינד מין ליב קונד הער צו מיני ריר און זאלסט זען אף המן ריא
נבאט פון נאט ב״ה וט אוך זאג דיר אן . אוג זאלסט ניט אף קערן פון רם גוטן וועג
ניט אין דר רעכטר ריט אוג אוך זיך ניט אין דר לינקער ריט . כרי עס זאל יין ניט צו
דיר אוג אוך צו ריינו קונדר וט ווקן יין נאך דיר בײ אייבינ אוג נרענק די וואונדר
פון נאט ב״ה אוג יין נגאר וט ער הָט נסון מים אונס . אוג הָט אונו סציל גוועזן פון
אונזרי פייגד . אוג אצינד מין קונד דוא זאלסט ניט אף המטן וואס אוך האב דיר
גנאנט . אוג אוך פון נאטס נבאט זאלסט ניט אף מן . אוג זאלסט דינן נאט כרי עס
זאל יין נוט צו דיר אז אוך צו ריינו קונדר . אוג זאלסט ערנן ריינו קינדר ריא
שמראף פון נאט ב״ה אוג אוך יין נבאט . אוג זאלסט יי ערנן דם הָעבט פארשיין
וועג ואס אוך פון נאטס נבאט זאלסט ניט אף מן . אוג זאלסט דינן נאט כרי עס
זאל יין נוט צו דיר אז אוך צו ריינו קונדר . אוג זאלסט ערנן ריינו קינדר ריא
שמראף פון נאט ב״ה אוג אוך יין נבאט . אוג זאלסט יי ערנן דם הָעבט פארשיין
וועג ואס אוך יצחק הָט נעמאכט אברהם אוג הָט צו אים נזאנט וט דוא האסט מיר
נבאטן וועל אוך פון אוג פון נאטס סצות וועל אוך ניט אף מן . אוג אברהם הָט
נבעגשט יין זון יצחק . אוג אוך יצחק הָט אברהם קונדר . אוג אברהם הָט נערנט מים יעקב
די שמראף פון נאט ב״ה אוג אוך יין וועג . אין דר עקבינר ציים איז אברהם נשטארבן
אוג יעקב אוג עשו זענן העמאלט אלט נוועזן פופצעהן יאר . אוג אלע העב פאן איז
נוועזן פון אברהם הינדרם אוג פינף אוג זיבצינ יאר :

אוג אברהם איז נשטארבן מים איין נוט נרייזקייט אוג איז נוועזן אלט מים זאטע טוט
אוג יצחק מים ישמעאל בנראבן אים אוג אז די איין וואנדרם פון לאנד כנען הָבן
דר הערט אז אברהם איז נשטארבן זענן יי אוג אלע יירי שדרות נקומן צו בנראבן
אברהם . אוג נאך דעם אז אברהם איז נשטארבן הָט נבענשט ב״ה נבענשט יצחק אוג אוך

דיא קונדר פון יצחק אונ נאט ב״ה איז גווען מיט יצחק אזו וויא ער איז גווען מיט אברהם דען יצחק הט אפ גהיט אלי גיבאט פון נאט ב״ה אזו זיין פאטר אברהם הט אים גבאטן . אונ יצחק הט נים אפ נקערט פון גוטן ווג נים אין דר רעכטר אונ נים אין דר לינקר זייט . אונ עשו איז גנאנגן אין דר ועלבינר צייט נאך דם אז אברהם איז גשטארבן צו יאנן גיעג אין פעלד צו ברענגן אהיים אונ נמרוד דר שלים ואם ער היים אמרפל פרענט ער אוך גיין אלע מאל אין פעלד ארריין חאפן חיות .און עם איז גוואר אשנאה צווישן נמרוד אונ עשו אונ אמאל איז גנאנגן עשו צום גיעג אין פעלד . הט עשו גפינן אז נמרוד איז גנאנגן מים צוויי מענשן אין דר מדבר אונ די גבורים פון נמרוד זענן אוך גווען אין דער מדבר נאר זיי זענן גווען וייט פון נמרוד דען זיי זענן אוועק גנאנגן פריער פון נמרוד אין דער מדבר כרי זיי זאלן חאפן חיות . דענצמאל איז נמרוד אום נקומן אונ עשו הט אפ נצוגן דיא גליסטיגי קלייד פון נמרוד אונ איז אנטלאפן גווארן אהיים אונ הט זיך בהאלטן . אונ בשעת עשו איז נקומן אהיים איז גווען ויער מיד אונ שלאף פארין פחד אונ הט וייער מורא נהאט מאמר ועט ער שמארבן הט ער גנעהנט צו יעקב אונ הט זיך פר אים גזעצט אונ זאגט צו יעקב נון איך ווע מזן שטארבן דעם ועלבינן טאג ום טוג מיר די בכורה אונ עשו פר קופט די בכורה צו יעקב אונ דם איז אלם גווען פון נאט ב״ה אונ עשו הט אוך פר קופט צו יעקב דעם חלק ום ער הט נהאט אין דר מערת המכפלה פאר פיל געלד . אונ יעקב הט נשריבן דרוף איין שטר מכירה אונ האט גיחתמת דרוף עדות אונ דר שטר מכירה איז גווען בייי יעקב . אונ נמרוד דר זון פון כוש אז ער איז מת גוואר אין דער מדבר האבן אים זייגע מענשן גיבראכט אין שטאט ארריין אונ האבן אים בגראבן . אונ נמרוד האט גלעבט צווי הונדרט אונ פופצעהן יאר . אונ אז נמרוד איז מת גוואר הט זיך די מלשלה צו מיילט אוף פיר חלקים . אונ נאך דעם אז אברהם איז נשטארבן הט נאט גבראכט אין דר דאזיגר צייט אגרוסן הונגר אין לאנד כנען אונ יצחק איז אוף גשטאנן אונ הט גוואלט גיין קיין מצרים אזו וויי זיין פאטר אברהם הט נמאן הט נאט ב״ה זיך בווין צו אים אין דער

תם וישר

זעלבינר נאכט . אוג האט צו אים גזאגט דו זאלסט גיט גיין קיין מצרים נייארט דו זאלסט גיין צום לאנד גרר צו אבימלך דר מלך פלשתים און זאלסט דארטן זיצן ביז דר הונגר ווערט זיך אום לאזן . אוג יצחק איז אוף גשטאנן אוג איז גגאנגן קיין גרר אזו ווי נאט האם אים גזאגט אוג יצחק איז דארטן גזעסן איין נאנץ יאר :

אוג אבימלך גיט צו יצחק פעלדר אוג אוך ווין נערטנר . אוג דם בעסטי

לאנד אוף צו זיין אוג צו שניידן אוג צו עסן די פרוכט ביז עם ווערט זיך אום לאזן דר הונגר . אוג יצחק האט גזייעט אין דעם זעלבינן לאנד האט עך גפונן אין דעם זעלבינן יאר הונדרט מאל אזו פיל ווי ער האט גהאט . אוג נאט ב״ה האט גבענשט יצחק אוג ער איז גרום מיט אלי זאכן ער האט גהאט זייער פיל בהמות אוג פיל שאף אוג פיל דינסמן . אוג וויא דער הונגר האט זיך אום גלאזט האט נאט ב״ה זיך בווזן צו יצחק אוג זאנט צו אים שמיי אוף אוג גייא ארום פון דעם דאזינן לאנד אוג גיי צו דיין לאנד כנען . אוג יצחק איז אוף גשטאנן מיט אלי דם זיניגע אוג זענן גנאנגן קיין חברון ום עם איז אין לאנד כנען אזו ווי נאט ב״ה האט אים גבאטן . אוג נאך דעם אז יצחק איז גקומן קיין חברון איז גשטארבן שלח דר זון פון ארפכשד . אוג אלע לעב טאג פון שלח איז גוען פיר הונדרט אוג דריי אוג דרייסיג יאר . אוג יעקב מיט עשו זענן דעמאלט אלט גוען אכצעהן יאר :

בעת אין דר זעלבינר ציים האט יצחק אנועק גישיקט זיין זון יעקב צו שם ועבר . אוג האט דארטן גלערנט נאטם שטראף אוג יעקב איז נעסן בייי שם ועבר צוויי אוג דרייסיג יאר אבר זיין ברודר עשו איז גוען אין דר היים אוג פלענט ניין אלע טאג אין פעלד ארייין צו האפן חיות אוג עופות . אוג עשו איז גוען איין גרוסר גבור אין פעלד . אוג עטליכי מעג ארום איז עשו גגאנגן ציום לאנד שעיר האפן חיות אוג עופות . איז ער גזעסן אין שעיר פיר חדשים אוג עשו האט דר זעהן אין לאנד שעיר איין טאכטר פון בארי דר זון פון עפרון פון דר משפחה פון חת דער זון פון כנען האט עשו זיא גנומן פר איין ווייב אוג בשעת עשו האט גנומן דם ווייב איז

ער

עֶר אַלְט גְוֶעזן פֶּערצֵיִג יָאר . אוּנ עשׂו הָאט גִּבְּראכְט דָם וַוייב קֵיין חֲברוֹן וִוי זַיין פָּאטֶר אִיז גְּזֶעסֶן אוּנ הָט זִיךְ דָארט בֵּיעצְט . אוּנ אַז יִצחק אִיז אַלְט גְוָואָרן הוּנֶדֶרט אוּנ צְוַואַנְצִיג יָאר אִיז יִעקב דֶעמָאלְט אַלְט גְוֶעזן פּוּפְצִיג יָאר . אִין דֶר וָעלְבִּיגֶר צַייט אִיז שֵׁם דֶר זון פּוּן נח גְשְׁטָארְבֶּן אֵין שֵׁם הָט גְלֶעבְּט וָעקם הוּנֶדֶרט יָאר . אוּנ וִוי שם אִיז גְשְׁטָארְבֶּן הָט זִיךְ יִעקב אוּם גֶקֶעהְרט צוּם פָּאטֶר קֵין חֲברוֹן צוּם לַאנְד כְּנַעַן . אוּנ וִוי יִעקב אִיז אַלְט גְוָואָרן זָעקס אוּנ פּוּפְצִיג יָאר זֶענֶן גְקוּמֶן מֶעגְשֶׁן פּוּן חָרָן אוּנ הָאבֶּן אֵיין בְּשׂוֹרָה גָזָאגְט צוּ רבקה אַז אִיר בְּרוּדֶרְס וַוייב וָוֶם זִי הֵייסְט עֲדִינָה הָט גְהַאט אֵיין צְווילִינְג צְווֵיי מֶעכְטֶר דֶען זִיא אִיז גְוָואָרן אֵיין אוּם טְרַאכְטֶערְן אוּנ אַלֶע בְּרוּדֶרְס דִינֶמֶטֶן זָענֶן אוֹךְ גְוָואָרן אוּם טְרַאכְטֶרן . אוּנ לָבָן הָט זֵיי נָעמֶן גֶגעבֶּן . דִי עֶרְשְׁטִי הָט עֶר גְרוּפֶּן לֵאָה אוּנ דִיא יוּנְגְסְטֶע הָאט עֶר גְרוּפֶּן רָחֵל . אוּנ רִבְקָה הָט זִיךְ דְרוֹף זַייעֶר גְפָּרַייט מִיט דֶעם וָוֶם נָאט ב"ה גֶדֶענְקְט אִין אִיר בְּרוּדֶער אוּנ הָאט גְהַאט קִינֶדֶר . אוּנ יִצחק אִיז אַלְט גְוָואָרן דִיא אוֹגֶן זֶענֶן גְוָואָרן אִים שְׁוֶוער פּוּן דֶר עֶלְטֶר . אוּנ עֶם אִים גְוָואָרן טוּנְקֶל דִי אוֹגֶן אוּנ קֶען מֵיין נִיט זֶעהֶן: בעת אִין דֶר וָעלְבִּיגֶר צַייט הָט יִצחק גְרוּפֶּן זַיין זון עשׂו צוּ זָאגֶן .

נָעם דַיין שְׁוֶוערְד אוּנ דַיין בּוֹגֶן אוּנ גֵיי אִין פֶּעלְד אַרַיין אוּנ יָאג אֵיין גֵיעג אוּנ קָאךְ מִיר דֶר פּוּן אֵיין גוּט עֶסֶן אוּנ זָאלְסְט מִיר בְּרֶענֶגֶן אַז וָועל אִיךְ דָם עֶסֶן אוּנ נָאכֶּן עֶסֶן וָועל אִיךְ דִיךְ בֶּענֶשֶׁן . אוּנ וִוי רבקה הָט דָם דֶר הֶערְט דִי דָאזִיגֶע רֵייד וָום יִצחק הָט גֶרעט צוּ עשׂו . הָט רבקה נָאייְלְט אוּנ הָט גְרוּפֶּן אִיר זון יִעקב אוּנ הָט אִים גָזָאגְט אַז אוּנ אַז הָט דַיין פָּאטֶר יִצחק גֶרעט צוּ דַיין בְּרוּדֶר עשׂו אוּנ אַז הָאב אִיךְ גְהֶערְט . אַצוּנְד אַייל אוּנ טוּא דָם וָום אִיךְ וָועל דִיר זָאגֶן גֵיי צוּ דִי שָׁאף אוּנ זָאלְסְט מִיר נָעמֶן צְווֵיי גוּטִי צִיקְלֶךְ אוּנ אִיךְ וָועל דִיר מַאכֶּן גוּטִי גֶקֶכְטֶס וִוי דַיין פָּאטֶר יִצחק הָט לִיב אוּנ דוּ זָאלְסְט בְּרֶענֶגֶן דָם גֶקֶעכְטֶס צוּ דַיין פָּאטֶר אוּנ עֶר וָועט דָם עֶסֶן אַייְדֶר דַיין בְּרוּדֶר וָועט קוֹמֶען פּוּן זַיין גֵיעג כְּדֵי דַיין פָּאטֶר זָאל דִיךְ בֶּענֶשֶׁן . אוּנ יִעקב הָט גְאַייְלְט אוּנ הָט גְטוֹן אַז וִוי מוּטֶר הָט אִים גְהֵייסֶן . אוּנ הָט גִּבְּראכְט דָם עֶסֶן פֶּר דֶעם פָּאטֶר אַייְדֶר עשׂו אִיז גְקוּמֶן פּוּן גֵיעג . אוּנ יִצחק פֶּרעגְט צוּ יִעקב מֵיין קִינְד

תם וישר

וועלכער ביסטו הָט יעקב גָאנְט צום פָאטֶר איהְ בִּין דֶר בְּכור עשָו איהְ הָב גָטָאן אזָו ווִי דו הָאסְט מִיר גָאגְט. אַצונְד מַיין פָאטֶר שִטיי אוף אוּן זָעץ זִיךְ אַניְדֶר וועכְטו עסְן פון מַיין גֶיעג כְּדֵי דו זָאלְסְט מִיךְ בְּענְשֶן. אוּן יצחק איז אוף גשְטַאנְן אוּן הָט גָענְסְן אוּן גטרונְקְן אוּן בַּגִיטיגְט דָם הַאַרְץ אוּן הָט עָם גְבָענְשְט. אוּן תִּיכְף ווִי יעקב איז אַרוֹם גְנאנְגְן פון פָאטֶר יצחק איז עשָו אָן גְקוּמְן מִיטְן גֶיעג פִּין פֶעלְד אוּן הָט אוךְ נְמַאכְט גוטָע עָסְן שְפַייז אוּן הָט גְבְּרַאכְט פַּר רֶעם פָאטֶר. אוּן יצחק הָט גָאגְט צוּא עשָו ווָער איז דֶר מֶענְש וָם הָט מִיר גְבְּרַאכְט עָסְן אוּן איהְ הָאב אִים גְבָענְשְט אֵיידֶר דו בִּיסְט גְקוּמְן צו גֶיין צו מִיר. אוּן עשָו הָט שון גְמַערְקְט אַז יעקב הָט דָאם גָטָאן. אוּן עשָו צֶערִינְט אוּן גְרִימְט אוף זַיין בְּרודֶער יעקב וָם יעקב הָט אִים דָם גְטָאן דִי דָאזִיגָע זָאךְ. אוּן עשָו זָאגְט דְרוּם הֶיסְט עָר יעקב וַוייל עָר הָט מִיךְ צְווִיי מָאל בַּמְרִיבְט אֵיין מָאל הָט עָר דִי בְּכורָה בַּיי מִיר אֶפ גְקוּפְט אוּן דָאם אַנֶדֶרי מָאל הָט עָר בַּיי מִיר דִי בְּרָכָה צו גְנוּמְן. אוּן עשָו ווֵיינְט אֵיין גְרוֹם גְוַויין. אוּן יצחק הָט דֶר הָערְט אַז עשָו ווֵיינְט. זָאגְט יצחק צו עשָו וָם זָאל אִיהְ טון אַז דַיין בְּרודֶר הָט דִי בְּרָכָה מִיט אֵיין לִיגְן צו גְנוּמְן. אוּן דֶר נָאהְ הָט יצחק אוךְ גֶגעבְּן אֵיין בְּרָכָה צו עשָו אוּן עשָו הָט פַיינְד גְהַאט יעקב דֶר פַּר וָם עָר הָט דִי בְּרָכָה צו גְנוּמְן אוּן דֶר צָארְן פון עשָו הָט זִיֶעֶר גְרִימְט אוף זַיין בְּרודֶר יעקב. אוּן יעקב הָט זִיךְ וִיֶעֶר גְפָארְכְטְן פַּר עשָו. אִיז יעקב אוף גְשְטַאנְן אוּן אִיז אַנְטְלָאפְן גְוָוארְן צו עֶבֶר דֶר זון פון שֵם אוּן הָט זִיךְ דָארְטְן בַּהַאלְטְן. אוּן יעקב איז דָעמָאלְט אַלט גְוָועזְן דְרַיי אוּן זֶעכְצִיג יָאר אוּן יעקב אִיז גְזָעסְן אִין הוז פון עֶבֶר פָּערְצֶן יָאר. אוּן לֶערְנְט נָאהְ מַיין נָאמְט וועָג. אוּן עשָו אִיז אוף גְשְטַאנְן אוּן הָט גְנוּמְן זַיין וַוייב אִיז גְגאנְגְן צום לָאנְד שֵעיר אוּן הָט זִיךְ דָארְטְן בְּוֶעצְט אוּן הָט גְנוּמְן אֵיין וַוייב פון דִי מֶעכְטֶר פון חֵת אוּן זִי הָט גְהַייסְן בָּשְמַת דִי טָאכְטֶר פון אֵלון הַחִתִי אוּן עשָו הָט זִי גְרופְן עָדָה אוּן עשָו אִיז גְזָעסְן אִין לָאנְד שֵעיר זֶעקְס חֳדָשִים. אוּן זַיין פָאטֶר אוּן מוטֶר פָּנִים הָאט עָר נִיט גְוָועהְן אוּן דֶר נָאהְ הָט עשָו גְנוּמְן דִי וַוייבֶר אוּן אִיז אוף גְשְטַאנְן אוּן אִיז גְנַאנְגְן צום לָאנְד כְּנָען. אוּן עשָו הָט בְּוֶעצְט דִי וַוייבֶר אִין לָאנְד חברון בַּיי

זַיין

זײַן פָּאטֶר אין הוז אוג די וַייבֶּר פון עשׂו פְלעגן אַלע צייט מאכן דָר
צָערנין יצחק מיט רבקה מיט וַייערי מַעשׂים . דָען זיי זָענן נית גנַאנגן
אין נָאטם וָעג . אוג הָאבן גדיינט אָפּ גָעטָר אזו וִוי וַייערי פָאטָרם
הָאבן זיי גלָערנט . אוג יצחק מיט רבקה הָאבן עשׂום וויבֶּר וַייער פַּיינט
גהאט הָט רבקה גָנאגט צו יצחק אויב יעקב וָועט אוך נָעמן אײן וַייב
פון די כְּנַעַנים וָם טוג אוֹנו דָם לָעבן . אוג די דָאזיגע טָעג הָט עָדה דָם
וַייב פון עשׂו אײן זון . אוג עשׂו הָט אים גרופען אליפו . אוג עשׂו אין
דָעמָאלט אלט גָוען פִּינף אוג זָעכציג יָאר אוג ישׂמעאל דָר זון פון אברהם
אין גשָׂמָארבן אין דָר דָאזיגָר צייט . אוג ישׂמעאל הָט גָלעבט הונדערט
אוג זיבן אוג דרַייסיג יָאר אוג אז יצחק הָט גהערט אז זַיין ברודָר ישׂמעאל
אין גשָׂמָארבן הָט עָר גמאכט אײן הָספּר אוג הָט גמָראכט אוף אים פיל
טָעג . אוג אז עָם אין גוָען דָער סוף פון די פְערצן יָאר וָם יעקב אין
גזָעסן אין הוז פון עבר . הָט יעקב גגרוסט צו זָעהן זַיין פָאטָר אוג מוטָר .
אין יעקב גקומן קיין חברון צום פָאטָר אוג מוטָר . אוג וִוי עשׂו הָט דָר
זָעהן זַיין ברודָר יעקב אין גקומן צום פָאטָר אוג מוטָר הָט עשׂו זיך דָער
כַאנט וָאס יעקב הָט אים גיטָאן הָט דר צָארן פון עשׂו זַייַער גנָרימט
אוף יעקב אוג הָט אים גָוואלט הָרגנן . אוג יצחק אין גָוען אין דָער
זָעלבִיגָר צייט זַייַער אלט . הָט עשׂו נזאגט אַצוגָד מַיין פָאטָר אין שון
אַלט . אוג אז עָר וָועט שׂמָארבן וָעל אין הָרגָענן מַיין ברודָר יעקב .
אוג די זָאך אין נָאגט גָוארן צו רבקה הָט רבקה גָאייִלט אוג הָאט
גרופן אין זון יעקב אוג הָט אים גזָאגט שׂמיי אוף אוג אַנטלוף צו מַיין
ברודָר לָבן קיין חָרן אוג זָאלסט דָארטן זוצן עטלִיכע טָעג ביז דָער צָארן
וָועט גשׂטילט וָערן פון דַיין ברודָר עשׂו . אוג דָר נָאך וָעסטו וויטָער
אַהַיים קומן . אוג יצחק לָאזט רופן יעקב אוג זָאגט צו אים דוא זָאלסט
נית נָעמן קיין וַייב פון די טָעכטָר כְּנַען . אוג שׂמיי אוף אוג גיי צום
הוז פון בתואל דָר פָאטָר פון דַיין מוטָר קיין חָרן אוג נָעם דיר דָארטָן
אין וַייב פון די טָעכטָר פון לָבן וָום עָר איז דַיין מוטָרם ברודָר . אוג
אוך זָאג איך דיר אָן אז דו זָאלסט זָעהן אז דו זָאלסט נית פַר גָעסן אין
נָאט ב״ה . אוג נָאט ב״ה וָועט דיך אום קָערין צו דָעם לָאנד וִוי דַיינָע

עלטרן

תּם וישׂר

עֲלטֶרן זָענען נוֹענען מיט פִּיל קִינדֶר . אוּן מִיט פִּיל גוּטֶם . אוּן מִיט פִּיל
עֶשירוֹת אוּן מִיט פְרֵייד אוּן יצחק פַּר לֶעבְּט פּוּן צוּ גִיבָּאטֶן צוּ זַיין זוּן יעקב
אוּן פּוּן צוּ בֶּענְשֶׁן . אוּן דָּט אִים גֶּגעבֶּן פִּיל מַתָּנוֹת אוּן זִילבֶּר אוּן גָאלְד
אוּן דָּט אִים אַוועק גְשִׁיקְט . אוּן יעקב דָּט צוּ גִיהָערְט דִי רֵייד פּוּן זַיין
פָאטֶר יצחק אוּן פּוּן זַיין מוּטֶר רבקה אוּן זִיי דָאבֶּן אִים גְקוּשְׁט אוּן עֶר דָּט
זִיי גְקוּשְׁט . אוּן אִיז אוֹךְ גְשִׁטַאנֶן אוּן אִיז גֶגאנְגֶן קֵין פַּדָּן אֲרָם אוּן יעקב
אִיז אַלְט נוֹענְען בְּשָׁעת עֶר אִיז אַרוֹם גֶגאנְגֶן פּוּן באר שבע קֵין חָרָן זוֹבֶּן
אוּן זוּבְּצִיג יָאר . אוּן וִוי יעקב אִיז אַרוֹם גֶגאנְגֶן פּוּן באר שבע צוּ גֵיין
סֵיין חרן . דָּאט עשׂו גְרוּפֶן זַיין זוּן אֶלִיפָּז אוּן דָּאט צוּ אִים גָזאגְט אַז
קֵייֶנֶר זָאל נִיט הֶערְן . אַצוּנְד אַייל אוּן נֶעם דִי שְׁווֶערְד אִין דִי הַאנְד
אוּן יָאג נָאךְ מֵיין בְּרוּדֶר יעקב . אוּן לוֹף עֶם אִיבֶּר דָּעם וֶועג אוּן זָאלְסְט
עֶם הַאלְטֶן מִיט דִי שְׁווֶערְד . אוּן זָאלְסְט קוּמֶן צוּ מִיר . אוּן אליפז אִיז
גְוֶוען אַגְשְׁווִינְדֶר מֶענְש . אוּן דָּט גְוויסְט וִוי אַזוֹ מְשִׁיסְט מִיט אַפַּייל אוּן
מִיט אַבוֹגֶן אַזוֹ וִוי זַיין פָּאטֶר עשׂו דָּט עֶם גְלֶערְנְט . אוּן דָּט אוֹךְ גֶקֶענְט
חַאפֶּן חַיוֹת אוּן עוֹפוֹת אִין פֶּעלְד . אוּן אליפז אִיז דֶעמְאלְט אַלְט נוֹענְען
דְרֵייצֶעהֶן יָאר . אוּן אליפז אִיז אוֹךְ גְשִׁטַאנֶן אוּן דָּט גְנוּמֶן צֶעהֶן מֶענְשֶׁן
פּוּן זַיין מוּטֶרְס בְּרוּדֶר אוּן אִיז נָאךְ גֶלָאפֶן נָאךְ יעקב . אוּן וִוי יעקב דָּט
דָּר זָעהֶן אַז אליפז יָאגְט אִים נָאךְ מִיט צֶעהֶן מֶענְשֶׁן . אִיז יעקב גְבְּלִיבֶּן
שְׁטֵיין אוֹף דֶעם אוֹרְט וִוי עֶר אִיז גְשִׁטַאנֶן כְּדֵי עֶר זָאל וִויסֶן וָם דָאס
בַּטַייט דָען עֶר דָּט נָאר נִיט גְוויסְט פּוּן קֵין שוּם זַאךְ . אוּן אליפז דָּט
אוֹם גְצוֹגֶן דִי שְׁווֶערְד אוּן אִיז גֶגאנְגֶן מִיט זַיינֶע מֶענְשֶׁן אֲקֶענְן יעקב .
אוּן יעקב הָאט צוּ זִיי גָזאגְט . וָם בַּטַייט דָם וָם אִיר זָענְט זְקוֹמֶן אַהֶער
צוּ מִיר מִיט אַייעֲרֵי שְׁווֶערְדֶר דָּט אליפז צוּ אִים גֶנֶעהֶנְט אוּן גָאנְט צוּ
אִים אַזוֹ אוּן אַזוֹ דָּט מִיר מֵיין פָּאטֶר אָן גָזאגְט . אוּן אַצוּנְד וֶועל אִיךְ
מֶקֶיִם זַיין מֵיין פָּאטֶרְס גְבָּאט וָם עֶר דָּט מִיר גְבָּאטֶן . אוּן וִוי יעקב דָּט
דָּר זָעהֶן אַז דִי רֵייד פּוּן עשׂו אִיז שְׁטַארְק בִּיי זַיין זוּן אליפז . דָּט יעקב
צוּ אִים גֶגענְט אוּן דָּט אִים גְבְּעטֶן אוּן אוֹךְ צוּ זַיינֶי מֶענְשֶׁן אַזוֹ צוּ זָאגֶן
נוּן אַלְדוֹנְג וָם אִיךְ הָאבּ אוּן אוֹךְ וָם מֵיין פָּאטֶר אוּן מוּטֶר הָאבֶּן מִיר
גֶגָעבֶּן נָעמְט דָאס אַייךְ צוּ אַבִּי אִיר זָאלְט מִיךְ גִיט הַרְגֶנֶן אוּן אִיר וָועט

טָאן מִיט מיר צרקה. אוּן נָאט ב״ה הָט גֶּגעבֶּן חֵן צוּ יעקב אִין דִּיא אוֹיגֶן פוּן אליפז אוּן הָט אִים נִיט גֶּהַרגֶּט אוּן אריפז הָט צוּ גְנוּמֶן נָאר דָּס גוּטֶס וָוָס יעקב הָט גֶּהַאט אוּן אליפז מִיט זַייני מֶענְשֶׁן הָאבֶּן זִיךְ אוּם גֶּקֶערְט קִין באר שבע צוּ זִין פָאטֶר עשו. אוּן זַיי הָאבֶּן אִים דָּר צַיילְט וּוי אַוּ עָס הָט זִיךְ גֶּפִירְט מִיט יעקב אוֹפֶּן וועג אוּן זַיי הָאבֶּן אָפּ גֶּגעבֶּן צוּ עשו אַדְרוּנְג וָואס זַיי הָאבֶּן אַוועק גְנוּמֶן פוּן יעקב. אוּן עשו הָט גֶּצערְנְט אוֹף אליפז אוּן אויף די צֶעהֶן מֶענְשֶׁן וָוָס זָענֶן גָוועזֶן מִיט אִים אוּן זַייא הָאבֶּן צוּ עשו גֶּעְנפֶּרְט אוּן גָאנְט. דָּעָן יעקב הָט אונְז זַייעֶר גֶּבעטֶן אַז כַּיָואל אִים נִיט הַארְנֶען הָאבֶּן מִיר זִיךְ דָר בַּארִימְט אִיבֶּר אִים נָאר דָּס גוּטֶס וָוָס עָר הָט גֶּהַאט הָאבֶּן מִיר בִּיי אִים צוּ גְנוּמֶן אוּן מִיר זָענֶן אַהֵיים גֶּגַאנְגֶן. אוּן עשו הָט גְנוּמֶן בֵּיי זַיי דָּאס גָאלְד אוּן זִילבֶּר וָוָס זַיי הָאבֶּן גְנוּמֶן בַּייא זַיין בְּרוּדֶּר יעקב אוּן הָאט דָּס גֶּגעבֶּן אִין זַייֶנע אוֹצָרוֹת. אִין דֶּעָר זָעלְבִּיגֶר צַייט אֲז עשו הָט גֶּוואהְן אַז זַיין פָאטֶר יצחק הָט גֶּבענְשְׁט צוּ זַיין בְּרוּדֶּר יעקב אוּן הָט אִים גָאנְגְט אַז עָר זָאל נִיט נָעמֶן קִין וַוייב פוּן די קִינְדֶּר פוּן כּנען. אִיז עשו גֶּגאנְגֶן צוּ זַיין פֶּעטֶר ישמעאל. אוּן הָט גְנוּמֶן זַיין טָאכְטֶר מחלת די שְׁוועסְטֶר פוּן נביות פַּר אִיין וַוייב חוּץ וָואס עָר הָט גֶּהַאט די עֶרשְׁטֶע וַוייבֶּער:

פרשת ויצא

ויצא אוּן יעקב אִיז אַרוֹם גֶּגאנְגֶן פוּן באר שבע אוּן אִיז גֶּגאנְגֶן צוּ זַיין וועג קִין חרן. אוּן אִיז גְקוֹמֶן בִּיז אִין דָעם בַּארְג מוריה אוּן הָאט גֶּעעְכְטִיגְט דָעָן דָער שָׁטָאט לוז אוּן נָאט הָט זִיךְ בַּוויזֶן צוּ אִים אִין זָעלְבִּיגֶר נַאכְט אוּן הָט צוּ אִים גָאנְגְט אִיךְ בִּין דַיין גָאט אוּן אוֹיךְ דָר נָאט פוּן אברהם אוּן דָר גָאט פוּן דַיין פָאטֶר יצחק דָס לַאנְד וָום דוּ ליגְסְט דְרוֹף וועל אִיךְ עָס גֶּעבֶּן דִיר אוּן דַייני קִינְדֶּר. אוּן אִיךְ בִּין מִיט דִיר אוּן וָאלְסְט גָאר קִין מוֹרָא נִיט הָאבֶּן. אוּן אִיךְ וועל דִיךְ הִיטֶן וּוי אַהִין דוּ וָועסְט גֵיין. אוּן וועל מֶערְן דַיינע קִינְדֶּר אַזוֹ וּוי שְׁטֶערְן פוּן הוֹימֶל אוּן אִיךְ וועל מַאכֶּן פַארְן דַיינע פֵּיינְט פַּר דִיר אוּן וועל דִיךְ וויְדֶּר קֶערְן צוּ דָעם דָאוּנֶן לַאנְד מִיט פְּרֵייד אוּן מִיט פוּל קִינְדֶּר אוּן מִיט פוּל עשירות.

אוּן

תּם ויּשׂר

אוּן יעקב דָּט זִיךְ אוֹיף גְּתַאפְּט פּוּן שְׁלָאף אוּן דָּט זִיךְ זִייעֶר נִפְּרִיט אוֹיף דֶּעם חֲלוֹם וָם עָר דָּט גֶּעהָן. אוּן יעקב דָּט גְּרוּפֶן דָּם וַאוִינְע אָרט בֵּית אל. אוּן אִיז פּוּן דָּארְטָן אַוועק גֶּגאנְגֶן צוּם לַאנְד־קדם אוּן אִיז גקוּמֶן קֵיין חרן. אוּן דָּט זִיךְ גֶּזעצט בֵּיי דֶּעם בְּרוּנֶן וויא דִּי פַּאסְטִיכֶר טְרִינְקֶן אָן דִי שָׁאף. אוּן יעקב דָּט דָּארְטָן דֶּר זֶעהֶן אַז מְעִנְשֶׁן נַייָען פּוּן חרן צוּ פַּאשֶׁן דִי שָׁאף. דָּט יעקב זַיי נִפְּרַעגְט פּוּן וַואנֶען זֶענְט אִיר פְּיליֶיכְט קֶעגְט אִיר לבן דָּר זון פּוּן נחוֹר. הָאבֶּן זַיי צוּ אִים גֶּזָאגְט מִיר קֶענֶן אִים. אוּן בַּאלְד וֶועט קוֹמֶן זַיין טָאכְטֶר רחל כִּים זִייגֶע שָׁאף דֶּעם רחל אִיז גֶּווען לָבָנס אַיין פַּאסְטִיךְ. אוּן וִוי יעקב דָּט דֶּער זֶעהֶן רחל דִי טָאכְטֶר פּוּן לבן וָם עָר אִיז יַיִן כּוּזֶטֶרם בְּרוּדֶר. אִיז יעקב גֶּלָאפֶן צוּ אִיר אוּן אוּן הָאט זִיא נְקוּשְׁט אוּן דָּט אוֹף נְהוֹבֶּן זַיין קוֹל אוּן דָּט גֶּוויינְט. אוּן יעקב זָאגְט צוּ רחל דָּם עָר אִיז דָּר זון פּוּן רבקה אוּן דָּם רבקה אִיז אִיר טָאטֶרס שְׁוועסְטֶר. אִיז רחל גְּלָאפֶן צוּם פָּאטֶר אוּן דָּט אִים גֶּזָאגְט אַז יעקב דֶּר זון פּוּן רבקה אִיז נָקוּמֶן. אוּן יעקב דָּט נָאךְ מֶער וֶוויינְט בַּיחֶמת עֶר דָּט נִיט עֶפּעס צוּ בֶּרֶענֶן צוּ לבן אִין שְׁטוּב אֲרַיין. אוּן וִוי לבן דָּט דֶּר הָערְט אַז יעקב דֶּר זון פּוּן רבקה קוּמְט אָן. אִיז לבן גְּלָאפֶן צוּ אִים אוּן דָּט אִים גְּהָאלְזְט אוּן גְּקוּשְׁט אוּן בְּרֶינְגֶט אִים צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב אֲרַיין. אוּן דָּט אִים גֶּעֶעבֶּן עֶסְן בְּרוּיט. אוּן יעקב דָּר זַייכְט צוּ לבן וָאם עָם דָּט זִיךְ אִים גְּטָרָאפֶן אוּן וָאם זַיין בְּרוּדֶר עשׂו דָּט אִים גָּטאן אוּן אוֹיךְ וָאם אליפז דֶּר זון פּוּן עשׂו דָּט אִים גָּטאן אוֹפֶן וֶועג. אוּן יעקב אִיז גֶּזעסֶן בֵּיי לבן אִין הוּיז אִיז חוֹדֶש טָעג אוּן דָּט גֶּעסֶן אוּן גְּטרוּנְקֶן אוּן גְּפּאשֶׁעט דִי שָׁאף. אוּן נָאךְ דֶּעם דָּט לבן גֶּזָאגְט צוּ יעקב זָאג מִיר וָאם זָאל זַיין שְׂכַר דֶּר פַּר וָאם דוּא דִינְגְט מִיךְ. אוּן פַּאר וָאם זָאלְטְט זַיין בֵּיי מִיר אום זוּסְט. אוּן לבן דָּט גִּיט גְּהָאט קַיין זון נור צְווִיי טָעכְטֶר אַיינִי דָּט גְּהֵייסֶן לאה אוּן דִי אַנְדֶרֶי דָּט גהֵייסֶן רחל אוּן דִי אֶלְטֶן פּוּן לאה זֶענֶן גְּוֶען טוּנְקֶל אוּן רחל אִיז גְּוֶען זַייעֶר אַיין שַׁייני. אוּן יעקב דָּט זִייעֶר כַּיִב גְּהָאט רחל. אוּן יעקב ענְפֶּרְט צוּ לבן אִיךְ וֶועל דִינֶן בֵּיי דִיר זִיבֶּן יָאר פַּר דַיין קְלֶענְצְטִי טָאכְטֶר וָאם זִי הֵייסְט רחל. אוּן לבן אִיז דְּרוֹךְ בַּאשְׁטַאנֶן. אוּן יעקב דָּט אָן גְּהוֹיבֶּן אִים צוּ דִינֶן אוּן וִוי עָם אִיז קְוּמֶן דָּם אַנְדֶרֶי יָאר וָום יעקב אִיז גֶּוועֶן אִיז גְּשְׁטָארְבֶּן עבר דֶּר זון פּוּן שׁכם. אוּן עבר אִיז אַלְט גְּוֶען פּוּר הוּנְדֶּרְט אוּן פּוּר אוּן זִעכְציג יָאר. אוּן וִוי יעקב הָט דָּם דֶּעם הָערְט דָּט יעקב דִּרוֹךְ זִייעֶר נִטְרוֹאֶרְט אוּן דָּט נָבָאכְט אוֹף אִים אֵיין הֶמֶּפֶר אוּן דָּט אוֹף אִים נְקַלָאגְט פּוּל טָעג:

אוּן וִוי עָם אִיז שׁוֹן דָּם זִיבֶּטֶע יָאר פּוּן זַיין דִינְסְט וָום עֶר דָּט גְּדִינְסְט צוּ לבן הָאט יעקב גְּזָאגְט צוּ לבן. גִיב מִיר מֵיין וַוייב דָּאם אִיךְ הָאב פַּאר אִיר דִיךְ גְּדִינְט. אוּן לבן הָאט אַז גָּטָאן אוּן הָאט אֵיין גְּוואכְט רֵיא שְׁטָעט לֵיט אוּן גְּמאכְט אִיין טָאל צַייט אוּן וִויא עָם אִיז נָאכְט גְּוָארֶן אִיז לבן אַרַיין גְּגאנְגֶן אִין שְׁטוּב אַרַיין אוּן יעקב אִיז אוֹךְ נָאךְ גֶּגאנְגֶן טִיט דִיא רַחוֹנָה לֵיט צוּ לבן אִיז לבן גֶּגאנְגֶן אוּן הָאט פַּר דָּאשֶׁן אַפְּע לֵיכְט וָם זֶענֶן גְּוֶען אִין שְׁטוּב אוּן יעקב זָאגְט צוּ לבן נָאךְ וָאם פַּאר לֶעשְׂטוּ דִי לָכְט הָאט לבן אִים ענְפֶּרְט אוּן גְּזָאגְט אַז אִיז בֵּיי אוּנְז דָּער כנהג אוּן נָאךְ דֶּעם הָאט

לבן גנוֹמן זיין פאכטער לאה אונ דָם זיא גִבראכט צו יעקב. אונ יעקב דָם נאר ניט גוויסט אויב עם איז לאה. אונ לבן דָם גגעבן זיין דינסט מויד זלפה צו זיין פאכטער לאה פר איין דינסט מויד. אונ אלע חתונה לייט האבן גוויסט ואס לבן דָם גטאן צו יעקב ייערט זיא האבן צו יעקב ניט גזאגט. אונ אלע חתונה לייט זענן גקומן אין דיר דאוגר נאכט אין דעם הויז ווי יעקב איז געזען אונ האבן גגעסן אונ גטרונקן אונ האבן זיך בפריים אונ גמאנצט מיט פויקן אונ מיט פייפלין אונ האבן גויגן אונ האבן גזאגט הילא הילא אז יעקב זאל הערן. אונ יעקב דָם אבר ניט פר שטאנין ואס זיי שרייאן אונ ואס זיי זאגן. אונ יעקב דָם גמיינט אז דר מנהג איז אזו צו זאגן. אונ די חתונה לייט האבן אזו גזאגט איין נאנצי נאכט פר יעקב. אונ ויא עם איז טאג גוארין דָם יעקב זיך גקערט צום וייב דָם ער דר זען דָם איז לאה. דָם יעקב גזאגט אצונד פר שמיי איך וום די חתונה לייט האבן גזאגט הילאה דָם טיינט מען הילא איז טייטש דָם איז לאה. אונ איך האב נאר דר פון ניט גוויסט: אונ יעקב דָם צו גרופן צו לבן אונ דָם צו אים זאגט וום האסטו מיר גטאן. פר ואר איך האב דיך גדינט פר רחל. אונ זאך ואס האסטו מיך אף גנארט איך אזלכער ארט אונ דוא האכט מיר גגעבן לאה. אונ לבן דָם ענטפרט צו יעקב מען טוט ניט אזו בייא אונז אז מען זאל חתונה מאכן פריער די יונגסטו איידר די עלטסטי. אונ אצונד אויב דו ווילקסט זאך נעמן איר שוועסטר רחל פר יענדסטו מיר זיבן יאר. אונ יעקב דָם אזו גטון. אונ האט גנומן אזי רחל פר איין וייב אונ יעקב דָם ליבר נהאט רחל איידר לאה: אונ לבן האט גגעבן צו זיין פאכטר רחל איין דינסט מוי אונ זי דָם גהייסן בלהה:

אונ ווי זאט ב״ה דָם דר זען יעקב אז יעקב דָם שיינט לאה. דָם נאט ב״ה זיא בווילגט אונ גטרוקנט אונ האבן פרו זען צו איר מאן יעקב. אונ אזו האבן זי נהייסן ראובן שמעון לוי יהודה דָם גוינן אוף גהערט צו גוינן. אונ רחל איז גווען איין אום טראכטרן אין די טעג אונ רחל דָם מקנא גווען איר שוועסטר לאה אונ ווי רחל דָם גזעהן אז זי גוינט ניט קיין קינד דָם רחל גזוכט איר דינסט כוד בזהה אונ דָם זי גגעבן צו יעקב פר איין וייב אונ די דָם גוינן צוויי זון זאך אנגדר אונ זיי האבן נהייסן דן אונ נפתלי אונ ווי לאה דָם גזעהן זא זיא דָם אוף גהערט קודר צו האבן דָם זי אוך גוינן איר דינסט מויד זלפה אונ דָם זי גגעבן צו יעקב פר איין וייב אונ דָם אוך גוינן צוויי זון זאך אנגדר אונ זיי האבן נהייסן גד אונ אשר אונ לאה נאט נמערט אונ דָם גוינן צוויי זון זאך אנגדר אונ איין טאכטר נאך אנגדר אונ אזו האבן זיי נהייסן יששכר אונ זבולון אונ דינה זייער שוועכטר. אונ רחל איז נאך גווען איין אום טראכטרן אין די דאזיגע טעג אונ רחל האט הפלה גטאן צו נאט ב״ה אין דר ערבייער צייט. אונ נאט ב״ה דָם צו גהערט איר הפלה אונ רחר האט גווינן איין זון. אונ דָם נזאגט נאט ב״ה האט איין גטון דָם זיין שאנד אונ רחר דָם גרופן איר זון כוטן נאטן יוסף צו זאגן אז נאט ב״ה זאל מערן צו מיר נאך איין זון. איר יעקב איז דענסאלט אלט גווען איין אונ נייניציג יאר:

תם ויּשׂר

בעת אין דער עלטביגער צייט האָט רבקה די מוטער פון יעקב גשיקט צו
יעקב פון לאנד כנען איר זייגערן דבורה וום זי איז די מאכטער פון
עוין אוג אוך צוויי מענשן פון יצחקס קנעכט אוג זיי זענן אנגקומען קיין
חרן אוג זיי האבן גזאגט צו יעקב דיין מוטער רבקה האט אונז גשיקט דיר
צוא זאגן אז דוא זאלסט דיך אום קערן צו דיין פאטערס הויז גזונד אין
לאנד כנען אוג יעקב האט צו גהערט די דאזיגע רייד אוג אוך אין דער
עלטביגער צייט האט זיך אום גלאזט די אנדערע זיבן יאר וואס ער האט
גדינט פר זיין וויב רחל אוג וויי עס איז גקומן דר כוח פון פערצן יאר
האט יעקב גזאגט צוא לבן גיב מיר מיינע וויבער אוג שיק מיך אוועק
דען מיין מוטער האט גשיקט צוא מיר פון לאנד כנען אז איך זאל זיך
אום קערן צו מיין פאטרס הויז . אוג לבן האט גזאגט צו יעקב ניט אזוי
אויב איך האב גפונן ליים זעלינקייט אין דיינע אוגן בעט איך דיך אז
דו זאלסט מיך ניט פר לאזן אוג זאג מיר וי פול דו ווילסט פאר דיין
מירחא ווער איך דיר בצאלן אוג זיץ מיט מיר אוג יעקב זאגט צו לבן
די דאזיגע זאך זאלסטו מיר געבן פר מיין מירחא איך ווער היינט
אובר צייגן אלע דיינע שאף אוג ווער דר פון אפ טון איטלעכי שאף וום
זיא איז גשטופלט אדר גפלעקילט אדר גרייטילט אדער גהיצט אונטר
די שאף אדער ציגן אז דיינע קונדער זאלן דאס דאזיגע וויידן אוג איך
ווער ווידען די פראסטע שאף אוג אז די פראסטע שאף ווערן אויך
האבן גשטופילטע אודר גפלעקילטע אודר גרייטילטע זאלדס זיין פר
מיין מירחא אוג אז דו ביסט מכבים דרויף ווער איך ווידער וייטר ווידען די
שאף ווי איך האב גטון פריער בי דיר :

אוג לבן האט אזוי גיטון אוג טוט אפ דיא שאף גשטופילטע אוג דיא
גפלעקילטע אוג די גרייטילטע אוג גים דם צו זייני קינדר צו ווידען
אוג די פראסטע שאף גים ער ווידען צו יעקב אזוי ווי יעקב האט גזאגט
אוג יעקב האט נאך גדינט בי לבן זעקס יאר חוץ ואס ער האט אים
גדינט פערצן יאר פר דיא וויבער . אוג וויא עס איז גקומן דיא צייט
אז שאף זאלן גווינן האט יעקב אפ גיטון פון זייא דיא גשטופטע
אוג דיא גרייטילטע אזויא וויא ער האט גרעט מיט לבן אוג יעקב

האט

הָט אַז נְטוֹן אַלֶע זְעקֶס יָאר. אין מִיטֶן די זָעקֶס יָאר הָאבֶּן גְוָאנְט די קְנֶעכְט פּוּן יצחק וָום זָענֶן גְשִׁיקְט גְוָוארֶן צוּ יעקב אַז עֶר זָאל זִיךְ אום קָערִין צוּ זַיין פָּאטֶר צום לַאנְד כנען הָאבֶּן זֵיי גְוָעהָן אַז עֶר וויל זִיךְ נִיט אום קָערֶן זָענֶן זֵיי אַוֶועק גְנַאנְגֶן פּוּן אִים צום לַאנְד כנען אוּן יעקב הָט זִיךְ זֵייעֶר גְשִׁטַארְקְט אוּן הָט נְהַאט פּוּל שָׁאף אוּן דִינְסְט מֵיידֶן אוּן אֵייזֶל אוּן עֶם אִיז גְוָוען צוּ יעקב צְוַויי הוּנְדֶרְט טוּזִינְט זֶער גְרוֹסֶ אוּן שֵׁייני שָׁאף אוּן זֵיי הָאבֶּן זִיךְ גְפְרוּכְפֶּעֶרְט . אוּן דִי זון פּוּן לבן הָאבֶּן זִיךְ מִתְקַנֵּא גְוָוען אִין יעקב פּוּן וֶועגֶן דֶעם עֶשִׂירוּת וָום יעקב הָאט גְהַאט. אִין אֵיין צֵייט אַרוּם הָט יעקב גְהֶערְט אַז דִי זון פּוּן לבן רֵיידֶן צְווישֶׁן זִיךְ יעקב הָט צוּ גְנוֹמֶן וָום וָואר בַּיי אוּנְז אוּן דוּרְךְ דֶם הָט עֶר אַזוֹ אַבֶּבוּר . אוּן יעקב זֶעהְט אַז לבן מִיט זַיינֶע זון זָענֶן נִיט אַנְץ מִיט אִים אַזוֹ וִוי פְרִוֶער . אִין דֶר זָעלְבִּיגֶר צַייט אִיז גְוָוען דֶר סוֹף פּוּן די זָעקֶס יָאר הָט נָאט ב״ה זִיךְ בַּוויזֶן צוּ אִים אוּן הָט אִים גְוָאגְט שְׁטֵי אוֹף אוּן גֵיי אַרוֹם פּוּן דֶעם דָאזִיגֶן לַאנְד אוּן קֶער זִיךְ אום צוּ

דַיין פָּאטֶעֶרְם הוֹיז גְוזוּנְד אוּן אִיךְ וֶועל זַיין מִיט דִיר :

אוּן יעקב אִיז אוֹיף גְשְׁטַאנֶען אִין דֶר זָעלְבִּיגֶער צַייט . אוּן הָט גְנוֹמֶן זַיינֶע וַוייבֶּר אוּן אוֹיךְ זַיינֶע קִינֶדֶר אוּן אוֹיךְ אַלְרוּנְג וָואס עֶר הָט גְהַאט אוּן הָט עֶם אַרוֹיף גְלֵייגְט אוֹיף דִי קֶעמְלִין אוּן אִיז אַוֶועק גְנַאנְגֶן צום פָּאטֶר יצחק צום לַאנְד כנען . אוּן לבן הָט גָאר דֶר פּוּן נִיט גְוווּסְט אַז יעקב אִיז פּוּן אִים אַוֶועק גְנַאנְגֶן . דֶען לבן אִיז גְוָוען אִין דֶר זָעלְבִּיגֶר צַייט צוּ שְׁעֶרִין זַיינֶע שָׁאף . אוּן רחל הָט אַוֶועק גְנוֹמֶן דִי בִּילְדֶער וָואס לבן הָט גְהַאט . אוּן רחל הָט זֵייא בַּהאלְטֶן אוּנְטֶרִין וָאמֶט וָואס אִיז אוֹפֶּן קֶעמֶל אוּן הָט זִיךְ דְרוֹיף אַרוֹיף גֵיעצְט אוּן אִיז אַוֶועק גְרִיטֶן . אוּן וִוי לבן אִיז אַהֵיים גְקוּמֶן הָאט עֶר גְפְרֶעגְט וִוי אִיז יעקב אוּן וִויא זָענֶן דִי קִינֶדֶר פּוּן יעקב . הָט קֵיינֶער נִיט גְוווּסְט וִוי זֵיי זָענֶן . אִיז לבן גְנַאנְגֶן צוּ זַיינֶע בִּילְדֶער פְרֶעגְען וִוי אַהִין אִיז יעקב אַוֶועק הָט עֶר זֵיי נִיט גְפּוּנֶען . דֶער נָאךְ הָט עֶר עֶרפָארֶן אַז יעקב אִיז אַנְטְלָאפֶן גְוָוארֶן צום פָּאטֶר . אוּן לבן אִיז אוֹיף גְשְׁטַאנֶען אִין דֶר זָעלְבִּיגֶר צַייט אוּן הָט גְנוֹמֶן זַיינֶע בְּרִודֶער אוּן אוֹיךְ זַיינֶע קְנֶעכְט וָענֶן אַלֶע נָאךְ גְרָאפֶּן נָאךְ יעקב . אוּן הָאבֶּן בַּגֶעגִינְט יעקב מִיט זַיינֶע קִינֶדֶר אוֹפֶּן בַּארְג גִלְעָד .

יוד־ב

תּם ויּשׁר

אוּג לבן הָם נְוָאגט צוּ יעקב וָם הָאסְטוּ גְמוּז צוּ סִיר · נָאךְ וָום בִּיסְטוּ אַנְטלָאפָן
וָאךְ פּוּן סִיר אוּג אוֹיךְ הָאסְטוּ אַוֶעק גַנַגְבָּת מַייני בִּילְדֶר · אוּג פִּירְסְט מַייני טֶעכְטֶר
אוּג אוֹךְ זַייֶערָע קִינְדֶר אַוּ וִוי טָעַן פִּירְט שְׁבְיָה טָעַנְשָׁן · אוּג הָאסְט מַיינָע קְנֶעכְט
גְלָאוּבְט אַז אִיךְ זָאל זַיי קִשְׁוִין אוּג אִיךְ וָואלְט זַיי בְּלַייבְט סִיט שִׂמְחָה הָט יעקב נָעַנְטְוֶרְט
צוּ לבן דֶעם אִיךְ הָאב סוֹרָא נְהַאט טָאסְר וועסְטוּ צוּ נָעמָן בַּיי סִיר מַיינָע וַייבֶּר · אוּן
אוֹךְ בַּיי וועמָן דוּ וועסְט גְפִינְן רַיינָע בִּילְדֶר דֶר וָאל וועלֶן גְהַרְגָת אוּג לבן הָט נְוָאגט
צוּ יעקב לָאוּן סִיר כּוֹרַת בְּרִית זַיין אוּג רָם וָאל זַיין אַיין עֵדוּת צְווישָׁן סִיר אוּג צְווישָׁן
דִיר אַז דוּ וָאלְסְט נִיט פַּיינִיגְן מַייֶנָע טָעכְטֶר · אוּג אוֹךְ וָאלְטְוו נִיט נָעמָן קָיין
וַייבֶּר · אוּג נָאט ב־ה וָאל זַיין אַיין עֵדוּת אוֹף דִי וָאוּינָע וַאכָּן אוּג וַיי הָאבָּן גְנוֹסָטָן
שְׁטַייגֶר אוּג הָאבָּן נָסאכְט עֵדוּת צְווישָׁן סִיר אוּג צְווישָׁן דִיר · דְרוּם הָט טָעַן דָם אוֹרְט
גְרוּפָן גַלְעָד · אוּג יעקב סִיט לבן הָאבָּן גְשָׁאכְטָן אִיין שְׁעכְטִיגְ אוֹף דֶעם בְּאֶרְג · אוּן
הָאבָּן גֶעסָן אוּג הָאבָּן גֶעכְטִיגְט אוֹפָּן בְּאֶרְג · אוּג לבן אִיז אוֹף גְשְׁטַאנְן צַאנְץ פְרִי אוּג
הָט גְוַויגְט אוּג דִי טָעכְטֶר הָאבָּן אוֹךְ גְוויגְט · אוּג לבן הָט וַיי גְקוּשְׁט אִיז לבן אַוֶעק
גְנַאנְגָן צוּ זַיין אוֹרְט · אוּג יעקב אִיז אוֹךְ אַוֶעק גְנַאנְגָן אִין זַיין וֶועג · אוּג וִויא לבן
אִיז אַהֵיים גְקוּמָן הָט לבן נְאַיילְט אוּג הָט נְשָׁשְׁקְט זַיין זון בְּעוּר · אוּג בְּעוּר אִיז אַלְט
וִיבְּצָן יָאר · אוּג הָט גְשׁוּקְט מִיט זַיין זון בְּעוּר דֶעם עוֹץ אוּג עוֹץ אִיז גְוֶוען דֶר זון
פּוּן נָחוֹר אוּג שׁוּקְט אוֹךְ מִיט וַיי צָעהָן מֶענְשָׁן · אוּג לבן וָאגְט וַיי אָן אַז וַיי וָאלְן צַיילָן
אוּג נַיין צוּ עשׂו · אוּג וָאלְן עשׂו אַזוֹ וָאנְן פָּעטֶר וָוארִין הָאסְטוּ דָעַן נִיט נְהֶעדְט וָום דַיין
בְּרוּדֶר יעקב הָט נְמוּז צוּ דַיין פֶּעטֶר לבן · דַיין בְּרוּדֶר יעקב אִיז נְגַאנְגָן צוּ אִים וָאר
נַאקְעט אוּג לֵיידִיג · אוּג דַיין פֶּעטֶר לָבָן אִיז אַרוּם גְגַאנְגָן אֵקְיינְ אִים · אוּג הָט אִים
אַרַיין גְבְּרַאכְט צוּ זִיךְ אִין שְׁטוּב אַרַיין סִיט גְרוּס כָּבוֹד אוּג הָאסְ אִים זַייֶער עֶרְלִיךְ
נְהַאלְטָן · אוּג הָט אִים גֶעגְבָּן זַייֶנָע צְווַויי טָעכְטֶר פַּר וַייבֶּר · אוּג הָט אִים אוֹךְ גְגֶעבָּן
צְווַויי דִינְסְטָן · אוּג נָאט הָט אִים גְבֶּענְשְׁט בַּייא אִים אִין הוּז · אוּג יעקב הָאט זִיךְ
נְשָׁמַארְקְט זַייֶער אוּן זַייֶער אוּג הָט זון · אוּג אוֹךְ טָעכְטֶר אוּג דִינְסְטָן · אוּג הָט אוֹךְ
שָׁאף אוּג רִינְדֶר אוּג קֶעמֶלן אוּג אֵייזְלן אַוּ פִּיל וום הָט נָאר נִיט קֵין צָאל · אוּג אוֹךְ
הָט עֶר פִּיל נָאדְ אוּג זִילְבֶּר אוּג רָם אִיז אַלְץ רוּךְ לבן · אוּג וִוי יעקב הָט דָר וַעהָן
אַז עֶר הָט שׁוֹן פִּיל גוּטְס הָאט עֶר זִיךְ אַוֶעק גְגַנְבְּת פּוּן לבן אוּג לבן אִיז נָאר נִיט
גְוֶוען אִין דֶר הַיים לבן אִיז גְנַאנְגָן שְׁעִרִין דִי שָׁאף הָט יעקב גְנוּמָן דִי וַייבֶּר אוּג
אוֹךְ דִי קִינְדֶר אוּג נָאר זַיין גוּטְס · אוּג אִיז אַוֶעק גְנַאנְגָן צוּם פָּאטֶר־קִין כַּנְעַן
אוּג הָט אוֹךְ אַוֶעק גְנַגְבָּת בַּיי אִים דִי בִּילְדֶר · אוּג אַצוּנְד אִיז עֶר מִיט נָאר זַיין גוּטְס
בַּיי דֶעם טַייךְ יַבּוֹק · אוּג אוֹב דוּ וויסְט נַיין צוּ אִים וָאכְטְוּ תִּיכֶף גַיין צוּ אִים
אוּג וועסְט אִים דָארְטָן גְפִינְן וָעסְטוּ אִים טָאן וָום דוּ וועסְט וועלֶן · אוּג דִי שְׁוּתִּים
פּוּן לבן זָענָן גְנַאנְגָן צוּ עשׂו אוּג הָאבָּן אִים דָר צַייְלְט אַוּ וִוי לבן הָט וַיי אָן נָאגט ·
אוּג וויא עשׂו הָאט דֶעם הֶערְט דִיא דָאוּינָע רַייד הָאט דֶער צָארן פּוּן עשׂו זַייֶער
גְנָרִיסְט אוֹף יעקב אוּג הָט זִיךְ דֶר מַאנְט דָם מֵיְנְד שֶׁאפְּט וִים עֶר הָט גְהַאט אוֹף יעקב ·

אוּן הָט נְאַיילְט אוּן נְנוּמֶן זַיינֶע זון אוּן אוֹךְ זַיינֶע קָנְעכְט אוּן אַלֶע קוינְדֶער פון דוּרי •
פִיר הונְדֶרְט מָענְשֶׁן אוּן אַלי הָאבֶּן נְהַאט בְּלוֹסי שְׁווֶערֶן אוּן זָענֶן נְנַאנְגֶן יעקב דָר שָׁלֵאנְן :
אוּן דִי שְׁלוּחִים וָם זָענֶן נְנַאנְגֶן פון לבן צוּ עשׂו • זָענֶן זַיי אַווֶעק נְנַאנְגֶן פון עשׂו אוּן
זָענֶן נְנַאנְגֶן צוּם לַאנְד כְּנַעַן • אוּן זָענֶן נְקוּמֶן צוּ רבקה דִי מוּטֶר פון יעקב אוּן עשׂו •
אוּן הָאבֶּן אִיר דָר צַיילְט אַז דַיין זון עשׂו נַיט מִט פִיר הונְדֶרְט מָענְשֶׁן אַקיינֶן יעקב
מְרַחֲמָה הַאלְטֶן מִט אִים • אִין זָאל אִים הַרֶגְנֶן אוּן זָאל צוּ נְעמֶן בַּיי אִים וָם עָר הָט :

אוּן רבקה הָט נְאַיילְט אוּן נְשׁוּקְט צוּ יעקב צְווַיי אִין זִיבְצִיג מָענְשֶׁן פון זַיינֶע
טְרַייע קָנְעכְט אוּן דִי צְווַיי אוּן זִיבְצִיג מָענְשֶׁן הָאבֶּן אִים בְּנָענְעכְט בַּיי דֶעם מַיִּם
יַבּוק • אוּן יעקב הָט נִיטְאנְט נְלוּבְט אִין נָאט בָּרוּךְ הוּא וָם עָר הָאט מִיר נְשׁוּקְט אַיין
מַחֲנֶה מִט מָענְשֶׁן אַז זַיי זָאלֶן מִיר הֶעלְפֶן • אוּן יעקב הָט נְרוּפֶן הָאט זָעלְבִיגֶע אוֹרְט
מַחֲנַיִם : אוּן דִי צְווַיי אִין זִיבְצִיג מָענְשֶׁן הָאבֶּ נְנָאנְט צוּ יעקב דַיין מוּטֶר רבקה הָט
אוּנְז נְשׁוּקְט צוּ דִיר אַוו צוּ נָאנְן • מַיין קִינְד אִיךְ הָאבֶּ נְהֶערְט אַז דַיין בְּרוּדֶער עשׂו
נַייט אַקיינְן דִיר מִט פִיר הונְדֶרְט מָענְשֶׁן • אִיצְט אַצוּנְד מַיין לִיבּ קִינְד זָאלְסְטוּ צוּ
הֶערֶן מַיינִי רֵייד אוּן זָאלְסְט אַוו טוּן אַז דַיין בְּרוּדֶר עשׂו וועט קוּמֶן צוּ דִיר זָאלְסְטוּ
אִים בֶּעמֶן מִט וויכְע רֵייד אוּן זָאלְסְט נִט רַיירֶן אֶקְענְן אִים מִט הַארְטֶע רֵייד •
אוּן זָאלְסְט אִים נָעבֶּן אַיין מַתָּנָה פון אַלֶעם וָם דוּ הָאסְט וָם נָאט כ״ה הָאט דִיךְ
נְנַייט זָעלְבִיגְט • אוּן וָם עָר וועט דִיךְ פַּרֶענְן זָאלְסְטוּ דוּ אִים זָאנְן דֶעם אֶמֶת מָאטֶר
וועט זִיךְ אָפּ טוּן פון אִים דָר צָארְן וועלְסְטוּ זֶעלְן בַּשָׁעַרְסְט אוּן אוֹךְ דַיין הוּז נְזוּנְד •
דָען דוּ בַּראַרְפְסְט אִים אָפּ נָעבֶּן בָּבוּד • וָוארוּם עָר אִז עֶרְטֶר פון דִיר אוּן וַוי יעקב
הָט זוֹם נֶהֶערְט דִי רֵייד פון זַיין מוּטֶר הָט יעקב אוֹף נְהוּבֶּן זַיין קוֹל אוּן הָאט נְווִיגְט
פַּר פְּרֵייד אוּן הָט נְמוּן וַוי דִי מוּטֶר הָט אִים נְבָאמֶן אִין דִי זָעלְבִיגֶע צַייט :

פרשת וישלח

וישלח אוּן יעקב הָט נְשׁוּקְט שְׁלוּחִים אֶקְענְן זַיין בְּרוּדֶר עשׂו צוּם לַאנְד שֵׂעִיר מִט
וויכְע רֵייד : וַיצו אוּן הָאט נְבָאמֶן דִי שְׁלוּחִים אַוו צוּ זָאנְן אִיר זָאלְט אַזוֹי
מַיין הֶער עשׂו זָאנְן אַוו הָט נָאנְט דַיין קְנֶעכְט יעקב אַז מַיין הֶער עשׂו זָאל נִט מְרַאכְטְן
אַז מַיין פָאטֶרס בְּרָכָה וָם עָר הָט מִיךְ נְבָענְשְׁט אִז אִין מִיר מְקַיָּם נְווֹארֶן • נַייאֶרְט
אִיךְ בִּין נְיעֶן בַּיי לבן אוּן הָאבּ אִים נְדִינְט צְוַואנְצִיג יָאר אוּן לבן הָט מִיךְ אַלי מָאל
אֶפּ נְנַארְט • אִיז הָט פַּר בִּיסֶן מַיין שׂכר צֶעהֶן מָאל אוּן אִיךְ הָאבּ נְדִינְט בַּייא אִים
זַייעֶר שְׁווֶערֶע אַרְבַּייט • אוּן נָאט ב״ה הָט נְזֶעהֶן מַיין פֵּין אוּן מַיין מִדַּיקַייט וָם אִיךְ
הָאבּ נֶהָאט בַּיי לבן הָט עָר מִיר נֶהָאלְפֶן אוּן הַיינְט הָאבּ אִיךְ אוֹקְסֶן אוּן אַיזְלֶען אוּן
שָׁאף אוּן קְנֶעכְט אוּן דִינְסְט מַיינֶן אוּן דָם אִז נְווֹען דוּרְךְ דֶעם עָר בַּארְמוּנְט פון
דֶם אַיבֶּרְשְׁטֶן אוּן דוּרְךְ זַיין נְרוֹס חסד אוּן אַצִינְר מוּ אִיךְ וִוידֶר קֶערֶן צוּ מַיין לַאנְד כְּנַעַן •
אוּן שִׁיק דָם צוּ מַיין הֶער דָר צַיילְן כְּרִי אִיךְ זָאל נְפוּנֶן חֵיים וֶעלְכֶיים אִין זַיינִי אוֹנְו כְּרִי דָר
הֶער זָאל נִט מַיינֶן אַז דִי בְּרָכָה פון מַיין פָאטֶר אִז אָן מִיר מְקַיָּם נְווֹארֶן :

תּם ויּשׂר

אוּן דָּיא שְׁלוּחִים זָענען גענאַנגען צוּ עשׂו אוּן הָאבּן אִים נִמְרָאפֶּן אִין סוּף פָּעלד פּוּן אֱדוֹם

אוּן עשׂו גייט מִיט פִּיר הוּנדֶּרט מֶענשׁן אוּן אִיטְלִיכֶר גייט מִיט אֲשׁטֶוערד אוּן דִּי שְׁלוּחִים פּוּן יעקב הָאבּן זִיא גענאַמט דִּי רִייד פּוּן יעקב צוּ זַיין בְּרוּדֶּר עשׂו. אוּן עשׂו הָט זִיא גענָאטפֶּרט צוּ דִּי שְׁלוּחִים פּוּן יעקב מִיט כַּעַס אוּן הָט זִיא גענאַמט צוּ זַיי פַּר וָאר אִיךְ הָאב זִיא עֶרְשׁטָע וָוס מַיין בְּרוּדֶּר יעקב הָט גְּמַאן צוּ אוּנְז אִיבֶּר סָעמֶר לבן אוּן גִיט צוּ לבן אַליין הָט עֶר אַוֶעקְגֶעכָּאן וִוי דֶען עֶר הָט מִיר דָּם אוֹךְ גְּמַאן. אוּן הָט מִיךְ בַּאטְרִיבְּט צְוַוייא מָאל אוּן אַצוּנְד גייא אִיךְ אַקעגְן אִים אוּן וִוּעל אִים מָאן וִוי אַזוֹ מַיין הַאֶרְץ וִוּיל. אוּן

דִּי שְׁלוּחִים הָאבּן זִיךְ אוּם גְּקוּקְט אוּן זָענען גְּקוּמֶען צוּ יעקב הָט תְּפִלָּה גְּמַאן צוּ צַייטְט אַז מִיר זָענען זִיךְ בְּרוּדֶּר אוּן הָאבּן אִים גְּאַנְגְט אַלֵי רִייד וָוס הָאסְט אוּנְז אָן גְּאַנְגְט אוּן עשׂו הָט אוּנְז אַזוֹ אוּן עֶר גייט מִיט פִּיר הוּנדֶּרט מֶענשׁן :

וּעתּה אוּן אַצוּנְד זַיי וִוּיסְן דָּר פּוּן אוּן זָעה וָוס דוּ וָאלְסְט טוּן. אוּן טוּא תְּפִלָּה צוּ נָאט

ב״ה אַז עֶר וָאל דִּיךְ סַצִּיל זַיין פּוּן אִים : וַיִּתְפַּלֵּל אוּן יעקב הָט תְּפִלָּה גָּמַאן צוּ נָאט נָאט ב״ה אוּן הָט נָאנְגְט אִיךְ בֶּעט דִּיךְ נָאט ב״ה הֶער פּוּן דֶּר וָועלְט וָוס דוּ בִּיסְט דֶּר נָאט פּוּן מֵיין פָּאטֶר אברהם. אוּן דֶּר נָאט פּוּן מֵיין פָּאטֶר יצחק. דוּ אַליין הָאסְט מִיר גְּנָאנְגְט בְּשַׁעַת אַז אִיךְ בִּין אֵרוֹם גענאַנגען פּוּן מֵיין פָּאטֶרס הוֹז אַזוֹ צוּ וָאנְען אִיךְ וָועל זִיר גֶּעבְּן דָּס וָאוּיגְע לַאנְד אוּן צוּ דַייגְע קִינְדֶּר נָאךְ דִּיר אוּן וָועל סָערְן דַייגְע קִינְדֶּער אַזוֹ וִוי שְׁטֶערְן אִין הִימֶל. אוּן אִין דִּיר וֶועלְן זִיךְ בֶּענְשׁן אַלֵי מִשְׁפָּחוֹת פּוּן דֶּר עֶרְד אוּן אוֹךְ אִין דַייגְע קִינְדֶּר אוּן דוּ נָאט ב״ה הָאסְט מְקַיֵּים גָּוֶוען דַייגְע רִייד אוּן הָאסְט מִיר גְּגֶעבְּן קִינְדֶּר אוּן אוֹךְ סַיי עֲשִׂירוֹת אוּן סַיי פִּיךְ אַזוֹ וִוי כֵּיין הַאֶרְץ הָאט בְּגֶערְט. אוּן וָוס אִיךְ הָב גְּבֶעטֶן פּוּן דִּיר הָאסְטוּ מִיר גְּגֶעבְּן. אוּן עֶס אִיז מִיר נְמִיגֶּרְט גִיט גָּוואָרְן קֵיין שׁוּם זַאךְ. אוּן נָאךְ דֶּעם הָאסְטוּ מִיר גְּנָאנְגְט אַז אִיךְ וָאל זִיךְ אוֹם קֶערְן צוּ מֵיין פָּאטֶר אוּן וָועסְט טָאן צוּ מִיר זַייעֶר פִּיל גוּטֶם : וּעתּה אוּן אַצוּנְד אִז דוּ הָאסְט מִיךְ מַצִּיל גָּוואָרְן פּוּן לָבָנן וָאל אִיךְ הֵם וְשָׁלוֹם גִיט פַּאלְן אִין דִּי הֶעְנְד פּוּן מֵיין בְּרוּדֶּר עשׂו וּעתּה אוּן אַצוּנְד נָאט ב״ה וִוי מִיךְ מַצִּיל פּוּן מֵיין בְּרוּדֶּר עשׂו וָוארוּם אִיךְ הָאב זַייעֶר מוֹרָא. אוּן אוּב אִיךְ בִּין גִיט וִוערְט אִין מֵיין זְכוּת אַז אִיךְ וָאל נִיצוּט וֶוערְן וִויא מִיךְ מַצִּיל אִין דֶּעם זְכוּת פּוּן מֵיין עֶלְטֶר פָּאטֶר אברהם אוּן מֵיין פָּאטֶר יצחק. וָוארוּם אִיךְ וִויים וואוֹל אַז מִיט דַיין גְּנָאד אוּן מִיט דַיין דֶּר בַּאֲרַעמְקִיט הָאב אִיךְ דָּס גוּטֶס בַּקוּמֶן. אוּן אַצוּנְד זִייא מִיךְ הַיינְט מַצִּיל פּוּן וֶועגְן דַיין חֶסֶד אוּן דַיין דֶּשׁר בַּאֲרַעמְקִיים

אוּן עֲנָפֶּר מִיר דְּרוֹף :

ויכל אוּן וִוי יעקב הָט אוֹם גְּקָאוּמְט דִּי תְּפִלָּה הָט יעקב צוּ טַייְקְט וָוס עֶר הָט נְהָאט אוֹךְ צְוַוייִ מַחֲנוֹת אִיין מַחֲנֶה הָט עֶר אָפּ גְּמַייְקְט צוּ דַמְשֶׂק דֶּר זוֹן פּוּן אֱלִיעֶזֶר וָוס עֶר אִיז גְּוָועזְן דֶּר קְנֶעכְט פּוּן אברהם אוּן דִּי אַנְדֶּרֶי הָאלְבִּי הָאט עֶר גֶּגעבְּן צוּ אַלְיְינוֹם אֲלֶיעֶזֶר בְּרוֹדֶּר : וִיצוֹ אוּן הָט זִיי גְּבָאטֶן צוּ זָאנְען אִיר זָאלְט זִיךְ דֶּר וַוייטֶרְן אַלְיְינֶער

פון דֶעם אַנדֶרן נאַנץ ווייט אוג אוב עשו ווֶעט קומֶן אוג ווֶעט איין מַחֲנה דָער שְׁלָאנְג
ווֶעט די אַנדֶרי מַחֲנה ניצול ווֶערין: וילן אוג יעקב דָס איבֶּר גֶענעכטיגט די זֶעלבִּיגֶע נאכט
אוג יעקב דָס אוֹן אָן גֶוואנְט איין נאנצע נאכט צו זַיינֶע קְנֶעכט . אוג נָאט ב״ה דָס צו
גֶהָערט דִיא תְּפִלָּה פון יעקב אין דֶעם זֶעלבִּיגֶן מָאג אוג נָאט ב״ה הָאט אִים מַצְיל
גֶוועזן פון זַיין בְּרוּדֶער :

וישלח אוג נָאט ב״ה דָס גְשׂוקט דֶרַיי כַּלָאכִים פון הִימֶל צו עשו אוג די מלאכים זֶענין
גֶנַאנְגן צו עשו אוג די מלאכים זֶענן גְקומֶן צו אִים . אוג די מלאכים הָאבֶּן זִיך
אוֹם גְוויזֶן פַּר עשו אוג גַייך ווי עם גייאן פִּיל מוזיִיד מֶעגְשֶׁן אַקֶענן אִים אוג רייטֶן אוף פֶּערד
אוג הָאבֶּן כְּלֵי זַיִן אוג טִיירֶן זִיך אוף פִּיר טַייל אוג אַזוֹ דָס זִיך אוֹם גְוויזֶן בַּיי אַלי מֶענְשֶׁן
וָום זֶענן גְוועזן כִּיט עשו . אוג ווי עשו דָס גְזֶעהֶן וָום עם דָס זִיך אִים גְמַאפְּן . הָאט
עשו זֶייער מוֹרָא נַהאט פַּר יעקב . איז שׁוֹן עשו גֶנאנְגן אֶקענן זַיין בְּרוּדֶר יעקב כִּיט
פְּרִיד . אוג עשו בֶּרעקט די שְׁנָאה וָום עֶר דָס נְהאט פַּר יעקב :

אוג יעקב אִיז אוף נְשׁמַאנְן פְּרִיא אוג דָס אוֹם גְקלִיבֶּן פון דֶר פַיִך אַיין מַחֲנה צו עשו .
אוג דָם אִיז די צָאל פון דֶר מַחֲנה וָום יעקב דָס גְשׂוקט צו זַיין בְּרוּדֶר עשו . פון די
שָׁאף דָס עֶר אִים גְשׂוקט פִּיר הוּנדֶרט אוג סֶערצִיג . אוג קֶעמֶן דָאט עֶר אִים גְשׂיקט
דֶרַייסִיג . אוג אַייזֶן הָאט עֶר עם אוֹך גְשׂוקט דְרַייסִיג . אוג פון אַלֶערלֶיי רִיכֶּר הָט עֶר
גְנוּמֶן פופְצִיג . אוג דָס דָם גְנֶעבֶּן צו זַיני הִירטֶן אוג דָס טִיילט אוֹף צֶעהֶן הֲלָסִים :
ויצום אוג יעקב דָס זַיי גְבָּאטֶן אַז זַיי זָאלֶן זִיך דֶר וַיטֶרן אַיינֶר פון דֶעם אַנדֶרן .
אוג אַז עשו מִיט זַיני מֶענְשֶׁן וֶועלן אַייך בֶּגֶענֶן אוג וֶועלן צַייך פְּרֶענן וֶוען דָס אִיז דָאם
אוג וִי גַייט אִיר . זָאלְט אִיר אִים עֶנְפֶּרן כִּיר זֶענן יעקב קְנֶעכְט אוג כִּיר גייאן אֶקענן
זַיין בְּרוּדֶר עשו צו גֶעבֶּן דָם עם אַיין כַּהֲנה אוג יעקב קוּמְט אוֹך אָן אוג עֶר אִיז אוּנְטֶר
אוּנְז . אוג אַז עשו וֶועט אַייך פְּרֶענן נָאך וָום גייט יעקב אוֹפֶּן סוּף זָאלְט אִיר עם זָאגן אַז
עֶר גייט אוּנְטֶר אוּנְז מִיט פְּרֶייד אוּן שִׂמְחָה אֶקענן זַיין בְּרוּדֶר עשו דֶען עֶר הָט גְזאגְט בְּדֵי
דָך הֶער עשו זָאל אָפּ וַואשֶׁן דֶעם צָארן מִיט דֶר כַּהֲנה וָום גייט פְּרֶיֶער פַּר עם אוג דֶר
נָאך וֶועט יעקב אַליין קוּמֶן צו זֶעהֶן זִיך כִּיט דֶעם הֶער עשו . דֶען דֶער הֶער וֶועט פַּר
מֶאנְן דֶעם צָארן מִיט דֶער מַנְחָה . אוג די מְנְחָה פון דִיא אִיז אִיבֶּר גֶנאנְגן
פַּאר עשו אַיין נַאנְצֶן מָאג :

אוג יעקב הָט גֶענֶעכְטיגְט די זֶעלבִּיגֶע נאכט מִיט זַיינֶע כַּהֲנות בַּייא דֶעם טַייך יַבוֹק .
אוג יעקב אִיז אוֹף נְשְׁטַאנְן הַאלְבֶּע נאכט אוג הָט גְנוּמֶן די וַייבֶּר אוג די קִינְדֶער אוג די דִינְסְטֶן
אוג הָט זַי אִיבֶּר גְפִירְט דֶעם טַייך . אוג ווי יעקב הָט שׁוֹן אִיבֶּר גְפִירְט אַלְדוֹנְג אִיבֶּערְן
טַייך אִיז יעקב אַליין אִיבֶּר גְבְלִיבֶּן הָט אִים בַּגֶעגֶענְט אַיין מֶענְש אוג הָט זִיך מִיט
אִים גְרַאנְגְלְט בִּיז דֶר מָארְגֶן שְׁטֶערן אִיז אוֹף גֶנאנְגן אוג בְּשַׁעה זַיי הָאבֶּן זִיך גְראנְגְלְט
הָט דָר מֶענְש פַּר רוּקט יַעקבן די זַייט פון דִיך . אוג ווי עם אִיז אוֹף גֶנאנְגן דֶר מָארְגֶן
שְׁטֶערן הָט דֶר מֶענְש פַּר לָאזְט יַעקבן אוג הָט אִים גְבֶּענְשְׁט אוג אִיז אַוועק גֶנאנְגן .
אוג יעקב אִיז אִיבֶּר גְפָארן דֶעם טַייך . אוג הָט אוֹת נְהוּבָּן זַייגֶע אוֹזן הָט עֶר דֶר עֶהָה אַז

תּם וישׂר

עשׂו גייט פון וויטן מיט פיל מענשן אוג יעקב הָט זיך ווָאס מורָא פַר עָם.
אוג יעקב הָט גאַיילט אוג צו טייל זיך קינדר אוג אוֹך זינע ווייבר אוֹן
אוֹך זינע דינסטן אוג זין טאכטר דינה הָט עָר בַּהאלטן אין איין קאמפּ
אוג הָט דָם אלם אפּ גגעבּן צו זיני קנעכט אין דיא העגד. אוג יעקב
איז גגאנגן פריער פַר זיינע קונדר אוג אוֹך פַר די ווייבר. אוג ווי יעקב
איז קומען אקעגן זין ברודר עשׂו הָאט יעקב זיך גבוקט פַאר עשׂו זיבן
מאל ביז עָר הָט גנעהנט צו עשׂו. אוג נאט ב״ה הָט חן גגעבּן אין דיא
אוֹן פון עשׂו אוג אוֹך בַּיי זינע מענשן אויף יעקב. אוג עשׂו איז גלאפן
אנטיגן יעקב. אוג עשׂו הָט עָם גהאלזט אוג גקושט אוג האבּן בּיידי אָן
גהובּן צו ווייגן. אוג אוֹך אליפז דר זון פון עשׂו אוג זינע ברודר הָאבּן
אוֹך גוויינט מיט יעקב אוג הָאבּן עם גקושט אוג גהאלזט דען די פּארכט
פון נאט איז גפאלן אוף זיי. אוג עשׂו הָט אוף גהובּן זינע אוֹן אוג הָט
דר זהן יעקבם וויבר אוג אוֹך זינע קינדר נאנט צו יעקב מין ברודר
ווער זענן די מענשן וָם גייען נאך דיר. אוג יעקב הָט גענפרט צו עָם
עם זענן מיני קינדר וָם נאט ב״ה הָט גליט זעליגט מיר דיין קנעכט
יעקב. הָט עשׂו גאנט צו יעקב ווי קומט דָם אהער וָם אין הָאב נעכטן
בַּיי גענגינט. הָט יעקב גענפרט צו עשׂו אוג הָט עם גנאנט כּדי דר קנעכט
יעקב זאל גפונן לייט זעליקייט אין די אוֹן פון דעם הער עשׂו הָט דר
קנעכט גגעבּן איין מתנה צום הער אוג יעקב הָט גבעטן עשׂו אז עָר זאל
נעמן ביי עם די מתנה. אוג עשׂו האט ניט גוואלט נעמן בַּיי עם דיא
מתנה. אוג יעקב הָט נאך אין מאל צו עם גאנט אין בעט דין מין
הער אוב אין הָאב גפונן לייט זעליקייט אין דיינע אוֹן זאלסטו נעמן
בַּיי מיר די מתנה. וארום בַּיי מיר איז זייער חשוב וָם אין הָאב דיר
גזהן דיין פנים גלייך ווי אין זאלט גזהן אין מלאך פון גאט ב״ה דרום
זאלסטו בַּווילגן צו מיר אוג עשׂו נעמט בַּיי עם די זעלבּיגע מתנה פון
דר פּ״ך. אוג אוֹך הָט יעקב גגעבּן צו עם גאלד אוג זילבר אוג אייזל
גשטיין. אוג עשׂו הָט צו טיילט די מתנה האלב הָט עָר גגעבּן צו דיא
מענשן וָם זענן גווען מיט עם. דען עָר הָט גדונגן די מענשן פַר שׂכר.
אוג די אנדרי האלבּע הָט עָר גגעבּן צו זייע קונדר. אוג דָם גאלד אוג

דם

דָּס זִילְבֶּר אוּן דָּס אֵיידֶל גִשְׁטֵיין הָט עָר גְנֶעבֶּן צוּ זַיין זוּן אליפז וָואס עָר אִיז גְוֶוען בַּיי אִים דֶר בְּכוֹר :

ויאמר אוּן עשׂו הָט גְוואגְט צוּ זַיין בְּרוּדֶר יעקב אִיךְ וֶועל זַיין אַבִּיסֶל מִיט דִיר אוּן נָאךְ דֶעם וֶועלֶן מִיר גִיין צוּ מַיין אוֹרְט אוּן מִיר וֶועלֶן זַיצֶן אִין אֵיינֶם : ויען אוּן יעקב הָט גֶעְנֶפֶּרְט צוּ זַיין בְּרוּדֶר עשׂו מַיין הַאר דוּ וֵייסְט וואוֹל אַז מַיינִי קוּנְדֶר וָענְן יונְג . אוּן דִי שָׁאף אוּן דִי רִינְדֶר וָענְן מִיד . אוּן אַז אִיךְ וֶועל גִיין אִין דֶעם גֶעךְ וָועלֶן זִי אַלֶע אוֹם שְׁטַארְבֶּן . דְרוּם וָאל דֶר הַאר אַוֶועק פָאריִן פְרִיעֶר . אוּן אִיךְ וֶועל פַּמֶעקֶךְ גִיין מִיט דִי קִינְדֶר אוּן אוֹךְ מִיט דִי שָׁאף בִּיז אִיךְ וֶועל קוּמֶן צוּם הַאר קַיין שֵׂעִיר : וישמע אוּן עשׂו הָט גֶהֶעְרְט דִי רֵייד פוּן זַיין בְּרוּדֶר יעקב אוּן עשׂו מִיט זַייני מֶענְשֶׁן הָאבֶּן זִיךְ אוּם גֶקֶערְט צוּם לַאנְד שֵׂעִיר אוּן יעקב אִיז גְנַאנְגֶן צוּם לַאנְד שְׁכֶם וָואס עָם אִיז אִין לַאנְד כְּנַעַן . אוּן יעקב הָט גְקוּפְט אֵיין שְׁטִיק פֶעלְד בַּיי דִי קִינְדֶר פוּן חֲמוֹר פַּר פְּינְף שְׁטִיק זִילְבֶּר אוּן יעקב הָט זִיךְ גְבוֹאט אֵיין הוּיז אוּן הָט זִיךְ גְמַאכְט גְצֶעלְטֶן אוּן צוּ זַיינֶע פִּיךְ הָט עָר גְמַאכְט בַּיידֶלֶךְ אִיבֶּר דֶעם הָט מֶען גְרוּפֶן דָּס אוֹרְט נ וכות . דֶען סוכות אִיז מַיטְש בַּדֶעקְט :

בעת אִין דֶר וֶעלְבִּינֶר צַייט אִיז אַרוֹם גְנַאנְגֶן דִי וַייבֶּר פוּן דִי אֵיינְוואוֹנֶרס פוּן דִי שְׁטָאט צוּ מַאנַצֶן אוּן צוּ פְרַיִיעֶן זִיךְ אִיז רָחֵל אוּן לֵאָה אוּן זַייעֶרע דִינְסְטֶן אוּן אוֹךְ דִינָה דִי טָאכְטֶר פוּן יעקב אַרוֹם גְנַאנְגֶן צוּ וָועֶן דִי פְרַייד וָום דִי וַייבֶּר פְרַייעֶן זִיךְ :

וכר אוּן אֵלֶע מַאנְזְבִלִין פוּן דֶר שְׁטָאט וָענְן אוֹךְ גְשְׁטַאנְען אֶקְעגִין דִיא וַייבֶּר אוּן הָאבְן אָן גְקוּקְט דִי שְׁכֶחָה . אוּן אֵלֶע שָׂרוֹת אוּן אַלִי גְרוֹסִי לַייט זָענְן אוֹךְ גְוועֶן דָארְטֶן . אוּן שְׁכֶם דָר זוּן פוּן חֲמוֹר אִיז אוֹךְ גְוועֶן דָארְטֶן דֶער וַייל הָט שְׁכֶם דֶר זוּן פוּן חמור דֶר וָעֶהֶן דִינה דִיא טָאכְטֶר פוּן יעקב זִיצְט לֶעבֶּן אִיר מוּטֶר לאה אִיז אִים דִינה וַייעֶר גְפֶעלִין :

וישאל אוּן שְׁכֶם הָט גְפָרֶעגְט זַיינֶע פְרַיינְד אוּן אוֹךְ דִי מֶענְטְשֶׁן וָואס זָענְן גִישְׁטַאנְען לֶעבֶּן אִים וֶועֶם אִיז דִי יונְגֶע פְרוֹא וָום זִי זִיצְט דָא לֶעבֶּן דִי וַייבֶּר וָום אִיךְ קֶען זַיי נָאר נִיט : ויאמרו הָאבֶּן זַיי צוּ אִים גְוַאגְט פַּר וָואר זִי אִיז דִי טָאכְטֶר פוּן יעקב דֶר זוּן פוּן יצחק הָעִבְרִי

תם וישר

וָם עֶר זִיצְט דָא אִין דֶר דָאוִינֶר שְׁטָאט פּוּן עֶטְלִיכְע טָעג . אוּן וִוי זֵיי
הָאבֶּן דֶר הֶעֶרְט אַז דִי וַייבֶּר פּוּן דֶר שְׁטָאט זָענֶן אַרוֹם גְנַאנְגֶן צוּ פְרַיֶיעֶן
זִיךְ אִיז דִי יוּנְגְע פְרוּא אוֹךְ אַרוֹם גְנַאנְגֶן : וירא אוּן וִוי שכם דֶר זוֹן
פּוּן חמור הָט דֶר זֶעהֶן דִינה דִי טָאכְטֶר פּוּן יעקב הָט עֶר זִייעֶר גְלִוסְט
אִין דִינה אוּן שְׁכֶם הָט גְשִׁיקְט מֶעְנְשֶׁן אַז מֶען זָאל בְּרֶעְנֶגֶן דִינה צוּ אִים
מִיט גְוַואלְד : ותבא אוּן טָעֶן הָט דִינה גְבְּרַאכְט צוּ שְׁכֶם אִין הוּז אַרַיין

אוּן שְׁכֶם הָט זִי גְנוּמֶן אוּן הָט זִי בַּיי זִיךְ וִוי אֵיין וַייב גְהַאלְטֶן :
ויבאו אוּן מֶען אִיז גְקוּמֶן צוּ יעקב אוּן מֶען הָט עֶם דֶעֶר צֵיילְט דִי זַאךְ

פּוּן זַיין טָאכְטֶר דִינה : וישמע אוּן וִוי יעקב הָט דֶר הֶעֶרְט וָום שְׁכֶם
הָט גְטָאן הָט יעקב גְשִׁיקְט צְוַויי קְנֶעכְט אַז זִי זָאלֶן גִיין בְּרֶעְנֶעֶן זַיין
טָאכְטֶר דִינה פּוּן שְׁכֶעמֶם הוּז . אִיז שְׁכֶם אַרוֹם גְנַאנְגֶן אֶקְעֶנֶן זֵיי אוּן הָט

זֵיי פֶּר טְרִיבֶּן פּוּן דֶעם הוּז אוּן גִיט גְוַואלְט אָפּ גָעבֶּן דִינה צוּ זֵיי :
וישלח אוּן יעקב הָט גְשִׁיקְט צְוַויי יוּנְג פְרוֹאֶן וָום זֵיי זָענֶן דִיא טָעכְטֶר

פּוּן זַייֶנֶע קְנֶעכְט צוּם הוּז פּוּן שְׁכֶם זַייא זָאלֶן זִיצֶן בַּיי דִינה כְּדֵי
זֵיי זָאלֶן זַיא אָפּ הִיטֶן : וישלח אוּן שְׁכֶם הָט גְשׁוּקְט דְרַייא מֶעְנְשֶׁן פּוּן
זַייֶנֶע פְרַייֶנְד צוּ זַייֶנֶן פָּאטֶר חמור אַוּן צוּ זָאגֶן . דוּ זָאלְסְט מִיר נָעמֶן דִיא

דָאוִיגֶע פְרוּא פֶּר אִיין וַייב :
ויקח אוּן חמור אִיז גְנַאנְגֶן צוּ יעקב עֶר זָאל מִיט אִים רֵיידֶן פּוּן דֶר דָאזִיגֶר
זַאךְ . אוּן וִוי חמור אִיז אַרוֹם גְנַאנְגֶן פּוּן שְׁכֶמְם הוּז צוּ גֵיין צוּ יעקב .
אִיז דֶר וַייל אֶן גְקוּמֶן דִי קוּנְדֶר פּוּן יעקב פּוּן פֶּעלְד . אוּן וִוי זֵיי הָאבֶּן
דָאס דֶר הֶעֶרְט דִי מַעֲשֶׂה פּוּן זַייֶעֶר שְׁוֵועסְטֶר דִינה . הָאבֶּן זַייא דְרוּף
זַייֶעֶר גִיטְרַוֶעֶרְט אוּן עֶם הָט זֵיי דְרוּף זַייֶעֶר בַּאנְק גְטָאן : ויבאו אוּן זַייא
זָענֶן גְקוּמֶן פַּר זַייֶעֶר פָּאטֶר אוּן הָאבֶּן צוּ אִים גֶרעְט מִיט גְרוּם צָארֶן
אוּן הָאבֶּן גְוַואנְט פַּר וָאר דֶער מְשָׁפְּט אִיז אַז מֶען זָאל דָם בֶּעְשְׁטְרָאפֶן .
דֶען גָאט ב״ה וָום עֶר אִיז דֶר גָאט פּוּן דֶר גַאנְצֶר וֶועלְט הָט עֶר גְבָאטֶן
צוּ נח אוֹךְ צוּ זַייֶנֶע זוּן אַז מֶען זָאל גִיט גֶזַלְגֶן אַייֶנֶר בַּיי דֶעם אַנֶדֶערֶן .
אוּן קֵיין שׁוּם מֶענְש זָאל גִיט אִין כַּעַס זַיין . אוּן נוּן שְׁכֶם הָט גִינֶוֶעלְט
אוּנֶוֶר שְׁוֵועסְטֶר . אוּן קֵיין שׁוּם מֶענְש פּוּן דֶר דָאזִיגֶר שְׁטָאט הָט אִים
גִיט גֶרעְט דְרוּף קֵיין שׁוּם וָוארְט . פַּאר וָאר דִי שְׁטָאט לַייט פְּערְדִינֶען

אוֹךְ בְּעִשְׂטָרַאפְּט צוּ וָועֲרֶן. דֶּעֶן זִיי הָאבֶּן גְּווּיסְט פּוּן דֶּעֶר זַאךְ אוּנ
הָאבֶּן דְּרוֹךְ גִּשְׁווּינֶן:

ויהי אוּנ עֶס אִיז גְּווֹאן בְּשַׁעַת זִיי הָאבֶּן גֵּירֶעט פַּר זַיי עֶר פָּאטֶר יעקב פּוּן
דֶּעֶר דָּאזִיגֶר זַאךְ. אִיז חמור דֶּר פָּאטֶר פּוּן שְׁכֶם גְּקוּמֶן צוּ יעקב
צוּ רַיידֶן מִיט אִים מִכּחַ וָום זַיין זוּן שכם וְויל זַיין טָאכְטֶר דינה. אוּנ
חמור מִיט שכם זָאגְט צוּ יעקב לָאמִיךְ גְּפִינֶן חֵן אִין אַיֶערִי אוֹגֶן אוּנ אִיךְ
בֶּעט אַיךְ אַז אִיר זָאלְט מִיר גָעבֶּן אַיֶער טָאכְטֶר פַּר אֵיין וַוייב: ויען
אוּנ שמעון וּלוי עֶנְפֶּרֶן צוּ שְׁכֶם אוּנ צוּ חמור מִיט קְלוּגְהַייט אַזוֹ צוּ זָאגֶן.
אַלְדִינְג וָום אִיר הָט גֶּרֶעט צוּ אוּנְז וָועל מִיר טָאן צוּ אַיךְ. אוּנ אוּנֶזר
שְׁוֶועסְטֶר וָועֶלֶן מִיר גָעבֶּן צוּ אַיךְ. נַייאֶרט מִיט דֶּעם דָּאזִיגֶן וָועֶלֶן מִיר
זִיךְ בַּווִילִיגֶן צוּ אַיךְ אַז מִיר זָאלֶן גָעבֶּן אוּנְזֶרע טָעכְטֶר צוּ אַיךְ אוּנ
אַיֶערִי טָעכְטֶר וָועֶלֶן מִיר גָעמֶן צוּ אוּנְז אוּנ מֶען זָאל גָאר זַיין אֵיין פָּאלְק
אַזוֹ וִוי אִיר הָט גֶּרֶעט אַז אִיר וָועט אָנגָעמֶן מִצְוֹת מִילָה. אוּנ אוֹב אִיר
וִוילְט נִיט דָּם טָאן וָועֶלֶן מִיר אָפּ נֶעמֶן אוּנְזֶר טָאכְטֶר פּוּן אַיךְ אוּנ
מִיר וָועֶלֶן אַוֵועק גַיין פּוּן אַיֶער שְׁטָאט:

וימהר אוּנ שְׁכֶם מִיט זַיין פָּאטֶר חמור הָאבֶּן גְּאַיילְט אוּנ הָאבֶּן אֵיין
גְּוַאכְטְ אַלֶע שְׁטָאט לַיים אוּנ הָאבֶּן צוּ זִיי גְּזָאגְט דִי רֶייד פּוּן
יַעֲקֹבְם קִינֶדֶר אוּנ וִוי דִי שְׁטָאט לַיים הָאבֶּן דָּם דֶּר הֶערְט אִיז דִי זַאךְ
זִיי זַייֶער גְּפָעלֶן אוּנ זָענֶן מוּסְכִּם גְּוָואֹרֶן אוֹף דָּעם תְּנַאי דָּען דִיא שְׁטָאט
לַיים הָאבֶּן זַייֶער עֶרְלִיךְ גְּהַאלְטֶן שכם מִיט זַיין פָּאטֶר חמור דָּען זִיי זָענֶן
גְּוֶוען דִי הַאֹרֶן פּוּן לַאנְד. אוּנ וִוי עֶס אִיז גְּקוּמֶן דֶּר אַנֶדֶרֶר טָאג אִיז שכם
מִיט זַיין פָּאטֶר חמור אוֹף נַשְׂמַאנֶן גַאנְץ פְּרִי אוּנ הָאבֶּן אֵיין גְּוַטְמְ אַלֶע
שְׁטָאט לַיים. אוּנ דִי צָאל אִיז גְּוֶוען וִוי פִּיל זִיי הָאבֶּן גָטָאן יָענֶע מִצְוָה
זָעקֶם הוּנֶדֶרט מִיט פְּנִיךְ אוּנ פָּערְצִיג מַאנְסְבִּילְן. אוּנ צְוַוויי הוּנֶדֶרט זָעקֶם
אוּנ זִיבֶּציג אִיז גְּוֶוען קְלַיינֶע קִוגֶר. נַייאֶרט חִיידֶקֶם דֶּר זוּן פּוּן פֶּרֶר אוּן
עֶר אִיז דֶּעֶר פָּאטֶר פּוּן חמור מִיט זַייגֶע זָעקֶם בְּרוּדֶער הָאבֶּן עֶס נִיט
גְּטָאן דָּען דִי רֶייד פּוּן יַעֲקֹבְם קִינֶדֶר אִיז בַּיי זִיי גְּוֶוען נְמָאס אִין זַייֶערִי
אוֹגֶן אוּנ דֶּר צָאךְ הָט גְּבֶּרֶענְט אִין חִדְקֶם מִיט זַייגֶע זָעקֶם בְּרוּדֶר אוֹף דִי
שְׁטָאט לַיים נָאךְ וָום זִיי הָאבֶּן עֶס גְּטָאן. אוּנ הָאבֶּן גָזָאגְט צוּ שכם

תם וישר

מיט זיין פאטער חמור ום איז דם ום איר הט נמאן . איז דען ניט פר
האנדען אזו איין יונגע פרויא בייא אונזערי ברודער . נאך ום הט איר
בראדפט נעמען די טאכטער פון יעקב ום איר קעגט אים נאר ניט
פון וואנן ער איז :

ויענו אונ שכם מיט חמור האבן נעפרט צו חרקם מיט זיני ברודר אונ
זאנן צו זיי די רייד ום איר הט נרעט צו אונז איז רעכט פארטיג .
נייערט ום מיר האבן נמאן די זאך איז נית מחמת מיר האבן ליב
יעקבן מיט זיינע קונדר . נאר ווייל מיר האבן נוואלט זיין טאכטר .
דרום האבן מיר נמון די זאך . אונ אצונד אז מיר האבן שון נמון אונר
ווילען אונ אז מיר ווילן נזונד ווערן ווערן מיר טאן צו יעקבן מיט זיינע
קונדר אזו ווי עם איז בייא אונז אין הארצן . אונ דינה די טאכטר פון יעקב
הט נהערט די דאזיגי רייד ואם חרקם מיט זיינע ברודר האבן נרעט
צו שכם מיט חמור . אונ ום שכם מיט חמור האבן אפ נענפרט צו
חדקם מיט זיני ברודר אונ בייא דינה איז נוון צוויי יונג פרוען ום יעקב
הט צו איר נשיקט אז זי זאלן זיא אפ הימן הט דינה נשוקט איין יונג
פרוא צו איר פאטר יעקב אונ אוך צו אירע ברודר דר ציילן ום מען
הט זיך איין עצה נהאלטן בייא שכם אין שטוב . אונ די יונג פרוי איז
נגאנגן אונ הט דר ציילט די דאזיגע רייד פר יעקבן מיט זיינע קונדר .
אונ ווי יעקב הט דער הערט די דאזיגע רייד איז ער נוואלן פיל מיט
צארן אונ הט אוף זיי זיער גיגריסט . אונ שמעון מיט לוי האבן
נשווארן אונ האבן נזאנט אזו ווי נאט ב״ה איז דר האר פון דר נאנצר
ווילט אונ לעבט אייביג אזו ווען מארגין ניט בלייבן פון דר שטאט
שכם קיין שום איבר בלייבונג . אונ שמעון מיט לוי האבן נצארענט
אונ זענן נגאנגן אוף דר שטאט אונ האבן אום נבראכט די מאנזבלין
פון דר שטאט . אונ עם איז נוון איין נרוסע מהומה אין דער שטאט
שכם . אונ דם גשרייא פון דר שטאט שכם איז אוף נגאנגן בין צום
הימל אונ אוך אלע ווייבר אונ קלייע קונדר האבן נשרינן . אונ ויא
יעקב הט דער זאנן ום זיינע קונדר האבן נמאן צו דר שטאט שכם
אונ הט דר זאהן דם רוב ום זיי האבן נרובט בייא דער שטאט שכם

הָט יעקב אוֹף זַיי זַייֶער גִצְעֶרֶעגט : ויאמר אוג יעקב הָט גָזאגט צוּ זַיי
וָום פַּר אֵין זַאךְ הָט אִיר גְטוּן צוּ מִיר . נון איךְ הָאבּ מִיר גְפּוּנֶן אֵיין
אוֹרט אִין לַאנְד כְּנַעַן אַז איךְ זָאל רָא זִיצֶן מִיט רוּה אוג קֶין שוּם מֶענְש
הָאט צוּ מִיר נִיט גָזאגְט קֶין שוּם וָוארט אוג צוּ אַייךְ אוֹךְ נִיט . אוג
אַצוּגְד הָט אִיר גְטָאן צוּ מִיר אֵיין שַׁאנְד פַּר דִי זִיצֶערְם וָום זִיצֶן אִין לַאנְד
כְּנַעַן אוֹבּ זַיי וָועלֶן רָד הָערֶן דִי רָאזְנָע זַאךְ וָועלֶן זַייא זִיךְ אֵיין זַאמְלֶן
אוג וָועלֶן אוּנְז רָד שְׁלָאגֶן דָעם מִיר וָענְן נָאר אֵיין בִּיסֶל מֶענְשֶׁן :
ויענו הָט שמעון מִיט לוי גֶענַפֶּרט צוּ זַייֶער פָאטֶר אוג צוּ זַייֶערי בְּרוּדֶר .
וִוי הָאבֶּן מִיר קֶענֶן עֶרְטְרָאגֶן דִי שַׁאנְד פוּן אוּנְזֶר שְׁוֶועסְטֶר אוג
וָום דִי אַנְשֶׁי שכם הָאבֶּן אוּנְם גֶעוָואלְט טָאן . אוג עָם אִיז נָוועֶן צְוויֶשֶׁן
דִי יונְג פְרוֶען וָום שמעון מִיט לוי הָאבֶּן זַיי גְפַאנֶגֶן פוּן דֶר שְׁטָאט שכם
זַייֶער אֵיין שַׁייֶנע יונְג פְרוא אוג זַיא הָט נְהַייסֶן בוּנָה . אוג שמעון הָט
זַיא גְנוּמֶן פַּר אֵיין וַוייב . אוג דִי צָאל פוּן דִי מַאנְזְבִילִין וָום שמעון הָט
זַיי גְפַאנֶגֶן אִיז גָוועֶן זִיבֶּן אוג פֶּערְצִיג :
אוג דִי אַלֶע מַאנְזְבִילִין אוג דִי אַלִי יונְגֶע פְרוֶען וָום שמעון מִיט לוי הָאבֶּן
זַיי גְפַאנֶגֶן זָענֶן גְוועֶן קֶנֶעכְט צוּ דִיא קוּנֶדֶר פוּן יעקב בִּיז זַיי זָענֶן
אֲרוֹם גְנַאנֶגֶן פוּן מצרים : אוג צְוויי בָּחוּרִים זָענֶן אֲרוֹם גְנַאנֶגֶן פוּן דֶר
שְׁטָאט שכם אוג זָענֶן גְנַאנְגֶן צוּ דֶר שְׁטָאט תַּפּוּחַ אוג זָענֶן אַהִין גְקוּמֶן .
אוג הָאבֶּן דֶר צַיילְט צוּ דִי אֵיין וואוֶרם פוּן דֶער שְׁטָאט תפוח וָום עָם
הָט זִיךְ גְטְרָאפֶן צוּ דֶר שְׁטָאט שכם . אוג מֶען הָט גְשִׁיקְט שְׁלוּחִים צוּ
דֶר שְׁטָאט שכם אוג זָאלֶן זָעהֶן אוֹיבּ דָם אִיז אֱמֶת וָוארום דָער שַׁר
פוּן תפוח הָט נִיט גְוואלְט גְלֵייבֶּן אַז צְוויי מֶענְשֶׁן זָאלֶן כַּחֲרִיב זַיין אַז
אֵיין גְרוֹסִי שְׁטָאט וִוי שכם . אוג דִי שְׁלוּחִים זָענֶן צוּ רִיק צוּם שַׁר תפוח
אוג הָאבֶּן אִים דֶר צַיילְט אַז מִיר זָענֶן גְוועֶן אִין דֶער שְׁטָאט שכם אִיז
דִי שְׁטָאט שכם נָאר פַּר וויסְט אוג קֶין שוּם מַאנְזְבִיל אִיז דָארְטֶן נָאר
וַוייבֶּר אוג זַיי וַוייֶנֶן . אוג דֶר שַׁר פוּן תפוח הָט זִיךְ זַייֶער פַּר וואונְדֶרְט
אוג הָט גָזאגְט צוּ זַיין פָאלְק לָאמֶר זִיךְ שְׁטַארְקֶן אוג לָאמֶר גַיין מִלְחָמָה
הָאלְטֶן כִּיט דִיא קוּנֶדֶר פוּן יעקב הָעברי אוג מִיר וָועלֶן טָאן צוּ זַיי אַז
וִוי זַיי הָאבֶּן גְטָאן צוּ דֶער שְׁטָאט שכם . אוג לָאמֶר זִיךְ נוֹקֵם זַיין דִיא

תם וישר

נְקָמָה פון דִי שְׁמָעט לַיים אוג דָעָר שׂר הָט גְשִׁיקְט צוּ אַלָע שָׂרִים פון
אמורי וָם עָם אִיז אַרוּם שכם אַזוֹ צוּ זָאגָן קוּמְט מִיט מִיר אוג אִיר וָועט
מִיר הֶעלְפֶן כְּדֵי מִיר זָאלְן דֶר שְׁלָאגָן דִי קִינְדֶר פון יעקב העברי. דֶען
אַזוֹ הָאבָן זִיי גְטָאן צוּ דֶר שְׁטָאט שכם אוג אִיר וַייסְט נָאר דֶר פון נִיט.
אוג וִוי דִי שׂרִים פון אמורי הָאבָן דֶר הֶערְט דָס שְׁלֶעכְץ וָם דִי קוּנְדֶר
פון יעקב העברי הָאבָן גְטָאן צוּ דָר שְׁטָאט שכם. הָאבָן זִיי זִיךְ דְרוֹף
זַייֶעֶר פַּאר וואונְדֶרְט:

ויתקבצו אוג אַלִי זִיבָן שׂרִים פון אמורי הָאבָן זִיךְ אַיין גְאַמְלְט מִיט זַייֶערִי
חַיָלוֹת אין אַיינֶם אִיז גְווֶען עָטְלִיכֶע טוֹזִינְט מָענְשָׁן אוג אַלָע
הָאבָן גְהַאט בְּלוֹסִי שְׁווֶערְדֶן. אוג זִיי זָענְן גְקוּמָן מִלְחָמָה הַאלְטָן מִיט
יַעֲקֹבָן. אוג מִיט זַייֶנָע קִינְדֶר. וישמע אוג וִוי יעקב הָט דָאס דֶר הֶערְט
הָט עָר זִיךְ זַייֶער גְפָארְכְטֶן אוג עָם הָאט אִים זַייֶער בַּאנְק גְטָאן דְרוֹף:
ויצעק אוג יעקב הָט גְשְׁרוּגֶן צוּ שִׁמְעוֹן אוג צוּ לוי אוג הָאט גְזָאגְט זָעהְט
וָואס אִיר הָאט מִיר גְטָאן וָם אִיר הָט מִיר גְבְּרַאכְט אַלָע כְּנַעֲנִים
צוּ פַּאר טִילְגֶן מִיךְ אוג מַיין הוֹז גְזוּנְד דָען אִיךְ בִּין נְוָעמְן מִיט רוּה אוג
אַצוּנְד הָאט אִיר גְמַאכְט דָער צֶערְנְן אַלָע וִיצָרֶם פון לַאנְד אוֹף מִיר מִיט
אַייֶערִי מַעֲשִׂים. ויען אוג יהודה הָט גְעָנְפֶרְט צום פָאטֶר. הָאבָן דָען מַיינִי
בְּרִודֶר שִׁמְעוֹן מִיט לוי אום זוּנְסְט גְנַאנְגְן קֶיינֶן דִיא שְׁטָאט שכם פַּאר
וָואר זִיי הָאבָן גְשֶׁעְנְדְעט אוּנְזֶר שְׁווֶעסְטֶר דינה. אוג זִיי הָאבָן אִיבֶּר גְפָארְן
אוֹף נָאטְם גְבָאט וָם נָאט ב״ה הָאט גְבָאטְן צוּ נח אוג צוּ זַייֶנָע קִינְדֶער
אַז מָען טָאר נִיט גְוַלְגְן אוג אוֹךְ נִיט אִין בַּעֶם זַיין. אוג שכם הָאט גְגְוַלְת
אוּנְזֶר שְׁווֶעסְטֶר אוג הָט זִי גְשֶׁעְנְדְעט אוג קֶיין שׁוּם מֶענְש פון דֶר שְׁטָאט
הָאט צוּ אִים נִיט גְרֶעט קֶיין שׁוּם וָוארְט דְרוּם זָענְן גְנַאנְגְן מַיינֶע בְּרִודֶר
אוג הָאבָן דֶער שְׁטָאט בַּאצָאלְט: ועתה אוג אַצוּנְד מַיין פָאטֶר. וָאם
הָאסְט מוֹרָא אוג אוֹךְ נָאךְ וָאם זָאלְסְט צֶערְנְן אִין מַיינֶע בְּרִודֶר. פַּר
וָואר דֶער נָאט וָם הָאט גְגֶעבְּן כֹּחַ צוּ מַיינֶע בְּרִודֶר זִיי זָאלְן בַּיי קוּמָען
דִי שְׁטָאט שכם דֶער נָאט וועט אוּנְז הֶעלְפֶן אַז מִיר זָאלְן גוֹבֶר זַיין דִיא
כְּנַעֲנִים וָאם קוּמָן אוֹף אוּנְז אוג מִיר וָעלְן טָאן צוּ זִיי אַזוֹ וִוי מַיינֶע בְּרִודֶר
הָאבָן גְטָאן צוּ דָר שְׁטָאט שכם. ועתה אוג אַצוּנְד מַיין פָאטֶר אִיךְ בֶּעט

דִיךְ

דיך אַז דו זאָלסט שׁוועיגן נייאָרט הָאב אַבּטָחון אין גאָט ב״ה וָם עָר איז אוּנזער גאָט אוּנ טו תּפלה צו אים אַז עָר זאָל אוּנז העלפֿן אוּנ זאָל אוּנז מצליח זיין אוּנ עָר זאָל אוּנז געבן די פּיינד אין אוּנזרי הענט :

ויקרא אוּנ יהודה הָאט גרופֿן אייך קנעכט פּוּן פָּאטערס קנעכט אוּנ הָאט צו אים גזאָגט גיי אוּנ זעה ווי די ייטן שׁטייאָן וָם זענען גקומען מלחמה האלטן . וילך אוּנ דָר קנעכט איז ארוף גנאנגן אופֿן באַרג סיאון אוּנ הָט גזעהן אלע שׁטייאָן אופֿן פֿעלד . אוּנ דָר קנעכט הָט גזאָגט צו יהודה אַז זיי שׁטייען אין פֿעלד זייער פוּל : ויאמר אוּנ יהודה הָט גזאָגט צו אַלע זינע ברודער שׁטארקט זיך אוּנ הָט קין מורא נים . גאָט ב״ה איז מיט אוּנז אוּנ שׁטייט אופֿ אוּנ נעמט דם כּלי זין אוּנ דעם בוגן אוּנ די שׁוערדן אוּנ מיר ווען גיין מלחמה האלטן מיט די וָם מיר הָאבן זיי נים קין בייז נמאן אוּנ זיי קומען אונם אובער פאקן אוּנ גאָט ב״ה ווען אוּנז העלפֿן . ויקומו אוּנ זיי זענען אופֿ גשׁטאנן אוּנ האבן זיך אן גינורט מיט כּלי זין אוּנ אוך אלע קנעכט ואם זיי זענען גוען בייא יעקבן : אוּנ אוך אלע קנעכט וָם זענען גוען בּיי יצחק אין חברון זענען אוך גקומען צו יעקב מיט כּלי זין : וילכו אוּנ די קינדר פּוּן יעקב אוּנ מיט אלע קנעכט זענען גנאנגן אקעגן די שׂרים אוּנ זיי זענען גוען הונדרט אוּנ צוועיפֿ מענשן אוּנ יעקב איז אוך גנאנגן מיט זיי . אוּנ די קינדר פּוּן יעקב הָאבן גשיקט צו זייער עלטר פָּאטר יצחק קין חברון אזו צו זאָגן טו בעטן פּר אוּנז צו גאָט ב״ה אַז גאָט ב״ה זאָל אוּנז מצליח זיין פּוּן די כנענים וָם זענען גקומען אופֿ אוּנז אוּנ גאָט ב״ה זאָל זיי געבן אין אוּנזרי הענט אַריין :

ויתפלל אוּנ יצחק דָער זון פּוּן אברהם הָאט תפלה גמאן צוא גאָט ב״ת אופֿ זייען קינדר אוּנ הָט אזו גזאָגט גאָט מיין גאָט דוא האסט מבטיח גווען צו מיין פָּאטר אברהם אַז דו וועסט מערן זייען קינדר אזו ווי די שׁטערן פּוּן הימעל פּר שׁטער די עצה פּוּן די כנענים אַז זיי זאָלען נים מלחמה האלטן מיט מיינ קינדער . אוּנ זאָלסט נעבן דעם פּחד פּוּן מיינ קינדער אופֿ זיי אוּנ זאָלסט זיי נידעריג כאכן אַז זיי זאָלין זיך אום קערן אהיים אוּנ זאָלסט מציל זיין מיינ קינדער דָען אין דיין האנד איז דם שׁטארקייט אוּנ די קראפֿט צום דאוגען וָם איך בעט דיך :

תם וישר

אוג די קונדר פון יעקב טיט זייערי קנעכט זענין גנאנגן אקענך די כנענים אוג זיי האבן
זיך פר לאזט אוף נאט ב״ה . אוג בשעת אז זיי זענן צוועק גנאנגן צו דר מלחמה
הט יעקב אוך תפלה נמאן צו נאט ב״ה . אוג הט גזאגט נאט טיין נאט די ביסט אין
נאט איבר אלע נעמר . די ביסט אין שמארקר נאט . אוג זיין פארטטיגר גאט פון תחלת
אן ביז אייביג . אוג די נאט ב״ה טוסט דר ועקן די כלחמה אוג טוסט ווייטר פר שטעהן
די כלחמה אין דיין האנד איז די קראפט אוג דם שטארקייט צו דר הייבן אוג אוך נידריג
מאכן . אוג צוזונד בעט אוך דיך נאט ב״ה לאז קומן מיין נבעט צו פר דיר אוג קער דיך
צו טיר טיט דיין דר בארמקיט אז די זאלסט נעבן דעם פחד פון מיינע קינדר אוף אלע
אין זייערע הערצער . אוג די זאלסט דעם ראזין זיין טם אר פר זיכרם זיך אן דיר
טיט דיין נרוס דר בארמקיט :

וישמע אוג נאט ב״ת הט גהערט די תפלה פון יצחק טיט זין זון יעקב אוג נאט ב״ה
הט נגעבן אין נרוסען פחד אוג אנגסט אין די הערצער פון די פיינד אוג זייערע
יועצים הט נזאגט פר ואר זייער נאט הט מציל גזוען זייער עלטר פאטר אברהם פון די
דענד נמרוד טיט סענשן ואוא זיי האבן אים נזואלט הארנגן עמיכע טאל . אוג אוך
הט ער אים מציל גזוען פון קאלך אוטן . אוג ואור קען דם נאך אז טאן . אוג אוך זייער
עלטר פאטר אברהם הענרי הט גוטר גזוען פינף נבורים ואוא זיי האבן נפיינט זין
ברודרם זון ואוא ער איז נזעסן אין סדום . אוג פר ואוא ווייסט איר וואול אז זייער
נאט ויל אן זייא אוג זייא ויללן אין אים . דרן זייא ווייסן וואול אז זייער נאט ועט זיי
מציל זין פון אלע פיינד . אוג אוך זייער עלטר פאטר אברהם הט זייער ליב נהאט זין
נאט הט ער נטומן זיין איינצינן זון אוג הט אים נזואלט מקריב זין פר איין קרבן צו
זין נאט . אוג ווען זין נאט זאל זיך ניט נזוען בווזן צו אים אוג זאל אים זאנן אז ער
זאל ניט אום ברענגן דעם זון ואלט ער נזוען אום נעבראכט דעם זון . אוג וא זין
נאט הט דם דר זהן הט זין נאט צו אים נשווארן אוג הט אים מבטית נזוען ווען
ער ועט קומן איין צרה אוף אים אודר אוף זיני קונדר ועט ער זייא מציל זין . אוג

אוך פר ואור איר הט גהערט ואם זייער נאט הט נטון צו פרעה פון מצרים :

ועתה אוג אצונד ויכט איר ניין טיט זייא מלחמה האלטין ואם זייא זענין אצינד אין
זייטם אוג אפילו איר ועט זיך איין זאכלן מויזיט טאל אזוי פיל וויא איר
זענט היטם ועט איר זיי אוך ניט קענן בייי קומן : ועתה אוג אצונד גיב אך אייך
איין עצה אז איר זאלט זיך פר מיידן פון דאם שלעכץ ואם איר ויולט טאן אוג
עם איז בעסער צו אייך אז איר זאלט ניט זין מלחמה האלטן טיט זייא דן זייער
נאט איז טיט זיי . אוג וויא די שונאים פון אמורי האבן דער הערט די רייד פון
זייער יועץ איז גוואר אין זיערע הערצער איין גרוסער פחד אוג האבן זיך זייער
דער שראקן פאר יעקבם קינדר אוג האבן שוין ניט נוואלט מלחמה האלטן טיט
זי אוג די דאזיגע רייד פון זייער יועץ איז זייא זייער גשעלן אוג האבן זיך אום
גקערט אהיים דען זיי האבן זייער מורא נהאט פאר יעקבם קינדר . אוג דם איז גוזן פון

נָאט ב״ה רָעז נָאט ב״ה טָס גְהָעֶרט דִי תפלה פון יצחק אוג אוֹךְ פון יעקב דָעז וִיי הָאבֶּן זִיךְ פַּר זָעכֶרט אין אִים: וישובי אוג דִי פַּייגְר הָאבֶּן זִיךְ אום גְקֶעֶרט אִיטְלִיכֶר צו זַיין שְׁטָאט אין דָעם זָעלְבִּיגֶן טָאג. אוג הָאבֶּן נִיט גְנוֹאכְט מלחכה הַאלְטֶן טִיט דִי קוּנְדֶר פון יעקב. אוג דִי קִנְדֶר פון יעקב זָענֶן גְשְׁטָאנֶן אוֹף וַיישֶׁר שְׁטָאנְד אַקְעֶגֶן דֶם בַּארג סיאון דֶם זָעלְבִּיגֶן טָאג בִּיו נַאכְט: ויראו אוג זַו דִי קִנְדֶר פון יעקב הָאבֶּן גֶזֶעהֶן אַז דִיא פַּייגְד פון אֶמוֹרִי זָענֶן צוֹוֶעק גְנַאנֶגֶן הָאבֶּן זִיי זִיךְ אום גְקֶעֶרט צו זַיין אוֹרט: בעת אין דֶר זָעלְבִּיגֶר צַייט טָס נָאט זִיךְ בַּוִוֶיזֶן צו יעקב אוג טָס צו אִים גָנָאכְט שְׁטַיי אוֹף אוג גַיי קֵיין בית אל בֶּזֶעץ זִיךְ דָארטֶן. אוג זָאלְכְט בּוֹאן אֵיין מזבח צו דֶעם נָאט וָס אֶר טָס זִיךְ בַּוִוֶיזֶן צו דִיר אוג טָס דִיךְ אוג דַיינֶע קִנְדֶר מַיִּט זַיינֶע גָנָאנֶגֶן קֵיין בית אל אַזוי וַוי

וִיקם אוג יעקב טִיט זַיינֶע קִנְדֶר זָענֶן אוֹף גְשְׁטַאנֶן אוג זָענֶן גְנַאנֶגֶן קֵיין בית אל אַזוי וַוי נָאט ב״ה טָס אִים גְנָאכְט. אוג יעקב אוג אַלֶע דֶם וַיינֶע הָאבֶּן זִיךְ בַּארטֶן בַּזָעכְט. אוג הָאט גְבּוֹאט אֵיין מזבח צו נָאט ב״ה וָס אֶר דָם זִיךְ בַּוִוֶיזֶן צו אִים. אוג יעקב טִיט זַיינֶע קִנְדֶר זָענֶן גְזָעסֶן אֵין בית אל הָרשִׁים טִיט עֶטְלִיכֶע טָעג: ובעת אוג אֵין דָער זָעלְבִּיגֶר צַייט אִיז גְשְׁטָארְבֶּן רִבוֹרָה דִי טָאכְטֶר פון עוץ וָס זִי אִיז גְוֶוען דִי זַיינֶרן פון רבקה. אוג דבורה אִיז גְוֶוען אֵין רֶר זָעלְבִּיגֶר צַייט בִּיי יעקב. אוג יעקב טָס זִיא בֶּגְרָאבֶּן אונטֶר אֵיין לִינְדֶן בוֹם. אוג רבקה דִי כוּטֶר פון יעקב אִיז גְשְׁטָארְבֶּן אֵין דָער זָעלְבִּיגֶר צַייט אֵין חברון אוג טָעֶן הָאט זִי בֶּגְרָאבֶּן אֵין דָער מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה וָם אברהם טָס גְקוֹיפְט פון דִי קִנְדֶר פון חֵת אוג דִי לֶעבְ טָאג פון רבקה אִיז גְוֶוען הונדֶרט אוג דְרַייסִיג יָאר: וישמע אוג וַוי יעקב טָס דָר הֶערְט זַו זַיין מוטֶר רבקה אִיז גְשְׁטָארְבֶּן טָס עֶר זַייעֶר שְׁמַארְק גְוַוייגְט אוג טָס גְמַאכְט אֵיין גְרוֹיס קְלָאג אִינֶטֶרן לִינְדֶן בוֹים אוֹף דָר כוּטֶר אוג אוֹף דבורה אִירֶ זַיינֶרן אוג יעקב טָס גְרוּפֶן דָם אַלוֹן בָּכוּת. דָם אִיז טַיִיטְש צָווַיינֶרל י וַויינֶן טָס יעקב זַוויינְט אִינְטֶרן בוֹם. אוג לבן הארמי אִיז אוֹיךְ מֶת גְוָארֶן אִין דָר זָעלְבִּיגֶר צַייט. דֶעז פַּר וָס עֶר טָס עוֹבֶר גְוֶוען אוֹף דֶעם זִיכְרהַיים וָס עֶם אִיז גְוֶוען צָווַיישֶׁן אִים אוג צָווַישֶׁן יעקב. אוג יעקב אִיז אַכְט גְוֶוען אִין דֶער זָעלְבִּיגֶר צַייט הִיבֶּרֶ יָאר אוג נָאט ב״ה הָאט זִיךְ בַּוִוֶיזֶן צו אִים אוג טָס אִים גְבֶּענְשְׁט אוג טָס אִים גְרוּפֶן מִיטֶן נָאכְן יִשׂרָאל אוג רחל טָס וַוייב פון יעקב אִיז כְעוּבֶּרֶה גְוֶוען אִין דֶער זָעלְבִּיגֶר־ צַייט:

ויסע אוג יעקב טִיט אַלֶע דָם זַיינֶע הָאבֶּן נָצוֹנֶן פון ב״ה אל אִין דָר זָעלְבִּיגֶר צַייט צו גֶיין קֵיין הברון צום פָּאטֶר. וילכו אוג זַיי אַלֶע זָענֶן גְנַאנֶגֶן אִיבֶּן וַועג אוג עֶם אִיז שוֹן נִיט גְוֶוען וַוייט פון דֶר שְׁטָאט אֶפְרָת. אוג רחל טָס אָן גְהוֹבֶּן צו קִנְדֶר גַייט אוג זִי אִיז גְנַאנֶגֶן זַייעֶר שְׁוֶוער צו קִנְדֶר. אוג וַוי רחל טָס גְוויזֶן דָם קִנְדֶר אִיז זִיא גְשְׁטָארְבֶּן. אוג יעקב טָס זִי בַּגְרָאבֶּן אוֹיךְ וַוֶעג. אוג טָס גְשְׁטַעלְט אֵיין מַצֵּבָה אוֹף אִירֶ קֶבֶר. אוג דִי מצבה שְׁטֵיט נָךְ בִּיז הַיינְטִיגֶן טָאג. אוג דִיא לֶעבְ טָאג פון רחל אִיז גְוֶוען פִּינְף אוג פְּערְצִיג יָאר. ויקרא אוג יעקב טָס גְרוּפֶן דָאס קִנְדֶר וָס עֶם אִיז גְבֶּאבֶּרֶן גְוָארֶן פון זַיין וַוייב רחל בִּנְיָמִין דֶעם עֶר אִיז גְבֶּאבֶּרֶן גְוָארֶן אִין דָער עֶרצְטֶער זַייט פון דֶעם לַאנְד:

תם וישר

אוג נָאךְ דֶעם אַז רחל איז גשטאָרבן הָט יעקב גנוטן זיין בעט אוג הָט דָס
גגעבן אין גצעלט פון בלהה די דינסט מויד פון רחל אוג ווי ראובן הָט
דֶר ועהן אַז זיין פאטער יעקב הָט דָס גטאן איז ראובן גוואָרן דֶר פילט
מיט צארין דֶען עם הָט אים פֶּר דֶראסן פֶּר וָאס ער הָט נישט גגעבין
דָס בעט אין גצעלט פון זיין מוטר לאה. אוג ראובן איז אויף גשטאנן
אוג איז גנאנגן אין גצעלט פון בלהה אוג הָט דָעם פאטרס בעט פֶּר ריקט
פון גצעלט. אין דָר ועלְבּיגר צייט איז גוואָרן אפּ גטון פון ראובנם קינדר
די בכורה אוג דָס מלכות אוג די כהונה. דֶען ער הָט פֶּר שווועכט דָס
גלעגר פון זיין פאטר. אוג דרום הָט יעקב אָפּ גגעבן די בכורה צו זיין
זון יוסף אוג דָס מלכות הָט ער גגעבן צו זיין זון יהודה. אוג די כהונה
הָט ער אָפּ גגעבן צו זיין זון לוי. ואלה אוג דָס זענן די קינדר פון יעקב
ווָס זענן גבָארן נוואָרן צו יעקב אין פרן ארם אוג די קינדר פון יעקב זענן
גוועזן צוועלף: בני די קינדר פון לאה האָבן גהייסן ראובן אוג שמעון אוג
לוי אוג יהודה אוג יששכר אוג זבולן אוג דינה זייער שוועסטר. אוג די
קינדר פון רחל האָבן גהייסן יוסף אוג בנימין אוג די קינדר פון זלפה ווָס זי
איז גוועזן די דינסט פון לאה האָבן זיי גהייסן גד אוג אשר אוג די קינדר פון
בלהה ווָס זי איז גוועזן די דינסט פון רחל האָבן זיי גהייסן דן אוג נפתלי:
ויסע אוג יעקב מיט זייני קינדר אוג אלע דָס זיניגע האָבן גצוגן קין חברון
ווָס דָארטן איז גוועסן אברהם אוג אוך יצחק. אוג יעקב מיט זיניע
קינדר אוג אלע דָס זיניגע האָבן זיך בזעצט בֵּי זיין פאטר יצחק אין חברון
אוג עשו מיט זייני קינדר אוג אלע דָס זיניגי ועלְט גנאנגן צוס לאנד שעיר.
אוג האָבן זיך דָארטן בזעצט. אוג עשו האט זיך דָארטן זייער גפרוכפּרט
אוג גימערט. ויך אוג יעקב מיט זיניע קינדער זענן גנאנגן אין די ועלְבּיגע
טעג צו דר שטאט שכם אוג אוך דָס זיניגע זענן אוך גנאנגן מיט אים. אוג
האָבן זיך דָארטן בזעצט. דֶען דָארטן איז גוועזן זייער אין גוט אורט צו
וויידן די פיך. אוג די שטאט שכם הָט זיך ווידר אוס גבויאט הייער.
אוג עם איז גוועזן אין דר שטאט שכם דריי הונדרט מענשן אוג יעקב
מיט זייני קינדר האָבן זיך בזעצט אוך דָעם אָרט ווָס ער הָט גקופט פון
חמור אייָדר שמעון מיט לוי האָבן גובר גוועזן די שטאט שכם:

ויהי אוג ווי עם איז געזען אין איין ארום זענען די קינדער פון יעקב
גנאנגן קיין חברון צו וייער עלטער פאטער יצחק אוג זענען דארט גזעסן .
נייארט זייערי שאף אוג זייערע רינדר איז גווען אין שכם דען די פאשע
פון שכם איז גווען זייער גוט אוג פעט . אוג יעקב מיט זייני קינדר אוג זיין
הוז גזונד האבן זיך גזעצט אין דעם טאל פון חברון אין די זעלביגי טעג
איז יעקב אלט גווען הונדרט אוג זעקס יאר אוג לאה דם ווייב פון יעקב
איז גשטארבן אין דר צייט . אוג די לעב טאג פון לאה איז גווען אין אוג
פופציג יאר . אוג יעקב מיט זייני קינדר האבן זי בגראבן אין דר מערת
המכפלה אין טאל חברון . אוג אלע איינוואונרס פון לאנד האבין גזיסט
אוג האבן גהערט פון זייער גבורה אוג יוסף דר זון פון יעקב אוג זין ברודר
בנימן ום זיי זענען גווען רחלם קונדר זענן זיי נאך גווען קלין אין דר צייט .
אוג יוסף אוג בנימן זענן ניט גווען מיט זייערי ברודר אין דר מלחמה אין
די שטאט פון אמורי . אוג ווי יוסף הט גזהן די גבורה פון זייני ברודער
אוג זייער גרוסקייט . הט יוסף זיי זייער גלובט נייארט יוסף הט זיך גרום
גהאלטן קענן די ברודר אוג יעקב הט אים מער ליב גהאט פון אלע קונדר
אוג יעקב הט גמאכט צו זין זון יוסף איין זיידען העמדיל . אוג ווי יוסף
הט גזעהן או דר פאטר הט אים בעסר ליב פון אלע זייע ברודר הט יוסף
זיך גהאלטן נאך מער גרום אקעגן די ברודר . אוג הם גבראכט צום פאטר
שלעכטע רייר פון זייע ברודר . אוג ווי די קינדר פון יעקב האבן דער
זעהן די מעשים ואם יוסף טוט צו זיי אוג דער פאטער האט אים מער
ליב גהאט פון אלע קינדר האבן זיי אים פיינד גהאט . אוג האבן מיט
יוסף ניט גקענט ריידן קיין שום ואורט אלע טאג . אוג וויא יוסף איז
אלט גיוארן זיבצן יאר האט ער זיך אלין גהאלטן גרום אקעגן זייע
ברודר : בעת אין דער זעלביגער צייט האט זיך צו יוסף נחלמת איין
חלום . איז יוסף גקומן צו זייע ברודער אוג האט זיי דער צייטלט או
עם האט זיך אים גחלמת איין חלום . אוג דער חלום איז אזוי גווען
מיר זענן גווען אלע אין פעלד אוג הבן גמאכט גארבן דר וויץ איז מין
גארב אוף גשטאנן אוג איערע גארבן האבן מיין גארב ארום גיינגלט
אוג האבן זיך גביקט צו מיין גארב :

ויענו

תּם ויּשר

ויעגו אוּנ די ברודֶר הָאבֶּן אים גֶעגנפֶּרט אוּנ הָאבֶּן צוּ אים גָזאגט וָם אִיז
דָ־ דַיין חָלום וָם עָם הָט זִיךְ דִיר גִחָאלְמְט וויִלְסְטוּ דָען אֵיין מֶלֶךְ
זַיין אִיבֶּר אוּנְז אוֹדֶר אֵיין מוֹשֵׁל זַיין אִיבֶּר אוּנְז: ויבא אוּנ יוסף אִיז גְקוּמֶן
צום פָּאטֶר אוּנ הָט דָר צֵיילְט פַּארָן פָּאטֶר דָעם חָלום אוּנ ווִי יעקב הָאט
דָם דִר הָערְט הָט עָר אים גְקוּשְׁט אוּנ הָט אים גְבֶּענְשְׁט. אוּנ וויא דִיא
קִינדֶר פוּן יעקב הָאבֶּן דֶר זָעהָן אַז זֵייעֶר פָּאטֶר יעקב הָט גְבֶּענְשְׁט זֵייעֶר
ברודֶר יוסף אוּנ הָט אים גְקוּשְׁט אוּנ הָט אים זֵיעֶר לִיב. הָאבֶּן זִיךְ דִי
ברודֶר אִין אִים מִתְקַנֵּא גְוָוען אוּנ הָאבֶּן אים מֶער פַיינד גְהַאט:
אחרי כֵּן נָאךְ דָעם הָט זִיךְ צוּ יוסף וַייטֶר גִיהָאלְמְט אֵיין חָלום הָט יוסף
דֶר צֵיילְט דָעם חָלום צום פָּאטֶר פַּר זַיינֶע ברִידֶערְם אוֹנְן. אוּנ
הָט גָזאגְט דֶעם חָלום צום פָּאטֶר אוּנ צוּ זַיינֶע ברודֶר אַז דִי זוֹן אוּנ דִי
לְבָנָה אוּנ עֶלֶף שְׁטֶערָן זָענָן גְקוּמֶן צוּ מִיר אוּנ הָאבֶּן זִיךְ גְבוּקְט צוּ מִיר.
אוּנ יעקב הָט צוּ גְהָערְט דִי רֵייד פוּן זַיין זוֹן יוסף. אוּנ יעקב וְעהָט אַז
דִי ברודֶר הָאבֶּן אִים פַיינד אִיבֶּר דֶר זַאךְ. הָט יעקב אָן גְשְׁרִיבֶּן אִין יוסף
פַּר זַיינֶע ברודֶר אוּנ זָאגְט צוּ אים וָאם הָאלְסְטוּ זִיךְ גְרוֹס אַקָענָן דַיינֶע
גְרוֹסֶע ברודֶר. טְרַאכְסְטוּ דָען בַּיי דִיר אִין הַארְצָן אַז אִיךְ מִיט דַיין מוּטֶר
אוּנ דַיינִי עֶלֶף ברודֶר וֶועֶרֶן קוּמֶן זִיךְ בוקֶן צוּ דִיר אַז דוּ רָעטְסְט אַזעלְכִי
רֵייד. אוּנ דִי ברודֶר זָענָן זִיךְ אִין אִים מִקַנֵּא אוֹף זַיינֶע רֵייד אוּנ אוֹף זַיינֶע
חֲלומות אוּנ הָאבֶּן גְמֶערְט דָם פַיינד שֶׁאפְט אוֹף אים. אוּנ יעקב הָאט
גְוואַרְט אוֹף דִי חֲלומות: ויהי אוּנ עָם אִיז גְוָוען אֵיין מָאל זָענָן גְאַנְגֶען
דִי קִינדֶר פוּן יעקב וֵייִדֶן דִי שָׁאף אִין שכם אוּנ הָאבֶּן זִיךְ דְאַרְטָן פַּר זָאמְט
אוּנ דִי צַייט וָם וַיי וָאלְטָן בְּדַארְפְט אַהֵיים קוּמֶן אִיז שוֹן אִיבֶּר גְפָארֶן. אוּן
ווִי יעקב הָט גְוָעהָן אַז זַיי זוֹמֶן זִיךְ זֵייעֶר אִין שכם הָט יעקב זִיךְ גְטְרַאכְט
אִין הַארְצָן מָאטֶר זָענָן אוֹף גְשְׁטַאנֶן דִי רַייט פוּן שכם אוּנ הַאלְטָן מלחמה
מִיט מַיינֶע קִינדֶר דְרום זוֹמֶן זַיי זִיךְ זֵייעֶר:
ויקרא אוּנ יעקב הָט גְרופֶּן זַיין זוֹן יוסף אוּנ הָט צוּ אים גָזאגְט פַּר וָואר
דַיינֶע ברודֶר וֶועֶרְן דִיא שָׁאף אַרום דֶר שְׁטָאט שכם. אוּנ זֵייא
זוֹמֶן זִיךְ זֵייעֶר לַאנְג גֵיי אוּנ וָעה וויִ זַיי מָאן אוּנ דוּ וָועְסְט קוּמֶן צוּ רִיק
וָועְסְטוּ מִיר דֶר צֵייגֶן דָם פְּרִיד פוּן דַיינִי ברִידֶר אוּנ דִי שָׁאף:
וישלח

וישלח אונ יעקב דָּס אַוועק גְשוקט יַין זון יוסף פון פָאר חברון. און יוסף
איז גְנַאנגן אופֿן פֶּעלְד פון שכם אונ דָּס ניט נְפונֶן זַיינֶע בְּרודֶער.
דָּער וַייל דָּס יוסף אַראפּ גְעאירט פון וֶועג. אונ דָּאס גָאר ניט גְווִיסט
ווִי אַהין עֶר גַייט. דָּאס אִים גְפונֶן איין מלאך פון גָאט ב״ה. זָאגט צו אִים
דָּר מלאך ווי גַייסטו אונ וָם זוכְסטו. זָאגט יוסף צום מלאך איך זוך
מַיינֶע בְּרודֶר פָאמֶר וַייסטו ווי זַיי וַיידֶן. דָּס דָּר מלאך גָזאגט צו אִים
איך הָאב גְועהֶן זַיינֶע בְּרודֶר. אונ איך הָאב גְהערט פון זַיי אַז זַיי הָאבֶּן
גְזאגט אַז זַיי וֶועלֶן גַיין קֵין דוֹתָן. אונ יוסף דָּס צו גְהערט דִיא רַייד פון
מלאך אונ איז אַוועק אונ דָּס זַיי דָּארְטֶן גְפונֶן. אונ איידֶר יוסף איז גְקומֶן
צו זַיינֶע בְּרודֶר קֵיין דוֹתָן הָאבֶּן אִים דִיא בְּרודֶר דָּר זֶעהֶן פון וַייטֶנְם אונ
הָאבֶּן זיך איין עֵצה גְהַאלְטֶן אַז מֶען זָאל אִים טַייטֶן. אונ שמעון דָּס גָזאגט
צו זַיי נון גַייט דָּר מֶענְש פון דִי חֲלומות אונ אַצונְד לָאמֶר גַיין אונ וֶועלֶן
אִים הַארְגֶנן אונ אַריין וַארְפֶן אין גְרוב וָם דָּא איז פַּר הַאנֶדן. אונ אוב
אונְזֶר פָאטֶר וֶועט אונְז פֶּרְעגֶן אוף אִים וֶועלֶן מִיר אִים זָאגֶן איין חַיָּה רָעָה
דָּס אִים אוף גֶגעסֶן אונ ווִי ראובן דָּס דָּר הֶערְט דִי דָאזִיגֶע רַייד וָם דִיא
בְּרודֶר הָאבֶּן גֶרֶעט אוף יוסף. דָּס ראובן גָזאגט צו זַיי איר זָאלְט אַזוֹ ניט
טָאן. דָּעָן ווי אַזוֹ וֶועלֶן מִיר אוף הַיימֶן אונְזֶרי אוגֶן פַּר אונְזֶר פָאטֶר יעקב
נייאֶרְט וַארְפְּט אִים אַריין אין דָּעם גְרוב. אונ אונְזֶר הַאנְד זָאלֶן מִיר ניט
אום שְטְרָעקֶן צו פַּר גַיסֶן זַיין בְּלוט אונ ראובן דָּס דְרום אַזוֹ גָזאגט בְּדֵי
עֶר זָאל אִים מַציל זַיין פון זַיינֶרי הָענְד אונ זָאל עֶם אום קֶערֶן צום פָאטֶר.
אונ ווִי יוסף איז גְקומֶן צו דִי בְּרודֶר דָּס עֶר זיך גֶזעצְט פַּר זַיי. אונ דִיא
בְּרודֶר זֶענֶן אוף גְשטַאנֶן אונ הָאבֶּן אִים גְשָלָאגֶן צו דָּר עֶרד אונ הָאבֶּן
אִים אֶפּ נְצוגֶן דָּם זַיידֶנע הֶעמֶד וָם עֶם איז גְוֶוען אוף אִים. אונ הָאבֶּן
אִים אַריין גְוָואַרְפֶן אין איין גְרוב. אין דֶם דָּאזִיגֶן גְרוב איז נִיט גְוֶוען קֵיין
וַואסֶר אֲבֶּר עֶנְדִיסֶן אונ שְלַאנֶגן זֶענֶן יוא גְוֶוען. אונ יוסף דָּס זַיינֶר מוֹרָא
גְהַאט פַּר דִי עֶנְדִיסֶן אונ פַּר דִי שְלַאנֶגן אונ יוסף דָּס גְשְרִיגֶן מִיט איין בִּיטֶר
גְשְרַיי אונ מִיט איין גְרוֹס קול אונ נָאט ב״ה הָאט פַּאר בָּארְגֶן דִי שְלַאנֶגן
אונ דִי עֶנְדִיסֶן אין דִי לֶעכֶר פון דָּעם גְרוב. אונ דִי שְלַאנֶגן אונ דִי עֶנְדִיסֶן
הָאבֶּן יוסף נָאר ניט נְמוֹן קֵיין שְלָעכְץ אונ יוסף דָּס גְשְרִיגֶן פון דָּם גְרוב

צו זייני ברודר אונ הָט גָאנְט צו זיי וָם הָאבּ אִיךְ דָעם גְטון צו זַייךְ :
אונ וָם הָאבּ אִיךְ גְזונדֶגְט אונ פַּר וָם הָט אִיר נִיט מוָרא פַּר נָאט ב״ה
פַּר מִיר פַּר וָואר אִיךְ בִּין אַייֶער ברודֶר אונ אַייֶער פָּאטֶר יעקב אִיז אוֹךְ
מִיר אַיין פָּאטֶר : אונ פַּר וָם זָאלְט אִיר טוּן אַצונְד אַזוֹ צו מִיר : אונ ווי
אַזוֹי וָועט אִיר אוֹף הַייבֶּן אַייֶער פָּנִים פַּר אוֹנְזער פָּאטֶר יעקב : אונ הָט
אַלְץ גשְרִיגֶן פון דֶעם גְרוּבּ : אונ יוסף הָט גְזאגְט יהודה ראובן שמעון
לוי כַּייני ברודֶר נֶעמְט מִיךְ אַרום פון דֶעם פִּינְצְטֶרין גְרוּבּ וָם אִיר הָט
מִיךְ אַרַיין גְוָוארְפֶן . אונ אוֹבּ אִיךְ הָאבּ גְוונדִיגְט אֶקְענְן אַייךְ . פַּר וָם
אִיר וָענְט דִי קונֶדֶר פון אברהם יצחק ויעקב אַז זַיי הָאבֶּן דֶר וָעהֶן אַיין
יָתום הָאבֶּן זַיי זִיךְ דֶר בַּארִימְט אִיבֶּר אִים . הָאבֶּן זַיי דֶר וָעהֶן אַיין
הונגְריגֶען מֶענְטשֶן הָאבֶּן אִים גִיגְעבֶּן עֶסֶן . הָאבֶּן זַיי דֶער וָעהֶן אַיין
דָארְשְטִיגֶן מֶענְשֶן הָאבֶּן זַיי גְמַאכְט אִים אָן מְרוּנְקֶן הָאבֶּן זַיי דֶר וָעהֶן
אַיין נַאקֶטֶן מֶענְשֶן הָאבֶּן זַיי אִים אָן גְקְלַייד . אונ פַּאר וָם וָאלְט אִיר
קֵיין רַחֲמָנוּת נִיט הָאבֶּן אוֹף אַייֶערן ברודֶר וָם עֶר אִיז פון אַייֶערי בֵּייֶנֶר
אונ פון אַייֶערן פְלֵייש אונ הָאט וַייטֶר גְוואגְט צו זַייא אוֹב אִיךְ הָאבּ
גְזונדִיגְט אֲקָענְן אַייךְ זַייט מִיר מוחל אִין זְכוּת פון מַיין פָּאטֶר יעקב .
אונ יוסף הָט נָאךְ גְרַעט אַסַךְ רַייד אָבֶּר דִי ברודֶר הָאבֶּן עֶם נָאר נִיט
צו גְהערְט אַלְע זַייני רַייד אִינ זַייני ברודֶר וָענְן נָאר אַוועק גְגאנְגֶן פִּין דֶם
גְרוּבּ כְּדֵי זַיי וָאלְן נִים הָערְן זַייני רַייד אונ הָאבֶּן זִיךְ גְוָעצְט עֶסִין . אונ
בְּשַׁעַת זַיי הָאבֶּן גְגעסֶן הָאבֶּן זַיי צְיווִישֶן זִיךְ אִיין עֲצָה גְהַאלְטֶן וָם מֶען
זָאל טָאן מִיט יוסף צו זָאלְן זַיי עֶם הַארְגְענְן צו זָאלְן זַיי עֶם אום קֵיערן
צום פָּאטֶר אונ בְּשַׁעַת זַיי הַאלְטֶן זִיךְ דִי עֲצָה דֶר וַייל הָאבֶּן זַיי אוֹף
גְהוּבֶּן זַיי״ערי אוֹגֶן הָאבֶּן זַיי דֶר וָעהֶן אַז יִשְׁמָעֵאלִים גַייאן פוּנֶם לַאנְד גִלְעָד
אונ גַייאן קֵיין מצרים אונ יהודה זָאגְט צו דִי ברודֶר וָם וָועט אונז אַרום
קוּמְען אַז מִיר וָועלְן הַארְגְענְן אונְזער ברודֶר . טָאמָר וָועט נָאט ב״ה
פָּארְשְטֶן פון אונז זַיין בְּלוּט מַיין עֲצָה אִיז אַזוֹ אַז מִיר זָאלְן עֶם פַּר קוּפֶן
צו דִי רָאז גַע ישמעאלים וָם גַייאן קֵיין מצרים וָועט עֶר שוֹן מְמֵילָא פַּאר
לָארְן וָערְן אִיז דִי זַאךְ גְפֶעלְן דִי ברודֶר . אונ הָאבּ גְטָאן אַזוֹ וַוי יהי דה
הָט זַיי אַיין עֲצָה גְגעבֶּן . אונ בְּשַׁעַת דִי ישמעאלים זָענְן גְקוּמֶן צום אוֹרט

וּוִי דִי בְּרִידֶר פּוּן יוֹסֵף זָענֶן גֶּוֶעסֶן . דֶר וַייל הָאבֶּן דִי יִשמעאלים גְּוָואלְט
זַייֶער אֵיין טְרוּנק . הָאבֶּן דִי יִשמעאלים דֶר זָעהֶן דָעם גְּרוֹב זָענֶן זַיי צוּ
גֶּגַאנְגֶן צוּ דָעם גְּרוֹב דָעֶן זַיי הָאבֶּן גְּמַיינְט אַז דָארְטֶן אִיז פַּאר הַאנְדֶן
וַואסֶר זָענֶן דִי יִשמעאלים קְוּמֶן צוּ דָעם גְּרוֹב הָאבֶּן זַיי דֶר הָערְט דָם קוֹל
פּוּן יוֹסֵף אַז עֶר שְׁרַייט אוֹג וַייְנְט . הָאבֶּן דִי יִשמעאלים אַקוּרָאט אִין
דָעם גְּרוֹב . הָאבֶּן זַיי דֶער זָעהֶן אַז עֶם שְׁטַייט זַייֶער אֵיין שַׁיין יוּנְגֶל הָאבֶּן
דִי יִשמעאלים עֶם גִּפְרֶעגְט וּוֶער הָט דִיךְ גִּבְּרַאכְט אַהֶער : אוֹג וּוֶער הָט
דִיךְ אֲרַיין גְּוָוארְפֶּן אִין גְּרוֹב : אוֹג דִי יִשמעאלים הָאבֶּן אוֹם גִּשְׁפָּרֶעקְט
זַייֶערֶי הֶענְט אוֹג הָאבֶּן יוֹסֵף אֲרוֹם גְּצוֹגֶן פּוּן דָעם גְּרוֹב . אוֹג זָענֶן אַוועק
גֶּגַאנְגֶן אִין זַייֶער וּוֶעג אוֹג דָר וֶעג פּוּן דִי יִשמעאלים אִיז גְּוֶוען וּוִי דִי בְּרִידֶר
פּוּן יוֹסֵף זָענֶן גֶּוֶעסֶן . דֶר וַייל הָאבֶּן דִי בְּרִידֶר פּוּן יוֹסֵף דֶר זָעהֶן אַז יוֹסֵף
אִיז בַּיי דִיא יִשמעאלים . אוֹג דִיא בְּרִידֶר פּוּן יוֹסֵף הָאבֶּן גְּוָאגְט צוּ דִיא
יִשמעאלים וָם פַּר אֵיין זַאךְ הָט אִיר גְּמוּן צוּ אוּנְז נָאךְ וָואס הָאט אִיר
גְּנוֹמֶן אוּנְזֶר קְנֶעכְט אוֹג אִיר גֵּייט זִיךְ אַוועק מִיט עֶם אִין אַייֶער וּועג פַּר
וָואר מִיר הָאבֶּן אוּנְזֶר קְנֶעכְט אֲרַיין גְּוָארְפֶּן אִין דָעם דָאזִיגֶן גְּרוֹב . וָוארוּם
עֶר הָט אִין אוּנְז מוֹרֶד גְּיוֶען . זָענְט אִיר גְּקוּמֶן צוּ דָעם גְּרוֹב אוֹג אִיר הָט
אִים אֲרוֹם גְּנוֹמֶן פּוּן דָעם גְּרוֹב אוֹג אִיר וִוילְט מִיט אִים אַוועק גֵיין .
אַצונְד גוֹט אוּנְז אָפּ דָעם קְנֶעכְט . הָאבֶּן דִי מִדיָנים צוּ זַייא גֶּענְפֶּרְט אוֹג
הָאבֶּן גֶּזָאגְט עֶם קֶען נִיט זַיין אַז עֶר זָאל זַיין אַייֶער קְנֶעכְט וָוארוּם עֶר
אִיז שֶׁעֶנֶר פּוּן אַייךְ דָעֶן עֶר כּוּז זַיין אַייֶער הַאר אוֹג אִיר זָענְט זַייֶנֶע
קְנֶעכְט אוֹג נָאךְ וָום בַּאַרְפְּט אִיר זָאגֶן אַז אַיין גְּרוֹסֶן לִיגֶן . אוֹג אַצונְד
זָאגֶן מִיר צוּ אַייךְ אַז מִיר וֶועלֶן נִיט צוּ הֶערֶן אַייֶערֶי רֵייד . דָעֶן מִיר
הָאבֶּן גְּפּוּנֶן דָם יוּנְגֶל אִין אַיין גְּרוֹב אִין דֶער מִדְבָּר הָאבֶּן מִיר עֶם גְּנוֹמֶן
אוֹן וֶועלֶן בְּוַודַאי אַוועק גֵיין מִיט אִים . אוֹג דִיא בְּרִידֶר פּוּן יוֹסֵף הָאבֶּן
גֶּנֶעהֶנְט צוּ דִי מִדיָנים אוֹג הָאבֶּן גָּאגְט צוּ זַיי גוֹט אוּנְז אָפּ אוּנְזֶר קְנֶעכְט
אוֹג אוֹב אִיר וֶועט אוּנְז נִיט אָפּ גֶעבֶּן דָעם קְנֶעכְט וָועט אִיר אַלַי גְּמַייט
וֶועֶרֶן דוּרְךְ אוּנְזֶערֶי שְׁוֶוערְדֶר אוֹג דִי מִדיָנים הָאבֶּן אֶן גְּהוּבֶּן צוּ שְׁרַייאֶן
אוֹף דִי בְּרִידֶר פּוּן יוֹסֵף . אוֹג הָאבֶּן אַרוֹם גְּנוֹמֶן זַייֶערֶי שְׁוֶוערְדֶר אוֹג
הָאבֶּן גֶּנֶעהֶנְט צוּ זַיי מִלחָמה הַאלְטֶן אוֹג שִׁמעוֹן אִיז אוֹף גְּשְׁטַאנֶן אוֹג

הָט אוֹךְ אַרוֹם גְנוּמֶן זַיין שְׁוועֶרד אוּן הָט גֶעהַנְט צוּ דִי מדינים אוּן הָט
אַיין גְרוֹסֶן גְשְׂרַייא גְטָאן אַז דִי עֶרד הָט אָן גְהוּבֶּן צוּ צִיטְערן . אוּן דִי
מדינים הָאבֶּן זִיךְ וַיְיעֶר דֶר שְׂראָקֶן פַאר גְשְׂרַיי אוּן זָענן גְפַאלֶן צוּ דֶר
עֶרד . אוּן שמעון הָאט צוּ זַיי גְזָאגְט פַר וָואר וַוייסְט אִיר דֶען נִיט אַז
אִיךְ בִּין שִׁמעון דֶר זוּן פוּן יעקב הָעברי וָום אִיךְ הָאב חָרוּב גְמַאכְט דִי
שְׁטָאט שכם אוּן אִיךְ זָאג אַייךְ אֶפִילוּ אַז עָס וֶועט קוּמֶן צוּ אַייךְ אַלֶע
מֶעגְשֶׁן פוּן מִדְיָן וֶועט אִיר נִיט קֶענֶן מִיט מִיר מִלחמה הַאלְטֶען . אוּן
אַז אִיר וֶועט נִיט אֶפּ גֶעבֶּן דָם יוּנְגֶל וֶועט זַיין אַייֶעֶר פְלַייש צוּ דִי חַיות
אוּן עופות . אוּן דִי מדינים הָאבֶּן זַייֶעֶר מוֹרָא גְהַאט פַּר שִׁמעון אוּן הָאבֶּן
גֶעהַנְט צוּ דִי בְּרוּדֶר פוּן יוסף מִיט פָארְכְט אוּן הָאבֶּן גָזאגְט צוּ זַיי מִיט
וַויכִי רֶייד . פַּר וָואר אִיר הָט אַלֶיין גְזָאגְט אַז דָם יוּנְגֶל אִיז אַייֶעֶר קְנֶעכְט
אוּן עֶר הָט אָן אַייךְ מוֹרד גְוָען אִיבֶּר דֶעם הָאט אִיר עֶם אַרַיין גְוואֹרפֶן
אִין גְרוּב . אַמֶער וָום בַּאַרְפְט אִיר הָאבֶּן אַזוֹ אִיין קְנֶעכְט אַז עֶר זָאל
אִין אַייךְ וויֶדֶר שְׁפָּעניֶן אַמֶער פַּר קוּפְט אִים בָּעסֶר צוּ אוּנְז . אוּן מִיר
וַויֶלֶן אַייךְ גֶעבֶּן וִוי פִיל אִיר וִו לְמ . אוּן נָאט ב״ה הָט דָם אַזוֹ גְטוּן אַז דִי
מדינים זָאלֶן חֶשֶׁק הָאבֶּן עֶם צוּ קוּפֶן כְּדֵי דִי קוּנֶדֶר פוּן יעקב זָאלֶן נִיט
מֵייטֶן זַייֶעֶר בְּרוּדֶר . אוּן דִי קוּנֶדֶר פוּן יעקב הָאבֶּן צוּ גֶהֶערְט דִי רֶייד
פוּן דִי מדינים אוּן הָאבֶּן יוסף פַּר קוּפְט פַּר צְוואַנְצִיג שְׁטִיק זִילבֶּער אוּן
זַייֶעֶר בְּרוּדֶר ראובן אִיז נִיט גְוָען מִיט זַיי אִין דֶער וַילְדֶּיגֶר צַייט . אוּן
דִי מדינים הָאבֶּן גְנוּמֶן יוסף אוּן זָענן אַייֶעק גְנַאנְגֶען מִיט עָם אִין זַייֶעֶר
וֶועג אוּן בִּשְׁעַת זַיי זָענן אַוועק גְנַאנְגֶען אוֹפֶּן וֶועג הָאבֶּן זִיךְ דִי מדינים
בַּטְרַאכְט וָום הָאבֶּן מִיר גְטָאן וָום מִיר הָאבֶּן גְקוּפְט דָם יוּנְגֶל פוּן דִי עברים
טָאטֶר הָאבֶּן דִי עברים עֶם גְנאנְבְּת . אוּן אַז מֶען וֶועט גְפִּנְען דָם יוּנְגֶל
בַּיי אוּנְז וֶועלֶן מִיר גְטַייט וֶערְן אִיבֶּר עֶם . אוּן בִּשְׁעַת דִי מדינים הָאבֶּן
צְווישֶׁן זִיךְ אַזוֹ גֶרֶעט הָאבֶּן זַיי גֶעהַן דִי יִשמעאלים גַייען וָום דִי קוּנֶדֶר
פוּן יעקב הָאבֶּן גֶעהַן צום עֶרְשְׁטֶן אוּן דֶר וַייל זָענן דִי יִשמעאלים גְקוּמֶן
אַקֶענֶן דִי מדינים הָאבֶּן דִי מדינים גָזאגְט אַייֶנֶר צום אַנֶדֶרן לָאם מִיר
פַּר קוּפֶן דָם יוּנְגֶל צוּ דִי יִשמעאלים אוּן מִיר וֶועלֶן אֶפּ נֶעמֶן דָם גֶעלְט וָום
מִיר הָאבֶּן גֶגֶעבֶּן צוּ דִי עברים . אוּן וַוי דִי יִשמעאלים זָענן גְקוּמֶן צוּ דִי

מדינים האבן די מדינים פר קופט יוסף צו די ישמעאלים פר צוואנציג שטיק זילבר. אוג די מדינים ווענן אווענק גנאנגן צום לאנד גלעד. אוג די ישמעאלים האבן גנומן יוסף אוג ארוף גזעצט אוף איין קעמל אוג ווענן גנאנגן קיין מצרים. אוג ווי יוסף הט דר הערט אז די ישמעאלים גייען קיין מצרים. הט יוסף אן גהובן צו וויינן אוג צו שרייאן אוף דר דאזיגר זאך דען ער וועט זיך דר וייטרן פון דעם פאטר און הט זייער גווינט. דר וייל הט אייר פון ישמעאלים דער ווהן אז יוסף וויינט הט ער עם אראפ גנומן פון דעם קעמל איז יוסף צו פים גנאנגן. אוג פון דעסט ווענן הט יוסף גשרייגן אוג הט גוויינט אוג הט גוואנט פאטר פאטר. דר וייל איז אוף גשטאנן אייר פון די ישמעאלים אוג הט יוסף גשלאגן אוף דר באק הט יוסף נאך מער אן גהובן צו וויינן אוג יוסף איז נעבך מיד גוואר אופן ווועג אוג הט נאר ניט גקענט גיין מחמת דם ביטרונג ווס הט עם זיך גטראפן האבן אלי ישמעאלים עם גשלאגן אוג האבן עם גפיינט אוג האבן עם גשראקן כדי ער זאל אוף הערן צו ווינן:

אוג נאט ב״ה הט ווהן דם פיין פון יוסף אוג זיין מודקייט הט נאט ב״ה אן גשיקט אוף די ישמעאלים איין פונצטרניש אוג איין דר שרעקנש אוג ווילכי האנט פון די ישמעאלים האבן גשלאגן יוסף איז די האנט פר דארט גוואר. אוג די ישמעאלים האבן גזאגט אייר צום אנדרן ווס איז די זאך ווס נאט ב״ה הט צו אונז גטאן אוף דעם דאזיגן ווענ. אוג דיא ישמעאלים האבן נאר ניט פר שטאנען אז דם איז אלץ איבר יוסף אוג די ישמעאלים ווענן ווייטר אווענק גנאנגן אוג ווענן גקומן אופן ווענ פון אפרת ווס דארטן איז רחל די מוטר פון יוכף בגראבן אוג ווי יוסף איז גקומען צום קבר פון זיין מוטר רחל איז יוסף גפאלן אופן קבר אוג האט זייער גווינט אוג הט גשרוגן אוג הט גזאגט מיין מוטר מיין מוטר מיין מוטר ווס דו האסט מיך גווינן אצונד שטיי אוף אוג ווענ אז דיין זון יוסף איז פר קופט גווארן פר איין קנעכט אוג קיינר טוט ניט איבר אים זיך דר בארמן. מיין מוטר מיין מוטר גיי אוג ווענ אז בייא מיין פאטר איז דאס הארץ פיל מיט שמערצן אוג זיי עם מנחם אוג רעד עם אוס דאס הארץ. אוג הט נאך גרעט אסך רייד אופן קבר אוג הט גרעט אוג גשרוגן אוג הט גוויינט:

תם וישר

אוג נָאךְ דֶעם אִיז יוסף אַיין נְשָׁוויגֶן גְוָואלְן טָט יוסף גְהָעִרט אַיין קוֹל פּוּן דֶעם קֶבֶר מִיט
גְוַויין אוג טָט נָאמְט . מַיין זוּן יוסף מַיין זוּן יוסף אִיךְ הָאב גְהָעִרט דַיין קוֹל אוג דַיין
נְשָׁמֶה אוג הָאב גְעהֶן דַייִנֶי טְרַעְרִין אוג אִיךְ וֵויס פּוּן דַייִנֶי צָרוֹת : אוג עֶם שׁוּט מִיר
וַיְיעֶר בַּאנְק אוֹף דִיר אוג דוּ מֶעְרְסְט מִיר טְרוֹרְקַיִט אוֹף בַּיין טְרוֹרְקַיִט . אוג צַוונְד מַיין
זוּן יוסף הָאף אַלַי צַייט צוּ נָאמְ ב״ה אוג זָאלְסְט בֶּעטֶן צוּ נָאמְ אוג זָאלְסְט פַּר דַייֶנֶם נִיט
מוֹרָא הָאבֶּן דֶעם נָאמְ ב״ה אִיז מִיט דִיר : אוג נָאמְ ב״ה וֶועט דִיךְ מַצִיל זַיין פּוּן אַלֶע
צָרוֹת שְׁטַיי אוֹף מַיין זוּן יוסף אוג נַיא קַיין מצרים מִיט דַיין הַארֶץ אוג זָאלְסְט פַּר עֶם נָאר
קַיין פָּארְכְט נִיט הָאבֶּן דֶעם זוּן יוסף נָאמְ אִיז כִּיט דִיר : אוג זִיא הָט נָאךְ גֶרעט פִּיל
רַייד צוּ עֶם אוג זִיא אִיז אַיין נְשָׁוויגֶן גְוָואלְן אוג יוסף הָט גְהָעִרט דִי וָואוֹרֶט רַייד הָט עֶר
זִיךְ פַּר וואוּנדֶרְט דְרוֹף אוג הָט נָאךְ דֶם הָט אֵיינֶר פּוּן דִי יִשמעאלים :
דֶר זֶעהֶן אַז יוסף שְׁרַייט לֶעבֶּן אַיין שְׁטַיין אוג וַויינְט אַזוֹי הָאט דֶער יִשמעאל אוֹף עֶם
זַייעֶר גְנָרוּמְט הָט עֶר אִים אַוועק גְטְרוּבֶּן פּוּן דֶעם קֶבֶר אוג הָט עֶם נְשָׁאלְטֶן : אוג נָאמְ
ב״ה הָט גְוֶועהֶן דָם פַּיין יוסף אוג נָאמְ ב״ה הָט גְמֶעְרְט אוג הָט גְשָׁלָאגֶן דִי יִשמעאלים
אוג הָט אָן נְשׁוּקְט אוֹף וַיי אִין גְרוֹסְן שְׁפָּארוּם וויינְט אוג עֶס אִיז גְוָואלֶן פּוּנְצְטֶר אוג
עֶם הָאט זַייעֶר נְדִינֶרְט אוג נִבְּרוּצְט אוג דִי עֶרֶד הָט נְצִיטֶרְט מַחֲטֹת דִי גְרוֹסֶי דוּנֶרן
אוג דֶר שְׁטוּרם וויינְט הָט זִיךְ וַיִיעֶר נְשַׁמַארְקְט : אוג דִי יִשמעאלים הָאבֶּן נָאר נִיט גְווִיסְט
וַוי אַזַיין וַיי בֶּייעֶן אוג דִי קֶעמֶלְ וָענֶן נִבְּלוּבֶּן שְׁטַיין אוג דִי יִשמעאלים הָאבֶּן נְשָׁלָאגֶן דִי
קֶעמֶלְן אַז וַיי וָאלֶן גַיין וָענֶן דִי קֶעמֶלְן גְפָאלֶן צוּ דֶר עֶרֶד :
ויאמרו אוג אַייֶנֶר הָט נָאמְט צוּם אַנֶדֶרן פַּר וָוס הָט הָט נָאמְ נָטָאן אַזֶעלְכֶם צוּ אוּנְז וָואס
הָאבֶּן מִיר דֶען גְזוּנדֶרינְט אוג וָוס הָאבֶּן מִיר דֶען נְשָׁלֶר אַז עֶס זָאל אוּנְז זַיין אַזוֹ
אַיין עָרֶה : אוג אַייֶנֶר פּוּן זַיי הָט גְעַנֶפֶרט אוג גָזָאמְט טָאטֶר אִיז דִי זוּנד פּוּן וֶועגֶן דֶעם
אָרוּמֶאן קֶנֶעכְט דְרוּם טָרַעפְט זִיךְ אוּנְז אֲוֶועכֶם דֶעם דָאוִונֶן טָאג : אוג צַוונְד וויל מִיר
אַיבֶּר בֶּעטֶן דֶעם קֶנֶעכְט אַז דֶער קֶנֶעכְט זָאל אוּנְז מוֹחל זַיין וָוס מִיר הָבֶּן אִים נְטוּן
וֶועגֶן מִיר וויסֶן צוּ אִיז דָם אִיבֶּרִין קֶנֶעכְט אוג אוֹב נִיט אוג דִי יִשמעאלים הָאבֶּן אַז
נְטוּן אוג הָאבֶּן גָזָאמְט צוּ יוסף זַיי אוּנְז מוֹחל דָם וָוס מִיר הָאבֶּן גְוונֶדְט צוּ דַיין נָאמְ
אוג אָקֶעגֶן דִיר אוג אַצוּנְד יוסף טוּא בֶּעטֶן פַּר אוּנְז נָאמְ אַז עֶר זָאל אָפּ טוּן פּוּן אוּנְז
דִי דָאוֶועגִי צָרָה . אוג יוסף הָט נְטוּעֶן אַז וַוי דִי יִשמעאלים הָאבֶּן צוּ אִים גָזָאמְט . אוג
נָאמְ ב״ה הָט צוּ גְהֶערְט צוּ יוסף אוג הָט אָפּ גְטוּעֶן דִי צָרָה פּוּן דִי יִשׂ עאלים אוג דִי
קֶעמֶלְ וָענֶן אוֹף נְשָׁמַאנֶן פּוּן דֶר עֶרֶד אוג הָאבֶּן שׁוֹן אָן גְהוֹבֶּן צוּ גַיין אוג דֶר שְׁטוּרם
וויינְט הָט אוֹף גְהֶערְט וָענֶן דִי יִשמעאלים כִּיט יוסף אַוועק גַנאנְגֶן קַיין מצרים : הָאבֶּי שׁוֹן
דִי יִשמעאלים פַּר שְׁטַאנֶן אַז דִי צָרָה אִיז גְוֶועֶן פּוּן וָענֶן יוסף :
ויאמרו אוג דִי יִשמעאלים הָאבֶּן גָזָאמְט אַייֶנֶר צוּם אַנֶדֶרן צַוונְד וַייטֶן כִּיר אַז דִיא צָרָה
אִיז גְוֶועֶן צוּ אוּנְז אִיבֶּר יוסף הָט אַייֶנֶר גָזָאמְט פַּר וָאר אוג הָאבֶּן שׁוֹן גְהוֹבֶּן צוּ גַיין אוג דֶר שְׁטוּרם
מִיר זָאלֶן טוֹן מִיט יוסף הָט אַייֶנֶר גָזָאמְט פַּר וָאר אוג הָאבֶּן שׁוֹן גְהוֹבֶּן צוּ גַיין אוג אוּנְז גָזָאמְט מִיר זָאלֶן וָאס
אוּם קֶעֶרֶן צוּ זַיין פָּאטֶר : אִיז מַיין עֲצָה אַז מִיר זָאלֶן גַיין מִיט אִים צוּ זַיין פָּאטֶר אוג

זיין

זיין פֿאטער ווערט אונז אום קערן אונזער געלט דם אייגער נאנט זיין עצה גוט נייאָרט מיר קענן דם ניט טון . דערן איז זייער וויט אום צו קערן זיך צו זיין פֿאטער . דאס וויסטו אייגר גענפֿרט אוג דם נאנט די עצה איז אין גוטי עצה נייאָרט דאם מיר פֿרייער זיין קיין כצרים ווילן מיר עם קענן פֿר קופֿן איז גוט . אוג אוב ניט ווילן מיר עם אפּ פּוהרן צום פֿאטער איז די זאך זייער גפֿעלן בּיי וייא אין די אונן אוג זענן גנאנגן קיין כצרים : אוג די קונדר פון יעקב נאך דעם זי האבן פֿר קופֿט יוסף צו די מדיינים דם וייא דם הארץ וייער ווי גשאן אוג האבן נהאט דרוף נרוס חדטה אוג וייא זענן גנאנגן זוכן די מדיינים האבן זי ניט גקענט גפונן : אוג ראובן אי נגאנגן צו דעם גרוב ום יוסף איז פֿארטן נוען כדי ער זאל עם פון דארטן ארוס נעמן אוג אים קערן עם צום פֿאטר . אוג ראובן דם זיך נשטעלט בּיי דעם גרוב אוג דם נרופֿן יוסף אוג קיינר דם עם ניט נענפֿרט דם ראובן נסיינט אז יוסף אי גשטאַרבן כּהכּת סורא אדר די שלאנגן מיט די עגדשז האבן עם נטייט אוג ראובן אי אריין גנאנגן אין נרוב אוג דם עם זוכט אוג דם ניט נפונן אי ראובו ארוס נגאנגן פון דעם גרוב אוג דם צו רופן זיני קלייד אוג דם נאנט אז יוסף אין שוין ניט פֿר האנדן ווי אזו ווער איך קומן צו מיין פֿאטר אוג ראובן הם נאנט צו זיני ברודר איך בין קוקן צום גרוב אוג האב נזיכט אונזער ברודר יוסף איז ער דארטן ניט נורן . אוג ום פֿר איין תירוץ ווילן מיר זאנן צו אונזר פֿאטר דען ער ווערט פון קיינם ניט זוכן עם נאר פון מיר האבן עם די ברודר נענפֿרט אזו אוג אז האבן כּיר גטאן צו עם אוג חיינט האבן מיר רוף חדטה אוג כּיר זוכן עם אוג מיר קענן ניט נפונן . אוג חיינט האלטן כּיר איין עצה ואוס פֿר איין תירוץ כּיר זאלן זאנן צו אונזר פֿאטר . האט ראובן צו זיא נאנט אפּענן ום האט איר דם גטון איר ווערט מאכן ניידר אונזר אלטן פֿאטר אין גרוב ארין . איר דם ניט ערטט גטאן . אוג ראובן דם זיך גוערצט לעבן ווי אוג דר נאך זאנן ווי אלי אוף נשטאנן אוג האבן נשוואורן אז עם זאל ניט נאנט ווערין די זאך צום פֿאטר אוג אלי האבן נאנט ווערכר עם ווערט זאנן די זאך צו אונזר פֿאטר אודר צו אנאנדרן מענש אזו ווילן מיר עם אום ברענגן אוג זאך דעם האבן זי איין עצה גהאלטן וום ווי זאלן ענפֿרן צום פֿאטד דם ישׁשכר גנאנט צו זי איך ווער איין עצה געבן דרוף איר זאלט נעמן דם העמדל אוג מאר ראם צו רייסן אוג כּזאל שעכטן איין ציקלי אוג מזאל דם שיקן צו אונזר פֿאטר אוג אז ער ווערט זאנן דם העמדל איך אי גטוקט אוג דאס בלוט דם צו ריסן אוג האבן נשאכטן איין ציקלי אוג האבן איז גטונקט דם העמדל אין דעם בלוט אוג האבן בשום דם העמדל מיט ערד :

וישלחו אוג זיי האבן דם העמדל אווערק נשוקט צום פֿאטר דורך נפֿקלי אוג האבן אים אן גנאנט אז ער זאל אזו זאנן צום פֿאטר כּיר האבן גזעהן אז דאס העמדל אין דעם בלוט אוג זיין יוסף אוב ניין אוג נפתלי דם גנאנט צום פֿאטר אזו וויו די ברודר האבן אים אן גנאנט .

תם וישר

אוג וּוי יעקב דָּם דִּר וְעהָן דָּם הֶעמֶרל דָּט עֶר נְוָאנְט דָּם אִיז בְּוּוַרַאי דָּם הָעמֶרל פּוּן
מַיין זון יוֹסף אוג יעקב אִיז נְפָאלֶן אוֹפֶּן פָּנִים צוּ דֶּער עֶרד אוג דָּט נִשְׁוּוינֶן אוג הָאט
גְּווֹיינְט אוג יעקב דָּם גְּאַיילְט אוּן דָּט נְשִׁיקְט אִיין קְנֶעכְט צוּ זַיינִי קִינְדֶּר אַז וִיי וָאלֶן
אַהִיים קוּמֶן אוג דִי קִינְדֶּר פּוּן יעקב וָענֶן אַהִיים גְּקוּמֶן דָּט יעקב נָוָאנְט צוּ זִיי וָאנְט
סִיר פַּר וָוס דָּט אִיר מִיר נִבְּרַאכְט פְּרוּצְלוּנג אוֹ אִיין שֶׁלֶעכְטִי בְּשׂוֹרָה דֶּם וָאוּנְו מָאנ :
אוג דִי קִינְדֶּר הָאבֶּן אִים נֶעְנוֹפֶּרט אוג הָאבֶּן נָוָאנְט צוּ אִים סִיר הָאבֶּן הַיינְט אַיין גַּאסְט
דִי שָׁאף הָאבֶּן סִיר נְפוּנֶן אוֹפֶּן וֶוע דָּם הֶעמֶרל פִּיל מִיט בְּלוּט הָאבֶּו סִיר נְשִׁקְט
צוּ דִיר אַז דוּ וָאלְסְט דָּם דֶּר קֶענֶן אוֹב עֶס אִיז פּוּן דַיין זון אוג וּוי יעקב דָּם אוֹס
גְּהערְט דִי רֵייד דָּם עֶר אָן גְּהוּבֶּן צוּ שְׁרַייֶען מִיט אַיין גְּרוֹס קוֹל אוג דָּם נָוָאנְט אוֹי
דָּם הֶעמֶרל אִיז פּוּן מַיין זון יוֹסף אִיין שֶׁלֶעכְטִי חַיָה הָט עֶם אוֹף גֶּנֶעסֶן אוג מַיין זון
יוֹסף אִיז פַּר צוּקְט גְּוָוארֶן דֶּען אִיךְ הָאב עֶם נְשׁוּקְט צוּ אַייךְ אַז עֶר וָאל וֶעהָן דָּאס
פָּרֵיר פּוּן אַייךְ אוג אוֹךְ דָּם פִּרִיר פּוּן דִי שָׁאף אַז עֶר וָאל סִיר בֶּרֶענֶען אַיין עֶנֶפֶר דְּרוֹף
אוג עֶר אִיז גֶּנַאנֶגֶן אַוּ וִויא אִיךְ הָאב אִים נְוָאנְט אוג הַיינְט הָאט אִיךְ אִים אֲוֶעקֶכֶם
נִימְרָאפֶּן אוג אִיךְ הָאב נְמִיינְט אַז עֶר אִיז מִיט אַייךְ :

אוג דִי קִינְדֶּר הָאבֶּן עֶם גֶּעֶנְפֶּרט אוג הָאבֶּן נָוָאנְט עֶר אִיז גָאר צוּ אוּנְז נִיט קְוּמֶן אוג
סִיר הָאבֶּן עֶם גָאר נִיט גְּוֶעהָן זִינְט סִיר זֶענֶן אֲוֶעקְ נֶענֶגֶן פּוּן דִיר . אוּן וִוי יעקב
דָּט אוֹס גְּהערְט דִי דָאזִיגִי רֵייד הָאט עֶר וַוייטֶר אָן גְּהוּבֶּן צוּ שְׁרַייֶען אוג אִיז אוֹיךְ
בֶּשְׁמַאנֶן אוג דָּט צוּ רִיסֶן זַיינִי קְלֵייד אוג דָּם אָן גְּטוּן אִיין זַאק אוֹף זַיינִי לֶענֶדן אוּן דָּם
גְּוַויינְט אִין גְּרוֹס גְּוַויין אוג דָּט נְקְלָאגְט אוג הָאט נָוָאנְט יוֹסף מַיין זון אִיךְ הָאב דִיךְ
אֲוֶועק גְּשׁוּקְט צוּ וָענֶן דָּם פְּרוּד פּוּן דַיינִי בְּרִידֶּר אוג דוּ בִּיסְט פַּר צוּקְט גְּוָוארֶן מַיין
זון יוֹסף וָאס אַיין זוּקֶיט בִּיסְטוּ גֶּוֶוען צוּ סִיר אוג אַצוּנְד בִּיסְטוּ גְּוָוארֶן צוּ אַיין
בִּיסֶּרקֶיט צוּ סִיר אַסֶּער וָאלְט גְּוֶוען גְּקוּמֶן אַיין טוֹט אוֹף סִיר . אַצוּנְד מַיין זון יוֹסף
עֶם טוּט סִיר זַייֶער בַּאנְק אוֹף דִיר . מַיין זון יוֹסף מַיין זון יוֹסף וִוי בִּיסְטוּ אוג וִוי אִיז
דַיין לַייב טוּ זִיךְ דָּר וֶוענֶן פּוּן דַיין אוֹרְט אוג קוּם אוג זֶעה וִוי אִךְ קְרָאנ אוֹף דִיר .
מַיין זון יוֹסף מַיין זון יוֹסף קוּם אִין צַייט אִיבֶּר דִי טָרֶעהֶן וָוס רֵיבֶּן פּוּן פַּייִנִי אוּנְז אוּן
בְּרֶענְג זַיי אוֹף פַּר גְּאס ב״ה עֶר זָאל אָפּ קֶערֶן דֶּעם צָארְן פּוּן סִיר מַיין זון יוֹסף דֶּר
וֶוענֶן דִיךְ אוג זֶעה דֶּעם צָער וָוס אִיךְ הָאב דֶּר פַּר וָוס אִיךְ הָאב דִיךְ נִיט מְגַדֵּל גֶּוֶוען .
אוּן עֶם אִיז אוֹף נְשְׁמַאנֶן אַלֶי קִינְדֶּר אוג אַלֶי נֶעכְטֶן אוג הָאבֶּן עֶם אַרוּם גֶּרִינְגְלְט .
אוג מְרַייסְטֶן עֶם דָּט יעקב נִיט נָוָאלְט פַּר נֶעכְטֶן קֵין שׁוּם מְרַייסְט . אוג וִוי דָּם הוּיז
גְּזוּנְד פּוּן יעקב הָאבֶּו דֶּר וָעהָן אַז יעקב וִויל נִיט מְקַבֵּל זַיין קֵין שׁוּם מְרַייסְט זֶענֶן זַיי
אוֹף נְשְׁמַאנֶן אוג הָאבֶּן נְקְלָאגְט אִין גְּרוֹסִי קְלָאג אוג דִי זַאךְ אִיז נָוָאר גְּוָוארֶן צוּ יצחק
דָּט יצחק גְּוַויינְט אֵיין גְּרוֹס גְּוַויין אוֹף וֶוּר הָאוּנֶר זַאךְ אוג יצחק אִיז גֶּנַאנֶגֶן מִיט אַלֶי
פֶּענְשֶׁן פּוּן חֶברוֹן צוּ מְרַייסְטֶן זַיין זון יעקב אֲבֶּר יעקב דָּט זִיךְ נִיט גְּלָאוּט מְרַייסְטֶן .
אוג עֶר וָאךְ אִיז יעקב אוֹף גְּשְׁמַאנֶן פּוּן דֶּער עֶר״ אוג דִיא טָרֶעהֶן הָאבֶּן נֶרִינֶן אוֹפֶּן
פָּנִים אוג יעקב דָּט נָוָאנְט צוּ זַיינִי קִינְדֶּר שְׁמֵייט אוֹף אוג נְעמְט אַייעֶרֶי שׁוּוֶעהֶרֶן אוּ

אוֹךְ

אוֹך פֿאַרן בּוּנדעס אינ נייט אין פֿעלד צַריין טאָמער וועט אר נאָכגין האָשׁי דעם נוּף פּון זון וועט אר בּרענגן צו טיר ווּעל אידּ דם בּנראָכּן · אוּנ יעקב הם אלץ גשׂריגן אוּנ גוויינט טאָג אוֹף טאָג אוֹף ניז זון יוֹסף אוּנ הם נסתּאַערט אוֹף זין פּיל פּשׁע : אוּנ די ישׁמעאלים וום האָכּן נקוֹפֿט יוֹסף פּון די מדינים ווען ווי נקיכן קיין מצרים אוּן ווען גנאָגן מיט יוֹסף אוֹפֿן פֿארק האָכּן די ישׁמעאלים בּגעוינט פּיר מענשׁן די קנעד פּון פֿרן רר זון פּון אברהם . האָכּן די ישׁמעאלים נוּאוּט צו די ג׳ר מענשׁן פֿאַטר ווילם אר קוֹפֿט איין קנעכט האָכּן די פּיר מענשׁן עם גוּעהן אַז ער אי זייער שׁיין · האָכּן זיי עם נקוֹפֿט פֿר צוואנציג שקלים · אוּנ די מדנים זען גנאָגן צו פּוטיפֿר אוּנ האָכּן צו עם נוּאוּט אצינר האָכּן טיר אין שׁיום קנעכט אז דוּא וועט אוּנז נעכּן אסך נעלט פֿר עם וועלן טיר דיר עם פֿר קוֹפֿן הם פּוטיפר צו זיי נוּאוּט בּרענוט עם צו טיר · אוּנ די מדינים זען גנאָגן אוּנ האָכּן עם גבּראכט פֿר פּוטיפר אי יוֹסף זייער נעפֿעלן אין די אוּנן פּון פּוטיפר · הם פּוטיפר נוּאוּט צו די מדינים וום ווילם אר פֿאר עם האָכּן די מדינים צו עם נוּאוּט טיר ווילן פֿר עם פּיר הינדרט שׁטוק זוכּבר האָט פּוטיפר צו זיי נוּאוּט אידּ וועל צייך נעכּן פֿר עם ווי פּיל אר ווילט נייזרט ברענוט טיר מענשׁן בּיי וועלכּן הם אר עם נקוֹפֿט פֿאַטר הם אר עם ננוכּת דען דאָס יוּנגעל וויזוֹם נים אים ווי אין קנעכט זען די מרנים גנאָגן אוּנ האָכּן גבּראכט די ישׁמעאלים צו פּוטיפר · האָכּן די ישׁמעאלים נוּאוּט צו פּוטיפר הם צו גהערט ר׳א היינ פּון די ישׁמעאלים זען נוּוען גרוסי כוהרים הם פּוטיפר גנעכּן צו די מרנים פּיר הונדרט שׁטוק זוכּבר פֿר יוֹסף אוּנ פּוטיפר הם גנוטן יוֹסף צו זייער שׁיין אוּנ האָט עם נבּראכט צו זיך אין שׁטוב אריין אוּנ יוֹסף הם עט בּדינט אינ יוֹסף הם נפּוּנן חן אין די אוֹגן פּון פּוטיפר הם פּוטיפר אף נגעבּן אירונג וום ער הם אונטּר יוֹסף האָט אוּנ נאָט ב״ה אי גוּוען טים יוֹסף אוּנ יוֹסף אי גוּוארן בּיליקט אין אי׳י זאָכן אוּנ נוּוט ב״ה הם נבּענשׁט דם הויז פּון פּוטיפר אין דעם זכוּת פּון יוֹסף אוּנ פּוטיפר הם זיך פֿר כּאוּט טים אירונג אוֹף יוֹסף אוּנ יוֹסף אי גוּוען בּיי פּוטיפר ער אוֹט נעכּר אוּנ אין נעכּר אוּנ אירונג אי גוּוען

דורך יוסף בּפּעל :

אוּנ יוֹסף אי גלט נוּוען אין רר זעלבּיגר צייט אכצעהן יאר אוּנ אי גוּוען זייער אין שׁיינר פֿארשׁון אוּנ אוו אין שׁיינר ווי יוֹסף אי נים גוּוען אין באָנץ מצרים · אין רר זעלבּיגר צייט אז יוֹסף אי גוּוען בּיי פּוטיפר אין הוז פּון דעם הערם וועלן הם פֿר נאָט ב״ה אוֹך נרינט דר וויל הם זיכה דם וייב פּון פּוטיפר אוֹף נהיבּן אירע אוגן צו יוֹסף אוּנ הם עם גזוּנט אוֹך אי זייער שׁיין פּארשׁון האָט אר הארץ זייער גלוסט צו עם אוּנ האָט עם גוּוואלט פֿערפירן צו אונקישׁהיים אבּר יוֹסף האָט נים גוּוואלט זוכּרינג · אוּנ הם נים צו גהערט :

ויען אוּנ יוֹסף הם גענפֿרט צו אר אוּנ הם נוּאוּט פֿר סייד דיך פּון צו דיין צו טיר ווי אזוּ קען אידּ דם טון צו סין האר דען אלרוּנג וום עם אי פֿר האנן בּיי טיינם

הארן

תם וישר

הַאלֶן דָם עֶר אָפּ גֶנֶעפֶּן צוּ מִיר . אוּנ קִיין שׁוּם מֶענְש בַּיי עֶם אִין שְׁטוּב אִיז נִיט גֶרֶעכֶט
פּוּן מִיר נָאר דוּ בִּיסְט זַיין וַייב : אוּן אַצוּנְד וִוי קֶען אִיךְ טוּן אַז אִיין זַאךְ אִיךְ נָאל זִינְדִיגֶן
אֲקֶעגֶן נָאט ב״ה אוּן אוֹךְ צוּ דַיין מַאן :

אוּנ פּוּן דֶעסְט וֶועגֶן הָט זְליכה נִיט צוּ גֶהֶערְט דִיא רֶייד פּוּן יוסף אוּנ
פְלֶעגְט מִיט עֶם צוּ רֶיידֶן . אוּנ דֶר מְנַהֵג אִיז גְוֶוען אִין מִצרִים אַז
דֶר טַייךְ נִילוּס אִיז גְוָואךְן פִּיל מִיט וַאסֶר הָאבֶּן זִיךְ דִי אִיין וואוֹנֶרם
פּוּן מִצרִים גְמַאכְט יוֹם טוֹב אוּנ פְלֶעגֶן גַיין צוּם טַייךְ אוּנ פְלֶעגֶן דָארטֶן
שְׁטֶיין אִיין נַאנְצֶן טָאג אוּנ פְלֶעגֶן טַאנְצֶן אוּנ שְׁפִּילֶן מִיט אַלֶי כְּרֵי זֶמֶר
אוּנ בְּשַׁעַת אַז אַלֶי אִיין וואוֹנֶרם וֶענֶן גְנַאנְגֶען צוּם טַייךְ וֶענֶן דָאם הוּיז
גְוִינְד פּוּן פּוּטִיפַר אוֹךְ גְנַאנְגֶן צוּם טַייךְ נָאר זְליכה אִיז אִיבֶּר גְבְּלִיבֶּען
אִין שְׁטוּב וָוארוּם זִי אִיז שְׁלַאף גְוֶוען . אוּנ בְּשַׁעַת אַז אַלֶי מֶענְשֶׁן פּוּן
דֶר שְׁטוּב וֶענֶן אַוֶועק גְנַאנְגֶן אִיז זְליכה אוֹף גְשְׁמַאנְגֶן פּוּן אִיר גְלֶעגֶר אוּן
הָט זִיךְ אֶן גְטוּן זֶייֶר שֵׁיינֶע קְלֶיידֶער אוּנ הָאט אַרוֹף גְטָאן אוֹפֶּן קָאפּ
מֶייֶערִי שְׁטֶיינֶר אוּנ נָאדְל אוּנ זִילבֶּר אוּנ גְמַאכְט אִיר פָּנִים זֶייֶער שֵׁיין
מִיט אַלֶרלֶיי לוּסְטִיקֵיט אוּנ הָט אוֹם גְרֶייכֶרט אִיר שְׁטוּב מִיט וַאךְ אוּן
מִיט אַלֶרלֶיי בְּשָׂמִים אוּנ דֶר נָאךְ הָט זִי זִיךְ גֶעזעצְט אוֹף דֶר טִיר דָארטֶן
וִוי יוסף הָט בַּדַארְפְט אִין שְׁטוּב אַרַיין גֶיין . אוּנ וִוי יוסף אִיז גְקוּמֶן פּוּן
דֶם פֶּעלְד הָט עֶר גְוָואלְט אַרַיין גֶיין אִין שְׁטוּב אִיז עֶר גְקוּמֶן צוּ דָער
טִיר הָט דָר וָעגֶן אַז זְליכה וִיצְט אוֹף דֶר טִיר הָט עֶר זִיךְ אוּם גֶקֶערְט
אוּנְטֶר זִיךְ . אוּנ וִוי זְליכה הָט דֶר וֶעגֶן אַז יוסף הָט זִיךְ אוּם גֶקֶערְט הָט
זִי עֶם גְרוּפֶן אוּנ הָט גְוָואגְט יוסף פַּאר וָוָם גֶייסְטוּ נִיט טָאן דַיין מְלָאכְה
אוּנ יוסף הָט זִיךְ אוּם גֶקֶערְט אִין שְׁטוּב אַרַיין אוּנ הָט זִיךְ גֶוענְדְט טָאן
זַיין מְלָאכְה וָוָם עֶר הָט בַּדַארְפְט טָאן . דֶר וַייל אִיז זְליכה צוּ עֶם גְקוּמֶן
אוּנ הָט אָן גְחַאפְט בַּיי זַיין קְלֶייד אוּ זָאגְט וֶיעְסְטוּ צוּ הֶערֶן מַיינֶע רֶייד
אִיז רֶעכְט אוּנ אוֹב נַיין וֶועסְטוּ וֶועֶרן גְטֵיט אוּנ יוסף אִיז אוֹף גְשְׁמַאנֶן
אוּנ הָט גְוָואלְט אַנְטלוֹפֶן פַּר אִיר הָט זִי עֶם אָן גְהַאלְטֶן בַּיי דֶעם קְלֶייד
אוּנ מַחֶמֶת דֶר שְׁרֶעקְנִישׁ הָט יוסף צוּ רֶיכֶן דָם קְלֶייד וָוָס זְליכה הָט אָן
גְהַאלְטֶן אוּן הָט גְלָוָאגְט דָם קְלֶייד בַּיי אִיר אִין דֶר הַאנְט אוּנ אִיז אַנְטְלָאפֶּן
אַרוֹם אוֹף דֶר נַאס . אוּנ וִוי זְליכה הָט דָר וֶעגֶן אַז יוסף הָט צוּ רִיכֶן

דָם קְלֵייד אוּנ הָט דָאס גְלָאזְט בֵּיי אִיר אִין דֶר הַאנְט הָאט זִיכה זַייֶער
מוֹרָא נְהַאט טָאכְטֶר וָועט מֶען דֶר פּוּן נְוָואר וָועֶרן . דָם זִיכה נְטָאן מִיט
קְרוּגְשַׁאפְט אוּנ הָט אָפּ גְטָאן פּוּן זִיךְ דִי טַייעֲרִי קְלֵייד֯ר . אוּנ הָט נְנוּמֶן
יוֹסף קְלֵייד אוּנ הָט גְלֵייגְט לָעבֶּן זִיךְ . אוּנ הָאט זִיךְ גְוָועצְט אוֹף אִיר
גְלָעֶנֶר וִוי זִי אִז פְרַייעֶר גְוועֶסֶן אַייד֯ר אִיר הוֹז גְוּזוּנד וָעֶנֶן אַוָועק גְנַאנֶגֶן
צוּם טַייךְ אִין אִיר שְׁטוּב אִז גְוָועֶן אַיין קְלֵיין קְנֶעכְטֶל הָט זִי עֶם גְשִׁיקְט
אַז עֶר זָאל אַהֵיים רוּפֶן אִיר הוֹז גְוּזוּנד . אוּנ וִוי זִיכה הָט דָעֶר וָעֶנֶן אִיר
הוֹז גְוּזוּנד הָט זִי גְוָאגְט צוּ זַיי מִיט אַיין הוֹיךְ קוֹל וָעהְט וָואס אַייעֶר הַאר
הָט גְבְּרַאכְט צוּ מִיר אַיין עִבְרִי וואָם עֶר הָט גְוָואלְט הַיינְט עוֹבֶּר זַיין דֶעֶן
עֶר הָט גְוועֶנֶן אַז קַייעֶר אִז נִים פַּר הַאנְדֶן אִין שְׁטוּב נָאר אִיךְ אִז עֶר גְקוּמֶן
צוּ מִיר הָאבּ אִיךְ גְהַאלְטֶן בֵּיי זַיין קְלֵייד אוּנ הָאבּ אֶן גְהוּבֶּן צוּ שְׁרַייעֶן מִיט
אַיין גְרוֹס קוֹל אוּנ וִוי עֶר הָט דֶר וָעֶנֶן אַז אִיךְ הָאבּ אֶן גְהוּבֶּן צוּ שְׁרַייעֶן הָט
עֶר אוּבֶּר גְלָאזְט זַיין קְלֵייד בֵּיי מִיר אוּנ אִז אַנְטְלָאפֶּן גְוואָרֶן אוֹף דֶר גַאס .
אוּנ זַיי זָעֶנֶן גְנַאנֶגֶן צוּם הַאֶרֶן אוּנ הָאבֶּן אִים דָם דֶר צַיילְט . אוּנ פּוטִיפַּר אִז
אַהֵיים גְקוּמֶן מִיט גְרוֹס כַּעַס אוּנ דָם וַייבּ הָט אֶן גְהוּבֶּן צוּ שְׁרַייעֶן אוֹף אִים
אוּנ הָט גְוָאגְט צוּ אִים נָאךְ וָום הָאסְטוּ גְבְּרַאכְט צוּ מִיר אַז אִין קְנֶעכְט וָום
עֶר הָט מִיךְ גְוָואלְט שֶׁענְדֶן : אוּנ וִוי פּוטִיפַּר הָט אוֹם גְהֶערְט דִי רֵייד הָט עֶר
גְהַיסֶן אַז מְאַל יוֹסֶפֶן שְׁלָאגֶן אוּנ בְּשַׁעַת מֶען הָט אִים גְשְׁלָאגֶן הָט עֶר אוֹף
גְהוּבֶּן זַייני אוֹגֶן צוּ נָאמ ב״ה אוּנ הָט גְוָאגְט נָאמ מַיין הַאר דוּ וַייסְט דָאךְ
יוֹא דָעם אֶמֶת אַז אִיךְ בִּין גְאַר רַיין פּוּן דֶר זַאךְ אוּנ פַּר וָום זָאל אִיךְ שְׁטַארְבֶּן
אִין דִי הֶענְט פּוּן דִי דָאוּיגִי רְשָׁעִים . דֶר וַייל אִז גְוועֶן אִין שְׁטוּב אִין קְלֵיין
קִינְד אִז אַלְט גְוועֶן עֶרֶךְ חֲדָשִׁים הָאמ נָאמ ב״ה אוֹיךְ גֶעפִּינְט דָם מוֹיל פּוּן
דֶעם קִינְד אוּנ דָם קִינְד הָט גְוָאגְט צוּ פּוטִיפַּר אוּנ צוּ דִי מֶענְשֶׁן וָום הָאבֶּן
גְשְׁלָאגֶן יוֹסף נָאךְ וָום שְׁלָאגְט אִיר אִים אוּנ וָום הָט אִיר צוּ אִים . מֵיין מוּטֶר
זִיכה זָאגְט פַּאלְש אוּנ לִיגֶן נִיין אַזוי אוּנ אַזוי אִז דִי זַאךְ גְוועֶן אוּנ וִוי דִי
מֶענְשֶׁן הָאבֶּן דֶר הֶערְט דִי דָאוּיגִי רֵייד פּוּן דֶעם קוֹנְד הָאבֶּן זַיי זִיךְ זַייעֶר פַּר
וִוינְדֶרְט אוּנ דָם קוֹנְד הָט אוֹף גְהֶערְט צוּ רֵיידֶן אוּנ פּוטִיפַּר הָט זִיךְ זַייעֶר
פַּר שְׁעֶמְט פַּר דִי דָאוּיגִי רֵייד וָום זַיין קִינְד הָט גֶעשְׁ אוּנ הָט גָאגְט צוּ
דִי מֶענְשֶׁן אַז מִיזָאל אוֹף הֶערֶן צוּ שְׁלָאגֶן יוֹסף :

תם וישר

אוג פּוטיפר הָט גענומען אוג הָט אים גבראכט פֿר די שופטים אוג פּוטיפר האָט צו זיי
זאגט וום קומט צו מיין קינד דער פֿר וום ער הָט אזוי אוג גמאַכט צו מיין
ווייב האָבן די האַרן זאגט צו יוסף נאָך וום האָסטו אזוי גמאַן צו דיין האר פּוטיפר הָט
יוסף צו זיי נעמפֿערט ניין אזוי אוג אזוי איז גוועזן די זאַך: אוג פּוטיפר הָט זאגט צו
אים פֿר וואר אידרוג וואס איך האב הָאבּ אק׳ דם אלץ גגעבן אין דיין האנד
אוג איך האָבּ ניט פֿר מיר־קין שום־זאַך פֿאר דיר נאר דאס ווייב אוג אצונד האָסטו
גוואלט טון צו מיר שלעכץ אוג יוסף הָט אים גענפֿרט ניין מיין האר גן שוועד איך
בּיי נאט ב־ה אוג אק׳ אזוי ווי כיין האר לעבּט אז די זאַך איז ניט אמת וום דיין ווייב
זאגט נאר אזוי אוג אזוי איז גוועזן די זאַך. אוג די האַרן האבּן גזאגט צו פּוטיפר אז
קיין מיתה קומט קעגעכט ניט נייאַרט ווייל דיין ווייב זאגט פאַרט אויך אים. איז
אונזר משפּט אז מאַל אים נעבּן אין דר תּפיסה ארײַן אוג ווי פּוטיפר הָט אוס גהערט
די רייד פון די האַרן הָט פּוטיפר גנומן יוסף אוג הָט אים גגעבּן אין דר תּפיסה ארײַן אוג
יוסף איז גזעסן אין דר תּפיסה צוועלף יאר. אוג פון דעסט וועגן פֿלעגט זליכה גיין צו
יוסף אוג עד הָט זי אלץ ניט צו גהערט: אוג ווי עס איז גקומן אין דרייַ חדשים ארום
הָט זליכה צו אים גזאגט ביז ווי לאנג וועסטו נאך זיצן אין דר תּפיסה:

צו מיינע רייד ווער איך דיך ארויס נעמן פון דר תּפיסה:

אוג יוסף הָט גענפֿרט צו איר אוג האָט גזאגט עס איז מיר בעסר אז איך זאל זיצן דא
אין דר תּפיסה אידר איך זאל צו הערן דיינע רייד אוג זאל זיגדיגן צו נאט ב־ה:
אוג יעקב סיט זיינע קונדר האבּן אלץ גטרוערט אוג גוויזט אוף יוסף. אין דר זעלבּיגר
צייט איז יהודה גגאנגן צום הוז פון שם אוג האָט גנומן די טאכטר פון עירם דר זן פון
שם וום זיא האט גהייסן תּמר פֿאר אין ווייב צו זיין זן ער וום ער איז גוועזן צויין בכור
בּיי יהודה. איז ער אויבּל גפֿעלן אין באסם אויגן אויך זייגע מעשׂים. הָט אים נאט ב־ה
גיטדיט. אוג נאך דעם אז ער איז גשטאַרבּן הָט יהודה גזאגט צו זין זן אונן קום צו
דיין ברודר ווייב אוג זייא זיא מיבּם אוג אונן הָט גנומן תמר פֿר אין ווייב אוג איז
גיקומן צו איר אוג הָט אר׳ אוז גטאן וויא זין ברודר ער. איז ער אויך אויבל גפֿעלן
אין באסם אויגן הָט אים נאט ב־ה אויך גטדיט. אוג ווי יהודה הָט גזעהן אז זין זן
אונן איז אויך גשטאַרבּן הָט יהודה גזאגט צו זיין שניר תמר קער זיך דר ווייל אום צו
דיין פאטר בּיז מיין זן שלה ווען גרעסר ווערן אוג יהודה הָט ניט גזאטט קעבּן זיין זן
שלה צו תמר פֿר אין מאן דען יהודה הָט זיך גטראכט טאמר ווען שלה אויך שטאַרבּן
אזוי ווי ייגע ברודר אוג תמר איז אויך גשטאַנן אוג איז אוועק גגאנגן צום פאטר אוג איז
גווען בּיי איר פאטר פיל טעג: אוג ווי עס איז גקומן אין איין יאר ארום איז גשטאַרבּן
עילת הָם ווייב פון יהודה אוג נאך הָעם אז הָם ווייב פון יהודה איז גשטאַרבּן וא איז
יהודה גגאנגן מיט זיין גזעלין קיין תמנת צו שערן די שעפן זיינע שאף אוג ווי תמר הָט דר ווארט
אז יהודה גייט קיין תמנת צו שערן די שאף אונ־זין זן שלה איז שון דר ווקומן גזאגט
אוג יהודה וויל איר שון ניט געבּן שלה פאר איין מאן איז תמר אויך גשטאַנן אוג האט

תם ויּשר

אָפּ נִיטָאן דִיא קְלֵיידֶר וָם אִין אַלְטָנֶה בַיט אוּג דָט אָן נְטוּן אַיין שְׁטַיֶיעֶר אוּג דָט זִיךְ שַׁיין אָן נְטוּן . אוּג דָט זִיךְ נָעְצָט אוֹף דָעם וֶועג וָם בַיט קֶיין תּמנת . אוּג בְּשַׁעַת יהוּדה אִיז נְאַנְגֶן אוֹפָּן וֶועג הָאט עָר זִיא גְעֶהֶן אוּג אִיז מִיט אִיר גְלֶעְנְן . אוּג תּמר דָט גְוויגֶן אִיין צְווילְינְג אֵייגְעם דָט מֶען נְרוּפֶן פֶּרֶץ אוּג דֶעם אַנְדערן דָט מָען נְרוּפְּן זָרַח : אִין דֶר וָעלְבְּינֶר צַייט אִיז יוֹסף נָאךְ גְעֶהֶן אִין כַאנְר מצרים :

אוּג אִין דֶער וֶעלְבְּינֶר צַייט וָענְן גְשְׁטַאנְן דִי צְווייא הַאֶרֶן פַּר פַּרְעה אֵייגְער פְּלְעגְט דֶר כַאנְגֶן בְּרוֹט צום מלכות .

כַאנְגֶן וֵיין צום מַלְכוּת טִיש אוּג דֶער אַנְדֶרֶר כְּלֶעגְט דֶער כַאנְגֶן בְּרוֹט צום מלכות . דֶער וֵייל דָט דֶער מלכות גְפוּנְגֶן אִין דֶעם וֵיין פְּרִינְן אִין דֶעם בְּרוֹיט הָאט עָר נְפוּנְן שְׁטֵיינֶדְלִיךְ אוּג וִוי פַּרְעה דָט דָם דֶער וָעהֶן דָט פַּרְעה נְהֵיסֶן אַז מְוֹאל זִי צַרִיין זָעצָן דֶער וֵייל אִין דֶר תּפיסה . אוּג מָען הָאט גְבְּראכְט דִיא צְווייא הַאֶרֶן אִין דֶר תּפיסה צַרִיין : אוּג מָען דָט נְהֵיסֶן אַז יוֹסף זָאל בְּרִינְן דִי צְווייא הַאֶרֶן אִין דֶר תּפיסה : אוּג דִי דָאוֹגְע צְווויי הַאֶרֶן וָענְן נְוֶועֶן אִין דֶר תּפיסה אֵיין נָאנְץ יָאר : אִין דֶעם סוֹף יָאר דָט זִיךְ נְחָלְמְט אַיין חָלוֹם צו דִי צְווויי הַאֶרֶן אִין אַיין נַאכְט . אוּג וִוי עָם אִיז טָאג נְוואֹרֶן אִיז גְקוּמֶן יוֹסף עָר זָאל זִי בְּרִינְן . הָאט יוֹסף דֶער זָעהֶן אַז דִי בֵּיידִי הַאֶרֶן זָענְן טְרוּאעְרִיג . דָט יוֹסף זִי גְפְּרֶעגְט פַּר וָם זָענְט אִיר הֵיינְט אַזוֹ טְרוּעְרִיג . דָאבְּן דִי צְווייא הַאֶרִין צ א אִים גְוואְנְט עָם הָאט זִיךְ אוּג גְהֶלְימְט אַיין חָלוֹם . אוּג קֵיינֶר אִז נִיט פַּר הָאֶרִין דָא אַז מָאל אוּג פּוֹתֶר חָלוֹם זַיין . דָט יוֹסף צו זִי נָאנְט דֶער צַייט פַּר מִיר אֵייעֶר חָלוֹם .

אוּג נָאט ב״ה וָועט אַיךְ עֶנְפֶּרן אַזוֹ וִוי אִיר וָועט וֶועלְן :

אוּג דֶר הַאר פּוּן דֶעם וֵיין דָט דֶר צַייקְט זַיין חָלוֹם פַּר יוֹסף אַיךְ הָאב גָעֶהֶן שָׁטַיין פַּר כִיר אַיין גְרוֹסֶן וַיין שְׁטָאק אוּג דֶעם זֶעלְבִּינֶען וַיין שְׁטָאק הָאב אִיךְ גֶזֶעהֶן דְרַיי צְווייגְן אוּג דִיא דְרַייא צְווייגְן הָאבְּן גְיאַיילְט אוּג הָאבְּן גְבְּלִיט אוּג נִשְׁפָּראצְט אוּג עָם אִיז הֵיבְּף פַּאְרְטִיג גְוואְרֶן זַיֶיעֶרי וַיין טְרוּבְּן אוּג אִיךְ הָאב גְנוּמֶן דִי וַיין טְרוּבְּן אוּג הָאב דָם אוֹם גְקֶוועְצְט אִין בֶּעכֶר צַרִיין אוּג הָאב גְגֶעבְּן דָעם בֶּעכֶר וַיין אִין דֶר הַאנְט פּוּן פַּרְעה אוּג עָר הָט גְסְרִינְקְן : דָט יוֹסף צו אִים עָנְפֶּרְט דִי דְרֵיי צְווייגְן בֶּטֵייטֶן דְרֵיי טָעג אִין דְרֵיי טָעג אַרוּם וָועט דִיךְ דֶר כלכות זָענְן אוֹף דֵיין אוֹרְט אוּג וָועְטט אִים אָן סְרִינְקְן כִּיט וַיין אַזוֹ וִוי צום עֶרְשְׁטֶן אוֹךְ נַייאֶרְט אִיךְ בִּיט דִיךְ אַז אִיךְ זָאל נְפוּנְן הֶן אִין דֵיינִי אוֹגֶן אַז דוּ זָאלְקְט מִיךְ דֶר בַּאנְן בַּיאֶרֶן כלכות אַז עָר זָאל מִיךְ אַרוּס צִיהֶן פּוּן דֶר דָאוּיגֶר שְׁבִיָה . דֶען אִיךְ בִּין גְנַאנְבְּט נָוואֹרֶן פּוּן דָעם לַאנְד כִּינְן אוּג מֶען דָט מִיךְ אַיין לִיגֶן דָט מִיךְ אַהֶער פַּר אַיין קֶעכְט . אוּג דֶר וֵייל דָט מַיין הַארִינְס וַייב גְוואְגְט אוֹף מִיר אַיין לִיגֶן דָט מֶען מִיךְ גֶגְעבְּן אִין דֶר תְּפִיסָה אַרַיין אוּג דֶער הַאר פּוּן דָעם וַיין דָט גְעגֶבְּרט צו יוֹסף אוּב דֶר כלכות וֶועט טוּן כִּיט כִיר גוּטֶם צַוואֹ וִי דוּא הָאסְט מִיר פּוֹתֶר חָלוֹם גְוֶועְן וָום דוּ וֶועְסט וָעלְן וָעל אִיךְ צו דִיר טוּן אוּג אִיךְ וָועֶר דִיךְ אַרוּס נֶעמֶן פּוּן דֶער תּפיסה : אוּג דֶער הַאר בֶּעֶרֶר דָט דֶער וֶעהֶן אַז יוֹסף דָט גוּט פּוֹתֶר גְוֶועְן צום הַאר וֵייטֶעְנֶר . דָט עָר אוֹךְ דֶער צַייקְט וֵיין חָלוֹם צוא יוֹסף :

תּם וישׁר

אוּן דָּר בָּעקיר הָט גְּזָאגְט אִיךְ הָאב גְּזָעהָן אִין חָלוֹם דְּרֵיי גִיְלָעכְרִמִי
קָארְב זָענִין גִשְׁמַאנֶן אִיבֶּר מֵיין קָאפּ אוּן אִיךְ הָאב גְּזָעהָן אַז אִין דָּעם
אֵייבֶּרְשְׁטֶן קָארְב אִיז פַּר הָאנְדֶן אֵילִירְלַייא עָסִין שְׁפַּייז פוּן פַּרְעה אַזוֹ וִוי
עָר פְּלֶעגְט אַלִי צַייט בַּאקִין אוּן אִיין פּוּגֶל הָט דָּם גְּנֶעסֶן אִיבֶּר מֵיין קָאפּ
עָנְפֶּרְט יוֹסֵף צוּ אִים דִי דְּרֵי קָארְב בַּטַייט אוֹף דְּרֵיי טָאג . נָאךְ דְּרֵיי טָאג
אַרוּם וִועט פַּרְעה הַיְיסֶן דִיין קָאפּ אַרָאפּ נָעמִין פוּן דִיר אוּן מְוֹועט דִיךְ
הָענְגִין אוֹף אֵיין בּוּים אוּן דִי פּוּגְלֶן וָועלֶן עָסִין דַיין פְּלַייש אַזוֹ וִויא דוּא
הָאסְט גְּזָעהָן אִין דַיין חָלוֹם : אִין דָּר זָעלְבִּינֶר צַייט הָט דָּעם מֶלכוּת וַוייב
נְוִינְן אֵיין זוֹן צוּם מלךְ . הָאבֶּן זִיךְ אַלִי אֵיין וואוּנֶרם פוּן מצרים אוּן אוֹךְ
אַלִי שׂרוֹת וַיְיעֶר נְפַרַייט : אוּן וִוי עָם אִיז גְקוּמֶן דָּר דְּרִיטֶר טָאג פוּן
דָּעם נְוִינְן הָט פַּרְעה נְמַאכְט אֵיין גְרוֹסִי סְעוּדָה צוּ אַלִי שׂרוֹת אוּן צוּ
אַלִי קְנֶעכְט . אוּן עָם אִז גְקוּמֶן אַלִי אֵיין וואוּנֶרם פוּן מצרים אוּן אַלֶע
קְנֶעכְט צוּ עָסֶן אוּן טְרוּנְקֶן מִיטֶן מלךְ אוּן פְּרַייאֶן זִיךְ מִיט אִים . אוּן אַלֶע
שׂרוֹת אוּן אַלִי קְנֶעכְט פוּן דָּעם מלךְ הָאבֶּן זִיךְ גְּפַרַייט אַלִי אַכְט טָאג
אוּן בְּשׁעת פְּרַייאֶן הָט פַּרְעה זִיךְ דָּר מַאכְט אִין דָּעם הַאר פוּן דָּעם וַויין
שָׁענְק הָט פַּרְעה גְּהַייסֶן מֶען זָאל אִים אַרוּם נֶעמֶן פוּן דֶּער תּפיסה אוּן
מְזָאל אִים מַאכֶן אַיין מְמוּגֶה אַזוֹ וִוי פְּרִיעֶר . אוּן דָּעם הַאר בֶּעקֶר הָט
עָר נִיהַייסֶן אַז מְזָאל אִים אוֹף הֶענְגִין אַזוֹ וִוי יוֹסֵף זַיי פוּתר חָלוֹם
גְּוָועזֶן : אוּן דָּר וַויין הַאר הָט נָאר פַּר גֶעסֶן אָן יוֹסֵף אוּן הָט אִים נָאר
נִיט דָּר מַאכְט פַּארִין מלךְ . אַזוֹ וִוי דָּר וַויין הַאר הָט צוּ גְּזָאגְט צוּ יוֹסֵף .
דָּעם דָּם אִיז גְּוָועזֶן פוּן נָאכְט בִּ״ה כְּדֵי יוֹסֵף זָאל נָאךְ זִיצֶן אִין דָּר תּפיסה
וַוייל יוֹסֵף הָט זִיךְ פַּר זִיכֶּרְט אִין אֵיין מֶענְטְשֶׁן . אוּן עָר אִיז נָאךְ גְּנֶעסֶן
צְוַוויי יָאר בִּיז עָם זָאל דָּר פִּילְט וָועלְן דִי צְוַוועלְף יָאר . אוּן יצחק אִיז
אַלְט גְּוָועזֶן אִין דָּר צַייט הוּנְדֶּרְט אוּן אַכְצִיג יָאר . אוּן עשׂו אִיז גְּוָועזֶן אִין
דָּר זָעלְבִּינֶר צַייט אִין לַאנְד אֲדוֹם אוּן וִוי עשׂו הָט דָּר הֶעֶרְט אַז עָם הָט
גְּנֶעהָנְט דִי טָעג פוּן דָּעם פָּאטֶר צוּ שְׁמַארְבֶּן . אִז עשׂו גְקוּמֶן מִיט זַייני
קוּנֶדֶר צוּם לַאנְד כנען צוּם פָּאטֶר . אוּן יעקב הָט אַרְץ גְּקְלָאגְט אוֹף
זַיין זוֹן יוֹסֵף : אוּן יצחק הָט גְּזָאגְט צוּ זַיין זוֹן יעקב גְּנָעזֶן צוּ מִיר דַיינֶע
קוּנֶדֶר אוּן אִיךְ וָועל זַיי בָּענְטְשֶׁן . אוּן יעקב הָט גְּנֶעמְט מִיט זַייְנֶע עָלְךְ

קונדר פר זין פאטר יצחק . אוג יצחק הט גטון זייג העגט אוף יעקבש
קינדר אוג הט זי אן גהאלטן אוג הט זי גקושט אייגצייג ניים. אוג יצחק הט
זי גבענשט דעם ולבן פאג אוג הט צו זי גוואגט דר נאט פון אייערי
עלטרן ואל אייך בענטשין אוג ער ואל מערן אייערי קונדר וויא דיא
שטערן פון דעם היטל . אוג אוך צו די קונדר פון עשו הט ער גבענשט
אוג הט גוואגט נאט ב׳ה ואל נעבן די מורא פון אייך אוף אלע פיינד .
אוג יצחק הט גרופן זין זון יעקב מיט זייג קונדר זענן זי אלי גקומן
פר אים אוג האבן זיך אניידר גועצט פר יצחק אוג יצחק האט גוואגט צו
יעקב נאט ב׳ה ולם ער איז דר נאט פון דר נאנצר ולעלט הט גוואגט צו
מיר דייני קונדר ועל איך געבן דם לאנד ייאברט או דייני קונדר ועלן
היטן מייני גזעץ אוג מין ועג ועל איך צו זי מקיים זין מין שבועה
ום איך האב גשוואורן צו דיין פאטר אברהם . אוג אצונד מיין קונד
ואלסמו לערנן צו דייני קונדם קונדר או זי ואלן האבן מורא פר נאט
ב׳ה אוג ואלן גיין אין נאטם ועג ועט נאט ב׳ה זי בגיטיגן פול אוג
ועט זי טון גוטם אלי ייערי מעג . אוג וויא יצחק האט אוף גהערט צו
גבין צו זין זון יעקב מיט זייני קונדר איז יצחק גשטארבן איז יעקב
מיט עשו גפאלן אופן פאטערם פנים אוג האבן גוויינט . אוג יצחק איז
אלט גוען הונדרט אוג אכציג יאר או ער איז גשטארבן אין דר שטאט
חברון . אוג די קינדר האבן אים גטראגן צו דר מערת המכפלה ום זין
פאטר אברהם הט גקופט פון די קונדר חת . אוג אלי שרים פון כנען ועגן
גנאנגן מיט יעקב אוג עשו צו בגראבן יצחק אוג אלע האבן אן גטאן
איין גרוס כבוד צו יצחק נאכן טוט . אוג די קונדר פון יעקב אוג פון עשו
ועגן גנאנגן בארפום ארום דר מערת המכפלה . אוג יעקב מיט עשו האבן
בגראבן זייער פאטר מיט גרוס כבוד אוג יעקב אוג עשו אוג זייערי קונדר
האבן נמאכט איין גרוסן הספד אוג גקלאוט פול טעג . אוג נאך דעם או
יצחק איז נשטארבן הט ער גלאוט זין גיטם צו זייני קונדר . אוג עשו ואנט
צו יעקב לאם מיר זיך מייל מיט דר ירושה איך ועל מיר אבר אוס קלובן
ועלכן חלק איך ועל ועלן . הט יעקב צו אים גואגט איך ועל או מון

תם וישר

אוג יעקב דָּס גנוּמָן נָאר דָּאס גוּטָס אוג דָּס צוּ טַייקְט אוֹף צְווַייאָן אוג
דָּס נָזאָגְט צוּ עשׂוֹ נָעם דִיר וֶועלְכָן חֵלֶק דוּ וויל‌סְט. אוג יעקב דָּס וַייטֶר
נָזאָגְט צוּ עשׂוֹ הָער צוּ וָואס אִיךְ וֶועל דִיר זָאגָן. דָּר נָאט וָום דָּס בַּשַׂאפֶּן
דָּעם הִימֶל אוג דִי עֶרד דָּאט עָר גָזאָגְט צוּ אוּנְזֶר עֶלְטֶר פָאטֶר אברהם
אוג אוֹךְ צוּ אוּנְזָער פָאטֶר יצחק אָוו צוּ זָאגָן צוּ דַיינֶע קוּנדֶר וֶועל אִיךְ
גָעבָּן דָם לַאנד צוּ אַיין אַרָב אוֹף אייבִּיג. אַצוּנד זָאג אִיךְ דִיר וויל‌סְטוּ
נָעם דִיר אוֹדֶר דָם גוּטָס פוּן מַיין פָאטֶר אוֹדֶר דָם‌לַאנד: אוג דָארטָן
אִיז גָוועזָן דָער זוּן פוּן ישמעאל אִיז עשׂוֹ גַנַאנגָן אִים דָעם וֶועלְכֶינָן טָאג
אַיין עֶצָה הַאלְטָן זִיךְ מִיט אִים. אוג עשׂוֹ דָס צוּ אִים גָזָאגְט אָוו דָאט
יעקב מִיר גָזָאגְט אוג אַצוּנד גִיב מִיר אַיין עֶצָה וָואס אִיךְ זָאל טוּן אוג
אִיךְ וֶועל דִיךְ צוּ הָערִין. דָס נביות גֶעמָפָּערְט צוּ עשׂוֹ מַיין עֶצָה אִיז אָז
דוּ זָאלְסְט בָּעסֶר נָעמָן דָם גוּטָס פוּן דַיין פָאטֶר דָעם אַצוּנד וִיצָן דִי קוּנדֶר
פוּן כְּנַען זַייעֶר וִיכֶּרְלִיךְ אִין דָעם לַאנד אוג עשׂוֹ אִיז אוֹף גְשָׂטַאנָען אוג
אִיז גַנַאנגָן צוּ יעקב. אוג דָס גְטָאן אָז וויא נביות דָס אִים אַיין עֶצָה
גֶגעבָּן. אִיז דָס גנוּמָן נָאר דָס גוּטָס פוּן דֶעם פָאטֶר. אוג יעקב דָס
גנוּמָן דָם לַאנד כְּנַען פוּן דֶעם טַייךְ מצרים בִּיז צוּם טַייךְ פְּרָת אוג יעקב
דָס גנוּמָן דָם לַאנד כנען אוֹף אַיין אַרָב בִּיז אייבִּיג אוג יעקב דָאט אוֹךְ
גנוּמָן דִיא מערת המכפלה וָום אברהם דָס גְקוֹפְט פוּן דִי קוּנדֶר חת אוג
יעקב דָס גְשׂרוּבָּן אַיין שְׂטֵר חֲלוּקָה אוג דָס גִיחַתֶּמֶת אוֹף דֶעם שטר
חלוקה עֵדוּת אוג דָאט גנוּמָן דֶעם שטר חלוקה אוג דָס אַרַיין גְטוּן אִין
אַיין עֶרדֶנִי כֵּלִי אוג דָס דָם אָפּ גֶגעבָּן צוּ דַיינֶע קוּנדֶר אוג עשׂוֹ דָאט צוּ
גנוּמָן נָאר דָאס גוּטָס פוּן דֶעם פָאטֶר אוג אִיז אַוֶועק גַנַאנגָן צוּם לַאנד
שֵׂעִיר מִיט זַייגֶע קוּנדֶר אוג עשׂוֹ אִיז נִיט גְקוּמָן צוּם לַאנד כְּנַען אֲפִילוּ
אַיין מָאל אוג עשׂוֹ מִיט זַייגֶי קוּנדֶר הָאבָּן גַארְבִּט דָם לַאנד שׂעִיר:

פרשת מקץ

אִין דִי וֶועלְכִיגִי מֵעג נָאךְ דֶעם אָז יצחק אִיז גְשָׂטָארְבָּן הָאט נָאט ב״ה
גְוואלְט אָז עָם זָאל זַיין אַיין הוּנגֶר אוֹף דֶער גַאנְצֶר וֶועלְט אוג דֶר
וֶועלְבֶּגֶר צַייט אִיז פַּרעה דֶר מלךְ פוּן מצרים גְוֶועזָן אוֹף דֶער שׂטִיל פוּן

מצרים אוג וויא עם אין נאכט נוואך האט פרעה זיך גלייגט אוף זיין
גלעגר אוג אין איין גשלאפן נוואך הט זיך אים גחלומט פיל חלומות .
איין חלום הט זיך אים אום נויזען אז ער שטייט בייא דעם באך פון
דעם טייך כצרים וס ער היסט נילום אוג זעהט אז עס גייט ארום פון
דעם טייך זיבן שייני קיא אוג זענן אוך פעט אוג דער נאך זענן אוך
גנאנגן זיבן מאגערי קיא אוג האבן איין גשלונגן די פעטי קיא אוג די
מאגרי קיא האבן גהאט אזו אין נשטאלט ויא פריער . אוג דר נאך
הט פרעה זיך אוף גחאפט פון דעם שלאף . אוג פרעה איז ווייטר
אנשלאפן נוואך אוג עם הט זיך אים ווייטר גחלמט איין חלום אוג
זעהט אז זיבן זאנגן טיט קארן וואקסן פון איין זאנג זייער שיני און
פולי און גוטי אוג דר נאך זענן ארום גשפרצט זיבן זאנגן זייער
דיני אוג ליידיקי אוג האבן איין גשלונגן די זיבן גוטע פולי זאנגן הט זיך
פרעה ווייטר אוף גחאפט פון דעם שלאף אוג ווי עס איז טאג נוואך
הט זיך אין פרעה נקלאפט דער אטום מחכמת די חלומות . אוג דר
מלך הט גאיילט אוג האט גלאזט רופן אלע חרטומים אוג אלע חכמים
אוג זיי זענן אלע נקומן אוג האבן זיך גשטעלט פר פרעה . הט פרעה
צו זיי גזאגט עם הט מיר גחלמט צוויי חלומות אוג קיינר הט מיר
נית פותר חלום צו זיין אוף די חלומות . האבן די חרטומים אוג די
חכמים גזאגט צו פרעה דר צייל אוגז דייגע חלומות הט פרעה צו זיי
דר צילט דיא חלומות . האבן זיי אים אין איינם גענפרט אוג האבן
גזאגט צו פרעה דר מלך זאל אייביג לעבן זוג אזו איז דם בשיידנישׁ
פון די חלומות :

וס דו האסט גזעהן די גוטע קיא בטיים דם אז דו וועסט האבן אין סוף
יארן זיבן טעכטרי אוג דם ום דו האסט גזעהן די זיבן מאגרי קיא
האבן איין גישלונגן דיא גוטי קיא בטיים דם אז זיי ווערן שטארבן
פר דיין לעבן אוג דם ום דו האסט גזעהן די גוטי זיבן זאנגן בטיים דם
אז דו וועסט בואן זיבן שטעט אין כוף דייני יארן אוג דם ום דו האסט
גזעהן די זיבן לייד־יגע זאנגן האבן גשלונגן די גוטי זיבן זאנגן בטיים
דם אז די זיבן שטעט ום דו ווסט בואן ווערן זיי תרוב ווערן אין

סוף

תּם ויּשׂר

סוף פון דיינע טעג . אוג וויא די חרטומים אוג די חכמים האבן אוס
גרעט זייערי רייד אוג פרעה הט ניט גניגט זיניי אורען צו די דאזיגי
רייד דען פרעה הט פר שטאנן מיט זיין חכמה אז זיי האבן ניט גוט
פותר גווען די חלומות . אוג פרעה הט צו זיי גנאגט נאך וום רעט איר
צו מיר פאלשקיט ווען איר מיר גוט בשייד די חלומות איז רעכט אוך
אוב נייז ווען איר גטייט וערן :

אוג פרעה הט גבאטן אז מען זאל שיקן רופן אנדרי חכמים הט מען גרופן
אנדרי חכמים אוג זענן גקומן אוג האבן זיך גשטעלט פר פרעה .
אוג פרעה הט דר ציילט פר זיי די חלומות . האבן די חכמים אוך
געפרט אוז וי די ערשטי הט פרעה אוך זיי זייער גגרוסט אוג האט
גצערינט אוך זיי אוג הט גזאגט צו זי וום רעט איר צו מיר פאלשקיט .
אוג דר מלך פרעה הט גבאטן אז מזאל אוס רופן ווער עם קען פותר
חלומות זיין אוג ווען ניט קומן פותר חלום זיין דעם מלכות אוך זייגע
חלומות ווען גייטיש ווערן אוג ווערכר עם ווען יוא פותר חלום זין
דעם מלכות אז עם זאל דעם מלכות וואוך גיפעלן וועט דעם דאזיגן
מענש גיגעבן ווערן פון דעם מלכות וום ער ווען בגערן . אוג עם זענן
גקומן אלע חכמים אוג אלע חרטומים פון מצרים אוג פון גושן . אוך פון
רעמסם . אוג פון תחפנחס . אוג פון צוען . אוג פון אלי נמארקן פון
מצרים אוג האבן זיך אלע גשטעלט פר פרעה אוג אלע שררות אוג
אלע בדיינרם פון דעם מלך זענן אלע גקומן צו פארין אוג האבן
זיך פר אים גוועצט . אוג פרעה הט פר זיי דר ציילט זייגע חלומות
אוג אלי האבן זיך פר וואונדרט אוך די חלומות אוג איטליכר בזונדר פון
זייא הט גזאגט איין בזונדר בשיידנישׁ אוך די חלומות : איין טייל פון
זיי האבן גזאגט דס וום דוא האסט גזעהן זיבן גוטי קיא בטייט דאס אז
עם ווען דיר ארוים קומן זיבן שרים אוג סוף דייני טעג אוג דס וום דוא
האסט גזעהן די זיבן הארן אין סוף דייני יארן אוג ווען יעני גובר זיין
אוג דס וום דו האכט גזעהן זיבן גוטע זאגן מיט די זיבן ליידקי זאגן
בטייט דס אז עם ווען אוך שטיין זובן הארן וום זיי ווערין ניט זיין קיין
שטארקי אוג ווערן גובר זיין יענע זיבן שטארקע הארן אוג איין טייל

פון

פון זייא האבן אזו פותר חלום גווען דם וום דו האסט גזעהן דיא גוטע
זיבן קיא מייגט מען זיבן שטעט ום עס איז פר האנדן אין מצרים אוז די
מאגרי קיא מיינט מען זיבן שרים פון כנען ווען קומן אוג ווערן חרוב
מאכן דיא זיבן שטעט פון מצרים אין סוף דייני יאירן אוג דם וום דוא
האסט גזעהן ווייטר אין חלום די זיבן לייטקי זאגן האבן אין גישלוגגען
די זיבן גוטי זאגן בפטיט דם אז די מלוכה פון מצרים ווערט זיך אום
קערן צו דייני קונדר אזו ווי צום ערשטין אוג אפייל פון זיי האבן אזו
פותר חלום גווען דאס וום דוא האסט גזעהן אין דעם ערשטן חלום
זיבן גוטי קיא בפטיט דם אז דו ווערסט נעמן זיבן מלכים צו דיינע זיבן
מענטר אוג סוף פון דיינע יארן אוג דם וום דו האסט גזעהן אז די זיבן
מאגרי קיא בפטיט דם אז דיינע טעכטר ווערן שמארבן פארין מלכות
לעבן אוג דם וום דו האסט גזעהן אין דעם אנדרן חלום די גוטע זאגן
בפטיט דם אז דו ווערסט האבן פערצין זון זיבן פון זיי ווערן זיין שמארק
אוג זיבן פון זייא ווערן זיין שלאף אין סוף פון דייני יארן ווערן דייני
פערצן זון מלחמה האלטן ווען דיא זיבן שלאפי זון איין נעמן דיא
מלחמה אוג איין טייל פון זיי האבן אזו פותר חלום גווען צוא פרעה
אוף זיינע צוויי חלומות אוג האבן אזו גזאגט צו אים דם וום דו האסט
גזעהן אין דעם ערשטין חלום דיא זיבן גוטע קיא בפטיט דאס אז עס
ווערט גבורן ווערן צו דיר זיבן זון אוג דס וום דו האסט גזיעהן די זיבן
מאגרי קיא בפטיט דם דו ווערסט האבן זיבן אייניקלך אוג די זיבן אייניקלך
ווערין מלחמה האלטן מיט דיינע זון אוג פרעה האט אוים גהערט
די ריד פון אלע חכמים אוג פון אלע חרטומים אבר די דאניגי ריד
איז אים ניט גפעלן אוג פרעה הט גווסט מיט זיין חכמה אז זיי האבן
ניט גוט בשייד די חלומות ווארום דם איז גווען פון נאט ב״ה אז אלע
זאלן ניט מרעפן דם בשיידנישׁ פון די חלומות כדי מען זאל יוסף ארום
נעמן פון דער תפיסה אוג מען זאל אים גרום מאכן אוג ווי פרעה הט
דר זעהן אז די חכמים אוג די חרטומים קענן ניט פותר חלום זיין האט
דער צארין זייער גבראנט אין פרעה אוג האט גיבאטן אז מען זאל
זיי אלי ארום טרייבן פון דעם פאלץ זענן זיי אלי ארום גנאנגן פון פרעה

תּם וישׁר

מיט נְרוֹם בושה און חרפה אוג נָאךְ דֶעם אִיז גְקוּמֶן מרוד פַּר פרעה
אוג הָאט זִיךְ גְבּוּקט פַּר אִים אוג הָאט גְּזָאגְט צוּ פרעה דֶר מלךְ זָאל
אַייבִּיג לֶעבֶּן אוג זַיין מלוכה זָאל וָוערן דָר נַאנְצֶר וֶועלְט אוג הָט וַייטֶר
גְזָאגְט אַצוּנְד אִיז שׁוֹן צְוֵויִיא יָאר אַז דֶר מלךְ הָאט גְצַעְרִינְט אוֹף מִיר
אוג אוֹךְ אוֹף דֶעם בָּעקֶר הַאר אוג מֶען הָאט אוּנְז בֵּיידֶע גִינֶעבֶּן אִין דָער
תּפיסה אַרַיין אוג דֶער תּפיסה אִיז אוֹךְ גְוֶועזֶן אַיין יוֹדֶעשֶׁער קְנֶעכְט בַּיי
פוטיפר אוג פוטיפר הָט אוֹךְ אִים גְצַעְרִינְט הָט עֶר אִים אַיין גְזֶעצְט
אִין דֶער תּפיסה אוג דָר יוֹדִישֶׁר קְנֶעכְט הַייסְט מִיט זַיין נָאמֶן יוסף אוּן
דֶר הָאט אוּנְז בַּרִינְט אִין דֶער תּפיסה אוג בִּשעת מִיר זֶענֶן גֶזֶעסִין אִין
דֶר תּפיסה הָט זִיךְ אוּנְז גְחַלְמְת אַיין חָלום אִין אַיין נַאכְט אוג דֶער פְּרִיא
אִיז יוסף צוּ אוּנְז גְקוּמֶן הָט עֶר אוּנְז גֶיפְרֶעגְט וָם זֶענְט אִיר אַזוֹ טְרוּאֶרִיג
הָאבֶּן מִיר אִים גֶענְפֶּרט אַז עֶס הָאט זִיךְ אוּנְז גְחַלְמְת אַיין חָלום אוג
קַיינֶר אִיז נִיט דָא אַז מֶען זָאל אִים פותר זַיין הָאט עֶר אוּנְז פיתר חָלום
גְוֶועזֶן . אוג וִוי אַזוֹ עֶר הָט אוּנְז פותר חָלום גְוֶועזֶן אִיז אַזוֹ גְוֶועזֶן . אוג
אַצוּנְד אִיז מִיין עֶצָה אַז דֶר מלךְ זָאל שׁוֹקֶן אוג מֶען זָאל אִים בְּרֶענְגֶן פַּארֶן
מלךְ . אוג עֶר וֶועט בְּזוֹדַאי דִיר גִיט פותר חָלום זַיין . אוג פרעה הֶערְט צוּ
דִי דָאזִיגֶע רֶייד אוג הָט גְבָאטֶן אַז מֶען זָאל בְּרֶענְגֶן יוסף פַּאר אִים אוג
פרעה הָט אוֹךְ אֶן גְזָאגְט אַז מֶען זָאל אִים נִישְׁט שְׁרֶעקֶן . וָוארום אַז
מֶען וֶועט אִים אִיבֶּר שְׁרֶעקֶן טָאמֶר וֶועט עֶר נִיט קֶענֶן רֶעכְט רִיכְטֶן .
אוג דִי קְנֶעכְט פוּן פרעה הָאבֶּן יוסף אֶן גִינֶאלְט אוג הָאבֶּן אִים אֶן גְטָאן
אַנֶערֶע קְלֵיידֶר אוג הָאבֶּן אִים גִבְּרַאכְט פַּר פרעה אוג פרעה אִיז
דָענְסְמָאל גֶעסִין אוֹף דֶר קִניג שְׁמוּאל אוג אִיז גְוֶועזֶן צוּ גִינַארְטָלְט מִיט
אֶיין גִילְדֶנֶם גַארְטָל . אוג דִי קְרוֹן וָום עֶס אִיז גְוֶועזֶן אוֹפֶּן מלךְ הָאט זַייעֶר
גְפִּינְקְלְט מִיט דִיסָענְטֶן אוג מִיט שְׁמַאראקְדִין אוג יוסף הָט זִיךְ זַייעֶר פַּאר
וואוּנֶדֶרְט אוֹפֶּן מלךְ אוג דִי שְׁטוּל וָום דֶר מלךְ אִיז דְרוֹף גְעֶסֶן אִיז
גְוֶועזֶן בַּדֶעכְט מִיט גָאלְר אוג זִילְבֶּר אוג אַרֶבְיִיא אַיידֶל גְשְׁמַיין אוג דִיא
שְׁטַיל אִיז גְוֶועזֶן מִיט זַיבְצִיג טְרַעפ :

אוּן דֶר מנהג אִיז אַזוֹ גְוֶועזֶן אִין מצרים וֶועלְכֶר מֶענְש עֶס אִיז גְקוּמֶן צוּם
מלכות צוּ רַייגֶן מִיט אִים אַיין זַאךְ אִיז דֶר מֶענְש גְוֶועזֶן אַיין חֲשׁוּבֶר

איז דער מענש ארוף גאנגן אוף דיא דרייסיגסטי מרעפ פון שמול איז דער מענש גוועז איין פשוטר איז ד מענש ארוף גאנגן ביז דרייא מרעפ אוג דט גרעפט אוג נאך איין מנהג איז גוועז אין מצרים ווערט מענש עם האט גקענט אלי זיבציג לשונות איז ער ארוף גאנגן נאנץ הוך אוג האט גרעפט מיטן מלכות אוג ווערט מענש ווים עם דט ניט קענט אלי זיבציג לשונות איז ער ניט ארוף הוך אוג ווי יוסף איז גקומן פארן דט ער זיך גבוקט ביז צו ד דר ערד אוג דער נאך איז ער ארוף גאנגן אוף דער דריטר מרעפ אוג דער מלכות דט גרעפט מיט יוסף אוג דט גזאגט צו עם עם האט זיך מיר גחלופט איין חלום אוג קיינר האט מיר ניט צו בשייתן דעם חלום אזו ווי ערכט איז אוג איך הב פריער גרופן אלי מכשפים אוג אלי חכמים האבן זיי מיר ניט בשייד ווי מען בדארף אוג ד נאך האב איך נהערט אז דוא ביסט איין גרוסר חכם אוג דו קענסט זייער וואול פותר חלום זיין דרום הב איך גשוקט נאך דיר אוג יוסף האט גענפ״ט צו פרעה אזו צו אנן אדוני מלך איך בעט זייער צו ד צייכן דעם חלום אוג פון נאט ב״ה קען זיין דם בשייד־ניש אוג פרעה דט ד ציילט בידי חלומות פר יוסף דעם חלום פון די קיא אוג אוך דעם חלום פון די זאגן :

אוג ווי פרעה דט דער ציילט דיא חלומות פר יוסף איז גקומן צו אים דיא גבואה פון נאט ב״ה האט יוסף גוויסט ווס ווערט קומען צוא פרעה פון דעם ועלבינען טאג אן אוג זייער אוג האט שון גוויסט פון דיא חלומות דם בשייד־ניש אוג יוסף האט גזאגט צו פרעה דוא זאלסט ניט מיינן אדוני מלך אז דיני חלומות ענן צוויי נייערט עם איז נאר אין חלום דען אלץ ווס נאט ב״ה פון דעם הימל בענרט צו טון אוג דעם נאוץ לאנד דט ער גוויסן צום מלך אין חלום אוג דם בשייד־ניש פון זין חלום אזו ווי ערכט איז די זיבן גוטי אוג פעטי קיא אוג די גוטע זיבן זאגן בטייט דם זיבן יאר אוג די זיבן מאגרע קיא אוג די זיבן ריידיגע זאגן בטייטן דם אוך זיבן יאר נוז עם ועט זיין זיבן יאר נאך אנגדר איין גרוס ועט אין אלי שטעט אוג דער נאך ועט זיין זיבן יאר נאך אנגדר איין גרוס הונגר אוג מיועט נאר פאר גענט אז עם איז גוועז פריער איין ועט אוג דער הונגער ועט פר לענדן די ויצרס פון דעם לאנד :

תּם ויּשׂר

אוּן נָאט ב״ה הָט פּוּן דֶעסְט וָעלְטָן צוּם מֶלֶךְ צְוויי חֲלוֹמוֹת נָאךְ אַנְדֶער דֶען
עֶס אִיז שׁוֹן אָן נִבְּרַייט פַּר נָאט ב״ה אוּן אַיילְט אַז דִי זַאךְ וָאל שׁוֹן זַיין אוּן אַצוּנְד
אִיז מַיין עַצָה כְּדֵי עֶס וָאל בַּשְׁרָכְט זַיין אַלֵי זִיצְערְס פּוּן דֶעם לַאנְד פַּר דֶעם גְרוֹסְטָן
הוּנְגֶר וָאל דֶער מַלְכוּת אוֹם זוּכְן אַיין קְלוּגָן מֶעְנְשָׁן פּוּן זַיין קִינִיגְרַייךְ אוּן וָאלְטְן אוֹם
מַאכְן אַז עֶר וָאל הָאבְּן צוּ שַׁאפְּן אוֹף נַאנְץ מִצְרַים אוּן דֶר דָאזִיגֶר מֶעְנְש וָאל זִיךְ אַיין
זַאמְלָן וָאס פִּיל מֶעְנְשָׁן וָאלְן אַיין זַאמְלָן פִּיל קָארְן אוּן דִי גּוּטִי זִיבְּן יָאר
כְּדֵי דָם וָאל זַיין אוֹף דִי זִיבְּן יָאר וָוס וָועט זַיין דֶר הוּנְגֶר אוּן אוֹךְ וָאל דֶער מַלְכוּת
גְּבִּינְען צוּ זַיינֶם פָּאלְק אַז זִי וָאלְן אוֹךְ אַיין זַאמְלָן קָארְן אִיטְלִיכֶר פּוּן זַיין פֶּעלְד אוּן דָאם
אִיז דַיין בַּשַׁיידְנִיש פּוּן דַיינָע חֲלוֹמוֹת אָזוֹ וִוי רֶעכְט אִיז אוּן דָם אִיז מַיין עֵצָה אַז דוּא
וָאלְסְט בְּשִׁידְכָן אַלֵי דַיינָע קְנֶעכְט אוּף דֶר מֶלֶךְ הָט נָעמֶפֶרט צוּ יוֹסֶף אוּן הָאט גְוואנְט
וָעֶר וַוייסְט אַז דוּ וָאנְסְט אֱמֶת אוּן יוֹסֶף הָט גֶעמֶפֶרט צוּם מֶלֶךְ אִיךְ וָועל דִיר וָאגֶן אַיין
סִימָן מַיינִי רַייד זָענֶן אֱמֶת אוּן מַיין עֵצָה אִיז אַיין גוּטִי עֵצָה גוֹן דַיין וַוייב גִיט צוּ קִינְדֶר
אוּן זִי וָועט הָאבְּן צוּ דִיר אַיין זוֹן אוּן דוּ וָועסְט זִיךְ אֵין אִים פְּרֵייֶען אוּן בְּשַׁעַת זִי וָועט
הָאבְּן דָם קִינְד וָועט שָׁמָארְבָּן דַיין בְּכוֹר אוּן דוּ וָועסְט זִיךְ טְרַייסְטֶן מִיט דֶעם קִינְד וָוס
עֶר וָועט הַיינְט נָבָארָן וָערָן צוּ דִיר :

אוּן וִוי יוֹסֶף הָט אוֹם גֶרֶעט דִי דְאוָנִי רַייד צוּם מַלְכוּת הָט זִיךְ יוֹכֶף גְּבּוּקְט צוּם מַלְכוּת

אוּן אִיז צֻווֹעק גֶנַאנְגֶן אוּן תִּיכֶף וִוי יוֹסֶף אִיז אֲרוֹם גֶנַאנְגֶן פּוּן דֶעם מַלְכוּת הָאט דֶעם
מַלְכוּת וַוייב גְוויזְן אַיין זוֹן אוּן מֶען הָט דֶעם מַלְכוּת אַיין בְּשׂוּרָה גְוואנְט אַז דִי מַלְבָּה הָט
גְוויזְן אַזוֹן הָט זִיךְ דָר מַלְכוּת וַייֶער גֶפְרֵייד אוּן תִּיכֶף וִויא מֶען הָט אַבְּשׂוּרָה גְוואנְט צוּם
מַלְכוּת אַז דִי מַלְבָּה הָאט גְוויזְן אַיין זוֹן אִיז תִּיכֶף גְשָׁמָארְבָּן דֶער בְּכוֹר פּוּן דֶעם
מַלְכוּת אוּן עֶס אִיז גְוָארְן אַיין גְרוֹס נָשְׂרֵיי אוּן אַיין פַּר טוּמְלוּנְג אִין דֶעם פַּאלָץ פּוּן
דֶעם מַלְכוּת אוּן וִוי דֶער מַלְכוּת הָט דֶר הֶערְט דָם נְשְׂרֵיי הָט דֶר מַלְכוּת גְוואנְט וָוס
אִיז פַּר אַיין נְשְׂרֵיי וָוס אִיךְ הָאב גְהֶערְט אִין מַיין פַּאלָץ הָאט מֶען אִים גֶעמֶפֶרט אַז דֶער
בְּכוֹר פּוּן דֶעם מַלְכוּת גְשׁוּקְט אִיז נְשְׁמָארְבָּן הָט שׁוֹן דֶר מַלְכוּת גִיגְלוֹבְט וָאס יוֹסֶף הָט גְוואנְט
אִיז אֱמֶת אוּן דֶר מַלְכוּת הָט זִיךְ גְטְרַייסְט אוּן דֶעם זוֹן וָוס עֶס אִיז נְבָארָן גְוואנְט אַזוֹ וִוי
יוֹסֶף הָט צוּ אִים גְוואנְט נָאךְ דֶעם אַז דֶער מַלְכִּית הָט גְוועהָן אַז דִי רַייד פּוּן יוֹסֶף אִיז
אֱמֶת הָט דֶר מַלְכוּת גְשׁוּקְט אַז מֶען זָאל אַיין זַאמְלָן אַלֵי שָׂרוֹת אוּן אַלֵי קְנֶעכְט וָאס
עֶס אִיז פַּר הָאנָדֶן בֵּיי דֶעם מַלְכוּת וָענֶן זִי אַלֵי נְקוּמֶן פַּר דֶעם מַלְכוּת אוּן דֶר מַלְכוּת
הָט צוּ זִי גְוואנְט נוּן אִיר הָט נְהֶערְט אוּן גְוועהָן אַז דִי רַייד פּוּן דֶעם עִבְרִי זָענֶן אֱמֶת
אוּן וִוי אַרַאיָה אַז דֶר סִיכָּן אִיז אִין מִיר מְקוּיָם נָוואָרָן אִיז דֶר פּוּן גְדֵינְגֶן אַז דָם וָוס עֶר
הָט בַּשַׁייד אִיז דָם בְּוָוראי אוֹךְ אֱמֶת אוּן אַצוּנְד לָאם מִיר זִיךְ אַיין עֵצָה הַאלְטָען
וָאם מִיר זָאלָען טוּן כְּדֵי מִיר זָאלָן נִיצוּג וָערָן פַּאר דֶעם גְרוֹסְטָן הוּנְגֶער אוּן אוֹךְ
דָאם נַאכְצָע לָאנְד אוּן מַיין עֵצָה אִיז אַז מֶען זָאל אִים מַאכְן פַּר אַיין מִשְׁל וָוארוּם
וִויא אִיז דֶען פַּר הַאנְדֶן נָאךְ אַזוֹ אַיין חָכָם וִוי דֶער עִבְרִי דֶען אִיר הָט גְהֶערְט דִי עֵצָה
וָוס דֶער עִבְרִי הָט אַיין עֵצָה גְגעבְּן כְּדֵי דָם לָאנְד זָאל אַנְטְרִינְן וָערָן פַּאר הוּנְגֶר אוּן

אויך ווייס וואול אז דם גאנד ווערש ניט אנטרינען ווערן פארן הינגר נייאָרט טיט דיר עצה פון דעם עברי׃

אונ אלע שׂרות האבן ענפרט צום מלכות די עצה וום דער עברי דם גענעבן איז איין נוטי עצה אונ אצונד דם גאנצי גאנד איז בייו דיר אין דר האנט אונ וואס דו ווילסט טוען טענסטו טון אונ דר מלכות דם צו זיי נזאנט דהות טיר האבן נזוהן די חכמה פון דעם עברי איז מיין עצה אז מען זאל אים מאכן פר איין מושל אין לאנד מצרים אונ די שׂרות האבן ענפרט צום מלכות אונ האבן נזאנט פר ווער עם שמיים נשריבן אין די אכטין פון מצרים אז מען זאל אנדרש ניט מאכן קין חכה אודר אין שני למלך ביו ער כוו פריער קענן רייכן פיל פון די זיבציג לשונות אונ אצונד ווייא אוו קען זיין דער עברי איין שני למלך אז דער עברי קען בווידאי טער ניט רייכן נאר זיין לשון אבר ניט אונזער לשון נייארט דוא שיק אים רופן או ער זאל קומן פאר דיר וועסטו אים פרובן אוב ער קען דעדן אונזערי לשונות אונ דער מלכות דם צוא זיא גזאנט אוכן אנדרערן טאג ווען אויך אז מון אונ ווי עם נזאכן טאג דם דער מלכות נשוקט נאך זייע שׂרות אונ נאך זייע קענטט זענן נקומן אונ האבן זיך נזעצט פארין מלכות אונ דער מלכות דם אוך גבאטן אז מען זאל ברענגן יוסף וענין זיא קענטט גנאנגן אונ האבן ניבראכט יוסף פארן מלכות אינ יוסף דם אן גהובן צו רייכן פיל לשונות האבן ווייא זיך זייער דרוף נפריט אין וואול גיפעלן אין דיא אוגן פון דעם מלכות אונ בייא די שׂרות אז מען זאל מאכן יוסף פר איין שני למלכות אונ דער מלכות דם נזאנט צו יוסף דו האסט מיר אין עצה נגעבן אז איך זאל נעמן איין חכם אונ זאל אים מאכן מושל איברן לאנד מצרים כדי ער זאל מאכן אנשרונן דער ווייל נאט ב״ה דם זיך נזאוט ווין די דאוני רייד וום דו האסט גרעט אין ניט פר האנדן אין מיין נאנץ קינינרייך אז איין חכם ווייא דו ביסט אונ דין נאמן זאל טער ניט גרופן ווערן יוסף נייארט די בפענת פענח אונ דו זאלסט זין בייו טיר אין שני למלך אונ דורך דיין מויל זאל זיין נאר די בפעלין פון מיין קינינרייך אונ דורך דייני רייד זאל מין פאלק ארום גין אונ אריין גין אונ דורך דין האנט זאלן מיני שׂרות אונ מיני קנעכט נעמן איך זאל נייארט אויך שכידות אלי חודש אונ פר דיר זאל זיך ביקן אלי מענשן פון דעם לאנד נייארט איך זאל וצן אוך מלוכה שטול אונ ער דם אם נמאן דם פרנגערך פון זין האנד אונ דם דם אן נמאן אוך יוסף דם האנד אונ דר מלכות דם גלאוט אן קלייטן יוסף טיט איין מלכות קרייד אונ דם עם זאון אן טאן אניידעני קרון אופן קאפ אונ איין גילדענם האלו באנד אופן האלו אונ דר מלכות דם גבאטן אלי זייע קנעכט אז מען זאל מאכן רייטן יוסף אויף איין רייט ווענן אונ מען זאל מאכן יוסף רייטן אוך איין גרוס פערד פון דעם מלכות פערד דורך אלע נאסן פון דעם לאנד מצרים אונ אוך דם גבאטן דר מלכות או מען זאל פריער נין פר יוסף טיט כרומרים אונ עם זאל אוך נין טיט יוסף פוך טוזענט חיילות ליים טיט זייערי בוסי שווערדן אונ אוך עם זאל נין טיט יוסף שׂרות זיא זאלן זיין אן נימון אין גן נאלר פון דעם עכטר ניט אונ אוך דם גבאטן דר מלכות או מען צוואנציג טוזענט

תם וישר

מענשן זאלן נישן פון דר רונקר זייט אוג צוואנציג מענשן זאלן שרייען פר אים מיט
איין הוך קול אוג זאלן זאגן הם איר רעכן נזעהן אזוי איין קינגן מענשן ום דר מלכות
הם אים אום דער ווילט פר איין שני למלך אוג אלי זאכן פון דער מלוכה זאל זיין
דורך זין מול אוג ועלכר מענש עם ועט ווירר שפענען זיין מוכ אוג ועט זיך צו
אים נים בוקן צו דר ערד ועט ער נימיים ועהרן וי איין מורד אוג וי ריא צוואנציג
מענשן האבן אום ניכט די ראזינע ריר האבן זיך אלי מענשן פון מכות נבוקט צו
אים ביו צו דר ערד אוג האבן נזאנט דר מלכות אוג דר שני למלכות זאל אייביג
לעבן אוג אלע איין וואנרם פין מצרים האבן זיך נבוקט צו יוסף אוג האבן זיך נפרייט
מים אלע מינים כלי זמר אוג יוסף הם אוף נהובן זיני אונן צום היכל אינ האט
נזאנט דעם פסוק מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון איז עיטש רוא מוקט אויף
שטעלין דעם ארום מאן פון דר ערד אוג אוך פון דעם מוקט טוקנו אים ער הייבן
נאט ב״ה רו בוקט דר האר פון דר ועלט וואל איז דעם מענשן ום ער פר זיכרם
זיך אין ריר אוג יוסף מ״מ אלי שררות אוג מיט אלי קנעכט איו אום נפאלן נאנץ
מצרים אוג אוך האבן זיי אים נפירט צו אלי אוצרות פין דעם מלך אוג יוסף האט
זיך אום נקערט אוג איו נקומן דעם זעקבינן מאג פר פרעה אוג ער מלך האט אפ
גענבן צו יוסף פעלדר אוג ווין עקרפנר אוג אוך פיל נאלר אוג פיל אייגל גשטיין
אוג נאך פיל מתנות אוג וי עם איו נקומן אופן אנרן הם דר מלך פון נבאטן צו
אלי איין וואנרם או זי זאלן ברענגן מתנות צו יוסף אוג ועער עם ועט ווירר שפענען
דם מוכ פון דעם מלך זאל ועלן נישטראפט אוג הם נמאכט איין גרום חדר אין מיטן
מארק או סזאל אתין ברענגן די מתנות אוג איטליכר מענש פון מצרים הט נבראכט
איין סתנה אוג סען הם גבראכט גילדני רינגן אוך ניכלני פינגרלין אוג אקרלי נפעם
פון נאדר אוג זולבר אוג אקרלי אירל נישטיין אוג יוסף הם דם צו נוסן אוג האט
דם בהאלסן אין זיני אוצרות אוג אלי שררות ום זענן גוען בייו דעם מלך האבן זי
אלע נגעבן גרוסע מתנות צו יוסף אוג דר מלך הט נשוקט צו פוטיפרע דר זון פון
אחרם דר האר פון און אז סען זאל נעטן בייו אים דיא קלענמוד סאכטר ואם זיא
הייסט אסנת פר איין וויב צו יוסף דיא יונג פרוא איז נוען זייער איין שיני אוג
יוסף הם זי נגוסן פר איין וויב צו דר מלך הט נזאנט צו יוסף אוך בין פרעה אוג
חתן דיר זאל קיינר נים אוף הייבן קין האנד אודר איין פום צו פון עקפ איין זאך
אין מצרים אוג יוסף איז אלם גוען אן דר ועלקבינר ציים דרייסיג יאר אוג יוסף איו
אוף נשטאנן אוג איז אווק נצאנגן פון פרעה אוג איז גוארן איין שני למלך אין מצרים
אוג דר מלך הט גגעבן צו יוסף הונדרט קנעכט אז זייא זאלן ברינן יוסף אין זיין
פאלץ אוג יוסף הם נאך זיך נקופט פיל קנעכט אוג יוסף הט זיך נבוטעט זייער איין
שיגם אוג איך נרופן פאלץ אוג דם בוען פון דעם פאלץ הם נרופט דריו יאר אוג
יוסף הם זיך נסאכט זייער איין שיני אוג זיין נזוסטיגע שמול פון נאדר אוג פון
זוקבר אוג פון אייגל גשטיין אוג אוף דר שמול איז גוען דם גשטאלט פון מאך נידום

וָם עֶר מְרוּקְמֶט אָן דָם נַאנְצִי כַאנְד מִצְרִים אוּנ יוֹסֶף אִיז גְּוָעסֶן זִיכְרֶךְ אוֹף דֶר דָאוִיר שְׁמוּל אוּנ נָאט ב״ה הָט נְסָעְרט צוּ יוֹסֶף נָאךְ סֶעֶר חָכְמָה אוֹף זַיין חָכְמָה אוּנ אַלָע אַיין וואוֹנֶרם פּוּן מִצְרִים אוּנ אַלָע קִנְעכְט פּוּן פַּרְעה אוּנ אַלָע שָׂרוֹת פּוּן פַּרְעה הָאבֶּן זַייעֶר לִיבּ גֶהַאט יוֹסֶף דֶען דָם אִיז גְּוֶעזֶן פּוּן נָאט ב״ה אוּנ נָאט ב״ה אִיז גְּוֶעזֶן מִים יוֹסֶף אוּנ זַיין שֵׁם אִיז גְּוֶוען אוֹיפְן נַאנְצֶן לַאנְד אִיז עָם אִיז גְּוֶעזֶן צוּ יוֹסֶף עֶרְצִיג מוֹזִינְט מִים וָעקֶם הִינֶדֶרט חֲיָילוֹת לַיים וָם וִי הָאבֶּן גֶהָאלְפֶּן צוּם סְכּוֹת אוּנ אוֹךְ צוּ יוֹסֶף אוּנ יוֹסֶף הָאט גְּנֶעבֶּן צוּ זַיינִי חַיָילוֹת לַייב פַּאנְצֶערם אוּנ שְׁפִּיזֶן אוּנ אַנְדֶרֶע בְּכֵי זַיין אוּנ דֶר וֶעלְבִּיגֶר צַייט וֶעגֶן גְּקִימֶן דִיא מֶעגְשֶׁן פּוּן תַּרְשִׁישׁ מְרָתְמָה הָאלֶטן מִים דִיא ישמעאלים אִיז דִי מלחמה הָט גְרוֹעֶרט זַייעֶר פִּיל מֶעג אוּנ פּוּן דִיא ישמעאלים וֶעגֶן נַהֲרַג גְּוואָרֶן זַייעֶר פִּיל מֶעגְשֶׁן הָאבֶּן דִי ישמעאלים גְּשׁוּקְט אִיז בְּרִיב צוּם סֵדֶר מִצְרִים אַזוֹ צוּ זָאגֶן מִיר בֶּעטֶן דִיךְ זַייעֶר אוֹן זַייעֶר אִז דוּ וָאלְסְט אוּנז שׁוֹקֶן זַיין חַיָיל כְּדֵי זַיי וָאלֶן אוּנז הֶעלְפֶּן פּוּן דִיא תַּרְשִׁישִׁים אוּנ פַּרְעה הָאט גְּשׁוּקְט יוֹסֶף מִים אַלָע זַייגֶע גִּבּוֹרִים צִי דִי ישמעאלים אוּנ וִוי יוֹסֶף אִיז גְּקוֹמֶן צוּ דִי ישמעאלים הָם עֶר גוֹבֵר וָעֶגֶן דֶם חַיָל פּוּן תַּרְשִׁישׁ אוּנ הָם בֶּצְווִינְגֶן אַלָע שִׁמְעם אוּנ הָם דָארְפֶּן בְּוֶעצֶט דִי ישמעאלים אוּנ יוֹסֶף מִים זַייגֶע גִּבּוֹרִים הָאבֶּן זִיךְ אוּם גְּקֶעֶרְט קֵין מִצְרִים אוּנ וִוי עָם אִיז גְּקוֹמֶן דָם אַנְדֶרֶי יָאר זִינְט יוֹסֶף אִיז גְּוואָרֶן אַיין שְׁנִי לְמֶלֶךְ הָם נָאט ב״ה גֶנֶעבֶּן אַיין גְּרוֹסִי וֶעט אוֹף דֶר נַאנְצֶר וֶעלְט זִיבֶּן יָאר אַזוֹ וִוי יוֹסֶף הָט גֶרֶעט אוּנ הָט בְּזוֹלְן אַז עֶר וָאל אַיין זַאמֶלְן אַלֶי יָאר דָם קָארְן מִים דִי זַאנֶגֶן אוּנ יוֹסֶף הָאט אַזוֹ נְמוּן אַלָע יָאר אוּנ אַלָע אַיין וואוֹנֶרם פּוּן מִצְרִים הָאבֶּן אִיךְ אַיין גְּזַאמֶלְט פִּיל קָארְן בַייאֶרט זִי הָאבֶּן נִים אַזוֹן גְּמוּן וִוי יוֹסֶף הָם נְמוּן אוּנ אֶסֶנְט דָם וַייב פּוּן יוֹסֶף הָם גְּוויגֶן צוּ אִים צְווֵיי זוֹן אַיינֶר הָט גְּהַייסֶן מְנַשֶּׁה אוּנ דֶר אַנְדֶרֶר הָאט גְּהַייסֶן אֶפְרַיִם אוּנ יוֹסֶף אִיז אַרְט וֶעזֶן אַין דֶר צַייט פִּיר אוּנ דְרַייסִיג יָאר אוּנ דִי צְווֵיי קִינְדֶר וֶעגֶן דֶר וָאסֶר אוּנ זָאגֶן אוּנ גַּנַאנְגֶן אֶן דֶעם וֶעג פּוּן יוֹסֶף אוּנ הָאבֶּן נִים אָפּ גְּקֶעֶרְט פּוּן גוֹטֶן וֶעג אוּנ נָאט ב״ה אִיז גְּוֶעזֶן מִים דִיא צְווֵיי קִינְדֶר פּוּן יוֹסֶף אוּנ הָם זַיי גְּעֶעבֶּן שֵׂכֶל אוּנ וֶעגֶן גוֹטֶן קְלוּג אַין אַלֶי חָכְמוֹת אוּנ אַלָע אַיין וואוֹנֶרם פּוּן מִצְרִים הָאבֶּן גְּגֶעבֶּן בָּבוֹד צוּ דִי צְווֵיי קִינְדֶר פּוּן יוֹסֶף אוּנ זָאגֶן דֶר עֶלְטֶסְטֶן גְּוואָרֶן צְווִישֶׁן דִי הָאבֶּן דָם עֶרֶט פּוּן דֶעם מַלְכוּת:

אוּנ וִוי דִי זִיבֶּן יָאר פּוּן דֶר וֶעלְט הָאבֶּן זִיךְ אִים גְּלָאוּט הָאבֶּן זִיךְ אִים גְּלָאוּט אוּנ עָם אִיז גְּוֶעזֶן דֶר הִינֶדֶר אוֹף דֶעם פּוּן דֶעם הִינֶדֶר אַזוֹ וִוי יוֹסֶף הָט גְּוואוּסְט אוּנ עָם אִיז גְּוֶעזֶן דֶר הִינֶדֶר אוֹף דֶעם נַאנְצֶר וֶעלְט אוּנ וִוי דִי אַיין וואוֹנֶר פּוּן מִצְרִים הָאבֶּן אוֹף גֶעפִּינְט זַייערֶי אוֹצָרוֹת פּוּן דֶר תְּבוּאָה הָאבֶּן זַיי דֶר זֶעלְבֶּן אַז דָם קָארְן וַאוֹרִים אוּם עָם נִיצְט וואוֹרִים אוּנ נִים אוֹף עִסְן אוּנ זָעגֶן גְּקִימֶן צוּ פַּרְעה אוּנ הָאבֶּן גְּזָאגְט גִּיב צוּא דַייגֶע קִנְעכְט עֶסֶן אוּנ פַּרְעה הָט זַיי גֶעענְפֶּרט פַּר וָם שְׁרַייעט אִיר צוּ מִיר אֶסְעֶר יוֹסֶף הָט אַיךְ גְּזָאגְט אַלָע זִיבֶּן יָאר דָם קָארְן מִים דִי זַאנֶגֶן אוּנ הָט דָארְטֶן קֵין מִצְרִים אוּנ וִוי עָם אִיז גְּקוֹמֶן דֶר הִינֶדֶר פּוּן דֶר וֶעלְט אוּנ אִיר זָאלְט אֵין זַאמֶלְן קָארְן אוֹף דִי זִיבֶּן יָאר וָם עֶס וָעט זַיין דֶר הִינֶדֶר אוּנ דִי אַיין וואוֹנֶרם פּוּן מִצְרִים הָאבֶּן נֶעענְפֶּרט צוּם סֵדֶר פַּר וָאר דֶעד סֶלֶךְ זָאל אַזוֹ לֶעבֶּן אַז מִיר הָאבֶּן נְמוּן אַזוֹ וויא יוֹסֶף הָאט צוּ אוּנז גְּוואוּסְט מִיר הָאבֶּן זַיין

תּם ויּשׂר

גְּזאָמְלְט זײַער פֿיל קְאָרין אוּן אַז דֶר הוּנגֶר הָט זיך אָן גֶהוּבֶּן הָאבֶּן מִיר גְּפוּנֶן אַז דָאס קָאָרן אִיז פִּיל מִיט וֶועדִים אַזוֹ אִיז דָער מֶלֶךְ זײַער דָער שְׂראֶקן אוּן הָט גְּזאגְט זײ גײט צוּ יוֹסֶף וָום יוֹסֶף וָועט אײַך אָנֶן זָאלְט אִיר נִיט וויידֶר שְׁפֶּעניגֶן זײַנִי רַייד אוּן וִוי דִי אַיין וואוּנֶרם פּוּן מִצרִים זָענֶן גְּגאנגֶן צוּ עֶם אוּן וִוי יוֹסֶף הָט אוֹם גֶהָערְט דִי רַייד פּוּן דִי מִצרִים הָאט עֶר אוֹף גֶעפֶּנְט זײַנָע אוֹצרוֹת אוּן הָט זײ פַּאר קוֹפְט קָאָרן אוּן עֶר הָאט גְּוויסְט אַז זײַנָע בְּרוּדֶר מִוֶּן אוֹף קוּמֶן קֵיין מִצרִים קוֹפְן קָאָרן דֶען דָער הוּנגֶר אִיז דָער גַאנְצֶר וָעלְט אוּן עֶר הָט גְּבָאטֶן צוּ זײַנָע מֶענְשֶׁן אַז זײ זָאלֶן אוֹם רוּפֶן אִין גַאנְץ מִצרִים אַזוֹ צוּ זָאגֶן מִיטֶן בֶּפֶעל פּוּן דָעם מַלכוּת אוּן פּוּן דֶם שׁני למלכוּת. אַז וָועלְכֶר מֶענְש וָום עֶם וָועט בַּדאַרְפֶן קוֹפְן קָאָרן זָאל עֶר נִיט שׁוּקן זײַנָע קְנֶעכְט אַז זײ זָאלֶן גיין קוֹפְן קָאָרן נַייאֶרְט עֶר אַלֶיין אֶדֶר זײַנָע קוּנְדֶר אוּן יוֹסֶף הָאט גְּוִעצְט שׁוֹמְרִים בַּיי דִיא טוֹרֶן פּוּן דֶר שְׁטָאט וָוֹ עֶר לֶכֶר מֶענְש עֶם וָועט קוּמֶן פּוּן דָער פֶּרעמְד קוֹפְן קָאָרן זָאל מֶען פַּר שְׁרַייבֶּן זַיין נָאמֶן אוּן זַיין פָּאטֶרם נָאמֶן אוּן אַלֶי אוֹף דֶר נַאכְט זָאל מֶען בְּרֶענֶן צוּ אִים דִי נֶעמֶן אוּן עֶר הָט דִי תַּחְבּוּלוֹת גְּטָאן כְּדֵי עֶר זָאל וִוִסֶן וָועֶן זײַנִי בְּרוּדֶר וָועלֶן אָן קוּמֶן קֵיין מִצרִים. אוּן וִוי יעקב הָט דֶר הֶערְט אַז עֶס אִיז פַּר הַאנְדֶן קָאָרן צוּ פַּר קוֹפְן אִין מִצרִים הָט יעקב גְּרוּפְן זײַנָע קוּנְדֶר אוּן הָאט צוּ זײ גְּזאגְט אַז זײ זָאלֶן גיין קֵיין מִצרִים קוֹפְן קָאָרן אוּן דִי קוּנְדֶר פּוּן יעקב הָאבֶּן עֶם צוּ גֶהֶערְט אוּן וָועֶן אוֹף גְּשִׁטַאנֶן צוּ גֵיין קֵיין מִצרִים. אוּן יעקב הָט זײ אָן גְּזאגְט אַז אִיר וָועט קוּמֶן צוּ דֶער שְׁטָאט מִצרִים זָאלְט אִיר נִיט אַלֶי אִין אֵיינֶם אַרַיין גֵיין אוֹף אֵיין טוֹר אוּן דִי קוּנְדֶר פּוּן יעקב זָענֶן אַוֶעק גְּגאנגֶן קֵיין מִצרִים אוּן הָאבֶּן גְּטָאן אַזוֹ וִוי זײַער פָּאטֶר הָט זײ אָן גְּזאגְט אוּן בְּנְיָמִין הָאט יעקב נִיט גְּשׁוּקְט מִיט זַיינָע קוּנְדֶר דֶען יעקב הָאט זיך גְּטְרַאכְט טָאכְטֶר וָועט זיך טְרָעפֶן צוּ עֶם אִין מָארְד אַזוֹ וִוי צוּ זַיין בְּרוּדֶר אוּן וִוי דִי צָעהֶן קוּנְדֶר פּוּן יעקב זָענֶן גְּוועֶן אִין מִיטֶן וָועג הָאבֶּן זײ זיך דֶר מַאנְט אִין אִים אוּן עֶם הָט זײ זײַער בַּאנְק גְּטָאן וָואס זײ הָאבֶּן גְּטָאן אוּן הָאבֶּן גְּזאגְט אַייְנֶר צוּם אַנדֶרֶן מִיר וֶוייסֶן וואוֹל אַז אוֹנְזֶער בְּרוּדֶר יוֹסֶף הָט גְּיִדְערְט קֵיין מִצרִים וָועלֶן מִיר אִים זוּכֶן אוּן אוֹב מִיר וָועלֶן אִים גְּפוּנֶן וָועלֶן מִיר

אִים

עם אוים ליינן בייי זיין האָרן אוג אוב זיין האר ווּעט אָבער ניט ווערן אז
מען זאל יוסף בייי אים אוים ליינען ווּעלין מיר מיט גוואלט אפּ נעמען פון
דעם האָרן אפּילו מיר זאלן אלי גמיינט ווערן אוג אזו האבן זיי איין עצה
גהאלטען אז זיי זאלן מציל זיין זייער ברודער יוסף פון זיין האָרן אוג
ווענען גנאנגן קיין מצרים אוג וויא זיי ווענען גקומען נאהענט פון דער
שטאט מצרים האבען זיי זיך אפּ גמיינט איינער פון דעם אנדערן אוג
איטליכר איז ארויס גנאנגן קיין מצרים אויף איין בוגדרין טויער . אוג
איטליכר ממונה ווּאס ער איז גשטאנען בייי דעם טויער הט פר שריבן
דעם נאמען אוג אוף דר נאכט הט דר ממונה גברַאכט די נעמען צו יוסף
אוג ווי יוסף איז גוואר גוואָרן אז זייַנ צעהן ברודער ווענן גקומן קיין
מצרים דורך צעהן טוערן הָאט יוסף גבאמט אז מען זאל אום שריַאן
אין נאנץ מצרים אז מען זאל פאר שלוסן אלי אוצרות פון דעם קארן
נאר איין אוצר זאל זיין אופן אוג די ממונים פון די אוצרות האבן אזו גטון
ווי יוסף הט גבאמט אוג יוסף הט גנעבן די נעמען פון דיא ברודער צו דעם
ממונה ום זיין אוצר איז גווען אופן אוג יוסף הט דעם ממונה אן גזאגט
ווערכר מענש ום ווען קומן קופן קארן זאלסטו פרענן ווי ער הייסט אוג
אוב עם ווען קומן צו דיר די מענשן ום זיי הייסן אזו אוג אזו זאלסטו
זיי שיקן צו מיר אוג דער ממונה הט אזו גטון אוג די קונדר פון יעקב ווי
זיי זענן אן גקומן קיין מצרים האבן זיי זיך איינזאמלט אין איינעם כדי זיי
זאלן גיין זוכן זייער ברודר יוסף אוג זיינע ברודר זענן גנאנגן אוג האבן אים
נזוכט דריי טעג אוג דר מענש ום ער איז גווען דר ממונה אובר דעם אוצר
ום ער איז גווען אופן הט גזוכט די נעמן ום יוסף האט אום גנעבן אוג הט
ניט גפינן אפילו איין מענש זאל אזו הייסן פון די נעמן ום יוסף האט גנעבן
אים איז דר ממונה גנאנגן צו יוסף אוג הט אים גזאגט עס איז שון דריי טאג
אז דו האסט מיר גנעבן די נעמן אוג עס איז קיינער בייי מיר ניט גווען האט
יוסף גשיקט זיני קנעכט אז מען זאל אפּ זוכן זיני ברודר אוג מען זאל זיי
ברענגן פר יוסף אוג זיינע קנעכט ווענן גנאנגן קיין רעמסם ווענן זיי אוך ניט
גקענט גפונן אוג דר נאך ווענן די קנעכט גנאנגן קיין גושן ווענן זיי אוך ניט
גווען אוג דר נאך ווענן די קנעכט גנאנגן קיין גושן ווענן זיי אוך ניט גווען

תּם ויּשר

אוּג דִי קְנֶעכְט זָענֶן גְקוּמֶן צוּ יוֹסף אוּג הָאבֶּן צוּ אִים גָאנְט מִיר הָאבֶּן גְזוּכְט דִי הָאזִיגִי מַעֲנְשֶׁן אוּג מִיר הָאבֶּן זִיי גִים גֶקְעָנְט גְפִּוּנֶן אוּג יוֹסף הָט גְמֶעְרְט אוּג הָט נָאךְ אַיִן מָאל גְשִׂיכְט וְעכְטֶן קְנֶעכְט אַז זִיי זָאלֶן גַיִן אֶפּ זוּכֶן דִי רָאזִיגֶע מַעֲנְשֶׁן אוּג הָאבֶּן זִיךְ צוּ שְׁפָּרַייט אוֹף אַלֶע פּוּר זַיטֶן פוּן מִצרים . אוּג הָאבֶּן גְפִּוּנֶן דִי רָאזִיגֶע מַעֲנְשֶׁן . הָאבֶּן דִיא קְנֶעכְט גָאנְט צוּ דִי קוּנְדָר פוּן יעקב דֶר שני לסקה רוּחט אַיךְ אוּג וִוי זִיי זָענֶן גְקוּמֶן צוּם שני לסקה הָאבֶּן זִי זִיךְ גְבוּקְט צוּא אִים אוּג יוֹסף אִיז גֶווֹרֶן אִין שַׁיינֶם פַאךְ אוּג אִיז גְזָטֶן אוֹף דֶער שְׁטוּל אוּג אִיז גֶווֹרֶן אָן נְמוּן אִין קִינִיגְלִיכָע קְלַייְדֶער אוּג דִי גוּדֶנֶע קְרוֹן אִיז גֶווֹרֶן אוֹף־זִין קָאפּ אוּג פּוּל שׂרוֹת זָענֶן גָעֶסֶן גֶוואָרֶן אִים אוּג וִויא דִיא קוּנְדֶר פוּן יעקב הָאבֶּן דֶר זָאגֶן דֶעם שני לסקה הָאבֶּן זִי זִיךְ זַייֶער פַר וִוינְדֶרְט אוֹף דֶעם שַׁיינֶעם גִשְׁטַאלְט וָם דֶר שני לסקה הָט אוּג הָאבֶּן זִיךְ נָאךְ אַיִן מָאל נְבִּיקְט צוּ אִים אוּג וִוי יוֹסף הָט דֶר זָאגֶן דִי בְּרִידֶר הָט יוֹסף זִי דֶר קָענְט אוּג זִי דֶר קָענְט אִים גִיט דֶר קָענְט אוּג יוֹסף הָט אָן גְהוּבֶּן צוּ רַייְדֶען סָיס זַייא אוּג הָט גָאנְט פוּן וואָנֶען קוּמְט אִיר אָן הָאבֶּן זִי גֶענֶפֶּרט מִיר כּוּמֶן אָן פוּן לַאנְד כנען צוּ קוֹפֶּן בָּארֶן בִּיי דֶעם שני לסקה דֶען עֶם אִיז בֵּיי אוּנְז זַייֶער אַיִן נְרוֹסֶר הוּנֶגֶר אוּג יוֹסף הָט צוּא זַייא נָאנְט אוּב עֶם אִיז אֶמֶת וָאם אִיר זָאנְט נָאךְ וָם זָענֶן אִיר אַריין גָאנְגֶן קֵיין מִצרים אוֹף צָעהֶן טוֹרְן אַז עֶם קֶען אַנְדֶרְש גִיט זַיין נָאר אִיר זָענְט קוּמֶן אוֹס שְׁפִּיעֶן דֶם לַאנְד אוּג הָט אִיר זַיי אַלֶע גֶענֶפֶּרט אִין אֵיגֶם גֶענֶפֶּרט צוּ יוֹכף אוּג זָאגְט גַיין אוּנְזֶער הַאר מִיר זָענֶן עֶרְלִיכֶע מֶענְשֶׁען מִיר זָענֶן קֵיין מָאל גִיט גֶווֹרֶן קֵיין אִים שְׁפִּיעֶן גְקוּמֶן אוֹס שְׁפִּיעֶן דֶם לַאנְד אוּג אִיר זָענְט גֶקוּמֶן קוֹפֶן קָארֶן דֶען עֶם אִיז אַלֶי צֶעהֶן מֶענְשֶׁן זָענֶן בְּרִידֶר פוּן אֵיין פָאטֶר הָט אוּנְז פָאטֶר אִנְז גָאנְט בְּשַׁעַת אִיר זָענְט קוּמֶן קֵיין מִצרים זָאלְט אִיר גִיט צוּרִיק גַיִן קֵיין מִצרים דוֹרְךְ אַיִן מִדְבָּר :

אוּג יוֹסף הָט צוּ זַיי גָאךְ אַיִן מָאל גָאנְט הַיינְט זָעה אִיךְ וָם אִיךְ הָאב גָאנְט אִיז אמת אַז אִיר זָענְט אוֹיס שְׁפִּיעֶן פַּאר וָאר וָעֶר עֶם קוּמְט קוּיֶען קָארֶן קוֹפֶן עֶר תַּיכֶּף דֶעם קָארֶן אוּג גַייט זִיךְ אַווֹעק אַיִן זַיי זָענֶן אוּג אִיר זָענְט שׁוֹן פוּן דְרַיי מָענֶט קְקוּמֶן קֵיין מִצרים אוּג אִיר קוֹפְט גִיט קֵיין קָארֶן מִזָּם אִיר בְּוַדַאי זַיין אוֹס שְׁפִּיעֶן אוּג זִי הָאבֶּן וַייטֶר גֶענֶפֶּרט צוּ יוֹסף הַלְיָלָה וָהם צוּם הַארֶן צוּ רַייזֶן אַוֶעקְבִי רַייר דֶען מִיר זָענֶן גָווֹרֶן צֶווֶלְף בְּרִידֶר צוּ אוּנְז פָאטֶר יעקב וָם אִינְז פָאטֶר אִיז דֶר זִין פוּן יצחק אוּג יצחק אִיז גָווֹרֶן דֶר זִין פוּן אברהם העברי . אוּג אַצִינְד אִיז דֶר יִינְגְסְטֶר מִיט אִינְז פָאטֶר אִין כַּאנַ כנען אוּג אַיינֶר אִיז פַּר פַאלֶן גָווֹארֶן פוּן אוּנְז הָאבֶּן מִיר זִיךְ גְטְרַאכְט פָאטֶר אִיז עֶר דָא דְרוּם הָאבֶּן מִיר אִים זוּכְט אוּג יוֹסף הָט וַייטֶר צוּ זַיי גָאנְט הָט אִיר אִים דֶען גְזוּכְט אוֹף דֶר נַאנְצֶר וֶועלְט אוּג אַצִינְד קוּמְט אִיר אִים זוֹכֶן אִין כַּאנַ כנען אוּג זַיי הָאבֶּן וַייטֶער גֶענֶפֶּרט מֶען הָט אוּנְז גָאנְט אַז דִיא ישמעאלים הָאבֶּן אִים גְפִּירְט קֵיין מִצרים אוּג הָאבֶּן אִים פַּר קוֹפְט פַּר אַיִן קְנֶעכְט אוּג אוּנְז בְּרִידֶר אִז גָווֹרֶן זַייֶער אַיִן שַׁייֶנֶר פַּרשׁוֹן הָאבֶּן מִיר גְטְרַאכְט טָאטֶר הָט אִים אַיִן שׂרה גְקוֹפְט פַּאר אַיִן קְנֶעכְט דְרוּם הָאבֶּן מִיר אִים גְזוּכְט אִין דִי הַייזֶר טָאטֶר וֶועֶן מִיר אִים גְפִּוּנֶן וֶועלֶן מִיר אִים אוֹס לִייֶן אוּג יוֹסף הָט גָאנְט אִים פַּר קוֹפְט אִיר זַיי נָאךְ וָם בַּדַאךְט אִיר זָאנֶן אַז אַיִן נְרוֹסֶן לַיֶּגֶן אוּג אִיךְ שְׁוֶוער

אזו ווי דער מלך לעבט אז איר זענט אום שפּעהערס, דרום זענט איר גגאנגן אין די הייזר
כדי מען זאל אייך ניט קענן געפינען. אונ יוסף זאגט ווייטר צו זיי אוב איר וועט אים יוא
געפינען אונ מען וועט וועלן פר אים איין אוצר געלט צו וועט איר געבן פר אים האבן
זיי אים געענטפרט מיר וועלן פר אים געבן ווי פיל מען וועט וועלן אונ יוסף האט ווייטר צו
זיי גזאגט טאמר וועט מען ניט וועלן אים אפּ געבן צו אייך אפילו פר איין אוצר געלד
האבן זיי אים געענטפרט אז מען וועט ניט וועלן אים אפּ געבען צוא אונז פאר אום לייזונג
געלד וועלן מיר אונזר ברודר דאך אפּ נעמן אונ וועלן אהיים גיין אונ יוסף האט ווייטר
צו זיי גזאגט דאס איז אמת וואס איך זאג אז איר זענט אום שפּעהערס אונ איר ווילט
צווינגן די מענשן פון דעם לאנד מצרים דען איך האב געהערט אז צווייא מענשן פון אייך
האבן חרוב געמאכט שכם אובר אייער שוועסטער אצונד ווילט איר אזו טון צו דעם לאנד
מצרים אובר אייער ברודר. יוסף זאגט ווייטער צו זיי מיט דעם וועל איך וויסן אז איר
זענט ערליכע מענשן אז איר וועט אוועק שיקן איינעם פון אייך ער זאל ברענגן דעם
יונגסטן ברודער אהער צו מיר אונ אז איר וועט אזו טון וועל איך וויסן אז איר זענט
ערליכע מענשן אונ יוסף האט גרופען זיבציג גבורים פון זיינע גבורים אונ האט גזאגט צו
זיי נעמט די דאזיגע מענשן אונ ברענגט זייא אין דער תפיסה אריין אונ דיא זיבעציג
גבורים האבן גנומן די צעהן מענשן אונ האבן זיי איינגזעצט אין דער תפיסה דרייא טעג
אונ ווי עס איז גקומן פר נאכט פון דעם דריטן טאג האט יוסף גהייסן אז מזאל זיי ארויס
לאזן פון דער תפיסה אונ מען זאל זיי ברענגן צו עם אונ יוסף האט צו זייא גזאגט אז איר וועט
דס טון וועל איך וויסן אז איר זענט ערליכע לייט אונ איר וועט בלייבן לעבן איינר פון
אייך זאל בלייבן דא אין דר תפיסה אונ איר אלע גיין מענשן געמט אייך אן קארן אונ
גייט אהיים צום לאנד כנען אונ איר זאלט מיר ברענגען אייער יונגסטן ברודער אונ אז
איר וועט מקיים זיין מייני רייד וועל איך וויסן אז איר זענט ווארהאפטיגע לייט אונ יוסף
איז אוועק גגאנגן אין איין חדר אריין אונ האט דארטן גוויינט איין גרוס גוויין דען ער האט
זיך זייער דר בארימט אוף זיי אונ דר נאך האט יוסף זיך אן גוואשט דס פנים אונ איז אריין
גקומן צו זיי אונ האט גהייסן אז מען זאל נעמן שמעון אין דר תפיסה אריין אונ די גבורים
האבן גאיילט אונ האבן אן גנומן שמעון דר וייל האט שמעון אגשריי גטון האט מע דס געהערט
אין פיל נאסן ווענן די זיבציג גבורים אנטלאפן געווארן איז מער ניט אובר גבליבע אי' שטוב
נאר יוסף מיט זיין זון מנשה אונ ווי מנשה האט דר זעהן די גבורה פון שמעון האט אין מנשה זייער
גגרוסט דר צארן איז מנשה אוף גשפרונגען אונ האט מיטן פוסט דר לאנגט איין זעץ אובער דעם
ריקן פון שמעון איז שמעון געשטילט געווארן אונ מנשה האט געבונדן שמעון אונ דאט אים געבראכט
אין דער תפיסה אונ אלי קונגרד פון יעקב האבן זיך פר וואונדרט אוף דר גבורה פון מנשה דאט
שמעון גזאגט צו זייני ברודר דס שלאגן שיינט פון אונזער פאטרס הויז גזונד. אונ דר נאך האט
יוסף גבאטן אז מען זאל אן שיטן זייערע זעק מיט קארן אונ דס געלט פאבן קארן זאל מען
אויך אריין לייגן אין זייערע זעק אונ מען זאל מיט געבן שפייז אופען וועג: אונ יוסף האט
זייא אן גזאגט קמען השם אז איר זאלט מיט ברענגן אייער יונגסטען ברודער צו מיר
אונ

תּם וישׁר

אוּן זָענען דָּר נָאךְ אַוועק גענאנגען צום לאנד כנען צוּ זייער פאטער . אוּן ווי זיי
זענען גקומען אוף אירן הארבּריג הָט לוי אוף געפּונט זיין זאק הָט עֶר גפונען
אירן זאק דָם געלט ווֹם זיי הָאבּן אפּ גוואגן צוּ יוסף פּאַרן קאָרן . אוּן זיי
אלי הָאבּן זיך זייער דָר שׂראקן אוּן הָאבּן גָאגט ווֹם איז דָם וואס גאט ב״ה
הָט צוּ אונז גטאן אוּן אצונד ווען מען אין מצרים אוף אונז מאכן גרוסי
כַּלְבּוּלים . אוּן יהודה הָט צוּ זיי גָאגט פּר וָואר מיר זענען יוא שולדיג
אוּן מיר הָאבּן גזינדיגט צוּ נאט ב״ה מיט דעם וָאס מיר הָאבּן פּר קופּט
אוּנזר ברוֹדָר אוּן ראובן הָט צוּ זיי גָאגט פּר וָאר איך הָאב אייך גָאגט
אז מיר זָאלן ניט זינדיגן מיט דעם קוּנד אוּן איר הָט מיך ניט גָווָאלט צוּ
הָערן אצונד פּארשט נאט ב״ה פון אייך זיין בלוט . אוּן זיי הָאבּן אוּבר
גענעכטיגט אוף דעם דאזיגן אורט ווי זיי הָאבּן דָם געלט גפונען אוּן וויא
עם איז טאג גָוואָרן הָאבּן זיי ארוף גלייגט דעם קארן אוף די איזלען
אוּן זענען גענאנגן בּיז צוּ דעם לאנד כנען צום פאטער . אוּן וויא זייא זענען
גקומען צוּ דעם פאטער איז דָר פאטער ארום גגאנגן אקענען זיי האט עֶר
דער זעהן אז זיין זון שמעון איז ניט פרהאנדן מיט זיי הָט יעקב גָאגט צוּ
זיי ווּ איז אייער ברוֹדָר שמעון ווָם איך זעה אים ניט הָאבּן די קונד״ער
צוּ אים דער צייכט ווָם עם הָט זיך צוּ זייא גטראפען אוּן ווי זיי זענען
גקומען אין זייער הייזער ארין הָאבּען זיי געפּינט זייער זעק הָאבּן זיי
דָר זָעהן אז דָם גאנצע געלט איז פרהאנדן הָאבּן זיי זיך זייער גפּארכטן
אוּן אוך זייער פּאטער . אוּן יעקב הָט צוּ זיי גָאגט ווֹם איז דָם ווֹם אייר
הָט צוּ מיר גטון איך הָאב צוּ אייך גשיקט מיין זון יוסף ער זאל זעהן
דָם פּריד פון אייך הָאט איר מיר גָאגט איין בייזע חַיה הָאט אים אוף
גגעסן איז שמעון גגאנגן מיט אייך קוּפּן קארן עגפּערט איר אז דָר
שני למלך הָאט אים גבוּנדען אוּן הָאט אים אין דער תפיסה ארין
גזעצט אוּן אצונד ווילט איר נאך נעמן בנימין כדי איר זָאלט אים אוך
טייטן אוּן איר ווען מאכן נידרן מיין גרייזקייט אין גרוב ארין אוּבר
בנימין אוּן יוסף אוּן אצונד זָאג איך אז מיין זון בנימין ווָעט ניט גיין
מיט אייך דען זיין ברוֹדָר איז גשטארבּען אוּן ער איז אליין מיר אוּבר
גבליבּן אוּן אוב ער ווָעט גיין מיט אייך ווָעט זיך אים אוך טרעפּן אזוא

וי צו זיין ברודר הט זיך נטראפן אוג ראובן הט גאנט צום פאטער גיב
אויף מיר בנימין אוג אויב איך ועל ניט אפ ברענגען בנימין צו דיר
זאלסטו מיינען מייני צוויי זון . אוג דער הונגער איז גוואקסן אלע מאל
גרעסער אוג אלע מענטשן פון דעם לאנד כנען פלעגן גיין קיין מצרים
קופן קארן אוג דער קארן ום די קונדער פון יעקב האבן גבראכט
פון מצרים הט גרועמט צווי חדשים מיט עטליכע טעג אוג ויא דר
קארן איז אום גנאנגן זענן זיי נוואקסן הינגריג זענן גקומן דאם הוז גזונד
פון יעקב אוג דאם קליין גזונד צו יעקב אוג האבן אים ארום גרינגלט
אוג האבען גזאגט צו אים גיב אונז עסין פאר ום זאלן מיר שטארבן
פאר דיינע אוגן אוג וי יעקב האט גהערט די רייד פון קליינע קונדר
האט ער גווינט איין גרום גווין אוג האט זיך זיער דר בארימט אובר
זייא האט יעקב גרופן זיינע גרוסע קונדר זענן זיי גקומן אוג האבן זיך
גזעצט פר אים הט יעקב צו זייא גזאגט ועהט איר דען ניט דיא קליינע
קונדר ויינן אוג זענן הונגריג אוג פר ום גיט איר ניט קופן קיין קארן
הט יהודה גענפרט אוג גאנט צום פאטר ועסמו שיקן מיט אונז דיין
זון בנימין ועלן מיר גיין קיין מצרים נאך קארן אוג אויב דוא ועסט
ניט שיקן מיט אונז דיין זון בנימין ועלן מיר ניט גיין קיין מצרים דען
דער שני למלך האט אונז אן גזאגט אז מיר זאלין ניט קומען אן אים
אוג דער שני למלך איז ועיער איין גרוסער גבור אוג איין גרוסר חכם
אוג אזו איין גלייכענש ויא ער איז ניט פר האנדן אויף דער ועלט
אוג אלע שרים ום זענן אדום מצרים מוזן אן אים קיין שום זאך ניט
אוג אויך בשעת מיר זענען אוועק גנאנגען פון אים האבן מיר זיך
גטראכט ווי מיר האבן גמוז צו דיא שמעט פון אמורי אוג דר צארן
האט גבערענט אין אונז ואם ער האט אונז חושך גוועז אז מיר זענן
אוים שפעהערם אבער אז מיר זענען נאך איין מאהל גקומען צו אים
איז אויך אונז גפאלן איין גרוסער פחד אוג מיר האבן ניט גקענט
ריידן צוא אים אפילו איין ווארט אוג אצונד אונזער ליבער פאטער
שיק מיט אונז ברודר בנימין ועלן מיר גיין קיין מצרים נאך קארן צו
איין דער ערונג אוג מיר ועלן ניט אוים שטארבן פאר גרוים הונגער

אוּן יעקב הָט צוּ זַיי גָאנְט פַּר וָוס הָט אִיר מִיר אִיבֶּר גַמָאן מִיט דָעם
וָוס אִיר הָט גָאנְט צוּם שני לְמִלְךָ אַז אִיר הָט נָאךְ אֵין יוּנְגְסְטֶן בְּרוּדֶר
אוּן יהוּדה הָט גֶעְנֶפֶּרט צוּם פָאטֶר יעקב גִיב דָאךְ בנימין אִין מַיין הַאנְט
אוּן מִיר וָועלֶן גִיין קֶרִין מִצרים אוּן אוֹב אִיךְ וָועל קוּמֶן פּוּן מִצרים אָן
עֶם וָועל אִיךְ זַיין אֵיין זִיבְּנְדִיגֶר צוּ דִיר אַלֶע מַיינִי לֶעבֶן מֶעג אוּן הָאסְט
דָעָן נִיט גֶעהֶן אַז אוּנְזֶרֶי קִלַיינִי קִנְדֶר וַויֶינֶן וָוארום זַיי זָענֶן הוּנְגְרִיג אוּן
אַצוּנְד זָאל דָר הִיצְט וָועֶן דַיין דָר בַּאריְמְקִיט אוֹף זַיי אוּן זָאלְסְט שְׁקֶן
דָעם יוּנְגְסְטֶן זוּן מִיט אוּנְז אוּן טוּא תִפלה צוּ נָאט ב״ה אוֹף אוּנְז אַז נָאט
ב״ה זָאל טוּן מִיט אוּנְז חסד אַז מִיר זָאלֶן גְפוּנֶן חֵן בַּיי דֶעם שני לְמִלְךָ
מִיט זַיינֶע מֶענְשֶׁן אוּן מִיט דָעם וָוס מִיר זָאמֶן זִיךְ אַוונַלָאנְג מִיט דָעם
וָוס מִיר רֵיידֶן מִיט דִיר וָואלְטֶן מִיר שוֹן גְקֶענְט צוּוַיי מָאל זִיךְ אוּם קֶערֶן
פּוּן מִצרים מִיט דַיין זוּן בנימין אוּן יעקב הָט גָאנְט צוּ זַיי קוּנֶדר אִיךְ
וָועל מִיךְ פַּר זִיכֶרן אִין נָאט ב״ה עֶר וָועט אַיךְ מַציל זַיין אוּן נָאט
ב״ה וָועט אַיךְ גֶעבֶּן חֵן אִין דִי אוֹגֶן פּוּן דָעם שני לְמִלְךָ אוּן אוֹךְ בַּיי
אַלי זַיינֶע מֶענְשֶׁן אוּן אַצוּנְד שְׁטַיִיט אוֹף אוּן נָעמְט אֵיין מַתָּנה וָוס עֶם
גְפִינְט זִיךְ אִין דָאזִיגֶן לַאנְד אוּן בְּרֶענְגֶן עֶם פַּר עֶם אוּן דָר אַלְמַאכְטִיגֶר
נָאט זָאל אַיךְ נָעבֶּן צוּ אֵיין דָר בַּאריְמְקִיט פַּר עֶם אוּן עֶר זָאל מִיט
אַיךְ שְׁקֶן בנימין מִיט שִׁמעוֹן אַייעֶר בְּרוּדֶר אוּן דִיא קוּנֶדר פּוּן יעקב
זָענֶן אוֹף גִישְׁמַאנֶן אוּן הָאבֶּן גְנוּמֶן זַייעֶר בְּרוּדֶר בנימין אוּן פּוּן דָעם
בֶּעסְטִין גְוועֶרִין פּוּן דֶעם לַאנְד כנען אוּן אוֹךְ פִּיל זוּלְבֶּר אוּן יעקב
הָט אָן גָאנְגט צוּ זַיינֶע קוּנֶדער אַז וַיִיא זָאלֶן אָפּ הִיטֶן בנימן אוֹפֶּעֶן
וָועג אוּן וַיִיא זָאלֶן זִיךְ נִיט אָפּ שַׁיידֶען פּוּן עֶם אוֹן וָועג אוּן אוֹךְ
אִין מִצרים אוּן יעקב אִיז אוֹף גִשְׁמַאנֶן אוּן הָט פַּר שְׁפַּרַייט זַייני הֶענְט
צוּ נָאט ב״ה תִפלה צוּ מוֹזֶן אוּן הָאט גָאנְט נָאט מַיין נָאט וָואס דוּא
בִּיסְט דָר נָאט פּוּן דָעם חַיְמֶל אוּן פּוּן דָר עֶרד גִידֶענְק דָאס זִיכְרַהַייט
וָוס דוּא הָאסְט פַּאר זִיכְרט צוּ מַיין עֶלְטֶר פָאטֶר אברהם אוּן אוֹךְ צוּ
מַיין פָאטֶר יצחק אַז דוּ זָאלְסְט טוֹן גִינָאד צוּ מַיינֶע קוּנֶדר אוּן זָאלְסְט
זַיי נִיט אִיבֶּר עֶנְפֶּערן אִין דִי הֶענְט פּוּן דִי מִצרים נָאט ב״ה טוּא דָס
פּוּן וָועֶן דַיין דָער בַּאריְמְקִיט אוּן זַיי מַציל פּוּן דִי מִצרים אוּן אוֹךְ

דָם הוֹז גְוונר פּוּן יעקב הָאבֶּן אוֹךְ אוֹךְ גְהוּבֶּן זִייעֲרי אוּינֶן צוּ נָאט ב״ה
אוּג הָאבֶּן גְוֶוייְנט אוּג גְשְׁרוּגֶן אַז נָאט זָאל מַצִיל זַיין וַייעֲרי עֶלְטֶרִין פּוּן
דִי הָעֶנד פּוּן מצרים . אוּג יעקב הָט גְשְׁרוּבֶּן אֵיין בְּריב צִים שני למלך
פּוּן מצרים אוּג הָט גְנֶעבֶּין צוּ יהודה מִים זַייני בְּרוּדֶר . אִין דֶעם בְּריב
אִיז אַזוֹ גְשְׁמַאנֶן גְשְׁרִיבֶּן פּוּן מִיר דַיין קְנֶעכְט יעקב דֶר זוֹן פּוּן יצחק אוּג
מַיין פָּאטֶר יצחק אִיז דָעֶר זוֹן פּוּן אברהם העברי שְׁרַייב אִיךְ צוּ דֶעם
בֶּעֶרִימְטֶן שַׁלִיט וּוֹם עֶר אִיז שְׁטַארְק אוּן מֶעכְטִיג אוּג קְלוּג דָם שני למלך
פְּרִיד אוּג זֶענֶן אוּג דֶר הַאר וַייְכְט אַז דֶר הוּנגֶר הָט זִיךְ זַייעֶר נְשְׁמַארְקְט
אִין לַאנְד כְּנַעַן הָאב אִיךְ גְשׁוּקְט מַיני קוּנֶדר אַז זַיי זָאלֶן גַיין קוֹפֶן קָארֶן
אִין מִצ־ים כְּדֵי מִיר עֶפִּים דֶר גֶערִין אוּג אִיךְ בִּין זַייעֶר אַלְט אוּג אִיךְ
קֶעֶן שׁוֹן נָאר נִיט זֶעהֶן מִים מַיני אוֹגֶן אוּג אִיךְ וַיין אַלי טָאג פַּר טָאג
אוֹף מַיין זוֹן יוסף וֶוֹם עֶר אִיז פַּר פַּאלֶן גִיוָואָרֶן פּוּן מִיר אִיךְ הָב אֶן גְוֶאגְט
צוּ מַיני קוּנֶדר בְּשַׁעַת אַז זַיי וֶועלֶן קוֹמֶן קֵיין מצרים זָאלֶן זַיי נִיט אַרַיין
דוֹרְךְ אֵיין טוֹעֶר אוּג אוֹךְ הָאב אִיךְ זַיי אֶן גְזָאגְט אַז זַיי זָאלֶן גַיין זוּכֶען
מַיין זוֹן יוסף אִין מצרים טָאמֶר וֶועלֶן זַיי עֶם גְפִינֶן אוּג זַיי הָאבֶּן גְטוֹן וַוי
אִיךְ הָאב אֶן גְזָאגְט אַצוּנְד הָט מֶען זַיי גְמַאכְט פַּר אוֹם שְׁפִּעֲרִם פַּר וָואר
אִיךְ הָאב גְהֶעֲרְט אַז דֶר הַאר אִז אֵיין גְרוֹסֶר חכם אוּג פַּאר וָואם זָאל
מֶען נִיט פַּר שְׁטֶיין צוּ זֶענֶן זַיי אוֹם שְׁפִּעֲרִם אוּג אוֹב נַיין אוּג אוֹךְ הָאב
אִיךְ גִיהֶעֲרְט אַז דֶר הַאר הָט פּוֹתֶר חָלוֹם גְוֶוען צוּ פַּרְעה אוּג הָאט עֶם
מִידֵיי גְוֶוען אַז עֶם וֶועט זַיין אֵיין הוּנגֶר אוּג פַּר וֹוס זָאל כְּבוֹדוֹ נִיט פַּר
שְׁטֶיין מִים זַיין חכמה אַז מַיני קוּנֶדר זֶענֶן נִיט אוֹם שְׁפִּיעֲרִם אוּג אַצוּנְד
מַיין הַאר אִיךְ שִׁיק מַיין יונגְסְטֶן זוֹן אַזוֹ וַוי דוּ הָאסְט בֶּעפוֹלֶן צוּ מַיינֶע
קוּנֶדר אוּג אַצוּנְד בֶּעט אִיךְ דִיךְ זַייעֶר אַז דוּ זָאלְסְט מָאן דַייגֶע אוֹגֶען
אוֹף מַיין יונגְסְטֶן זוֹן בִּיז עֶר וֶועט זִיךְ אוּם קֶערֶן מִים פְּרִיד צוּא מִיר
מִים זַייגֶע בְּרוֹדֶר אוּג דוּא וַוייְסְט וואוֹל אוּג הָאסְט גְהֶעֲרְט וָואם אוּנְזֶער
נָאט הָט גְטָאן צוּ לִיב מַיין עֶלְטֶר פָּאטֶער אברהם אוּג מַיין פָּאטֶער
יצחק אַז דִיא גבורה פּוּן נָאט ב״ה אִיז תמיד מִים אוּנְז אוּג נָאט ב״ה
הֶעֲרְט תמיד צוּ אוּנְזֶרֶע תפילות אוּג עֶר פַּאר לָאזְט אוּנְז קֵיין מָאל נִיט
אוּג אוֹב מֶען וֶועט שְׁלָעכְץ מוּן מַיני קוּנֶדר וֶועל אִיךְ רוּפֶן צוּ נָאט ב״ה .

תּם ויּשׂר

אוּן אַצוּנְד גַיִיט מַיין זוּן בנימן מִיט זַייני בְּרוּדֶר צוּ דִיר בְּעָט אִיךְ דִיךְ אַז
מֶען זָאל עֶם נִימ טוּן קֵיין שְׁלֶעכְטִין אוּן זָאלְמֶט עֶם אָפּ שִׁיקֶן מִיט זַייְנֶע
בְּרוּדֶר צוּ מִיר מִיט פְּרֵיד . אוּן דֶר פַּר וְוָעט נָאט רַיין גְּדוֹלָה אוּן בָּבוד
פַּר גֶרֶעסֶרן אוּן אריכת ימים וברכה להדר כבודו שֶׁעֶנְקֶן . אוּן יעקב
הָט גֶּגעבֶּן דִי דָאוִינָע בְּרִיב צוּ יהודה אַז עֶר זָאל זִי אָפּ גֶעבֶּן צוּם שני
למלך פּוּן מצרים אוּן דִי קוּנֶדֶר פּוּן יעקב זָענֶן אִיךְ גִשְׁמַאנֶן אוּן הָאבֶּן
גְנוּמֶן זַייֶער בְּרוּדֶר בנימן אוּן אוֹךְ דִי מַתָּנָה אוּן זָענֶן גְנַאנְגֶן קֵיין מצרים
אוּן וִוי זַיי זָענֶן גְקוּמֶן קֵיין מצרים זָענֶן זַיי גְנַאנְגֶן צוּם שני למלך אוּן
הָאבֶּן זִיךְ גִשְׁמַעלְט פַּר עֶם . אוּן וִוי יוסף הָט זַיי דָר זָעהֶן מִיט זַיין בְּרוּדֶר
בנימן הָט עֶר זַיי גֶגעבֶּן שָׁלוֹם אוּן יוסף הָט גְּבָאמֶן אַז עֶר זָאל מַאכֶּן
אַיין מָאל צַייט אוּן עֶם אִיז גְוִוען מִיטְאַנ צַייט הָאט יוסף גִשִׁיקְט אַז מֶען
זָאל בְּרֶענְגֶן פַּר עֶם בנימן . הָאבֶּן דִי מֶענְשֶׁן וָאם זָענֶן גְוִוען אִין שְׁטוּב
בַּיי יוסף דֶר צַייְלְט אַז יעקבם קִינֶדֶר הָאבֶּן אָפּ גֶגעבֶּן דָס גֶעלְד וָוִם זַיי
הָאבֶּן גְפִינֶן אִין דִי זָעק הָט יוסף גֶעְנְפֶּרְט צוּ דִי מֶענְשֶׁן זָאלְט זַיי לָאזֶן זַיי
נָאר קֵיין מוֹרָא נִיט הָאבֶּן דָס גֶעלְט אִיז נִיט מַיינְס זַייֶער נָאט הָט זַייא
גֶגעבֶּן דָס גֶעלְט . אוּן יוסף הָט אוֹס גִיצוֹגֶן שִׁמְעוֹן . אִיז שִׁמְעוֹן גְקוּמֶן
פַּר דִי בְּרוּדֶר אוּן הָט גָאלְט צוּ זַיי דֶר שני למלך הָט גָמַאן צוּ מִיר פִּיל
גוּטְס דָעֶן תִּיכֶף וִוי אִיר זָעְט אַוֶועק גְנַאנְגֶן פּוּן מצרים הָט עֶר מִיךְ אוֹף
גְּבִינְדֶן אוּן הָט מִיךְ אַרוֹס גְנוּמֶן פּוּן דֶר תפיסה . אוּן יהודה הָאט אָן
גְנוּמֶן זַיין בְּרוּדֶר בנימן אוּן הָט עֶם אוּן נִבְּרַאכְט פַּר יוסף אוּן יהודה מִיט
בנימן הָאבֶּן זִיךְ גְּבוּקְט צוּ עֶם אוּן דֶר נָאךְ הָאבֶּן זַיי עֶם גֶגעבֶּן דִי מַתָּנָה
וָוָס זַיי הָאבֶּן גִבְּרַאכְט פּוּן דֶעם פָאטֶר אוּן יוסף הָט גָזאגְט צוּ זַייא אִיז
פְּרִיי צוּ אַייעֶרי קוּנֶדֶר אִיז פְּרִיד צוּ אַייעֶר פָאטֶר הָאבֶּן זַיי גֶעזָפְּרְט צוּ
אִים עֶס אִיז אַלְדִינְג מִיט פְּרִיד . אוּן יהודה הָט אַרוֹס גְנוּמֶן דִי בְּרוּב
אוּן הָט גֶגעבֶּן צוּ יוסף אִין דֶר הַאנְט אוּן יוסף הָאט אִיבֶּר גְלַייְנְט דִיא
בְּרוּב הָט עֶר דָר קֶעְנְט אַז דָס כְּתַב אִיז פּוּן זַיין פָאטֶר אוּן יוסף הָאט
זִיךְ נִיט גְקֶעְנְט אוֹף הָאלְטֶן אוּן אִיז גְנַאנְגֶן אוֹן אַיין חֶדֶר אוּן הָט גְוַוייְנְט
אַיין נְרוֹס גְוַויין אוּן בנימן הָט גְנֶעהָנְט צוּ יוסף הָט יוסף אַרוֹף גְלַייְנְט
זַיין הָאנְט אוֹף בנימנס קָאפּ אוּן יוסף הָט גָזאגְט נָאט ב״ה זָאל דִיךְ לַייְט

זָעלִינֶן אוּן יוֹסֵף הָט גָאנְט אַז מֶען זָאל לַיינֶן בְּרוּט צוּם טִישׁ. אוּן יוֹסֵף הָט גְהַאלְטֶן אַיין בְּעכֶר אִין דֶר הַאנְט וָם עֶר הָט מִיט דָעם גִימְרוּנְקֶען אוּן דֶר בְּעכֶר אִיז גְוֶוען פוּן גוּט זוּלְבֶּר אוּן עָם אִיז גְוֶוען אַרַיין גֶזעצְט אִין דֶעם בְּעכֶר זַיעֶר טַיעֶרי שְׁטַיינְדֶלֶךְ אוּן יוֹסֵף הָאט אַיין זָעץ גֶטָאן מִיטֶן בְּעכֶר אִין זַיין הַאנְט בְּשָׁעת זַייא הָאבֶּן זִיךְ גֶזעצְט עָסֶן אוּן יוֹסֵף הָט גָאנְט צוּ דִי בְּרִידֶר אִיךְ וַיים וואוֹל מִיט דָעם בְּעכֶר וָעֶר עָם אִיז עָווישֶׁן אַיִיךְ אַיין בְּכוֹר. אוּן ראוּבן אִיז דֶר בְּכוֹר אוּן שִׁמעוֹן אוּן לוי אוּן יְהוּדה אוּן יִשָּׂשכָר אוּן זבוּלן זָענֶן פוּן אַיין מוּטֶר הָט עֶר אוֹךְ גֶזעצְט וִוי זַיי זָענֶן גְבָּאֹרֶן גְוָואֹרֶן. אוּן דִי אִיבְּרִיגֶע הָט עֶר אוֹךְ גֶזעצְט וִוי זַיי זָענֶן גְבָּאֹרֶן גְוָואֹרֶן. אוּן יוֹסֵף הָט צוּ זַיי גְזָאנְט אַייעֶר קְלֵיינֶר בְּרוּדֶר הָט נִיט קֵיין בְּרוּדֶר פוּן זַיין מוּטֶר אוּן אִיךְ הָאבּ אוֹךְ נִיט קֵיין בְּרוּדֶר פוּן מַיין מוּטֶר לָאז עֶר זִיךְ זָעצֶן מִיט מִיר עָסֶן אוּן בִּנימִן אִיז אוֹךְ גְגאנְגֶן צוּ יוֹסֵף אוּן הָט זִיךְ גֶזעצְט מִיט יוֹסֵף אוֹךְ דֶר שְׁטוּל אוּן דִי בְּרוּדֶר פוּן יוֹסֵף הָאבֶּן זִיךְ פַר וואוּנדֶרְט דְרוֹף אוּן דִי בְּרוּדֶר הָאבֶּן גְגעֶסֶן מִיט יוֹסֵף אִין דָעֶר זָעלְבִּינֶר צַייט אוּן יוֹסֵף הָט זַיי גְגעֶבֶּן צוּ אִיטְלִיכֶן פוּן זַייני בְּרוּדֶר אַיין מתנה אוּן צוּ בִּנימִן הָאט עֶר אוֹךְ גֶגעֶבֶּן אַיין מתנה אוּן אפרים אַיין מתנה אוּן מנשה אִין מתנה אוּן אסנת דָם וַייב פוּן יוֹסֵף הָאט אוֹךְ גְגעֶבֶּן צוּ בִּנימִן אַיין מתנה הָט בִּנימִן גְהַאט פִּינְף מתנות אוּן יוֹסֵף הָט זַיי גְגעֶבֶּן וַיין אַז זַיי זָאלֶן טְרוּנְקֶן הָאבֶּן זַיי נִיט גְוָואלְט טְרוּנְקֶן אוּן הָאבֶּען צוּ עָם גְזָאנְט זִינְט יוֹסֵף אִיז פַר פַאלֶן גְוָואֹרֶן טְרוּנְקֶן מִיר נִיט קֵיין וַיין אוּן מִיר עֶסֶן נִיט קֵיין גוּט עֶסֶן. אוּן יוֹסֵף הָאט זַייא בַּשְׁוואֹרֶן אוּן הָט זִיךְ גְשְׁטַארְקְט אוֹךְ זַייא הָאבֶּן זַייא גְמוּסְט טְרוּנְקֶן וַיין אוּן הָאבֶּן מִיט עָם גְטְרוּנְקֶן דֶעם זָעלְבִּינֶן טָאג אַיין נַאנְצֶן טָאג:

אוּן דֶר נָאךְ הָט יוֹסֵף גִיפֶּרעגְט צוּ בִּנימִן הָאסְטוּ עָפּעס קוּנְדֶר הָט בִּנימִן גִיעֶנְפֶּרְט אִיךְ הָאבּ צָעהָן קוּנְדֶר אוּן אַזוֹ הַיסֶן זַיי בלע אוּן בכר אוּן אשבל אוּן גרא אוּן נעמן אוּן אחי אוּן ראֹש אוּן מפים אוּן חופים אוּן ארד אִיךְ הָאבּ זַיי אַלי אַזוֹ גְרוֹפֶן אוֹף דֶעם טְרָעפּוּנְג וָום עָם הָט זִיךְ גְטְרָאפֶן צוּ מַיין בְּרוּדֶר יוֹסֵף אוּן יוֹסֵף הָאט גָאנְט צוּ בִּנימִן צוּ אִיךְ בִּין דַיין בְּרוּדֶר יוֹסֵף נַייאֶרְט דוּ זָאלְסְט נִיט מִגלה זַיין דִי זַאךְ צוּ דַיינֶע בְּרִידֶער

אִיךְ

תּם וישׂר

אִיךְ וועל דִיךְ מִיט זַיי אַוועק שִׁיקן אוּן דֶר נָאךְ וָועל אִיךְ הַייסן אַז סָען זָאל וויידֶר קֶערין דִיךְ מִיט דַיינִי בְּרוּדֶר קִיין מצרים אוּן אִיךְ וועל דִיךְ אַוועק נָעמָן פּוּן זַיי וועל אִיךְ זָעהן אוּב זַיי וועלן מִרחמה האלטן מִיט מִיר דֶר פַּר וָם אִיךְ הָאבּ דִיךְ צוּ גְנוּמָן בַּיי זַיי וועל אִיךְ וויסן אַז זַייא הָאבּן חֲרָטָה אוֹף דָעם וָם זַיי הָאבּן מִיר גְטָאן אוּן דֶר נָאךְ וָועל אִיךְ זִיךְ צוּ זַיי דֶר קֶעגן אוּן אוּב זַיי וועלן דִיךְ פַּר לָאזין וועסטוּ זִיצן דָא אוּן זַיי וועל אִיךְ אַוועק שִׁיקן אוּן וועל מִיךְ נִיט דֶר קֶענין אוּן יוסף הָאט גֶהַייסן אַז סָען זָאל זַייער דָם גָעלט אַרַיין טָאן אִין זַאק אוּן דָעם גוּטָן בָּעכֶר וָם אִיךְ הָאבּ זָאל סָען אַרַיין לַייגָען אִין דָעם זַאק פּוּן בנימין אוּן מָען זָאל זַיי מִיט גָעבּן שְׁפַּייז אוֹפָן וועג אוּן וויא עָם אִיז גְקוּמָן אוֹפָן אַנדֶרן טָאג אִין דֶר פְּרִיא זָענָן דִיא בְּרוּדֶר פּוּן יוסף אוֹף גִשטַאנָן אוּן הָאבּן אַרוֹף גְלַייקט זַיי עֶרי זָעק אוֹף דִיא אַייזָלן אוּן הָאבּן גְנוּמָן זַיי עֶר בְּרוּדֶר בנימן אוּן זָענָן אַוועק גְנַאנָגָן אִין זַיי עֶר וָעג צוּם לַאנד כנען אוּן וויא זַיי זָענָן נִיט גְוועָן וַייט פּוּן מצרים הָט יוסף גָאנְט צוּ זַיין הוֹף מַיינְסָטֶר אֵייל אוּן גִיי גֶעךְ צוּ דִי עֶליף מֶענְשָׁן וָם זָענָן נִיט לַאנג אַוועק גְגַאנְגָן . אוּן זָאלְסְט זָאגָן צוּ זַיי נָאךְ וָם הָאבּן זַי גְנַנבְת דָעם גוּטָן בָּעכֶר פּוּן דָעם שׁני לְמלכות . אוּן דֶר הוֹף מַיינְסָטֶר אִיז אוֹף גִשטַאנָן אוּן אִיז זַיי נָאךְ גְלָאפָן אוּן הָט זַיי אָן גְיָאנְט אוּן הָט צוּ זַיי גָזָאנְט אַזוֹ וַיי יוסף הָט אִים אָן גָזָאנְט . אוּן וַיי זַיי הָאבּן דֶר הֶערְט דִי דָאוֹגֶעךְרַייד הָט דֶר צָארֶן גְגרוּמְט אִין זַיי אוּן הָאבּן גָזָאנְט צוּם הוֹפמַיינְסָטֶר בַּיי וָעמָן מָען וָעט גְפוּנֶן דָעם בָּעכֶר זָאל וֶערן גַטַייט אוּן מִיר אַלֶי זָאלְזַיין קְנֶעכְט צוּם שׁני לְמלכות אוּן הָאבּן גָזוּכְט אִין אַלֶי זָעק . דָט מָען גָפוּנֶן דָעם בָּעכֶר פַּאר שְׁטֶעקְט אִין דָעם זַאק פּוּן זַייער בְּרוּדֶר בנימן . אוּן וַיי דִי בְּרוּדֶר הָאבּן דֶר זָעהן אַז סָען דָט גְפוּנֶן דָעם בָּעכֶר אִין דָעם זַאק פּוּן בנימן הָאבּן זַייא צוּ רִיסָן זַייעֶר קְלַיידֶר אוּן הָאבּן זִיךְ אוֹם גֶקֶערְט קִיין מצרים . אוּן בְּשׁעת זַייא זָענָן גְנַאנְגָן אוֹפָן וָועג הָאבּן זַיי גְשׁלָאנָן זַייעֶר בְּרוּדֶר בנימן בִּיז זַיי זָענָן גְקוּמָן קִיין מצרים . אוּן וַיי זַיי זָענָן גְקוּמָן קִיין מצרים זָענָן זַיי תיכף גְגַאנְגָן צוּ יוסף אוּן הָאבּן זִיךְ פַּר אִים גְשְׁטַעלְט אוּן דֶר צָארֶן הָט זַייעֶר גְגרוּמְט אִין יהודה אוּן הָט גְזָאנְט צוּ עָם אַז וַיי נָאט ב״ה לָעבְּט אַז דָם וָם דוּ הָאסְט

אונו אום גקערט קיין מצרים כדי מיר זאלן פר וויסטן די שמאם מצרים .
אונ ער איז גוועסן אוף דר שטוב אונ זייני גבורים זענן גשמאנן לעבן אים
אונ ער הט גזאגט פר ום הט איר מיר אעזעק גנגנבת דעם גוטן בעכר
אונ איר זענט מיט אים אוועק גגאנגן . נעיערט איך וייס וואול נאך וואם
איר הט נגנבת דעם בעכר כדי איר זאלט מיט דעם בעכר קענן ערפארן
וויי אייער ברודר יוסף איז . אונ יהודה הט גזאגט צו עם ום זאלן מיר זך
נרעכט מאכן אז גאט ב"ה צערינט הייגט אוף אונו דרום הט ער אונו דם
צו גשוקט . אונ ער איז אוף גשמאנן פון דר שטוב אונ איז צו זיי צו גגאנגן
אונ הט מיט גוואדר צו גנומן פון זיי בנימן אונ גייט אין איין חדר אריין אונ
הט פר שלאסן פר זיי די מיר אונ ער הט גזאגט צו זיינעם הוף מיינסטר
אז ער זאל זאגן צו זיינע ברודר אז זיי זאלן אהיים גיין מיט פריד צו זייער
פאטר אונ בייי ווען דער בעכר איז גוועזן דעם הט דר שני למלכות צוא
גנומן פר איין קנעכט. דר הוף מיינסטר הט אזו גטאן :

פרשת ויגש

אונ וויא יהודה הט רער זעהן ום דר שני למלך הט גטון צו זיי הט
יהודה גנעמט צו יוסף אונ הט גזאגט איך בעט דעם האר אז ער
האר זאל צו הערן ום דער קנעכט ווען ריידן הט יוסף צו אים גענפרט
רייד אונ איך ווער צו הערן הט יהודה צו אים גזאגט פר ואר בשעת
אז מיר זענן גקומן צום ערשטן קויפן קארן בייי דיר האסטו אונו גמאכט
פר אוים שפעהערס אונ האסט אונו גיהייסן ברענגן אונזר יונגסטן ברודר
הארן מיר אים גבראכט צו דיר אונ אצונד מאכסטו ווייטר איין בלבול
אוף אונו אונ אצונד בעט איך דעם הערין אז דר האר זאל אונו אום
קערן אונזר ברודר אונ מיר וועלן גיין מיט פריד צו אונזר פאטר אונ
אויב ניט ווען מיר פר וויסטן מצרים . אונ יוסף הט גענפרט צו יהודה ום
עפינסטו דיין בריט מויל אונ רעמסט אן הכנעה דא שווער איך אז
וויא פרעה לעבט אז איך ווען היסטן אז מיינע גבורים זאלן
מלחמה האלטן מיט אייך וועכטו מיט דייגע ברודר דער טרונקען
ווערין אין זיער שפאייכין ואם איטליכר פון זיי וועט איין שפייא טאן
אונ

תם וישר

אונ ער טָם ווייטער גְּנאנט צו יוסף נָאט ב־ה איז איין ערזות אַז איך וויל ניט כלחמה
האלטן הדר כְּבודְך אונ איך בין עמט אַז דו זאלסט אָפּ נעמן אונגעער ברודר אונ מיר
ווען אַוועק גיין אונ יוסף האט ווייטער גענאדעט צו עם איך האב דיר שון לאנג גנאנט
אפילו דו ווען קומן מיט אלי שָׁרים פון כנען ווען מטו בייַ מיר ניט אָפּ נעמן דיין ברודר.
אונ יהודה טָם ווייטער גנאנט צו יוסף אַז מיר ווילן קומן צו אונגעער פאטער אונ ער
ווען זהן אַז בנימין איז ניט פֿר האנדן מיט אונז ום ווילן מיר ענדרן אונ יוסף טם ווייטער
צו אים גענעדט איר זאלט זאגן צו אייער פאטער דר שְׁטריק איז נאך גנאנגן צום עמיר.
אונ יהודה טָם ווייטער גנאנט צו יוסף פֿר ווֹאר דו בּיסט וא אַיין שלים פֿר ום זאלן מיר
נאנגן אזו איין גרוסן לוגן אונ יוסף טם גענדרט צו עם נאך ום טאט איר גנאנט איין רוגן
מיט דעם ום איר טָם גנאנט אוף אייער ברודר יוסף איין חַיָה נעה טאט עם פֿר צוקט אונ
איר טם עם נאר פֿר קופט פֿר צוואנציג שטוק זילבר צו די מרינים אונ יוסף טאט צו
זיי גנאנט איר מיינט אז נאר צו אייך איז גנעבן גוואלן די גבורה מיר זענן ב־ה אוך
גרוסי נבורים אונ נאך בראכט איר זיך באַרופט צו עם נאך ום טאט איר גנאנט איין רוגן
מיט דעם ום איר טָם גנאנט אוף אייער ברודר יוסף איין חַיָה נעה טאט עם פֿר צוקט אונ
איר טם עם נאר פֿר קופט פֿר צוואנציג שטוק זילבר צו די מרינים אונ יוסף טאט צו
זיי גנאנט איר מיינט אז נאך צו אייך איז גנעבן גוואלן די גבורה מיר זענן ב־ה אוך
גרוסי נבורים אונ נאך בראכט איר זיך באַרופט מיט אייער גבורה אונ וויא יוסף
טאט אייער נאט אונ אבי אייער ליב אונ נאט זאל אייך בענשן נייאדט נאך מיר פאר נאך
שטעלכפו זיך צרום פון אלע דיינע ברודר אונ יהודה טם גענדרט צו אים אונ
טָם גנאנט פֿר ום איך האב ערוב גווען בייַ מיין פאטר פֿר ב־ימן אונ טם גנאנט
מיין פאטר אוב איך ווֹעל דיר אים ניט אָפּ ברענגן זאל איך זין זיגריג אלי מיני טעג
פֿר נאט ב־ה דרום רייד איך טער פון אלע מיינע ברודר. אצונד בעט איך אז דו אלסט
מיין ברודר אהיים שיקן צו מיין פאטר אונ איך ווֹעל זין בייַ דיר איין קנעכט אונ ווֹעל
דיר בונראי איין נעמן אלי מחבות אונ ווֹעלכר עם טָם אן דיר מורר נוֹעון אפילו ער
זאל האבן אזו פיל חיל וויא זאטר בון ום ווֹעל איך מיט נאטם חיקף איין נעמן דיא
מחמה פֿר ווֹאר דו אלסט ווין אוב דו האסט ניט נהערט אז מיין עלטר פאטר אברהם
מיט זיין קנעכט אליעזר האבן גובר נווען דיא גבורים פון עלם מיט זיער חיל אין איין
נאכט אונ פון דענסט מאל אן איז נגעבן גוואלן צו אונז די גבורה אונ יוסף טם גענדרט
אונ טָם גנאנט צו אים דס ום דו זאנסט איז אמת אונ איך ווייס אוך וואול אז דיא
עברים זענן גרוסי נבורים אונ נאט ב־ה בענדרט אין צייאדט מיט דעם ווֹעל איך
אייך אפ לאון אייער ברודר אז איר זאלט מיר ברענגן זיין ברודר ום איר איז פֿר פאקן
גנאנן אונ איר טָם אלין נאנאט צו מיר אז ער איז פֿר האנדן אים מצרים אצונד אין גוטם אונ
זוכט אים אוס ווען איר אים צו מיר ברענגן ווֹעל איך אייך אייער ברודר בנימן אפ לאון
אונ אוך יענם דם איד ניט ערוב גווען בייַ אייער פאטר אונ שמעון טם גנאנט צו יהודה
איך האב שון לאנג גנאנט צוס שני למלך אז מיר ווייסן ניט צו אונזר ברודר יוסף בענדט
אודר ער איז טוט דר ווייל טם יוסף דר ווען אז יהודה איז ניטאראבן נון אז איך ווֹעל אים
צו זיי גנאנט פאר ווֹאר איר זאנט אז אייער ברודר איז נשטאראבן נון אז איך ווֹעל אים

רוּפֶן וֶועט עֶר קוּמֶן אַצוּנד פַּר אַיִיךְ וֶועט אִים גֶעבֶּן צוּ מִיר פַּר אַייֶער בְּרוּדֶר בְּנִימִן :
אוּנ יוֹסֶף הָט אָן גֶהוּבֶּן צוּ רֵייֶן אוּנ הָט גֶוֵאוּנט יוֹסֶף קוּם וֶועסְטוּ זִיךְ וֶועהֶן מִיט
דֵייגִי בְּרוּדֶר אוּנ וֵוי יוֹסֶף הָט אַוּז גֶוֵאוּנט הָאבֶּן זִיךְ דִי בְּרוּדֶר אַרוּם נְקוּקט אַהִין אוּנ אַהֶער
צוּ וֶועהֶן פּוּן וַואנֶט יוֹסֶף וֶועט אָן קוּמֶן אוּנ יוֹסֶף הָט צוּ זֵיי גֶוֵאוּנט נָאוּ וָועם בַּיאַרְפֶּט אִיר
קוּקֶן צֶהֶן אוּנ אַהֶער פַּר וָואר אִיךְ בִּין יוֹסֶף וָעם אִיר הָט מִיךְ פַּר קוּפֶט קֵיין מִצרִים אוּנ
אַצוּנד לָאז אַייךְ נִיט בַּאנְק טוּן אִין אַייֶערִי אוֹגֶן וָעם אִיר הָט מִיךְ פַּר קוּפֶט דָען צוּ אַיין
דֶר נֶערוּנג הָט נָאט כ״ה מִיךְ נְשׁוּקט אַהֶער אוּנ וֵוי זֵיי הָאבֶּן דָם דֶר הָערְט וֶענֶן וֵיי דָר
שְׁרָאֶקֶן גֶוָואֶרן אוּנ יהודה אִיז נָאךְ מַיין דֶר שְׁרָאֶקֶן גֶוָואֶרן אוּנ וֵוי בנימן הָט דָר הָערְט
דִי דָאוִיגִי רֵייד אִיז בנימן צוּ גְלָאפֶּן צוּ יוֹסֶף אוּנ הָט אִים גְהַאלְזְט אוּנ אִיז נְפַאלֶן אוֹף
יוֹסֶף הַאלְז אוּנ הָט גְוֵויינְט אוּנ וֵוי דִי בְּרוּדֶר הָאבֶּן דֶר וֶענֶן זַו בנימן אִיז נְפַאלֶן אוֹף
יוֹסֶף הַאלְז אוּנ וֵויינְט וֶענֶן וֵיי אוֹךְ נְפַאלֶן אוֹף יוֹסֶף הַאלְז אוּנ הָאבֶּן אוֹךְ גְוַויינְט אוּנ הָאבֶּן
אַלֵי גְוַויינְט אִין גְרוֹס גְוַויין . אוּנ דִי זַאךְ אִיז נֶהֶערְט גְוָואֶרן אִין דֶעם הוּז פּוּן פַּרעה
אַז דִי לַיט זֶענֶן דִי בְּרוּדֶר פּוּן יוֹסֶף אִיז עֶם זַייֶער וואוֹל נֶפֶעלֶן דִי זַאךְ אוּנ פַּרעה הָט
נְשׁוּקט זַייֶע שְׁוֶוערוֹת אוּנ גִבּוֹרִים צוּ יוֹסֶף אַז וֵיי זָאלֶן זִיךְ פְֿרַייֶען מִיט יוֹסֶף בְּרוּדֶער
אוּנ פַּרעה הָט נְשׁוּקט צוּ יוֹסֶף אַז יוֹסֶף זָאל זָאגֶן זַייֶע בְּרוּדֶר אַז וֵיי זָאלֶן אַרוֹס פָּאהֶרֶן
קֵיין מִצרִים אוּנ אוֹךְ זָאל יוֹסֶף נֶעבֶּן צוּ זַייֶע בְּרוּדֶר גְרוֹסֶי מַתּוֹת אוּנ זָאל אִימְלִיכֶן אָן
קְלֵייֶדֶר פַּייֶנִי קְלֵייֶדֶר אוּנ זָאל נֶעבֶּן צוּ אִיפְּלִיכֶן דְרַיי הוּנְדֶרְט שֶׁטִיק זִילבֶּר אוּנ יוֹסֶף הָט
וַיי גְוַיסֶן אָן טוּן דִי גוּטִי קְלֵייֶדֶר אוּנ הָט וֵיי נְבְּרַאכְט פַּר פַּרעה אוּנ וֵוי פַּרעה הָט דָר
וֶועהֶן דִי בְּרוּדֶער פּוּן יוֹסֶף אוּנ אַז זַיי זֶענֶן אַלֵי גְרוֹסֶי גִבּוֹרִים אוּנ זַייֶער שַׁייֶנֶע מֶענְשֶׁן
הָט עֶר זִיךְ דְרוֹף זַייֶער גְפְֿרַייט אוּנ דָר נָאךְ זֶענֶן וֵיי אַוֶועק גְנַאנְגֶן פּוּן פַּרעה כְּדֵי וַיי זָאלֶן
נַיין צוּם לאנד כְּנַעַן צוּ זַייֶער פָּאטֶר אוּנ בנימן אִיז אוֹךְ נִיטָען מִיט וֵיי אוּנ יוֹסֶף אִיז
אוֹף נְשׁמַאנֶן אוּנ הָט וֵיי גֶנֶעבֶּן עֶלֶף רַייט וֶועגֶן אוּנ הָט וֵיי אוֹךְ גֶנֶעבֶּן דָעם רַייט וֶואגֶן
וָם עֶר הָט גְרוּמֶן בְּשַׁעת עֶר אִיז גְוָואֶרן זַיין שְׁנִי כְּמלֶה אִין לַאנְד מִצרִים אַז דָר פָּאטֶר
זָאל קוּמֶן אוֹף אִים קֵיין מִצרִים :

אוּנ יוֹסֶף הָט נְשׁוּקט קְלֵייֶדֶר צוּ אַלֵי בְּרוּדֶר פּוּן זַייֶנֶע בְּרוּדֶר אוּנ אוֹךְ הוּנְדֶרְט שֶׁטִיק
זִילבֶּר צוּ אִיטְלִיכֶן פּוּן וֵיי אוּנ צוּ דִי וַייבֶּר פּוּן זַייֶנִי בְּרוּדֶר הָט עֶר אוֹךְ נְשׁוּקט צוּ
וֵיי וַייבֶּרִשׁי קְלֵייֶדֶר אוּנ אוֹךְ בְּשׂמִים אוּנ גְוָואֶרץ אוּנ צוּ אִיטְלִיכֶן בְּרוּדֶר הָט עֶר גְנֶעבֶּן
קְנֶעכְט כְּדֵי מֶען זָאל וֵיי בַּרִינֶן אוּנ זָאגִין פַּיִרֶען זַייֶער נִיטָם קֵיין מִצרִים :

אוּנ צוּ דִיא קִינְדֶער פּוּן בנימן הָט עֶר נְשׁוּקט פָּאר פָּאר קְלֵייֶדֶער אוּנ אוֹךְ צֶעהֶן רַייט
וֶועגֶן אוּנ צוּא זַיין פָּאטֶער הָט עֶר אוֹךְ נְשׁוּקט צֶעהֶן אֵייזְלֶן אוּנ דִי אֵייזְלֶן הָאבֶּן
נֶטְרָאגֶן גָאר רֶם בֶּעסְטוּ פּוּן מִצרִים אוּנ הָט נָאךְ נְשׁוּקט אַלֶערְלַיי עֶסֶן שְׁפַּייז אוּנ צוּ
זַיין שְׁוֶוסְטֶער דִינה הָט עֶר נְשׁוּקט נָאךְ אוּנ וַילבֶּר אוּנ אַלֶערְלַיי נֶוֶועךְ אוּנ אוֹךְ וַילבֶּרְנִי
אוּנ גִילדֶעני קְלֵייֶדֶר אוּנ הָט אוֹךְ גֶנֶעבֶּן צוּ דִי בְּרוּדֶר אוּנ אוֹךְ צוּ דִי בְּרִידֶערְס וַייבֶּר
זַייֶער קִיל אבנים טובות אוּנ יוֹסֶף אִיז זַייא נְאַנְגֶן בַּיַיסֶן אוּנ הָט וַיי אָן גֶוָואגְט אַז זַייא

הם וישר

זָאלן קומען מצרים אונ הָט זַיי אוֹך אָן נָאמען אז זַיי וָאלן זיך נִיט קרִיגען אופֿן וועג
דָען עם איז אַלֵ וּגְ נייען פון נָאמ ב״ה בְּרִי איך וָאל מאכין דָער נָעמען אַבֶּר סְענְשָׁען
אונ עֶם וועט נָאך זַיין פֿינף יָאר דָּר הונגֶר אונ הָט זַיי אָן גָאנְט בשעת איר וועט אָן
קומען צום לַאנד כנען וָאלט איר נִיט קומען פֿלוצלינג פַאר פָאטֶר נָאר עֶם וָאל זַיין מיט
חכמה אונ הָט פַּר לָענְט פון אָן צו וָאנען אונ הָט זיך אום גיקָעמט מצרים אונ זַייא
זָענען אַוועק גַנַאנגן צום לַאנד כנען מיט שמחה צו זַייֶער פָאטֶר יעקב אונ וִוי זַיי זָענען
גְקומֶען ניט וויסט פון דָעם לַאנד כנען הָאבֶּן זַייא זיך איין עַצָה גְהַאלטָען וִוי אזו זַייא
זָאלן פון דֶר וַייל איז סרח די טָאכטֶר פון אשר גַנַאנגן אֲטַיינִיג זַייא אונ דִיא סרח איז
גָוועָן זַייֶער איין שֵׁינִי אונ איין גְרוֹסי חכמת אונ הָאט גיקָענְט שְׁפִּילֶען אויף איין הַארְף
הָאבֶּן זַיי זי גְרוּפֶן איז זִיא גְקומֶן צו זַייא אונ הָאבֶּן זִיא נְשׁוּקט אונ הָאבֶּן אִיר גֶענְבֶּן
אין הַארְף אַז זִיא זָאל זַיין פַר זַייֶער פָאטֶר יעקב אונ זָאל שְׁפִּילֶן אונ זָוא אונ אזוֹא
זָאנֶן אונ זַיי זָאנען אֶיר אַז זִיא זָאל גְשָׁוויגֶן זַיין צום פָאטֶר׃

אונ סרח הָט גְאַייקט אונ איז גְקומֶן אונ הָט זיך גָענְצָט פַאר יעקב אונ גישפּילט אונ
הָט גָזָאגט מַיין פָעטֶר יוסף לֶעבְּט אונ איז אַיין שני כמוך אין כַאנד מצרים אונ
איז ניט גישְׁטַארְבֶּן אונ זַיא הָט נָאך נְטֶערְט צו שְׁפִּילֶן אונ אַלֶע זָוו נָאנְט אונ וויא
יעקב הָט דָם הָערְט איז אין עֶם קומֶן אַיין פְרַייאונג אין זַיין הַארְץ פון דָעם וויסֶט
פון אֶירָע בַייד אונ דֶר רוח הקודש הָט אָן גָהוּבֶּן צו רוֹפֶן עֶם הָט עֶר גוויסט
אז אַלֶע אֶירָע בַייד זָענען אמת אונ יעקב הָאט זַיא גְבֶּענְשָׁט אונ הָאט צו אִיר גָזָאגט
דָר פַּר נָאכְפּוּ אֶיבִּיג לֶעבֶּן וויל דו הָאסְט דָר קְווִיקט מַיין בַייב נַייאֶרט שְׁפִּיל נָאך
הָאט זַיא וויִיטֶר גְשְׁפִּילט אונ הָט זוּנְגֶן מַיין פָעטֶר יוסף לֶעבְּט אונ איז אַיין שלִיט אין
מצרים אונ איז ניט גְשְׁטַארְבֶּן אונ יעקב הָט צו גְהערְט די רַאזוּנְג בַייד הָאט עֶר זיך
זַייֶער נפְרַייט דָר וַייל יעקב לֶעבְּט מיט טרח זָענען אָן נְכוּמֶן זַיינֶע קוּנְדֶר מיט פֶּערד
אונ מיט רַייט וָענֶן אונ פְּרעכְטִיגֶע קְלַיידֶר אונ קֶענְטֶן כוֹפֶן פַר זַיי אונ יעקב איז אוֹף
נְשְׁמַאנֶן אונ הָט גְזָהֶן אז זַייֶע קונְדֶר זָענען שֵׁין בַּקְלַייד אונ הָאט גָזָהֶן דָם גוטֶם וָם
זַיין זון הָט נְשׁוּקט אונ די קונְדֶר הָאבֶּן עֶם דֶער צַייקט אַז יוסף לֶעבְּט אונ איז אַיין
שני כמוך אין מצרים אַוו אונ אַז הָט עֶר צו אונז גָזָאגט אָבֶּר יעקב הָט ניט גְוואלְט
דָרוף גְלַייבֶּן בִּיז זַיי הָאבֶּן עֶם גָזָאגט די ס׳ם׳ים וָם יוסף הָט זַיי אָן גָזאגט הָאט עֶר
גְגְלַייבְּט אַז זַיי זָאגן אמת אונ יעקב הָט זיך דְרוף זַייֶער גפְרַייט אונ יעקב הָאט גָזָאגט
אַז מַיין זון יוסף לֶעבְּט הָאט אִיך עֶם זָענֶן אַייֶער אוֹף וָעג שְׁמַאנֶן אונ סרח איז
אוֹף נְשְׁמַאנֶן אונ הָט אָן גְטוּן די קְלַיידֶר וָם יוסף הָט עֶם גְשׁוּקט אונ יעקב הָאט זיך
אָפּ גְנאלְט אונ הָט אָן גְטוּן דָם היטֶל וָם יוסף הָט עֶם נְשׁוּקט אונ אָך דָם הוּז גָזוּנְד
פון יעקב הָאבֶּן זיך אָן גְטוּן אין די קְלַיידֶר וָם יוסף הָט זַיי גְשׁוּקט אונ אַלֶע הָאבֶּן
זיך זַייֶער נפְרַייט אוֹף דָעם וָם יוסף לֶעבְּט אונ איז נָאך אַיין שני כמוך אין מצרים
אונ וִוי אַלֶע זִיצָערם פון כנען הָאבֶּן דָם דֶר הֵיְרט יָענען זַיי אַלֶע נְקומֶן אונ הָאבֶּן זיך
נפְרַייט כִּיט יעקבם קונְדֶר אונ יעכב הָט גְמאכְט אַיין גְרוֹסי סעורה אונ דִיא סעודה

דָּס גָּאָרָס דְּרַיי טָּעג זוּג אַלֶע שׂרוֹת פּוּן כּנען הָאבֶּן זִיךְ גִּפְּרַייט מִיט עֶם אוּן נָאךְ דָּעם זָאגְט יעקֹב אִיךְ וֶועל גַיין וְעהֶן מַיין זון אִין מצרים אוּג דָּר נָאךְ וֶועל אִיךְ מִיךְ אוּם קֶערֶן צוּם לַאנְד כּנען אַוּ וויא נָאט דָּס גְּזָאגְט מַיין עֶלְטֶער אַבְּרָהָם דָּעם אִיךְ זָען נִיט פַּר זָאוָן דָּס לַאנְד כּנען זוּג דָּר וַייל דָּס נָאט ב״ה זִיךְ בַּוִיזֶן צוּ יעקב אוּג דָּס צוּ עֶם גְּזָאגְט שְׁמַייא אוֹף גִיידְ מֶיין מצרים סִיט דַיין הוּז גְּזוּנְד אוּג זָאלְסְט דָּאךְ זִיצֶן אוּג זָאלְסְט זִיךְ נָאר נִיט פַּארְכֶּטֶן דָּעם אִיךְ וֶועל דִיךְ מַאכֶּן צוּ אַיין פָּאלְק אוּג יעקב דָּאט זִיךְ גִּטְראכְט אִין דָּעם הַארְצֶן אִיךְ וֶועל גַיין וְעהֶן מַיין זון יוסף אִין מצרים אוּב עֶר אִיז נָאךְ פְּרוּם אוּג אִיז אֲנָאטֶם פָּארְכְּמִיגֶּרְד דָּר וַייל דָּס נָאט ב״ה צוּא עֶם גְּזָאגְט פָּארְכְּט זִיךְ נִיט דָּר מִיט פַּאר עֶם דָּעם עֶר אִיז נַאנְץ פְּרוּם מִיט נַאנְצֶקַיים אֲקֶענְט כִּיר אוּג יעקב דָּס זִיךְ דְּרוֹף וַיֶיעֶר גִּפְּרַייט אִין דָּר זֶעלְבִּיגֶּר צַייט דָּס יעקב גֶּרֶעט צוּ וַיֶיגֶּן קְוִינֶּרְד אוּג צוּ זַיין הוּז גְּזוּנְד אַז מָען זָאל גַיין מֶיין מצרים אַזוֹא וויא נָאט ב״ה דָּס עֶם גְּהַיים אוּג יעקב מִיט וַיֶיגֶּן קְוִינֶּרְד אוּג מִיט זַיין הוּז גְּזוּנְד אוּג מִיט זַיין זָאךְ נַאנְץ אוֹף נִשְׁשַאנְץ מִיט פְּרַייד אוּג זֶענְן נַגַאנְגֶן קֵין מצרים אוּג וויא זִיי זֶענֶן גְּקוּמֶן נִיט וַייט פּוּן מצרים דָּאט יעקב נָשׁוֹקְט זַיין זון יהודה צוּ זַיין זון יוסף אַז זַיין זון יוסף זָאל עֶם נָעבֶּן זַיין בַּוּצוּנְג אִין מצרים אוּג יהודה דָּס אַוּז נְמוּן אוּג דָּס גְּאַייכְט אוּג אִיז גְּקוּמֶן צוּ יוסף אוּג יוסף דָּס גְּזָאגְט אַז זִיי זָאלֶן זִיךְ בַּוִיעצֶן אִין כַּייבְּ גושֶן אוּג יהודה דָּס זִיךְ אוּם גֶּקֶערְט צוּם פָּאטֶר׃

אוּג יוסף דָּס אַלַיין אַיין נִשְׁמַאכְט זַיין רַייט וָאגֶן אוּג דָּס אַיין גְּזַאמְלְט אַלֶע גבורים אוּג שׂרוֹת אוּג צַייֶע זַייֶנֶע קִנְדְעכְּמֶן זִיי זָאלֶן גַיין מִיט אֲקֶענְן זַיין פָּאטֶר אוּג וִוי עֶם אִיז גְּקוּמֶן אוֹיף אַנְדֶּרֶן טָאג אִיז יוסף גְּנַאנְגֶן אֶקֶינְגִין זַיין פָּאטֶר יעקב דָּס אֲלֶע וואוֹנֶרְט פּוּן מצרים אוּג אוֹךְ מִיט נָאר וַיין חֵיל אִין אַלֶע זֶענֶן וֶוען אָן גְּקַייט אִין כַּיינֶן אוּג רוֹטֶע וָואל זוּג נָאלְד אוּג זִילְבֶּר אוּג מִיט אַלֶרְלַיי כְּלֵי זַיין אוּג הָאבֶּן נִשְׁפִּילְט מִיט אַלֶרְלַיי טְרַאמְפֶּטֶן אוּג פַּייפֶּלֶן אוּג פּוּקֶן אוּג הָאבֶּן נְמַאכְט אוּג גְּוָואלְדָן אִיבֶּעֶן וֶועג אַלֶיךְלַיי גְּוֶוערְק אוּג דִי עֶרְד דָּס גְּצִיטֶרְט מַחֲמַת זַייֶע קוֹל זוּג אַלַי וַייבֶּר פּוּן מצרים וֶענֶן אַרוֹף גַּנַאנְגֶן אוֹף דִי דֶעכֶּר פּוּן דִי כּוֹרֶן אוּג הָאבֶּן אוֹךְ נִשְׁפִּילְט אוֹף אַלַי מִינִים כְּלֵי זמר אִיז הָאבֶּן נְמַאכְט אוּג יוסף אִיז גַּנַאנְגֶן אָן נְמוּן אִיז אִיין קְרוֹ דָּעם פַּרעה דָּס עֶם נִשְׁמֶקְט דִי קְרוֹן עֶר זָאל גַיין אָן נְמוּן אוּג זָאל גַיין אֲקֶינְגִין זַיין פָּאטֶר׃ אוּג וִוי יוסף אִיז קִיכֶּן גַיין וַייט פּוּן דֶעם פָּאטֶר אַז וִוי פּוּפְצִיג אַייֶן דָּס יוסף אַרָאפּ גַּנִידְרְט פּוּן דֶעם רַייט וָאגֶן אוּג אִיז גַּנַאנְגֶן צוּ פּוּס אוּג וִוי אַלֶי שׂרוֹת הָאבֶּן דִי זֶעהֶן אַז יוסף גַייט וַייט אוֹךְ מִיט וָאגֶן אוּג זָאלֶן גַיין אֲקֶינְגִין זַיין פָּאטֶר׃ אוּג וִוי יוסף אִיז קִיכֶּן גַיין וַייט פּוּן דֶעם פָּאטֶר אַז וִוי אַלֶי שׂרוֹת הָאבֶּן דִי זֶעהֶן אַז יוסף גַייט וַייט אוֹךְ מִיט וָאגֶן אוּג זָאלֶן גַיין אֲקֶינְגִין זַיין פָּאטֶר׃ אוּג

תם ויּשר

אוג וּוי יוסף אִיז גְקוּמֶן נָאהֶנְט צוּם פָאטֶר הָט עָר זִיךְ גְבִּיקְט צוּם פָאטֶר
אוג יעקב הָט גְאַיילְט אוג אִיז צוּ גְלָאפֶן צוּ זַיין זון אוג אִיז גְפַאלֶן אוֹף
זַיין הַאלְז אוג הָט עָם גְקוּשְׁט אוג הָאט גְוֵוֵינְט אוג יוסף הָאט עָם אוֹך
גְקוּשְׁט אוג הָט גְוֵוֵינְט אוג אַלֶע קִינְדֶר פוּן יעקב הָאבֶן גְוֵוֵינְט מִיט יוֹסף
אוג יעקב מִיט זַיינֶע קִינְדֶר אוג מִיט זַיין הוז גְוּזוּנְד וְעֶנֶן גְקוּמֶן קֵיין מצרים
אוג יוסף הָט זִיי בַּוֶעצְט אִין לַאנְד גושן אוּן יוסף הָט גְנוּמֶן זַיין בְּרִידֶר
ראובן אוג ישׂשכר אוג זבולן אוג בנימין אוג הָט זִיי גְשִׁטעלְט פַּר פרעה
אוג יוסף הָט גְזָאגְט צוּ פרעה מַיין פָאטֶר אוג מִיט מַיינֶע בְּרִידֶר אוג מִיט
זַיין הוז גְוּזוּנְד אוג מִיט זַיינֶרי רונְדֶר אוג שָׁאף וְעֶנֶן גְקוּמֶן צוּ מִיר מַחֲנֶת
דָעם הוּנגֶר הָט זִיךְ אוֹף זִיי גְשִׁטַארְקְט הָט פרעה צוּ עָם גְעֶנְפֶּרְט דוא
מֶעגְסְט זִיי בַּוֶעצְן וּוֹי דוּ וּוילְסְט הָט יוסף צוּ עָם גְזָאגְט אִיךְ הָאב זִייא
בַּוֶעצְט אִין לַאנְד גושן דֶען זִיי הָאבֶן זַייֶער פִּיל שָׁאף דְרוּם הָאב אִיךְ זִיי
בַּוֶעצְט דָארְט כְּדֵי זִיי וָאלְן וויידֶן זַייֶערי שָׁאף אוג דִי מֶעגְשֶׁן פוּן מצרים
וָאלְן זִיי נִיט וָעהֶן אוג פרעה הָט גְזָאגְט צוּ יוסף וָוס דַיינִי בְּרִידֶר וֶועלֶן
בַּגְעֶרן פוּן דִיר וָאלְסְטוּ טוּן צוּ זִיי אוג דֶר נָאךְ הָט יוסף גְבְּרַאכְט זַיין
פָאטֶר פַּר פרעה אוג יעקב הָט זִיךְ גְבִּיקְט צוּ פרעה אוג יעקב הָט גְבֶּענְשְׁט
פרעה אוג אִיז אַוועק גְגַאנְגֶן פוּן עָם אוג יעקב מִיט זַיינֶע קִינְדֶר הָאבֶן
זִיךְ בַּוֶעצְט אִין לַאנְד גושן אוג אַלי אֵיין וואוּנֶרְם פוּן מצרים הָאבֶן פַּאר
קוֹפְט צוּ יוסף זַייֶערי פֶעלְדֶר אוג זַייֶערי בְּהֵמות אוג אַרְדוּנְג וָוס זִיי הָאבֶן
גְהַאט כְּדֵי עָר וָאל זִיי גֶענֶבֶן קָארִין אוג יוסף הָט גְקִלִיבֶּן זַייֶער פִּיל נָאלְד
אוג זִילְבֶּר אוג אַרְטִילֶי אבנים טובות אוג הָט אִיין קְלֵיין טֵייל גְגֶענֶבֶן אוֹך
צוּ זַייני בְּרִידֶר אוג אוֹך צוּם הוז גְוּזוּנְד פוּן דָעם פָאטֶר אוג דָם גְרָעסְטֶי
טֵייל הָט עָר אֲפּ גְגֶענֶבֶן צוּ פרעה אוג וִוי עָם אִיז אוֹם גְגַאנְגֶן דִי זִיבֶן יָאר
פוּן דָעם הוּנגֶר הָט מֶען אָן גְהוּבֶן צוּ זַייֶען אוג שְׁנִיידֶן אַוֹ וִוי עָם אִיז
גְוֶוען פַּארְן הוּנגֶר אוג יוסף אִיז גְזֶעסֶן אִין מצרים נָאר ז כְּרֶלִיךְ אוג דָם
גַאנְצֶע לַאנְד הָאבֶן צוּ גְהֶערְט וָאס יוסף הָט זִיי גְזָאגְט אוג יעקב מִיט
זַיינֶע קִינְדֶר וָעֶנֶן נְוֶעסֶן אִין לַאנְד גושן אוג יעקב אִיז גְוָאלָן זַייֶער אַלְט
אוג אפרים אוג מנשה דִי קִינְדֶר פוּן יוסף וָעֶנֶן גְוֶעסֶן תמיד בֵּי זַייֶער
עָלְטֶער פָאטֶר יעקב צוּ לֶערְנֶן דִי וָועג פוּן גָאט ב״ה . אוג דָם הוז גְוּזוּנְד פוּן
יעקב הָאבֶן זִיךְ זַייֶער גְמֶערְט אִין לַאנְד גושן : ויחי

וַיְחִי אוֹג יעקב הָט נָעָבְּט אִין לַאנְד מצרים וִיבְּצָעהָן יָאר אוֹג יעקב אִיז
דָעמָאלְט אַלְט גָנוּג הוּנְדֶרְט זִיבֶּן אוֹג פְּערְציג יָאר אוֹנְדָר וָעלְכִּינֶר
צַייט אִיז יעקב שְׁלַאף גָנוֹארֶן אוֹג יעקב הָט נִהַייסֶן אַז מֶען זָאל רופֶּן זַיין
זוֹן יוֹסף פוּן מצרים אִיז יוֹסף נְקוּמֶן צוּ אִים :

אוֹג יעקב הָט גָזאגְט צוּ זַיין זוֹן יוֹסף אוֹג צוּ זַייני קִינֶדֶר אִיךְ וָועל שְׁמַארְבֶּן
אוֹג נָאט ב״ה וָועט אֵייךְ גֶרַעטֶן אוֹג וָועט אֵייךְ וִידֶר קֶעהֶן צוּם לַאנְד
כנען אַוּ וִוי נָאט ב״ה הָט גִשְׁוואוֹרן אַז עֶר וָועט גֶעבֶּן דָם לַאנְד כנען צוּא
אֵייךְ אוֹג אוֹךְ צוּ אֵייעֶרִי קִינֶדֶר . אוֹג אַצוּנְד אַז אִיךְ וָועל שְׁמַארְבֶּן זָאלְט
אִיר מִיךְ בֶּגרָאבֶּן אִין דֶר מערת המכפלה וָם־אִיז אִין חברון . אוֹג יעקב הָט
בִּשְׁוואוֹרֶן אַז זֵי זָאלֶן אִים טָרָאגֶן צוּא דָעם מערת המכפלה . אוֹג דִי קִוּנְדֶר
הָאבֶּן צוּ אִים גִשְׁוואוֹרֶן אַז זֵי זָאלֶן אִים טָרָאגֶן צוּ דֶר מערת המכפלה :
אוֹג יעקב הָט וַייטֶר אָן גֶזאגְט זַייני קוּנְדֶר לְמַען הַשֵּׁם אַז אִיךְ וָועל שְׁמַארְבֶּן

זָאלְט אִיר מִיךְ טָרָאגֶן פוּן מצרים אוֹג זָאלְט מִיךְ בֶּגרָאבֶּן אִין דֶר מערת
המכפלה נַיעֶרְט אִיר זָאלְט אַלֶיין מִיךְ טָרָאגֶן אָבֶּר אֵייעֶרִי קוּנְדֶר זָאלֶן
מִיךְ נִיט טָרָאגֶן . אוֹג בְּשַׁעַת טָרָאגֶן זָאל אַוּ זַיין . יהודה ישׂשכר זבולון
זָאלֶן טָרָאגֶן אִין מִזְרַח זַייט פוּן דֶר מִטָּה ראובן שמעון גד זָאלֶן טָרָאגֶן אִין
דָרוֹם זַייט אפרים מנשה בנימן זָאלֶן טָרָאגֶן פוּן מַעֲרָב זַייט דן אשׁר נפתלי
זָאלֶן טָרָאגֶן פוּן צָפוֹן זַייט אוֹג לוי זָאל נִיט טָרָאגֶן וַוייל זַייני קוּנְדֶר וָועלֶן
טָרָאגֶן דָעם אָרוֹן מִיט דִי לוּחוֹת פוּן נָאט ב״ה אוֹג יוֹסף זָאל נִיט טָרָאגֶן וַוייל
עָר אִיז אמכְּךְ נָאר אפרים אוֹג מנשה זָאלֶן שְׁמַאט זֵי טָרָאגֶן אִיר זָאלְט
נִיט מְשַׁנֶּה זַיין מֵייני רֵייד וָועט נָאט אֵייךְ גֶרַעטֶן צוּ גוּטֶן אוֹג יעקב הָט אוֹף
גֶהָעְרְט צוּ רֵייֶדן אוֹג אִיז גִשְׁטָארְבֶּן אוֹג יוֹסף מִיט אַלֵי דָם הוֹז גְזוּנְד פוּן יעקב
אוֹג אַלֵי מצרים הָאבֶּן אִים בַּוויינְט זִיבְּציג טָעג דֶר נָאךְ וָענָן אַלֵי גְנַאנְגֶען
בֶּגרָאבֶּן זֵייעֶר פָּאטֶר אִין דֶר מערת המכפלה אוֹג אַז זֵי זָענָן אַהִין גְקוּמֶן הָט
זִיךְ עשׂו מִיט זַייני מַאנְן אַקֶעגֶן גִשְׁטֶעלְט אוֹג הָט נִיט גְלָאזְט בֶּגרָאבֶּן אִין דֶר
מערת המכפלה הָט יוֹסף צוּ אִים גְזָאגְט מִיר הָאבֶּן דָאךְ דְרוֹף אַשְׁטַיר מְכִירָה
מִיט עֶדוֹת גְחַתְמֶת הָט עשׂו גֶעְנֶפֶּרְט בֶּרֶעְנְט דָעם שְׁטַיר מְכִירָה וָועלֶן מִיר
זָעהָן דָעם אֱמֶת הָט יוֹסף גְשִׁיקְט זַיין בְּרוּדֶער נפתלי צוּ בֶּרֶעְנֶן דֶעם שְׁטַיר
מכירה

תּם ווישר

מְבֵּרָה אוּן וִוי מָעַן הָט גִּבְּרַעְנֶגְט דָעם שְׁטר מכירה הָט מָעַן יעקב אבינו קוֹבֵר גְוָועַן מִיט נְרוֹס כָּבוד אוּן יוֹסף מִיט זַייני גִבּוֹרים הָאבֶּן אוּם גֶּקערְט קֵיין מצרים אוּן יוֹסף אִיז גֶוועַסָן אוֹף זַיין שְׁטוּל זִיבֶּרלִיךְ אוּן זַייני בְּרוּדֶער זָענֶן גֶוועַסָן אִין לַאנְד גוֹשֶׁן אוּן הָאבֶּן זִיךְ גִּפְרוכְפֶּרט אוּן גֶמערְט אוּן זָענֶן גֶגאנֶגֶן אִין גָאטְם וָועג אַזוֹ וִוי יעקב הָאט זַיי אָן גֶזאגְט :

פּרשת שׁמות

וְאֵלֶּה אוּן דָם זָענֶן דִי נָעמֶן יעקבם קִינֶדֶר וָאם זָענֶן גְקוּמֶן מִיט אִים קֵיין מצרים דִי קִינֶדֶר פוּן לאה הָאבֶּן גְהַייסֶן ראובן שמעון לוי יהודה יששכר זבולון אוּת דינה זַייער שְׁווּעסְטֶר אוּן דִי קִינֶדֶר פוּן רחל יוסף ובנימן אוּן דִי קִינֶדֶר בִּלְהָה וְזִלְפָּה הָאבֶּן גְהַייסֶן דן ונפתלי גד ואשר אוּן יעקבם אַייגֶנְקֶלְךְ וָום זָענֶן גְבָּארֶן גְוָוארֶן אִין לַאנְד כנען אוּן דִי קִינֶדֶר פוּן יוֹסף וָום זָענֶן גְבָּארֶן אִין מצרים זָענֶן גְוָועַן זִיבֶּצִיג נְפָשׁוֹת אוּן וִויא יוֹסף אִיז גְשְׁטָארְבֶּן הָאבֶּן דִי מצרים אָן גְהוּבֶּן צוּ גְוָועלְטִיגֶן אוּבֶּר דִי יִשְׂרָאל אוּן אַלִי עֶלְצְטִי פוּן מצרים זָענֶן גְקוּמֶן אוּן הָאבֶּן זִיךְ גְבּוּקְט צוּ פרעה אוּן הָאבֶּן צוּ אִים אַזוֹ גָזאגְט דִי יִשְׂרָאל זָענֶן פוֹל אוּן שְׁטַארְקֶר פוּן אוּנְז אוּן אַצוּנְד גִיב אֵיין עֵצָה אַז מְזָאל זַיי קֶעגֶן מַאכֶן פַּר לִירֶן אֵיינְצִיג וַויים דָעַן טָאמֶר אַז עָם וָועט אוּנְז טֶרֶעפֶּן אַמְלְחָמָה וָועלֶן זַיי אוֹהּ מלחמה הַאלְטֶן מִיט אוּנְז צוּ פַּר טִילְגֶן אוּנְז הָט פרעה זַיי גֶעגֶפֶּרט מֵיין עֵצָה אִיז אַזוֹ דָם לַאנְד פִיתום אוּן רעמסס זָענֶן גִים פֶּעסְט קֵיגֶן אכלחמה . בְּבֶן זָאל מֶען אוֹם רוּפֶן אִין גַאנְץ מצרים אַז דֶר מלך הָט גְבָּאטֶן אַז אַלי מצרים אוּן אַלי יִשְׂרָאל זָאלֶן בּוֹאֶן אוּן שְׁטַארְקֶן דִיא שְׁטֶעט פוּן פִיתום אוּן רעמסס מֶען וָועט בַּצָאלֶן פוּן דֶעם מלך אוּן אִיר זָאלְט בַּצָאלֶן דִי יִשְׂרָאל וָום קוּמֶן אַרְבֶּייטֶן עֶדֶן מָאג אוּן אַז זַיי וָועלֶן שׁוֹן אַלי קוּמֶן בּוֹאֶן פַּר גְצָאלְכְט זָאלְט אִיר בִּיסְלֶךְ וַויים אָווּעק לוֹפֶן פוּן זַיי אוּן אִיר זָאלְט וֶועלֶן אוּבֶּר זַיי בַּצְווינְגֶרם אוּן הִיטֶרם אוּן זַיי וָועלֶן שׁוֹן מוֹזֶן בּוֹאֶן אָן גְצָאלְכְט אוּן אִיר זָאלְט זִיךְ שְׁטַארְקֶן אוּבֶּר זַיי אַז זַיי זָאלֶן מוֹזֶן בּוֹאֶן אוּן דוּרְךְ דָעם מִידְקֶייט פוּן דֶר אַרְבֶּייט וָועלֶן דִיא יִשְׂרָאל וויְנְצִיגֶר וָועלֶן אִיז דִי עֵצָה וואוֹל גְפָעלֶן בֵּיי דִי עֶלְצְטִי פוּן מצרים אוּן הָאבֶּן אַזוֹ גְטוּן וָועלֶן גְקוּמֶן דִי מצרים אוּן דִי יִשְׂרָאל צוּ בּוֹאֶן מִיט דִי

קֶנעכְט פּון פּרעה אוּנ סָען הָט זיי בַּצָאלְט אַלי מָאנ נָאר שבט לוי הָאבֶּן
נִיט גָוואלְט אַרבֶּין מִיט זיי . אין אַגייפּט אַרום זָענען אַלי מצרים אַוועקפּון
אַרבָּעט נָאר דִי ישׂראל אַליין זָענען אוּבָּר גִבלִיבֶּן אוּנ דִי מצרים הָאבֶּן מִיט
גָוואלְט גְאַרבָּט מִיט ישׂראל שְוועֶרִי אַרבֶּיט מִיט לַיים אוּנ צִיגֶל אוּנ ישׂראל
הָאבֶּן גְרוּפֶּן דִי מצרים מָרוֹר וויי זיי הָאבֶּן גְבִיסָרט זַיער לָעבֶּן אוּנ וִוי סָער
דִי מצרים הָאבֶּן גְפִיניגְט דִי ישׂראל הָאבֶּן זיך ישׂראל נָאך סָער גְמָערְט
אוּנ דִי מצרים הָאבֶּן גְזָעהָן אַז דִי עֲצָה אִיז נִיט גְוואָרן דָען ישׂראל
סָערָן זיך וַוייטֶר אוּנ נַאנְץ מצרים אִיז פּוּל מִיט זיי זָענען אַלי עֶלְצְטִי מצרים
גְקוּמֶן צום מלך אוּנ הָאבֶּן זיך גְבִיקְט פַּר אִים אוּנ הָאבֶּן גָנָאנְט דָער מלך
זָאל אֵייבִּיג לֶעבֶּן דָם וָום סָען הָט אִיך אִין עֲצָה גְגָעבֶּן אוֹף ישׂראל הָאבֶּן
מִיר מֶקיִים גָוועזן אָבֶּר וָום סָען מַאכְט זיי שְוועֶרָר דִי אַרבֶּט אַז סָערָן זיי
זיך נָאך סָער נָאר דָם לַאנְד אִיז פּוּל פּון זיי הָט אֵיינֶער פּון דִי יְוֶעצִים וָום
אִיז גָוועזן בֵּיים מלך ער הָט גְהַייסֶן אִיוב גְעָנֶפֶּרט אוּנ גָנָאנְט מַיין עֲצָה אִיז
דָר מלך זָאל גוֹזר זַיין אַז עס וֶועט גְבָּארֶן וָערָן צוּ ישׂראל אַזָכר זָאל סָען
אִים מֵיטֶן מַחְטֶת דֶעם וָעלְטִן זיי וויינִיגֶר וֶועריִן אִיז דִי עֲצָה גְפָעלִין . אוּנ
פּרעה הָט גְלָאוּט רוּפֶּן דִי יוּדִשֶׁי הַייבַּאמֶן אוּנ הָט זיי אָן גָנָאנְט אַז אִיר וֶועט
מַאכָּן גְווִינֶן דִי יוּדִשֶׁי וַוייבֶּר זָאלְט אִיר זָעהָן אַז עס וֶועט זַיין אזכר זָאלְט
אִיר אִים מֵיטֶן אוּנ אנקבה זָאל בְּלַייבֶּן לֶעבֶּן אָבֶּר דִי הַייבַּאמֶן הָאבֶּן זיך
גָפָארכְטֶן פַּר נָאט ב״ה אוּנ הָאבֶּן נִיט גְטוּן אַוּז וִוי סָען הָט זיי אָן גָנָאנְט
אוּנ הָאבֶּן נָאך גְטוּן אַלי בֶּרֶערָגנִיש פּון דִי קִינֶדֶר מִיט דִי גְווִינֶערִינֶם הָאט
דָר מלך זיי גְשִיקְט רוּפֶּן אוּנ זָאגְט צוּ זיי פַּר וָום הָט אִיר מִיך נִיט גָפָאלְגָט
הָאבֶּן זיי גֶעָנֶפֶּרט דִי יוּדִשֶׁי וַוייבֶּר זָענען אַליִן הַייבַּאמֶן הָט פּרעה זיי גְגלייבְט
אוּנ גָאט ב״ה הָט בַּגִיטִיגְט צוּ דִי הַייבַּאמען אוּנ ישׂראל הָאבֶּן זיך גְמָערְט
אוּנ גְשְטַארְקְט . אוּנ אֵייגֶר פּון שבט לוי עָר הָט נְהַייסֶן עמרם דָר זון קהת
דָר זון לוי דָר זון יעקב הָט גְנוּמֶן יוכבד דִי מָאכְטֶר פּון לוי פַּר אַוֵוייב אוּנ
הָט גְווִינָן אַטְאכְטֶר אוּנ הָט זיי גְרוּפֶּן מרים אוּנ דִי יוכבד הָט גְווִינָן אֵיין
זון אוּנ זיי רוּפְט אִים אהרן : אוּנ דָר נָאך הָט דָער מלך גֶעָנֶפֶּרט צוּ בִּלעם
וָום פַּר אֵיין עֲצָה גִיסְטוּ הָט בִּלעם גְעָנֶפֶּרט מִיט פֵּייעֶר וֶועט סָען זיי גִיט
קֶעָנָן טוּן וָוארוּם נָאט הָט זֵייעֶר פָּאטֶר אברהם מַציל גְווֶען פּון פַּייאֶר פּון
כּשׂדים

תם וישר

כשרים אונ אוב דו ווילסט זיי פר טילינן דורך אשוועדר איז יצחק זייער
פאטר אנמדינן גוואדין פון דר שוועדר . אונ דורך שוערי ארבייט
ווערסטו אוך נים קענין זיי פר טילינן ווייל זייער פאטר יעקב האט
נדינט בייי לבן טיט אלערלייא שוערי ארבעט אונ האט בענליקט .
דרום איז מיין עצה או מען זאל ארין וארפין אין ואסער אלע
זייערע קונדר וואס ווילן גבארין ווערין פון הייגט אן . איז די עצה
פון ברעם גפעלין דעם מרך טיט זייני האדין אונ מען הט אזו נטאן
אונ פון דעם טאג אן אונ ויטר או דיא יודישע ווייבר האבן בדארפט
האבין אקוינד ענין זייא גנאננן אין פעלד ארין אונ האבין דארטען
נוינמן אונ פרענין פר לאזען זייערי קונדר אוף דעם פעלד אונ אליין
פלענין זייא גיין אהים . אבר נאט וואס האט גשוואדרן צו זייערע
עלטערין או ער אל מערין זייערע קינדר האט דיא קלייגע קונדר
דורך ווינדר גלאזט ערנערין אונ לעבין . אונ פרעה האט גבאטין
צו זוכן דיא יודישי קלייגע זכרים אונ או דיא מצרים האבן גפונן
דיא קלייגע זכרים הט מען זייא טיט גוואלט ארוים גנומען פון דיא
מוטר שוים אונ מען הט זייא גוארפן אין מייך ארין . אין דער
דאזיגער צייט איז גוען דר רוח הקודש אוף מרים די שוועסטר פון
אהרן אונ זיא האט נביאות גזאגט גון עם ווען גבארין ווערין איין
זון צו מיין פאטר אונ ער ווען העלפין דיא ישראל פון דיא הענט
פון דיא מצרים . אונ יוכבד האט נויין דאס קונד צו זובן חדשים
אונ בשעת דאס קונד איז גבארן גוארין איז דיא שטוב גוארין פול
טיט ליכטיקייט או ווייא דס ליכט פון דר זון אונ וייא די מוטר האט
דס נזעהן הט זיא אים בהאלטן דריי חדשים . איז פרעה דער פון גוואר
גוארין האט יוכבד געך גנומין איר זון אונ האט נמאכט אקעסטל פון
פומסין האלץ אונ האט עס פאר קלעבט מיט פעך אונ הט דרונן ארין
גטון דאס קונד אונ האט עס גטון אין שילף ביים בארטן פון מייך אונ
זיין שוועסטר מרים האט זיך גשטעלט פון ווייטן צו זעהן ום מיט אים
ווען זיך מון אונ ום פון איר נביאות ווען זיין :

אוג בתיה די מאכטן פון פרעה הָט גניידרט צום מײַדְ בָּאדן זיך אוג אירי
דינסטן זענען גאנגן בײַ דעם בָּארטן פון דעם מײַדְ הָט בתיה גזעהן דאס
קעסטל אופֿ דם וואסר הָט זי גשיקט איר דינסט אוג הָט עם ארום גנומן הָט
זי דר זעהן דם קונד אוג הָט זיך דר בארימט איבר אים אוג הָט גזאגט דם
מוז זין פון די יודשי קונדר . הָאבן די מצריות עם גוואלט אן זיינן אבר דם
קונד הָט ים גוואלט זיינן בײַ זיי דען דם איז גוטן פון נאט ב׳ה כדי ער זאל
ויידר גקערט ווערן צו דר ברוסט פון זין מוטר . אוג מרים איז גוטן בײַ
דעם מײַדְ הָט זי גזאגט צו בתיה זאל איך גיין רופן אזייגערן פון די יודשי
וויבר ווען זי אן זיינן דם קינד הָט בתיה גזאגט גיי . הָט מרים גרופן די
מוטר פון דם קונד הָט בתיה צו איר גזאגט נעם דם קונד אוג זייג אים אן
איך ווע דיר דר פר בלוגן . האט זי גנומן דם קונד אוג הָט עם גזויגט .
אין סוף צוויי יאר הָט זי עם גבראכט צו בתיה אוג ער איז גוטן צו איר
אזון אוג הָט אים גרופן משה . ווייל זי הָט אים ארום גצוגן פון וואסר דען
דם ווארט משה איז מײַטש אום ציהן אוג משה איז דר וואקסן גוארן
אין הוז פון פרעה אוג נאט ב׳ה איז גוטן מיט אים אוג הָט גהאט חן
אין דיא אוגן פון פרעה אוג אלי האבן אים ליב גהאט . וידי היום איז
משה גגאנגן קיין גושן הָט ער גזעהן ווי ישׂראל ארבייטן זייער שווערי
בישטערי ארבייט הָט משה דר פון גרוס צער גהאט איז משה גקומן אוג
הָט זיך גבוקט צו פרעה אוג הָט גזאגט איך ווע דיך בעטן אקליין גבעט
נאר די וואלסט מיר דם טון . הָט פרעה צו אים גזאגט רייד וואס דוא
ווילסט הָט משה צו אים גזאגט לאו ווערן גגעבן צו דיינע קנעכט דיא
ישׂראל איין טאג אין דר וואך זי זאלן דעמאלט רואן פון זייער ארבייט .
הָט ער אים גענפרט איך טו דם דיר צו ליב . הָט זיך משה זייער גפריט
דרופ ום טען הָט זי גשׁעגקט דעם זובטן טאג דען דיא זאך איז גוטן
אצייכן או נאט ב׳ה הָט אן נהובן צו העלפן די ישׂראל . אוג משה איז
ווידר גגאנגן קיין גושן אוג איז גקומן צו דם אורט ום די ישׂראל ארבטן
אוג זעהט ווי אין מצרי שלאגט אין יהודי . אוג ווי דר יהודי הָט גזעהן
או משה שמייט איז ער גלאפן צו משה אוג הָט צו אים גזאגט איך בעט
דיך מיין האר דר דאזיגר מצרי איז גקומן בײַ נאכט אין מיין הויז ארײַן

תּם וישׁר

אוּן דָּס מִיךְ גְּבוּנֶדֶן אוּן דָּס פַֿרְפִּירְט מַיִן וַוייב פַֿר מַיינִי זוֹנֶן אוּן הַיינְט
וויל עֶר מִיךְ טייטֶן . אוּן וִוי משׁה דָּס דָּ הָעְרְט דִי בֵּייזִי זַאךְ הָאט זִיא
זִייעֶר פַֿר דְּרָאטֶן אוּן עֶר דָּס זִיךְ אוּם גְּקוּקְט פוּן אַלִי זַייטֶן דָּט עֶר קֵיינֶם
נִיט גְּזָעהֶן דָּס משׁה אִיין שׁם מוֹכִיר גְּוָוען אִיז דָּ מצרי אוּם גְּקוּטֶן אוּן

עֶר דָּס אִים בַּהַאלְטֶן אִין זַאמְד אוּן דָּס מַצִּיל גְּוָוען דֶם יְהוּדִי :
אִין דֶעם אַנְדֶרן טָאג אִיז משׁה וִוידֶר אַרוֹם גְּנַאנְגֶן צוּ זַייני בְּרִידֶר אוּן
דָּס גְּזָעהֶן וִוי דתן ואבירם קְרִיגְן זִיךְ . דָּס משׁה גָּאנְט צוּ אֵייגֶם דוּ
רשׁע וָאַרוּם וִוילְסְט שְׁלָאגֶן דַיין בְּרוּדֶר . דָּס עֶר גָּאנְט צוּ משׁה וֶוער
דָּס דִיךְ גְּמַאכְט פַֿר אַהַאר אוּן אשׁופט אִיבֶּר אוּנְז אפשׁר וִוילְסְט אוּנְז
הַרְגֶגן וִוי דוּ הָאסְט גְּהַארְגָּת דֶעם מצרי . דָּס משׁה זִיךְ גְּפָּארְכְּטֶן אוּן דָּט
גָּאנְט פַֿר וָואר מֶען וַוייסְט שׁוֹן וָום אִיךְ הָאב גְּטָאן דֶעם מצרי . אוּן וִוי
פרעה אִיז דֶר פוּן גְּוָואר גְּוָוארֶן דָּס עֶר אִים גְּהַייסֶן הַארְגֶגן . הָאט עֶאם
ב״ה גְּטָאן אִיין נֶם אַז עֶר אִיז נִיצוֹל גְּוָוארֶן . אוּן משׁה אִיז אוֹךְ גְּנַאנְגֶען
קֵיין מִרְן אוּן דָּס זִיךְ גְּועצְט בֵּי אִיין בְּרוּנֶן וּואסֶר . דֶר וַוייל זָענֶן גְּקוּמֶן
דִי זוּבֶן מֶעְטֶר פוּן יתרו אוּן הָאבֶן אָן גְּשָׁעפְּט וַואסֶר אָן צוּ מְרוּנְקֶן דִיא
שָׁאף פוּן זִייעֶר פָֿאטֶר דֶר וַוייל זָענֶן אָן גְּקוּמֶן דִי פַֿאטְמִיכֶר פוּן מִדְין אוּן
הָאבֶן זֵיי אַוועק גְּטְרִיבֶן אִיז משׁה אוֹף גְּשְׁטַאנֶן אוּן דָּס זֵיי גְּהַאלְפֶן אוּן
דָּס אָן גְּטְרָענְקְט זִייעֶרי שָׁאף . אוּן וִוי זֵיי זָענֶן גְּקוּמֶן צוּם פָֿאטֶר הָאבֶן זֵיי
אִים דֶר צֵיילְט דִי מעשׂה . דָּס דֶר פָֿאטֶר צוּ זֵיי גָּאנְט וָום דָּס אִיר
אַוועק גְּלָאוְט דֶם מֶענְשֶׁן . דָּס יתרו גְּשִׁיקְט נָאךְ אִים אוּן דָּס מִיט אִים
גְּנֶעמֶן דָּס משׁה אִים דֶר צֵיילְט וִוי עֶר אִיז אַנְטְלָאפֶן גְּוָוארֶן פוּן מצרים .
אוּן דִי יִשׂראל הָאבֶן אַלֶץ שְׁווֶער גְּאַרְבֵּייט אִין מצרים . אִין דֶעֶר צַייט
דָּס נָאט ב״ה גְּשְׁלָאגֶן דִי מצרים מִיט גְּרוֹסֶע שְׁלֶעק פוּן קְרֶעץ דֶען נָאט
ב״ה דָּס צוּ גֶהֶעְרְט דִי תפלה פוּן זַיין פָֿאלְק יִשׂראל אוּן זֵייעֶר גְּשְׁרֵייא אִיז
גְּקוּמֶן פַֿר אִים . אוּן דָּאךְ הָאבֶן זֵיי שְׁווֶער גְּמַאכְט זִייעֶר אַרְבֵּייט אוֹף דִי
יִשׂראל אוּן הָאבֶן פַֿר בִּיטֶערְט זִייעֶר לֶעבֶן מִיט אַלֶרְלֵיי שְׁווֶערי אַרְבֵּייט .
אוּן אדיקם דָּר זוּן פוּן פרעה דָּס גְּקִינִיגְט בְּשַׁעַת עֶר אִיז אַלְט גְּוָוען פִּיר
אוּן צְוואַנְצִיג יָאר אוּן בְּשַׁעַת אדיקם אִיז גְּוָוארֶן מַלְכוּת וָענֶן שׁוֹן דִיא
יִשׂראל גְּוָוען אִין מצרים צְווֵיי הוּנְדֶרְט מִיט זֶעקְס יָאר אוּן עֶר דָּס נָאךְ

שְׁוָעֲרֶר נְמַאכְט דִי אַרְבֵּייט אוֹף דִי יִשׂרָאל אוּן עֶר אִיז גְנַאנְגֶן קֵיין נוּשׁן
מִיט זַיינֶע קְנֶעכְט אוּן זָאגְט צוּ דִי יִשׂרָאל אִיר זָאלְט נִיט אַרְבֵּייטֶן אַזוֹ
שְׁלַאבְּרִיג וִוי אִיר הָט גְאַרְבֵּייט פַּר מַיין פָּאטֶר אוּן הָט גְמַאכְט אִיבֶּער
זַיי שׁוֹטֵרים פוּן דִי בְּנֵי יִשׂרָאל אִיבֶּר דִי שׁוֹטֵרים הָט עֶר גְמַאכְט בַּצְווִינְגֶרם
פוּן זַיינִי קְנֶעכְט אוּן הָט זַיי גֶעזָגְט אֵיין צָאל פוּן צִיגֶל דָם אַלִי טָאג זָאלֶן
זַיין אַזוֹ פִּיל צִיגֶל מַאכֶן . אוּן בַּצְווִינְגֶרם הָאבֶּן גְזָאגְט צוּ דִי שׁוֹטֵרים אַזוֹ
הָט פַּרעה גְזָאגְט אִיר זָאלְט אַלִי טָאג צוּ שְׁטָעלֶן דִי צָאל פוּן דִי צִיגֶל אוּן
אַז אִיר וָועט מִינָערן פוּן דֶר צָאל זָאלֶן אַייעֲרֵי קְלַייני קוּגֶדֶר בָּעשְׁטָראפְט
וָערֶן אוּן דִי צָאל פוּן דִי קוּגֶדֶר וָום זָענֶן אוֹם גְקוּמֶן אִיז גְוָוען צְוָויי הוּנְדֶרְט
מִיט זִיבְּציג קוּגֶדֶר . אוּן דִי אַרְבֵּייט אִיז נָאךְ שְׁוָעֲרֶר גְוָואָרֶן אוֹף יִשׂרָאל
אִין דִי טָעג פוּן אַדִיקם מָער וִוי פַּר זַיין פָּאטֶר . אוּן דִי יִשׂרָאל הָאבֶּען
נְזוּפְצְט אַלִי טָאג פוּן דֶר שְׁוָעֲרֶר אַרְבֵּייט אוּן זַייעֲר גְשֶׁרֵייא אִיז אוֹיף
נְגַאנְגֶן צוּ נָאט ב״ה פוּן דֶר אַרְבֵּייט . דֶעֶן זַיי זָענֶן פַּר שְׁוואֲרְצְט גְוָואָרֶן
פוּן דֶר אַרְבֵּייט . אוּן נָאט ב״ה הָט צוּ גְהֶעֲרְט דָם קוֹל פוּן יִשׂרָאל אוּן הָט
נָדָעֶנְקְט זַיין בְּרִית וָום עֶר הָט גְמַאכְט מִיט אַבְרָהם מִיט יִצְחָק וִיעֲקֹב. אוּן מֹשֶׁה
אִיז נָאךְ גְוָוען בַּיי יִתְרוֹ אוּן אִיז גְנַאנְגֶן אִין נָאְרְטֶן פוּן יִתְרוֹ אוּן הָאט
גְלוּבְּט נָאט וָום הָט מִיט אִים גְטָאן פִּיל נִיסִים . דֶר וַייל הָט מֹשֶׁה דֶר
זָעֶהֶן אֵיין שְׁטֶעקֶן פוּן מְרָאה סְפִיר אִיז גְפַלַאנְצְט אִין דָעם נָאְרְטֶן אוֹף
אִים אִיז אוֹם גִיקְרִיצְט דֶר נָאמֶן פוּן נָאט ב״ה. הָט מֹשֶׁה אוֹם גְשְׁטְרָעקְט
זַיין הַאנְד אוּן הָט דֶם שְׁטֶעקֶן אוֹם גְרִיסֶן . אוּן אַז אֲדָם הָרִאשׁוֹן אִיז פַּר
טְרִיבֶּן גְוָואָרֶן פוּן גַן עֵדֶן הָט עֶר גְנוּמֶן דֶם שְׁטֶעקֶן אוּן עֶר הָט גְגְרֵייכְט
בִּיז נַח דֶר נָאךְ צוּ אַבְרָהם אוּן וַייטֶר בִּיז יוֹסֵף . נָאךְ דֶם אַז יוֹסֵף אִיז
גְשְׁטָאבְּן זָענֶן גְקוּמֶן דִי שָׂרוֹת פוּן מִצְרַיִם אִין דָעם הוּז פוּן יוֹסֵף אוּן
הָאבֶּן צוּ גְנוּמֶן דָעם שְׁטֶעקֶן אוּן עֶר אִיז אָן גְקוּמֶן צוּ יִתְרוֹ אוּן עֶר הָט
עֶם גְפַלַאנְצְט אִין זַיין נָאְרְטֶן אוּן קֵיינֶר הָט אִים נִיט גְקֶעֶנְט אוֹם רַייסֶן .
אוּן וִוי יִתְרוֹ הָט גְוָעהֶן דָעם שְׁטֶעקֶן אִין דֶר הַאנְד פוּן מֹשֶׁה הָאט עֶר
זִיךְ פַּר וִוינְדֶרְט אוּן הָט אִים גְגֶעבֶּן צְפוֹרָה פַּר אַנְוייב . אוּן דֶר מַלְךְ פוּן
מִצְרַיִם הָט נָאךְ שְׁוָעֲרֶר גְמַאכְט דִי אַרְבֵּייט אוֹף יִשׂרָאל אוּן הָט זַיי נִיט
גְהַיְיסֶן גֶעבֶּן קֵיין שְׁטְרוֹיא צוּ קְנֶעטֶן מִיט דִי צוּגֶל נָאר זַיי מוּזֶן זִיךְ קְלוּבְּן

שְׁטָרויא וּוי זיי וועלן גפונן אוג די צאל פון צינגל זאלן זייא פארט טוען,
מאכן אזו ווי פריער . אוג ווי די ישׂראל האבן דם דר הערט האבן זיי אן
גהובן צו קלאנן אוג צו זופצן אוג האבן גשרינן צו נאט ב׳ה אוג נאט ב׳ה
הט גהערט דם גשרייי אוג הט גזעהן דם בצווינגענים ואס דיא מצרים
בצווינגן זיי אוג נאט הט גדאכט די ישׂראל אום צו ליין זיי פון מצרים
אוג צו מאכן ארבן זיי דם לאנד כנען אזו ווי ער הט גשוואורן צו זייערי
עלטרן : ומשה אוג משה הט גווייזעט די שאף פון זיין שווער יתרו בזי
דר מדבר סין אוג דם געטליכן שטעקן הט ער גהאט אין זיינע הענט
אוג איז גקומן בזי דעם בארג חורב . הט נאט ב׳ה זיך בווזן צו אים אוף
איין דארן אוג משה הט גזעהן וויי דר דארן ברענט מיט פייאר אוג דר
דארן ווערט נים פר ברענט הט משה דרוף זיך זייער פר ווינדרט אוג
הט נגעהנט צו זעהן די דאזיגע זאך . הט נאט ב׳ה גרופן צו משה פון
פייאר אוג גבית אים אז ער זאל נידרן קיין מצרים אוג זאל ריידן צוא
פרעה ער זאל ארום שיקן די ישׂראל פון זיין לאנד אוג נאט ב׳ה האט
אים גלערנט צו מאכן צייכן אוג ווינדר אין מצרים פר פרעה אוג פר זייני
קנעכט זיי זאלן גלויבן אז נאט ב׳ה הט אים גשוקט . אוג משה הט צוא
גהערט אלם וס נאט הט אים גבאטן אוג הט ווידר גקערט צו זיין שווער
אוג הט אים דר ציילט די נאנצי מעשה . הט יתרו צו אים נאוגט גייא
צו שלום . אוג אהרן דר זון פון עמרם דר ברודר פון משה איז גווען אין
מצרים הט נאט זיך בווזן צו אים אוג הט אים נאוגט גייא אקעגן דיין
ברודר משה אין דר מדבר ארין . איז ער גנאנגן אוג הט אים בגענינט
בזי דם בארג פון נאט אוג הט אים גשוקט . אוג משה מיט אהרן זענן
קומן קיין מצרים צו די ישׂראל אוג האבן זיי גזאגט אלי די ריידד פון נאט
ב׳ה אוג דם פאלק הט זיך גפריט . אין דעם אנדרן טאג הט משה אוג
אהרן זיך גפערדרט אוג זענן גנאנגן צו פרעה אוג דר שטעקן ום דער
שם דמפורש איז גווען גקריצט אוף אים האבן זיי גנומן אין זייערי הענט
אוג אז זיי זענן קומן צו דעם טוער פון פאלאסן מיט אייזרני קיסטן אוג קיין שום מענש הט
ניט גקענט ארריין גיין אוג ארום גיין פר זיי.הט משה אוף גהובן זיין שטעקן

אוף די לייבן אוג דָּס זיי אָפּ נבונֶרן אוג משה מיט אהרן וָענן גקומֶן צום מלך אוג די לייבן וָענן אוף גקומֶן מיט זיי מיט שמחה אוג ווי פרעה דָּס דָּר וָעהן דָּס עֶר זיך דרוף זייער פַּר ווינדָּרט דָּען זייער גשטאלט איז נוֶען אַזו ווי מלאכים. דָּס פרעה צו זיי גזאגט וָם ווילט איר. דָּאבָּן זיי צו אים גזאגט דָּר וואהרער נאט דָּס אונז גשיקט צו וָאגן אַז מָען זאל אַרום שיקן די יודן פון מצרים אוג זיי וָאלן אים דינֶן. דָּאט פרעה צו זייא גזאגט הַיינט גיים אַוועק אוג מארגֶן וָאלט איר קומֶן צו מיר. דָּאבָּן זיי אַזו גטאן. אוג ווי זיי וָענן אַוועק גנאנגֶן דָּס פרעה גשוקט רופָּן צו בלעם מיט זייֶנ זון ינוס וימברוס אוג אַלי מכשפים אוג דָּס זיי דָּר צייכט די זאך. דָּאבָּן זיי אים גפרָעגט וו אזו דָּאבָּן זיי גקענט אַרײן קומֶן איבָּר דיא לייבָּ דָּס עֶר גזאגט זיי דָּאבָּן אוף גהובָּן זייער שטָּעקן אוף די לייבָּן אוג דָּאבָּן זיי אוף גבונדֶן אוג וָענן פַּר מיר גקומֶן אוג די לייבָּן דָּאבָּן זיך גפרייט אקענן זיי. דָּס בלעם גענפרט דָּעם מלך זיי וָענן נאר אַוועלכי מכשפים ווי מיר אוג שיק נָאך זיי ווילן מיר זיי פרוכָּן. צו מָארגֶן וָענן גקומֶן משה מיט אהרן דָּס דָּער מלך צו זיי גזאגט ווער ווערט אייך גלייבָּן אַז איר וָענט שלוחים פון אייֶער גאט ווייזט דרוף אין מופת ווָעט מָען אייך גלייבָּן דָּס אהרן גווארפָּן זיין שטָּעקן פַּר פרעה אוג פַּר זייֶנ קנעכט אין דָּר שטָּעקן גוואָרן אשלאנג. דָּאבָּן דיא כישוף מאכרם אוך גווארפען איטליכער זיין שטָּעקן אוף דָּר ערד אוג וָענן גוואָרן צו שלאנגן דָּס אהרנס שלאנג אין נשלונגן די כישוף מאכרם שלאנגן. דָּס דָּר מלך גהייסן ברענגן דם ספר הזכרונות אוג מָען דָּס גלייבט אוג מָען דָּאט ניט גפונן דָּעם נָאמָן פון נָאט ב״ה. וָאגט עֶר צו משה ואהרן אוך ווייס ניט דָּעם נָאט וָם איר וָאגט די ישראל וָעל אוך ניט שיקן. דָּאבָּן זיי גענפרט צום מלך ה נָאט דָּר האר איבָּר אַלי האָרן דָּס אונז גשוקט וָאגן שיק אַרום מַיין פָּאלק זיי וָאלן מיך דינֶן. אוג אַזונד שיק אונז פון מצרים וָעלן מיר גיין דרַיי טָּעג רייז אין דָּר מדבר מיר וָעלן שחטן צו אים קרבנות. אז מָען וָעט אונז ניט שיקן וָעט זיין צָארן גריסָן אוג וָעט שלָאגן נאגן מצרים מיט דבר אודר מיט שווערד דָּס דם מלך פַּר דרָאסָן אוף ווייטי רייזי דָּס עֶר זיי אַוועק גמרובָּן פון זיך אוג דָּס גזאגט נאך שווערר צו מאכן די אַרבייט. דָּס נָאט ב״ה גזאגט

תּם ווישר

צו משה דו וועסט זעהן אז דורך מיין שטאַרקן מאכט אוג מכות נמרצות
וועלן די מצרים אַרום שיקן די ישׂראל פון זייער לאנד ׃

פרשׂת בא

וידי אוג עם איז גוועז נאך אין צוויי יאר האט נאט וידער גשיקט משה
ואהרן צו פּרעה ער זאל ישׂראל אַרום שיקן פון מצרים האט פּרעה גיט
גוואלט צו הערן אין דעם קול פון נאט. האט נאט דר וועקט זיין גבורה אין
מצרים אוג האט זי גשלאגן זייער גרוסי אוג שלעכטי מכות ער האט פאר
קערט אלי וואסר פון מצרים צו בלוט זי פלענן עפּיס קנעטן אודר קאכן
איז זייער גשמאלט גוועז ויא בלוט. נאט האט אוך גמאכט וידרמענן אין
אלי זיערי וואסר פרעש די פרעש זענן גקומן אין די הייזר פון די מצרים
אוג אז זי פלענן טרונקן וואסר פלעגט דרינען ווערן פרעש אוג אלי וואסר
פון זייער נקעכץ איז גוואָרן צו פרעש. מיט דעם איז נאך גיט וידר גקערט
גוואָרן פון זי דר צארן פון נאט בי"ה אוג האט אוך גשלאגן זייער ערד צו
כנים. נאט האט אוך גבראכט אררלי חיות פון פּערד קיין מצרים שלאגן
ענדישן אוג די מצרים האבן זיך בהאלטן פּר די חות רעות: נאט האט
גשיקט אוף זי רבר אוף די פּערד אוג אייזלן אוג שאף אוג די מצרים זענן
אוף גשמאגן פּרי צו זייערי פיך האבן זי מיין גיט נאר איינם פון צעהן אוג
די פיך פון ישׂראל איז גיט גמינרט גוואָרן אפילו איינם. נאט האט גשיקט
איין בראנד אין זייערי לייבר איז עם גוואָרן צו איין שחין אין נאנץ מצרים
אוג זייער פּליש איז גוואָרן פיל מיט בלאטער. נאט האט זי גשיקט אשוועדן
האגל אוג פייער האט זיך גקאקילט אין דם האניל דרום האט ער אוס גשלאגן
אלי ביימר מיט די פּירות אוג אלי תבואות אוף די מענשן אוג בהמות וום
זענן גוועז אוף די נאס זענן גהארגת גוואָרן מחמת רעם האגל. נאט האט
גבראכט איין שוועָרן הייששריק קיין מצרים זי האבן אוף גנעמן וום דר
האגל האט איבר גלאוט. נאט האט גשוקט פינצטרניש אוף נאנץ מצרים
דרי טאג בי קיין מענש האט גיט גזעהן קיין שום זאך. אין דר צייט זענן
אום גשטארבן פיל פון ישׂראל ואט האבן גיט צו גהערט משה ואהרן
אוג האבן גיט גגלייבט נאט האט זי גשוקט אוג האבן גזאגט זי ייעץ

ניט אַרוֹם גיין פּוּן מצרים דָּעַן טָאמָר וועלן מיר שְׂמַאַרְבֶּן אין דֶּר מדבר
פַּר הונגֶר וְענן זיי אום גְּקוּמֶן אין דִּי דרַיי פִּינְצְטֶרי מָעג . אוג דִּי ישׂראל
הָאבֶּן זיי בַּגָּראבֶּן כְּדֵי דִי מצרים וְאלֶן דר פּוּן ניט וויסָן דָּם פַּינְצְטֶרְנִישׂ הָט
זִיךְ נִשְׂמַאַרְקְט אין מצרים נָאךְ דרַיי טָעג דר נָאךְ הָט נָאט גְּשׂוּקְט משה
ואהרן צוּ דִי ישׂראל אַוו צוּ וָאגֶן מַאכְט אַיין קרבּן פסח דָּעַן אִיךְ וועל קוּמֶן
אִין הָאלְבִי נַאכְט אִין נַאנְץ מצרים אוג וועל אוּמבְּרענגֶן אַלִי זְיֶערִי בכורים
פּוּן מֶענְשֶׁן אָדר פּוּן בהמות . אוג אִיךְ וועל וְעהֶן דָּם בְּלוּט פּוּן קרבּן פסח
אוֹף אֵיעֶרִי טִירֶן אוג עָם וֶועט וָעדֶן אִיבֶּר הוּפְּט אֵיעֶרִי הַיזֶר . דִי ישׂראל
הָאבֶּן גְּטוּן אַוו ווִי נָאט הָט גְּבָאטֶן צוּ משה אוג אהרן אוג פּוּנְקְט הָאלְבִי
נַאכְט הָאט נָאט ב״ה גְּשׂכָאנֶן אַלֶע בכירים פּוּן מצרים פּוּן מֶענְשֶׁן אוג
בהמות אִיז גְּוָוען אַגְרוֹם נְשׂרִיי אין נַאנְץ מצרים אִין דִי נַאכְט דָּעַן עָם אִיז
ניט אַיין הוּיז אָן אַיין מת . אַלִי מצרים הָאבֶּן גְּוֶעהֶן דָּאם בְּייז וָום אִיז
גְּקוֹמֶן אוֹף זיי פְּלִיצְלִינְג הָאבֶּן זיי גְּשׂרוּגֶן אוג גְּווַיינְט אִיטְלִיכֶר אוֹף זַיין
זין אָדר זַיין טָאכְטֶר . אוג בת״ה דִי טָאכְטֶר פּוּן פרעה אִיז בֵּיי נַאכְט
גָּנאנְגֶן וּוכֶן משה ואהרן אוג הָט זיי גְּפוּנֶן עֶסֶן אוג טְרוּנְקֶן אוג פְּרֵי אָן זִיךְ
מִים אַלִי ישׂראל . הָט זִי צוּ משה גָּזאגְט דָּם בַּצַאלְסְטוּ מִיר פַּר דָּעם גוטֶם
וָום אִיהְ הָאב דִיךְ אוֹף גְּצוֹגֶן אוג דוּ בְּרענְגְסְט אוֹף אוּנְז דָּם דָּאזִיגִי בְּייז
הָט משה צוּ אִיר גָּזאגְט גבירה נכבדה אוב וואול דוּ בִּיסְט אַיין בכורה צוּ
דַיינִי כּוּטֶר וועסְטוּ דָּאךְ ניט שְׂמַאַרְבֶּן . אוג פרעה הָט גָּזאגְט צוּ משה
יאהרן גָּעמְט אֵייךְ אֵיעֶרִי בְּרוּדֶר דִי בני ישׂראל מִט זַיעֶרִי שָׁאף אוג
רִינְדֶר מִט גָאר זַיעֶר פַּר מֶעגֶן אוג נַייט אַרוֹם פּוּן מצרים נָאר בֶּעט גָּאט
פַּר מִיר אוג דִי מצרים הָאבֶּן זִיךְ גְּשׂמַאַרְקְט ארום צוּ שִׁיקֶן דִיא ישׂראל
וַייל זיי הָאבֶּן גָּזאגְט מִיר אַלִי וועלן שְׂמַאַרְבֶּן . אוג זיי הָאבֶּן אַווֶעק גְּשׂוּקְט
ישׂראל מִט פוּל גָּאלְד אוג זִילְבֶּר זַיעֶר אַגְרוֹם עְשִׂירוּת אַוו ווִי גָּאט הָט צוּ
גָּזאגְט אברהם אבינו אוג ישׂראל הָאבֶּן זִיךְ פַּר גָּאמְט הָאבֶּן דִי מצרים זַיי
גְּבֶּעטֶן נַייט שׁוֹן אַרוֹם . הָאבֶּן ישׂראל גֶּענֶפֶרְט וָענְן מִיר דָּעַן גַּנְבִים מִיר
וָאלֶן בֵּיי נַאכְט אַוועק גַיין אוג משה אִיז גְנַאנְגֶן צוּם טַייךְ פּוּן מצרים אוג
הָאט אוֹף גְּבְּרַאכְט דָּעם אָרוֹן פּוּן יוסף אוג מִיט גְנוּמֶן אוג אַלִי ישׂראל
הָאבֶּן אִיטְלִיכֶר אוֹף גְּבְּרַאכְט דָּעם אָרוֹן פִּין זַיי שׁכט אוג ישׂראל הָאבֶּן

תּם וישׂר

גְצוֹגֶן פּוּן רעמסס קִין סוּכּוֹת אַזוי וויא זָעקס הונדערט טוזינט פּוּס גייִעדָם
מאַנְנְבּילי חוּן זַייערע קְלֵייְנֶע קוּנְדֶר אוּנ וויייבֶּר אוֹךְ עֶרֶב רַב אוּנ שָׁאף אוּנ
רִינְדֶער זייר אשְׁוָוערע מִחָנֶה. דִיא ישׂראל זָענְן גְוֶעזֶן אִין מצרים צְווייא
הוּנְדֶערְט מִיט זָעכְצִן יָאר:

דִיא ישׂראל הָאבֶּן גְצוּוִינְן פּוּן סוּכּוֹת אוּנ הָאבֶּען גְרוּאפְט אִין איתם אִין עֶק
מִדְבָּר אִין דְרִיטֶן טָאג אַז דִי מצרים הָאבֶּן שׁוֹן בַּיְנָאבֶּען אַלֶע זַייערע
בְּכוֹרים הָאבֶּן זַיי גְהַאט הָרָטָה דְרוֹף וְם זַיי הָאבֶּן אַוועק גְשִׁיקְט דִי ישׂראל
פּוּן זַייער אַרְבַּייט אוּנ-דִי מצרים וְם זָענְן גְוֶעזֶן מִיט ישׂראל אִין דֶר מִדְבָּר
הָאבֶּן צוּ זַיי גְוָאגְט אִיר הָט הָאף גְוָאגְט דְרַיי טָעג וְועג וְועלֶן מִיר גַיין אִין
דֶר מִדְבָּר אוּנ וְועלֶן שְׁחָטֶן קָרְבָּנוֹת צוּא נָאט אוּנ מִיר וְועלֶן זָךְ אוּם קֶעהְרֶן
קִין מצרים הָאט משה ואהרן גְוָאגְט צוּא זַיי נָאט אוּנְזֶר נָאט הָט אוּנְז אֶן
גְוָאגְט מִיר זָאלֶן גַיין צוּ דֶעם לַאנד וּוֹם דָארְט אִיז זָבַת חָלָב וּדְבַ"שׁ אַזוי וִוי
גֶר הָט גְשְׁוואוֹרֶן צוּ אוּנְזֶרע עֶלְטֶערְן:

דִי הַאהְן הָאבֶּן גָאגְט צוּ פּרעה אַז דִיא ישׂראל וְוילֶן זִיךְ גִיט אוּם קֶעהְרֶן קִין
מצרים אִיז פֶּר קֶעהְרְט גְוָארֶן זַיין הַארְץ אוּנ דָם הַארְץ פּוּן זַיינֶע קְנֶעכְט
אַלֶע הָאבֶּן גְאגְט מִיט זָאל דִי ישׂראל נָאךְ יָאגֶן אוּנ גָאט הָאט גְשְׁטַארְקְט
זַייער הַארְץ נָאךְ צוּא יָאגֶן דִי ישׂראל בִּדי צוּ מַאכֶּן פַּאלֶן דִיא מצרים אִין ים.
אִיז פרעה אוֹךְ גְשְׁמַאגֶן אוּנ הָט אֵיין גְשְׁפַּאנְט זַיין רַייט וָאגֶן אוּנ זָענְן גְאגֶנְן
מִיט פרעה וִוי צָעהְן הוּנְדֶרְט מוֹזֶנְט מאן אוּנ הָאבֶּן גְנֶרַייכְט דִי ישׂראל רוֹאֶן
בַּיים ים. הָאבֶּן דִי ישׂראל זִיךְ גְפָּארְכְטֶן אוּנ הָאבֶּן גְשְׁרִיגֶן צוּ נָאט אוּנ משה
הָט צוּ זַיי גְוָאגְט שְׁטִיים אוֹף אִיבֶּער שְׁטֶעל אוּנ מִיר וֶועלֶן רוּפֶן צוּ נָאט עֶר
זָאל אוּנְז הֶעלְפֶן הָט נָאט ב"ה גְוָאגְט צוּ משה גַייג דַיין שְׁטָעקֶן אוֹבֶּן ים אוּנ
שְׁפַּאלְט אִים אוּנ ישׂראל זָאלֶן זִין אִים אִיבֶּער גַיין. הָט עֶר אַזוי גְטוֹן אוּנ דֶעד
ים אִיז גְשְׁפַּאלְטֶן גְוָארֶן אוֹף צְווועלְף שְׁטִיק אוּנ אַלֶע צְווועלְף שְׁבָטִים זָענְן
אַרִיבֶּר גַאנְגֶן אִין דֶר טְרוֹקֶעניש. אוּנ דִי וַאסֶערְן הָאבֶּן וויידֶר גְקֶעהְרְט אוֹף
דִי מצרים אוּנ זָענְן אַלֶע דֶר טְרוּנְקֶן גְוָארֶן אוּנ נָאט הָט גְהַאלְפֶן אִין דֶעם
טָאג צוּ ישׂראל אוּנ זַיי הָאבֶּן גְזֶעהְן דִי גְרוֹסֶע גבורה פּוּן נָאט אִין מצרים
אוּנ אוֹבֶּן ים הָט משה מִיט ישׂראל גְזוּנְגֶן שִׁירָה צוּ הקב"ה:

תּם ונשלם שבח לאל בורא עולם

ספר

פחד יצחק

וזוא פירוש על

תפלה

דער חבור איז אויסגעקלויבן געוואָרן ספּורים נפלאים אוג מְשָׁלִים, פון גְּבָרָא ירושלמי אוג בבלי, אוג פון זוהר הקדוש, פון מדרש רבא אוג תנר אליהו רבא וסדר אליהו זוטא, ילקוט שמעוני פון סדר הדורות פון אוהל יעקב, אוג עס איז אויבערגעזעצט געוואָרן אויף ענגלישׁ כדי אלע מענשׁן זאלן זיך צרויסגעמען צמוקר, יהי רצון מלפני ד' אלהינו ואלהי אבותינו אז עס זאל נרוים זיין דער זכות פון די הנאים ואמונאים וואס זייא האבן דערציילט דיא ספּורים נפלאים אוג האבן גיזאגט די מְשָׁלִים, אז עס זאל זיין אלע מיינע מעשׂים לשם שמים אוג זאל זיין באהבה ויראה ועל ידי דערוים האב איך אנאמען געגעבן דעם חבור פחד יצחק.

דברי המלקט והמחבר יצחק בר"ר מנחם מאניש ז"ל הכהן גמראווו מדרוויסק

בעל המחבר מנחם יצחק פירוש על תפלה, יצחק ירנן פירוש על פרק שורה, לקוטי יצחק פירוש על התהלים, תודת יצחק על נביאים, זכרון יצחק עברי דיימש על התהלים, עזלת יצחק פירוש על תפלה.

כל הזכויות שמורות אצל

הוצאת אמונה

© Copyright 1969 by
M. G. & J. G.

EMUNA PUBLISHING
142 Rodney Street
Brooklyn, N.Y. 11211
388-8812 — 384-0002

אדון עולם. דער אנהויב דאונעז פון שחרית הויבט זיך אן מיט דעם ואתה ארט אדון עולם ואתם אברהם אבינו האט מתקן געווען תמן ואל מתפלל זיין תפלת שחרית אונ ער האט ערופין דעם בורא יתברך אדון, ער האט געזאגט ארני אלהים בפה אדע.

כיבית לסוף דבר בקדמתו׳ (תליסו זועפ) אשרה האט געפרעגט בייי ר׳ יהושע בן קרחה עם שטויט אין דער תורה אויף אייער נאט אז ער איז שופט צדק, ער איז צדיק ואין עול, ואם איז דאם פאר אמשפט פון אייער נאט פאר ואם ווערט גבארן שטומע, בלינדע, טויבע, הינקעדיגע, זיי האבין גיווים ניט גיזונדיגט, האט ר׳ יהושע אים גיענטפערט איך ווייל דיר זייזין אז נאט איז אשופט צדק, גיב כיר צווייא טוזיגענט רעגנדלידְ מיט צווי עדות, האט דער שר אים גיגעבין, געמט ר׳ יהושע אונ גיט די צווי עדות אונ גאנג ארינעם בלינדין פאר די צווי עדות אונ נאט אים זאל זיין ביי דיר די געלט חברים, נאך די דברי חברים איז ר׳ יהושע גיקומען צו דעם בלינדין אונ האט גיבעטין די צווייא טויזינט רעגנדלידְ, דער בלינדער האט גיענטפערט איך האב ביי דיר ניט גינוגין קיין רעגנדלידְ אונ די עדות אר אויך אפגיליקנט אונ דער שר האט גיהערט, נאט ר׳ יהושע צוס בלינדין איך האב גיזעהן אז דיין זייב מיט בלינדין מאן אונ איך ווייל דיין דייב אונ מיר ועלין האבין אגוטין לעבין מיט די צווי טויזינט רעגנדלידְ. האט דר בלינדער אנועק גיגעבין די געלט צו ר׳ יהושע, ואנט ר׳ יהושע צוס שר, ועמטו אז אונזער נאט איז אשופט צדק ונחמט ער וויים פון אן הויב ואם נעט

זיין דער סוף פון דעם מענטשין, אונ ער וויים אז דער מענטש ועט ועהע׳ מיט זיגע אונגן ועט ער טאן מענטשזין צרות, באשאפט ער אים צו זיין בלינד, דער שר האט גיזאגט נילויבט איז אייגו׳ נאט אונ איער תורה איז אמת ואם עם שטייט אז ער איז שופט צדק צדיק ואין עול דאם איז ואם מיר ואנין אין תפלה ,ומביט לסוף דבר בקדמתו׳, נאט ועהט דעם סוף פון דבר איטלייבע זאך פון אן הויב.

והערב נא וכו׳ (מד״ל תשת). אשרה האט גיזאגט צו דעם שומר פון זיגע אוצרות בעם רעגדלידְ וויפיל דו ילקט, איז מחמת שכחה האט ער ניט גיזעלט עסין אונ ניט שלאפין אונ האט נור גינומען דיא רעגדלידְ, אזוי אוך ואנט משה רבינו אז איך ועל עסין אונ שלאפין ועל איך ניט לערנין איך דאך זיין אויך דעם היסיל מער ניטש פערציג טעג, די תורה לערנין איז אים גיוועזין זיס, בעטין מיר ,והערב נא״ דאם די תורה לערנין זאל אונ זיין זיס:

אשר בחר בנו וכו׳ (מד״ל קדוש׳). אשרה האט גיזאגט צו זיין זון פאר האנדלין, ואנט דער זון צום פאטער איך האב פורכט פאר גזלנים, געמט דער פאטער אשטעקן אונ ועמט אין איר אקמייע אונ ואנט צום זון דער שטעקן ואל זיין בייא דיר אין האנד ועכטו ניט האבין קיין פארכט פאר גזלנים אונ ניט פאר חיות רעות. אזו ואנט נאט צו משה רבינו אז ניט פאר שלעכטע זאכין. המדהיר נשמות לפגרים מתים (לקוט שמשו׳).

ר׳ נפינחם האט געזאגט סוף צוואנציג יאר אז די הרוגי בבל זיגען גיהארגעט ניוועזין איז גיוועזין דער רוח מקודש אויף יחזקאל הנביא אונ נאט האט

אים באוויזין מרחקענע בייגער פון מזרח
מענטשן אין דעם מאל דאָרא אוּ דאָס
ניזאָגט צו אים זאָג זיי זאלין לעבעדיג
ווערען. דאָס יחזקאל הנביא ניזאָגט נביאות
אויף די ביינער אוג זיי זיינען לעבעדיג
ניטאָרן. די ביינער זיינען פון שבט אפרים
נאָם זיי זיינען ארוים פון מצרים פאר דער
צייט וואָס נאָט דאָס צו ניזאָגט ארוים נעמען
זיי פון מצרים. דאָס איז „המחזיר נשמות
לפגרים מתים", נאָט קערט אום די נשמות
צו די טויטע מענטשען.

כדין קשה ומבעל דין קשה (ילקוט במשוני).

אריבער מענטש פון ירושלים דאָס
נעריבּיט מיט זיין קנעכט אין אנאנץ זייטע
נאנד, אוג אין ירושלים דאָס ער ניהאט
אבן יהיד, דער בייבער מענטש איז קראנק
ניוואָרין אוג ער דאָס ניוואוסט אז ער וועט
שטאַרבין, ער דאָס פּורכט ניהאט פאר זיין
קנעכט אז ער וועט שטאַרבין דער זיין
קנעכט צוגענעמען אוג אנדערע קנעכט
ער וועט אנטלויפין אין אפּרעמדע לאנד אוג
זיין זון וועט ער ניט אפּ נעבין, דאָס ער
ניזאָגט צום קנעכט איך שרייב דיר אבּ אז
די נאלטס מיר ירושלים זיין נאנץ פערמענין,
אוג מיין זון דאָס אוים צו קלייבין איין נאך
פון מיין נאנצין פערמענין אוג נעמען דאם.
אוג דער בייבער מאן דאָס אויף נישריבין
אוג עדות האבין זיך נחתמה אויף דעם כתב
אז ער דאָס אנדערע מאל דר בייבער מאן נתפרענט
וואָס האָבט ניזעהן גיענבין דעם קנעכט, אוג
דעם כתב דאָס דר בייבער מאן ניתענדיגט דעם
קנעכט, נאך זיין טויט דאָס דער קנעכט
ניגונעמען זיין הערינם נושם אוג איז נעקומען
קיין ירושלים צו ירשענען זייע אוג
פּעדר אוג אלץ וואָס ער דאָס אין ירושלים
אוג דאָס ניזאָגט דעם זון זיי זאלין אים
ניטאָרבין אוג דאָס אים ניוויזין דעם כתב
ואָס זיין פאָטער האָט נישריבין פאר זיין
טויט, דער זון דאָס דערקענט זיין פּאָטערס

כתב, האָט דער זון דערציילט זיין רבי,
נאָכט צו אים זיין בקי זיין פאָטער איז
ניזוען אנרוקער חכם, ער האָט ניהאט
פוראָט פאר דעם קנעכט דאָס ער וועט בזבזנען
זיין נעלט אוג וועט ניט קומען אין ירושלים
דערום האָט ער נישריבין צו אלץ זאל זיין
צום קנעכט אוג האָט בפירוש נישריבין צו
דער זון זאל נעמען אין אוך וועט דער זון
נעמען דעם קנעכט אלין איז טייערער ווי
אלץ, וייל וואָס אקנעכט האָט, ניהערט צום
בעל הבית זיינעם, נאלטס אים רוקין צו
בית דין האבין אדין התורה צו ער וועט זיין
דעם כתב צו דו האָט ניט אין זיך
וואָס דיר נישעלט נאלטס נאָכין צו דו וילוב
דעם קנעכט אלין, האָט דער זון אזוי נטאן
ויא זיין רבי האָט אים ניענבין די עצה אוג
ער האָט זכה בדין ניזוען, אוג ער האָט
צוגענומען דעם קנעכט מיט דעם פאטערס
פערמענין אוג צו דער רבי נאלטס אים ניט
נעבין די עצה נאלט כלייבין דעם פאטערס
פערמענין כיי דעם קנעכט, בעטין מיר אין
תפלה ביי נאט צו ער זאל אונז מצליל זיין
מדין קשה ומבעל דין קשה בין שתא ובן
ברית ובין שאין בן ברית:

קדש את שבח על בקדישי שמך (זכתים פרק ג').

ר' יוסף איז ניזוען זייער קראנק זון
לעבין מוטה, ווען צו ער האט זיך אויף
ניזאפט האט זיין פאטער ביי אים נפרענט
ואס האבטו ניזעהן האטר' יוסף ניזאגט צום
פאטער איך האב ניטהערט צו מען האט
אוים ניטשרייבן נוט אז דעם מענשין צו ער
קומט אהער אוג איז קלאר אין זיינען לערנין
התורה, אוג נוט איז די הרוגי לוד ואם זיא
האבין מקדש השם ניוועזין, מען האט
נימאכט אבלבול אויף די יודין צו זיי האבין
ניהערנט די טאכטער פון שר אוג מען זיים
נים ועלכער איד האט ניהרגט, דערוים
האט דער שר נוזר ניזוען צו מען זאל צלל

איבן

יִדין אוֹיִם הַרְגָּעגָען. הָאבָּען צְווייא יוּדין
פּון דֶּער שְׁטָאט לוּד גְּיָאנְט אַז זֵי הָאבָּען
גְּיהַרְגָּעט דִי טָאכְטֶער פּון שַׁר, זֵי הָאבָּן
גְּיוָואלְט מַצִּיל זַיין דִי יוּדען פּון מִיתָּה. זֵיא
הָאבָּן גִּיט גְּיהַארְגָּעט. הָאט מָען זֵי דָן
גְּיוָועזְען אוּן מָען הָאט זֵי גְּיהַארְגָּעט. דֶּערוִיל
וָאם זֵי הָאבָּען מַצִּיל גְּיוָועזְען אַלֶּע אִידִין
פּון מִיתָּה זַיְנָען זֵי וִוכֶּה צוּ זַיין אִין גַּן עֵדֶן
וִיאוֹ ק"ן מֶענְטְש קֶען גִּיט וִוכֶּה זַיין צוּ וָעלְכֶן
זַייעֶר אָרְט אִין גַּן עֵדֶן אוּן מָען שְׁרַייבְט אוֹיס
אַלֶּע טָאג גוט אִיז דִי הָרוגֵי לוּד. הָאם זָאגְן
פִּיר "קְדֹשׁ אֶת שִׁמְךָ עַל מְקַדִּישֵׁי שִׁמְךָ".
רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם דוּ וָאלְטְסְט הַיילִיגְען דַיין
נָאמֶען אוֹיף אַלֶּע דִי וָאם זַיְנָען מְקַדֵּשׁ הַשֵּׁם
אִיז זֵי דוּ הָאסְט גִּיהַיילִיגְט דַיין נָאמֶען אוֹיף
דִי הָרוגֵי לוּד, "וְקַדֵּשׁ אֶת שִׁמְךָ בְּעוֹלָמְךָ
כִּישׁוּעָתְךָ תָּרוּם וְתַגְבִּיהַ קַרְנָנוּ" מִיט דַיין
תְּילִים נָאט וָאלְטְסְט אוּנְז אִידֶן דֶּער הוֹיכְן
אוּן הֶעלְפֶן אוּנְז:

צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (מד"ל פּוּרִים). דֶּער גּוּטֶער
פְּרַייְנְט פּון דָּאם פְּרוִיא פּון דֶּעם עֶזְרָה
בַּאר זַיין שְׁטָאנְדִיגְן הָאט עֶר גִּיבָּעטְען דֶּעם
עֶזְרָה אַז עֶר זָאל שָׁלוֹם וְוערְן מִיט זַיין
פְּרוִיא, עֶנְטְפֶּערְט אִים דֶּער שְׁכֶנָה דוּא
וָאלְטְסְט בָּעטְען מִיין פְּרוִיא אַז זִיא זָאל מִיר
גֶּעבְּן בָּבוד וְועל אִיךְ זַיין מִיט אִיר שָׁלוֹם,
אַזוֹי אוֹיךְ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ הָאט גִּיקָּעמְפְט בַּיִיא
נָאט אַז עֶר זָאל מַאכְן אוֹיף דִי אִידִין צַיין
גוּטִין מַנְהִיג, זָאגְט נָאט בָּעט דִי אִידִין אוּן
פָּאר זָאג וַיי אַז זַיי וָאלְטְן מִיין רָצוֹן וָועט
זַיי גוּט זַיין. צוּ את בני ישראל, פָּאר זָאג
דִי אִידִין אַז זַיי וָאלְטְן מַקְרִיב זַיין מַיינָע
קָרְבָּנוֹת אִין דֶּער צַייט וָאם מָען דַארְף
מַקְרִיב זַיין אוּן וַיי אִיז דֶּער דִין אִיז:

ברוב פּוּרִים נָחל עֹדֶתְךָ (מד"ל כִּי תִּשָּׂא). רַבִּי יִצְחָק
בְּר' אֶלְעָזָר הָאט גִּיזָּעהָן אַז צַבִּיין פּון
אַמָּעגְטְשַׁיין לַיְיט אוֹיף דֶּער עֶרֶד, הָאט עֶר
אִים בַּאגְרָאבְּן אִין דֶּער עֶרֶד אִיז דֶּער בֵּיין
צרוּיִם פּון דֶּער עֶרֶד, זָאגְט ר' יִצְחָק דֶּער
בֵּיין אִיז צוּ טָאן אַשְׁלִיהוּת פּון נָאט, אִיז
גִּינַאגְנָען אַמָּעגְטְשׁ פּון דִי יִשְׁמָעֵאלִים וָאם
הָאט גִּיטָּרַאגִּין שֶׁלֹּא בְּרִיךְ אוֹיף דִי אִידִין
אִיז דֶּער יִשְׁמָעֵאל גִּיפַאלְן אוֹיף וַיעם בֵּיין אוּן
אִיז עֶטְוָוען גִּיוָואקְרִין, וָארוּם נָאט הִיט אַיין
דִי אִידִין פּון צָרוֹת. דָּאם בֶּעטְן מִיר בַּייא
נָאט כְּבבת שמרם וכו' נהל עדתך.

חיית בּי מִידְרַי בּוּר (מוֹעֵד קָטָן). אַז דֶּער מַלְאָךְ
הַמָּוֶת אִיז גִּיקוּמֶען צוּ ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן
לֵוִי צוּ אִים וַוייז מִיר מַיין אָרְט אִין גַּן
עֵדֶן אוּן דוּ וָאלְטְסְט מִיר גֶּעבָּען זַיין מֶעסֶער
אוֹיךְ וָוארוּם אִיךְ וִויל דִיר גִּיט גִּיטְרוֹיען
אִיבֶּער דֶּער וָועג. וָאגְט צוּ אִים דֶּער מַלְאָךְ
הַמָּוֶת קוּם אִיךְ וָועל דִיר וַוייזֶן אוּן גִּיט אִים
דָּעם מֶעסֶער אוֹיךְ, וַוי זַייא זַיְנָען גִּיקוּמֶען
צוּ דָּעם אָרְט פּון גַּן עֵדֶן הוּיבְט אִים אוֹיף
דֶּער מַלְאָךְ הַמָּוֶת אִין דֶּער הוֹיךְ בְּדִי עֶר זָאל
קֶענֶען זֶעהֶן זַיין אָרְט. אַזוֹי טוּמ ר' יְהוֹשֻׁעַ
אַיין שְׁפְּרִינְג אִין גַּן עֵדֶן אוּן דֶּעם מֶעסֶער
הָאט עֶר אוֹיךְ בַּייא זִיךְ גִּיהַאט, אַזוֹי הַאפְּט
אִים דֶּער מַלְאָךְ הַמָּוֶת אָן זַיין מַלְנוּשׁ אַז עֶר
זָאל צוּרִיק גֶּיין. זָאגְט ר' יְהוֹשֻׁעַ: אִיךְ טוּא
זַיין שְׁבוּעָה אַז אִיךְ זָאל צוּרִיק גִּיט גֶּיין.
דֶּער מַלְאָךְ הַמָּוֶת דֶּער צַיילְט דָּאם פַּאר
הַקְדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, הָאט מָען אִים גִּישְׁטְפֶּערְט
מָען זָאל נָאךְ קוֹקֶען הָאט עֶר אַנְדֶערְש אַיין
כָּאל צַיין שְׁבוּעָה גִּיטָּאן אוּן זִיךְ גִּילָאזְט
מַתִּיר זַיין וָועט מָען אִים דִי שְׁבוּעָה אוֹיךְ
מַתִּיר זַיין, אוּן אוֹיב עֶר הָאט זִין קֵיין כָּאל
גִּיט גִּילָאזְט מַתִּיר זַיין אַשְׁבוּעָה קֶען מָען דִי
שְׁבוּעָה אוֹיךְ גִּיט מַתִּיר זַיין הָאט מָען נָאךְ
גִּיזוּכְט אָבֶּער עֶר הָאט אִין זַיין גֵּאנְצֶן לֶעבֶּן
קֵיין שְׁבוּעָה גִּיט גִּיטָּאן, אִיז פִּיר בְּלִיבְּן
אַז עֶר דַארְף גִּיט צוּרִיק גֶּיין זוּם מַלְאָךְ
הַמָּוֶת, זָאגְט דֶּער מַלְאָךְ הַמָּוֶת צוּ אִים גִּיב
מִיר אָבּ מַיין מֶעסֶער אָבֶּער ר' יְהוֹשֻׁעַ הָאט

ניט ניטאָלט אים אָב גענין, ביז עם איז
פרוים איין בת קול פון הימל אונ האט
ניזאגט, ניב אב דעם מענטשן וארום טען
דאדף דאם האבין פאר די מענטשין ואם
דאדפין שמאדבין, האט ר' יהושע בן לוי
אב גיגאבין אונ איז ניבליבין אין גן עדן
לעבענדיגערהייט, אונ אליהו הנביא האט
אוים ניטשריען אין הימל האט אויס איין
ארט פר רבי יהושע בן לוי, אויף ר' יהושע
בן לוי איז מקוים גיוואירין דער פסוק ואם
תד המלך האט ניזאגט „חייתני מירדי בור"
די נאט האבט מיך דער נעהרט אז איך
אל ניט נידערין אין גרוב.

ברוך פודה ומציל (הפניות מרק נ'). דרייא טאל
אין יאר זיינען גינאנגען יודין אין
ירושלים, אמאל זיינען זי ניקומען אין
ירושלים אונ האבין ניט גיהאט קיין מאטער
צו טרינקען, איז גינאנגען בוגי בן נוריון
צו זיינעם אבעקאנטין שוהרה ואם האט
ניזואוינט אין ירושלים אונ האט בייא אים
גילעגן צוועלף קוואלין ואסער פאר יערער
שבט אקוואל אונ האט אים ניזאגט אז אין
יענער אונ יענעם צייט ווערט איר זוען
גענבין צוועלף קוואלין ואסער אדער איך
ווערט דיר בעצאלין פאר יערער קוואל אביסר
זילבער, עם איז ניקומען דר בעשטימטער
טאג ואם בוגי בן נוריון האט דעם שרה
ניזאדארפט אב גענבין האם ואסער אונ דער
היסיל איז גיוועזן קלאר קיין ואלקין איז ניטא
האט דער שהרה ניישיקט צו בוגי
בן נוריון אים בעטין די צוועלף קוואלין
ואסער די צועלפ כיכר זילבער האט
בוגי בן נוריון ניטנטפערט דעם שלים ואנ
דיין האר דער טאג איז אנך נינוג צייט ווי
טעג ואראטין, מיטאוט צייט האט דער שהרה
ניישיקט אצווייטין טאל אשלים בעטין די
נעלט אדער די קוואלין ואסער האט בוגי
בן נוריון ניטנטפערט דעם שלים איז האב

נינוג צייט דער טאג איז אנך נרוים, מנחה
צייט האט דער שהרה ניישיקט אדרישטן טאל
בעטין דאם נעלט אונ ער האט ניזאגט זי
זילין דאם אנקלייגע זיילע וועט די
זוגן אונטער גיין ניב אב דאם נעלט, בוגי
בן נוריון האט ניטנטפערט נאטעם הילף קומן
קומען אין איין רגע, איז בן נוריון אוועק
גינאנגען אין בית המקדש מתפלל זיין צו נאט
אונ האט ניזאגט רבונו של עולם די וייסט
או איך האב דאם ניטאן ניט פון מיין בגוד
וועגין גר פון דיין בבוד וועגין כדי דיין
קינדער זאלין ניט שמארבין פון דארט.
איז ניזאגין פלוצלונג אויזטו מיט אזאקין
אונ עם איז ניזאגין אנרוסער רעגין אלע
נריכער זיינען ארויסער פול מיט ואסער,
זאגט דער שהרה די מוזט מיר בעצאלין
פאר די ואסער וויל די זוגן איז שוין לאנג
אונטער ניגאנגען איז די ואסער אין מיין
רשות ניקומען, איז בוגי בן נוריון ארין
ניגאנגען אין בית המקדש אונ האט הפלה
ניטאן צו נאט אונ האט ניזאגט רבונו של
עולם בואויין דיין ואונדער זאלין אלע ען
די האסט נילידטע קינדער אויף דיער
ועלט, האט אויזטו פאנאנדער ניטרידן
דעם ואסיר ניין אונ זוגן האט זיך באוויזן,
דאם איז ואם מיר זאגין אין הפלה „ברוך
פודה ומציל" גילויבט איז נאט ואם ער
ליזט אויס דעם מענטשען פון צרות:

ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך (מס' משלה).
איין מלך פון די נעצענדינער האט גוזר
ניוועזין אז יודין זאלין ניט סהל זיין זיערע
זין, אונ רבי שמעון בן נמליאל האט זיין יחס
רבינו הקדוש ע"ה מהל ניוועזן, דער שר פון
שטאט האט דערהערט אז ר' שמעון בן
נמליאל האט מהל ניוועזן זיין זון האט ער
אוועק גישיקט ר' שמעון בן נמליאל מיט
זיין פרוי מיט דעם קינד צום מלך, זיינען
זי ניקומען נעבטיגין אין דער שטוב פון

דָּעם פָּאטֶער פּון אַנטוֹנינוס אוּנ אִין יָענֶער צַייט אִיז אַנטוֹנינוס נִיבָּארין נִיטאוֹרין הָאט דָערצַיילְט דִי מִזטֶער פּון בַּיבִינוּ הַקָּדוֹש צוּ דִיא מִזטֶער פּון אַנטוֹנינוס , פְֿון פִּירְט אוּנְז צוּם מֶלֶךְ צוּ טָאן אוּנְז אַמְשָׁפֶּט זַייל מִיר הָאבִּין מַהַל נִיזוֶען אוּנְזוֶער זון , וָאוּנְט דִיא מִזטֶער פּון אַנטוֹנינוס צוּ דִיא מִזטֶער פּון בַּיבִינוּ הַקָּדוֹש נָעם מַיין זון וָאם אִיז נִיט בָּהוּל אוּנ גִיב מִיר דַיין קִינְד אוּנ טְרָאג מַיין קִינְד צוּם מֶלֶךְ וְוָעט אִיר נִיצוּל וְוֶערִין פּון שְׁטְרָאף , הָאט זִיא אַזוֹי נִיטָאן אוּנ קִיין חֶענְטְשׁ הָאט נִיט נִיוואוּסְט , הָאט דָער שַׂר זִיי נִיבְּראַכְט צוּם מֶלֶךְ , וָאוּנְט דֶר מֶלֶךְ מֶען דְאַרְף זָעהֶן צוּ אִיז דֶער קִינְד מָהוּל הָאט מֶען נִיזָעהֶן אַז דֶער קִינְד אִיז נִיט אַמָהוּל , אִיז דֶער מֶלֶךְ אִין בַּעם נִיוואוֹרין אוֹיף דָעם שַׂר אוּנ הָאט אִים נִיזָאגְט אוֹיף דֶאם נוֹנֶר נִיזוֶען צַיין שְׁטְרָאף אוֹיף דֶעם וָאם אִיז מָהוּל , וָארום הָאסְטוּ מִיר נִיבְּראַכְט דֶעם וָאם הָאט זַיין זון נִיט נָעמָהלְט , הָאט דֶר מֶלֶךְ נִיזָאגְט מֶען וָאל דֶעם שַׂר טוֹיטֶן , אִין יָענֶער צַייט זַיינֶן נִיזוֶען בַּיין מֶלֶךְ אִיז נִיגָעֶנְג שָׁרִים הָאבִּין זַייא נִיזָאגְט הֶער קִינִיג מִיר קֶענֶען עֶרוּת זָאגִין אַז זִיי הָאבִּין זַייֶער זון מַהַל נִיזוֶען נוּר זַייֶער נָאט אִיז נָאהֶינְט צוּ זִיי בֶּעטֶן אִים הָעלפְֿט עֶר זִיי וויא עֶס שְׁטֵייט אִין דֶר תּוֹרָה (דברים ז׳) מִי כָה׳ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קְרָאֵינוּ אֵלָיו , הָאט דֶער מֶלֶךְ מְבַטֵּל נִיזוֶען דִי גְּזֵרָה אוּנ הָאט נִישׁ נִיקוּקְט ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מִיט זַיין פְֿרוי אוּנ קִינְד לְשָׁלוֹם צוּ הוּיז . וְוען זִי זַיינֶן נִיקוּמֶן צוּרִיק אִין דֶר שְׁטוּב פּון דִי עֶלְטֶערִין פּון אַנטוֹנינוס הָאט נִיזָאגְט דִי מִזטֶער זַייֶנ דָערום וַייל נָאט הָאט דִיר נִיטָאן אַנֶם אַז דַיין זון , וָאלְן אוּנְזֶערֶע זִידְן זַיין חֲבֵרִים כָּל זְמַן זִי וָעלִין לֶעבִּין , אוּנ וַייל אַנטוֹנינוס הָאט נִיזוֶוִיגִין בֵּייא דִי מִזטֶער פּון בַּיבִינוּ הַקָּדוֹש הָאט עֶר זוֹכֶה נִיזוֶען צוּ לֶערְנֶען תּוֹרָה בֵּייא בַּיבִינוּ הַקָּדוֹש אוּנ אִיז נִיוָואוֹרִין אַמֶלֶךְ אוּנ הָאט עוֹדָם בְּבָא , קֶענֶען מִיר וָאנִין דָעם פְּסוּק וָאם דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאט נִיזָאגְט „ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך״ נָאט אוֹיף דִיין חֶסֶד הָאב אִיךְ אַבְטָחוֹן זוּנְ עֶם פְֿרֵייט מִיךְ מַיין הַאֶרְץ וָאם דוּ נָאמְט הָאסְט מִיר נִיהָאלְפְֿן , דֶער פְּסוּק אִיז נִיזָאגְט נִיוָואוֹרִין בְּנְבוּאָה צוּ דָּוִד הַמֶּלֶךְ ע״ה אוֹיךְ ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל עֶר הָאט נִיהָאט אַנֶטְחוֹן צוּ נָאט אוּנ הָאט מַהַל נִיזוֶען זַיין זון בַּיבִינוּ הַקָּדוֹש אוּנ דָערום הָאט אִים נָאט אַיין נִיהִיט פּון צָרוֹת אוּנ עֶר אִיז אַוועק מִיט גְרוֹיס פְֿרֵייד צוּ הוּיז , אוּנ מֶען הָאט מְבַטֵּל נִיזוֶען דִי גְּזֵרָה.

פּון אֶלָע אִידִין .

טעכמ וראו כי סוב ד׳ אשרי הגבר יחסה בו • יראו את ד׳ קדושיו כי אין מחסור ליראיו (ספר כריית תהלים) . אַמֶלֶךְ הָאט אַרוֹיס נִיקוּקְט פּון פְֿענְטֶער פּון זַיין שְׁלָאם אוּנ דֶער שְׁלָאם אִיז נִישְׁטַאנְגֶען לֶעבִּין אַטַייךְ , הָאט עֶר נִיזֶעהֶען אַז אִין אַלְטֶער מַאן הָאט זִיךְ נִיזֶעצְט אוֹיפְֿן וָאמְד בַּיין וָואסֶער אוּנ הָאט אַרוֹיס נִינוּמֶען אַרְאַרְע שְׁטִיקִיל בְּרוֹיט אוּנ הָאט דָאם צוּ וויִיקְט אִין וָואסֶער בִּיז עֶס אִיז גוּט צוּ וויִיקְט נִיוָואוֹרִין אוּנ הָאט דָאם נִיגֶענְסְט זוּנְ דֶער נָאךְ הָאט עֶר נִיטְרוּנְקֶען דִי וָאסֶער פּון טַייךְ , אוּנ הָאט זִיךְ נִיוַיִיקְט שָׁלָאפְֿן אוֹיף דֶעם וָאמְד , הָאט דֶער מֶלֶךְ אִים נִישׁ נִיקוּקְט רוּפְֿן אוּנ וָאנְט צוּ אִים אִיךְ פָּר וואוֹ דֶער מִיךְ דִי אַלְטֶער מַאן וויא לָאנְגֶען זִיךְ בַּאנוּגֶען אוּנ דִי הָאט אַזוֹי בַּיי לֶעבְּן , וָאנְט עֶר אִיךְ טוּא זִיךְ בַּאשִׁיצִין אוֹיף הָאט וויא עֶס שְׁטֵייט אִין תְּהִלִּים „אשרי הגבר יחסה בו״ וואוֹיל אִיז דֶעם פְֿענְטְשְׁן וֶוער עֶס טוּט זִיךְ בַּאשִׁיצִין אִין אִים , אִיךְ הָאב נִיט קִיין זוּנְדְטִיט פָּאר נוֹנֶים אוּנ קֶען דִינֶען נָאט אִין הָאב נִיט מוֹרָא וויא פָּאר נָאט וֶוען מִיר נִיט זַיין קִיין אַפּ נָאנְט וויא עֶס שְׁטֵייט אִין תְּהִלִּים „יראו את ד׳ קדושיו כי אין מחסור ליראיו״

פֿארכטע אייך פֿאר נאט אין דיילינג טענשין
דען עם איז ניטא קיין שום אפּ נאנגען צו
ייִנג פֿארכטיגע טענטשין , אונ איך פֿריי
מיר דער מיט וויא איך נאלט ניטענטין
טענגיליג שפּייו , דך וואם לויפט נאך עלט
האט ניט־קיין רוה , ביי טאג לויפט ער אהין
אונ אהער וויא אמשוטענער אונ ביי נאכט
שלאפט ער ניט אונ טראכטט וויא אזוי צאל
ער געלט ניווינגען אונ ער פֿארט איבער
ימים אונ מדבריות אויך ירידים אונ טאג
אונ נאכט האט ער מורא פֿאר גזלנים אונ
האט ניט קיין צייט צו דינען דעם בורא ית׳
אונ אז ער קומט שוין אהיים זאגט ער
וייטער אונ געבינט חשבונות מיט זארג
אונ אנגסט אונ עס איז אים קיין מאל ניט
ניגוג , אונ ריכטט זיך תמיד צו פֿארן וויבער
אונ צום סוף פֿאר ליגט ער בייגע וועלטין ,
אך נעטש אן זיין געלט אונ עולם הבא אויך׳,
וויא עס שטייט אין תהלים „בפירם רשו
ואבו״ די וואם דינען ניט נאמ קען זיין צו
זיי זאלן אירם ווערן אונ פֿאר לירן בייגע
ווענטין „ודורשי ד׳ לא יחסרו כל טוב״ אונ
די האם דינען נאט ווי ניט אפּ קיין נוטס.
דער פלך האט אים מודה ניזען אונ האט
אים ניגענבין נרדיסע מתנות .

תשב אגרת פר דכא ותאמר שוטו בני אדם (סנהדרין
פלג) . מעשה דער זון פון חקקהו איז
ניזען אראש ער האט אים ניליערט די דינסט פון
נאט אונ האט אים גישמאכט אונ ער איז
ניט ניזוארן נטו , מער ניט יסורים האט אים
ניבראכט צו ווערין נטו אונ צו טאן השובה
וויא עס שטייט (ויק כ׳ ג׳) וילכדו את מנשה
בחוחים ויאסרוהו בנחשתים וילכדו בבלה ,
דען האט מנשה ניבוזדין אין קיטטן אונ
דען האט אים ניבראכט אין בבל . „בהצר
לו חלה את פני ד׳ ויתפלל אליו ויעתר לו״
אונ אז עס איז אים ניזואגן שלעכט האט ער
שוין תפלה ניטאן צו נאט איז נאט איבער
ניבעטין ניזואגן צו אים האט דען אים אום
ניקשרט קיין ירושלים אונ איז ניזואגן אמך
האם האט משה בבינו ניזאגט „תשב אנוש
עד דכא ותאמר שובו בני אדם״ נאט דיא
ברייגנסט יסורים אויפן מענשין די קערקט
אום דעם מענשין פון זיין שמאך קיין פֿה ניז
ער זורגט פאר שטייסין אונ דו זאגסט צום
מענטשין מוטו תישובה אויף צייערע זינו׳ .
לא תירא מפחד לילה (תלים צ״ח) . ווויי מענשין
וייגען ניגאנגען מיט איין האבין זיי אפּ נירוט לעבין ארגע איז די
פאם ווין צו שפּרונגען ניזאגן אויך צוויי
שטיק , האבין זיי דערציילט די משלה וב
מרי בן רב אשי האם ער שפּר ניקלאזין אונ
האם דעם שד ואם האם צו שפּאלטין די
פאם אין דעם אריין ניזלט , איז ניקומען
דער שד צו אים , פרעגט רב מרי פאר ואום
האסטו צוברארבין די פאם ווין , זאגט דער
שד די מענטשין האבין דאם פאם אויף מיין
אויער ניזלט , זאגט רב מרי פאר ואם ד
ביסט ואו מענטשין ואוינען דערום מחוסר
בעצאלין באר די פאם ווין , זאגט דער שד
איך ואלט באצאלין נור איך האב אינם קיין
געלט נים מיר ציים אזוי ווער איך ניזוים
באצאלין , ניט אים רב מרי אנזעצט ציים
וויא די ציים איז פערנאנגן איז ניט
ניט ניקומען . אין צקורצע ציים דער נאך
קומט דר שד אונ בריינגט די געלט . פרעגט
רב מרי ואורום האסטו זיך ניזאמט , זאגט ד
שד רבי איך האב נימוזט אזים ווען אז איך
ואל קענען געלט געמען ואורום ואם איז
אלם פאר בוגדין אדש פאר שלאפין אדער
פאר התמה אדער נימאכטין דערזיך האב
איך ניט קיין רשות צו נעמען נור דר ואם
פאר נעמט אונ לאזט איבער דעם האב איך
מאכט צו נעמען , ואם איז ואם שמייט
„לא תירא מפחד לילה״ דער צדיק וועט ניט

מורא האבן פאר דעם שד וואס מאכט איין פחד ביא נאכט, רב מרי האט ניט מורא גיהאט פארן שד אונ האט אים אין הרם אריין גיליינט אונ ער האט גימוזט באצאלן פאר דער פאס ויין.

כי יעקב בחר לו יה (תליתו רכה). למשל איין שר אז ער פלעגט אין כעס ווערן אויף זיין פרוי פלעגט מען אים ברייגען זיין קליין קינד וואס זיין פרויא האט גיבארין פלעגט ער דעם קינד קושן אונ ער האט גיזאגט וואלט איך ניט רחמנות האבין אויף דעם קינד וואלט איך די פרוי לאנג ארויס גיטריבן פון מיינע פאלאצין, דאס איז וואס שטייט „כי יעקב בחר לו יה" ווארום גאט האט אויס דערוויילט יעקב אבינו צו זיך, אז די אידין זינדיגין ניט גאט אקוק אויף דעם פנים פון יעקב אבינו וואס זיין גישטאלט איז אויף דעם כסא הכבוד האט ער רחמנות אויף זיי.

טוב ד׳ לכל ורחמיו על כל מעשיו (כנה בתרת ד׳ י׳). אגעטצענדינער האט גיפרעגט ביא ר׳ גמליאל ווען אייער גאט האט ליב ארימע לייט פאר וואס גיט ער זיי אליין קיין פרנסה ניט, האט אים ר׳ גמליאל גיענטפערט למשל אמלך איז גיווארין ברוגז אויף זיין זון האט ער אים אין תפיסה אריין גיזעצט אונ האט פאר זאגט אז מען זאל אים קיין עסין ניט געבין, האט זיך איינער דערבארימט אויף דעם קעניגס זון אונ האט אים גיטראגן עסין אונ טרינקען, איז דאס דעם מלך זייער גיפעלין גיווארין אונ שיינקט אים פיל געלט אונ טוט אים אן כבוד, אזוי אויך גאט איז אונזער פאטער אונ מיר זיינען זיינע קינדער אונ גאט איז גוט צו אלע מענשין אונ ווען איינער איז ארים איז אשטראף פון גאט אונ אז אמענטש דערבארימט זיך איבער גאטס קינדער אונ העלפט זיי דערבארימט זיך גאט אויף אים, דאס איז וואס שטייט אין תהלים „טוב ד׳ לכל" גאט איז גוט צוא אלעמען צו די ארעמע אויך „ורחמיו על כל מעשיו" אונ די רחמנות פון גאט איז אויף דעם מענטש וואס טוט די מעשים פון גאט צו רחמנות האבין אזוי וויא גאט האט רחמנות אויף איטליכין אזו האט דער מענש אויך רחמנות אויף דעם ארימאן טוט ער דאך די מעשים פון גאט וועט גאט אויף אים אויך רחמנות האבין אונ וועט אים געבין עולם הזה אונ עולם הבא.

רצון יראיו יעשה (מס׳ יומא). ר׳ חנינא בן דוסא איז גיווען אינטער וועגינס איז גיוועז אשטארקער רעגין האט רבי חנינא גיזאגט רבונו של עולם די גאנצע וועלט איז אין פריידין וואס יעצט גייט רעגין אונ איך זאל האבין צער איז באלד דר רעגין אויפגיהערט וויא ער איז אהיים גיקומען זאגט ער רבונו של עולם די גאנצע וועלט איז אין צער וואס גייט ניט קיין רעגין אונ מען דארף רעגין, איז גיווארין ארעגין, דאס איז וואס שטייט אין תהלים „רצון יראיו יעשה" דעם רצון פון גאטס פארכטיגע טוט ער טאן.

וירם קרן לעמו תהלה לכל חסידיו (מד״ר כמח). משל למלך וואס האט חתונה גיהאט אונ האט זיין פרוי ניט גיגעבין קיין כתובה אונ אז ער איז גיווארין אין כעס אויף איר האט ער איר ארויס גיטריבין פון זיין פאלאץ אונ האט איר ניט גיגעבין קיין גט, אזוי האט ער גיטאן מיט דער אנדער פרוי וואס ער האט גינומען אונ אויך צו דער דריטער פרוי, ניט ער האט זיי גישריבין אכתובה אונ ניט קיין גט, אז ער האט די וועהן איין פרוי וואס זיא איז פון אשיינע משפחה אירע אבות זיינען צדיקים האט דער מלך גיזאגט די אשה וועל איך שרייבין אכתובה זיא איז אפרומע אונ שטאמט פון פרומע עלטערין אונ וועל שרייבין אין כתובה וועלכין יאהר אונ וועלכין הודש אונ וויפיל טעג אין הודש האב איך איר גינומען, אונ אין וואס פאר

אַמְדִינָה אִיז נִיטְגָען דִי חוּפָה טִיט אִיר , אָזוֹי
אוֹיךְ הקב״ה הָאט בַּאשַׁאפְן דֹּור הַמַּבּוּל
הָאט עֶר נִיט נִישְׁרֵיכִין אִין דֶעם תּוֹדָה אִין
וַועלְטָע צייט הָאט עֶר זִיא בַּאשַׁאפְן אוּ
וַעלְט עֶר הָאט זִיי דֶערטְרוּנְקְען , אָזוֹי אוֹיךְ
נָאט הָאט בַּאשַׁאפְן דֹּור הַפְּלָגָה אָזוֹי אוֹיךְ
דִיא מִצְרִים , אוּ עֶר הָאט נִיטוּמְען דִי אִידִין
וָאנְט הָאט צוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ אִיךְ וועל זִיךְ נִיט
פִּירִין טִיט דִי אִידִין וְיִא אִיךְ הָאב זִיךְ טִיט
דֹּור הַמַּבּוּל אוּ דֹּור הַפְּלָגָה אוּ טִיט
דִי מִצְרִים , דִי אִידִין שְׁטָאמֶען פּוּן נוּטָע
עֶלְטֶערִין.זִיי זַיינֶען בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב
פַּר שְׁרַייבּ אִין וועלְטָע מְדִינָה אוּ אִין וועלְטָע
שְׁטָאט הָאב אִיךְ זַיי דֶער הוֹיבִין דָאם שְׁטַייט
,,וידבר ד׳ אל משה במדבר סיני״ דָאם אִיז דִי
מְדִינָה ,,באוהל מועד״ דָאם אִיז דִי שְׁטָאט
,,בשנה השנית״ דָאם אִיז דֶער יָאר ,,בחודש
השני״ דָאם אִיז דֶער חוֹדֶש ,,באחד לחודש״
אַיין טָאג אִין חוֹדֶש דָאם אִיז אַלֶין כְּדֵי ,,שאו
את ראש״ צוּ דֶערהוֹיבִין דֶעם צָאל פּוּן דִי
אִידִין ,,שאו״ אִיז לָשׁוֹן דֶערהוֹיבִין מְקֻיָּם זַיין
וָאם עֶם שְׁטַייט ,,וירם קרן לעמו״ נָאט דֶער
הוֹיבְט דִי אִידִין ,,תהלה לכל חסידיו״ מָעֲרָט
אַיין לוֹיב צוּ אֵלֶּע זַיינֶע חֲסִידִים פּוּן יִשְׂרָאֵל :
והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח
וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל (מצת פנ״ו).

עֶם אִיז נִיטְגָען אַיידְ וָאם זַיין נָאמֶען וָאר
יוֹתֵר מִזְּקוֹר שַׁבָּת וָיוֹאם עֶר הָאט נִיהַאלְטִין
טַייעֶר שַׁבָּת צוּ קוּמְפִּין אוֹיף שַׁבָּת נוּטָע פִּישׁ
אוּ גוּטָע מַאֲכָלִים עֶר הָאט נִיטָאן נוּר לְכָבוֹד
שַׁבָּת צוּא מָאן דֶעם רָצוֹן פּוּן נָאט , לֶעבְּן
אִים הָאט נִיוואוֹינְט אַגְעצֶענְדִינֶער הָאבְּן דִי
שְׁטֶערִין וְעֶהֶר אִים נִיזָאגְט דָאם זַיין נָאנְץ
פֶּערְמֶעגְן וָועם עֶנְדְלִיךְ נִיהֶערִין צוּ יוֹתֵר
מִזְּקוֹר שַׁבָּת הָאט דֶער גֶעצֶענְדִינֶער זַייעֶר
פּוּרְכְט נִיהַאט הָאם עֶר וָאל נִיט בְּלַייבִין
אָרִים הָאט עֶר זַיינֶע וַאבְּן פֶּערְקוֹיפְט אוּ
פַּאר דִי גֶעלְט הָאט עֶר נִיקוֹיפְט אַמִיידֶערִין
בּוּרְלַאנְט אוּ הָאט אִים פַּאר גִיט אִין זַיין
הִיטְל אוּ הָאט פֶּעדֶייזְט נָאנְץ וַיים , אִיז
עֶר נִיקוֹמֶען צוּ אַבְרוֹיכִן טַייךְ אוּ זִיךְ נִיוָואלְט
אַרִיבֶּער שִׁיפְן, וִיא זַיין שִׁיפִּיל אִיז נִיקוֹמֶען
אִין כִּימִין טַייךְ אִיז גִיוָארִין אַשֶׁרְעֶקְלִיכֶער
שְׁטוּרִם וִוינְד אוּ הָאט זַיין הִיטְל אֲרַיין
נִישְׁלַייֶדֶערְט אִין טַייךְ , דִי הִיטְל טִיט דֶעם
בּוּרְלַאנְט זַיינֶען וָואסֶער אֲרַיין אוּ פִּיט
הָאבְּן צוּבְּרִיכִן אוּ צוּרִיסִן דִי הִיטְל אוּ הָאט
הָאט נִישַׁיכְט אַבְרוֹיכִן פִּיט עֶר וָאל אִין
שְׁלִינְגְען דֶעם בּוּרְלַאנְט , אוּ פִּיטֶער הָאבְּן
נִיפַאנְגְען דֶעם פִּיט אוּ הָאבְּן אִים נִיבְּרַאכְט
אִין דִי שְׁטָאט וואוּ יוֹתֵר מִזְּקוֹר שַׁבָּת הָאט
גִיוואוֹינְט עֶר הָאט בַּיי זִיי אָפְּ נִיקוֹיפְט דֶעם
פִּישׁ לְכָבוֹד שַׁבָּת , עֶר הָאט אִים אוֹיךְ
נִישְׁנִיטִין אוּ נִיפּוּנְען דֶעם בּוּרְלַאנְט אוּ אִיז
דֶער פּוּן רַייךְ נִיוָארִין אוּ הָאט נִישִׁיצְט פִּיל
אֲרִיטָע יְהוּדִין , דָאם אִיז וָאם שְׁטַייט ,,והעושר
והכבוד מלפניך״ רַייכְקִייט אוּ כָּבוֹד אִיז
בַּיי דִיר נָאט צוּ נֶעבְּן וֶועֶר עֶם טוּט דִיין רָצוֹן
אַזוֹי וויא זַיין שְׁטַייט מִזְּקוֹר שַׁבָּת עֶר הָאט נִיטָאן
דֶעם רָצוֹן פּוּן נָאט צוּ הַאלְטִין טַייעֶר שַׁבָּת

אִיז עֶר רַייךְ נִיוָארִין .

זורע צדקות מצמיח ישועות בורא רפואות (בבא בתרא י׳ ב׳).

ב׳). בִּנְיָמִין הַצַּדִּיק וָאם מְפַרְגֶם
נִיוֶועֶן אַיין אִשָּׁה טִיט אִירֶע זִיבְּן קִן נֶעבֶּר
פּוּן זַיינֶע אִייגֶענֶע גֶעלְט וֶועֶן עֶם אִיז נִיוִיזְן
אַהִינֶגֶעבֶּר אִין דֶער לַאנְד , דֶער צַדִּיק אִיז
קְרַאנְק נִיוָארִין נָאר צוּם שְׁטַארְבְּן אִיז פַּאר
אִים נִיוֶועֶן אַמַלְאךְ מֶלִיץ אוּ הָאט נִיזָאגְט
צוּ נָאט בִּנְיָמִין הַצַּדִּיק וָאם עֶר הָאט מְחַיֶּה
נִיוֶועֶן אַפְּרוֹי טִיט אִירֶע זִיבְּן זִיינֶען דַאךְ
אַזָא צַדִּיק נִיט אַזוֹי נִיךְ שְׁטַארְבְּן , אִיז עֶר
בַּאלְד גִיזוּנְט נִיוָארִין , דָאם אִיז וָאם שְׁטַייט
,,זורע צדקות״ נָאט פַּאר זַייט דִי צְדָקוֹת
וָאם אַמַעְנְטִש טוּט ,,מצמיח ישועות״ עֶר
מַאכְט שֶׁפְּרַאצִין אִין הִילְף פַּאר דֶעם בַּיי
צְדָקָה ,,בורא רפואות״ נָאט בַּאצַיאפְט

פֿאר דֶעם בַּעַל צְדָקה אַרפּיאָה אַז ער דוא האסט גיזאגט אחד ויעקבו האבין נרוים נן עדן.

ועדט קראנק.

ואהבת את ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך (יהושלמי). אַז טוּנדנוסקרופּוס

האט גמשפט ר' עקיבא דעם משפּט פּון מיטה וייל ער האט גילערנט תורה, אין ייענער צייט איז גיוועז זמן קריאת שמע האט זיך ר' עקיבא גיפּרייט, האט גיזאגט טוּנדנוסקרופּוס הרשע צו אים איך פּאר שׂטיי ניט ואם פּאר אמענטש דו ביזט צו דען פֿערשׂטייסטו ניט אז מען האט דיר גמשפט צו טויטן אדער דיר איז ניט גיפֿעלן דיא יסורים ואם נאט גיט דיר אונ דו לאכסט דער פּון, האט אים גיענטפֿערט ר' עקיבא איך בין ניט קין נאר אונ איך לאך ניט פּון די יסורים ואם נאט גיט מיר מער ניט אלע טאג פֿלעג איך זאגן אין קריאת שמע ואהבת את ד' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך, דו זאלסט ליב האבן נאט צו דינען אים מיט דין נאנץ הארץ אונ מיט דין נשמה אונ מיט דין נעלט האב איך בין ניטראכט ווען ועט דאס קומען צו מיר אלע דריי מצות, מיטין נאנצין הארץ ליב צוא האבן נאט האב איך מקום ניוון אונ מיט מין נעלט האב איך ליב ניהאט נאט אונ מיט מין נפֿש איז מיר ניט ניקומען צו איך זאל מקיים זיין אונ ייעצט איז מיר ניקומען אזא צייט ואם איך קען מקיים זיין „בכל נפשך" מזהר נפֿש צו זיין אונ ייעצט איז די צייט פון קריאת שמע אונ איך ועל זאגן בכל נפשך ליב האבן נאט מיטן נאנצין נפֿש, אונ איך ועל דאס מקיים זיין פּריי איך זיך „ער האט ניט ניהאט צייט צו זאגן ובכל נפשך איז אזוי „בכּל נפשׁך" איז ער מוכן ומזמן לקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות, ואפילו נוטל את נפשו, בשעת ער האט ניזאגט דעם ואורט אחד איז אזוי גיווען אז ער האט גיוואלט ליב האבן נאט צו דינען אים מיט דין נשמה אונ מיט דין נעלט האב איך פֿון אלע דריי מצות, מיטין נאנצין הארץ ליב צוא האבן נאט אונ מיט מין נפֿש איז מיר ניט ניקומען אזא צייט ואם איך קען מקיים זיין פּריי איך זיך „ער האט ניט ניהאט צייט צו זאגן ובכל נפשך איז אזוי „בכּל נפשׁך" איז ער מוכן ומזמן לקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות, ואפילו נוטל את נפשו, בשעת ער האט ניזאגט דעם ואורט אחד איז אזוי גיווען אז ער האט גיוואלט ליב האבן נאט צו דינען אים מיט דין נשמה אונ מיט דין נעלט האב איך פֿון אלע דריי מצות, מיטין נאנצין הארץ ליב צוא האבן נאט אונ מיט מין נפֿש איז מיר ניט ניקומען אזא צייט ואם איך קען מקיים זיין פּריי איך זיך „ער האט ניט ניהאט צייט צו זאגן ובכל נפשך איז אזוי „בכּל נפשׁך" איז ער מוכן ומזמן לקבל עליו עול מלכות שמים בשלימות, ואפילו נוטל את נפשו, בשעת

לישני עפר (בבא פרק כ"ג). רב ותנחם בעלי מלאכות זיינען גינאנגען אין פֿעלד צו ארבעטין האבין זיי ניהערט וויא אמענש שרייט פון דער ערד ארוים האבין זיי דאס דערציילט פאר רב נחמן, זיוו רב נחמן גיקומען צו דעם ארט פרעגט ער דעם טויטן מענש ווער ביסטו, זאגט דר טויטער איך בין רב אחא בר יאשיהו, זאגט רב נחמן עם וואונדערט מיר דאס דו קענסט נאך היידין ווארום עם שטייט דאך אפילו די צדיקים אז זייא שטארבין ווערין זייא צו ריק ערד אזוי וויא דער מענטש איז גיוון פון אן הויב ערד, זאגט רב אחא בר יאשיהו עס שטייט גישריבין נאר דער האט גיהאט קנאה שנאה אויף דעם אנדערן די ווערין צוריק ערד, אבער איך האב מיין נאנצין לעבין קיין שנאה קיין קנאה ניט גיהאט אויף קיינעם דערום בין איך ניט פאר פוילט גיוואורין, רב נחמן האט דער ועהן דאס רב אחא בר יאשיהו איז אין דער ערד נאר פריש גלייך וויא ער האט נאך גילעבט, אזוי זאגט רב נחמן צו אים אז דו ביסט אזוי פרוש אונ דו קענסט היידין וויא אלע לעבעדיגע מענטשין קום מיט מיר אהיים ואם ליגסטו אין דער ערד, זאגט רב אחא בר יאשיהו צו אים מיר ווייזט אויס אז דו האסט קין גביאים ניט גילערנט עם שטייט (יחזקאל ל"ז) בפתחי את קבריכם, נאט זאגט אז איך ועל עפענען אייערע קברים דענסטמאל ועלען אלע טויטע ארוים גין פון דער ערד אונ איצונד האב איך ניט קין רשות ארוים צו גיין פון דר ערד, זאגט צו אים רב נחמן עם שטייט (בראשית ג') כי עפר אתה ואל עפר תשוב, זאגט רב אחא דאס ועט זיין אין עתה פאר תחית המתים, דאם איז ואם שטייט „ובקיים

אמונתו לישני עפר" נאמ איז מקנים ווינע
אמת צו די צדיקים ואס ווייא האבן ניט
ניהאט קין קנאה שנאה אדי ואלין זיין אין
קבר וויי אלעכידינער מענטש שלאפט:

דפאגן ד' ורפא ונר (לקוט במשלי). בייא אקינד
איז ניוועז אזואוך אויף זיין ליב אוג
זיין פאטער איז ניוועז נערוסער דאי'פשר
האט ער אים ניגענבן אפלאסטער אוג ער
זאגט צו אים או דער פלאסטער ליגט אויף
דער ואונד ווען דיר זיין ארפואה, אזוי
אויך מיר זיינען אלע אונגערע נשמות אין
זאודרין מחמת די עבירות אוג נאמ איז
אינגער פאטער אוג ער איז ארוגא הגם
האט ער אונז ניגעבן ארפואה פאר דער
נשמה די תורה לערנען, האם פעטין מיר
"רפאנו ד' ונרפא" נאמ הייל אונדער נשמה
פון אירע ואונדין ניב אונז אגוט האדין צו
מיר זאלין ווילין לערנען התורה ווען דאם
זיין ארפואה פאר דער נשמה אוז פאר
דעם גוף ניב אויך ארפואה או מיר זאלין
ניזונד זיין אוג מען זאל כוח האבין צוא
לערנען התורה.

ותן פל ומטר לברכה (תעניות). עם האט אהודש
ניט ניגרעניט ניישן די חכמים צו תורה
המעגל ער זאל בעטין בייא נאט עם זאל גיין
ריגנין האט ער נימאכט אקריי אוג נאט
איך שוער ביי דיין היילינין נאמען או די
זאלכט הערין מיין בקשה אוג די זאלכט
החמות האבין אויך דיין פאלק ישראל אוג
די זאלכט נעבן רעגין, האבין די היממלען
אן גידיבין טראפין ווייס ריגן צוא לאזין,
נאט דער תורה המעגל איך האב ניבעטין
ביי דיר נאט עם זאל גיבין רעגין צו אלע
גירבער פון זאלין ער פילט ווערין,
דידבט אן צו רעגענן שטארק, נאט דער
תורה המעגל איך האב ניבעטין או עם זאל
גיין ארעגין ניט בדבה, הויבט אן דער
רעגין צו גיין בחדר ויא שטענדיג, דאם
בעטין מיר בייי נאט "והן טל ומטר לברכה"
נאט ניב אונז רעגין ניט טויא עם זאל גיין
ניט אבדנה ניט מראפינס ווייס אוג ניט
נרויס אוג צו פיל.

מלך אוהב צדקה ומשפט (זוהר בקדום פ' בהר)

ר' חייא מיט ר' יוסי זייגען ניאנגין
אין ווענ האבין זיי באגעגינט צוויי מענשין,
איז ניקומען נאך אמעגש אוג האט ניבעטין
בייא. זייא קרויט צו עמן אוג האם זייא
ניזאגט או ער האט ניט גיגעסן חדיי מיינ
איין מענטש פון די צווי מענטשין וואס
ר' חייא מיט ר' יוסי האבין זיי באגעגינט
האט גיגעבין קרויט צו דעם מענטשין ווואס
ער איז הונגעריג. רבי חייא האט ניהאט
צצר פאר ואם ער האט ניט ניטאן דיא
מצוה צו געבין קרויט דעם הונגעריגין
מענטש, ואוט אים רבי יוסי האב ניט קיין
צצר נאט האט אים ניגעבין די מצוה קיי
ער זאל בלייבין לעבין, דער מענטש ואס
האט ניזאגן די מצוה איז אנטשלאפין ניזואן
אונטער אבוים, רבי חייא מיט רבי יוסי
זענען זיא אפלאם פייער שטייט בייא
דעם מענטשין אוג אשלאנג נידערט אנאוג
פון בוים ואס דער מענטש שלאפט אוג
ויל טויטין דעם מענטשין, איז צרוק
ניגאנגען דער פייער אויף דעם קאפ פון
שלאנג אוג האט פאר בירענט דעם שלאנג
אוג דער מענטש שלאפט אז ער ווייס
ניט דעם נם ואס נאט האט מיט אים
ניטאן, ווען ער האט זיך אויף ניהאנוט
פון שלאף האבין זיי אים דער צייליט הגם
נם ואס האט אים ניטראפין. דאם זיי
ואס שטייט אין הפלה "אוהב צדקה" נאוט
האט ליב דעם מענטש ואס ניט צדקה,
"ומשפט" נאט טוט אמשפט צו שטראפין
דעם ואס ויל טאן שלעכטעם דעם בעל
צדקה. אזוי ויא די שלאנג האט ניזועלט
טויטין דעם מענטש ואס ער האט נעגענין

ברוים

בְּרוּכִים דֶּעם הוֹנֶגְעריגִין מֶענטְשׁ איז אַראָפּ אַפֿיִיר אוּן דָאט פֿאר בְּרענְגט דָעם שְׁלאנְג. אלהי נצור לשוני מרע (תענית ס"ג). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר

דָאט נִירְגֶנְט אוֹיף זַיין אוֹיְגְן אויף דָאט עֶר באָגענְט אַמֶענטְשׁן. זִיי זָעֶן אַהֶעְלִיכִין זַיין פָּנִים איז גִיוֶוען אַזוֹי הֶעסְלִיך דָאט מֶען דָאט נִיט נִיקֶענְט קֶנֶען אוֹיף אִים דָאט ר' אֶלִיעֶזֶר נִיזָאגְט לַאבְּרָהָם דַיינֶע צַיינְוואוֹינֶער פּוּן דַיין שְׁטָאט זַיינֶן אוֹיךְ אַזוֹי הֶעסְלִיךְ וִוִיא דוּ. דָאט דֶער מֶענטְש גִיטֶענטְווֶערְט דוּ וְאלְסְט גִיין צוּ מַיין בַּאשֶׁעפֶּער אוּן פְּרֶעג אִים וָואס דָאט עֶר מִיר אַזוֹי הֶעסְלִיךְ בַּאשֶׁאפֶן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דָאט פֶּערְשְׁטַאנֶען דָאם עֶר דָאט גִיזִינְדִיגְט גֶענְגִין נָאט אוּן גֶענְגִין דֶעם מֶענטְשׁן אוּן דָאט אִים גִיבֶּעטֶן אַז עֶר וְאלְט אִים מוֹחֵל זַיין אוֹיךְ זַיינֶע רַייד נָאם עֶר דָאט גֶענְגִין אִים גִיזִינְדִיגְט, דֶער מֶענטְש דָאט אִים נִיט גִיוָואלְט מוֹחֵל זַיין אוּן זַיינֶע נוּסָּע.רַייד דָאט עֶר נִיט גִיוֶוועלְט הֶערְן, קוּמְענְדִיג אִין שְׁטָאט זַיינֶן אַלֶע מֶענטְשׁן פּוּן דָאסָאט אַרוֹים נִיגַאנְגֶען אִים אֶנְטְקֶענֶען אֲבָל דָאפִּין נִישְׁרִיעֶן שָׁלוֹם עָלֶיךָ רַבִּי, דֶער מֶענטְש דָאט גִיפֶּרְעגְט וָועמֶען מִיינְט אִיר דָאם וָועמֶען רוּפְט אִיר מוֹרִינוּ וְרַבֵּינוּ אַשֶׁאנֶדֶע אִים צוּ צוּנְעמֶען בְּכָבוֹד, דָאבִּין זִי אִים נִיעֶנטְפֶּערְט דוּ וְוייסְט דָען נִיט אַז דֶר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִיז אַנְרוֹיפֶער דָאם צַיידִישֶׁער פָּאלְק הֶערְט, דָאט דֶער מֶענטְש גִיזָאגְט וָאלִין בִּי יוֹדִין נִיט נִימֶערְט וָוערְן אַוֶועקְגִיקְ, עֶר דָאט זִי דֶער צַיילְט דָאם מִיט אִים דָאט זִיךְ פַּאסִירְט, דִי נַאכְּצָא שְׁטָאט דָאט אִים גִיקֶענְט אַז עֶר וָאל אִיהם מוֹחֵל זַיין וְוייל עֶר אִיז אַנְרוֹיפֶער דָאם דָאט דֶער מֶענטְש גִיעֶנטְפֶּערְט צוּלִיב צַייךְ וָעל אִיךְ אִים מוֹחֵל זַיין נָאר כְּהִנְאי אַז עֶר וָאל נָאךְ אַמָאל נִיט רַייד אַוועקְגֶע רַייד, דָאם בֶּעטֶן מִיר "אלהי נצור לשוני מרע" דָאט הִיט אִין מַיין צוּנְג אִיךְ וָאל נִיט רַייֶדְן

קֶין שְׁלֶעכְטֶעם אוֹיף דִי אַנְדֶערֶע מֶענְשֶׁן. ולא שוה לנו (מד"ר תזכה). ר' יִוְדָן הָאט נָאמְט

לָמָּשָׁל דֶער קֶנֶעכְט פּוּן אַשְׁוֵרָה דָאט נִימַאכְט אַסְעוּדָה צַלֶע מֶענטְשׁן דָאט עֶר גִיבֶּעטֶן צוּזַיין אוֹיף דֶער סְעוּדָה אוּן דֶעם שְׁוֵרָה דָאט עֶר נִיט גִיבֶּעטֶן אוּ עֶר וָאל קוֹמֶען אוֹיף דֶער סְעוּדָה, נָאכְּדֶם דָער סְעוּדָה הַלָּוַואי וָאלְט אִיךְ גֶיוֶוען גְלַייךְ נִיט צַלֶע מֶענטְשׁן, צַוואי אוֹיךְ וָאכְּט נָאט אַנַאנְעִין טָאג טוּען זִיי זַיינֶע עֶסָּקִים אוּן וָאנִין נִיט אַז זִיי זַיינֶן מִיד אוּן תְּפִלָּה צוּא וָאנִין זִיי אַז זִיי זַיינֶן מִיד, דָאם זַיינֶן מִיד זִיךְ מְהַוְוודָה צוּ נָאט אוּן מִיר וָאנִין "ולא שוה לנו" עִם אִיז נִיט גְלַייךְ בַּייא אִינְז דָער כְּבוֹד פּוּן נָאט צוּא אוּנְזֶער כְּבוֹד, מִיר הָאלְטֶן אוּנְזֶערֶע עֶסָּקִים בֶּעסֶער צוּ טָאן וִוִיא צוּא טָאן דֶעם עֶסֶק פּוּן צוּ דִינֶען נָאט, בֶּעסֶר מִיר דִיר נָאט אַז דוּ וָאלְסְט אוּנְז מוֹחֵל זַיין אוֹיךְ עֲבֵר אוּן אוֹיף זַייטֶער וָועלֶן זִיי דִינֶען דִיר אוּן צוּ טָאן זַיין רָצוֹן גֶרֶעסֶער פַּאר אוּנְזֶערֶע עֶסָּקִים.

לא ימוש ספיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם (ישעיה נ"ט). ר' בִּי

בִּיכָּא הָאט אֲמָאל פַּאר לָאזְן זַיין פּוּיזֶא כִּיט דִי קִינְדֶער אוּן דָאט זִיךְ אַוועק גִיזֶעצְט אִין אַבִּית הַמִּדְרָש לְעֶרְנֶען צָווֶועלְף יָאר, נָאךְ דֶעם אִיז עֶר גִיקוּמֶען צוּרִיק אִין זַיין שְׁטָאט דָאט זַיין זון ר' הוֹשַׁעְיָה גִיפֶּרְעגְט בַּיי אִים פִּיל שַׁאֲלוֹת גְרוּיסָע אִין לֶעֶרְנֶען דָאט ר' חֲמָא זון ר' יַיישֶׁר גִיפְּרַייט אוּנ דָאט גִיזָאגְט אַפָּאדֶרִים אִין דְרַייֶען גִידְרַייט זִיךְ נִיט נִיךְ פִּינְאנְדֶער דָאם מִיינְט מֶען בַּיי ר' הוֹשַׁעְיָה דָאם אִיךְ צוּ נָאט אַז אוֹיף מִיר וָאל מְקוֹיֵם וְוערְן דֶער פָּסוּק "לא ימוש מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ד' מעתה ועד עולם:

ולא נשבע למרמת ישא ברכה מאת ד' (צדקה מאלהי ישעי' (מלכ עברת סדמות). מַגַּשָּׁה עִם אִיז

גיוֶוען אַרויסקער שיקער אונ אין זיין גאנצין
לעבין האט ער קיין מאל קיין שבועה גימ
גיטאון , פּאר זיין טויט האט ער פּאר מאנט
זיינע קינדער אז יי זאלן אויף קיין מאל
גיט שוועבן , די קינדער האבן אים צו
גיזאגט זיין צוזאה צו האלטין , איז גיקומען
אשלעכטער מענטש צום זון זאם איז אין
פאטערם הויז אונ זאט צוא אים באצאלט
מיר טויזינט נילדין זאם זיין פאטער האט
בייא מיר נילינין , זאט זר זון עם איז שכר
האבין זייא זיא גיהאט אזין העדה פּקנתו אכ
בית דין אז רעם זון קומט אשטובעה אז ער
ויים גיט רער פון , האט רער זון באצאלט
ער האט גיזאגט איך ויל נים עובר זיין אויף
דער צוזאה פון מין פאטער האטשע איך
ויים אז עם קומט אים גיט , זיינען גיקומען
פיל שלעכטע לייט אונ מאנין בייא אים
נעלט אונ זאנין אז זיין פאטער האט זייא
זיי גילינין נעלט זיאדם זייא זיינען גיזאמר
גיזוארין אז ער שוערט גיט אפילו חאנוש
אויף אין אמת . האט ער זייא גיוחזט
באצאלין זיילע שוערין האט ער גיט
גיקענט ער האט זין נאנין פארטענין אזעק
גיבענין , דערום ואם ער האט גיט גיזואלט
שוועדין אונ האט גידיט דעם פאטערם
צוזאה , האט ער גיפונין אין אוצר מיט
אסף נעלר . דאם איז ואם שטיים אין
תהלים „ולא נשבע" ער האט גיט פישוארין
„למרמה" צו דעם רמאי אפ צו ליקענין
אים אפילו אמת צוא שוערין . „ישא
ברכה מאת ד'" ווערט ער האבין ברכה
פון גאט :

ברכת המזון

ועל הכל ד' אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך .
(פדל"ת סה"ש). ארין שדרה האט גימאכט
ארין העדה איז גיוועזין אברהם שיש מיט
מענטשין צו רער סעודה אונ אקליינער טיש
מיט מענטשין , די מענטשין ואם זיצן בייא
נרויסן טיש האבין זייא גידאנקט אונ
נעלויבט אידם , אונ דיא מענטשין
ואם זיצן בייא אקליינעם טיש האבין זייא
נישאלטין דעם שדרה האט רער שדרה
ניתאלט צו טריבין זיי . ואבט די פרויא פון
שדרה נים קוק אויף די מענטשין ואם זייא
זיצן בין קליינעם טיש קוק אויף דיא
מענטשין ואם זייא זיצן בין נרויסן טיש
ואם זייא באקוקן דיר . אזוי אויך אז די
אידין עסין אונ טרינקען בענטשין גיא
ברכת המזון , אונ אז די געטענדיגער עסין
דער צוזערנען זייא נאט מיט זייגרע רייד
פון נאט :

ברכת המזון

ועל הכל ד' אלהינו אנחנו מודים לך ומברכים אותך .
(פדל"ת סה"ש). ארין שדרה האט גימאכט
ארין העדה איז גיוועזין אברהם שיש מיט
מענטשין צו רער סעודה אונ אקליינער טיש
מיט מענטשין , די מענטשין ואם זיצן בייא
נרויסן טיש האבין זייא גידאנקט אונ
נעלויבט אידם , אונ דיא מענטשין
ואם זיצן בייא אקליינעם טיש האבין זייא
נישאלטין דעם שדרה האט רער שדרה
ניתאלט צו טריבין זיי . ואבט די פרויא פון
שדרה נים קוק אויף די מענטשין ואם זייא
זיצן בין קליינעם טיש קוק אויף דיא
מענטשין ואם זייא זיצן בין נרויסן טיש
ואם זייא באקוקן דיר . אזוי אויך אז די
אידין עסין אונ טרינקען בענטשין גיא
ברכת המזון , אונ אז די געטענדיגער עסין
דער צוזערנען זייא נאט מיט זייגרע רייד
פון נאט :

(מפטירין ג"כ). ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָאוֹמֵר נִפְרָעִים

בְּיוֹם אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וְעֵין וְוָעט

קוּמֶען מָשִׁיחַ, דָּאס אִים אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא

נִיעֶנטְפֶּערְט פְּרָעג בַּייא מָשִׁיחַ, זָאגְט ר'

ר' יְהוֹשֻׁעַ זָאג מִיר וואו זִיצְט עֶר וְועל אִיךְ

וִיסֶן וְועלְכָער מֶענטְש אִיז מָשִׁיחַ, דָּאס

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא נִיזָאגְט עֶר זִיצְט פֶּאר דֶעם

טוֹיער פּוֹן צְווִישֶׁען דִי קְרַאנְקֵע, אַלֶע

קְרַאנְקֵע מֶענטְשֶׁן כִּיכְּרֶען אוֹיף אוֹג בִּיגֶען

צוּ עֶטְלִיכֶע וואוּנְדֶן צוּזַאמֶען אוֹג מָשִׁיחַ כִּיגְד

אוֹיף אוֹג כִּיגְד צוּ אֵיינְצִיג וַויִים, אִיז עֶר

נִיקוּמֶען צוּ מָשִׁיחַ אוֹג פֶּרְעגְט וְוָען וְועְטְאא

קוּמֶען, דָּאס מָשִׁיחַ נִיעֶנטְפֶּערְט הַייְנְט,

זָאגְט ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אִיךְ בִּין נִיקוּמֶען צוּ

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא אוֹג הָאב צוּ אִים נִיזָאגְט מָשִׁיחַ

הָאט מִיר אָפּ נִיגַאבְט דָּעז עֶר הָאט צוּ מִיר

גִיזָאגְט אַז עֶר וְועט הַייְנְט קוּמֶען אוֹג עֶר

אִיז נִיט נִיקוּמֶען, זָאגְט מִיר אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא

עֶר הָאט גִימַייְנְט אַז אִיר וְועט פְּרוּם זַיין

אוֹג אִיר וְועט אַלֶע תּוֹרָה לֶערְנֶען וָאלְט עֶר

נִיזוּין הַייְנְט נְקוּמֶען, דָּאס אִיז וָאס שְׁטַייט

"הַיוֹם אִם בְּקוֹלוֹ תִשְׁמָעוּן" הַייְנְט וְועט

קוּמֶען מָשִׁיחַ אוֹיב אַז אִיהר יוּדֶן וָועט

דָּעם קוֹל פּוֹן נָאט צוּא הָערֶן, דָּאם

אִיז צוּא לֶערְנֶען דִיא הֵיילִיגֶע תּוֹרָה אוֹג

צוּא טָאן מִצְוֹת.

קוֹל ד' שובר ארזים (תליסו כנפ). אֲמֶעננזוֹש וָאם

עֶר אִיז נִיזוּין אֲנְרוּטֶער צְדִיק דָּאט

גִיבַאט קִינְדֶער וָאם זִייא הָאבֶּן נִילֶערְנְט

תּוֹרָה. וְוען עֶר דָּאט גִינוּמֶען דִי אַנְדֶערֶע

פְּרוּיא אוֹג זִיא דָּאט מוֹלָד נִיוֶועזִין בָּוִים וָאם

זַייא וויל גִיט לֶערְנֶען תּוֹרָה וָאנְט דֶער

פָּאטֶער צוּ דִי שֻׁלֶעכְטֶע קִינְדֶער וְוִיזְט דֶערְפָּ

אִיךְ דִי פֶּעלְדֶער אוֹג דִי הַייזֶער עֶס זָאל זַיין

פֶּאר אַיִיךְ אַז אִידֶר וויל גִיט לֶערְנֶען

אוּנְזֶער הֵיילִיגֶע תּוֹרָה. אַזוֹא אוֹיךְ דָּאם

גַּלַייכְן אַז דִיא אִידִין וָועלִין גִיט וֶועלֶען

לֶערְנֶען תּוֹרָה וְועט דֶער קוֹל פּוֹן נָאט צוּא

בְּרֶעכֶען דִי טֶעגֶען בּוֹיכֶער דָּאם מֵיינְט מֶען

דִי אִידֶען וָאם לֶערְנֶען גִיט תּוֹרָה זַיינֶען זֵי

גְלַייךְ צוּ אַטֶעגֶעם בּוֹים אַזוֹא וִיא אַטֶעגֶען

בּוֹים וואקְסְט גִיט אוֹיף אִים פֵּירוֹת. אַזוֹי

אוֹיךְ דֶער יוד וָאם עֶר לֶערְנְט גִיט אִיז

עֶר גִיט שַׁיין:

תפלת ערבית

וכמדר את הכוכבים (ילקוט שמעוני). אַשְׁרֵה הָאט

נִיזָאגְט צוּ רַבִּי נְחֶמְיָאל עֶס שְׁטוּיט

אִין אַייעֶר תּוֹרָה אַז נָאט אִיז מְסַדֵּר דִיא

שְׁטֶערְן אוֹג צֵיילְט וִיא אִיךְ קֶען אוֹיךְ דִי

שְׁטֶערְן צֵיילִין נֶעמְט רַבִּי נְחֶמְיָאל צַיין זִיךְ

אוֹג לֵיינְט צַריין אִין אִיר קְוויטֶען אוֹג

שָׁאקְעלְט דִי זִיךְ אוֹג זָאגְט צוּם שְׁדָרָה צֵייל

דִי קְוויטֶען, זָאגְט דֶער שְׁדָרָה הָאלְט דִי זִיךְ

אוֹיף אַיין אֹרֶךְ וְועל אִיךְ קֶענֶען צֵיילִין.

זָאגְט רַבִּי נְחֶמְיָאל דֶער הֵימֶל שְׁטוּיט אוֹיךְ

נִיט אוֹיף אַיין אֹרֶךְ דִי גַּלְגַּלִים גֵיין אַרוּם

וִיא אַזוֹי וְועלְכוּ קֶענֶען צֵיילִין דִי שְׁטֶערְן

דָּאם שְׁטוּיט "ומסדר את הכוכבים" זָאגְט

„וגקמה בפרעה" נאָט נינוסטען נקמה פון פּרעה.

והסר שטן מלפנינו (קודשין פ"ח). דער צדיק פּלימו שילטען דעם שָׂטָן, ערב יום כפור האָט זיך דער שָׂטָן פּאר שטעלט פאר אים ארומאַן אוג איז ניקומען צוא פּלימו אוג בעת אשטיקעל ברויט בּיין טיר, נאָט פּלימו קום אין שטוב צו מיר אוג עם ברויט. נאָט ויידער דער פּאר שטעלט איך נאָל עסן איינער אליין אין אוא ויילינין טאָג וואם אלע מענטשען עסן צו נאַכט, אזוי בעת אים פּלימו צום טיש, האָט ער זיך ניטעצט צום טיש אוג נינומען שניצין דעם נאז אוג צו נאוועדרן פון מויל, נאָט צוא אים פּלימו זיך גליך וואם מוכטו זיך אזויא מיאוס, פּלימו האָט יין ניטרונקען נאָט דער פּאר שטעלט ארומאן גיב מיר אויך אבעבער יין, ניט אים פּלימו יין, הויבט ער אן יען דעם בּעבער צו שפּייען ער האָט דאם אלין ניטאן כדי ער נאָל דעם פּלימו דער צאַרעגען ער נאָל זיך מצער יין ויל ער שילט אים אלע טאג, דער נאך צו ער האָט ויטער ניוועלט טרינקען פאלט אים דער בּעבער פון האָנט, נאָט צו אים פּלימו דין ויא אמענטש אדער נייא פון דאנען ארוים, מאכט זיך גליך ויא ער איז מזיים, איז ניוואַרין אקול אין נאם צו פּלימו האָט זיין ארומאן בייא זיך מסית ניוועזען, אנטלויפט פּלימו אין בית המדרש אריין וואוהם ער שעמט זיך שמאנק, ויא דער שָׂטָן ועהט צו פּלימו איז זיך אזוי פיל מצער מאכט ער זיך צו ער ווערט צוריק לעבעדיג אוג ער גייט צו פּלימו אוג נאָט אים רוא נאָלטט ויטען צו איך בין דער שָׂטָן וואם דו שילטט מיר אלע טאג דערום האב איך דיר ניוואלט מצער יין איצונד יאָ איך מיט וילבער אוג שיקט אים אוועק צו יין

פאטער

איך דיר צו דו נאָלטט מיר שוין מער ניט שילטען, נאָט פּלימו ויא אזוי נאָל איך דיר ניט שילטען צו דו ביסט דער יצר הרע, נאָט צו אים דער יצר הרע אין דער שָׂטָן עסן צו נאכט אים אויך נאָל איך ניט ווייטער שילטען אזוי ווי דו ביסט דער יצר הרע, נאָט פּלימו ויא אזוי דיר „והסר שטן מלפנינו ומאחרינו" נאָט נעם צו דעם שָׂטָן פּריער ער נאָל ניט מאכען שטרויכלען אונז מיט עבירות אוג דער נאך נאָל ער ניט קאבען ווען צו מסדרען פאר נאָט אויף אונז.

וכל בניך למודי ד' ורב שלום בניך (תליהו ווע"ח).

זיין קינד ווען זיין פאָטער האָט מיט אים נעהערינט הויפש חפּץ בּראשית, דר קינד איז גיפאַנגען ניוואַרין אוג ער האָט ניזונטען מיט זיך דעם חומש בּראשית אוג מען האָט זיין גייעצט אין תפּיסה אוג יעם חומש בּראשית האָט מען ארויסגענומען פון שוּרה, דעם אלצר פון שוּרה איז זיין שכל צו מיקט ניוואַרין, פאר נאָט דר שוּרה אז מען נאָל אים בּרייגען פון זיין אלצר אבוך צוא לייגען פאר אים נישיכטעם, ניפּינט מען אין אלצר דעם חפּץ בּראשית אוג אלע שרים פון שוּרה קענען ניט לייענען דעם חפּץ, האָט מען ניזאָגט דעם שוּרה דאם עם איז איידישער חפּץ אוג אין תפּיסה איז פאראנען איידישער קינד, האָט נזען ניבראכט דעם קינד ויא ער האָט יער ועהען דעם חומש בּראשית זייענם נעמט ער קוישן דעם חומש אוג לייענט פאר דעם שוּרה פון בּראשית ביז ויכולו, דער שוּרה האָט דערהערט דעם שבה פון נאָט אז ער האָט באשאפען אלע ועלטין, איז ער אוף ניקומאנען פון זיין שמוד אוג האָט ניקומם דעם קינד אוג נאָנט איך וויים אז נאָט האָט מיר גינעבען מיין קראנקייט מער ניטט אום איך נאָל דיר מאכין פריא פון תפּיסה. ניט דער שוּרה דעם קינד אפּילע זאָל מיט וילבער אוג שיקט אים אוועק צו זיין

פֿאטער מיט נרוים כּבוד, דאם איז ווען ואם פון אונזער נאט „ורב שלום בניך"
שמייס „וכל בניך למודי ד'" אז דיינע וועט דענסמאל זיין נרוים שלום צוא
קינדער ווערן זיין נילערינט צו די תורה דיינע קינדער.

אשת חיל

אשה יראת ד' היא תתהלל (משלי לא). אז רבי מאיר דאם איז דער פקדון, ר'
המדרש שפת פאר מנדה זיינען נישטאנדין מאיר דאם ניזאנט האט ניוויינט אוז ניקלאנט אוז ווען
זיינע אינזערע כּנים בייא אים אין זיין שטוב „בני, בני" מיינע טיירע כּנים אין
זיינע צווי כּנים בייא אים אין זיין הדרך תורה אוז אין הדרך ארץ פאר מיר אוז פאר
אבעט אוז זיי צו נידינקט מיט אקאלדרע אלעמען זייט איר ניוועזין מיט הדרך ארץ;
מלאכי שבת איז ניקומען רבי מאיר פון בית „רבי, רבי" איר זייט ניוועזען מיין רבי,
המדרש פרעגט ער בייא זיין פרויא וואו דאם די מוטער פון די כּנים צו ר' מאיר
זיינען אינזערע כּנים זיא אין בית ניזאנט וואם קלאנמט דוא האנוט ניזאנט
המדרש זייערן זייא. זאנט רבי מאיר איך גיזונט אין בית המדרש אוז זיי זיינען
האב ניקוקט אז מיא דארף אזוי נעבין דעם פקדון צו נאט זיא האט אים ניטרייסט, איז ער
ניט ניזונען. ניט זיא אים אבום של הבדלה נישטילט ניזואדין פון ניווין, זיא זיינען
האט ער ניבאכט הבדלה, פרעגט ר' מאיר נישטאנדין ניין זייער פאטערס דרשה אוז עוסק זיין
נאך אמאל וואו זיינען אונזערע כּנים, בבאביה ישהיה, דאם איז ואם שמייס
זיאנט זיא אפטאמאל זיינען זי אזוי נוט אין „אשה יראת ד' היא תתהלל" איין אשה
יעצט קומען זי האט זיא ואם מזל פאר נאט דיא אשה
אים ניזעבין עכין אז ער האט אפ ניזעכין קשענען איר באריכען זאנין אויף דער
אוז ניזאנט ברכת המזון זאנט זיא צו אים פרויא פון ר' מאיר אז זיא איז אשה יראת
איך ווען בייא דיר פרעגין אשאלה אפטאמש ה' איהר צווי כּנים זיינען נישטאנדין אין
נאט מיר ניטעכין באהאלטין אפקדון זאל איין צייט אוז פלוצלינג אוז זיא האט ר'
איך אים אזוי נעבין צו ניט, ענטפערט מאיר ניזעהן פון לערנען אין בית
רבי מאיר ניזיהם דארף מען אזוי נעבין המדרש אוז ניט ניזאנט אש די ירושלמי נזירה
האט זיא ניזאנט אן דיין ידיעה האב איך ניט ביז נאך הבדלה אוז נאך זיין עסן אוז ברכת
ניזואלט נעבין. פירט זיא אידם אזוי אין המזון, אוז זיא האט נאך רבי מאיר
צימער וואו די מוטער קינדער לינען אזי ניטרייסט.

שחרית לשבת

ובדברי צדיקים תתברך ובלשון חסידים תהרוסם רבי פינחס צו דר נעאי צו טייל דיין נואטער
(חולין כ"ו). רבי פינחס בן יאיר איז איז דוך זיך דיין ניאטער צו
ניגאנגען פיל ניפאנגענע אויס לייזין איז ער שפאלטין אויף צווי זייטין אוז רבי פינחס
ניקומען צו אטייך ואם זייט נעאי, זאנט גיים טרוקין ארויבער. קומט אפיעמיס אוז
בוי טראוט

תְּרָאבְט אוֹיף זִיךְ וְוִייז צוּ מָאלִין צוּא בַּאקֶן
מַצָּה אוֹיף פֶּסַח וָאבְט וְוַיְדער ר׳ פִּינְחָס צום
וָאסָער צו שְׁפָּאלְט זִיךְ פַּאר דָעם יִתְעַנֵּם
וְוָעגן עֶר גִיט אַסְוָה טָאן, שְׁפָּאלְט זִיךְ דָאס
וָאסָער אוּנ דָער יוד איז אַרִיבֶּער גִיצַאנְגען
מִרְיָם, אוּנ מִיט דָעם יוד איז גִיצַאנְגען
צִיין שְׁרִי וָאבְט רַבִּי פִּינְחָס וְוִידער צו דָעם
וָאסָער שְׁפָּאלְט זִיךְ פַּאר דָעם עֶרְבִי וָעגִין
אוֹיךְ בְּרִי מָעַן וָאל גִיט וָאגִין צִיין חֶבֶר איז
מִיט אִים גִיצַאנְגען אוּנ דָאבְט אִים הִינְטָען
גִילָאזִין, דָאס זִיךְ דָער וָאסָער וְוִידער
גִישְׁפָּאלְטִין, דָערוֹיף וָאנְט ר׳ יוֹסִי וְוִיא הֵיילִיג
אִיז דָער רַבִּי פִּינְחָס בֶּן יָאִיר נָאךְ מֶער וְוִיא
מֹשֶׁה רַבֵּינוּ חָאתּ בַּייא נָאךְ מֶער וְוִיא
מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בַּייא מֹשֶׁה רַבֵּינוּ דָאס
וָאבְט גִישְׁפָּאלְטִין דָעם יַם אִין מָאל אוּנ פִּין
כְּלָל יִשְׂרָאֵל, אוּנ דָא בַּייא רַבִּי פִּינְחָס בֶּן
יָאִיר אִיז גָאר דְרֵי מָעְנְטְשִׁין גִיוָוָעגען אוּנ
דָאס וָאסָער דָאבְט זִיךְ דְרֵי מָאל גִישְׁפָּאלְטִין
דָאס אִיז וָאס עָס שְׁטֵייט אִין תְּפִלָּה „וכדכרי
צדיקים תתברך ובלשון חסידים תתרומם“
דִּוךְ דִיא רַייד פִּין דִיא צַדִּיקִים אוּנ חֲסִידִים
וָעלְכְּסְוָאבְט נָאבְט גִילוֹיבְט אוּנ דָער הוֹיבְּין אַלֶע
בֵּאזוּנְדֶעלְן דִיר וָאס בַּייא דִיר אִיז טַיְיעֶר דָער
צַדִּיק אוּנ דָאס דָער חָסִיד וָאס עֶר אִיז גוּוֶר
בִּיזְוִוסּ מְקוֹמוֹת.

לישנא עפר (סוד סדומות). אַיין מֶלֶךְ דָאבְט
גִיזָאנְט צוּ ר׳ שְׁלמה הַצַּדִּיק אִיךְ וִויל
עָשְׂעֶנֶען דָעם קֶבֶר פִּין יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא אִיךְ
וִויל אִים וָעהֶען, וָאבְט ר׳ שְׁלמה צום מֶלֶךְ
דוּא וָועסְט אִים גִיט קֶעֶנֶען וָעהֶען מֶער גִישְׁט
גִיט וִוייט פִּין אִים אִיז דָער קֶבֶר פִּין בָּרוּךְ
בֶּן גֶּרֶיָה צִיין הַלְמִיד אַז דוּ וָועסְט אִים קֶעֶנֶען
וָעהֶען וָועסְטוּ יְחֶזְקֵאל הַנָּבִיא אוֹיךְ קֶעֶנֶען
וָעהֶען, שִׂיקְט דָער מֶלֶךְ נָאךְ זַיְיעֶר שָׂרִים
וְוִייא נָאלִין קוּמֶען וָעהֶען בָּרוּךְ בֶּן גֶּרֶיָה אִיז
דָער וָואס דָאבְט זִיךְ אָן גִידִירְט פִּין דִיא
יִשְׂרָאֵלִים צו עֶסְעֶנֶען דָעם קֶבֶר אִיז עֶר
מִיקֵּם גִישְׁטָארְבֶּן, וָאבְט צִיין אַלְטֶער יִשְׂרָאֵל
צום מֶלֶךְ דָער בָּרוּךְ אִיז אַזוֹי וָאלְקְסוּ גִתַּן
זַיין אוֹיף דִיא יִתֵּן אַז וְוִיא נָאלִין עֶסְעֶנֶען
דָעם קֶבֶר פִּין בָּרוּךְ בֶּן גֶּרֶיָה, דָאס דָער מֶלֶךְ
גוּוֶר גִיוָוָען אוֹיף דִיא יוֹדִין אַז וְוִיא נָאלִין
עֶסְעֶנֶען דָעם קֶבֶר פִּין בָּרוּךְ בֶּן גֶּרֶיָה, הֵיזְבִּין
דִי אִידִין גִיקְעְטִין דָעם מֶלֶךְ אַז עֶר נָאל וְוִיא
גָעבִּין צַייט דְרֵי מָעַל כְּדֵי זִיי נָאלִין הֵיזְבִּין
צַייט תְּפִלָּה צו טָאן צו נָאבְט אוּנ מְחִילָה בָּעְטִין
בָּרוּךְ בֶּן גֶּרֶיָה נָאבְט טָעַן וָועט עֶסְעֶנֶען זַיין
קֶבֶר, דָאס דָאבְט אִיז גִיט זַיין בָּבוּד, גִיטְ וִיי
דָער מֶלֶךְ דְרַייא טָעַן נָאךְ דִי דְרַייא וְוָעג
שִׂיקְט דָער מֶלֶךְ נָאךְ דִי אִידֶען אַז וִיי זָאלִין
שׁוֹין עֶסְעֶנֶען דָעם קֶבֶר פִּין בָּרוּךְ בֶּן גֶּרֶיָה
אִיז דָער מֶלֶךְ גִיקוֹמֶען מִיט גַייעֶנְט שָׂרִים אוּנ
דִי אִידֶען דָאבְּין אוֹיף גִיעֶסְעֶנְט דָעם קֶבֶר
אוּנ וְוִייא אִיז גִיט גִיוָוָעזִין קֵיין שָׁארְבֶּן אוּנ
מֶעַן דָאבְט אִים גִיפִּינְגען עֶר לִיגְט אִין זִיין
קַאסְטֶן פִּין מִירְמָעל שְׁטֵיין גְלַיִיךְ וְוִיא עֶר
לִיגְט אוּנ שְׁלָאפְט, דָאס אִיז וָאס שְׁרַייבְט
„ומקים אכונתו לישני עפר“, וָאורום עֶם
שְׁטֵייט אַיין מָשָׁל „ורקב עצמות קנאה“,
דִי בֵּייגֶער פִּין בַּעַל מְקַנֵּא וֶועֶרְט פַּארְפוֹילְט
וְוָערְן אוּנ דִי צַדִּיקִים וָאס וְוִיא וִיינֶען גִיט
מְקַנֵּא וְוָערְן וְוִיא גִיט פַּאר פוֹילְט וְוָערְן,
אִיז דָאס נָאבְט מְקַיֵּים אוּנ דִי בֵּייגֶער פִּין
בָּרוּךְ בֶּן גֶּרֶיָה אִיז גִיט פַּאר פוֹילְט נִיתָּאר,
אַזוֹי אוֹיךְ אַלֶע צַדִּיקִים וָאס וְוִיא דָאבְּין
גִיט דִיא סָדָה פִּין קְנָאָה וֶועֶרְט גִיט
פַּאר פוֹילְט וְוִייעֶרְט אִין קֶבֶר:

רב להושיע (תפילה זועה). אַיין שְׁרָרָה הָאבְט
נִיהָאבְט אַפְרוֹיא אַנוּטָע אוּנ אַפְרוֹיעֶנְט
אוּנ אִירֶע קִינֶדֶער אִיז אוֹיךְ נוּטָע אוּנ פְּרוֹיעֶנְט,
אוּנ עֶר הָאבְט גִינוּטָען אַפְרוֹיא נָאךְ אַיינֶע
וָואס וְוִיא אִיז גִיט אַנוּטָע אוּנ אִירֶע קִינֶדֶער
אִיז אוֹיךְ שְׁלֶעכְטָע אוּנ טוּוֶען דָעם שְׁכֵנָה
גְרוֹיסָע צָרוֹת. וָאבְט דִי עֶרְשְׁטֶע וְוִייב צום
עֶסְרָה פַּאר וָאס הָאבְט דוּ גִינוּטָען אַזוֹי
שְׁלֶעכְטָע פְּרוֹיא אוּנ אַזוֹי מִיעֶסְטָע אוּנ אַיינֶע

קינדער טוען דיר נרויס׳ע צרות ענטפֿערט
איר דער שׂרה איך ווע׳ל שוין נית צבריין
גיין צו איר אין שטוב, אזוי איך ואנין דיא
איידן צו נאט פּאר ואם העלפֿסטו דיא
ישמעאלים. ווי האסטו אזוינע גיגענבין ארץ
ישׂראל אוג עם איז ווייא גוט, ווייא דער
צאנעגן דאך דיר נאט מיט ווישׂע שלעכטע
מעשׂים. ואנט נאט צוא די איידן ,,רב
להושיע״ איך נאט ועל אייך העלפֿין אוג
נית דיא ישׂמעאלים.

ופּת לאורחים וצדקה לעניים (סלר כלוכות). עם
איז גיוועזען אמענטש ואם ער האט
גיהיסן בן כבר האט ער פּאר קויפט אלע
חפּצים אוג איז גינאנגען צו מאכין תתונה
איין ארמסטן בחור מיט די נעלט, אוג עם
איז גיוועזן ווען ער האט שׂון דעם ארמסטן
בחור תתונה גימאכט אוג ער איז שׂון
גינאנגען צוריק אהיים איז ער גיקומען צו
אטייך ואם דארטן איז אנרוסע שלאנג
אנרו סער בויק, וויא דער בן כבר האט
גידארפט ארייבער גיין דעם טייך זוך
דיא שלאנג דיא גרוסע אוועק גילייגט פון
איין ברעג טייך ביז דער אנדער ברעג טייך
וויא אבאלקן, איז ער ארייבער גינאנגען
דעם טייך איוך דיא גרוסע שלאנג, האט
ער באגענט אמענטשן ואם ער וויזט
אים ויער מיאום (האם איז גיוועזען דער
מלאך המות ער האט זוך פּאר שׂטעלט וויא
אמענמש) אוג האט צו אים גיזאגט דיין צייט
איז גיקומען צוא שׂמארבין, דער בן כבר
טוט תּבלה צו נאט אוג זאגט, רבונו של
עולם איך האב גילעבט אוג גיטאן שׂכל
אוג נמילות חסדים אוג איך גייא פון אזא
מצוה איך האב גימאכט תתונה איין ארימין
יתום זאל איך שׂטארבין וויא אבהמה
אויך דעם פּעלד, איז ארוים אבת קול
אוג האט גיזאגט מען נית דיר צייט צוא
לעבין ביז דו ועסט קומען אהיים אוג דוא

ועסט שׂמארבין אויך דיין בעט, איז דער
מלאך המות אזוינע גינאנגען פון אים, איז
דער בן כבר גיקומען אין אשטאט האט ער
גיעסטין אז מען זאל אים ארויס פּירען צוא
אתלמיד חכם ואם ער איז אצדיק, האט
מען אים ארויס גיפירט צו אצדיק ואם ער
היסט שפּיפּון בן נויש, האט שפּיפּון מיט
אים זיך ווייער דער פּרייט אוג ער האט
דער ועהען אז דער בן כבר אז יין פּנים איז
גרין אוג געל פון שׂרעק פון מלאך המות,
פּרעגט בייא אים שפּיפּון ואוז פעלט דיר
ועל איך דיר אלץ געבין, ויער בן כבר
האט אים דער צייטלט אז דער מלאך המות
האט אים גיזאלט טויטען אויך דעם פעלד,
ואנט שפּיפּון צו אים האב נית קין פורכט
איך האב אנרוסען בחתונה צו נאט אז ער
ועט דיר אין היטען פון טויט, אין דרייא
טעג ארום קומט דער מלאך המות צוא
שפּיפּון אוג ואנט צו אים גיב מיר אועק
דעם פקדון ואם איך האב בייא דיר.
שפּיפּון ענטפֿערט אים ואנ מיר ואם פּאר
אפקדון האסט דו בייא מיר. ואנט דער
מלאך המות דיין נשׁמה אוג די נשׁמה פון
בן כבר דארף איך צו נעמען. ענטפֿערט
שפּיפּון אים דו ואלסט ארויס גין פון מיין
שטוב דו האסט בייא מיר נית קין פקדון,
דער מלאך המות איז גיקומען זוי נאט אוג
ואנט רבונו של עולם שפּיפּון נוביבט מיר
ארויס פון יין שטוב. ואנט נאט צו שפּיפּונ׳ס
נשׁמה ואלסטו נית נעמען אוג די נשׁמה פון
בן כבר ואלסטו יע נעמען קומט דער מלאך
המות צו שפּיפּון אוג ואנט אים נאט אים
מיר ניואנט דיין נשׁמה נית צו נעמען אוג די
נשׁמה פון בן כבר יע צו נעמען פון אים.
ואנט שפּיפּון די נשׁמה פון בן כבר ווסטו
אויך נית נעמען ער האט ניטמאן אנרוסע
מצוה גימאכט תתונה איין אר׳עמען יתום
דארף ער לעבין עם שׂטייט ,,צדקה תציל

סמוות" איז אַרויס אַבער קול אוּן האָט אויס
נישטאָרבן, האָט אלץ מיר פאָן אז די צדיקים
זייַנען מבטל אונגעזערע גזירות, ואנט נאָט
צום מלאָך המות ואָן, זייא אז פּען האָט זיי
בייַדען ערר לייגט צו לעבן, זייערע
יארן, ואָט זיי האבן אפּ גילעבט נאָך צו
וויבעציג יאָר לעבן. דאָס איז ואָט שמייט
„צדקה לעניים" אז פּען ניט צדקה צוא
אַרעמע מענטשן, „הקדוש ברוך הוא אלליין
שכרם" איז ברוך הוא אלליין באצאלט
זייער שכר ניט דוך אשלחי, אזוי וויא
צו דעם בן פּבר האָט אָט אלליין באצאלט
זיין שכר, אוּן האָט נישטאָט אז פּען
אָל זייא ערר לייגען לעבן נאָך צוא
וויבעציג יארן.

חיים שיש בהם יראת שמים (מכפטים מדל"ר).

עם שמייט „יראת ד' היא אוצרו"
אמענטש האָט נישטאָט צוא זיין חבר איך
האָב טויזינט מאָל הבואה טויזינט מאָל
בוימיל אוּן טויזינט מאָל זיין. ואָט צוא
אים זיין חבר אויב דו האָבט וואו צו האלטן
זייא ועמקט האבין זייא אין נאנצין אט
אויב דוא האָבט ניט וואו צו האלטין זייא
איז גליך וויא די האָבט נאָר ניט וואָרום
פּען ועט דאָס צו לעבן, אזוי אויך איז
אמענטש לעריגט הונדה אוּן האָט סתּרא נאר
נאָט איז נוט ערר לעבן. דאָס איז ואָט שמייט
„צדקה לעניים" אז פּען ניט קיין יראת שמים איז זיין לעבן אוּן עס האָט
ניט נוט, דאָס בעטן מיר בייא נאָט
„חיים שיש בהם יראת שמים". מיר נאלין
האבין אלעבן פון יראת שמים:

וכפר אדמתו עמו (מדל' ויחי). ר' אליעזר האָט
נישטאָט אז ערר מענטש ועזרט אין
ארץ ישראל באנראבין איז נאָט אים מכפּר
אוּן איז אים מוחל אויך ויינג עבירות,
ואורזם עם שמייט „וכפר אדמתו עמו" עם
ועזרט פאר גענבין אויך די עבירות פון זיין
פאלק אידין דוך ויינג עדד פון נאָט האָט
איז ארץ ישראל אז פּען ועזרט באנראבין
אין ארץ ישראל.

מוסף לשבת

לישני עפר (מדר כתורות). רב עמרם איז ניזאגן
זיין זיצונג אין ערר שטאָט סגנצא
האָט די שטאָט איז בייא ערר טייך רינוס
איז עד אוועק ניזאנגען צוא ערר שטאָט
קלוגניא צו מאבין אישיבה פון תלמידים צו
לערנען תורה, פאר זיין טויט האָט עד
גיבעטין ויינג תלמידים אז פּען אל אים
מקבר זיין אין סגנצא אוּן פּען אל אים
מסתּר זיין אוּן ארין לייגין אים אין צאקמטן
אוּן ארין לייגין דיא קאמטין מיט אים אין
אשיפעלע אקלייגע אוּן צוועק לאוון גיין
אויך דעם טייך אוּן דיא שיפעלע אל זיין
אלליין אן מענטשין ווען ויא אלין קומען
אין סגנצא, ועז עד איז נישטאָרבין האבין
די תלמידים אזוי אים ניטאן, איז ערר שיף
מיט רב עמרם איז ניזאנגען אלין אוּן
איז ניקומען אין ערר שטאָט סגנצא, דיא
ישמעאלים האבין דאָס ערר ועהען אז איין
שיף מיט אבאמטין איז ניקומען האבין זי
ניווע"ס צוא נעמען דעם שיף האָט עד זיך
ניט נילאזט נעמען, ערר שיף פּלעגט זיך
אב רוקען פון די ישמעאלים, אוּן אז דיא
אידין פּלענין אים ווילין נעמען לאזט זיך
ערר שיף יע נעמען, האבין די אידין אויף
גיעפּינט דעם קאמטין האָט מן ערר ועזן
אז עם לינט איין טויטער מענש אוּן אבריף
לינט אוּן עם שמייט אויף נישטרייבין מיינע
ברידער אוּן מיינע נושע פרייַנד פון סגנצא
אויך בין ניקומען צו אייך איך בין נישטאָרבן
אין ערר שטאָט קלוגניא כעט איך אייך צו

אויר וואלט מיר מקבר זיין דארט וואו טייגע שלעפערין ליגען אין קבר, נאום עמרם. אז די איבעדן האבין דער וועהן אז עד ליגט טויט בב עקרם אוג זיין ברידף, האבין זיי ניקלאגט אוג ניוויזט זייער אוג האבין אים ארוים גינומען פון שיף. די קאסטין מיט בב עקרם, די ישמעאלים האבין ניוואלט צו גענהמן די קאסטן מיט בב עמרם אבער זיא האבין ניט גיקענט ריכען פון אדם אוג די איבעדן האבין אים אוועק ניטאגאנין אוג האבין אים מקבר ניוועזין וואו זיינע שלעפערין ליגען אין קבר, דאם איז וואם שטייט „לישני עפר" די צדיקים אז זיא שטארבין אוג מען דארף זיי ליינין אין דער ערד זייען זיא גלייך ויא זיי וואלטין שלעפין לעבעדיגערהייט אזויא ויא בב עקרם נאך זיין טויט האם ער ניט ניוואלט אז די ישמעאלים וואלין אים נעמען.

ועל נשמותינו הפקודות לך (סוכה פרק ב'). בייא שלמה המלך איז ניוועזין צוויי קנעכט שרייבערם אייגער האט גיהייסין אליחורף אוג דער אחיעדער האט גיהייסין אחיה, שלמה המלך האט ניזעהן אז דער מלאך המות איז זייער טרויעריג פרעגט ער בייא אים פאר וואם איז ער טרויעריג האט ער ניזאגט אז ער וויל אים נעמען אבער וואלט מיר תקבר זיין דארט וואו טייגע שלעפערין ליגען אין קבר, נאום עמרם. אז איך דען האבין דער וועהן אז עד ליגט טויט בב עקרם אוג זיין ברידף, האבין זיי ניקלאגט אוג ניוויזט זייער אוג האבין אים ארוים גינומען פון שיף. די קאסטין מיט בב עקרם, די ישמעאלים האבין ניוואלט צו גענהמן די קאסטן מיט בב עמרם אבער זיא האבין ניט קענט ריכען פון אדם אוג די איבעדן האבין אים אוועק ניטאגאנין אוג האבין אים מקבר ניוועזין וואו זיינע שלעפערין ליגען אין קבר. דאם איז וואם שטייט „לישני עפר" די צדיקים אז זיא שטארבין אוג מען דארף זיי ליינין אין דער ערד זייען זיא גלייך ויא זיי וואלטין שלעפין לעבעדיגערהייט אזויא ויא בב עקרם נאך זיין טויט האם ער ניט ניוואלט אז די ישמעאלים וואלין אים נעמען.

ועל נשמותינו הפקודות לך (סוכה פרק ב'). בייא שלמה המלך איז ניוועזין צוויי קנעכט שרייבערם אייגער האט גיהייסין אליחורף אוג דער אחיעדער האט גיהייסין אחיה, שלמה המלך האט ניזעהן אז דער מלאך המות איז זייער טרויעריג פרעגט ער בייא אים פאר וואם איז ער טרויעריג האט ער

ברכי נפשי

"דו" שלום בחילך שלוה בארמנותיך (ספר תכונים).

אמענטש האט ניזאגט איך ווייל בעסער התפלל זיין אין בית המדרש לעבין ארון קודש ועטר מיין תפלה ואל בעסער אן גינומען ווערין צו נאט, האט דער בב ניזאגט צו אים עם שטייט „במקום גדולים אל תעמוד" צוויישין בארין ואלטו ניט שטיין מאמער ועטר מען דיר צרוים שטויסין, אויך אז דו ועטר שטיין לעבין ארון קודש ועטר קומען צו בחילקת דרום איז בעסער אז דו ואלטט

דאלטט ניט שטיין ועטר דיין תפלה בעסער אן גינומען ווערין, האט דער מענטש דעם רב ניט גיפאלט אוג עם איז ניזואוין איין מחלוקת, אין אקורצע ציים איז ער גיוואהרן איין אבל האט ער גימוזט זיצן אוג'מען, דאם איז וואם שטייט „יהי שלום בחילך" אז עם ועטר זיין שלום בייא דיר „שלוה בארמנותיך" ועטר זיין שלוה אין דיין שנוב אוג ניט צער אין בית המדרש (דער בית המדרש

ווערט גירופין פאלעץ), אונ די וועסט ניט דארפין זיצין אונטען אין בית המדרש, די וועסט ניט זיין קיין אבל.

ד' ישמור צאתך ובואך (מד"ל נח). ארטיבן האט גישיקט צו רבינו הקדוש אמתנה איין טייערין פעריל אונ ער האט גיבעטין אז ער זאל אים אויך שיקין אגוטע מתנה, האט רבי איהם אפ גישיקט איין מזוזה, זאגט ארטיבן צו רבי איך האב דיר גישיקט איין פעריל וואס זיין ווערדע האט ניט קיין שאצונג אונ די האסט מיר גישיקט וואס די ווערדע איז אגילדין, האט אים רבינו הקדוש גיענטפערט די האסט מיר גישיקט אזא זאך וואס איך דארף דאס היטען פון גנבים אונ איך האב דיר גישיקט אזו אזאך אז דוא וועסט שלאפין אונ דאס וועט דיר היטען פון אלע שלעכטס וויא עס שטייט „ד' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עו"ם. נאך וועט דיר איין היטען פון שלעכטעס ביין ארויס גיין פון שטוב אונ ביין קומען אין שטוב אונ די מזוזה איז ביין מיר וואו מען גייט ארויס פון שטוב אונ מען גייט אריין אין שטוב, דורך דער מצוה פון מזוזה זייט איין נאך דעם מענשין פון אלע צרות:

ויתן לך

ולא יבשו עמי לעולם (מועד קטן). רבי שמעון בן חלפתא זאגט צו זיין זאהן אז ער זאל גיין צו רבינו הקדוש אז ער זאל איהם בענטשין, איז ער גיקומען צו רבינו הקדוש האט ער אים גיבענצט אז די זאלסט ניט פאר שעמט ווערין, אז ער איז גיקומען צום פאטער האט ער גיזאגט רבי האט מיר ניט גיבענצט ער האט מיר גיזאגט אזויא בייד אז איך זאל ניט פאר שעמט ווערין, זאגט דער פאטער ער האט דיר גיבענצט מיט די ברכה וואס גאט בענצט די אידען עס שטייט „ולא יבשו עמי לעולם" מיין פאלק אידען וועלען אייביג ניט פאר שעמט ווערען.

תפלת הלל

יקר בעיני ד' המותה לחסידיו (זוהר הקדוש). אז ר' שמעון בן יוחאי איז קראנק גיווארין איז גיקומען צו אים מבקר חולה זיין ר' פינחס בן יאיר מיט ר' חייא מיט ר' אבא, האבען זיי ביא אים גיפרעגט דוא ביסט אזא צדיק וואס דיין זכות פון תורה מיט דיינע מצות האבין אקיום די גאנצע וועלט וויא אזוי קען זיין אז די זאלסט שטארבין עס שטייט „יקר בעיני ד' המותה לחסידיו" ענטפערט ער זיי מיין משפט וועט הקדוש ברוך הוא אליין זעהען אונ מיין דין וועט ארויס מיט אזכות, זעהען זיי אז ער איז אין בעט גיבא זייגען זייא דערשראקין גיווארין אונ אין אוויילע ארום האבין זייא דערהערט אריח פון גן עדן אונ זייא האבין ר' שמעון בן יוחאי אויך דער זעהן אז ער איז אין בעט אונ רעט מיט אמענטש אונ זיי זעהען ניט מיט וועמען ער רעט, האט רבי פינחס גיזאגט אונז איז אגרויסער וואונדער וואס די ביסט ניט גיווארין אין דיין בעט אונ אז מיר האבין דיר דערזעהן האט אונז גישמעקט אריח פון גן עדן אונ די האסט גירעט מיט אמענטש אונ מיר האבין ניט גיזעהן אים, ענטפערט ר' שמעון דאס וואס איך בין ניט גיווארין האט מען נאך מיר גישיקט פון הימיל אונ מען האט מיר גיוויזין דעם ארט

וואו

יואו די צדיקים זייגען אין גן עדן און מען האט מיר גיגעבין רשות אוים צו קלייבין איין ארט אין גן עדן האב איך זיך אוים גיקליבין איך זאל זיין אין גן עדן לעבין אחיה השלוני. אז איך בין גיקומען פון גן עדן זייגען גיקומען דרייא הונדערט נשמות פון צדיקים און אדם הראשון און מיט אים האב איך גירעט. דאס איז וואס שטייט „יקר בעיני ד׳ המותה לחסידיו״ עס איז שווער אין גאטס אויגין צו ברייגגען אויף זייגע חסידים אטויט ווארום זיי וועלין האבין צער וואס זיי שטארבין דערום טוט ער מיט זייא פיל נסים און מען ווייזט זיי פאר זייער טויט זייער ארט אין גן עדן זייא זאלין ניט האבין קיין צער וואס זייא גייען אוועק פון דער וועלט ווארום זייא וועלין האבין אבעסערע וועלט.

כוס ישועות אשא ובשם ד׳ אקרא (חולין פז׳).

רבי האט גיהאט איין גאזט בייא זיך וויא זיי האבין אפ גיגעסין, אזוי זאגט רבי צום גאסט וואס ווילסטו צוא דעם כוס פון צו בענטשין צו דו ווילסט דער פאר פערציג גילדין, זאגט דער גאסט איך וויל בעסער דעם כוס צו בענטשין, איז גיקומען אבת קול פון הימיל און שרייט אוים דער כוס פון בענטשין איז מער ווערט וויא פערציג גילדין ווארום לעתיד לבוא וועט מען דעם כוס פון בענטשין דוד המלך געבין, דאס האט דוד המלך גיזאגט „כוס ישועות אשא ובשם ד׳ אקרא״.

מוסף לראש חודש

לישני עפר (סדר הדורות). דער רמב״ם איז גישטארבין אין מצרים און מען האט אים גיפירט מקבר צו זיין אין ארץ ישראל האבין גזלנים אוועק גינומען דעם קאסטין וואס אין אים דער רמב״ם ליגט, און האבין גיוואלט ארייןווארפין אים אין ים, האבין זיי אים ניט גיקענט רירין פון ארט, זייא זייגען גיוועזין דרייסיג גזלנים, וויא זייא האבין דאס דערזעהען האבין זייא גיזאגט דאס איז אגרויסער צדיק, האבין די גזלנים גיזאגט צוא די אידין אז זייא וועלין שוין לאזין פירין אים אין ארץ ישראל און זייא וועלין אויך העלפין פירען, דאס איז וואס שטייט „לישני עפר״ די צדיקים נאך זייער טויט ווערין זייא גירופין שלאפעדיגע, אזוי וויא דער רמב״ם אז ער וואלט שלאפין וואלט מען אים געוויס ניט גיקענט ווארפין אין ים, אזוי אויך אז ער איז גיוועזן טויט האט מען אים אויך ניט גיקענט ווארפין אין ים ווארום נאט היט איין דעם צדיק פון צער בשעת ער לעבט און נאך זיין טויט אויך:

וברית אבות לבנים תזכור (מד״ר פ׳ כח). רבי לוי האט גיזאגט גאט האט גיפונגען דעם זכות פון משה ואהרן האט ער גיזאגט אז דורך זייער זכות זאלין די אידין אויסגילייזט ווערין פון מצרים דאס שטייט „אלה בני היצהר״ למשל איין שררה האט גינומען איין פרוי וואס זיא האט גיהאט מער נישט וויא צוויי צירונג, אזוי אויך זאגט גאט גינוג פאר דיא אידין אז זייא זאלין זיין גילייזט ווערין דורך דעם זכות פון משה ואהרן, דאס בעטין מיר „וברית אבות לבנים תזכור״ דורך דעם זכות פון די אבות זאלין מיר אויך גיענטפערט ווערין.

וקרבתנו מלכנו לעבודתך (מויל יחנו). לְמָשָׁל
אַיִן שְׁרָרָה דָאס נִיטאָ אַפְּלָד
דָאס עֶר נִיבָּעטִין דִי פֶּעלְד אוּנ וַיִיא דָאבִין
וָאלִין אַרַבַּייטִין דִי פֶּעלְד אוּנ וַיִיא דָאבִין
נִיט נִיתָּאלְט, נוּר אַיִן מֶעגְטְש דָאס זִיך
נִינוּמָען צוּ אַרַבַּייטִין דִי פֶּעלְד, אִיז דָאס
מֶעגְטְש נִיתָּעזִין טַייעֶר בַּיין שְׁרָרָה, אַזוֹיא
אוֹיך אַלֶע אוּמוֹת הָאבִין נִיט נִיתָּאלְט נָעמָען
דִי תּוֹרָה אוּנ דִי אִידֶען הָאבִין יָא נִינוּמָען
וַיִיא הָאבִין נִיזָאגְט נעשה ונשמע, דָאס
וָאנִין מִיר „וקרבתנו מלכנו לעבודתך". אוּנ
מִיר הָאבִין נִינוּמָען דִי תּוֹרָה, בֶּעטִין מִיר
דִיר אַז דוּ וָאלְטְ אוֹיךְ אוּנוּ הַמְצְנוֹת הָאבָּן.
ומזרר לבנו לעבדך באמת (יומם פ"ג). רַבִּי אֶלִיעֶזֶר
בֶּן תַּרְסוֹם דָאס אִים זַיין פָּאטֶער
נִילָאזִין כִּירוּשָׁה טוּיוֶענְט שְׁטָעט אוֹיף דָער
יַבָּשָׁה אוּנ טוּיוֶענְט שִׁיפֶען אוֹיף דָעם יַם אוּנ
עֶר אִיז נִיצאנְגען לֶערְנֶען תּוֹרָה. אַיִן פָּאל
דָאס אִים בָּאגֶענְט זַיין אִיינֶענֶער קֶנֶעכְט
אוּנ עֶר דָאס אִים נִיט דָער קָאנְט אוּ דָאס
אִיז זַיין דָאר ר' אֱלִיעֶזֶר, אוּנ וָאנְט צוּ אִים
אַזוֹיא וִויא עֶם אִיז אֱמֶת אוּ ר' אֱלִיעֶזֶר
בֶּן תַּרְסוֹם לֶעבְּט, אַזוֹיא וֶועל אִיךְ דִיר
נִיט אֶפּ לָאזִין דוּא מִוּזְט הַיינְט אַרְבֶּיטִין
בִּייא מִיין דָאר ר' אֱלִיעֶזֶר, נִיט אִידֶם
אַוֶועק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זַיינֶע נָאבְּצֶע גֶעלְט
דָאס עֶר דָאס נִיזָאגְט נִיט זִיך אוּנ אִיז אַוֶועק
נִיצאנְגען תּוֹרָה לֶערְנֶען, דָאס בֶּעטִין מִיר
בִּיי נָאט „ומזרר לבנו לעבדך באמת" אוּ דוּ
וָאלְטְ מַאכִין רַיין אוֹנְזֶער הָארְץ צוּ דִינֶען
דִיר מִיט אֱמֶת אַזוֹי וִויא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן
תַּרְסוֹם דָאס עֶר אִיז נִיתָּעזִין זַייעֶר וַיינְט
דָאס עֶר נִיכְּאנְט אַגוּט הָארְץ אוּנ אִיז נִיצאנְגען
תּוֹרָה לֶערְנֶען.

מוסף לשלש רגלים

איש כמתנת ידו (פוסק ד' פ"ח). ר' חַנִינָא בֶּן
דוֹסָא דָאס נִיזֶעהָען אוּ דִי מֶעגְטְשָׁען
פּוּן זַיין שְׁטָאדְט הָאבִין נִיבְּראכְט נְדָרִים
וּנְדָבוֹת קֵיין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ עֶר דָאס נִיט
נִיבְּראכְט, דָאס עֶר נִינוּמָען אַשְׁטַיין אַיין
נְרוֹיסֶן אוּנ דָאס אִים נִימַאכְט גְלַאט אוּנ
שַׁיין אוּנ דָאס נִיזָאגְט דָעם שְׁטַיין וֶועל אִיךְ
בְּרֶייגֶען קֵיין יְרוּשָׁלַיִם צוּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
זַייגֶען נִיקוֹמֶען צוּ אִים פִּינְף מַלְאָכִים וָאס
זַייא הָאבִין זִיך פַּארְשְׁטָעלְט וִויא מֶענְטְשֶׁען
אוּנ וָאנִין צוּזָא אִים נִיב אוּנוּ פִּינְף טָאלֶער
וָועלֶן מִיר בְּרֶייגֶען דָעם שְׁטַיין קֵיין יְרוּשָׁלַיִם
מֶער נִישְׁט דוּא וָאלְטְ גֶעבִּין זַיין פִּינֶענֶער
לִישני עפר (כלכות פ"ג). בַּייא רַבִּי שְׁמוּאֵל
בָּאהָאלְטֶן פּוּן יְתוֹמִים, אַז עֶר אִיז נִשְׁטָארְבֶּן
פָּאטֶער פְּלֶענְט מֶען גֶעבִּין גֶעלְט דָאס מֶען נִיבָּארְפְּט דִי יְתוֹמִים
האט

האט מען ניט גוואוסט וואו ער האט בהאלטן הערט ר' שמואל אז מען זאגט אז ר' שמואל איז דער זון וואס זיין פאטער האט די געלט פון די יתומים פערלייקנט, איז ר' שמואל אויף דעם בית הקברות גיקומען און האט גיפרעגט וואו איז דער פאטער פון שמואל, האט איהם א בת קול גיענטפערט ער איז ארויף לערנען אין דער ישיבה וואס אין הימיל, אלס ער איז גקומען האט ר' שמואל גיפרעגט ביי אים וואו איז די געלט פון די יתומים, ענטפערט ער אים זייא ליגין אין דער ערד אונטער דיא שטיינער וואס מען מאלט תבואה אונזערע געלט ליגט פון אונטן אויף דער ערד ווארום פון די ערד קען פאר ראסט ווערין די געלט און אין מיטין ליגט די יתומישע געלט און אויבין ליגט אויך אונזער געלט אז מען וועט נעבען וועט מען נעבען אונזערע געלט, דאס איז וואס שטייט „ומקיים אמונתו לישני עפר" גאט איז מקיים זיינע רייד וואס איז אמת דער וואס איז ניט מקנא פוילט ניט זיינע ביינער עס שטייט „ורקב עצמות קנאה" דער וואס איז מקנא פוילט זיינע ביינער אין קבר אבער דיא צדיקים זיינען ניט מקנא איז ווען ער שטארבט איז ער גלייך וויא א שלאפעדיגער מענטש, אזויא וויא ר' שמואלס פאטער האט ניט מקנא גיוועזין די געלט פון יתומים איז ער ניט פאר פוילט גיווארין אין קבר.

וטהר לבנו לעבדך באמת (יומא פ"ג). הילל אז ער איז גיוועזן ארים האט ער דאן פערדינט א שילינג א טאג, פלעגט ער געבן א האלבין שילינג דעם שומר פון בהמ"ד אז ער זאל איהם אריין לאזין אין בית המדרש און מיט דעם אנדער האלבין שילינג האט ער זיך מיט זיין ווייב און קינדער גישפייזט. איין טאג האט ער די פרוטה ניט גיהאט האט דער שומר בית המדרש אים ניט גילאזט גיין אין בית המדרש האט זיך דער נוטער הילל גילייגט פאר דעם פענצטער ער זאל קענען תורה הערין פון בני שמעיה ואבטליון און עס איז גיוועזין אין דער צייט פון תקופת טבת עס איז גיגאנגען א גרויסער שניי איז אויף אים אן גיפאלין אזוי פיל שניי אז מען האט אים שוין גאר ניט גיקענט זעהען און ער איז גילעגין כדי ער זאל תורה הערין, דאס בעטין מיר „וטהר לבנו לעבדך באמת". גאט מאך ריין אונזער הארץ אז מיר זאלין דיר דינען באמת, אזוי וויא הילל האט גיהאט א גוט הארץ צו לערנען תורה חאטשע ער איז גיוועזין ארעם. דער נאך איז ער גיווארין א נשיא און איז רייך גיווארין:

מוסף ראש השנה

וד' עליהם יראה (מה"ל כה). דיא פרויא פון אשרה האט דערצארנט דעם שרה האט ער איר אריין גיזעצט אין תפיסה, איז ער אויך מיט איר גיוועזין אין תפיסה ער האט גיזאגט אז איך בין מיט איר וועט מען אויף איר ניט ריידין קיין שלעכטע רייד. אזוי אויך אז די אידען זיינען גיוועזין אין מצרים איז גאט גיוועזין מיט זייא. און אזויא אין בבל. און אזוי אין כבדי איז גאט מיט די אידען וויא עס שטייט „וד' עליהם יראה", גאט איז אויף די אידען גיזעהען גיווארין כדי זיי זאלין ניט האבין קיין שברע.

כי באור פניך נתת לנו ד' אלהינו תורת חיים (מד"ל יגלו). אז א מענש פאלט א ראוב פון אין הויכין ארט און עס מאכט זיך וואונדין אויף דעם גאנצין גוף מאכט דר דאקטער זאלבין אויף יעדער אבר בעזונדער, אבער דיא תורה וואס מען לערנט איז איין רפואה

אזיך דעם באנצין נפֿש אונ אז דער נפֿש
האט ארפֿועה האט דער נוף אויך ארפֿועה
ער זאל לעבין מיט פֿיל ברכה ושלום, האם
איז ואם שטייט אין תפלה „נתת לנו ד׳
אלהינו תורת חיים״.

נצחר לשוני מרע (מדל ס׳ ויקהל). ציין פֿרויא
האט ניקנאטין מייג כיי איר שׂכנה אונ
זיא האט ניהאט דריי נילדן האט זיא אנגדער
גילייגט די דריי נילדן לעבין די טייג ליינען
.זייא ארין ניפאלין אין דיא טייג אונ זיא
האט ניט ניזעהן, האט איר מאן ניבעטין
בייא איר דיא דרייא נילדן, איז זיא אנזעק
ניגאנגען צו איר שׂכנה ואם זיא האט ארטשן
ניקנאטין די טייג אונ זאגט צו איר אפֿשר
האבטו ניזעהן מיינע דריי נילדן, די שׂכנה
האט ניהאט דריי ייהן זאגט די שׂכנה צו איר
אויב איך האב ניזעהן דיינע דרייא נילדן
זאל בייא מיר שטארבין אזון, זייעלע זיא
האט ניישׂמארין אזא שׂכנה מיט איהר
זאהן ואם בייא איר איז ניקשׂמארבין די דרייא
בנים צוא מרייקטין איר דיא זאל ווסין
דיא עבֿרה ניהאבט או עם זאך שׂמארבין
בייא איהר אזון, זאגט דיא פֿרויא פון
דיא דרייא נילדן זייעלע זיא האט מיינע
דריי נילדן ניגוטען אונ וויל ווייא ניט
אזעק גענין אונ שׂוערט מיט איהר זון,
הערום איז ניישׂמארבין בייא איהר אזון,
קומט זייטער דיא אשׂה פון דיא דרייא
נילדן צוא דער שׂכנה אונ זאגט צו איר
אפֿשר האבטו פֿאהט ניזעהן מיינע דריי נילדן
זייטער צוי, אויב איך האב ניזעהן
דרייא נילדן זאל בייא מיר דער
דריטער זאהן שׂמארבין, האט נורם
ניוועזין איר עבֿרה ואם זיא שׂוערט
מיט אזאהן איז נישׂמארבין בייא זיהר
דער דריטער זאהן, זאגט דער מאן פון
די דרייא נילדן צוא זין פֿרויא גענ זיוויי
ברויט אונ מזאנ אזעק צו דיינע שׂכנה
ואם בייא איר איז ניקשׂמארבין די דרייא
בנים צוא מרייקטין איר דיא זאל ווסין
דיא עשׂטע סעודה פון אנזער ברויט
וויא דער זין איז או די עשׂטע סעודה
פון איין אבל זאלין דיא שׂכנים געבין
דעם אבל. האט דיא פֿרויא ניקבאכט
צו דער שׂכנה צווייא ברויטלאך, זייא נזען
האט צוא שׂנידטען איין ברויט איז ארוים
ניפאלין דיא דרייא נילדן, האם בעטין
מיר אין תפלה, „אלהי נצור לשוני מרע״,
מיין נאט היט איין מין צונג אז זיך
זאל ניט ריידין אויף זיך שׂלעכטס:

שחרית ליום כפור

שבענו כמובך ושהר לבנו לעבדך באמת (יומפ״נ).

יוקף הצדיק האט ניהאט ברויעט
צרות פון פוטיפֿרס פֿרוי, זיא האט ניזאלט
אים איבער רייידען דאם ער זאל איר
ווילען טאן זיא האט אים אין תפיסה
ארייין ניזעצט זיא האט אים צו ניזאגט
צוא שׂייגקען טויזינט צענטנער זילבער
אונ עד האט ניט ניטאן איהר ווילען,
דאם בעטין מיר בייא נאט „וטהר לבנו
לעבדך באמת״ נאט מאך ריין אונזער
הארין

דאַרְף אַז מִיר זָאלן דיר דינֶען בֶּאֱמֶת אַזוֹ
וויא יוֹקף הַצַּדִּיק הָאט נידיגט מִיט אֱמֶת.

ברכנו אבינו כולנו כאחד (מדלי תבת). אַמֶּעגְש

הָאט כְּנֶגֶד נִיוֶועזין אַיתוֹמָה אוּנז
עֶר הָאט אִיהר נִימַאכְט חֲתוּנָה, אַז מֶען
הָאט נִישְׁרִיבֶּן אִיהר כְּתוּבָּה פֶּרְעגְט דָער
שְׁרַייבֶּער בַּייא דִיא יְתוֹמָה וויא הַייסְט
דָער נָאמֶען פּון דַיין פָּאטֶער, ענטפֶּערְט
זִיא אִיהְ וויים נִיט קֵיין אַנֶדֶער פָּאטֶער
מֶער נִישְׁט דָער וָואס הָאט מִיר כְּנֶגֶד
מְגַדֵּל דו נִיסְט אונז לֶעבֶּן נִיוונְט מִיט פַּרְנָסָה.

מוסף ליום כפור

וכפני חמאינו גלינו מארצינו (מנחות דף ל"ג).
אִידֶער דָער בֵּית הַמִּקְדָּש אִיז נָאךְ
חָרוּב נִיוָואָרִין אִיז נָאט נִיקוֹמֶען אֵן קוּקֵן
דָעם בֵּית הַמִּקְדָּש הָאט עֶר נִיטְרָאפֶּן דָאְרט
שְׁטֶויין אַבְּרָהָם אָבִינוּ, פֶֿרֶעגְט נָאט בַּייא
אִיהם וָאס טוּסְטוּ אִין מַיין הוֹיז, ענטפֶּערְט
אַבְּרָהָם אָבִינוּ אִיהְ בִּין נִיקוֹמֶען וועגֶען
מַייגֶע קִינְדֶער וואו זַייא זַייגֶען, זָאגְט נָאט
דַייגֶע קִינְדֶער הָאבֶּן נִיזִינְדִיגְט מִיט אַסֶּךְ
עֲבֵירוֹת אוּנז בְּמִזִּיד אוּנז וַייא זַייגֶען נִיט
מֵבֵל זַייעֶרע קִינְדֶער אוּנז טוֹען נִיט קֵיין
תְּשׁוּבָה, הָאט אַבְּרָהָם אָבִינוּ אַרוֹיְף גִילַיינְט
זַייגֶע הֶענְד אוֹיְף זַיין קָאפּ אוּנז שְׁרַייט אוּנז
וַויינְט אוּנז זָאגְט, טָאטֶער הָאבֶּן וַייא סַם
וָשָׁלוֹם נָאר קֵיין הַילְף נִיט אוֹיְף אַייבִּיג,
אִיז אַרוֹיס אַבַּת קוֹל פּון הַימֶל אוּנז זָאגְט
דִי יִשְׂרָאֵל זַייגֶען גְלַייךְ צוּ אַיין אַייגֶעֶרע
בּוֹים אַז מֶען מַאכְּנִיגְט אִיהם אִיצוּנְד אוּנז
עֶרְשְׁט אִין אַלֶאנְגֶע צַייט אַרוּם נִיט עֶר
זַייגֶע פֵּירוֹת, אֲזוֹי אוֹיךְ דִיא יִשְׂרָאֵל מִיזִין
הָאבֶּן גָלוּת פַֿאר זַייעֶרע עֲבֵירוֹת אוּנז דָער
נָאךְ וָועלן זַייא אַוֹיךְ אִיין קוּמֶען צוּ לַייזְט
וֶועלן, דָאם זָאגְן מִיר „ומפני חטאינו
גלינו מארצינו".

כפני חד השלוחה במקדשך (מדלי מכה וסס מס'
תענית פ"ד). וָועֶן דָער עֶרְשְׁטֶער בֵּית הַמִּקְדָּש
הָאט נִידַארפְּט חָרוּב וָועֶרן, וָואבֶּן זִיךְ
צוא נוּיךְ נִיזַאמֶעלְט פִּיר אוּנז צְוַואנְצִיג
טוּזִינְט יוּנְגע כֹּהֲנִים אוּנז הָאבֶּן נֶענוּמֶען
דִיא שְׁלִיסֶלֶען פּון בֵּית הַמִּקְדָּש אוּנז זַייגֶען
אַרוֹיף אוֹיךְ דֶעם טוֹיעֶר פּון בֵּית הַמִּקְדָּש
אוּנז הָאבֶּן נִיוָואַרְפֶּן דִיא שְׁלִיסֶלֶען קֶענֶען
דֶעם הִימֶל, אִיז גִיקוֹמֶען צוהאנְד פּון
פַֿייעֶר פּון הִימֶל אוּנז דָאס צוּז נֶענוּמֶען
דִיא שְׁלִיסֶלֶען, אַזוֹיא זַייגֶען אַלֶע יוּנְגע
כֹּהֲנִים אַרַיין גִישְׁפְּרוּנְגֶען אִין פַֿייעֶר אַלֶיין,
דָאם אִיז „מפני היד השלוחה" דִיא הָאנְט
וָאם אִיז אוּים גִישְׁטְרֶעקְט נִיוָואַרן.

שתשוב והרחם עליט ועל מקדשך וברחטיך הרבים
ותבנהו מהרה (מהל' יאנ). לְמָשָׁל
אַשְׁרֵה וָואם זַייגֶע קִינְדֶער זַייגֶען קְרַאנְקֶע
דִיא דָאקְטוֹרִים פּון זַיין מְדִינָה הָאבֶּן נִיזָאגְט
אַז מֶען מוּז אֶפּ שְׁנַיידִין אֲבָרִים פּון זַייא
הָאט דָער שְׁרֵה דָער פָּאטֶער פּון דִיא
קִינְדֶער נִיבְּרַאכְט אַדָאקְטֶער פּון אַנוַיטֶער
מְדִינָה דֶעם גֶרעסְטִין דָאקְטֶער עֶר פְֿלֶענְט
זַייא נֶעבֶּען זִיסָע רְפוּאוֹת, אוּנז זַייא
פְֿלֶענְן נִיזוּנְד וָועֶרן, אַז דָער דָאקְטֶער
אִיז נִישְׁטָאךְ בִּין הָאבֶּן דִיא קִינְדֶער זַייעֶר
שֶׁהָאקְטֶער נִיוַוייְנְט זִי הָאבֶּן נִיזָאגְט דָער
דָאקְטֶער

דאָקטער פֿלעגט אונז נעבן זיסע רפואות
אונ טיר פֿלענין ניזונט ווערן אונ אונזערע
דאקטורים פון אונזער מדינה פֿלענין אונז
נעבן ביטערע רפואות אונ ייא ואנין צו
טען דארף אונז שניידין אברים. אזויא
אויך דער בית המקדש איז ניוועזין אנוטער
אפטייק טיט טייערע רפואות הנפש טען
פֿלעגט מקריב זיין קרבנות פֿלעגט נאט
אונז מוחל זיין אויך אונזערע עבירות אז

דער בית המקדש איז ניוועזין אזוי ווי
דאקטער פֿלעגט אונז ניזונט מאכן. דאס
הנפש. דאס בעטען מיר
בייא נאט „שתשוב ותרחם עלינו". נאט
דאב אויך אונז „ועל מקדשך
ברחמיך הרבים ותבנהו מהרה", אונ אויך
דעם בית המקדש ואלטט דא רחמנות
האבן אונ אויס בוישן אים ווערן מיר ייטיגער
האבין רפואות הנפש טאם ווען
מקריב זיין קרבנות אין אים:

תפלת נעילה

שמחה לארך וששון לעירך (מל"ל).

איין מענטש איז ניקטען אין
שטאט פון אשרה האט ר מענטש דער
הערט או עם איז פארראכטן אטאנ ואם
דער שרה טיט מהנות צו איטליכען.
אונ צו דעם מענטש ואם ער האט בייי אים
אקליינעם שולד שיינקט אים דער שרה
זיין שולד. אונ דער ואם האט ארטסטען
שולד איז אין יענעם טאג דער סוף פון
זיין משפט, צוא אויך גוט צוא אויך
שלעכט, האט נעפֿרעגט דער נעקומענער
מענש ווען ווען זיין דער טאג ואם
טען ווען טייליען דיא מהנות ארום ער
וויל אמתה פון שרה, ואנט צוא אידם
אמענש ואם ער האט אויך זיך ניהאט
ארטסין שולד, עם איז אך ניט ניך. האט
דער מענטש ניפֿרעגט בייא דעם מענטשין
ואם ער טיילט דיא מהנות ווען ווען זיין
דער טאג ואם טען ווערט טיילען דיא
מהנות, ענטפֿערט ער אידם אין אנייע
ציטיט, ואנט דער מענטש איך האב בייא
יעגם מענטשין ניפֿרעגט אונ ער האט
נעזאנט או נאך ניט צוו ניך. ענטפֿערט
אים דער ואם טיילט דיא מהנות יענער
מענטש איז איין ארטסער רשע ער האט
טיך ניך ארטסע שולדין וויל ער איז

טאג זאל אך זיין ניט ניך, ואורם ער
קלערט עם קען זיין או ער זאל נמיקבם
ווערין צום טויט, אזוי אויך דיא אידין
האבין נעפֿרעגט בייא בלעם ווען יעט
זיין אונזער הילף. ענטפֿערט ער „ארגנו
ולא עתה" איך זעה או עם יעט זיין זוין
הילף צוא דיא אידין אבער ניט ניך, זוכט
נאט דער בלעם יעט זיין אין גיהנם ויל
ער ניט או איך אל העלפין דיא אידין,
אבער ואם זאכט יעקב איישר פאנער
„לישועתך קויתי ד'" צוא דייטע הילף
טוה איך האפין צוא דיר נאט, יום כבוד
איז אטאנ ואם נאט טיילט מהנות צוא
אלעמען, לעבין אונ ניזונט טיט פרנגה,
בעטין מיר בייא נאט אבתה או עם ואל
זיין „שמחה לארצך וששון לעירך וצמיחת
קרן לחזד עבדך ועריכת נר לבן ישי משיחך
במהרה ביטינו.

וצדקה וברכה ורחמים חיים ושלום (מדר סדורים).

ר' מאיר איז ניוואוינט ניזעזין צו
לערנען פיר שעה אין בית המדרש ואך
דעם דאזעלבן. איין טאל האט ניטראפין
או ר' מאיר האט אך נדאזעלבט תפלת
שחרית פרידער ויא אלע טאג. אלם ער איז
ארויס פון בית המדרש האט ער דערזעהן או
צוויא שלאנגען, דייזען זאכט איין

אז זייא האבין גיט גיבעטין, האט ר' מאיר זייא גיוויזין ווער עם האט גיקלאפּט אין דיא טיר בייא נאכט, האבן זייא גיוועהן וויא דיא שלאנג ליגט אטויפּע אר בויך איז צוא צוא האט ר' יהודה אן גיהויבין צוא בעבין צדקה, דאם איז וואס עם שמויט „וצדקה" אז מען גיט צדקה „וברכה ורחמים וחיים ושלום" איז דעם מענטשין וואס גיט צדקה ווערט ער האבין ברכה אוג נאט ווערט אויך אים בחמנות האבין אוג ער ווערט אים געבין, אוג ווערט שלום האבין.

עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן (תעניות פ"ג).

מיט ר' מני בן ר' יונה האבין זיך דייו רייט פון נעשיא גיקריגט, איז ער ארויף גינאנגען אויף דעם קבר פון זיין פאטער את גיקלאגט פאר דעם פאטער אויף דיא צדות ווארם ער האט דיא פון נעשיא, אמאל האם זיך גיטראפין אז דיא רייט פון דעם נעשיא זיינען פאר בייא גיפארין פאר זיין פאטערס קבר זיינען די אייזלען גיבליבען שטיין אוג האבין גיקענט צווענק גיין, האבין זייא פאר שמאגען ווייל זייא טוען אן צדות זיין זאהן האבין זיי גינומען אויף זיך אז זייא ואלין זיין שלום מיט ר' מני, דאם בעטין מיר „יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן".

אז זייא האבין ניט ניבעטין, האט ר'
מאיר זייא ניזוזין ווער עס האט ניקלאפט
אין דיא טיר בייא נאכט, האבען זייא
ניינעהען וויא דיא שלאנג לינט אטויטע
איר בוזק איז צוא שפאלטין וואו ער רוס
איז ארויס פון בוזק, האט ר' יהודה אן
ניהויבין צוא בעבין צדקה, דאם איז וואס
עם שטייט „וצדקה" אז מען ניט צדקה
„וברכה ורחמים וחיים ושלום" איז דעם
מענטשין וואס ניט צדקה ווערט ער האבין
ברכה אוג נאט ווערט אויף אים רחמנות
האבין אוג ער ווערט אים בעבין לעבין,
אוג ווערט שלום האבין.

עושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן (תפיזות פ"ג).

מיט ר' מני בן ר' יונה האבין זיך דייא לייט
פון בשיא ניקרינט, איז ער ארויף ניגאנגען
אויף דעם קבר פון זיין פאטער את
ניקלאפט פאר דעם פאטער אויף דיא
צדות וואס ער האט פון דיא טענגשין פון
בשיא, אמאל האט זיך ניטראפין אז דייא
לייט פון דעם בשיא זיינען פאר בייא
ניקאמין פאר זיין פאטערס קבר זיינען די
אייזלען גיבלייבען שטיין אוג האבין ני-
ניקענט אוועק ניין, האבין זייא פאר
שטאנען ווייל זייא טוען אן צדות זיין
זאהן האבין זיי גינומען אויף זיך א' זייא
זאלין זיין שלום מיט ר' מני, האט בעמין
מיר „יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל
ואמרו אמן".